JOHN F. BENTON
Dept. of History 228-77
Calif. Inst. of Technology
Pasadena, Calif. 91109

RATIONALE
DIVINORVM
OFFICIORVM.

Tomus ſecundus.

LIBER SEXTVS.

SVMMA.

1 *Annus ſolaris quatuor temporibus diſtinguitur.*
2 *Annus magnus huius mundi, quatuor temporum varietate menſuratur, & num. 3.4.5.*
6 *Tempus hyemis & deuiationis, repræſentat Eccleſia, à ſeptuageſima vſque ad Paſcha.*
7 *Tempus Veris & renouationis in aduentu Domini.*
8 *Tempus Æſtatis & reconciliationis in tempore Paſchali.*
9 *Tempus Autũni, & peregrinationis, à Pẽtecoſte vſque in Aduentũ.*
10 *Tempora quatuor huius mundi, conſiderantur iuxta quatuor diei ſummas partes. Item iuxta quatuor ſummas Chriſti actiones, & num. 11.*
12 *Officia cur Eccleſia inchoat à tempore Veris ſiue renouationis.*
13 *Libri quinam legendi per totum anni circulum in Eccleſia, vide per diſcurſum, num. 14.15.16.17.18.19.*
20 *Teſtamentum duplex, vetus & nouum. Et quid teſtamentum.*
21 *Scriptura cur dicantur vetus teſtamentum. Et quare ſcriptura nouum, num. 22.*
23 *Officium Eccleſiaſticum in quibus conſiſtat.*
24 *Libri Eccleſiaſtici, tres ſunt.*
25 *Graduarius liber, quid. Quid trophonarius, num. 26.*
27 *Libri lectionum, plures ſunt, quos percurrit, nu. 28.29.30.31.32.*
33 *Dauidis, Pauli, & Matthæi ſcriptura, cur frequẽtius vtatur eccleſia.*
34 *Pſalterij triplex vſus. Et quoties à Hieronymo verſum.*

ARGVMENTVM.

De officiis Dominicarum ſpecialiter, & quarundam feriarum, & feſtiuitatum Domini, & ieiuniorum quatuor temporum. CAP. I.

IN proxima præcedenti parte, de diuinis officiis in genere diximus, nunc autem de ſpecialitatibus & diuerſitatibus eorundem per anni circulum oſtendamus, videlicet de officiis dominicarum, & quarũdam feriarum & feſtiuitatum Domini, & de ieiuniis quatuor temporum: & de conuenientia ipſorum officiorum tam nocturnalium quàm

quàm etiam miſſæ,non vnius duntaxat Eccleſiæ,ſed diuerſarum
1 officia proſequentes. Ad † quorum euidentiã eſt diſtinctio temporum præmittenda. Siquidem annus ſolaris quatuor temporũ ſucceſſione dilabitur,ſcilicet Hyemis, in quo ſemina iaciuntur. Veris,in quo ſemina prodeunt,& in ſpicas acuuntur. Æſtatis, in qua meſſes albeſcunt,& falce ſuccidũtur.Et Autumni,in quo per ventilationem grana à paleis ſeparata , in horreis reponuntur. Sic & magnus vitæ præſentis annus durans ab initio ſeculi , vſque ad finem mundi,quatuor temporum varietate menſuratur.
2 † Primum tempus fuit deuiationis in genere humano: videlicet ab Adam,vſque ad Moſen,in quo declinauerũt homines à cultu Dei:qui vera lux eſt,facti idololatrę & nil illuminationis doctrinæ habentes: & ſimul inutiles facti ſunt,& non fuit qui faceret bonum , vſque ad vnum. Tunc enim homo reliquit creatorem ſuum,& de lapide dixit:Tu es Deus meus.Hoc tempus,quia fuit ignorantiæ & cæcitatis,benè cõcordat Hyemi,in quo obſcuritas
3 regnat.Secundum † tempus,fuit reuocationis ſiue renouationis: videlicet à Moſe vſque ad natiuitatem Chriſti, quo edocti ſunt homines per legem & Prophetas de aduentu Chriſti,de curatione peccati,& dilectione vnius Dei. Tunc Dominus dixit ad Iſraël:Audi Iſraël: Dominum Deũ tuum adorabis,& illi ſoli ſeruies:& doctus eſt homo, quid ſibi ipſi, quid Deo, quid proximo facere teneretur.Poſtmodũ ob eandẽ cauſam ſuſcitauit Prophetas,vt ſcilicet prædicatio hominẽ magis ab erroribus reuocaret. Hoc tẽpus concordat cum Vere,quòd habet aliquid luminis:ſed *Deuter.*
4 multũ obſcuritatis.† Tertium tẽpus fuit regreſſionis,ſiue reconciliationis & viſitationis:videlicet à natiuitate Chriſti,vſque ad aſcenſionem eiuſdem, per quam facta eſt gratia hominibus, & prędicatio Euãgelij,de quo dicitur:Ecce nunc tẽpus acceptabile: ecce nunc dies ſalutis. Hoc eſt tẽpus gratiæ:quia oriens nos viſitauit ex alto:in quo tẽpore Dominus,qui eſt Sol iuſtitiæ,mundum ſua præſentia viſitauit:& propria doctrina ſufficienter illuſtrauit.Hoc tempus cõcordat cum æſtate,in qua claritas regnat. *2.Cor.6.* *Luca 1.*
5 † Quartũ,eſt peregrinationis:videlicet ab aſcenſione Dñi,vſque ad diem iudicij,vbi erit cõſummatio ſeculi:ꝙ tempus eſt habens multũ luminis: quia Dei miſericordia reuelata ſunt diuina myſteria. Habet tñ aliquid obſcuritatis noſtra negligẽtia faciente: & ſic cõcordat cum Autumno,qui habet aliquid obſcuritatis:ſed amplius claritatis. In primo tẽpore, vigor fidei,flos ſpei,fructus charitatis,frigore infidelitatis exaruit.In ſecundo,vinea Domini aliquatenus viruit & floruit. In tertio, virens & florens fructus vbertimos attulit.In quarto,cadẽtibus foliis verborũ,decolorari

cœpit. Rurſus tempus deuiationis, dictũ eſt tẽpus culpæ & pœnę. Nam propter ipſam deuiationem homo ſubiectus eſt culpæ: &
ca 18. propter culpam pœnæ. Vnde dicit Dñs: Putas cum venerit filius hominis inueniet fidẽ ſuper terrã. Tempus renouationis dicitur, tempus doctrinæ, & prophetiæ propter decalogum: per ꝙ docuit Deus genus humanũ. Tẽpus recõciliationis, dicitur tẽpus libertatis & gratiæ atq; lætitiæ. Tẽpus peregrinationis, dicitur tẽpus luctus & pœnæ, ſiue laboris & pœnitẽtiæ: ꝙ nos facim⁹ declinationis, & negligentiæ. Primũ fuit deſperationis. Secundũ, reſpirationis. Tertium, liberationis. Quartum, exercitationis. Hæc quatuor tempora repræſentat Eccleſia ſingulis annis, ſiue ſtatus Eccleſiæ per hæc quatuor tẽpora variatur. Tempus hyemis † & de- 6
uiationis, in quo mors regnauit, repræſentat eccleſia à ſeptuageſima vſque ad Paſcha, recolens caſum, & pœnã primorũ parentũ propter eorũ culpam: & ideò cãtica lætitiæ, excepto gloria patri ſubticentur, prout ſub tit. de ſeptuag dicetur. Siletur enim, Gloria in excelſis Deo: qñ in teſtimoniũ pacis auditũ eſt, qñ veritas de terra orta eſt, & iuſtitia de cœlo proſpexit. Tempus † veris re- 7
nouationis, repræſentat Eccleſia in aduentu Dñi, per quẽ omnia renouata ſunt vſque ad natale Dñi. Vnde ad notandũ, quod patres illius tẽporis habuerunt aliquid luminis: ſed multũ obſcuritatis, reſpectu ſequentiũ, minora cantica lætitiæ cantat: Gloria patri, & allelu-Ia: ſed maiora ſupprimit, ſcilicet Gloria in excelſis, Te Deũ laudamus, & ſequentias, prout ibi dicetur. Quia enim hoc tempore peccatũ regnauit: non propter ignorantiã, vt mors prius, ſed propter carnis infirmitatẽ, ideò canitur allelu-Ia, quia partes huius tẽporis ſub lege fuerunt: ſed Gloria in excelſis ſiletur: ꝙ ſignum eſt pacis & iuſtitiæ: quã lex dare nequiuit. † Tem- 8
pus æſtatis & reconciliationis ſiue regreſſionis repræſentat Eccleſia ab octaua Paſchæ vſque ad octauã Pentecoſt. quia per Paſchalem agnũ reconciliamur Deo: omnia cantica lætitiæ & ferè poſt omnes dictiones, allelu-Ia multiplicamus, ad ſignificandum habitum gaudiũ de noſtra reſurrectione. Significat enim tempus illud, ſtatum fidelitatis æternę: tunc & Gloria in excelſis canitur, quia in reſurrectione iuſtitia, id eſt, charitas perficietur: & plena pax dabitur. Duplex enim allelu-Ia canitur, in albis, & in dñicis illius tẽporis, & ſtãtes tũc oramus. In priuatis verò feriis, Gloria in excelſis: & duplex allelu-Ia non canitur, licèt ſæpè allelu-Ia, prę̨terquã in lxx. dicatur, prout ſub tit. de ſeptẽ dieb⁹ poſt Paſcha, & in ſeq. tit. dicetur. † Tempus autumni & peregrinationis, re- 9
præſentat eccleſia, ab octauis Pentec. vſq; ad aduentum Dñi: quia nobis Deo recõciliatis, non reſtat, niſi vt nos peregrinos reputemus,

mus,cum Pſal.dicente:Aduena ego ſum & peregrinus,&c. Cantans oĩa lætitiæ cantica,ad deſignandũ gaudium his,quibus ſunt diuina myſteria reuelata:qñque tamẽ aliqua cãtica ſubticet:nec multiplicat allelu-Ia:ſicut fecit in tẽpore præcedenti. Ad ſignificandũ declinationem à bono,q̃ nobis negligẽtia noſtra parit:& cantat allelu-Ia in ſpem reſurrectionis,& Gloria in excelſis pro iuſtitia reddita. Itẽ quotidie dicit allelu-Ia,ſed non Gloria in excelſis:vt dicetur ſub tẽpore aduẽtus. Cãtat etiã allelu-Ia poſt graduale in ſignũ laboris,per quẽ ad patriam vitę tranſeundũ eſt. Ex præmiſſis colligitur euidenter,ꝙ rectè in principio hyemis homo,quaſi deſperãs, dicit:Circumdederũt me gemitus mortis. In *Pſal.* 1
principio Veris,quaſi reſpirãs dicit:Ad te leuaui animã. In principio æſtatis architectus eccleſiæ Petrus,renatis per baptiſmũ,& illuminatis per gratiam dicit:Quaſi modò geniti infantes,&c. In *1.Pet.* 2
principio autumni,exultãs de Dei miſericordia,dicit:Dñe in tua miſericordia ſperaui,ſed attendẽs miſeriã,in quã ex ſua negligẽtia lapſus eſt,ſtatim ſubiunxit verſiculũ: Vſquequo Dñe obliuiſceris me in finem,& graduale:Ego dixi Dñe,miſerere mei,ſana
10 animã meã,quia peccaui tibi.† Rurſus hæc quatuor tẽpora conſiderãtur ſecundũ quatuor principales diei partes,quæ ſunt nox, pertinens ad tẽpus deuotionis. Nox eñ obſcura eſt,& idololatræ cæci erãt. Aurora,pertinens ad tẽpus reuocationis. Meridies, pertinẽs ad tẽpus recõciliationis,ſiue regreſſionis. Et veſpera perti-
11 net ad tẽpus peregrinationis.† Deſignatur etiã per quatuor principales Chriſti actiones,quæ ſunt natiuitas,paſſio,reſurrectio,& aduentus ad iudiciũ. Ad natiuitatẽ pertinet circuncíſio, apparitio,baptiſmus,& purificatio. Ad paſſionẽ ieiuniũ & tentatio. Ad reſurrectionẽ,aſcenſio in cœlũ,& ſancti Spiritus emiſſio. Ad aduentum ad iudiciũ,transfiguratio,& miraculorũ operatio. Item, paſſio cõparatur Hyemi:natiuitas, Veri:reſurrectio,æſtati:aduẽtus ad iudiciũ,autumno:qñ vetuſtus dierũ ſedebit,tenẽs ventila- *Matth.*
brũ in manu ſua,& mũdabit areã ſuã,&c. Itẽ natiuitas Chriſti cõcordat tẽpori reuocationis ſeu renouationis propter Prophetas, qui cũ multis modis prædixerũt:paſſio Chriſti tẽpori deuiationis propter pœnam culpæ priorũ parentũ. Reſurrectio, tempori regreſſionis,propter lætitiã. Aduentus ad iudiciũ,tẽpori peregrinationis:quia huiuſmodi tẽpus durabit vſque in diẽ iudicij,vnde Propheta:Aduena ego ſum apud te,& peregrinus, ſicut omnes *Pſal.* 38
patres mei. Tẽpus ergo reuocationis,ſiue renouationis, quæ facta eſt per legẽ & Prophetas,durat vſq; ad natale Dñi tãtùm:vt præmiſſum eſt. Alij tñ dicũt,ꝙ vſque ad lxx.& ibi incipit tẽpus deuiationis. Sed ſecundùm primũ dictum,quæritur de tempore,

quod eſt à natali Domini, vſque ad lxx. ſub quo dictorũ tẽporum cõtineatur. Super quo dicũt quidã, quòd tẽpus quòd eſt à natali, vſque ad octauas Epiphaniæ, pertinet ad tẽpus regreſſionis quòd eſt tempus gaudij: ſicut & illud: vnde & in quibuſdã eccleſiis tũc albis vtuntur veſtimentis, ſicut & tempore paſchali: neque tunc ieiunatur: nec genua flectũtur. Reliqua verò pars, ſcilicet ab octauis ephiphaniæ vſque ad lxx. ſub tẽpore peregrinationis continetur, & licet Eſa. legatur die natalis Dñi: non ideò dies illa eſt, ſecundùm ipſos, de tempore reuocationis. Alia enim cõſideratione hoc fit, & ante euangeliũ in nocturnis, & ante epiſtolã in Miſſa. Supponitur enim tũc baſis colũnę: vt per vtrũq; teſtamentũ natiuitas Chriſti probetur. † Item quæritur quare à tempore veris ſiue renouationis, ſeu reuocationis incipiũt eccleſiæ officia? Videtur enim quòd deberent incipere à tẽpore hyemis, ſiue deuiationis: quia prius eſt deuiatio, quã à deuiatione reuocatio. Præterea, in tẽpore deuiationis legitur primus lib. Theologię, ſ. Gen. Super hoc dicunt quidam, quod hoc facit eccleſia ne incipiat ab errore. Sed certè nõ dicitur illud tẽpus deuiationis, eo quòd Eccleſia illo tempore deuiet: ſed quia errorem priorum parentũ recolit, vt nos ad pœnitentiam trahat: & ideò hæc ratio non placet. Eſt ergo ratio, quia per aduentũ Domini noua facta ſunt. Vnde Apoſt. Ecce noua facio omnia: ideò in honorẽ aduentus domini, à tempore renouationis incipit eccleſia officiũ ſuũ. Præterea, ſi inciperet ab hyeme, vtẽs verbis deſperationis, poſſet homo illa audiens deſperare. Meritò ergo incipit à Vere: vt cũ poſteà audierit verba deſperationis, nõ deſperet: quia præceſſit certa promiſſio veræ liberationis, quæ fit in aduentu. Incipit ergo à tẽpore renouationis ſeu reuocationis, in quo tenet rẽ. † Qui autẽ libri, & quibus temporibus legantur, breuiter eſt videndũ. Et quidem in pleriſq; locis ab aduẽtu Dñi vſque ad natale eius legitur Eſa. qui quãto de Chriſto vrbanius cæteris prophetauit, tantò natiuitati eius legitur vicinius, præterquã in ieiuniis quatuor temporum, quæ proprias habent lectiones. In ipſa etiã natiuitate non ſolũ de illo legitur & cãtatur: ſed etiã de cauſis ipſius feſtiuitatis: prout in omnibus fieri ſolet feſtiuitatibus: quod fit, ad oſtẽdẽdũ magnũ gaudium nobis cœlitus datũ. † In prima verò Dominica poſt natale legitur in quibuſdã eccleſiis de epiſtolis Pauli ad ipſam pertinẽtibus natiuitatẽ. In octaua natalis de ſermonibus, & de homelia euãgelij eiuſdẽ diei. In epiphania de Eſa. ſecundũ Gelaſiũ Papam xxv. d. ſancta. in palea. In octaua epiphaniæ de homilia eiuſdem diei. Ab octaua epiphaniæ vſq; ad lxx. canitur de Pſal. & legũtur epiſtolæ Pauli: in quibus legitur de labore & luctu, & pugna eius.

Margin notes: 12 (at "Item quæritur"); Apoc. 21. (at "Ecce noua facio"); 13 (at "Qui autẽ libri"); 14 (at "In prima verò Dominica").

† In

15 †In ſeptuageſima verò, vſq; ad Dominicã ante ramos palmarum, legitur pentateucũ. Septuageſima enim tẽpus noſtræ captiuitatis, & pœnæ & culpæ deſignat, de qua myſticè ad Hieruſalẽ redire debemus, ſicut per Hebræos olim de Babylonica captiuitate exeũtes figuratũ eſt. Vt ergo memores ſint captiuitatis ſuæ, q ſurſum tendunt, legitur primò de Adã, q in principio mundi factus eſt, & de eiectione eius de Paradiſo: deinde de diluuio, & quomodo Abrahã exiuit de terra ſua, & de mundi huius laboribus, exẽplum patientiæ, & ſicut olim Hebræi captiuati ducti in Babyloniam, in triſtitia fuerũt ferè vſque ad finẽ ſeptuaginta annorũ, & conceſſa ſibi licẽtia repatriandi gauiſi ſunt: licet non plenariè: ita & nos ferè vſque ad finem ſeptuaginta dierum, ſ. in ſeptuageſima tacemus voces, & cantica lætitiæ, vt præmiſſum eſt, & ſub ti. de tẽpore aduẽtus dicetur: quindecim tamen diebus ante Paſcha legitur Hiere. quia ille apertius, quã alij de paſſione tractauit, & in propria paſſione Dñi paſſionem præſignauit. Ab octauis verò Paſchæ quindecim diebus, vel ſecundùm alios, vſq; ad quartam Dominicam poſt Paſcha, Apoc. legitur & cantatur propter myſteria paſſionis & reſurrectionis, quæ Ioãni reuelata ſunt, & Apoſtoli prædicauerunt. In Apoca. enim fit mentio de ciuitate noua
16 Hieruſalẽ. † Deinde vſque ad aſcenſionẽ legũtur epiſtolæ canonicæ, & Act. Apoſt. & cãtatur de Pſal. quia & Dauid prophetauit de paſſione, & reſurrectione, & aſcenſione, & Apoſtoli prædicauerunt, quæ à Domino didicerunt, vſq; ad aſcenſionẽ eius corporali præſentia perfruentes. Inter aſcenſionem verò & Pentecoſt. cantatur de ipſo feſto, quia diſcipuli ſurſum ſubleuati, promiſſa patris munera expectabant. Ab octauis Pente. vſq; ad Calendas Auguſti, leguntur libri Regũ & Paralipom. & cãtatur Deus omnium, quia ſicut Samuël, Saul, Dauid, & alij pro lege Domini pugnauerunt, ſic & nos poſtquam accepimus donum ſpiritus ſancti in baptiſmo, virtute debemus pugnare cõtra dęmones forma-
17 ti, nati, nutriti & armati. † A Calendis Auguſti, vſq; ad Calẽ. Septembris, legitur & cãtatur de Sapientia, quia in pugna maximè neceſſaria eſt ſapientia: vel quia Auguſtus ſextus eſt menſis & in ſexta ætate, qua Deus venit, debemus propter eius præſentiã ſapienter viuere, quia inter nos audita eſt ſapiẽtia ipſa, quæ ex ore altiſſimi prodiit. Rurſus menſis ille calidus eſt & medius in anno. Per quod media hominis ætas deſignatur: & in media æſtate, vbi quiſque ab æſtu vitiorũ plus accenditur, plus ſuccurrere debet ſapientia. In Septembri legitur & cantatur de Iob, Thobia, Eſdra, Iudith, & Heſter, quia hi aduerſa patienter ſuſtinuerunt, & eccleſia in fine mundi aduerſa omnia pro Domino tolerabit.

†A Calēdis Octobris, vſq; ad Nouembrē legūtur libri Machab. 18
& cantatur de eis,quia iſte octauus menſis lætitiā reſurrectionis myſticat, quia ſicut Iudæi finitis præliis & reſtaurato templo in hymnis & confeſſionibus benedicebant Dñm:ſic in gloria reſurrectionis & magnæ feſtiuitatis deuictis præliis diaboli ſancti & iuſti in Dño feſtinabunt& gaudebunt,iuxta illud:Beati,qui habitant in Domo tua Dñe.†A Calendis Nouemb.vſque ad aduentū 19
Dñi leguntur Ezechiel & Daniel,& duodecim Prophetæ minores,cum reſponſoriis:Vidi Dñum, &c. Ezechiel enim vidit quatuor animalia in figura quatuor Euangeliſtarū,quæ natiuitatem, paſſionem,reſurrectionē, & aſcenſionē docuerunt. Iſti ergo ideò ante aduentum leguntur: quia clarius Chriſti aduentum prædixerunt. Denique Aurelius Papa in Bucardo lib. iij. c.hi qui, ſtatuit vt qui inuenti fuerint libros famoſos & ignotos in Eccleſia legere,vel cantare,excōmunicentur.Ex præmiſſis ergo liquet quod in eccleſia libri noui & veteris teſtamenti leguntur: quod etiā in ſuis locis dicetur: de ordine etiam aliorū librorū dicetur ſub Dominica ij.poſt Pente.†Et eſt notandū,quod teſtamētū du- 20
pliciter accipitur.Nā promiſſio ipſa,ſ. id quod teſtatur,ſeu legatur,dicitur teſtamentum.Vnde noui teſt. dicitur gratia fidelibus

Heb.9.

promiſſa,ſ. fides & charitas. Cæteræ virtutes ſiue vita æterna in futuro:& virtus in præſenti vita:& Apoſtol. ideò nou. teſt. teſtator eſt:vt repromiſſionem accipiant, qui vocati ſunt, hæreditatis æternæ:extrà de cele.Miſ.cum Marthę.§.cæterum.Scriptura etiā, qua illa promittuntur, dicitur teſtamentum. Vnde nouum teſtamentum, dicitur ſcriptura noui teſt. & vetus teſtamentum, dicitur ſcriptura vet.teſt.de conſe.d.iiij. ſicut in ſacra.in prin. Et hæc quaſi humana ſimilitudine dicuntur.Sicut enim qui teſtamentū condit,hæredē inſtituit:chirographum facit,teſtes aduocat,agēda per hæredē indicit: ſic & Deus pater volēs filios Iſraël in terra promiſſionis hæredes inſtituere, chirographum fecit,i.legem dedit:teſtes acciuit, ſ. Moſem & Aaron, & agenda per illos edixit,& hoc eſt vetus teſt. Sed quia in eo tranſitoria & temporalia repromittebat:extrà de cele.miſ.§ cæterùm.ideò Chriſtus volens Chriſtianos,ſ. fideles, æternæ hæreditatis hæredes facere,conſequenter nouum teſta.condidit, ſ. Euangelium: aduocauit teſtes, ſcilicet Apoſtolos, eiſque agenda indicit, quod teſtamentum tādem morte propria conſecrauit. Prætereà teſtamentum eſt teſtatio mentis,qua quiſque quod mente concipit,ore teſtatur: & per ſcripturam corroborari iubet.xiiij. q. ij. §. ſit illud. Vnde dehac ſimilitudine hic & illa ſcriptura dicitur teſtamentum. Cæterùm ideò illa ſcriptura, dicitur vetus teſtamentum: † Primò, 21
quia

quia vetera, i. terrena, ſ. ad veterem hominem pertinentia promittebat, dicens: Si hæc & illa feceritis, bona terræ comedetis, & iterum: Terram fluentem lacte & melle dabo vobis, & ſimilia. Vnde illud vetus & tranſitorium fuit. Secundò dicitur vetus teſt. quod per veterem hominem, ſ. per Moſem veterem vetuſtate peccati miniſtratum fuit. Tertiò, quia nouo ſuperueniente ceſſauit, & deſiit tanquã aliquid vetuſtum. vnde Apoſt. Vetera tranſierunt: ecce noua facta ſunt omnia. Quartò, dicitur vetus reſpectu noui: quia eo fuit antiquius tempore. Quintò, quia à vetuſta- 2. Cor. 5.
22 te peccati nos liberat. † Hæc verò ſcriptura nouum dicitur teſtamentum. Primò, quia noua, i. cœleſtia, ſ. ad cœleſtis hominis conſeruationem pertinentia promittit, dicens: Qui agrum au domum, &c. Centuplum accipiet, & vitam æternam poſſidebit. Secundò, dicitur nouum, quia per nouum hominem, i. ab omni peccato immunem, ſ. per Chriſtum miniſtratum eſt. Tertiò dicitur nouum, i. vltimum, quia nouiſſimũ hominis teſtamẽtum immobile perſeuerat: quod teſtatoris obitu cõfirmatur, vt extrà de celeb. Miſ. cũ Marthæ. §. cæterũ, & xiij. q. ij. c. vlt. Hinc enim dicitur æternum, i. perpetuum quaſi durabile ac immutabile, de quo dictum eſt in iiij. parte ſub vij. particula ſecreti, ſuper verbo: noui & æterni. Chriſtus enim iam non moritur, & mors illi vltrà non Rom. 5.
dominabitur. de conſe. diſt. ij. ſemel. Quarto, dicitur nouum, reſpectu veteris: quia illo magis eſt nouum tempore: vel quia vetus lex eſt quaſi radix: ipſum verò nouum teſtamentum eſt quaſi fructus. Quintò, quia innouat: non enim illud dicunt, niſi homines renati ex vetuſtate per gratiam pertinentes iam ad nouum
23 teſtamentum, quod eſt regnum cœlorum: † Circa libros eccleſiaſtici officij ſciendum eſt, quod ipſum officium cõſiſtit in cantu & in lectione: de cantu tres ſunt libri: de lectione ſex. Sunt etiam quidam alij libri eccleſiaſtici: prout in ij. parte in fine tra-
24 ctatus de ſacerdote dictum eſt. † Sanè tres libri de cantu, ſunt antiphonarius, graduarius, & trophonarius. Antiphonarius, à digniori videlicet, ab antiphonis nomen ſumpſit, quas B. Ignatius Patriarcha audiuit per Angelos decantari: cum tamen ibi ſint reſponſoria atque verſus. In pleriſque tamen locis liber iſte reſpõſonarium, à reſponſoriis, quæ ibidem continentur, appellatur.
25 Graduarius, dictus † eſt à gradualibus, quæ in eo continentur, qui à pluribus officiarius nuncupatur, ab officiis ſeu introitibus, qui ibi continentur. Graduale, dictum eſt à gradibus: prout dictum eſt in quarta parte ſub titulo de graduali. De intitulatione graduarij, antiphonarij, & lectionarij, in ſequenti titu. dice-
26 tur. † Trophonarius eſt liber continens τρόπους, id eſt, cantus,

qui cum introitu Miſſæ dicuntur, præſertim à Monachis. Vocã-
tur etiam Τρόποι, ſequentiæ ſiue proſæ Κύριε ἐλεήσον, & neumæ.
Et dicitur à τρόπος, quod eſt conuerſio: de quo in eadẽ parte ſub
ti. de introitu dictum eſt, quidã etiam hunc librũ proſarũ à pro-
ſis appellant. Vitalianus cantum Romanum inſtituit, & organo
cõcordauit. † Cæterùm libri lectionum ſunt iſti. Primus, eſt bi- 27
bliotheca. Secundus, homiliarius. Tertius, paſſionarius. Quartus,
legẽdarius. Quintus, lectionarius. Sextus, ſermologus. Bibliothe-
ca, à Græco nomen accepit, & eſt nomen æquiuocum, ſ. locus, in
quo libri repõnuntur, & volumẽ, ex omnibus libris ve. & no. te-
ſtam. à Hier. compoſitum. † Homiliarius, eſt liber cõtinens ſan- 28
ctorum homilias: & legitur in Dominicis & in natali, & in feſtis
ſanctorum propria Euãgelia habentiũ: & in Paſcha & Pẽte. cum
ferialibus eorundẽ. Homilia autem, i. quod bona laus, ſiue verbũ
ad populũ. Et no. quod plures fecerunt homilias: videlicet Aug.
Hier. Beda, Orig. Gregor. & alij. Beda tamen alias non cõpoſuit,
niſi quas Auguſt. cõpoſuerat: ſed ſuis verbis eaſdẽ ſuperueſtiuit,
nam Aug. verba diſputationis habuit, Beda verò ſtylum ſermo-
nis & lectionis. Quare Beda vocatur venerabilis, vt in vij. parte
ſub eius feſto dicetur. Itẽ non omnes homiliæ authẽticæ ſunt: vt
quædam Origenis, qui ad hæreſim dicitur declinaſſe. Aliquæ ta-
men homiliæ ipſius à B. Hieron. teſte Papa Gelaſio, legũtur fuiſ-
ſe correctæ ſeu approbatæ xv. d. ſancta. in palea. Et quandocunq;
illę in eccleſia legũtur, nomen authoris, propter hæreſis infamiã
ſubticetur, ſicut & nomen Salomonis, qui deceptus fuit à mulie-
ribus, tacetur in lectionibus propter infamiã idololatriæ, ſed di-
citur: lectio libri Sapiẽtiæ: ſic etiã quia Moſes hæſitauit ad aquas
cõtradictionis, quia Dominũ exacerbauit, nõ dicitur lectio libri
Geneſis Moſi legiſlatoris: ſicut dicitur lectio libri Apoc. B. Ioan-
nis Apoſtoli. De hoc agitur in proœ. v. partis & ſub ſabbato Pa-
ſchali. Volunt tamen quidã, quod in principio homiliarũ ipſius
dicatur, Homilia Origenis correcta ſeu approbata à Hieron. &
in ſequentibus dici debet homilia eiuſdem. † Paſſionarius eſt li- 29
ber continens paſſiones ſanctorum: & legitur in feſtis martyrũ.
Plures autem ſunt paſſionarij, quorum quidã canonizati, quidam
verò teſte Papa Gelaſio, xv. diſt. ſancta. in palea. ſunt apocryphi:
vt de B. Gregorio & Cyricio, & Iulita, & alij quidã quos hæretici
compilaſſe dicuntur: quare in eccleſia legi interdicuntur. Anthe-
ros Papa ſtatuit martyrum geſta ſcribi, & in eccleſiis haberi, &
hoc propter maximũ preſbyterorum numerũ martyrio corona-
torum. † Legendarius autem, vocatur liber ille, vbi agitur de vita
& obitu confeſſorũ: vt Hilarij, Martini, & aliorum cõfeſſorum, &

legi

31 legitur in feſtis eorum, dum tamen authenticus ſit.† Lectionarius eſt,in quo lectiones epiſtolarum Pauli,& aliæ leguntur, qui quãdoq; epiſtolarius dicitur: & etiam legendarius dici poteſt.
32 † Sermologus,eſt liber cõtinens ſermones,quos Papæ & alij plures ſancti cõpoſuerũt:& legitur in feſtis confeſſorũ, à natali vſq; ad octauas Epiphaniæ,in purificatione B.Mariæ, & in feſto omniũ ſanctorũ,& in pluribus aliis.† Conſiderandũ eſt quoq;trium
33 ſcripturas pręcipuè in eccleſia frequẽtari:ſcilicet Dauid Prophetæ, qui fuit homicida,proditor & adulter.Matthæi Apoſtoli,qui fuit publicanus, & in hoc ipſo infamis:& Pauli, qui fuit crudelis Chriſti & eccleſiæ perſecutor, & etiã Auguſtini, qui fuit Manichæus,& tempore Theodoſij Imperatoris conuerſus eſt. Quod fit in exemplum,videlicet vt alij peccatores non deſperent, ſed ſperent, ſi tamen pœnituerint, poſſe veniam conſequi,quantumlibet graui noxa perplexi ſint, & orationes & eleemoſynas eorũ
34 poſt pœnitentiã poſſe Deo cõplacere. † Et eſt ſciendũ quòd B. Hiero.tẽpore Damaſi Papæ correxit Pſalteriũ.lxx. interpretum, quod tunc cantabatur vbique,& adhuc iuxta ordinationem Gregor.Papæ,qui poſtremò officium eccleſiaſticũ ordinauit, ſecundùm illud:antiphonas,reſponſoria,allelu-Ia, tractus & alia quædam in eccleſia decãtamus.Subſequenter verò Pſalterio ipſo iterato corrupto,idẽ Hierony. illud de nouo integrè ex Græco trãſtulit in Latinũ:prout ipſe in ipſius Pſalterij prooemio atteſtatur, quod nouum dictus Damaſus rogatu ipſius Hieron.inſtituit decãtari,& vulgariter gallicum appellatur,& quaſi vbiq; legitur,& ferê cõmuniter cum ſuo prooemio in textu Bibliæ habetur.Præmiſſum verò Pſalterium ſecundùm lxx. Romanis remãſit, & hodie illo vtuntur.Deniq; idem Hieron.attendens quod Iudæi nobis improperabant,quòd Pſalterium falſificauerimus,quoniam à ſuo verbo diſcordabat,tertio Pſalteriũ de verbo ad verbũ ex Hebræo tranſtulit in Latinum,quod in pluribus à Gallico diſcrepat ac Romano:pauci tamẽ illud habẽt quãuis ab omnibus & in textu Bibliæ deberet haberi. Et no.quod quidam portant Pſalteriũ, ſed in eo nõ pſallunt, prout dictum eſt in tit. de laudibus matutinis. Quæ ſint dominicæ & dies priuilegiati, & principales, & qualiter dies dominica maior eſt aliis diebus,quibus nominibus dies ſeptimanæ appellentur, & qui ſint dies profeſti, qui feſtiuales,ſiue ſolennes,in prooe.vij. partis dicetur. Gregor. Papa. xcij. di.ca.fin.inſtituit,ne in eccleſia Roma. diaconi cantare debeant, ſed ſolùm euangelicæ lectionis officia inter Miſſarum ſolemnia exoluant. Pſalmos verò ac reliquas lectiones ſubdiaconi, vel ſi neceſſe fuerit minores ordines exhibeant ſiue dicant.

SVM

SVMMA.

1 *Aduentus, eſt initium officij Eccleſiaſtici.*
2 *Petrus Apoſtolus, Aduentum inſtituit, in honorem quadruplicis Dominici aduentus.*
3 *Aduẽtus primus Chriſti, quid attulerit homini: quid ſecũdus, quid tertius, quid quartus.*
4 *Aduentus per quot ſeptimanas celebretur.*
5 *Per treis Aduentus hebdomadas, accipimus triũ temporum partes.*
6 *Aduentus ieiunium, eſt exultationis partim, partim & mœroris.*
7 *Vrbanus Papa ſecundus, officium B. Mariæ quotidianum inſtituit.*
8 *Antiph. laudũ Dominicarũ aduẽtus, quare terminentur per allel.*
9 *Aduentus, quo tempore incipiat. Et quot diebus conſtet, nu.* 10.
11 *Aduentus prima Dominica, vnde inchoetur.*
12 *Aduentus intitulatio cur duplex, & cur duplex inchoatio. Rationem vide ibi. & nu.* 13. 14. 15.

De Tempore Aduentus. CAP. II.

QVoniam ſicut præmiſſum † eſt, eccleſiaſtica officia ab Aduentu Dñi, quod eſt tẽpus renouationis, incipiũt, meritò ab hoc tẽpore ducimus initium aſſumendũ. † Prænotandũ igitur eſt quòd B. Petrus primò inſtituit tres ſeptimanas integras ante natale venerari, in cõmemorationẽ aduẽtus Chriſti: & quartã, quæ tñ nũquã perficitur, qa vigilia natalis non eſt de aduẽtu: vt infra dicetur. Agitur ergo aduentus Dñi per quatuor ſeptimanas ad magnificãdũ, ꝙ eſt quadruplex aduẽtus filij Dei: ſed vltima nunquã finitur, qa ſanctorũ gloria, quæ dabitur in vltimo aduentu, ſ. ad iudiciũ, nunquã terminabitur. Primus aduẽtus eſt in carnem, ſ. in vtero Virginis áſſumptã: de quo dictũ eſt, Oſanna filio Dauid, benedictus, q venit in nomine Dñi. Secũdus, in mentẽ, qui deſcẽſus fit quotidie in cordibus fideliũ, per ſpiritum ſanctum, de quo Ioã. 14. c. ad eũ veniemus, & apud eũ manſionẽ faciemus, & dicit Sap. 9. Domine, emitte ſapientiã tuã, vt mecum ſit. De his habetur Abbacu. 2. Si morã fecerit, expecta eum, quia veniens veniet & non tardabit. Tertius aduẽtus eſt in morte cuiuslibet. de quo dicit B. Iacob. Patientes eſtote, vſq; ad aduentũ Dñi, & Matt. 23. Si ſciret paterfamilias qua hora veniret fur, &c. ideò & vos eſtote parati, &c. & iterum: Si in prima vigilia venerit, i. in iuuentute, & in ſecunda, &c. & ita inuenerit, ſ. in pœnitentia: beati ſunt ſerui illi. Quartus erit in maieſtate, qui erit in die iudicij. De illo legitur Eſa. 3. c. Dominus ad iudicium veniet, cum ſenioribus populi ſui. † Et no. quòd primus aduẽtus liberauit animas à diaboli ſeruitute. Secundus, liberat eas à peccato. Tertius, à pœna. Quartus, corpora liberat. Verumtamen eccleſia non celebrat niſi duos aduentus, ſ. in carnem, & ad iudicium. Nam primum & ſecundum

Iacob. 5.

reputat

reputat pro eodem, ideò enim venit in carnẽ, vt veniat in mentẽ, ideoq; dictum eſt, Veniens veniet, & nõ tardabit. veniens, ſcilicet in carnẽ, veniet ſcilicet in mentẽ: & iterũ: quia vterq; miſericordiæ eſt. Similiter tertius & quartus habentur pro eodem, quia vterq; eſt iuſtitiæ ratione vnius effectus. Celebrat ergo eccleſia aduentũ huiuſmodi, ſub binario, vt filiis ſuis generet timorem & amorẽ Dei. vnde in Pſal. Eleuamini portæ æternales, &c. Timor Domini ſanctus qui permanet in ætern. & amor, ſcilicet ipſius q ſimiliter in æternum durabit. Vnde 1. ad Cor. 13. c. Charitas nũquã excidit. de pœ. di. ij. charitas, timorem autem debemus ei, vt Domino, amorem vt patri. Vnde Malach. 2. Si ego ſum pater, vbi eſt amor? & ſi dominus, vbi eſt timor? Celebratur ergo aduentus

Pſal. 23. *Pſal.* 16.

4 per quatuor ſeptimanas. In † prima ſpecialiter de primo aduẽtu cantat eccleſia. In ſecũda & tertia de ſecundo, & hoc ideò, quia antiqui patres primum aduentum tantùm expectauerunt. Secũdum verò antiqui & moderni. In quarta verò ſeptimana, recolit eccleſia tempus, in quo Dominus deſcendit in vterum Virginis. *Eſai.* 65. vnde tunc: Rorate cœli deſuper, & nubes pluant iuſtum: aperiatur terra, & germinet ſaluatorẽ. Item tempus à primo aduentu vſq; ad ſecundũ, recolit eccleſia inter Pente. & aduentum domini, in quo cantat allelu-Ia, in ſpe reſurrectionis, & Gloria in excelſis Deo, pro iuſtitia reddita, & dicit quotidie allelu-Ia, quia ſpes eius non infirmatur. Sed gloria in excelſis Deo, & in terra pax hominib. bonæ voluntatis, non dicit quotidie, ſed tantũ in feſtis, quia ſemper in fide nõ ſemper in operibus laudat. Quotidie enim offendit, licet ſemper in fide iuſtitiam teneat. De hoc eſt dictũ in proœ. huius partis, & dicetur ſub tit. de ſeptẽ diebus poſt Paſcha. Cæterũ per tres aduentus hebdomadas trium temporum patres

5 accipimus, † Primi, fuerũt ante legem, qui procul à Deo remoti clamabãt: Ad te leuaui. Secũdi, ſub lege: qui doctrina legis inſtructi, & ideò ad lumen propius accedẽtes, in introitu populus Siõ appellãtur. Tertij, fuerunt Prõphetę: præſertim illi quos inuenit Chriſti natiuitas, vt Symeõ: quibus quia redẽptor eſſe propè dicitur in introitu: Gaudete. Aſſerũt etiã quidã, quod in officio primę hebdomadæ agitur de vocatione Iudæorum. In officio ſecundæ, de vocatione gentium, vnde ibi dicitur: Ad ſaluãdas omnes gentes. In officio tertiæ de vocatione vtriuſq; populi. Vnde ibi dicitur: Nota ſit omnib. hominibus. Rurſus cantatur in prima in perſona Ioannis. In ſecunda, Prophetarum. In tertia, Apoſtolorũ. In quarta, in perſona doctorum. Tempore aduentus tacetur, Gloria in excelſis, quod pertinet ad natiuitatem, vt in nocte natiuitatis deuotius & auidius decantetur: ad notandũ hunc hymnũ primò

fuiſſe

fuiſſe nocte illa ab angelis decantatum, quãquam maior gloria Chriſti eſt in eccleſia tempore noui teſt. q̃ fuerit in veteri. Tacetur etiam, Ite, Miſſa eſt. quod pertinet ad reſurrectionem. Meritò autẽ tacetur vtrunq; in aduẽtu: quia tunc vtrunq; expectatur. Pari etiã ratione tacetur, Pax vobis. quod ſimiliter pertinet ad reſurrectionem. Tacetur etiã, Te Deum laudamus, quia nondum præſens eſt quem expectamus, & ad præſentes tantùm hoc cãtico vti ſolemus. Et no. ꝙ hæc tria non ſemper ſe concomitantur, vt dicetur in proœ. vij. partis. Sed quare Allelu-ja, non tacetur hoc tempore, cùm ſit canticum lætitiæ, nam in aduentu eſt ieiunium, nec tunc nuptiæ celebrãtur? Prætereà, aut eſt ieiuniũ mœroris, aut exultationis. Si mœroris, omnia cãtica exultationis debent taceri. Si exultationis, omnia debent dici: ergo & Gloria in excelſis Deo. Solutio. hoc ieiuniũ eſt partim exultationis, & partim mœroris. Exultationis eſt ratione primi aduentus, ſcilicet in carnẽ, de quo mẽtio fit in hoc tẽpore. Mœroris eſt, propter ſecũdum aduentũ, ſcilicet ad iudicium: de quo fit etiam ibi mentio: & ideò in eo quædã cantica lętitiæ dicuntur, propter aduentũ miſericordiæ & exultationis, & quædam ſubticẽtur, & ieiunatur, propter aduentum ſeueræ iuſtitię & mœroris. Allelu-ja ergo nõ ſubticetur, quoniam tempore aduentus aliquid eſt lætitiæ propter ſpem, quã habuerunt de Chriſti incarnatione, & propter noſtrã certitudinẽ, quam habemus per primum aduentũ de futura glorificatione: ſed in ſeptuageſima non ſic, quia totum tempus illud mœroris eſt, & ideò tunc non dicuntur cantica Angelorum, ſed hominũ, vt ibi dicetur: In feſtis verò nouem lectionũ, quæ occurrunt in aduentu, debet celebrari Miſſa de feſto ſolennis in tertia, cum Gloria in excelſis, & Ite Miſſa eſt. & deponuntur cappæ nigræ ſeu violaceæ, & aſſumuntur ſolennes à miniſtris & ſacerdote, prout feſtum requirit. In hora verò nona de ieiunio Miſſa dicitur, & tunc dalmaticæ & ſubtilia, ſiue tunicellæ dimittuntur, & competentes tempori & ieiunio reſumuntur, ſicut in iij. parte ſub tit. de dalmatica dictum eſt. In hoc quoq; tempore officium B. Marię virginis nõ dicitur in eccleſia, quia totum officium huius tẽporis ad laudẽ eius pertinet.† Et nota quòd Vrbanus Papa ſecundus, qui fuit creatus M. lxxviij. & ſedit annis xij. menſibus quatuor, in concilio apud Claromon. celebrato, ſtatuit, vt officiũ B. Mariæ virginis quotidie diceretur: & in die ſabbati ſolenniter fieret, in quo officio matutino dicuntur illæ lectiones: O beata Maria, quis dignè, ſumptæ ex illo ſermone Aug. Loquimur dilectiſſimi, &c. Hoc etiam tempore non debet fieri ſpecialiter commemoratio alicuius ſancti præcedentis Chriſti aduentum, non

quia

quia omnes illi in infernũ deſcenderũt,& ideò Eccleſia occidentalis pro eis non ſolennizat:nec etiam ſequentium : quia cũ hoc tempore Eccleſia de aduentu filij Dei ſolennizet: non eſt aliorũ ſolennitas admiſcenda:imò minor cedit maiori : quia aduenięte principe, ceſſat magiſtratus. Idcirco cum ipſe ſit præmium & corona ſanctorum omnium,& ſit omnia in omnibus, & ſufficiẽtia ſingulorũ, ſuperfluum foret recurrere ad aliorum ſuffragia mendicata.G.de pala.ſacra.largi.l.ſcriniis. in princ.lib.xij. Generalis tamen cõmemoratio omnium ſanctorum benè fit,quoniam licet ſancti ex aduentu filij Dei ſpeciale gaudium & præmium aſſecuti fuerint, maius tamen ad generale gaudiũ eorum extitit, quia creaturam rationalem ex vnione ad diuinã naturam viderunt ineffabiliter ſublimatam, quia ergo bonum commune præponderat particulari:& per conſequens generale gaudium eorũ gaudio ſpeciali,quia illud,quod pręmiſſum eſt,fuit omnibus ſanctis vtriuſq; teſtamenti ad gaudiũ: idcirco cõueniens eſt,vt tempore ipſius aduentus eorũ gaudium cõmuniter & generaliter recolatur,& in generali omniũ ſanctorum cõmemoratione,ſingulis diebus dicitur antiphona illa:Ecce Dominus veniet,& omnes ſancti eius cum eo, & erit lux magna in die illa, allelu-ja : quæ pertinet ad quartum aduentum,in quo apparebit gloria ſanctorum. Dicitur etiam cum ipſa antiphona oratio illa : Conſciẽtias noſtras quæſumus Domine viſitando purifica,&c. in qua ſimiliter concordando cum antiphona,fit generaliter commemoratio de omnibus ſanctis,dum dicitur ibi:vt veniẽs cum omnibus ſanctis,& tunc pertinet ad quartum aduentum,ſcilicet in maieſtate. In multis tamen locis ſubtrahuntur verba illa:cum omnibus ſanctis : & tunc pertinet ad ſecundum aduentum ſcilicet in mente. Non fit etiam cõmemoratio de cruce,ſicut fit in aliis tẽporibus, ne prius videatur Dominus paſſus,quàm natus,& iterum, ne fiat contra illud præceptum Exod.23. & 24. non coques hœdum in lactè matris ſuæ, id eſt,Chriſtum non crucifiges, dum adhuc tener & lactans eſt.Cõtra hoc pręceptum fecerunt tunc Iudæi, qui Chriſtũ eadem die,id eſt,eadem ſexta feria,in qua,vt quidam dicunt, cõceptus eſt, crucifixerunt. † Notandũ autem eſt quòd tẽpore aduẽtus omnes antiphonæ dominicales in matutinis laudibus terminãtur,per allelu-ja,ad ſignificãdũ gaudiũ de certitudine aduentus Saluatoris habitũ, vt in matutino officio ſit quaſi prædictio,& in matutinis laudibus notetur exultatio. Itẽ, in prima, ſecũda, & tertia hebdomada,repetuntur reſpõſoria dominicalia:ſed in quarta ſũt ſpecialia, quæ per hebdomadã cantantur, & ſunt quindecim:quia ille expectatur venturus, qui inſtituerat

vetus

vetus teſtamentum, & erat inſtituturus nouum. Quindenarius enim numerus cõſiſtit ex ſeptenario & octonario:at ſeptenarius ad vetus:octonarius verò ad nouũ refertur teſt. In ſingulis quoq; ſeptimanis cãtus renouatur,propter gaudium proficientium,qui proficiunt de virtute in virtutẽ:vt videant Deum Deorũ in Sion.

† Illud etiã notandum eſt,ꝙ prima dominica aduentus nũquam 9
eſſe poteſt ante quinto Calendas Decembris,nec etiã poſt tertio Nonas Decembris,ſed quæcunque illarum ſeptem literarũ, quæ inter dictas Calend. & Nonas includũtur,repræſentauerit dominicam,ibi eſt prima dominica aduentus,ſed & in dominica proximiori feſto B. Andreæ,vel Calend. Decembr. ſiue antè, ſiue retrò,eſt ſemper initium aduentus,& ſi ipſum feſtum cadit in dominica,ibi etiam eſt initium aduẽtus.

† Aduentus continere de- 10
bet xxj. diẽ, id eſt, tres ſeptimanas integras ad minus præter vigiliam natalis Domini. Veruntamen cùm aduentus incipiat à die Dominica,ſi fortè cõtingat ſimiliter natale in die Dominica venire,oportet tempus aduentus per quatuor hebdomadas protelari,alioquin vigilia natalis & ſabbatum,quatuor temporum concurrerent in eadem die, quod eſſe non poteſt. lxxj. d. de leui. quia vtrunque illorũ proprium habet officium, & ad diuerſa tempora pertinent. Nam ſabbatum, eſt de aduentu, ſed vigilia ad tempus gaudij pertinet cùm non ſit de aduentu ſed de natali,& ſic aduẽtus non haberet viginti vnum diem: excepta vigilia natalis ſicut dictũ eſt. Quòd vigilia pertineat ad tempus gaudij,patet ex ipſa ordinatione Gregorij, qui vltimas aduentus antiphonas poſuit de Euangelio, ſ. Completi ſunt dies, & ecce completa ſunt omnia. Quando ergo natale eſt in Dominica,quatuor tempora celebrãtur in penultima hebdomada. Si autẽ natale venerit in ſecunda feria, vel deinceps vſque in Dominicã, tunc poſt viginti vnũ diem habebit,in quo fiet vigilia,& quando feſtum venerit in ſecunda feria, fiet officiũ de vigilia in die dominica,quæ proprium nõ habet officiũ,& tunc propter dominicã cantabitur allelu-Ia, ſed ieiunabitur in ſabbato præcedenti,tam pro vigilia natalis, q̃ pro ieiunio quatuor temporum. De hoc etiam dicitur ſub tit. de capite ieiuniorum.

† Non eſt etiã ignorandum ꝙ licet in princi- 11
pio ſiue in prima dominica aduẽtus cantetur introitus: Ad te leuaui animã meã Deus, ſi quis tamen diligẽter attendat in dominica præcedenti illã, præparatio aduẽtus Domini, quo ad quædã inchoatur,quod oſtendit epiſtola,quæ tunc ſecundum quoſdam legitur. Ecce dies veniũt,dicit Dominus. Et ſuſcitabo Dauid ger-
Hier. 23. men iuſtum,&c. finis Euangelij eiuſdem diei,ſcilicet, Abiit Ieſus trans mare Tyberiadis:quod eſt Ioan. 6. c. Hoc idem inſinuat,vbi

dici

dicitur:Hic eſt verè Propheta qui vẽturus eſt in mundũ,vt redimeret populũ,&c.Satis eñ cõueniens eſt, ꝙ in præcedẽti Dñica inchoẽtur,quia nõ reſpiraret deſperãs, niſi certa promiſſio veræ liberationis præcederet:qua audita,reſpirãs clamat:Ad te leuaui animã Deus meus,&c. In quinta igitur hebdomada ante natiuitatem Dñi inchoatur præparatio aduentus,quoad quædã. Vnde & in antiquis gradualibus & lectionariis titulus eſt talis.Quinta dominica ante natiuitatem Dñi:nam ab illa dominica vſque ad natiuitatem Dñi ſunt quinque officia dominicalia , & quinque epiſtolę,& quinque euangelia.In quarta verò dominica ante natiuitatem Domini inchoatur præparatio aduentus,quoad officiũ matutinale,& quoad multiplicem officiorũ varietatẽ & innouationem:quia ergo quatuor ſunt officia dominicalia,ab illa dñica vſque ad natiuitatem:& ideò in antiphonariis nouis intitulatur
12 quarta dominica. † Quadruplex autẽ ratio huius duplicis intitulationis librorũ,& inchoationis aduẽtus reddi conſueuit. Prima,quia per lectionariũ recolimus aduentũ Domini in mundũ ſignificatũ eſſe, per quinque mũdi ætates.Per antiphonariũ verò recolimus aduentum Domini nuntiatũ eſſe per quatuor ordines librorum,ſ.per legem, per Prophetas,per Pſalmos,& per initium Euangelij narrãtis Domini conceptionẽ.Initium Euangelij vocamus,quicquid eſt in libro Lucæ:qui hiſtoriã ante natiuitatem Domini plenius cæteris proſecutus eſt , ſicut de Angelo Zachariæ miſſo annunciante natiuitatẽ præcurſoris:& ſicut de prophetia illa:Benedictus Dominus Deus Iſraël,quia viſitauit & fecit redemptionẽ plebis ſuæ.Et de Gabriele Archangelo ad Virginẽ
13 miſſo,& ſimilibus.† Secũda eſt,quia auctor lectionarij nos hortatur,vt purgemus hoſpitium noſtri corporis,quod per quinque ſenſus ſordidatũ eſt,ad ſuſcipiendũ Deum : quia in ſordibus habitare deſpicit Rex venturus. Auctor verò antiphonarij, nos docet purgare corpus noſtrũ,conſtans ex quatuor elemẽtis,facientes dignã manſionẽ Deo Regi venturo.Iuxta illud:Ego & pater
14 ad eum veniemus,& manſionẽ apud eum faciemus. † Tertia eſt, quia in quarta dominica aduentus, quæ ad ſpirituales, & non in quinta dñica,quæ ad ſeculares pertinet:vt dicetur in tit.ſeq. innouantur cantus.Spiritualium enim eſt,canticũ nouũ cantare,& nõ ſecularium,qui cũ adhuc quaſi veteres ſint,& mala eorũ adhuc recẽtia,potius lugere,q̃ gaudere debẽt.Renouatus quidẽ cantus, gaudiũ electorũ ſignificat, qui proficiũt de virtute in virtutẽ, in
15 qua videbitur Deus Deorũ in Sion.† Quarta eſt,quia in eccleſia *Pſal.*38. duo ſunt ordines hominũ expectantiũ Domini aduẽtum, & ſtudentiũ,ad dignè ſuſcipiendũ Deũ venturũ.Vnus ordo in ſeculari

conuerſatione ſtudet,alter in ſpirituali. Seculares,qui rebus trā-ſitoriis ſtudent quæ quinq; corporis ſenſibus adminiſtrātur, per
Ioan.6. quinq; hebdomadas intelligūtur.Iuxta illud Euāgelij Ioan.Erāt viri,quaſi quinque millia.Siquidem quinq; millia viri,Deum ſecuti,deſignant eos,qui in ſeculari adhuc habitu poſiti, exterioribus,quæ poſſident,bene vti nouerāt:ipſi namq; ſaturantur quinque panibus,quia legalia inſtituta eis proponenda ſunt,qui per quinariū numerū propter quinq; libros Moſi intelliguntur. Per quatuor verò ſeptimanas ſpirituales intelligūtur,qui rebus trāſitoriis abiectis,nudi nudū ſequuntur Chriſtum,qui per quatuor Euāgelia ad potiorē perfectionē excitātur.Quòd etiam ad iſtos quaternarius numerus pertineat,apparet in alio Euāgelio,in quo quatuor millia hominum,qui ſunt Euāgelica perfectione ſublimes,leguntur refecti ſeptē panibus,id eſt,ſeptiformi gratia eruditi & repleri.Hanc diſtinctionē figurauit Dñs Moſi,quando in ingreſſu tabernaculi iuſſit poni ſeptē columnas:& ante oraculū vnam,ante ſancta Sanctorum quatuor,prout legitur Exod 26. & 36.cap. Siquidem quinq; colūnæ exterius poſitæ, ſunt ſeculares, qui in exterioribus maximè verſantur:quatuor colūnæ ante ſancta Sanctorū,ſunt ſpirituales, qui quaſi interius poſiti, Dño deuotius obſequuntur. Vna colūna ante tabernaculū vnitatē fidei, quam tam iſti,q̃ illi colunt deſignat:& propter hāc cauſam clerici ſeculares in veſpertinis officiis quinq; Pſalmos cantāt. Monachi verò & religioſi, qui altiorē elegerūt viā:nō niſi quatuor, in quo ſe perfectiores oſtendūt. Quod autem quadratum eſt ex quacunque parte vertatur,manet idem & firmum. Similiter & perfectus quocunque loco & tempore,idem immobilis manet.

SVMMA.

1 *Dominicæ primæ Aduentus officium.*
2 *Reſponſorium Dominicæ primæ Aduentus,& eius expoſitio.*
3 *Hominis magna ignorantia.*
4 *Reſpōſoriū primū Aduētus,habet tres verſus,& cur,& nu.5.6.7.*
8 *Reſponſorium ſecundū Aduentus. Tertium,nu.* 10 *Quartum.*11.
*Quintum.Sextum.Septimū,nu.*12. *Octauum,& Nonum,nu.*14.
9 *Viſio, eſt triplex.* 15. *Miſſæ Aduentus introitus,prima Dominica.*
16 *Dei facies, intelligitur diuina cognitio.*
17 *Euangelium de Aduentu in Hieruſalem,cur hodie legatur.*

De prima Dominica aduentus Domini. CAP. III.

PRima Dominica † de aduentu,quæ eſt quarta à natali Dñi, 1
& in qua ſecundùm quoſdā inchoatur officiū aduētus, pertinet ad ſpirituales.Et ideò,in ea innouantur cantus, præcedēs verò,quæ quinta eſt,ad ſeculares ſicut in præcedēti tit.dictum eſt.

Ad

Ad ſpirituales pertinent duo verſiculi:quorũ vnus frequentatur in veſpertino officio,ſcilicet: Rorate cœli deſuper. Alter in matutino,ſcilicet:Vox clamãtis in deſerto.In primo oſtẽditur,quid facere debeant:in ſecundo exequuntur.Ipſi ſunt cœli rorantes,& nubes pluentes:ros eſt ſubtilior,& pluuia groſſior.Tunc ſunt rorantes,quãdo de incarnatione Saluatoris ſubtilia dicunt,vt illud: Verbum caro factũ eſt,& ſimilia:tunc ſunt pluentes, qñ groſſiora,id eſt,intellectu faciliora dicũt:ſicut eſt, quod Maria deſponſata eſt Ioſeph:& quod puer natus eſt in Bethlehem,& reclinatus in præſepio, & huiuſmodi. Iſti faciunt, quod aperiatur terra, & germinet ſaluatorem.Ad literã,tertia eſt virgo Maria,quæ aperta,quantum ad fidem cordis,ſine damno virginitatis,concepit & peperit ſaluatorem.Sed moraliter,terra eſt cor humanum,quod viri ſpirituales ſuã prædicatione aperiunt:vt germinet Saluatorem,id eſt,Chriſtus in eo reformetur:iuxta illud Apoſtol,Filioli mei , quos iterũ parturio : donec Chriſtus reformetur in vobis. Iſti ſunt, vox clamantis in deſerto,id eſt, in mundo,parate viam Domini:rectas facite ſemitas eius. Viæ ſunt opera, ſemitæ ſunt cogitationes,quas debemus parare in aduentu Saluatoris. Hanc præparationem notat oratio, quæ poſt cõmunionem hac die in Miſſa ſequitur. Suſcipiamus Domine miſericordiã tuam in medio,&c. & ex eo,quòd in fine illius orationis dicitur : Congruis honoribus præcedamus.Viam ergo parare,eſt pœnitentiã agere, prædicare. Semitas rectas facere , eſt poſt mandata conſilia obſeruare.Sanè huius dominicæ totũ matutinale officium,pertinet ad primum aduentũ,vt præmiſſum eſt. Legitur enim in Eſa. qui de aduentu loquitur apertius,quam aliquis alius Propheta,vnde in ij.cap. ipſius habetur : Ecce mons, &c. in primo verò habetur

*Ioan.*1. *Matth.* 1. *Lucæ* 2. *Galat.*4. *Eſa.*40.

2 de nequitia Iudæorum.Primum reſponſorium † eſt:Aſpiciens à longè,quod eſt de primo aduentu:& nõ ſumitur de aliquo libro Theologiæ:nec compilatũ eſt à Gregorio ordinatore matutini officij:ſed à quodã eius monacho,quod inde apparet:quia illud intra hebdomadam nõ repetitur:ſed omnia alia reſponſoria ſic, quæ ab ipſo Grego.edita ſunt.Et ſi obiiciatur,quòd illo dempto, non remanent niſi octo reſponſoria iſti dominicæ, reſpondetur quod nouem ſunt computato illo , Ecce dies veniunt, quod ſecundùm ordinem Gregor.nonum eſt,& cantatur in veſperis ſabbati præcedentis.Cantatur autem hoc reſponſorium in perſona Ioannis Baptiſtæ, vel ſponſæ dicentis:Aſpiciens à longè,à terra videlicet ad cœlum,video Dei potentiã venientem:& licet propriè patri potentiam aſſignetur:hic tamen per potentiam accipe filiũ Dei,cui data eſt poteſtas in cœlo & in terra:qui eſt potens

Pſal. 44. Dominus in prælio, cui Propheta: Accingere gladio tuo ſuper femur tuũ potentiſſime. Hic venit dum ſe viſibilem monſtrauit, & nebulã totã terrã tegẽtem. Hæc nebula eſt Dei miſericordia: quæ præſtat refrigeriũ cõtra æſtũ vitiorũ. Hanc Moſes intrauit, cùm ad ſuſcipiendũ legem aſcendit. Hanc Petrus intellexit, cùm *Matt.* 17. in nube lucida videns Dñm, Moſen & Heliã, dixit: Faciamus hîc tria tabernacula. Hæc populũ in deſertũ deduxit, & ab igne pro- *Luca* 1. texit. Hæc eſt virtus altiſſimi, quæ Virginẽ obumbrauit, quæ totam terrã tegit, quia miſericordia Dñi plena eſt terra. Hæc etiã nebula, eſt humanitas filij Dei, quæ totum mundũ ſaluat. Medicina enim omniũ in feſtinatione nebulæ. Nebula etiã poteſt dici infidelitas ſeu ignorãtia. Ignorabat enim † homo Deũ, ſeipſum, 3
natale ſolum, & concupiſcentiã eſſe peccatũ. Hæc nebula totam terrã tegebat, quia omnes declinauerũt, ſimul inutiles facti ſunt. Ite obuiam ei & dicite: Nuntia n.ſ.t.e. qui regnat. es in populo *Ioan.* 1. Iſraël. Similia dixit Ioannes diſcipulis: Parate viam Domini, & per diſcipulos ad Chriſtũ: Tu es qui venturus es, an aliũ expectamus? Obuiam ſponſo, ſcilicet per viã charitatis, & dicite: nuntia nobis, quaſi dicat: Reuela nobis per tuã præſentiã, ſi tu es Meſſias in lege promiſſus, & ſi regnatur⁹ es in populo Iſraël. Porrò † in- 4
ſolito modo primũ reſponſoriũ habet in quibuſdã Eccleſiis tres verſus, ſicut & reſponſoriũ primum natalis Domini. Primò, ad ſignificandum, quòd iſte aduentus Domini ſaluat homines trium temporũ, ſcilicet illos, qui fuerunt ante legem, & ſub lege, & ſub tempore gratiæ: & propter hoc etiã fit triplex repetitio: prima à remotiori quo ad finem: & poſteà à minus remoto, & poſteà à propinquiori, ad oſtendendũ quòd patres primi temporis remotiores fuerunt ab aduentu Chriſti quàm patres ſecundi, & tertij, & patres ſecũdi tẽporis, magis remoti quàm patres tertij: deinde reincipitur reſponſoriũ, ad notandũ deſiderium & ad ſignificandum, quòd debemus attribuere finẽ & principiũ boni operis ei, *Apoc.* 1. qui eſt α & ω. xxxv. diſtinct. ab exordio. Vltimò, dictis verſibus ſubiungitur, Gloria patri, quia omne deſiderium & ſeruitium, ad Deum trinum eſt referendũ: & ibi non fit reiteratio partis, ſed totius reſponſorij, quia poſt vitam præſentem, omnia opera conſumentur: & tunc erit Dominus omnia in omnibus, & conſummatio & ſufficientia omniũ. Secundò, ideò † præmiſſum reſponſo- 5
rium tres habet verſus, & vnũ gloria, ad ſignandum quatuor aduentus: de quibus in cap. præcedenti præmiſſum eſt: & ad deſignandum quatuor tempora, ſcilicet tempus ante legem, tempus legis, prophetiæ, & gratiæ. Alloquens enim Eccleſia omnes homines, qui fuerunt ante legem, quorum pauci ſecuti ſunt vnum

Deum,

Deum,dicit primò verſum:Quique terrigenæ,&c. id eſt: O vos omnes,mali,boni,diuites & pauperes,ite obuiam ei,& dicite:Indica nobis,ſi tu es ipſe,qui regnaturus es in populo Iſraël.In ſecundo verſu,in perſona hominũ,qui fuerunt ſub lege:in qua aliquid fuit imperfectionis, quia data fuit infirmis:alloquitur ipſũ legiſlatorem.Qui Regis Iſraël intende,quaſi diceret,qui populũ Iſraël in lege tua Regis,& ſicut paſtor ouem deducis:indica nobis,ſi tu es ipſe,qui regnaturus es in populo Iſraël. In tertio iam ex dictis Prophetarũ certificati de aduentu Saluatoris,ex deſiderio clamãt:Excita potentiam tuam,& veni,qui regnaturus es in populo Iſraël. In aliis verò Eccleſiis eſt tertius verſus: Tollite portas.In quarto gratias agent Saluatori,de aduentu ſuo,qui dignatus eſt venire:imò toti trinitati,dicit Gloria patri. † Tertiò
6 reſponſoriũ ideò tres habet verſus,quoniam lex,& pſalmodia,& prophetia hunc Saluatoris aduẽtum prænunciauerunt. Quartò,
7 tres † verſus,patres trium temporũ ſignificãt.Patres,quidẽ ante legem,hunc aduentũ præuiderũt.Patres ſub lege, deſiderauerũt. Patres gratiæ,prædicauerunt. Dicit ergo Ioã.Baptiſta vel eccleſia:Vos patres ante legẽ quique terrigenæ & fi.h.ſ.in v.d.& pauper,ite obuiã ei.Terrigenas vocat malos,qui terrena ſequuntur: filios hominũ dicit,bonos diuites:ſubdit quos terrigenas appellauerat, propter pauperes,quos filios hominũ.Vos ergo quique, id eſt, quilibet terrigenæ malitia diuites: & filij hominũ ſpiritu pauperes,qui eſtis ſimul in vnũ,in vno ouili agni & hœdi:ite obuiam ei,vt vos mali per ingreſſum recipiatis, vos boni per progreſſum proficiatis.Vos etiã patres ſub lege,dicite:Qui regis Iſraël intende, qui deducis velut ouem Ioſeph, nuntia nobis, &c. qui Regis Iſraël,i.Iudaicum populũ per doctrinam legis Dñi videntem.Qui deducis,i.de virtute ducis,velut ouem, i.innocentẽ Ioſeph,i.populum gentilem, augmentatũ per frumentũ mortificatum: intende ſuper nos,i.lumen pietatis infunde, & nuntia nobis,&c.vos quoq; patres ſub gratia dicite:Tollite portas principes veſtras,& eleuamini portæ æternales,& introibit Rex gloriæ.Qui regnaturus,&c.O principes & poteſtates aëris huius. Et ô genimina viperarũ,tollite,id eſt,auferte portam mortis,id eſt, vitia,per quæ diabolus intrat ad corda.Et ô portæ æternales,id eſt,virtutes ad æternitatẽ ducentes,eleuamini cõtra vitia,& per vos introibit,& habitabit in vobis Rex glorię,qui regnaturus eſt in populo Iſraël.Et nota,ꝙ ad tertiũ verſum nõ reſpõdetur:nũtia nobis,quia patres noui teſt. certificati ſunt de aduentu Chriſti; patres gratiæ certi ſunt de introitu Regis glorię.Verũ quia nunquam ſufficit,nec ſufficiet fides incarnationis ſine fide trinitatis,

ideò ſuccinitur: Gloria patri & filio & ſpiritui ſãcto:& quia qui
venit in humanitate,vẽturus eſt etiã in maieſtate : ideò reſpõſo-
Mar. 13. rium denuò repetitur. In repetitione verò nebulã,accipias ad li-
*Act.*1. teram iuxta illud: Veniet in nubibus cœli. & ſicut nubes ſuſcepit
Pſal. 99. eum:& alibi:Nubes & caligo in circuitu eius.Secundũ † reſpon 8
*Ioan.*1. ſoriũ eſt: Aſpiciebã in viſu noctis:ſumptum per Gregoriũ de Da-
niele cap.7.Chriſtum venturũ prophetantem,qui his verbis my-
ſteriũ incarnationis verbi, quod in principio erat apud Deũ, ap-
paruit dicẽs:Aſpiciebã in viſu, aut viſione noctis. Triplex quidẽ
eſt viſio,† ſcilicet noctis ante gratiam:diei ſub gratia,& lucis in 9
*Dan.*7. gloria.In nocturna viderũt Patriarchæ, & Prophetæ,qui ſub nu-
be fuerũt:& hoc Daniel aſpiciebat in viſu noctis.In diuturna vi-
derũt Apoſtoli, quibus Chriſti humanitas apparuit.In lucida vi-
*Ioan.*8. derũt filij Dei facie ad faciẽ. Hanc diſtinctionẽ veritas in Euan-
*Luc.*10. gelio innuit,dicẽs: Abraham exultauit vt videret diẽ meũ, vidit
& gauiſus eſt.Iterum , multi Reges & Prophetæ voluerũt videre
quæ vos videtis,& nõ viderũt.Sequitur : Et ecce in nubibus cœli
*Eſa.*19. filius hominis veniebat.Nubes cœli, caro verbi:de Eſa. Aſcendit
Dominus ſuper nubem leuem. Et datum eſt ei regnũ & honor, ſ.
nomen , quod eſt ab æterno datum:ſed in tẽpore manifeſtatum:
*Eſa.*44. & omnis populus,tribus,& linguæ ſeruiẽt ei : Nam vt Eſaias ait,
curuabũtur ei omnia genua,& iurabit omnis lingua in Domino.
Tertium reſponſorium:†Miſſus eſt Angelus Gabriel,quibus ver- 10
*Luc.*1. bis Lucas texuit ordinem annuntiationis.† Quartũ eſt Aue Ma- 11
ria, gratia plena , quibus idem Lucas modum cõceptionis anne-
xuit dicens : Spiritus ſanctus ſuperueniet in te,& virtus altiſſimi
obumbrabit tibi. Superueniet in te,inquã , in protegẽdo te,& ab
omni ſorde purgando : & exinde virtus altiſſimi , ſ.verbum Dei,
obumbrabit tibi,ex te carnem ſumendo : quod enim ex te naſce-
tur ſanctũ, vocabitur filius Dei:Chriſtus enim,qui non eſt cõce-
ptus ex virili ſemine,meritò naſcitur,& filius Dei appellatur.Se-
quitur verſus,quomodo in me fiet iſtud?interrogatiuè & ſic quo
modo sũt duæ dictiones:vel admiratiuè,& eſt vna dictio. Quin-
tum reſponſorium eſt:† Saluatorem.In quo incarnatio per Apo- 12
ſtolum cõfirmatur.Sextũ eſt:Ecce virgo cõcipiet. Septimum,Ec-
ce dies veniũt,in quibus hoc idẽ per Prophetas roboratur.Octa-
uum:† Obſecro Domine, in quo idẽ propter legem cõprobatur. 13
Nonum eſt:Audite verbũ, in quo idẽ per Prophetas cõprobatur.
†Laudes matutinæ vtrunq; ſonant aduentũ.Nõ enim agitur ali- 14
quando de vno aduentu , quin & de alio miſceatur:ſed pauca de
ſecundo habẽtur:& hoc propter repræſentationẽ gaudij, ne ſpes
luxuriet in præſumptionẽ.Siquidẽ prima antiphona, quæ de fine

Ioëlis

Ioëlis ſumitur, eſt apertè de primo aduentu. Vnde ibi dicitur in
illa die, ſ. quādo Meſſias venit mōtes, i. Apoſtoli ſeu magni præ-
dicatores, ſtillabunt dulcedinem. ſ. verbi Dei: & colles ſicut mi-
nores, prædicatores, fluēt lac, ſ. ſimplicis doctrinæ minoribus, &
maioribus. Secunda, ſ. Iucūdare, partim eſt de Eſa. partim de Za-
charia. Tūc enim iucundata eſt ſecundū Zachariam Sion, i. ec-
cleſia de Iudæis: & exultauit Hieruſalem, i. Eccleſia de gentibus.
Tertia, ſ. Ecce Dominus veniet. eſt de ſecundo aduentu, ſ. in ma-
jeſtate. Quarta eſt: Omnes ſitientes. Tunc enim omnes, id eſt, de
omni genere ſitientes, ſ. ſalutis & ſcientiæ doctrinam, venerunt
ſecundum Eſa. ad aquas baptiſmatis & doctrinæ. Quinta eſt: Ec-
ce veniet Propheta magnus: & ipſe renouabit Hieruſalem. ſ. dan-
do legem: & noua condendo præcepta: Hoc tempore dicitur per
horas capitulum illud: Egredietur virga. Eſa. 11. c. & illud: In die- *Eſa.55.*
bus illis Hie. 23. c. & illud. Erit in nouiſſimis. Eſa. 2. c. & illud:
Ecce virga, Eſa. 7. c. & illud: Venite aſcendamus. Eſa. 2. c. Ad Miſ-
15 ſam † verò introitus eſt: Ad te leuaui, &c. quia per aduentum
Domini in carnem, ſpes maximè eleuatur. Sic enim Deus dilexit *Ioan. 13.*
mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret: & iterum. Proprio *Rom.8.*
filio non pepercit, &c. Et nota quod ſi quidam excitentur, alij
tamen ſomno torpent. Ideò cantor incipiens: Ad te leuaui ani-
mam meam: exaltando vocem ab inferiori ad ſuperius procedit:
quod proprium eſt excitantis: quod etiam notatur in Epiſtola,
vbi dicitur: Hora eſt nos iam de ſomno ſurgere. Sequitur verſi-
culus: Vias tuas Domine demonſtra mihi: quia Chriſtus veniens
nobis vias ſuas indicauit, vnde Eſa. Erit mons domus Domini, *Eſa. 2.*
&c. Venite aſcendamus ad montem Domini: & ad domum Dei
Iacob: & docebit nos vias ſuas. Quæ autem ſint viæ illæ, oſten-
dit Epiſtola, quæ eſt ad Rom. 13. c. Scientes, quia hora eſt iam nos *Rom. 13.*
de ſomno ſurgere: in eo enim, quod ibi dicitur: Nox præceſſit:
dies autem appropinquauit, aſſignatur effectus, quia factus eſt
dies, quando natus eſt Sol: & ideò ſequitur ſic, vt in die honeſtè
ambulemus. ſ. in omnibus operibus bonis, & induamus nos in ſi-
militudine Chriſti: vt ſic filij Dei ſimus. quia propter hoc filius
Dei factus eſt homo, vt homo fieret filius Dei. Orationes primū
aduentum reſpiciunt: & poſſunt etiā adaptari congruè ad ſecun-
dum. Poſteà ſequitur reſpōſorium, in quo oſtēditur ſpes, quæ fa-
cta eſt in ortu Solis: vniuerſi, qui te expectant, &c. Sequitur alle-
lu-Ia: Oſtende, &c. quia tunc oſtendit Dominus faciē ſuā quam
qui videt, ſaluatur. Vnde, cū dixiſſet Dominus cæco: Quid vis vt *Luc.18.*
faciam tibi? Reſpōdit: Raboni, vt videā: quā faciē non poterant
homines anteà videre, q̃a erāt in regione vmbræ mortis: ſed lux

orta eſt eis,quod poſſunt videre.Quod autē dicitur : Oſtēde nobis Domine faciē tuā:eſt ſenſus : Da nobis cognitionē tuam.Facies † enim Dei in ſcripturis ſanctis non caro:ſed diuina cogni- 16
tio intelligitur : quia per faciem conſpectans quis cognoſcitur.

Sequitur in quibuſdam eccleſiis Euāgelium Mat. 21. c. cū appropinquaſſet, &c. quod ad paſſionē pertinet, quoad literam. Ad
diem verò hanc , quoad allegoriā, & ſpiritualem†intelligentiā. 17
Venit enim tūc Dominus Hieruſalē per Bethphage , quæ interpretatur,Dominus Buccæ.i. ad eccleſiam,quæ parua erat in qua Chriſtus apparuit per cōfeſſionē,& per mōtē Oliueti, per quam deſignatur eminētia miſericordiæ: per quam venit filius Dei in mūdum:& miſit diſcipulos ſuos dicens:Ite in caſtellū,i.in mundū,& inuenietis aſinam & pullū, i. Iudaicum populum qui duræ ceruicis eſt:& gentilē, ſine iugo legis.Item , per huiuſmodi animalia, oſtēdit vias ſuas:humilia enim ſunt. Vnde in Mat. Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde.Legitur etiā ideò:quia ibi habetur;Benedictus,qui venit in nomine Domini,quod pertinet ad primū aduentū, & propter alia verba legitur in aliis eccleſiis illud;Cùm appropinquaret Ieſus : quod dicitur in Dominica palmarū. In aliis verò eccleſiis legitur Euāgeliū , Principiū Euangelij Ieſu Chriſti,&c. quod eſt Mat. 1. c. propter illa verba: Ecce,Ego mittā Angelū meū ante faciē tuā.Et no.quod in textu Euangelij nō continetur principiū , ſed initium.Sed eccleſia ponit principiū, pro eo quod legēs Euangelium ſtatim præmiſit in titulo:Initium ſancti Euangelij:ne idem repeti videatur.In nonnullis Eccleſiis etiā legitur:Erūt ſigna. Sequitur offertorium de ſpe: Ad te leuaui animam meam:& poſtcommunnio de eodem, & propter idem legunt Euāgeliū illud: Erūt ſigna:quod eſt Luc. 21.c.quod pertinet ad ſecundum aduentū,vbi dicitur : Prope eſt regnum Dei.Cui adaptatur epiſtola,vbi dicitur : propior eſt noſtra ſalus te: qui propè eſt regnū tuum Domine:ideò ad te leuaui,dicit in introitu cantor, i. vetus homo vel Ioānes Baptiſta: vt quidā dicunt,dicit, Ad te leuaui animā meā Deus meus,& idem vias tuas Domine demonſtra mihi:& hoc in reſponſorio.Oſtende nobis Domine miſericordiam tuā,& hoc in allelu-Ia:& quaſi de miſericordia certificatus, concludit in poſtcommunione:dominus dabit benignitatem,id eſt, affectum bonum : & terra noſtra,ſcilicet caro,dabit fructum ſuum,id eſt,bona opera.

SVMMA.

1 *Aduentus Dominica ſecunda & quo officio conſtet. nu.* 2. 3.
4 *Miſſa aduentus,ſecunda Dominica introitus,atq; eius interpretatio.*
5 *Euangelium Dominicæ ſecundæ aduentus.*

De

De ſecunda Dominica Aduentus Domini. Cap. IIII.

1 IN hac ſecũda Dñica aduentus, vt præmiſſum eſt, agitur † de ſecũdo aduentu: verũ quia gaudere melius eſt quã flere, & dilectio melior, quã timor: ideò in eo quædã dicũtur pertinẽtia ad ſecundũ aduẽtũ: & quædã ad vtrũque. Ecce enim in matutinis pri-
2 mũ reſponſoriũ eſt: † Hieruſalẽ cito veniet ſalus tua, tũc omnes plorabũt: modo eſt tempus gaudij, aliud eſt de primo & ſecundo aduẽtu. Præterea, ibi ſunt duo verſus ſecũdum quaſdã Eccleſias: ad idẽ exprimendũ, ſicut & allelu-Ia: vt iam dicetur. Primus eſt: Hieruſalem, ſi me audieris, &c. & vtitur Dominus verbis Moſi, vt intelligatur, quod ipſe eſt, qui Moſi loquebatur. Aliquãdo etiã vtitur verbis Salomonis, vt ſciamus, quod ipſe eſt ſapiẽtia, de qua locutus eſt Salomon. Iſtud reſponſorium ſumptum eſt de Michæa, & etiam illud, quod ſequitur, ſ. Bethlehem, quædam tamen Eccleſiæ illud dicunt Dominica ſequẽti: & eſt de primo aduẽtu: & loquitur de generatione temporali Chriſti, & æterna: de temporali autẽ dicit Bethlehẽ ciuitas Dei ſummi, quia in Bethlehẽ natus eſt. De æterna, cum dicit. Et egreſſus eius, ſicut à principio dierum, de aliis reſpõſoriis patet. In laudibus prima antiphona
3 eſt de † ſecũdo aduentu: Ecce in nubibus cæli, &c. In miſſa verò introitus patet ad vtrunq; hoc modo: Populus Sion: Ecce Dominus veniet ad ſaluãdas gentes Eſa. 10. c. In vtroq; enim aduentu *Cantica.*
ſaluat. Sequitur: Et auditã faciet Dominus vocẽ laudis ſuæ. Ipſe enim eſt turtur, cuius vox audita eſt in terra noſtra: quia attulit nouum tẽpus. Vox eius in ſecundo aduẽtu erit: Venite benedicti patris mei, &c. verſus autem pertinet ad ſecundum aduentũ, qui regis Iſraël, intende, qui deducis Ioſeph, id eſt, de hoc mundo, ducis Ioſeph, i. augmẽtum, id eſt, in bono: ſicut ouem, id eſt, ſimplicem, & quia in matutinis primum reſponſorium eſt Hie-
4 ruſalem: & in miſſa † introitus eſt, Populus Sion: ideò in hac dominica fit ſtatio in Eccleſia, quæ dicitur Hieruſalem. Sequitur oratio: Excita Domine corda noſtra, ad præparandas vnigeniti tui vias, &c. quæ eſt de primo aduentu tantùm. Epiſtola verò de ſecũdo, quæcunque ſcripta ſunt, &c. ad Rom. 1. c. vt per patientiam & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus, & ſic inuitamur ad ſpem, vt quæ patimur, leuia fiant: reſponſoriũ pertinet ad vtrunque. Ad primum, dum dicit: Ex Sion ſpecies decoris eius. Ad ſecundum, cum dicitur: Deus noſter manifeſtè veniet: verſus verò ad primum tantùm dicit: Congregate, ſcilicet ô vos Angeli, illi ſanctos eius, id eſt, prædicatores bonos, qui ordinant teſtamentum eius, ſcilicet nouum: ſuper ſacrificia, id eſt, vetus teſtamentum. Prius enim eſt, quod animale eſt, ſicut dicit

Apoſto. Deinde quod ſpirituale, vel quod dicit. Congregate, hoc in primitiua Eccleſia, maximè neceſſariũ fuit. ſ. ô vos boni prædicatores, vt Paulus & alij. Deinde ſequitur allelu-Ia, quod inſolito modo habet duos verſus ſecundũ quaſdã Eccleſias: & hoc fit: quia ibi de duplici aduentu agitur. Primus eſt de primo cum dicitur: Lætatus ſum, &c. Ante primũ enim aduentũ Chriſti deſperabant homines de ſalute. Tunc verò lætati ſunt, quãdo audierũt, quod filius Dei, homo factus erat. Secundus verſus eſt de ſecundo: Stantes erant pedes noſtri. i. affectus noſtri in atriis, &c. Iam enim in ſpe & deſiderio ibi ſumus: Euãgeliũ eſt Luc. 21.c.ſ. Erũt ſigna in Sole & Luna, &c. & eſt de ſecũdo aduentu tantùm: ibi enim oſtẽduntur ſigna, quæ fient ante diem iudicij: quoniam totus mundus turbatione ſua iudiciũ Dñi oſtendet. Ibi etiam ſequitur: His autẽ fieri incipientibus, reſpicite & leuate capita veſtra. Ecce appropinquabit redẽptio veſtra. Ecce ſpes. Quædã verò Eccleſiæ legunt Euangeliũ: Cũ audiſſet Ioannes in vinculis, quod ſimiliter ad ſecundũ pertinet aduentũ, ex eo quod Ioãnes quærit: Tu es, qui vẽturus es: an aliũ expectamus? Cui Dominus: Ecce ego veni ad redimẽdum: & rurſus veniã ad ſaluandũ: quod ex ſignis cõiecturare poteſtis: quia & cæci vident, &c. Offertoriũ eſt de primo aduentu. Poſtcommunio: Hieruſalem, &c. quæ eſt Baruch. 4. & 5. c. eſt de vtroq;. In tertia verò & quarta feria, & ſabbato leguntur Euangelia de teſtimonio Chriſti, ſcilicet de Ioanne: & de teſtimonio Ioannis, de Chriſto & eius aduentu. De quo etiam loquitur Epiſtola: Patientes eſtote, quæ tunc dicitur.

SVMMA.

1 *Aduentus Dominica tertia & eius officium.*

2 *Miſſa Aduentus, tertia Dominica, introitus.*

De tertia Dominica Aduentus Domini. CAP. V.

SEquitur iij. Dominica, in qua ſimiliter agitur de ſecũdo † aduentu: vnde in nocturnis primum rñſorium eſt. Ecce apparebit Dominus ſuper nubẽ candidã. i. ſuper carnem, quæ erit candida, per gloriã immortalitatis, vt mali timeãt in ſecundo aduẽtu. Nã in primo aduentu apparuit Dominus ſuper nubem leuem, id eſt, immunẽ à peccato: & ſumitur hoc reſponſorium de Apoc. vbi dicitur. Vidi & ecce nubes cãdida. Verſus eſt de vtroque aduentu. In laudibus prima antiphona eſt de ſecundo aduentu. Veniet Dominus & nõ tardabit, & illuminabit abſcondita tenebrarum. ij q. j. multi. Omnia enim manifeſta erunt, quia libri conſcientiarũ aperti erũt corã eo. † In miſſa verò introitus eſt de ſecundo aduentu: Gaudete in Domino ſemper, & iterũ dico gaudete, ad Philip. 3. c. Apoſt. enim non loquitur de primo aduentu, cùm

cùm dicit:Dominus propè eſt:ſed de ſecundo aduentu: vnde inuitat ad gaudium ſpirituale:per quod firmiter expectamus gaudia ſecundi aduentus: vnde dicit:gaudete in Domino ſemper, ſ. expectando ſecundum aduentum, & repetitur gaudete : quia gaudium ſpirituale facit nos dulciter ſuſtinere omnia aſpera mundi : vt nihil euellat nos à ſpe æternorum : & ideò, quia ita neceſſarium eſt gaudium ſpirituale,iſta repetit:vel propter gaudium de vtroq; aduentu,quod habẽt ſancti. Huius gaudij cuſtos eſt modeſtia,& ideò ſequitur:modeſtia veſtra, &c. Hoc gaudiũ, quòd eſt pax omnibus ſanctis optat eccleſia filiis ſuis,in verſu cũ dicit : & pax Dei quæ exuperat omnem ſenſum,ſ.hominis: quia nullus homo habet totum vſum pacis huius collectæ. ſ. aurem tuam quæſumus Domine,eſt de aduentu in mentẽ. Audita enim collatione de aduentu Domini ſacerdos orat,vt tenebras, quas patimur in eo,quòd falſo iudicamus, ſua viſitatione illuſtret. Epiſtola:Sic nos exiſtimet homo,&c.quæ eſt 1.ad Cor. 4. c. eſt de ſecundo:aliç eccleſię dicunt epiſtolam,Gaudete in domino ſemper:quæ eſt ad Philip.4.c. reſponſo. j. qui ſedes ſuper Cherubin, manifeſtare coram Ephraim,id eſt, fructificantẽ in bonis operibus Benjamin,i.filium dextræ & Manaſſe, qui oblitus eſt terrenorum,hoc fiet in iudicio.Verſus etiam,Qui Regis Iſraël,eſt de primo qui dicitur ad ſecundùm.allelu Ia.Excita domine : etiam eſt de primo Euangelio:Cũ audiſſet Io.&c. quod eſt Mat. 11. c. ſimiliter eſt de primo.Quidam enim de diſcipulis Ioannis non credebant Chriſtum eſſe Meſſiam promiſſum in lege:vnde miſit eos ad Chriſtũ vt interrogarent eum: Tu es,qui venturus eſt,an aliũ expectamus? Vt per viſa miracula Chriſtũ iã veniſſe cognoſcerent, quaſi diceret. Ipſe multò melius ſcire deberet : quàm ego:& dixit eis Ieſus:cæci vidẽt,&c.quaſi diceret:vos eſtis magiſtri:non ergo ſcitis hoc quod dicitur in Eſa.35. Tunc ſaliet ſicut ceruus claudus:& aperientur linguæ mutorũ:& loquitur de tempore Meſſiæ.q.d.facta probãt.Offertoriũ etiã eſt de primo aduẽtu.Poſtcommunio de ſecũdo.Dicite puſillanimes confortamini: oportet enim,quòd puſillanimes confortentur ad hoc, vt ſuſtineant tribulationes: & ſic expectent cũ fiducia ſecundũ aduẽtũ.

S V M M A.

1 *Ieiunia quatuor tẽporũ in primitiua eccleſia ter fiebãt in anno:Hodie quater. Et cur ita.n. 2.4.5.6.7.8.9. 3. Anni quatuor temporum qualitas.*
10 *Ieiunia triplicia,item primitiarum.*
11 *Ieiunorum dies, pridem inſtitutus, mutatus eſt à Leone Papa.*
12 *Ieiunium tractum eſt à veteri lege.& nu.13.*

De quarta feria,& ieiuniis quatuor temporum.

CAPVT VI.

In

IN hac ſeptimana fiunt ieiunia quatuor temporum. Vnde hic primo de illis, Secundò de aliis ieiuniis, Tertiò de huius diei officio proſequamur. In † primitiua quidem eccleſia ſtatutũ fuit ꝙ ieiunia quatuor tẽporum fierẽt ter in anno. Sed Calixtus Pa- 1
pa. xxvj. d. ieiunium. cõſtituit quater in anno fieri: nam & Iudæi quater in anno ieiunabãt, ſcilicet ante Paſcha, ante Pẽtecoſten, ante ſcenophegiã in Septembri: & ante encænia: de quibus dicetur in proœ vij. partis. Si enim tantùm ter in anno in tres partes diuiſo ieiunaretur: fortè aliqui remanerent dies, de quibus primitias non redderemus: in iſtis enim ieiuniis primitias tẽporis
Zach.8. exoluimus: vt iã dicetur. De quib⁹ Zacharias ait: Ieiuniũ, quarti, quinti, ſexti, & decimi domui Iuda: & Hieruſalẽ dies feſtos vertet in gaudiũ. Quater ergo ieiunamus in anno. † Primò, vt qua- 2
tuor elemẽta in nobis vitiata, id eſt, corpus noſtrum ex eis conſtans, in quatuor anni tẽporibus caſtigetur. Homo enim conſtat ex quatuor elementis, quantum ad corpus, & ex tribus potentiis quantũ ad animã, ſcilicet rationali, cõcupiſcibili, & iraſcibili. Vt ergo illa moderẽtur in nobis, quater ieiunamus in anno, per tres dies: vt quaternarius numerus ad corpus, & ternarius ad animam referatur. Siquidẽ annus diuiditur in quatuor tẽpora: quæ ſunt Ver, Æſtas, Autũnus, & Hyems, quæ propter ſua delectamenta à Dei amore nos auertere ſolent. Ver † calidũ, & humidum: tũc 3
ergo ieiunamus, vt elementũ amoris caſtigetur in nobis, ne conſentiat falſæ pulchritudini veris. Ieiunamus itaq; cõtra luxuriã, ex humore & calore naſcentem. Æſtas calida eſt, & ſicca: tunc ergo ieiunamus, vt elementũ caloris in nobis caſtigetur, ne conſentiat incendio carnali: vel tunc ieiunamus contra ſuperbiam, quia tunc fructus terrarũ qui florent & maturantur, ſuperbiendi materiã præſtant. Autũnus eſt frigidus & ſiccus: tunc ergo ieiunamus, ne aliquo languore animi areſcamus & defluamus: & ſine pinguedine olei in tabernaculo æterno inueniamur. Vel tunc ieiunamus cõtra auaritiam: quia tũc meſſes colligimus, & habemus. Hyems frigida & humida eſt: vnde tũc ieiunamus, ne mẽbra noſtra fluxu atque luxu ſoluãtur in comeſſationib⁹ & potationibus: ac per hoc amor Dei negligatur: vel tũc ieiunamus cõtra pigritiam: quia torpemus frigore. Ieiunamus ergo † in dictis 4
quatuor temporibus anni, vt per ieiunia præſeruemur à vitiis: & quæ deliquimus, in illis purgentur. Rurſus quoniam quodlibet tempus tres habet menſes: ideò quater ieiunamus in anno tres dies: vnum diem ieiunãtes pro mẽſe, vt ſic ſatisfaciamus in die quod delinquimus in menſe. † Secundò, etiã ideò ieiunamus, 5
nã primũ ieiuniũ fit in Martio, ſcilicet in prima ſeptimana quadrage

dragesimæ, vt in nobis virtutũ germina oriantur: vt in nobis inareſcant vitia, quæ nequeunt omnino extingui. Secũdũ fit in æſtate, in ſeptimana pẽtecoſtes: quia tunc venit ſpiritus ſanctus: & nos debemus eſſe feruẽtes in ſpiritu ſancto. Tertiũ fit, in Septẽbri ante feſtũ Michaëlis, quando fructus colliguntur: & nos debemus Deo reddere fructũ bonorum operũ. Quartũ fit in Decẽbri, quãdo herbæ moriũtur: quia & nos mũdo mortificare debe-
6 mus. Tertio † ideò, quia Ver refertur ad pueritiã, æſtas ad adoleſcentiã: autũnus ad maturitatẽ, ſiue virilitatẽ: hyems ad ſenectutẽ. Ieiunam⁹ ergo in vere: vt ſimus pueri, per innocentiã. In æſtate, vt efficiamur iuuenes, per cõſtantiã. In Autumno, vt maturi per modeſtiã. In hyeme, vt ſenes per prudentiã & honeſtã vitã.
7 Quartò ideò in quatuor † anni temporibus ieiunamus, vt Deus nobis cõſeruet omnia, quæ ad humanum vſum in illis tẽporibus
8 de terra naſcuntur. Quintò, ad † ſignificandũ quatuor quæ fuerunt in illis quatuor temporibus, ſcilicet cõceptio domini in Vere: natiuitas in hyeme, conceptio Ioannis Baptiſtæ in autũno: &
9 eius natiuitas in æſtate. Sextò, ſecũdùm Hier. ob † diuerſas plagas quæ in illis tẽporibus acciderunt. In quibus autem diebus & quare hæc ieiunia fiãt, in viij. parte ſub tit. de anno ſolari dicetur. hæc ergo ieiunia vocantur quatuor tẽporũ: quia in præmiſſis quatuor anni temporibus fiunt. Vocãtur etiam ieiunia triplicia:
10 † pro eo quia fiũt tribus diebus quibus homines ieiunant in ſeptimana. Antiqui enim ieiunabãt eiſdẽ feriis, & poſteà ſuperaddita ſunt ieiunia iſta. Vocãtur etiam ieiunia primitiarũ, quia cũ in lege præceptũ ſit, vt primitiæ & decimæ Deo dẽtur, placuit ſãctis patribus, vt dicit Aug. in lib de doctrina Chriſtiana, ſoluere decimas, & primitias tẽporis: vnde pro primitiis inſtituerũt ieiunia quatuor tẽporũ, & inde dicta ſũt ieiunia primitiarũ: pro deci-
11 mis verò inſtituerũt ieiunia quadrageſimæ. Sciẽdũ † aũt eſt, ꝙ ieiunia vernalia primò inſtituta fuerunt in prima ſeptimana Martij. Æſtiualia, in ſecunda Iunij. Autũnalia, in tertia Septẽb. Hyemalia, in quarta Decẽb. ſed ꝓpter multa, quæ inde ſurgebãt incõmoda, ſtatuit Leo Papa lxxvij. d. huius, vt hyemale fiat in tertia ſeptimana aduentus. Vernale, in prima ſeptimana quadrageſimę. Æſtiuale in prima ſeptimana poſt Pẽte. Autũnale verò fiat ſecũdum veterem inſtitutionẽ. Quare ieiunia inſtituta ſunt in dictis menſibus, & quare in eis fiunt ordinationes, vide in vj. parte ſub ſabbato poſt dominicam xvij. & in prooe. ſecũdæ partis. Caue tamen in cõputatione ſeptimanarũ mẽſis Septẽ. quia ſi ipſe menſis incœperit in prima, vel in ſecunda, vel in tertia, vel in quarta feria, illi dies computantur pro prima ſeptimana illius mẽſis, & in

tertia ab illa ieiuniũ fiet. Si verò mẽſis ipſe incœperit in quinta, vel in ſexta, vel in ſeptima feria, tunc in ſequenti dominica incipies cõputare primã ſeptimanã: & in tertia poſt illũ ieiuniũ fiet. & ſic dies præcedentes nihil operãtur, quantũ ad cõputationem ſeptimanarũ. Veruntamẽ ſecundũ primariã Eccleſiæ inſtitutionẽ ieiunia Veris dicuntur prima, quia fiebãt in primo menſe, ſcilicet in Ianuario: qui apud Rom. primus mẽſis fuit. Ieiunia æſtatis dicũtur quarta: quia fiebãt in quarto mẽſe ſcilicet in Iunio. Ieiunia Autũni ſeptima: quia fiũt in menſe ſeptimo: ſcilicet in Septẽbri. Ieiunia hyemis decima: quia fiunt in decimo menſe, ſcilicet in Decembri. vnde Zacha. 8. c. ieiuniũ primi, & ieiuniũ quarti, & ieiuniũ ſeptimi, & decimi, ſcilicet menſis, erit domui Iudæ in gaudiũ. lxxvj. d. ieiunium quarti. Sed cùm hæc ieiunia recolãt quatuor anni tẽpora, vt dictum eſt, quare agũtur in primo menſe, & in quarto, & in ſeptimo, & in decimo, cùm principia temporum non ſint in his menſibus? Reſpondeo, hoc † ieiunium tra- 12
ctũ eſt de veteri lege: vnde agitur in illis menſibus noſtris ſecũdum numerum menſium illius temporis. Iudæi enim ſecundùm lunationes ieiunabant, ſcilicet in prima, in quarta, in ſeptima, & in decima: & hoc eſt quod legitur ieiunium primi, ieiuniũ quarti, ieiunium ſeptimi, & ieiuniũ decimi: quia ſicut in prima lunatione eſt principium anni illorum: ſic & Martius eſt in principium anni noſtri. Quòd autem ieiunia noſtra ortum habuerunt à veteri lege, apparet ex † hoc, quod à ieiunio veris, vſq; ad æſti- 13
uale ſũt. xiiij. hebdomadę: quia tot generationes fuerũt ab Abraham vſq; ad Dauid. Item, ab æſtiuali vſq; ad autumnale, ſunt ſimiliter. xiiij. ſeptimanæ: quia tot generationes fuerunt à Dauid, vſq; ad Ieconiã. Item ab autumnali, vſq; ad hyemale, aliæ xiiij. quia tot reges fuerunt à Ieconia, vſq; ad Chriſtum, computatis regibus illis, quos Matthæus in ſuo Euangelio prætermiſit.

SVMMA.

1 *Ieiunium, quid & nu. 2. Et vnde dicatur. nu. 3.*
4 *Ieiuniis ineſt authoritas, ex tribus. 5. Ieiunij commendatio, & vis.*
6 *Ieiuniũ aliud, quàm multiplex, & eorũ particularis diſcutio. nu. 7.*
8 *Vigiliæ quid, vnde dicta. Et cur ſublata. 9. Votorũ multiplex differẽtia*
10 *Ieiunium compaſſionis. Et quotupliciter fiat ipſa compaſſio, nu. 11.*
12 *Ieiunia, quæ ab eccleſia inſtituta. 13. Ieiunare qui teneantur.*
15 *Ieiunium ſoluere, ante horam, peccatum.*
16 *Ieiunandũ an ſit in vigiliis Apoſtolorũ, & quorũ, & nu. 17. 18. 19.*
20 *Ieiuniũ habẽt, inter martyres ſolꝰ Laurẽ. inter cõfeſſores, Martinus.*
21 *Ieiunium non ſoluunt ſerui prægustantes cibos.*
22 *Piſcis caro cur non interdicitur in ieiunio.*

De

De aliis ieiuniis. CAP. VII.

1 QVia de ieiuniis quatuor temporum mẽtio ſ facta eſt, conſequẽs eſt, vt de aliis ieiuniis hîc aliqua perſtringamus. † Eſt autem ieiuniũ, cõmunis omnium mẽbrorũ ſatisfactio: vt ſcilicet membra ſatisfaciant ſecũdùm peccatum, quod commiſerunt vel geſſerunt: vt ſi gula peccauit, ieiunet, & ſufficit: quia enim ſola fuit in culpa, ſola ſit in pœna. ſimiliter ſi oculus: vnde Hiere. Oculus meus deprædatus eſt animã meam: & per feneſtras oculorũ meorũ mors intrauit in animã. & Aug. Oculo nihil eſt ne-
2 quius: & ſic de aliis mẽbris. † Vel ieiunium, eſt parſimonia victus & abſtinentia ciborum. Aug. dicit: Maximum & perfectum ieiunium eſt, abſtinere ab iniquitatibus, & à carnis voluptatibus & delectationibus huius ſeculi, vnde Pius Papa de cõſec. d.v. nihil. ait: Nihil prodeſt orare & ieiunare, niſi mens ab iniquitate, & ab
3 obtrectationibus lingua cohibeatur, & dicitur † ieiunium, à ieiuno, quod eſt quoddam inteſtinum in homine, quod ſemper eſt vacuum & ſubtile, ſic & nos ieiunantes debemus eſſe vacui à ſu-
4 perfluis & à vitiis tam in corpore, quàm in mente. † Authoritas ieiunij eſt ex tribus: ex perſona, & ex loco, & ex tẽpore. Ex perſona, quia præcepit Deus Adæ & Euæ, vt abſtinerent à fructu ligni ſcientiæ boni & mali. Ex loco, quia in paradiſo inſtitutum fuit, & initiũ habuit xxxvj. d.vj. Ex tẽpore: quia ab antiquo præceptum eſt celebrari, creato nanq; homine, in primo mundi exordio dictum fuit ei: De ligno ſcientię boni & mali ne comedas. Et quia fuit celebratũ ante legem à Moſe & ſub lege ab Helia: & in tẽpore gratiæ à Chriſto. Moſes enĩ nõ comedit, neq; bibit xl. diebus. Helias quoq; ambulauit. xl. diebus & xl. noctib⁹ in fortitudine ſubcinericij panis, & Chriſtus. xl. diebus & xl. noctibus ieiunauit. Fuit etiam celebratum in ſex ætatibus. Nam in ea ætate, quæ fuit, ab Adam, vſq; ad Noë fuit abſtinentia carnium, & vini. xxx. di. ab exordio, à Noë verò, in poſterum fuit cõceſſum vi-
5 num & carnes: & ſic de cæteris ætatibus. † Commendatur autem ieiunium exẽplis, quoniam Eua quandiu ieiunauit, & abſtinuit in paradiſo, virgo permanſit: Adam, quia ieiunium violauit, à delitiis paradiſi in ſummam miſeriam corruit. Helias, quia ieiunauit, in cœlum curru igneo raptus eſt. Moſes poſt ieiunium cũ Deo locutus eſt. Hieruſalem per ieiuniũ liberatur à Sennacherib, tempore Regis Ezechiæ & Eſaiæ: Iona quoq; prædicãte præſtatur venia Niniuitis in ſacco & cinere, & ieiunio pœnitentiam agentibus. Ieiunamus etiã exemplo Apoſtolorum, vt dicetur ſub
6 iiij. feria Pente. † Porrò ieiunium aliud corporis & carnis: aliud mentis: aliud auaritiæ: aliud faſtidij; aliud diſpenſationis: aliud

deuo

deuotionis, aliud votiuæ promiſſionis, aliud ſuppletionis, aliud cōpaſſionis,aliud inſpirationis,aliud circūſpectionis,aliud rationabile,aliud irrationabile,aliud qualitatis,aliud quātitatis,aliud numeri,aliud ſummæ exactionis,aliud alterātis,aliud zerophagiæ,aliud mœroris,aliud exultationis,aliud vanitatis,ſiue hypocriſis,aliud virtutis ſiue charitatis,aliud indictionis,aliud neceſſitatis,aliud inſtitutionis,aliud volūtatis,aliud prauitatis.† Sanè 7
ieiunium corporis & carnis eſt,qñ quis abſtinet à cibis,ne nimis pingueſcat,vel vt ab infirmitate liberetur,vel quia comedere nō poteſt:& hoc nullius eſt meriti.Ieiunium mentis eſt,quādo quis abſtinet à vitiis vel etiā à cibis ne caro pingueſcat laſciuiis. Ieiunium auaritiæ,vt burſæ parcatur.Ieiunium faſtidij eſt quod fit vt appareat.Ieiuniū diſpēſationis eſt,quod celebratur in vigiliis ſolenniū dierum & magnarum feſtiuitatū:vt natalis † Domini: 8
quæ ideò dicūtur vigiliæ, quoniā antiquitus in præcipuis ciuitatibus duo nocturnalia agebātur officia:& populus q ad feſta venerat tota nocte in Dei laudib' in eccleſia vigilabat,quod adhuc Romæ & in pleriſq;locis in magnis feſtiuitatib',præſertim ſanctorum patronorū Eccleſiarū obſeruatur.Sed quia luſores & cātores conueniebant, & turpibus cātilenis & ſaltationibus,& comeſſationibus,potationibus,& fornicationibus itēdere cœperūt, ꝓpter hæc & multa alia incōueniētia, quæ fiebāt,huiuſmodi vigiliæ ſunt interdictæ : & inſtitutū; vt loco earū fiāt ieiunia.quæ ieiunia adhuc retinēt nomē officij : nam communiter vigiliæ & non ieiunia nuncupantur. Si quis tamen ieiunaret,& honeſtè in eccleſia vigilaret,vtiq; benè faceret:prout fit in natiuitate Ioānis Bapt.propter eius reuerētiā. Hæc igitur inſtitutio dicitur diſpēſatio, quia ieiuniū ponitur loco vigiliarū : de hoc dictū eſt in v. parte ſub ti.de nocturnis. Ieiuniū deuotionis eſt,ad quod qs neceſſariò non tenetur,quod inferius volūtariū appellatur.Ieiuniū votiuæ promiſſionis eſt:vt ſi quis vouet,quod certa die ieiunabit, vel à carnibus abſtinebit † Et no.quòd vota ex diſcretionis cōſē- 9
ſu , comite ratione emiſſa, Deo reddēda ſunt:iuxta illud:Vouete & reddite Deo vota veſtra : Votorū autem aliud eſt neceſſitatis, aliud ſpōtaneæ voluntatis. Neceſſitatis eſt , quod eſt fidei annexū : vt quod fit in baſptimo,puta fidei catholicæ profeſſio,& Satanæ abrenuntiatio , vt votū obſeruationis decem præceptorum legis & continentiæ, quam quis in ſuſceptione ſacri ordinis vouet;& talia vota quiſq; inuiolabiliter obſeruare tenetur. Spontaneorū verò votorū aliud eſt indiſcretū, aliud diſcretū:Indiſcreta ſunt vota puerorū & puellarū dū ſunt in parentū poteſtate. Vnde illis vouentibus irritari poſſunt.Si igitur puella intra nubiles

annos vouerit caſtitatē perpetuā,licitè nubere poterit:parētibus vel curatoribus illā ad hoc cogentibus. Indiſcretū eſt,etiā votū mulieris,in poteſtate viri exiſtētis:vnde ſi illo inſcio vouerit peregrinari,vir votū huiuſmodi poterit reuocare:quia ipſa nō habet poteſtatem ſui corporis,ſed vir. Indiſcretio etiā attenditur, quandoq; circa prouectos & liberos,vt ſi fortè quis vouerit, ad quod perficiendū ſufficere nequit:vel in quo natura ita debilitaretur,quòd poſſet fieri ſui ipſius homicida:vel quod ſine licentia alterius cōplere nequit:vel quod nō ex deliberatione,ſed ex iracundiæ calore emittitur,talia potius ſunt ſpernēda,q̃ executione digna.Ieiunium ſuppletionis eſt,vt ſi quis vltra pœnitentiā ſibi à
10 ſacerdote iniunctā,aliquid ſuppleat de ſuo.† Ieiuniū compaſſionis eſt,vt ſi ſacerdos alicui dicat:ꝓ hoc peccato fac cantare duas miſſas & ieiuna:& ego pro te cantabo,& tres dies ieiunabo:propter hoc tñ debet aliquid recipere:quia ſacerdos debet compati proximo ſuo,& orare pro eo,etiā ieiunare, poteſt dici cōpaſſio: vt ſi quis petit à ſacerdote,pœnitentiā patri ſuo iniunctā,vt pro
11 patre peragat partē illius. † Quatuor enim modis fit huiuſmodi cōpaſſio:quandoq; per ſacrificia,quandoq; per ieiunia, quandoque per orationes,quandoq; per eleemoſynarū elargitionem. Ieiunium inſpirationis eſt,vt in B.Nicolao,qui adhuc infans & manens in cunabulis,tribus diebus in hebdomada,à mammillis matris ſuæ abſtinebat:vel,vt alij dicūt,iiij.feria & vj.ſemel tantū ſugebat mām illas. Ieiunium circumſpectionis eſt,qñ pro aliqua imminente tempeſtate pro periculo hoſtiū,vel pro caſu cuiuſlibet anguſtiæ ieiunamus. Ieiunium rationabile eſt, qñ cibum & potum moderatè ſumimus,nec naturā debilitamus, vnde Apoſt. Rationabile ſit obſequiū veſtrū:nō in comeſſationibus,& ebrietatibus. Irrationabile eſt,ſi quis velit ieiunare per duos vel per tres dies:vel per totam hebdomadam,quod nō approbat Deus: vult enim hominem ſic ieiunare,vt cogatur vitiis mori,non vt cogatur natura diſſolui:vnde prohibetur ieiuniū,quod quidam faciunt à cœna Domini,vſque ad Paſcha.Ieiuniū qualitatis eſt, ſi quis vouet ſe vlterius nō comeſturū carnes. Ieiuniū quantitatis eſt, ſi quis comedat ad pondus,vel ad menſurā,non plus vna die,quā altera:vel ſi quis voueat ſe nō comeſturū,niſi tanti ponderis panem.Ieiuniū numeri eſt,quādo quis vouet, quòd de cætero nō comedet,niſi vna vice in die:cogitans ꝙ comedere pluries in die,belluarū eſt:& comedere bis hominū:ſemel, Angelorum.Ieiuniū ſummæ exactionis eſt,in his,qui nō comedunt,niſi olera,radices & herbas:vt Ioannes Baptiſt.in deſerto, & Maria Ægyptiaca in eremo:quæ cum duobus panibus tantū Iordanem

tranſiens,auſteram vitã in eremo.xlvij.annis egit. Ieiuniũ alternitatis eſt,vt cũ quis vno die comedit & alio die ieiunat.Ieiuniũ zorophagiæ,eſt ſicca comeſtio, à ζωρὸς quod eſt vinũ,vel ſiccũ, & φάγειν quod eſt comedere:vnde Priſcianus in zorophago Biſantij.Sicca verò comeſtio eſt,vt in fructibus,pomis, piris,caſtaneis,& conſimilibus:quidã tñ ſiccã comeſtionẽ appellant legumina,ſiue cruda ſiue cocta:etiã ſi lixata comedantur cũ cocleari. Ieiunium mœroris conſiſtit in vno, ſ.in abſtinentia ciborũ:& fit propter duo, ſ. propter corporalem abſtinentiam & ſpiritualem ſponſi:hoc repræſentat Eccleſia in tribus quatuor tẽporibus. Ieiunium exultationis conſiſtit in duobus,ſ.in abſtinentia ciborũ, & mundanarũ rerum:& fit propter vnum,ſ.propter internæ dulcedinis prægustationẽ. Iuxta illud : Guſtate & videte,hoc repræſentat eccleſia in vigilia & hebdomada poteſt Pentec. vtrumque verò repræſentat in tempore aduentus, prout ibi dictum eſt. Eſt ergo duplex ieiunium, ſ.tribulationis & gaudij,ſiue mœroris & exultationis,ſicut habetur in glo ſuper illo loco Matt.9.c.Nunquid poſſunt filij ſpõſi lugere, quandiu fuerit ſpõſus cum eis. Ieiuniũ vanitatis ſiue ſimulationis,vel fictionis, eſt in hypocritis. Ieiunium virtutis, ſiue charitatis eſt in ſanctis & perfectis.Ieiunium indictionis eſt,vt in die B.Marci. Ieiunium neceſſitatis eſt in imperfectis.Inſtitutionis,eſt ieiunium quadr. & alia à ſanctis Patribus inſtituta;quæ quare inſtituta fuerint iam dictum eſt, & dicetur ſub tit.de capite ieiuniorũ. Et nota, ꝙ ieiuniũ indictionis,neceſſitatis & inſtitutionis,ad idẽ referũtur. † Ieiunia neceſ- 12
ſaria,i.per eccleſiã inſtituta & indicta,ſunt ieiunia quatuor temporũ & vigiliarũ Apoſtolorũ:natiuitatis Domini, B.Ioan.Baptiſtæ,omnium Sanctorũ,aſſumptionis B.Mariæ, B.Laurentij, quadrageſimæ,& ſextæ feriæ præter illas, quæ ſunt inter Paſcha & Pentec.& præterquã ſi natiuitatẽ Domini in ea venire cõtingat, niſi tunc aliqui voto,vel religioni ſint adſtricti. Dicunt tñ quidam,ꝙ ieiuniũ ſextæ feriæ nõ eſt neceſſitatis, niſi quoad carnes: alioquin nõ liceret Ciſtercienſibus illud mutare:Sed ſecundùm Leonem Papã licet non ſit neceſſitatis ſabbato à carnibus abſtinere:rationabilis tñ conſuetudo & canon Innoc.aliter interpretatur,eò quòd in illo triduo poſt paſſionem Domini tota fides in ſola B.Virgine Maria remãſit.Generalia quoque & ſpecialia ieiunia per Epiſcopos in ſynodo & cõciliis inſtituta ſolui non debent.† Siquidem ad neceſſaria ieiunia tenẽtur doli capaces,cum 13
& ipſi delinquere poſſint:diſpenſari tamen poteſt circa hoc cum impuberibus,& etiã conſtitutis in maiori ætate : & cum ſenibus, & infirmis ac debilibus,Mulieres verò licet propter virorũ prohibitio

hibitionem ieiunia votiua voluntaria dimittere debeant, prout ſuprà dictum eſt:indicta tamen per eccleſiā nō licet,& ſi in illis ſacerdos fortè propter ſcandalū,cum eis valeat diſpēſare.Aliter enim indicta ieiunia redimi pecunia,vel alio modo nequeūt,niſi caſualis neceſſitas ſubſit:tunc enim benè poſſunt redimi vel cōmutari:ſicut & ieiunium feſti, quòd eſt die Lunæ, fit in ſabbato. Vnde & in quibuſdam locis,in quibus ſunt eccleſiæ S.Quintini, non ieiunatur in vigilia omniū Sanctorū, ſed die tertia præcedenti.De hoc dictū eſt in procem.ij partis.Poſſet etiam ſtatui,vt quidam dicunt,vt in dictis ieiuniis bis,parum tñ comederetur: ſicut faciūt Ciſtercienſes operātes,qui ad tollendū ſcandalum & charitatem ſeruandā aliquid prægustant, nec propter hoc ieiunium per eccleſiā indictum ſoluere dicuntur.Voluntaria verò, ſ. ad quæ aliqui voto,vel propoſito ſe adſtringunt:vel etiam quæ ſacerdotes præter indicta propter peccata imponunt, licet commutare & redimere:etiam ſi nulla cauſa ſubſit,dummodo vtilior
15 ſit cōpenſatio.† Cæterùm in comedere ante horā comedendi:& ante Miſſam in ieiuniis ſtatutis,& neceſſariis,mortale peccatum eſſe ſacri canones affirmant,in volūtariis verò veniale. † Circa
16 vigilias Apoſtolorū notandū eſt,quòd ieiuniū paritatis,quando videlicet paria ſunt ſanctorū merita, pariter ieiunamus:ſicut patet in vigiliis beatorū Iacobi & Bartholomæi & aliorū Apoſtolorum,qui nō habent ieiunia inſtitutionis:in quibus ieiunamus, pro eo quòd fuerūt Apoſtoli:quoniā alij Apoſtoli vigilias habēt. Cùm enim ſint meritis pares, decet vt omnes habeant ieiunia: vnde Concil.Bracharenſe dicit,quòd omniū Apoſtolorū vigiliæ ſunt ieiunandæ præter vigilias Apoſtolorū Philippi & Iacobi & Ioan.Euangeliſtæ.Eccleſia tamen Gallicana nō tenet,niſi de ſex Apoſtolis:& de quatuor eorum ieiuniis.Petrus & Paulus habent periter vnum, quia eadem die paſſi ſunt. Simon & Iudas habent aliud. Matthæus habet tertiū.Andræas quartum, in vigilia iſtorum ieiunandū eſt,vt ſicut illi paſſi ſunt pro Chriſti nomine: ſic & nos cum eis cōpatiamur, ſi cum eis regnare velimus. De aliis verò Apoſtolis inſtitutum non eſt propter aliqua impedimenta. Ecce enim feſtum Philippi & Iacobi eſt inter Paſcha & Pentec. quòd tempus gaudij eſt & lætitiæ:ideóque tunc non eſt ieiuniū. Si opponatur de ieiuniis litaniarum:Reſpondetur,quòd neceſſitas interuenit,prout ibi dicetur:vel id non eſt ieiuniū neceſſitatis,ſed voluntatis:& de eo,quòd quidam propter expectationem Spiritus ſancti ieiunant ab aſcenſione,vſque ad Pentecoſten pro eo quòd Apoſtoli dicūtur hoc tempore ieiunaſſe. Reſpondetur,
17 † quod nulla ſcriptura authentica dicit Apoſtolos tūc ieiunaſſe.

Vnde tunc ieiunandũ non eſt:quia tempus illud eſt de tempore Paſchali.In vigilia tamen Pentecoſtes benè ieiunandũ eſt,vt per ieiunium mundati & purificati Spiritũ ſanctum dignè ſuſcipere mereamur.Item,Iacobus Zebedæi frater Ioan.Euang.occiſus eſt ab Herode in diebus azymorum,quare ieiunium non habet:nec etiam tũc de illo feſtum celebratur,prout in vij.parte ſub ipſius feſto dicetur.De B.Bartholomæo cuius feſtum celebratur nono Calendas Septemb. dicitur quod fuit excoriatus, & ſequenti die obiit:& ſic ſi haberet vigiliã,oporteret ꝙ eſſet tertia die antè:ꝙ eſſet contra normam aliorum feſtiuorum ieiuniorum. Quidam autem celebrant feſtum excoriationis:alij obitus, & melius. Sed ſicut in Concil.Bracharen. cauetur, in hoc cõſuetudo cuiuſlibet
Eccleſiæ eſt obſeruanda. † Barnabas autẽ nõ habet ieiuniũ:quia 18
non eſt de numero xij.Apoſtolorum,nec dicitur Apoſtolus, niſi quia cùm eſſet ſocius Pauli,miſſus etiã fuit ad prędicandũ,vnde, Segregate mihi Barnabam & Paulum.De beato quoque Thoma non eſt ieiunium ſtatutũ:quia eius feſtũ eſt in aduentu Domini, vbi continuũ eſt ieiuniũ.Matthias etiam ieiunium inſtitutionis non habet:quia frequenter feſtum illius ſolet cõtingere in quadrageſima,& ſemper eſt in ſeptuageſima:& tunc eſt tempus ieiunij:vel quia non fuit in primitiuis Apoſtolis,ſed poſt paſſionẽ
Act. 1. Domini ſorte eſt electus , & per electionem aliorum loco Iudæ
*Pſal.*108. conſtitutus,vnde Propheta : Et epiſcopatum eius accipiat alter. Decretalis tamẽ dicit,ꝙ hic habet vigiliam & ieiunium:nec eſt vis,ſiue iſtud feſtum fiat in prima die biſſextili,ſiue in ſecunda, prout in viij.parte ſub anno ſolari dicetur. Ioannes Euangeliſta feſtum habet tertia die poſt natale Dñi,& tunc nõ eſt ieiunium: tum propter feſta tunc occurrẽtia:tũ quia ipſe die illa nõ obiit:
imò in die feſti B.Ioannis Baptiſtæ.† Si tamen fieri poſſet,bonũ 19
eſſet in omnibus Apoſtolorũ vigiliis ieiunare. † Beatus Lauren- 20
tius ſolus inter martyres, & ſolus B. Martinus inter confeſſores ieiunium habent. Porrò,dicunt quidam, ꝙ non ſoluit ieiunium, licet peccet, qui in ieiuniis indictis, præter quàm in quadrageſima comedit caſeum & oua.Alij contradicunt.Ex cauſa tamen in aliquibus locis hoc poſſet cõcedi.iiij.diſt.deinde. De ieiunio itaque quadrageſimæ Greg.ita dicit:Par autẽ eſt,vt qui his diebus à carne animaliũ abſtinemus,ab omnibus quoque quæ ſementinam trahunt originem carnis,ieiunemus,à lacte videlicet,caſeo & ouis.Quidam autem hæretici dicunt,quod Chriſtiani nunquã deberent carnes,caſeum, & oua comedere : quia,vt dicunt, hoc non legitur in nouo teſtamento:imò Apoſtoli iudicarunt abſtinere ab immolatis ſimulachrorum , & ſanguine , & ſuffocato.

Et

Et Apoſtolus:Si eſca ſcandaliza.m.non m.c.in æter.Et alibi bonum,non manducare carnem,neque bibere vinum,&c. Non legitur etiã,vt dicunt,ꝙ Chriſtus ex aliqua natura eorũ,quæ mouentur,diſcipulis ad manducandũ daret,nec etiã ante ſe manducare ſineret præter piſces:nec ex fructu alicuius,quæ moueat ſe, excepto fructu apũ. Electuariis verò nõ aliter vti licet:niſi ſicut alio cibo delicato.Secus eſt in medicina curatiua : præſeruatiuã tamen,vbi nullũ eſt ſignũ inſtantis neceſſitatis,recipere nõ licet. Quidam tñ dicunt,quòd pro nulla medicina,nec etiam pro electuariis ieiuniũ ſoluitur,nec etiã pro potu ante cibum vel poſt. *Act.*15. 1.*Cor.*8. *Rom.*14.

21 † Sic enim videtur inductũ ex cõſuetudine Eccleſiæ ieiunantis, & hoc tolerantis.Seneſcalchi autem,vel quilibet alij ſeruitores, vel portantes encænia,non ſoluunt ieiunium,ſi prægustant cibos ante dominos,fortè de toxico dubitantes. Quibus etiam caſibus monachi Abbatibus ſeruientes, & alij ſeruitores poſſunt carnes prægustare. Idémque etiam de medicis prægustantibus medicinas.Tempore ieiuniorũ pretioſæ veſtes deponuntur, & humiles

22 aſſumuntur:& carnes tam ſolidæ quã liquidæ dimittũtur. † Sed cùm piſces ſint caro,quare hoc tẽpore comeduntur? Reſponſio, Deus nõ maledixit aquis: quoniã per aquã baptiſmi futura erat remiſſio peccatorum,hoc enim elementũ digniſſimum eſt,quod ſordes abluit,& ſuper quod ſpiritus Domini ante mundi conſtitutionem ferebatur:terræ verò maledixit in operibus hominis. Inde eſt, ꝙ omne genus carnis,quod in terra verſatur, tam quadrupedia,quã aues,in ieiuniis nõ licet comedere.Et licet quædã aues circa mare verſentur,& in aquis,quædã in eis,vel ex eiſdẽ naſcantur,magis tñ ad naturã terræ à qua nutrimentũ percipiũt, ad hoc pertinere dicũtur. Adhuc,cum quidã piſces ſint habentes ex vna parte formã quadrupedis animalis, & ex altera piſcis, biuerus in ieiuniis poteſt comedi ex parte,quæ piſcis videtur: ex alia verò minimè. Adhuc piſcis vſus ſecundùm Greg. ita Chriſtiano relinquitur:vt hoc ei infirmitatis ſolatiũ non luxuriæ pariat incẽdiũ.Deniq;,qui à carne abſtinet,nequaquã ſumptuoſiora maritimarũ belluarũ cõuiuia præparet.Vinũ quoq; in ieiunio ſic bibere pmittitur,vt ebrietatẽ omnino fugiamus.Vnde in pœnitẽtiali Romano ſtatutũ eſt,vt pœnitẽs paruis piſciculis,& mediocri ceruiſia tẽperatè vtatur,extra de homic.c.ij.Poſtremo notandum eſt,ꝙ ſicut ait Greg.in homilia illius Euang.Homo quidam diues fecit cœnam magnã,refectio corporis in diebus ieiuniorũ poſtquã nulla alia paratur:non prandiũ,ſed cœna vocatur.

S V M M A.

1 *Officium quartæ feriæ ieiuniorum Aduentus.*

2 Lectiones duæ, cur legantur quarta feria quatuor temporum: In miſſa vna tantùm. nu. 3. 4 Diaconus vnus in quibuſdam eccleſiis, incenſat quinta feria aduentus: Et quare.

De officio quartæ feriæ. CAP. VIII.

NVnc ad huius diei officium redeamus. † Siquidem in hac 1
quarta feria examinãtur ordinãdi: an ſint idonei ad ſuſcipiendos ordines, vel nõ: quoniã in quarta ætate Leuitæ à Dauid, & à Salomone ad tẽpli miniſteria diſtributi sũt. Et inde eſt, quod duæ lectiones † leguntur ad miſſam: quarum prima, quæ legitur 2
ſub tono nocturnali. ſ. declinante, ſignificat vetus teſtamentum: & ſecunda quæ legitur ſub cõmuni tono, ſ. aſcendente, ſignificat no. teſt. ad ſignificandum ordinãdos in vtroq; teſtamẽto debere eſſe inſtructos. Monendi enim ſunt, qui ad ordinem ſacrum cõſcendunt, vt habeãt notitiã legis & Prophetarum, quibus poſſint alios erudire. Prima lectio erit in nouiſſimis. Eſa 2. Secunda eſt; Locutus eſt Dñs. Eſa. 7. c. Sed & lex & Prophetæ in quarta mũdi ætate viguerunt. Doctrinam ieiuniorum habemus à vet. teſt. vt præmiſſum eſt. Semel genua flectuntur, quia tam in lege quã in Prophetis Deus vnus coli præcipitur. Quoties autẽ in iiij feria duæ lectiones leguntur, toties in proximo ſabbato poſſunt generaliter ordines celebrari: quod ſexies cõtingit: videlicet ter in quadrageſima: & ter extrà quadrageſimam: de quo dictum eſt in procœmio ſecũdæ partis. † In ſextis verò feriis ieiuniorũ quatuor 3
tẽporum, vna dũtaxat lectio ad miſſam legitur: quia lex & Prophetæ quæ fuerunt in quarta ætate in vno Euangelio, in ſexta ætate recapitulantur. Sanè huius quartæ feriæ Euangelium eſt: Miſſus, &c. quod eſt Luc. i. in quo paranymphi recitatur annuntiatio: virginis cõſenſus: & Dñi incarnatio, quæ propheticis tubis fuerat antè declarata. Vnde pręcinit Propheta introitum: Rorate cœli deſuper: & nubes pluant iuſtũ, Eſa. 45. Rorate cœli dicit & pluere: quia diſcendit verbũ in aulã credulæ Virginis, ſicut pluuia in vellus. Cœlos dixit, & nubes, Angelos, & Prophetas, quia enarrãt gloriã Dei. In Prophetica lectione: Erit in nouiſſimis die
Pſal. 188. bus; quod eſt Eſa. 2. c. agitur de monte Dñi: qui de paruo lapide creuit in montẽ, qui regnabit in domo Iacob, in æternum. vnde rectè ſubditur in graduali: Tollite portas principes veſtras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ: Et quis aſcẽdet in montẽ Dñi: aut quis ſtabit in loco ſancto eius? In Epiſtolari lectione: Locutus eſt Dominus Achaz, &c. quæ eſt Eſa. 7. ca. manifeſtè agitur de B. Virgine Maria, cui ritè ſuccinitur graduale: Propè eſt Dominus, & ne qua ſurrepat dubitatio, ſubditur in offertorio: Confortamini. Aliæ tamen Eccleſiæ dicunt: Aue Maria,

ria, gratia plena, Dñs tecũ: benedicta tu in mul. & benedi. fru. vẽtris tui: quod ſumitur ex dicto Euãgelio. Cõmunio eſt: Ecce virgo cõcipiet, & pariet filiũ, & vocabitur nomẽ eius Emanuel. Eſa.
4 7.c. In † matutinali verò officio, in quibuſdã Eccleſiis, Pſalmodia finita Diaconus & ſubdiaconus & acolyti in albis cũ cãdelabris, & turibulo proceſſionaliter iuſſu Prælati ad pulpitũ pergũt, vbi Diaconus pronũtiat Euãgeliũ: Miſſus eſt Angelus Gabriel à Deo: & eius homiliã: deinde incẽſans altare, & poſteà ipſe & ſubdiaconus ſedẽt, donec vnus acolytus incẽſauerit chorũ, quod quidem fit ob reuerentiã Dominicæ annũtiationis, quæ in ipſo Euãgelio cõtinetur. Nẽpè Prælatus illos mittit, ad notãdũ, quod Deus pater Prophetas præmiſit ad prænuntiandũ Domini incarnationẽ futurã & Gabriëlem Archangelũ miſit, ad annũtiandũ eam virgini Mariæ. Diaconus Euangelium pronũtians, eſt Angelus annũtians Virgini, ꝙ cõciperet. Altaris turificatio eſt Spiritus ſancti ipſi Virgini obũbratio. Miniſtrorũ quies ſiue ceſſio, eſt ipſius Virginis timor, & cogitatio qualis eſſet Angeli ſalutatio. Chori verò turificatio, eſt patrũ illius tẽporis de filij Dei incarnatione diu deſiderata exultantium gratiarum actio, & cõgratulatio.

SVMMA.

1 *Feria ſexta vnam tantùm lectionem habet in Miſſa.*

De ſexta feria. CAP. IX.

1 IN ſexta feria vna † tãtũ lectio ad Miſſam legitur: quia auctor noui & vete. teſt. de quibus præmiſsũ eſt, vnus ſolus Deus eſt, & quia ex vtroq; teſtamẽto vnũ Euãgeliũ factũ eſt. Et eſt Epiſtolaris lectio, Egredietur virga de radice Ieſſe: quæ eſt Eſa. & maniſeſtè de aduẽtu, & Beata virgine Maria intelligitur, quæ cùm eſſet immaculata Virgo propè fuit. Ideoque in introitu Eccleſia præcinit: propè eſto mihi Domine, & in verſu: Beati immaculati in via: qui ambulant in lege Domini. Et ad idẽ pertinet Euangelium: Exurgens Maria: quod eſt Luc. 1 c. Graduale: Oſtende nobis Domine miſericordiam tuã: & offerenda: Deus tu, vel ſecundum alios: Audi Iſraël Primũ reſpiciunt aduentũ, quẽ quia cœli enarrauerunt, i. Apoſtoli prædicauerunt, in ſecundo aduentu cum Domino iudicaturi: idcircò eſt hodierna ſtatio ad ſanctos Apoſtolos: de quibus habetur in cãtico Virginis: de quo fit mẽtio in præmiſſo Euãgelio, vbi dicitur: Depoſuit po. de ſe. & exal. hu. i. ſuperbos Scribas & Phariſæos: & exal. hu. id eſt, Apoſtolos, & in communione: Ecce Dominus veniet. Zachariæ vlt. c. *Eſaiæ* 11.

SVMMA.

1 *Sabbato quatuor tẽporum Aduẽtus quatuor lectiones tantũ veteris Teſt. leguntur. Et quid ita, Limit. nu. 4.* 2 *Iuſtitiæ beneficium.*

3 *Ieiunium, quoddam perfectiſſimum omnium,*
5 *Lectiones cur Romæ legantur Græcè & Latinè.*
6 *Euangelium cur dicat nouiter ordinatus: item cur & Epiſtolam.*

De Sabbato. Cap. X.

IN † die Sabbati dicuntur iiij. lectiones de veteri teſta. ante le- 1
ctionē illā, Angelus Domini, quæ ſumūtur de lege & Prophe-
tis, & in quibuſdā eccleſiis prima eſt: Clamabūt: quę eſt Eſa. 19. c.
ſecunda eſt: Lætabitur, quæ ex eiuſdē. 35. c. Tertia eſt: Super mō-
tem, quæ eſt eiuſdē. 40. c. Quarta eſt: Chriſto meo: quæ eſt eiuſ-
dem. 45. c. Ideò autē ſunt quatuor, quia quatuor ſunt ordines be-
nedicentium Deū, videlicet Prælati, clerici, religioſi, & laici, ſiue
populus quos enumerat dicēs: Domus Iſraël benedicite Domi-
num, per hoc populus: domus Aaron benedicite Dominum, per
Pſal. 134. hoc Prælati: domus Leui benedicite Dominū, per hoc miniſtri:
Qui timetis Dominū, benedicite Dominū, per hoc religioſi in-
telliguntur. Prima ergo lectio, pertinet ad populum: ſecunda, ad
Prælatos: tertia, ad miniſtros: quarta, ad omnes religioſos. In his
enim lectionibus informātur ordinādi: vt ad exēpla ſanctorum
patrū dictorum quatuor ordinū cum eis benedicāt Dominū: ſi-
ue, vt benedictio illorū veniat ſuper eos. Vel ideò, quatuor legū-
tur, quia ieiunās debet habere quatuor cardinales virtutes. ſ. tē-
Rom. 12. perantiam: quia ipſum ieiunium temperantia eſt. Prudentiam
vnde Apoſt. Rationabile ſit obſequiū veſtrum. Fortitudinē: vnde
Prouerb. vlt. De mulieri forti, i. de Eccleſia; Accinxit fortitudine
lūbos ſuos: quia oportet nos multū laborare ad hoc, vt caro no-
ſtra munda ſit, quod cum magna ſit pugna, quia valdè corrupta
eſt, & ſpinas, & tribulos germinat, & ideò cum magna attritio-
ne venit ad cādorem, ſicut & byſſus, & iuſtitia, vnde Eſa. Et erit
iuſtitia cingulum luborum eius, & fides cinctorium renū eius.
De Chriſto loquitur in membris, quando enim ſit iuſtitia † in 2
terra, recedunt latrones: ſimiliter quando iuſtitia ſit, à nobis re-
cedunt praui motus, & non ſperant: licet in nobis habitent. Si ve-
Eſa. 11. rò non fiat iuſtitia, non recedunt. vnde Eſa. Quia non facimus
iuſtitiam, non receſſerunt habitatores terræ, vbi eſt iuſtitia, ibi
pax. Fides autē, eſt cinctoriū renū eius, quia vt dicit Gregor. De-
ſpectus terrenorū, reſtringit fluctus carnaliū voluptatū. † Vnde 3
ſi ieiunas à cibis corporis, oportet vt ieiunes à cibis dæmonis, &
comedas cibos mentis, qui autē ſic ieiunat, non nocebit ei ignis
tribulationis, nec ignis mundanus: ſicut nec tribus pueris no-
cuit ignis fornacis Babylonis, & ideò ſequitur lectio Dan. 4. An-
gelus Domini. Præcedit autē ipſa lectio ordinationē clericorū:
ad notandū, quod nemo ritè poteſt ad conſecrationem accedere,
niſi

niſi prius tranſeat per fornacẽ atq; in fornace Deum benedicat.
Iuxta illud Sapien. Vaſa figuli probat fornax, & homines iuſtos *Eccle.* 27.
tentatio tribulationis, quia qui ad ſacrũ accedunt miniſterium,
probandi ſunt in camino multarũ tribulationũ & tentationum.
Iuxta illud Apoſt. Et hi probentur primò:& ſic miniſtrent. Pro- 1. *Tim.* 3.
pter ordinãdos enim legitur, ad ſignificandũ, quod ſic viuere de- *Dan.* 3.
beret, vt non noceat eis aliquis ignis Regis Babylonis, i. diaboli;
ſicut ignis tribus pueris non nocuit. Et ſequũtur benedictiones,
ſcilicet hymnus: Benedictus es Domine, &c. Quia poſt probatio-
nem coronantur, & à Domino benedicentur. & in fine ſubiici-
citur verſus Glor. pat. &c. In laudẽ & honorem Trinitatis, quod
nõ fit poſt Pſal. Benedicite, tum quia ibi in vltimo verſu fit mẽ-
tio de patre, & filio, & Spiritu ſancto: tum quia ibi in facto triũ
puerorũ tota trinitas fuit dehoneſtata. hi verò verſus præceden-
tes ad ſolius patris pertinẽt laudẽ, & in ordinãdis trinitas hono-
ratur. Choro autẽ licet ſedere, dum lectio ipſa dicitur, ſed nõ in
cantu: aliud enim ſignificat ipſa lectio in legẽdo: aliud in cantã-
do: vnde nunc ſtare debet Epiſcopus & clericus, quoniã non de-
bemus quieſcere, qui ſcimus pueros illos pro Deo laboraſſe. Di-
4 cuntur † autẽ in ſabbatis ieiuniorũ vij. lectiones Euangelio con-
numerato, eò quod ſeptẽ ſunt ordines: & quidã dicũt xij. pro eo, ꝙ
antiquitus Romæ, & adhuc in Conſtantinopoli fieri dicitur: le-
gebantur Græcè & Latinè: & legebantur xij. lectiones per xij. le-
ctores: quorũ ſex erãt Græci, & ſex Latini. Erant tamen ſolũmo-
do ſex in ſentẽtiis, quoniã illæ ſex ſine Euãgelio, quæ legebãtur
Latinè, legebãtur & Græcè, ſicut ſi dixerimus: Amẽ, & poſteà di-
5 xerimus, verè: non ideò duæ res erunt. † Ideò autẽ legebãtur du-
pliciter, quia Romæ erant Græci, quibus Latina lingua incogni-
ta erat. Erant etiã Latini permiſti: quibus Græca incognita erat.
Vel hoc fiebat, ad notandũ vtriuſque populi vnionem. Cæterum
ad orationem, quæ dicitur poſt lectionẽ: Angelus Domini, ſcili-
cet Deus qui tribus pueris, &c. non flectit Eccleſia genua: licet in
orationibus aliarũ lectionũ antè flecteret præterquã in octauis
Pentecoſtes, ad oſtendendum quod Eccleſia cõformis eſt tribus
pueris. Fecit enim Nabuchodonozor ſtatuam, & cogebat omnes *Dan.* 3.
adorare eam, ſed tres pueri cum Daniele noluerũt genua flecte-
re ante ſtatuam: tales debent eſſe ordinandi, qui ante ſtatuam, id
eſt, ante mundi gloriam genua non flectãt. Quare clerici ordi-
nentur, & quare in ſabbato, dictum eſt in procœ. ſecundæ partis.
Quidam conferunt ſacros ordines inter lectionem: Angelus, &
Epiſtolam Pauli: vt poſt ordinationem proponant ordinatis Epi-
ſtolam & Euangeliũ ad inſtar boni paſtoris, qui mittens filium,

monet eum, quid & qualiter acturus ſit. Ordinati enim per capellias mittendi per Epiſtolam monentur, vt alios corripiétes benedictioné, quã acceperunt cuſtodiant. Per Euangeliũ verò dici-
*Mat.*28. tur eis. Euntes, docete omnes gentes. Nonnulli etiã ſubdiaconatu ante Epiſtolã ratione præmiſſa præſtito, cõtinuè poſt eã diaconatum & ſacerdotium præbẽt, quibus præſtitis in vocẽ lætabundã erumpunt, dicentes: Benedictus es Dñus:: eò quod hi præſertim ordines inuitantur ad laudes, & præſtantur citra Euangelium, quia Moſes & Aaron Leuitas in tabernaculi miniſterium
*Luc.*10. ordinauerunt, & Chriſtus. lxxij. ordinatos ad prædicandũ miſit.
†Debet auté legi Epiſtola, ſ. Romanus, &c. Quæ eſt 2. ad Theſſ. 6
2. c. ab aliquo de ordinatis die ipſa: quia Epiſcopus debet prius ordinatos admonere, & poſteà ad maiorẽ admonitionẽ, Epiſtolam illis tradere. Prætereà ordinatus doctrinam ſibi in ordinatione traditã per hoc ſe reducere in opus oſtendit, propter eamdem etiã rationem, vnus de nouiter ordinatis legit tunc Euangelium: Anno xv. quod eſt Luc. 3. c. Poſt Epiſtolam etiam cantatur tractus, qui ſignificat grauitatem, quam ſacratus & ordinatus ſeruare debet, ne ſuperbia elatus in laqueos incidat diaboli. Communio eſt: Exulta ſatis: quæ eſt Zachariæ. 9. cap.

SVMMA.

1 *Aduentus Dominica quarta, & Miſſa introitus. nu.* 3.
2 *Tubarum vſus vnde.*
4 *Antiphonæ ſeptem, incipientes ab, ô, cur cantentur ante Domini natiuitatem.* 5 *Aduentu Chriſti liberatus eſt homo à ſeptem morbis: quos penè referunt ſeptem antiphonæ, incipientes ab, ô.*
5 *Hebdomada proxima natiuitati, præparatio meritò nuncupatur. Et cur ſex diebus ante natiuitatem dicantur laudes propriæ.*
6 *Dominica vacans, quæ: & cur ſic dicta.*

De Dominica quarta Aduentus Domini. CAP. XI.

IN † quarta Dominica aduentus primũ reſponſoriũ in nocturnis eſt: Canite tuba: quod ſumptum eſt de Ioële: Antiquitus 1
enim Iudæi† canebãt tubis, ad inuitandũ homines ad nuptias, & 2
ad ſolẽnitates, & ad mouẽdũ caſtra. Vnde nũc præcepit Dñs Prælatis, vt cantent tubis inuitãtes gẽtes ad nuptias noui regis, quarum dies inſtat, ſ. dies natalis Domini, in qua Chriſtus deſponſa-
*Pſal.*18. uit ſibi humanã naturã: ſecundũ quod dicitur in Pſal. Et ipſe tanquã ſpõſus procedens de thalamo ſuo. Canite igitur quia propè ſunt nuptiæ: & propter præmiſſam cauſam cãtores hac ſeptimana altius ſolito vocẽ ſuam exaltãt in reſponſoriis, & in introitibus: vt qui prius ſopore negligẽtiæ oppreſſi, lectionibus excitari nolumus: ſaltẽ vociferationibus & tumultu cãtuum excitemur.

Siqui

Siquidem in Septẽ annis ante annum iubileum præcepit Dominus canere tubis, pro ipſius anni inſtantis lætitia. In hac autẽ hiſtoria huius dominicæ partim ex prophetis, partim ex Euangelio cõpilata, cõmunia ex vtroque decantantur aduentu: & præſertim vocatio gentiũ declaratur per Chriſti aduentum, vbi in perſona Apoſtolorum, vel doctorũ dicitur: Canite tuba, & vocate gentes. Sanè gentilitas videns calciatam fore diuinitatem in
3 vtero virginali, clamat † ad eam in introitu: dicens ſecundùm quaſdam eccleſias: Memento noſtri domine in beneplacito p.t. *Pſal.* 105
hoc eſt in filio: in quo benè cõplacuiſti ex milibus populi: q̃ fuit tuus ab initio mundi. Et ideò cõgratulatur alteri in epiſtola, dicens ſecundùm quaſdã Eccleſias, Gaudete, quæ eſt ad Philip. 4. Sed iuxta conſideratiõe vteri virginalis, cãtant in graduali Dominum prope eſſe: & celerem eius aduentum. In allelu Ia verò: Veni Domine: in offerẽda, Confortamini: & in cõmunione: Ecce virgo deſiderat, & cõſolatur: & cauſam concludit conſolationis.
4 † Porrò ad oſtendendũ deſiderium antiquorum patrum, in fine aduentus, cantantur ſeptẽ antiphonæ, vnaquæq; ſecundũ ordinẽ ſuum, ſua die, vſq; ad natale, quæ incipiunt ab, ô. Prima eſt: O ſapientia &c. Sunt autem ſeptem, quia diriguntur ad Chriſtum, in quo requieuit ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus cõſilij, & fortitudinis, &c. Eſa. 2. per quæ ſeptẽ dona ſuæ incarnationis nobis gratiã miniſtrauit: prout in ipſis ſeptem antiphonis apparet. Sunt etiam ſeptem, quæ cantantur in deſignatione antiquorum patrum: qui ſeptenario ſeruientes aduentum Domini expectabãt. Vnde in omnibus dicitur, veni: vel ſeptem ſunt propter ſeptẽ dona ſpiritus ſancti: quæ Chriſtus veniens largitus eſt mũdo: & per quæ expectantes illuminati ſunt. Et ſunt omnes ſecũdi toni. Primò, quia quælibet loquitur de vtroq; aduentu. Secundò, quia ſignant nobis geminã dilectionẽ: ſcilicet Dei & proximi. Tertiò, propter geminã Chriſti ad quem dirigũtur naturã: vnde, Geminæ gygas ſubſtãtiæ. Quartò, quia ipſæ antiphonæ notant deſiderium tã antiquorum patrũ expectãtium primũ ſaluatoris aduẽtum, q̃ modernorum expectãtium ſecundum. Omnes ergo ſunt ſecũdi toni in ſignum ꝙ ſecundum expectamus aduentũ. Et aduerte, quia illæ quæ habẽt in prin. verba pertinẽtia ad diuinitatẽ: pertinent ad eos, qui expectant primum: vt, ô ſapientia, & ô adonay. Adonay autem interpretatur Dominus: quia dominabitur cũctæ creaturæ: vel quia omnis dominationi eius ſeruit. Illæ verò quæ habent verba pertinentia ad humanitatem, pertinent *Pſal.* 61.
ad expectantes ſecundum: vt, O radix Ieſſe: & O Clauis Dauid. Sunt etiam quædam quæ vtriq; conueniunt: vt, O rex gentium.

Nam

Pſal.20. Nã Dei filius dicitur Rex ſecũdũ diuinitatẽ.Iuxta illud:Deus iudiciũ tuum Regi da,&c.Et etiam ſecũdùm humanitatẽ, Iuxta il-
Pſal.44. lud: Domine in virtute tua lætabitur Rex, &c. Sepius tamen ſecũdũ humanitatẽ Rex dicitur, qa ſecundũ eã eſt vnctus oleo lætitiæ præ participib. ſuis. † Rurſus eccleſia in his ſeptẽ antiphonis oſtẽdit multiplicitatẽ morbi ſui,& ad quãlibet petit remediũ ſui morbi.Nã ante Dei filij aduentũ in carne eramus ignorantes ſiue cæci, pœnis æternis addicti, ſerui diaboli,mala peccati conſuetudine vincti, tenebris obuoluti, exules à patria, & expulſi. Ideóq; indigebamus doctore,redẽptore, liberatore, eductore,illuminatore,ſaluatore:quia igitur ignorantes eramus,ideóque ab ipſo doceri indigebamus. Vnde in prima antiphona clamamus: O ſapientia,quæ ex ore,&c. Eccl.24.& Sap. 8. & Eſa.40.c. Quia verò parum prodeſſet,ſi doceremur,& nõ redimeremur : ideò in ſecũda ab ipſo redimi poſtulamus. O adonay,&c. Exo.6.& 13.& 19.& 20 c.Sed quia nihil prodeſſet,ſi eſſemus docti & redẽpti,& adhuc poſt redemptionẽ teneremur captiui , ideò in tertia petimus liberari:O radix Ieſſe,&c.Eſa. 40.& 52.c.Sed quid prodeſſet captiuis, ſi eſſent redẽpti & liberati, ſi tamen nondum eſſent ab omni vinculo abſoluti,vt ſcilicet ſub peccato eſſent,& vincti liberè, quò vellent, ire nõ poſſent? & ideò in quarta ab omnibus peccati vinculis educi petimus:O clauis Dauid,&c.Apo.3.& Eſa. 42.& Luc.1.c.Præterea,quia hi qui diu fuerũt in carcere, oculos habent obtenebrãtes,nec clarè videre poſſunt, ideò poſt abſolutionẽ à carcere reſtat nos illuminari,vt videamus quò ire debeamus,& ideò in quinta hoc petimus: O oriens,&c.Zach.6. Sap.7. & Malach.vl.& Luc.1. c. Sed ſi eſſemus docti & ab inimicis penitus liberati, & illuminati, quid valeret,niſi deberemus ad regnum perduci,& ibidẽ ſaluari?& in duabus ſequentibus petimus ſaluari:O Rex gentiũ,&c.& Aggei.2.&1. Pet.2.Eph.2. & Gen.2. c.In qua petimus ſalutẽ gentium:& O Emanuel,&c. Eſa.7.Mat. 1. & Eſa.33.& Gen.pe.c.In qua petimus ſalutẽ Iudæorum.In quibuſdam verò eccleſiis adduntur aliæ duæ. Prima in honorem B. Virginis Mariæ,quæ cõcepit:ſecunda pro Angelo, qui ad Virginem introiuit,vel in honorẽ S. Thomæ,cuius feſtũ tunc accidit. Duæ quidẽ adduntur, vt perficiatur nouenarius numerus,ad deſignandũ, quia per ſeptẽ dona ſpiritus ſancti peruenimus ad nouẽ ordines Angelorum,quorum quilibet deſiderabat Chriſti natiuitatem: vt impleretur numerus ipſorũ,qui de cœlo ceciderũt. Quædã etiã eccleſiæ cãtant duodecim,quæ exprimũt duodecim Prophetas, qui Chriſti aduentũ prædixerũt, quæ etiã duodecim apoſtolorũ teſtimonia roborauerũt, ex quo duodecim tribus &

duo

duodecim millia ſignati ſaluantur: ſed nõ ſunt niſi ſeptẽ habẽtes *Apoc.7.*
veniam. Omnes aũt incipiũt per ô, quod potius admiratiuè ponitur, q̃ vocatiuè. Cantatur in veſperis, qa dominus venit in veſpera mũdi: Hic eſt Helias, q ſerò carne, & in mane pane veſcitur: dominus, ſcilicet noſter, q in vltima ætate mundi carnẽ aſſum-
6 pſit, & in diluculo reſurgẽs in panẽ Angelorum trãſiuit. Et † nota quòd hęc hebdomada ꝓxima natiuitati, præparatio merito nũcupatur, & ea hiſtoria: Clama in fortitudine, cãtatur, quæ non vt quidã ſimplices autumãt, ad quatuor tẽpora, ſed ad Dñi pertinet proximã natiuitatem. Vnde cum ſex matutinalibus laudibus decãtatur, quoniam quælibet illius ferias proprias habet ad laudes antiphonas, qa per ſex ætates antiqui ſe ante aduẽtũ præparauerunt, & nos per ſex opera miſericordiæ ad ſecundũ etiã præparamur. Veruntamen feriales antiphonas, quæ in illa feria, in qua occurrit feſtum S. Thomæ, ſcriptæ ſunt, octaua die anteà quidã canere cõſueuerũt. Decet enim ante natiuitatem Dñi cantus & omnes antiphonas, & ferè omnia reſpõſoria renouari, quia ſicut per plures & frequentiores nuntios magis ac magis mouetur animus ſubditi, ad ſolicitudinem honorificè ſuſpiciendi prælatum, ſic & renouatione cantus, magis & magis mouemur ad curam noſtræ præparationis in ſuſceptione Domini, & vt per quotidianam renouationem cãtus excitemur frequentius ad turpes & terrenas cogitationes purgandas, vt ſit dignum habitaculũ, & ornatũ venturo Regi Regum piis cogitationibus præparemus. Poteſt tamẽ & totus aduẽtus præparatio nãcupari: vndè in principio legitur: Abiiciamus opera tenebrarũ, & induamur arma lu- *Rom.13.*
cis, &c. quę omnia præparationis inſignia. Intitulatur autẽ in an-
7 tiquis libris dominica † iſta: Dñica vacãs. Primò, quia oſtẽdit ꝙ omnis ſanctus vacare ex quo Ioannes, quo inter natos mulierũ nõ ſurrexit maior, non eſt dignus ſoluere corrigiã calceamenti, *Matt.21.*
ſicut dicitur in Euang. huius dominicæ, id eſt, incarnationis my- *Ioan.1.*
ſteria denudare: & propter hoc dominus Papa non facit ſtationem apud aliquẽ ſanctum. Secundò dicitur vacans, quia non habet propriũ officiũ, ſed mutat alienũ, ſ. Rorate cœli, &c. & hoc ꝓpter ordines præcedẽtis diei, in quibus fuit apoſtolicus occupatus. Sæpè enim in Decembri cõſueuerũt ordines ab apoſtolicis celebrari. Tertiò, quia numerũ dierũ aduentus excedit, ſcilicet, xxj. quare inter dominicas aduentus nõ debuit cõputari, ſed vacãs potius appellari. Quartò, qa apoſtolicus olim hac die dominica eleemoſynis vacabat, & tam ipſe, quàm ſui circa hoc intenti nullam ſtationem faciebant: propter quod dicta eſt vacans, ſcilicet à ſtatione & indulgentia. Quædam eccleſiæ dicũt in hac dominica

dominica euangelium: Miſerunt Iudæi: quod eſt Ioan.1. cap. & epiſtolã, Gaudete: quæ eſt ad Philip.3. cap. Aliæ verò dicunt epiſtolam: Sic nos exiſtimet: quæ eſt ad Corinth.3 cap.

SVMMA.

1 *Natalis Domini vigilia, & officium.* 2 *Officij diurni intentio.*
3 *Prophetia cur præmittatur epiſtolæ vigiliæ natalis Domini.*
4 *Pſalmi qui dicuntur in veſperis vigiliæ natiuitatis Domini.*

De vigilia natiuitatis Domini. CAP. XII.

IN † vigilia natiuitatis Domini, eſt inuitatorium: Hodie ſcietis 1
quia v.d.& ſ.n & m.v.g.e. quod eſt tranſumptum de Exod. 16. c. Ex eo, quod ibi dicitur: Veſpere ſcietis, quia educit vos Dominus de terra Ægypti & manè.v.g.e. Et poteſt dici, quòd hæc breuis clauſula, ex vna parte ad natiuitatẽ, ex alia pertinet ad reſurrectionem: ſic hodie, ſ. in vita præſenti ſcietis, quòd veniet Dominus: id eſt, panis viuus, qui de cœlo deſcendit: & ma. vi. gloriã eius, id eſt, reſurrectionis gloriam non ſolũ humanam, ſed etiã gloriã diuinitatis eius Sanè, in hac vigilia eccleſia monet, & inuitat filios ſuos, vt parati ſint ad ſuſcipiendum Dominum. Vnde in nocturnali officio primũ reſponſorium eſt. Sanctificamini, ſcilicet filij Iſraël, id eſt, viri ſpirituales, qui videtis Deũ per fidem, & parati eſtote, vt interſitis ad nuptias: quia non erit in cœna, qui eiicitur à nuptiis. Moraliter nõ obſeruabit conſilia, qui præcepta renuit adimplere. Sequitur in verſu: Et mane vi. glo. eius, id eſt, aduentum gloriæ eius: vel mane ad literã. Et hæc vltima pars de Exo. ſumpta eſt: ſed prima non eſt ſumpta de aliquo libro. Dicitur etiã capitulũ: Gaudete in Dño: Philip.4.c. Diurni † verò of- 2
ficij intentio eſt oſtendere, quòd Chriſtus natus ſit, & hoc dicitur in epiſtola: Paulus ſeruus, &c. Quæ eſt, ad Ro.1.c.& in Euangelio: Cùm eſſet deſponſata. quod eſt Mat.1.c. Hac etiam die deſpõſatio legitur Mariæ, vt ſciat quod alij fuit deſponſata, ſcilicet Ioſeph, & ab alio fuit fœcũdata, ſcilicet à ſpiritu ſancto.† Quędã 3
tamẽ eccleſiæ ad hoc, vt incredulis maior certitudo ſit, præmittũt Prophetiã: Propter Sion, &c. Quæ eſt Eſa. 42. c. in qua oſtenditur ipſum fore naſciturũ. Natus autem eſt, vt populum ſaluum faceret, & terræ iniquitatem deleret: hodie in ſpe per ſacramẽta gratiæ: mane in re, per reuelationẽ gloriæ: hæc patet in introitu & in graduali: Hodie ſcietis. Exod.16.c & in allelu-Ia, Craſtina Quidam tamen dicunt allelu Ia, Aue Maria: & hoc quando vigilia eſt in dominica. Tunc enim dicitur allelu-Ia, propter reſurrectionem Domini. Idem etiam patet in poſtcõmunione: Reuelabitur, quę eſt Eſa.40.c. Sed quia in eius incarnatione erat futura Iudæorum diſperſio, ideò in graduali ſubditur verſus: Qui

regis

regis: in quo pro eis oratur. Quantus ſit, oſtendit Pſal. qui ad introitum cantatur, ſcilicet: Domini eſt terra, & plenitudo eius: de quo etiam dicitur offerẽda: Tollite portas principes veſtras, &c. *Pſal.* 23
4 In † veſperis autem vigiliæ natalis Domini dicunt quidam pſalmos: Laudate pueri Dominum. Laudate Dominũ omnes gentes. Lauda anima mea Dominum. Laudabo d. in. Laudate Dominum, quoniam bonus eſt Pſalmus: & Lauda Hieruſalẽ Dominũ, lauda Deum tuũ Sion: in quibus inuitamur ad laudes. Alij verò dicunt: Laudate pueri Dominũ, laudate nomen Domini. Qui cõfidunt. In cõuertendo Dominus captiuitatem, &c. Memento Domine: & Benedictus Dominus Deus, & meritò, quia primus deuotos inuitat ad laudandũ iugiter & prædicandũ. Secundus monet, in Deo confidere, In tribus ſequentibus redditur cauſa, quare laudibus ſit inſtandũ, & in Domino confidendum, ſcilicet quia noſtrã captiuitatem cõuertit, & multum magnificauit, quia promiſſa cõpleuit, dum fructũ ventris Dauid ſuper ſedẽ eius inſtituit, quia inclinauit cœlos, & deſcendit, qui demũ de alto manũ ſuã emittet, vt nos eripiat ab aqs multis, & à filiis alienis. Veſperæ autem iſtæ priuilegiatæ ſunt, quia cùm cætera officia veſpertina propter ſuperneniens feſtum mutentur, iſtæ non mutãtur. In vigiliis etenim aliorũ feſtorũ capitulum, Hymnus, Antiphona & Collecta. In aliquibus etenim eccleſiis totis veſperis diei officiis expletis, ſolummodo antiphona & collecta de ſequenti feſto dicũtur, eò quòd Dominus in veſperis, id eſt, in vltima ætate mundi venit ad ſaluandum ſaltem reliquias generis humani. *Pſal.* 17.

SVMMA.

1 *Natalis Domini officiũ, quid in ſumma.* 2. *Chriſtus cur in fine anni naſci voluit.*
3 *A natali Domini, dies ſenſim creſcunt.*
4 *Natalis Domini feſtum, eadem die menſis ſemper occurrit, cætera autem mutantur feſta. Rationem vide. nu.* 5.
6 *Natalis Domini officium nocturnum, & eius ſignificatio, nu.* 7. 8. 9. 10. 12. 16.
11 *Iubileus, qui notet.*
13 *Euangelia quot dicantur in nocturnali officio natalis Domini.*
14 *Ioſeph potius, quàm Mariæ genealogia, cur computetur.*
15 *Mariæ & Ioſeph genealogia deſcribitur.*
17 *Tholeſphorus Papa, inſtituit tres Miſſas cantari in die natalis Domini. Et quod eius fuerit inſtitutum de prima. nu.* 18. 19.
20 *Prophetiæ diei natalis Domini cur præmittantur epiſtolis.*
21 *Miſſa ſecunda natalis Domini, cur cantetur ſub auroram.*
22 *Miſſa tertia natalis Domini, hora tertia cantanda.*
23 *Miſſæ tres inſtitutæ in die natiuitatis Dominicæ, quid ſignent. ibid. vide & per nu.* 24 26. 27.

25 *Chri*

25 Chriſtus, quomodo intelligatur primogenitus Mariæ.

De officio natalis Domini. CAP. XIII.

QVæcunque in officio natalis Dñi dicuntur, de exultatione † natiuitatis ſunt, quia ſicut cantatur in reſponſorio: De- 1
ſcendit de cœlis Chriſtus, i. de ſinu patris vt appareret viſibilis. Vnde egreſſus eius, à patre, i. ab occulto, & intimo patris. Sequitur introiuit, ſ. per aurem Virginis, i. per fidem, quæ ex auditu, ſicut legitur in epiſtola ad Rom. Vnde cùm dixit ei Angelus: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſſimi obumbrabit tibi, Spiritui ſancto acquieuit. Iuxta illud in Canticis: Peſſulum oſtij mei aperui dilecto meo: oſtium, deſideriũ eſt, peſſulum diſcretio, quaſi per diſcretionem aperui deſiderium meum dilecto meo: & hoc audito, dixit: Ecce ancilla Dñi, fiat mihi ſecundùm verbum tuum. Non ſicut Eua, quæ fregit peſſulum, quãdo voluit eſſe ſicut De⁹. Introiuit dico in vterũ Virginis, quę accepit carnẽ noſtrã, & exiuit per portã clauſam in regionem noſtram. De hac porta dixit Ezech. Porta hæc clauſa erit in æternum, & exiuit de mũdo per portã aureã, id eſt, charitatẽ: q̃a per crucẽ. Maiorẽ eñ charitatẽ nemo habet, q̃ vt animã ſuã ponat q̃s pro amicis ſuis.

Lucæ 1. *Cantic. 5.* *Lucæ 1.* *Ezec. 43.* *Ioan. 15.*

Et † eſt aduertendum, quòd Dominus in fine anni naſci voluit, 2
vt oſtenderet ſe in vltima mundi ætate venire: in ſexta feria cõceptus, in Dominica natus, in ſexta feria crucifixus fuit, & Dñica reſurrexit, vt qui hominẽ in ſexta feria plaſmatum perdiderat, in ſexta feria liberaret, & qui dixerat in Dominica: Fiat lux, in Dominica veniẽs oriens ex alto nos illuminaret. De hoc dicetur ſub tit. de paraſceue: & in nocte natus eſt, vt ſe ſub carne latentẽ venire ſignaret: vel vt ſe ad illuminandam noctẽ noſtram venire monſtraret, quoniã habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta eſt eis. Vnde ab † eius natali dies prolõgantur, quia creden- 3
tes in eum ad æternitatis lucẽ vocantur: rationabiliter itaq; nocturna officia celebrantur. Cùm autem cætera feſta Saluatoris, † ſcilicet paſſio, reſurrectio, aſcenſio, Pentecoſtes, & alia ſint va- 4
riabilia, quia nõ celebrãtur ſemper in eiſdẽ Calendis, ſiue in eadem die menſis, quare hoc feſtũ eſt inuariabile, cũ ſemper eſt in eiſdem Calendis, ſiue eadẽ die menſis? Reſpondeo ſecundũ Aug. Hoc feſtũ pertinet ad memoriã tãtũ, vnde ſufficit per illud memorari quota dies menſis Chriſtus natus fuit, & ideò ſemper eadẽ die menſis celebratur: licet ipſa feria varietur propter mutationẽ literæ dominicalis: alia verò feſta pertinent & ad memoriã & ad ſacramentũ, verbi gratia: Chriſtus paſſus eſt ſexta feria, vt hominem, qui in vj. feria ceciderat, redimeret: & ſic de aliis: & ideò oportet, quòd ſub diuerſis calendis fiãt, in eadẽ tamẽ feria,

Gen. 1. *Eſa. 9.*

ſci

ſcilicet in dominica.Prætereà,ſemper Paſcha noſtrum accipitur dñica prima poſt Paſcha Hebræorũ, quòd eſt ſemper xiiij. luna, quia ergo luna xiiij. non ſemper eſt eodē tempore, vel eadē die menſis:imò variatur ſecundùm annos ſolares,ideò & Paſcha noſtrum,non ſemper eſt eodē tempore,nec in eadē die menſis:licet ſemper ſub eadem feria, ſcilicet in dominica celebretur. Rurſus
5 † ideò Paſcha,Pentecoſtes,& alia feſta variabilia ſunt,nec certæ diei mēſis ſunt annotata,ne videamur imitari Iudæos,qui ſemper illa celebrāt in certis Calēdis. Alcuinus verò dixit,quòd ideò hoc feſtũ per ſingulos dies variatur,quia natus eſt nobis,qui per ſingulos mũdi dies lauat illos,qui per peccatũ Adæ ſunt macu-
6 lati. Circa † officiũ nocturnale ſciendũ eſt, quòd inuitatorium, ſ.Chriſtus natus eſt nobis,&c.in perſona Angelorum cantatur,à quibus paſtores vel potius omnis populus ad adorandum natum Dñm inuitatur.Nouem verò Pſalmi dicũtur per tria nocturna: vt notetur,quòd omnes ſancti Patres qui fuerunt in tribus temporibus,ſcilicet ante legem,ſub lege,& tempore gratiæ,in nouo teſta.ſociati ſunt per aduentum Chriſti nouem ordinibus Angelorum:vt ſicut Angeli S.Trinitati congaudent,ſic & illi congaudeant.In primo Pſalmo agitur de æterna Chriſti genitura,& ineffabili. In ſecundo de eius incarnatione. In tertio de laudibus ſponſi & ſponſæ:ídque in tribus primis lectionibus per Eſaiam: Oracula teſtificamur,qui non tam propheticè.quā euāgelicè incarnationē Chriſti deſcripſit.Prima eſt:Primo tempore. Eſa.9.c. Secunda eſt:Conſolamini,conſolamini popule meus,dicit Deus veſter.Eſa.40.c.Tertia eſt:Conſurge,conſurge.Eſa.42.c. in ipſis
7 etiã fit promiſſio:in aliis oſtēditur promiſſionis impletio. † Primus nocturnus recolit tempus ante legem,ſeu eos qui fuerunt ante legem:vt Abrahã,Iſaac & Iacob:ſecundus nocturnus recolit tēpus legis,ſeu eos qui ſub lege fuerunt:vt Dauid, & Prophetas,& alios plures:& ideò in antiphonis quæ cantantur in illis duobus nocturnis,quæ ad vetus teſtamentũ pertinent,nō dicitur allelu-Ia:quoniã patres illorũ temporum differebãtur ab æterno gaudio,ſcilicet à patria:in qua iuxta Apocalypſim , cantatur allelu-Ia.Tertius verò recolit nouum teſtamētum, quod habuit initium à baptiſmo, quod tertio tempore, ſcilicet gratiæ nobis collatum eſt:ſeu eos , qui fuerunt in nouo teſtamento : vt ſunt Apoſtoli,Martyres,Cōfeſſores,& alij ſancti.Ideóque in illis antiphonis,quæ eos recolunt,& quæ ex nouo teſtamēto ſumũtur, canitur allelu-Ia : quoniam iſtos plus honorauit ſuus aduentus, quàm præcedentes patres:ita vt ſi digni de hoc mundo migrãt, illicò in cœlum transferãtur:& ſocietati ſanctorum iungantur:

Apoc. 19.

quod antiqui patres longo tẽpore expectauerunt, murmurantes infra clauſtra inferni. Ante † nocturnos ſolent in quibuſdã lo- 8
cis ſuper altare tres panni poni,ad deſignationem præmiſſorum trium temporũ:& in ſingulis nocturnis ſinguli amoueri.Primus niger pro tempore ante legem. Secundus albus, pro tẽpore reuelationis. Tertius rubeus, pro tẽpore gratiæ propter dilectionem ſponſæ candidæ & rubicũdæ.In quibuſdã quoque eccleſiis ſuſpenduntur boni panni,in quibuſdã viles,& in quibuſdã nulli, prout in j.parte dictum eſt ſub tit.de picturis. Sanè, ad primum reſponſoriũ primi nocturni, dicuntur in quibuſdã eccleſiis tres verſus, propter cauſam redditã ſub prima Dominica aduentus, & poſt quodlibet trium reſponſoriorũ priorũ dicitur,Gloria patri,&c. hoc ideò quoniã in tribus reſponſoriis tria † ſignifican- 9
tur,ſcilicet reſtauratio Angelorũ: reparatio hominũ, & modus, quo ista facta ſunt.Reſtauratio Angelorũ notatur in primo vbi dicitur:Gaudet exercitus Angelorũ.Reparatio hominum, in ſecundo,vbi dicitur:Pax vera deſcendit. Modus verò quo & facta ſunt, & potius quo deſcendit ille, qui fecit, inſinuatur in tertio quod eſt in quibuſdam locis:Deſcendit de cœlis. In quo oſtenditur, vt præmiſſum eſt, Deum deſcendiſſe à patre in Virginem: & ita ad nos, vel per hoc quod in ipſo reſpõſorio tangitur,quòd intrauit in regionem noſtrã,recolitur liberatio habitantiũ in regione vmbræ mortis. Quia ergo hæc facta ſunt per trinitatem, idcirco poſt quodlibet illorũ trium reſponſoriorũ, Gloria patri cantatur, q; ad laudem pertinet trinitatis.Rurſus † ſicut manna 10
habebat ſaporẽ ſimilæ cum melle, ita & Chriſtus duo habuit in ſe, videlicet humanitatem & deitatem:Humanitas per ſimilam, Deitas per mel intelligitur. Vnde etiã in hoc ſecundo reſpõſorio dicitur:Hodie per totum mundũ melliflui facti ſunt cœli:quaſi diceret,totus mũdus mellificatus & dulcoratus eſt.In tertio verò reſponſorio fit triplex iubilus, ſ.in fabricæ,in tanquã, in Gloria patri, in quo quidem in tribus ſaluatorem cõmendamus,oſtendentes quòd qui ineffabiliter fabricã mundi creauit,& ineffabiliter de Virginis thalamo proceſſit, & ineffabiliter æqualis patri,& Spiritui ſancto permãſit:ſicut fuit ab æterno,ſic nunc eſt,& erit in æternum:& hîc tria triplici iubilo ſignificamus, primum primo:ſecundũ ſecundo:& tertiũ tertio, & vt expreſſius tertium ſignificetur,in quibuſdã eccleſiis cantatur Gloria patri,&c. & ſicut erat in principio,&c. vſque ad Amen. † Et nota,quòd fit iu- 11
bilus ſuper a,& ſuper o.Super a,in fabricæ,& in tanquã.Super o,
Apoc. 1. fit in gloria patri ad notandũ,quòd cui fit,eſt α & ω,id eſt, principium & finis.Iubilus autẽ quandoq; notat expectationem noſtram,

ſtram,vt dicetur ſub tit.de ſeptem diebus poſt Paſcha:quandoq; noſtrã infirmitatẽ,vt in verſu:Tanquam ſponſus:quandoque rei, de qua agitur magnitudinem,vt ibi:Fabricæ mundi,quandoque gaudij immenſitatẽ,vt in fine reſponſorij:Verbum caro,ibi enim ſignat immenſitatem gaudij:quod viri ſancti habent de eo,quòd verbũ caro factũ eſt:plenũ gratia & veritate. De iubilo dictũ eſt
12 in prooœm.v.partis † Reſtat adhuc de ſex reſponſoriis dicere. Et quidem in primis duobus ſecundi nocturni agimus de partu : in tertio de parturiente.In duobus verò primis tertij nocturni agimus de parturiente:& in tertio de partu,in quo conſuetudinem mulierum imitamur.Conſueuerunt enim mulieres viſitare parturientes,& partũ:& eis munuſcula ſua dare:& nos parturientẽ, & partum quodammodo viſitamus,cum pro modulo noſtro eos magnificamus.Ipſæ verò laudes,ſunt munuſcula,quæ offerimus. Dicitur etiã ad horas capitulum : Paulus ſeruus.Rom 1.& illud: Multifariè ad Hebr.1.c.& illud:Apparuit gratia,ad Titum 2.&
13 illud:Apparuit benignitas, ibid.3.c. In † nocturnali verò officio tria leguntur Euangelia , vt habeat eccleſia quod intendit. Vult enim oſtendere vtramq; naturã eſſe in Chriſto,vt ſic plures ſint teſtes natiuitatis Chriſti,& propter hoc etiã leguntur lectiones in quibus Auguſt.& alij ſancti inducunt ad hoc authoritates infinitas,ſcilicet ab eis qui fuerunt ante legem,ſub lege, & poſt legem, quoniã integrum eſt iudicium,quod plurimorũ ſententiis confirmatur, extra de offic.deleg.prudentiã. Legitur & quartum Euangelium Matth.ſcilicet:Liber generationis,poſt nonum verſum,in quo exprimitur eius generatio : vt oſtendatur eum fuiſſe de genere patrũ eorum,quibus eſt facta promiſſio,ſcilicet Dauid & Abraham. Dauid in Pſal.De fructu ventris,&c. & 1.Paralip. *Pſal.88.*
Cùm dormieris cum patribus tuis, ſuſcitabo ſemen tuũ poſt te. Abrahæ verò Geneſ.16. dictum eſt:In ſemine tuo benedicentur omnes gentes,& ideò dicit in principio filij Dauid filij Abrahã. Quia illis ſpecialiter facta eſt promiſſio, & ſic oſtenditur, quòd ipſe erat Meſſias qui promiſſus eſt in lege & Prophetis. Et nota quod Matt.deſcribit hîc genealogiã,deſcẽdẽdo vſque ad Ioſeph.
14 Luc.verò aſcendendo, prout ſub Epiphania dicetur. Sed † quare potius Ioſeph quã Mariæ generatio cõputatur, cùm etiã Chriſtos nõ fuerit filius Ioſeph?Reſpondeo,quia ambo de eadẽ tribu fuerunt.Et tribus,id eſt, genealogia, per mares nõ per fœminas diſtingui ſolet,& computari in veteri teſtam. Numerando ergo vſque ad Ioſeph:perinde eſt,ac ſi vſque ad B.Virginem proceſſiſſent.Prætereà, Chriſtus maluit filius fabri vocari,quàm matrem propter ſuſpicionem adulterij lapidari.Et re vera filius eſt illius

ſabri,qui fabricatus eſt auroram & Solem. † Et ſcias,quòd natiuitas B.Mariæ ex tribu Iuda,& regia ſtirpe Dauid originẽ duxit & traxit, prout ſcriptura ſæpè teſtatur,dicens Chriſtũ de ſemine Dauid deſcẽdiſſe,qui de ipſa ſola natus eſt.Siquidẽ Dauid inter cæteros duos filios habuit, ſ.Nathã & Salomonẽ. Ex catena ſiue generatione Nathã deſcendit virgo Maria. Quoniam ex catena ipſius Natham, Leui genuit Melchi,&Ântherã. Panthera verò genuit Barpantheram,Barpanthera Ioachim,Ioachim virginem Mariam:vt dicetur in vij.parte ſub feſto Philippi & Iacobi Apoſtolorum. Ex catena verò Salomonis,deſcendit Ioſeph vir ipſius Mariæ:qm̃ ex catena ipſius Salomonis, Nathã ex vxore ſua genuit Iacob. Defuncto autem Natham,Melchi ex tribu Natham filius Leui, & frater Pantheris nupſit vxori ipſius Nathã, ſcilicet matri Iacob,ex qua genuit Hely:& ſic facti ſunt fratres vterini Iacob & Hely. Mortuus eſt autem Hely ex tribu Natham , ſine liberis,cuius vxorẽ accepit Iacob frater eius ex tribu Salomonis, & ſuſcitauit ſemẽ fratri eius & genuit Ioſeph.Ioſeph igitur, natura eſt filius Iacob,ex deſcenſione Salomonis:ſecundùm legem verò Hely,qui ex Nathã.Nam qui naſcebatur, ſecundum naturã quidẽ filius erat generãtis,ſed ſecundùm legẽ defuncti. Deinde cantatur, † Te Deum laudamus, te Dñm confitemur, in omniũ antecedentiũ actiones gratiarũ, & ad deſignandũ exultare nos cum Angelis & congratulari de drachma perdita inuẽta:in quibuſdam tñ Eccleſiis finita prima Miſſa,cantatur dictũ Euangelium Matthæi:Liber generationis, & hoc ideò , quia duo teſtes ad minus nobis neceſſarij erant:primus teſtis erat Luc.qui in Euangelio Miſſæ : Exiit edictum à Cæſare Auguſto,&c. narrauit iuxta verbũ Euangelij Deũ natum in ciuitate Dauid. Adducitur ergo alius teſtis,dicẽs eum natũ de Dauid:Ac ſi dicat non tãtum eſt natus de ciuitate Dauid, ſed etiam de Dauid:vnde Matthæus prius nominat Dauid, q̃ Abrahã,dicens:filij Dauid,filij Abrahã: quãuis & alia poſſit eſſe cauſa, quare prius Dauid nominatur, ſ. quia Dauid fuit prior Abrahã dignitate:nam ille Patriarcha,iſte Patriarcha, & Rex:audito igitur in Euãgelio Miſſæ vno teſte ab Eccleſia : quia vix eſt, quòd vni teſti ſoli credatur;ideò adiecto alio,ſcilicet Matthæo, qui etiã generationem dñicam deſcribit, tunc plenè confidens eccleſia exultãs clamat:Te Deũ laudamus, vt in ore duorum,trium vel pluriũ ſtet omne verbum : extrà de teſti.in omni.ij.q iiij.§ j. Adhuc quia vix eſt,quòd vni teſti credatur:hinc eſt,quòd vnus terminat Miſſam,dicens in quibuſdam Eccleſiis,benedicamus Domino.Et eccleſia quaſi voce demiſſá, reſpondet:Deo gratias. Ruſus finita Miſſa dicitur Euangelium:

Liber

Liber generationis,& poſteà : Te Deum laudamus,quia generatio diuinitatis præceſſit generatiõe humanitatis.Et quia illarũ notitia fuit nobis laudis materia : ideò laudes ſequuntur. Miſſa ergo laudes præcedit, quia prius fuit æterna genitura, de qua Miſſa illa loquitur,quã aliqua creatura fuerit,quæ Deũ laudare potuerit.In laudibus matutinis quaſi choream ducimus,vnde in prima antiphona dicimus:Quem vidiſtis paſtores?&c. & ipſi re-
17 ſponderunt,natum vidimus.Circa † Miſſæ verò officium notandum eſt,quòd Theleſphorus Papa ſtatuit in die iſta debere cantari tres miſſas,ad oſtendendum quòd Chriſti natiuitas ſaluauit patres trium temporũ, ſcilicet patres ante legẽ, ſub lege,& poſt legẽ.Prima canitur de media nocte,ad oſtendendũ,quòd illi qui fuerunt ante legẽ,non fuerunt illuminati aliqua lege,& per illã etiã oſtenditur,quòd panis qui quotidie ſacrificatur & mãducatur in altari,videlicet Chriſtus,natus eſt in Bethlehem in media nocte,& in hac ſic dicit Luc.vnde Sap.18.Dum mediũ ſilentium tenerẽt omnia, & nox in.ſ.c.m.iter ha.&c. quod ad literã exponitur de natiuitate Dñi:hoc etiã inſinuat Euangeliũ huius miſſę & collecta illa:Deus qui hanc ſacratiſſimam carnem tuã,&c. & prophetia illa:Populus gẽtiũ,qui ambulabat in tenebris,vidit lucem magnã. Habitantibus in regione vmbræ mortis,&c. & epiſtola,& ferè omnia,quæ in illa miſſa dicũtur. Idem etiã Theleſ- *Eſa.8.*
18 phorus Papa,de conſec.diſt.j.nocte, ſtatuit in hac miſſa † hymnum angelicũ,ſcilicet:Gloria in excelſis,ſolenniter decãtari : ad recolendũ,quod Angeli nocte iſta illũ decantauerunt:in qua ab Angelis paſtoribus eſt nuntiatus.Vnde in Euangelio legitur : Et ſubitò facta eſt cum Angelo multitudo militiæ cœleſtis laudãtium & dicentiũ:Gloria in excelſis Deo,& in terra pax homini- *Lucæ 2.*
19 bus bonæ voluntatis,&c. † Notandum eſt autẽ,quòd hæc miſſa & laudes matutinę terminantur in pleriſque locis vna oratione, ad oſtendendũ quòd totum illud officiũ idem indicat, ſ.natiuitatem æternam,& temporalem,vnde ipa miſſa incipit:Dominus dixit ad me:filius meus es tu,ego hodie genui te:quòd tantũ de generatione æterna, ſeu de generatione Chriſti intelligitur : ꝙ verò ſequitur, ego hodie genui te : de vtraque eſt,& exponitur hodie,id eſt,æternaliter.Nam ſecũdùm Auguſt.hodie præſentiã ſignificat & quod æternũ eſt,ſemper præſens eſt,verſus de temporali, ſcilicet:Quare fremuerũt gentes & populi meditati ſunt inania?quaſi diceret pro nihilo,cum Chriſtus Deus & homo ſit. Reſpõſoriũ de æternali in quo dicit Deus pater,ego pater ſum. Tecum principiũ.Vnde & ibidẽ ſequitur : In die virtutis tuæ, ſ. in die reſurrectionis.In ſplendoribus ſanctorum,ſcilicet in luce *Pſal.2.* *Pſal.10*

omnium ſanctorũ,& dicit in ſplendoribus ſanctorum,pluraliter,
ꝓpter diuerſos effectus:ex vtero,id eſt, ex intima bonitate mea.
Ante luciferũ genui te, id eſt,ante omnẽ creaturã.: quaſi diceret
ab æterno. Epiſtola verò:Paulus ſeruus, quã quidã in vigilia di-
cunt:& Euãgeliũ de tẽporali. Vnde in Epiſtola dicitur:Ex ſemine
Dauid,ſecundũ carnẽ. In Euãgelio dicitur:Exiit edictũ à Cæſare
Auguſto:quod eſt Luc.2.c.In aliis verò Eccleſiis dicitur Epiſtola:
Apparuit gratia Dei. Quæ eſt,ad Titum 2. c. Ante † Epiſtolã le- 20
gitur immediatè Prophetia.Primò,vt baſis ſit ſub columna, inni-
tente baſi. Nõ enim quæ dicuntur in Euãgelio, crederentur im-
pleta,niſi forent in veteri teſt.prædicta. Secundò, ideò in vigilia
& in hac Miſſa duæ lectiones ſine interuallo dicuntur: vna de
Prophetia : alia de Apoſtolo , quia Chriſtus pro duobus populis
in pariete coniungendis naſcitur. Tertiò , quia ſuper baſim Pro-
phetarũ fundata eſt columna Apoſtolorũ.Quartò,quia actiui &
contẽplatiui per hanc natiuitatem in vna fide ſaluãtur. Quintò,
quia per vtrunq; teſtamentũ Chriſti natiuitas concorditer præ-
dicatur.Hi ſunt duo Cherubin , qui propitiatoriũ tegunt,quique
in propitiatoriũ verſis vultibus reſpiciunt : vt dictũ eſt in proœ.
iiij. partis. Quidã tamen nullã dicunt Prophetiam, ſignificantes
ꝙ vetera trãſierũt:& noua facta ſunt omnia,quaſi dicat : de ipſo
facto ceſſet figura , quia veritas venit.Secũda † Miſſa cantatur in 21
diluculo in exordio diei : quãdo Chriſtus in cunabulis adoratus
eſt à paſtoribus,& hoc primò ad oſtendẽdũ,quod ſancti patres &
Prophetæ qui fuerũt ſub lege ſcripta, aliquãtulum cognitionem
Dei habuerunt,ſed non tantam, quantam nũc habemus : & ideò
incipit à promiſſione , quæ facta eſt antiquis in veteri lege. Lux
fulgebit hodie in domo Domini , &c. Secundò ideò , quia ſicut
Dominus à Gabriele fuit nuntiatus prius , quàm naſceretur,ſic
ante initium diei ſuæ natiuitatis Miſſa canitur. Tertiò propter
ortũ nouæ lucis,quia ille,qui natus eſt in ortu ſuo,tam in vtero,
quã ex vtero fuit lux vera. Dicitur ergo in ortu huius tẽporalis
lucis,quaſi ipſo facto dicatur. Orta eſt lux. Huic cõſonat introi-
tus, ſ. Lux fulgebit:& graduale in quo dicitur:Deus dominus, &
illuxit nobis: & quod ſequitur in introitu : & vocabitur admira-
bilis:ſumitur Eſa.9. c. A quibuſdam tamen dicitur de nocte, eò
quod paſtores in nocte illa viſitauerũt præſepe Dñi , quod notat
Euangeliũ eiuſdem Miſſæ:Paſtores,&c.Luc. 2. c. Prædicitur etiã
tunc in quibuſdã Eccleſiis Prophetia:Spiritus Domini ſuper me,
quæ eſt Eſa.41.c. Deinde dicitur Epiſtola : Apparuit benignitas,
quæ eſt ad Tit.3.c. Communio eſt:Exulta filia.Zacha.9.c.Tertia
† verò Miſſa, quæ die clara,hora tertia, quãdo illuxit nobis dies 22
tedem

redemptionis noſtræ feſtiuius celebratur, ad tẽpus refertur gratiæ, in quo deſcendit lux magna de cœlo: quæ illuminat omnem hominẽ veniẽtẽ in hunc mundum. Velũ enim tẽpli ſciſſum eſt in duas partes. Vnde Sapiẽ. Aperta ſunt prata: & apparuerũt herbæ virentes. Epiſtola: Multifariè, quæ eſt ad Heb. 1. c. & Euãgelium leguntur de æterna generatione. Vnde dicitur in Epiſtola: Filius meus es tu: ego hodie genui te, & de temporalibus habetur ibi: Multifariè multíſque modis. In Euãgelio verò de æterna: vnde incipit, In principio, quaſi dicat: In principio creaturarũ erat verbũ, quod eſt Ioã. 1. c. Dicitur etiã tunc in quibuſdã Eccleſiis prophetia: Propter hæc ſciet, quæ eſt Eſa. 52. c. Communio eſt: Vide- *Prou. 27.*
23 rũt. Eſa. 52. c. & Pſa. Prima † ergo miſſa eſt de æterna genitura. Secũda, eſt de promiſſione antiquis facta: vnde cãtatur: Lux fulgebit in domo Domini, non dicitur fulſit, vel fulget. Tertia, eſt de veritate nobis exhibita: vnde cãtatur: Puer natus eſt nobis: & filius datus eſt nobis. Eſa. 9 c. vbi vtitur futuro ad notandum promiſſionẽ: hic præterito, ad notandum promiſſionis impletionem. Et quia æterna generatio, eſt nobis occulta: Iuxta illud Eſa. Generationẽ eius quis enarrabit? ideò miſſa de æterna genitura nocte profunda cãtatur. Quia verò antiqui patres quibus facta eſt promiſſio, certi erant de incarnatione Domini: ſed non tantum, quantum patres noui teſt. quibus exhibita eſt veritas: ideò miſſa de promiſſione antiquis facta cãtatur illuceſcẽte aurora: in qua eſt modicũ lucis: ſed ſecundũ ipſum: intrcitum videtur, quod deberet eſſe lux fulgens, ſed non eſt ita: quia lux in aurora rubet, in tertia fulget: in ſexta feruet: in veſpera tepet. Quia verò temporibus noui teſt. manifeſta eſt veritas, inde eſt, quod miſſa, quæ eſt *Eſa. 53.*
24 de exhibitione veritatis, clara luce cantatur. † Prima ergo miſſa pertinet ad generationẽ æternam, ſ. de patre ſine matre: ſecunda ad temporalem, ſ. de matre ſine patre: tertia cõpacta eſt: quia de vtraque agit: & ideò pertinet ad æternam ſimul & temporalem. Notandum tamẽ eſt quod in miſſa, quæ eſt de æterna genitura, legitur Euangeliũ de humanitate, ſ. Exiit edictum à Cæſare Auguſt. In alia verò quæ eſt de veritate nobis exhibita, legitur Euãgelium de diuinitate, ſ. In principio erat verbum: ad notandum, quod ex quo humanitas diuinitati fuit vnita, nec humanitas ſine deitate, nec deitas ſine humanitate fuit, nec erit. Hanc rationem aſſerit magiſter in Pſalterio. Aiunt quidã, quod cum in collectis, in lectionibus, in Euangelio, & in offertorio primæ miſſæ euidẽter natiuitas de Virgine memoretur, intentio totius officij ad tẽporalẽ poteſt natiuitatẽ referri: & exponunt in introitu: hodie, i. hac die, ante luciferũ ſtellã: videlicet matutinã genui te, id

eſt, generationẽ tuã ſum operatus:& quod in Euangelio dicitur, Maria peperit filiũ ſuũ primogenitũ:exponitur† primogenitum. 25
i.ante quã vllus:extra de verb.ſig. nã.& ego. Officium verò ſecũdæ miſſæ aiunt† cõcordare dictis paſtorũ dicentiũ, vt legitur in 26
Euãgelio:Trãſeamus vſque ad Bethlehẽ.&.vſ.q.v.hoc factũ eſt. Qui gratulãtes, dicunt in introitu: Lux fulgebit. Orta enim erat
Num.24 ſtella ex Iacob. Vel dicitur: Lux fulgebit in perſona legis: quæ tẽporalem natiuitatẽ antiquis patribus repromiſit. Et ſubditur: Dominus regnauit, decorem indutus eſt, illum, ſ.decorẽ, quo coronauit eum mater ſua:hoc eſt humanitas. Et addunt in graduali:Benedictus, qui venit in nomine Domini.& in allelu-Ia, Dominus regnauit. Et quis, & quantus ſit, in offerẽda ſupponunt, dicẽtes:Dominus enim firmauit orbem terræ. Et quia primus paries eſt ex Hebræis:ideò primitiæ, ſ.paſtores in communione lo-
Num.4. quuntur ad eos:Exulta filia Sion, i. Eccleſia.† Officiũ tertiæ miſ- 27
ſæ perſonat mirabilia verbi Dei, quod erat in principio & incipit eſſe caro. ſicut legitur in Euãgelio:Hoc verbum, eſt puer qui ſecundũ Prophetã natus eſt nobis; vt canimus in introitu:& hoc eſt canticum nouum, de quo Propheta in verſu:Cãtate Domino cãticũ nouum. Hoc quoque verbũ, eſt illud ſalutare, de quo protinus canitur in graduali: Viderunt omnes, hæc eſt lux magna, quæ deſcẽdit in virginis vterũ, quæ illuminat omnẽ hominẽ venientẽ in hunc mũdũ. de qua dicitur in Euangelio:In principio erat verbũ, &c. Hic demum eſt ille diues rex, & potẽs, cui dicitur
Pſal.88. in offerẽda: Tui ſunt cœli, & tua eſt terra. In fine primæ & ſecũdæ Miſſæ dicunt quidã: Benedicamus Domino:prout dictum eſt ſub ti. de aduẽtu. Ab hac autẽ die, vſque ad octauã epiphaniæ reſponſoria, & eorum verſus dicũtur cum allelu-Ia, ad repræſentandum ſummam lætitiam, quæ aduenit tempore gratiæ.

SVMMA.

1 *Dominica intra octauam natalis Domini, quod fiat officium, & eius expoſitio. nu. 3. 4.* 2. *Silentium eſt triplex.*
5 *Chriſtus poſitus eſt in ſignum tripliciter.*

De Dominica infrà octauam natalis Domini.

CAPVT. XIIII.

IN Dominica, † quæ intercedit intra octauã natalis Dñi canta- 1
tur de natiuitate Domini. Vnde introitus miſſæ eſt: dum medium ſilentiũ tenerent omnia, &c. Sap. 18. Eſt triplex † ſilentium, 2
ſcilicet ignorantiæ, deſperationis & gloriæ. Silentium ignorantiæ fuit ante legem: quia ignorabant peccata ſua:& ideò nõ clamabant ad Dominum ad Rom. 10. Mors regnauit ab Adam vſque ad Moſem: poſtquã autẽ lex data eſt ad cognitionẽ peccati multo

multo tempore ſeruauerunt legem. Ad vltimũ verò deſperauerunt,quãdo,ſ.omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt: tũc *Pſal.*13.
fuit ſilentium deſperationis : poſtquã autem venit Chriſtus, ruptum eſt ſilentium.Vnde clamant omnes laudes Dei : Silentium gloriæ veniet,quãdo impletum erit totum deſiderium noſtrum. In ſilentio deſperationis venit Dominus, vt ei attribuatur ſalus humani generis, qui eſt verus medicus. Et hoc eſt, quod dicit:
3 †Dum mediũ ſilentium. Sequitur & nox, i.diabolus in ſuo curſu medium, i. cõmune iter haberet. Omnes enim cõmuniter ad inferos deſcendebant. Omnipotens ſermo tuus.i.filius tuus Domine pater: qui dicitur ſermo patris : quia per eũ natus eſt,à regalibus ſedibus venit quærere, & facere reges. Vel ad literam: dum omnia tenerent medium.i. commune ſilentium de nocte,ſ. quãdo omnia ſilent : & nox in ſuo curſu medium iter perageret. Ad literã.Omnipotens ſermo tuus : à regalibus ſedibus,vel quia media nocte natus eſt Dominus, & concordat Epiſtola, quæ eſt Gala.4.c.vbi dicitur : At vbi venit plenitudo tẽporis,&c.reſponſorium eſt : Specioſus forma, &c. quia immunis ab omni peccato, & omnibus virtutibus plenus. Sicut enim habetur ad Col. 4. *Pſal.*44.
In ipſo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, id eſt, ad modum trinæ dimenſionis, id eſt, communi modo ſicut in omnibus eſt,ſcilicet eſſentialiter, præſentialiter, & potentialiter. Item ſecundùm gratiam eſt in ſanctis : & ſecundùm vionem eſt in Chriſto: & ideò diffuſa eſt gratia in labijs tuis. Gratia,quia nũquam ſic locutus eſt homo, diffuſa eſt,inquam, quia in ore eius fuit lex clementiæ:vt cùm dicit: Mulier nemo te condemnauit: nec ego te condemno:vade, & amplius noli peccare. Et cum dixit:Diligite inimicos, &c. Euãgeliũ:Erat Ioſeph Luc. 2. c. ſimiliter ad natiuitatem pertinet quantũ ad principium : licet & ad aliud pertineat. erãt pater eius,ſ.putatiuus,& mater mirantes ſu- *Prou. vlt.* *Luc* 2.
4 per his,quæ dicebãtur de eo,ſ.à paſtoribus.† Sequitur in Euãgelio Prophetia Symeonis, Ecce poſitus eſt hic in ruinam, ſcilicet infidelium, & in reſurrectionem multorum, ſ. fidelium & in ſignum,id eſt,in ſignationẽ, cui cõtradicetur. q. d. ſi in viridi hoc faciunt,in arido quid fiet?vel in ſignum, i. in oſtenſionem : quia per humilitatem & paupertatẽ itur in paradiſum, vel in ſignum, id eſt,in ſignaculum.Vnde Io. 1.quem ſignauit pater, & miſit in mundum vt eo ſignaremur. Et Aggeus:Ecce poſui te in ſignaculum:quia elegi te.Et in canticis: Pone me, vt ſignaculum ſuper *Agge.* 2. *Cantic.*8.
5 cor tuum, &c. † Poſitus eſt ergo Chriſtus in ſignum tripliciter, ſcilicet in ſignificationem, & in oſtenſionem, & in ſignaculum. Ruſſus hoc officium : Dum medium, &c. vox eſt primitiuæ Ec-

cleſiæ,in qua recolit Domini natiuitatem, cuius fructum prædicat in Epiſtola,quia de ſeruitute tranſiuimus ad adoptionem:per ipſum commendat ſecundum ſapientiam in Euangelio,vbi dicitur:Puer creſcebat, & confortabatur plenus ſapientia: ſecundum potentiam:In allelu-Ia.Dominus regnauit. Et in offerenda. Dominus enim firmauit : ſecundùm pulchritudinem , in graduali: Speciosus forma. In poſtcommunione verò : Tollite puerum. Mat.2.c.tempus fugæ vocatur:quo deſcendit Dominus in Ægyptum , & myſticè reſpicit ad gentilitatis adoptionem , quia Dominus de Iudæa tranſiuit ad gentes: vt eas adoptaret hæredes.

SVMMA.

1 *Circũciſio cui primũ fuerit iniuncta. Et an eius nomine feſtũ inducatur falsò aut temerè.nu.*13.14. 2 *Circunciſio,quibus de cauſis instituta.* 3 *Circunciſio , quando & qualiter fiebat.*
4 *Circunciſio,cur fiebat in preputio.* 5 *Circunciſio quid conferret.*
6 *Circuncidi cur voluerit Christus,cauſas adfert.nu.*7.8 9.10.11.
12 *Circunciſio, quibus de cauſis fuerit mutata in baptiſmum.*
15 *Commercium, quid.*
16 *Circunciſionis dies,quinque de cauſis eſt ſolennis.* 17 *Circunciſionis diebus,multa ſuperſtitioſè olim gentiles pagani agebant.*

De feſto Circuncisionis. CAP. XV.

HIc de feſto circuncisionis dicẽdũ eſt. Sciẽdũ † autẽ eſt, quod 1
circunciſio primò iniũcta eſt Abrahæ & ſemini eius,i.Hebræis ex eo naſcituris:vt ſic probaret, an obediret vel nõ:ſicut &
Gen. 17. Adã ad probationẽ obediẽtiæ mandatũ accepit :ne de ligno vetito mãducaret.Fuit autem præcepta circũciſio propter quinque
cauſas.† Primò vt per obedientiã mãdati Abrahã placeret Deo, 2
cui ꝑ præuaricationẽ Adã diſplicuerat. Secũdò,data fuit in ſignũ magnæ fidei Abrahæ.Credidit enim ſe habiturũ filiũ in quo benediceretur omnes gẽtes per fidẽ, i.per quã ſpiritualis circũciſio impleretur vt iuſtificaretur & ipſe. Tertiò , vt in hoc ſigno diſcerneretur ab omni natione populus ille.Quartò vt circunciſio facta in virili membro,per quod generatur creatura mortalis,& in quo libido ſolet Dominari,caſtitatẽ corporis & mẽtis ſeruandã,& impudicitiã reſecandã indicaret. Quintò,qa nõ poſſet melius ſignificari per Chriſtũ tolli originale peccatũ : cũ præputio quippè omnis homo naſcitur:quemadmodũ & cũ originali pec-
cato. † In carne præputij ideò eſt iuſſa fieri,qa in remediũ inſti- 3
tuta eſt,i cõtra originale peccatum , quod à parentibus cõtraximus corrupti cõcupiſcentia, quæ in parte illa magis dominatur; & quia in mẽbro illo culpã inobedientiæ homo prius cognouit:
docuit quòd & in illo ſignum obediẽtiæ acciperet. Fiebat † cir- 4
cunci

cũciſio die octauo ex legis præcepto. Leuit.12.c.& fiebat cũ lapideo cultello,ad ſignificãdũ,quòd poſt ſeptenariũ huius vitę,in octaua die,id eſt,ætate,quæ erit reſurgẽtiũ, omnis ab electis per petrã, id eſt, Chriſtum,abſcindetur corruptio carnis & ſpiritus: quando liberabimur à ſeruitute corruptionis,quãdo circũcidetur à peccatis anima cuiuſq; credẽtis in eũ. Duæ itaq; res ſunt illius ſacramẽti,ſcilicet circunciſio à peccatis in præſenti, & circunciſio ab omni corruptione in futuro. Chriſtus autẽ non indigebat
5 circuncidi,vt iam dicetur. Conferebat circũciſio † ſuo tempore remiſſionẽ peccatorum, ſicut & nunc baptiſmus. Vnde Greg. de conſec.d. iiij. quod apud.extra de bap.maiores. Quod apud nos valet aqua baptiſmi,hoc egit apud veteres vel pro paruulis ſola fides,vel pro maioribus virtus ſacrificij:vel pro his,qui de Abra-
6 hæ ſtirpe prodierũt,myſterium circunciſionis.Sed quare † Chriſtus qui fuit agnus immaculatus, non habens maculam neq; rugam:qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius, *1.Petr.2.*
voluit circuncidi? Reſpondeo: ſicut voluit in templo præſentari: ſicut & baptizari: ſicut & de agno paſchali cum diſcipulis epula-
7 ri,ſic voluit in corpore circuncidi propter nos.† Secundò,ne Iudæi dicerent eum non eſſe Meſſiam in lege promiſſum, quia nõ eſſet circunciſus nec viueret ſecundùm legem, qui de ſeipſo di-
8 xit:Non veni ſoluere legem,ſed adimplere. Tertiò † ratione no- *Mat.5.*
ſtri,ſcilicet propter figuram.Etenim circunciſio illa carnalis, figurat præſentem ſpiritualẽ, quę eſt gratia: & futurã, quæ erit in gloria,nec dedit nobis exẽplum carnaliter circũcidendi: ſed ſpiritualiter per vitę innouationẽ.Nã ſecundùm Ber. dupliciter debemus circuncidi,ſcilicet exterius in carne & interius in mente.
9
10 † Quartò, ratione ſui, vt ſcilicet ſe verã carnẽ aſſumpſiſſe oſtenderet.Quintò,ne dæmones † circũciſionis myſterium agnoſcerẽt:cũ enim illa cõtra originale peccatũ fieret,credidit diabolus, & hunc qui circũcidebatur ſimiliter peccatorẽ eſſe: propter quã etiam cauſam voluit vt mater eius virgo perpetua deſponſare-
11 tur. Sextò,propter perfectam humilitatem † tanquã eſſet peccator,voluit hoc fieri,licet nõ indigeret:ſicut & ex humilitate voluit baptizari ſubdendo ſe minori. Vbi ſit caro præputij Chriſti, dictũ eſt in quarta parte ſub vij. particula canonis, ſuper verbo,
12 Noui & æterni. † Fuit autem mutata circunciſio in baptiſmum quatuor de cauſis. Primò,quia ſacramentũ baptiſmatis eſt perfectius. Secundò quia magis cõmune. Mulieres enim circuncidi non poterant. Tertiò, quia magis gratia plenum. Per circunciſionẽ nanque tantum peccatum remittebatur : ſed gratia ad bene operandum per eam non præſtabatur ; nec virtutes dabantur,

vel augebantur. † In Baptiſmo non ſolùm peccatum remittitur: 13
ſed gratia cooperandi cõfertur:& virtutes augētur: ideóq; rectè
ait Apoſtolus,ꝙ Abraham cœpit circunciſionē tantũ in ſignum.
Quartò propter honeſtatem.Honeſtius em̄ eſt aqua lauari, quã
corpore mutilari.Sed videtur quòd de circũciſione nõ debeat fie
Rom. 2. ri feſtum:cùm dicat Apoſtolus: Circunciſio nihil prodeſt. extrà
Gala. 5. de bapt.maiores. Et iterũ: ſi circũcidimini, Chriſtus nihil vobis
proderit. Prætereà cũ eccleſia nõ faciat feſtum de paſſione Dñi,
videtur quòd in circũciſione,in qua incipit paſſio Dñi quãdo pri-
mũ ſanguinē ſuũ fudit, nõ ſit faciendũ feſtũ,ſed potius lamentũ:
ſicut & in paſſione. Ad hoc dicitur, quòd feſtum non fit de circũ-
ciſione: ſed de octaua natalis Dñi. Sed non aliquid impedit nos
dicere quòd fiat feſtũ de circunciſione, quæ fiet in octaua reſur-
rectionis, à culpa & à pœna:& eſt cauſa meritoria illius: & pro-
pter illud gaudiũ Eccleſia ſolēnizat. Ab hoc verò,quòd obiicitur
de paſſione,reſpõdetur quod alia de cauſa Eccleſia dimittit face-
Iob. 6. re feſtũ in die, qua Dñs paſſus eſt, quã propter paſſionē, ſcilicet
quia tunc Dominus poſuit peccata noſtra in ſtatera. Vnde Iob:
Vtinam appenderentur peccata mea, quibus irã merui: & cala-
mitas quã patior in ſtatera. Oportuit enim filium Dei pati pro
peccatis noſtris: vt nos redimeret ab omni peccato: & ideò lu-
get Eccleſia magnitudinē peccatorũ ſuorũ, conſiderãs quod Sol
erubeſcēs propter peccata hominũ obtenebratus eſt, de quo di-
cetur ſub Paraſceue.† Celebratur ideò hodie octaua natiuitatis, 14
quæ eſt octaua ſuppletionis,prout dicet.in procœ.ſeptimæ partis.
Eſt etiã hæc octaua alterius negotij ſignificatiua.Duplex eſt em̄
negotium,quòd in ea figuratur, vnum circunciſio Dñi,quod in
Euangelio exprimitur:alterum aduentus hominis ad Deum. Eſt
enim duplex aduentus,ſ. Chriſti ad homines:de quo in natiuita-
te actum eſt:& hominum ad Chriſtum,de quo in hac octaua a-
gitur:quod notant antiphonæ laudum:vt illa: O admirabile cõ-
merciũ. Nam cõmercium eſt,vbi † aliquid accipitur, & aliquid 15
datur. Dominus nãq; accepit noſtrã humanitatē, vt nobis daret
ſuam diuinitatem,quod notatur in verbis ibi ſequentibus, ſ.ani-
matũ corpus ſumēs de virgine. Per hoc enim notatur, quod dñs
accepit: per hoc enim quod dicit: largitus eſt nobis ſuã deita-
tem: notatur quod dederit. Secunda verò & quarta antiphonæ
terminãtur:Te laudamus Deus noſter,q.d.ad te veniemus, lau-
dando te. Tertia terminatur: Dei genitrix, intercede pro nobis,
q. d. intercede, vt filius tuus ſuſcipiat nos. In quinta dicitur il-
Ioan. 1. lud,quod dixit Baptiſta:Ecce Agnus Dei,q.d. ad eum venire de-
bemus. vnde Andræas & alius diſcipulus Ioannis hoc audito
ſecuti

ſecuti ſunt Dominum. In antiphona verò quæ eſt ſuprà Benedictus, dicitur Innouãtur naturæ, noſtra enim natura de recedendo à Deo eſt inueterata; & redeundo eſt innouata. † Notandum
16 quoq; eſt, quod quinq; ſunt quæ hanc diẽ reddunt ſolẽnem. Primùm eſt: quia hac die duo feſta concurrunt, ſ. parientis & partus. Vnde & duæ miſſæ celebrãtur. Prima, de pariẽte, ſ. de B. Virgine, in qua dicitur introitus: Vultũ tuum & cõmunio: Simile eſt regnũ cœlorũ homini negotiatori. Mat. 13. c. Secunda eſt de partu, ſcilicet de filio, in qua dicitur introitus: Puer natus eſt nobis: vel in aliis eccleſiis: dum medium ſilentium. Vnde & in quibuſdam gradualibus officium vtrunq; intitulatũ inuenitur. Et ideò quia hoc feſtũ eſt de beata virgine, fit hodie ſtatio apud eccleſiam S. Mariæ trãs Tyberim: quamuis quidam ſcripſerunt, quod fit apud ſancta ſanctorũ ad Lateranum: pro eo quod caro circuncisionis Dñi ibi dicitur cõſeruari: prout dictũ eſt in iiij. parte ſub vij. particula canonis. Epiſtola eſt: Apparuit benignitas: quæ eſt ad Tit. 3. Euãgeliũ eſt: Poſtquã cõſummati ſunt, Luc. 2. Allelu-ia. Multifariè Heb. 1. Secundũ, quod facit hãc diẽ ſolẽnẽ, eſt de octaua, de qua dictũ eſt. Tertiũ: impoſitio noui & ſalutiferi nominis: de quo dicetur ſub tit. de ſabbato ſancto, vbi agitur de baptiſmo: ꝙ nomen triplex eſt: ſcilicet filius Dei, Chriſtus & Ieſus, ſicut ex Euãgelio colligitur, de hoc dictũ eſt, in proœ. ij. partis Quartũ, eſt effuſio ſanguinis Ieſu Chriſti: hodie enim primò ſanguinẽ ſuũ pro nobis fundere cœpit: qui eum poſtmodum ſæpè fundere voluit. Quintũ, eſt ſignaculum circuncisionis, quod Chriſtus hodie pro nobis dignatus eſt ſuſcipere propter cauſas præmiſſas. In quibuſdam eccleſiis ſubdiaconi fortes & iuuenes faciũt hodie feſtum, ad ſignificandũ quod in octaua reſurgentiũ, quæ ſignificatur per octauã diẽ, qua circuncisio fiebat, nulla erit debilis ætas, nõ ſenectus, nõ ſeniũ, nõ impotẽs pueritia, ſed oẽs concurrèmus in virũ perfectũ, cùm hoc mortale induet immortalitatẽ, & hoc corruptibile incorruptionẽ, vt prǫmiſſum eſt. de hoc dicetur in vij. par- *1. Cor. 16.*
17 te ſub feſtis ſanctorũ Stephani & Ioannis. † Poſtremò notandũ eſt, quod pagani & gentiles in his calẽdis multas ſuperſtitiones obſeruabant: quarum aliquas Aug. in quodã commemorat ſermone. xxvj. q. vlt. non obſeruet. Credentes enim (inquit) Ianum quendam Deũ eſſe, eum tunc venerabantur: ei duas facies figurãtes, vnã antè, aliã poſt: eò quod eſt principiũ anni ſequentis, & finis præcedentis. Aſſumebant enim formas monſtruoſas: alij ex pellibus pecudum, alij ex capitibus beſtiarũ: alij veſtientes tunicas muliebres: alij auguria obſeruabant, dantes vel recipientes diabolicas ſtrenas: alij, menſas lautè præparatas tota nocte manere

nere ſinebant: putantes totum anni ſpatium conuiuia tali cibi abundantia perdurare: quæ veritas prohibet Chriſtianos facere.

SVMMA.

1 *Epiphania quid. Et eius diei officium. ibid. infrà. & nu* 10. 11. 16.
2 *Magi qui & vnde dicti.* 3 *Stella, quæ Magis apparuit, quid.*
4 *Magi, quæ, & cur munera Domino obtulerunt.*
5 *Theophania, ſecunda Apparitio.*
6 *Epiphaniæ die non debet quis baptizari, niſi ſumma neceſſitate cogente.*
7 *Bethphania, tertia Apparitio, quarta. nu.* 8.
9 *Inuitatorium, cur non habeat locum in die Epiphaniæ*
12 *Chriſti genealogia, variè tradita per Matthæum & Lucam.*
13 *Epiphaniæ tria euangelia.* 14. *Mundi veſpera, duplex.*
15 *Epiphaniæ Miſſæ expoſitio. Et quid ea populo nũtiet in Italia. n.* 17.

De feſto Epiphaniæ. CAP XVI.

SEquitur feſtum Epiphaniæ, quod eſt vocabulum † græcũ: & 1
ſonat latinè manifeſtatio ſiue apparitio: & eſt idẽ cum feſto natiuitatis: nihil enim naſci profuit niſi apparuiſſet. Verum pro triplici apparitione hodie ſolennizat Eccleſia: vnde & in codicibus antiquis hæc dies epiphaniarũ pluraliter intitulatur: & ideò tripliciter nominatur, ſcilicet epiphania, theophania, & bethphania. Epiphania dicitur quantũ ad illã apparitionẽ domini, quæ
facta eſt Magis per Stellam. † Magi autem ipſi fuerunt Gaſpar, 2
Melchior, & Balthaſar: & fuerunt reges, iuxta illud pſalmiſtæ.
Pſal. 67. Tibi offerent reges munera, & iterum, Reges Thar. & inſul. mu.
Pſal. 71. of. reg ara. & ſabba. do. adducẽt: quorum corpora de Mediolano in Coloniã tranſlata fuerunt. Et dicuntur Magi à magnitudine ſcientiæ. Per aſtronomiam enim cognouerunt: q̃ ſtella illa non erat ex cõſtitutis à principio: ſed illa de qua Balaã magiſter ſuus prophetauerat, Nu. 24. Orietur ſtella ex Iacob & cõſurget virga de Iſraël, & de Iacob erit, q̃ dominetur: & ideò moti ſunt, vt ductu illius ſtellæ venirent in Bethlehem: vt regem natũ, quem eis prophetauerat Balaã, adorarẽt. Et dicitur epiphania ab ἐπὶ quòd eſt ſupra & φανέια, quod eſt apparitio: quia deſurſum illa fuit ap-
Mat. 2. paritio, ſ. de cœlo: vel ab ἐπὶ quod eſt ſuper, q̃a ſcriptũ eſt: Vſq; dũ veniens ſtaret ſuprà, vbi erat puer. Erat quidem proximior terrę quàm aliæ ſtellæ: & hæc facta ſunt tredecima die à natiuitate Domini, qua die Stella Magos ad præſepium duxit. Et dicunt
quidam † quòd ſtella illa fuit ſpiritus ſanctus, qui poſteà deſcẽ- 3
dit ſuper Dominum baptizatum in ſpecie columbæ & ipſis Magis in ſpecie ſtellę. Alij, quòd fuit angelus, qui apparuerat paſtoribus Iudæis, ſcilicet illis tãquam ratione vtentibus in forma rationabili: iſtis verò gentibus tanquã irrationabilibus in ſpe-
cię

cie irrationabili. Alij & verius, quòd fuit de nouo creata: quæ peracto officio ſuo rediit in primordialẽ materiã. Alij dicũt quòd cecidit in puteũ: vbi adhuc dicitur apparere ſolis tãtũ virginibus. Solet autẽ quæri quomodo tam citò, videlicet intra xiij. dies, de tã remotiſſimis regionibus Hieroſolymã venerũt, quę dicitur eſſe in medio mũdi? iuxta illud Pſal. Rex noſter operatus eſt ſalutẽ *Pſal.63.*
in medio terræ. Dicit Iſid. quòd ante natiuitatẽ ſtella illa illis apparuit, vt eſſent ibi in tẽpore opportuno Hier. dicit, quòd in die natalis Dñi primo ab eis viſa eſt. Sed venerunt in Dromedariis: iuxta illud propheticũ: Inundatio camelorũ operiet te: Drome- *Eſa. 6.*
darij Madiã & Effa qui velociſſimè currunt. Vnde & dicũtur, à δρόμος quod eſt curſus: & ἄρος quod eſt virtus: & ſunt minores camelis: ſed velocius currũt, quã illi, ſ. tantũ in vno die, quãtum
4 equus in tribus. † Quæritur etiam, quare Magi venientes munera obtulerunt? Reſpõdeo quod ſecundùm Bedã antiquitus nullus ad regẽ vel dominiũ vacuus introibat, quod per ſe & Chaldæi obſeruãt. Secundo, ſecundũ Bedã, obtulerũt aurũ B. Virgini propter inopiæ ſubleuationẽ. Thus cõtra ſtabuli fœtorem. Myrrhã, propter membrorum pueri cõſolidationem, & vermium expulſionẽ. Tertiò, quia aurum ad tributum: thus ad ſacrificium: myrra verò ad ſepulturam pertinet. per hæc ergo tria inſinuantur in Chriſto regia poteſtas, diuina maieſtas: & humana mortalitas. Quartò, quia aurum ſignificat dilectionẽ: thus orationem, myrra carnis mortificationẽ: quæ tria offerre Deo debemus. Secun-
5 da apparitio fuit eadẽ † die in baptiſmo: multis tamẽ annis reuolutis ſcilicet, xiij. die trigeſimi vel trigeſimi primi anni: vnde Lucas: Et ipſe Ieſus erat incipiẽs quaſi annor. xxx. & ideò hæc apparitio dicitur theophania à Θεὸς, quod eſt Deus, & φανεία, quod eſt apparitio: quia ibi trinitas apparuit: pater in voce: & filius in carne, & ſpiritus in colũba. Quidã autẽ hæretici dixerũt ſolum
6 in die epiphaniæ † Baptizari debere, pro eo, quòd Chriſtus tunc fuit baptizatus: nec dari ſpiritum ſanctum baptizato in alia die, & Græci eadẽ die baptizant: ob quam hæreſim extirpandã ſancti patres decreuerunt, neminẽ, niſi in articulo neceſſitatis eadẽ
7 die baptizari debere. † Tertia apparitio fuit poſteà, ſimiliter eodem die anno reuoluto cùm eſſet xxx. annorum. & xiij. dierum, ſcilicet quando manifeſtauit ſe eſſe Deum per mutationẽ aquæ in vinum, quod fuit primum miraculum apertũ, quod Dominus fecit in Cana Galilææ: vel ſimpliciter primũ quod fecit. Et hæc apparitio dicitur, bethphania, à βήτω quod eſt domus, & φανεία quod eſt apparitio, quia iſta apparitio facta fuit in domo in nuptiis. De his tribus apparitionibus fit ſolẽnitas in hac die. Sed qa

Eccleſia

Eccleſia nõ poteſt perfectè de omnibus vnã & eandẽ diẽ ſolenni-
zare:ideò de ſtella plenè exequitur:& de aliis aliquid admiſcet,
vt notatur ꝙ tres fuerũt in illa die apparitiones:quæ legũtur in
euãgelio tanquã ſub die eadẽ factæ:de primo verò miraculo ho-
die totũ cãtatur officiũ:quia in eo ſpecialiter natiuitas Dñi gẽ-
tilibus eſt notificata:de ſancto duo reſpõſoria cãtantur, ſ.primũ:
Hodie in Iordane, & in colũbæ ſpecie, quod à pluribus eccleſiis
ponitur nonũ:& ideò primũ & nonum,quia baptiſma eſt primũ
ſacramentũ noſtræ redemptionis,per quod reformamur,& ſimi-
les angelis efficimur:quorũ ſunt nouẽ ordines.Bruno autẽ Signẽ.
Epiſcopus corrector officij antiphonarij, dixit quòd in reſpõſo-
rio:In colũbæ ſpecie,& in antiphona: Vox de cælo,quæ dicitur
in octaua ad laudes,non debet eſſe verbum iſtud : Ipſum audite,
quia in baptiſmo nõ fuit hoc dictũ à patre:ſed in transfiguratio-
ne, & qui agunt feſtũ trãsfigurationis cantant reſponſorium in
quo illud cõtinetur.q.d. Egó ſũ teſtis,quod hic eſt ille,qui pro-
miſſus eſt in lege.Deu. 18.vbi dixit Moſes;Prophetã de gẽte tua,
& de fratribus tuis ſuſcitabit tibi Deus : ipſum audietis,&c. Qui
autem verba eius,quę loquetur in nomine meo audire noluerit,
ego vltor exiſtã. De tertio verò miraculo cum aliis cãtatur vna
Antiphona, ſcilicet tribus miraculis. Beda†etiã dicit in cõmen- 8
to ſuper Lucã ; Quartam apparitionẽ factam fuiſſe eadẽ die an-
no reuoluto,cùm eſſet. xxxj. annorũ, ſ. in fractione quinque pa-
num:& ſaturatione quinq; milliũ hominum : & illa dicitur pha-
giphania, à φάγειν quod eſt bucca ſiue comedere.Sed de hac ho-
die nihil agitur.Prætereà dubitatur,vtrum hoc cõtigerit iſta die.
tum quia in originali Bedæ non ſic legitur:tum quia Ioan.6.vbi
de hoc miraculo agitur , dicitur : Erat autem proximum Paſcha,
&c. Ideò autẽ inſtitutũ fuit hac die feſtum , de tribus miraculis:
quia hæc dies fuit antiquitus celebris in honorem Auguſti Cæ-
ſaris,propter triplicem eius triumphum, quo ſuo tẽpore Roma.
imperio tres regiones ſubiugauit,ſcilicet Parthiã, Ægyptum, &
Mędiam. Illam ergo celebritatem eccleſia in melius cõmutauit,
videlicet ad celebrandum Chriſto pro eius triplici miraculo.In
quibuſdã eccleſiis nõ dicitur hac die ad nocturnos : Domine la-
bia mea aperies,nec Deus in adiutoriũ,nec gloria patri,nec hym
nus,ad notandã prõptitudinẽ gentium,quæ ſtatim ſtella apparẽ-
te venerunt. Ex abrupto ergo ad nocturnos venitur, quaſi ipſo
factò dicat eccleſia:quibus non eſt narratum de eo,veniebant:&
qui non audierunt,contemplati ſunt.Eſa.53.cap. vel poteſt dici,
quòd in hoc feſto fit præcipuè mentio de gentilium cõuerſio-
ne:quos illi tres Magi initialiter præceſſerunt. Quia ergo con-
uerſio

uerſio ipſorum gentilium,adhuc erat imperfecta,quia in pauciſſimis,ſcilicet in ipſis tribus Magis: idcirco in ſignum huius eccleſia omittit cantica quæ iam conuerſorũ ſeu perfectorum eſſe videntur:ſicut Gloria patri, hymnum, & huiuſmodi. Hac etiam de cauſa nõ præmittitur:Domine labia mea ape.nec,Deus in adiutorium,quia ſecundùm Apoſtolum:Corde creditur ad iuſtitiã, *Rom.* 10.
ſed prius,ore autẽ confeſſio fit ad ſalutem,ſcilicet poſteà.Inuitatorium etiam non dicitur,propter quatuor rationes.† Primò, ad
9 oſtendendũ quòd eccleſia in primitiis ſuis,venit de gentibus ad Dominum,nõ inuitata,vel vocata per præconem aliquẽ:ſed ſola ſtella duce,iuxta illud:Nemo nos conduxit,vt ſic incutiatur erubeſcentia eis,qui tardè credunt,cùm multos habeant prædicatores. *Matt.* 20.
Magi enim non vocati,venerunt adorare Chriſtũ. Secundò, vt nos qui quotidie inuitamur, & excitamur ad adorandum, & deprecandum Deum: videamur deteſtari inuitationem fraudulentam Herodis dicentis Magis. Ite,& interrogate diligenter de puero,&c. *Matth.* 2.
Tertia eſt cauſa,quia ipſa res nos inuitat, ſcilicet ſtella, per quam ſignificatur fides,quæ ducit nos ad Deum, & illuminat nos in nocte huius ſeculi. Quarta, quia Pſalmus: Venite, qui idem dicit,dicitur in nocturnis:& ſic idem repeti videretur. Licet ergo hac die non dicatur inuitatorium:tñ Pſalmus inuitatorius,ſcilicet:Venite exultemus,in tertio nocturno ad ſeptimã antiphonam dicitur,ad oſtendendũ quòd in tertio tempore, ſcilicet gratiæ ſufficienter inuitata eſt Eccleſia de gentibus:& nullus ſe excuſare poteſt:quia in omnem terrã exiuit ſonus eorum. xix.diſt.ita: & quia tertio tempore,ſcilicet gratiæ, data eſt vniformis gratia in plenitudine.Dicitur quoque ad ſeptimam antiphonam,ad notandũ , quòd per baptiſmum datur ſpiritus ſeptiformis. Per hebdomadam, dicitur inuitatorium,in perſona Magorum,aliis, qui non viderant,nuntiantium: Leguntur autẽ tres lectiones de Eſai. qui expreſſius loquitur de Chriſti natiuitate:
10 de qua ſiue de nati apparitione hoc feſtũ eſt.† Sed quæritur,quare in quibuſdam eccleſiis in principio tertij nocturni huius feſti canitur Pſal. Deus noſter refugiũ, cum antiphona:Fluminis,&c. cum ipſe præcedat in ordine pſalterij vltimum Pſal. 1.nocturnæ: & omnes ſecundæ? Reſpondeo, tertium nocturnum recolit nouum teſtamentum quod eſt tempus gratiæ:quapropter hoc tertium nocturnũ habet in capite antiphonam: Fluminis,quæ cum dicto Pſalm. nouum tangit teſtamentum:& ideò dictus Pſalmus tunc & non prius dicitur.Præterea, antiphona ipſa habet alleluia:quod non ponitur in antiphonis primæ vel ſecundæ nocturnæ,vt dictũ eſt ſub natali.Rurſus,ideò ponitur in ſeptimo loco:

quia pertinet ad ſeptiformen gratiæ ſpiritum, per vim baptiſmi collatum. Sequentes etiam antiphonæ cum ſuis Pſalmis nouum indicant teſtamentum: & hi tres Pſalmi monſtrant cõmotionem gentiũ contra prædicationem Apoſtolorum: ſubuerſionẽ idolorum, & conuerſionem fidelium. Romana tamen eccleſia dictam antiphonam: Fluminis, cum ſuo Pſal. ponit in primo nocturno, & Pſal. Venit in tertio, ſecundùm rectũ ordinatũ naturalẽ ordinem Pſalmorum: & congruè quia gentes tempore gratiæ venerunt ad fidem. † Et attende, quòd antiphonæ in prima parochia ſiue no- 11
cturna, continent ſacerdotes: & in ſecunda reges: in tertia vſque ad angelos perueniũt. Poſt tertiũ nocturnũ ſtatim cãtatur euangelium Luc. Factum eſt autẽ, in quo de baptiſmo Saluatoris plenè agitur, & eius genealogiam deſcribit: quia vt præmiſſum eſt, hoc feſtum de natiuitate eſt. † Notandum autem eſt quòd Matt. 12
in Euangelio: Liber generationis, enumerat generationem illam incipiens ab Abrahã, deſcendendo vſque ad Ioſeph, virũ Mariæ, de qua natus eſt Ieſus, &c. oſtendens, per hoc quòd à ſummo cælo fuit egreſſio eius, & qualiter Dominus ad nos deſcendit. Similiter Eſa. 11. cap. Dona Spiritus ſancti enumerãs, vltimo ponens timorẽ, dicit & repleuit eum ſpiritu timoris Domini: Sed Lucas in hoc Euangelio: Factum eſt autẽ, illam enumerat aſcendendo, quia poſt baptiſmum eam enumerat, nec ſiſtit eam in Abraham: ſed in Adam, vſque ad Deũ procedit per gradus ſic; qui fuit Hely, oſtendens per hoc, quòd à baptiſmo iter eſt ad Deum: ſed hoc quaſi per quoſdam gradus virtutum, qui ſignificantur per patres gradatim ordinatos: & tangit filios, ſecũdum legem, nõ ſecũdum naturã ſic, qui fuit Natham, qui fuit Dauid: ſupple filius, ſcilicet adoptiuus. Vna ergo generatio deſcribitur deſcendendo, altera aſcẽdendo, quoniã vna carnalis, altera ſpiritualis. In vna ponitur genuit: vbi carnalis, generalis, & tẽporalis ſucceſſio exprimitur. In altera ponitur, qui fuit, vt notetur ſpiritualis generationis adoptatio: & deſcribitur aſcẽdẽdo, vt notetur ſpiritualis aſcenſus. Prima terminata eſt in virginis partu. Secũda nobis inchoata eſt per baptiſmũ. Tria ergo ſunt † euangelia huius ſolennita- 13
tis, vnum eſt de baptiſmo, ſcilicet: Factum eſt: ſecundũ de Magis, ſcilicet: Cùm natus eſſet Ieſus, ꝙ dicitur in miſſa, & ibi dicitur, Sic enim ſcriptum eſt per Prophetam, ſ. Micheam, cap. 5. Tertiũ eſt de nuptiis: ꝙ dicitur in dñica ſequenti poſt feſtum Hilarij. Sanè, præmiſſa duo euangelia de generatione Chriſti de nocte dicuntur: vnum in natiuitate, alterum in epiphania: quia vtraque Chriſti generatio fuit in nocte, id eſt obſcura, & priorũ ſenſibus non intellecta. De hoc enim ſub natali dictũ eſt. Poſt euãgelium

Eccleſia

Eccleſia exultando dicit: Te Deum laud. Parum ergo agitur de baptiſmo Dñi in nocturnali officio: ſed ſuppletur in octa. in qua agitur de apparitione facta in baptiſmo: pręſertim in antiphonis laudum, quæ oſtendunt effectũ baptiſmi in nobis, ſcilicet vt baptizemur: vt à peccatis per noſtrum lauacrum abluamur. Omnes enim vnius & ſeptimi toni ſunt: vnius ad notandũ Eccleſiæ vnitatem, in qua ſolum baptiſma prodeſſe poteſt. Septimi, ad notandum quòd in baptiſmo datur ſeptiformis gratia Spiritus ſancti. Vel quia per baptiſmũ peruenitur ad ſeptimã ætatem quieſcentium. Si enim aliquis ſtatim poſt baptiſmũ dignè acceptũ, decedat, mox recipit primã ſtolam, quæ datur in vij. ætate, id eſt, in ſecunda veſpera. Antiphona verò ad Magnificat, eſt octaui toni: quia in veſpera mundi nobis dabitur ſtola ſecunda, id eſt, gloria
14 corporis, q̃ in octaua ætate, nos recepturos ſperamus. † Duplex eſt enim mundi veſpera. Prima eſt ſexta ætas, ſecundùm quam Dñs in veſpere mundi natus, iuxta illud: Vergente mundi veſpere. Secunda eſt finis mũdi, in qua vel poſt quã dabitur nobis gratia carnis, de qua dicitur: Ad veſperam demorabitur fletus. Nam vſque tũc erit fletus miſerię noſtræ: ſed tũc erit finis, dicitur etiã ad horas capitulũ illud: Surge, illumina. & illud: Super te autem,
15 & illud: Inundatio, quæ ſunt Eſa. 60. c. † Miſſa ſiue diurnum officium ſimiliter pertinet ad primum principale & præcipuũ miraculum, ſcilicet ad primitias gentiũ, & ad munera Magorum, & ad Chriſti natiuitatem. Vnde introitus, qui ſumitur de Eſa. licet nõ ſit, ibi continuè eſt: Ecce aduenit, &c. Eccleſia enim de gentibus electa pro ſuæ vocationis initio gaudens, gratioſum laudis prę-coniũ offert Deo, pro ſua ſalute. d. Ecce, &c. q. d. Ecce, in propatulo eſt, quòd Dñs natura dominator effectu aduenit, id eſt, ad nos venit, & carnem aſſumpſit: vel vt alludamus præſenti diei, ad nos venit, id eſt, qui in carne latebat. per multa ſigna Deus eſſe apparuit: vt per ſtellã, per Magorum munera, per vocem paternam, & per Spiritum ſanctum in colũba: & propter hoc vtitur aduerbio demonſtrãdi: Ecce, oſtendens apparitionẽ filij Dei quaſi ad oculum, per pręmiſſa. Epiſtola, Surge, illuminare, & graduale: Omnes de Sabba, &c. ſunt de eodem & ſumuntur de Eſa 60. c. & euangelium de eodẽ, ſcilicet: Cùm natus eſſet, &c. quod eſt Matth. 2. cap. Ex quo ſumũt allelu Ia. & cõmunionem: Sicut autẽ in matutino officio fit ſuppletio in octaua, vt iam tactũ eſt: ita & de miſſæ of-
16 ficio ſimpliciter fit ſuppletio. † Nam introitus miſſæ hodiernæ notat gaudiũ gentiũ de aduentu Saluatoris exultantiũ: & in collecta hortatur gentes ad cõtemplandum eius ſpeciem, quam per fidem cognouerũt. Reliquum totum eſt de miraculo huius diei,

ſcilicet de gentibus per ſtellã ductis. † Non eſt etiã prætermittẽdum, quòd in Italia in miſſa huius diei, futurum Paſcha populis annunciatur. Sacerdos namq; vel alius poſt offertoriũ, dicit alta voce: Annuncio charitati veſtræ gaudiũ magnũ, quòd erit omni populo: quia ſeptuageſima erit tali die & Paſcha tali. In Concil. verò Brãcharen. de conſec. d. iij. placuit primũ, ita legitur: Placuit, vt poſtquã omnia in concilio ſacerdotũ fuerint ordinata, ſuperuenturum ipſius anni Paſcha: quo Calendarũ die, id eſt, quo die ante, vel poſt Calẽdas: vel quoto à Luna debeat ſuſcipi, à metropolitano Epiſcopo intimetur: quòd cæteri Epiſcopi vel reliquus clerus breuiculo ſubnotantes, vnuſquiſque in ſua Eccleſia adueniente natalis Dñi die, poſt euangelicã lectionẽ populo annuncient, hoc tamen nõ vbique ſeruatur. Rurſus in Concil. Carthag. eod. diſt. placuit j. Statutum eſt, vt dies Paſchæ formaturũ, ſcilicet literarum ſubſcriptione omnibus intimetur. Dies verò concilij, xj. Cal. Nouemb. ſeruetur. Quidam tñ vltramontani Epiſcopi in ſynodo, quam celebrant die Mercurij proximiori feſto B. Lucæ, promiſſa annunciant. Quidam aſſerunt in vigilia Epiphaniæ ieiunandum fore, eo quòd ſibi proprium officium appropriatur: & allelu-Ia in officio, niſi Dominica interueniat, ſubticetur: & dicitur Euangelium: Defuncto Herode, quod eſt Matth. 2. cap.

SVMMA.

1 *Epiphaniæ octaua. Et quid notet.*

2 *Antiphonæ octauæ Epiphaniæ cur ſint de ſeptimo tono.*

De octaua Epiphaniæ. Cap. XVII.

De octaua Epiphaniæ in omni cantu & in lectione Eſaiæ, † quæ legitur pro epiſtola, ſcilicet Domine Deus meus, 1
agitur de baptiſmo. Vnde ibi dicitur: Exultent ſolitudines Iordanis: ideo quia in Iordane vim regeneratiuam Dñs cõtulit aquis, inſtituendo baptiſmũ: & quia gentes, quæ à Deo prius erãt quaſi in ſolitudine deſerti, ad eum redeunt. Octaua ergo Epiphaniæ ſuppletionis eſt, vt in tit. præcedenti dictũ eſt: quia ſicut in feſto recolimus, quomodo Chriſtus baptizatus eſt: ita in octaua rem, propter quam baptizatus eſt, quod antiphonæ illius diei oſtendunt. In octaua igitur de ſecũdo Epiphaniæ miraculo, ſcilicet de baptiſmo iubilatur, vt in antiphona: Veterem hominẽ, & cæteris quæ ſequuntur, quæ quia trãſlatæ ſunt de Græco in Latinũ, grauius continent in dictamine idioma. † Et ſunt de ſeptimo tono: 2
quia pertinent ad baptiſmũ, vbi ſeptiformis gratia Spiritus ſancti operatur: & ſunt nouem, quoniã per ianuam baptiſmi perueniemus ad conſortiũ nouem ordinum Angelorũ. Sunt tamen octo de hoc expreſſius agẽtes propter verã octauam, ad quã baptiſma

ducit.

ducit. Et meritò baptiſmi officium ad octauam differtur: quia vicem tenet circuncisionis, quæ in octaua celebratur. Et cantatur hac die inuitatorium: quia prædicantibus Apoſtolis, ad baptiſmum ſunt homines inuitati. Quædam verò Eccleſiæ dicunt hac die ad miſſam Euangelium. Venit Ieſus à Galilæa, quod eſt Matth.3.cap. Alij dicunt: Vidit Ioannes Ieſum venientem ad ſe, quod eſt Ioan.cap.1. quæ ambo pertinent ad literam ad baptiſmum Chriſti,& epiſtolam: Surge, illuminare. *Eſa.6.*

SVMMA.

1 *Dominica prima ab Epiphania. Et eius miſſæ introitus, num.2.*
Item totius officij ſumma ratio.
3 *Dei thronus vt ſimus, tria neceſſariò requiruntur.*

De prima dominica poſt Epiphaniam. CAP. XVIII.

1 DE prima † dominica, poſt Epiphaniã, ſ. infra octauas dicturi præmittimus, ꝙ ab Epiphania vſque ad ſeptuageſimã, poſſunt eſſe ſex dominicæ ad plus,& vna ad minus, in quibus omnibus intendit Eccleſia in nocturnis officiis oſtendere apparitionẽ Domini, vt ſtella oriatur in nobis, quæ ducat nos in Bethlehem ſuperiorẽ:& ferè omnia, quæ hoc tẽpore dicũtur, ad gaudiũ pertinent. Verùm tñ, non niſi tres ex ipſis dominicis propriũ habent officium:& ideò qñ quatuor ſunt aut plures, ſequens officiũ dicitur in quibuſdam Eccleſiis, in prima dominica poſt octauas: qñ verò ſunt tres dominicæ tantum, dicitur in dominica infra octauas: in hac ergo dominica, ſ. infra octauas, monet nos Eccleſia in introitu, vt offeramus Dño aurum: quia Rex regum eſt,& thus:
2 quia Deus Deorum:& hoc idẽ facit in duabus ſequentibus: † Et eſt introitus: In excelſo throno vidi ſedere virum quem adorat multitudo Angelorum: quod ſumptum eſt de illo loco Eſa. Vidi Dominũ ſedentem ſuper ſoliũ,&c. quod enim hic dicit thronũ, dicit ibi ſoliũ: quod idem eſt, & quod dicitur hic multitudo Angelorum: idem etiã eſt, quod dicitur in Eſa quòd Angeli canebãt: Sanctus, ſanctus, ſanctus. Sanè thronus excelſus, eſt Eccleſia, in qua ſedet Deus, qui monet nos, vt adoremus Chriſtũ ſicut verum regem. Epiſtola verò monet nos, vt offeramus myrrham dicens: Obſecro vos per miſericordiã Dei vt exhibeatis corpora veſtra, hoſtiã viuentẽ, ſanctã, Deo placentẽ,&c. ad Rom.12.c. & per hoc oſtenditur myrrha, quæ intelligitur in carnis mortificatione. Euangelium eſt de apparitione Dñi. Cum factus eſt Ieſus annor. xij &c. Luc.2.c. vbi ſequitur: Mater eius inuenit eum in templo diſputantem cum ſapiẽtibus & docentẽ. † Poteſt etiã dici, ꝙ ad hoc vt efficiamur thronus, in quo Dñs ſedeat, tria ſunt nobis neceſſaria: munditia carnis, humilitas mentis,& exultatio in Dño, *Eſa.6.*

Ad munditiam carnis, inuitamur in Epiſtola, vbi dicitur: Obſecro vos, &c. vt ſuprà. Ad humilitatem mentis in Euãgelio, Chriſti exemplo: de quo ibi legitur, quòd parentibus ſubditus erat. Ad exultationẽ Domino, in graduali, in quo benedicimus Domino, qui fecit mirabilia ſolus: & in allelu-Ia: & in offertorio, in quo Domino iubilare iubemur. Intereſt tamen inter allelu-Ia, & offertorium: quia in allelu-Ia tantum ſemel dicitur: Iubilate Deo omnis terra, in offertorio autẽ geminatur ſub diuerſa melodia: ad notandũ, quod in gaudio Dñi creſcere debemus: quia ſumus myſticum corpus: vnde in Euangelio dicitur: Puer autem creſcebat, &c. in communione quæ eſt Luc. 2. notatur Chriſti humanitas, ſecundum quam vocat eum filium: & quaſi increpans dicit: Fili quid feciſti nobis ſic? & deitas ſecundum quam ipſe dicit: Neſciebatis quia in his, quæ ſunt patris mei, oportet me eſſe?

SVMMA.

1 Dominica ſecunda poſt Epiphaniam, & eius officium.
2 Pſalmi & Epiſtolæ Pauli cur maximè legantur ab Epiphania, ad ſeptuageſimam vſque. 3 Miſſæ officium, in ſecunda Dominica poſt Epiphaniam. 4 Auguſtus Imperator, ex glebis terræ ab vniuerſo orbe alatis iuſſit monticulum fieri Romæ, ſuper quo tandem Eccleſia quædam ſtructa eſt. 5 Nuptiæ ſpirituales. 6 Miſericordiæ opera, quæ. 7 Aquæ mutatio in vinum, quid notet myſticè.

De Dominica ſecunda poſt Epiphaniam. CAP. XIX.

IN hac ſecunda Dominica, quæ eſt prima poſt † octauas in ſe- 1
quentibus Dominicis cantatur in quibuſdã Eccleſiis ad veſperas in ſabbatis reſponſorium: Peccata mea Domine ſicut ſagittæ infixæ ſunt in me: ſed antè quã vulnera generẽt in me, id eſt, peccata alia, ſana me, &c. & propter eandẽ cauſam dicitur in primo reſpõſorio matutinali: Domine ne in ira. Oſtendit enim Eccleſia ſuis filiis pœnas ignis purgatorij & inferni: quia comedendus eſt agnus Paſchalis, cum lactucis aggreſtibus: & vt molamur inter duas molas, ſ. ſpem & timorem. Quia verò intendit Eccleſia nobis manifeſtare fidẽ filij Dei: vt dictũ eſt, quod fit melius per Epiſtolas Pauli & Pſal. ideò leguntur ipſæ Epiſtolæ: & Pſal. cantãtur. Omnia enim ferè reſponſoria ab octaua Epiphaniæ vſque ad ſeptuageſimam ſunt de Dauid non de bellis: ſed de Pſal. in quibus inſtituimur de bonis operibus: quia fides ſine operibus mortua eſt: extra de ſac. vnc. c. j. & quia maximè in Pſal. Dei miſericordiã imploramus: & propter hoc quidã legunt de Pſal. hoc tempore vt ſic reſpõſoria lectionibus correſpõdeant: ſed Pſalmi legi
non debẽt, niſi prout quidã faciunt triduo ante Paſcha. Et † nota 2
quod penè omnia reſponſoria Dñicarum huius temporis vſq; ad ſeptua

ſeptuageſimam ſumũtur de nocturno Dominicali,& de quinque Pſalmis,qui ſequũtur,ſ. Deus,Deus meus,reſpice:& aliis reſponſoriis ſecundę feriæ:ſimiliter de eius nocturno ſumitur,& ita ferè de omnibus aliis. Epiſtolæ verò Pauli legũtur. Primò quia ipſe præ cæteris de fide locutus eſt, per quã quaſi per ſtellã Chriſtus cognoſcitur. In illis enim ad pœnitẽtiã reuocamur. Secũdò,quia ſicut Prophetæ naſciturum Dominũ prædixerũt,& maximè Eſa. vnde Eſaiam ante natiuitatem Domini legimus: ita & Apoſtoli Deũ natum prædicauerũt, & maximè Paulus,qui plus aliis laborauit:vnde eius Epiſtolas poſt natiuitatẽ legimus, Chriſtum natũ oſtẽdentes. Breuiter autẽ notãdũ eſt, quod pro natiuitate Saluatoris variis modis à die natiuitatis,vſq; ad oct. Epiphanię oſtẽſa exultauimus: verũ quia exultationẽ, quæ eſſe debuit ſpiritualis penè omnes cõuertimus in carnalẽ, comeſſationibus,ebrietatibus,& iocis inutilibus vacãtes:inde eſt,quod in hac Dñica,quæ eſt prima poſt octa. Epiphaniæ in officio nocturno hiſtoria: Domine ne in ira, &c.cantamus:in qua Domini miſericordiam imploramus, & per pœnitentiæ lamẽtum peccata deflemus:& quia quolibet die peccamus: ideò quælibet dies ſua debet habere ſpecialia officia,ſ.reſponſoria. Dies ergo Dominicus habet ſua,ſ.nouem:& ſecunda feria habere debet ſua,ſ.tria:& ſic de aliis. Sicut enim in hebdomada ante natiuitatẽ,ad notandum Saluatoris deſiderium ſingulis diebus ſingula reſpõſoria, & ſingulas antiphonas in laudibus cãtauimus:ita ad notandũ planctum noſtrum, & deſiderium pœnitendi ſingulis diebus poſt octauas Epiphaniæ, propria reſpõſoria deputamus,& tam in nocturnis Pſal.quam in laudibus matutinis, quolibet die dicimus antiphonas ſpeciales, quæ feriales dicuntur, quia illæ tantum in ferialibus diebus vel noctibus cãtantur,niſi feſtum impediat, excepto tempore, quod
3 eſt à Paſcha,vſque ad octa.Pent. Circa Miſſæ officium † ſciendũ eſt,quod introitus huius Dñicæ eſt: Omnis terra, &c. & dicitur ad idem,quod & aliud officium, ſ. ad oſtendendũ apparitionem: Sed iſtud totum plenum eſt hac voce: Iubilate propter innouationem noſtram,quia nouus Rex,noua lex. Apoc. Ecce noua facta omnia. Ruſus ideò in hac Dominica canitur: Omnis terra,
4 &c.quoniã † Auguſtus Cæſ.ad gloriã imperij Ro. iuſſit, vt de ſingulis ciuitatibus orbis aliquis Romã veniret, afferẽs inde tantũ terræ,quãtũ pugnus claudere poſſet,vt per hoc appareret,omnes Ro.Imperio fore ſubiectos, ex qua terra factus eſt in vrbe quidã monticulus, ſuper quẽ fabricata fuit quædã Eccleſia à Romanis ad fidem cõuerſis, quæ fuit in hac Dominica dedicata.quia ergo mõticulus ille de omni terra fact⁹ eſt:ideò in feſto dedicationis

illius Eccleſiæ,ſuper illũ cõſtructæ cantatur:Omnis terra, &c. & ſicut Cæſar Auguſtus ab omnibus mundi partibus adorabatur, à quibus terra illa apportata fuit:ita Deus ab omni terra, i. ab omnibus hominibus, ſiue ab omni genere hominum adoratur. Beatus quoq; Gregor. tali die pacem fecit in orbe: & propter hoc in collecta huius diei poſuit,& pacẽ tuã noſtris concede tẽporibus. Hanc igitur pacẽ,& Chriſti verã adorationem,operatur vera dilectio proximi,ad quã inuitamur in Epiſtola:Habentes donationes,&c.ad Rom.10.c.in qua monemur, vt donationes à Chriſto habitas, ad aliorũ ædificationẽ exerceamus,vnde ibi dicitur:Neceſſitatibus ſanctorũ cõmunicãtes. Ad idẽ etiã in Euãgelio inuitamur exemplo Domini: qui ſicut ibi legitur,in nuptiis mutans aquã in vinũ,magna miracula faciẽs, neceſſitatibus eorũ ſubuenit,quorũ intererat cõuiuantibus miniſtrare, ſed Epiſtola nõ videtur cõuenire miniſterio Euãgelij,quod eſt: Nuptiæ factæ ſunt inCana Galileæ.Io.2.c.Sed benè cõuenit,qa ad cõfirmationẽ noſtrã,facta ſunt miracula, & dona data nobis, & tanquã in nuptiis ſpiritualibus apponit Apoſtolus viginti fercula principalia dicẽs: ſiue Prophetiam ſecundùm rationẽ fidei, &c. Cana enim, zelus interpretatur: Galilea † tranſmigratio, quod igitur nuptiæ factæ 6 ſunt in Cana Galileæ,ſignificat,quod in corde illius, qui zelũ, i. ardentem amorem habet tranſmigrandi de vitiis ad virtutes, de mundo ad patrẽ,de terra ad cœlũ fiunt nuptiæ: & Chriſtus Dominus ibi eſt, cum matre ſua, hoc eſt enim de primis lætitiis,in illo corde,vbi fiunt nuptiæ, quod Chriſtus natus eſt de Virgine, ibi mutatur aqua in vinũ,i.inſipiditas operum, in lætitiam ſpiritualem. Ad has ſiquidẽ nuptias celebrãdas Inn.Papa. iij. inſtituit hac die ſtationem apud venerabile hoſpitale Spiritus ſancti fieri, vbi tanquã in Cana Galileæ eſt zelus trãſmigrãdi de vitiis ad virtutem. Ibi ſiquidẽ poſitæ ſunt ſex hydriæ, i. inſtituta ſunt † & perfectiſſimè exercẽtur ſex opera miſericordiæ, quæ ſunt paſcere eſurentem, potare ſitientem,colligere hoſpitẽ,veſtire nudum, viſitare infirmũ,adire incarceratũ, & mortuum ſepelire:& eſt ibi mater Ieſu,quoniam in honorẽ beatiſſimæ Mariæ virginis illius loci eſt Eccleſia dedicata.Inuitatur etiam & filius eius Ieſus cum diſcipulis ad has nuptias, quoniam effigies Ieſu Chriſti quæ ſudarium ſiue † veronica vulgariter appellatur, hac die ex inſtitu- 7 tione eiuſdem Inn.à Domino Papa & Cardinalibus, populis fidelibus ad has nuptias pietatis, & miſericordiæ celebrandas illuc cõuenientibus, ibi ſolenniter demõſtratur. In offertorio autem, quaſi præ gaudio correizamus, quod ſpiritualis facit ebrietas,geminãtes verba tãm in offertorio,quàm in eius verſibus,gemina

minamus enim illud, Iubilate Deo omnis terra: ſimiliter illud: Reddã tibi vota mea. & illud: Locutũ eſt os meũ in tribulatione mea. Duo enim ſunt genera hominũ verba geminãtiũ vel multiplicãtium, ſ. correizãtes & infirmãtes, ſiue afflicti. Correizantes, vt hic: infirmãtes, vt in verſibus offertorij. Vir erat in terra: quod cãtatur in Dominica xxj. poſt Pẽt. Sed in hoc eſt differentia, quia hic tam in offertorio, quã in verſibus duplicamus verba: ibi verò tãtũ in verſibus quaſi ridiculosè geminãtur. Et eſt ratio, quia inſtitutor officij loquitur ibi in offertorio tanquã hiſtoriographus rem ſimpliciter narrãs, & tãquam non ægrotans, de Iob in tertia perſona loquẽs: cuius patiẽtia nobis in exẽplum cõmendatur: in verſibus verò eiuſdẽ offertorij, loquitur tanquã infirmus prę dolore, multiplicãs verba, dicẽs: Vtinã appẽderentur peccata mea, &c. Ægrotãti enim loqui conãti verba intercipiũtur: & ſæpè incepta vix efferũtur: reducẽs nobis ad memoriam Iob ægrotantẽ & dolẽtem: cuius verba ſæpè repetit more ægrotãtis, cui anhelitus non eſt ſanus neq; fortis: & ideò imperfecta verba ſæpè repetere ſolet. Geminãtur etiam verba in offertorio, quod dicitur in Dominica quinquageſimæ: & in illo quod dicitur feria v. poſt ſecũdam Dominic. quadrageſimæ: Ideò autem hoc præcipuè in offertorio: quia in eo præcipuè oſtẽditur offerẽtis affectus. In Poſt-
8 cõmunione, dicit Dominus Io. 2. c. myſticè oſtenditur, quod † Dominus aquam in vinum mutat in nobis, ſcilicet aquam timoris, in vinum diuini amoris: aquam literæ, in vinum ſpiritualis intelligentiæ: aquam mortalitatis, in vinum immortalitatis.

SVMMA.

1 *Dominica tertia poſt Epiphaniã, & eius officiũ triplex. & nu. 3. 4.*
2 *Leproſi ſanatio, quid ſignificet. Et quotuplex lepra.*
5 *Euangelium Dominicæ tertiæ poſt Epiphaniam & nu. 7.*
6 *Naturam mutare ſolus Deus poteſt.* 8 *Quadrageſimam à natali, vſque ad purificationem, cum lætitia celebrare debemus.*

De Dominica tertia poſt Epiphaniam. CAP. XX.

1 TErtia Dominica † poſt Epiphaniã nos monet cum Angelis adorare vnũ Regem, dicẽs in introitu: Adorate Dominum omnes Angeli eius, &c. Monet etiã adorare cum ipſis: quia dixit Ioãni Angelus in Apoc. Cõſeruus tuus ſum, & fratrum tuorum. Sequitur ibi: Audiuit, & lætata eſt Sion, i. Eccleſia. Et nota quod iſte introitus habet in ſe feſtũ hypopãtis, quando eſt ſecundus ab octaua ſemper, vel ipſum contingit, niſi ſeptuageſima impediat: inde eſt, quod verba huius introitus cũ verbis inuitatorij illius feſtiuitatis conueniũt: in introitu nanque dicitur: Audiuit, & lætata eſt Sion, in inuitatorio verò dicitur: Gaude, & lætare Sion, oc- *Apoc. 2* *Pſal. 9*

currẽs Deo tuo, quibus etiam conueniunt verba reſpõſorij illius feſti,ſ. Adornã thalamũ tuum Sion. Euangeliũ: Cùm deſcendiſſet Ieſus Mat. 8. eſt de ſanatione leproſi, vbi dicitur: Domine, ſi vis, potes me mundare: ecce fides, vnde dicit ei: Volo, mundare. Sed Epiſtola quæ eſt: Nolite eſſe pruden. &c. ad Ro. 12. ca. nõ videtur cõcordare Euãgelio, ſed benè concordat & cõpetit myſtico ſenſui vel intellectui. Nã ſanatio† leproſi, ſignificat quod Deus vult ſanare nos à lepra volatili, quæ eſt hæretica prauitas, quę euolat per totũ mũdũ, & ab omni alia lepra, ſ. ab omni peccato: per ſtellam, i. per fidem natiuitatis & apparitionis: huic intellectui concordat Epiſtola & primã lepram remouet, cum dicit: Nolite eſſe prudẽtes apud voſmetipſos: hoc ſolum eſt cauſa hæreſis, ꝙ homo vult proprio ſenſui inniti & intelligentia ſcripturarum: extrà, de cõſt. c. ij. xxxvij. d. relatum. aliam leprã remouet, cùm dicit: Nulli malum pro malo reddẽtes, ſed ſi eſurierit inimicus tuus, ciba illum, &c. Poteſt etiã dici, quod in officio huius Dñicæ inuitantur Angeli ad Domini orationem, pro ſua reintegratione, quæ eſt in cõuerſione Iudæorum & gentiliũ, vnde in graduali cauſa redditur. Ad cõuerſionem gentiliũ pertinet, quod dicitur: Timebunt gẽtes nomẽ tuum, &c. ad conuerſionem Iudęorum quod dicitur: Quia ædificauit Dominus Sion. Pro hac reintegratione dicitur allelu-Ia: Adorate Dominũ omnes Angeli eius. Ad idẽ etiã pertinet Euãgelium, in quo agitur de curatione leproſi, ſub figura Iudaici populi: & de curatione Cẽturionis ſub figura gẽtilis populi à Domino ſpiritualiter curati, & cũ vtriuſq; populi curationẽ operatur dilectio proximi: ideò in Epiſtola inuitamur ad eã, vbi dicitur: Ne reddamus malum pro malo, ſed bona coram Deo, & hominibus exhibeamus. In offertorio Eccleſia de vtroq; populo collecta Deum laudat, dicẽs: Dextera Domini fecit virtutẽ, &c. Et quia Chriſtus vſque in diẽ iudicij, quantũ eſt ad corpus myſticum ſemper augetur: ideò cãtatur cõmunio in pluribus Eccleſiis: Puer Ieſus creſcebat, &c. licet in aliis dicatur: Mirabãtur omnes, &c. Luc. 4. c. Chriſtus enim paruus fuit, cùm à paucis Iudæis cognoſcebatur: & creuit, quia nõ tantũ à Iudæis, ſed etiã à gentilibus cognitus eſt. Illud autem: Mirabãtur omnes, &c. ſatis benè cõuenit, quia Iudæi & gentiles vidẽtes mirabilia eius, & audientes dona admirãtes cõuertebãtur. Sanè officia præcedẽtiũ trium Dominicarum, quidam referũt ad tres annos, quibus dicunt Dominum poſt baptiſmum prædicaſſe, & diuinitatem ſuam miraculis declaraſſe, & dicũt enim eũ tribus annis prædicaſſe, & partem quarti anni, quantum eſt à natiuitate, vſque ad paſſionem. Primũ officiũ referũt ad hoc, quod Angeli leguntur miniſtraſſe

Do

Domino poſt baptiſmũ, & poſt ieiuniũ, & poſt diaboli tentatio- *Matt. 4.*
nem, vnde in officio illo dicitur: Quẽ adorat Angelorũ multitudo. Quia ergo Angeli in principio iſtorum trium annorũ ſtatim poſt baptiſmũ, poſt tentationẽ Angeli acceſſerunt ei miniſtrãtes: ideò poſt epiphaniã in dominica, quæ occurrit intra octauas, cãtãtur in introitu in excelſo: & legitur Euãgelium: Cùm factus eſſet Ieſus annorum duodecim. Et benè congruit, vt illud poſt duodecimã diem natiuitatis proxima dominica legatur, quod poſt annos duodecim cõſtat eſſe peractũ: & ſi neceſſe fuerit etiam in
3 ſequẽti dominica repetatur. Secundũ † officiũ dicũt eſſe de miraculis, quia in ſecundo anno miraculis manifeſtius coruſcauit, & ideò in ſecũda dominica legitur epiſtola, in qua gratiarũ dona ſcribuntur, & Euangelium de initio ſignorum Domini recitatur. Quod etiam ea cõgruit ratione, quia hoc miraculũ ſecundo baptiſmatis anno legitur eſſe peractũ, quo quia literæ in ſpiritum, terræ in cœlũ, corruptibilis in incorruptibile mutatio figuratur: ideò quòd omnis terra Deũ adoraret in introitu iubilatur. Tertiũ
4 † officium dicũt eſſe de cõuerſione gentiũ, & Iudæorũ: prout iam dictũ eſt. Quia enim in tertio anno ſua nos paſſione redèmit, per quã vtrunq; populum ab æterna infirmitate curauit, ideò legitur Euãgelium de infirmo & leproſo curatis: propter quod fit in cãtibus verborũ geminatio, vt in introitu: Lætata eſt Siõ. & c.f.i. & in graduali: Timebũt gẽtes & Reges: & in allelu-Ia: Exultet terra, & lætẽtur Inſulæ, & in offertorio: Dextera Domini. Et qa per vtriuſq; populi curationẽ, adauctus eſt numerus Angelorũ: ideò in introitu inuitãtur ad laudes, cùm dicitur: Adorate, &c. Quia verò nõ ſanatur putridus humor, niſi deponatur ſuperbiæ tumor, ideò dicitur in epiſtola, vt ad exẽplũ Chriſti patientis, & nõ percutientis, nõ ſimus malũ pro malo reddẽtes. Hæc quidẽ tria officia nobis inſinuant Chriſti beneficia nobis præſtita ad rectificãdũ corda noſtra. Vnde cantamus in offertoriis: Iubilate. Iubilãdum eñ eſt, quòd nos eduxit de clauſtris inferni, & liberauit de
5 inferno inferiori. † Quartum autẽ Euãgelium, in quo agitur de dormitione Dñi in nauicula, & de excitatione, ad illam partẽ anni referũt in quo Dominus obiit & reſurrexit. Dormitio nanq; domini in nauicula, eſt eius dormitio in cruce, & eius excitatio, eſt eius reſurrectio, quã ſuorũ vota citius fieri exegerũt. Quintum Euãgelium ad hoc refertur, quòd poſt Dñi reſurrectionem ſenſum ſuis aperuit, vt ſcripturas intelligerent. vnde in eo grates refert patri, qui reuelauit ea paruulis, & abſcõdit à ſapiẽtibus huius ſeculi. Omnes autẽ epiſtolæ huius temporis, ad dilectionem Chriſti pertinent, quæ facit vt ſimus inuicẽ Chriſti mẽbra: vnde

dicitur

Matt. 11. dicitur in prima epiſtola, ſ. quæ legitur in prima dominica poſt
Rom. 12. octauã, quòd donationes nobis à Deo datas ad ædificationem
Rom. 12. aliorũ exerceamus. In hac ſecũda dicitur, ne malũ pro malo red-
Rom. 12. damus. In tertia dicitur, vt inuicẽ diligamus. In quarta dicitur, vt
Rom. 13. viſcera miſericordiæ habeamus. Quod verò dicitur in quinta,
Coloſ. 3. hoc facit, vt Prælatis humiliter ſubiiciamur, exẽplo Chriſti, qui
Ioan. 2. parentibus ſubiectus fuit. Item quod dicitur in primo Euãgelio,
Matt. 8. ſ. quod legitur in prima dominica poſt octauam: hic aquam no-
Matt. 8. bis conuertit in vnum: quòd in ſecũdo leprã peccati tollit: quod in tertio Dominum dormientem excitat in nobis, quod in quartò nobis ſecreta reuelat. Poteſt etiam & aliter dici, quòd ſicut à die natalis vſque ad Epiphaniam, apparuit ex officiis humanitas Saluatoris, ſic & in his tribus dominicalibus officiis diuinitas manifeſtaretur eiuſdem. Nam in primæ dominicæ Euangelio dicitur: Neſciebatis, quia in his quæ patris mei ſunt oportet me eſſe? In quo Dñs manifeſtè declarat ſe eſſe Deum illum, ſ. cui millia milliũ ſeruiũt Angelorũ: propter quod in introitu dicitur quòd eum adorat multitudo Angelorum. In graduali collaudit, & ad idẽ in allelu-Ia & offertorio terrã inuitãt, dicentes: Iubilate Deo omnis terra. Sed quia laus Saluatoris nõ benè ſonat in labiis peccatorum, ideò Apoſt. in epiſtola præhortatur, & obſecrat vitæ ſanctimoniam. Communio verò cõſonat Euangelio. In ſecundæ verò dominicæ Euãgelio, dicitur quod Dñs ad nuptias inuitatus, aquam cõuertit in vinũ, quod fuit magnum ſuæ diuinitatis indiciũ. † Solus enim Deus poteſt naturã mutare, noſtrũ corruptibile 6
in gloriam reparare: propter quod omnis terra eum adoret, pſallat, & iubilet, confiteatur, & laudet, & Angelos ad laudandum inuitet, vt apparet in introitu, graduali, allelu-Ia & offertorio. Cõmunio verò conſonat Euãgelio. In tertiæ dominicæ euãgelio
† dicens Dñs, volo mundare, benignitatẽ & poteſtatẽ ſuæ diui- 7
nitatis oſtendit: vnde leproſus mundatus, quaſi coraula tam Angelos q̃ homines ad Dñm adorandum inuitat, dicens in introitu: Adorate dñm: & in graduali, Timebunt gentes. In allelu-Ia verò, & in offertorio dicens: Dextera dñi cauſam reddit. Communio conſonat euãgelio. Ecce, quam euidenter in his tribus dominicalibus officiis diuinitas apparet, quæ vt præmiſſum eſt, tres ſunt quia tribus annis Dñs prædicauit. Sunt quoque nonnulli, qui totum huius tẽporis ſpatium, ſ. à natali, vſque ad purificationẽ adſcribũt infantiæ Saluatoris: ideò non debent in eo, vt aiunt, fieri cõmemorationes ſanctorũ, maximè de cruce, ne obiiciatur:
Exod. 13. Non coquas hædũ in lacte matris, & propter hoc etiã in vigiliis nocturnis de nouo legitur teſt. propter præſentem vitã eiuſdem

hominis

hominis Chriſti quã dies iſti ſignificãt. Magnus quoq; præco, vel præceptor ſanctæ natiuitatis Paulus, in legentiũ manus accedit, qui cùm veteri lege nouã cõferens gratiam legẽ ſanctorũ deprimebat, & legem fidei cum palma iuſtitiæ ſubleuabat, & eſt hoc tẽpus quædã quadrageſima Chriſti cõſtans ex duob. perfectis numeris, ſ. ex ſenario duplicato. & xxviij. Duplicitas ſenarij duplicẽ ſignificat perfectionem, ſ. humanitatem corporis & diuinitatẽ animæ: vnitas maior numeri perfecti diuinitatis vni-
8 tatem: † ideò ſicut in xij. dieb. ſ. qui ſunt inter natale & apparitionem iubilatur de apparitione humanitatis: ſic in vigintiocto qui ſunt ab apparitione vſque ad purificationem de apparitione diuinitatis. Hãc quadrageſimã cùm gaudio celebramus, quia Chriſti incarnatio fuit gaudiũ Angelorum & hominũ. Poſt quã quadrageſimam ſequitur ὑπόπαντην, id eſt, præſentatio Dñi in templum, per quam excitamur, ad præſentandum nos Deo patri. Quadraginta ergo dies præſentem ſtatum demonſtrant Ec- *Tit.2.*
cleſiæ, vbi per quatuor mundi partes ſatagimus, vt decalogum impleamus. i. iuſtè & piè viuamus in hoc ſeculo, expectãtes beatã ſpẽ, & aduentũ gloriæ magni Dei. In qua præſentatione apparebit nobis Dominus glorioſus: & ideò in his dieb. cantatur verſus. Quoniam ædificauit Dominus Syon: & videbitur in gloria ſua. Inde eſt etiã, ꝙ ſicut præmiſſum eſt, circa ὑπόπαντη meritò cantatur introitus, Adorate: quia tunc erit nobis facie ad faciem manifeſtum choros Angelorum Dominum adorare.

S V M M A.

1 *Dominica quarta poſt Epiphaniam.*
2 *Charitatem habens, nihil timet.*
3 *Fides & charitas ſerenitatem gignunt in mente hominis.*

De Dominica quarta, poſt Epiphaniam. CAP. XXI.

1 QVarta Dominica poſt Epiphaniam non habet proprium † officiũ, quia non ſemper ſunt quatuor ſeptimanæ vſque ad ſeptuageſimam. Habet tamen euangelium propriũ, quod eſt: Aſcendente Ieſu in nauiculam, &c. Mar. 8. ca. & habetur ibi quomodo Dominus mitigauit, & ſedauit tẽpeſtatem maris, & dixit diſcipulis ſuis, Cur timetis modicæ fidei? quaſi dicat, Modica fi-
2 des eſt cauſa timoris & tempeſtatis cordis. Qui enim † habet charitatẽ, nihil timet, & hanc habet, qui veram fidem habet, & ideò de charitate eſt epiſtola, Nemini quicquã debeatis, niſi vt inuicem diligatis, &c. quæ eſt ad Ro. 13. cap. Euangeliũ ſignificat, quod ſi Chriſtus dormit in nobis, tempeſtas oritur, qui enim habet fidem, habet Deũ. Vnde Auguſt. Fides in te, & Chriſtus in te. Dormit igitur Chriſtus in nobis, quando in nos torpet fides,

& tunc

& tunc oritur tempeſtas tentationũ in cordibus. Redit autẽ trãquillitas, ſi excitatur fides, quæ excitatur per charitatem, & ideò in epiſtola diei huius dicitur, non occides, diliges proximũ tuum ſicut teipſum. Fides † enim & charitas ſerenitatẽ faciunt in mẽ- 3
te hominis. His tribus ſententiis horum trium Euangeliorum reformatur homo omnibus modis. Primò enim mundatur ſicut leproſus. Secundò ſedatur tempeſtas tentationum. Tertiò fiunt nuptiæ in corpore ipſius. Sed primò ponitur Euangelium de nuptiis, quia dignior eſt ille ſtatus: & hi ſunt tres ſtatus in hominibus ſecundum augmentum manifeſtationis Chriſti.

SVMMA.

1 *Dominica quinta poſt Epiphaniam euangelium, & officium.*

De dominica quinta poſt Epiphan. CAP XXII.

Mat. 11. EVangelium † quintæ dominicæ poſt Epiphaniã ſumitur de 1
Matthæo: Cõfiteor tibi pater cœli & terræ, &c. in quo oſtenditur, quibus Deus ſe manifeſtat, ſcilicet paruulis, mãſuetis: vnde dicit: & reuelaſti ea paruulis & poſt: Venite ad me oẽs qui laboratis, &c. & benè cõuenit epiſtola ad Coloſſ. 3. c. induite mãſuetudinẽ, & pietatẽ, id eſt, induite vos noua veſte: vt cum nouo Rege noui ſitis. Noua enim fecit Dñs omnia. Aliæ verò eccleſiæ legũt Euãgeliũ: Simile eſt regnum cœlorum: quod eſt Matthæi. 13. c.

SVMMA.

1 *Dominica ſexta ab Epiphania, nihil habet proprium, mutuatum tamen à duabus præcedentibus.*

De Dominica ſexta poſt Epiphan. CAP. XXIII.

SExta dñca † quia rarò cõtingit, non habet propriũ, niſi ora- 1
tiones tantummodo. Sed ei à duabus præcedẽtibus mutuatur.

SVMMA.

1 *Septuageſima tẽpus eſt pœnitẽtiæ. Et quot de cauſis illa inſtituta. n. 2.*
3 *Annorum cõputatio, à principio mũdi. 4. Septuageſimæ quinq; ſũt.*
5 *Septuageſima vnde dicta. vnde ſexageſima. vnde quinquageſima. Itẽ, vnde quadrageſima. Et cur nõ trigeſima dicatur cõſequẽter. nu. 6.*
7 *Quadrageſima, eſt decima totius anni. 8. Peccata ſeptem modis remittuntur.*
9 *Septuageſima finitur ſabbato in albis.*
10 *Septuageſima tempus iudiciale captiuitatis refert.*
11 *Babylonicæ captiuitatis deſcriptio, atque etiam myſticè. (16. 17.*
12 *Septuageſima tẽpore, cur ſubticeãtur cãtica lætitiæ. & n. 13. 14. 15.*
18 *Allelu-Ia, cur iteretur ſabbato ante ſeptuageſimam.*
19 *Allelu-Ia, quid differat à verſ. illo: Laus tibi Domine.*
20 *Pſalmi duo per dominicas noctes, ad laudes mutãtur à ſeptuageſima vſque ad Paſcha.*

21 *Intro*

21 *Introituum Miſſæ adaptatio, à ſeptuageſima, vſque ad Paſcha.*

De Dominica ſeptuageſimæ. CAP XXIIII.

1 POſt tempus † reuocationis,ſequitur tempus deuiationis, ſcilicet tēpus pœnitētiæ: quòd eſt ſeptuageſima. Viſa namq;via, quæ ducit in Bethlehē ſuperiorem , per ſtellā, id eſt,per fidē pœ-
2 nitet homo,quòd deuiet ab illa.† Prænotandū autē eſt,quòd ſeptuageſima inſtituta fuit propter tria.Primò,propter redemptionē ſabbati:vel ſecūdū alios quintę feriæ,in qua ſancti patres ſtatuerant ieiunari:prout iam dicetur. Secūdò, propter repræſentationem, quoniam repræſentat lxx. annos Babylonicæ captiuitatis: prout iam dicetur. Tertiò,propter ſignificationem, quoniam per hoc tempus ſignificatur deuiatio,exiliū, & tribulatio totius humani generis ab Adam vſq;ad finem mundi:quod quidē exilium ſub reuolutione ſeptem dierum peragitur,& ſub ſeptem millibus annorū includitur:per ſeptuaginta enim dies ſeptuaginta cente-
3 nas annorum intelligimus. Siquidem ab † initio mūdi, vſque ad aſcenſionem domini,ſex millia annorum cōputamus.Ex túc verò, quicquid temporis ſequitur vſq;ad finem mundi,ſub ſeptimo millenario comprehendimus: cuius terminum ſolus Deus nouit, quia hoc Deus pater in ſua poſuit poteſtate. Nec mireris de eo, quod dictum eſt de ſex millibus annorū,diuerſimodè etenim anni cōputantur.Nam & alij dicerunt,ꝙ ab origine mundi fuerunt ſolum quinque millia, & ducenti anni vno minus,vſq; ad Chriſti natiuitatem:vel ſecundùm alios ,vſq; ad paſſionem: ſecundùm alios verò vſq; ad baptiſmum eius.Alij dixerūt,quòd ab Adā, vſque ad natiuitatem Chriſti ſecundùm carnem completa fuerunt quinque millia ducenti viginti octo anni. In hiſtoriis legitur, quòd ſecundū ſeptuageſimā ab Adam,vſq; ad decimumquintum annum Imperij Iulij Cæſaris cōputantur anni quinquies mille ducēti, vigintiquinq;. Sed ſecūdùm Hebraicā veritatem quatuor millia. Cōputatio tamen ſex millium annorum à Methodio potius myſticè, quàm chronicè,eſt verè inuenta.Chriſtus igitur in ſexta mundi ætate nos ab hoc exilio in ſpe æternæ retributionis reddita innocentiæ ſtola per baptiſmum eripuit. Sed conſummato tempore noſtri exilij , vtraq; ſtola perfectè decorabit,
4 vt iam dicetur.Sciendum autem eſt,quòd quinque † ſunt ſeptuageſimæ. Prima eſt, ſeptuageſima annorum , ſcilicet Iudaicæ captiuitatis,in qua fuerunt Iudæi captiui in Babylone lxx. annis, de qua Hieremias dicit : Trademini in manu hoſtili, & ſeruietis Nabuchodonozor lxx.annis:& ſic eſt conſtruendum : Trademini in manu hoſtis ſcilicet Nabuchodonozor, & ſeruietis lxx. an. non enim Nabuchodonozor vixit tot annis.Secunda eſt lxx.

dierum:

dierum:quæ incipit in hac dominica, qua cantatur: Circumdederunt,& terminatur in ſabbato in albis, ſecundùm alios in Paſcha,vt iam dicetur.Tertia,eſt ſeptuageſima peregrinationis noſtræ,ſcilicet totum tempus huius vitæ,quod vij dierum reuolutione agitur. Quarta,eſt ſeptuageſima hebdomadarũ,quę ſimiliter incipit:Circumdederunt,ſed terminatur in ſabbato,quo cantatur:Sitientes.Quinta,eſt ſeptuageſima ætatũ,ſcilicet vij.ætates, quarum ſex ſunt morientium,& ſeptima quieſcentium. Harum auté ſeptuageſimarũ duæ ſunt figuratiuæ, ſcilicet ſeptuageſima ætatũ,& ſeptuageſima noſtræ peregrinationis:tres ſunt figuratæ, ſcilicet ſeptuageſima annorũ, dierum & hebdomadarũ. De vltimis duab⁹ primò dicendũ eſt.Nam ſeptuageſima hebdomadarũ, figurat ſeptuageſimã ætatem,vt hebdomada pro ætate ponatur. Inde eſt ꝙ in vij.ætate animæ fideliũ requieſcunt:licet quædã ad tẽpus ſint in purgatorio,& idcircò in principio ſeptimæ habdomadæ ætatũ cantatur: Lætare Hieruſalẽ:vbi ponuntur tria verba lætitiæ,ſcilicet lætaré,gaudétes, & exultetis,quia ſancti in ſeptima ætate gaudent de viſione trinitatis.Et ſecundùm quod viſum eſt doctoribus, iuxta ſeptuageſimã hebdomadarũ factæ ſunt illæ denominationes, ſcilicet ſexageſima,ſaptuageſima,quinquageſima,& quadrageſima. Vnde † ſeptuageſima dicta eſt,quia ſeptima 5
eſt ab illa,in qua cantatur: Lætare Hieruſalem.Sexageſima,quia ſexta eſt ab illa.Quinquageſima,quia quinta eſt ab iſta.Quadrageſima,quia eſt quarta.Et ſi fortè † quæratur, quare non dicitur 6
trigeſima,quæ eſt tertia ab illa?Reſpõdetur,quod ſecundũ varios variè inchoatur abſtinentia.Nam regulares incipiunt ieiunare à ſaptuageſima:Græci à ſexageſima:clerici à quinquageſima: tota militia Chriſtiana,à quadrageſima, additis quatuor diebus hebdomadæ præcedentis. Sed videtur potius debere dici ſeptena, q̃ ſeptuageſima, quia ſicut dictum eſt,non ſunt niſi ſeptem hebdomadæ à Circundederunt,me, vſq; ad,Sitientes. Sed idcircò hoc fit: vt hæc ſeptuageſima aliquo modo reſpondeat ſeptuageſimæ Iudaicæ captiuitatis. Sicut enim multi ex illis authoritate Cyri, qui cognominatus eſt Chriſtus, in patriam redierunt, & in fine omnes: ita & ante finem ſeptuageſimæ ætatum,quæ per ſeptuagaſimã hebdomadarũ figuratur:multi ad patriam per Chriſtum redierũt,& tãdẽ omnes redibũt.Aiunt etiã quidã,quòd ſeptuageſima ſic dicitur,quia habet exordiũ.lxx.dierũ,quos cõtinet:ſexageſima,quia habet initiũ.lx.dierum,quos cõtinet, & ſic de quinquageſima & quadrageſima.Nũc dicamus de tribus primis. Nẽpe ſeptuageſima dierum, repræſentat ſeptuageſimam annorum, & figurat ſeptuageſimam ſiue tempus noſtræ peregrinationis,de

quo

quo iam dicetur. Viſum eſt autē magno Imper. Carolo, ꝙ ſeptuageſima, ſexageſima, quinquageſima, quadrageſima † nō propter
7 numerum ſic denominentur: non enim à ſeptuageſima ſunt lxx. dies: ſed tm̄ ſexagintaquatuor, nec à ſexageſima vſque ad Paſcha ſunt lx. dies, ſed tm̄ quinquaginta tres: ſed ſic dicta ſunt propter conſequentiā numerādi hoc modo. Quia enim in lege præceptū erat, vt primitiæ & decimæ darētur Deo: placuit ſanctis patribus ſoluere decimas dierū cōſtituentes pro huiuſmodi decimis quadrageſimā. Nam ab officio: Inuocauit, vſque ad Paſcha demptis dn̄icis diebus, ſunt xxxvj. dies, qui ſunt decima trecentorum lx. dierū, ex quibus annus conſtat. Superſunt tamen quinque dies in anno, qui videntur remanere indecimati, de quo dicetur ſub iiij. feria quinquageſimæ. Et eſt vocatū tempus illud quadrageſima, quia habet ſex ſeptimanas, prout dicetur ſub j. dominica quadrageſimæ. Theleſphorus verò Papa iiij. diſt. ſtatuimus, & duobus c. ſeq. & Gregor. de conſec. diſt. v. quadrageſima, volentes, ꝙ clerici aliquid adiicerent ad penſum ſanctæ religionis, & vt plus quam laici ieiunarent, adiecerūt ſeptimā ſeptimanā, & vocatū eſt tēpus illud quinquageſima propter duas cauſas, ſcilicet quia quinquaginta dies ſunt ab, Eſto mihi, vſque ad diē ſanctā Paſchæ, & etiā propter conſequentiā numerādi: nam poſt quadrageſimā, ſequi-
8 tur quinquageſima. Præterea, ſicut † per ſex hebdomadas, ſex miſericordiæ opera intelligūtur: ſic & per ſeptem hebdomadas, ſeptem modi ſignificantur, quibus crimina remittūtur, ſ. per baptiſmū, per martyriū, per eleemoſynas, per indulgentiā, per prædicationem, per charitatē, per pœnitentiā. Poſteà verò, quia prius ſtatutū erat, ꝙ Chriſtiani deberēt quinta feria ieiunare. Melchiades Papa, de conſecr. iij. ieiunium. inſtituit, ꝙ nemo ieiunaret in quinta feria, ſicut nec in prima: vt ſicut prima feria ſolennis erat propter Domini reſurrectionē, & ita in v. feria eſſet propter eius cœnam & aſcenſionē. Vnde & adhuc die ipſa lautius epulamur: & idcirco placuit ſanctis Patribus addere octauā hebdomadā, in redemptionē quintarum feriarū, & vocatū eſt tēpus illud, ſexageſima, propter conſequentiā numerādi. Nam ſicut quinquageſimus numerus quadrageſimū, ita ſexageſimus quinquageſimum comitatur. Si enim omnes quintas ferias & primas, i. dies dominicos ſubtraxeris, ab hoc tēpore tantum xl. dies ieiunabiles reſtant, in quibus nō tantum decimas ſolues, ſed & ieiunij dn̄ici numerū implebis. Inno. quoque Papa, de conſec. d. iij. inſtituit, ne ſabbato ieiunaretur, eò ꝙ Dn̄s in ſabbato in ſepulchro quieuit, in ſignum noſtræ futuræ quietis, in qua omnis afflictio à nobis excluditur. Idem etiā ſtatuerunt Melchiades & Syluester Papa:

ne propter abſtinentiã ſextæ natura nimis debilitaretur. Et idcirco addita eſt nona hebdomada,& vocatũ eſt tempus illud ſeptuageſima ſimiliter, propter conſequentiã numerandi. Nam ſi ſubtraxeris ab hoc tẽpore omnes primas ferias,& quintas,& ſabbata,& diem Paſchæ,nõ reſtant tibi niſi triginta ſex dies: qui,vt dictũ eſt,ſunt decima dierum.Incipit autem ſeptuageſima à mœrore,& terminatur in lætitia,ſicut & pœnitẽtia,quam ſignificat: & ſicut Pſalmi pœnitẽtiales.Item partẽ habet in triſtitia,& partẽ in lætitia,ſemiplena:quoniam qui cum pœnitentia trãſeunt, percipiunt vitã æternã,vel animarũ beatitudinẽ,vel ſaltẽ certam in purgatorio expectationẽ.† Item incipit à dominica & terminatur in ſabbato,eò quòd à manſione Paradiſi noſtra captiuitas inchoauit,& vſque ad futurã requiem perdurabit:vel quia,qui per peccatum à dño noſtro receſſimus, per pœnitentiã ad requiem reuertemur:& terminatur ſabbato in albis,& ſic extenditur per decem hebdomadas:quia per decalogũ ad lætitiam peruenitur. Rurſus incipit à Februario, iuxta Zachar.1.c. qui dicit, quòd in vndecimo menſe Sabath in ſecundo anno Darij factũ eſt ad eũ verbum Dñi. Sabath quidem,noſtra lingua vertitur in virgã,ſonat enim auſteritatem & correctionẽ,quin in hoc tẽpore ſeptuageſimæ de peccatis noſtris, per quæ ſumus à diabolo captiuati, nos corripere & emendare debemus.Verùm ſexageſima in quarta feria in albis:quinquageſima in die Paſchæ, quadrageſima in cœna Dñi terminantur. Nam duo dies qui ſequũtur, & quatuor qui ſumpti ſunt de quinquageſima, ſupplent locũ ſex dierũ dominicarũ, vt ſic reſpõdeamus pro modulo noſtri ieiunij, ieiunio Dñi,qui ieiunauit xl.diebus. A ſeptuageſima quippe,vſq; ad ſabbatum in albis, ſunt ſeptuaginta dies:& à ſexageſima, vſque ad quartã feriã in albis,ſunt lx.dies,& ſic de aliis. Decebat enim,vt ſicut fuerũt tres Iſraëlitici populi de captiuitate reuerſiones,prima ſub Zorobabel:ſecunda & tertia ſub Eſdra,vt iam dicetur:ſic & nos noſtra peccata deflentes, & de peccatis miſericordiã implorantes, tres faceremus terminationes, ſ.in ſabbato, in quarta feria,& in Paſcha:vt reuerteremur ad gloriam triumphantis, & quarta in cœna Dñi propter quatuor euangelia, per quæ in his formamur.Sunt autem ſex dies inter principiũ ſeptuageſimæ, & principiũ ſexageſimæ,& ſex inter principiũ ſexageſimæ,& principium quinquageſimæ,& ſex inter principiũ quinquageſimæ & quadrageſimæ.Inter finẽ verò ſeptuageſimæ & ſexageſimæ duo, & inter finem ſexageſimæ & quinquageſimæ duo,& inter finem quinquageſimæ & xl.duo ſimiliter: & ita habemus à principio vnum ſenariũ,& à fine duos ſenarios.A fine verò, habemus duo

&

& duplex binariũ:quid hoc figuret, Alcuinus oſtendit, dicens ꝙ vna fuit mors Chriſti,ſ.mors corporis quã per vnum ſenariũ ſignificamus:& mors noſtra duplex eſt,ſ.animæ & corporis,quam ſignificamus per duos ſenarios.Chriſtus autẽ per vnã ſuã mortẽ duplam noſtram deſtruxit.Iterum vna fuit reſurrectio Chriſti, ſ. reſurrectio corporis:quã ſignificat vnus binarius:& noſtra reſurrectio dupla eſt,ſ.reſurrectio animæ à peccato,& corporis à corruptione, quã ſignificat duplex binarius. Et Chriſtus ſua ſimpla
10 reſurrectione,duplam noſtrã muniuit.† Septuageſima ergo tempus iudiciale captiuitatis repræſentat.Siquidẽ Nabuchodonoſor populũ Iudaicũ,propter eius peccata ab Hieruſalẽ in Babylonẽ duxit,& ſeptuaginta annis operibus duris affectus eſt, vbi in organis & citharis,& aliis inſtrumẽtis, ſicut cõſueuerat in Hieruſalem nõ cecinit, dicẽs:Quomodo cantabimus canticum Dñi in *Pſal.*136.
11 terra aliena ? imò veſtibus miſeriæ fuit vſus. † Finitis verò lx. annis Cyrus,qui & Chriſtus dictus eſt, Regem Babylonicũ ſubiugauit, populóque redeundi licentiam conceſſit. Vnde pars ſub Ieſu magno ſacerdote cũ Zorobabel ad patriã rediens templum Hieroſolymis cum gaudio reædificauit:pars autẽ in captiuitate remãſit,vſque ad cõpletionẽ ſeptuaginta annorũ,quibus expletis ſub Dario & Aſſuero,& quidã ſub Eſdra,& quidam ſub Neemia, videlicet, reuerſi ſunt, & tunc duplex gaudium habuerunt. Sanè myſticè Nabuchodonoſor eſt diabolus: Babylonia, mundus vel infernus. Hieruſalem,Paradiſus.Populus, genus humanũ.Nabuchodonoſòr ad Hieruſalẽ populũ captiuauit, & diabolus genus humanũ à Paradiſo in hũc mũdũ,vel in infernũ deiecit:vbi lxx. annis illum affecit,vel quia præſens vita ſeptem dierũ curriculo voluitur,vel quia ſeptẽ millibus annorũ includitur,prout iam in principio dictũ eſt.Populus cãtica lætitiæ ſuſpẽdit, & genus humanum à canticis exultationũ in Deũ ſiluit:populus veſtimentis miſeriæ vſus fuit, & genus humanum veſtimento maledictionis opertũ fuit,iuxta illud:Fiat ſicut veſtimentũ,quo operitur.Populus poſt ſexaginta annos ſub Ieſu rediit,& genus humanũ in ſexta ætate ꝑ Ieſum verũ ſacerdotẽ remeauit:quidã ſub Eſdra,quidã ſub Nehemia redierũt.Eſdras,interpretatur adiutor. Nehemias, conſolator:quia oẽs verè fideles finita huius tẽporis captiuitate per Chriſtũ adiutorẽ,& per Spiritũ ſanctũ conſolatorẽ,ad patriã ſunt redituri:& tũc duplicatũ gaudiũ habebunt in glorificatione
12 corporis & animæ.† Rurſus hæc oĩa repræſentat eccleſia à lxx. vſque ad ſabbatũ in albis.Quia eñ populus Iſraël,ſiue genus humanũ deiectũ fuit in miſeriã,idcircò incipit:Circũdederunt me gemitus mortis.Itẽ,quia ille ſiluit à cãticis lætitiæ,ideò eccleſia *Pſal.*17.

cantica lætitiæ,ſcilicet allelu-Ia,& Gloria in excelſis Deo,& Te Deũ,ſu[illegible]icet. Adhuc,quia populus perdidit veſtem virtutũ, ideò eccleſia veſtibus cultioribus & ſolennioribus, vtpotè dalmaticis & tunicellis & huiuſmodi quæ ſunt veſtes lætitiæ,nõ vtitur, ſed potius lugubribus.In cibis quoque videlicet ieiunãdo triſtitiam repræſentamus:vnde Zachar.8.cùm ieiunaretis per hos lxx. annos,nũquid ieiuniũ ieiunaſtis mihi,ideóque proximã hebdomadam Græci ieiunio ſanctificabãt.† Item quia ille anno ſexageſimo per Cyrum,qui Chriſtus eſt,reditũ in patriã,& liberationem à ſeruitute recepit:ſic & nos in ſexta ætate ſeculi ſumus p Chriſtum à ſeruitute diaboli redempti, nobíſque reddita eſt innocẽtiæ ſtola per baptiſmi remiſſionẽ,ideóque in ſabbato ſancto vnũ allelu-Ia cantamus:iam ſpe quietis æternæ & recuperationis patriæ gratulãtes. 13
† Et ſicut pars populi cũ Zorobabel repatriauit: 14
pars verò in captiuitate remanſit:ſic & pars fideliũ defunctorũ cũ Chriſto reſurrexit, pars in expectatione remãſit. Sed quia & & graues fuerũt labores eorum,qui in Hieruſalẽ ſunt reuerſi, in longitudine viæ,& in apparatu reditus : ideò & nos in præſenti eccleſia laboramus & ingemiſcimus:& tunc ſtatim poſt allelu-Ia cantamus tractũ, Laudate Dñm,qui laborẽ ſignificat:dicitur tñ de laude Dñi congratulando propter reſurrectionẽ. Illi quoque cum lætitia redeuntes,in itinere vexabãtur,& nos per totã hebdomadam Paſchalẽ graduale cum allelu-Ia cãtamus, per graduale laborẽ, per allelu-Ia, gaudiũ deſignãtes. † Deinde illi oẽs 15
completo anno lxx.ad patriam ſunt reuerſi,& plenã ſuſceperunt lætitiã:& nos ſabbato in albis,quo,vt præmiſſum eſt, ſeptuageſima terminatur:duplex allelu-Ia cantamus,ſignificantes ꝙ finito exilij noſtri tẽpore captiuitas abſoluetur, & ſtola germinabitur. Hoc igitur tẽpore lætitiæ cãtica ſubticẽtur,& vt præmiſſum eſt, de quibus dicitur Hierem.7.Faciam quieſcere vocẽ gaudij,& lætitiæ,voce ſpõſi & ſponſæ : ſiquidem ſponſus à nobis abiit.Cùm igitur ſtatum eccleſiæ nondũ redemptæ recolimus,& noſtrũ incolatũ plangimus , meritò alia deponimus, quòd ſpecialiter illã gloriã ſignificat:de qua dicitur in Pſal.Exurge gloria mea:exurge pſalteriũ cum cithara:exurge diluculo.Nempè gloria patris, eſt filius qui citharã noſtræ humanitatis factã aſſumpſit, quã in paſſione fractã per reſurrectionem in pſalteriũ reformauit.Non

Pſal.56.

dicũtur etiam † alia cantica lætitiæ:tum quia hoc tẽpore repræ- 16
ſentatur eccleſiæ ſtatus nondum per Chriſtũ redemptæ. Et hæc cantica ſunt ad Chriſtũ ſpecialiter pertinentia:tum quia in ipſo tẽpore nos peccatores repræſentamus, & in ore peccatoris non benè reſonant præconia Saluatoris. Verumtamen canticũ trium

puerorum:

puerorum:& gloria patri & filio,&c.non ſubticetur,quia nunquã fuit aliquod tempus in quo non fuerũt aliqui trinitatis cultores.
17 † Leo Papa de conſec.diſt.j.hi tuo.dicit quòd ideò hymnos illos ſcilicet allelu-Ia,& Gloria in excelſ. quos angeli cantauerunt in ſeptuageſima intermittimus:quia peccato veteris hominis à cõuentu angelicæ iubilationis expulſi,in huius miſeriæ vitæ Babylone ſuper flumina eius ſedemus, & flemus, dum recordaremur illius Syon,in qua Deũ decet hymnus. A ſeptuageſima ergo qñ protoplaſtus lapſus eſt recitare allelu-Ia, & Gloria in excelſ. in eccleſia nouẽ hebdomadibus,ſcilicet vſque in Paſcha intermittimus: vbi Chriſtus reſurgens à mortuis triſtitiã noſtrã vertit in gaudiũ,& allelu-Ia nobis redit.De hoc etiã dictum eſt in proœ. huius partis.Quæ cantica lætitiæ dicuntur in feſtis, quæ occurrunt in lxx.dicetur in proœm.vij.partis:incipit ergo lxx. à mœ-
18 rore,& in gaudiũ terminatur,vt præmiſſum eſt. † Et nota,quòd in ſabbato præcedenti ſæpè & ferè per omnia cantuum officia allelu-Ia iteratur:pro eo quòd illud diligim⁹,& in theſauro cordis recondimus:ſicut amicum iter longinquum profecturũ ſæpè amplectimur,& eius os,faciem,& cætera oſculamur.Rurſus ideò in ſabbato ad veſperas geminatur ſeu multiplicatur, quoniam in lapſu Adæ,qui erat in magna quiete, gaudium perdidimus: ſed animabus requiem recuperamus,& corporibus in reſurrectione denique geminabimus. Quidam autem ipſo ſabbato dimittunt allelu-Ia,ad ſextam,quidam ad nonã,quidam ad veſperas, quidam verò ad nocturnam huius dominicæ,& quidam ad primam dominicam huius diei: quæ varietas prouenit ex diuerſitate inceptionis diei:de qua in proœmio ſeptimæ partis dicetur. Rectius tamen dimittitur in veſperis:quia tunc dies incipit,quo ad diurna officia: quia nox præceſſit,dies autem appropinquabit:& hoc etiã ſtatuit Alexander Papa ij. vt eius geminatio ad fidem præcedentis temporis pœnitentiæ,quam laus ſequitur euangelica,referatur:& eius depoſitio luctui ſequentis temporis aſſignetur. Vnde & quædam eccleſiæ deponunt allelu-Ia, cum gaudio magno.Aliæ verò cum gemitu & ſuſpirio,illi repræſentant futuram reparationem,iſti de Paradiſo electionem.Cæterùm,quia hoc tempus mœroris eſt:non dicuntur cantica Angelorum, ſed hominum:vnde pro depoſito allelu-Ia,dicit eccleſia in principiis horarum:Laus tibi Domine,Rex æternę gloriæ:non quod æqui- *Rom.3.*
19 polleat.† Allelu-Ia enim,eſt vox angelica,iſta humana,illa Hebraica,& ideò dignior:iſta Latina,& ideò minus dignior. In antiphonis reſponſoriis dicũt quidam in æternũ.In Miſſa verò pro allelu-Ia, dicimus tractum: nec fit commutatio in Hebraicam

linguã:quæ ſicut Hieron.ait ſuper Eſaiam Græco ſermone opulentior eſt,nec in Græcam, quæ Latina ditior eſt,ſed in Latinam allelu-Ia cõmutatur,quæ omnibus pauperior eſt,ad ſignificandũ paupertaté præſentis vitæ.†Et no.quod à ſeptuageſima vſque in 20
Paſcha per Dñicas noctes duo Pſal.mutantur ad laudes, ſ. Miſerere mei, qui eſt Pſal. pœnitentialis, in locum Pſalmi:Dominus regnauit, qui eſt Pſalmus lætitiæ : & ad perfectionem informat: Pſal.Confitemini,in locũ Pſal. Iubilate,& hoc ideò,quia per pœnitentiã venitur ad laudis cõfeſſionem, & per timorem ad ſpem. Quiſq; enim in peregrinatione,quã ſeptuageſima ſignificat,poſitus,timori & ſpei eſt ſubditus. Pſal. enim Miſerere, timoré quẽ oportet fragiles peccatores in præſenti peregrinatione de vindicta Dei habere, deſignat,informãs eos,vt peccata ſua plangãt:qa verò poſt doloré cordis & confeſſioné reatus fiducia accedendi ad Dominũ habenda eſt, ideò Deũ laudantes dicimus ad alterutrum Pſalmũ,Confitemini.Rurſus Pſalmus,Confitemini, dicitur hoc tẽpore ad laudes, ad notandũ pueros debere inſtrui,vt in ramis palmarũ ſciant l·udes Domini decantare. Quoniã hic Pſalmus propriè ad illum pertinet : maximè , propter illũ verſum : ô Domine ſaluũ me fac,ô Domine,benè, &c. vel ideò,vt per mortem, & confeſſioné conſequamur peccatorum remiſſionem. Dictus verò Pſalmus, Dñs regnauit,etiam Pſalmus:Deus meus reſpice,&c.& ſequẽtes hoc tempore dicuntur ad primã,ne aliquid de pſalterio prætermittatur:quin totum ſaltem in ſeptimana dicatur:quod totum in Eccleſia primitiua in die legi ſolebat.†Ce- 21
terùm,quia vt præmiſſum eſt,per lxx.totum vitæ noſtræ ſpatium accipimus:meritò officia Dominicarum,quæ ſunt à lxx.vſque in Paſcha, variantur, per quod notantur ordines vitæ noſtræ, ſeu cuiuſlibet animæ fidelis, poſtquam peccauit. Per primum enim ſcilicet:Circundederunt me,habemus aliquem peccata confitentem. Per ſecundum , ſcilicet : Exurge , habemus eundem petentem.Per tertium,ſcilicet : Eſto mihi, ipſum orantem eſſe Dominum adiutorem ſibi. Per quartum , ſcilicet : Inuocauit me, cognoſcimus Dominum illum audientem ſibi adiutoré eſſe. iuxta *Eſa. 58.* illud:Te orante,dicam:Ecce adſum.Per quintum, ſcilicet Reminiſcere, habemus illũ credentem vel ſperantem. Per ſextum,ſcilicet:Oculi mei, intelligimus eum bonæ operationis promiſſionem facientem.Per ſeptimum,ſ. Lætare Hieruſalem : vbi de hoc dicetur : accipimus eum de paſſione exultantem : & quod etiam requies ſit multis data in hac vita. Per octauum , ſcilicet, Iudica me Deus, videmus eum à Deo confirmatum in virtutibus,& bonis operibus : quod iam confidenter vult , & poſtulat iudicari in

con

conſummatione æterna. Per nonum, ſcilicet: Domine ne longè, intelligimus, quòd iam ſit collocatus in ordine Angelorum. Orat enim ibi habere perſeuerantiam. Et quòd iſtud totum valeat adipiſci, ſubiungit cauſam, ſcilicet per reſurrectionem: quod habetur per decimum officium: ſcilicet Reſurrexi: de hoc etiam ſub Dominica quadrageſimæ dicetur.

SVMMA.

1 *Septuageſima officium.*
2 *Geneſis liber cur legatur in ſaptuageſima. & nu.3.*
4 *Septuageſima, quódnam officium habeat in miſſa.*
5 *Septuageſima: Epiſtola & ſummarium. nu.6.*
7 *Tractus ſequitur reſponſorium, in ſeptuageſima.*
8 *Septuageſima, quod habeat Euangelium. Et qualiter accipiatur. & nu. 11.*
9 *Terra, eſt omnium mater.*
10 *Iugum, eſt in quolibet ſtatu & gradu, ſuper filios.*

De officio Septuageſimæ. CAP. XXV.

1 NVnc de officio præſentis Dñicæ aliqua dicemus.† Sanè, vt præmiſſum eſt, filij Iſraël ſeruierũt ſeptuaginta annis Regi Babylonis: & poſteà liberati redierunt in Hieruſalem. Similiter oportet nos ſeruire ipſi tota vita iſta, vel per culpã, & penam, vel ad minus per pœnã. Propter quod volens Eccleſia agit pœnitentiã, tanquã poſita in captiuitate Babyloniæ, i. huius mũdi, vt quãdoq; liberetur, & perueniat ad Hieruſalẽ cœleſtẽ; & propter hoc
2 facit ſeptuageſimã: & ideò incipit† legere quinq; libros Moſi: qa iſta vtilitas pœnitẽtiæ per gradus diſtinguitur in illis. Primus eñ liber, ſ. Gen. inſtruit nos in eſſentialibus pœnitẽtiæ, in fide, ſ. & timore, quæ ſunt eſſentia pœnitẽtiæ: quia per ea cõcipitur pœnitẽtia. In fide aũt nos inſtruit: ſicut & in ſymbolo: quod enim ibi dicitur viſibilium & inuiſibiliũ: dicit hic, In principio creauit Deus cœlũ & terrã, ſ. cœlũ Empyreũ: & ea quæ in eo ſunt: quæ ſunt inuiſibilia: & terrã, i. omnia iſta viſibilia: & ſicut ibi exprimitur perſona patris, & filij, ſic & hic: In principio, i. & in filio creauit De⁹, ſ. pater, cœlum & terram: poſteà exprimitur perſona Spiritus ſancti, cum dicitur: Et ſpiritus Domini ferebatur ſuper aquas, i. Spiritus ſanctus, qui creauit, & regit omnia. Inſtruit etiam nos in fide incarnationis, & paſſionis vt credamus Chriſtum inquantum hominẽ, paſſum fuiſſe: & non inquantũ Deum: & hoc per Iſaac, qui non fuit immolatus: ſed aries. Iterum inſtruit nos, vt credamus Chriſtum datum eſſe ex gratia, non ex meritis: ſicut Iſaac: Inſtruit etiã nos in fide reſurrectionis, & aſcenſionis: & Spiritus ſancti miſſionis per Ioſeph, qui poſt vẽditionẽ ſublimatus eſt in

Gene. 7.
Gene. 1.

Ægypto diſtribuẽs triticũ per totam Ægyptũ.ſicut Chriſtus poſt véditioné ſublimatus mũdo,diſtribuit triticũ verbi Dei per prædicatores ſuo per totũ mũdũ.Cuius cauſa fuit reſurrectio,aſcenſio,& ſpiritus ſancti miſſio. Incutit etiã timoré per Adã, ne nos per vitiũ gulæ,ſiue per inobedientiã eiiciamur de paradiſo ſpirituali, ſicut ille de Paradiſo terreſtri: & per nos Cain inſtruit, vt caueam' ab homicidio,&ꝑ ciuitates penitus deſtructas,vt caueamus à vitio Sodomorũ,& ab omni vitio per diluuiũ:& iterũ à vitio gulæ,per Eſau, q̃ propter eſum léticulæ ruffæ reprobatus eſt. Prætereà,q̃a in lxx.recolimus miſeriã noſtrã,quã propter peccata parentũ noſtrorum incurrimus,ideò librũ †Gene. legimus: vbi 3
agitur de expulſione primorũ parentũ de paradiſo: & de aliis,de quo etiã cãtamus rñſoria:In ſudore vultus tui:& illud:Ecce Adã, &c.Ad maioré tamen miſeriã deſignandã, prius legimus & cantamus de dignitate hominis,ſ.quod eſt fact'ad imaginẽ& ſimilitudiné Dei, ꝙ in paradiſo etiã collocatus eſt:quod ſocia ei facta eſt: & ꝙ nec mori,nec aliquã pœnã pati poſſet, niſi ex culpa ſua prouenirét.†Officiũ aũt miſſæ eſt Circũdederũt me,&c.vbi con- 4
fitetur Eccleſia ſe eſſe in pœna & laboribus inflictis propter peccatum:quæ ſunt,fames, ſitis, calor, frigus, laſſitudo, ægritudo & mors ipſa,per prauã conſcientiã:& amaritudo,fætor, & tenebræ, quales ſunt dolores inferni. Sed ne iſte luctus generet in nobis acidiã ſiue triſtitiam,quæ morté operatur,ponit in verſu cõſola-
Pſal. 17. tioné: Diligã te Dñe,virtus mea,&c.vt ſic poſſit dicere. Fuerunt
Pſal. 41. mihi lacrimæ meæ panes,&c.Et aduerte,quia hæc verba:Circun-
Gene. 4. dederũt, &c. Sunt etiã vox Eccleſiæ primitiuæ plorantis in Abel protomartyre præcétore: cuius ſanguis de terra clamabit ad dominum,quæ aperuit os ſuũ, & ſuſcepit eum de manu Cain fratis eius.Vnde ſtatio eſt ad ſanctũ Laurétiũ, cuius mors pretioſa nouo & inaudito genere paſſionis clamauit in cælũ,& audita eſt in vniuerſum mundũ.Vnde & Eccleſia Ro.præ cæteris eſt authéticata martyribus.† Ne aũt Eccleſia deſperet,iam proponitur ei in 5
Euãgelio triplex ſalubre remediũ, & in Epiſtola triplex præmiũ. Remediũ eſt vt ſi vult ab illis plenè liberari,in vinea animæ ſuæ laboret,abſcindẽdo vitia & peccata:poſteà in ſtadio vitæ præſentis currat per pœnitẽtiæ opera: deinde viriliter in agone pugnet contra omnia diaboli tẽtamenta:quod ſi fecerit,triplex remediũ habebit,quia laborãti dabitur denarius,currẽti brauiũ, pugnanti corona.† Verũ quia nõ libenter homo ſuſcipit onus pœnitentiæ 6
niſi videat præmiũ,ideò oſtendit præmiũ in Epiſt. 2. ad Corin.9. Neſcitis,quia hi qui in ſtadio currunt,omnes quidẽ currunt:ſed vnus accipit brauiũ. Eſt enim brauiũ præmiũ currentiũ,per quod ſigni

ſignificatur beatitudo æterna , quæ eſt præmiũ currẽtium in re-
gnũ æternũ, quod oſtẽditur vt libẽtius agãt homines pœnitẽtiã,
& vt magis fleãt peccata ſua. vnde pſal.Super flumina Babylonis
illic,&c.& ſicut in curſu exteriori remouẽtur,quæ impediũt cur-
ſum:ſicut dicit Apoſt.ſe facere,cũ dicit:Caſtigo corpus meum,& *Pſal*.136.
in ſeruitutẽ redigo,&c.q.d.Leuigo me,i. leuem facio ad hoc, vt
poſſim currere:ſic facit Eccleſia:macerat enim carnẽ ſuam vt re- 1.*Cor*.9.
motis omnibus nociuis ad brauium vitæ æternæ melius currere
poſſit.Et benè rñdet ei reſpõſoriũ:Adiutor in oportunitatibus in
tribulatione.Tribulatio em̃ opportuna & vtilis eſt homini,quo- *Pſal*. 26.
niã facit nos recordari æternorũ gaudiorũ. Nec ſequitur allelu-
7 ia, quia ſubticet Eccleſia cãtica letitiæ:vt præmiſſum eſt. † Poſt
rñſoriũ ſequitur tractus à trahendo dictus,& eſt ſuauis auribus,ſ.
de profundis clamaui,&c.Ad notãdũ,quod in gemitibus & ſuſpi-
riis trahit Eccleſia vitã ſuã de ꝓfundis peccati,vel pœnæ. Sed ad
conſolationem interponũtur verba miſericordiæ, cũ dicit.Quia
apud te propitiatio eſt.Sed quia nullo modo vult Eccleſia ꝙ filij
8 ſui cadãt in acidiã: ideò poſt tractũ ſeqtur Euãgeliũ†de denario
diurno,i.de beatitudine æterna,quã oſtẽdit filiis ſuis,vt hilariter
faciãt pœnitẽtiã. Simile eſt regnũ cœlorũ homini patrifamiliàs,
qui exit primo mane,&c.Mat.20.Homo eſt vinea Dei,& Eccle-
ſia , quã quilibet debet colere pro poſſe ſuo:in aliis per prædica-
tionẽ:& in ſe per bonã operationẽ:& ſi benè coluerit,habebit vi-
tam æternã,quæ dicitur denarius.In denario eſt imago & ſuper-
ſcriptio:& nos habemus imaginẽ Dei: apertã ſubſcriptionẽ quia
erimus & dicemur dij & filij Dei , vnde Pſal. Ego dixi dij iſtis & *Pſal*. 81
filij excelſi omnes.Sequitur offertoriũ:Bonũ eſt cõfiteri Dño,&c. *Pſal*. 91
In quo monemur laudare Deũ in tribulatione,quod poſſumꝰ fa-
cere viſo denario diurno : ad quẽ videndũ petiit Eccleſia illumi-
nari.d.in poſtcõmunione.Illumina faciẽ tuã,&c.Poteſt etiã& ali- *Pſal*. 80.
ter dici ſecũdũ Inn.iij.in fer.huius diei.Legitur enim quòd occu- *Eccle*.40.
patio magna creata eſt omnibus hominibus: & iugũ graue ſuper
filios Adæ à die exitus de vẽtre matris eorũ, vſq; in diẽ ſepultu-
9 ræ in matrẽ omniũ.† Siquidẽ mater omniũ hominũ terra eſt, &
eadẽ omniũ eſt ſepultura,ꝓpter quod ille dicebat : Nudus egreſ-
ſus ſum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc.In præmiſ-
ſis aũt verbis circa ſtatũ humanæ cõditionis tria cõſiderãda ſunt,
videlicet ingreſſus,& ꝓgreſſus & egreſſus:De ꝓgreſſu præmitti-
tur: Occupatio magna creata eſt omnibus hominibus & iugum,
10 &c.de ingreſſu ſubiũgitur.† A die exitus de vẽtre matris eorum.
de egreſſu cõcluditur:Vſque in diẽ ſepulturæ in matrẽ omnium.
Sanè in quolibet ſtatu graue iugum ſuper filios Adæ imponitur,

graue quidem in ingreſſu, grauius in progreſſu, grauiſſimum in egreſſu. Vnde meritò Propheta flebat, dicẽs, Quare de vulua matris egreſſus ſum, vt videam laborẽ & dolorẽ: & cõſumerentur in confuſione dies mei? Formatus eſt enim homo de terra: conceptus in culpa, natus ad pœnã. Verè itaq; occupatio magna creata eſt omnis homo: & iugũ graue ſuper filios Adæ: & beati, qui occupãtur in bonis: miſeri, qui in malis, beati quoq;, qui iugũ Chriſti portant, miſeri, qui iugum diaboli. Hanc humanæ cõditionis
Pſal. 17. miſeriã conſiderans Eccleſia, gemit, dicẽs in introitu: Circundederunt me dolores inferni, &c. in quibus verbis Propheta recolit lapſum humanũ. Ne verò prætereà nimio dolore deſperet, ideò ſtatim cõmemorat miſericordiã creatoris in graduali, Adiutor, &c. Occupationẽ autẽ honeſtam & vtilem Dominus inducit in Euangelio. †Operarios conducens, vt reddat illis mercedẽ: inho- 11
neſtã verò & inutilẽ docet Apoſtolus, in Epiſtola euitare: Neſci-
Eſa. 10. tis (inquit) quod hi, qui in ſta. cur. o. q. cur. ſed vnus accipit brauium: ſic currite, vt cõprehen. &c. & ſequitur: Ego autem ſic curro, non quaſi in incer. In tractu verò: De profundis, &c. Propheta inter iugum, & iugum diſtinguit: dicens enim: Si iniquitates, &c. innuit iugum diaboli: de quo per Prophetam dicitur: Cõputruit iugum à facie Dei: vnde mox ſubdit: Quia apud te propitiatio,
Matt. 10. &c. Ecce iugum Chriſti ſuaue: de quo veritas inquit: Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue. In ſumma autem officium miſſæ continet afflictionem in introitu, ieiunium in oratione, bellum in Epiſtola, auxilium in graduali. in Euangelio in vineam inducimur: vbi compatimur & conregnabimus.

SVMMA

1 *Sexageſima quorſum inſtituta. Et quid ſonet. nu.* 2.
3 *Sexageſimæ Euangelium.* 4 *Filij Eccleſiæ triplices. & nu.* 5. 6.
7 *Paulus, cur nominetur in collectis ſexageſimæ.*

De Sexageſima. CAP. XXVI.

POſt ſeptuageſimã ſequitur ſexageſima. † Sicut autẽ Eccleſia 1
celebrat ſeptuageſimam in miniſterio: quia quemadmodum filij Iſraël per fletũ exierũt, & liberati ſunt per lxx. annos de ſeruitute Babylonica: ſic & ipſa Eccleſia de ſeruitute diaboli, cui oportet modò ſeruire, liberata eſt ſaltẽ per pœnitentiã factam in ſeptenario huius vitæ: ſic etiã in miniſterio celebrat ſexageſima: licet enim inſtituta fuerit in redẽptione quintarũ feriarũ: prout dictũ eſt ſub ſeptuageſima: fuit tamẽ etiam inſtituta propter ſignificationẽ: quoniã ſignificat tẽpus viduitatis Eccleſiæ & illius mœrorem propter abſentiam ſponſi, qui peccatoribus abeſt per gratiam, & viatoribus per humanitatis præſentiam. Licet enim

Chri

Chriſtus nobis ſit præſens, ſecundùm diuinitatem: Iuxta illud: Et *Mat.* 28
ero vobiſcum, vſq; in cõſummationem ſeculi: tamẽ ſecũdũ, quod
eſt homo, in cœlo eſt, ſedẽs ad dexterã patris. Nempè fructus ſe-
ptuageſimus viduis debetur: in cõſolationem autem illius abſen-
tiæ ſponſi, qui ad cœlũ raptus eſt, dantur eccleſiæ duæ animæ, ſci-
licet ſex operum miſericordiæ excitatio, & decalogi impletio.
2 † Vnde ſexageſima ſonat ſexies decem: vt per ſex opera miſeri-
cordiæ, per decẽ decalogus intelligãtur. Sexageſima enim ex ſe-
nario & denario cõſtat: vt ſicut Dñs poſt opera ſex dierum bene- *Gen.* 2.
dixit diei ſeptimæ, ſic poſt perfectionẽ operũ decalogi peruenie-
mus ad beatitudinem æternã: & dicetur nobis: Venite benedicti *Mat.* 25.
3 patris, &c. & ideò in ſexageſima legitur euangelium: † Cùm tur-
ba plurima. Luc. 8. c. de ſemine verbi Dei: vt homines ſeminent
opera miſericordiæ ad habendam illam benedictionem. Et quia
ſemen in pluribus ſuffocatur, ideò clamat alta voce in introitu:
Exurge: quare obdormis Domine. In tertia verò dominica, ſci-
licet quinquageſimæ oſtendit, per quem velit liberari, ſcilicet per
Deum, vnde in introitu dicit: Eſto mihi in Deũ protectorem: & *Pſal.* 14.
quia Dominus prope eſt omnibus inuocantibus eũ, ſequitur libe- *Pſal.* 70.
ratio in ſequenti dominica: vnde dicit in introitu. Inuocauit me: *Pſal.* 144.
& ego exaudiam eum. Impoſſibile eſt enim, quin ille liberetur, *Pſal.* 90.
qui aperit per confeſſionẽ peccata ſua, quæ ſunt dolores ducẽtes
ad infernũ: & dolet dolore ſatisfactorio, & petit à domino libe-
rari. Quia, verò peccata hominẽ à Deo ſeparãt, ideò dubitãdo di-
cit: Exurge. Item dicit ter exurge in hodierno introitu: propter
4 triplices filios. † Primò enim clamat pro filiis, qui tentantur per
aduerſa: ſed nõ ſuccumbunt, vt Paulus: propter quos dicit primò,
Exurge: quare obdormis, id eſt, obdormire videris, non exau-
diendo vel liberando: & hoc facit Dominus: vt probentur & exa-
minentur in igne tribulationis. Puriores enim exierũt tres pueri *Dan.* 3.
de fornace Babylonis, q̃ intrauerunt. Vnde non dormit, ſicut ha-
betur Hiere. 2. Vigilantẽ virgã ego video. & dicit Dominus ſta-
tim: Benè vides: quia vigilabo ego ſuper gregem meum, & ſuper
filios meos. Pſal. Ecce non dormitabit, neq; dormiet, qui cuſtodit
Iſraël: & quantũ ad iſtos dicit poſteà: Obliuiſceris tribulationis: *Pſal.* 12.
5 quia ſingula ſingulis debẽt reddi. † Secũdi filij ſunt, qui in pugna
cadunt, & propter iſtos dicit eccleſia: Exurge, ne repellas in finẽ:
quare faciem tuam auertis. q. d. Oſtende faciem tuam & reuertẽ-
6 tur ad te. † Tertij filij ſunt qui per blanda tentantur: nec ſuccum- *Pſal.* 45.
bunt: ſed quia aduerſa non tolerant, periculũ eſt ne proſpera eos
frangãt: & propter hoc dicunt: Exurge Domine adiuua nos: & li-
bera nos propter nomen ſanctum tuum, propter hoc ſequitur &

libera nos. De hoc etiam in dominica ſequenti dicetur. Epiſtola verò, Libenter ſuffertis. 1. ad Cor. 11. c. hortatur nos, vt quęramus Dominũ, & deſpiciamus & ſuſtineamus læſores: & tãquam hoc cognoſcentes dicimus reſponſoriũ. Sciant gentes, quoniam, &c. Tractus. Oſtẽdit terrã commotã, id eſt, conſcientiã peccatorum.
Luc. 8. In euangelio ergo ſemen iacimus, quoniã in lxxij. in vineam inducti ſumus: eſt autem Euangeliũ: Exiit qui ſeminat ſeminare ſemen ſuum, &c. Et hoc fecit B. Paulus, qui ſeminauit ſemẽ ſuum, id eſt, verbum Dei, & propter hoc fit hodie ſtatio apud ſanctum
† Paulũ, & inde eſt quod in fine collectę huius diei dicitur docto- 7
ris gentium, &c. Sæpè enim ſecundùm ſtationes officia ordinantur, vt hodie: quia enim ſtatio eſt ad ſanctũ Paulũ: ideò de eo fit mentio in collecta: & eodem modo in v. feria ante, Lætare Hieruſalem, & in ſabbato ibi ſequenti: vt ibi dicetur. Protenditur autem ſexageſima vſque ad quartam feriam poſt Paſcha, in qua cã-
Mat. 25. tatur: Venite benedicti patris mei: quia illi qui in operibus miſericordiæ ſe exercẽt, audient illud: Venite benedicti patris mei, &c. vt ipſe teſtatur, & tunc ſponſæ ianua aperietur, & ſponſi amplexu fruetur, vnde in epiſtola admonetur, vt ad inſtar Pauli tribulationem de abſentia ſponſi patienter expectet, in euangelio ſeminationi bonorum operum ſemper inſiſtat, & quæ quaſi deſperans clamauerat, Circundederunt me gemitus mortis, & dolores inferni, &c. Nũc ad ſe rediẽs petit in officio, in tribulationibus adiuuari, & ab ipſis eripi, dicẽs, Exurge Dñe, adiuua nos, &c.

SVMMA.

1 *Quinquageſima eſt multiplex.* 2. *Quinquageſima Pſalm. eſt triplex.*
3 *Quinquageſima annorum, annus Iubilaus.*
4 *Quinquageſima, quid notet. Et vnde dicatur. nu. 6.*
7 *Ieiunium auſpicari debent clerici à quinquageſima.*
8 *Quinquageſimæ officium matutinum.*
9 *Homo ſanctus, arcui comparatur cœleſti.*
10 *Quinquageſimæ officium quodnam in miſſa.*
11 *Charitatis quindecim gradus.* 12. *Pœnitentia, tria neceſſario requirit.*

De Quinquageſima. Cap XXVII.

SEquitur de quinquageſima. In primis autem † notandum eſt, 1
quòd multiplex eſt quinquageſima, ſcilicet dierũ, annorũ, pſalmorum, perſonarum, & denariorum. Quinquageſima dierum, triplex eſt. Vna à dominica iſta vſque ad diem Paſchæ, alia à paſcha, vſque ad Pentec. de qua dicitur in concilio Aurelian. de conſec. diſt. iij. ſacerdotibus quòd ante paſchæ ſolennitatem, non quinquageſima ſupplendum eſt, quia illa ſeruatur poſt Paſcha, ſed quadrageſima teneatur. Tertia ab octaua Paſchæ, id eſt, à ſabbatho

ſabbatho in albis, vſq; ad Sabbatum poſt Pentec. Prima, eſt pœnitentiæ, afflictionis, & abſtinentiæ. Tunc enim homines abſtinēt à carnibus, & cōtinent à luxuriis. Secunda eſt, lætitiæ & exultationis. Tertia, figuræ ſiue gloriæ, & glorificationis: figurat enim octauam ætatem, vbi vtatur ſtola, ſcilicet, animæ & corporis induemur. Et inde eſt quod duo allelu-Ia in illa quinquageſima cā-
2 tamus. † Quinquageſi. quoq; pſalmorū triplex eſt: & tres ſtatus Chriſtianæ religionis ſignificat: Primus eſt pœnitentiæ: ſecūdus iuſtitiæ: tertius laudis vitæ æternæ: ideóq; in prima terminatur in Pſal. Miſerere mei Deus: ſecunda in Pſal. Miſericordiam & iudicium. Tertia: omnis ſpiritus laudet dominum, quod eſt in fine pſalmi: Laudate Dominum de cœlis. Hæ tres quinquageſimæ ſignificant dies diluuij. Tot enim diebus fuit aqua ſuper faciē terræ, ſcilicet centum quinquaginta. Ideò ergo tres quinquageſimas pſalmorum cantamus: vt Deus à tali diluuio & ab omni pe- *Geneſ. 7.*
3 riculo nos defendat. † In quinquageſima verò annorum, erat annus iubileus, qui quinquageſimus erat. Tanta enim erat ſeptenarij celebritas, quòd ſeptima dies celebrabatur ſcilicet ſabbatū: & ſeptima ſeptimana: vt per Pentec. ſeptimus mēſis, vt September: & ſeptenarius annus iubileus: in quo omnes ſerui liberantur. Si verò aliquis eſſet qui nollet liberari ſed remanere in ſeruitute Dñi ſui, ducebatur ad poſtes tabernaculi, vel templi, & perforabatur eius auris cum ſubula, quod erat ſignum ſeruitij: nec deinceps manumittebatur, etiam ſi vellet. Item omnia quæ tellus ex granis eo anno procreabat, omnibus erāt communia: non enim colebatur illo anno. Omnia etiam debita illo anno remittebantur: & poſſeſſiones alienatæ reſtituebantur, prout ſub Pente. dicetur: vnde iubileus, remittens, vel initians interpretatur: per quem rectè pœnitentia figuratur, per quem vera libertas tribuitur, & à diaboli ſeruitute liberamur, per eam etiam peccatorū debita remittuntur, & hæreditas æterna atque cœleſtes manſiones reſti- *Exod. 12.*
4 tuuntur. † Quinquageſima ergo, pœnitentię tempus & remiſſionis ſignificat. Inde eſt, ꝙ hoc tēpore pſalmus: Miſerere mei Deus qui eſt quinquageſimus: & eſt tempus pœnitentiæ & remiſſionis, frequentatur & legitur & cantatur de diluuio. Nam ſicut per diluuium mundus purgatus eſt à malis hominibus: ita per pœnitētiam purgatur μικροκόσμος, id eſt minor mūdus, ſcilicet homo à vitiis & criminibus. Rurſus quinquaginta dies in pœnitētia ducimus, vt in quinquaginta ſequentibus diebus, ſcilicet à Paſcha vſq; ad Pentec. quos in lætitia ſumus acturi non excedamus, qui in die Pentec. ſpiritus ſancti gratiam ſuſcipere mereamur. Finitur enim quinquageſima in die Paſchæ, quia pœnitentiā ad nouitatem *Pſal. 50.*

tiitatẽ vitæ reſurgere facit. De quinquageſima perſonarum ſermo habetur in Gen. Abrahã quæſiuit à Domino, ſi quinquaginta boni eſſent in populo, nũquid parceretur eis: imò dixit Dominus poſteà de quadraginta, & ſic vſq; ad decem. † De quinquageſi- 5
ma denariorum, habetur ſermo in euangelio, vbi agitur de duobus debitoribus, quorum vnus debebat centũ denarios: & alius quinquaginta: ſed de ea nihil ad præſens. Dicitur autẽ quinquageſima quaſi quinquies decem, ſignificans tempus remiſſionis: vt dictum eſt. Quinquagenarius enim numerus conſiſtit ex quinario & denario in ſe multiplicatis. Nã qui opera quinq; ſenſuum corporis per decem legis mandata moderatus fuerit, ſecurè dicere poterit, quod in vltimo die quinquageſimæ, ſ. in paſcha cantatur, ſ. Reſurrexi, & adhuc tecum ſum, &c. † no. quod Theleſ- 6
phorus & Gregorius Papæ iiij di. ſtatuimus. ij. c & cap. ſeq. ſtatuerunt vt clerici incipiãt à quinquageſima ieiunare. Inſtituta eſt quinquageſima, † primò, propter ſuppletionẽ: vt videlicet ſupple- 7
rentur dies dominici, qui de ieiunio quadrageſimę ſubtrahuntur: & ſic quadraginta dieb⁹ ieiunaretur: prout ſub ſeptuageſima eſt dictum. Secundò, propter ſignificationẽ: quia ſignificat tẽpus remiſſionis vt præmiſſum eſt. Tertiò, propter repræſentationem: quia non ſolũ tempus remiſſionis ſignificat: verum etiam ſtatum beatitudinis repræſentat. Nam in quinquageſimo anno ſerui efficiebãtur liberi: vt præmiſſum eſt: & quinquageſimo die agni immolati lex data eſt: & in quinquageſimo die à Paſcha datus eſt ſpiritus ſanctus: & ideò hic numerus ſtatum beatitudinis repræſentat: vbi erit adeptio libertatis, & cognitio veritatis, & perfectio charitatis. † Matutinale diei huius officiũ eſt de diluuio: vt eccle- 8
ſia incutiat timorem filiis ſuis, ne peccent per luxuriam, ſicut in miſſa poſt cõmunionem ne peccent per gulam. Et quia hæc duo vitia maximè dominãtur in illo tẽpore, ideò agit de diluuio, per quod pœnitentia deſignatur: vt præmiſſum eſt. Sed ne timor nimis deſperare faciat: dicit reſponſorium, Ponam arcum meum in nubibus cœli, in ſignum fœderis, quod exponitur allegoricè de Chriſto, vel de quolibet ſancto ſecundum ſuum modum. Arcus enim † ille quãto magis ad cœlum eleuatur, tantò magis ad ter- 9
ram deprimitur: ita ſanctus homo, quantò magis eleuatus eſt ad
Eccle. 3. cœleſtia, tantò plus ſe humiliat. Iuxta illud: Quantò magis es, humiliare in omnibus. Item arcus ille eſt ſignum fœderis: ſimiliter
Pſal. 83. & Chriſtus. Vnde in Pſal. Reſpice in faciem Chriſti tui, & ſancti etiam ſunt fœderis ſignũ: quia poſſent iram Dei tenere, ſicut fecit Moſes. lxv. diſt. diſciplina. Item arcus ipſe portentum eſt: ita & ſancti, quia ſi Dominus ita ſuos affligi permittit, quid erit de malis?

malis? vnde legitur in Eccleſia. Vidit arcum, id eſt, ſanctum,& benedixit, qui fecit illum. Notandũ autem eſt,quòd primò cantantur quædam reſponſoria de diluuio. Secundò, quædã de obedientia Abrahæ:poſtremò, de cæco illuminato,ad notandũ,quòd qui per pœnitentiam peccata ſua diluerit & mandatis dominicis vt Abraham obedierit: à Domino plenè illuminari merebitur.

10 Porrò,in officio miſſæ Eccleſia † rogat Deũ:&.inuocat pro filijs ſuis afflictis,dicens in introitu: Eſto mihi in deum protectorem, poſteà verò pro lapſis & dicit: Et in domum refugij, &c. Et cauſam ſubdit,ſcilicet per fidem, cùm dicit: Quoniã firmamentum meum & refugium meum,&c.Tertiò, pro tentatis in proſperitate exiſtentibus,cùm dicit:& propter nomen tuum dux mihi eris, & enutries me. De hoc etiam in præcedenti dominica dictũ eſt. Sequitur verſus:de ſpe.q.d.quia merito ſpei dabis mihi hoc, In te Domine ſperaui. Oratio pro afflictis eſt, ſcilicet Preces noſtras quæſumus Domine,&c.Epiſtola eſt de charitate 1.Corin.13.cap. Si linguis hominum loquar. q.d. omnes virtutes eo modo, quo haberi poſſunt, ſine charitate, nihil valeant ad vitam æternam. *Pſal.70.*

11 Et ponit † ibi quindecim gradus ex quibus peruenitur ad regnũ cœleſte. Primus gradus eſt:Charitas patiens eſt. Secundus,benigna eſt. Tertius,non æmulatur,&c.Deinde ſequitur commendatio charitatis. Charitas nunquam excidit.Quoniam autem non poteſt homo habere charitatem,niſi fiant mirabilia.Maius enim eſt de impio facere pium,quam creare cœlum & terram:ideò ſequitur reſponſorium:Tu es Deus, qui facis mirabilia:verſus eſt. Liberaſti in brachio tuo, id eſt, in Chriſto per fidem Chriſti. Et *Pſal.67.* ſequitur tractus:Iubilate, cuius verba videntur eſſe contra illud, quod per tractum ſignificatúr,ſcilicet dolores, per quos Eccleſia trahit vitam miſeram.Sed quod iubilatio ſeu exultatio, non eſt cõtrarium tractui, quoniam homo beatus in ipſis miſeriis exultat:& etiam quando homo liberatus eſt, in miſeriis gaudet:vnde in actibus Apoſtolorum: Ibant Apoſtoli gaudentes,&c. Et illud *Act.5.* Salomonis: Cor, quod nouit amaritudinem animæ ſuæ,in gau- *Prou.14.* dio eius non miſcebitur extraneus,id eſt, diabolus,hoc eſt ſuper omne gaudium. Euangelium eſt de fide paſſionis,& reſurrectionis:Ecce aſcendimus Hieroſolymam, &c. Luc. xviij.cap.& quia per fidem cæci illuminantur: ideò ſtatim ſequitur cæci illuminatio, qui valdè ſapienter petiit, dicens: Domine, vt videam, quia viſio erit tota merces. Offertorium ſimiliter eſt de fide: Benedictus es Domine, &c. Et aduerte, quia in Euangelio cæ- *Pſal.118.* cus petitionem geminat, dicens bis: Fili Dauid, miſerere mei. & in offertorio ſimiliter etiam gratias de illuminatione vtriuſq;

populi

populi duplicat,dicens bis:Benedictus es Domine,& in aliis etiã verbis magis ac magis dupliciter illuminari poſtulat,dicens bis: Doce me iuſtificationes tuas,vel bis dicens: Iuſtificationes tuas propter viam teſtimoniorũ,& veritatis & mandatorũ. Poſtcommunio, ſcilicet manducauerunt & ſaturati ſunt nimis, eſt de timore,vt ad memoriã reducamus quod dicitur de Iudæis:Adhuc
Pſal. 77. eſcæ eorũ erant in ore ipſorum:ira Dei deſcẽdit ſuper eos.Quia enim comederant vſque ad nauſeam, ſtatim Deũ ad iracundiam concitauerunt:vt videlicet,incutiatur nobis timor,ne per gulam offendamus Deum,ſicut Iudæi. Hoc autem facit eccleſia: quia ſolent homines magis intendere gulæ propter carnis præuium, quod imminet,de quibus dicit Gregor.diſt.iiij.denique quòd relinquẽdi ſunt ſuo ingenio cum venia. Et ideò benè cõpetit huic diei.Poteſt etiam † & aliter dici,ꝙ tria ſunt neceſſaria,quæ pro- 12
ponuntur nobis in Epiſtola& in Euangelio:ad hoc,vt opera pœnitentiæ quæ per quinquageſimã figurantur, ſint perfecta, ſcilicet charitas, quæ proponitur in Epiſtola: Memoria Dominicæ paſſionis: & fides, quæ intelligitur per cæci illuminationem: & hæc proponuntur in Euãgelio:vera fides,ſine quaDeo nemo placere poteſt,opera facit acceptabilia:memoria paſſionis reddit facilia:charitas facit eſſe cõtinua. Et ſicut Eccleſia primò deſperãs clamauerat: Circundederunt me,&c. & poſt ad ſe rediens, adiuuari petebat: ita hîc iam concepta fiducia, & ſpe veniæ propter pœnitentiam,quaſi Dominum tenendo,orat & dicit: Eſto mihi, &c.vbi petit quatuor:ſcilicet protectionẽ illis, qui ſunt in aduerſis: firmamentum illis, qui ſunt in gratia: refrigerium illis, qui ſunt in culpa:& ducatum illis,qui ſunt in proſperis.Epiſtola verò nos ponit in expeditione, armis muniri docens tractus, triumphatori militiæ nos docet ſeruire, ei quidem, qui nos fecit: non ei, cui nos vendidimus.Et no. euangeliorum conſequentiam rationabiliter ordinatam: nam in ſeptuageſima vineam colimus, in ſexageſima agrum ſeminamus,ſiue ſemen ſpargimus: in quinquageſima fructum lucis in cæco illuminato colligimus.

SVMMA.

1 *Quadrageſima,ſequitur quinquageſimã.Et eius cõmẽdatio,poſt n.2.*
2 *Ieiunium primũ inſtituit Petrus Apoſt.Et quorſum inſtitutũ.nu.3.*
4 *Quadrageſima,offerimus Deo decimas.*
5 *G.Durandus,origine fuit prouincialis.*
6 *Quadrageſima, cur ſub Ver inchoetur, & producatur ad Paſcha, præter tamen rationem temporis,quo Chriſtus ieiunauit.*
7 *Quadrageſima,cur in Miſſa dicatur : Humiliate capita veſtra Deo*
8 *Genua cur flectam⁹ in quadrageſima,ſub illã collectã.Humiliate capita*

pita veſtra Deo. Et num.9.10.

11 *Pſalmus frequens in quadrageſima, Qui habitat.*

12 *Quadrageſimale tempus, eſt tempus luctus.*

13 *Ieiunium, cur inchoëtur in quarta feria. Et num.14.15.16.17.*

18 *Cineres, cur imponãtur capitibus, in capite ieiunij. Et vnde is mos ortus.* 19 *Pœnitentiæ vis ſumma. Et quotuplex ſit, nu.20.*

De feria quarta in capite ieiuniorum. Cap. XXVIII.

1 POſt quinquageſimam † ſequitur quadrageſima, quæ eſt numerus ſpiritualis pœnitentiæ in qua ieiunat eccleſia:& pœnitet de peccatis ſuis. Per pœnitentiã enim, quę in quadrageſima perficitur: peruenitur ad quinquageſimam, id eſt, ad annum iubileum: hoc eſt ad remiſſionem peccatorum, vt præmiſſum eſt. Incipit autem quadrageſima à dominica ſequenti, in qua cantatur: Inuocauit me, ſed in feria quarta ieiuniũ inchoatur, vt iam
2 dicetur: Beatus Petrus † primò inſtituit ieiunium quadrageſimæ antè Paſcha. Nec vacat à myſterio, quòd quadraginta ſex diebus à capite ieiunij vſque ad Paſcha in abſtinentia ſumus. Nam poſt Babylonicam captiuitatem xlvj. annis ædificatum fuit templum Domini: vnde & nos poſt captiuitatem Babylonis, id eſt, confuſionis vitiorum xlvj. diebus per abſtinentiã & bona opera, noſmetipſos templum Deo ædificamus. Quare autem xl. diebus ieiunetur, & quare dicitur quadrageſima, ſub dominica ſequenti dicetur. Sanè ieiuniũ quadrageſimæ commendatur ab inſtitutione, & à tribus temporibus, & à perſonis quæ in illis ieiunauerũt.
3 Rurſus † ieiunia ideò ſunt inſtituta: quoniã in veteri lege præceptum erat decimas Deo, & primitias de omnibus bonis reddi: vnde & nos idipſum facere debemus, & etiam de nobiſipſis, ſ. de corpore & de mente, & de tempore. De his aliis ieiuniis dictum eſt ſub quarta feria tertiæ hebdomadæ aduentus. Siquidẽ de nobis decimas, & primitias Deo offerimus, quando bonum operamur: In quadrageſima ſoluitur decima dierum, quoniã ſecũdùm Gregor. de conſecr. diſt. v. quadrageſima, à prima dominica quadrageſimæ, vſque in Paſcha ſex hebdomadæ cõputantur: quarum dies ſunt quadraginta duo, ex quibus dũ ſex dies dominici ſubtrahuntur de ieiunio, remanent tantũ triginta ſex dies abſtinentiæ, qui ſunt quaſi decẽ anni. Vt ergo numerus quadraginta dierum, quibus Chriſtus ieiunauit, impleatur: recipiuntur ex inſtitutione Gregorij Papæ, de conſecr. diſt. v. quadrageſima, quatuor dies præcedentis hebdomadæ: videlicet quarta, quinta, ſexta feriæ & ſabbatum: & ſecundùm hoc dicitur quadrageſima, quaſi quatuor cum decima: quoniam triginta ſex diebus, qui ſunt decima, adduntur quatuor, vt præmiſſum eſt: quorum primus eſt

ſanctificationis & mundationis:quia tunc tam animã,quam corpus mũdamus cineres capitibus aſpergẽtes. Reliqui tres ſunt de primitiis dierum,qui ſoluuntur in quatuor temporibus anni.Sed cum triginta ſex dies prędicti ſint decẽ trecentorũ ſexaginta dierum:& annus conſtat ex trecẽtis ſexaginta quinq; diebus, & ſex horis:patet,ꝙ cùm ieiunamus triginta ſex dies,ratione decimæ, remanẽt quinque dies indecimati,& ſex horæ:ſed de illis ieiunamus quatuor dies præcedẽtis hebdomadæ,vt ſacer numerus cõpleatur,vt præmiſſum eſt.Sed ſecundũ hoc adhuc remanent triginta horæ indecimatę,videlicet vnus dies,qui continet vigintiquatuor horas,& ſex horæ : ſed poteſt dici, ꝙ pro decima illius temporis in ſabbato ſancto tardius cœnamus : vel fortè propter hoc die illa tardius, ſ.de nocte,miſſa celebratur:vt dictum eſt in procm.iiij.partis.† Nos verò prouinciales † ieiuniũ quadrage- 4
ſimæ in præcedenti ſecũda feria inchoamus:& ſic duos dies plus 5
cæteris nationibus ieiunamus:& hoc non ſolũ propter quãdam honeſtatẽ:vt videlicet ſic biduo purificati,in quarta feria ſacrum ieiuniũ inchoẽmus:verùm etiã pro eo, ꝙ quadrageſima in magno die Iouis cœnæ terminatur,prout ſub titu. de ſeptuageſima dictũ eſt.Vltimos ergo duos dies nõ ratione quadrageſimæ : ſed propter cauſam ibi dictã &propter eorũ ſanctitatem ieiunamus. Clerici etiã in quinquageſima ieiuniũ inchoare tenentur, prout ibi dictũ eſt. Quidã autẽ dixerunt, ꝙ præmiſſi quatuor dies adduntur alia de cauſa:videlicet tres,pro tribus diebus quatuor tẽporum,qui in quadrageſima cõtingunt:quartus, pro vigilia Paſchæ quã ieiunare debemus,ſed præmiſſa ratio verior eſt.Sed cũ in quadraginta † inuitemur per ieiunium Chriſti,vt præmiſſum 6
eſt,& ipſe ſtatim poſt baptiſmũ, ſ. epiphaniam ſuũ ieiunium inchoauerit:Quæritur quare hoc tẽpore ieiuniũ inchoamus,& illud cum Paſcha cõtinuamus,& nõ eodem tẽpore,quo ipſe ieiunauit,cum ipſius actio, noſtra debeat eſſe inſtructio, duodecima quæſtione,ſecunda,exemplũ. Ad quod quadruplex eſt ratio. Prima,quia in quadrageſima repræſentamus populũ Iſraël qui fuit quadraginta annis in deſerto, & ſtatim poſt celebrauit Paſcha. Secunda,quia homines tempore verno naturaliter ad libidinem cõmouentur,ad q̃ reſtringendã inſtitutũ eſt hoc tẽpore ieiunari. Tertia,quia Chriſti paſſioni reſurrectio continuatur : igitur rationabile fuit vt afflictio noſtra cõtinua eſſet paſſioni Saluatoris. Cùm enim ipſe pro nobis paſſus ſit:& nos ei compati debemus: vt ita tandem conregnemus , & poſt paſſionẽ ſtatim reſurrectio ſubſequatur.Iuxta illud Apoſtoli:Si compatimur,& conregnabimus:nam & ægrotus magis affligitur,cùm approximat ſanitati.

Quarta,

Quarta,quia ſicut filij Iſraël prius,quam agnum comederent,ſe affligebant,& lactucas agreſtes, id eſt,amaras,comedebant:ita & nos per pœnitentiæ amaritudinem debemus prius affligi:vt ſtatim poſt dignè poſſimus comedere agnũ vitæ,id eſt,corpus Chri
7 ſti,vt ſic myſtica capiamus paſchalia ſacramẽta. † Porrò in miſſis quadrageſimalib⁹ frequẽtatur:Humiliate capita veſtra Deo, eò quòd illo tempore diabolus magis impugnat nos. Vnde Deũ humiliter orare,& nos ſibi humiliare debemus:& vt nos ſub omnipotentis Dei manu humiliemus,dicitur etiam : Flectamus genua,de quo dictum eſt ſub quarta parte ſub tit.de ſalutatione.Et
8 † eſt ſciendum,quod flectamus genua, & humiliate capita : ſeſe comitantur & neutrũ dicitur in dominica die. Nam vt ait Greg. qui in dominica die genua flectit, Deum reſurrexiſſe negat, propter multas quidẽ cauſas,orando nos ad terrã proſternimus, prout dictum eſt in v.parte ſub prima. Dicitur etiã oratio ſuper populum poſt,humiliate capita,& cætera, propter temporis ſanctitatem. Et ad notandum,quòd in hac vita pro nobis eſt orandum,vt in futuro audire mereamur à Domino:Venite benedicti *Matt.* 25.
patris mei,&c. quæ quidem oratio eſt vicaria ſanctæ cõmunionis.Olim enim omnes communicabant:& communicaturos diaconus ad flectendum genua inuitabat:nunc verò,quia multi ſuſcipiunt corpus Domini indignè, pro communione vtimur oratione,diacono ſicut prius ſuo fungente officio,& dicente:Humi- *Luca* 18.
liate capita veſtra Deo,quia quicunque humiliauerit ſe, exaltabitur:& quiſquis hic bonis actibus benedicetur, æternæ benedictioni poſtmodũ adſcribetur.In hac ergo oratione ſacerdos milites Chriſti pugnæ commendat ad dimicandum contra hoſtem antiquũ,& inſidias inimicorum:& ideò præmunit eos per miniſtrum armis humilitatis:dicens humiliate capita veſtra Deo, & ſic tandem capitibus humiliatis quaſi confirmans eos, infundit ſuper eos protectionẽ ſuę benedictionis:& hoc magis in ſeptuageſima,quoniã aduerſarius noſter tunc ſolicitus circuit,quærens *1.Pet.* 5.
9 quem deuoret. † Secundò, in prima collecta genua flectimus in poſtulatione iuſtitiæ,quæ eſt neceſſaria in præſenti vita,in vltima verò reuerenter inclinamus in gratiarũ actionem pro diurno
10 denario vitæ futuræ.† Tertiò,in prima collecta flectimus genua pro pugna præſentis vitæ, afflictionẽ laboris & cõtinentiæ oſtẽdentes.In vltima,quæ eſt pro gratiarum actione caput humiliamus, per quod mentis humilitas deſignatur:quia in æterna vita omnis labor excludetur : ſed humilitas ſuperſtabit, de hoc dicetur ſub ſabbato primæ hebdomadæ quadrageſimæ. Item in fine miſſæ dicitur:Benedicamus Domino,de quo dictũ eſt in quarta

parte ſub tit.de oratione nouiſſima.Hoc etiam tempore cortinę in eccleſia ſuſpenduntur,de quo dictum eſt in j.parte ſub tit. de picturis.Porrò eccleſia † his diebus in magno certamine conſti- 11
tuta in quadrageſima frequentat Pſalmũ:Qui habitat,quia Pſalmus ille informat in certaminę poſitos ſpem ſuam in Domino ponere:& omne adiutorium ab eo depoſcere, de quo ſub dñica ſequenti dicetur. Hoc tempore diaconus caſulam ſuper humerũ portat: de quo dictum eſt in parte ſecunda, ſub tit.de diacono. Ab hac quoque quarta feria, vſque ad dñicam Palmarũ, dicitur omni die præfatio de ieiunio.Etiam dñicis diebus apud quoſdã. In illa verò dominica,& ſequentibus diebus dicitur præfatio de paſſione. Sed videtur eſſe incongruũ, quòd in dominicis diebus cantetur præfatio de ieiunio,cum in illis non ieiunetur:& ideò quidam dicunt in illis quotidianã præfationẽ,ſed licet non ieiunetur numero:ieiunatur tñ qualitate,id eſt,in cibo quadrageſimali,ſicut in aliis diebus. In quibuſdam tñ eccleſiis incipiũt dicere præfationẽ de paſſione in dñica de paſſione: & in quibuſdã etiã dicunt præfationẽ de ieiunio vſque ad quartam feriam ante Paſcha. Verùm licet, vt premiſſum eſt, quadrageſimali ieiunio, quod incipit in dñica quadrageſimæ, ſuperadditi ſunt quatuor dies: ſolennitates tamen officij quadrageſimalis temporis incipiunt in eadem dñica,ſicut prius & non ante,nec in hoc immutatio facta fuit:quanquã potius ex incuria, quam ex certa ſcientia hoc cõtigiſſe credatur: nam idẽ deberet eſſe caput ieiunij & officij:& ſecũdũ hoc videtur,ꝙ in dictis quatuor diebus deberẽt immediatè poſt miſſam dici veſperæ. Circa † quod notandum 12
eſtꝙ quadrageſimale tẽpus, eſt luctus, & pœnitentiæ tẽpus:pœnitentes autẽ dum cõuertuntur ad Chriſtũ, à tenebris ad lucem tranſeunt:veſpertinũ verò tẽpus propter defectũ & obſcuritatẽ, imperfectionẽ deſignat.Quia ergo pœnitentes nõ imperfectioni & defectui,ſed potius perfectioni & luci veritatis inſiſtunt:idcirco cõuenienter quantũ ad veſperas dictũ tẽpus lucis ex inſtitutione Gabilon.Concil.de conſec.diſ.j.ſolent. præuenitur,vt ſic ſtatim poſt miſſam dicantur: quæ aliàs circa noctis tẽpus conſueuerant dici.Hoc tñ quatuor prædictis diebus præcedentibus non ſeruatur, qui diebus quadrageſimalibus ſuperadditi ex alia cauſa fuerũt.Vel poteſt dici,quòd quia quadrageſimali tempore propter diſpoſitionẽ ad Paſchalem ſolennitatẽ & correctionem delictorũ præteritorum, ſanctioribus operibus inſiſtendum eſt: ideò prouiſum eſt,vt eo tempore,quo ſeruamus illa ieiunia, plures orationum ſupplicationes ieiunij agamus, & propter hoc non ſolùm alias horas,verumetiam veſperas ante cibũ dicimus.

Prædictis

Prædictis tamen quatuor hebdomadis hoc non ſeruatur, ad repræſentandum primariã diſpoſitionem pœnitentium:qui in ſuis primordiis non poſſunt tot ſanctitatis obſeruãtiis inſudare. Hoc tempore dicitur ad horas capitulum:Conuertimini.Iohel.2.cap. & illud inter veſtibulũ,quòd eſt ibidẽ,& illud : Clama, ne ceſſes. Eſa.58.cap.& illud:Derelinquat impius.Eſa.55.c.& illud:Frange
13 eſurienti. Eſa.58.c. † Sanè hæc quarta feria quatuor priuilegiis inſignitur. Primum, quia tali die incipimus ieiunare : quod fit quadruplici ratione.Primò,pro eo,quòd Chriſtus legitur quarta feria ſuũ ieiuniũ inchoaſſe,quod inde videtur:quia natus eſt die Dominica:& ſi quis diligenter cõputet annos ex tunc,vſque ad xxx. ſecundum rationes cõputi, inueniet eum in tertia feria baptizatum fuiſſe:& ſequenti die intrans in deſertum,inchoauit ie-
14 iunium.Secundò,ideò † in quarta feria ieiuniũ inchoamus:quia in quarta ætate Salomon templũ ædificauit:& nos quaſi fundamentum illius templi,quod ex nobis conſtruitur,facimus ieiunando,vt in Paſcha templũ Dñi eſſe poſſimus. Vnde Apoſtolus:
15 Templum Dñi ſanctũ eſt,quòd eſtis vos.† Tertiò,ideò in quarta feria ieiuniũ incipit.Cùm enim eccleſia in diebus dñicis quadrageſimæ non ieiunet, propter gaudiũ, quod habet de reſurrectione Dñi,quæ in illa die facta eſt.In reſurrectione Dñs legitur bis cõmediſſe:ſemel cum diſcipulis euntibus in Emaus:& iterũ, qñ intrauit clauſis ianuis ad diſcipulos, & attulerunt ei partem piſcis aſſi, & fauum mellis. Ideò incipit ieiunare ab hac quarta feria antecedente dominicam illam, quæ propter hoc vocatur
16 caput ieiunij. De hoc etiam iam præmiſſum eſt. † Quartò, quia ſicut iam dicetur hoc tempore ad bellũ procedimus:ideò quatuor diebus huius hebdomadæ ieiunamus, vt quatuor armati virtutibus,ſcilicet iuſtitia, fortitudine, prudentia & temperãtia, quatuor mala,quæ per primũ parẽtem incurrimus, deploremus, ſcilicet quod de Paradiſo eiecti ſumus:quòd in hac valle miſeriæ cibo ad modum iumentorum indigemus:quòd in infernum deſcendere timemus,quòd in patria cum Domino non gaudemus.
17 † Quintò,vt defleamus quatuor mala,quæ fecimus,ſcilicet peccatum cogitationis,operis,cõſuetudinis & locutionis.Secundum priuilegiũ eſt,quia illa die audiuntur confeſſiones publicè pœnitentium,& eis pœnitentiæ imponũtur.Tertium,quia tunc cineres capitibus aſpergũtur,vt iam dicetur.Quartum,quia in die iſta fit proceſſio,qualem per totũ annum fieri nõ contingit. Pœnitentes namq; tunc ab eccleſia cũ proceſſione,& cruce eiiciuntur:& in die cœnæ in eadem recipiuntur:ſicut ſub illa die dicetur.Proceſſionem quidem facimus : quia tunc ad bellum contra

2.Cor.6.

Luca 24.

hoſtes incedimus,qui quaſi in expeditione,à ſeptuageſima,vſque tunc fuimus. Procedentes ergo contra hoſtes armis noſtris armamur: quæ ſunt humiliatio, oratio, afflictio, eleemoſynarum largitio. Humiliatio,ſicut iam dicetur eſt in cinere.Oratio:quia tunc dicimus:Parce Domine,&c.Afflictio,de quâ in Euãgelio:Cũ ieiunatis,&c. Eleemoſynarũ largitio, quæ maximè hoc tempore
Pſal. 29. frequentãda eſt,vnde:Abſcõde eleemoſynã in ſinu pauperis. Talibus itaq; armis armati,ad bella procedimus.Vnde collecta huius diei eſt,Cõcede nobis omnipotẽs Deus pręſidia militięChriſtianæ,ſanctis inchoare ieiuniis,&c.Cæterũ in hac die officiũ vſque ad nonã differimus : non tantum quia Dominus hora nona expirauit:ſed etiã propter gaſtrimargiã noſtrã.Adeò nãque ventri dediti ſumus,quod audita miſſa ſtatim ad cibũ curreremus,& de horis parum aut nihil curaremus.Vnde in cõcilio Cabilen.de cõſe.di.j.ſolẽt. dicitur, quod ad miſſam cõcurrendũ eſt:& auditis miſſarũ ſolẽniis & veſpertinis officiis,ac largitis eleemoſynis,ad cibum accedendũ eſt. Hac etiã†die benedicitur cinis,& in ſignũ 18
humilitatis capitibus aſpergitur ſub his verbis. Cinis es,& in cinerem reuerteris: quod dictum fuit Adæ Gen.3.c. Et Iob pœnitentiã in fauilla & cinere egit:prout legitur Iob vlt.c. Et ait Dominus:In domo pulueris puluere vos aſpergite. Michæ.1.c.Item legitur Iudith.3.c.quòd filij Iſraël humiliauerunt animas ſuas in ieiuniis,& cinis ſuper capita eorum. Et Abraham inquit:Loquar ad Dominum meum,cum ſim puluis & cinis.Gene.18.c.& Mardochæus indutus eſt ſacco ſpargens cinerem capiti ſuo , Heſter. 4.c.& filiæ Syon conſperſerũt cinere capita ſua.Tren.4.c.Et hoc eſt,quod ſicut ex libro pontificali habetur ; Pœnitentes & morituri in ſignum pœnitentiæ & humilitatis:& quod terra & puluis ſunt:ſe in cinere vel ſolo proſternunt:& cilicium induunt : quòd ex veteri teſt.tractum eſt.Legitur enim Eſa.58.c.quòd pœnitẽtes ſacco & cinere ſternuntur. Idem Hiere. 25.cap. Aſpergimini cinere:quia completi ſunt dies veſtri.Idem Ionæ. 3. c. Rex Niniue indutus eſt ſacco,& ſedit in cinere. Item Tre.3.c. Virgines Hieruſalem accinctæ ſunt ciliciis. Item in Pſal.35. Induebar cilicio.
Fit etiam hoc,ad†ſignificandum,quòd ſicut in eiectione Adæ de 19
Paradiſo, maledicta fuit terra in opere ſuo : ſic per humilitatem pœnitentiæ terra noſtra,ſ.liberum arbitrium noſtrum benedicitur per pœnitentiã:vt non ſpinas & tribulos , ſed dignos fructus pœnitẽtiæ germinet.Inuitãtur autẽ omnes ad pœnitentiã, generaliter cum dicitur,in antiphona:Immutemur habitu,&c.Ieiunemus,& ploremus ante deũ,&c. Et oſtenditur cauſa,quare debeãt homines ieiunare, ſ. quia Dominus expectat eos ad pœnitentiã.

Vnde

Vnde introitus eſt : Miſereris omniũ Domine, propter pœniten-
tiã:& eſt Sapien. 11.c. omnes etiã orationes quæcunque dicũtur,
faciunt ad idẽ in Epiſtola:Cõuertimini,&c. quæ eſt Iohëlis 2. c.
ad hoc inuitantur generaliter parui & magni & vtriuſque ſexus.
Vnde dicit : Sanctificate ieiuniũ. Vocate cœlũ,cõgregate populũ,
&c. Sequitur rñſoriũ:Miſerere mei Deus,&c.quod reſpõdet Epi-
10 ſtolæ:oſtẽdẽs † triplicẽ effectũ pœnitẽtiæ.Primũ quia per eũ ha-
bemus remiſſionẽ peccatorũ & colationẽ gratiæ,& conculcatio-
nẽ inimicorũ. Vnde ſequitur:Dedit in opprobriũ cõculcãtes me.
Sequitur tractus:Dñe, nõ ſecundũ peccata noſtra,&c qui ſignifi-
cat laborẽ,qui in pœnitẽtia habetur. Et dicitur iſte tractus, vſq; ad
Dñicam de paſſione in ſecũda,quarta, & ſexta feriis:vt in diebus
arctiori ieiunio deputatis, incœptæ pœnitẽtiæ memores oratio-
nes ieiunio cõbinemus. In Euãgelio autẽ,Cũ ieiunatis,&c.Matt.
c 6.legitur de modo ieiunãdi,vbi dicitur : Tu aũt cũ ieiunas,vn-
ge caput tuũ, & faciem tuã laua: quia omnis pœnitens debet vn-
gi oleo ſpirituali,quod eſt iucũditas mẽtis, tanquã athleta & pu-
gil Domini:ſicut habetur in Eccleſiaſtico : Oleum de capite tuo *Eccle.9.*
non deficiat:& faciẽ tuam laua,i.interiorẽ hilaritatẽ exterius de-
monſtra,ne videaris hominibus ieiunãs,i. ſic ieiuna,vt nõ inten-
das fauorem humanum, ſed ſolius Dei,& pater tuus,qui videt in
abſcondito,reddet tibi. Offerẽda eſt:Exaltabo, vbi eſt gratiarum *Pſal.29.*
actio de impetranda remiſſione. Communio eſt : Qui meditabi- *Pſal. 1.*
tur, in qua eſt aliorum exhortatio de legis meditatione : & con-
ſonat Euangelio:quia meditari in lege,eſt theſaurizare in cœlo.

ANNOTATIO.

* Ieiuniũ.) Quadrageſima ieiuniorum habet authoritatem,& in veteribus libris ex ieiunio Moſi, & Heliæ, & ex Euangelio, inquit Auguſt. Epiſtol. 119. vt de Moſe patet Exo. 24. & 34. De Helia. 3. Reg. 19. De Chriſto, Mat. 4. Luc. 9. De ieiunij præterea inſtitutione & qualitate, abunde cùm alibi, tum vel ex concilio Cabilonenſi, in c. ſolent. de conſe. d. 1.

SVMMA.

1 *Pœnitentia in tribus conſiſtit.*

De quinta feria. Cap. XXIX.

SEquitur de quinta feria. Siquidẽ inuitati ſunt omnes in præ-
cedenti die ſicut ibi dictũ eſt, ad pœnitentiam. Sed quia pœ-
1 nitentia † conſiſtit in tribus, ſ. in oratione, ieiunio, & eleemo-
ſyna, ideò in tribus ſequentibus diebus agit de his tribus:& pri-
mò de oratione in hac quinta feria, & ideò incipit introitus:Dũ
clamarem ad Dominum. Fit autem oratio ab aliquo,quandoque
pro ſe, quandoque pro alio. Vt ergo oſtendatur quantum valet

ab aliquo, pro ſe facta oratio: igitur ſequitur Epiſtola: Ægrotauit. Eſa. 38. c. In qua proponit Eccleſia Regem Ezechiam in exemplo, qui oratione pro ſe facta impetrauit à Domino quindecim annos vitæ ſuæ ſuperaddi. Vt etiam Eccleſia oſtendat, quantum valet oratio pro alio facta, legitur Euangelium: Cùm intraret Ieſus. Mat. &c. de Centurione, qui rogauit Dominum pro puero ſuo, vt ſanaretur: quod impetrauit.

S V M M A.

1 *Ieiuniũ ſpirituale Deo placet: nõ carnale, & ſextæ feriæ officiũ. nu. 2.*

De Sexta feria. Cap. XXX.

IN ſexta feria agitur de ieiunio, & oſtẽditur quale† ieiuniũ placet Deo, ſ. ſpirituale, non carnale: vnde Epiſtola agit de hoc: Clama, ne ceſſes. Eſa. 58. c. & poſt; Quare ieiunauimus, & nõ aſpexiſti, &c. Et Dñs rñdet; Nũquid tale eſt ieiuniũ quod elegi cõtorquere quaſi circulũ caput, &c. quaſi diceret: Nõ placet mihi tale ieiuniũ quod aliquis ſe cruciet tãtũ, ſed quod diſſoluat faſciculos impietatis, i. ab omni peccato abſtineat: quod fit per charitatem. Vnde† ſequitur Euangelium: Audiſtis quia. Matth. 5. c. Agens de charitate, vbi dicitur licet hoc in Eccleſia non legatur, dictum eſt antiquis: Non occides, Ego autem dico, non iraſceris.

(margin: 1 beside line 1; 2 beside "Vnde† ſequitur")

S V M M A.

1 *Sabbatum præcedens primam quadrageſ. Dominicam, non habet quicquam proprium.*

De Sabbato. Cap. XXXI.

IN ſabbato agit Eccleſia de eleemoſyna, & de ſabbato: quia per præmiſſa tria, ſ. orationes, ieiunia, eleemoſynas venitur ab ſabbatiſmum mentis, vbi pœna iam facta quæ ſpectat ad pœnitentiam, i. pax, quæ eſt quies, & ſabbatiſmus mentis, ſe oſculantur, i. conueniunt. Et propter hoc ſequitur apertè in Epiſtola. Eſa. 58. c. Si abſtuleris de medio tui catenam, ſ. peccatorum, & cætera quæ ibidem ſequuntur, tunc vocaberis ſabbatum delicatum, &c. quæ ibidem ſequuntur: & hoc idem dicitur in Euãgelio: Cùm ſerò eſſet, &c. Mat. 6. Vbi dicitur de diſcipulis laborantibus in mari, per quos pœnitentes deſignantur, quod Dñs aſcendit in nauiculam cum eis: & ſtatim facta eſt tranquillitas, quia Deo præſente in corde hominis pacificatur anima, & tranquillũ fit ibi. Hoc† ſabbatum licet habeat Epiſtolam & Euangelium, ſicut nonnulla alia per anni circulum: non tamen eſt cantibus officiatum, quia ſecundum quoſdam, nondum erat ſolenni ieiunio deputatũ. Hodie verò ieiunamus, vt ad quietis æternæ ſabbatum perueniamus.

S V M M A.

1 *Quadrageſimæ prima Dominica, quæ dicitur quintana. Et cur dicta*

quæ

quadrageſima, eiuſq; introitus. nu.6.
2 *Ieiunium cur dimenſum quadraginta diebus.Et cuius exẽplo.nu.3.*
4 *Pœnitentiæ fructus quis.*
5 *Ieiunij principium interrumpit ordinem hiſtoriarum, in prima Dominica quadrageſima.*
7 *Epiſtola Pauli: Hortamur vos, &c. militem Chriſtianum armat quatuor virtutibus cardinalibus.*
8 *Tentator cũ viribus, verſutia & fraude ſit homine ſuperior, quâ audeat homo certamen cum eo inire.* 9 *Tentatio eſt quadruplex.*
10 *Tentator quotupliciter Dominum tentauit.*
11 *Miſſæ intrsitus, in prima feria primæ Dominicæ quadrageſimalis.*
12 *Cruces quando velentur, & velum ante altare ſuſpendatur.*

De prima Dominica quadrageſimæ. CAP. XXXII.

1 IN hac Dñica, in qua cãtatur: Inuocauit me,&c.incipit quadrageſima, quæ ſignificat tẽpus pœnitẽtię ſpiritualis:& † vocatur Dñica quintana,quia quinta eſt à Paſcha.Quid aũt ſignificẽt q̃nque quadrageſimæ, dictũ eſt in j.parte ſub tit.de picturis. Dictũ eſt autẽ quadrageſima,licet in ea ſint quadragintaduo dies, vſq; ad Paſcha.Primò,quia Eccleſia nõ curauit de duobus,quæ minutias nõ attendit, ſed ſummã numeri ponit, quãuis ſit parum plus vel minus.Secundò, quia quadrageſima nõ protenditur, niſi vſq; ad diẽ cœnæ Domini, quæ eſt dies abſolutionis. Nã per quadrageſimã bene obſeruatã,& per verã pœnitentiam,peruenit homo ſpiritualiter ad cœnã agni.Vnde Apoc.Beatus,qui vocatus eſt ad cœnã nuptiarũ agni & ſecũdũ hoc ſolũ ſunt xl.dies. Tertiò,quia filij Iſraël laborãtes in deſerto, xl. annis cibati manna, per quadraginta manſiones venerũt in terram promiſſionis: quo etiam exemplo.xl. diebus à delictis corporis abſtinẽtes, verbis vitæ reficimur, orationi vacamus: vt tandẽ per Ieſum Chriſtũ in terram viuentium introëamus ſicut illi,per Ieſum Naue, i. Ioſue in terram promiſſionis introducti ſunt. Ideò autem,ſecundum Hiero. ſunt in ea quadraginta duo dies, quia Dominus venit ad nos per quadragintaduas generationes:computatis Ieconia patre, & Ieconia filio, & ipſo Domino. Sanè totum tẽpus vitæ noſtræ qua-
2 drageſima eſt.Ieiunamus autem † quadraginta diebus,incipientes à præcedenti quarta feria.Primo,ſecundùm Auguſt.quoniam Matthæus quadraginta generationes poſuit. Ad hoc enim Dominus ſuo quadragenario numero ad nos deſcendit, vt nos ad eum noſtro quadragenario numero aſcendamus. de con. diſt. v. ieiunium. Secundò, ſecundùm eundem, quia ad hoc vt habeamus quinquagenarium,quadragenario adiiciendus eſt denarius. Ad hoc enim vt perueniamus ad requiem beatam, oportet nos

Apoc.9. *Num.33.* *Mat.1.*

toto tempore præſentis vitæ laborare. Vnde & Dominus cū diſcipulis quadraginta diebus manſit: & poſt decimam diem ſpiritum ſanctū miſit. Ieiunamus ergo quadraginta diebus. Nam † & 3
Exod. 24. Moſes accipiendo legem ieiunauit quadraginta diebus: ſimiliter & Helias. Dominus quoque noſter quadraginta diebus ieiunauit abſque cibo, & hoc pro inſtitutione & exemplo. Vnde nonnulli vnā tantū quadrageſimā obſeruant: illi verò pro merito ieiunauerunt. Communius tamen eſt tres quadrageſimas ſeruare, eò quod Moſes, vt tradūt Hebræi, ter aſcendēs ad Dominū, ieiunauit: vel potius, quia tres in tribus leguntur ieiunaſſe quadragenis, ſ. Moſes, Helias, & Dominus. Quare autem quadragintaſex diebus ſumus in abſtinentia, dictum eſt ſub præcedenti quarta feria. Conſiderandū eſt autem quod tēpus quadrageſimæ, pœnitentiæ adſcribitur. Pœnitentiæ autē † fructus ſunt ieiunium, vigi- 4
lia, & aliæ carnis afflictiones: eleemoſyna corporalis & ſpiritualis: & alia miſericordiæ opera, oratio & deprecatio, & aliæ ſpecies contēplationis: fletus, lachrymæ, & alia inſignia cōtritionis. Ideò de his & ſimilibus ad pœnitentiā pertinentibus, in nocturnis & diurnis officiis hac die, & ſequētibus legit & cātat Eccleſia copiosè. Et propter hoc etiā hoc tempore dicitur regulariter octies in canonicis horis Pſ. ille pœnitētialis: Miſerere mei Deus ſecūdū magnā miſericordiā tuā &c. Et eſt notādū, quod propter ieiunij principia † ordo interrūpitur hiſtoriarū. Cùm enim in ſe- 5
ptuageſima & ſexageſima cantatū fuerit de Adā: & in quinquageſima de Noë & Abraham, in hac prima interponitur de fructibus pœnitentiæ: in ſecunda verò de Iacob, in tertia de Ioſeph, in quarta de Moſe. Antiquitus tres inſtituit Eccleſia ſexageſimas, de quo tactum eſt in prima parte ſub titu. de Eccleſiaſticis ſacramentis. Sanè, quia, vt dictum eſt ſub quarta feria cinerū, hoc tēpus eſt Chriſtianæ militiæ & in quo diabolus fortius contra nos inſurgit, ideò ne homo deſperet quaſi confortatiuum quoddam canit Eccleſia introitum: † Inuocauit me, &c. Quo audito, ſpe 6
Rom. 11. ſit homo fortis. Vnde dicit Apoſtolus, Spe fortes, in tribulatione gaudentes. Et Eſa. 30. c. In ſilentio, & in ſpe erit fortitudo veſtra. Siquidē in his duobus conſiſtit tota fortitudo hominis ſpiritualis, ſ. in ſilentio, i. à tumultibus ſeculi, nihil de his quæ ſunt ſeculi appetendo, & in ſpe æterna deſiderando, per Epiſtolam quæ incipit. Hortamur vos. 2. Corin. 6. cap. Armat Eccleſia † milites ſuos 7
quatuor cardinalibus virtutibus. Primò, fortitudine, cùm dicit: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis, &c. Quæ ibi de fortitudine dicuntur, & quia ſequitur: in omnibus exhibeamus nos ſicut Dei miniſtros in multa patientia. Secundò,

tem-

temperantia,cũ dicit: In caſtitate, & ieiuniis multis. Tertiò,prudentia,cum dicit: In ſciẽtia,id eſt,prudentia, Sunt autẽ idẽ ſubiectio,ſciẽtia,& longanimitas,quia ſciẽtia & lõganimitate ſcimus conuerſari in medio prauæ & peruerſæ nationis, & bonitate & ſuauitate,quę eſt in ſpiritu ſancto,hoc totũ pro eodẽ ſumitur. Sequitur: in charitate nõ ficta,quia omnia ſine fictione fieri debẽt. Quartò,iuſtitia,cũ dicit: Per arma iuſtitię à dextris & à ſiniſtris. Poſt epiſtolã ſequitur reſpõſoriũ. Angelis ſuis Deus mãdauit de te,&c. Vt ſic ſecurè homo poſſit pugnare,ſequitur tractus: Qui habitat in adiutorio,in quo agit de tẽtatione. Tractus verò,Deo dicitur, q̃a ibi oſtẽditur quòd hæc vita miſera diſtrahitur multis *Pſal. 90.*

8 doloribus & laboribus. Et † q̃a poſſet cõqueri aliquis de inęqualitate iſtius pugnæ,q̃a tentator potẽtiſſimus eſt,vt habetur in Iob, Non eſt poteſtas ſub cœlo,quæ ei valeat cõparari. Et ſapientiſſimus, q̃a multa vidit. Et crudeliſſimus q̃a vt dicit Hier. Crudelis eſt,& non miſerebitur:homo autem infirmiſſimus & ignorans:& ideò in ipſo tractu ponitur ſolutio huius, quia ad hoc permittit Deus inimicũ tentare, vt homo timeat, & ad Deum cõfugiat q̃a ſcit & poteſt,& vult liberare: & ſic in ſe nõ ſperet,ſed in Deo qui promittit,quod liberabit,ſi cõfugiat ad eũ. Vult ergo Deus vt homo habeat timorem de inimico forti, & ſpem de promiſſionibus futurorũ,& de dilectione Dei vehementiſſima : ergo ſequitur ꝙ vult eũ protegere,quemadmodũ gallina protegit pullos ſuos ex amore vehementi,& eſt ſpes de cuſtodia Angelorũ:homo autem ſi molatur inter duas molas, timorem,ſ. & ſpem, efficietur panis *Iob. 41.* *Hier. 6.* *Mat. 23.*

9 placens Deo, & ſic vincet omnem † tentationem ſiue ſit leuis & occulta,quæ dicitur timor nocturnus: ſiue leuis & manifeſta,quę dicitur ſagita volãs in die : ſiue ſit grauis & occulta, quæ dicitur negotium perambulans in tenebris: ſiue ſit grauis & aperta, quæ dicitur dæmoniũ meridianũ. Hæc quatuor genera tentationum vincet quilibet ſic armatus: vt dictũ eſt. Sed in Euãge. nõ ſunt niſi tres tentationes,vbi dicitur: Ductus eſt Ieſus in deſer.&c. Mat.4. c. & cõprehenduntur quãdoq; omnes tentationes ſub quaternario,vt dictũ eſt,quandoq; ſub ternario, vt in eodem pſal. inferius dicetur. A laqueo venantiũ,id eſt,ab opere malo,& à verbo aſpe-

10 ro,id eſt,à peccato oris. Tentatus † aũt fuit Dominus à diabolo triplici tẽtatione,ſ. tentatione gulæ, cùm dicit ei: Dic vt lapides iſti panes fiãt. Cupiditatis,ſ. cũ dicit: Hæc omnia tibi dabo,ſi procidens adoraueris me. Et inanis gloriæ,ſcilicet quando diabolus voluit eum deiicere de pinnaculo: ſicut fecerat alios prædicatores multos: & vicit eum Dominus per authoritates ſacræ ſcripturæ,quod ſignificatũ eſt in hoc, quod Dauid lapidibus ſumptis de *1. Reg. 23*

torren

torrente deiecit Goliam: docens nos debere armari gladio verbi Dei,præter illa arma, qbus nos armat Apoſt.in epiſtola hodierna: vt ſic ſufficienter ad pugnã armati ſimus. Poteſt etiam dici quod à principio ſeptuageſimę eccleſia tot tribulationibus preſſa deſperãs clamauerat:Circundederunt me gemitus mortis,quaſi à nulla parte euadere poſſit. In principio verò ſexageſimæ,vbi etiã de hoc dictum eſt,& dicetur in iiij. dñica: quaſi poſita inter deſperationẽ,& ſpẽ clamauit, Exurge quare obdormis Domine. In principio quinquageſimæ iam deſperãs clamauit:Eſto mihi Domine,in Deum protectorẽ: imò deprecatiuã mutans in affirmatiuam dixit:Dux mihi eris & nutries me.† Nunc verò in princi- 11

Iſa.49.

pio quadrageſimæ oſtendens ſe exauditam,dixit: Inuocauit me, & ego exaud.& epiſtola dicit.In tempore placito exaudiui te. In graduali,datur nobis Angelorum cuſtodia. In tractu,diuina protectio,quia circũdamur ſcuto veritatis. In euãgelio, ad exẽplum Saluatoris ab hoſte triũphus:cui dicimus:vade retro ſathana. In offertorio etiam diuina protectio notatur,cùm dicitur: Scapulis ſuis obumbrabit tibi,&c.In poſtcõmunione dæmonũ ſubiectio, vbi dicitur:Super aſpidẽ & baſiliſcũ. Ab hac die † vſq;ad Paraſce- 12
uẽ cooperiũtur cruces:& velũ ante altare ſuſpẽditur: de quo in j. parte dictũ eſt ſub titulo de picturis: Hæc dominica priuilegiata eſt, quia eſt ianua & limes quadrageſimæ quæ repræſentat tempus,quo filij Iſraël morati ſunt in deſerto. Tria quidẽ fuerunt in populo Iſraël:quorum duo commemorauimus, ſ. peregrinatio, quæ fuit in Ægypto, quando Iacob. & filij ſui profecti ſunt in Ægyptum:captiuatio,quæ fuit in Babylone:& diſperſio,quæ fuit facta à Tito & Veſpaſiano per totum mũdum, quã non commemorauimus,quia ab illa nunquam reuocabuntur: de qua dictum eſt:Tradam eos in manu,de qua non poterunt ſurgere: in hac dñica ante horas dicitur capitulum: Fratres hortamur vos,ne in vacuum, &c. 2.Cor.6.c. & illud: Ecce nunc tẽpus 2.Cor.6.cap.& illud: In omnibus exhibeamus:ibidem. Et fit hodie ſtatio apud baſilicam Lateran.quæ conſtructa eſt in honorem Saluatoris, & plus quàm Prophetæ Ioan. eò quòd officium hodiernum Saluatoris noſtri propheticè reſonat felicitatem.

SVMMA.

1 *Officium ſecundæ feriæ,primæ dominicæ quadrageſimalis.*

2 *Tentator conatur auferre nobis conſiderationẽ cœleſtium præmiorũ, vt facilius in eius retia irrepamus.*

De Secunda feria. CAP. XXXIII.

POſtquàm Dominus & † Apoſtolus armauerunt militẽ ſuũ: 1
non reſtat, niſi vt pugnet, quia hoſtes ſemper parati ſunt.

Quia

Quia verò per opera miſericordiæ ſpecialiter & maximè fit pugna iſta: ideò de ipſis eſt feria iſta quæ agit de eleemoſyna. Rurſus quia onus pugnæ non libenter ſuſcipitur, niſi intuitu præmij: ideò in hac ſecunda feria eſt introitus: Sicut oculi ſeruorum, &c. Et Dominus in epiſtola: Ecce ego requiram oues meas, &c. quæ ſumpta eſt de Ezech. 24. oſtendit præmium, cùm dicit: Et paſcam *Pſal.* 123
eas: qui enim paſcit Dominum in paupere: & Dominus paſcit eum, ſicut ibi legitur in montibus Iſraël, in mãſionibus æternis: idem habetur per Euãgelium: Cùm venerit filius &c. Mat. 25. c. vbi dicitur. Venite benedicti, &c. Eſuriui, & dediſtis mihi manducare.
2 † Debemus autem habere oculum ad ipſum, non tantum ſiniſtrum, vt reſpiciamus pœnas æternas, & propter hoc bonum faciamus. hoc enim eſſet timor ſeruilis, ſed etiam dextrum: vt cõſideremus præmia, iſtum oculum vult nobis auferre diabolus: & nititur quãtum poteſt: vnde 1. Reg. 11. c. Rex Ammonitarum noluit inire fœdus cum Iabitis, niſi erueret eis dextros oculos. viij. q. deniq;. Similiter vult facere nobis diabolus: vt non ſimus apti ad pugnandum, ſicut miles, qui non habet oculum dextrum.

SVMMA.

1 *Feria tertia primæ dominicæ quadrageſimalis, & eius officium.*
2 *Cogitationes Domini, quales.*

De tertia feria. CAP. XXXIIII.

1 TErtia feria agit de oratione & ſumitur introitus de pſalmo, qui eſt oratio: † Domine, refugium factus eſt nobis. Pugna- *Exod.* 17
mus enim orando. Vnde Ieſus Nauè in eremo pugnabat & Moſes orabat; meritò qui pugnabat, non deficiebat, quia ille orando vincebat. xxxviij. diſtinctione, ſi quis vult. Epiſtola verò: Quærite Dominum, &c. Eſa. 55. cap. docet nos orare, & inuitat nos ad orationem. Quærite Dominum, ſcilicet derelinquendo vitia, & peccata, quia mitis eſt ad ignoſcendum, non enim cogitationes meæ, cogitationes veſtræ. Quæ verò ſint cogitationes eius, oſtẽ-
2 dit Hieremias, dicens. † Ecce, ego cogito cogitationes pacis, & non afflictionis. Si enim ex vero corde rogatur & quæritur, ſtatim pacificatur quantumcunque deliquerit in eum homo, & hoc dum inueniri poteſt, ſcilicet in præſenti: Ecce oſtenditur effectus orationis, quia per eam homo Deo pacificatur. Item etiam habetur per Euangelium, Cùm intraſſet. Mat. 12. cap. in quo dicitur: Poſtquam eiecit ementes, & vendentes de templo, dixit: Domus mea, id eſt, homo in quo habitat, domus orationis vocabitur. In epiſtola monemur ad petendum, vt habitet in nobis: In Euangelio: vt det nobis æterna gaudia. Cætera, quæ in graduali, in offerenda, & poſtcommunione cantantur, ſunt quærentium Dominum

num orationes,& conſolationes & gratiarum actiones.

S V M M A.

1 *Feria quarta primæ Dominicæ quadrageſimalis, eſt de ieiunio. Eaq́; ſolennitas geminatur. nu. 2. Et eius officium duobus conſtat verſibus. num. 3.*

De quarta feria. CAP XXXV.

QVarta feria eſt de ieiunio, ſed quia illa dies eſt ſeptima à capite ieiunij.† Septimus autem numerus & ſeptuageſimus 1
idem ſignificant, idem enim ſignificat numerus multiplicatus &
Pſal. 24. numerus multiplicãs. Septuageſimus verò ſignificat liberationẽ à captiuitate: ideò in introitu qui eſt: Reminiſcere &c. petit liberationẽ, ſ. quæ habetur per ieiunium: & in epiſtola & in lectione monetur ad ieiunium exemplo Moſi & Heliæ. Lectio, quæ legitur propter ordines, ſumpta eſt. Exo. 24. Aſcẽde ad me in mon-
3. Reg. 19. tem, &c. Epiſtola verò de tertio Regũ, Venit Helias, &c. Quale autẽ ieiunium debeat eſſe, ſcilicet ſpirituale, mõſtratur nobis per ieiuniũ Moſi: vtilitas verò per Heliam, in azymo enim cibo peruenitur vſq; ad montem Dei Oreb, id eſt, in altitudinem menſæ illius, quando comedemus ſupra menſam patris Chriſti in regno ſuo. Per ieiunium quidem, ira Dei temperatur & mitigatur, quod oſtẽditur per Euangelium Mat. 12. c. Acceſſerunt ad Ieſum, &c. in quo habetur de Niniuitis, qui iram Dei tẽperauerunt per
ieiuniũ ſuum.† Et nota, quod in hac feria ſolẽnitas ieiunij dupli- 2
catur, quia ieiunatur tam ratione quadrageſimæ, quàm ratione ieiunij quatuor temporũ. Quia verò pœnitentiũ aſperius ieiunãtium corpora deſiccantur, in his nõ habitat, ſicut dicitur in Euangelio, ſpiritus immundus, qui ambulat per loca arida, quærens requiem, & non inuenit. Corpora enim ieiunio deſiccata faſtidit: ideò ad ieiunia libentius appendenda, Moſi & Heliæ præmittuntur exempla, quorum vterq; in ſingulis lectionibus quadraginta diebus, & quadraginta noctibus ieiunaſſe perhibetur: itaque pro-
ter ieiunij geminationẽ, ſcilicet † quadrageſimæ & quatuor tẽ- 3
porum, duo verſus in graduali ponuntur. Et quæ in introitu, graduali, tractatu, communione & offerenda cantantur, ſunt conſolationes & orationes, vt ieiunantes à tribulationibus eripiantur, & ne his, qui ieiuniis affliguntur, inimici dominentur. Hæc quarta feria in hoc priuilegiata eſt, quia illi q in ſabbato ſequenti ordinãdi ſunt, interrogãtur de ſcripturis ſacris, & examinãtur: de quo, & quare duæ lectiones leguntur ad Miſſam, ſub quarta feria tertiæ hebdomadæ aduentus dictum eſt.

S V M M A.

1 *Feria quinta primæ Dominicæ quadrageſimalis, quem habeat Miſſæ introitum*

introitum.

2 *Confeſſio,eſt triplex.*

3 *Feria quinta primæ Dominicæ quadrageſimalis,carebat olim proprio officio.Et quid hodie.*

4 *Euangeliorum & epiſtolarum varietas, vnde in diuerſis eccleſiis, quinta feria primæ Dominicæ quadrageſimalis,fuerit profecta.*

De quinta feria. CAP. XXXVI.

1 QVinta feriâ eſt de † confeſſione per quam etiam pugnatur,
2 & eſt introitus, Confeſſio & pulchritudo. † Eſt autem triplex confeſſio, ſcilicet fidei, peccati, & humilitatis. Qui habet hanc confeſſionem,pulchritudo eſt in conſpectu eius. In conſpiciendo enim Deum,humiliamus nos,& Deo ſimiles ſumus imitando ipſum. Epiſtola verò ſcilicet, Orauit Eſdra, &c. ſumitur de Eſdra 9. cap.In qua eſt oratio Eſdræ: & confeſſio, qui orauit ſicut etiam Daniel orauit: Peccauimus, & iniuſtè egimus,&c.Et per iſtam confeſſionem meruerunt remiſſionem peccatorum: & ita oſtenditur effectus confeſſionis.In aliis Eccleſiis legitur epiſtola: Factus eſt ſermo domini.Ezech.18.cap.Quæ etiam loquitur de effectu confeſſionis. Euang. Egreſſus inde Ieſus, &c. Mat. 15. cap.Eſt de muliere Cananæa,quæ per confeſſionem fidei,cum dixit: Domine adiuua me,& per confeſſionem humilitatis, cum dixit,Nam & catelli, &c. meruit filiæ ſuæ ſanitatem, & dictum eſt ei: Mulier,magna eſt fides tua.Quidam autem legunt Euangelium,in quo Iudęi gloriãtes, quòd eſſent filij Abrahæ conuincuntur non eſſe filij Abrahæ,quia non faciunt opera eius:ſed eſſe ex patre diabolo, eius opera faciendo, vel vt quibuſdam moris eſt,legitur Euangelium, quod alij legunt feria quinta ſequentis hebdomadæ de diuite, qui apud inferos cruciatur, patrémq; vocans & deprecans Abraham,non vt filius exauditur. His conſonat illud propheticum, quod in epiſtola præmittitur, quòd ſi vir iuſtus genuerit filium ſanguinem effundentem, & vniuerſa deteſtanda facientem,ipſe quidem in iuſtitia ſua viuet: filius autem eius,qui operatus eſt iniquitatem,morte moriatur. Cætera, quæ ſunt in introitu, graduali, & offerenda, ſunt laudes & orationes iuſti. Communio: panis, quem ego dedero.Ioan. 6. capitul.De-

Pſal.95. *Dan. 9.* *Ioan.8.*

3 clarat: vnde iuſtus viuat, ſcilicet de carne Chriſti. † Et attende quod quinque feriæ propria olim non habebant officia: ſed à dominicis æſtiualibus officiabantur: & earum Euangelia non ſunt de ieiuniis inſtituta, ſed de diuite & Lazaro, & viduæ fi-
4 lio ſuſcitato. † Olim etenim non ieiunabant, ſed vt in dominicis ſolennizabant, ſed poſtmodum à Grego. iuniore quadrageſimæ fuerunt adiunctæ ieiunio, prout dictum eſt ſub ſeptuageſima

geſima officioſitate. Et inde eſt, quòd varietas epiſtolarum & Euangeliorum in quintis feriis reperitur. De hoc dicetur ſub quinta feria ſequentis hebdomadæ.

SVMMA.

1 *Feria vj primæ Dominicæ quadr. & eius officiũ, tum euãgeliũ, nu.2.*

De ſexta feria. CAP. XXXVII.

IN ſexta † feria, quę eſt nona dies ieiunij, qui numer⁹ eſt angelicus, petit eccleſia liberari ab omnibus tribulationibus. Et eſt 1
introitus de neceſſitatibus, &c. Et fit hoc per Angelos & maximè
per Angelũ magni concilij: & ideò legitur Euãgelium † Ioan. 5. 2
Erat dies feſtus, &c. In quo dicitur quòd Angelus Domini deſcendit in piſcinam & mouebatur aqua & ſanabatur vnus: ideò vnus, quia tãtum vnitas eccleſiæ ſanatur. Sed ne in contradictione peccemus, ſicut Iudæi qui dicebant iſtud prouerbium ironicè:
Hier. 31. Patres noſtri manducauerunt vuam acerbam in deſerto: & dentes filiorum obſtupeſcunt, id eſt, nos punimur propter hoc, quod
Exod. 20. non eſt iuſtum: ideò legitur Epiſtola de Ezech. 18. c. Anima, quæ peccauerit, ipſa morietur. Filius non portabit iniquitatem patris, niſi imitetur patrem in malitia. Vindicat enim Dominus iniquitatem patrum in filios, in his, qui oderunt eum: extrà de regul. iur. niſi. j. q. iiij. per totum.

SVMMA.

1 *Sabbatum primæ Dominicæ quadrag. & eius officium. nu. 2. 5.*
3 *Genua quare non flectamus ante ſextam orationem, in Sabbato primæ Dominicæ quadrageſimalis.* 4 *Prædicatoris officium.*

De Sabbato. CAP. XXXVIII.

POſteà verò non reſtat, niſi ſabbatiſmus. † Et eſt Epiſtola de 1
ſabbato mentis. Fratres hortamur vos. Per ſabbatum verò mentis, venitur ad ſabbatum æternitatis, & ideò dicitur Euangelium de transfiguratione Domini, in qua apparuerunt tantùm Moſes & Elias, quorum exemplo animatur eccleſia ad ieiunium.
† In miſſa huius diei lectio prima eſt. Orauit Moſes. Deut. 25. 2
c. Secũda eſt: Dixit Moſes filiis Iſraël. n. ibidem. 11. ca. Tertia eſt: Orationem faciebant. 2 Machab. 1. c. Quarta eſt: Miſerere noſtri
Dan. 3. Eccle. 36. c. Quinta eſt, Angelus Domini. De qua dictum eſt ſub quarta feria tertiæ dominicæ de aduentu. Quia ego pro ordinãdis orat eccleſia, cantat introitũ. Intret in conſpectu, &c. Et graduale: Propitius eſto, &c. Et protector noſter aſpice, &c. Et conuerte Domine, &c. Et dirigatur Domine oratio mea, &c. Et ad Dominũ cùm tribularer clamaui, & exaudiuit me, &c. Ad quinque lectiones flectit genua: vt quinq; ſenſus ordinandorũ à Domino dirigantur. † Quia verò diaconi & ſacerdotes tanquam 3
per

perfectiones æternis intendere tenentur:inde eſt, quòd ante ſextam lectionē,ſiue ante epiſtolã,non dicitur,flectamus genua, ſicut nec ante Euangeliũ:Hoc etiã fit propter reuerentiã Apoſtolicæ lectionis,& propter eandem etiã cauſam ad orationē ſuper populũ genua non flectimus,ſed ſolũ caput inclinamus. Rurſus, quia multum valet deprecatio eccleſiæ aſſidua:quis enim eſt,qui non audiatur in tribulationibus? idcircò quinto loco legitur lectio de tribus pueris de camino ignis liberatis,& ſequuntur gratiarum actiones in cantico:Benedictus es Domine,&c.Quia verò officium prædicationis etiã ad ſubdiaconum pertinet, idcircò ſequitur epiſtola Pauli 1.Theſ.vlt.cap. Rogamus vos, corripite
4 inquietos, conſolamini puſillanimes,&c. † Officium enim prædicatoris eſt alios corripere,& reliqua facere,quæ in epiſtola ipſa docentur : & ita epiſtola ipſa pertinet ad ordinatos ſaltem in
5 ſacris. † Deinde ſequitur tractus. Laudate Dominũ omnes gentes,laudate eum omnes populi,in quo omnes inuitamur ad Dei laudem,qui miniſtros ſuos ſua miſericordia confirmat. Tractus ergo & canticum:Benedictus es,ſunt ordinatorũ. Et quia ſacerdotes in virum perfectum commutari debent, quorum miniſterio panis & vinũ tranſſubſtãtiantur in corpus & ſanguinem Domini,inde eſt,quòd legitur Euangelium de transfiguratione: Aſſumpſit Ieſus Petrum , &c. Matth.16.cap. Debent enim transfigurari,ita quòd in eis nõ appareat,niſi reſurrectio Dei. Sed quia in præſenti vita ſine tribulatione,aut vix,aut nunquam eſſe poſſumus : & propterea ſemper ad Dominum clamandum eſt, inde eſt quod ſequitur offertorium : Domine Deus ſalutis meæ, &c. *Pſal.* 8.
Et poſtcommunio:Domine Deus in te ſperaui,&c.Priuilegiatum eſt hoc ſabbatum,quia in eo ordines celebrantur.

SVMMA.

1 *Dominica ſecunda quadrageſimæ ,non habet proprium officium. Et qua re idipſum. Et eius graduale. Et tractus,num* 3.
2 *Benedictio, quotuplex.* 4 *Rebecca, gratia interpretatur.*

De ſecunda dominica quadrageſimæ. CAP. XXXIX.

1 HÆc ſecunda dominica † intitulatur dominica vacat, pro eo ꝙ proprio caret officio:ideò autem caret proprio,quia cùm in præcedenti hebdomada occurrãt quatuor tẽpora,in quorum fine ordines celebrãtur,habebat antiqua eccleſiæ inſtitutio, vt poſt finē diei ſabbati inciperet officiũ ordinũ, & in die dominica terminaretur:& ita officium,quod in fine diei ſabbati incipiebatur,vſque in diem dominicã protendebatur:& ſic tunc ipſa dominica proprio carebat officio lxxv d.quod à patribus, extra de temp.ord.literas.Verùm,quia difficilè erat à ſexta feria, vſq;

in diem dominicā nihil comedere factū eſt, vt in ſabbato ordines celebrentur,& in die dñica,quæ vacat officio, officiū quartæ feriæ præcedentis repetatur.Poteſt etiā dici,ꝙ eccleſia ſuſpendit organa ſua in hac dñica,quæ eſt quinta à ſeptuageſima,ad ſimilitudinem populi,qui exiſtēs in captiuitate,nec altare,nec templum habuit:imò organa ſua ſuſpendit,quare propriū non habet officium.Sicut autē dominica iſta vacat ab officio proprio,ita & omnes quintæ feriæ quadrageſimæ quondā proprio carebāt officio, prout ſub v. feria dicetur.Et attende, quòd hæc dñica vacat ſolum cantu diurno,nec vacat omni officio,nec euāgelio, & ideò ſolum in graduali debet intitulari, dominica vacat, & non in antiphonario,nec in Euāgelio,& in quibuſdā eccleſiis dicitur Euangelium:Egreſſus,quod dictū eſt in proxima quinta feria:in aliis:Aſſumpſit Ieſus Petrū:verum præcedenti dñica dictum eſt, quòd in ipſa dominica armauit Dñs militem ſuum quatuor cardinalibus virtutibus,& gladio verbi Dei.Sed qūia, vt præmiſſum † eſt,in ſecunda feria, pugna nō libenter ſuſcipitur, niſi præmiū 2
oſtēdatur:ideò agitur in hac ſecūda dominica de benedictione, quæ eſt quintuplex,ſcilicet benedictio liberationis, gratiæ,augmenti gratiæ,contemplationis, & gloriæ. Quia verò benedictio illa impetratur per orationē,ideò dominica iſta cōſiſtit in oratione,vnde dicit in introitu:Reminiſcere miſerationum tuarum Domine,&c. petens cantu lugubri liberationem à vitiis, & peccatis & ſpiritibus immundis. Hæc eſt prima oratio,& prima Dei benedictio, ſcilicet liberationis. In epiſtola verò quæ eſt,Rogamus vos,&c. 1.ad Theſ. 5. petit ſibi dari ſecundā benedictionem, ſcilicet gratiæ ſiue gratiā ad benè ambulandū,& benè agendum, dicens:Hæc eſt enim voluntas Dei,vt dignè ambulemus:vt ſciat vnuſquiſque vas ſuum poſſidere in ſanctificationē, ſcilicet vt ſit cœleſte corpus & cœleſtia appetat: & in honorem, ſcilicet vt ſit Deo dignū templū:quia ſedes Dei & templū Spiritus ſancti,ſunt noſtra corpora,vt ait Apoſt. Omnis qui caſtè & piè viuit,templū Dei eſt,& Spiritus ſancti ſedes.Et in hac ſola dñica idē eſt † gra- 3
duale,& tractus, eò quòd ipſa tota conſiſtit in oratione liberationis.Oratio exprimit laborē & planctū, quæ duo ſignificantur in graduali & tractu. Eſt autē graduale:Tribulationes,&c. Tractus eſt:De neceſſitatibus,&c. Alij autē dicunt tractū: Dicit Dñs mulieri,qui eſt Matth. 15.cap. Tertia benedictio, eſt benedictio augmenti gratiæ. Quarta contemplationis. Quinta benedictio gloriæ. Quia verò benedictiones huiuſmodi non habentur vel conſeruātur ſine magna lucta,ideò in nocturno officio de lucta Iacob cū Angelo,& in vtero agitur:vt exemplo Iacob ſupplantemus

temus fratres noſtros malos ſcilicet, ſi quid nobis inferũt iniuriç diſſimulantes, & fit pugna iſta in vtero Rebeccæ, id eſt, eccleſiæ.
4 † Rebecca enim gratia interpretatur. In primo reſponſorio in nocturnis agitur de augmento gratiæ. Dicit enim Iſaac ad filiũ: Tolle arma tua, pharetrã & arcũ extra. Arma prædicatoris ſunt ſacræ ſcripturæ, quæ dicũtur pharetræ, quia de eis ſumũtur ſagittæ ad percutiendũ diabolũ. Iacob igitur, id eſt, verus prædicator venatur, & interficit homines bona venatione & interfectione, ſcilicet per arcũ ſacræ ſcripturæ, & in ſe occidit beſtias, id eſt, vitia & peccata, ſcilicet porcum luxuriæ, &c. & tunc cœnat cum eo Iſaac, id eſt, riſus, ſcilicet Dominus, qui delectatur in talibus. Sunt enim ei delitiæ cœnare cum talibus, vnde ſecundum reſponſoriũ eſt: Ecce odor filij mei, ſicut odor agri pleni, id eſt, Paradiſi: hoc etiam eſt id, quòd ſuprà dicit Apoſt. vt ſciat vnuſquiſque vas ſuũ poſſidere in ſanctificatione & honore. Sequitur verſus: Qui maledixerit ei, ſit ille maledictus. Omnes enim, qui populo Chriſtiano iuniori maledicunt, maledicti ſunt, vt Iudæi, Gentiles, & alij. In tertio reſponſorio dicitur: Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiã. Eſto Dominus fratrum tuorũ, ſeruiant tibi tribus & populi: hæc benedictio datur eccleſiæ, vt omnibus dominetur. Iſta verò tria reſpõſoria ſunt ſeptimi toni, ad ſignificandũ quòd ipſa eccleſia impetrat nobis gratiam ſeptiformem Spiritus ſancti. In ſecundo nocturno in quibuſdã Eccleſiis eſt reſponſoriũ: Si Dominus, &c. in cuius verſu dicitur: Iacob erexit in titulũ lapidem, oleũ fundẽs deſuper: quòd nos facimus, cum imitatione Chriſti bona agimus. Vngimus enim eum per fidem cùm ipſum hominem plenũ gratiæ eſſe credimus: & duo reſponſoria ſunt de primo & vnũ de ſexto tono: quia de Chriſto agunt, qui eſt principiũ & finis, & in ſexta ætate vnctus fuit oleo lætitiæ præ participibus ſuis: & ſeptimo verò reſponſorio orat Iacob: Erue me de manu fratris, quia valdè eum timeo. Valdè enim debet timere ſanctus, ne corrũpatur à malis. In octauo reſponſorio agitur de benedictione contemplationis. Vnde ibi loquitur de lucta Iacob cum Angelo, quia per orationem debemus luctari cum Dño, donec habeamus ſtatũ contemplationis. Et dixit ei Angelus: Dimitte me, aurora eſt, id eſt, ſatis habes fidẽ vel charitatẽ, vel gratiã. Nec debemus dimittere donec de luctatione contra vitia faciat nos contemplatiuos, quia regnũ cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Tunc autem videtur ſine nubilo peccati. Vnde in nono reſponſorio dicit Iacob: Vidi Dominum facie ad faciem, id eſt, ſine nubilo peccati, non ſine velamine creaturam. Hac ratione eccleſia Pariſienſis dicitur legere

Gene. 27.
Pſal. 44.

hac die Euangelium de transfiguratione,quę eſt benedictio gloriæ:& ita patet,quòd habita benedictione liberationis gratiæ, & augmenti gratiæ contemplationis, & conſiderato præmio gloriæ libenter & fortiter pugnant milites Chriſti.

SVMMA.

1 *Feria ſecunda ſecundæ Dominicæ quadrageſimalis,& eius officium.*

De ſecunda feria. CAP. XL.

SEcunda feria eſt de oratione, vnde in epiſtola, quæ incipit: Orauit † Daniel, &c. Dan.9. cap. oſtenditur quantum valet 1
oratio cum ieiunio. Daniel, id eſt, vir deſideriorum orauit pro populo ſuo,& abſtinuit à regalib⁹ cibis:& vſus eſt leguminibus, & ideò exaudita eſt oratio eius, ſicut ei dictum eſt ab Angelo. Sed quia nil valet oratio,niſi quæ fit in cognitione Dei:ideò ſequitur Euangelium Ioan.8. Ego vado,& quæretis me,& non inuenietis,dicit Dominus Iudęis,& iterum:Ego ſum deſurſum,&c. ego non ſum de hoc mundo, & non cognouerunt eum: & ideò adhuc manent in peccatis ſuis.Ibi diuidit Dominus ſpirituales à carnalibus, id eſt, aquas, quæ ſunt ſub firmamento ab his, quæ ſunt ſuper firmamentum:& ita huic ſecundæ feriæ cõpetit opus ſecundæ diei: & ideò introitus eſt, de ſecundo tono. Carnales enim non poſſunt orare Deum,quia non cognoſcunt eum.Nam qui in carne ſunt,Deo placere non poſſunt.lxxxij.diſt. propoſuiſti. Nempè ea,quæ in introitu, graduali, offerenda, & communione cantantur, ſunt orationes, conſolationes,& laudes cõuerſæ gentilitatis,cui Dominus exhibuit intellectum.

SVMMA.

1 *Feria tertia ſecundæ Dominicæ quadrageſimalis. Et eius officium. Et num.3.* 2 *Ieiunium laudabile.*

De tertia feria. CAP. XLI.

TErtia feria eſt de † opere diei tertiæ, quod eſt:Congregen- 1
tur aquæ omnes in locum vnum,& terra fructificet.Hoc fit qñ homo nõ curat de voluptatibus carnis,& ieiunat per charitatem.Ieiunium laudabile eſt,vt homo † nõ ſit multũ curioſus de 2
Lucæ 10. cibo corporali,vt dicitur in Euangelio. Nolite ſoliciti eſſe ſolicitudine, ſ. ſuffocante, ſed ſolicitudine prouidentiæ poſſumus & debemus,ideò introitus:Tibi dixit cor meum,exquiſiui te,& eſt tertij toni propter opus tertiæ diei.In epiſtola verò: † Factus eſt 3
ſermo Dñi,&c 3.Reg.17.c.hortatur eccleſia,vt nõ ſimus multũ ſoliciti:& hoc propter Heliã,qui paſtus eſt à vidua Sareptana,& à coruo:& ipſe etiã pauit viduã, dicens:Non deficiat farina hydriæ,id eſt, gratia de corde,& oleum de lechyto,id eſt,gratia ſeu vnctio ſpiritualis deſuper. Hoc idem hortatur per Euangelium:

Super

Super cathedrã Moſi,&c.Matth.23.c.vbi ſequitur,vnus eſt Magiſter veſter : & vnus eſt pater veſter, qui in cœlis eſt, qui habet curam de oĩbus.Rurſus Sareptana mulier,in introitu affectũ ad Chriſtũ oſtendit dicens:Tibi dixit cor meũ.In graduali ſeipſam conſolatur & hortatur dicens:Iacta cor tuũ:in offerenda miſericordiã petit:in cõmunione,quaſi ſecura ſe mirabilia narraturam promittit,dicens:Miſerere mei Deus,& narrabo mirabilia tua.

S V M M A.

2 *Feria quarta Dominicæ ſecundæ quadrageſimalis, eſt pœnitentiæ dies. Et miſſæ introitus, num.2.*

De quarta feria. CAP. XLII.

1 QVarta feria eſt de † pœnitentia, quæ feria eſt dies pœnitentiæ, in illa enim traditus eſt Saluator, & oſtenditur in epiſtola:Orauit Heſter,&c. Heſter 13.cap.quantum eam oratio faciat efficacem:per orationem Heſter,quæ cum Regina exiſteret,induta fuit cilicio, impetrauit ſuſpenſionem Aman in patibulo,quod parauerat Mardochæo:Quia verò pœnitentia concipitur timore iudicij : ideò de Pſalmo pœnitentiali, qui intitulatur per octauam reſurrectionis , ſcilicet Domine, ne in furore
2 tuo:ſumitur introitus: † Ne derelinquas me,&c. quia verò non valet pœnitentia,niſi imitetur Chriſtum,ideò ſequitur Euangelium:Aſcendens Ieſus,&c.Matth.20.c. de cruce Chriſti,vt habetur:Ecce aſcendimus Hieroſolymam,& ſequitur ibidem de filiis Zebedæi,qui petierunt,vt vnus ſederet à dextris,& alius à ſiniſtris,& dixit eis Dominus:Poteſtis bibere calicem,quem ego bibiturus ſum, &c. qui non bibit de calice gloriæ,& poſtponit ſe Chriſtus Apoſtolis in exemplum,qui de hoc iraſcebantur.

S V M M A.

1 *Feria quinta Dominicæ ſecundæ quadrageſimalis.Et officiũ,nu 2.3.*
4 *Feria quinta in quadrageſima, olim carebant proprio officio.*
5 *Gregorius ieiuniũ inſtituit,& officiũ quintæ feriæ quadrageſimalis.*

De quinta feria. CAP. XLIII.

1 QVinta † feria eſt de piſcibus & auibus,id eſt,de non confidentibus in Domino,& cõfidentibus in homine, de quibus habetur in epiſtola : Maledictus homo qui confidit in homine. Hierem.17.cap & ponit carnem brachium ſuum,&c.& pòſt : Benedictus vir qui confidit Domino.Et hæc oſtenduntur per Euãgelium:Homo quidam,&c.Luc.16.quod eſt de diuite & Lazaro. Diues enim non confidebat in Domino,& ideò in inferno poſitus eſt:Pauper verò confidebat, & ideò in ſinu Abrahæ requieſcit.In offertorio:Precatus eſt Moſes,&c.oſtenditur quòd oratio iuſti efficax eſt.Moſes enim erat ouis, quia manſuetiſſimus ho-

minum fuit: & eſt forma ieiunij, & placationẽ impetrauit ſuper iram, quia Dominus iratus erat Iudæis propter vitulũ conflatilẽ.
†Rurſus quoddam hodie legitur Euãgeliũ, in quo docet Domi- 2
nus non in hominis, ſed ſolius Dei teſtimonio confidendum. de
Ioan. 8. ſeipſo enim loquens, ait ſecũdùm carnis fragilitatẽ: Si ego teſtimonium perhibeo de memetipſo, teſtimoniũ meum nõ eſt verũ, & infrà: Ab homine teſtimoniũ non accipio, & infrà: Habeo teſtimoniũ maius Ioanne. His conſonat præmiſſa lectio de Hier.
Hier. 8. Maledictus homo qui confidit in homine, &c. Et infrà: Benedictus vir qui confidit in Domino. Confidens igitur orat in introitu & in graduali, & etiam in offerenda in perſona Moſi, in qua fit verborum repetitio, quia ſæpè ad Dominum pro populo interceſſit. De hoc etiam dictum eſt ſub ſecunda Dominica poſt Epi-
phaniam. Communio: †Qui manducat. Ioan. 6. cap. oſtendit quid 3
vtilitatis proueniat confidẽti, ſcilicet quòd in Christo maneat, & Chriſtus in eo: & hæc communio benè congrueret ſabbato ante
Dominicam Palmarum. † Notandum autem eſt, quòd ſicut præ- 4
cedens Dominica vacat ab officio, prout ibi dictũ eſt: ita & omnes quintæ feriæ in quadrageſima quondam proprio carebãt officio, excepta fortè quinta feria cœnæ Domini. Illa tamẽ mutuat introitum à tertia feria illam præcedenti. Nam ſicut quælibet quinta feria, authoritate Melchiadis Papæ de conſe. diſt. iij. ieiunium. ſoluta erat à ieiunio: ita & ab officio. Vnde beatus Gregor. nullum in quinta feria inſtituit officiũ: nihilominus tamen horæ & matutinæ ac veſpertinum officium cantabantur. Vnde neceſſarium erat, vt ſuper Benedictus, & Magnificat, antiphonæ de
Euangeliis aliorum dierum ſumptæ dicerentur.† Sed Gregor. 2. 5
inſtituit ieiunium & officium quintæ feriæ: ea tamen quæ prius inſtituta erant de matutinis & veſpertinis officiis, non mutauit: inde eſt quod antiphonæ quæ cãtantur ſuper Benedictus & Magnificat, in quintis feriis, non conſonant Euangeliis illius diei: de hoc in quinta feria præcedentis hebdomadæ dictum eſt.

SVMMA.

1 *Feria ſexta Dominicæ ſecundæ quadrageſimalis, ad patientiam, & manſuetudinem hortatur. Et eius officium. nu. 2.*

De ſexta feria. CAP. XLIIII.

SExta feria †agit de opere ſextæ diei, in qua factus eſt homo: 1
& hortatur nos Eccleſia ad mãſuetudinẽ & patientiã, vt omnem iram quod dicitur cordibus noſtris remoueamus: & hoc exemplo Ioſeph, & Chriſti: & Epiſtola: Dixit Ioſeph. Gen. 26. cap. de Ioſeph, qui multa paſſus eſt à fratribus ſuis, & tamen ſublima-
tus eſt, velint nolint. †In Euãgelio, Mat. 11. monemur ad prædi- 2
cta

ctâ exemplo Chriſti,homo erat paterfamiliàs, qui plantauit vineam, i. iudaicum populum per doctrinam legis, ad vltimũ miſit filium ſuum, ad cultores vineæ, ad quos prius miſerat ſeruos, quem interfecerunt.Per hoc auté, ſ.manſuetudiné & patientiam ſatiabimur in futuro:vnde introitus eſt: Ego auté cũ iuſtitia apparebo in cõſpectu tuo: ſatiabor dum manifeſtabitur gloria tua. Ad tolerandas etiam perſecutiones, propter iuſtitiam, hortatur in graduali:Ad Dominum cùm tribularer, & in offertorio: Domine in auxilium, & communione: Tu Domine ſeruabis. *Pſal.* 16. *Pſal.* 119. *Pſal.* 11.

S V M M A.

1 *Sabbatum ſecundæ Dominicæ quadrag. quid agat. Eiuſq; officium. num.* 2. 4. 5. 3 *Peccator hœdo comparatur.*

De Sabbato. CAP. XLV.

1 SAbbatum agit de conuerſione vel cõfeſſione, per†quæ ceſſat homo ab opere ſeruili,& ſic ſabbatizat,& recipit benedictionem à Dño, qui benedixit diei ſeptimo. Ad hoc auté inſtruimur per legem Dñi, & gratiam Spiritus ſancti: vnde introitus eſt de
2 lege: † Lex Domini,&c.& eſt primi toni,quia cõuerſio ad Deũ, eſt principiũ bonæ vitæ:vnde ſequitur: cõuertens animas.Sequitur: iuſtitiæ domi rectæ lætificantes corda,quia dant Sabbatum ſpirituale:& hæc principaliter habentur per gratiã, quod oſtenditur per Epiſtolam:Dixit Rebecca, &c. Gen.27.In qua habetur quod Rebecca monuit Iacob,vt afferret patri ſuo Iſaac duos hœdos.Per Rebeccam gratia Dei intelligitur:quæ nos monet & in-
3 ſpirat nobis † Deo abominationé de peccato & confeſſioné, quæ per hœdos deſignatur. Hœdus enim animal fœtidum eſt: & habet carnes ſapidas. Cur enim homini fœtet peccatum ſuum vt cõfitetur illud:quod valdè placet Deo & Angelis eius,quia gaudium eſt Angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente. Sequitur auté in Epiſtola:De rore cœli,i. de gratia cœleſti: & de pinguedine terræ, i. abundantia temporalium ſit benedictio tua: & præponitur de rore cœli, quia bona ſpiritualia præponuntur temporalibus: & poſteà ſequitur de pinguedine terræ, quia primum quærite regnum Dei: & hæc omnia adiicientur vobis.Boni enim omnia habét:vnde Apoſtolus: Tanquã nihil habentes:& omnia poſſidentes: extrà de priuile.nimis. Mali ſimiliter petunt benedictionem, qui per Eſau deſignantur: ſed quia ipſi præponunt temporalia ſpiritualibus, dicitur eis: De pinguedine terræ & de rore cœli erit benedictio tua. Et ſi enim habeãt aliqua ſpiritualia,tamen eis præponunt téporalia.Sequitur reſponſorium: Bonum eſt cõfiteri Domino,&c.q.d.Eccleſia:ex quo per conuerſionem & confeſſioné peccati,& reprobationem habetur benedi- *Pſal.* 18. *Mat.* 16 2. *Cor.* 6 *Pſal.* 9.

ctio,& temporalia & ſpiritualia. Bonũ eſt confiteri Domino. Itẽ habetur in Euãgelio Luc.15.†Homo quidã habuit filios duos:& 4
petijt vnus,dicens:da mihi partẽ hæreditatis, quæ me contingit: & diuiſit illis ſubſtantiã ſuã.Et poſt,ille cõſumpſit omnia:poſteà fuit tanta fames in terra, ad quã venit, vt cõpelleretur fame eſſe porcarius,i. ſubulcus:& dixit reuerſus ad ſe: Quanti mercenarij, &c.Quando enim homo omnia bona ſua amiſit per peccatũ,non habet quid comedat:& permittit ita Deus ipſũ cadere, vt arguat eũ malitia ſua:vt legitur Hiere.2.circa mediũ. & moriatur fame: & dicat quot ſunt, ſ.in Eccleſia, qui habent iucunditatẽ mentis, & ego fame pereo?Reuertar in domũ patris mei. vnde in Exo. 9. habetur, quod Ægyptij cõpellebant filios Iſraël exire de Ægypto:tunc recipitur & datur ei prima ſtola, i. gratia,& ita in Euãgelio habetur de cõuerſione: Rurſus tã in Euãgelio vbi habetur de duobus filiis,quam in Epiſtola, vbi agitur,de Iacob & Ioſeph, duorũ populorũ, Iudaici videlicet & gẽtilis ſignificatio continetur.Iudaicus gratiã ſpiritualẽ amittit:gentilis verò conuerſus ad pœnitẽtiã,de lege Dñi,in introitu gloriatur & cãtat.In graduali verò Dño cõfitetur & laudat:in offerenda,oculos ſuos petit illuminari,ne dormiat,vt inimicus nõ pręualeat ei.†Et attẽde,quod 5
rationabiliter in ſecũda quadrageſimæ hebdomada legitur Euãgeliũ de filio prodigo reuertente ad patrẽ:quia gentilis populus per doctrinã legis & Euãgelij,ad creatoris cultum reuertitur: & quiuis pœnitens per fidem & operationem,vel per duo præcepta charitatis Dño reconciliatur.Communio eſt:Oportet te.Luc.15.

SVMMA.

1 *Dominica tertia quadrageſimæ eſt confeſſionis. Et eius officiũ. nu.5.*
2 *Confeſſio, eſt duplex.*
3 *Ioſeph, Christum refert.* 4. *Confeſſio, qualis eſſe debeat.*

De Dominica tertia Quadrageſimæ.

CAPVT XLVI.

TErtia†Dñica eſt cõfeſſionis,& quarta refectionis: ſicut eñi 1
ſuprà dictũ eſt. Dñs in prima Dñica quadrageſimæ armauit militem ſuũ:in ſecũda oſtẽdit ei præmiũ: amodò ergo nõ reſtat, niſi vt oſtẽdatur via, quia per confeſſionẽ & refectionẽ illuc venitur. Eſt ergò Dñica iſta confeſſionis.Eſt aũt†duplex confeſſio, 2
ſ.peccati & laudis, quas habere debet homo. Per humilitatem enim cõfeſſionis expectat homo à Deo omnia, quæ expectat, ſ. liberationem & donum gratiæ,& omnia alia bona: vnde introi-
Pſal.24. tus:Oculi mei ſemper ad Dominum,&c. & eſt ſeptimi toni,quia per ſeptiformẽ gratiã Spiritus ſancti euelletur homo de laqueo diaboli: per confeſſionem enim ſcrutantur mala: & ideò fit ſtatio

tio ad ſanctum Laurentium, qui per confeſſionem liberatus eſt. Hæc humilitas liberauit Ioſeph de manibus fratrum ſuorum, & de carcere: & ideò cantatur de ipſo in officio nocturnali. Adhuc Dominica iſta, ſexta eſt à Dominica lxx. & ſexta feria Dominus
3 crucifixus eſt: & ideò fit mentio † de paſſione Domini: quæ per Ioſeph ſignificatur: & ita etiã ipſi diei cõpetunt quæ dicũtur. Nã Chriſtus per humilitatem liberatus eſt ab inſidiis fratrum ſuorum, i. Iudæorum, & exaltatus eſt in tota Ægypto, i. in mundo: & ita quæ literaliter acta ſunt circa Ioſeph, ſpiritualiter ſunt facta erga Chriſtum: & nocturnum officium ordinem comitatur hiſtoriæ. Cùm enim in præcedenti Dominica cantatum fuerit de Iacob, in hac ſuccinitur de Ioſeph: quia venditus à fratribus, illos in fame ditauit, & Chriſtus à Iudæis crucifixus, ſua morte humanum genus redemit: & redimẽdo à dæmonio liberauit: prout in
4 Euangelio legitur hodierno. † Cæterũ qualis debeat eſſe confeſſio, oſtẽdit Apoſtolus in Epiſtola: Fratres imitatores mei eſtote, &c. ad Ep. 5. c. Primò enim eſſe debet in humilitate, ſ. vt humiliemus nos Deo: & ita in nouitate vitæ ambulemus. Secũdò, in perſeuerantia, ſ. vt homo non redeat ad vomitum, & vt infamia peccati remoueatur. Vnde dicit: Fornicatio autẽ & immunditia non nominentur in vobis, &c. hoc fit per perſeuerantiam in bona vita. Ad hoc idem hortamur in Euãgelio, in fine, in quo oſtenditur quod gratia expellit peccatũ. Erat, inquit, Ieſus eiiciẽs dæmoniũ, &c. Luc. 11. c. & Mat. 14. Ieſus, i. gratia. iſte idem dæmoniacus cæcus dicitur à Matth. & Beda. Cæcus, inquit Beda, videt: mutus loquitur: poſſeſſus à dæmonio liberatur, & cùm eieciſſet dæmoniũ locutus eſt mutus: quia quando data eſt homini gratia, confitetur, & loquitur in confeſſione. Poſtmodum oſtẽdit Dominus ſtabilitatem regni ſui, per indiuiduã charitatẽ: & inſtabilitatem regni diaboli. Omne (inquit) regnum in ſeipſum diuiſum deſolabitur: & ſic regnum diaboli & ſuorum, qui diuiſi ſunt à Deo, deſtruetur. Sed regnum Dei manet in æternum: & ita inuitat omnes homines ad regnum ſuum, quod manet: Propter hoc debet homo perſeuerãter agere opera cõfeſſionis: quia per ea habebitur regnũ cœlorum: & ideò reſponſorium: exurge Domine, non *Pſal. 9.*
præualeat homo, i. diabolus, qui nobis intendit auferre regnum cœlorum, hoc igitur intendit Eccleſia, vt ſimus perfecti in confeſſione, & ſimiliter perfectè moriamur peccatis, per bonã vitam etiã infamia peccati deleatur, ſicut dicit Dominus per Eſa. Perdam Babylonis nomen. Hoc dicit, quia gratia expellit peccatum *Eſa. 14.*
& infamiam. Sequitur & reliquias, germen Babylonis ciuitatis, id eſt, memoriam delectabilem: vt, ſcilicet homo deleat, quando

ad memoriam reducet. †Rurſus, quia ſicut in Euangelio dicitur: 5
Surdus audiuit, & mutus verba Dei narrauit, ideò dicitur in introitu: Oculi mei ſemper ad Dominum: & ne iterum deficiat, miſericordiã implorat, ſubdens: Reſpice in me, & in graduali: Exurge Domine. Deinde vox quondam muti facta fœcunda, cuius os aperuit ſapientia, preces ſuas ingeminat: & decenti ſimilitudine
Pſal. 18. in tractu perorat dicens: Ad te Domine: in offerenda iam loquens prædicat iuſtitias Domini rectas, eò quòd à ſe humiliato dæmonium exierat: ſed ad Iudaicum populũ ſuperbientem ſpiritus immundus redierat. In communione de muto factus orator
Pſal. 83. gratulatur, quod ſicut paſſer inuenit ſibi domũ, & turtur nidum.

SVMMA.

1 *Feria ſecunda Dominicæ quadrageſimalis, quid deſignet. Et eius officium. num. 2. 3 Iordanis quid myſticè.*

De ſecunda feria. CAP. XLVII.

IN Dominica præcedenti dictum eſt, quod Dñs ſaluat per confeſſionem: in hac verò ſecunda feria, oſtenditur † quod Dñus 1
ſaluat per baptiſmũ. Sed quia baptiſmus datur per trinitatẽ, ideò
Pſal. 55. de†trinitate eſt introitus: In Deo laudabo verbũ: & ponitur ibi 2
ter hoc nomen Deus: & eſt de tertio tono, quod totũ contingit, propter hoc quod loquitur de trinitate. Epiſtola verò: Naaman princeps, &c. quæ eſt 4. Reg. 5. c. eſt de Naamã quem Rex Syriæ Dñs ſuus miſit ad Heliſæum, vt ſanaret eum, & præcepit ei, vt in Iordane ſe lauaret ſepties, & fieret eius caro ſicut caro pueri, &
ita factum eſt. † Iordanis interpretatur deſcenſus humilitatis, in 3
qua Eccleſia mundari petit, & hoc facit ad præceptum Dñi, quærens per humilitatem ſalutem in aqua: quæ eſt inferior creatura. Poſtmodum ſequitur reſponſorium: Deus laudem meam ne tardaueris: in quo Eccleſia humiliat ſe per confeſſionem, & eſt tertij toni ratione prædicta. In Euangelio verò: Dixerunt Phariſæi ad Ieſum. Luc. 5. Oſtendit Dñs quod non ſunt miſſi Prophetæ niſi ad humiles, ſicut Heliſæus ad Naaman, & Helias ad viduam: & oſtendit ſuperbiam Iudæorum. Poſteà dicit: Ieſus autem tranſiens per medium illorum ibat: ad ſignificandum quod humilis quicquid ſibi fiat, viam ſuam non derelinquat.

SVMMA.

1 *Feria tertia, tertiæ Dominicæ, in quadrageſima, & eius officium, & num. 3. 2 Dæmones [illegible] editores & exactores noſtri.*

De tertia feria. CAP. XLVIII.

TErtia †feria eſt de oratione & miſericordia: per quæ etiam 1
ſaluat Dominus. Vnde introitus eſt: Dum clamarem ad
Pſal. 21. Dominum, Epiſtola verò: mulier quædam, &c. eſt. 4. Reg. cap. 8.
de

de vidua cuius filios creditor in ſeruitutẽ redigere contendebat: & eius vaſa oleo repleuit Heliſæus, dicens ei, quod de parte olei redderet debitum, quod debebat, & de reliquo ipſa, & filij ſui viuerent: Vidua eſt eccleſia, cuius ſponſus Chriſtus non eſt præſens corporaliter, ſiue viſibiliter, quæ venit ad Chriſtum: creditores
2 † ſunt dæmones: vnde diabolus exactor dicitur, quod pecuniam ſuam, i. immunditiam à nobis exigit, cum vſuris. Vnde Eſa. 14. c. Quãdo ceſſauit exactor, quieuit tributum. Sed Chriſtus per opera miſericordiæ liberauit nos ab huiuſmodi creditore. Et petitur huiuſmodi liberatio in reſponſorio: Ab oculis meis munda me *Pſal.* 18
Domine. Euangelium verò quod eſt Mat. 18. c. eſt de miſericordia, ſ. ſi peccauerit in te frater tuus, corripe eum. Si ignorat, doce. Si pœnitet, dimitte: non dico ſepties: ſed etiam ſeptuageſies ſep-
3 ties, i. quoties peccauerit, dimitte. Rurſus † vidua pro filiis ad Heliſæum orans dicit in introitu: Ego clamaui, & in graduali: Ab *Pſal.* 16.
occultis. Dum precibus exaudita gratias agit in offerẽda: Dextera Domini. *Pſal.* 117.
Et docet in communione: Domine quis, &c. quales *Pſal.* 10.
ſe debeant exhibere, qui volunt oleum miſericordiæ, ſcilicet qui volunt requieſcere in monte, ingrediantur ſine macula, & operentur iuſtitiam.

SVMMA.

1 *Feria quarta dominicæ tertiæ, in quadrageſima: & officij ratio.*

De quarta feria. CAP. XLIX.

1 IN quarta † feria agitur de impletione mandatorũ, per quam Dominus etiã ſaluat. Sed quia per gratiam eſt impletio mandatorũ: ideò eſt introitus: Ego aũt in Domino ſperabo: & eſt pri- *Pſal.* 30.
mi toni, ad oſtendendum, quod ſpẽ debemus ponere in ſolo Deo. Epiſtola verò: Honora patrẽ, &c. eſt de Exo. 20. c. in qua ſunt inſtituta vel diſtincta præcepta Domini: honora patrem & matrẽ, &c. In reſponſorio verò petitur gratia: in quo oſtendit homo infirmitatem ſuam dicens: Miſerere mei Deus: quoniam infirmus ſum; quaſi diceret: non poſſum per me adimplere mandata. In Euãgelio: Acceſſerunt ad Ieſum, &c. Mat. 15. c. redarguit Dominus iactantiam Iudæorum qui magis innitebantur traditionibus hominum, quã Dei: & reprehendebãt diſcipulos Domini de traditionibus legis vel ſeniorum. Quibus Dñs dixit: hypocritæ, &c. non lotis manibus manducare non coinquinat hominẽ, & oſtendit per quæ ſaluamur & iuſtificamur. In hac quarta feria fit primò ſcrutinium, prout in proxima quarta feria dicetur.

SVMMA.

1 *Feria quinta tertiæ dominicæ, in quadrageſima quid referat, & quòd varium habeat officium, & num. 2.*

De

De quinta feria. CAP. L.

IN quinta feria † oſtendit eccleſia non eſſe ſalutem niſi à Do- 1
mino:& maximè per virtutes: vnde introitus eſt: Salus populi
ego ſum,&c.& eſt quarti toni propter quatuor cardinales virtu-
tes. Epiſtola verò: factũ eſt verbum,&c. eſt de Hier. 7. c. vbi dici-
tur: bonas facite vias veſtras,& ſtudia veſtra:& hoc propter bona
opera virtutũ, & reprehenduntur Iudæi, qui credebãt ſe nõ poſſe
dãnari: quia habebant Domini templum,& omnes alios dãnatos
eſſe dicebant: vnde ſequitur reſponſorium: Oculi omnium, oſten-
dẽs, quòd in ſolo Deo ſperãdũ eſt Euangeliũ verò, Surgens Ieſus.
Luc. 4 c. eſt de ſanatione ſocrus Petri, per quod oſtenditur quod
Pſal. 144. in ſolo Deo ſperãdũ eſt, quia ab ipſo & par ipſum ſalus mentis &
corporis eſt. † In aliis verò eccleſiis legitur euãgeliũ ſequentis 2
dominicæ: Abiit Ieſus, &c. & aliter incipit operamini, in quo
improperat Dñs turbæ, quod magis curabant de ſalute corporis,
quam mentis, quoniam voluerunt eum facere regem poſt mira-
culum factũ de ſaturatione quinq; milliũ hominũ, de duobus piſ-
cibus & quinq; panibus,& hortatur eos, dicens: Operamini non
cibum qui perit, ſed qui permanet in vitam æternã. Cui congruè
præmittitur præmiſſa lectio Hier. vbi Dominus promittit ſe ha-
bitaturum cũ eis, & ſic quaſi regem futurum eorum qui talẽ ci-
bum fuerint operati, vt calumniã non faciant, innocentem, &c.
Sanguinem non effundãt,&c. Rurſus introitus, ſcilicet: Salus po-
puli, vox eſt Domini populũ conſolãtis, graduale: offertorium,&
cõmunio, voces ſunt populi de regis gratia confidentis. In hac
autem quinta feria, in qua agitur de ſalute,& fit ſtatio ad ſanctos
Coſmã & Damianum, qui medici fuerunt,& homines corporali-
ter & ſpiritualiter ſanabant: ideò de ipſis fit mentio in collecta.

S V M M A.

1 *Feria ſexta dominicæ tertiæ in quadrageſima, & quale, quidve portendens habeat officium.*

De ſexta feria. CAP. LI.

SExta † feria, quæ eſt dies crucis, oſtenditur, ꝙ per crucẽ eſt ſa- 1
Pſal. 85. lus, vnde introitus eſt, Fac mecũ ſignum in bonum, id eſt cru-
Ioan. 15. cem. Maiorẽ charitatem nemo habet, id eſt, maius ſignum chari-
tatis, quàm vt animã ſuam ponat quis pro amicis. Epiſtola verò,
Conuenerunt,&c quæ eſt Num. 20. c. eſt de Moſe, qui bis percuſ-
ſit petrã,& fluxerunt aquæ, vt biberent homines & iumenta. Per
binam percuſſionem, duo ligna crucis intellige. Petra Chriſtus
eſt,& fluxerunt aquæ doctrinarum & gratiarum, vt poſſit bibere
Pſal. 27. totum genus humanum. Reſponſorium eſt In Deo ſperauit cor
meum, & adiutus ſum: quia in ſola cruce perfecta eſt humani
generis

generis ſaluatio. In euangelio verò: Venit Ieſus in ciuitatem, &c. Ioan. 4. c. oſtendit Dn̄s, quod non ſolùm pro nobis crucem ſuſtinuit, ſed & multos alios labores, vnde ſequitur ibi: Ieſus ergo fatigatus ab itinere, &c. & dicũtur ibi octo, in quibus inſtruxit Dominus Samaritanam: quæ patent in euangelio, & ideò reſponſorium eſt octaui toni. Communio eſt: Qui biberit. Ioan. 4. cap.

SVMMA

1 *Sabbatum dominicæ tertiæ quadrageſimæ, iuſtitiam & miſericordiã domini ad ſalutem ducere oſtendit. Et eius officium, & nu. 4.*

2 *Introitus officiorum, variat ſæpè in verſu.* 3. *Mortis vmbra quid.*

5 *Antiphona, Media vita expoſitio.* 6. *Vita triplex.*

De Sabbato. CAP. LII.

1 IN ſabbato † verò oſtenditur, quòd Dn̄s ſaluat per iuſtitiam & miſericordiam, vnde epiſtola: Erat vir. Dan. 13. c. loquitur de Suſanna, quę ſaluata eſt per iuſtitiã. Euãgeliũ eſt de Muliere deprehenſa in adulterio: quam Dominus liberauit per miſericordiam. Ecce quomodo euangelium & epiſtola concordant. Quia ergo adultera in euangelio ſaluata eſt per miſericordiã: ideò videns eccleſia infirmitatem filiorum ſuorum, petit ſe liberari per miſericordiã in introitu, dicenſ: Verba mea auribus percipe Domine, intellige clamorẽ meum. Et eſt quinti toni, propter quinq; quæ ponuntur in collecta, quæ eſt talis: Præſta quæſumus omnipotens Deus, vt qui ſe affligendo carnem ab alimentis abſtinẽt, ſectando iuſtitiam à culpa ieiunent, id eſt, à delectatione quinq; ſenſuum: ſicut Daniel, Suſanna, & Ioachim. Miſericordiã Dei nõ conſequentur, qui ſic non ieiunant. Sequitur verſus introitus ſe- *Pſal. 5.*

2 miplenus, ſcilicet, rex meus & Deus meus. Et ideò † notandũ eſt, quod in introitibus aliquãdo duplex verſus ponitur: aliquãdo dimidius: frequentius vnus: duplex in introitu defunctorum Requiem, verſus Te decet, & alius. Exaudi orationem, &c. quia oramus pro defunctis, propter ſtolam corporis & animæ quas rogamus eis dari. dicitur etiã ſecundus verſus: quia ſuccedit in locum illius verſus: Gloria patri, qui in officio defunctorum tacetur, pro eo quod mortui trinitatem vlterius laudare nequeunt. Ad cuius laudẽ pertinet iſte verſus. Sæpius verò vnus dicitur: quia ad vnũ tantum ſcilicet ad Deum, vertere nos debemus. Dimidius autem hic ponitur, quia qui miſericordiam Dei impetrat, ſuã debet imperfectionem in operibus confiteri: pſalmus tantum opus ſignificat. Poſt epiſtolam ſequitur reſponſoriũ, Si ambulemus, &c. quòd ſic ei reſpondet, quem dominus liberat, nullus ei nocere poteſt: igitur ſi ambulẽ in medio vmbræ mortis, non timebo mala, &c. *Pſal. 22.*

3 vmbra † mortis, eſt mors tẽporalis. q d. & ſi tranſeam per mortẽ

tempora

temporalem,non eſt timēdum,ex quo Deus adiuuat. Et ſequitur verſus:Virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt:quia tribulationes Domini conſolantur hominē bonum. Eſt autem primi toni, quia in ſolo Deo ponenda eſt ſpes. In Euangelio verò: Perrexit Ieſus. Ioan.8.oſtēdit ſe Dominus authorē miſericordiæ cum dixit mulieri adulteræ, Vade, & amplius noli peccare.Item miſericordia fuit,quod dixit: Qui ſine peccato eſt veſtrum,primus mittat in eam lapidem. iij.q.viij. qui ſine. In offertorio petit

*Pſal.*118. ſimiliter per miſericordiam liberari, cum dicit:Greſſus meos dirige, & pertinet ad octauā reſurrectionis. poſt cōmunio verò,ad 4

beatitudinē,quæ eſt:Nemo te.Ioan 8.c.Illud † autē notandū eſt, ꝙ in huius ſabbati completorio antiphona:Media vita, cantatur, eò quòd nūc mediana quadrageſimę incipiat hebdomada,qui verò eam in præcedenti ſexta feria cantant:numerum dierum ieiuniis afflictorum attendunt.Hanc itaq; ſub breuiloquio duximus 5

exponendam.† Media vita, Chriſtus eſt:ipſe enim mediator eſt Dei & hominum.x.d.quoniam.Ipſe eſt via,veritas, & vita.viij.d. q contenta. Ipſe quidem ſanctus, ipſe Deus,ipſe fortis,ipſe miſericors & ſaluator. Ad Chriſtū ergo ſermo dirigitur.O media vita,id eſt, ô Chriſte. Vel media vita, ſancta trinitas eſt,quæ in ſe vita: & nobis vita media,id eſt,ſufficiens,& communis ad quam ſermo dirrigitur. O media vita,id eſt,ô ſācta trinitas:ideoq; ſubdiſtinguitur, ſancte Deus, ſancte fortis, ſancte & miſe.ſal.id eſt, pater & filius & ſpiritus ſanctus:à quo & per quem,& in quo ſaluamur;& ideò ſaluator etiam trinitas appellatur.Ad quemcumq; tamen ſermonem dirigimus,adiutorium quærimus:quia in morte ſumus in miſeriis præſentis vitæ,petimúsq; ne tradat nos amaritudini mortis æternæ. Vel ſupple,ô Domine exiſtentes in vita media ſumus in morte. † Prima fuit vita iuſtitiæ & innocentiæ, 6

in qua creatus eſt homo. Secunda,eſt vita peccati, & miſeriæ, in qua lapſus eſt homo. Tertia, erit vita immortalitatis & gloriæ, ad quam reparabitur homo. Nos igitur dum ſumus in media vita, ſumus in morte; quia vita peccati, mors eſt vitæ iuſtitiæ: & ideò quærimus adiutorium. Aliæ eccleſiæ dicunt, media vitæ: quia enim nunc eſt medium quadrageſimæ,quæ vitam præſentē, quę ſine peccatis nō ducitur,repræſentat,meritò dicitur antiphona ipſa:In morte, id eſt, in peccatis: quæ ducunt ad mortem. Et quia in epiſtola fit mētio de Suſanna,ideò propter æquiuocationem vocabuli fit hodie ſtatio apud ſanctam Suſannam.

SVMMA.

1 *Dominica quarta quadra.quid agat.Et qui libri in ea legātur.n.2.3.*
4 *Diabolus quatuor modis nos affligit.* 5. *Ætates mundi.*

6 Introitus

6 *Introitus miſſæ dicendæ in quarta dominica quadrageſimæ.*
7 *Bona cœleſtis patriæ quatuor.*
8 *Roſa aurea Pontificis maximi quid ſignificet.*
9 *Roſa ſpiritualiter ſignificat Chriſtum, & eiuſdem roſæ ratio.nu.*10.
11 *Romanus Pontifex Petri eſt ſucceſſor, Chriſti vicarius.*

De dominica quadrageſimæ. CAP. LIII.

1 SEquitur dñica † quarta in qua agitur de ſuperna Hieruſalem: & quia in terrã illã venitur eo die, quo filij Iſraël venerunt in terrã promiſſionis: prout ſub ſeptuageſima dictũ eſt, ideò nũc le-
2 gitur.† Exod. vbi dicit Dñs: Videns vidi afflictionẽ populi mei, *Exod.* 3.
qui eſt in Ægypto, & deſcendi, vt liberarem eos de manu Pharaonis, ſicut autem Dominus liberauit populũ per plagas miſſas contra Pharaonẽ: ſimiliter & per plagas liberat de manu diaboli, qui non vult dimittere nos, niſi in manu forti, vt ibi habetur. Prima plaga, eſt cõuerſio aquarum in ſanguinem, per quam peccatũ infidelitatis ſignificatur. Per alias plagas ſignificatur, quòd homo per multas tribulationes & pœnas, quas habet dum moratur in peccato, cogitur redire ad Dominũ, ſicut de filio prodigo legitur. Legitur ergo Exod. quia per fidem eſt exitus à ſeruitute diaboli: & per baptiſmum, qui ſignificatur per mare rubrũ: & per
impletionẽ mandatorum. Quando verò homo talis eſt, facit ſeip- *Exod.* 4.
ſum tabernaculũ Domino, qui verò non faciet ei hoc tabernacu-
3 lum, nec ipſe faciet in futuro. Poſt † Exo. ſequitur liber Leuitici qui eſt tertius in pentateucho: qui pertinet ad Leuitas, qui debebant Dño offerre ſacrificia: vnde liber eſt oblationũ. Ex quo. n. homo implet mandata & facit tabernaculum Domino, non reſtat niſi oblationes Deo offerre. Debet tamẽ ſal apponere in omni ſacrificio ſuo: quia cũ diſcretione debet omnia facere. Quia ergo tales debent eſſe mundi ab omni peccato & offerre Domino hoſtiam mundã, ſanctam, & immaculatã: ideò ſequitur in Leuitico de mundatione lepræ: & dicitur ibi multoties, Sancti eſtote: quoniam ego ſanctus ſum. Et quia hoc fit in ſolennitate cor-
dis, & debent omnia fieri cum gaudio, poſteà in eodem libro a- *Leuit.* 19
gitur de ſolennitatib. Rurſum, quia nullus ita perfectus eſt, quin peccet aliquando, ſaltem venialiter. ideò ibi habetur de dubitatione Moſi ad aquas contradictionis, qui nec propter hoc dimiſit opus ſpirituale facere, vt ad vocẽ ſuam flueret aquę, cum dixit, Aſcendat puteus. i. doctrina ſacra. Cæterum ſicut mulier oſtendit ex vna parte pomũ filio ſuo, & ex alia inimicum, vt veniat ad ſe, ſimiliter & Dominus, iuxta illud Oſeæ. 11. c. In funiculis Adam traham eos in vinculis charitatis. Vnde in officio nocturnali oſtendit inimicum, qui non vult dimittere populum niſi in

manu

manu forti:& in manu diuina,ſcilicet per prædicatores : & ideò primum reſponſorium eſt : Locutus eſt Dominus ad Moſen,&c. Siquidẽ Moſes ex aquis aſſumptus eſt:Chriſtus per quẽ liberamur ab huiuſmodi inimico,vel quilibet prædicator:qui ex aquis ſcripturæ debet aſſumi,& eſt quarti toni : quia † quatuor modis 4
nos affligit diabolus,ſcilicet interficiẽdo mares,id eſt,bona opera,vel virtuoſos,quos ſubmergit in flumine deliciarũ huius mũdi : & cogit ſeruire in luto luxuriæ, & latere auaritiæ , & palea inanis gloriæ.Porrò quidem,quia populus in illa ſeptuagenaria captiuitate fuit ſuper flumina Babylonis:& in fine Cyro permittente lætabũdus exiuit,& gratulans Hieruſalẽ introiuit:ideò cũ prima in dominica populus captiuatus fleuerit,dicens:Circundederunt me,& in ſecunda orauit,dicens:Exurge,in tertia quoque orauerit,dicens:Eſto mihi,in quarta cõſolationem acceperit dicente Dño:Inuocauit me,ego exaudiã eum:in quinta etiam rurſus orationi inſtiterit,dicens : Reminiſcere miſerationũ tuarũ,in ſexta verò Dario licentiã retribuẽte,conſolationem de reuerſione percepit:ideóq; dixit : Oculi mei. In hac ſeptimana tanquã in fine ſeptuageſimæ ingrediens Hieruſalem gratulabundus exultat dicens,Lætare Hieruſalem:de hoc etiam dictum eſt ſub prima Dominica:† Septenariũ quoque præſentis vitæ, quæ ſeptẽ dierũ 5
circulo ſiue curriculo voluitur,vel potius ſeptem ætatibus, quibus mundus ipſe diſtinguitur : ſicut per dies ſeptuaginta , ſic per ſeptem Dominicas ſancta repreſentat Eccleſia. Prima enim ætas eſt ab Adã vſque ad Noë. Secunda verò,à Noë vſque ad Abrahã: vel ſecundùm quoſdã ad Moſen. Tertia,à Moſe vſque ad Dauid. Quarta à Dauid vſque ad tranſmigrationẽ Babylonis. Quinta à tranſmigratione Babylonis vſque ad aduentũ Domini. Sexta, ab aduentu Domini,vſque ad finẽ ſeculi.Septima,ſimiliter vſque ad eundẽ finem,ſimul enim cõcurrunt,ſed illa in vigilantibus & laborãtibus;iſta in dormiẽtibus,& quieſcẽtibus:vbi requieſcũt electorum animæ inter vbera lactãtis matris ſuæ ſupernæ Hieruſalẽ.In prima dominica velut in infantia mũdi,homo à felici delectatione deiectus,clamat:Circũdederũt.In ſecũda velut in pueritia mũdi cõcipiẽs homo ſpẽ ſuæ recõciliationis voce Noë quaſi præcentoris,implorat acceptilationẽ recõciliationis, dicẽs:Exurge,quare obdormis Domine. In tertia velut in mũdi adoleſcẽtia cõcipiens homo ſuã liberationẽ de Ægyptiaca ſeruitute ſuæ protectionis,& liberationis accelerationem voce Moſi orat, dicens: Eſto mihi in Deũ protectorẽ. Quarta deſignat iuuẽtutem eccleſiæ: in qua regũ diademate coronatur: & ſapientia prophetarum ornatur:Vnde illud officiũ voce Dauid, quaſi præcẽtoris in cãtibus

bus celebratur. Quinta ſenectutẽ Eccleſiæ, in qua calor naturalis incipit deficere. Nam populo in Babylone captiuato eccleſia captiua nec altare habuit, nec templum: imò organa ſua ſuſpendit: ideóque in quinta dñica vacat officio. Sexta, ſenium Eccleſię, ſcilicet fides ſeculorũ, cum filius Dei venit in mundũ, & de diaboli poteſtate liberauit genus humanũ. Ne igitur ſit immemor accepti beneficij, & ingratum, gratulatur, & ait: Oculi mei ſemper ad Dñm. Hæc autem ſeptima & vltima ſignificat ſabbatũ mundi: in quo ſanctorũ animæ requieſcunt: illic Hieruſalem, quæ ſurſum eſt, quæ libera eſt, quæ mater noſtra eſt, lætatur: vnde dicitur Dominica lætitiæ. Eſt enim ſeptima ſeptuageſima: & per ſeptenariũ ſignificatur ſeptima ætas eorũ, qui ſunt in requie. Repræſentat enim hæc Dominica libertatem conceſſam filiis Hieruſalem redeundi à Babylone anno ſexageſimo, quã habuerunt plenariam in anno ſeptuageſimo: vnde totum huius diei officium de lætitia eſt, ad repræſentãdum illorum lætitiã, & etiam noſtrã: quoniam finitis ſex ætatibus erimus in ſeptima à mundi exilio liberati, cũ cœleſtem paradiſum, quæ eſt patria noſtra intrabimus. Cantatur
6 ergo † hodie introitus: Lætare Hieruſalem, ad oſtendendũ quod ſicut illi, qui cum ingenti lætitia à Babylone venerunt in Hieruſalem: ita & nos ab hoc mundo lætãtes, in cœleſtem Hieruſalem veniemus. Babylon enim interpretatur confuſio, vnde ſignificat mundum vel infernũ: quia in hoc mundo eſt cõfuſio vitiorum, & in inferno tormentorum. Dicitur etiã hæc dominica refectionis: quia in ea dñs refecit & ſatiauit quinque millia hominum, vel quia in ea oſtenditur cœleſtis Hieruſalem, ex qua omnis refectio eſt. Quia ergo Eccleſia lætatur pro hac refectione: ideò cantat: Lætare Hieruſalem, id eſt, Eccleſia: ibi enim æterna requies promittitur. In nocturnali enim officio cãtatur reſponſorium. Audi Iſraël præcepta Dñi: & ea in corde tuo, atque libro ſcribe. Et dabo tibi terrã fluentem lac & mel. Poſteà ſequitur in introitu: Ab vberibus conſolationis eius. Hæc verba ſunt duo teſtamenta: de quibus ſumuntur promiſſiones dulces in quibus eſt conſolatio noſtra. Et ſunt in ea tria verba lætitiæ, ſ. lætare, gaudete, & exultate. Ratio quare poſita eſt ſub tit. de ſeptuageſima in principio. Et ſumitur iſte introitus de Eſa. vlt. c. ſed de antiqua tranſlatione: quia in Eſa. ſic nõ iacent verba hæc: verſus verò de Pſalmo, qui loquitur de Hieruſalẽ ſuperna, ſcilicet: Lætatus ſum, &c. eſt quinti toni propter quinque millia hominũ quos refecit: vel ideò, quia illi qui cohibent, & refrenãt, & benè ordinãt quinque ſenſus corporis: illi habebũt huiuſmodi refectionẽ & cõſolationem: de qua in introitu habetur, & quæ petitur in collecta,

Concede quæſumus omnipotens Deus, vt qui ex merito noſtræ actionis affligimur, tuæ gratiæ conſolatione reſpiremus. Scripſerunt tamen quidã, quòd quia Alber. Papa, qui tñ in chronica nõ inuenitur, celebrauit tali die Romæ in dicta Eccleſia: quæ vocatur Hieruſalẽ, ideò cantatur: Lætare Hieruſalẽ. Et nota, quòd in quibuſdã eccleſiis de hac die & in feſto annuntiationis Dñi duæ collectæ dicuntur: vt quaſi duplex feſtum exoluere videamur, ꝙ non fit in aliis præcipuis feſtiuitatibus, etiã natiuitatis Domini, & ſimilibus, quia illæ per octauas producuntur: nec vnius diei duntaxat obſeruantia, ſicut iſta coanguſtãtur. Sequitur epiſtola: Scriptum eſt, quoniã Abraham duos filios habuit, &c. ad Gal. 4. c. Vbi ſequitur. Quæ ſurſum eſt Hieruſalẽ, libera eſt, quæ eſt mater noſtra Hoc autẽ dicit, vt non timore ſeruili ſeruiamus Domino,
Pſal. 121. ſed amore. Reſponſorium eſt de eodem: Lætatus ſum in his, quæ dicta ſunt mihi, &c. & eſt ſeptimi toni propter ſeptimã ætatem, in qua erimus in quiete. Sed quia adhuc ſumus in labore: ideò ſequitur tractus, ſed ſuauiſſimus: Qui confidũt in Domino, ſicut mons Syon, &c. in quo oſtẽditur, quod qui in Domino ſolo ſperant, habebunt illã refectionem. Sequitur Euangeliũ: Abiit Ieſus trans mare Galilææ, &c. Ioan. 6. cap. Quinque autem panes, quibus Dominus refecit nos, prout ibi legitur, ſunt quinque libri Moſi: duo verò piſces, ſunt Pſalmi & prophetia, vel libri Ioſue & Iudicum: quia de illis ſeptem libris ſumuntur orationes in hac Dominica, & ita reficit omnes. Offertorium eſt: Laudate, & eſt ſecundi toni, ad oſtendendum, ꝙ Deum laudare debemus pro corporali refectione & ſpirituali. Poſtcõmunio verò, eſt: Hieruſalẽ, quæ ædificatur vt ciuitas, &c. Et loquitur de illa Hieruſalẽ, quæ libera eſt, & eſt † quarti toni, propter quatuor quæ ibi dicũtur. 7
1. *Cor.* 15. Primum eſt, quia omnia ſunt communia. Ibi enim Deus eſt omnia in omnibus. Secundum eſt, quòd æternaliter participantur ea quæ ibi ſunt, vnde dicit: Cuius participatio eius in idipſum. Tertium eſt, quòd nullus de filiis diaboli poteſt ibi aſcendere, vnde dicit: Illuc enim aſcenderunt tribus, tribus Domini. Quartũ, quia ibi eſt continua laus Dei, vnde ſequitur: Ad cõfitendum nomini tuo Domine, & inde eſt illud: Beati, qui habitãt in domo tua Domine: in ſecula ſeculorum laudabũt te. In hac dominica Rom. Pontifex celebraturus † ad eccleſiã pergens, & rediens ab eadem 8
auream in manu ſub aſpectu populi fert roſam. Circa quod duplex inſurgit ratio: vna ſecũdum literã, altera ſecundùm ſpiritũ. Sanè ſecundùm literam, ne fidelis populus, propter quadrageſimalis obſeruantiæ aſperitatem ſub cõtinuo labore deficiat, quia quod caret alterna requie, durabile non eſt: ideò in hac mediana

quadra

quadrageſimæ quoddã recreationis ſolatiũ interponitur, vt anxietas temperata leuius ſufferatur, iuxta illud: Interpone tuis interdum gaudia curis. Hodiernũ namq; officiũ tota lætitia plenũ eſt, & in omni verborum clauſula iucunditas exuberat, gaudium reſonat, hilaritas inculcatur. Tria itaque repręſentat dies iſta, ſcilicet charitatem poſt odium, vnde dicitur: Lætare Hieruſalem, & conuẽtum facite omnes, qui diligitis eam. Gaudiũ poſt triſtitiã, vnde: Gaudete in lætitia, quia in triſtitia fuiſtis. Et ſatietatẽ poſt famem, vnde: Vt ſatiemini ab vberibus cõſolationis veſtræ. Quæ tria pariter deſignãtur in tribus proprietatibus huius floris: charitas in colore, iucunditas in odore, & ſatietas in ſapore. Roſa quippè, præ cæteris floribus colore delectat: odore recreat, & ſapore confortat: delectat in viſu, recreat in olfatu, & confortat in guſtu. Nempè roſa in manu Romani Põtificis, gaudiũ Iſraëlitici populi deſignat, quando per gratiã Chriſti data eſt illi de Babylonica captiuitate licẽtia redeundi. Deinde illa donatur nobiliori & potentiori, qui tũc in curia reperitur, in quo nobilitas & excellentia illius peculiaris populi Dñi deſignatur. Demũ ille cum multo equitatu & lætitia ingẽti ciuitatẽ cũ roſa circuit, figurans gaudiũ illius populi in ciuitatẽ Hieruſalẽ reuerſi, atq; cõmunionem totius fidelis populi & Eccleſiæ lætitiã de præmiſſis. Spiri-
9 tualiter † autem flos iſte florem illũ ſignificat, qui de ſe dicit in Canticis: Ego flos cãpi, & lilium conualliũ. Et de quo Propheta: *Cantic.2.* Egredietur virga de radice Ieſſe: & flos de radice eius aſcendet. *Eſaiæ 11.* Qui verè eſt flos florũ, id eſt, ſanctus Sanctorũ, quia præ cæteris floribus, id eſt, ſanctis, colore delectat in viſu. Nam ſpecioſus for- *Pſal. 44.* ma præ filiis hominũ: in quem deſiderãt angeli proſpicere. Qui *Cantic.2.* odore recreat in olfatu, quia ſicut legitur in Canticis j. cap. Meliora ſunt vbera tua vino fragrãtia vnguẽtis optimis. Qui ſapore confortat in guſtu: quia panis quẽ ipſe dat, caro ſua eſt, pro mũdi vita, omne delectamentum habens, & omnis ſaporis ſuauitatem. Hic eſt enim, qui de quinq; panibus & duobus piſcibus quinque
10 millia hominũ ſaturauit. Triplex † autem eſt in hoc flore materia: aurum videlicet, muſcus, & balſamũ: quia triplex eſt in Chriſto ſubſtãtia, deitas, corpus, & anima. Sed balſamo mediante muſcus auro coniungitur, quia anima mediante corpus coniungitur deitati. Diuina enim natura tantæ ſubtilitatis eſt, vt corpori de limo terræ formato non congrueret vniri, niſi rationabili ſpiritu mediante. Rurſus flos ipſe aureus eſt, quia Rex regum, & Dominus dominantium, cuius rubor apparuit in inſigniis paſſionis, & odor ĩ gloria reſurrectionis. Huius floris baiulus eſt vicari⁹ Sal-
11 uatoris, Romanus † verò Põtifex ſucceſſor vtiq; Petri & vicarius

Ieſu Chriſti qui hunc florem fidelibus populis demonſtrat:non omni tēpore,ſed in hac dominica tantū quæ ſeptima eſt ab illa, quæ ſeptuageſima nuncupatur:quia Chriſtus nō in qualibet hora,ſed in ſeptima tantùm ætate videtur ab illis qui beata requie conſolabuntur.Rurſus in vrbe oſtenditur non alibi quā apud baſilicā,quæ ſanctæ crucis in Hieruſalem appellatur, quæ ſupernæ Hieruſalem typum obtinet,& ſpeciē repræſentat;de qua dicitur in epiſtola hodierna.Illa,quæ ſurſum eſt Hieruſalem, libera eſt: quæ eſt mater noſtra:in qua Chriſtū angeli ſancti, & beatæ animæ contemplantur, ad quā meritò dicitur:Lætare Hieruſalem, & cōuentum facite omnes,qui diligitis eum:quaſi dicat,vos catholici,non hæretici. Differt autem hodierna ſtatio,ab illa, quæ fit ibidem in ſecunda dominica aduentus,quia illa futuræ beatitudinis eſt annunciatio:hęc quaſi præſentis contemplatio.Vnde & feſtiuius agitur,quia ſpei noſtræ feſtiuitas eſt. Hac etiam die Chriſtianus coronatur Imperator , vt ſemper coronæ ſupernæ Hieruſalem meditetur.Dauid ter in regem vnctus eſt,vt dicetur ſub dominica poſt Aſcenſionē. Hæc ergo dominica priuilegiata eſt:quia repræſentat licentiam redeundi de ſeruitute ad libertatem populo Iſraëlitico conceſſam,& lætitiam ex hoc habitam.

S V M M A.

1 *Feriæ ſecundæ in quadrageſima, Dominicæ ſecundæ, ratio.*

De ſecunda feria. CAP. LIIII.

SEcunda feria eſt † de iudicio.Vnde in epiſtola:Venerūt duæ, &c.3.Reg 3.c. agitur de iudicio Salomonis duabus mulierib9 de puero contendentibus,extra de præſumptio.cap.j.Mulier vna quæ dixit,quòd diuidatur puer,eſt ſynagoga , quæ diuidi conata eſt puerū Ieſum:alia mulier,quæ dicit:detur ei infans viuus, eſt eccleſia.Vnde in reſponſorio petit hæc mulier puerū. Eſto mihi in Deum protectorem, id eſt,petit ſibi dari Chriſtum. Euangelium.Prope erat.Ioan.2.c.ſimiliter eſt de eiectione vendentium, & de iudicio : vbi habetur quòd non credebat ſe Ieſus eis, quia nixi ſunt eum interficere,poſtea ſequitur de paſſione ſua:Soluite, id eſt,ſoluetis templū hoc,& in triduo excitabo illud:ſciebat eñ quid facturi erāt.Quia verò ex paſſione Domini eſt omne gaudium:ideò in offertorio cantat eccleſia,iubilate.In introitu autē petit iudicari : ſed prius petit miſericordiam , Deus in nomine tuo ſaluum me fac, ſcilicet per miſericordiam, & in virtute tua iudica me,& eſt quarti toni, quia ibi habetur : Ab inſurgentibus in me libera me,id eſt,ab inimicis, qui quatuor modis, ſicut dictum eſt ſub dominica,inſurgunt contra nos:& ideò ſicut dominica fuit de miſericordia,ita ſecunda feria eſt de iuſtitia.

Pſal.60. *Pſal.53.*

S V M

SVMMA.

1 *Feria tertia Dominicæ quartæ quadrageſimæ de quo agat, tum de epiſtola, num. 2. tum de Euangelio, num. 3.*

De tertia feria. CAP. LV.

1 Tertia † feria eſt de oratione, id eſt, de efficacia orationis: quæ ſcilicet fit ſalua iuſtitia, quod oſtenditur in epiſtola: Locutus eſt, &c. quæ eſt Exod 32.c. vbi ſequitur: Dimitte me, vt deleã eum, & Moſes orauit pro populo, & Dñs dimiſit peccatũ, ſalua tñ iuſtitia: quia reſeruauit ſibi vindictã. Vnde & ſi propter illud peccatum, quod cõmiſerunt in Chriſtum præcipuè puniantur: tamen & propter illud, quòd commiſerunt tunc, ſ. adorando vitulum, vnde dicit Dominus in euangelio: Implete menſuram *Matt.* 23. patrum veſtrorũ: quia verò nõ efficax eſt oratio, ideò in introitu dicit eccleſia: Exaudi orationem meam, &c. verſus: Contriſtatus ſum in exercitatione mea. Contriſtatus enim fuit pro dilatione patriæ, & incolatu miſeriæ. Quia verò exercitatio Chriſtiani eſt in coërcitione à petulantia, & laſciuia quinque ſenſuũ, idcirco quinto reſonat hunc introitum eccleſia. Et ſequitur epiſtola: Lo-
2 cutus † eſt, &c. in qua, ſicut dictũ eſt, impetrauit Moſes dimiſſionem peccati ſalua iuſtitia: & vt filij eorũ mererentur intrare terram promiſſionis: ideò in reſponſorio orat Eccleſia, vt mereatur ipſam impetrare filiis ſuis, vt intrẽt terrã promiſſionis, licet adorauerunt vitulũ conflatilem, id eſt, venerati ſunt laſciuiã & pompam mundi, dicens: Exurge Dñe fer opem nobis, & verſus: Deus *Pſal.* 43. auribus noſtris audiuimus, qm̃ tu liberaſti eos, & condonaſti eis, ſimiliter & fac nobis ſpiritualiter. Poſtmodũ ſequitur Euãgeliũ:
3 † Iam die feſto, Ioan. 7. cap. de obſtinatione Iudæorum, qui dicebant: Quomodo hic literas ſcit cum non didicerit? & dixit Dñs: Moſes dedit vobis legẽ, & vos vultis me interficere: quaſi dicat, contra legem veſtrã vultis facere & facitis: & dixerũt, dæmoniũ habes. Ecce quomodo obſtinati fuerunt, & hoc eſt ꝙ in epiſtola habetur: Receſſerunt citò à via, quam oſtendiſti eis. Eccleſia verò oſtendens ſe nõ conſentire peccatis, dicit in offertorio: Expectãs *Pſal.* 39. expectaui Dñm: oſtendens ſe expectare Chriſtũ vſque ad finem. Et quia benè expectat, qui à laſciuia quinque ſenſuum abſtinet: Ideò quinti toni eſt. Per hãc autẽ ſpem reducitur nouus populus in terram promiſſionis, vnde ſequitur poſtcõmunio: Lætabimur *Pſal.* 32. in ſalutari tuo, & eſt primi toni, quia omnis lætitia à Deo eſt.

SVMMA.

1 *Feria quarta Dominicæ quartæ quadrageſimæ quid tractet.*

2 *Scrutinium, quid.* 4 *Scrutinium qua ſolennitate fiat, & num. 6. Et quo tempore, quáve hebdomada, num. 4.*

5 *Scrutinium cur fiat quarta feria quarta Dominicæ quadrageſimæ.* 7 *Frons ſedes eſt pudoris.* 8 *Scrutinij carœmoniæ explicantur.* 9 *Eccleſia quid adhibeat circa ſcrutatos.* 10 *Scrutinium populis annuntiandum. Et quæ forma. ibid.* 11 *Lectiones duæ leguntur in quarta feria quartæ Dominicæ quadrageſimæ.*

De quarta feria. Cap. LVI.

SEquitur † quarta feria,quæ eſt catechizandorum : quia in ea 1
die ducuntur ad Eccleſiā catechumeni & catechizantur,i.inſtruuntur, & hoc eſt tertiū ſcrutiniū:vt iam dicetur. Vt autē ſeruiamus cōſuetudini Eccleſiæ Italiæ , quæ ſcrutinij ſolennitatem obſeruat,& iuribus de illo loquētibus,& quia etiā quædā de his, quæ de illo fiunt, vbiq; in baptizādo ſeruātur,ideò aliqua de illo dicamus:videlicet quid ſit ſcrutiniū, & vnde dicatur:& vnde originem traxit:quando & quoties, & quare in temporibus ſtatutis fiat:quid in eo fiat vſq; ad exorciſmū, & quid ab exorciſmo vſq; ad Eccleſiæ ingreſſum:& quid ab ipſo ingreſſu, vſq; ad finem, & quare hæc omnia fiant:ſubſequenter verò de officio miſſæ huius diei dicemus. Scrutiniū†nihil aliud eſt, quàm fidei & religionis 2
Chriſtianæ inquiſitio.Eſt enim quaſi quoddā iter ſeu præparatio ad baptiſmum:& dicitur à ſcrutādo,i.inquirendo,quia fidei religionis inquiſitio fit in eo. vnde originem traxerit, iam dicetur. Incipit autem fieri ſcrutiniū in quarta feria tertiæ hebdomadæ quadrageſimæ:ſed in hac quarta fit ſolenne.Fiebant enim in primitiua Eccleſia ſeptem ſcrutinia:duo,ſ.in quarta feria,& ſabbato tertiæ hebdomadæ : & duo in hac quarta feria , & ſabbato huius quartæ hebdomadæ : & duo in quarta feria , & ſabbato quintæ hebdomadæ : & vnū in quarta feria vltimæ hebdomadæ, in quibus adulti qui venturi erant ad baptiſmū,docebantur orationem Dominicā,& ſymbolum:vt in ſequenti tūc ſabbato,in quo baptizandi erant,vtrunque ante baptiſmum ſcirent:& adhuc hodie in quibuſdam Eccleſiis ſeptem fiunt ſcrutinia,propter ſeptiformem gratiā Spiritus ſancti. Sed tertium videlicet hac die ſolēniſſimū, & in omnibus Eccleſiis ordinem Romanum ſequentibus. † In 3
quolibet ſcrutinio dicitur miſſa ſcrutinij, videlicet, Dum ſanctificatus fuero, de qua iam dicetur. Dicuntur etiam propriè collectæ pro catechumenis, vt Omnipotens ſempiterne Deus, Eccleſiam tuam iter remedij, &c. Sed quæritur, quare tertium ſcrutinium ſit ſolenne, & non primum nec ſecundum?Reſpondetur,ad notandū,quod nec prima ætas,i.infantia:nec ſecunda, id eſt,pueritia, ita apta eſt ſeruitio Dei , ſicut illa , in qua maximè diſcretio boni & mali haberi incipit, & in qua contra carnem pugnatur. Inde eſt etiam, quod non prima tribus , id eſt , tribus Iudæ, nec

nec ſecunda,i.tribus Symeon:ſed tertia,i.Leuitica,ſacrificiis Domini eſt deputata:ſed nec in primo libro pentatheuchi,nec in ſecundo agitur de ſacrificiis, ſed in tertio,prout dictũ eſt in præcedenti Dominica:fit autẽ ſcrutinium in hac † ſeptima hebdomada à ſeptuageſima,quia dum Iudæi fuerũt in Babylonica captiuitate, miſti fuerũt inter eos quidã de gentilibus:vnde poſt eorum reditũ ignorabatur de pluribus,vtrũ eſſent Iudæi vel non : quidã etiam dicebãt ſe fore de Leuitica tribu,qui non erant:& ſe ſacerdotes,qui non erãt.Ideóq; Eſdras & alij ſapiẽtes genealogias diligenter ſcrutati ſunt:&Iudæos à gentilibus,& Leuitas à non Leuitis ſegregauerunt : ita & nos in hac ſeptima hebdomada , quæ finem illius ſeptuageſimæ Babylonicæ captiuitatis ſignificat, ſcrutinium facimus : vt credẽtes ab incredulis ſegregemus,quos in ſacroſancta ſolennitate redẽptionis noſtræ ex aqua & Spiritu ſancto renouamus. Non enim in primitiua Eccleſia alio tempore baptiſma celebrabatur, niſi fortè mortis periculo imminente. Omnes igitur Eccleſiæ proli, quã per anni circulum verbi pabulo generabãt,hac die nomina ſua dabãt : in quibus perſcrutandũ erat,ne qua radix amaritudinis ineſſet:vt in hæreticis,ne prius illis ſancta darẽtur, quã Chriſtiana fides radices in eorũ mentibus fixiſſet.j.q.vij.quoties.de conſe. d. ij. ego. Vnde nominibus datis quilibet eorũ per dies ſequẽtes vſque ad Paſcha fidei regulã audiebat:& ſic lactatus, & grandeſcens in plenilunio,i.in baptiſmo plena fide ſymbolum reddens Chriſto in baptiſmo cõmoriebatur , & reſurgebat. Porrò in hac iiij. feria fit ſcrutinium propter multa. † Primò , quia ipſa præfigurata eſt à quarta ſeculi ætate, *Pſal.* 88. quæ fuit à Dauid vſq; ad tranſmigrationẽ Babylonis.In qua non ſolum Iudææ gentis inchoatũ eſt imperiũ , verũetiam Chriſti & Chriſtianorum regnũ ex promiſſione ſumpſit exordium,iurante Domino Dauid:De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam: ideóq; meritò in hac feria catechumeni ad Chriſti nomen accedunt & Chriſtiana religio in ea initium capit.Secũdò,quia ſicut in quarta feria ſtellæ creatæ ſunt , & in cœlo Soli & Lunæ coniunctæ:ita & fideles hodie concipiuntur, qui Chriſto Soli & Eccleſiæ Lunæ cõiunguntur:& in cœlo, i. in patris regno iam ſplẽdent in ſpe : & in futuro ſplendebunt in re. Tertiò, quia ſicut in quarta ætate ædificatum eſt templum Domini per Salomonem: ſic & in hac iiij.feria præparamus baptizandos : vt ſint templum Domino. Quartò , quia in quarta feria cœpit noſtra redemptio, in qua proditus eſt Dominus à Iuda , vt pro redimenda Eccleſia moreretur : ideò & in quarta feria iſti præparantur,vt effectum percipiant redemptionis. Quintò , quia agnus xxiiij. diebus

obſeruabatur & præparabatur: & luna quintadecima immolabatur, decet, vt Eccleſiæ noua ſoboles quæ ad cõmoriendũ Chriſto in baptiſmo præparatur, diebus quindecim anteriori ieiunio ſpiritualiter ſaginata, ætati lunæ quæ illã ſignificat, exæquetur. Sextò quia quarta hominis ætas, ſ. iuuentus, per quartã feriã ſignificata, apta eſt præliis & gubernaculo imperij: & ideò catechumeni præparantur in iiij. feria ad prælũ cõtra diabolũ, & ad regnũ & imperiũ regni Dei. Hoc † autem ordine ſcrutinia celebrantur, 6
quoniã à principio vſque ad exorciſmũ hæc fiunt. Primò quidẽ, fit nominũ baptizandorũ per acolytũ deſcriptio, & eorũ per nomina in Eccleſia vocatio. Secundò, maſculorũ ad dexterã, fœminarũ ad ſiniſtrã, ad ianuã Eccleſiæ vbi fidẽ petunt, reductio. Tertiò, per exorciſtã gemina interrogatio, vna de renũtiatione diaboli: alia de fide Chriſti. Quartò, dæmonis exufflatio. Quintò, crucis in frõte expreſſio. Sextò, dicitur oratio. Septimò fit in ore ſalis impoſitio. Quod igitur nomina per acolytum ſcribuntur ex quo ipſe etiã notarius dictus eſt, ſignificat, quòd nomina fideliũ
Phil. 3. in libro vitę ſcripta ſunt. Quod nominatim vocãtur, ſignificat vocationẽ fideliũ ad vitã æternã. Cæterũ, ianua, Chriſtus eſt. Ducũtur igitur credituri ad ianuam, i. ad Chriſtum qui de ſeipſo dicit:
Ioan. 10. Ego ſum oſtium, per me ſi quis introierit, ſaluabitur. Quod verò maſculi ponuntur à dextra, & fœminæ à ſiniſtra, deſignat ꝙ viriliter agẽtes à dextris, & effœminati à ſiniſtris in iudicio ſtatuũtur: quod abrenũtiãt diabolo: per hoc ſe à iugo eius, cui ex originali fiunt obnoxij ſubtrahũt: per hoc enim, quod fidẽ Chriſti cõfitentur, iugo Chriſti ſe ſubiiciunt. Dæmonis exufflatio, eſt poteſtatis eius debilitatio. Crux, quæ imprimitur fronti, eſt vexillũ noſtrum, quo diabolum vincimus: non fit aliud ſignũ, niſi crux: vt in hoc ſolo ſigno diabolus ſciens ſe eſſe victũ, cõtremiſcat & fugiat. † Fit autẽ in ſede pudoris, i. in frõte: ne erubeſcat fidelis con- 7
fiteri Dominũ ſuum eſſe crucifixũ. Oratio cõtra diabolũ eſt munitio: Sal in ore poſitũ, eſt ſapientiæ condimentum. Hæc plenius dicta ſunt in parte prima ſub titu. de vnctionibus, & dicetur ſub ſabbato ſancto. Nunc dicenda ſunt, quæ ab exorciſmo, vſque ad ingreſſum Eccleſiæ fiunt. Primò, diabolus exorcizatur, & ter repetuntur verba illa: Audi maledicte diabole, &c. Secũdò maſculi ſeorſum ponũtur. Tertiò, ad monitionẽ diaconi capita inclinant catechumeni: & ſuper eos oratio Dominica & ſymbolum dicitur. Quartò à ſacerdote aures & nares illorum ſaliua tanguntur. Quintò, ab acolyto illuminãtur. Sextrò, à diacono Euangeliũ ſuper eos dicitur. Septimò, per oſtiarium in Eccleſia introducũtur.
† Primò ergo exorcizatur diabolus, id eſt, adiuratur, vt à fideli- 8
bus

bus recedat. Ter repetũtur verba illa, Audi maledicte diabole, &c. quia in confeſſione trinitatis diabolo reſiſtitur. Surſum maſculis, & deorſum fœminis fit exorciſmus: quia maioribus maiora, minoribus minora ſunt præponenda. Quod ad admonitionem diaconi capita inclinant, ſignificat, quod cum Deo cõmunicaturi acclamãte diacono capita inclinabunt: & hæc ratio pro cõmunione habetur. Quod ſymbolum & Dominicã orationem ſacerdos ſuper capita eorum dicit, notat, quod templũ Domini contra diabolũ munit. Aures & nares ſaliua tangit, vt doctrinam de ore prædicatoris procedentem fideles libenter audiant, & ipſa eis benè redoleat, quoadúſque ſpiritum habent in naribus, i. quandiu viuunt. Ipſorum illuminatio, eſt tenebrarum ignorantiæ & peccati, per lumen intelligentiæ effugatio. Euangelium quod ſuper eos dicitur, eſt doctrina Saluatoris, qua inſtruuntur. Deinde per oſtiarium introducuntur, quia poſt impletionem Euangelij, per oſtiarium, id eſt, per Spiritum ſanctum in cœleſtem patriam in-
9 troducuntur. Poſt hæc dicenda † ſunt ea, quæ ab ingreſſu Eccleſiæ vſque ad miſſam fiunt. Primò, maſculi ad auſtrum ſtatuuntur, fœminæ ad Aquilonem. inde quatuor lectiones ſuper eos leguntur: & quatuor initia Euangeliorũ, deinde duo, vnus maſculus, & vna fœmina in ſanctuarium ab acolytis portantur: poſt, ſymbolum græcè ſuper maſculos, latinè ſuper fœminas dicitur. His peractis Eccleſiam ingrediuntur, & ſic miſſa cantatur. Quod autem maſculi ad auſtrum, & fœminæ ad aquilonem ſtatuuntur: ſignificat, quod fortiores hoſtibus tentationum obiiciendi ſunt, & debiliores humiliter ſunt erudiendi. Quod quatuor lectiones ſuper eos leguntur, ſignificat doctrinam quatuor Euangeliorum, qua inſtruuntur. Vnde ſtatim quatuor initia Euangeliorũ leguntur ſuper eos, quaſi cõgreget eos à quatuor partibus orbis. Quod vnus maſculus, & vna fœmina portantur in ſacrarium, ſignificat quod de vtroq; ſexu fideles aſcendent in cœlũ. Sed non aſcendet, niſi vnus, i. in vnitate Eccleſiæ conſtitutus, ſicut in probatica piſcina non ſanabatur, niſi vnus. Quod ſymbolum legitur ſuper maſculos græcè, & ſuper fœminas latinè, per duas linguas, quibus ſymbolum legitur, omnem linguã intelligimus. Nã in græcis viguit ſapientia, in latinis, ſcilicet Romanis, potentia: & ita per has duas tanquàm excellentiores omnem linguam intelligimus, quaſi cum Apoſtolo ad Philipp. 2. c. dicamus, omnis lingua confiteatur, quia Dominus noſter Ieſus Chriſtus in gloria eſt Dei patris. Expoſitionem orationis Dominicæ, & ſymboli in
10 quarta parte, in ſuis locis expoſuimus. † Et attende, quòd ante hanc quartam feriã in Dominica, vel in ſecunda feria, eſt huius

feriæ ſcrutiniū,populis annuntiãdum his verbis : Scrutinij diem dilectiſſimi fratres, quo electi noſtri diuinitus inſtruãtur, imminere cognoſcite:ideóque ſolicita deuotione ſequēti.iiij.feria circa horã nonã cõuenire dignemini,vt cœleſte myſteriū,quo diabolus cū ſua pompa deſtruetur,& ianua cœleſtis regni aperietur, inculpabili miniſterio peragere valeamus. In hac verò feria iiij. finitis Miſſarū ſolenniis preſbyter annūtiat, vt ſabbato proximo ad ſcrutiniū reuertãtur,& ſic iterū atq; iterū annuntiat,donéc ſeptem ſcrutinia celebrētur. Sanè expleto ſcrutinio, dicitur Miſſa, vt præmiſſum eſt:in qua legitur lectio & Epiſtola:quia baptizãdus in duobus eſt catechizãdus, i. inſtruēdus,ſ.nouo & vete. teſt. maximè in illis, quæ pertinent ad baptiſmum. † Ruſſus quia in- 11
ſtruendus eſt in fide,& in moribus, ideò duæ lectiones leguntur, de quibus in eis cū ſuis reſponſoriis diſputatur. Legitur enim de
Act.8. Philippo,quod Eunucho euãgelizauit Ieſum Et ſecūdū Aug.Euãgelizare Ieſum,eſt, non tantum docere credenda, ſed etiam,quæ ſunt poſt baptiſmū ſeruãda.In prima ergo lectione, ſ. ſanctificabo,&c.quæ ſūpta eſt de Ezech.36.de fide agitur,vbi dicitur:Tollam quippè vos de gentibus,& congregabo vos de vniuerſis terris,& effundam ſuper vos aquam mundam , & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris, & dabo vobis cor nouum:Fideles enim de variis terris congregati ſunt in Eccleſia,& aqua ſalutaris baptiſmi ſuper eos effuſa eſt,qua ab vniuerſis peccatis & erroribus ſunt mundati : & datum eſt eis cor nouum,vt credant in Chriſtum. De hac lectione ſumitur introitus:Dum ſanctificatus
Pſal. 33. fuero,&c.vel baptizatus dicitur cor nouum.In verſu aūt:Benedicã Dominum, &c. ſunt gratiarū actiones de hac ſanctificatione: & eſt tertij toni, quia ſanctificatio pertinet ad trinitatē. Verum, quia per talē ſanctificationē fiunt in homines filij,ideò ſubſequitur in graduali:Venite filij, audite me:timorem Domini docebo vos:quod eſt ſeptimi toni:propter ſeptē dona Spiritus ſancti,quæ dantur in baptiſmo,vel quia ad hoc,ꝙ quis verè credat in Chriſtum,neceſſe eſt,vt timeat Deum, ideò ſequitur ipſum graduale,
Pſal.111. vbi ſequitur de timore. Initium ſapiētiæ timor Domini eſt.Qui ergo radicem imponit credulitatis , eū à timore inchoare oportet:Iuxta illud:A timore tuo Domine concepimus,& peperimus ſpiritum ſalutis. In ſecunda lectione , ſcilicet in Epiſtola : Laua-
Eſa.26. mini,&c. quæ ſumitur de Eſa.1.c.agitur abundanter de moribus, vbi dicitur : Quieſcite agere peruerſè, diſcite benefacere, &c. & poſteà concluditur : & venite & arguite me dicit Dominus. q.d. Si hoc feceritis,& vos nō remunerauero, iure me tanquam iniuſtum redarguere poteſtis. item dicitur ibi:Lauamini , ſ. per baptiſmum

priſmũ.& eſtote,id eſt,manete mundi,ſ.per pœnitentiã. Et quod poſſunt, oſtendit,dicens:Auferte malũ cogitationũ veſtrarũ,& ſi fuerint peccata veſtra,vt coccinũ,quaſi nix dealbabuntur,&c.Verũ,quia illi qui fidẽ veram & bonos mores ſeruãt,ad hæreditatẽ Dñi pertinere probantur: idcircò ſequitur graduale : Beata gens *Pſal.* 32.
cuius eſt Dñs Deus eius:populus quẽ elegit Dñs in hæreditatem ſibi.Hi efficiuntur cœli qui verbo, id eſt,filio Dei firmãtur,vnde ſequitur verſus:Verbo Dñi cœli firmati ſunt,&c.Itẽ, quia in talibus locũ habet beatitudo,ideò graduale illud eſt primi toni,quia beatitudo à ſolo Deo eſt. Ab his quoq; non diſcrepat euangeliũ præcedens, ſcilicet, Præteriens Ieſus,&c. Ioan.9.cap.quod eſt de
8 illuminatione cæci:quia cæci illuminantur in baptiſmo,vnde dicitur ibi,Lutũ fecit Dominus ex ſputo,& præcepit cæco, vt lauaret ſe in natatorio Syloë,id eſt,Chriſti, qui miſſus fuit à patre,id eſt,in baptiſmo, vel in doctrina Chriſti, de quo dicitur Gen. vlt. c. Non auferetur ſceptrum de Iuda,& dux de femore eius,donec veniat qui mittẽdus eſt:Hebræus habet,Donec veniat Sylo,id eſt, Miſſus.Poſtmodũ,in gratiarum actione ſequitur offertorium ſecundi toni , propter illuminationem & confirmationem. Dicto autem offertorio, archidiaconus aſcendit pulpitum clamans alta voce : Si quis eſt catechumenus, exeat foras:prout dictum eſt in proœ.quartæ partis, & tunc omnes catechumeni exeunt foras, & ſic fit ſepties prius,q̃ baptizentur,videlicet in quolibet ſcrutinio: quia qui non regenerati ſunt, nec inter Dei filios cõputari, nec Chriſti myſteriis cõuenit intereſſe. Quidam tamen catechume-
9 nos ante Euangelium de eccleſia eiiciunt, quod non laudamus, cùm eis ſit Euangelium prædicandũ, ſicut & Apoſtoli primitiis gentium Euangelium prædicauerunt,ſed ſacrificiis intereſſe non debent:tũ quia ſacerdos orat pro circũſtãtibus, quorũ fides Deo cognita eſt & nota deuotio:at iſti nondũ fideles vocãtur,tũ quia quod cõficitur,fidelibus porrigitur. in poſtcõmunione verò agit gratias cæcus de illuminatione ſua : dicens, Lutum fecit Dominus ex ſputo.Ioan.9.& eſt primi toni:quia ad locum,vnde exeunt flumina, reuertuntur, vt iterum fluent:ſic autem recognoſcendo bona debemus agere Deo gratias. Hæc autem quarta feria in
10 hoc priuilegiata eſt, quia in ea leguntur duæ lectiones pro eo, quod in ſequenti ſabbato ordines celebrantur. Item quia hac die ordinandi examinantur. Item quia hac die fit ſcrutinium baptizandorum in ſabbato Paſchali:vt præmiſſum eſt.

S V M M A.

1 *Feria quinta quartæ Dominicæ quadrageſimalis.Et Miſſa introitus.*
2 *Epiſtolæ allegorica expoſitio.*

D.

De quinta feria. CAP. LVII.

QVinta feria † oſtendit,quòd non eſt ſáctificatio,niſi à Deo: 1
vnde introitus eſt:Lætetur cor quærentium Dominum : &
*Pſal.*104. poſt.Quærite faciem eius ſemper:& eſt ſecũdi toni : quia quæritur,vt habeatur:& poſteà,vt amplius habeatur.Quantò enim magis habetur,tantò magis quæritur.Epiſtola verò : Venit mulier, &c.Reg.4.c.Et eſt de reſuſcitatione filij mulieris Sunamitis, quẽ reſuſcitauit Heliſęus:& incuruauit ſe ſuper puerum,& pueri qualitati ſe cõformauit:puer verò ſeptẽ oſcitationes emiſit,& eſt reſuſcitatus.† Nempè Sunamitis interpretatur captiua : filius eius 2
genus humanũ,quod dicitur puer,propter paruitatẽ ſenſus:baculus de quo ibi dicitur, eſt lex, quæ percutit, dicens, Oculum pro oculo,&c. Quæ neminẽ ad perfectionem ducit,Heb 7. Heliſæus verò,id eſt,Chriſtus inclinauit ſe ſuper hunc puerum, id eſt, exinaniens ſe factus eſt ei ſimilis & reſuſcitatus eſt. Sed oportet, vt
*Mar.*9. ſeptem oſcitationes emittat. Prima , eſt fidei , quia ſine fide non
*Mat.*8. eſt introitus. Primò enim, veritati debet quis credere, & omnia poſſibilia ſunt credenti.Domine,inquit leproſus, ſi vis,potes me mundare : & dixit: Volo, mundare. Secunda oſcitatio,eſt timor. Tertia,eſt dolor de peccatis,quia miſericordia non fit ſine iuſtitia.Quarta,propoſitum confitendi.Quinta, eſt propoſitum ſatisfaciendi. Sexta,propoſitum de cæterò non peccandi: quòd ſcilicet, non offendat Deum creatorem ſuum , & omnia iſta debent fieri in ſpe vitæ & gloriæ: Vnde ſpes eſt ſeptima oſcitatio. Reſponſorium eſt: Reſpice in teſtamentum tuum:& poſt Exurge, id eſt,fac nos exurgere:& eſt quinti toni,propter quinq; ſenſuum reparationem ſiue innouationem.Euangelium verò:Ibat Ieſus,&c. Luc.7. cap. Eſt de reſuſcitatione filij viduæ:cui dixit Dominus: Adoleſcens tibi dico,ſurge.In quibuſdam tamen Eccleſiis dicitur illud Euangelium:Sicut pater ſuſcitat mortuos, & viuificat, &c. Sequitur offertorium:Domine ad adiuuandum,&c.Septimi toni, propter ſeptem oſcitationes,in gratiarum actiones.Poſtcommunio verò eſt de æterna beatitudine,ſcilicet Domine memorabor iuſtitiæ tuæ : cui competit dare æternam beatitudinem,quæ erit octaua reſurrectionis.

SVMMA.

1 *Feria ſexta Dominicæ quartæ quadrag.*

2 *Euangelium,Erat quidam,&c. Ioan.*11.*ſemper legitur in ſexta feria Dominicæ quartæ quadrag.*

De ſexta feria. CAP. LVIII.

SExta † feria prorſus idẽ dicit, quod quinta : & eſt introitus: 1
Meditabitur, &c. Verſus: Cœli enarrant, id eſt,ſancti : & eſt primi

primi toni,quia in ſolo Deo ponit ſpem.In Epiſtola: Ægrotauit, &c.3.Reg.17.c. ponitur reſuſcitatio filij viduæ ab Helia. Reſpõſorium eſt:Bonum eſt ſperare in Domino, ſupple : quia reſuſcitat,& eſt quinti toni,cuius ratio in præcedenti feria etiam dicta eſt.Sequitur euangelium;Erat quidam.Ioan.11.c.De reſurrectione Lazari : qui hac die reſuſcitatus eſt.Et offertorium in gratiarum exhibitionem : Populum humilem ſaluum facies Domine, &c. Primi toni, eadem ratione, quia ſcilicet in ſolo Deo ſperandum eſt. In poſtcommunione verò habetur, quòd ad preces earum, ſ.Mariæ & Marthæ ſuſcitatus fuit Lazarus. Videns Dominus flentes ſorores Lazari, &c.Ioan.11. c. per quod ſignificatur, quod ad preces ſanctorũ ſuſcitat Deus mortuos ſpiritualiter, dãs eis primã gratiam,& ideò eſt primi toni, propter primã reſurre-
2 ctionem,ſcilicet animæ. † Et attende,quòd ſemper hac die, quæ eſt quintadecima à paſſione Domini legitur prædictũ Euangeliũ, quia cõſtat hac die Lazarũ ſuſcitatum eſſe,de quo Euangelio ſumitur reſponſorium: Occurrunt Iudæi, &c. Quod hodie in quibuſdam eccleſiis cantatur, cui hodie congruè in Euangelio præmittitur dicta lectio de filio Sareptanæ mortuo, quem ſuſcitauit Heliſæus ponens eũ ſuper lectum :& expandens ſe tribus vicibus ſuper eum. Nẽpè hæc mulier,eſt eccleſia,quæ fide ſuſcipit Chriſtum in hoſpitio cordis. Filius eius,eſt quilibet fidelis,qui moritur,cum morte dignum peccatũ cõmittit.Lectus Heliſæi,catholicam deſignat eccleſiam,quam ſolæ animæ reminiſcuntur, dum per fidẽ trinitatis à morte reſurgunt. Cætera,laudes, cõfeſſiones, & conſolationes,ſunt cuiuslibet hominis à peccatis reſuſcitati.

SVMMA.

1 *Sabbatum quartæ dominicæ quadrag.quid tractet.*

2 *Ordines conferuntur ſabbato quartæ Dominicæ quadrag.Et cur ita.*

De Sabbato. Cap. LIX.

1 SAbbatum † verò de largitate Saluatoris eſt, vnde introitus eſt: Sitiẽtes venite ad aquas,doctrinæ,ſ.& baptiſmi. Sequitur, *Eſa.60.* & bibite cum lętitia : & hæc ad ſabbatum mentis pertinent , & oſtenditur largitas Dei, qui paratus eſt largè dare cuilibet:& benignitas eius,vnde dicit : Venite bibere aquas,ſcilicet quæ mundificãt,& ſãctificãt gratis.Sequitur verſus:Attẽdite popule meus: in quo oſtẽditur,quòd etiã hoc de aquis doctrinæ intelligitur:ſecundi toni,propter mundationem animæ & corporis: & ſumitur de Eſa.Epiſtola eſt:In tempore placito exaudiui te. Eſa. 49.c. Et poſt:Nũquid poteſt mulier obliuiſci infantẽ ſuũ?Ecce oſtenditur largitas vel charitas Dei erga nos. Poſteà ſequitur reſponſ. Tibi derelictus eſt pauper in gratiarum actiones:quarti toni , propter quatuor

quatuor virtutes per quas ſanctificat. In Euangel.verò, quod eſt Ioan.8.c.De eadē largitate agitur,Ego ſum lux mūdi.Non dicit, huius hominis,vel illius,ſicut flos campi. Qui ſequitur me, non ambulat in tenebris.Oſtendit ergo, quòd paratus eſt illuminare omnem hominē,qui ſequitur ipſum.Cæterū,qui videt,currit:qui currit,peruenit,exceptis ſuperbis.Vnde ſequitur,Tu de teipſo teſtimoniū perhibes,teſtimonium tuū non eſt verū.Reſpondit eis, ſcilicet Iudæis Ieſus:Nónne ſcriptū eſt in lege veſtra, quòd duorum hominum teſtimonium verum eſt?Videbāt enim miracula, & ita pater erat teſtis eius : & relinquit eos Dn̄s quaſi ſuperbos diſputatores,nō curātes illuminari.Soli enim humiles illuminantur. Vnde ſequitur offertorium : Factus eſt dominus,primi toni, quia ſolus Deus poteſt illuminare.† Quia igitur in hoc ſabbato 2
oſtendit eccleſia largitatē Domini, dātis gratiam in baptiſmo & in doctrina,quibus ex largitate Dei abūdanter datur gratia:ideò fiunt ordines in illo die,& etiā quia imminet tēpus paſſionis Domini,in qua arctius ſe tenet eccleſia,ad ſignificandū, quòd ordinati arctius ſe tenere debent,vt qui prius ebrij erāt,amodò ſobrij ſint,& iterū ſe dicunt immolare Deo hoſtiā ſanctā, Deo placētē. Hoc etiam ſabbato fit ſcrutinium baptizandorum,quia catechumeni ad requiem æternam,quæ per ſabbatū intelligitur, veniunt per baptiſmum.Vnde in quibuſdam eccleſiis hodie duę lectiones leguntur in Miſſa ex eadem cauſa,in quarta feria præcedenti.

SVMMA.

1 *Dominica de paſſione,eius officium.*
2 *Paſſionis officiū cur eccleſia auſpicetur à Dominica quinta quadrag.*
3 *Hymnum,Vexilla Regis prodeunt, &c. cur eccleſia cantet Dominica quinta in paſſione Domini.*
4 *Gloria patri,&c.cur tempore paſſionis intermittatur.*
5 *Sanctorum Commemoratio,quare fiat Dominica quinta in paſſione. & num.6.*
7 *Miſſæ introitus,Dominica quinta in paſſione Epiſtola.num.8.9.*

De Dominica v.in paſſione Domini. CAP. LX.

SEquitur Dominica in paſſione Domini, ſcilicet de Cruce. † 1
Incipit autē huius celebritas paſſionis à fine ſabbati, id eſt, à veſpera lucē huius dominicæ præcedente: quia Lazaro in præcedenti ſexta feria ſuſcitato quidā de Bethania abierunt ad Phariſæos , narrantes eis miraculum : & cùm in illa ſexta feria fuerit ὑστομηνία id eſt, prima dies menſis,ad ſanctificationem,multi Iudæi, Pōtifices, & Phariſæi conuenerant ibi : quia † audientes ſi- 2
gnum,mox, vt ait Ioannes , hoc eſt in ſabbatocollegerunt concilium aduerſus Ieſum:& ex illa die cogitauerunt,vt interficerēt

cum

eum;ac deinceps Ieſus nõ palàm ambulabat apud eos, quia nondum venerat hora eius: ideóq; in veſpera ſabbati, quaſi poſt horam eiuſdem cõcilij publicum luctũ incipit eccleſia ſuo compatiens Domino, vt capiti membra: & extunc lugendo recitat vexillum Regis: myſterium crucis, acetũ, fel & arundinem, clauos, & lanceã perforati corporis, diem paſſionis, rationes patientis, & illuſiones inimicorum, & inſidias eorum. hæc & his ſimilia in veſperis & nocturnis plangit officiis: quæ de authenticis veteris & noui teſtamentorũ ſunt cõgeſta ſcripturis. Prætereà, poſt præcedentium ſeptem dominicarũ ordinatiſſimam diſpoſitionem, quibus, vt præmiſſum eſt, ſeptem mundi ætates figurãtur: quia omnes ſunt Domini paſſione redẽpti, meritò ipſius dominicæ paſſionis celebratio inchoatur, & quaſi longa funeris pompa præmiſſa, demum ſequitur ipſa ſalutis noſtræ victima, ingerẽs ocu-
3 lis ea quæ pro nobis pertulit vulnera & mortis inſignia.† Rurſus ideò eccleſia cantat: Vexilla Regis prodeunt, &c. vt ſi fortè aliqui ſunt lapſi veniant ad vexillum, quod omnes amaritudines facit eſſe dulces: quod ſignificatum eſt per lignũ proiectũ in aquas Marath. Semper enim & maximè iſto tempore debemus habere in memoria dominicam paſſionem. Vnde in Cantic. Faſciculus myrrhæ dilectus meus, mihi inter vbera mea cõmorabitur: quia memoria paſſionis dominicæ ſecum non patitur amaritudinem peccati. Ideò autem ſpiritualiter duabus ſeptimanis ante Paſcha paſſio Domini recolitur. Primò, quia ipſe à duobus & pro duobus populis paſſus eſt. Secundò, quia duo teſtamẽta per duas hebdomadas exprimimus: vetus, quod prædixit Dominum paſſurũ: & nouum, quod oſtendit ipſum paſſum. Tertiò, quia in duobus huius ſeculi temporibus, ſcilicet ante legem, & ſub lege, eadem paſſio vaticinata eſt. Quartò, vt hæ duæ ſeptimanæ reducant nobis ad memoriã murmurationem eorum, qui ante legem, & ſub lege in inferno fuerunt, vſque ad tempus gratiæ: quod in tertia hebdomada, ſcilicet Paſchali ſignificatur. Ab hac namq; die qua Gloria patri dimittitur, duæ ſunt hebdomadæ vſque ad Paſcha. Tunc verò tertia eſt, in qua reſtauratur omnis dimiſſa glorificatio. In tertio enim tempore, quod fuit ſub gratia, omnia beneficia, quæ patres noſtri expectauerunt in eccleſia redduntur.
4 † Ideoque autem Gloria patri dimittitur, quia ille verſus ad laudem pertinet trinitatis, quæ fuit in paſſione Domini, quam ab hac die repræſentat, dehonoſtata. Conſtat enim quòd Chriſtus, qui eſt ſecunda in trinitate perſona, fuit dehoneſtatus. Sed in reſurrectione, Gloria patri reſumitur: quia per reſurrectionem fuit gloria immortalitatis glorificatus. Sed certè hęc proteſtatio fuit ſpecialiter

Exod. 15.
Cant. 1.

ſpecialiter in crucifixione: vnde poteſt dici, ꝙ Gloria patri, pro
nunc tacetur propter humilitatē, per q̃ ad Chriſti paſſionē per-
ueniendū eſt, & quia Dn̄s ſe abſcondit. Et eſt aduertendū quòd
tacetur in introitibus & reſpōſoriis:quia illa ſunt de paſſione:&
in Venite exultemus Dn̄o. In Pſalmis verò & hymnis,non:quia
Pſalmus ſignificat operationem. Ipſum enim non perſequeban-
tur niſi linguis,tractando de nece ipſius: nec ipſe bonum deſiit
operari. Non ergo tacetur in totum:quia remiſſio debet eſſe lu-
ctus, eò quòd non ſtatim poſt habitum conſilium de nece eius,
traditus eſt agnus in manibus impiorū.Sed in triduo ante Paſcha
omnino tacetur,quoniam tunc maximè S.Trinitas dehoneſtata
eſt;licet enim ante dies illos de nece Domini ageretur:tunc ta-
Eſa.53. men vapulat,ſpuitur, alapatur,& crucifigitur. Vnde Eſa.Et vidi-
mus eum non habentem ſpeciem neque decorem.Vel quia tunc
ſepulturā Dn̄i celebramus:quæ maximè fuit eius humiliatio. Ab
hac etiā Dn̄ica in quibuſdā Eccleſiis tacetur ad primam: Chriſte
fili Dei viui, tum quia ex tunc Eccleſia eius mortem & paſſio-
nem repræſentat, tum quia ſecundū Iudæorum reputationē non
poterat aliis miſereri,qui ſeipſum ſaluum facere non poterat.De
hoc dictum eſt in v.parte ſub.tit.de prima.Nam non fiunt etiam
ſpirituales cōmemorationes de ſanctis, neq; de pace ab hac do-
minica,vſque ad ſabbatū poſt Pentec.quāuis poſt laudes dicatur:
Pretioſa in conſpectu Domini, &c. Ad primam oratio:Dn̄e Deus
omnipotens, &c. † In quibus cōmemoratio generalis fit de ſan- 5
ctis.Circa quod ſciendum eſt, quod cōmemoratio ſanctorū du-
plici ex cauſa fieri cōſueuit: videlicet ad recolendū eorū ſancti-
tatis meritum, & impetrandum patrocinium nobis ſalutare:quæ
duo diligentiſſimè in Chriſto, noſtro capite,paſſionis & reſurre-
ctionis ſuæ tempore nobis attendenda monſtrantur, quia paſſio-
nis ſuæ tēpore præbuit eximiū humilitatis & ſanctitatis exem-
Ioan.2. plū.Poſt reſurrectionē verò ſuam apud patrē: ſicut teſtatur Ioan-
nes, noſter aduocatus factus eſt ſingularis. Vt igitur noſtra intē-
tio illo præcipuo tempore feratur in ſuæ ſanctitatis exemplum,
& in illo ſpes noſtra ſolùm eleuetur, ad vnicū eius & ſingulare
refugium,& patrociniū:idcirco conuenienter tunc illorū ſancto-
rū ſpecialia ſuffragia dimittūtur. Hinc etiā eſt,quòd quædā ec-
cleſiæ omittunt poſt primā dicere:Pretioſa in conſpectu Domini
mors ſanctorū eius,&c. Incipientes ibi:Deus in adiutoriū meum
intende, &c. Et in illa etiam oratione:Domine ſancte pater om-
nipotens,&c. Quæ dicitur ad primā,prætermittuntur verba illa,
Per interceſſionē beatiſſimæ virginis Mariæ, & omniū ſanctorū.
Qui verò dicunt: Pretioſa,afferunt illud,quod non eſt hora nec

pars

pars canonicæ horæ, prout dictum eſt in v. parte ſub tit. de prima.
6 Fit autẽ aliqualis † & generalis ſanctorũ commemoratio in eccleſia, quia propter eorũ multitudinem, & noſtrã imbecillitatẽ, de ipſorũ quolibet, ſicut debitũ eſſet, ſolennizari nõ poteſt. Et ex hoc etiam apparet, quare omittitur cõmemoratio de pace: quia ſicut ait Apoſt. ad Coloſ. 1. Chriſtus pacificauit per ſanguinẽ crucis eius, ſiue quæ in terris, ſiue quæ in cœlis ſunt: & poſt reſurrectionem ſuam pacem diſcipulis ſuis annuntiauit: & cum eis ipſe, qui pax noſtra eſt, continuè, vſque ad aſcenſionem ſuam conuerſatus, tunc eis pacem ſuam dedit, dicens: Pacem meam do vobis, *Ioan.* 10.
& in Pentecoſte cõſolatorem mittere dignatus eſt. Incaſſum er-
7 go fieret commemoratio de pace. † Introitus autem incipit ab oratione Domini in paſſione: Iudica me Deus, & diſcerne cauſam *Pſal.* 42.
meam, &c. In hoc enim inſtruxit nos in orando. Sequitur: Emitte lucẽ, &c. Quia qui videt præmia, fortis efficitur in pugna: & veritatem tuam, &c. Qui enim videt vera bona, de facili ducitur in æterna tabernacula: & eſt quarti toni, propter formã crucis, vel propter quatuor, quæ petuntur, ſ. iudicium, diſcretio, liberatio &
8 fortitudo. † Epiſtola verò, ſcilicet Chriſtus exiſtens Põtifex futurorum bonorũ peramplius & perfectius, &c. Quæ eſt ad Hebr. 9. cap. oſtendit efficaciam paſſionis Chriſti. Per paſſionem enim eius in æterna tabernacula ducimur: cuius memores eſſe debemus. Sed quia non omnes intrabunt, niſi qui faciũt eius voluntatem, ideò ſequitur reſponſoriũ: Eripe me de inimicis meis, doce me, &c. Aliter enim non intratur in ſancta Sanctorũ, & eſt tertij toni, propter liberationem à triplici inimico, per virtutem trinitatis. Poſteà ſequitur tractus, in quo conqueritur Dominus de inimicis ſuis, dicens: Sæpè expugnauerũt me à iuuentute mea, in Abel, & in aliis, & veriſſimè dicitur tractus: quia huiuſmodi cogunt nos ducere vitam miſeram, ſ. Alophyli & Philiſtæi, & eſt octaui toni: ad ſignificandum, quòd huiuſmodi tribulationes veniũt ſuper nos, vt ſimus memores alterius vitæ, quę erat in octaua ætate: quia ad Dñm, cùm tribularer, clamaui, &c. Et Iob: Ope-
9 ruit confuſio faciem eius † Poſteà ſequitur Euang. Quis ex vobis, &c. Ioan. 8. cap. in quo habetur contumelia Iudæorũ dicentiũ Domino: Dæmonium habes, & Dñs abſcondit ſe, vt expectaret tempus immolationis agni: & decima luna oſtendit ſe, ſicut decebat de agno fieri, vt habetur in Exod. 27. c. Eccleſia verò oſtendit ſe eſſe contrariam eis, in offertorio: quaſi diceret, ipſi dicunt, dæmonium habes: ſed ego confitebor tibi Dñe, & eſt primi toni, quia ſoli Deo confitendũ eſt. Poſtcõmunio autẽ eſt: Hoc corpus, &c. Luc. 22. cap. & Matt. 26. & Mar. 14. & 1. Cor. 11. c. Et incipit

eam ſacerdos, ad oſtendendum, ꝙ magnus ſacerdos ſacrificium vetus mutauit in nouum ſacrificiũ:& eſt octaui toni, quia illud ſacrificium eſt verũ,quòd perficietur in Paradiſo, quando reſurgemus. Et illud Apoſtoli verè implebitur:Omnia veſtra ſunt.

1.*Cor.*3.

SVMMA.

1 *Feria ſecunda Dominicæ quintæ in paſſione,& officium, nu.2.3.4.*

De ſecunda feria. CAP. LXI.

*Galat.*5. SEcunda † feria eſt de crucifixione noſtra, & maximè de ie- 1
iunio,quia debemus crucifigere mẽbra cum vitiis, & concupiſcentiis,ſicut præcedens Dominica eſt de cruce. Sed quia non poteſt homo ieiunare,niſi liberetur ab inimicis viſibilibus & inuiſibilibus,diabolo ſcilicet & mundo,& malis hominibus: ideò eccleſia petit in introitu liberari ab inimicis , & eſt tertij toni, propter liberationem à triplici inimico. † Epiſtola verò eſt:Fa- 2
ctum eſt verbũ.Ioan.3.cap. in qua inuitamur ad ieiuniũ per exẽplum Niniuitarum, qui ſolius Ionæ vnica prædicatione ieiuniũ indixerunt,etiã iumentis,vt liberarentur à temporali ſubuerſione:quantò magis nos debemus pœnitentiã ſuſcipere, ad vocem veri Ionæ,ſcilicet Chriſti & Apoſtolorum, vt à ſubuerſione ſpirituali liberemur? In reſponſorio petit ſimiliter liberari ab inimicis,& eſt verſus:Deus in nomine tuo ſaluũ me fac,tertij toni, propter virtutem trinitatis, & liberationem à triplici inimico.
† Poſtmodum ſequitur Euang. Miſerunt Principes. Ioan.7.cap. 3
In quo dicit Dominus ſcribis & Phariſæis:Quid vultis me interficere? & loquitur de reſurrectione ſua,& Aſcenſione,& Spiritus ſancti miſſione:propter hoc,vt illi,qui ſunt in cruce,qui ſuſtinẽt multa à malis,ſicut ipſe Dominus,ſemper habeant reſpectum ad fructum charitatis,vnde: Aſcendam in palmam,vt apprehendam fructum eius. In offertorio : Domine conuerte,& eripe animam meam,&c. Petit liberari ab inimicis in anima. Et eſt ſexti toni, quia liberatio animæ, perfecta liberatio eſt. Senarius enim numerus perfectus eſt. In poſtcommunione : Dominus virtutum, ipſe eſt Rex gloriæ:attribuit Deo liberationem ſuam,&c. Et eſt tertij toni,quia ille eſt Deus trinitas,qui liberat. † Dicitur au- 4
tem ad horas capitulum illud:Attende Domine.Hierem.18.cap. Et illud:Domine,omnes qui te derelinquunt.Ibid.17.cap.Et illud:Confundantur qui me. Quod eſt ibidem,& illud:Tu autem dom.20.c. Et illud:Dominus Deus aperuit.Eſa.50.cap.

SVMMA.

1 *Feria tertia Dominicæ quintæ in paſſione inuitat ad patientiam. Et quod eius diei officium,& num.2.*

De tertia feria. CAP. LXII.

Tertia

1 TErtia † verò feria ad patientiam inuitat,vnde introitus eſt: Expectabo Dominũ,&c.Verſus:Dominus illuminatio mea. Deus enim dat patientiã, & qui illuminatus eſt, patientiam habet,& eſt ſeptimi toni:quia patientia cõcinitur reſpectu quietis æternæ.Poſteà ſequitur epiſtola:Congregati ſunt.Dan 3.cap. In qua oſtenditur effectus patiẽtiæ,quia ibi habetur, quomodo Babylonij miſerunt Danielem in lacum leonũ, nec tetigerunt eum: & miſſus eſt ei cibus à Dño per Abacuc:& ſignificat, quòd ꝑ patientiam liberat nos Dñs à ſpiritualibus Babylonis,& quãdoque etiam liberat corporaliter,& dat vitam æternã.Iuxta illud Apoc.
2 Qui vicerit,dabo ei manna abſconditum. † In reſponſorio : Diſcerne cauſam meã de gente non ſancta,&c.Petit liberari,ne ſuccumbat.Deinde ſequitur:Emitte lucem tuã & veritatẽ tuam:ipſa me deduxerunt.Ecce ſemper petit lucem,quã qui videt, patientiam habet,& ſic liberatur.Et eſt quinti toni, quia petit liberari à tentatione quinque ſenſuum,vel ab inimicis,qui nocuerũt per quinque ſenſus.Intrat enim mors per feneſtras corporis.In Euãgelio verò,Ambulabat Ieſus in Galilæam, &c. oſtenditur diſcretio bonorum & malorum, tempus verò bonorum erit in futuro. Vnde debet dicere patiens,ſicut dixit Dominus:Tempus meum nondum eſt:& debet ſperare in Domino.Vnde ſequitur offertorium : Sperent in te, qui te nouerunt. Et quia ſemper ſuſtinent malos,ideò in poſtcommunione:Redime me Domine,&c. petit liberari, quæ eſt ſeptimi toni, propter requiem,quæ ſperatur.

SVMMA.

1 Feria quarta Dominicæ quintæ in paſſione,liberationem à ſolo Deo expetit. 2 Encænium, quid.

De quarta feria. Cap. LXIII.

1 QVarta feria † oſtendit,quòd à ſolo Deo eſt liberatio, quia fidelis eſt Deus,qui non permittit nos tentari ſuprà illud, *1.Cor.*10.
quod poſſumus ſuſtinere.Vnde introitus eſt:Liberator meus. Et verſus:Diligam te Domine,fortitudo mea,&c.Ecce ponit Deum fortitudinem ſuam.Et eſt tertij toni,propter donum trinitatis & propter triplicem inimicũ.In epiſtola verò:Locutus eſt,Leuit.19. cap. enumerantur præcepta,vbi oſtenditur Iudæos nõ obſeruare illa in hoc,quod perſequebantur innocentem:& omnes etiã,qui perſequuntur bonos,nõ ſunt timendi,quia ſunt inimici Domini. Vnde ibi habetur:Non iniuſtè iudicabis. Et ideò in reſponſorio, Exaltabo te,&c. Petit liberari, quod eſt ſeptimi toni, propter ſeptiformem gratiam. In Euangelio verò : Facta ſunt. Ioan.10.
2 Oſtenditur, quid fecerit Dominus † in encæniis:quia Iudæi tulerunt lapides,vt iacerent in eum,& dixit Dominus:Multa bona

opera feci vobis. Propter quod vultis me lapidare? Encænium, feſtum erat dedicationis templi, hoc eſt, de reparatione ipſius à Machabæis. Sequitur: Et hyems erat, hoc erit in die iudicij, quãdo reparabitur verum templum quantũ ad bonos: & hyems malorum erit. Boni verò cognoſcent Dñm, ſicut in Euangelio dicitur: Vos autẽ cognouiſtis me, quia pater in me eſt, & ego in patre. Et tunc plenè liberabitur eccleſia, ſicut petit in offertorio: Eripe me Domine de inimicis meis, &c. Quod eſt ſeptimi toni, quia tunc erit vera quies, vel propter gratiam ſeptiformem: quia verò beatus erit, qui erit in illa quiete, quod non erit ſine innocentia, ideò eſt poſtcommunio: Lauabo inter innocentes manus meas, &c. Et introibo ad altare Dei, ad Deũ qui lætificat iuuentutem meam, id eſt, ad altare quietæ mentis, ad altare ſupernum. Quod eſt octaui toni, quia hoc erit in octaua ætate, ſicut dictũ eſt. Quarta ergo feria, eſt de encæniis, id eſt, de dedicatione, quę plenè fiet in futuro, quando eccleſia perfectè dedicabitur Deo.

SVMMA.

1 *Feria quinta Dominicæ quintæ in paſſione, quid immolet Deo. Et eius diei officium, num. 2. 4.*

3 *Ad fletum ſpiritualem duo prouocant.*

De quinta feria. Cap. LXIIII.

IN quinta feria immolat eccleſia hoſtias ſpirituales, per † quas 1
poſſit conſequi illud gaudiũ, ſed quia non impetratur miſericordia, niſi confitendo iuſtitiã: ideò dicit in introitu confitendo iuſtitiam Dei erga nos: Omnia quæ feciſti nobis Domine, in vero iudicio feciſti. Dan. 3. c. Si miſiſti tribulationes, benè factum eſt, quia peccauimus tibi. Et poſteà petit miſericordiam, Da (inquit) gloriam nomini tuo, & fac nobiſcũ ſecundũ multitudinem miſericordiæ tuæ. Verſus eſt: Magnus Dominus, & laudabilis nimis, & eſt tertij toni, quia qui cõfitetur, debet cõfiteri tripliciter peccatum ſuum. In aliis tñ eccleſiis eſt verſus: Beati immaculati. Idem habetur in epiſtola, quæ ſumpta eſt de Dan. 3. c. Orauit Daniel, domi. Deus ne deſpicias, &c. Quia peccauimus. Et non eſt nobis ſacrificium, &c. Ita enim dicebant filij Iſraël, qñ erant in Babylone, & ſic nos poſſumus dicere, qñ ſumus in peccato. Non eſt ſacrificiũ, ſed in ſpiritu humilitatis & in animo contrito ſuſcipiamur Dñe à te. † In reſponſorio: Tollite hoſtias, &c. Monet 2
nos offerre hoſtias ſpirituales. Verſus eſt: Reuelabit Deus condenſa. Aliter enim non poſſet offerre ſpiritualiter, niſi Deus remoueat tenebras à corde. Et eſt quinti toni, quia talẽ oportet in quinque ſenſibus mactari. Vnde ſequitur Euangeliũ, Luc. 7. Rogabat Ieſum, in quo habetur, quomodo B. Maria Magdalena impetrauit,

petrauit veniam lachrymis:quia quot habuit in ſe oblectaměta, tot mactādo ſe hoſtias ſpirituales obtulit Deo in corpore ſuo.In
3 offertorio:Super flumina,&c.Oſtenditur † quomodo ſilendũ ſit, & quomodo oportet lugere. Duo eñ ſunt quæ hoc faciũt,ſcilicet memoria peccati præteriti,& recordatio cœleſtis Hieruſalē, quoniam qñ homo ſuas miſerias mũditiæ cōparat Angelorum, flet ſuper flumina Babylonis. Et eſt primi toni, quia hoc debet eſſe primũ in memoria ſcilicet finis,propter quē ſumus.In poſtcommunione orat,vt Dñs memor ſit promiſſionum, Memento verbi tui ſeruo tuo,in quo ſpem mihi dediſti:& eſt octaui toni, quia in octaua ætate fiet illa dedicatio:in quibuſdam tñ eccleſiis legitur Euangeliũ,vbi dicitur:Cùm quidā vellent apprehendere Ieſum,& tñ nemo miſiſſet manũ in eum,dixerunt Pontifices ad miniſtros:Quare non adduxiſtis eum? Reſponderunt miniſtri:
4 Nunquam ſic locutus eſt homo,ſicut hic loquitur. † Hac etiam die cōuenienter legitur illud Euangeliũ,vbi dicitur quod reuerſi ſunt vnuſquiſque in domum ſuam.In offertorio verò dicitur:In ſalicibus, in medio eius ſuſpendimus organa noſtra: quia poſt hanc diem nullum Euangelium legitur,in quo Dominus Iudæis publicè prædicaſſe narretur: Ecce ergo illud diuinitatis organũ in illis ſalicibus,& fluctuoſis hominibus Babylonis ſuſpēſum eſt.

S V M M A.

1 *Feria ſexta Dominicæ quintæ in paſſione,quid agat,quódve habeat officium,& num.1.*

De ſexta feria. Cap. LXV.

1 SExta feria eſt de paſſione,& orat Chriſtus, dans † nobis in introitu formam orandi:Miſerere,&c.Et eſt quinti toni, quia non poteſt fieri liberatio ſine quinque ſenſuum cohibitione. In epiſtola:Domine omnes,&c.Hier.17.cap.Petit ſuam liberationē & inimicorum confuſionem. In reſponſorio verò ſimiliter conqueritur de inimicis: & maximè de hypocritis, qui pacificè loquebantur,&c.Scilicet cùm dicebant:Magiſter ſcimus,quia ve- *Matt.22.*
2 rax es,& tamen dolus erat in corde,vnde:Vide Domine,&c. † In Euangelio:Collegerunt Pontifices & Phariſæi,&c. Ioan.11.cap. Similiter dolus exprimitur,& dicitur ibi:Venient Romani & tol lent locum noſtrum & gentem,quia iam ablatum erat ſceptrum de Iuda & dux de femore eius,& Pilatũ Præſidem Romanæ poteſtatis habebant.Quia verò vbi eſt dolus & crudelitas, ibi maximè indiget homo ſapientia,vt ſapienter reſpōdeat:ideò in offertorio petit intellectum,vt poſſit reſpondere ſine peccato: Benedictus es Domine,docè me iuſtificationes tuas,&c.Et reſpondebo,ſicut dicit Dauid.3.Reg.Dimitte eum,vt maledicat mihi,

ſicut præcepit Dominus: Tales enim ſunt virga Domini. Vnde Aug. Vnde ſuperbiunt impij: quia eos facit pater meus virgam
Prou.25. ſuam. Et in prouerb. Fili mi. ſtude ſapientiam, vt poſſis reſpondere ſermoni. Et eſt ſeptimi toni, propter Spiritus ſancti gratiam ſeptiformem. Poſtcommunio quoque: Ne tradideris me, &c. Eadem ratione eſt ſeptimi toni, in qua petit liberari.

SVMMA.

1 *Sabbatum vacans. Et vnde hoc nomen ſortitum.*

3 *Sabbatum vacans in quo ſit priuilegiatum.*

De Sabbato. CAP. LXVI.

SEquitur ſabbatum † quod dicitur ſabbatum vacans, ſicut & ſe- 1
cunda Dominica quadrageſimæ. In hoc enim ſabbato intendere conſueuit Dominus Papa pauperibus Chriſti dando eleemoſynam, & mandatum celebrando: tum quia in cœna Domini propter officij magnitudinem hoc facere non poterat: tũ quia
Ioan.12. ſicut dicit Ioan. Ante ſex dies Paſchæ venit Ieſus in Bethaniam, & factum eſt cõuiuium in domo Mariæ & Marthæ vbi fuit Lazarus, quem Dominus ſuſcitauit: & tunc Maria vnguento nardo piſtico vnxit pedes Ieſu. Apoſtolicus ergo in memoriam eius, quod illa deuotiſſimè egit, facit membris Chriſti quòd ipſa capiti fecit, vt pedes Ieſu vngendo, id eſt, Domini veſtigia ſectando, & capillis tergendo, id eſt, ſuperflua pauperibus erogando, vt impleatur domus odore vnguenti, id eſt, mundus impleatur bona fama. Quia ergo hac die circa pręmiſſa charitatis opera exercenda occupatus eſt: ideò vacat † hoc ſabbatum à proprio offi- 2
cio, & mutuò accipit à quinta feria antecedenti. Vel in quibuſdam Eccleſiis à ſabbato antecedẽti. Sitientes venite ad aquas. Le-
Eſa.48. gitur Epiſtola de Hiere. 18. cap. Dixerunt impij, &c. In qua ſunt malæ cogitationes, quæ præceſſerunt paſſionem: Venite, cogitemus contra iuſtum cogitationes: & poſteà percutiamus eum lingua. Tales autem non habent ſabbatum, quia non eſt pax impiis: dicit Dominus. In Euangelio verò: Subleuatis, &c. Ioan. 17. cap. Rogat pro ſe, & pro diſcipulis, & pro omnibus fidelibus vt habeant ſabbatum, quod erit per vnitatem & charitatem in futuro: quando vnũ erimus, ſicut pater & filius ſunt vnum, id eſt, in maiori approximatione, quæ poſſit eſſe illi vnitati, q̃a pater & filius vnum ſunt. In aliis verò Eccleſiis legitur Euangeliũ: Cogitauerũt
Ioan. 6. autem. Ioan. 12. c. In quibuſdã tamen Eccleſiis legitur Euangeliũ de proditione Iudæ: Amen, amen, dico vobis, niſi mãducaueritis cui rectè præmittitur lectio Hierem. vbi dicitur: Venite, cogitemus contra iuſtum cogitationes. † Hoc ſabbatũ priuilegiatũ eſt, 3
quia vt præmiſſum eſt, Dominus Papa tunc eleemoſynas dat, &

man

mandatum facit: & quia hac die vt quidam dicunt Chriſtus diſcubuit in domo Simonis leproſi, & Martha miniſtrabat ei: & Maria lachrymis ſuis pedes eius lauit, & propriis capillis terſit.

S V M M A.

1 *Dominica in ramis Hieremias legitur duplici ratione. Et eius diei celebre offi ium.nu.4.5.7.13.14.15.16.*

2 *Proceſſionem in ramis palmarum facit* Eccleſia:*in eaq; ſtationes aliquot. nu.3.Et eius forma.nu.* 10.

8 *Rami cur gerantur virides, Dominica ſexta quadrageſima.& n.9.*

11 *Rami, cur benedicantur ſexta Dominica quadrageſima.*

12 *Hieruſalem decima luna venit Chriſtus: & cur ita.*

17 *Dominica in ramis palmarum, cur hoc nomen ſortita. Et quàm variè appellatur.nu* 18.

De Dominica ſexta in ramis Palmarum. Cap. XLVII.

IN Dominica † in ramis palmarum, & in paſſione Dñi legitur Hieremias duplici ratione. Primò, quia ipſe manifeſtius de
1 paſſione Domini prophetizauit, quam alij. Secũdò, quia per eius paſſionem præfigurata eſt paſſio Domini: quia deplorando captiuitatem Iudæorum per Babylonios factam: præfigurauit & Romanam quam incurrerũt propter Chriſti paſſioné. In nocturnali autem officio, dicitur inuitatorium: Ipſi verò non cognouerunt vias meas: quod dicitur inuitatorium per cõtrarium: quia inuitat nos ad cognoſcendum vias Domini: per cõtrariũ actum Iudæorum, qui non cognoſcentes vias Domini, non introierunt in requiem ipſius. In primo verò reſponſorio, oſtẽditur ſecuritas patientium tribulationes: & cauſa quare non eſt timẽda tribulatio. Quia Deus eſt adiutor in die, qua inuocaui te, &c. Verſus eſt: In die tribulationis meæ inuocaui, &c. Quia ſi Deus adiuuat, non eſt timẽdum. Vnde Iob. Pone me iuxta te. & cuiuſuis manus pugnet contra me: & eſt primi toni: quia à ſolo Deo ſperãda eſt liberatio & auxilium. Sequitur reſponſoriũ: Ingrediente Domino: ſecundi toni: quia laudabãt pueri Dominum, ſ. vtranque naturã. in Chriſto deitatem, cũ dicebant: Oſanna, i. ſalua obſecro. humanitatem, cùm dicebant: Fili Dauid: vel Deum corde & ore pueri *Iob.* 17.
2 laudabant: ſicut Iudæi corde & ore conuiciabantur. † Circa diurnum verò officium dicendum eſt, quod poſt ſabbatum in quo oſtenditur deuotio Mariæ: ſequitur Dominica in qua oſtenditur deuotio puerorum: vngimus enim Dominum cum Maria: & cum pueris veneramur. Et ideò facit Eccleſia hac die proceſſionem corporaliter & ſpiritualiter. Exierunt enim pueri extra caſtra obuiam Domino venienti de Bethania in Hieruſalem: & nos ſimiliter debemus extra caſtra, id eſt, extra delicias carnis *Heb.* 13.

exire obuiam ei, ſicut dicit Apoſtolus:Exeamus extra caſtra,improperiũ eius portantes, & ſicut illi,ſic & nos in proceſſione noſtra cantamus:Oſanna.vnde in egreſſu deEccleſia cantatur antiphona:Pueri Hebræorũ:& nos debemus eſſe pueri, i.innocentes: & debemus eſſe pueri Hebræorũ, i. tranſilientium omnia terrena,ſiue peccata. Poſtmodũ † facit Eccleſia ſtationẽ in aliquo lo- 3
co cõpetenti,vt ibi cum deuotione & lætitia ſuſcipiatur verbum Dei,i.Chriſtus, qui eſt verbum patris, ſuſceptus eſt cum lætitia à pueritia in Hieruſalẽ.In ſcripturis enĩ ſiue ſermonibus eſt Chri-
Ioan. 5. ſtus:vnde ipſe in Euangelio: Scrutamini ſcripturas:illæ enim loquuntur de me:& eſt ipſe dulcedo ſcripturæ.† Legitur aũt Euã- 4
gelium de Mat.21.c. Cùm appropinquaſſet Ieſus Hieruſalẽ, &c. Miſit duos de diſcipulis ſuis, dicens:ite in caſtellum,quod cõtra
Luc. 10. vos eſt:vnde alibi legitur: Miſit diſcipulos ſuos ſeptuagintaduos binos & binos,i.habentes geminam charitatem Dei & proximi. Miſit inquam, quærere aſinã & pullum, i. Iudaicum populum & gẽtilem:vt eos duceret in cœleſtem Hieruſalem. Et legitur ideò
*Pſal.*91. hac die : quia ibi de fructu paſſionis habetur. Poſteà cantatur, †Occurrunt turbæ cum floribus & palmis:& nos ſimiliter debe- 5
mus ei occurrere cum floribus virtutum & palmis victoriarum. Palma enim ſignificat victoriam,vnde: Iuſtus vt palma florebit in domo Domini. Et ſecundũ Grego. ex qualitate palmarũ deſignatur proficiens vita iuſtorum:& eſt octaui toni,propter victoriam Chriſti in capite & in mẽbris , per quã peruenitur ad octauam reſurrectionis. Deinde redeunte proceſſione cãtatur canticum puerorũ,ſ. Gloria,laus, & honor tibi ſit rex, &c. per aliquos Eccleſiam ingredientes,præſertim per pueros : quia ingrediente Domino in ſanctam ciuitatem Hebræorũ pueri, &c.innocentes enim laudãt eum.Et no.quod Theodulphus † Aurelianẽſis Epi- 6
ſcopus apud Ludouicum Imperatorẽ Caroli magni filiũ , falsò à quibuſdam ſuis æmulis accuſatus , ab eodẽ eſt Andegauis carcerali cuſtodiæ mancipatus.Cumque in hacDominica iuxta domũ in qua cuſtodiebatur, proceſſio tranſiret , ille feneſtra aperta factóque ſilẽtio hos pulcherrimos verſus à ſe editos,ſ.Gloria laus, & honor tibi ſit rex Chriſte redemptor:cui puerile decus prompſit:Oſanna pium.Iſraël es tu,rex Dauidis, &c.præſente Imperatore cantauit , cui intantũ placuerũt, quod mox illum à vinculis abſoluit, & Epiſcopatũ ſibi reſtituit, atq; eos hac die in fine proceſſionis cantari inſtituit. In egreſſu†Eccleſiæ poſt canticũ pue- 7
rorum cantatur reſponſorium ingrediente Domino in ſanctam ciuitatem, quod eſt primi toni, propter primã ætatem , quia ſoli Deo cantandũ eſt. Ruiſus cantus puerorũ , qui fit ianuis clauſis,

ſigni

ſignificat illud quod cantus & occurſus illorum puerorum ſignificabat. Præfigurabat enim occurſum & lætitiam Angelorum recipientiũ Chriſtum in cœlum poſt reſurrectionem, quod ſibi & ſequentibus ſe per ſuam ſanctiſſimã paſſionẽ meruit aperiri: cuius quidẽ clauſio Angelos non extra miſerat, ſed aditũ hominibus nõ præbebat: & ideò pueri qui ſua puerilitate Angelos ſignificant, intra ianuas clauſas, quaſi Domino venienti occurrentes ad aperiendũ cœlum, vt eorũ repararetur ruina, verſis vultibus cum lætitia & clamore proferũt hymnũ laudis eis, qui ſunt extra, cum gaudio reſpõdentibus, ipſos intrantes cũ Chriſto in ſuum cõſortium receperunt. Hinc eſt quod in ingreſſu Eccleſiæ cãtatur reſponſorium: Ingrediente Dño in ſanctã ciuitatem, &c. Declarans hæc, quæ dicta ſunt, figurari per ea quæ fiunt. Cùm enim ibi fiat mẽtio de reſurrectione: nã ibi fit mentio de palmis, quæ victoriã Chriſti de morte & diabolo ſignificat: accipit Eccleſia factũ illorum puerorum in ſignum præcedẽs eius quod iam dictum eſt, &
8 factum iſtorũ in recordationem illius. Sanè ante crucem & † in cruce rami virides infiguntur, ad notandũ quod omnẽ virtutum virorem à crucifixo habemus. Chriſtus enim ramus viridis fuit, habens in ſe: & nos ab ipſo omnẽ virorẽ virtutum. Vnde ipſe dicit: ſi in viridi hoc faciunt: in arido quid fiet? In ſumma ergo dũ *Luc. 23.*
9 †proceſſionem facimus, Chriſtum veniẽtẽ ad nos ſuſcipimus: cũ pueris obuiamus, ſi innocentiã ſeruamus: Oliuas gerimus, ſi pacis & miſericordiæ operibus indulgemus. Palmas portamus, ſi de vitiis & diabolo victoriam obtinemus. Virẽtes flores & frõdes geſtamus, ſi virtutibus exornamur. Veſtimẽta ſternimus carni mortificantes. Ramos carpimus, ſanctorũ veſtigia imitantes. Quòd proceſſio ciuitatẽ vel caſtrum egreditur, ouanter ad crucem, & ad loca promontoria, ſiue eminentia vadens, recolit pueros Hebræos iuiſſe verſus mõtẽ Olioeti: innuens etiã quod abſit nobis gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti. Qui autem Pontifici extra vrbem, iuxta crucem, cum ſuis cõſtituto occurrunt, & cum ipſo ciuitatẽ ingrediuntur, accuratius agũt. Imitamur enim populum Iſraël, & pueros eorum, qui extra ciuitatem Domino occurrerunt, & cum eo illam ingreſſi ſunt. Hæc ergo magna proceſſio repræſentat illã, quæ tali die facta eſt à turbis, & pueris Iudæorum cùm veniret Ieſus Hieruſalem, ſuper aſinam ſedens. Significat etiam, quod Dominus ad nos veniet: & ad æterna tabernacula nos ducet. Vel fortè recolit proceſſionem filiorum Iſraël: qui hac die Iordanem ſiccis pedibus tranſierunt, & cum triumpho terram promiſſionis intrauerunt. Nec eſt hæc proceſſio inter alias Dominicales computanda. Hæc enim ipſa *Gala. 6.*

eſt præconiũ paſſionis:illæ verò ſunt ſignificatiuæ & rememorá-
tiuæ Dominicę reſurrectionis,vel aſcẽſionis. Vnde rectius faciũt
qui antè,quã tertia dicatur illas pręmittũt.Hãc verò proceſſionẽ
poſt tertiã huius diei cũ palmis celebrãt. De hoc ſub aſcenſione
dicetur. † Et quidem huic proceſſioni lectio Zachariæ & Euan- 10
gelium Ioan.rectè præmittuntur,quoniã ibi Dominica proceſſio
prophetatur:hîc hiſtoria declaratur.In tractu infantes ad præco-
nia inuitãtur. Paſſio in miſſa legitur. Benedicũtur†aũt & diſtri- 11
buuntur rami per ſacerdotem, licet Chriſtus eos nec benedixiſſe
nec diſtribuiſſe legatur: tum quia Chriſtus nõ honorauit eos:ſed
fuit ab eis honoratus, & ex eis:tum quia populus ille Iudæorum
fecit hoc corporaliter & tẽporaliter, ſed nos agimus hoc ſacra-
mentaliter,& ſpiritualiter ad effectum,qui in eorũ benedictione
exprimitur.Illi nanque ferentes ramos, triũphum Chriſti nondũ
cõpletum, ſed tẽpore paſſionis complendũ præfigurabant. Vnde
non oportuit ramos diſtribui,vel benedici à Chriſto : quia non-
dum figura fuerat impleta. Eccleſia verò per tales repræſentat
triumphũ Chriſti iam cõpletum ſecundũ illud Col.2. Expolians
principatus & poteſtates,trãſduxit confidenter,palã triũphans il-
los in ſemetipſo.Quia ergo non ſolũ ipſe triũphator eſt,ſed etiã
per ipſius gratiam & ſanctificationẽ triumphabũt omnes electi,
conuenienter & benedictio ramorum,& diſtributio per ſacerdo-
tem,qui Chriſtũ repræſentat,debet expleri.Quare aũt nõ fit fe-
ſtum de dicta aſina ſicut fit de cruce: dicetur in vij. parte ſub fe-
ſto crucis.Poſt proceſſionẽ ſequitur ſtatim miſſa de paſſione Do-
mini:quia debemus gaudere de fructu paſſionis & compati:quia
pro nobis paſſus eſt.Ibi enim eſt vnde lætemur,ſ.de amore,quem
oſtendit nobis in cruce. & vnde triſtemur, ſ. de peccatis noſtris:
quæ tot ſunt quot propterea oportuit filiũ Dei pati. Venit autẽ
decima†luna, ſiue die primi menſis,i.ante ſex dies Paſchæ ad ci- 12
uitatem, in qua pateretur : vt eſſet in domibus Iudæorum : ſicut
præceptum erat in Exo.27. c. & in Deu. Decima luna accipietis
agnum , immolabitur autem agnus , quartadecima luna , id eſt,
decimaquarta die primi menſis ad veſperam. Et Dominus eadę
hora agnum cum diſcipulis mãducans,vbi legalis Paſchæ decre-
ta compleuit. Egreſſus eſt cum eis ſtatim ad locum orationis, &
circunſpectis omnibus , cum iam veſperæ eſſent exiuit in Betha-
niam, cũ duodecim diſcipulis. Nẽpè myſticè decima luna venit:
quia populus Iſraëliticus decima luna egreſſus eſt de Ægypto:ſi-
militer per iſtum verum agnum , eſt data libera poteſtas populo
Iſraëlitico,id eſt,videnti Deũ per fidẽ, exeundi de peccato, quod
non fuit datum per Moſem:& virgam eius , i. per diſciplinam &

ſacerdotiũ legale.† In principio ergo miſſæ reducens eccleſia ad memoriã dominicã paſſioné incipit ab oratione dicens: Dñe ne longè facias,&c.& eſt octaui toni, ſignificans quod per paſſioné
14 venitur ad reſurrectionem. † Sequitur epiſtola: Hoc enim ſentite,ad Philip.2.c.In qua oſtéditur paſſio,& paſſionis fructus. Dicit ergo: hoc enim ſentite in vobis,quod eſt in Chriſto Ieſu, id eſt, imitamini ipſum,vt ſicut habuit charitatem,qua voluit pati, ita & vos habeatis charitatem,qua patiamini omnia tormenta temporalia, vt habeatis humilitatem quæ in Chriſto maximè fuit, manſuetudinem & patientiã & intellectum realem, vt ſentiatis. Citò enim ſentitur dulcedo ſpiritus ſancti in corde, quando eſt ibi,& hi quidem ſunt fructus paſſionis, ſcilicet dulcedo in corde & gloria. Quædam tamen eccleſiæ legunt lectionem: Venerunt
15 enim in Hieruſalé. Exo.15. c.† Viſo auté hoc fructu fit homo patiens,quia generat patientiã cõſideratio fructus, & ideò ſequitur reſponſorium,quod reſpondet epiſtolæ.in quo oſtéditur, quomodo per paſſiones venitur ad gloriã:& dicũtur ibi tria,quare eſt tertij toni.Primũ eſt:Tenuiſti manu tua meã dexteram Domine: & confirmaſti me in bono. Secundum eſt: In voluntate tua deduxiſti me,talis facit quicquid Deus vult.Tertium eſt: cum gloria ſuſcepiſti me.Primũ,eſt cauſa crucis. Secundũ, ipſa crux: Tertiũ, fructus ipſius.verſus eſt: Quã bonus Iſraël Deus, quando ſcilicet deducit ſuos ad paſſiones, vnde de B. Stephano legitur: Lapides torrentis illi dulces fuerunt.Poſteà ſequitur tractus: Deus, Deus meus reſpice in me, & quare me dereliquiſti, &c. Et eſt ſecundi toni,quia ibi oſtéditur paſſio, & fructus ipſius:vnde & titulus il-
16 lius pſalmi eſt pro ſumptione matutina.Euangelium † de paſſione eſt ſcilicet:Scitis,quia poſt biduum paſcha fiet,& filius hominis tradetur vt crucifigatur. Mat.25.c. Et etiã offertoriũ ſcilicet: Improperium expectauit cor meum Deus,& miſeriã, quod ſumptum eſt de pſalmo.78.qui totus ex perſona ſaluatoris orantis in paſſionis agone conſcribitur:quaſi diceret Eccleſia:Ex quo Chriſtus tot paſſus eſt pro nobis peccatoribus, libenter patiar. Vnde dicit: Expectaui, ſupple, quaſi rem dulcem. Poſtcommunio de paſſione eſt, ſcilicet Pater, ſi fieri poteſt, &c.Mat.25.c.Et Mar.8. cap.Et Luc. 21.cap.Et eſt octaui toni, propter rationem præmiſſam. In quibuſdam eccleſiis, dicitur in hac dominica & in diebus ſequẽtibus præfatio de paſſione,prout dictum eſt ſub quarta
17 feria cinerum.Dicitur auté † hæc dominica in ramis palmarũ,eò quòd tũc rami palmarũ,ſi haberi poſsũt in proceſſione,portãtur. Dicitur etiã alibi dominica oliuarum, quia rami oliuæ portãtur, quod fit ad repræſentandum filios Iſraël, qui cum ramis palma-

rum

rum & oliuarum venienti Domino obuiam exierunt. Sequens quoq; ſeptimana maior vocatur: eò quod maius & prolixius habet officium. † Dicitur etiã pœnoſa: quia tũc præcipuè debemus 18
vitia noſtra punire. Vel quia Dominus in ea laborauit, & pœnas ſuſtinuit recreando, ſicut & in prima mundi hebdomada creãdo. dicitur quoq; indulgentiæ: quia pœnitẽtes in ea abſoluũtur. dicitur etiã ſancta, quoniã in ea impij iuſtificãtur. Hæc † autem Do- 19
minica in tribus priuilegiata eſt. Primò, quia illa die filij Iſraël intrauerunt terrã promiſſionis, & Iordanem ſicco veſtigio trãſierunt: ſic enim contingit, quòd eo anno tot dies fuerũt vſq; ad Paſcha, quot ſunt ab hac dominica. Secundò, quia hac die veniens Dominus de Bethania, cùm honore maximo in Hieruſalem ſuſceptus eſt. Tertiò, quia eadem die Dominus à templo ementes & vendentes eiecit.

SVMMA

1 *Feria ſecunda dominicæ in ramis, quid deſignet. Et eius officium, num.2.3.4.*

5 *Paſſio Domini, non recipit benedictionem, & cur ita.*

6 *Paſſionem cantantium voces variè mutantur, & num.7.*

De ſecunda feria. Cap. LXVIII.

Secunda feria † oſtendit cauſam paſſionis, ſ. in Chriſto humi- 1
litatem & patientiã: & in Iudæis crudelitatẽ & inuidiã: in Iuda cupiditatẽ & auaritiã: & eſt introitus quarti toni, propter famã crucis: Epiſtola verò ſumitur de Eſa. 50. c. In qua oſtenditur principalis cauſa paſſionis Domini. Dominus Deus aperuit mihi aurẽ, ſ. ad intelligendũ: & propter hoc dedi genas meas vellentibus, &c. † In quibuſdã eccleſiis in hac & in tertiis feriis dicun- 2
tur duæ lectiones in miſſa: pro eo, quod Chriſti paſſio à lege & Prophetis prænuntiata fuit. In rñſorio petit liberationem ſuam: Exurge Domine & intẽde, &c. verſus: Effunde frameã, & eſt tertij toni: quia virtute trinitatis liberamur ab inimicis. Framea eſt ſpata quaſi fremis, vel quaſi ferrea. In Euãgelio † verò, ſ. Ante ſex 3
dies paſchæ: Io. 12. c. oſtẽditur triplex cauſa paſſionis: & dicit ante ſex dies Paſchæ: nõ ideò, quod ſex dies futuri eſſent ante Paſcha, ſed quia ibi cauſa paſſionis oſtẽditur. In Iuda oſtẽditur cauſa cupiditatis, eò ꝙ dixit: Vt quid perditio hæc? erat eñ habẽs loculos, & ideò ſic dicebat, vt numos furaretur: vt habetur in Ioã. in Iudęis cauſa eſt inuidia: quia moti ſunt in eum propter laudẽ puerorum dicẽtes: Si dimittimus eum ſic: omnes credent in eũ: & ideò quærebant interficere eum. In ipſo verò Chriſto eſt fructificatio totius generis humani, vnde in Euangelio dicitur: Niſi granũ frumenti, &c. In quibuſdam tamen eccleſiis in ſecunda feria legitur paſſio

paſſio ſecundùm Marcum,ſcilicet,Erat Paſcha & azyma poſt biduum, &c. Et in tertia feria dictũ Euangelium ſecũdũ Ioannem, ſcilicet, Ante dies ſex Paſchæ,ſed primi magis videntur hiſtoriã ſequi : quia poſt biduum,id eſt,poſt tertiam & quartam ferias,in quinta feria Paſcha,id eſt,Agnus paſchalis immolatus fuit. Prætereà ſecũda dies creationis mundanæ minus eſt cæteris ornata diebus. Nam cum dixiſſet Dominus : Fiat firmamentũ in medio aquarũ,non eſt additum:Et vidit Deus quod eſſet bonum,in quo numerus binarius infamatur,quia primus ab vnitate degenerat,& diuiſionẽ ſignificat:Vnde in eo facta eſt aquarũ diuiſio. Non eſt
4 † ergo mirũ,ſi hæc dies ſecunda, quæ illã reſpicit minus cæteris in officio dominicæ mortis purpuretur inſigniis.Sed nõ eſt multum attendendũ, vtrum in ſecũda vel in tertia feria legatur paſſio.Quia enim quatuor euãgeliſtæ paſſionem Domini deſcripſerunt:idcircò ſecundũ quemlibet eorum paſſio legitur ex inſtitutione Alexandri Papæ,eo ordine,quo ſcripſerunt.Nam die dominica legitur paſſio ſecundùm Matthæũ,qui primus ſcripſit.Secũda vel tertia feria ſecundũ Marcũ, qui ſecundus ſcripſit. Quarta ſecundũ Lucam qui tertius ſcripſit. Sexta feria, ſecundũ Ioannẽ qui vltimò.Mediolanenſes non legunt paſſionem, niſi ſecundùm
5 Ioannem:& in ſexta feria.† Sanè paſſionem lecturus,benedictionem non petit,quia in illa deſcribitur eſſe ſublatus qui author eſt benedictionis:vnde nõ eſt à quo petatur.Legitur quoq;ſine luminaribus,quia illa morte extinctus nuntiatur, qui ſecundùm Ioãnem lux eſt mundi, & vt repræſentetur, quia eius diſcipuli tunc quaſi extincti ſunt:quibus ipſe viuens dixerat:Vos eſtis lux mũdi.Non fertur etiã incenſum:ad notandũ, quòd tũc feruor deuotionis vel orationis,qui per incẽſum deſignatur, in Apoſtolis tepuit,vel potius quaſi extinctus fuit.Legitur etiã ſine ſalutatione, ſiue ſine Dominus vobiſcũ, in deteſtationem ſalutationis Iudæ: & ſine reſponſione,nõ enim reſpõdetur,Gloria tibi Domine:quia in ipſa exprimitur, quòd Chriſtus fuit à ſuis ſeparatus per mor-
6 tẽ corporaliter & ſpiritualiter, qui metu mortis eo derelicto fugerant,& nulla gloria ſibi erat.† Non legitur etiam tota ſub tono euangelij:ſed cantus verborum Chriſti dulcius moderãtur,ad notandũ quod dulcius verba Chriſti in ipſius ore reſonabãt,q̃ in ore cuiuslibet euangeliſtæ referentis, cuius verba in tono euangelij proferuntur. Verba verò impiiſſimorũ Iudæorũ clamoſè, & cum aſperitate vocis,ad deſignãdum quod ipſi Chriſto aſperè loquebantur. In fine tamen in quibuſdam eccleſiis benedictio petitur,incenſum portatur,& ſub euãgelij tono legitur : quia finita eſt iam narratio paſſionis & ex tũc omnia verba ſunt euãgeliſtæ

narran

narrantis, qui poſt Chriſti mortẽ vſq;ad reſurrectionẽ contigerunt. In aliis † tamen eccleſiis finis paſſionis quę ad ſepulturam pertinet, in tono legitur doloroſo, vt planctus mulierũ de paſſione Chriſti lamentantiũ deſignetur: de quo plãctu dicit dominus in euãgelio: Filię Hieruſalem, nolite flere ſuper me, &c. & ad maiorem deuotionem & amaritudinẽ propter Chriſti paſſionem in animis audientium excitandum. Et legitur ſuper nudũ pulpitũ, prout ſub feria ſexta dicetur. In offertorio: Eripe me, petit liberari: ſicut & in reſponſorio: & eſt quarti toni propter formam crucis. In poſtcommunione: Erubeſcant, petit perſecutores ſuos confundi: & eſt primi toni, vt ſic in regione quieſcentium gaudeat.

SVMMA.

1 *Feria tertia dominicæ in ramis, quid agat. & num. 2. 3. Et quotupliciter Eccleſia ſalutem ſuam in cruce conſideret.*

De tertia feria. CAP. LXIX.

Tertia feria eſt ſimiliter † de paſſione: quia manifeſtè quærebant eum interficere: vt habetur in euãgelio: Erat autẽ Paſcha & azyma poſt biduum, &c. Et quia eccleſia cõſiderat ſalutem ſuam in cruce tripliciter, ſcilicet in amore, quem Dominus noſter nobis oſtendit in cruce: & in imitatione crucis: & in ſalute nobis data per crucẽ: ideò dicit in introitu: Nos autẽ gloriari oportet in cruce Dñi noſtri Ieſu Chriſti, &c. ad Gala. vlt. c. Epiſtola verò eſt: dicit Hieremias: quæ eſt Hiere. 11. c. & habentur in eo verba Iudæorũ de crucifixione Chriſti: mittamus lignũ in panẽ eius, id eſt, ipſum, qui ſe dicit panem in ligno crucis. Audierant, enĩ, quod ipſe dixerat: Ego ſum panis viuus, qui de cœlo deſcẽdi: & hoc erat dictũ per lignũ crucis, deſtruamus ipſum, vel doctrinam eius. Sequitur † reſponſoriũ: Ego autem, &c. Tertij toni propter triplex meritũ, quòd ibi notatur: primũ cũ dicit: Induebar cilicio, id eſt, non oſtendebã eis deitatem ſed aſperitatẽ humanitatis: & hęc fuit humilitas: & ſapientia. Aliud notatur ibi: Humiliabam in ieiunio animã meam, ſcilicet, Non reddendo malum pro malo: ſed etiã pro eis orabã: & hoc eſt tertium: vnde dicit, Et oratio mea in ſinu meo cõuertetur, ſupple, ex quo eis nõ ꝓdeſt: quia non ſunt digni. † Euangeliũ verò: Erat Paſcha. Mar. 14. c. Eſt de paſſione, vbi dicitur, quòd Dñs crucifixus fuit hora tertia: & hoc dicit, vt oſtendat eorum impetuoſitatem: quia ab hora tertia linguis eum crucifixerunt, dicentes: Crucifige, crucifige, non ceſſantes. In offertorio petit ſe cuſtodiri à diabolo, & à mẽbris eius. Vnde dicit: Cuſtodi me de manu peccatoris, id eſt diaboli: & ab hominibus iniquis erue me. & eſt ſecundi toni. In poſtcõmunione: aduerſum me, oſtendit malitiam perſequentium: & meritum patientium.

[Margin notes: 1 (beside "Tertia feria"); *Hier. 11.* (beside "la verò eſt"); *Ioan. 6.* (beside "enĩ, quod ipſe"); 2 (beside "nam eius. Sequitur"); 3 (beside "non ſunt digni")]

tientium. Sequitur ibi, & in me pſallebant, qui bibebant vinum, &c. Id eſt, filij diaboli, qui inebriabantur de calice Babylonis.

SVMMA.

1 *Feria quarta dominicæ in ramis, Chriſtus venditus fuit à Iuda. Et eius diei tum ſignificatio, tum officium. Et num.* 5.6.7.9. 10.

2 *Genu omne cur flectatur in nomine Ieſu. & num.* 8.

3 *Verba: omnis lingua confiteatur. cur intercepta fuerit in introitu miſſæ quartæ feriæ dominicæ in ramis.* 4 *Boſra ciuitas.*

11 *Sanguis à Chriſto quinquies exiuit.* 12 *Frixorium triplex.*

13 *Ieiunabant quarta feria dominicæ in ramis. & quam ob cauſam.*

De quarta feria. Cap LXX.

1 QVarta feria, eſt illa, in qua Dominus venditus, † fuit à Iuda: quia nõ ſolùm voluit pati pro nobis, ſed etiã vendi, vt liberaret nos à venditione, quia primus parens vendidit nos diabolo, per eſum pomi vetiti, vnde Eſa. Gratis venundati eſtis, & ſine argento redimemini. Similiter multi vendũt ſe diabolo per momentaneam delectationem: ſicut Adam vendidit ſe pro eſu pomi vetiti. Quarta ergo feria venditus eſt Sol iuſtitiæ, ad noſtram ſalutem, & quarta feria formatus eſt Sol viſibilis ad mundi lu-
2 cem. Orauit † autem Dominus, ſicut habetur in euangelio huius diei flexo genu: & idcirco in introitu qui eſt Philip. 2. c. inuitat eccleſia vt in nomine Domini omne genu flectatur cœleſtiũ: quia eorum ruinam reparauit: terreſtrium, quia eos liberauit: Infernorum, quia eos eduxit de lacu in quo nõ erat aqua: vt dicit Zacharias: & eſt tertij toni, propter tria quæ inuitant ad flectendum ge-
3 nua. Sequitur: † Et omnis lingua confiteatur: quia Dominus noſter Ieſus Chriſtus in gloria eſt Dei patris, & ſumitur de Apoſtolo. Veruntamen ordinator officij intercipit verba illa: Et omnis lingua confiteatur: eò quòd Iudaica ſilet. Deinde ſequitur lectio: Dicite filiæ Sion: ecce ſaluator tuus venit. Eſa. 62. cap. Vbi habetur de mercede: dicitur etiam ibi, Ecce merces eius cum eo, &c. Et dixerunt angeli, Quoſdam enim latuit incarnatiò. Quis eſt iſte, qui venit de Edom, id eſt de terra; tinctis veſtibus, id eſt, mẽbris corporis, quæ ſunt veſtimenta diuinitatis, ſanguinis purpu-
4 ra tincta de Boſra. † Boſra eſt ciuitas in Moab: & interpretatur firma ſiue munita, hoc eſt de inferno, id eſt, de terrena habitatione: tranſlatiua enim Boſra eſt Hieruſalem, quam dominus quondam ſuo firmauit auxilio, ſed facti Moabitæ, id eſt, ex patre diabolo, veſtes regis tinxerunt purpura ſanguinis. Reſpondit: Ego qui loquor iuſtitiam, & ſum propugnator ad ſaluandum, & dixerunt: Quare ergo rubrum eſt indumentum tuum? quaſi dicat: Quare cruentatus es preſſura crucis, ſi tu iuſtitiam loqueris?

At

At ille reſpondit. Torcular calcaui ſolus, ſcilicet pro omnibus, vt omnes liberarentur, & de gentibus non eſt vir mecũ. Poſt lectionem verò cantatur reſponſorium: Ne † auertas faciem tuam, &c. 5
In quo orat ipſe, vt per paſſionem veniat ad gloriam. Quia verò in agonia prolixius orauit, vt habetur in euãgelio, ideò ſumitur offertoriũ, & poſtcõmunio de Pſalmo, qui intitulatur oratio pauperis cum anxiaretur: excepto verſu reſponſorij, qui eſt: Saluum me fac Deus, qm̃ intrauerũt aquæ vſque ad animã meã. Epiſtola eſt ſimiliter de Eſa. 53. c. Domine quis credidit, &c. In qua etiam deſcribitur in eodẽ ſchemate, in quo ab euãgeliſta repræſentatur in paſſione, vbi, &c. Non eſt ei ſpecies, neque decor: & infrà, ſicut ouis ad occiſionẽ ducetur. Poſt † epiſtolã ſequitur tractus, & in- 6
ſolito modo, ſcilicet immediatè: & hoc ideò, quia eccleſia arctius luget, q̃ ſoleat, & ſe plangit: vt dictum eſt in quarta parte ſub tit. de tractu. Tractus enim ſignificat planctum, & ideò in tota vj. feria non dicuntur, niſi tractus: reſponſorium verò eſt pœnitentiũ. Et quia Dominus nõ eſt iſta die crucifixus: ſed tantùm venditus, ideò non ſolùm dicitur tractus, verumetiam & reſponſorium.
† Paſſio, quæ ſequitur: Appropinquabat, &c. Luc. 22. c. Conuenit 7
cum præcedentibus, in qua exprimitur conſilium Iudæorum: Iudæ proditio: Domini paſſio. Poſtcommunio eſt: Potum meum cum fletu miſcebã: potũ, ſcilicet paſſionis, quãdo videlicet ſudor eius erat, ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terrã. Poteſt etiam dici, quod duo ſunt nobis neceſſaria, ſ. oratio & patientia; ſecũdũ quod dicit Dominus: Orate pro perſequẽtibus, & calumniantibus vos. Ad hæc quidẽ duo inuitamur in introitu: ad orationẽ, cum dicitur: In † nomine Ieſu omne genu flectatur: ad patientiã, 8
exemplo Saluatoris de quo ſubiungitur: Chriſtus factus eſt pro nobis obediens vſque, &c. Non eſt enim obediens in tribulatione, niſi qui libenter tolerat. Duæ lectiones ideò leguntur, quia hac die Dominus traditus eſt pro duobus, & à duobus populis, & in quibuſdam eccleſiis ad vtranque genua flectunt: quia ab vtroque populo adoratur. Præterea, hac die ſicut dicit Aug. cõſilium inierunt Iudæi quomodo Ieſum dolo tenerent, & occiderent: & Iudas venit ad eos: & pacti ſunt ſibi pecuniam ſe daturos. Sicut ergo eccleſia repræſentat in vj. feria actus Iudæorum: ita & in quarta cõſilium eorum. Quidam autem legunt primò lectionem illam: Dicite filiæ Syon. Et poſteà illam: Domine quis credidit, alij verò econuerſo: Primi quidem attendunt ſolum illud, quod diximus, ſcilicet quòd venditio Iudæ, quæ facta fuit quarta feria, paſſionem Domini præceſſit, de qua venditione fieri videtur ſermo in illa lectione: Dicite filiæ Syon: in illo verbo:

Ecce

9 Ecce merces eius cum eo. Alij autem † attendunt, quòd primus
homo duas mortes incurrit, ſcilicet carnis & animæ: & Chriſtus
nos ab vtraque liberauit. Et quia mors animæ mortem corporis
præceſſit: ideò prius legũt lectionẽ illam, in qua agitur de mor-
te animæ, & de liberatione ab ipſa. De morte agitur in illa: Dñe
quis credidit, &c. ibi: Omnes quaſi oues errauimus, & vnuſquiſ-
que in viam ſuam declinauit. De liberatione verò ſtatim ſequi-
tur ibi: Dominus poſuit in eo iniquitates eorũ omnium noſtro-
rum, & iterum: Si poſuit pro peccato animã ſuam, videbit ſemen
longæuum. Ad animã etiã pertinet graduale vnicum habẽs ver-
ſum, ſcilicet: Ne auertas faciem tuã à puero tuo, id eſt, ab eo, qui
paruus & humilis apparet in experientia tribulationis. Sequitur
10 † verſus: Saluum me fac, &c. Vſque non eſt ſubſtantia. Aquæ em̃,
ſcilicet ſeditionis Iudæorũ vſque ad animã Saluatoris tollẽdam
peruenerunt, & illi qui erãt limus profundi, infirmitati eius præ-
ualuerunt. Sicut autẽ Saluator animã ſuam poſuit pro animarum
noſtrarum redemptione: ita & corpus ſubiecit pro corporũ re-
demptione. Vnde in ſecunda lectione de ipſius corpore agitur,
ſanguine proprio rubricato, vbi dicitur: Quis eſt iſte, qui venit
de Edom, &c. Et ibi: Quare rubrũ eſt veſtimentum tuum, &c. Ipſe
reſpondit: Torcular, &c. Et quia de ſola miſeratione paſſus eſt
Dñs pro nobis; ideò Propheta in perſona eccleſię lectionẽ illam
cõcludit, dicens: Miſerationum Domini recordabor, laudem an-
nuntiaui ſuper omnibus, quæ reddidit nobis Dominus Deus no-
ſter. Quia verò per quinque ſenſus corporis peccauimus, ideò
ſequitur tractus: Dñe exaudi orationẽ meam, &c. Habens quinq;
verſus, propter quinq; vulnera Chriſti: ſeu quia quinquies exiuit
11 ſanguis ab eo. † Primò, in circuncisione. Secundò, in oratione.
Tertiò, in flagellatione. Quartò, in crucifixione. Quintò, in lan-
ceatione. Et in ipſo tractu genus humanũ petit auxiliũ, & confi-
tetur defectum, quẽ ex peccato primi parẽtis incurrit, cùm dicit:
Quia defecerũt dies mei ſicut fumus. Dies em̃, eſt vita hominis:
cuius nox eſt mors, ſed hæc vita eſt abbreuiata: & defecit ꝓpter
ſuperbiã primi parentis, quæ per fumũ intelligitur. Et ſequitur:
Oſſa mea, ſicut in frixorio confrixa ſunt. Oſſa, ſunt vires interio-
res vel fortes, quæ ſunt eccleſia, quæ carnes, i. carnale ſuſtentant.
12 † Frixorium enim triplex eſt, ſ. peccatorũ recordatio, proximorũ
compaſſio, futuri iudicij meditatio: in his frigitur bonus homo.
Clauditur autẽ tractus, ſicut & lectio in miſericordia Dñi. Vnde
13 vltimus verſus eſt: Tu exurgens Dñe, miſereberis, &c. † Hæc igi-
tur iiij. feria priuilegiata eſt: quoniã legũtur in ea duæ lectiones,
propter ordinãdos in ſabbato ſequẽti. Itẽ, quia in ea die Chriſtus

venditus fuit xxx.denariis:ſicut & Ioſeph xxx. argenteis. Quia ſeruus non eſt ſuper Dominum, nec diſcipulus ſuper magiſtrū. xxvj.diſt. Quis dubitet,& quòd ab hac quarta feria ſumptū eſt, quòd ſemper in quarta feria ieiunare,& abſtinere à carnibus, & carnalibus deſideriis debemus : & in memoriam venditionis Chriſti hæc feria ſecundum locum obtinet, poſt ſextam feriam, per totum annum in ieiuniis pœnitentialibus.

SVMMA.

1 *Cœna Domini quæ tractanda habeat.*

De quinta feria. CAP. LXXI.

IN hoc † tractatu quintę feriæ cœnæ Domini hoc ordine procedamus. Nam primò generaliter dicemus aliqua de officio ſequentiū trium dierum:poſteà ſpecialiter de officio huius diei. Et primò de introductione publicè pœnitentium in Eccleſia & de ſacramentis , quibus hæc quinta feria ſpecialiter inſignitur. Secundò, de triplicis olei conſecratione. Tertiò , de huius diei miſſæ officio : vbi etiam agitur de pedum lotione,& officio veſpertino. Quartò,de altarium denudatione:& tam de ipſorum, quàm de pauimènti Eccleſiæ lotione : & de corporis Dominici reſeruatione,& de quibuſdam aliis. 1

SVMMA.

1 *Eccleſia luget tribus diebus paſſionis,& cur ita.*

2 *Feria quinta Dominicæ in ramis,matutinas vertit in tenebras.Et de eius diei ſolennitate,num.28.29.*

3 *Cãpanæ cur ſileãt ſexta Dominica in ramis tribus diebus,& n.5.*

4 *Signa cur fiant cũ tabula,ad tenebras ſextæ feriæ Dominicæ quadr.*

6 *Horarũ principia cur omittãtur feria ſexta Dominicæ in ramis.Itẽ aliæ multæ ſolẽnitates circa legitimũ eccleſiæ officiũ,nu.7.8.9.10.*

11 *Hominum tria genera per Chriſtum ſaluata.*

12 *Treni Hieremiæ vnde dicãtur.* 13 *Trenis cur inſeratur alphabetũ.*

14 *Hebraicarum literarum interpretatio.* 15 *Candelæ,in tenebris Dominicæ ſextæ quadrag.cur extinguantur,& nu.16. Et quot accendãtur,nu.17. Et quid illæ ſignificent diſſimili etiã numero, nu.18.19.20.21. Et quid earum extinctio, num.22.23.24.26. Et quid de ea,quæ remanet cæteris extinctis. 27.nu.25. Clamor & benedictio poſt:Benedictus in tenebris,quid ſignificet.*

De eadem quinta feria. CAP. LXXII.

PRænotandum † autem eſt,quòd eccleſia luget tribus diebus: 1 quia tot diebus fuit Dominus in ſepulchro,ſicut enim Ionas fuit in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus : ita & filius hominis fuit in medio terræ, &c. Quod ſynecdochicè dictum eſſe aſſerit Aug.Nam pars illa ſextæ feriæ qua fuit in ſepulchro,

accipitur

accipitur pro nocte, & die ſextæ feriæ,& nox diei Dominicæ ſimiliter pro nocte,& die ipſius diei accipitur. Dies verò ſabbati integra eſt,ſcilicet nox cum die ſuo,id eſt,ſpatium videlicet vigintiquatuor horarũ.Eſt ergo ſenſus. Fuit ergo Dominus in ſepulchro tribus diebus & tribus noctibus,id eſt,tribus tẽporibus, quorũ quodlibet conſtat ex die & nocte.Sic enim loqui conſueuimus,quia ſi aliquis etiam minima parte alicuius diei fuerit in aliquo loco:dicimus eum ea die ibi fuiſſe. Fuit enim ſecundum ipſum quadraginta horis in ſepulchro, videlicet quatuor horis ſextæ feriæ, & vigintiquatuor ſabbati , & duodecim noctis diei dominicæ:quia quadrificum orbem morte trãſgreſſionis decem mandatorũ mortuum viuificauit. Sed ſecundum præmiſſa videtur, ꝙ triduana Domini ſepultura debeat celebrari ſexta feria ſabbato,& die Dominica.Sed reſpondetur,quòd quia Dñs in nocte diei Dominicæ reſurrexit,noctem illam ad honorẽ reſurrectionis ſolenniter celebramus. Vnde neceſſe eſt, quòd in quinta feria præueniamus,& ita triduo, ſ.quinta & ſexta feriis,& ſabbato humiliationem Dñi in mœrore celebremus,quia & in quinta feria iam interuenerat nefariũ commerciũ Iudaïcæ proditionis. Quidam tamen cuilibet præmiſſorũ trium dierum xxiiij. attribuunt horas, volentes Chriſti defuncti exequias ſeptuagintaduabus horis celebrare & triſtitiã ſeptuagintaduorum diſcipu-
2 lorum meritò per hoc exprimere.† Sanè Eccleſia his diebus tenebras colit & matutinas in tenebras finit : Primò,quia in luctu & mœrore eſt, propter Domini paſſionẽ:& propter eius triduanam mortem exequias celebrat triduanas.Secundò,officiũ tenebrarum,ſignificat nõ tam tenebras materiales, quæ fuerũt ſuper faciem terræ dum pendebat Sol iuſtitiæ in cruce.Fuit enim tunc eclypſis miraculoſa nõ naturalis per tres horas:videlicet à ſexta hora vſq; ad nonã incluſiuè,quã etiã ſpirituales,quæ in illo triduo in cordibus fideliũ extiterũt.Tertiò, per hoc quòd tenebras colit,tenebrarũ primatus inſinuatur,quia his diebus incœperunt
3 præcedere dies, prout ſub ſabbato ſancto dicetur. † In his verò tribus diebus ſilent campanæ, quia tunc ſiluerunt Apoſtoli , & prædicatores,& alij,qui per cãpanas intelliguntur. Sonus autem campanarum ſignificat ſonum prædicationis, de quo dicitur:In omnẽ terrã exiuit ſonus eorũ. Non enim iam circuibant euangelizando vicos,& vrbes:ſed hymno dicto exierunt cum Ieſu in montem Oliueti. Quibus cùm Dñs dixiſſet:Ecce appropinquat qui me tradet, præ triſtitia dormitauerunt,& à laudibus conticuerũt.Vnde & à completorio,ſiue à veſpera,qua Dominus traditus fuit campanarũ ſilentium inchoatur:A veſpera autem qua

Dominus traditus eſt, quando videlicet diſcipuli fugerunt, campanis ſilentiũ indicitur. Alij videlicet ad primam huius quintæ feriæ, & non vlterius pulſant campanas: fit tñ ſignũ cum tabula. † Primò, ad ſignificãdum Chriſti humilitatem, qui ſe abſcondit & vſque ad mortem & ſepulturã ſe humiliauit. Ligni quidẽ vſus, humilior æris ſono hoc oſtẽdit, & inde eccleſia Orientalis vſum adhuc tenet lignorũ, & vt populus humilior reddatur. Secundò per ſignum tabulæ, terrorem accipimus. Tabula ergo percutitur, quia magnus timor Apoſtolis à Iudæis incutiebatur. Tertiò, per lignum in ligno malleum, ſ. in tabula ſuſpenſum, intelligimus Chriſtũ qui eſt lignum plantatũ ſecus decurſus aquarum: qui in crucis ligno pependit, & pendens orabat & prædicabat dicens: Pater dimitte illis, quia neſciũt quid faciunt. Cum ligno autem tantum pulſant: quia tunc ſolus Chriſtus prædicator habebatur, & ſolus torcular calcauit. Quartò, per tabulam ipſam, lignũ fructiferum, ſcilicet Chriſtus, per malleum, quo tabula percutitur lignum præuaricationis ſignificatur. † Quintò, ideò campanæ & nõ ſignũ tabulæ, vel alterius huiuſmodi ſilent: quia licet maiora ſigna noſtra, videlicet Apoſtoli à laude Dei in Chriſti paſſione ſiluerunt, minora tamen ſigna, vt mulieres nõ ſiluerunt: imò ſecutæ ſunt ipſum vſque ad crucem. † Principia quoque horarum, ſ. Deus in adiutorium: & fines, ſcilicet per Dominũ, & benedicamus: & huiuſmodi dimittũtur, quia receſſit, & à nobis ablatus eſt ſacerdos, & paſtor bonus, qui eſt α & ω, id eſt, principium & finis: qui etiam eſt ſummus ſacerdos, & caput noſtrum: & traditus impiis: nec eſt, à quo petamus quòd intendat in adiutorium noſtrũ. Percuſſo namque paſtore noſtro, diſcipuli eius diſperſi ſunt. Sic ergo iſtud officiũ, quòd caret principio & fine, quaſi mortuum & viduatũ videtur: quia & patres noſtri viduati poſt mortẽ Chriſti fuerunt. Non dicitur etiam Gloria patri, quia in Chriſti paſſione abſcondita fuit fortitudo gloriæ ipſius Chriſti, & in eius morte trinitas viſa eſt extincta: in cuius laude dicitur ille verſus: De hoc etiã ſub dominica de paſſione dictum eſt. Hoc etiã notatur in quibuſdã eccleſiis, in quibus his diebus duo tantũ cerei ante altare ardent tertio extincto, prout ſub tit. de Paſcha dicetur. In his quoque tribus diebus ſalutatio non fit, quia Dñs vobiſcum, non dicitur, vt vitetur peſtifera ſalutatio, per quã Iudas tradidit Chriſtũ, dicens: Aue rabbi. Pax etiam non datur pro eo, quòd Iudas oſculo tradidit Chriſtum: & quia in duobus ſequẽtibus diebus in altari non cõſecratur, nec dicitur: Pax Domini ſit ſemper vobiſcum, nec: Dona nobis pacem. In quibuſdam tamen eccleſiis datur hodie pax, pro eo quod hac die ſacramentum ſacramentorum,

[margin numbers: 4 beside "Primò"; 5 beside "Quintò"; 6 beside "Principia"]

7 torum,ſcilicet Euchariſtiæ inſtitutũ eſt.† His quoque diebus fit
officiũ humilius ſolito, propter Domini humiliationẽ & tridua-
nam eius ſepulturã,quam celebramus.Verumtamen nocturnale
officiũ, per quod ſignificatur propheticę Prophetarũ,alta voce &
manifeſtius cantatur, quia Prophetæ & alij ſancti patres veteris
teſtamẽti alta & aperta voce,quæ de Chriſto erãt ventura, præ-
dixerunt:& quod Spiritus ſanctus ſibi dictabat remota formidi-
ne nuntiarunt.Diurnum verò officiũ, per quod Apoſtolorũ præ-
dicatio figuratur voce demiſſa,& quaſi ſub ſilentio cantatur:quia
tunc Apoſtoli omninò tacuerunt, aut ſaltem occultè prædicaue-
8 runt. † Incipit autem tenebrarũ officiũ:zelus domus tuæ come-
dit me,id eſt,amor vehemẽs eccleſię fuit cauſa,quare paſſus ſum.
Non dicitur inuitatoriũ:ne inuitemur,ſed potius per ſilentiũ de-
teſtemur peſtiferum Iudæorũ conſilium,& conuentũ factum,vt
Ieſum caperent in ſermone:& eũ morti traderent.Præterea tunc
Apoſtoli diſperſi erãt,qui alios ad Dominũ inuitare & cõuocare
9 conſueuerant.† Hymnus etiã laudis nõ dicitur:quia tunc factus
eſt opprobriũ hominum & abiectio plebis.Finis dominicæ ora-
tionis,quæ dicitur ante lectiones,dicitur in ſilentio,pro eo quòd
de Euangelio ſumitur.Nam tunc euangelica enuntiatio fugien-
tibus Apoſtolis ceſſauit:& eſt notãdum, quòd Chriſtus cuius eſt
ipſa oratio, auulſus à cæteris,& quaſi in ſilentio orauit:ſed tunc
fit ſonitus per tactũ ligni cum manu:quia & Chriſtus in ligno
10 crucis pendens,voce magna clamauit. † Non dicuntur etiam in
lectionibus.Iube Domine benedicere:nec tu autẽ Dñe, quia re-
ceſſit paſtor & ſacerdos,qui gregi benedicere & miſereri debet:
ſed quia illũ propter peccata amiſimus,ad hoc vt eũ recuperare
valeamus,admonemur per verſum illũ:Hieruſalem,Hieruſalem,
conuertere ad Dñm Deum tuum,qui in fine lectionũ dicitur:vt
ad pœnitentiã conuertamur:nam poſt luctũ gaudere poſſumus.
Per hoc autem ꝙ dicitur bis Hieruſalẽ, arguitur duritia Iudæo-
rum,& peccatorũ,ſicut alibi in euangelio Hieruſalem,Hieruſa-
lem,quæ occidis Prophetas,&c.Rurſus per iube Domine,intelli-
guntur ad prædicationem euntes,per tu autem, inde redeuntes.
Ideò ergo neutrum dicitur , quoniam Apoſtoli, quos repræſen-
tant, qui lectiones legunt,his diebus fugerunt:vnde nec ad præ-
dicationem miſſi ſunt : nec qui miſſi erant,ſublato Domino re-
11 dierunt.Omnes antiphonæ ſunt de paſſione & compaſſione.† In
his etiam tribus noctibus nouem Pſalmi,nouem lectiones,& no-
uem reſponſoria diuiſim per ſingula nocturna cantantur, ad o-
ſtendendum, quòd Chriſtus in infernum deſcendens tria ho-
minum genera,ſcilicet virgines,coniugatos,& continentes inde

rapuit,& ad angelorum ſocietatem tranſuexit,quę tria genera in Euangelio diſtinguuntur per eos, qui in mola, & per eos qui in agro,& per eos qui in lecto ſunt. Tria ergo hominū genera, ſcilicet qui fuerunt in lege naturali,& in tempore legis,& Prophetarum, per tria nocturna recolimus, & ſicut illi per mortē Dñi in tribus ſociati ſunt nouē ordinibus Angelorū, ſcilicet in actionibus,cognitionibus,& gaudiis:ita per tres noctes Dominicę ſepulturæ nouem Pſalmi nouem lectionibus, & nouem reſponſoriis ſubduntur:Pſalmi enim ad actiones, lectiones ad operū Dei cognitionem,reſponſoria verò ad gaudium, & ad cantū pertinēt Angelorum.Cæterùm tres primæ lectiones, vel in quibuſdā Eccleſiis ſex,ſunt de trenis Hier. deflētis captiuitatē populi ſui:non ſolum Babylonicā: ſed etiam Romanā quam incurrūt propter paſſionē Domini: & ideò dicūtur lamentabiliter in perſonā ſanctorum de Iudæis, qui deflent caſum gentis ſuæ. Sicut enim ille deplorauit mortem Ioſue regis occiſi in futuram deſtructionem gentis:ita & nos deploramus mortem & paſſionem Chriſti regis noſtri. In fine autem lamentationū dicit idem Hier. Spiritus oris noſtri Chriſtus Dominus captus eſt in peccatis noſtris. Aliæ verò tres ſunt de expoſitione Pſalmi tractātis de paſſione: & ideò voce depreſſa legūtur tres vltimæ de epiſtola Pauli. 1. ad Cor. 11. Cōuenientibus vobis in vnum,&c. vbi oſtendit Apoſtolus, quomodo debet cœna Domini ſumi. Ex quibus ſex lectionibus apparet, quod Prophetæ præuiderūt Chriſtū occidendū: & Apoſtoli Docent occiſum. Dicuntur autē treni,id eſt,†lamentationes, à Tre- 12
nato monte,vbi lamenta animarum,quæ ibi puniuntur, ſæpè audiri dicuntur. Inde etiam dicitur trenū, quod eſt plenum lamentationis & funeris. Dicuntur etiam treni:quia ſemper tres verſus poſt vnamquanque literā Hebraici alphabeti ſequūtur: quod alphabetum totum per ordinem in illis lamentationibus ponitur.
†Primò, quia mos fuit Hebræis illud ponere in eorū cātibus, ſi- 13
ue luctus ſiue lætitiæ alicuius rei multum notabilis: prout patet in vlt. cap. Prouerbiorum: Mulierem fortem, &c. & in quibuſdam aliis locis, prout habetur in proœmio libri Regū. Secundò, quia ſicut dixit Hiere. in eodē proœmio & in prologo Bibliæ verſus, quibus dictæ literæ anteponūtur in lamentationibus Hiere. incipiunt in Hebræo ab eiſdem literis. Tertiò vt per hoc notetur cæcitas & duritia Iudæorum,qui res tanquam alphabetū notiſſimas, videlicet paſſionem filij Dei intelligere, & credere nolunt: dicente Propheta: Miluus in cœlo, turtur,& ciconia cognouerūt tempus aduentus ſui: Iſraël autem me non cognouit: & populus meus non intellexit. † Quartò, quia interpretationes literarum 14
ipſarum

ipſarũ maxima ex parte continent ſententiã verſuũ quibus anteponũtur. Circa quod notãdũ, quod Aleph, interpretatur doctrina, Beth, domus, Gimel plenitudo, Daleth, tabularũ ſeu ſcripturarũ: Et hæc ſiquidem eſt prima cõnexio literarum ipſarum: vbi dicitur, ꝙ doctrina Eccleſiæ, quæ eſt domus Dei, eſt in plenitudine ſcripturarum. He, iſta: Vau & Zay hæc. Beth, vita: hæc eſt ſecunda cõnexio: vbi dicitur, quod iſta & hæc doctrina, quã prædiximus eſt vita quam viuimus. Thet, bonum: Ioth principium: hæc eſt tertia cõnexio: vbi dicitur, quod bonum eſt principiũ per ſcripturas, quaſi per ſpeculum ſaltem in ænigmate agnoſcere Dominũ. Caph, manus. Lamech, cor vel diſciplina: hæc eſt quarta connexio, vbi dicitur, ꝙ in vtero cordis diſciplina exigitur, quia nihil facere poſſumus, niſi quæ facienda erunt, agnouerimus. Mem, ex ipſis, Num, ſempiternum Samech, adiutorium: hæc eſt quinta cõnexio, vbi dicitur, quòd ex ipſis ſcripturis eſt nobis ſempiternum auxilium. Ain, oculus. Phe, errauit. Sadech iuſtitia vel conſolatio: hæc eſt ſexta connexio, vbi dicitur, quòd ſæpè dicta ſcriptura, eſt oculus errantibus, & conſolatio. Caph, aſpice ſuper. Res, caput, Sin, ſuper vulnus, Thau, ſignum vel conſummatio: hæc eſt ſeptima connexio, vbi etiam in numero fit myſticus intellectus, vbi dicitur: Aſpice in ſcriptura contineri caput noſtrum, à quo habemus medelam ſuper vulnera, & ſequimur conſummationẽ, i. vitam æternam. Sic ergo Saluatoris exequiæ celebrãtur, vt in modico apice ab aliorum defunctorum exequiis diſtare videantur.

15 †Conſequenter candelæ & lumen extinguũtur: nam hæ tenebræ tribus noctibus celebratæ, ſignificant tenebras quæ tribus horis fuerunt Chriſto in cruce pendente: vel ideò tribus noctibus lumen extinguitur, quia verum lumen triduo iacuit in ſepulchro. Circa quod aduertendũ eſt, quod quidã accendunt ſeptuagintaduas cãdelas, quidam vigintiquatuor, quidam quindecim, quidã duodecim, quidam nouem, quidam ſeptem: & ſecundùm quoſdam non eſt numerus certus: omnes tamen non ſine myſterio

16 agunt. † Septuagintaduæ candelæ quæ extinguuntur, deſignant ſeptuaginta duos diſcipulos, quorum prædicatio in morte Chriſti penè extincta eſt: ſignificant etiã quod Dominus ſeptuagintaduobus horis iacuit in ſepulchro per ſynecdochen intellectus: vel tot accenduntur, propter. lxxij. nationes ſeu genera linguarũ.

17 †Viginti quatuor candelæ accendũtur. Primò, quia Sol iſte, qui mundum xxiiij. horis diei & noctis illuminat, ſignificat Chriſtum verũ Solẽ, qui extinguitur, quia Chriſtus occubuit veſpere paſſionis, & tenebræ factæ ſunt ſuper vniuerſam terram. Secundò, dies cuius maius lumen Chriſtus eſt: nox verò cuius minus

lumẽ Eccleſia eſt:luminaria ſunt Apoſtoli, & alij viri Apoſtolici q̃ ſunt quaſi xxiiij. horę,quę diei Chriſto,&nocte Eccleſię famulãtur.Vigintiquatuor luminaria ergo extinguũtur,quia Apoſtoli in vnoquoq; die per xxiiij. horas latuerunt. Tertiò, vigintiquatuor candelæ deſignãt verſũ: Glo.pa.&c.qui in nocturnis feſtiuitatũ vigintiquatuor vicibus ſolet dici.Primò poſt, Deus in adiutorium:ſecundo,poſt inuitatoriũ : teriò, poſt hymnũ : nouies in Pſalmis triũ nocturnorũ:ter in reſponſoriis, & Te Deum laudamus:quaſi Gloria patri eſt.Iterum, ad laudes ſemel poſt,Deus in adiutoriũ, quinquies in Pſalmis ſequentibus,ſemel in hymno, & ſemel poſt, Benedictus. Verſus enim ipſe hoc officio tacetur, vt præmiſſum eſt:quia ille, in cuius laudẽ dicitur, in ſepulchro iacet:ideóque vigintiquatuor cãdelæ ad hoc deſignãdũ extinguntur, vel ſignificãt xij. Apoſtolos, in quorũ honore toties dicitur, Gloria patri in nocturnis,prout dictum eſt in proœmio.v. partis.

†Quindecim cãdelæ ſignificãt xij. Apoſtolos,& tres Marias,quę 18 ſequebãtur Dominũ, quæ extinguũtur, quoniã tunc omnes laudes Dei tacuerũt. Apoſtolis tamen fugientibus,ipſæ Mariæ,quia minus timebãt, circa Chriſtũ quoad poterãt verſabãtur,vnde legitur:Pelli meæ cõſumptis carnibus,adhæſit os meum:& de,ſunt tan.la.ci.dẽ.meos labia, i. mulieres, quæ ſunt quaſi pellicula circa dentes. *Iob. 9.* † Vel quatuordecim ex illis candelis ſignificant quatuordecim articulos fidei,quorũ extinctio,ſignificat extinctionẽ fidei factã in fuga Apoſtolorũ:extinctio verò vltimæ candelæ ſignificat mortẽ Chriſti. 19 †Duodecim cãdelæ accẽſæ, repræſentant duodecim Apoſtolos,quæ extinguũtur,ad notãdũ quod Apoſtoli tũc ſiluerũt & fugerũt,&penè extincta eſt fides in eis. 20 †Nouẽ cãdelę ſignificãt genus humanũ,quod per peccatũ ſe ànouẽ ordinibus Angelorũ, & à vera luce excluſit. 21 †Septẽ candelæ ſignificant gratiamSpiritus ſeptiformis,quæ in cordibus diſcipulorum penè fuit extincta. 22 Vbi verò nõ obſeruatur certus candelarũ numerus, ſed quilibet laicus pro velle candelã apponit,huiuſmodi candelæ ſignificãt Prophetas,& alios ſanctos patres,qui Chriſtũ venturũ lumẽ noſtrũ prænũtiantes & verba ſalutis prædicantes, diuerſis pœnis vexati mortui ſunt & extincti.Porrò omnes candelæ non ſimul, ſed vna poſt aliã extinguuntur,quia diſcipuli non ſimul à Chriſto,ſed ſucceſſiuè vnus poſt aliũ diſceſſerũt.Alia etiam ratio iam ſequitur. 23 †Quidã extinguũt eas poſt ſingula cantica,vſq; ad plenã extinctionẽ : figurãtes quod ſingulis cãticis ſiue Pſal.mœſtitia decidimus, quia verus Sol occubuit,gaudiũque noſtrum in luctũ eſt cõuerſum. Iuxta illud:Cecidit corona capitis noſtri,cõuerſus eſt in luctũ chorus noſter.Alij in tribus vicibus eas extinguunt:

24 guunt:recolentes triduanam Domini ſepulturã. † In quibuſdam quoque Eccleſiis candelæ quadã manu cerea extinguuntur: quæ ſignificat manum Iudæ:de qua Dominus dixit:Qui intingit manum mecum,&c.Quæ fuit quaſi cerea,i.ad malum flexibilis: per quam Chriſtus rex noſter,& vera lucerna, traditus fuit:& quan- *Mat.26.*
25 tum in illo fuit extinctus.Candela aũt,quæ in medio eſt,nõ† extinguitur: ſed in feneſtra vel arca accenſa ſeruatur occultè: vt poſteà reueletur,& Eccleſiam illuminet.Nempè candela ipſa ſub eis lumen occultatum ſignificat.Primò, fidẽ, quæ in ſola virgine remãſit: per quam poſteà omnes fideles docti & illuminati ſunt. Secundò,ſignificatChriſtum,qui licet videretur ſecundùm carnẽ extinctus,tamẽ ſecundùm diuinitatẽ,quæ illis erat occulta,viuebat:& poſteà reſurgens cũ luce clariſſima ſe ſuis diſcipulis manifeſtauit.Tertiò,occultati luminis,quod videbatur extinctum,reuelatio:notat fidei illuminationẽ in Apoſtolis, & aliis,in quibus tũc penè extincta erat.Quartò,notat fidẽ poſt infidelitatẽ.Quintò not. quod ignis Spiritus ſancti, qui in fidelib. videtur extinctus:iterum relucèſcet in eiſdẽ. Sextò luminis renouatio,ſignifi-
26 cat noui teſtamẽnti renouationem.† Septimò,luminaria ſucceſſiuè vnũ poſt alterũ, extinguũtur:& vnũ quaſi penè extinguitur, quia aſconditur , & poſteà reuelatur. Ad notandũ, quod peruerſi vineæ cultores,& generatio praua nuntios patris, videlicet Prophetas,per varia tẽpora cõpleto ſuo miniſterio Prophetiæ occiderunt:& tandẽ patris hæredem, quẽ in ſepulchro poſitũ lumine occultato figuramus : cuius luminis reuelatio eſt reſurrectionis eius manifeſtatio,& cõmemoratio.Sanè candela quæ vltima extinguitur,eſt maior cæteris,ſecundũ quoſdã:& ſignificat Chriſtũ qui fuit Dñs Prophetarũ:ſecundùm alios verò vbi non eſt maior cæteris ſimiliter ſignificatChriſtũ qui reputatus eſt vnus exProphetis,&vltimus extinguitur:quia nullus poſt eũ apud illos Propheta ſurrexit: ſed extinctur eis perfidiæ tenebras dereliquit. Et ad canticũ Euangelicum candela ipſa extinguitur,quia Chriſtus Euangelizans occiditur. Et attende,quod in hoc officio paſtoris officia, vt capitulũ ſubticẽtur,quia paſtores diſperſi fuerant:verſus tamẽ, quod eſt minorum officium, non omittitur:quia diſcipuli minus cogniti videbãtur. Vnde & hoc officiũ triduanũ potius à minoribus celebratur in typo minorum diſcipulorum, &
27 mulierum,qui Dominum ſequebantur.† Vociferatio ad benedictus & tumultus popularis,qui tunc fit,cõcrepatio eſt Iudæ proditoris, & tumultus cohortis, quam cum gladiis & fuſtibus Iudas cõtra Chriſtum adduxit:vel cæci diſcipuli ſalutatio dicentis, Aue rabi. Tertiò canticum ipſum tunc alta voce dicitur, ad no-

tãdũ quod multi interfecto Antichriſto gaudebũt. Clãgor canẽtium Κύριε ἐλεήσον, eſt tumultus Dñum perſequentiũ, & eũ ironicè adorãtiũ, vel ſignificat lamẽta ſanctarum mulierum, quæ ſequebantur Dñum, quæ leguntur poſteà lamẽtari ſedentes contra ſepulchrum, τροπαὶ verò, i. verſus illi, qui in illis tribus noctibus, cum Κύριε ἐλεήσον, & Domine miſerere: quaſi lamentabiliter cantantur, ſignificant lamentationes & dolores mulierum, de cognatione ſua: quæ à Galilæa fuerũt ſecutæ Ieſum, inter quas erãt Maria Magdalena, & Maria Iacobi, & Maria Salome, plorantes iuxtà ſepulchrum. † In quibuſdam Eccleſiis tropis cãtatis, procidentes ad terram, dicunt in tenebris ſub ſilentio: Miſerere mei 28
Deus: & collectã: Reſpice quæſumus Domine: in quo timor Apoſtolorum in occultis notatur. Poſteà fit cum manu vel alio quodãmodo ſonitus ante luminis reuelationẽ, qui ſonitus repræſentat terroris eorũ incuſſionẽ, vel ex tumultu cohortis, vel ex terræ motu: in quibuſdam tamẽ Eccleſiis ignis nouus de lapide producitur, quia per Chriſtum mediatorem noſtrum nobis Spiritus ſanctus infunditur. † Ab hac quoque die vſque ad octauã Pent. in 29
quibuſdã Eccleſiis officiũ B. Mariæ omittitur, vt memoriæ atq; reuerentiæ paſſionis & reſurrectionis, de quibus in Eccleſia hoc tempore agitur, ardentius inſiſtatur. Cùm enim honor & obſequium ſpecialiter hoc tẽpore Chriſto eius nato in noſtra humanitate paſſo & glorificato impenſum redundet in ipſam matrem, nulla quidem ſibi fit iniuria, ipſum officium omittẽdo. Omittitur etiã officiũ mortuorũ: quia cùm recordatio beneficiorũ Chriſti præcipuè, quæ ipſe paſſionis & reſurrectionis ſuæ tẽpore contulit, omnem noſtrum affectum & intellectum requirat. Proinde Eccleſia illud officium, quod ad ipſum Chriſtum ſpectet, in quo de eius paſſione & reſurrectione agitur, eo tempore agit, vt ſic non ad plura diſperſa, ad vnum duntaxat vehemẽtius occupetur. Nec per hoc defuncti qui ſunt in purgatorio diſpendium patiuntur, quia cùm ſint nobis per charitatem vniti, beneficia noſtra ſecundum quod meruerunt, participantur ab eis: nec expreſſius memoria pro illis fieri poſſet, quàm agendo memoriam de morte & reſurrectione Chriſti, per quam à pœnis liberari expectant. Extra Eccleſiam tamen vtile eſt ipſa officia dicere.

SVMMA.

1 *Officium diurnum feriæ quintæ Dominicæ quadrageſimæ, & eius forma, etiam ſunt. num. 3.*

2 *Remedia duo contra peccatum.*

4 *Pœnitentes cur admittantur in Eccleſiam ſexta feria Dominicæ in ramis. & nu. 5. 6.*

De

De diurno huius diei officio. CAP. LXXIII.

SEquitur de diurno † huius diei officio videre. Et quidem hæc
1 quinta feria inſignitur ſacramentis: tũ ab eccleſia, tum à Domino inſtitutis: in qua die primò pœnitentes in eccleſiã introducuntur, qui in capite ieiunij de ea eiecti fuerant. Vnde in canone In n. ita legitur: De pœnitentialibus verò, qui ſiue ex grauioribus omiſſis ſiue ex leuioribus pœnitentiam gerũt, ſi nulla interueniat ægritudo: quinta feria ante Paſcha eis remittendũ Rom. Eccleſiæ conſuetudo demonſtrat. Primò ergo de pœnitentiũ introductione in eccleſiam dicturi, aliqua de ipſorũ eiectione præmittamus. Siquidem miſericors & miſerator Dominus, cuius miſericordiæ nõ eſt numerus: ſicut in pſalmo habetur: miſericorditer ſemper agens & peccatorũ ſalutẽ ſitiens, per huius mundi pelagus periculosè nauigãtibus & quãdoq; fluctuantibus inter alia multa remedia ſpecialiter duas naues ſiue tabulas parauit. Prima
2 eſt baptiſmus. † Secunda pœnitentia, ſicut Apoſtol. ait ad Ephe. & quidem pœnitentes de eccleſia eiiciuntur, repræſentat exilium & eiectionem Adæ & Euæ de Paradiſo propter eſum pomi. Peccatores ergo de eccleſia eiicimus, & eiectis pœnitẽtiam ſeptennẽ, aut aliã pro criminum qualitate imponimus: & eiecti per ſeptem hebdomadas extra morantur: quia genus humanũ in Adã lapſum iudicio Dei in hoc exilio ſeptẽ milibus dãnatur annorũ. Maria *Num.* 12. quoq; lapſa, ſeptem diebus extitit extra caſtra. Forma eiectionis habetur in cõcilio Agaten. Eiectionẽ verò Cain à facie Domini. repræſentat eccleſia excommunicando viros ſanguinum, præcipuè cum candelis extinctis, quia & ille & iſti ſpiritum vitiis extinxerunt, quæ candelæ in prolatione anathematis debent proiici, & pedibus cõculcari, nec vlterius debent ad aliquẽ vſum, ſicut nec ſal infatuatum aſſumi. Eiecti ferũt cãdelas in manibus, ad ſignandũ, quod pro opere quo primi parentes porrexerunt manus ad pomũ vetitum, appoſita eſt ignea romphæa in Paradiſo. Clau- *Gen.* 4. duntur coram eis fores eccleſiæ in ſignum aditus Paradiſi quon-
3 dam obcluſi. Quòd de loco ad locũ † vadũt, ſiue in exilium mittuntur, ſignificat, quòd Cain poſt mortẽ fratris profugus & vagus *Iob.* 12. fuit ſuper terram. Quòd ciliciis & laneis vtuntur de Iob tractum eſt: qui pœnitentiã in fauilla & cinere agens, ſacco ſe operuit: & de Niniuitis qui ſimiliter fecerunt. Ciliciũ quoq; portant, in ſignum pellicearũ tunicarũ Adæ & Euæ. Io. etiam habitũ recolentes: Carcer pœnitentiæ à Ioſeph initium habuit. Quòd comam & *Ioan.* 3. barbam nutriũt, tractum eſt de Ioſeph, cui in carcere poſito, iſta *Gen.* 41. excreuerunt. Quod iacent, aut ſedent in terra: ſumptũ eſt de Iob, *Iob.* 2. qui in ſterquilino ſedit: in terra etiã comedunt, quaſi ipſo facto *Gen.* 3. dicant:

dicant:Maledicta eſt terra in opere tuo.Nō dicitur eis, Aue: quia nondum erat mutatū nomē Euæ. Quòd pedes nudāt, nuditatem repræſentant Adæ.Quòd ieiunant,quod indigent ornatu gloriæ;
Gen. 32. quod baculis vtūtur,tractū eſt de Iacob,q peregrinans in baculo Iordanem trāſiuit. In his etiā omnibus inuitātur ad humilitatem & purgatoriā confeſſionē,& tam peccatorū,q̄ æternæ pœnæ meditationē,& quod ſint memores ſuæ peregrinationis. Nanq; eii-
Gen. 3. ciuntur de eccleſia,& poſt eos cantatur:In ſudore vultus tui veſceris pane tuo,hoc ideò,fit, vt videntes eccleſiā pro eis eſſe cōfuſam,magis ac magis confundātur: in veſtimentis quippè ſordidis & excremento criniū & barbæ, multiplicatio miſeriæ peccatorū
Pſal. 68. inſinuatur, quaſi dicant ipſo facto, iniquitates meæ multiplicatæ ſunt ſuper capillos capitis mei.Quòd in terra iacent, eis æter-
Pſal. 21. nā damnationē ad memoriam reducit,quaſi dicant: Domine perdes omnes qui in terrā deſcenderunt; id eſt, qui dediti ſunt terrenis,niſi reſipiſcāt.Quòd de loco ad locū cū baculo vadunt, eis ad memoriā peregrinationē ſuā reducit, qui per peccatū receſſerunt à Deo, in baculo em̄ intelligitur correctio, & cōſolatio, &
Pſal 22. ſuſtentatio, quaſi dicāt: Virga tua & baculus tuus ipſa me conſo-
Mar. 4. lata ſunt:eſt autem baculus cubitalis, quia in qua menſura menſi fuerint,remetietur eis. † Sed quæritur quare hac die pœnitentes 4
in eccleſiā introducuntur? Reſpondeo,in quinta feria Deus creauit piſces & volucres:piſces in aquis reliquit:volucres,in aëra leuauit,iuxta illud:Magnæ Deus potentiæ,qui ex aquis,&c partim remittis gurgiti,ſcilicet piſces,partim leuas in aëra , ſcilicet volucres. Per piſces intelliguntur cupidi , auari,& luxurioſi, qui in fluxu cupiditatum huius mundi delectantur. Volucres ſunt ſpirituales , qui in ſpiritualem cōuerſationem quaſi in aëra leuantur. Pœnitentes igitur in quinta feria in eccleſiam introducuntur, & quaſi ſegregati à malis & ab huius mundi deliciis, in cœlis animo conuerſantur. Pręterea in fine quintæ ætatis,quam hæc quinta feria ſignificat,Ioan.bap. pœnitentiā prædicauit : & Dominus noſter venit in mundum,peccata abſoluens : prout in prima huius de oratione dicitur. † Rurſus in hac die inſtitutum eſt ſacra- 5
mentum ſacramentorum,ſcilicet corporis & ſanguinis Domini, cùm Dominus vetus finiuit teſt. & nouum inchoans , panem & vinum in corpus & ſanguinem ſuum tranſſubſtantiauit, quod eſt ſacramentum miſericordiæ.Quia ergo Chriſtus ſolus de miſericordia crimina tollit, vt præmiſſum eſt,ideò pœnitentes hac die recōciliātur, quia hac die miſericordiæ cōſecrauit ſacramentum; & inde eſt quòd miſſa huius diei ſolēniter cātatur:vt ibi dicetur. Meritò igitur hac die ; quæ tota in remiſſionem peccatorū cōſe-

crata

erata eſt,pœnitẽtes recõciliantur ad percipienda corporis & ſanguinis domini ſacramenta.Decuit itaq; hoc ſacramentum ſacramentorũ in fine inſtitui quintæ feriæ adueniente ſexta feria : eò quod in fine quintæ ætatis,& in primordio ſextę,lex finẽ,& Euãgelium ſumpſit exordium.

6 † Præterea,hac die abſoluuntur, quia in ea die Chriſtus fuit captus & ligatus, quæ ligatio abſolutionẽ noſtrã operata eſt. Hac etiã die Chriſtus lauit pedes diſcipulorũ ſuorũ , vt pedes & affectus noſtros lauet, id eſt,ſoluat à peccatis.

7 † Forma verò recõciliationis eſt hæc.Exit Pontifex ad patentes eccleſiæ,vbi iacent pœnitẽtes proſtrati in terra, & eos vice Chriſti vocat ad timorẽ Domini dicens ter:Venite, ve.ve. filij,audite me,timorem Domini docebo vos.Hanc eſſe Chriſti vocem probat tit.Pſalmi.28.de quo ſumitur qui talis eſt pſalmus Dauid cũ mutauit vultum ſuum corã Abimelech.Abimelech interpretatur patris mei regnum, per quem Iudæos accipimus : coram quibus verus Dauid mutauit vultum ſuum,id eſt,ſacrificãdi ritum & ferebatur in manibus, quando panem & vinum dedit diſcipulis,dicens:Hoc eſt corpus meum,&,hic eſt ſanguis meus:quod quidem hodie factum eſt. Dicens ergo Pontifex vicarius Ieſu Chriſti,venite pœnitentes,inuitat ad corporis ſanguiníſq; conuiuium.Proinde,pro eis orat,genua flectit, eos admonet, eóſq; reconcilians in eccleſiam introducit.Illud etiã notabile eſt,quod vndiq; ianuę eccleſiæ patent:ad notandum venientes ab auſtro vel ab aquilone , id eſt , iuſtos & peccatores , quando accedunt ad miſericordiam,non eſſe prohibendos,& à Paſcha in antea patebũt,eò quod in octaua noſtræ reſurrectionis nullum erit improperiũ peccatorum electis.Illud quoq; notabis,quod pœnitẽtes in eccleſia recepti,crines & barbam,quã nutrierant,deponunt:& ſe veſtes mũdas & cultiores depoſitis pœnitentialibus induunt , à Ioſeph capientes exemplum,qui de carcere ductus, tonſus & lotus eſt , & veſtibus decoratus: per hoc quoque innuitur , quòd deponentes multitudinem peccatorum, induunt veſtimenta virtutum. *Gen.41.*

S V M M A.

1 *Oleum conſecratur ſexta feria Dominicæ in ramis, idque tripliciter.*
2 *Oleum tripliciter conſecratur. & de cuiuſque proprietate.*
3 *Oleum infirmorum,quomodo conſecretur.Et quare.nu.* 5.6.7.8.
4 *Oleum chriſmatum.* 9 *Olei chriſmatis conſecratio.*
10 *Chriſma ex quib.cõficiatur,& qualiter,quaq; ſolẽnitate.* 11.12 13. 14.15.16.17.*Et quid myſticè ſonet illa celebritas tãto apparatu.n.*18
19 *Oleum benedictum,ſalutatur.Et quoties,& quorſum.*
20 *Epiſcopus ter exhalat in ampullam olei benedicti,& cur idipſum.*
21 *Oleum catechumenorum.Et eius vſus duplex.num.*22 23.

De.

De eadem quinta feria. Cap. LXXIIII.

HAc etiã quinta feria † ſecundo loco tripartitum oleum cõſecratur, quoniã hodie agnus Dei ad victimã, ſcilicet veſperam immolabatur, de cuius ſanguine vterq; poſtis & ſuperliminare domorũ in quibus erat edendus, liniebatur: vt hoc ſigno viſo exterminator Ægypti domos ſacri cõuiuij prçteriret intactas, in quo figuratũ eſt quod ſi frõtibus noſtris vnctione chriſmatis quaſi ſanguine Chriſti qui vnctus interpretatur, ſignũ crucis imprimitur: diabolus in domibus animarum noſtrarum nullam nocendi habet poteſtatem. Rectè ergo, qua die illud figuratiuũ agebatur, ſignificatum ſolenniter celebratur. Sed diceres: Conſequẽs igitur eſſet, vt hac die pueri cõfirmentur, id eſt, in frõtibus chriſmate ſacro ſignentur. Reſpondeo: S. Eccleſia illum, in quo paſſus eſt Dominus, luctui dedicauit: & ſolennitatis & cõuiuij gaudium in diem tertium, quo reſurrexit Dominus, reſeruauit, & tunc demum pro recuperata ſalute animarum, quæ eſt patrata in ſexta feria, & pro futura corporum reſurrectione, quæ donata eſt nobis in eccleſia Paſchalis agni conuiuium celebremus dicentes: Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, itaq; epulemur. Sumentes ergo illud: vnde poſtes noſtrarũ frontium ſignare debemus: rectius ab ipſa ſignificatione vſq; ad conuiuium Paſchale ceſſamus, vt tunc ſubmerſo Pharaone tranſeuntes per mare rubrum ſignantes domos contra exterminatorem, Paſchale conuiuium celebremus. Sed diceres, cur itaq; in ſabbatum chriſmatis conſecratio nõ differtur? Reſpondeo, quia ab hac quinta feria vſq; ad veſperã ſabbati, à Miſſarum ſolẽniis vacamus: ipſum autẽ chriſma non niſi intra Miſſarum ſolennia fas eſt conſecrari: ſed ante Miſſam baptiſmum conuenit celebrari: prout ſub ſabbato ſancto dicetur. Vel ideò, in quinta feria conſecratio celebratur: quia Chriſtus in quinta fuit vnctus ætate: nam in quinta venit, qui in ſexta ſanguinem cõſecrauit: de cuius vnctione dicit Daniel: Vngatur ſanctus ſanctorum. Et Eſa. Spiritus Domini ſuper me, eò quod vnxit me, ad euangelizandum miſit me: & Dauid: Vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ, præ conſortibus tuis: cuius vnctio ex tunc cœpit, cùm verbũ caro factum eſt, cùm plenitudo diuinitatis in eo corporaliter habitauit, tunc autẽ completa eſt, cùm in baptiſmo ſuper ipſum ſpiritus ſanctus in ſpecie columbæ deſcendit. Ideoq; vnctio quæ hodie cõficitur ad vngendum, vſq; ad baptiſmum differtur: vt ſignificemus ſpiritum ſanctum, ſuper Dominum in baptiſmo viſibiliter deſcendiſſe, & nos in baptiſmo ſpiritum ſanctum accipere. Ex his itaq; patet in veſpera ſabbati ſtatim poſt baptiſmum eſſe confirmandum, vt poſteà celebretur Paſchale

Exod. 12. *1. Cor. 15.* *Dan. 9.* *Eſa. 11.* *Pſal. 44.*

Paſchale conuiuium,& quod quibuſdam placet, ſaltem in paucis eſſe tunc cõfirmationis myſterium inchoandum.Quia † igitur
2 de triplici oleo mentio facta eſt,notandũ eſt, quod triplex ſacramentum ex eadem ſubſtantia fit olei , ad oſtendendum, ꝙ licet vnus ſit ſpiritus ſanctus , multiformis eſt tamen ſecundum dona ſua:vnde Apoſt.1.Corin.12 Alij per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ,alij ſermo ſcientiæ,alij fides, alij gratia ſanitatũ,&c. Hoc triplici oleo coaptamus quod inde apparebit:ſi olei triplicem proprietatem attendamus.Olea enim,vt dicit Iſid.eſt arbor pacis inſignis,cuius pinguedo valet ad reficiendos artus laſſos & infirmos: & eſt pabulũ luminis:quod eſt arbor pacis,refertur ad oleũ chriſmatũ:quod pabulũ eſt luminis, refertur ad oleũ catechumenorũ:quòd artus laſſos & infirmos reficit,ad oleum infirmorum. Hæc igitur tria præcedentibus verbis Apoſtoli coaptantur. Siquidem in multitudine pacis eſſe videtur,q dulcedinem internæ ſuauitatis guſtauit:ſicut dicit Pſalmus: Guſtate & videte,quoniã ſuauis eſt Dominus.Saporẽ huius dulcedinis ſenſerat ille qui dicebat:Gratia Dei ſum,id quod ſum.1.ad Corint.15.c.Hæc gratia eſt donum ſapientiæ, quæ intelligitur per pacis oleum. Verùm, quia hunc ſaporem libenter in alium deriuat vir fidelis: idcircò alij datur ſermo ſcientiæ. Scientia enim eſt doctrina, qua fidelis aliorũ verbo vel ad minus exẽplo inſtruitur: qui per balſamum intelligitur, & quia Apoſtolus in hoc laborauit, idcircò cùm dixiſſet, Gratia Dei ſum id quod ſum: ſtatim ſubiunxit: & gratia Dei in me vacua non fuit.Hęc duo ſimul coniuncta,ſcilicet oleũ & balſamum,id eſt,dulcor ſapientiæ,& odor doctrinæ,perfectum faciunt ſeruientem: quæ duo , ſcilicet ſapientia & doctrina, ad oleum chriſmatum pertinent.Ad oleum verò catechumenorum pertinet fides,quæ mentem illuminat,ſicut oleũ lumen præſtat. Fides enim valet ad duo,ſcilicet ad purgamẽtum & tutamen:purgat præterita vitia, & tutelam præſtat contra futura, ſicut verba conſecrationis huius olei manifeſtè oſtẽdunt,quæ inferius exponẽtur.Ad oleũ infirmorũ pertinet gratia ſanitatum,id eſt, ſanitas corporis & mentis. Valet enim contra vtriuſq; ægritudinem, ſicut ex verbis benedictionis ipſius liquet.Quare autem infirmi & catechumeni inunguntur:& de vnctionibus, quæ fiũt ex hoc triplici oleo dictum eſt in prima parte, ſub tit. de vnctionibus. Se-
3 quitur † videre de ipſorum oleorum conſecrationibus.Et primò de oleo infirmorum, ſecundò de oleo chriſmato: tertiò,de oleo ſancto. Primò ergo de oleo infirmorum dicendum eſt:nam illud prius eſt conſecratum, quàm chriſmatum, & ſanctũ. Et eſt ratio, quia illius ſacramentum prius fuit tempore quàm chriſmati vel

Pſal. 34.

1.*Cor.*15.

ſancti

ſancti. Nam Dominus diſcipulos ſuos docuit infirmos vngere: ſicut in Euangelio dicitur: Oleo vngebant infirmos & curabantur, & Iacobus Apoſt. ait: Infirmatur quis, &c. Oleum † verò chriſmatum & ſanctũ: ſcilicet catechumenorum ab eccleſia inſtituta ſunt, licet & in veteri teſtam. aliqua de vtroque habeatur ſimilitudo. Ibi namque duplex oleũ inuenitur: vnũ videlicet chriſma, quo vngebantur Reges. Præcepit enim Dñs Moſi, vt conficeret chriſma, quo vngeret tabernaculũ in dedicatione templi, & arcã teſtamenti Aaron, Reges & Sacerdotes, & filios eius, dicens: Sument aromata prima, & oleum. Inde eſt ꝙ vnctione chriſmatis eccleſias & calices cõſecramus: Reges etiã & Pontifices inungimus. Moſes tamen oleo materiali non legitur inunctus, ſed ſolum ſpirituali ſicut & Chriſtus. Oleum etiã ſanctum à lege ſumpſit exordiũ, quo Reges tantum & Sacerdotes vngebantur. Alij dicunt, quod oleũ infirmorũ Apoſtoli inſtituerunt: qui cum illo ægrotos vngebant. Oleum verò chriſmatũ & catechumenorum, Apoſtolici viri cõſtituerunt: & ideò cõſideratio olei infirmorum prior eſt tempore, quàm chriſmatis, & etiam quàm olei ſancti, quia prior & maior & venerabilior eſt doctrina Apoſtolorum, quàm Papæ. Huius autem olei conſecratio non habet tale principium, quale alia habent: quia non dicitur in eo: Dominus vobiſcum: nec oremus, nec Surſum corda, nec aliquid huiuſmodi: nec etiam talem habet finem, qualem in aliis conſecrationibus dicimus: vt infrà dicetur, ſcilicet: Per Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum, &c. vel per eum, qui venturus eſt iudicare viuos & mortuos: ſed ſic clauditur: In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti. Et eſt ratio, quia benedictio ipſius olei ſancti, non eſt officium per ſe, ſed eſt emboliſmus præcedẽtis officij, quod apparet: quia cùm ponatur ante illud verbum canonis. Per quẽ hæc omnia Domine bona ſemper creas, ſtatim benedictione ipſa finita ſubiungitur: Per quẽ hæc omnia, &c. Et ſic eſt ἐμβόλισμος, id eſt, adiectio præcedentis officij, ſcilicet illius orationis. Nobis quoq; peccatoribus, vbi pro pœnitentibus oratur. Eſt enim duplex emboliſmus, prout dictum eſt in iiij. parte, ſub tit. de ſilentio poſt orationem dominicam. Sed quare † conſecratio huius olei canoni adiicitur? 5
Reſpondeo. Primò ibi rationabiliter oleum morientium cõficitur, vbi mors Domini cõſummatur: vt ſicut mors Domini deſtruxit mortis authorẽ: ſic gratia, quæ per vnctionem morienti confertur, deſtruat peccata quæ ſunt cauſa mortis. Secundò, duo ſunt de quibus in hoc officio agitur, ſcilicet immolatio Chriſti, & immolatio eccleſiæ: immolatio Chriſti, fuit in cruce: immolatio eccleſiæ, fit cùm peccatum moritur. De immolatione Chriſti fit mentio

mentio in introitu. Nos autem gloriari, & ſpecialiter in canone de immolatione eccleſiæ fit mentio in epiſtola, vbi dicitur: Si noſmetipſos iudicaremus, non itaque iudicaremur. Sunt etiam & alia duo, ſcilicet infirmitas & medicina: infirmitas ex peccatis ſępè prouenit, medicina de gratia Dei. De infirmitatib⁹ ait Paulus in epiſtola: Qui indignè manducat & bibit corpus & ſanguinem *1. Cor. 2.*
Domini, iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicans corpus Dñi. Idcircò inter vos multi infirmi & imbecilles & dormiunt multi. De medicina dicit Iacobus: Infirmatur quis in vobis, in- *Iacob. 2.*
ducat preſbyteros eccleſiæ, & orẽt ſuper eũ, vngentes eũ oleo in nomine Domini: & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum Dñs, & ſi in peccatis ſit, dimittuntur ei. Si igitur propterea infirmãtur, quia mãducãt corpus Domini indignè, & gratia Spi-
6 ritus ſancti, quã ſignificat hæc vnctio, eos ſaluat; meritò † conſecrationi corporis Domini, adiicitur cõſecratio huius olei. Per paſſionẽ enim Domini, cuius cõmemoratio fit in conſecratione corporis, proſtratus eſt diabolus: & gratia Spiritus ſancti, cuius ſignũ eſt vnctio, diaboli arma, id eſt, peccata quotidiana tollun-
7 tur. † Tertiò ideò cõſecratio olei infirmorũ cõſecrationi corporis Chriſti adiũgitur, quia nouiſſima oratio cõſecrationis corporis Chriſti ex voto pœnitentiũ fit: congruè igitur ſub ea conſecratur oleũ pro pœnitẽtibus, vbi eorũ ſacrificia Dño offeruntur. Conſequenter attendamus aliqua verba cõſecrationis huius olei infirmorũ: dicitur enim ibi ſic: Emitte ſpiritũ tuum paracletũ in hanc pinguedinẽ olei. Nempè nõ ſine cauſa ponitur ibi paracletum, ꝙ patebit, ſi triplicis olei efficaciã attendamus. Oleum ſanctũ præcipit, ſiue in exorciſmo olei ſancti, videlicet catechumenorum, pręcipitur diabolo vt recedat à catechumeno, qui adhuc reputatur mortuus, quouſque non eſt baptizatus: oleũ chriſmale iam viuẽtes ſanctificat: oleum infirmorũ iam ſauciatis medelam præſtat: quia verò ægritudinẽ ſequitur dolor: vnde in eadẽ cõſecratione olei infirmorũ, dicitur ad euacuandum oẽs dolores, & omnem ægritudinẽ, ſequitur ꝙ dolorũ eſt conſolatio, ideò rectè ponitur ibi: Paracletum, ꝙ interpretatur conſolator. In mortuo autẽ, qui dolorẽ non ſentit, nõ ſequitur cõſolatio, ſed nec ſanus, nec ſanctificatus: quia in eo nõ eſt infirmitas, ex qua dolor non
8 indiget cõſolatione. † Circa oblationẽ eiuſdem olei infirmorum notandũ eſt ꝙ in ordinario ita ſcribitur: Offeratur Pontifici oleũ quod offerunt populi ante quàm dicatur: Per quem hæc omnia ſemper Domine bona creas. Nempè hoc in Exod. 27. cap. præfiguratum eſt: vbi dicitur Moſi, quòd accipiat à populo oleum oliuarum puriſſimum. Oleum ſiquidem cùm offertur à populo,

tantum liquor eſt, ſed per benedictionẽ, fit ſacramentũ. Myſticè autẽ hæc oblatio ſiue adminiſtratio, ſignificat ꝙ populus debet clero tẽporalia miniſtrare: ſpiritualia miniſtranti ei, vnde Apo-
1. *Cor.* 9. ſtolus: Si ſeminauimus vobis ſpiritualia, non eſt magnũ ſi veſtra carnalia metamus. Conſecrat autem oleum Epiſcopus cum omnibus ſacerdotibus ei adſtantibus, quia hoc ſacramentum fuit à Chriſti diſcipulis inſtitutum, vel tractũ eſt ab antiqua conſuetudine, qua conſueuerat eccleſia primitiua ſimul cum Pontifice verbis & manibus corpus Chriſti conficere, fortè ad teſtimoniũ, prout hodie in Miſſa de ordinibus, cum ordinatore faciũt ordinati. Nam & ſummus Pontifex quoties diuina celebrat; ſacerdotes ei adſtantes verbis & manibus cum eo conſecrant. & quia, vt iam dictũ eſt, huius olei cõſecratio eſt ἐμβόλισμος canonis: idcircò eam totam ſicut & canonẽ ſacerdotes cum eo dicunt, inde perficit officiũ Epiſcopus vſque ad illũ locũ: Pax domini ſit ſemper vobiſcũ, & clericus reſpondet: Et cum ſpiritu tuo, & tunc tacet, & ſolus Epiſcopus cõmunicat. † Secundò videndũ reſtat de 9
oleo chriſmatis. Fabianus enim Papa ſtatuit hac die ſingulis annis debere confici chriſma, quia nouum eſt ſacramentũ, & ideò ſemper eſt innouandũ, & vetus concremandũ. Ita enim ab Apoſtolis & eorũ ſucceſſoribus accepit, à cunctiſque tenenda mãdauit. Circa † quòd ſciendũ eſt, ꝙ chriſma cõficitur ex balſamo & 10
oleo propter myſticã rationẽ, quoniã per oleũ nitor conſcientiæ
Matt. 25. deſignatur, iuxta illud Euangelij: Prudentes virgines acceperunt
Eccl. 24. oleũ in vaſis ſuis cum lampadibus, &c. Per balſamum verò exprimitur odor famæ, per quod in lib. Sapien. dicitur: Sicut balſamus aromatizans dedi odorem. Oleo ergo, quod lucet, additur balſamus, qui redolet: quia fide operante per dilectionẽ, lucere, & bona fama redolere ad honorem Dei, & ad vtilitatẽ proximi debemus. Odor enim balſami in eo, bonam operationẽ longè, lateque diffuſam gratia Spiritus ſancti cooperante demonſtrat. Secundò additur † oleo balſamum, ad ſignificandũ, quod in vultu Chriſti 11
reſplenduit cœleſtis nitor, & gratia excellentius, q̃ in aliis. Nam vt Hieron. ait: Virgo de virgine natus, qui non ex voluntate carnis, neq; ex volũtate viri, ſed ex voluntate Dei natus eſt; niſi habuiſſet in vultu, oculiſque quoddã deſideriũ: nunquã eum ſtatim cum ingenti deſiderio ſecuti fuiſſent Apoſtoli: nec qui venerant ad eum comprehendendũ, corruiſſent. Iſte nitor operãte Dei gratia, vultus electorũ exhilarat, vt Dominũ cum magna dilectione imitentur. Vnde in præfatione, quæ cantatur in conſecratione chriſmatis, dicitur: Dauid prophetico ſpiritu gratiæ tuæ ſacramenta prænoſcens, vultus noſtros in oleo exhilarãdos eſſe cantauit,

tauit,

tauit,& paulò pòſt: Huius olei vnctio vultus noſtros iucundos efficit, ac ſerenos. Vultus noſtri ſunt operũ noſtrorũ manifeſta-
12 tio † Tertiò,quoque balſamos oleo additur,vt omnes qui ex eo vncti fuerint operãte gratia Spiritus ſancti cõuerſioni doctrinã iungere nitantur.Et hæc duo,ſcilicet, vita & doctrina, ſunt connexa in ſepẽ donis Spiritus ſancti: propter quod chriſmalis vnctio fit:nam ſapientia ad vitã,intellectus ad doctrinã, conſilium etiam ad doctrinã,fortitudo ad vitam:ſciẽtia ad doctrinã, pietas ad vitam,& timor ad vitã refertur. Doctrina autẽ per balſamum intelligitur,vt præmiſſum eſt. χρῖσμα dicitur vnctio Latinè,quæ etiam Domino nomen accõmodauit. Nam Chriſtus à chriſmate dicitur vnctus, prout dictũ eſt in proœm. ſecundæ partis.Conſe-
13 cratur † autẽ chriſma in eo loco, vbi conſueuimus dare pacem: ſicut & oleum ſanctũ,& hæc ideò,vt pax & cõcordia per vnctionẽ chriſmatis regnet in nobis. Chriſmate enim vngimur, vt donis Spiritus ſancti repleti Deo & hominibus pacificemur:quia in maleuolã animam non introibit ſapientia. Habet quidẽ chriſma officiũ per ſe quòd inchoatur à Surſum corda,& finitur:Per Chriſtum Dñm noſtrũ,qui viuit & regnat:pertinet enim ad eos, qui
14 ſurrexerunt & viuunt cum Chriſto.† Sanè poſtquã ſolus Pontifex cõmunicauit,vt præmiſſum eſt,ipſe vadit ſedere ſuper ſedem ſuã,& tunc duodecim preſbyteri parati, duodecim Apoſtolos ſignificanes,& alij clerici diſcipulos ſignificãtes deſcendũt in ſacrarium ad apportandũ ſolenniter tam oleum chriſmale,quàm
15 ſanctũ ſiue catechumenorũ hoc modo.Præcedũt † namque duo luminaria, & ſequuntur duæ cruces:& in earũ medio vnus acolythus ferens ampullã cum oleo futuro chriſmali: ſubſequuntur duo turibula, & in eorũ medio alter acolythus ferẽs aliam ampullã cum oleo futuro ſancto:ſubſequenter diaconus librũ Euangelij ferens:deinde dicti preſbyteri,& alij clerici bini ſequuntur, quouſque peruenitur ad gradus ante altare. Nempè duo luminaria ſunt lex & Prophetæ,quæ nobis Saluatorẽ prænunciauerunt: duæ cruces ſunt duo martyria ſine ſanguine,ſcilicet mortificatio corporis proprij,quæ eſt crux à ſiniſtris, & compaſſio proximi, quæ eſt crux à dextris.Inter has fertur oleum futurũ chriſmale, quo inunguntur pugnatores,qui debent eſſe parati ad martyriũ: & ſemper duplici martyrio debẽt ſe affligere. Crucem à ſiniſtris habebat ille qui dicebat. 1.ad Corint.9. Caſtigo corpus meum,& in ſeruitutem redigo.Crucem à dextris habebat idẽ,qui dicebat, 2.Cor.11.Quis infirmatur,& ego non infirmor? quis ſcandali-
16 zatur,& ego non vror? Duo enim turibula † ſunt duplex genus orationis, ſcilicet oratio pro remouendis malis; & oratio pro

Pſal. 54. adipiſcendis bonis. Hæc duo notat Pſalmiſta, cùm dicit: Exaudi Deus orationẽ meã, ſcilicet, quæ eſt pro adipiſcendis bonis: & ne deſpexeris deprecationẽ meam, ſ. quæ eſt pro remouendis malis. Inter duo turibula fertur oleum futurũ catechumenorum: quia pro catechumenis eſt orandũ: & eos orare oportet, vt ad robur, quòd per oleum chriſmale ſignificatur, valeant peruenire. Inde Euangeliũ ſequitur, quia in eo totius boni noſtri eſt conſummatio: preſbyteri, & alij bini ſequuntur, quaſi dicant ſponſæ, Cant. 1. Trahe me poſt te, & occurremus in odorẽ vnguentorũ tuorum. Poteſt etiã dici, ꝙ ampulla cum oleo futuro catechumenorum humanitatẽ Chriſti ſignificat plenã Spiritu ſancto. Duo luminaria, duæ cruces, duo turibula, ſunt lex & Prophetæ, quæ prædixerunt Chriſtũ & Dominũ eſſe venturũ. Sequens verò Euangelium affirmat, quòd lex & Prophetæ prædixerunt: preſbyteri & clerici bini, bini ſunt teſtes chriſmalis myſterij. Hi ſunt Apoſtoli bini ad prædicationis officiũ deſtinati, cooperatores & teſtes Chriſti. Cantus iſtorũ, ſcilicet: O Redemptor, prædicationẽ & orationẽ ſignificat Apoſtolorũ. Ampulla quoq; in ſingulos ordines ad altare defertur: per quod innuitur, quòd Dñs in corpore ſuo ante

paſſionẽ officia ſeptem ordinũ adimpleuit. † Præmiſimus de de- 17
ductione olei chriſmalis & ſancti, ſiue catechumenorũ, de ſacrario, vſque ad ſanctuariũ: nũc dicamus de eadẽ vſque ad Epiſcopũ. Poſteà enim quàm dicta proceſſio venit ad ſanctuariũ: nec tunc ante altare ad orientem ordinare ſe diſponunt, oſtiarij, lectores, & exorciſtæ, & acolyti: ita vt ſextũ locum obtineat ſubdiaconus, qui illa die legit epiſtolam: & poſt omnes eſt acolytus cum ampulla, ita quòd omnes ſunt ſub vmbraculo, ſub quo ampulla delata eſt à ſacrario, quæ defertur de vno ad alterum, per quandam cõnexionẽ ſindonis albæ: qua ex parte velata eſt ampulla, quouſque perueniat ad Epiſcopũ: ita vt à medio ſurſum videri poſſit. Nempè in connexione ſindonis, connexio intelligitur charitatis. Ampulla Chriſtus eſt, vel ampulla cum chriſmate corpus Domini ex virgine Maria aſſumptũ cum diuinitate, ſcilicet Chriſtum viuũ eſſe ſignificat: præmiſſum ordinem quædã eccleſiæ ſeruãt. Eſt & alius ordo quem & aliæ ſeruant: nam fertur ampulla cooperta ſindone alba, in ſiniſtro brachio: portantem ampullã præcedit lumen, & antecedunt duo ſacerdotes, vnus cum turibulo, alius cum cruce, & in medio eorũ diaconus cum libro Euangelij: & ſuper capita eorũ fertur vmbraculũ ſeu pallium, & duo antecedunt cantãdo. In

† quo facto repræſentatur proceſſio, quã fe- 18
cerunt filij Iſraël, tendentes per deſertũ ad terram promiſſionis: quoniã ſindon eſt arca, ampulla vrna, lumen præcedens ampullã,

columna

columna ignis, quæ præcedebat populũ:ſacerdos cum turibulo, Aaron cum turibulo.Num.17.c. ſacerdos cum cruce, Ioſue cum ſceptro;diaconus cum libro Euangelij, Moſes cum libro legis. Vmbraculum,eſt tabernaculum vel nubes lucidiſſima,quæ filios Iſraël obumbrauit:qui canentes præcedunt,lætitiam eorũ ſignificant, qui ad terrã promiſſionis tranſierunt. Vel duo cantores, ſunt prædicatores,duo præcepta charitatis annuntiantes. Hæc 1.Cor.10.
autem omnia in figura contingebant illis. In hoc etiam facto repræſentatur proceſſio Chriſti & eccleſiæ tendẽtes de hoc mundo ad patriam.Nempe ampulla eſt Chriſtus:ſindon alba,eſt ſancta conuerſatio eius.In ſiniſtro brachio tenetur,quia hæc omnia in hac vita,quæ per ſiniſtram ſignificatur,acta ſunt:vel quia conuerſatus eſt in vita præſenti:lumen præcedens, eſt Ioannes, qui fuit lucerna ardens:diaconus in medio duorum ſacerdotum,eſt Chriſtus in medio Moſi & Heliæ:duo præcedentes cum lumine,ſunt diſcipuli,quos binos miſit ante faciem ſuã. Ampulla fertur cooperta vſque ad altare, & tunc diſcooperitur, quia quaſi Chriſtus coopertus fuit vſque ad paſſionẽ: nam pene ab omnibus eius cõuerſatio ſancta dicebatur.Sed in paſſione fuit nudus, hominũ reputatione,quia qui paucis diebus ante dixerãt:Bene- Marc.19.
dictus qui venit in nomine Domini:clamauerunt,crucifige,crucifige eum.Quidam tamen prius quàm ad altare perueniãt,ampullam mediam cooperiunt, & mediam nudam ad altare producunt:quia Chriſtus ante paſſionẽ modò latuit,vt cùm fugit in Ægyptum,& cùm inter cognatos quærebatur, & cùm parẽtibus ſubiiciebatur:modò ſe palàm exhibuit,vt cùm prædicauit vltra hominem dicens:Ego & pater vnum ſumus,& cùm miracula fe- Ioan.10.
19 cit,in quibus virtutẽ ſuæ diuinitatis oſtendit. Ampulla † ſtatim poſtquã benedicta fuit ex parte cooperta,& ex parte diſcooperta, vt allata fuerat, ſalutatur ab Epiſcopo & preſbyteris: quia Chriſtus poſtquã tranſiuit ad altare crucis, i.ad immolationem, & ſe Deo patri ſicut ampulla ad cõſecrationem Epiſcopi aliqua parte corpus ſuum nudum monſtrauit, vt Thomæ & aliis diſcipulis,quos voluit eſſe teſtes ſuæ reſurrectionis:aliis verò inuiſibilis fuit. Vel ideò pro parte nuda,& pro parte diſcooperta ſalutatur, quia Chriſtus in humanitate manifeſtus & in diuinitate occultus ab omnibus veneratur. Salutantur autẽ ampullæ quinquies ab Epiſcopo,vt de quinq; vulneribus gratiarũ actio Chriſto reddatur.Poſtquã autẽ ampulla ſalutata eſt à miniſtris altaris,cooperitur vt à nemine nuda videatur,& cooperta iterũ ſalutatur,quia Chriſt[9] poſtquã ſalutauit & manifeſtauit ſe diſcipulis ſuis,quos voluit ſuos,ſuæq; reſurrectionis eſſe teſtes,aſcendit in

cœlũ & inuiſibilis factus eſt hominibus. Sed quãuis eius præſen-
tiã corporalẽ non videamus: tamẽ venerãdo eũ quotidie ſaluta-
mus, quia diſcipuli eũ aſcẽdentẽ in cœlũ adorauerũt. Tandẽ am-
pulla in ſacrariũ defertur: vt Chriſtus in cœlũ, quẽ veneramur ꝑ
fidem, donec perueniamus ad ipſum, ideò ſyndon munda, eſt eius
caro, vel conuerſatio immaculata. † Sanè Epiſcopus ter halat in 20
ampullã. Primò, quia ſicut halitus ab interioribus & ſecretis pro-
cedit ad publicũ, & vocatur ſpiritus: ſic Epiſcopus per ſpiritũ ſuũ
demonſtrat Spiritũ ſanctũ à patre & filio procedentẽ, in corpore
Dñi habitare. Ampulla enim cũ chriſmate, corpus ſignificat cum
diuinitate: ampulla verò cũ oleo, humanitatẽ plenã Spiritu ſan-
cto deſignat. Secũdò etiã halat, qa legitur in Euãgelio, q Dñs in-
ſufflauit in diſcipulos, dicẽs: Accipite Spiritũ ſanctũ, &c. Hic igi-
tur halitus, illã inſufflationẽ ſignificat. Ideò aũt ter halat, qa tres
perſonæ ſunt, & nunquam Spiritus ſanctus eſt ſine patre & filio, à
quibus procedit & à ſeipſo venit. Datur autẽ Spiritus ſãctus offi-
cio ſacerdotũ, ſed non datur ab aliis: ſic enim adeſt virtus Spiri-
tus ſancti per inſufflationẽ à ſacerdote factã, in honore & ſancti-
ficatione ipſius Spiritus ſãcti: ſicuti per verba, quę dicũtur in no-
mine ſuo. His peractis cãtatur agnus Dei & cõmunio. Tertiò † lo- 21
co circa oleũ ſanctũ ſeu catechumenorum, de eius deductione
præmiſſum eſt, ſciendũ, quod hæc olei benedictio propriũ habet
officiũ. Nã poſt eius exorciſmũ, quẽ Epiſcopus lenta voce dicit,
quaſi præfationẽ inchoat, dicẽs: Dñs vobiſcũ: Surſum corda, & fi-
nitur: Per eundẽ Dñm noſtrũ Ieſum Chriſtũ, qui tecũ viuit, &c.
& in eo loco conſecratur, vbi dicitur: Pax Dñi &c. Hoc enim eſt
corpus gratiæ Dei, vt pacẽ & concordiam inter nos habeamus: vt
per vnctionẽ pax habeatur. Olea nẽpè, vt dictum eſt, eſt arbor pa-
cis inſignis, quod præfiguratum eſt in veteri teſt. ſicut verba hu-
ius conſecrationis habent, quæ ſunt hæc: Et cùm mundi crimina
diluuio expiarentur effuſo, ſimilitudinẽ futuri muneris demon-
ſtrans per ramũ vireutis oliuæ pacẽ in terra redditam nuntiauit.
Valet † etiam huius olei vnctio ad duo, ſ. ad purgationem & tu- 22
tel. Ad purgationẽ, vt ſi quæ catechumeno poſtquã venit in ſcru-
tinium, adhæſere maculæ, recedãt: ad tutelam, vt diabolus expul-
ſus redire non audeat: verba orationis hoc demonſtrant dicẽdo:
Si qua illius aduerſantium ſpiritum tuum adhæſerunt maſculæ,
recedant ad tactum huius ſanctificati olei. Hæc de purgatione.
† De tutela ſequitur: Nullis ſpiritualibus nequitiis locus, nulla 23
refugis virtutibus facultas, nulla inſidiantibus malis litendi li-
centia relinquatur. Quia verò diabolum ſe damnãdum maximè
in futuro iudicio nouit: & inde tremit, idcirco exorciſmus ter-
mi

minatur: Per eundem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui venturus eſt Iudicare viuos & mortuos, & ſeculũ per ignem. Exorciſmus enim eſt adiuratio. Nam in ea adiuratur diabolus vt recedat. Item quia hoc oleo perfuſi & baptizati ſpem regni habent, idcircò oratio terminatur: Per eundem Dominum noſtrum.

ANNOTATIO.

*Chriſmate.) Chriſma fit ex oleo & balſamo, idq; myſtica ratione, vt Inn. docet c. i. de ſacra vnctione. Ab alio verò nõ cõficitur, quã ab Epiſcopo, vt teſtatur Leo Papa, Epiſt. 86. c. 37. Quod cõfirmarunt Bracharẽſe cõciliũ. c. 3. Carthaginẽſe Secundũ. c. 2. Carthaginẽſe Tertium. c. 36. Vnde chriſma ab Epiſcopo confectum, ſingulis annis certis tẽporibus more Eccleſiaſtico cõmunicatur, vt ſacris canonibus eſt cautum: maximè iuxta ſanctiones concilij, Aſitodorenſis, c. 9. item Tholetani Primi, c. 20. N. D.

SVMMA.

1 *Miſſa quinta feria Dominica in ramis, & eius officium. nu. 3. 7. 14.*
2 *Gloria in excelſis non cantatur quinta feria Dominica in ramis, niſi Epiſcopo præſente.*
4 *Chriſtus lauit pedes Apoſtolorum, tribus potiſſimũ de cauſis. & n. 5.*
6 *Lotio pedum, an ſit mandatum potius quàm conſilium.*
8 *Symbolũ Apoſtolorũ, cur nõ dicatur in Miſſa quinta feria Dominica in ramis.* 9 *Innocẽtius Papa ſtatuit corpus Chriſti ſub ſpecie panis reſeruari, in quinta feria Dominica in ramis. Et cur itidẽ ſanguinem. nu.* 10. 11 *Vinũ die paraſceues ſumptũ cum Dominico corpore ſeruato à quinta feria, an cõſecretur, & ſanguis Chriſti efficiatur per immiſſionẽ ipſius corporis in calicem, & per eius tactũ.*
12 *Conſecratio, & ſanctificatio, quid differant.*
13 *Papæ ritus celebrandi quinta feria Dominica in ramis.*

De officio Miſſæ ipſius quintæ feriæ. CAP. LXXV.

1 TErtiò ſeriatim miſſæ huius diei officiũ proſequamur. † Sanè in perſona pœnitentiũ cantat Eccleſia in principio miſſæ: Nos autẽ gloriari oportet. Tales enim debent, & poſſunt gloriari in cruce, qui pœnitentiã perfectè egerunt, & quoniã in hac die inſtitutum eſt ſacramentũ ſacramentorũ, vt præmiſſum eſt: ideò ad ſolennitatẽ noui ſacrificij, & propter gaudium reconciliationis pœnitentium cantat Eccleſia in miſſa cantica lætitiæ præter allelu Ia: & miſſa ſolennis dicitur in contentu & ornatu miniſtrorum: ſicut in feſto natalis Chriſti. Nam hoc feſtum omnia excellit, excepto feſto trinitatis: & videtur quodammodò eccleſia ſibi cõtraria: cum in aliis huius diei horis cantica lætitiæ reticeat: & ea ſub breuitate & quaſi flebiliter dicat. Sed non eſt contrarietas: quia alia eſt cauſa lætitiæ, alia eſt triſtitiæ. Propter

memoriam enim paſſionis,eſt triſtitia:propter inſtitutionẽ verò ſacramenti ſacramentorũ, eſt gaudiũ:& ideò ex inſtitutione Bonifacij Papæ cantat Eccleſia, Gloria†in excelſis Deo: quia gau- 2
dent Angeli de cõuerſione pœnitẽtiũ:& hoc in Eccleſiis in quibus chriſma conficitur, & non in aliis:prout quidam dicunt. Vbi enim Epiſcopus præſens non eſt:nec Gloria in excelſis dicitur: nec aliæ ſolennitates ſeruantur, vt dicunt, quamuis & tunc neq; flectamus genua:nec oratio ſuper populum dicatur. Epiſtola ve-
ro:†Conuenientibus,&c. quæ eſt. 1. Cor. 11. eſt de modo ſumen- 3
di Cœnam Domini. Reſponſorium eſt de crucis ſiue de Chriſti
Philip. 1. per crucẽ exaltatione, Chriſtus factus eſt obediens vſq; ad mortem:& eſt ſexti toni propter obedientiæ perfectionem:quoniam ſenarius numerus perfectus eſt. Euangelium eſt: Ante diem, Ioan. 13. c. vbi ſequitur, Cùm dilexiſſet ſuos Ieſus, in finem dilexit eos,& eſt de dilectione & humilitate, quia illud ſacramentũ eſt dilectionis & humilitatis. Agitur etiam ibi de lotione pedũ: quia Dominus præcinxit ſe linteo, i. humanitate puriſſima: immittens aquam in peluim, i. gratiam in corde,& lauit pedes, i. affectus. Venit autẽ ad Simonem Petrum, qui recuſauit ex humilitate tantùm, tertia tamen vice obediuit: & oportuit eum obedire: vt haberet partem cũ eo, vnde vocatur Simon Petrus, propter
obedientiam. Tres†ergo ſunt cauſæ, quare Dominus voluit la- 4
uare pedes diſcipulorum. Primò propter ſignũ dilectionis. Secũdò, in exemplum humilitatis. Tertiò, ratione myſterij: quia lotio pedum deſignat lotionem affectuum. Puluis enim adhæſerat pedibus Apoſtolorum, i. elatio inanis gloriæ, quando dixerant, Domine in nomine tuo eiicimus dæmonia, & quando conuertebãtur plures: vel triſtitia, quando non conuertebantur homines ad voluntatem ſuam. Et ideò oportuit lauare huiuſmodi affectiones in illo die, vt ſic eſſent mundi toti. Nam prima die ieiunij dixit Dominus: Tu autem, cum ieiunas, faciem tuam, i. animam vel rationem tuam laua, i. à peccato mortali munda. Cùm igitur à principio lauamus nos à peccato mortali, à puluere, i. à venialibus, debemus abſtergi. hoc autem fit, vt dignè poſſimus accipere corpus Chriſti: quod fit peracta perfecta pœnitentia:& ideò fiunt pœnitentium abſolutiones in hac die, vt præmiſſum eſt. Pedum quoque lotio, ſignificat lotionem Mariæ, quandò lauit lachrymis pedes Domini, ideò cantatur antiphona illa: Mulier
quæ erat in ciuitate peccatrix.†Rurſus lotio pedum, ſignum eſt 5
remiſſionis peccatorum. In baptiſmo nanque vnuſquiſque totus abluitur: ſed cum in rebus humanis poſteà viuitur, vtique terra calcatur. Ipſi enim humani affectus, ſine quibus in hac vita mortali

tali non viuitur,quaſi pedes ſunt.Qui ergo nõ indiget,niſi vt pedes lauet:oſtẽdit omnia peccata ſibi eſſe dimiſſa,ſine quibus hæc vita non ducitur.Pedes ergo qui ſunt vltima pars corporis,lauãtur,ad notandũ quod Iudæi aqua baptiſmatis in vltimo tẽpore mũdabuntur:vnde & reliquiæ Iſraël ſaluabũtur. Quare autẽ fiat *Luc.7.*
6 hæc lotio iſta die,ſuprà dictũ eſt. † Et eſt notandũ,quod ex omnibus mandatis Dei iſtud ſolum dicitur antonomaticè mandatum : quoniã maiori exhibitione officij hoc obſeruari præcepit, cum diſcipulis ſuis pedes lauit,dicẽs:Si ego laui vobis pedes Dominus & magiſter:& vos inuicem debetis alter alterius pedes lauare.Et etiam cum interdicto,ait Petro: Si nõ lauero tibi pedes, &c.Mandatum etiam illud,de quo dictum eſt in proximo ſabbato,quod fit à prælatis,repræſentat illud , quod Chriſtus fecit. Et attende,quod ad antiphonas,quæ dicuntur,dũ fit mandatum non dicitur niſi vnus verſus de vno pſalmo : quia alij eiuſdem pſalmi nõ ita conueniũt cum antiphonis:vel cum his quæ in ipſo mandato fiunt.In offertorio oſtenduntur præmiſſa duo ſimul, videlicet quod debemus à mortalib.& venialib.abſtergi,dicẽdo:Dextera Domini fecit virtutẽ abluendo,à mortalibus: Dextera Domi- *Pſal.118.*
7 ni exaltauit me,abluendo à venialibus.Poſtcommunio. † Et Dominus Ieſus poſtq̃ cœnauit.Ioan.13.c.oſtenditur humilitas & eſt ſecundi toni:propter ſecundam lotionem à venialibus. Breuiter autem notandũ eſt,quod huius miſſæ officiũ. noſtræ redẽptionis cõtinet ſummam & myſterium.Nam in euangelio legitur de pedũ lotione,in epiſtola de corpore Chriſti & ſanguine:in introitu de cruce:in graduali de morte:in offerenda de reſurrectione. Nã hæc omnia ſecundùm myſticum ſenſum ex euangelio , quod eſt caput officij,pendent.Chriſtus quidẽ,cum diſcipulis cœnans ſurrexit à cœna : veſtimenta depoſuit:linteo ſe præcinxit:aquam in peluim miſit,& inter cœnandũ pedes eorum lauit : & ipſos lauare docuit:& poſt lotionẽ iterum recubuit. Nempè Chriſtũ à cœna ſurgere, eſt ab accubitu patris venire:veſtimenta deponere, ſe exinanire:linteum præcingere,formam ſerui accipere: aquam in peluim mittere,ſanguinẽ ſuũ effundere : pedes lauare,peccata remittere:linteo extergere:paſſionis fide mundare:veſtimenta reſumere,eſt à mortuis reſurgere,& veſtẽ glorioſæ carnis induere:recũbere,eſt aſcẽdere, & in dextera Dei ſedere. ad hòc pertinẽt officia.Diſcipulos docere,eſt eis ſpiritũ ſanctũ mittere. Verũtamen,
8 † quia nondum perfectè credebant,ideò non dicitur,credo. Ecce breuiter ſumma redemptionis humanæ, quæ fuit omnibus ſufficiẽs:ſed non efficiens.Vnde agitur in oratione, Deus à quo & Iũdas:de duobus generibus pœnitentiũ:vno proficientiũ,vt latronis

Luc.23. confitentis, qui audire meruit: Hodie mecum eris in Paradiſo: & alio nõ proficientiũ, vt latronis contẽnentis: & Iudæ proditoris qui laqueo ſe ſuſpendit. Innocẽtius † Papa ſtatuit hac die corpus 9
Chriſti ſub ſpecie panis reſeruari: vt infirmi & religioſi, quibus eſt neceſſitas cõmunicãdi, habeant ipsũ: & propter officiũ adimplendum: nam in duobus diebus ſequẽtibus nõ conficitur corpus Chriſti. Sanguis verò nõ ſeruatur ſub ſpecie vini, propter multa. Primò, quia † vinũ quod liquidũ eſt, de facili poſſet ex negligẽtia 10
ſpargi. Secundò, quia per calicẽ qui hac die ſumitur, finis veteris legis intelligitur. vnde ſecundũ Lucã per calicẽ diſcipulis & non aliis eadẽ die datũ Dñus diſcipulos deſignauit. Tertiò, quia corpus quod ſeruatur, nõ eſt ſine ſanguine. Quartò, quia per hoc ꝙ sãguis nõ ſeruatur, oſtẽditur quod vetus ſacrificiũ debet ceſſare.
Ioan.19. Panis nanque nouũ. Vinũ verò vetus deſignat teſtamentum: Ad
Matt.26. quod oſtendendũ Dñs, cũ bibiſſet, inquit: Conſummatum eſt. Ergo calix ſumitur, & panis ſeruatur eò quod lex finem, & Euangeliũ habet initiũ. Quintò, quia Chriſtus dixit in cœna Dñi: Amẽ dico vobis, nõ bibam amodò de hoc genimine vitis, donec bibam illud in regno patris mei. Non autẽ dixit de copore, ſeu de eſu. Imò inuenitur, quod poſteà comedit partem piſcis aſſi, & fauum mellis, ſed non inuenitur, quod poſteà biberit. † Sed nunquid vi- 11
nũ, quod in die paraſceues cum Dominico corpore ſeruato ſumitur in altari cõſecratur, & ſanguis Chriſti efficitur per immiſſionem ipſius corporis in calicẽ, & per eius tactũ? Super hoc dicũt quidã quod per Dñicam orationẽ, quæ tunc dicitur, fit conſecratio ſiue cõmutatio vini in ſanguinẽ. Nam Greg. aſſignãs cauſam quare Dominica oratio in die illa à ſacerdote dicatur: dicit quod in primitiua Eccleſia Apoſtoli ſola Dñica oratione vtebantur in cõſecratione. Nos tamen hoc nõ dicimus: quia ſi hoc iam eſſet, non eſſet neceſſe corpus Domini ad diẽ illũ ſeruari. Prætereà, ex his quæ in canone Dominicam orationẽ præcedenti, ſatis patet, quòd ad prolationẽ ipſius orationis tranſſubſtantiatio non fit: & nullo tẽpore miſſa fuit celebrata ſine verbis illis: Hoc eſt corpus meum, &c. quæ ſola in principio naſcẽtis Eccleſiæ proferebãtur, ad conficiendũ ab Apoſtolis: qui poſtmodũ orationẽ Dominicã ſuperaddiderunt: prout dictũ eſt in proœ. huius partis. Dicimus ergo illud, hoc non conſecrari, ſed ſanctificari. differt † autẽ inter 12
hæc: Nam conſecratio, eſt cõſecratione tranſſubſtãtiare: ſanctificare, eſt ex contactu ſeu adminiſtratione ſacræ rei reuerendũ, & ſanctũ effici: vt patet in aqua benedicta, cui alia admiſcetur. Item ſanctificatũ dicitur, quod à tactu rei ſanctificatæ efficitur magis reuerendum. Si enim diceretur, quòd ſolo contactu vinum &

aqua

aqua cõſecratur,magnũ inconueniens ſequeretur.Nam ſic contingeret calicẽ nõ poſſe lauari:& millia mille panũ à tactu vnius hoſtiæ ſine verbis poſſent cõſecrari,& quod ſi gutta aquæ benedictæ in ſtagnũ,vel puteũ funderetur,aqua illa benedicta perpetuò remaneret, & alia plura. Præterea, ſi vinum tactu dominici corporis cõſecraretur,eſſet cõtra decretum.de cõſec. d.iij. ſabbato.quod prohibet dic hac fieri conſecrationẽ: de quo dictum eſt in quarta parte ſub vij. particula ſecretæ ſuper verba: Hic eſt calix.

13 Illud † quoq; prætereundũ nõ eſt, quia Roma. Põtifex hodie remota tabula Lateran.altaris,de qua dictũ eſt in prima parte ſub tit.de altaris dedicatione, & in ij.parte. ſub ti.de diacono, infra ipſum altare conficit euchariſtiã,& ſanguinẽ,& cum turibulo incenſat illud:in hoc facto repræſentans:quia ſummus Põtifex legalis ſemel in anno ingrediebatur in ſancta ſanctorum cum ſanguine, ſecum portans turibulum viuis carbonibus plenum: prout dictum eſt in quarta parte,& ſub tertia parte canonis.Sic & ſecũdum Apoſtolum ad Hebr 9. Chriſtus per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta æterna redẽptione inuẽta.Peracto miſſæ officio ſtatim inter cœnandum, id eſt, dum ſacerdos cõmunicat,cantatur veſpertinum officium, ad oſtendendũ, quod hoc ſacramentum,ſcilicet euchariſtiæ inſtitutum fuit in veſpera. Quia ergo redemptio noſtra in veſpera mundi,id eſt,in ſexta ætate ſeculi,facta eſt:ideò veſpertina ψαλμῳδία,id eſt,pſalmodia ſiue ſolẽnitas pſalmorum,numero miſſę continuatur:& ſub vnica oratione vtrunq; officiũ terminatur,

14 † ſcilicet per Ite miſſa : ſi epiſcopus adeſt, vel per Benedicamus propter veſpertinam concluſionẽ:Et quia eccleſiæ datus eſt calix,ideò eſt prima antiphona:Calicem ſalutaris accipiam, quem dedit Dominus Apoſtolis dicẽs: Hic eſt calix noui teſta.in ſanguine meo.Secunda antiphona eſt, Cum his qui oderunt pacem,eram pacificus.Patientia enim,quã habet ille, qui paratus eſt bibere calicem Domini, pacem cum omnibus operatur. In aliis tribus rogat ſe liberari: quia habita pace pectoris non mouetur homo propter tribulationes, & hoc etiam habet à Deo, vnde petit liberari. Antiphona ad Magnificat:Cœnantibus,&c. eſt de Cœna Domini.

S V M M A.

1 *Altaria quota feria denudentur. Et quid illa denudatio notet.vide per diſcurſum.num.2 3.4.*

5 *Altaria cur lauentur vino & aqua,& quid ſignificent rami,quibus fricantur.num.6.*

7 *Pauimentum Eccleſiæ,cur mundetur quinta feria Dominica in ramis.Et cur detur ſymbolum competentibus. num.8.*

De denudatione altarium. CAP. LXXVI.

QVarto † loco notandū eſt, quod ſtatim veſpertino finito officio denudātur altaria vſq; in ſabbatū, quę poſtmodū in tertia die cooperiūtur. † Siquidē hæc denudatio, ſignificat primò receſſum diſcipulorū Domini ſeu Apoſtolorū. Vnde: Qui iuxta me erant, de longe ſteterūt. Et in Euāgelio: Relicto eo omnes fugerūt. Altare nanq; Chriſtū ſeu corpus eius ſignificat: vnde de terra altare facietis mihi. Altare de terra facere: eſt incarnationem eius credere vel ſperare. Altaris verò veſtimenta, Apoſtolos ſeu ſanctos Dei deſignant, quorum prædicatione Chriſtus, quaſi quibuſdā veſtimentis adornatur: & per illos magnificatū eſt nomen eius. Altare igitur veſtimentis denudatur, quia fugientibus Apoſtolis Chriſtus ſolus remanſit. Tertia die cooperitur: qa poſt eius reſurrectionē diſcipuli ad eum redierūt. Secundò, denudatio altaris deſignat quod Chriſtus fuit nudatus in cruce. Cū itaq; nudatū altare cōſpicimus: illud propheticū ad memoriā reuocamus: Ecce vidimus eum, & non eſt ei ſpecies, neq; decor, & conſiderauimus eum deſpectū, & nouiſſimū virorū: quod accidit in paſſione. Nā anteà ſpecioſus præ filiis hominum extitit. Fuit quidem denudatus ad colūnam, & ad crucē: cum diuiſerunt ſibi milites veſtiméta ſua. † Tertiò, altaris denudatio ſignificat Chriſtū diuinitatis gloria nudatū. vnde Pſal. Deus, Deus meus quare dereliquiſti me. † Quartò deſignat, quod velū tēpli ſciſſum eſt, & liber qui ſignatus erat, apertus eſt. Vnde in Prouerb. Aperta ſūt prata, & apparuerunt herbæ virentes, id eſt, exēpla actionum Chriſti quæ ſunt ab æternitate, & ducunt ad æternitatem: Et benè dicit: Aperta ſunt prata & apparuerūt herbæ virentes: quia ea quæ magis occulta erant in lege, ſicut paſſio, reſurrectio, & aſcenſio patefacta ſunt. † In pleriſq; locis lauātur altaria vino & aqua & ramis fricātur, præſertim cū ramis de ſauina. Lauātur ergo aqua & vino, ad notādū quod corpus Chriſti quod eſt verū altáre, ſanguine & aqua in cruce aſperſum eſt. Nam de ipſius latere exiuit ſanguis & aqua, per quæ genus humanū lotum eſt. Vel vino & aqua lauantur, ad oſtendēdū, quod non Ioānis, ſed ſuo baptiſmo fuit baptizatus, ſcilicet ex aqua & ſpiritu ſancto. Et lauātur cum pſalmo pœnitentiali, vel cum cantu ad paſſionem pertinente. Plus autem ibi eſt de vino, quā de aqua ponendum: quoniā aquæ multæ, populi multi: ſicut in Apoc. habetur, per quod ſignificatur, ꝙ ſāguis Chriſti ſufficit ad redimendū plures in infinitū, quā ſint redempti, vel vnquā redimēdi. † Rami verò aſperſi quibus altare fricatur, ſignificāt ſpineā coronā, qua Chriſtus coronatus eſt: vel flagella amara & dolores & ictus quos in morte ſuſtinuit. Vel lauatio altaris, id eſt, corporis Chriſti cū aqua ſignificat lachrymas Mariæ: vi-

Margin notes (left): Pſal. 17. — Iſa. 53. — Pſal. 21. — Prou. 29. — Apoc. 17.

Margin numbers (right): 1, 2, 3, 4, 5, 6

nũ, vnguentũ: rami, eius capillos. Et ſcias quod quidã hac feria quinta hora iam adueſperaſcẽte denudãt altaria, & lauãt, alij verò ſolũ denudant, ſed in paraſceue lauãt: quod magis cõgruit rationi.
7 tioni.† In quibuſdã etiã locis pauimentũ eccleſiæ etiã mundatur, per quod pauperes Chriſti ſignificãtur: prout in j. parte, ſub tit. de Eccleſia dictũ eſt. Pauimẽtũ ergo Eccleſiæ mũdat, qui pauperibus vel fratribus ꝓpter Deũ pedes lauat, & illis cætera miſericordiæ opera exhibet. Inde eſt, ꝙ parietes domus quãuis vocabulũ Eccleſiæ habẽt, pro eo, quòd cõtinent ipſam, non tamen ipſi ſed homines ſunt eccleſiá, & pauimentũ eſt quaſi hominũ pedes. Pauimẽtum quoq; mundatur, ad notandũ quod à vitiis mũdari debemus. Statutum eſt in canonibus, de conſe. d. iiij. nõ licet, &c. ſeq. ne hac v. feria ieiuniũ ſoluatur. Quia enim dominus ſurgẽs de cœna lauit diſcipulorum pedes, & iterum rediit ad cœnã: ideò quidam ad inſtar ipſius volebãt poſt prandium pedes aliis abluere, & iterum poſt ablutionem cœnare: quod fieri non debet. Hæc dies in pleriſq; locis capitulauium vocatur: quia tunc capita infantium, qui vngendi ſunt, lauantur: ne obſeruatione quadrageſimæ ſordidata ad vnctionem accedant.
8 ta ad vnctionem accedant. † Rurſus hac die ſymbolum cõpetentibus traditur propter confinem dominicæ Paſchalis ſolennitatem, vt qui iam ad Dei gratiam percipiendã feſtinant: fidẽ quam confitentur, agnoſcant. Hæc ergo quinta feria, in quatuor principaliter priuilegiata eſt. Primò quia tunc pœnitentes recipiuntur. Secundò, in ea nanque nouum teſtamentum incipit: & vetus terminatum fuit. Tertiò, quia in ea fit olei conſecratio. Quartò, quia in ea ſacramentum ſacramentorum inſtitutum eſt.

S V M M A.

1 *Paraſceue & eius diei officium. num.* 4. 5. 6. 7. 18. 19.
2 *Paraſceues officium cur orditur à lectionibus. Et cur duæ dicantur lectiones: num.* 3.
8 *Paraſceues die cur potius legatur paſſio Domini ſecundùm Ioannem, quàm ſecundùm cæteros.*
9 *Paraſceues die, cur euãgelium legatur ſuper pulpito nudo. Item, nudis pedibus. num.* 10.
11 *Chriſtus in cruce, decantauit pſalmos decem.*
12 *Chriſtus in cruce pro tribus orauit.*
13 *Eccleſia orans pro Iudæis, non flectit genua. Et cur idipſum.*
14 *Eccleſia tribus linguis vtitur in crucis denudatione.*
15 *Eccleſia tãtũ vtitur lingua græca, & latina. Cur nõ itidẽ hebraicà.*
16 *Crucis denudatio in paraſceue, quid ſignificet.*
17 *Chriſti corona, fuit ex iuncis marinis.*
20 *Crux cur adoretur die paraſceues. Et qualiter id. num.* 21. 22.

23 *Verbo*

23 *Verborum,quæ canuntur dum crux adoratur,expoſitio.*
24 *Crucis myſterium profundum.*
25 *Chriſtus crucifixus tribus clauis. Quid illi claui deſignent.*
26 *Chriſti corpus cur diſponatur in vino & aqua die paraſceues.*
27 *Chriſtus,cur pati voluerit. Et quoto ætatis anno.num.28.*
29 *Paraſceues feſtum cur non agit Eccleſia cum lætitia.& num.* 30.
31 *Chriſtus,quos ſua paſſione redemerit.*
32 *Chriſti corpus cur nõ conſecretur in paraſceue, & n.*33.34.35.36.
40 *Feria ſexta priuilegia ſex.* (37.38.39.

De die Paraſceues. Cap LXXVII.

SEquitur de paraſceue: † quæ quare ſic dicatur,in proœ.ſepti- 1
mæ partis dicetur. Sanè hac die eccleſia arctiſſimum ieiuniũ & ſilentium agit:nullum tamen officium ſolenniter celebrat:ſed hora nona cõuenit ad adorandũ crucem,non ad miſſæ officium, quo hæc dies caret:ſed quaſi ad funeris obſequium dicendum.Et hoc ideò , quia hora nona mortuo Domino Centurio factus eſt præco fidei noſtræ,& perfidis recedẽtibus licuit Ioſeph & Nicodemo diſponere de funere:& mulieribus accedere propius.Dicitur autẽ officium tacita & humili voce:& abſq; principio,prout in præcedenti tit. dictum eſt. Super altare vnica duntaxat toballia diſponitur,per quã ſindon, qua corpus Chriſti inuolutũ fuit ſignificatur.In quibuſdam eccleſiis in hora ſexta ignis extinguitur,& in nona accenditur, quia tunc Sol in ſexta lumen abſcondit,& in nona reddidit. † Incipit hoc officiũ à lectionibus, quia 2
in primitiua eccleſia omnis miſſa à lectionibus inchoabatur.Sed hoc hac die ſpecialiter fit,pro eo quia paſſio Domini hodie celebrata eſt,in cuius memoriam omnis miſſa cantatur , & leguntur lectiones ſine titulis : quoniam tunc amiſimus Chriſtum caput, qui nos illuminat,ſicut tituli illuminant libros. Leguntur autem duæ lectiones,quia pro duobus populis Chriſtus paſſus eſt: gẽtili videlicet & hebræo : vel pro ſalute carnis & animæ. Vna ſumpta eſt ex lege : alia ex prophetis:quia Chriſti paſſio à prophetis fuit prænunciata: & à lege & patriarchis præfigurata. Abraham enim carnẽ Chriſti figuratiuè immolauit cum arietem immolauit : Similiter & Abel quando agnum ſacrificauit,vnde dominus
Oſeæ 12. Aſſimilatus ſum inquit prophetis. Rurſus ideò † duæ 3
lectiones dicuntur: quia ſicut in quarta feria mortem noſtrã duplicẽ manifeſtauimus, pro qua Chriſtus pati venerat : ita ad memoriã in paraſcene reducimus ſuam paſſionem, & noſtrã imitationem. Quædam autẽ eccleſiæ primò legunt lectionẽ Oſeæ. 6. c ſcilicet in tribulatione,& ſecundo lect.Exo.12.c.ſcilicet, Dixit ad Moſen Dominus,& illi naturalẽ ordinem ſeruant:quia paſſio Domini

Domini primo prænũtiata eſt à lege, ſecũdò à Prophetis. In prima quidem eſt præconium reſurrectionis, vbi dicitur. Poſt duos dies viuificabis nos: & in die tertia ſuſcitabis nos. In ſecũda modus exprimitur paſſionis, vbi dicitur: Immolabitq; eum vniuerſa multitudo ad veſperã. Quædã verò ecõuerſo faciũt, & mouentur ex eo, quia paſſionẽ lectioni ex lege quaſi continuare volunt, quia in paſſione quædã verba ponũtur quæ ex illa lectione ſumpta ſunt, ſcilicet, Os non comminuetis ex eo: † Continuant ergo *Exod.* 12.
4 paſſionem lectioni: quia eius eſt expoſitio, & agitur de duobus *Num.* 9.
ſpecialiter in officio hodierno, ſcilicet de paſſione Chriſti, & de paſſione eccleſiæ, quæ eſt illius imitatio: ſicut dicit Petrus: Chriſtus paſſus eſt pro nobis, &c. hæc ſiquidẽ duo in lectione Exod. *1. Pet.* 2.
cõmemorantur, vbi dicitur: Erit autẽ agnus ſine macula, maſculus, anniculus. Iuxta hunc ritum tolletis & hœdũ. Agnus, eſt corpus Chriſti immaculatũ. Hœdus, eſt eccleſia, quæ nos ſumus, qui peccatores ſumus. Paſſio Chriſti celebrata eſt in eius immolatione, noſtra celebratur in vitiorũ mortificatione. In lectione Oſeæ manifeſtè agitur de paſſione Chriſti & eius effectu, vbi dicitur: Venite, reuertamur ad dominum quia ipſe cœpit, & ſaluabit nos: percutiet & curabit nos. Viuificabit nos poſt duos dies, & in die tertia ſuſcitabit nos, & viuemus in cõſqectu eius: Oſeæ. 6. c. Quod Hier. ſic exponit. Percutiet Dñs, & ſanabit nos, quia quẽ diligit, corripit, & caſtigat. v. q. v. nõ oſculatur. Viuificabit nos, poſt duos dies: & in die tertia ſuſcitabit nos: quia tertia die reſurgens à mortuis, omne genus humanum ſuſcitauit, & curauit: & cùm nos viuificauerit & ſuſcitauerit in conſpectu eius viuemus. Ibi ergo loquitur Propheta de tribus diebus, quibus dominus fuit in ſepulchro: cùm dicitur: Viuificabit nos poſt duos dies: & in tertia die ſuſcitabit nos, id eſt, poſt duos dies ſepulturæ veniet nobis quaſi imber temporaneus, & ſerotinus terræ: & dabit gra-
5 tiam incipientem & ſubſequentem. Sequitur tractus. † Dñe audiui auditionẽ. Abac. vlt. cap. Et quod dicit verſus, In medio duorum animalium cognoſcetis, ad literam intelligitur, ſcilicet in præſepe bouis & aſini. Vnde Eſa. Cognouit bos poſſeſſorẽ ſuum, *Eſa.* 1.
& aſinus præſepe domini ſui: vel in medio duorum latronum,
6 vel in medio duorũ populorum. Secunda lectio † eſt de Exod. Vt ibi habetur. Os non confringetis ex eo: hoc cõpletum eſt, quando fregerunt duorum latronum crura, venientes autem ad Ieſum inuenerunt eum mortuũ: & nõ fregerunt eius crura. Allegoricè verò in eo nõ ſunt fracta crura, id eſt, virtutes: & maximè patientia. Vnde Eſa. Dedi faciem meam ſicut petrã duriſſimam: & ſcio, *Eſa.* 50.
quia non confundar. Per crura enim intelliguntur itinera, de

quibus

quibus in cantico Abacuc: Incuruati ſunt colles mundi, id eſt, homines excelſi per intelligentiā ab itineribus æternitatis eius, id eſt, exemplo actionū ipſius, quæ ducunt ad æternitatem: tanquam colūnæ immobiles, id eſt, argenteæ propter eloquentiam, quæ fundatæ ſunt ſuper baſes argenteas, vel aureas, id eſt, rationes immobiles æternæ ſapientiæ. Sequuntur † tractus de paſſio- 7
ne Domini: quia tunc luget Eccleſia valdè, & ſunt duo tractus ad intentioné maioris luctus, ſ. pro peccatis quæ committimus: & pro pœnis quas patimur: & pro incolatu, qui prolongatur. Nec cantatur graduale cum tractu: ſed ſolùm tractus, prout dictum eſt in quarta feria & in iiij. parte ſub tit. de tractu. Duo ergo tractus dicuntur. Primus, ſcilicet, Domine audiui: & eſt in quibuſdam eccleſiis quatuor verſuum, alter plurium. Tractus quatuor verſuū ſignificat, ꝙ per Chriſti paſſioné redimitur homo, qui ex quatuor elementis cōſtat. Vnde Chriſtus nec in cœlo, nec in terra crucifixus eſt, ſed in medio, id eſt, in aëre. Fecit enim pacé inter cœleſtia & terreſtria: quoniā erat inimicitia inter hominem & hominé, ſed maior inter Angelum & hominé: & maxima inter Deum & hominé. Ipſe enim Chriſtus omnia pacificauit in cruce: quoniā fecit vtraque vnū, cùm ſit lapis angularis. Adhuc per quatuor verſus tractus ſignificantur iiij. partes crucis. Secundus verò tractus, ſcilicet Eripe me, prolixior eſt, & repræſentat magnum bellum Dauid cum Golia: & Chriſtus noſter Dauid hodie magnū Goliam, id eſt, diabolum debellauit. Rurſus ideò tractus eſt longus, quia hoc nobis promiſſum eſt in lect. Oſeæ, vbi dicitur, Poſt duos dies ſuſcitabit nos: debemus retinere in ſpe. Itē in ſecūdo tractu ponitur: Obūbraſti caput meū in die belli, quia nō tantū in alio tēpore: ſed in die paſſionis diuinitas à paſſione permāſit immunis, imò in paſſione Chriſtus homo ità protectus eſt gratia diuinitatis, vt hoſtes ſuperaret, q̄ ſuperari videbatur. Quædā autē eccleſiæ cātant ſecundū tractum: Qui habitat in adiutorio altiſſimi, quia Chriſtus à diabolo primum latēter tētatus eſt: velut à dracone latitante in petra: poſteà in paſſione tanquam à leone forti acriter vexatus eſt: quod notatur per illum verſum: Super aſpidé & baſiliſcū. Sequitur Euangeliū † ſiue paſſio: Egreſ- 8
ſus eſt, Ioan. 18. c. quod dicitur hac die: quia ipſe interfuit crucifixioni: & iuxta crucem ſtetit ſecurus aliis fugientibus: quia notus erat Pontifici. Quia igitur hac die paſſio Domini oculis noſtris repræſentatur, meritò eius teſtimoniū legitur: qui vidit & teſtimonium perhibuit: & ſcimus, quia teſtimonium eius verum eſt. Præterea, ipſe poſterius ſcripſit euangelium, quare meritò poſterius legitur: & quia ibi manifeſtius ſunt ſacramenta: vnde ibi dicetur.

Ephes. 2. *Pſal. 90.*

citur:Os non comminuetis ex eo.Item illud:Vnus militum lancea latus eius aperuit,& cõtinuò exiuit ſanguis & aqua. Legitur
9 autem hac † die paſſio ſuper nudum pulpitum.Primò,ad memorandum quòd ſuper nudum crucis patibulum nudus fuit poſitus ipſe Chriſtus.Secundò ad notandũ quòd Ioannes,ſecundùm quẽ paſſio legitur,relicta ſindone nudus profugit à Iudæis. Tertiò, ad repræſentandum quòd ſicut Chriſto in cruce pendente,ipſius ſecreta nõ tam cordis,quàm corporis nuda omnibus adſtantibus apparuerunt:ita & velo templi per medium ſciſſo,omnia templi
10 intima nuda remãſerunt Legitur etiam † nudis pedibus,vt cum afflicto pro nobis nos affligi debere monſtremus. In quibuſdam verò eccleſiis ſindon,ſeu terſoria vel veſtes altari nudato ſuperponuntur,vſque dum paſſio legatur:cum verò peruenitur ad locum illum:Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea,&c. tunc ſubdiaconi ſindonem illã vel terſoria tollunt:repræſentãtes hiſtoriam:quia quatuor milites Chriſtũ crucifigentes,veſtẽ Chriſti ſubtulerunt: & ſubdiaconi quaſi furtiuè pannos ſubtrahunt:ad notandum, ꝙ Ioannes,qui cum Domino vſque ad crucem perſeuerauit, poſteà more furis ſe occultauit,& nudus effugit.In quibuſdã tamẽ locis vna veſte ſublata,altera ſuper altare remanet,ad ſignificandũ quòd veſtis Domini inconſutilis non fuit ſciſſa,vel partita, ſed ſorte ſuper eam miſſa cõtigit integra vni militi:ad ſignificandũ quòd eccleſiæ vnitas nunquã potuit à ſchiſmaticis,vel hæreticis ſcindi : quia non eſt ſapientia contra Dominum. xvj.q.vij.ſicut. Quod verò dicitur in paſſione:Exiuit in eum,qui dicitur Caluariæ locum:nota,quod ſicut legitur in hiſtoriis:caluaries eſt propriè os capitis humani nudum. Inde dictus eſt locus ille mons Caluariæ ſiue caluariũ:vbi rei decollabantur, vbi multa capitũ
11 oſſa erant diſperſa. Quia † verò Chriſtus in cruce pendens prolixè orauit decantans decem Pſal. ſcilicet Deus, Deus meus, reſpice in me,vſque ad,In te Domine ſperaui,cùm perueniſſet ad locum illum.In manus tuas Domine,illo dicto emiſit ſpiritum: ideò & nos poſtquam recitata eſt paſſio,eius orationes dicimus, ad notandũ,quòd qñ ab inimicis perſequimur:ſemper ad orationem eſt recurrendum:iſte tamen eſt inſolitus mos orandi. Nam in aliis diebus ante euangelium orationes dicuntur:& in earum principiis dicitur:Dominus vobiſcum,quæ eſt propriè vox & ſacerdotis officium,quod non fit in iſtis:quia ſacerdos & Dominus noſter occiditur. Orauit autem Chriſtus pro tribus.Primò
12 pro † ſe dicens:Pater,clarifica filium tuum.Secundò,pro ſuis dicẽs:Pater,quos dediſti mihi, pro eis rogo.Tertiò,pro illis,qui in eum credituri erant,dicens:Pater non tantùm pro illis rogo,ſed *Ioan.* 17.

pro illis,qui crediturí ſunt in me. Et ex hoc videtur, quòd non debemus rogare pro eis,quos ſcimus non eſſe ſaluãdos:nec pro illis,qui in inferno remanſerunt:nec pro Iuda,qui ſe deſperauit: ſed oramus pro nobis in omni gradu Eccleſiæ:& pro neophytis, & pro gẽtilibus,pro Iudæis,pro hæreticis & ſchiſmaticis:vt Chriſtus gratiã ſuã eis infundat & ad fidem conuertat.Chriſtus enim orauit pro inimicis & amicis:ideò Eccleſia ſtatim ſimiliter orat pro omnibus. † Sanè Eccleſia, pro his orãs, flectit genua in ora- 13
tionibus:vt per habitũ corporis deuotionem,& mentis humilitatem oſtẽdat:inſinuans etiã quòd in nomine Ieſu omne genu flectendum eſt,quoniã omnes nationes ſibi genua curuant: niſi qñ pro Iudæis oratur, quia enim ipſi illuſerunt Dño flexis genibus dicentes, prophetiza nobis Chriſte,quis eſt,qui te percuſſit:ideò in deteſtationẽ huius illuſionis eccleſia pro eis orans genua nõ flectit,vt vitet opera ſimulata.Præterea,quia eorum cæcitas nulla poterit oratione depelli, donec plenitudo gentiũ ſubintrauerit:ideò non eſt pro ipſis vehementer orandũ,nec genua flectenda.Eſt tamen vtcunque orandũ,quia futurũ eſt,vt qui eſt exaltatus in cruce omnia trahat ad ſe.Sed in orationibus pro Iudæis, & paganis non reſpondetur,Amen:vt quidã dixerũt,& hoc ideò, quia cum illi ſint extra collegiũ, ſiue corpus Eccleſiæ fidelium, populus nõ oſtendit affectũ ſuũ ad eos.Iuxta illud Apoſtoli ad
1.Cor.5. Corint.Quid mihi de his,qui foris ſunt iudicare:extrà, de ſacra vnc.c.j.Per amen,autẽ affectus exprimitur.Præterea,licet ꝓ illis oretur,vt eorũ duritia cõuertatur,quia tñ hoc impleri non pote-
Rom.11. rit,vſque circa finẽ ſeculi:Apoſtolo teſtãte, qui dicit:Donec plenitudo gentiũ introierit: & omnis Iſraël ſaluus fiat:ideò ad orationes pro illis nõ reſpõdetur,Amen.Verumtamẽ rectè intuenti nihil intereſt, quoad hoc inter illas & alias orationes. Imò ita reſpondetur ad illas, Amen: ſicut & ad alias orationes pro aliis ſtatibus: ꝙ ſic oſtenditur. Pro quolibet ſtatu bis profertur oremus:ſed ꝙ ſub primo oremus ante flectamus genua dicitur,non eſt oratio,ſed adhortatio,vt oremus:ſiue præfatio, ſeu monitio, exprimẽs quid,ſiue pro quo ſit in ſequẽti oratione orandũ.Vnde ſub tono præfationis nõ orationis dicitur.Ideóque pro nullo ſtatu poſt præfationẽ reſpondetur Amen:ſicut nunquã fit poſt aliquam præfationẽ:licet etiã ibi ponatur per Chriſtum Dñm noſtrum:ſicut patet in quotidiana miſſæ præfatione. Quòd autem ſecundò oremus,dicitur,oratio eſt:& reſpõderi debet Amen:pro Iudæis,& paganis,ſicut pro aliis.Conſequẽter ſacerdos poſt orationes,crucem velatã baiulat,ad dextrũ cornu altaris:ibíque crucem ſuper humeros tenẽs,in perſona Chriſti Iudæis improperat

beneficia

beneficia Domini,dicens:Popule meus,quid feci tibi. In quibuſdam tñ Eccleſiis duo Preſbyteri baiulant illã:ad notandũ, quòd in Chriſti perſona duæ fuerunt naturæ diuinitatis videlicet, & humanitatis. Quòd dicitur:Popule meus, quid feci tibi : aut in quo contriſtaui te:reſponde mihi:quia eduxi te de terra Ægypti, &c. Ad diuinitatẽ refertur. Quòd verò ſequitur:Paraſti ſaluatori tuo crucẽ,ad humanitatẽ:& ſic de aliis ſequentibus verbis.Can-
14 tat † autẽ ſacerdos quaſi Hebraicè in perſona ſaluatoris, acolythi cantant Græcè ἅγιος ὦ Θεὸς, quaſi in perſona Græcorum, chorus reſpõdet:Sanctus,ſanctus in perſona Latinorũ.Sícque tribus linguis laudatur Deus, ſ.Hebraica,quæ propter legẽ omniũ linguarũ eſt mater:Græca,quæ doctrix eſt,& Latina, quæ imperatrix eſt:propter Romani dominiũ imperij & papatus.Quia eñ Hebraica nunc ſilet à laude Dei, ponitur pro illa : Popule meus, quod quia cãtatur in perſona Dñi loquentis Hebræis : ideò intelligitur dictũ Hebraicè.Et nota,ꝙ contra tres illuſores Chriſti tres præmittuntur adorationes,vt infrà dicetur. Tres verò antiphonæ,ſ.Popule meus,quia eduxi te,& quid vltrà,&c.Parum aut nihil ſenſibus differentes,verbis & modulatione conſimiles, triplicem tituli ſcripturã ſignificãt, qui ſcriptus fuit tribus linguis, ſcilicet Hebraicè,Græcè & Latinè,Ieſus Nazarenus,Rex Iudæorum.Vtrum principiũ tituli ſcriptũ fuit tribus linguis ignoratur. Sed de hac clauſula,Rex Iudæorum, conſtat:ꝙ quia negauerunt Iudęi dicẽtes:Noli ſcribere Rex Iudæorũ:ſed quia ipſe dixit,Rex ſum Iud.ideò illud,in iſtis antiphonis adſtruitur ab effectu, ſcil. quia tanquã Rex eorum eduxit eos de Ægypto,& duxit eos per deſertũ:& introduxit in terrã bonã. Item quòd in titulo ſcriptũ fuit Ieſus,in ſingulis antiphonis concluditur ſaluator : quòd ibi Nazarenus ad ſingula reſpõdetur ἅγιος,ſanctus.Et quia titulus
15 tribus linguis ſcriptus fuit:ideò duabus † linguis reſpondetur, ſ. Græca & Latina,quæ Chriſtũ adorãt.Hebraica verò contradicit, & adhuc blaſphemat prædictas.Et nota,quòd antiphona:Popule meus, eſt Michæ.6.cap. Principium antiphonæ , quia eduxi te. Num.14.cap. Et medium, ſcilicet manna,&c.Eſt Eſa.16.cap. Et Ioſue 6.cap.vbi etiã eſt finis ipſius,ſcilicet introduxit.Notandũ, quòd Iudæi tres accuſationes contra Chriſtũ propoſuerunt, ſcilicet quod tributum negaſſet,quòd ſe regem feciſſet,& quòd ſe Dei filiũ dixiſſet : contra quas tres in eius perſonã accuſationes dicuntur, ſcilicet popule meus, vbi Chriſtus eis exprobrat tria beneficia ſua,ſcilicet liberationẽ de Ægypto : regimen in deſertum,& introductionem in terrã optimam,quaſi dicat. Tu accuſas me de negatione tributi,potius deberes gratias agere:quia te

liberaui à tributo, ſiue à ſeruitute Ægypti. Tu accuſas me, quia me regem dixi: potius deberes gratias agere: quia te rexi in deſerto, & regulariter paui. Item accuſas me, quia filium Dei me dixi, potius deberes gratias agere: quia terrã lacte & melle manantem contuli tibi. Deinde † crux denudatur in ſignum, quòd 1
peruerſi Iudæi ſaluatorem denudauerunt: & fit denudatio inter tres vices ad notandũ, quòd illi ter Chriſto in paſſione illuſerũt. Primò, qñ in atrio principis velata facie eius colaphis eum cædebãt. Ad quod deſignandũ in principio reuelationis ipſius crucis, non oſtenditur facies crucifixi. Secundò, ante prætorium, qñ eo tradito ad crucifigendũ milites plectentes coronam ſpineam illudebant ei flexis genibus adorando eum, dicentes: Aue Rex Iudæorum: ad quod repræſentandũ in ſecũda reuelatione, diſcooperitur caput & facies crucifixi: & ſcias quod corona † fuit de 17
iuncis marinis, ſicut eam vidimus in theſauris Regis Frãcorum, quorũ acies nõ minus ſpinis duræ ſunt & acutæ. Tertiò, quando ei in cruce pendenti trãſeuntes dicebãt: vah, qui deſtruis templũ Dei: & quia quando hæc illuſio fiebat Chriſtus totus nudatus in cruce pendebat: ideò in tertia reuelatione totus nudus oſtẽditur crucifixus: & etiam ad ſignificãdum, quòd omnia quæ in lege & Prophetis obſcura fuerant, in paſſione aperta, & manifeſta ſunt.
† Reuelatur ergo crux poſt orationes: ad notãdum, quòd oratio 18
à Chriſti paſſione, quã in cruce ſuſtinuit, habet effectũ & exemplar. Ipſe enim in cruce pendens, pro amicis & inimicis orauit. Sanè à dextra parte crux incipit reuelari: quia Chriſtus crucifixus, vera fide adoratus extitit ab Apoſtolis, & diſcipulis Iudæis, qui tunc in dextera erant. Et quoniam hæc fides per illos deuotè publicata & in medio gentium perducta eſt: ideò ad hoc ſignificandum ante medium altaris, per ſacerdotem deducitur. Rurſus, quia Chriſtus nunc ſuper eccleſiã quieſcit: & vſque in finẽ ſeculi quieſcet: ideò ad hoc ſignificandũ, & figurandum ſubſequenter crux ſuper altare ponitur: per quod hæc eccleſia gentiũ deſignatur. Denique, quia in fine ſeculi fides in cordibus gentiũ refrige-
Eſa. 10. ſcet, & teſte Eſa. à reliquiis Iſraël quæ ſaluæ fient, ſuſcipietur: & communis Iudæis & gentilibus habebitur: meritò ad hoc ſignificandũ in fine miſſę crux de altari deponitur: & in cõmuni loco collocatur. † Crux quoque reuelata & etiam vexilla eccleſiæ in 19
quibuſdã locis dirigũtur in altũ, ad Chriſti victoriã deſignandũ. Adhuc crucẽ baiulantes, antiphonã canentes, crucem illo deferunt: † vt Græcè & Latinè reſpõdeatur, & deuotè adoretur, quia 20
Dominus crucifixus tranſiuit à perfidia Iudæorũ, ad cõfeſſionẽ, & deuotionẽ gentiũ: & ſignificat Apoſtolos canentes, id eſt, totis viribus

viribus crucis opprobriũ confitentes,& prædicantes. Item crucẽ baiulãdo,nunc ambulant,nunc & feſſi ſubſiſtũt:quia & illi perſecutionum põdere feſſi aliquantulũ quieuerũt. Subſequenter ipſa crux denudata ſalutatur & adoratur:quia eum,cui perfidi illuſerunt,Chriſtiani reuerẽter ſalutãdo,& deuotè oſculãdo venerantur.Et dum adoratur, canitur in quibuſdã eccleſiis reſponſoriũ: Ecce quomodo moritur.Eſa.57.c.& antiphona:Sicut Moſes,Ioã. 3.cap.Et eſt ſciendum ꝙ contra præmiſſas tres illuſiones ter illũ adoramus dicẽtes:ἅγιος,quaſi ter honorãtes ter illuſum propter nos:& quia illudendo genua flectebãt,ideò & nos illũ adorando
21 genua flectimus. Ad † terram etiam ante illam proſternimur:vt quod illi ſuperbè illudendo fecerũt,nos humiliter & verè faciamus,& mentis humilitatem per habitũ corporis oſtendamus:& quia ſicut Chriſtus humiliatus eſt patri pro nobis vſque ad mortem,moriẽ autẽ crucis : ſic & nos eius mortis imitatores humiliari oportet.De modo proſtrationis,ait Aug.Quiſquis ſic humiliatur,vt genua figat,adhuc habet vt amplius humilietur : quiſquis verò ſic humiliatur, vt hæreat in terram venter eius:vltra
22 quod humilietur nõ habet. Nudis † etiam pedibus adoratur,vt oẽs proprias affectiones ſibi nudas ac notas eſſe monſtremus:& vt cum afflicto pro nobis nos affligi oſtendamus:ſalutatur autẽ crux:quia per eã ſalus hominibus reformatur : poſteà adoratur, id eſt,oſculatur. Solus enim Deus adorandus eſt:cætera vt crux
23 cauſa illius venerãda ſunt.† Cęterùm expoſitio illorũ verborum ἅγιος,&c.ibidẽ ſequitur:Nam ἅγιος Græcè,dicitur ſanctus Latinè. ἀπὸ τοῦ α, priuatiua particula:& γῆ, id eſt terra : quaſi cœleſtis ſine terra. In canone tñ Iſidori xxiiij q.iij.quidam,verſic. ſed tãgis habetur,quod ἅγιος Græcè,dicitur vas Latinè.Ὁ Θεὸς, verò Græcè,dicitur Deus Latinè. Ἰσχυρὸς Græcè, fortis Latinè. Ἀθάνατος Græcè,immortalis Latinè. ἀπὸ τοῦ α, priuatiua particula,& θάνατος,quòd eſt mors. Ἐλεήσον, id eſt,miſerere, Ἡμᾶς,
24 id eſt,noſtri.De profundo † crucis myſterio,dictũ eſt in procem. v.partis:& hic aliqua perſtringamus.Fuerunt autem in dominica cruce ligna quatuor, ſ.ſtipes ſiue lignũ erectũ:lignũ trãſuerſum, truncus ſuppoſitus:& titulus ſupraſcriptus.Fuerunt & claui quatuor,quibus & manus & pedes confixi ſunt : fuit & lancea qua latus apertum eſt:& corona ſpinea capiti circompoſita:quæ omnia poſſunt in ſpirituali cruce ſignificari. Quatuor enim crucis ligna ſunt quatuor mentis virtutes,ſ.fides,ſpes,perſeuerantia,patientia,de quibus ait Apoſtolus:Vt comprehendatis cum omnibus ſanctis, quæ ſit longitudo & latitudo, ſublimitas, & profundum.Longitudo crucis,eſt perſeuerãtia,de qua Dominus inquit:

Qui perſeuerauerit vſque in finẽ, hic ſaluus erit. Latitudo crucis, eſt patiẽtia: de qua veritas ait: In patiẽtia veſtra poſſidebitis animas veſtras. Profunditas eius eſt fides, de qua Apoſtolus: Fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerum, argumentum non apparentium.
Pſal. 118. Sublimitas verò, eſt ſpes, de qua Pſal. In verbo tuo ſuperſperaui. Habuit ergo crux Chriſti, vnum lignũ erectum in longitudinẽ: alterũ tranſuerſum in latitudinem: quaſi in modum potentiæ ſeu martelli: quæ duo ſignificata ſunt per illa duo ligna, quæ paupercula mulier in Sarepta collegit.
3. Reg. 17. Stipes verò erectus, habuit trũcũ ſuppoſitum, & titulum ſuperſcriptum: quia perſeuerantia de fide procedit ad ſpẽ: quaſi ſtipes ereptus de trũco ſuppoſito ad titulum ſupraſcriptũ. Quod beatus Iob intelligẽs ait: Credo quod redẽptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum, &c. Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo. Niſi enim crux habeat fundamentũ fidei & titulũ ſpei, profectò ſuppliciũ eſt ſolũmodo, & non meritũ. Quod autẽ patiẽtia ſpectet ad crucẽ, ex eo apparet, ꝙ patiẽter in aduerſis tribulationis ſuſtinet cruciatũ. Vn
Iacob. 1. de Iaco. Tribulatio patientiã operatur. De perſeuerantia quoque
Apoc. 2. legitur: Eſto fidelis vſq; ad mortẽ, & dabo tibi coronã vitæ. Etiã
2. Tim. 2. ſecundùm Apoſtolum, nõ coronatur, niſi qui legitimè certauerit. Perſeuerantia igitur, quæ coronatur, certamen habet, vt meritò ſpectet ad crucem. In his ergo duobus lignis, duos pedes & duas man⁹ quatuor clauis debet affigere Chriſtianus. Quatuor claui, ſunt quatuor principales virtutes, ſ. iuſtitia, fortitudo, tẽperantia, & prudẽtia. Pedes ſunt mentis affectus: de quibus ſpõſus in Cant.
Cant. 5. Laui pedes meos quomodo inquinabo illos? Et Dominus, inquit
Ioan. 13. Chriſtus Apoſt. Qui lotus eſt non indiget, niſi vt pedes lauet, &
Matt. 10. eſt mundus totus. Et iterum: Excutite puluerem de pedibus veſtris. Duo ergo pedes ſunt duo mentis affectus, ſ. timor & amor: pes timoris, clauo fortitudinis debet configi: ne timidus propter
Pſal. 118. aduerſa ſuccũbat: Vnde Pſal. Confige timore tuo carnes meas, à iudiciis enim tuis timui. Dũ enim in Petro metus clauo fortitudinis affixus nõ extitit, ad vocẽ ancillæ Chriſtũ negauit: cũ verò cõfixus extitit, ante Reges & Præſides nomẽ Domini prædicauit.
Mat. 26. Pes amoris ſiue appetitus clauo iuſtitiæ debet configi, ne cupidus ad illicita deſideria euagetur. Si enim appetitus fuerit confixus, tunc ſpiritus cõcupiſcit aduerſus carnẽ: ſi verò nõ fuerit cõfixus: tunc caro aduerſus ſpiritũ cõcupiſcit. Sic itaq; Chriſtianus pedes ſuos cruci debet affigere, ne vel timidus ſuccumbat: vel cupidus
euagetur. Alij tamen dicũt † quod Chriſtus tribus duntaxat fuit 25
clauis affixus, ſignificãtibus tres cruciat⁹, quos in cruce ſuſtinuit, videlicet paſſionem in corpore, paſſionem in mente, & paſſionẽ

in

in corde. Ambo enim pedes vno clauo affixi ſunt, ita quod dexter fuit ſuper ſiniſtrũ, ad ſignificãdũ quod ſpirituales affectiones per pedem dextrũ ſignificatæ ſupereſſe & dominari debent terrenis; per ſiniſtrũ ſignificatis. Lãcea verò qua latus eſt vulneratũ, charitas eſt, de qua ſpõſa in Cantic. Vulnerata ſum in charitate. Lateri quidem cor contiguũ eſt, cuius beneficia diligimus: quod ideò vulnerandũ eſt, vt affectus exeat, non ſolũ ad amicos, verũetiam ad inimicos: vnde Dominus ait, Diligite inimicos veſtros, & benedicite his, qui vos oderunt, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos. Corona verò ſpinea, eſt pœnitẽtia circũponenda capiti, i. menti: de qua Pſalmiſta: Conuerſus ſum in ærumna mea, dum configitur ſpina. Hæc corona de tribus ſpinis complectitur, ſ. contritione, confeſſione, & ſatisfactione. Prima pungit cor per dolorem propter vanã cogitationem. Secunda pungit os, per pudorẽ, propter variã locutionem. Tertia pungit manũ, per laborem, propter iniquã operationẽ. Manus enim opera ſunt: vnde Pſalmiſt. Benedictus Dominus Deus meus, qui dedit manus meas ad prælium, &c. & Salomon in Prouerb. Dedit ei linum, & lanã, & operata eſt conſilio manuũ ſuarum. Sunt igitur duæ manus, duo operum genera: videlicet opus volũtatis, & neceſſitatis. Manus operis volũtarij configi debet clauo prudentiæ: ne curua faciat opera tenebrarũ. Dum enim in Saulo clauo prudẽtiæ confixa non fuit: Saulus Eccleſiam Dei perſequebatur. Cùm verò in Paulo confixa fuit, ipſe pro Eccleſia paſſus eſt. Manus verò operis neceſſarij clauo temperantiæ configi debet, ne lapſa nimis ad ſuperflua extendatur. Neceſſaria opera ſunt naturalia: vt dormire, comedere, & ſimilia. Et nota, verſus de cruce: Pes, cedrus eſt: truncus, cypreſſus: oliua, ſupremum. Palmaq; tranſuerſum: Chriſti ſunt in cruce lignum. Oſculata & adorata cruce, duo presbyteri deferunt ad altare corpus Domini, quod pridiè fuerat conſe-
26 cratum & reconditum.† Sacerdos verò induta caſula illud ſuper corporale diſponit, iuxta latus calicis, in quo ſit vinum & aqua miſtũ nõ ſanctificatũ, quaſi ipſo facto dicatur. Hoc eſt illud corpus, de quo ſanguis & aqua fluxerũt. Vtrũ autẽ ex cõtactu hoſtię vinum cõſecretur, dictum eſt in tit. præcedẽti. Quo facto, incipit mox: Oremus, præceptis ſalutaribus, perficiens Dominicã orationem, & illã: Libera nos quæſumus: in quo repræſentatur antiqua Apoſtolorum celebrandi miſſam cõſuetudo. Prius enim lectione præmiſſa dicebantur ſolùmmodò verba illa: Hoc eſt corpus, &c. Hic eſt ſanguis meus, &c. Sed ipſi poſtmodũ Dñicam orationem addiderũt: & ita illo modo hac die celebratur, de quo dictũ eſt in princip. iiij. partis. Ex quibus colligitur, quod ſola Dñica ora-

Matt. 5.
Prou. 31.
Pſal. 143.
Prou. 31.

tio non ſufficit ad euchariſtiã conſecrandam. Si quidem ſacerdos alio tẽpore dicens: Per omnia ſecula ſeculorũ: eleuat calicẽ, cum corpore Domini, & poſteà dicens: Præceptis, &c. Calicẽ depoſitũ iterum cooperit: in quo illud nobis ſignificatur, quod de cruce depoſitũ corpus Domini ſepelitur. Duo aũt presbyteri qui hodie corpus ad altare deferunt, repræſentant Ioſeph & Nicodemum, qui corpus Domini tulerunt ad ſepulchrum. Tres præmiſſi canonis articuli, ſ. Præceptis, Pater noſter, & Libera nos quæſumus: ſuper depoſitũ calicẽ proferuntur, quia tribus diebus ſepultus Dominus occultatur, & ôratio ipſa Libera nos, alta voce, ſicut & Dominica oratio profertur: prout dictum eſt in iiij. parte ſub tit. de ſilentio poſt orationẽ Dominicã. Nec eſt prætereundũ quod hac die, quãdo particula hoſtiæ in calicẽ mittitur, non dicũtur verba illa: Fiat commiſtio, quia ibi de ſanguine mẽtio fit, ſed in calice ſanguis non eſt, nec hodie cõſècratur, & fracta hoſtia non dicit: Pax Dñi, &c. Eò quod oſcula circunſtãtium non ſequuntur. Oratio quoque illa: Dñe Ieſu Chriſte fili Dei, &c. Et illà: Corpus tuũ, Domine, omittuntur, quia ibi mentio de ſanguine fit. Omittuntur etiam illi verſus: Quid retribuam Domino, &c. Illa quoque, Placeat tibi, etiam omittitur, quia ibi continetur: Præſta vt hoc ſacrificium, quãdo oculis tuæ, &c. Hac etiã die ſacrificiũ nõ offertur ſacramentaliter, ſed ſumitur altera die oblatum. Agnus Dei, non dicitur, quia nõ videtur eſſe inuocãdus, qui cernitur in agone deficere: & cũ ſilentio ſacerdos cõmunicat: vnde poſtcommunio nõ cantatur, quia nobis ſumentibus ſanguis ille, quem ſumimus de ore noſtro pro nobis ad Dominum clamat: Nos enim ſumus terra illa quæ aperuit os ſuũ, & bibit ſanguinẽ Abel, i. Chriſti quem effudit Cain, i. populus Iudaicus, vnde factus eſt vagus & profugus ſuper terram: iuxta illud: Diſperde illos in virtute tua, & factus eſt maledictus illa maledictione: ſanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros. Et rurſus poſtcommunio, quæ iubilum & lætitiam ſignificat, non dicitur: quia Eccleſiã illa die plorat. Sed quæritur † quare Chriſtus voluit pati ſexta feria? Reſpõdeo, vt dies qua crucifixus eſt coaptaretur ſextæ feriæ primæ creationis, & ſextæ ætati huius mũdi. Siquidẽ in ſexta feria primus homo, ſ. Adam creatus eſt ad imaginẽ Dei: & ex latere eius dormiẽtis ſumpta coſta fœmina fabricata, & in ſexta ætate filius Dei, vt hominem ad imaginẽ Dei creatum redimeret, & in carne apparuit, qui in ſexta feria dormiens in cruce ſanguinem & aqua de latere ſuo, vnde S. Eccleſiam cõſecraret, emiſit. Ideò ergo in ſexta feria pati voluit, quia cùm tali die Adam peccauerit, illa etiã die hominẽ redimere voluit: hoc dictum eſt ſub. titu. de natali

Gen. 4. Pſal. 58. Mat. 27.

27

28 natali. Et † not. quod Chriſtus cōpletis triginta duobus annis, & menſibus tribus, vel ſecundùm Chryſoſt. triginta tribus & dimidio crucifixus eſt: eadē die qua cōceptus eſt de Virgine, ſ. in ſexta feria, quæ fuit octauo calend. Aprilis: de quo dicetur in vij. parte,
29 ſub feſto annuntiationis. † Quæritur etiam cùm de morte ſanctorum cum gaudio feſta in Eccleſia celebrētur, quia pretioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum eius: quare Eccleſia hodie de morte Domini, cum gaudio ſimiliter non ſolennizat? Videtur enim quod multò magis deberet lætari, & feſtū de illa celebrare, cùm mors ipſius ſit pretioſiſſima, & mors mortis: & eſt noſtra redemptio: & quia Apoſtolus gloriandū ait in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti? Reſpondeo, quia ipſe pro peccatis noſtris mortuus eſt, ſicut dicit Dominus per Eſa. Propter ſcelus populi mei percuſſi eum: & ideò deberet homo erubeſcere, non gaudere, cū & Sol inſenſibilis erubeſcēs, radios ſuos retrouerterit: quia obſcuratus eſt, & petræ ſciſſæ ſunt: meritò ergo omnis homo in hac die triſtitiā prætēdit, ne eſſe durior lapidibus videatur. Prætereà ipſe Dominus triſtis fuit. Vnde triſtis eſt anima mea vſq; ad mortē: & etiam B. Virgo: Vnde tuā ipſius animā pertranſibit gladius: & Apoſtoli de conſe. di. iij. ſabbato. Meritò igitur in hac die Eccleſia in arctiſſimo eſt ieiunio, & ſilentio, & triſtitia cōpaſ-
30 ſionis: de hoc dictum eſt ſub feſto circuncisionis. † Rurſus hunc diē celebramus, cū mœrore, triſtitia & abſtinētia: paſſiones verò ſanctorū cum gaudio: quia ſancti poſt martyrium ſtatim cœlos aſcēderūt: Chriſtus verò ad infernū deſcēdit. Sed quoniā iā tartara confregit, & inde ſanctorum animas eduxit, & tertia die reſurrexit: ideò tunc, ſ. die reſurrectionis maximè lætamur. Hinc eſt quod paſſiones pātrū veteris teſt. quia ad inferos deſcēderūt, nō celebramus, preterquā Inn. ex eo, quod in ipſis ſingulis Chriſtus occiſus eſt, & Machabæorum: prout in ſeptima parte ſub eorum feſto dicetur: de hoc etiā dictum eſt in parte prima, ſub titu-
31 lo, de picturis. Et eſt notandum † quòd Chriſtus in paſſione ſua redemit non tantùm illos, qui tunc erant ini lymbo inferni, qui locus dicebatur ſinus Abrahæ, vbi Lazarus erat, ſed etiam omnes futuros qui ſancta morte vitā erant finituri: vndè Oſeæ vlt. Ero mors tua, ô mors, morſus tuus ero inferne: ſed nec omnes,
32 qui in inferno erant, inde extraxit. Item † quæritur quare Eccleſia non conſecrat hac die corpus Domini, cùm Dominus dixit: Hoc facite in meam commemorationem: & Cabilonen. concilio de conſecrat. diſtinct. j. viſum dicitur: Nulla dies excipitur, qua non pro viuentibus deprecetur. Præthereà, cùm Chriſtus immolatus hac die & ſabbato quieuit in ſepulchro: & diſci-

Pſal. 115.
Gala. 6.
Eſa. 53.
Mat. 27.
Matt. 26.
Luc. 2.

puli totam noctem ſequentem vſque diluculũ in triſtitia tranſegerint: rationabiliter videretur, vt in hac die corpus Domini cõficeretur, & inde vſque ad primã ſabbati iugi ſilentio conſopiti, à ſacri altaris myſterio vacaretur. Reſpõdeo, ad hoc multiplex ratio reddi poteſt. Prima † eſt: Dominus noſter pridie, quam pateretur, accipiẽs panẽ & calicẽ benedixit, deditque diſcipulis, dicẽs: Hoc eſt corpus meũ. Hic eſt calix meus: & tunc immolatus eſt in manibus ſuis: de qua immolatione ſubiunxit: hoc facite in meam commemorationem Illa igitur, ſ. feria quinta non eſt omittenda, cùm ſit firmiter iniuncta. Sexta vero feria eſt dies ſecunda, qua velut in monumento quieſcit: ſabbatum tertia, qua velut à morte reſurgit, reſurrexit enim ante diem. Triduũ ergo Dominicę mortis, quod perfici nequit eo reſpectu, quod ipſe à Iudæis eſt trucidatus, eò tranſponitur, ꝙ ipſe ſuis manibus immolatur. Cuius quoq; rei illud magnũ eſt indiciũ, quod in nocte cœnæ luminaribus extinctis vigilias celebramus. Sicque, vt in quinta feria quaſi ſexta in duplum manna colligatur: quoniã in hac die quaſi in ſabbato non inuenitur. Secunda † ratio eſt, quia Eccleſia corpus illud, quod flagellis & ſpinis, & cõtumeliis iſta die ſe vera affectum eſt, non debet cũ Miſſarũ ſolennitatibus celebrare, quoniam veniente veritate debet ceſſare figura. Tertia † quia oblata eſt hoſtia de manibus Chriſti & noſtris. Non ergo ſacrificent amici, dum trucidant inimici. Sed tamẽ, quia ſemper indigemus communione, & ſemper eſt tẽpus communicãdi, ſacerdos ipſum corpus recipit in hoſtia, à die antecedenti reſeruata & cuſtodita. Quarta † ratio eſt, quoniam hac die velum tẽpli ſciſſum, & cornua altaris tranſuerſata ſunt: & ita nõ habemus vbi corpus Chriſti conficiatur. Quinta eſt † quia, ſ. receſſit & ſublatus eſt verus ſacerdos, i. Chriſtus ſponſus Eccleſiæ, deſcendit enim ad inferos. Sextam rationem ponit Inno. Papa de conſe. di. v. ſabbato. dicẽs, † quòd in die Paraſceues & in ſabbato ſancto ſacramentum non celebratur: quia conſtat Apoſtolos iſtis duobus diebus in mœrore & in triſtitia fuiſſe, & ſe propter metum Iudæorum occultauiſſe. Miſſa enim quæ in ipſo ſabbato celebratur, non ad ipſum ſabbatum, ſed ad diem pertinet ſubſequentem, vt infrà dicetur. Septima † quia Moſes ait: Vos tacebitis, & alius, ſcilicet Chriſtus, pugnabit pro vobis: torcular enim calcauit ſolus. Cùm igitur hac die non ſit corpus Domini conficiendum, ad hanc diem reſeruandum eſt. Hæc ſexta feria † & ab iſta omnes aliæ ſextæ feriæ priuilegiatæ ſunt propter Chriſti paſſionem, ſicut & à ſequenti Dñica omnes aliæ Dominicæ propter eius reſurrectionem. Sunt autem huiuſmodi ſextæ feriæ ſex priuilegia, ſ. Chriſti immo

Margin: *Exod. 16.* — 33 (at "tio reddi poteſt"), 34 (at "Secunda"), 35 (at "Tertia"), 36 (at "Quarta"), 37 (at "Quinta"), 38 (at "quòd in die Paraſceues"), 39 (at "Septima"), 40 (at "Hæc ſexta feria").

immolatio,inferni ſpoliatio, mortis conculcatio, humani generis redemptio, Paradiſi apertio,& ſcripturarum manifeſtatio. In Paraſceue vno ſolo cibo veſcimur ; quia Chriſtus ea die vnum, ſcilicet latronem ſibi incorporauit,dicens:Hodie,mecum eris in Paradiſo. Vnde ipſe dixit:Singulariter ſum ego,donec tranſeam. *Pſal.* 140

SVMMA.

1 *Paſchatis ſabbatum.*
2 *Paſchatis ſabbatum,officiũ mutuatur totum à nocte paſcha. & n.3.*
4 *Paſchatis ſabbatum, dicitur dies illuminata, tribus de cauſis.*
5 *Paſcha celebratur in plenilunio. Et quando. num.6.*
7 *Nox,diem præcedat ne,an contrà.*

De Sabbato Paſchæ. CAP. LXXVIII.

1 SEquitur † videre de ſabbato ſancto Paſchæ. Sanè ſicut Deus operibus creationis mundi,ſ.in ſex diebus completis in ſeptima requieuit ab omni opere,quod patrarat : ſic & in ſexta ætate recreationis operibus cõſummatis: iuxta quod Dominus in cruce pendens dixit: Conſummatum eſt:in ſeptima ætate requieuit. Cum enim anima eius paſſibilitatẽ corporis exiuit, quodammodo requieuit : præterea in ſepulchro dormiuit, ideóque dies iſta ſabbatum appellatur,quod requies interpretatur,vt dictum eſt in procæ. ſecundæ partis : quod antonomaticè ſabbatum ſanctum dicitur,eò quòd vt præmiſſum eſt,ſignificat requiem Chriſti ab opere recreationis in fine ſextæ ætatis : vel propter requiem Chriſti in cuius morte ſanctificati ſumus. Dicitur etiam ſanctũ, propter baptiſmum,quod fit in die iſta in qua noua eccleſiæ pro-
2 les ſanctificatur : Hæc autem † dies ſicut præcedens nullum habet officium diuinum : in quo conſtat Apoſtolos fugiſſe, & in mœrore fuiſſe: de conſe.d.iij. ſabbato. Nam officium quod cantatur eſt noctis diei dominicæ : de conſe.d.j.in ieiuniis : lxxv.di. quod à patribus, ſ. de reſurrectione non de ſabbato, ſicut & contingit in ſabbatis quatuor temporum, quod apparet, quia dicitur in cerei benedictione : Hæc eſt nox , & in collecta Miſſæ: Deus , qui hanc ſacratiſſimã noctem. vnde antiquitus totum officium de nocte dicebatur,& adhuc in pleriſque locis fit. Primò, ad notandum,quòd catechumeni,quorum eſt ipſum officium,ſepulti cum Chriſto per baptiſmum reſurgunt cum ipſo. Secundò, propter viſitationem mulierum ad ſepulchrum Domini manè venientium. Tertiò,quia Dominus de nocte reſurrexit,ſecundùm Hier. & Greg. & Ambr. & ideò quia nox illa tanto lumine illuſtrata eſt de Domini reſurrectione, meritò tunc vigilare & Deo laudes canere debemus. Traditio quoq; Iudæorum eſt, Chriſtũ media nocte venturum : in cuius figura Angelus tranſiuit media

nocte

noćte percutiendo primogenita Ægyptiorũ,& Dominus trãſiuit protegẽdo populũ ſuũ. Et Hier. Reor, inquit, traditionẽ apoſtolicam permãſiſſe: vt in die vigilarum Paſchæ ante noćtis medium dimittere non liceat populos expećtantes Chriſti aduentum: vt reſurgenti Saluatori occurrãt, poſt quã tẽpus illud tranſierit, ſecuritate præſumpta feſtũ cũćtos agere diẽ. Sed quia † quod pro 3
deuotione fuerat inſtitutũ in minus honeſtas aćtiones, quib. nox facultatẽ præbet cõuerſum, eſt inſtitutũ fuit, vt officiũ, ipſius noćtis de die celebraretur. De hoc taćtũ eſt in procę. iiij. partis, & in quinta parte, ſub tit. de noćturnis. Auguſt. tamen dicit Dominum in diluculo ſurrexiſſe, & ipſum per quadraginta horas mortuum ſiue in ſepulchro extitiſſe, cui eccleſia conſentire videtur, quę pro reſurrećtione matutinum eadẽ celebrat hora. Silet ergo eccleſia vſq; in horã decimã: & tunc cõgregatur ad officium celebrãdum quãdo reſurrećtio appropinquat, videlicet circa veſperã noćtis, quæ luceſcit in prima ſabbati, & quã per totã noćtẽ vſq; ad diei claritatem cõtinuat ad hoc, vt illud impleatur: Nox illuminatio
Pſal. 138. mea in deliciis meis: & nox ſicut dies illuminabitur. Tribus † au- 4
tem de cauſis, dicitur hæc dies illuminata. Primò, qa refulget in deliciis noſtris propter redẽptionẽ ſeu reſurrećtionẽ animarum, quæ licet ſit in die Paraſceues morte Domini recuperata, eius tamen gaudiũ & lętitia eſt ad hanc noćtẽ tranſlata, propter rationẽ poſitam ſub quinta feria cœnæ Domini, vbi agitur de olei cõſecratione. Secundò, propter reſurrećtionẽ corporũ, quæ Domino reſurgente prima ſabbati ſperatur futura: ideóq; vigilamus, & reſurgenti vigilãdo concinimus Tertiò propter baptiſmi ſacramẽtum, quod hodie celebratur: quoniã ab illis cauſis ſumpſit exordium, & illarũ nobis tribuit frućtũ. Celebratur enim hac die catechumenorũ officium, vt ipſi Chriſto conſepulti, ad baptiſmũ in morte cũ eo reſurgant. Hæc ergo nox, Paſcha dicitur, quod tranſitus interpretatur, quia trãſiuit Dominus de mundo ad patrem: de morte ad vitã tranſimus & nos. Paſcha enim noſtrũ immolatus eſt Chriſtus, de hoſte ad patrem, de tenebris ad lucẽ, de reatu ad gratiã, de pœna ad gloriã, de pugna ad vićtoriã. Hæc nox ſiue
Paſcha † in qua reſurrexit dominus fuit decimaſeptima luna mẽ- 5
ſis primi, id eſt, Aprilis, qui eſt primus apud Hebræos, qui cõputant menſes ſecundũ lunæ curſum. Ideò quidem in menſe primo reſurrexit, quia ipſe eſt principiũ. Item ideò in luna decimaſeptima, vt per obſeruationẽ decalogi perduceret nos ad æternam requiem ſabbati ſui. Surrexit igitur tunc, cùm luna ad alta petit, ad deſignandũ, quod eccleſia petere debet alta virtutũ, & ſcãdere ad tẽpla cœlorũ. Item in tertia hebdomada lunæ ſurrexit, per quod tertium

tertium tempus,ſcilicet gratiæ aduenıſſe ſignificauit. Et inde eſt, quod cùm ſẽper in lunatione Aprilis, & in plenilunio hanc ſolẽnitatem ex iuſſu Domini celebremus, quãdoq; in noſtro Aprili, & quandoq; in Martio eã ſolennizamus: ſed cùm poſt duodecim lunationes cõſtituimus,innuitur quod per decẽ legis & duo charitatis præcepta ad reſurrectionis gloriam peruenimus. Si verò eam poſt xiij. lunationes obſeruamus, innuitur quod per decalogũ & trinitatẽ perueniemus ad gloriam æternitatis. Adhuc ideò hæc nox in plenilunio celebratur, quoniam luna iubar luminis à Sole mutuatur. Luna eſt eccleſia: Sol Chriſtus,q̃ dum occidit,occiditur:ſed eius occaſu eccleſia gratiæ plenitudine illuſtratur.Itẽ
6 †hæc nox in qua Chriſtus reſurrexit æquinoctio trãſacto,quando ſcilicet dies incipiuntur creſcere, & eſſe maiores noctibus,celebratur.Primò quia poſt ignorantiã prolongatur de Deo ſciẽtia, & vbi abundauit iniquitas, ſuperabundauit & gratia. Secundò, quia virtutes in nobis creſcere,& vitia ſuperari debẽt. Tertiò,q̃a per eius reſurrectionẽ tenebræ mortis cœpêre minui & dies vitæ incœpit augeri.Quartò,quia per ipſum,qui eſt lumen de lumine, peruenitur ad diem lucis æternæ. Item,hæc nox celebratur, vt in Vere,quando poſt hyemis aſperitatem flores vernant,& volucres iubilant,quia pulſo perfidiæ gelu, mundus floruit pulchritudine virtutum.Et in omnem terram exiuit ſonus eorum, hæc nox eſt vtriuſq; diei cõmunis, ſcilicet ſabbati præcedentis, & dominicæ
7 ſequentis.Namq; † vſq; nunc dies præcedebant noctẽ, nunc ecõuerſo fit.Conditor enim temporis fecit,vt a principio dies naturaliter præcederet noctẽ,ſecundũ quod dicit ſcriptura, fiat lux & facta eſt lux: & ea procedente per ſuperius hemiſphærium ab oriente in occidentẽ factum eſt veſpere: & redeunte ea per inferius hemiſphærium ab occidẽte in orientẽ factum eſt mane.Præceſſit ergo dies noctẽ,in ſignum quod homo ſiue Adã tranſiturus erat de luce virtutũ in tenebras vitiorũ,ſiue quod homo à die Paradiſi deſcẽderet ad noctẽ inferni,ſed in reſurrectionis nocte artificialiter fecit Dominus: vt nox reciprocãdo præcederet diem, in ſignũ reparationis ſecundi Adæ,q̃ nos per ſuam reſurrectionẽ de peccatorũ tenebris reparauit ad lucem: vnde Apoſt. Nox præceſſit:dies autẽ appropinquauit. *Rom. 13.* Seriatim igitur huius diei officiũ proſequentibus,Primò,per quẽ, quomodo, & quare agni de cera hac die fiant.Secundò,de benedictione cerei. Tertiò,de lectionibus & tractibus.Quartò, de benedictione baptiſmi ſiue fontium, vbi etiã agitur de cereis catechumenorum.Quintò,de baptiſmo, vbi agitur de veſtibus quas neophyti octaua die deponunt, & de patrinis.Sextò,de confirmatione.Septimò,de Miſſa.

SVMMA

SVMMA.

1 *Agni cerei, qui fiunt Romæ in paraſceue Paſchali, quid notent. & num.2. Et eorum virtus, num.3.*

Per quem, quomodo, & quare agni de cera fiant.

Cap. LXXXIX.

IN † primis itaq; hac die acolythi eccleſiæ Rom. faciunt agnos 1
de cera noua benedicta, vel de cera cerei Paſchalis anni præcedentis, admiſto chriſmate, qui in ſabbato in albis in eccleſia per Dominum Papam populi diſtribuuntur. Agni iſti, ſignificant agnum illum immaculatũ, qui tollit peccata mundi. Cera, ſignificat eius humanitatem, ſicut beatus Gregorius dicit, mel in cera, diuinitas in humanitate. Apis quidẽ, quæ operatur ceram cũ melle, nulla reſoluitur libidine: & beata Virgo eum, qui eſt Deus & homo, concepit ſine virili ſemine. In cera admiſcetur oleum ſeu chriſma, quia Dominus noſter plenus eſt miſericordia: quæ per oleum deſignatur. In octaua diſtribuuntur, quia in octaua reſurrectionis Dominus ſuis præmia diſtribuit. Rurſus agnus in agno cereo præfiguratus, & in Paſcha immolatus, ad memoriam reducitur: cui beatus Gregor. oleum infundi inſtituit: quando Paſchalis agni myſteria reſerauit. † Hi etiam cerei agni figurant 2
agnos nouellos, de quibus cantat eccleſia in ſabbato in albis: & ideò quandoq; in illo ſabbato fiunt, quod etiam vſus Apoſtolicus docet, quoniam in dominica tunc ſequenti Domino pa. menſam intrante, & agnos cereos capellanis, & familiaribus ſuis diſtribuere volente, vnus acolythus ſolenniter portans & præſentans ſibi agnos ipſos, dicit ter alta voce: Domine, d. d. iſti ſunt agni nouelli, qui annuntiauerunt, allelu Ia: modò venerunt ad fontes, &c. † Hi agni à fulgure, & tempeſtate fideles, & credentes de 3
fendunt propter virtutem conſecrationis & benedictionis. Sanè ſecundùm quarundam eccleſiarum conſuetudinem, cereus diſtribuitur in octaua Paſchæ populo, ad ſuffumigandas domos, ad ſignificandum quòd in vltima reſurrectione Chriſtus fidelibus in præmio tribuetur: ad quod expreſſius ſignificandum Romana Eccleſia agnos fecit ſupradictos.

SVMMA.

1 *Cerei benedictio fit in paraſceue.*

2 *Sub cerei benedictione, cur ignis antiquus extinguatur, & nouus è petra excutiatur.*

3 *Cereus paſchalis à ſubdiacono benedicitur. Et cur non potius à ſuperiori.*

4 *Cereus paſchalis, quid ſignificet.*

5 *Manſiones tres, in quarum tertia columna præceſſit populum.*

6 *Cereus ſuper columna, ſignificat Chriſtum. Item paſchalis. num.7.*

8 Cerei benedictio, qualiter fiat. Et an vnus tantum benedicatur, an duo. num. 11. 9 Turis grana, in cerei benedictione, quid ſignificẽt. 10 Cereo paſchali infixa tabula, quid ſignet, quidq́; contineat.

De benedictione cerei. Cap. LXXX.

1 SEcundo † loco paſchalis cereus benedicitur. Circa quod ſciẽdum eſt, quod in principio officij totus in eccleſia debet ignis extingui. & nouus de lapide percuſſo cum calibe, vel ex cryſtallo Soli obiecta debet elici, & de ſarmento foueri. Ignis vetus, veterem ſignificat legẽ, cuius figuræ in morte Chriſti cõpletæ fuere, & ideò velut extinctæ ceſſare debuerunt: ſed de lapide, id eſt, de Chriſto, qui eſt lapis angularis, qui verbere crucis percuſſus, ſpiritum ſanctũ nobis effudit. vel de cryſtalo inter Solẽ & Lunã mediãte, id eſt, Chriſto, qui fuit mediator inter Deũ & hominem: qui ſicut ipſe teſtatur, ignem in terrã mittere venit: nouus ignis elicitur, dum per eius paſſionẽ vel reſurrectionẽ ſpiritus ſanctus nobis effunditur, cui præbet alimentum ſacramentũ, id eſt, Chriſtus, qui eſt vitis vera. Chryſtallus quoq; perlucida, eſt Chriſti humanitas reſurrectione ſplendidiſſima. Adhuc nouus ignis ideò benedicitur, vt ſicut ille, qui eſt lumẽ indeficiens, illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum, igne illuminauit Moſen: ita illuminet ſenſus & corda noſtra, vt ex his tenebris ad lumen & vitam æternã mereamur peruenire. Nec eſt vana religio ſolẽni proceſſione ad huius ignis benedictionẽ exire, in quo meminiſſe debemus exeũdum nobis eſſe ad illum quẽ Iudæi extra caſtra eiecerunt. Exeamus (inquit Apoſtol.) ad eum extra caſtra, improperiũ eius portãtes, & benedicimus illum, cũ cruce & aqua: vt nos in paſſione eius per quem ſpiritũ ſanctũ accipimus, Hebr. 13.
2 lotos eſſe ſignificamus. † Rurſus extinctis eccleſiæ luminaribus & igne de petra cum calibe excuſſo, ignis aqua aſpergitur benedicta: quia extinctis Apoſtolis, qui lumen mundi à Chriſto dicti ſunt, de Chriſto petra excuſſus eſt ignis charitatis, cum calibe lanceæ vulnerantis, dum ſanguis & aqua de eius corpore ſacro emanauerunt, à quibus habent efficaciã ſacramenta: quibusq; mediantibus in amore Domini inflammamur aqua gratiæ perfuſi. Et attende, quòd ſicut in his ſingulis diebus, ſcilicet cœna Dñi, paraſceue, & ſabbato ſancto, ignis extinguitur, ſicut volunt qui-
3 dam, vt etiã ex eis nouus ignis in memoriã paſſionis, vt prædiximus, accendatur. Subſequẽter benedicitur cereus ex inſtitutione Zozimi, & Theodori primi Papæ: ſed beatus Ambro. benedictionem dictauit, quanquam Auguſt. & Petrus diaconus Caſſinen. monachus, alias benedictiones dictauerunt, quæ in vſu non ſunt. Benedicitur autẽ ideò, quoniã ex ſimplici ſui natura abſq; benedictione,

dictione,nõ poteſt tranſire ad ſignificationẽ myſterij columnæ ignis,de qua iam dicetur. Benedicitur etiã propter gloriã reſurrectionis eius, quem & pater benedicit: & quia per ipſum ipſe Chriſtus viſibiliter ad memoriã reducitur. † Benedicitur quidẽ, 3
etiã præſente Epiſcopo,vel ſacerdote,à diacono qui eſt minoris ordinis,quia Chriſtus reſurgẽs à mortuis,primũ Mariæ Magdalenæ ſe manifeſtãs,voluit per debiliorẽ ſexũ gloriã ſuæ reſurrectionis Apoſtolis nuntiari:vt ſicut noſtræ mortis initiũ per mulierem in mundũ intrauerat:ita & reparationis initiũ per mulierem in mũdo nũtiaretur. Adhuc diaconus benedicẽs cereũ,ſignificat Euãgelij prædicatorẽ, qui Chriſtũ pro nobis paſſionis violentia corporaliter extinctũ,debet laudũ benedictionib⁹, prædicando,reſurrectionis luminoſa gratia reddere illuſtratũ:qui dalmatica induitur:quoniã debet eſſe cœleſti cõuerſatione adornatus,quam dalmatica ipſa deſignat.Porrò † cereus ſuper columnã 4
illuminatus, ſignificat primò columnã ignis,quæ præcedebat in nocte populum Iſraël,extinctus verò, ſignificat columnã nubis, quæ præcedebat,in die prima quidem de nocte illuminans:& ſecũda in die refrigerãs,in qua ſpiritus ſanctus ſignificabatur. Tenuit quidem in nobis colũna nubis figurã humanitatis:& columna ignis figurã diuinitatis. Rectè autẽ cereus columnam ſignificat.Nam illa præceſſit populum ad mare rubrũ, in quo baptizati ſunt:iſte verò præcedit neophytos ad baptiſmum. Item illa præceſſit populũ vſq; ad terrã promiſſionis: iſte verò præcedit ſeptẽ diebus neophytos ad fontes: & Dominus nos præcedit,vt paret nobis viam vſq; ad patriã, quæ poſt finem huius vitæ,quæ ſeptenario reuoluitur,nobis promittitur.†Et nota,ꝙ nec in prima nec in ſecunda manſione,columna præceſſit populũ,ſed tertia:prima mãſio fuit in Ramatha.Secunda,in Segor.Tertia in Ethã.Ramatha,interpretatur cõmotio tineæ. Segor, tabernaculum. Etham, firmum vel perfectum,vel ſigna eius.Hæ tres manſiones his tribus diebus Domini coaptantur,ſcilicet diebus paſſionis,ſepulturæ & reſurrectionis.Nam in die paſſionis fuit Dominus,quaſi in Ramatha,id eſt, in commotione tineæ, videlicet in commotione Iudæorum, qui ad modum tineæ veſtem inconſutilem Domini,id eſt,eccleſiæ vnitatem, imò & ipſum demoliri nixi ſunt. Sed de hac manſione, quaſi exiuit,cùm obiit, & venit in Segor, id eſt, in tabernacula,cùm in ſepulchro latuit, & tanquam fortis miles fortem diabolum ligando, vaſa eius diripuit:tabernacula enim militantium ſunt. Sed de hac manſione exiuit cùm ſurrexit, & intrauit in Etham, quod interpretatur firmum, ſeu
Rom. 5. perfectum,ſeu ſigna eius:quia ipſe reſurgens à mortuis, iam non

moritur:mors illi vltrà nõ dominabitur:tunc ſignaculũ ſuis fuit cùm ipſe eis glorioſus apparuit:& eos tanquã columna ignis il-
6 luminauit.† Secundò cereus ſuper columnã, ſignificat Chriſtũ, qui nos in huius mundi nocte illuminat:& in die à vitiorum incendio refrigerat, vt præmiſſum eſt. Rectè quidem cereus Chriſtum ſignificat propter tria, quæ in eo ſunt:lichimen namq; ani-
7 mam, cera corpus, & lumen diuinitatẽ ſignificat.† Tertiò cereus renouatus & illuminatus poſt benedictionem, ſignificat nouam Chriſti doctrinã qui eſt in nouo teſtam. qui ait: Mandatum nouum do vobis: vel gratiã nouam qua nox dñica ſingulariter illuſtrata eſt: videlicet Chriſti reſurrectione, qui reſurgens à mortuis, apparuit in carne glorioſus, & ſplendore diuinitatis illuminatus. Huius enim cerei cerã apes mater ſine cõcubitu eduxit, & Chriſti carnẽ virgo Maria cõcepit, & peperit, & in carne Deum, quaſi mel in cera perferens, inuiolata permanſit. Incipit autẽ ce- *Ioan.* 13
8 rei benedictio : Exultet † iam angelica turba. De hoc enim eſt exultatio, ꝙ extraxit ſuos de inferno & de eius victoria. Aſcẽdit enim ſuper occaſum, Dñs nomen illi, & primò ſalutat populum dicens: Dominus vobiſcum, vt illum reddat beneuolum & attentum. Cæterum lumen cerei, ſeu eius ſignificatio, duplex eſt: ſignificat enim Spiritum ſanctũ, quo Chriſtus plenus fuit, & gloriam reſurrectionis eius. Secundũ primũ myſteriũ, in quibuſdã eccleſiis cereus à principio benedictionis accẽditur, quia Chriſtus ab initio ſuæ conceptionis Spiritu ſancto fuit repletus. Et verba benedictionis in hoc conſonare videntur. Nam ſtatim circa principium dicitur: Gaudeat ſe tellus tãtis irradiata fulgoribus, & poſteà ſubditur: Lætetur mater eccleſia, tanti luminis adornata fulgoribus: & poſteà diaconus rogat circunſtantes, cum eo miſericordiam Dñi inuocare, ad tam miram huius luminis claritatem: quòd licet de ſignificato intelligatur, ſcilicet de Chriſto, conueniens tñ videtur, vt & ipſum ſignificans ei aliquo modo, prout fieri poteſt, reſpondeat, & eius ſimilitudinem gerat. Quantum ad alterũ verò myſteriũ: videlicet quòd lumen gloriã reſurrectionis ſignificat, in quibuſdã eccleſiis illuminatio cerei vſque poſt appoſitionẽ incẽſi differtur: infigit enim ipſi cereo diaconus quinq; grana turis in modũ crucis, cum dicit: Suſcipe ſancte pater huius incenſi ſacrificiũ veſpertinũ: ſiquidẽ paſſio Saluatoris re vera fuit ſacrificiũ veſpertinũ legis, iuxta illud: Eleuatio manuum mearum ſacrificiũ veſpertinum: quia fuit in veſpera mundi, id eſt, in ſexta *Pſal.* 140
9 ætate factũ, & in veſpera diei: quæ † grana turis deſignãt aromata quæ mulieres emerunt, vt vngerẽt crucifixum. Emerunt enim ad literam aromata veſpere ſabbati, quia ſabbato ſiluerunt, pro-

pter feſtum ſabbati,& oſtendit eccleſia ſe illã deuotioné habere in aromatibus virtutũ:vel quinque grana ſignificãt quinq; plagas in cruce receptas.Poſt hoc aliquantulũ inferius fit cerei illuminatio:quia poſt paſſionem ſecuta eſt in reſurrectionis gloria, & lucet catechumenis ante baptiſmũ,& poſt vſq; ad octauas, ad notandũ,quòd Chriſtus lucet eccleſiæ vſq; in diem iudicij † In 10
cereo etiã affigitur tabula ſeu charta ſcripta, quæ ſignificat tabulam,in qua Pilatus ſcripſit:Ieſus Nazarenus Rex Iudæorũ,quã vidimus Pariſiis in capella illuſtris Regis Francorum, vnà cum ſpinea corona,& ferro,& haſta lanceæ,& cum purpura,qua Chriſtum induerunt:& cum ſindone, qua corpus fuit inuolutum, & ſpongia,& ligno crucis,& vno ex clauis,& aliis reliquiis multis. Et cùm cereus Chriſtũ ſignificet, meritò in dicta tabula inſcribitur annus Dñi tunc currẽs,cum eius incarnatione, quia in cereo notat, quòd Chriſtus eſt annus antiquus & magnus, plenus dierũ,de quo in viij.parte ſub tit.de anno ſolari dicetur.Ideò auté Chriſtus annus dicitur , quia ſicut in anno dierũ habetur multitudo fructuum:ita & in Chriſto fuit & eſt multitudo omnium bonorum fructuum. Habet enim Chriſtus ſuos menſes,vt ſunt duodecim Apoſtoli:& ſuos dies,vt ſunt omnes fideles:& ſuas horas,vt ſunt neophyti.Scribitur etiam in illa tabula annus,ab origine mundi currens,ad notandum,quòd ipſe eſt α & ω. Scribitur etiã ibi indictio, vel æra & epacta,de quibus ſub tit.de anno ſolari dicetur:ad notandũ,quòd hominũ actiones & temporũ ſucceſſiones, per diei diſpoſitioné ordinãtur.In † quibuſdũ eccleſiis 11
additur alter cereus minor:primus maior cõſecratur in perſona
Ioan. 8. Chriſti dicẽtis:Ego ſum lux mũdi:alter in perſona Apoſtolorũ,
*Matth.*5. quibus ipſe Dominus inquit:Vos eſtis lux mũdi:vterque cereus præcedit catechumenos,ad baptiſmũ,& Apoſtoli nos ad terram promiſſionis.Item Chriſtus per ſe illuminat eccleſiam,illuminat etiã illã per Apoſtolos:quorũ præcepta diligenter intueri & obſeruare debemus:q̃ oſtenditur ex illuminatione aliorum cereorum,qui ab aliis duobus illuminãtur. In pleriſque verò eccleſiis duo alij parui cerei accendũtur à maiori:& ſtatuitur vnus ab vna parte cerei benedicti:alius ab alia, qui ſignificãt ſanctos noui & veteris teſtam.qui per Chriſtũ illuminati ſunt, & per doctrinam Apoſtolorũ & Prophetarũ,qui cum Chriſto concordant.Illi autem,&c.eccleſiæ luminaria ex igne maioris cerei accendũtur,ad figurandũ quòd ignis Spiritus ſancti à Chriſto procedit,& quòd non ſolùm Prophetæ & Apoſtoli,qui per duos cereos ſignificantur:verumetiã omnes eccleſiæ fideles à Chriſtò illuminati ſunt,
Luca 10. qui ideò ſunt duo,tum quia Apoſtoli bini,ad prædicandum miſſi

ſunt:

ſunt:tum quia diſcipuli,& alij illuminati à Chriſto gemina charitate feruent,& tam verbo,quàm exemplo lucent. Poſſunt etiam ipſi duo cerei catechumenos ſignificare, qui à lumine maioris cerei accenduntur,quoniã à lumine Chriſti oportet catechumenos illuminari.Lumen quidem Chriſti eſt eius gloria & doctrina,quæ per ſequentes lectiones intelliguntur ſeu inſinuantur.

S V M M A.

1 *Paſchatis ſabbatum,quas lectiones habeat,& quare ſine titulo,& tono illa legantur.Et quot ſint numero, ibid. & num.9.10.12. Primáque interpretatio,num.2.* 3 *Manichæorum hæreſis.*
4 *Lectionis ſecũdæ in ſabbatis,expoſitio.Item,tertiæ,nu.5.Idq; variè, nu.6.Item quartæ,nu.8.* 7 *Tractus,vinea facta eſt,expoſitio,*
11 *Noë arca, Eccleſiam ſignificat.* 13 *Canticum,quid.*
14 *Lectionum & canticorum præpoſterus ordo.*

De lectionibus & tractibus. CAP. LXXXI.

1 TErtio loco † circa lectiones & circa tractus ſciendũ, quòd lectiones quæ Chriſti gloriã & doctrinã ſignificãt: idcircò carent titulo, quia catechumeni nondũ ſunt ciues Hieruſalẽ, & ſcripturas ignorãt,& nomina ciuiũ Hieruſalem ignorãt.Vnde ſi eis nominarẽtur,& nomina Doctorũ veteris vel noui teſta.fortè potius cõtemnerent,quàm venerarentur.Carent etiã titulo, quia Chriſtus caput noſtrũ nondũ redditũ eſt nobis. Leguntur quoq; ſine tono,quoniã in eis inſipientes,& catechumeni ſimplices inſtruuntur.Lectiones autẽ in quibuſdã eccleſiis legũtur quatuor, in quibuſdam ſex, in quibuſdã duodecim, & in quibuſdam quatuordecim:qui quatuor legunt,ideò faciunt, quia Doctor catechumenorum debet eſſe conuiuator eorũ.Debet enim eis parare conuiuiũ in menſa ſacræ Scripturæ,quæ ꝑ mẽſam quæ in tabernaculo Dñi fuit ſignificatur.Quæ quatuor pedes habuit,quia ſacra Scriptura quatuor modis exponitur:videlicet hiſtoricè,allegoricè, tropologicè, & anagogicè, quod plenius dictum eſt in procem.primi libri.Prima lectio.In principio creauit Deus cœlum & terram,quæ eſt Geneſ.1.c.hiſtoriam monſtrat.Ad literam enim facta ſunt,quæ ibi dicuntur de creatione cœli & terræ & aliarũ rerum:de homine,qui factus eſt ad imaginem & ſimilitudinem Dei,&c.& ſic de aliis.Secunda lectio, ſcilicet:Factũ eſt in vigilia,&c.quæ eſt Exod.14.cap. pertinet ad allegoriam. Tertia, ſcilicet: Apprehendent ſeptem mulieres,&c. quæ eſt Eſa.4.cap. ad tropologiam.Quarta,ſcilicet:Hæc eſt hæreditas ſeruorũ,quæ eſt ibid.55.cap.ad anagogen, prout infrà patebit. Verùm, ſi diligenter attendere volumus, prima lectio,& ſecunda, tam ad primum,quàm ad ſecundum pedem pertinẽt,id eſt,tertia potius ad

ſecundum,quàm ad tertiũ.Prima, pertinet ad ſecundũ pedẽ,ſicut ad primũ.nam quæ in ea hiſtoricè dicũtur, allegoricè exponuntur:verbi gratia.Factus eſt homo † Chriſtus ad imaginem & ſimilitudinẽ Dei:maſculum,id eſt, Chriſtũ:& fœminam, id eſt,eccleſiã creauit eos.Vel etiã partim ad ſecundũ,partim ad tertium refertur:quia opera ſex dierũ coaptantur operib.lucis ſpiritualis, quia interius informamur, & illuminamur. Nempè opus primi diei fuit lux,qua ſignificatur illuminatio fidei. Opus ſecũdi diei, fuit firmamentũ,quod diuidit aquas ſuperiores ab aquis inferioribus,hoc eſt fundamentum ſacræ ſcripturæ, quod diuidit aquas ſuperiores, i.Angelos ab aquis inferioribus, id eſt, hominibus, qui eo non indigent. Opus tertiæ diei fuit ſegregatio aquarum ab arida,id eſt,ſegregatio eorũ, qui dediti ſunt fluxui carnalium voluptatum:& qui quemadmodum aquæ ſe & alios qui ſitiũt, ab his,qui ad modũ aridæ,ſitiunt fontem aquæ viuæ,vt poſſint fructificare,dicentes:Sitiuit anima mea ad Deũ fontem viuum, &c. Quartæ diei opus, eſt luminaria in firmamento. Hæc luminaria ſunt doctores,qui inhærẽtes firmamẽto ſacræ ſcripturæ,inferioribus lumine ſcientiæ lucent.Quintę diei opus,eſt creatio piſciũ & auiũ ex aquis, per quæ intelligũtur renati ex aquis baptiſmatis:quorũ quidã beneficio baptiſmatis vtũtur ad modũ piſciũ, vt paruuli:quidã verò alis geminæ charitatis, ad inſtar auiũ volant ad ſuperiora,vt boni adulti.Vnde in prima lectione dicitur: Spiritus domini ferebatur ſuper aquas, ſ.baptiſmi.In aquis remanẽt piſces,id eſt,curioſi:aues verò,id eſt, baptizati ad cœleſtia volãt. Sextæ diei opus,eſt creatio animalium de terra. Siquidem terra, caro noſtra eſt:ex qua creantur animalia, cũ ex ea procedãt opera viua: & interior homo noſter reformatur, vt in eo imago & ſimilitudo Dei reluceat,ſecundùm quod dictũ eſt ibi: Factus eſt homo ad imaginẽ & ſimilitudinẽ noſtram.† Rurſus per primam lectionẽ inſtruũtur baptizãdi,ne credant Manichæis. Qui dicunt hæc omnia viſibilia à Rege tenebrarũ fore creata. Poſt iſtã primam lectionẽ, nullũ ſequitur canticũ.Sunt enim quatuor cantica,ſicut quatuor lectiones: poſt duas primas ſequitur vnũ canticum,& poſt vltimã duo cantica ſequũtur.Poſt primã ergo nõ ſequitur canticũ, quia in eo agitur de primo homine, qui creatus Deũ nõ laudauit,ſed peccauit,& in eo omnes peccauerũt: ideóq; potius deberet ſequi luctus,quã canticũ, quod eſt exultatio mẽtis habita de æternis.Quia verò primus homo per oblectamenta peccati à gloria cecidit,& ad eã redire poſſumus, ſi ratione contra peccatũ ſteterimus, idcircò orat ſacerdos poſt lectionẽ,dicẽs, Deus,qui hominem mirabiliter collocaſti,& mirabiliter creaſti, &

Margin notes: *Geneſ.* 1. (beside "tur:verbi gratia"); *Pſal.* 41. (beside "ctificare,dicentes"); 2 (right margin, beside "ſimilitudinẽ"); 3 (right margin, beside "homo ad imaginẽ").

& mirabilius reformaſti, da nobis contra oblectamenta peccati ratione perſiſtere, vt ad æterna gaudia peruenire mereamur. Et in eo etiã, ꝙ ipſe dicit, qui hominẽ mirabiliter creaſti & mirabilius reformaſti, innuit, ꝙ in præcedenti lectione hiſtoricè agitur de hominis creatione, & allegoricè de eius redemptione, id eſt,
4 de illo per quẽ eſt facta redẽptio. In ſecũda quoq; † lectione eſt hiſtorica narratio: ſed ipſa pertinet ad ſecundũ pedẽ menſæ, quia quod ibi hiſtoricè dicitur, allegoricè intelligitur. Nam ſicut in mari rubro ſubmerſis Ægyptiis, liberati ſunt Hebræi, ita & in baptiſmo ſubmerſis vitiis & peccatis, liberatur populus Dei. Vnde poſt illã lectionem ſequitur cãticum lætitiæ, & exultationis, videlicet: Cantemus Domino. Exod. 15. c. In quo exultat populus Chriſtianus, qui à ſpiritualibus Ægyptiis per baptiſmum eſt liberatus, ſicut Iudæi à corporalibus: & ideò ſacerdos orat, vt Dominus ſalutem gentium operetur in aquis baptiſmatis myſterio: quo ipſe priorem populum ab Ægyptiis liberauit. Per Ægyptios quidem, peccatores: per mare rubrũ, baptiſmum intelligunt: ex quibus Ægyptiis, neque paruus, neq; magnus remãſit: nec etiã in baptiſmo magnũ, vel paruum peccatũ remanet, quòd in pœnitẽtia facilè nõ contingit. Rectè igitur ſubiicitur canticũ illud: Cãtemus Dño: quia licet quãdiu homo in peccato eſt, Dñm laudare nõ poteſt: quia non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris: tñ cùm liberatus eſt, poteſt cantare Dño primum canticum, ſcilicet de li- *Exod.* 15.
5 beratione ſua. Tertia lectio, quæ eſt Eſa. † Pertinet ad ſecundum pedem menſę, ſcilicet ad allegoriã: licet ad tertiũ, ſcilicet ad tropologiam, vtcunque valeat coaptari. In ea enim continentur ſacramẽta Chriſti & eccleſiæ. Sacramentũ Chriſti ibi notatur, vbi dicitur: Apprehendent ſeptem mulieres virũ vnum. Mulieres ſeptem, ſunt ſeptem dona Spiritus ſancti in baptiſmo collata, quæ apprehenderunt vnum virum, id eſt, Chriſtũ, vt in eo plenè quieſcerent: quod in alio homine facere nõ poterãt, vitiis & peccatis impedientibus. Sequitur ibi: Panem noſtrum comedemus: quod ad ipſum Spiritum ſanctum, cuius hæc dona ſunt, refertur. Nam Spiritum ſanctum, panem ſuũ comedere & veſtimentis ſuis cooperiri, nihil aliud eſt, quàm ipſum æqualitatẽ patris & filij poſſidentem, nullo indigere. Poſteà ſubiungitur: Tantummodo inuocetur nomen tuũ ſuper nos, id eſt, illi, in quibus erit habitatio tua, à nomine tuo Chriſtiani dicãtur. Aufer opprobrium noſtrũ, quod ſcilicet à malis hominibus paſſi ſumus, à quibus ſæpè per vitia, & peccata expulſi ſumus. Hæc eſt ergo allegoria. Morali-
6 ter † autem per ſeptem mulieres intelliguntur, homines ſeptiformi gratia repleti, id eſt, ſapientes, intelligentes, conſulentes,

fortes,ſcientes,pij,timorem Domini habẽtes: qui apprehendẽt vnũ virum, j. Chriſtũ ei per fidẽ & charitatẽ adhærendo. Hi dicãt, quod in lectione ipſa ſequitur, ſ. Panẽ noſtrũ comedemus,i. corpus tuum, quod eſt noſter panis, quia nobis ad refectionem datus:& veſtimentis, ſ. bonorum operum, contra frigus peccati cooperiemur.Inuocetur tantũmodo nomẽ tuum ſuper nos:vt videlicet à te Chriſtiani dicamur. Aufer opprobrium noſtrum,ſ.ne ſerui diaboli nominemur, in eo verò quod ſequitur: Si abluerit Dominus ſordes filiarum Sion, & lauerit ſanguinẽ Hieruſalem de domo eius in ſpiritu iudicij,& ſpiritu ardoris notatur ſacramẽtum Eccleſiæ:per ſordes notat leuiora peccata:per ſanguinẽ,grauiora. Leuiora enim peccata lauat Dominus in ſpiritu iudicij, i. leuioris correctionis:grauiora,in ſpiritu ardoris, i. grauioris ſatiſdationis. Notat igitur in hoc effectũ baptiſmi, quia dominus tam grauiora peccata,quàm leuiora, tollit per baptiſmum. Poſt hanc lectionẽ ſequitur canticũ, quod eſt primũ canticũ ſynagogæ, ſ. Facta eſt vinea dilecto meo. Eſa. 5. c. Vinea †enim ad literam, ſynagoga eſt, ſepes circa eam ſunt obſeruantiæ legales:turris ea,eſt templum:torcular, altare holocauſti:& in eis ſacramẽta Eccleſiæ nihillominus intelliguntur.Vinea enim,eſt Eccleſia, quæ facta eſt in cornu illo, ſ. de quo ſcriptũ eſt:Erexit cornu ſalutis nobis,hoc cornu eſtChriſtus & vinea facta eſt in loco vberi,Chriſtus eſt locus vber, de quo dictum eſt: Mons Dei, mons pinguis.Circa hanc vineã,ſepes,eſt diuina protectio:foſſa, timor Domini:turris eſt Chriſtus, de quo dictũ eſt: Eſto nobis Dominẽ turris fortitudinis:torcular, crux Chriſti: de quo dictum eſt: Torcular calcaui ſolus.Et quia in lectione in cantico exprimuntur ſacramenta Eccleſiæ ſynagogę:idcircò ſacerdos orat,dicens: Deus qui nos ad celebrandum Paſchale ſacramentum, vtriuſque teſtamenti paginis inſtruis, vtriuſq; teſtamenti,dicit vtrunq; teſtamentum:& ſubdit: Da nobis intelligere miſericordiam tuam, vt perceptione præſentium munerum, firma ſit expectatio futurorum.Miſericordia Domini,quam nos intelligere optat,eſt remiſſio peccatorum in baptiſmo: præſentia igitur munera ſunt, ſpiritualia dona,quæ in præſenti percipimus.†Quarta lectio eſt. Hæc eſt hæreditas ſeruorum Domini: iuſtitia eorum apud me, dicit Dominus: & pertinet ad quartum pedem, ſ. ad anagogen. Nempè ſicut ex prædictis patet,in prima lectione inſtruitur homo de ſua formatione,in ſecunda & tertia de reformatione,quæ ſit in baptiſmo per Ieſũ Chriſtum:vnde iam nõ reſtat,niſi quod inſtruatur catechumenus de vita beata, & de bonis moribus, per quos ad eam venitur, quæ in hac quarta lectione docentur. Siquidem

Margin: 7 (beside "Vinea †enim"); *Luc.1.*; *Pſal.66.*; 8 (beside "Quarta lectio"); *Eſa.54. & 55.ca.*

quidem vita æterna, eſt hæreditas, quæ ſeruis Domini debetur & iuſtitia eorũ eſt apud Deum. Nam meritis eorũ iuſtè debetur: vt apud eũ æternaliter quieſcant. Ea verò quæ ſequuntur, ad bonos mores pertinent, vt illud: Audite audientes me; & comedetis bonum, & delectabitur in craſſitudine anima veſtra: per bona intelligit ipſum Chriſtũ vel verbũ eius, quo anima reficitur: vnde notãs delicias animæ nõ carnis, dixit: Delectabitur in craſſitudine anima veſtra. Hãc lectionẽ ſequuntur duo cantica in quibuſdã Eccleſiis. In ea enim agitur de hæreditate æterna, quæ erit in duobus, i. in gloria animæ & corporis, ſed conuenientior eſt ratio: quia in ea agitur de duobus, ſ. de bonis moribus; & vita beata, vt dictum eſt, primũ canticum, ſ. attende cœlũ, quod eſt Deu. 32. ad bonos mores pertinet: vnde verba cantici huiuſmodi verbis lectionis in plerisq; reſpõdent. In lectione igitur dicitur: Feriam vobiſcum pactum ſempiternũ miſericordias Dauid fidelis. Et in cantico dicitur: Deus fidelis; & abſq; vlla iniquitate, & ibi dicitur: Quomodo deſcendit imber & nix de cœlo, & illuc vltra nõ reuertitur: ſed inebriat terram & germinare eã facit: hic dicitur: Quaſi imber ſuper herbã: & nix ſuper fœnũ, &c. Et quia bona opera, quæ facimus, ſunt ad Dei gloriã referenda; idcircò circa finem lectionis dicitur: Date magnificentiã Deo veſtro. Attẽdens verò ſacerdos catechumenorum animos eſſe deuotos: & ad baptizandum eſſe paratos; orat quòd Dñus, quos aqua bapiſmatis abluit, continua protectione tueatur. Poſteà ſequitur canticũ in perſona catechumenorũ reſpondentiũ ſe affectare baptiſmũ: vt per hoc ad viſionẽ Dei perueniãt. Vnde cantatur. Sicut ceruus *Pſal.* 41.
deſiderat ad fontes aquarũ, ita deſiderat anima mea ad te Deus. Super quo dicit Aug. ꝙ hoc in perſona catechumenorũ dicitur, deſiderantium ad fontẽ baptiſmi peruenire: ſicut ceruus deſiderat ad fontes aquarum venire. poſt exponit deſiderium ſuũ catechumenus dicens: Sitiuit anima mea ad fontẽ viuum q. v. & appa. ante fa. Domini, quaſi dicat: ſi non in egreſſu: ſi non in progreſſu ſatiabor in egreſſu. Hoc deſiderium confirmat ſacerdos orans, & dicẽs: vt deſideriis cœleſtibus accenſi fontem vitæ ſitia-
9 mus. Qui aũt ſex lectiones, † legũt, hoc faciunt: quia per Chriſti paſſionẽ & reſurrectionem mũdus ſex diebus perfectus, redemptus, & reparatus eſt: vel propter ſenariũ numerũ, qui perfectus eſt: vel quia catechumeni ad ſex opera miſericordiæ inuocantur.
10 Nunc tãgamus † cõſuetudinẽ Eccleſiarũ duodecim lectiones legẽtium: quod faciunt in honorẽ duodecim Apoſtolorũ à quibus poſt Chriſtũ omnis doctrina chriſtianitatis proceſſit; à qua catechumeni illuminantur: & hi quandoque legunt ſex grecè: & ſex

latinè:quia Chriſtus à Iudæis ad gẽtes tranſlatus eſt. Græca enim & latina lingua ſunt principaliores inter alias & per eas apertè totũ genus omniũ gentium reparatũ per Chriſtum intelligimus. Verũ & ſi præmiſſi legãt duodecim lectiones:nõ tamen cantant, niſi quatuor cantica prædicta. Poſt quartã nanque lectionẽ cantant primũ canticum:poſt octauam,ſecundũ:poſt vndecimã, tertium:poſt duodecimam,quartum.Prima lectio eſt: In principio creauit Deus cœlũ & terrã, in qua homo ad imaginẽ Dei factus docetur. Sed hæc imago penè amiſſa per peccatum, reſtauratur per baptiſmum: Vnde ſequitur ſecũda †lectio:Noë verò cũ eſſet, 11
&c.quæ eſt Ge. 5.in fine.5.6.7.& 8.c.in qua oſtenditur,ꝙ omnes perierũt in diluuio, exceptis illis,qui in arca ſaluati ſunt:diluuiũ eſt baptiſmus:arca eſt Eccleſia.omnes enim qui extra Eccleſiam baptizãtur, pereunt:& illi ſoli qui ſunt in Eccleſia,meritò ſaluãtur: & quia poſt baptiſmum debet eſſe paratus ad tentationem: idcircò ſequitur tertia lectio:Tẽtauit Deus Abrahã, quæ eſt Ge. 22. c. in qua Iſaac legitur à patre oblatus:& aries pro eo immolatus:& ita filius Dei pro nobis oblatus eſt,ſed nõ eius diuinitas, imò eius corpus,pro nobis eſt immolatũ.Et quia in paſſione Domini maiorẽ efficaciã baptiſmus recipit: idcircò ſequitur quarta lectio, ſ. factũ eſt in vigilia matutina:in qua oſtenditur quòd in mari rubro ſubmerſi ſunt Ægyptij, & liberati Hebræi. Sacerdos enim eſtMoſes:baptiſmus mare:cereus colũna ignis:catechumeni Ægytij, baptizati Hebræi:Tres primæ lectiones ſumptæ ſunt de Gen. 4. de Exo. quam ſequitur canticum, ſimiliter de Exod. ſumptum,quod eſt canticum victoriæ.Quinta lectio eſt.Hæc eſt hæreditas,ſumpta de Eſa.in qua agitur de baptiſmo:ibi,Sitientes venite ad aquas:vbi inuitãtur ad baptiſmũ. Sexta lectio eſt: Audi Iſraël,ſumpta eſt de Baruch.c.3.ſed conueniẽtius dicitur ſumi de Hiere.quia quicquid ſcripſit Baruch,de ore Hiere. ſumpſit.In ea agitur de Chriſti reſurrectione, quæ in baptiſmi immerſione ſignificatur, ibi:Poſt hæc in terra viſus eſt & cũ hominibus conuerſatus eſt. Septima eſt: Facta eſt ſuper me manus Dñi, ſumpta de Ezec.37.c. in qua agitur de generali reſurrectione,cuius cauſa præceſſit reſurrectio Chriſti ibi:Oſſa arida reuiuiſcũt.Octaua eſt:Apprehẽdent ſeptẽ mulieres virũ vnum. ſumpta eſt de Eſa.in
Pſal.4. qua Chriſti & Eccleſiæ ſacramẽtũ exprimitur,& etiã baptiſmus ibi:Cũ abluerit Dñs ſordes,&c. Poſtquam ſequitur cãticum Eſa. in perſona Eccleſię,videlicet:Vinea facta eſt.Nona eſt:Dixit dominus ad Moſem Exod.12.cap. in qua ſub figura agni immolati Chriſti paſſio pro nobis immolati exprimitur: Decima eſt: Factum eſt verbũ Domini.quæ eſt Ionæ,3.c.Sub figura enim Ionæ

in mare proiecti & à ceto abſorpti,& tertia die euomiti, ſignificantur paſſio, ſepultura & reſurrectio Chriſti. Vndecima, ſcripſit Moſes: & eſt Deu. 31.c. in fine, quã ſequitur ſuũ cãticum: Attende cœlum, in quo promittuntur præmia renatis, quibus in lectione lex Domini præponitur. Duodecima eſt: Nabuchodonozor, Dan. 3.c. in qua figuratè oſtẽditur ꝙ ſicut Angelus in camino ignis flãmam extinxit: ita ſpiritus ſanctus per baptiſmum flammã peccati extinguit. Vnde catechumeni baptiſmum deſiderãtes, cantant canticum: Sicut ceruus deſiderat ad fontes aquarum, quod ſumptum eſt de Pſal. Ad orationem autẽ quæ poſt hanc lectionem ſequitur, nõ dicitur flectamus genua, in deteſtationẽ eius, quod Nabuchodonozor Rex in contemptũ Dei coëgit populũ genua fle-
12 ctere ante ſtatuã aureã, quã erexerat. † Romani verò dicũtur legere xxiiij. lectiones: duodecim græcè, & duodecim latinè: propter cauſam ſcriptã ſub ſabbato quartæ hebdomadæ aduentus. Primò legunt duodecim græcè, iuxta tranſlationem ſeptuaginta Interpretum, quæ eſt authentica apud Græcos: poſteà duodecim latinè, iuxta noſtram, ſ. vt ſignificẽt catechumenos fundari ſuprà fundamentũ Apoſtolorũ & Prophetarũ: poſteà deſcendũt ad baptiſmum cum cantico. Debent enim eſſe fontes in Eccleſia, & nõ alibi: quia mater eſt, ex qua noua progenies generatur. Quicũq; ergo numerus fuerit in lectionibus, quatuor tantũ ſunt cantica.
13 Eſt autẽ † canticũ ſanctorũ, interceſſio facta pro catechumenis, vt Eccleſiæ iungãtur: ſicut & cantus poſt baptiſmum eſt gratiarũ actio de coniunctis: & interceſſio, vt perſeuerent. Ideò aũt cãtica cãtantur, quia catechumeni, quorum eſt huius diei officiũ, futuri ſunt in proximo de cœtu centum quadragintaquatuor millium *Apoc.* 14. cãtantium canticũ nouum. Cãtantur etiam, propter futuram renouationem in verã innocentiã, quaſi iam factum ſit, quod citò futurum ſit. Ex perſona enim eorũ cantores cãtica canũt quæ cęteri cãtare nequeunt: quaſi immaculati, iterum poſt baptiſmum. Vocantur aũt cantica, quia cantantur, vel quia libri vnde excerpta ſunt, cantica ſiue carmina vocantur. De primo ſcriptum eſt: Tunc cecinit Moſes & filij Iſraël carmẽ hoc Domino. De ſecundo ſic: Cantabo dilecto meo canticũ patruelis mei. De tertio ſic: Scripſit Moſes canticũ. De quarto, & de omnibus ita dicit Aug. in præfatione cantici: Sicut ceruus: Ideò quatuor cãtica dicũtur: quia ſcripturæ de quibus catechumeni inſtruũtur, quatuor habẽt intellectus. Primum canticum habet intellectum hiſtoricum. Secundum, allegoricum. Tertium, moralem. Quartum, anagogicũ: quorum vnũquodque ſubditur lectioni in eodem dogmate conſiſtenti: ac ideò vltimis quatuor lectionibus, quæ de bonis

Exo. 14. *Eſa.* 4. *Deu.* 31. *Pſal.* 41.

moribus, & cœleſti patria diſputant, coniunguntur duo cantica, quæ de eadẽ materia loquũtur, vt præmiſſum eſt. Illud quoq; notabile † eſt, quod quotcũq; fuerint lectiones, sẽper orationes ſequẽtes ad lectiones & tractus reſpiciunt præcedentes: & eſt preposterus ordo: alius enim primò ſacerdos orat: ſecundò legit lector: & exinde ſuccinit cãtor: hic verò primò legitur, vt neophytis doctrina fidei præponatur: ſecũdò, cãtatur in perſona illorum, vt recognoſcatur quanta ſit deuotio & hilaritas baptizandorũ: qua cognita ſacerdos orat confidenter: vt eorum deuotio non deficiat, ſed incremẽta ſuſcipiat: & ſicut in lectionibus tituli ſupprimũtur: ſic eadẽ ratione in orationibus: Dñs vobiſcum, ſubtrahitur. Et no. quod in hoc officio lectiones ſunt, quaſi ſpecies magiſtrorum: cantica, quaſi beneuolentia auditorum. Oratio ſacerdotis & reſponſio populi, ſ. amen. ſunt quaſi confirmationes beneuolentiæ præcedentis. Item hodie in lectionibus & litaniis ſenes præcedunt, & iuuenes ſubſequuntur: vt infrà dicetur. 14

SVMMA.

1 *Baptiſmus fit ſabbato Paſchatis. Et cur ita. & nu. 2.*
3 *Baptiſmus in benedictione habet ſex cæremonias, & ſuper id, n. 8. 9.*
4 *In baptiſmo ſabbati paſchalis, ſacerdos tangit & diuidit aquas. Et quibus id de cauſis. & nu. 5. 6.*
10 *Cereus cur mittatur in aquã, in baptiſmi ſiue fontiũ benedictione.*
11 *In aquam baptiſmi quare ſacerdos inſufflet, & quoties id faciat.*

De benedictione baptiſmi, ſeu fontium. Vbi etiam agitur de cereis catechumenorum. CAP. LXXXIII.

QVarto † loco de benedictione fontium ſeu baptiſmi dicturi 1
præmittimus. Ideò enim fit hac die baptiſmus: quia in eo conſepulti ſumus Chriſto: & propter hoc baptizãdus ter immergitur, prout infrà dicetur. Secundò, ideò quia baptiſmus partim à paſſione, & partim à reſurrectione vim ſuã accipit: à paſſione, ablutionem à peccatis, à reſurrectione gratiæ innouationẽ. Tertiò, quia ſicut Dominus tunc liberauit antiquos patres à carcere infernali. vnde Eſa. Habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta eſt eis, ita & hac die liberantur à peccato originali. (Eſa. 9.)
† In fontium benedictione & in catechumenorum immerſione, 2
quidam vtuntur ſimplicibus & lineis indumentis, propter rationem ſcriptam in j parte, ſub titu. de altaris dedicatione. De litania quæ in benedictione baptiſmi dicitur, infrà dicetur. † In be- 3
nedictione baptiſmi ſunt ſex: quoniã ſacerdos orat: aquam manu tangit: vocem mutat: cereus immergitur: & alij cerei illuminantur: inſufflat ſacerdos: & chriſma miſcet. Primò ergo orat Deum patrem, vt per Ieſum Chriſtum imploret Spiritũ ſanctum,

vt in fontes deſcendat:ideóq; in modum orationis legit:ſed ante omnia ab adſtantibus ſibi captat beneuolentiã, ſalutando eos,dicens:Dominus vobiſcũ. & illi reſpondent. Et cũ ſpiritu tuo,quaſi dicant:Dominus ſit tecum in tanto ſacramento perficiẽdo:quia ſine eo nihil potes: pòſt ſacerdos alloquitur Dominum:quaſi lõgè poſito, rogans, vt velit adeſſe præſens, dicens: Omnipotens ſempiterne Deus adeſto magnæ pietatis tuæ myſteriis:adeſto ſacramentis,&c. Sed quia videtur ſacerdoti,ꝙ inſufficiens ſit,& indignus ad inuocandũ tam magnũ dominum: ideò iterũ circunſtantes monet, & vocem mutans dicit:Surſum corda: & ipſi reſpondent, Habemus ad Dominum. Iterum, quia Dominus dicit: Adhuc te loquẽte ecce adſum:intelligens iam Dominũ eſſe præſentem, monet alios ſecum gratias Deo agere,dicẽs:Gratias agamus Domino Deo noſtro,& ipſi reſpondent: Dignum & iuſtum eſt:poſteà ſacerdos Domino tanquã præſẽti familiariter loquens dicit: Verè dignum & iuſtum eſt æquum & ſalutare,&c.& poſteà addit: Qui inuiſibili potentia tua ſacramẽtorum tuorũ mirabiliter operaris effectũ, &c. Poſteà ponit duo,in quibus ſignificatus eſt baptiſmus. Primum,in exordio mundi naſcentis. Secundum, in purgatione mundi innocentis.Primũ eſt,cùm dicit. Deus, cuius ſpiritus ferebatur ſuper aquas,vt iam tunc inter ipſa primordia mundi virtutẽ ſanctificationis aquarum natura conciperet,id eſt,ex conceptura magnificaretur. Secundum, cùm ſubiungitur: Deus, qui naſcentis mundi crimina per aquas abluens regenerationis ſpẽ in ipſa diluuij effuſione ſignificaſti,vt vnius eiuſdemq; elementi myſterio,& finis eſſet vitiis, & origo virtutibus: reſpice in faciem eccleſiæ tuæ,&c.& terminat hanc orationem,vt tuæ maieſtatis imperio ſumat vnigeniti tui gratiã de Spiritu ſancto. *Eſa. 65.*

4 Deinde ter tangit aquã manu. Primò, diuidens † aquã in modũ crucis; per quam vt præmiſſum eſt,baptiſmus maximam efficaciam recipit, vt aqua Spiritu ſancto fœcundetur, & ſpiritus immundus expellatur. De fœcundatione ſpiritus dicit, qui hanc aquã regenerãdis hominibus præparatam arcana ſui luminis admiſtione fœcundet,&c. De expulſione dæmonis dicit: Procul ergo iubente te Domine omnis ſpiritus immundus abſcedat, &c.

5 vſq; ibi, Non inficiẽdo corrumpat.Secundò † aquam manu tãgit, vt eam per inuocationẽ ſanctæ trinitatis muniat,ne hoſtis ab illa expulſus redeundi habeat poteſtatem. Vnde tangendo, dicit: ſit hæc innocens, & ſancta creatura, libera ab omni impugnationis incurſu,&c.quod ex adiectiuis ibi poſitis conuincitur: quia fons viuus, ad patrẽ:aqua regenerãs,ad filium:vnda purificãs ad Spiri-

6 tum ſanctum refertur. Tertiò aquam † tangit: cùm eam in qua-

tuor proiicit partes, vt iã dicetur. Trinus igitur aquæ tactus, trinam ſanctæ trinitatis operationem figurat. Hac oratione finita, benedicit aquã, dicẽs: vnde benedico te creatura aquæ, per Deum viuũ, &c. vbi tantùm vtitur verbo primæ perſonæ, dicens: Benedico te: qui primo vtebatur verbo ſecũdæ, dirigens ſermonem ad Deũ: vel tertiæ, loquẽs de ipſo, vel de re benedicenda: vtitur ergo nunc verbo primæ perſonę, vt oſtendat ſe hoc facere miniſterio, quod Dominus facit authoritate, & ſicut in baptiſmo Dñi adfuit trinitas: ita & in noſtro baptiſmo tria adeſſe oſtẽdit, Patrẽ adeſſe, cùm dicit, Benedico te creaturam per Deum, &c. & Filiũ, cùm dicit: Benedico te per Ieſum Chriſtum: & Spiritum ſanctum circa finẽ, cùm dicit: Deſcendat in hãc plenitudinem fontis virtus Spiritus ſancti. Sed nota, † quòd in benedictione, quę eſt per patrem, 7
ponũtur quinq; miracula in aqua facta ante aduentũ Chriſti, & in benedictione, quæ fit per filiũ, alia quinq; miracula in aqua facta poſt aduentũ: quæ licet non omnino eodẽ ordine facta ſunt, quo ponuntur: tamẽ quantũ ad myſteriũ rationabiliter ordinãtur, & poſteriora cõgruè prioribus coaptantur. Priora hoc ordine ponũtur. primò, qui te ſeparauit verbo ab arida. ſecundò cuius ſpiritus, ſ. ferebatur ſuper te. tertiò, qui te de Paradiſo manare præcepit. quartò, qui te in deſerto amaram, ſuauitate nitida fecit eſſe potabilẽ. quintò, & ſitienti populo de petra producit. Poſteriora ſic ponuntur. Primò qui te † in Cana Galilææ mutauit 8
de aqua in vinũ. Secũdò, qui pedibus ſuper te ambulauit. Tertiò, qui in te à Ioãne baptizatus eſt. Quartò, qui te vnà cum ſanguine de latere ſuo produxit. Quintò, qui in te õnes gẽtes à diſcipulis baptizari præcepit. in omnibus enim his baptiſmus exprimitur, & poſteriora prioribus per ἀντίθεσιν reſpõdent. Ibi nãq; in primo miraculo aqua, ſ. baptiſmi verbo ſeparata ab arida accedẽte, verbo terrenitatem peccatorum à nobis ſeparat: & hoc in primo. Similiter in baptiſmo aqua mutatur in vinũ, quia triſtitia peccatorum expulſa, mens noſtra quadã ſpirituali lætitia inebriatur, qui per vinum intelligitur: vnde vinũ lętificat cor hominis. Aquã in vinũ mutari, eſt timorẽ de peccatis cõuerti in exultationẽ mẽtis. Item ibi dicitur in ſecũdo miraculo, cuius ſpiritus ferebatur ſuper aquas. & hic ſimiliter in ſecundo dicitur: q pedibus ſuper te ambulauit, & hæc duo benè cõueniunt: quia in baptiſmo ſicut in aliis, indiuiſibilis eſt operatio Patris & Filij, & Spiritus ſancti: & vtrobiq; dicitur ſuper: quia gratia q̃ confertur, de ſupernis eſt, & vt notetur quod Dñs potentiã ſuã non alligauit. Itẽ, ibi dicitur in tertio: qui te de Paradiſo, &c. hic, qui in te à Ioanne baptizatus eſt, quia gratia de paradiſo manans, aquis in baptiſmo eſt infuſa.

vnde

vnde de baptiſmi gratia eccleſia profluens in quatuor partes orbis dilatata eſt, quod quodammodo factũ eſt quando Dominus baptizatus eſt à Ioanne: quia tunc omnes aquæ vim regeneratiuam ſuſceperunt. Rurſus, ibi dicitur in quarto, qui te in deſerto amarã ſuauitate nitida fecit potabilẽ. hic dicitur: qui te vnà cum ſanguine de latere ſuo produxit: qa in gẽtilitate, quæ prius erat à Domino deſerta, aqua baptiſmi reficiendi mentes & ſanandi habet effectum. Dulcorata autẽ fuit aqua: quia per paſſionem crucis maximè baptiſmus plenã recepit efficaciã: vnde in cruce de latere Domini aqua profluxit. Item etiam, ibi in quinto dicitur: & ſitienti populo de petra produxit, hic verò dicitur: qui in te omnes gentes per diſcipulos baptizari præcepit: quia baptiſmus à petra Christi originem habens, populũ eum deſiderantem reficit. Non .n. prodeſt baptiſmus, niſi ſitienti eum, id eſt deſideranti, vel in ſe vel in alio. Vnde diſcipulis præceptum eſt, vt baptizarent omnes gentes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, ſicut in vltimo Mat. dicitur. Hic eſt ꝑnotandũ, quod vbi dicitur: qui te de Paradiſo manare, & in quatuor fluminibus exire, & totã terrã rigare præcepit: ibi ſacerdos aquã manu in quatuor partes effundit, vt oſtẽdatur, ꝙ gratia baptiſmi in quatuor partes orbis ſit dilatata. Cęterum, ſacerdos ipſe ſæpè vocẽ mutat. In primis enim orat Deũ, vt dignetur mũdare mentem eius ad ſuſcipiendũ Spiritum ſanctum, & deprecatur eius aduentũ: & ideò voce humili, ſcilicet in modũ orationis legit: quæ vocis humiliatio, eſt Spiritus ſancti aduẽtus,
14 & ad eius dignam receptionem mentis præparatio. Poſteà verò, indicans ſe illum habere, legitimè in modum præfationis agens gratias: quia tam magnus hoſpes dignatus eſt ad tam humile hoſpitium deſcendere: & recolens miracula iam per aquam facta. Deinde poſt benedictionẽ quæ fit per filiũ, quæ terminatur in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, mutat vocem iteratò. Cùm enim vſq; tũc in modũ præfationis cãtauerit: poſteà legit in modũ lectionis voce, ſcilicet humiliatiori: quæ vocis humiliatio eſt ſignum humilitatis: humilitas enim noſtra baptiſmi regeneratione ad alta polorum reducitur. Dicit ergo ſacerdos: hæc nobis præcepta ſeruantibus, &c. quaſi diceret, non auderẽ tantam & tam altam rem, ſcilicet Spiritum ſanctum: vt in creaturam aquæ deſcẽdat, inuocare: niſi quia tu præcepiſti nobis baptiſma exercere. Et addit ſacerdos: Tu Deus omnipotẽs clemẽs, adeſto, tu benignus aſpira, &c. vbi illud orat, vt ſicut in prædictis miraculosè in aqua operatus eſt, ita modò faciat: videlicet, vt præter naturalẽ emundationem, quam poſſunt adhibere corporibus, ſint etiam purificandis mentibus efficaces. Poſt hoc alta voce clamat ſacerdos:

Deſcen

Deſcendat in hãc plenitudinẽ fontis virtus ſpiritus tui. ideò alta voce,vt aliud mẽtis deſideriũ deſignet.Et † tũc deponitur cereus 10
in aquã:quę cerei immerſio,eſt Spiritus ſãcti aduẽtuss,ſeu miſſio qui in aqua baptiſmi in ſpecie colũbæ deſcẽdit. Secũdò, ideò cereus in aquã deponitur:quoniã corpus Chriſti per cerã ſignificatũ,in baptiſmo aquas ſanctificauit:& vim regeneratiuã illis contulit.Tertiò baptiſmus cerei remiſſionẽ peccatorũ ſignificat,aquã per Chriſti mortẽ cõſecuti ſumus. Habẽt quoq; neophyti cereos ſuos extinctos,qui & ſi plures ſint,ꝓ vno reputãtur.Et in quibuſdam eccleſiis ſtatim cum catechumeni baptizati ſunt,illuminantur. In quibuſdam verò differtur eorũ illuminatio vſq; ad agnus Dei:quod cãtatur in litania:& in quibuſdã etiam vſq;ad miſſam, quãdo videlicet alij cerei eccleſiæ illuminãtur.Sanè cerei,qui ſtatim poſt baptiſmũ accẽduntur,ſignificãt, ꝙ perturbationẽ peccatorũ comitatur illuminatio gratiarũ. Qui differũt vſq; ad agnus Dei:ſignificãt, quòd per agnũ qui tollit peccata,& tenebras mũdi, renati & fideles illuminãtur.Qui verò differunt vſq; ad miſſam ; ideò faciũt, quia miſſa illa ad noctẽ pertinet reſurrectionis dñicæ:vt ſicut nox illa irradiata fuit ſplẽdore dñicæ reſurrectionis : ita & à lumine noſtro irradietur : & vt neophytos noſtros Chriſto conſurrexiſſe ſignificemus. Et propter eandẽ cauſam alij cerei eccleſiæ ad miſſam illuminãtur, & ſecundũ hoc cerei catechumenorũ ſunt ſine lumine,vſq; dum alij cerei eccleſiæ illuminantur:ad notãdũ quòd poſtquã Spiritus ſanctus purgauerit corda eorũ:& eos introduxerit in ſocietatẽ & vnitatẽ eccleſiæ: tunc illuminabit corda eorũ.De cereis etiã neophytorũ dicetur in tit. de ſeptẽ diebus poſt Paſcha. Poſt † immerſionẽ cerei,in quibuſ- 11
dam eccleſiis ſacerdos inſufflat in aquã, dicens: Quæ totã huius aquæ ſubſtantiã regenerãdi fœcundet effectu. Primò, vt ſicut in exorciſmo catechumeni ſpiritus immundus inſufflatur,vt ab homine recedat, vt infra dicetur : ita & in exorciſmo aquæ vt ab ea expellatur & adimpleatur quòd Dominus inquit:Nunc princeps
Ioan. 12. mundi huius eiicietur foras. Secũdò, vt intelligat Satanas quantus habeatur, qui tam leuiter videlicet per ſuauẽ exſufflationem poteſt expelli.Tertiò,vt ſacerdos oſtẽdat,quali ignominia diabolus dignus ſit ab aquis expelli.Inſufflat autẽ ſacerdos ter: qa Spiritus ſãctus tria in baptiſmo operatur:à vitiis purgat : virtutibus ornat : & tandem præmio æterno coronat eos, in quibus fit hæc inſufflatio,vt dicetur, vbi de immũdi ſpiritus expulſione agetur: Poſt exſufflationẽ munitur aqua iterato crucis ſignaculo per inuocationem ſanctæ trinitatis, ne habeat poteſtatem diabolus ad eam amplius redeũdi. Poſtremò, fit admiſtio chriſmatis in aqua, ſicut

ſicut dictum eſt: vnde dicitur in bucardo lib. 3. Benedicimus fontes baptiſmatis oleo vnctionis. & Aug. eiſdẽ verbis vtens ſubiicit quòd hoc magis tacitè ſine ſine ſcriptura ac myſtica ratione introductũ eſt, quã per aliquam ſcripturã. Per huiuſmodi ergo admiſtionẽ, vnio Chriſti & eccleſiæ ſignificatur. Nam chriſma eſt Chriſtus: aqua populus: & dicitur: Sanctificetur fons iſte, ex quibus verbis ad quid fiat admiſtio, ſatis datur intelligi. Et nota quatuor eſſe genera ſacræ aquæ benedictæ: prout in quarta parte dictum eſt, vbi agitur de aquæ benedictæ aſperſione.

SVMMA.

1 *Baptiſmus quid & vnde dictus.*
2 *Baptiſmus cur fiat potius in aqua, quàm in alia re. Et qua aqua id fiat.*
3 *Baptiſmus quotuplici tempore fieri poſſit.*
4 *Baptizandi extra tempus neceſſitas, quadruplex.*
5 *Baptizandi interrogandi, an renuntient Satanæ & eius operibus, & vnde ille mos aduectus.*
6 *Verba hæc credo in ſanctã eccleſiã catholicã, quomodo ſint accipiẽda.*
7 *In baptizandi faciem ter exſufflat ſacerdos. Et cur ita.*
8 *Exorciſmus. quid. Item, quid catechiſmus.*
9 *Baptiſmi ſeptem dona, & nu.* 10. 11. 14. 15. *Et quædam variè dantur baptizando, & num.* 21. 22.
12 *Baptiſmus cur deſideret trinam immerſionem.*
13 *Baptizandis nomen imponitur. (Et nu.* 17. 18. 19.
16 *Baptizatis datur veſtis candida. & qua id ſignificatione aut exẽplo.*
20 *Baptizato veſtis candida data quando exuatur.*
23 *In Iudæis baptizandis, quid obſeruandum.*
24 *Prægnans ſi baptizetur, an partus cenſeatur baptizatus.*
25 *Baptiſterium an neceſſario debeat eſſe lapideum.*
26 *Baptiſmus an deleat peccatum originale.*
27 *Baptiſmi forma, quæ obſeruanda hodie. nu.* 29. 30 31. 32. *Et vetus Apoſtolorum baptizandi mos. num.* 28.
33 *Baptizari poteſt infans, qui non poteſt naſci, ſed ſolũ caput emittit.*
34 *Patrini neceſſarij ſint-ne ad baptiſmum: qui tanquã ſponſores ſunt alienæ fidei.*
35 *Patrini obligantur inſtruere ſuos filios ſpirituales. Et quales eſſe debeant. num.* 37. *Et quot requirantur. num.* 36.
38 *Patrini eſſe qui non poſſint.* 39 *Baptiſmum quæ ſequantur.*
40 *Litania, cur fiat circa fontes baptiſmatis.*
41 *Litanias priores, cur legant ſeniores in ſabbato ſancto: iuniores autem vltimas.*

De Baptiſmo, vbi etiam agitur de veſtibus, quas neophyti quarto die deponunt: & de Patrinis. CAP. LXXXII.

Quintò

QVintò hoc loco eſt de baptiſmo dicendũ. De ſcrutiniis ve-
rò quæ præcedunt baptiſmũ ſolennem,& de multis ad ba-
ptiſmum pertinentibus dictum eſt quarta feria tertiæ hebdoma-
dæ quadrageſimæ. Primò,notandum † eſt,quòd βαπτισμὸς, ſiue 1
βάπτισμα Græcè interpretatur intinctio Latinè,vel lotio. Baptiſ-
mus quidem per aquã confertur:vt res inuiſibilis per illud viſi-
bile elementũ conferatur,ſuper quo Spiritus ſanctus in principio
ferebatur. Sicut enim aqua corpus viſibiliter purgat exterius,ita
baptiſmus latenter animam. Vnde Aug.j.q.j.detrahe. Aqua cor-
pus tangit,& mentem abluit. Et notandũ,quòd Pagani ſiue Gen-
tiles circa fontes tẽpla ſua facere ſolebãt,vel ſaltem ibi ſemper
aquã habebãt:per cuius aſperſionem purificari credebãt:& inde
delubra vocabantur,quaſi purificantia,& ita quodammodo figu-
raliter ad baptiſmum tendebant. Nos verò ab eorũ conſuetudine
baptiſma non ſumpſimus: imò à tribus, quæ in veteri teſta. fue-
runt,ſ.à κατακλυσμῷ, id eſt,diluuio:& à mari rubro,& à Iordane,
Ioan.3. quæ baptiſmi figura fuerunt. Baptiſma Dominus inſtituit,
cũ de latere ſuo ſanguinẽ,& aquã produxit,quòd poſteà quaſi le-
ge edictali ſanciuit, dicens: Niſi quis renatus fuerit ex aqua, &
Luc.12. Spiritu ſancto, non intrabit in regnũ cœlorum:& ipſe Dominus
baptizatus eſt in ſua paſſione. Vnde inquit: Baptiſmo habeo ba- 2
ptizari, quo coarctor,vſq; dũ perficiatur. Fieri † debet baptiſmus
in aqua:quia illa copioſius inuenitur:& hãc ſpiritus in principio
legitur fouiſſe:& quia ſordes abluit:ſitim comprimit,imaginem
reddit:ſicut cantatur de Narciſſo:ignem extinguit: ſic in baptiſ-
mo à peccatorum ſorde lauamur: à fonte vitæ potamur, imagi-
nem perditã reſtauramus:vnde ignis pœnarum extinguitur. De-
bet autẽ aqua eſſe viua & pura: poſſet tamen fieri etiã in reſolu-
ta, ſiue à niue,ſiue glacie,ſiue à lachrimis terræ, ſiue etiam ex
inſtitutione Victoris Papæ,id eſt,in mari,ſiue in flumine, ſiue in
lacu,ſiue in fontibus. Non autẽ licet baptizari in aqua cõdita:vt
in ceruiſia vel mædone: nec etiam in aliquo liquore:vt in vino,
vel oleò: ſed ſi aliquis liquor aquæ admiſceatur, benè fit baptiſ-
mus:dum tamen aqua præualeat. Quotidie enim mari nouus li-
quor,vel ſputũ,vel vrina additur:& tamen ibi baptizatur. Aliqui
tamen contradicunt,hoc notatur de cõſe. d.iiij. c. j. & prima.q.j.
detrahe. Porrò ſecundum canonicam † traditionem, de conſe. d. 3
iiij.duo. & cap.ſeq. ſolenne baptiſma in duobus duntaxat ſabba-
tis celebratur:videlicet in iſto,& Pentecoſtes. Quare in iſto,prę-
miſſum eſt:in ſecundo, quia Spiritus ſanctus in die Pentecoſtes
donatur nobis:per quẽ facta eſt remiſſio peccatorum: vt dicetur
ibi. Alio verò tempore nõ licet baptizare, niſi neceſſitatis cauſa:

quæ

quæ eſt quadruplex, de cõſec. diſt. iiij. hi qui, & cap. ſeq. Prima eſt cauſa munitionis: vt ſi rex obſidet aliquã ciuitatẽ vel oppidum: tunc enim pueri illius loci baptizari debẽt: ne imbaptizati decedant. Secunda eſt, gentiliũ perſecutio. Tertia naufragiũ. Quarta ægritudo. Poteſt tamẽ ægritudo hic largè accipi, pro infirmitate naturæ: quæ facilè diſſolui poteſt, ita quòd neſcimus diem, neque horam: & ob hanc cauſam ſingulis diebus, & horis fit baptiſmus nõ ſolennis. v. diſt. baptizari. Solennitas tamẽ baptiſmi ſaltem in paucis, ad præmiſſos duos dies: propter ſimilitudinẽ & memoriã reſeruatur. Græci verò baptiſmũ celebrare ſolent in Epiphania: pro eo, quòd tunc fuit Dñs baptizatus, prout ſub ipſo feſto dictum eſt. Celebrari etiã debet baptiſmus ſolẽnis in hora nona,
5 vt dicetur ſub ſabbato Pentecoſt. † Sciendum autẽ eſt, quòd baptizandus, cum primò ad Eccleſiã venit priùs, quã immergatur, interrogatur vtrũ abrenunciet diabolo, &c. quod potius p̃ vſum, quã per aliquã ſcripturam introductũ eſt, ſecundùm Aug. & Eccleſia reſpondet: Abrenuntio. Et iterum vtrũ credat in patrem, & filium, & Spiritum ſanctũ? & ipſa reſpondet: Credo. In his autem duobus de vita & fide inſtruitur. De vita, cùm docetur abrenunciare diabolo, & omnibus pompis, ſiue operibus eius. De fide, cũ docetur credere in trinitatem: & propter hoc duæ fiunt ei cõſequenter vnctiones, ſcilicet in ſcapulis & in pectore. Ideò autẽ fit huiuſmodi interrogatio & reſpõſio: vt vacua domus à priſco habitatore deſerta, fide ornetur: & Dei habitatio præparetur. Aug. dicit, quòd etiã hæc fiant iuxta Saluatoris imperiũ, qui ad patrẽ in cœlũ aſcenſurus diſcipulis ſuis, id eſt, Apoſtolis, dicit: Euntes docete omnes gentes, baptizãtes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Interrogatur etiã, ſi credit in ſanctam Eccleſiam, *Matt.* 18.
6 remiſſionem † peccatorum, & carnis reſurrectionem. Non tamẽ ſecundùm ipſum Aug. eodem modo interrogamus: vt quomodo in Deum credimus, ſic & in ſanctam Eccleſiam Catholicam credamus, ſed propterea ſancta & catholica eſt: quia rectè creditur in Deum. Non ergo diximus, vt in Eccleſiã quaſi in Deum credideritis: ſed vt in Eccleſia ſancta & catholica conuerſantes, in Deum credentes, credatis etiã reſurrectionem carnis, quæ futura eſt. Innuit ergo Aug. ex præmiſſis verbis, quòd præpoſitio in, repetitur, dum dicitur, in ſanctam Eccleſiam, & ſenſus mutatur: de quo dictũ eſt ſub quarta parte, ſub tit. de ſymbolo. Planior tamen intellectus eſt, vt præpoſitio ipſa prætermittatur, ne repetatur, vt ſit ſenſus: Credo Eccleſiam ſanctã Catholicam, id eſt, fidem Catholicam, tenentem eſſe ſanctam, id eſt, iuſtam & bonam. Vel Eccleſiam ſanctam, id eſt, ſanctificatam & firmatam, & ſemper

perſeueraturam: ita quòd nunquã deficiet: vel credo ſanctam, & Catholicam Eccleſiã eſſe vnam & in vnitate conſiſtere. Patrinus autẽ pro baptizando interrogatur: vt iam dicetur. Poſt † interro- 7
gationem & reſponſionẽ ſacerdos ter in faciẽ baptizandi exſufflat: ad notandũ, quòd ſæua poteſtas, id eſt, malignus ſpiritus ab eo exſufflatur, id eſt, exſufflando expellitur, ſeu in proximo expellenda ſignificatur: vt per pium ſacerdotis myſterium Spiritui ſancto cedat fugiens ſpiritus malignus. Hinc autẽ ait Aug. Ergo paruuli exſufflantur & exorcizantur, id eſt, increpantur ſeu adiurantur: vt expellatur ab eis diaboli poteſtas inimica, quæ decipit hominem, vt poſſideat homines. Hæc autẽ exſufflatio, ſiue exorcizatio, etſi non proſit aliquid ad vitam, quia adhuc in eis mors manet: prodeſt tamen, vt inimicus minus eis nocere poſſit: Adeſt enim Spiritus ſanctus, non ſolùm verbis, quæ dicũtur in nomine ſuo: verumetiã ſignificationibus, quæ fiunt in honore ſuo. Et eſt
† notandũ, quod ἐξορκισμὸς Græcè, Latinè dicitur adiuratio, vt 8
eſt illud. Exi ab eo immunde ſpiritus. Catechiſmus autẽ & exorciſmus neophytorum ſunt: præcedunt enim baptiſmum, & magis debent dici ſacramẽtalia, quã ſacramenta, id eſt, ad ſacramentum baptiſmi pertinẽtia, vel præludia noui baptiſmi: ſine eis tñ poteſt eſſe baptiſmus. κατηχισμὸς verò Græcè, Latinè dicitur inſtructio: inde catechizare, id eſt, inſtruere in ſymbolo & fidei rudimẽtis. Inde etiã dicitur κατηχούμενος Græcè, quod eſt Latinè audiens, vel inſtructus, quia adhuc doctrinã fidei audit: nondum tñ baptizatus eſt, licet ſit in fide inſtructus. Qui & cõpetens vocatur. ead. diſt. ſymbolũ xxxiiij. diſt. audite. palea eſt: quia poſt fidei inſtructionem: & poſt acceptã pœnitentiã cõpetit gratiæ Chriſti recipiendum: νεόφυτος verò Græcè, Latinè nouellus, & rudis, vel nuper renatus interpretatur. Hoc † quoque ſciendũ eſt, ꝙ ſicut ſunt 9
ſeptem dona Spiritus ſancti, ita etiã ſunt ſeptem dona baptiſmi. xxx. q. j. Primum eſt, ſalis collatio. Datur enim ſecundũ Rabanũ & Bedã de conſecr. d. iiij. ex hinc, & cap. ſeq. ſal benedictũ, in os baptizandi: vt per ſal typicũ, id eſt, figuratiuũ ſapientiæ ſale conditus iniquitatis fœtore careat, id eſt, carere ſignificetur: ne à vermibus peccatorũ vltra putreſcat: ſed magis illæſus ſeruetur ad maiorem gratiã percipiendam. Sal quoque ſignificat prima fidei documenta, ſine quorum condimento inſulſus eſt omnis homo. De quo & de ſale dictũ eſt in j. par. ſub tit. de conſecratione altaris & Eccleſiæ. Secundum † eſt auriũ & narium cum ſputo li- 10
nitio, quod fit: Primò, exemplo Chriſti qui lotum cum ſputo faciens mutũ & ſurdum ſanauit, & oculos cæci nati liniuit: & ex- *Cantic.7.*
puens linguam eius tetigit, & digitos in eius auribus imponens

dixit:

dixit: Ephera, quod eſt aperire. xxiiij. q. iij. §. is ita. Secundò, ſecundùm Rabanũ ead. diſt. ante baptiſmũ, & cap. poſteà tangunt, & c. primò, & cap. propter, hoc ſacramentũ ideò agitur: vt per ſaliuam typicam, id eſt, figuratiuam ſapientiæ Domini: & per ſacerdotis tactum, ſapientia & virtus diuina ſalutem eiuſdem catechumeni operetur, vt aperiantur ei nares, ad capiendum odorem notitiæ Dei, vt aperiantur ei aures ad audiendum mandata Dei: vt aperiantur ei ſenſus in intimo corde, ad reſpondendum ſacerdoti de articulis fidei interroganti. Digiti ergo, qui in aures mittuntur ſunt verba, ſiue dona Spiritus ſancti. Tertiò per hoc quòd aures ſaliua tanguntur, ſignificatur & petitur, quòd doctrina quæ de ore altiſſimi fluxit, per aures eius intret: eique ſuaue redoleat: ſaliua nempè Chriſti, id eſt, dulcedo verborũ ex ore eius defluentium, & ipſa Chriſti diuinitas nos ſanat. Quartò, etiã nares tanguntur, vt diuinã ſuſcipiant virtutem, per quam bonum à malo diſcernant odorem, & ſanam doctrinã ſeparare valeant à fœtore hæreticæ prauitatis. Vnde dicitur: Naſus tuus ſicut turris Libanĩ quæ reſpicit contra Damaſcum. Quintò, ad notandũ, quòd quandiu ſputum naribus trahet, in fidei præcepta manere debet, & vt aures verbis Euangelicis pateant, & varias & inutiles fabulas à ſe repellant. Sextò, ſecundùm Ambr. ead. diſt. propter gloriã ſiue dignitatem muneris, & operis non tangitur os cum ſaliua: ſed na-
11 res, vt bonum odorem accipiant pietatis æternæ. † Tertium & quartum eſt in pectore & inter ſcapulas cum oleo facta ſignatio, de quibus dictum eſt in j. parte ſub tit. de conſecrationibus. Quintum eſt baptiſmi ablutio. ead. diſt. venit. Circa quod notandum, ꝙ trina immerſio ſeu lotio in baptiſmo in nomine trinitatis: ſcilicet in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. ead. diſt. poſtquã, & c. de trina. & cap. ſeq. quia in fide trinitatis fit baptiſmus: in qua trina immerſione triduana Domini ſepultura ſignificatur: fuit enim tribus diebus & tribus noctibus in corde terræ.
12 Trina † quoque fit immerſio, quia in baptiſmo à triplici peccato ſcilicet cogitationis, locutionis, & operationis mundamur: & à triplici tranſgreſſione legis, ſcilicet legis naturæ, legis Moſaicæ, & legis Euangelicæ. Non igitur debet quis tantum ſemel immergi, pro eo, quòd Chriſtus ſemel mortuus eſt, ead. diſtinct. Preſbyter. debet tamen ſemel baptizari tantùm: quia tantum ſemel Chriſtus mortuus eſt, & ſepultus, & reſurrexit: quæ tria in baptiſmo ſignificantur. Et licet trina fit immerſio, tamen vnum eſt baptiſma, ead. diſtin. eodem. Item, quia tantum vna eſt fides: idcirco vnum debet eſſe ſacramẽtum eius, iuxta illud: Vna fides, *Epheſ. 4.*
vnum baptiſma. Immerſio etiam fit in modum crucis: quia qui

baptizatur, mundo crucifigitur,& cruci Chriſti affigitur. Trina quoq; ab aqua eductio,triduani tẽporis exprimit reſurrectionẽ. Si autem quis ita æger ſit,vt nõ poſſit ter ſine læſione immergi: ſufficit illum aqua aſpergi, vt probatur multipliciter in canone Cypriani ead.diſt.ne quicquam:licet quidam illud intelligãt de aquæ benedictæ aſperſione.Sed & ſi magna corporis pars præter caput infunditur,vel ſaltẽ caput,baptizatus quis reputatur,& nõ aliter:licet quidã etiam ſi ſuper pedem aqua ceciderit, reputent baptizatum.Pueris † baptizatis nomen imponitur in baptiſmo, 13
quod inde eſt,quia baptiſmus eſt vicarius circuncisionis, in qua nomina pueris imponũt Hebræi, eò quòd tẽpore circuncisionis Abrahæ nomen fuerit immutatum: cùm enim prius dicebatur Abram,poſteà vocatus fuit Abraham.Sed ſi baptizato obliuione nomen non imponitur:vel fortè errore maſculi nomen fœminæ vel econuerſo,imponitur:tenet quidẽ baptiſmus, nec iterabitur. xxix.q.j.§.j.ff.de contrahen.emptio. in vendit. C.de teſtam. ſi in nomine, & nomen in confirmatione frontis denuò imponetur: extrà de ſacramen.non itera.c.j.Sextum eſt † in vertice, id eſt, in 14
ſummitate capitis ſuper cerebrũ,cum chriſmate facta perunctio, de quo in prima parte ſub tit.de conſec.dictum eſt.Septimũ † eſt 15
in fronte chriſmatio,de qua infrà dicetur. Datur autem in quibuſdam locis baptizatis candida veſtis in ſignum ſacerdotij, & quædam rotunda,miſta,in ſignum coronæ regni vitæ: quia ipſe eſt membrum Chriſti,qui eſt rex & ſacerdos. Omnes enim veri
1.Petr.2. Chriſtiani Reges & Sacerdotes dicuntur,vnde Petrus Apoſtolus ait:Vos eſtis genus electum,regale ſacerdotium:Reges, quia ſeipſos & alios regunt:Sacerdotes,quia ſeipſos Domino offerunt,
Rom.1. iuxta illud Apoſtoli:Obſecro vos per miſericordiam Dei,vt exhibeatis corpora veſtra,&c. Secundò,chriſmale ſeu † veſtis can- 16
dida,quæ ſuper caput baptizati ponitur:ſignificat ſecundùm Rabanum ead.diſt.poſt baptiſmum,& cap.ſeq.interioris & exterioris hominis caſtitatem,& innocentiã & puritatem Chriſtianam, quam poſt ablatas veteres maculas,ſtudioſè ſeruare debet. Iuxta
Ecleſ.9. illud:Omni tempore veſtimenta tua ſint candida. Tertiò, renati albis induuntur veſtibus,ad deſignandum myſteriũ Eccleſiæ reſurgentis: Deſignatur enim per hoc corporũ & animarũ futura reſurrectio glorioſa & etiã reſurrectio à peccatis atq; angelicus nitor. Rectè igitur baptizati albis vtuntur veſtibus: vt quorum primæ natiuitatis faciem vetuſti erroris pannus fuſcauit:habitus ſecundæ regenerationis præferat gloriæ indumentũ. Vnde veſtis ipſa duplex eſt, quaſi in modũ cappæ manicatæ, quia ſancti duplicia, ſcilicet beatitudinem & gloriam poſſidebunt.Ipſæ autem veſtes,

veſtes,ſunt ſtolæ albæ,de quibus dicitur:Et datæ ſunt illis ſingu- *Apoc.6.*
læ ſtolæ albæ.Stolæ enim baptiſmum:palmæ verò triumphũ in-
17 ſinuant. † Quartò,hæc alba veſtis corpus, ipſe verò albatus ani-
mam ſignificat.In prouincia Narbonen.hæc alba veſtis linea,in
ſummitate,cum filo rubeo ſuperſuitur:aut alia varietate inſigni-
tur,quodãmodo prætendens coronã.Nempè alba veſtis innocẽ-
tiæ ſtolam,quæ nobis in baptiſmo redditur ſignificat:rubea fim-
bria,quæ ſuperſuitur,Chriſti paſſionẽ, per quam baptiſmi ſacra-
mentum impletur,deſignat.Coronam prætendit, in ſignum co-
18 ronæ regni,vt præmiſſum eſt. † Rurſus ideò chriſmale candidũ
filo rubeo inſignitũ baptizatis datur,vt ſint ſoliciti ſeruare can-
dorem virtutum,quẽ in baptiſmo per paſſionem Domini rubri-
catum receperunt,iuxta ilud : Quare rubrum eſt veſtimentum *Eſa.66.*
tuum:vnde in Apocal.Beatus eſt,qui cuſtodit veſtimenta ſua, ne
nudus ambulet.Sanè albati ſeu neophyti huiuſmodi albam ve-
ſtem per ſeptẽ dies portant,quia hoc tẽpore,quod ſeptem diebus
agitur innocẽtiam per bona opera exercere oportet,iuxta illud,
quod ait Salomon:Omni tempore veſtimenta tua candida ſint,
& oleũ de capite tuo,nõ deficiat.In octaua verò die,illam depo-
nunt:quia in octaua ætate,quam dies octaua ſignificat,ab omni
opere vitæ præſentis ceſſabimus.Tunc enim aduenięte veritate,
omnis figura ceſſabit,quæ per candidã veſtem innuitur:nam tũc
erimus vtroque homine,id eſt,anima & corpore glorioſi.Rurſus
19 † hæc veſtis cãdida corpus ſignificat,quod omni tẽpore vitę no-
ſtræ,quod per ſeptenariũ agitur mundũ,ſeruare conuenit.In fine
verò vitæ noſtræ,illud deponimus,aliud glorioſum reſumpturi,
quod erit in octaua ætate.Meritò ergo illa ſeptem diebus ſerua-
mus,& in octaua deponimus,vnde Salomon:Da partẽ ſeptenam *Eccleſ.11.*
& octauã.Seruatur quoque hæc alba veſtis de ſabbato in ſabba-
tum,qñ in ſancto Sabbato,vel Pentecoſtes baptizati ſunt:ad no-
tandũ,quòd ſi munditiã corporis ſeruauerimus,de ſabbato tem-
poris,tranſituri ſumus, depoſitis corporibus, ad ſabbatũ æterni-
20 tatis.Et exuitur † in alio ſabbato,ad notandũ,quòd anima illius
de corpore exiens:ſabbatũ,id eſt, requiem inueniet:ſi eius veſtis
fuerit alba.Pari quoq; ratione cõfirmati,ſiue in fronte chriſmati
vſque ad ſeptimã diẽ lauari nõ debent.Cùm enim eccleſia tanto
tẽpore celebret aduentũ Spiritus ſancti,ſuper Apoſtolos:meritò
vnuſquiſque Spiritũ ſanctũ accipiens tanto tẽpore celebrare de-
bet illius aduentum,in ſe ſingulos dies pro ſingulis donis cele-
brando.Hæc autẽ veſtis vni impoſita,alteri poteſt imponi,ſi ne-
ceſſe fuerit:prout iam de panno,quo caput confirmati alligatur,
21 dicetur:quãuis melius ſit nouam habere. † In quibuſdam etiam

locis baptizatis dantur calciamēta, quæ ſunt Dominicæ mortis inſignia, vt exēplo eius, qui pro nobis paſſus & mortuus eſt, carnem ſuam vitiis & concupiſcentiis mortificet baptizatus: Datur † quoque cādela illuminata in manu baptizati: vt cum Dominus 22
ad nuptias venerit, ſit ſemper paratus ei in aula cœleſti occurrere cum luminariis virtutum & bonorū operum. De cereis etiam neophytorum ſupradictum eſt. † Sanè legitur in canone Grego. 23
ead. diſt. neque. Abſit quòd Iudæis baptizandis quadraginta dierum abſtinentia indicēda eſt: & ſi poſtquā baptizati ſunt apoſtatauerint, cogendi ſunt fidē ſeruare & filij quos circūciderunt, ab eorū conſortio ſeparētur: ſerui eorū circuncisi ab eis pro iniuria corporis ſui libertati tradantur. ead. di. pleriſque. & extr. de bapt. maiores. Et in concilio Agathen. ead. diſt. Iudæi. ſtatutū eſt, quod Iudæi baptizādi, qui de facili ad vomitum redeunt, nouem menſes, ſint prius inter catechumenos. Æger quoq; ſicut ait Cyprianus ead. diſt. nec quicquam, baptizari poteſt: mortuus verò non, nec euchariſtia ſibi dari, ſicut legitur in Bucardo lib. 4. cap. cauēdum eſt. & in lib. 5. cap. idem placuit. ſed ſicut in eod. lib. 4 cap. ſubitò legitur: Subitò obmuteſcens ſic: ſi tamen voluntatis præteritæ teſtimonium verbis habet aut præſentis annuit, in ſuo nutu. xxv. q. vij. is qui. † Prægnans verò mulier, ſi baptizetur, non intel- 24
ligitur ſecundum Iſido. ead. diſt. qui in maternis. & ca. baptizata. partus baptizatus in vētre: quia qui adhuc natus ſecundum Adā non eſt: ſecundū Chriſtum regenerari non poteſt: nec dici regeneratio in eo poteſt, in quo generatio non præceſſit: baptizandus ergo eſt, qui ex baptizato naſcitur. Tenendum quoque eſt, quòd diſcipuli & Apoſtoli baptizati fuerint. ead. diſt. quando. & c. ſeq. & not. in c. aliud, qui etiam alios baptizabant: prout dicitur ſub feſto Pentec. quod de Ioāne ſpecialiter Hiero. de pœ. di. ij. ſi enim in principio atteſtatur. & Aug. de Paulo de cōſe. d. iiij. ſi eos. Item ſtatutū eſt in cōcilio Carthagin. ead. diſt. mulier, ꝙ mulier quantūis docta baptizare non præſumat, niſi neceſſitate vrgente. Rurſus in concilio Lug. ead. diſt. ſi quis de alio. ſtatutū eſt, vt qui præterquam in mortis neceſſitate cum veteri chriſmate baptizauerit, deponatur. In cōcilio Herdenen. de conſe. d. iiij. omnis preſbiter. ſtatutum eſt, vt omnis Preſbiter † qui fontem lapideum ha- 25
bere non poteſt, vas conueniens ad hoc ſolum officium habeat quod extra Eccleſiam non deportetur. Debet ergo fons eſſe lapideus: nam & de ſilice aqua in baptiſmi præſagium emanauit. Sed & Chriſtus qui eſt fons viuus, eſt lapis angularis & petra. Hoc † quoq; notādū eſt, quod per circūciſionē delebatur olim peccatū 26
originale: & nunc per baptiſmū. ead. di. ex quo. extra eo. maiores

prout

prout ſub ti.de circõciſione dictũ eſt. Ideo autẽ originale peccatum omnibus nocet, quia quãdo Adam peccauit, nondũ aliquis ex eo fuerat materialiter proſeminatus: ead. di. quæris. & xxxiiij. q.iij. §.j. Ipſum autẽ originale peccatum in ipſa animæ infuſione contrahitur, quia tunc principales vires animæ debilitantur: hoc no. ea. diſt. nõ ex quo. in prin. Sed cùm originale peccatum cõtrahitur, ſolum ex carnis corruptione: quare imputatur animæ? Reſpõdeo quia anima cõdelectatur carni, vel melius vt ibidẽ quædam digna retributio notetur. Anima enim primi hominis prius peccãdo carnẽ ipſam corrupit: vnde modò corruptio carnis ani-
27 mas corrumpit: hoc no. ea. diſt. ſi nõ ſanctificatus. † Circa baptiſmi formã notãdũ eſt, ꝙ ſicut ait Alex. Papa iiij. extrà de baptiſmo c.j. ſi quis puerũ ter in aquã immerſerit in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, amen: & nõ dixerit: Ego baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: non eſt puer baptizatus. Sed & ſi immerſerit ter puerum, nihil dicens, baptizatus non eſt. Verùm
28 † tempore Apoſtolorum baptizando nil aliud dicebatur, niſi baptizo te in nomine trinitatis: de cõſe. d. iij. in ſynodo: & ita explicitè dicebant, vel etiã implicitè: vt potè. In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti: & baptizabant in ſtagnis & fluminibus. Sed B. Clemens ſecundus à B. Petro ex ipſius doctrina vnctionem olei chriſmatis addidit. Poſteà Leo Papa, Damaſus & Amb. exorciſmos & benedictiones & cæteras ſolẽnitates adiecerunt. Baptiſmi
29 † autem forma non vitiatur, ſi quid in ea ſuperfluè ponitur: hoc no. ead. diſt. ſi nõ ſanctificatur, vt ſi dicatur: Baptizo te in nomine Patris, & Filij & Spiritus ſancti, & diaboli, vel, Arma virũq; cano: vel ſi quid præmittitur formæ, vt ſi dicatur: Arma virũq; cano: & ego baptizo te, &c. Si verò aliquid interponatur, vt ſi dicatur: ego baptizo te: & Deus eſt: in nomine Patris, & Filij, &c. Dicũt quidã non eſſe baptizatum: alij verò cõtra dicũt. Si autẽ verborũ ordo formę mutetur, vt ſi dicit: Baptizo te in nomine filij, & Patris, & Spiritus ſancti, dicũt nõ eſſe baptizatũ: q̃a ordo verborũ, de forma eſt. Si verò mora naturalis & cõpẽdioſa interponatur: puta reſpirãdo, tuſſiendo, vel ſcreando, non obeſt. Cæterũ,
30 forma † ipſa pronunciari poteſt literaliter, vulgariter, Græcè, Latinè & Armenicè, hoc legitur & no. ead. di. mulieri & ca. ſeq. Iidẽ enim ſunt effectus, licet voces non ſint eædem, ſecundùm Ariſt. Vnde Græcus huc veniẽs baptizat in lingua Græca, & ecõuerſo: quia Apoſtoli loquebãtur variis linguis. Hinc eſt ꝙ ſi quis dicit, Baptizo te in nomine genitoris, & nati ſiue geniti, & sãcti flaminis: baptizatus eſt. Benè enim fit baptiſmus ſub nominibus ſynonimis. Sed ſi dicatur: Mergo te in nomine Patris, &c. non eſt

baptiſmus:quia illud verbũ mergo, non eſt ſynonimũ, cum illo verbo baptizo. Non fit etiam baptiſmus,ſi dicatur:Baptizo te in nomine trium perſonarũ,vel in nomine trinitatis,vel in nomine Chriſti:vel ſi baptizauerit in nomine tribus principiis,aut in tribus filiis, aut in tribus paracletis:vel ſi omittatur aliqua de trib⁹ perſonis puta Spiritus ſancti,vel filij,vel patris,vel etiam ſi diceretur in nomine paternitatis, & filiationis, &c. non eſſet bapiſmus.Item†ſi omitteretur hoc pronomen ego, dicendo baptizo, 31
&c.tenet quidem quia pronomen illud ſubintelligitur:vnde non deeſt.Sed etiã ſecundum Zachariã Papam.eadẽ diſt.retulerunt.ſi ſacerdos ſimplicitate ductus,nõ intẽdens errorẽ introducere,dixerit:Baptizo te in nomine patria, & filia, & Spiritus ſancta:baptiſmus non vitiatur:Si†verò dubitatur de aliquo, vtrum ſit ba- 32
ptizatus vel nõ:ſtatuit Alex.Papa iij. extrà de baptiſmo.c.j.quod baptizetur ſub hac forma:Si es baptizatus, non te baptizo:ſed ſi nondũ baptizatus es,ego baptizo te in nomine Patris, & Filij,& Spiritus ſancti,amen.Adhuc ſi † infans non poteſt naſci,ſed ſolũ 33
caput emittat,illud baptizetur prius quàm moriatur.ff.de reli.& ſump.fun.l. cùm in diuerſis. Sed ſi mater in partu moriatur,incidatur: & infans viuus de ventre extrahatur, & baptizetur. Circa †patrinos, qui in baptiſmo & confirmatione neceſſarij ſunt, di- 34
cẽdũ eſt,quod vbi infãs fari vel credere neſcit, patrinus interrogatur, & reſpondet pro eo, & in eius fide & profeſſione,baptizãdus ſaluatur. Quod etiam ſecundùm Iſidor. eadẽ diſt.paruuli. & ca.ſeq.in ægroto,muto,ſurdo,baptizandis contingit.Nam etiam legimus Syropheniſſam mulierẽ veniſſe ad Ieſum, & rogaſſe pro ſua filia ſpiritũ immundũ habente:& illã ad preces matris ſaluatã fuiſſe.Aug.quoque eadẽ diſt.nihil.&c.ſeq.iuſſerit,quod reſpõſio ipſius patrini ad celebritatẽ,id eſt,ſolennitatẽ pertinet ſacramenti,quaſi dicat,nõ ad neceſſitatem. Paruulum enim non fides illa,quæ in credentium voluntate cõſiſtit,ſed fidei ſacramentum fidelẽ facit:vnde fidelis vocatur,non rem ipſam annuendo,id eſt, profitendo:ſed ipſius rei ſacramentum,recipiẽdo.Sicut ergo paruuli alieno errore dãnati fuerant,ſic ex aliena profeſſione ſaluari poſſe neceſſe eſt.ea.di.illud. &c.ſeq.quare & cùm illi ad intelligibilẽ ætatẽ peruenerint,debẽt patrini inſinuare illis profeſſionẽ,quã pro eis fecerunt.†Porrò ſacerdos baptizans & Epiſcopus 35
cõfirmans ſibi illos obligãt, quod de eis curã ſpecialẽ gerãt:quia enim ipſe non omnibus poteſt curã ſpecialẽ impendere : idcircò patrino cõmittit,qui ſe pro illo fideiuſſorẽ cõſtituit,quod renatũ docebit orationẽ Dominicã,& ſymbolũ fidei,quę quilibet Chriſtianus adultus ſcire tenetur, vel in lingua Latina, vel materna:

& ſi

& ſi patrinus filiolũ docere neglexerit, grauiſſimè peccat. Item
36 †iuxta authoritatẽ Leonis Pa. di.& plures. vnus tantũ debet eſſe in baptiſmo,& vnus in confirmatione patrinus, ſiue vir, ſiue mulier, & hoc propter pericula, quæ conſueuerunt cõtingere in cõiunctionibus matrimonialibus. In quibuſdã tamen Eccleſiis cõtraria conſuetudine hoc derogatũ eſſe videtur: & hoc ideò quoniã ſi veniat in dubiũ de aliquo, vtrũ ſit baptizatus vel non, quãtò plures ſunt patrini,& teſtes baptiſmi, tãto fortius dubiũ excludetur, & tantò plures ad inſtructionẽ filiorũ ſe cõſtituũt debitores. Itẽ ſecundũ canonẽ, ea.di. in catechiſmo & in baptiſmo & in cõfirmatione vnus, & idẽ patrinus ſufficere poteſt, vbi neceſſitas cogit: aliàs ſinguloſ ſinguli ſuſcipiant. Verũ baptizatis ſeu confirmatis patrinorũ perfidia, qui non cõſentiunt non obeſt. Cùm igi-
37 tur patrinus †filiolũ inſtruere teneatur, & in fide ipſius baptizãdus ſaluetur, nullus debet patrinus effici, niſi ſciat Dominicã orationẽ,& ſymbolũ, eadẽ diſt. non licet,& c. ſed. in quibus ipſe tenetur filiolũ ſuũ inſtruere, cùm ſit fideiuſſor fidei illius: & eum debet cuſtodire pro poſſe, nè à fide& iuſtitia deuiet: caſtitatẽ cuſtodiat: iuſtitiã diligat, & teneat charitatẽ: vt potè reſpõſurus in die
38 iudicij de omni exceſſu illius. Sunt autẽ†quatuor genera perſonarũ, quas Eccleſia nõ ſuſcipit in patrinos. Primũ genus eſt Monachus, Abbas, Abbatiſſa, Moniales,& huiuſmodi. Secundum genus, ſunt infideles. Tertiũ, illi qui nondũ ſunt confirmati, eadem diſt. in baptiſmo. qui alios non poſſunt tenere in baptiſmo, vel in confirmatione, non enim veri debent vocari fideles: vnde nec veri teſtes eſſe poſſunt. ij. q. vij. non poteſt,& c. ſeq. Quartum genus eſt vir & vxor ſimul. xxx. q. iiij. quod videtur: niſi prius ambo votum emiſerint caſtitatis: ſi ambo eundẽ puerũ de fonte leuarẽt, ſpirituales patres eiuſdem fierent: vnde vlterius carnaliter commiſceri non debent, nec etiam (vt aiunt quidam) aliquis de ſacro fonte leuare debent aliquos de ſua cõſanguinitate, præſertim filium propriũ, vel filia, vel vxoris, vel ecõuerſo. extrà de cogn. ſpi. c. ij.& iiij. quia charitatis dilectio per baptiſmũ propagari debet.
39 Baptiſmi †ſolennitate completa, itur ad fontes, cum triplici litania & inde, quia ante baptiſmum & poſt, litaniæ circa baptiſteriũ peraguntur: pro eo ꝙ in Apoc. legitur. Iris erat in circuitu ſedis. *Apoc. 4.*
Iris, vt ait Beda, quæ fit Sole irradiante nubes, & quæ poſt diluuium fuit propitiationis indiciũ: ſignificat interceſſiones ſanctorum: ſedes, Eccleſiã ſignificat: nubes, ſunt viri ſancti. Iuxta illud Eſa. Qui ſunt hi, qui vt nubes volant? qui ante aduentum Chriſti *Eſa. 60.*
40 & poſt deuotiſſimè pro Eccleſia orauerunt,& orant. Fit †autẽ hîc litania circa fontes vſque ad Sancte Ioãnes Baptiſta, ora pro no-

*Luc.*15. bis:eò quòd ipſe primus inuenit vel docuit baptiſma. Deinde ſi-
militer cum trina litania reditur vſque ad : Omnes ſancti orate
pro nobis,ad oſtendendum , quòd ipſi orant pro filio baptizato,
qui mortuus fuerat & reuixit:perierat & inuentus eſt: vt in vera
fide trinitatis participet ſacramēto baptiſmi:vel vt Deum quem
confeſſus eſt diligat toto corde,tota mente,& totis viribus.Sanè
aguntur in quibuſdam Eccleſiis ſeptenæ litaniæ ante baptiſmū:
quia oramus ſanctos intercedere pro nobis vt Spiritus ſanctus,
cuius gratia ſeptiformis eſt, veniat ſuper aquā baptiſmi. In aliis
aguntur, qui nedum catechumeni baptizantur, vt Deus cuſtodi-
re dignetur quinque ſenſus corporum eorum, ne per eos illece-
bris ſecularibus incitati purificationem in baptiſmo acceptam
amittant. Trinæ etiam quandoque poſt baptiſmum aguntur : vt
credulitatem trinitatis in qua baptizati ſunt , & quam profeſſi
ſunt,toto corde,tota mente,totiſq;viribus diligant.Quidam etiā
cantant litaniā in eundo ad fontes propter ſpem,& inde redeun-
do propter rē : ad notandū quod ſancti orant pro baptizandis,vt
ſacramentum vera fide percipiant:& pro baptizatis , vt in ſacra-
mento veræ fidei percepto cōfirmētur. In fine litaniæ fiunt iux-
ta Apoſtolum petitiones,vt:Propitius eſto,parce nobis Domine:
& obſecrationes,vt:Per natiuitatem tuam, libera nos Domine:&
poſtulationes,vt Peccatores te rogamus audi nos. Quid † ſigni- 41
ficet cantus poſt baptiſmum,dictum eſt ſupra, vbi de cāticis agi-
tur.Cæterùm in quibuſdam Eccleſiis in lectionibus& litaniis ſe-
nes præcedunt , & iuuenes ſubſequuntur : vel quia ſenes ſeruus,
ſ. Eleazar adduxit Rebeccam , vt Iſaac iuuenis apprehenderet
eam : vel quia in baptiſmo iuueneſcit Eccleſia , & renouatur, vt
aquila iuuentus noſtra.Rurſus in quibuſdam Eccleſiis dum duo-
decim lectiones legūtur litaniæ dicuntur,& earum duodenarius
numerus per tres quaternarios clericorum impletur , quibus
oratur , vt in baptizandis doctrina capiat Apoſtolorum fidem
trinitatis ex quatuor virtutibus prædicatorum.

SVMMA.

1 *Confirmatio non debet dari ante ſeptimum diem , poſt baptiſma.*
2 *Spiritus ſanctus in confirmatione, eſt tanquam tutor pupilli.*
3 *Baptizatus bis vngitur chriſmate. Et quare.*
4 *Vnctio facta ab Epiſcopo in fronte, quid differt ab ea quam facit ſacerdos in ceruice , cum chriſmate.*
5 *Confirmari aut baptizari bis non debet quis.*
6 *Confirmatum cur percutiat in faciem Epiſcopus.*
7 *In confirmatione quid ligat Epiſcopus. & nu.* 8.
9 *Patrini qui non poſſint eſſe in confirmatione , vel baptiſmo.*

De confirmatione. Cap. LXXXIIII.

1 SExto loco de confirmatione dicamus. Siquidem † poſt baptiſmum ſequitur ſpirituale ſignaculũ, ſcilicet confirmatio, quòd profectò fit quãdo ad inuocationẽ Epiſcopi Spiritus ſanctus infunditur. ea. di. accepiſtis. Baptizatus autẽ confirmari non poteſt, niſi demũ poſt ſeptem dies poſt baptiſmum, propter ſeptẽ dona Spiritus ſancti, quæ recipiunt in baptiſmo. Nam pro ſingulis donis decet dies ſingulos celebrare. Alij dicũt quod ſtatim poſt baptiſmũ, eſt cõfirmatio inchoãda propter rationẽ ſcriptã ſub quinta feria cœnæ Dñi, vbi agitur de olei cõſecratione. Nam & Clemens Papa primò ſtatuit, vt baptizatus, quã citius fieri poſſit, cõfirmetur, quia non eſt perfectus Chriſtianus, qui hoc non neceſſitate, ſed incuria aut voluntate omittit. Hæc frontis chriſmatio, confirmatio dicitur, quia per eam Spiritus ſanctus datur ad augmentum & robur. extrà de ſa. vnct. cap. j. Vnde, cùm cæteras vnctiones ſimplex ſacerdos valeat exhibere: hanc non niſi ſummus ſacerdos, id eſt, Epiſcopus debet conferre: extrà de confir. quantò. quia de ſolis Apoſtolis legitur, quorũ vicarij ſunt Epiſcopi, quòd *Act.* 8. per manus impoſitionẽ Spiritũ ſãctũ dabãt, quemadmodũ Actuũ Apoſt. lectio manifeſtat. Cũ audiſſent, (inquit) Apoſtoli, qui erãt Hieroſolymis, quia recepiſſet Samaria verbũ Dei, miſerũt ad eos Petrum & Ioannẽ, qui cùm veniſſent orauerunt pro ipſis, vt acciperent Spiritũ ſanctũ, nondum enim in quenquã illorũ venerat, ſed baptizati tantũ erant in nomine Domini Ieſu: tũc imponebãt manus ſuper illos & accipiebant Spiritũ ſanctũ. Cuius aduentus per myſteriũ vnctionis deſignatur, quia columba in qua Spiritus ſanctus ſuper Chriſtũ in baptiſmũ deſcendit, ad veſperum in cataclyſmo reuertẽs ramum retulit oliuæ virẽtis: extrà de ſac. vnct. cap. vno. cuius vtiq; ſacramentũ Dauid Propheta prænoſcẽs, ex- *Pſal.* 103. hilarandam faciem in oleo prædicauit. Arnoldiſtæ tamen, perfidi hæretici, dicentes manuum impoſitionẽ ſiue conſolamẽtum fieri poſſe à quolibet homine bono, obiiciũt ad hoc quod præmiſſum eſt de eo, quod legitur in Act. Apoſt. quòd Ananias, Saulo, & Symeon, & Lucius Siren. & Manaen, Barnabæ & Saulo manus impoſuerunt, qui tamẽ nec Apoſtoli, nec Epiſcopi fuiſſe legũtur, & ex eo, quod prædicitur: miſerunt ad eos Petrum & Ioannẽ: apparet quod Epiſcopi debẽt illuc ire, vbi ſunt, quibus ſit neceſſe manus imponi: cumq; illuc venerint orant pro eis, dicẽtes: Emitte in eos ſeptiformem Spiritum ſanctũ, &c. Non enim diſcipuli dabant Spiritum ſanctum, ſed orabant, vt veniret in eos, quibus manus

2 imponebant. Hoc ergo agit † epiſcopalis confirmatio baptizato: quod tutor pupillo. Quid enim prodeſt amplã hæreditatem filio

relin

relinquere,niſi ipſe, vel lex,aut Præſes illi prouideant de tutore? paracletus quidem eſt eius conſolator in Chriſto,cuſtos & tutor baptizati,qui ſuadēte diabolo poſſet, ſicut & pupillus ſuā perdere facultatē,id eſt,baptiſmi vtilitatē ſi hunc nō haberet tutorem. In confirmatione ergo totius Chriſtianę religionis myſterij plenitudo cōpletur. In baptiſmo nanq; per Spiritū ſanctū datur remiſſio peccatorū:hic autē ipſe ſpiritus inuitatur vt veniat in domum ipſam , quā ſanctificauit,deſcendere, & habitare dignetur, & ad Epiſcopi inuocationem infunditur,ead.diſt. accepiſtis.vnde Vrbanus Papa inquit : Per manus Epiſcopalis impoſitionē,Spiritus ſanctus datur, ex quo cor fidele ad prudentiā & conſtantiam dilatatur:vt quis plenus ſit Chriſtianus.Bis † ergo vngitur chriſmate baptizatus,ſcilicet in vertice & in frōte:nā & ipſis Apoſtolis bis fuit datus Spiritus ſanctus.Primò in terra quādo Chriſtus exſufflauit in eos,dicēs:Accipite Spiritū ſanctū.Secūdò,à cœlo in die Pētecoſtes,ſed & ipſi Apoſtoli receperūt Spiritū ſanctū in baptiſmo.Nō enim credēdū eſt,ipſos nō fuiſſe baptizatos,qui alios baptizabant : vt præmiſſum eſt. *H*æc ergo duplex baptizatorum vnctio,ſignificat quod Spiritus ſanctus datus eſt Apoſtolis ſemel in terra,ad dilectionē proximi:& ſemel de cœlo, ad dilectionem Dei.Vnde ad notandū pulchritudinē donorū Spiritus ſancti, quæ in confirmatione cōferūtur,dicitur:Emitte in eū ſpiritū ſapiētiæ & intellectus,&c.Hæ ſunt veſtes,quibus induūtur filij Regis : de quibus dictū eſt:Dedit eis poteſtatē filios Dei fieri,his qui credūt in nomine eius:& de quib⁹ dicit Apoſt.Quotquot baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Non enim habet Chriſtū pro indumēto, qui donis Spiritus ſancti,quibus Chriſtus ab ipſa cōceptione ornatus fuit, nō eſt ornatus.Differt autē hęc † vnctio quæ fit in fronte ꝑ Epiſcopum, ab illa quæ fit in cerebro ſiue in vertice,per ſacerdotem.Primò,quia ſecundū Rabanū.de cōſe. di.v. nouiſſimè. in illa ſignatur ſupra baptizatū Spiritus ſancti deſcēſio ad habitationē Deo conſecrandā:in hac verò ſignatur vt eiuſdem Spiritus ſancti ſeptiformis gratia cū plenitudine ſanctitatis, ſcientiæ & virtutis venire in homine declaretur. Secūdò differūt, quia per illā, quæ fit in vertice,anima Chriſto deſponſatur: per iſtā verò,ditatur & dotatur. Item per illā oſtenduntur vulnera eſſe ſanata : per hanc plenitudo gratiarū confertur : quod ex verbis vtriuſq; vnctionis poteſt perpēdi.In collatione enim illius vnctionis dicit ſacerdos: Deus omnipotens pater Domini noſtri Ieſu Chriſti,qui te regenerauit ex aqua & Spiritu ſancto,quiq;tibi dedit remiſſionē omnium peccatorū:ipſe te liniat chriſmate ſalutis in vitā æternam. His verbis, quæ eſt ſalutatio in vitā æternā, per hanc vnctionem

Gal. 3.

3

4

obtineri

obtineri oſtēditur:ſed hæc verba trāſcendit Epiſcopus in vnctione confirmationis, dicēs: Emitte in eum ſeptiformē Spiritū ſanctum, tuum paracletum, de cœlis: ſpiritū ſapientiæ & intellectus, ſpiritum conſilij & fortitudinis, ſpiritū ſcientiæ & pietatis: & imple eum ſpiritu timoris Domini: & cōſigna eū ſigno ſanctæ crucis: propitiatus in vitā æternā: conſigna, inquā vt Spiritū ſanctū
5 non amittat. In † cōcilio. Thole. de cōſe. di. v. dictum, & cap. ſeq. dicitur, quòd nullus debet bis confirmari, ſicut nec rebaptizari. Poſt orationē, quā cōmuniter dicit Epiſcopus ſuper omnes cōfirmandos, ſi plures ſint ſingulariter cuilibet frontē linit in modum crucis, chriſmate, cum pollice, dicēs cuilibet: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti: Pax tecū. Quæ ſalutatio fit ad nouum hominem, qui dignus eſt ſalutari propter vitæ nouitatem: & qui ſecundum Deum creatus eſt in iuſtitia & ſanctitate, & veritate: interim enim, cùm erat vetus, non erat ſalutandus, ſed tantùm erat pro eo orandū. Ideò autē fit in modum crucis, & cum chriſmate, ſicut & omnia chriſmata cum crucis figura perficiuntur: de cōſe. diſt. v. nunquid. vt appareat, ꝙ eſt illius, per cuius crucem redemptus eſt, ſine quo ſignaculo non oportet nos ante Deū repræſentari. Quod fit cū pollice, quia ille in conſecratione Pōtificis eſt ad hoc ſpecialiter conſecratus. Vel quia omne datum optimum, deſcendit à patre luminū: ideò in fronte, quia ibi melius & citius videtur: vt ſic exterminator angelus videns eum hoc ſigno munitum, ad ſe non pertinere, pertranſeat: ſicut pertranſiuit domos Hebræorum in Ægypto, vbi vidit vtrunq; poſtem linitum ſanguine agni, & percuſſit primogenita Ægyptiorū, in domibus vbi hoc ſignum non erat. Quid enim eſt ſanguis agni, niſi fides paſſionis Chriſti? vterq; poſtis hoc ſanguine linitur, cùm fidem paſſionis Chriſti in corpore & mente geſtamus: in corpore, per myſterium: in mēte, per efficaciā. Ideoq; fit in fronte, quia perfectorum eſt, non in occulto, ſed in manifeſto Chriſti nomen ſemper habere. Hinc eſt quod Ioannes Apoſt. ait: Vidi ſupra montē Sion agnum ſtantē, & cum eo cētum quadraginta quatuor millia habentes nomen eius, & nomen patris eius ſcriptū in frōtibus ſuis. Stare enim & in monte, & cum agno, perfectorū eſt: & perfectio in confirmatione datur, vt præmiſſum eſt. Melius quoq; in fronte infigitur: in quo ſummus Pōtifex laminā auream figebat, in qua ſcriptum erat ineffabile nomen Domini: & vt baptizatus liberè confiteatur, quod credit: extrà de ſac. vnct. quia corde creditur ad iuſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem: memor eius, quod Dominus ait: Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, &c.
6 Subſequenter † Epiſcopus confirmatū percutit in faciem. Primò, vt

Exod. 12.

Apoc. 14.

Rom. 10.

vt tenacius memoriæ teneat,ſe hoc ſacramentũ recepiſſe. Secundò,quia hoc ſacramentũ datur baptizato ad robur fidei : vt præmiſſum eſt:vt,videlicet ſit ita fortis in fide in baptiſmo ſuſcepta, quòd vlterius corã quocunq; confiteri nomen Chriſti non erubeſcat. Tertiò,hæc percuſſio repræſentat manuũ impoſitionem, quoniam Apoſtoli per manus impoſitionẽ cõfirmabant. Quartò, ad terrendũ malignũ ſpiritum,vt fugiat:& ne redire audeat,ſicut fecit B.Benedictus,liberãs per alapã monachũ,qui à maligno ſpiritu vexabatur:vt legitur in dialog.Greg.lib.2 ca.32. † Duo ergo 7
facit Epiſcopus:primum,quia eum vngit in fronte:ſecundũ, quia ipſum percutit in facie:Vnctio ſignificat vnguentũ gratiæ quantum ad actus audaces aggrediendi ea, quæ pertinẽt ad fidẽ : percuſſio verò fit,ne vlterius cõfundatur, aut timeat cõfiteri nomen Chriſti,quaſi dicat Epiſcopus cõfirmato: Ita ſis fortis,vt quicunque ſic te percuſſerit, vel quocunq; alio modo tibi confuſionem fecerit:pro eo,quia Chriſti fidẽ cõfiteris : tu in his omnibus non erubeſcas:percuſſi enim in facie erubeſcere ſolẽt. Similiter etiam fit alicubi,propter candẽ cauſam militibus nouis.Fieri poteſt cõfirmatio in cãpo,melius tamẽ fit in eccleſia,aut in atrio eccleſiæ. In Bucardo lib.iiij.cap.Epiſcopus.In cõcilio Aurelianen. de cõſe. diſt.v.vt ieiunij.ſtatutũ eſt,vt ſacramentũ confirmationis à ieiunis & iuuenibus perfectæ ætatis puta duodecim vel quindecim annorum ſeu adultis monitis prius peccata confiteri conferatur: hodie tamen,quã citius poteſt,hoc fiat,vt præmiſſum eſt. Chriſmato autẽ † aliquo pãno albo frõs ſua circuncingitur, ne recens 8
vnctio defluat aut deleatur,& ſeptima die deponitur,ſicut ſuprà. vbi agitur de baptiſmo,dictũ eſt.Et in cõcilio Beluacen.de conſe. d.iiij.ſi quis noluerit.dicitur : quòd pãnus chriſmalis, quo caput pueri in fronte per Epiſcopũ,vel in vertice per Presbyterũ chriſmati circuncingitur: poteſt iterũ ſuper alium baptizatũ imponi. Item non † confirmatus,nõ poteſt alium tenere in baptiſmo, vel 9
in confirmatione, nec vir & vxor, vel conſanguineus, vel etiam plures teneant confirmandum,prout in baptiſmo dictum eſt.

SVMMA.

1 *Altaria cur cooperiantur ſabbato ſancto.*
2 *Sabbato ſancto Miſſa aliter & præter morẽ celebratur. Et quorſum.*
3 *Campanæ cur pulſentur, dum cantatur Gloria in excelſis, ſabbato ſancto.*
4 *Sabbato ſancto, cur non dicatur graduale, ſed allelu-ia,& tractus. Et cur eodemmet die lumen non portetur ad Euangelium,ſed incenſum.num.5.*
6 *Sabbato Paſchatis cur omittatur offertoriũ.Item poſtcõmunio nu.7.*

8 *Sabbato*

8 *Sabbato Paſchatis, cur breues veſperæ: & vnà cũ Miſſa terminẽtur.*
9 *Sabbati Paſchatis priuilegium.*

De Miſſa. Cap LXXXV.

SEptimo loco de Miſſa huius diei dicendũ eſt. In qua quidem
1 plura ſunt notabilia. † Primò quòd ante Miſſam altaria cooperiuntur: quod fit, quia iam eccleſia incipit reſurrectionis præludia celebrare. Magna enim pars huius officij ad illam pertinet, & in reſurrectione Chriſtus, qui per altare ſignificatur, ſtola corporis indutus eſt. Item miniſtri altaris, pretioſis & ſplendidis ſunt veſtibus decorati, ad ſignificandum, quòd neophyti ſunt indu-
2 mentis virtutum ornati. † Item Miſſa ideò non cantatur ſolito more, quia in ea non dicitur introitus, qui eſt caput Miſſæ, eò quod ille, qui eſt caput & principium noſtrum, ſubtractus eſt, & in ſepulchro ſilet: & nocte reſurrectionis licet reſurrexiſſet, tamẽ à ſuis neſciebatur: vnde cùm Maria Magdalenæ inuenit monumentum vacuum, credidit eum eſſe ſublatum. Hac enim die, & in vigilia Pentecoſtes, ſeruamus antiquũ eccleſiæ morem, qui fuit ante Papam Cœleſtinum: ſecũdùm quẽ introitus in Miſſa nõ dicebatur, ſed à Κύριε ἐλεήσον incipiebatur. Incipit ergo à Κύριε ἐλεήσον officium, quòd eſt quędam vox lætitiæ: de hoc quòd neophyti ſunt renati, rogat eccleſia, vt Dominus eos in nouitate cõſeruare dignetur. Omnia enim quæ dicuntur vſq; ad Euangelium ad eos referũtur. Sequitur Gloria in excelſis, quòd ideò cantatur. Primò, quia pax data eſt renatis, quæ ab Angelis nuntiata eſt in nocte natiuitatis: cùm ergo ipſi ſint renouati gratia Dei, poſſunt cantare cum Angelis. Secundò ideò, quoniam Angeli, qui primò illud nato Domino cantauerunt: pro renatis in baptiſmo gloriãtur. Tertiò, quia reſurrectio Chriſti proxima eſt: ideò dicitur iſte angelicus cantus: & cum ipſis Angelis chorus exultat perſo-
3 nanti melodia, & campanæ ſiue † ſigna etiam concrepant, quæ hactenus fuere muta. Collecta etiã de renatis manifeſta eſt, quæ eſt: Deus, qui hanc ſacratiſſimam noctem gloria dominicæ reſurrectionis illuſtras: conſerua in noua familiæ tuæ progenie ſpiritũ adoptionis, quẽ dediſti, &c. Cui præmittitur, Dominus vobiſcum, & non Pax. vt iam dicetur. Similiter epiſtola refertur ad eos, videlicet: Si conſurrexiſtis cum Chriſto quæ ſurſum ſunt, quęrite, vbi Chriſtus eſt in dextra Dei ſedens: ad Coloſ. 3. cap. quaſi dicat, reſurrexiſtis in baptiſmo à peccatis, ſicut Chriſtus reſurrexit ab omnibus infirmitatibus ſuis. Sed ad quid debent laborare reſurgentes, niſi quæ ſurſum corda obtineant? Ideò dicitur: Quæ ſurſum ſunt, ſapite: non quæ ſuper terram, id eſt, cœleſtia non terrena, vobis ſapiant: & additur, mortui enim eſtis, & vita veſtra abſ-

condita

condita eſt, cum Chriſto in gloria. Mortui enim eſtis peccato, & mortui eſtis vobis: vt iam non vobis, ſed Domino viuatis, ſicut
Galat.2. dicit Apoſt. Viuo ego, iam nō ego, ſed viuit in me Chriſtus. Vita autem veſtra abſcondita eſt in Deo: ideò quia nondum apparet, quid futuri eſtis: ſed cùm apparuerit Chriſtus vita veſtra, apparebitis cum ipſo in gloria: Ecce ad quid debeant tendere neophyti, ſcilicet vt ſint & appareant cum Chriſto in gloria: ad quā repræſentandam miniſtri altaris ſolennes veſtes induunt, vt renatorū ſtolam innocentiæ demonſtrēt: in epiſtola verò baptizati inſtruuntur, poſt epiſtolam verò ſequitur allelu-Ia, quod eſt vox angelica, ſiue canticum Angelorum, ſicut oſtendit Ioan. in Apoc.
Apoc.19. dicens: Audiui quaſi vocem tubarum multarum in cœlo dicentiū allelu-Ia: quia Angeli gloriātur propter baptizatos à diaboli ſeruitute ereptos & ad fidem cōuerſos. Et † dicitur allelu-Ia ſine 4
graduali, ad ſignificandū, quòd caput noſtrum quieſcit: vbi enim eſt quies, ibi non eſt motus: vbi autem non eſt motus, ibi non eſt aſcenſus de gradu in gradū: quod ſignificat graduale: ideò autem graduale non dicitur quia baptizati nondū per opera in virtutibus gradum fecerunt. Dicitur autē tractus, qui ſignificat patientiam, per quam expectare debent gloriā ſempiternam: quam ſequens ſabbatum in albis repræſentat: in quo ſabbato non cantatur graduale, quia ibi non eſt neceſſarium bonū opus, vel tractus: quia nec patiētia: ſed duplex allelu-ia, pro duplici gloria, ſcilicet animæ & corporis: de hoc ſub tit' de ſeptē diebus poſt Paſcha dicetur: & præter morem ante tractum ponitur alelu-ia, quod eſt quædam vox lætitiæ, ad notandū lætitiam neophytorum, quam habēt de ſpirituali natiuitate. Sed quia graues ſunt labores viæ, ſequitur tractus, qui dicitur à trahendo. Ad idē tamen inuitantur neophyti in verſu allelu-ia: & in tractu videlicet ad Dei laudem. Nam allelu-Ia, ſonat: Laudate Dominum: & in verſu allelu-Ia dicitur. Cōfitemini do. id eſt, laudate do. & additur cauſa: quoniam bonus eſt in ſe, & nobis: cum quibus miſericorditer & benignè egit dimittendo peccata in baptiſmo: & cantatur in tono reſurrectionis, ſ. octauo. Sed quia effectus benignitatis poſſet eſſe ad tempus, ideò ſubditur: quoniam in ſeculum miſericordia eius. Ad idē etiā inuitantur in tractu, ſcilicet, Laudate Dominū omnes gentes, &c. quoniā confirmata eſt, &c. re verà firmatur miſericordia, quæ in æternum durat, ſicut in verſu allelu-Ia dictū eſt. Hæc autem duo, ſcilicet miſericordia & veritas in Pſal. iunguntur: vt nec miſericordia iniuſta, nec veritas nimis auſtera credatur. xl. di. diſciplina xxiiij. q. iiij. nō eſt iniuſta. Quare duplices laudes dicūtur, & quare tractus, & quare ſub humiliori lingua, dicitur, ſub

titu.

tit. de vij.diebus poſt Paſcha dicetur. Secundò,& allelu-Ia, ideò
prius,quàm tractus dicitur:quia Hebræa lingua,mater eſt nobi-
liſſima omniũ linguarum propter authoritatẽ diuinæ Scripturæ:
Latina verò inferior,quaſi filia:prætereà allelu-Ia ſignificat Iu-
dæos prius conuerſos:tractus, gentiles poſteà credentes. Tertiò
dicitur primò allelu-Ia,in memoriã prioris ſtatus Adæ.Sequitur
tractus in memoriã ſequẽtis.Pręcedit etiã allelu-Ia propter gau-
dium reuertentiũ de captiuitate Babylonica.In aliis verò diebus
graduale præcedit allelu-Ia propter profectũ proficientiũ.Dein-
de ſequitur Euangeliũ: Veſpere autẽ ſabbati, quæ luceſcit in pri-
ma ſabbati:Matth.28.in quo de ſolicitudine mulierũ , circa Dñi
ſepulchrũ:& de myſterio Angelorũ,& de reſurrectione Saluato-
ris agitur:vſque nunc enim fuit ſacrificiũ neophytorum,ſed de-
hinc reſurrectio ad memoriã reuocatur. Et nota, quòd veſpere
ſabbati hîc accipitur ꝓ nocte:& eſt ſenſus,veſpere ſabbati,id eſt,
in nocte ſabbati.Sed quia credi poſſet,quòd veniſſent mulieres,
in principio noctis,vel in medio,idcirco adiunctum eſt,quæ lu-
ceſſit in prima ſabbati, i. quæ pertinet ad lucem primi ſabbati.
Luceſcerat eñ iam,qñ venerat Maria Magdalena,& altera Ma-
5 ria videre ſepulchrũ,&c. Ante † Euangelium autẽ non portatur
lumen,nec etiã in quibuſdã Eccleſiis candelabra cum luminariis
ſtant,ad Miſſam ſuper altare.Primò,quia ille qui eſt lumẽ non-
dum nobis redditus eſt:quoniã eius reſurrectio nondũ erat ma-
nifeſta:imò credebatur adhuc in ſepulchro latere. Secundò,quia
mulieres Chriſtũ non Deum, ſed ſolummodo eſſe mortalẽ cre-
dentes:occultè ſine lumine ibant ad ſepulchrũ,vt vngerent cor-
pus Ieſu. Tertiò,ad notandũ cæcitatem cordis ignorantiũ ipſum
reſurgere poſſe.Incenſum tamen fertur,in ſignum,quòd mulie-
res tulerunt aromata,vt vngerent Ieſum. Rurſus accenſa lumi-
naria non feruntur,ſed incenſum fit. Ad notandum , quòd tunc
orationis affectio, quæ per incenſum exprimitur , animis infir-
morum non deerat,ſed veritatis lux,quæ per accenſa luminaria
deſignatur,eis certitudinaliter non clarebat propter Domini ſe-
pulturam. Poſt Euangelium,non dicitur : Credo,vt per hoc in-
firmorum animorum dubitatio denotetur. Quædam tamen Ec-
cleſiæ dicunt hac die:Credo,& per totam ſequentem hebdoma-
dam : quo renati aſſeuerant ſe in Deum tendere , & ea quæ de
6 Chriſto dicta ſunt in Euangelio, firmiſſimè credere. † Offerto-
rium quoque non dicitur,in quo ſignificatur. Primò , ſilentium
mulierum : quæ territæ quaſi cum ſilentio receſſerunt à monu-
mento , ad quod iuerant, vt Chriſto vnguentum offerrent. Se-
cundò , ꝙ ipſæ venientes iuxta legis mandatum vngere corpus

Ieſu latenter venerunt ad ſepulchrum,& contra illud in ſilentio ſteterunt,timentes reſpondere Angelo,vel cuſtodibus ſepulchri: ergo earum more cantores ſilent. Tertiò,quia nondum ſurrexit, qui det nobis quod offerre poſſumus. Cantatur autem ſanctus, ſanctus,ſanctus, quod eſt Angelorum cãticum,quia Angeli tanquam nihil timentes in ſepultura Domini,& eius reſurrectione, quam non tacuerunt,ſuũ habuerunt myſterium. In canone etiã, ſ.infrà actionem,fit mentio de renatis. Agnus Dei non cantatur, tum quia nondum ſurrexit,quòd ipſi ſcirent, qui in die reſurrectionis dixit diſcipulis : Pax vobis. Tum qui diſcipuli tunc deſperauerant,neque credebant eũ eſſe Deũ, qui redimeret Iſraël.
Luc. 24. Vnde Cleophas dixit:Nos ſperabamus, quòd ipſe eſſet redẽpturus Iſraël.q.d.iam non ſperamus:imò deſperamus. Sed & mulieres,quæ venerunt ad monumentũ,credentes corpus ſublatũ eſſe, non credebant, quòd ipſe peccata mundi tollere poſſet. Vnde &
Ioan. 10. Maria Magdalena,quæ fuit magis ſollicita,audiuit à Dño:Noli me tangere:nondum enim aſcendi ad patrem meum, ſubaudi in corde tuo,id eſt,nondũ credis me eſſe æqualem patri : ergo non credis me tollere poſſe peccata mundi.In quibuſdam tamen Eccleſiis dicitur ter:Agnus Dei ſine,Dona nobis pacem, non datur etiam pax, in deteſtationem oſculi proditoris : & quia Chriſtus qui eſt vera pax noſtra,nondum pacem nuntiauit, quia nondum ſurrexit qui in die reſurrectionis Apoſtolis ait:Pax vobis. Vnde fortè hic modus ſalutationis, ſcilicet : Pax vobis,ab Epiſcopo in principio huius Miſſæ non dicitur,licet differtur:vt nouam ſalutationem in die reſurrectionis ſuæ populus affectuoſius amplectatur.In aliquibus tamen Eccleſiis pax datur,eo quòd gloria in excelſis cantatur. Poſtcommunio etiam non cantatur. † Primò 7
ad notandum,quòd non erãt tunc qui in fide Chriſti cõmunicarent. Secundò quia baptizati nondum communicauerunt,ſed in die Paſchæ communicare debent. Tertiò, quia nondum ſurrexit qui nobis dat,quòd communicemus. Quartò,quia veſperæ quæ ſequuntur,vicem obtinent poſtcõmunionis. Quintò,quia omnes tacuerunt in Chriſti cõprehenſione,& crucifixione,ideò cantores tacent. Cantoribus igitur tacentibus ſacerdos ſuum implet officium, quia Apoſtolis de reſurrectione dubitantibus, & mulieribus timentibus,& nil dicentibus,Chriſtus ipſe per ſuã glorioſam apparitionem,quibus voluit fecit ſe manifeſtum.† Con- 8
ſequenter inter cœnandum,id eſt,dum ſacerdos cõmunicat,adiiciuntur breuiſſimæ veſperæ,ſ.Laudate Dominum omnes gentes: quæ quaſi nõ ſunt veſperæ,quia ſabbatum æternæ quietis, quod per hoc ſabbatum figuratur,nullã habet veſperam:fit etiam offi-

cium

cium breue propter ipſos neophytos quibus omnia debent breuiter cãtari:maximè proximò die,ne eis generetur faſtidium ex prolixitate:vnde ſub vna collecta Miſſa,& veſperæ claudũtur,ne fortè ſi finita Miſſa dicerentur veſperæ,neophyti nõ auditis veſperis recederẽt credẽtes habere licentiã abeundi. Vnde ideò totum officiũ ſub vna oratione cõpletur,qm̃ ſacramentũ baptiſmi in Chriſti paſſione cõſummatur. Vel ideò dies hæc in Miſſa,non in veſpera terminatur, vt Chriſtus qui nos morte redemit, ſine fine laudetur,qui eſt in ſecula benedictus. In quibuſdam autẽ Eccleſiis cãtatur Pſal. Laudate Dñm,ſine gloria:quia filius,qui eſt tertia perſona in trinitate,nondũ ſcitur eſſe nobis redditus. Rurſus inuitantur neophyti, ad laudem Dñi per Pſalmum illũ:Laudate,& ipſi ſe laudare reſpondent,dicentes:quaſi vnus homo, per
9 ſe vel per alios: Magnificat anima mea Dñm. Hoc eſt † ſabbatũ priuilegiatum eſt:quia in eo fiunt ordines,catechumeni poſt baptizantur,cereus benedicitur & plures lectiones leguntur.

S V M M A.

1 *Paſchale tempus,quid ſignificet.* 2 *Paſcha,quid,& vnde dictum.*
3 *Paſcha, cur potius Græca,quàm Hebraica lingua nomen ſortitum, aut potius Latina,nu.4.* 5 *Paſchatis tempus,vnde incipit,& quò terminetur.* 6 *Paſchatis ſolennitas celeberrima omniũ, & variè pro varietate regio. num.9.* 7 *Paſchatis die nihil comedendum,quod nõ ſit benedictum à ſacerdote,ac ſigno crucis ſignatum,num.8.* 10 *Paſchales feriæ quot celebrandæ.*
11 *Paſcha ſemper celebrandum die Dominico. Et quorſum, ibid. & num.12.13.14. & infrà.*
15 *Paſcha triplex fecerunt Iudæi,quod erat figura noſtri Paſchatis.*
16 *Paſchatis ſeptem ſeptimanæ.* 17 *Paſchale tempus dicitur,quinquageſima.* 18 *Paſchate nos debemus adinuicem ſalutare, & oſculum præbere, ídque Romani Pontificis exemplo.*

De ſancto die Paſchæ. Cap. LXXXVI.

SEquitur videre de feſto Paſchali,de quo primò aliqua generalia præmittemus:cõſequenter verò de nocturno huius diei
1 officio:poſtmodũ de diurno aliqua ſupponemus. Siquidẽ † tempus Paſchale,ſignificat tempus illud,quod erit poſt diem iudicij: qñ videlicet ad patriã vitæ quam per Adam amiſimus, Deo propitiante regrediemur:qua cõſideratione poteſt dici hoc tempus regreſſionis,quod tamen incipit in octaua. In hac autẽ die reſurrexit Dominus,quæ eſt mũdi prima:& rediẽs ad caput, eſt octaua:vt dicetur in procœ.ſeptimæ partis,de qua dicitur in Paralip. in tit. Pſalmorum: quam octauam, ſicut ſeptem mundi ætates præcedũt,quarum ſex ſunt viuentium, & ſeptima dormientium:

ſic & ſeptem dies noſtræ reconciliationis hanc diem præcedunt: ſic quoq; ſeptẽ dominicæ à Circundederũt, vſq; ad Lætare Hieruſalẽ, præceſſerunt, quas interpoſita dominicæ paſſionis memoria hæc dominica octauæ ætatis repræſentatiua ſequitur: in qua etiã repræſentatur, quod ſicut octaua eſt eadẽ cũ prima, ſic reſtituetur homo in idipſum: & ad id quod fuerat conditus; imò ſupra primæ originis reparabitur dignitatẽ, & cõſequetur corporis & animæ feliciſſimã immortalitatem. Qualiter dominus tribus diebus, & tribus noctibus fuit in ſepulchro, & qua hora reſurrexit: & qua hora hoc tempore, debet dici officiũ matutinũ: & quare hac die Paſcha celebratur, dictũ eſt ſub iiij. feria cœnæ Domini, & ſub ſabbato. Sanè † πάσχα Græcum nomen eſt quod Hebraicè 2
dicitur Phaſe: quod Latinè tranſitus interpretatur, ſecundùm Bedam. Non ergo dicitur Paſcha, à paſſione ex eo, quia πάσχειν Græcè dicitur, pati Latinè: ſed dicitur à tranſitu: & hoc primò ſecundùm hiſtoriã ex eo, quod exterminator Angelus videns ſanguinem in foribus Iſraëlitarum pertrãſiit, nec eos percuſſit: tunc etiam populus ex Ægypto trãſiuit, id eſt, exiuit: tertiáq; die ma-
Ioan. 13. re rubrũ pertrãſiuit. Secundò, ſecundũ allegoriã, quia eccleſia in hoc tẽpore trãſiuit per baptiſmũ ab infidelitate ad fidem. *Tertiò, ſecundũ tropologiã, quoniã hoc tempore trãſimus per cõtritionẽ, & cõfeſſionem de vitiis ad virtutes, vt infrà dicetur. Quartò, ſecundũ anagogẽ, quia tunc Chriſtus trãſiit à mortalitate ad immortalitatẽ, & faciet nos etiã trãſire: vnde in Euãgelio: Cùm vidiſſet Ieſus, inquit, quia venit hora, vt tranſiret de hoc mundo ad patrẽ, &c. Nominamus † autem hãc diem Græco & non He- 3
braico vocabulo: licet lingua Hebraica dignior ſit tãquã mater. Primò, ne in hoc videamur iudaizare. Secundò, ne in hoc imitemur quoſdã hæreticos, dicentes Euangeliũ ſine cæremonialibus nõ ſufficere ad ſalutẽ. Itẽ vtimur Græco & nõ Latino † vocabulo, 4
propter authoritatẽ: quoniã Græca lingua antiquitus Romæ & in Italia tantæ fuit authoritatis: vt non ſolũ dies ſolẽnes Græcis nominibus nuncuparẽtur, vt Paſcha: Pentec. ὑπαντή, & Epiphania: verũ etiã dignitates: vt Apoſtolicus, Patriarcha, Archiepiſcopus, Epiſcopus, & huiuſmodi. Iſidorus tamẽ dicit, quòd Paſchæ vocabulum, nõ Græcum, ſed Hebraicũ eſt: & Innocen. tertius dicit in quodã ſermone, quòd Paſcha Hebraicè dicitur à Phaſe, quod eſt trãſitus: Græcè verò à *πάσχειν, quod eſt pati. Aug. dicit quòd hoc nomen, Paſcha, per diuinã diſpoſitionẽ cõpactum eſt, ex hoc nomine Græco πάσχειν, quod pati interpretatur: & ex hoc nomine Hebræo Phaſe, quod trãſitus interpretatur: nam hæc duo côueniũt in hoc nomine Paſcha: tam ſecũdum ſignificationem, quàm ſecun

ſecundùm vocẽ:ſecundùm ſignificationem qm̃ in paſſione Chriſti fuit eius trãſitus:vnde meritò hoc nomen habet intellectum vtriuſque nominis,& eſt Latinũ:vt ſic ex duabus linguis fiat tertia,ſ.Latina:& eſt hoc nomẽ Paſcha primę declinationis,& neut. gen.quòd ſolum in tribus Græcis nominibus inuenitur,ſ.Paſcha, manna,& mammona.Vel eſt tertiæ declinationis,vt dicatur Pa-
5 ſcha,paſchatis:ſicut dicitur phãtaſma,tis. Vocatur † autẽ Paſcha ipſa dies reſurrectionis & etiã tempus à dñica in ramis palmarum,vſque ad octa.Paſchæ : & in dñica ipſa inducebatur agnus, qui in v.feria immolari debebat. Verumtamen ſecundùm vulgi conſuetudinem,dñica in ramis Pal.dicitur Paſcha floridum feria vj.Paſchæ,hodierna verò dies Paſcha:olim tñ propriè dicebatur, Paſcha,dies illa in qua agnus immolabatur. Solennitas Paſchæ autẽ antonomaticè dicitur ſolẽnitas ſolennitatũ, eò quòd cæte-
6 ras ſolẽnitates huius ſolennitatis nobilitas † antecedit,& omnes dies dñici ſunt octauæ huius feſti,vt dicetur in procẽm.vij.partis: & in ea omnia lætitiæ inſignia proponũtur,templũ quoq; mundatur,& ornatur in parietibus, quia in eis cortinæ & pallia extendũtur:& in choro dorſalia,& tapeta extendũtur,& banchalia diſponũtur. Velamen etiã quod erat ante crucẽ,vel in altũ dirigitur,vel remouetur,vel retrò altare ponitur,ad notandũ, quòd prius occulta modò ſunt manifeſta:altare quoq; ſuis ornamẽtis decoratur:vt in quibuſdã Eccleſiis vexillis,quæ ſignificãt victoriam Ieſu Chriſti , crucibus, & aliis. De quo & de velaminibus triũ colorũ quæ hac die in tribus lectionibus de altari remouẽtur,& de triplici ornatu materialis tẽpli, dictũ eſt in j.parte ſub tit.de picturis.Miniſtri quoq; ad decorẽ huius ſolẽnitatis,ſe balneis prælauãt:barbas & coronas tondent,capillos deponũt,veſtes ſiue cappas nigras deponũt,& albas induunt,quæ licet ad decorẽ fiant, ad ſpirituałẽ quoq; hominẽ referũtur. Non enim lauamur ad voluptatẽ,ſed ad ſignificationẽ,vt ſcilicet per exteriorem lotionẽ corporis,interiorẽ animæ debere fieri oſtẽdamus,barbas & coronas tondere eſt ſuperfluitates,& vitia deponere:capillos ſuper aures tõdere,eſt quinque ſenſus corporis, ad ſeruiendũ Deo expeditos habere:nigras veſtes ſiue cappas exuere, eſt aſperitatẽ pœnitẽtię deponere:albas ſiue ſuperpellicia induere,eſt ſtolã immortalitatis firmiter expectare,vel per veſtem albã ſignificamus innocentiæ ſtolã renatorũ:vel per hoc repræſentamus hodiernã apparitionẽ Angelorũ,qui in veſtibus albis apparuerunt. In hac
7 † ſancta die nihil,quod à ſacerdote non ſit benedictũ comedere debemus:qa inimicus noſter nunc nos magis ſatagit ſupplãtare. Vnde in quibuſdã locis quæcunque comedi debẽt ad Eccleſiam

portãtur,&in atrio vel veſtibulo Eccleſiæ cũ cruce,& aqua benedicta:&in veſtibus ſacris à ſacerdote benedicũtur. Hinc eſt,quod hodie agnus à ſacerdote benedicitur,ad repræsẽtãdũ,quod Deus per Moſen & populũ agnum comedi iuſſit in figurã IeſuChriſti, cuius ſanguine omnia primogenita ſibi de mũdo redemit,&Angelo in nocte illa omnia primogenita in Ægypto percutiẽte populũ ſuũ ſeruauit agni ſanguine prænotatũ. Agnus aũt ſecũdum Ro.ordiẽ nõ ad altare,ſed ad mẽsã benedicitur. In quibuſdã etiã locis benedicitur lac & mel in memoriã eius, quod Dñus inquit patribus noſtris Abrahã,Iſaac,& Iac. Introducã vos in terrã fluẽtẽ lac & mel. Nullus†debet etiã vnquam aliquid comedere, niſi 8
prius ſaltẽ ſigno crucis facto. Vnde legitur in dialogo Greg.Papæ,li.1.c.4.quod cùm quædã monialis iret per hortũ, lactucã ſine benedictione comedit:& ſimul dæmonẽ, qui ſuper eam erat, ſuſcepit: qui eam multũ vexauit. Nos quoq; vidimus in ciuitate Bonon.puellã à duobus ſpiritibus immũdis,& malignis triennio vexatam. Cũque à quodã perito volente illos cum exorciſmis & abiurationibus ab humano corpore pellere,interrogarẽtur,qualiter corpus mulieris intraſſent:reſponderunt, quod ſedebant in quodã malo granato,quod ipſa puella comederat:qui tandẽ virtute adiurationũ nobis præſentibus ab humano corpore receſſerunt.†In quibuſdã quoq; locis hac die in aleis:in natali Prælati, 9
cum ſuis clericis ludũt:vel in clauſtris,vel in domibus Epiſcopalibus:ita vt etiã deſcendant ad ludũ pilæ, vel etiã ad choreas, & cantus quod vocatur libertas decembrica: quia antiquitus conſuetudo fuit apud gentiles,quòd hoc menſe ſerui,paſtores, & ancillæ quadam libertate fruerentur:& cum Dominis ſuis dominarentur,& cum eis facerent feſta,& cõuiuia,poſt collectas meſſes: laudabilius tamen eſt à talibus abſtinere.In pleriſque etiã regionibus mulieres ſecunda die poſt Paſcha verberant maritos ſuos, die verò tertia mariti vxores ſuas.Sicut & antiquitus licebat ſeruis dominos ſaltem in crimine adulterij accuſare impunè. xij. q. ij.quæſtionum.Hoc autem fit,ad notandũ, quod debent ſe inuicem corrigere, ne alter ab altero hoc tẽpore exigat debitũ tori. Statutũ eſt enim de conſec.diſt.ij.omnis homo, xxiiij. ca.j.quod cùm hac die cõmunicare debeant,tribus præcedentibus & tribus vel quinque,vel ſeptẽ ſequentibus diebus,ab amplexibus vacent:
3. *Reg*.12. quod ſumptum eſt à Dauid, qui cum pueris ſuis accepturus panes propoſitionis, ait ad Abimelech ſacerdotem: Continuimus ab heri,& nudiuſtertius. de conſec. diſt.ij.tribus.x.q.j. hanc conſuetudinem. His†tribus diebus primis ſolenniter eſt feriandum: 10
in ſequentibus verò,licet viris ruralia opera,quæ magis neceſſaria

ria ſunt exercere:ſed fœminis nō licet nere: nunquã autem choreas ducere:quia ſecundũ Greg.melius eſt fodere,& arare, quam choreas ducere.Inde eſt,quod hi ſinguli dies ꝓpria habẽt reſpõſoria:cęteris verò in quibuſdã eccleſiis mutuata.in aliis tamẽ habẽt etiã vſque in quintã feriã propria. Fiunt quoque apud quoſdã hoc tempore aquarũ dimerſiones, ne quia homines vigilauerũt in quadrageſima, in his ſanctis diebus dormire velint.
11 †Hoc quoq; notandũ eſt, quod Paſcha noſtrũ ſemper debet fieri in die dominico,ſicut ſtatuit Pius Papa,de conſe.di.iij.noſce. & c.ſeq.& etiã Victor Papa, qui propter hoc conciliũ Paleſtinũ cõuocauit: licet enim prius eodẽ die celebraretur:quia tamen quidam inde dubitabant,Angelus Dñi ad corroborãdos eorum animos apparuit in habitu paſtorali,Hermæ doctori,pręcipiẽs,vt Paſcha ſemper die Dominico ab omnibus celebraretur:Dominus tamẽ verè ſurrexit in die vj.cal.April.nam paſſus eſt viij.cal.April.videlicet in die tali,in quali cõceptus eſt,ſiue in quali annuntiatio virgini facta eſt:prout dictum eſt ſub tit. de paraſceue. Celebrari etiam debet Paſcha in lunatione Aprilis,quoniã in Exo. præcepit Dñs, quod mẽſis ille primus haberetur, & Agnus die xiiij.immolaretur.vnde Victor Papa de cõſe. d.iij.celebritatẽ.dicit,quod Paſcha debet celebrari poſt xiiij.diem lunationis Aprilis,qui eſt primus menſis ſecundũ Hebræos vſque in xxj.diẽ eiuſdem mẽſis, id eſt, lunationis.Loquitur enim ibi de mẽſe lunari,non de ſolari,quoniã in illa lunatione eſt ſemper Paſcha vſque in xxj.diẽ: & vſq; ponitur ibi incluſiuè:quoniã includitur ipſa xxj. dies. vult ergo dicere Victor Papa,ꝙ Paſcha nõ debet eſſe intra xiiij.diẽ lunationis Aprilis, nec poſt xxj.diẽ illius.Si eñ xiiij. dies lunationis eſt in die Dñica, vbi eſt Paſcha Iudæorũ : & Dominica ſequenti eſt Paſcha noſtrum:ſcilicet in xxj.die.& hæc lunatio quandoque incipit à Martio:de quo plenè in fine vij. partis dicetur.Eccleſia tã antiquitus celebrabat Paſcha cum Iudæis xiiij.luna primi mẽſis quocunque die occurreret, quem ritum ſancti patres in Nicæna Synodo prohibuerũt, cõſtituẽtes nõ ſolùm lunã paſchalẽ & mẽſem inquirere : ſed etiã diẽ Dominicæ reſurrectionis obſeruare: & ideò extenderunt Paſcha à xiiij. luna vſque ad xxj vt dictũ eſt: vt ſic & dies Dominicus nõ omitteretur, & in die reſurrectionis
12 Domini Paſcha celebraretur:& hoc pluribus de cauſis † Primò, ne Eccleſia videatur Iudaizare,& figuris Iudaicis adhærere,& in temporibus & annis confidere.Secundò,quia die Dominica datũ fuit manna à Dño,per quod ſignificatur euchariſtia, id eſt,panis Angelorum habens in ſe omne delectamentũ & ſuauitatem omnis ſaporis:vnde Exod.17. die ſexta. Patent,quod inferant, vt ſit

duplũ quam inferre ſolebãt per ſingulos dies:& hæc eſt dies Veneris:& ita die Dominica datũ eſt mãna.† Tertiò,quia præceptũ 13
eſt comedere agnũ cum lactucis agreſtibus:& in azymis ſynceritatis & veritatis,i.cũ puro affectu,&pro intellectu hoc eſt in veritate.Chriſtus verò mortẽ deſtruxit,moriẽdo,& vitam noſtram reſurgẽdo reparauit:& ita patet,ꝙ in die reſurrectionis debemus comedere agnũ,quia tunc incipit veritas vitæ noſtræ. † Quartò 14
nõ celebramus Paſcha noſtrũ cũ Iudæis, qui illud celebrãt xiiij. luna:quia quãuis tunc immolatus fuerit agnus:tamẽ incipit eius immolatio in ſequẽti die:quia tũc eſt tẽpus luctus: nec eſt tẽpus ſolẽnizandi:& ideò Eccleſia dimittit hoc,vſque ad tẽpus ſolẽnitatis:quia debet fieri cum ſolẽnitate:ſicut dictũ eſt.Quintò,quia cũ Chriſto vult Eccleſia celebrare Paſcha ſuũ.Triplex†enim Pa- 15
ſcha fecerũt Iudæi.Primũ in Ramatha,quod interpretatur commotio tineæ. Per hoc ſignificatur primũ Paſcha,i.ſpiritualis trãſitus, de vitiis ad virtutes.Per tineam enim peccatũ intelligitur, quia ſicut tinea cõſumit pannum imperceptibiliter , ſic peccatũ animã:quando autẽ peccatũ cõmouetur in nobis, ſiue amouetur per pœnitentiã,fit iſte tranſitus.Secundũ Paſcha factũ fuit in Syna, quod interpretatur menſa:per quod ſignificatur ſecundũ Paſcha ſpirituale,id eſt,trãſitus de virtute ad virtutẽ:per ꝙ reſtituitur homini ſua mẽſura attingẽdi cœleſtia.Iſte tranſitus fit,quando trãſimus de virtute ad virtutẽ. Tunc enim accedit ad mẽſurã
1.*Pet.*2. ſuã homo:quoniam factus eſt,vt ſit ſocius Angelorũ.Primũ Paſcha Chriſtus non potuit celebrare:quia peccatum non fecit,nec inuẽtus eſt dolus in ore eius:neq;ſecũdũ quia datus fuit ei Spiritus ſanctus:nõ ad mẽſurã à tẽpore ſuæ natiuitatis.Tertiũ Paſcha fuit in Galgale : quod interpretatur reuelatio. Iſtud Paſcha fit à nobis, quando tranſibimus de mundo ad patrẽ, ſiue de mũdo ad cœlũ:& reuelabũtur nobis omnia,quæ modò credimus.Hoc paſcha celebrauit Chriſtus per reſurrectionẽ ſuã:quod nos celebra- 8
mus,ſemper poſt xiiij.lunã primi mẽſis:poſt æquinoctiũ vernale quãdo dies incipiũt maiores eſſe noctibus,prut dictũ eſt ſub ſabbato ſancto.Sexta cauſa eſt, quia de primo Paſcha,vel ſecũdo nõ
2.*Re.* 17. eſt gaudiũ multum,ſed de tertio.vnde : Non glorietur accinctus æquè , ſicut diſcinctus. Septima , quia ex iuſſione Angeli monemur Paſcha in domin. celebrare : vt præmiſſum eſt. Quare hæc & cætera feſta ſaluatoris præter naturale mutabilia ſunt:dictum eſt ſub natali,quando debeat Paſcha annunciari,dictũ eſt ſub epiphania. Porrò cõſiderandæ ſunt quædã huius Paſchalis † tẽporis 16
varietates. Sunt enim in eo tres ſeptimanæ quaſi propriis vocabulis nuncupatæ.Prima eſt Paſchalis.Secũda,in albis. Tertia,expecta

pectationis.Prima, dicitur ſanctificata, ꝓpter iuſtificationẽ ani-
mæ:inde eſt,ꝙ homines per baptiſmũ ſanctificati per totã ſepti-
manã illã veſtẽ,quã in baptiſmo ſuſceperũt deportãt, quæ ſigni-
ficat primã innocẽtiæ ſtolã:Secunda dicitur,in albis.Primò,quia
baptizati,in ſabbato ſãcto,deponũt in ſabbato in albis albas ſto-
las,ſeu veſtes, quas in baptiſmo ſuſceperunt. Per albas quidẽ in-
nuitur quales in præſenti vita eſſe debeant, ſcilicet mũdi,& qua-
lia deniq; ſint corpora recepturi:quia ſancti beatitudinẽ & glo-
riam poſſidebunt:prout dictum eſt ſub ſabbato ſancto. Secundò,
quia hoc tẽpore illi qui baptizati ſunt in ſabbato ſancto ab Epi-
ſcopis cõfirmati alias albas ſtolas portare, vſque ad aliũ ſabbatũ
ſolent.cõmuniter tamẽ prior ſeptimana vocatur in albis,propter
Angelos , qui in reſurrectione Dñi in albis apparuerunt:vt præ-
miſſum eſt : & quia olim baptizati,illis diebus candidis veſtibus
vtebantur,vſque ad ſabbatũ in albis. Et propter præmiſſas etiam
cauſas dicitur ſabbatũ in albis:vel quia mos fuit antiquitus,vt in
ipſo ſabbato veſtes ex toto deponerent:& albas induerent, quod
non fit in ſabbato ſancto.Tertia ſeptimana,ſ. quæ eſt poſt Aſcen-
ſionẽ,dicitur expectationis : quoniã repræſentat illud tẽpus quo
Apoſtoli expectauerunt aduentũ Spiritus ſancti, quibus Domi-
nus dixit:Manete in hac ciuitate,& expectate vſque dum indua- *Luc. 24.*
mini virtute ex alto.Prima autem ſeptimana nõ protenditur,niſi
vſque ad ſabbatũ in albis,excluſiuè:& ſic paſcha ſex dies ſolũ ha-
bet ꝓ octauis:ſeptimana verò in albis incipit ſabbato in albis,&
terminatur in alio ſabba.& ſic durat per octo dies. Octaua verò
Aſcẽſionis cùm deberet terminari in v.feria ante Pente.protẽdi-
tur vſq; ad Pente.quia licet duo dies,qui ſuperſunt octauæ Aſcẽ-
ſionis poſſint officiari ad miſſam à Dñica antecedenti: tamen ad
nocturnos nõ haberẽt inuitatoriũ vel lectiones vel reſponſoria,
niſi ab aſcẽſione Dñi acciperẽt.Vnde illi decẽ dies pro vno repu-
tantur:nec mirũ cùm & totum tẽpus paſchale pro vna reputetur
octaua:& ſimiliter à natiuitate vſq; ad octauã Epiphaniæ.de hoc
17 dicetur ſub Dominica poſt aſcenſionẽ. Tempus† autem paſchale
vſq; Ad Pente.vocatur quinquageſima:quia cõtinet quinquagin-
ta dies:per quod tẽpus iubilei ſignificatur , vt dicetur ſub Pente.
Duas enim quadrageſimas celebramus,cui numero additur deci
mus numerus,& fit quinquagenarius,prima ante paſcha : in qua
labores & miſerię huius tẽporis ſignificãtur:vnde tũc ieiunamus
& cãtica lętitię ſubticemus.ſecũda poſt paſcha,quæ ſignificat ſta-
tum æternæ fœlicitatis:& in ea tẽpus gloriæ noſtræ poſt hãc vitã
repræſentamus:tunc enim ab omni labore quieſcemus:& in Dei
laude erimus, quare tunc cãtica lætitiæ multiplicamus:& ianua,

pœnitẽtibus aperitur: quia nullius peccati improperiũ erit, totum enim erit abſorptũ à gloria:prout in collecta huius diei habetur,vt dictũ eſt in proœ.huius partis. Nec ieiunamus, nec genua flectimus: imò ſtãtes oramus: tum quia nõ erit pro quo flectãtur:ſed domusDei gloria replebitur:tum etiã vt libertatẽ quã nobis Dominus reſurgẽdo acquiſiuit,profiteamur:tum quia mulieres ad monumentũ venientes non flexerunt genua,ſed erectæ inſpexerunt in ſepulchro:ſicut dicit Amb. in fine Lucæ:tum quia ſecundùm eum in his quinquaginta diebus,quibusDominus nobiſcũ fuit, gaudendũ eſt, & iugis feſtiuitas eſt in eis,tanquam ſit dies Dominica.lxxv.d. ſcire. tũ etiã quia in hoc tempus paſchale ſignificat octauam reſurrectionis, in qua nec ieiunabitur,nec genua flectentur:ſed perfectũ gaudium omnibus erit. In feſtiuitatibus etiã B.Mariæ:& diebus Dominicis & feſtiuis,& in diebus Pentec. niſi in præſentia corporis & ſanguinis Chriſti genua flectenda non ſunt:de hoc in v.parte ſub tit. de prima dictum eſt:& ſub ſabbato Pentecoſtes dicetur.Genua enim in Eccleſia flectere cordis contritionem ſignificat.Et eſt notandũ,quod in genu flectionibus, vtendũ eſt oratione Dominica vel oratione, quã ſcripſit Aug.ſeu approbauit,ſcilicetDeus propitius eſto mihi peccatori, vel peccatrici:vel illa quam quidam ſanctus Eremita compoſuit,& docuit Thaidem meretricem,docẽs illam quotidie genu flectere,& in terram diſcumbere:oculos ſurſum nõ attollere, & dicere:Qui me Plaſmaſti, miſerere mei Deus.Cæterum,feſtiuitas Paſchalis hebdomadaria eſt,prout in tit.ſeq.dicetur.In Paſchali † ſeptimana ſalutare nos adinuicem hoc modo debemus, 18
ſcilicet,reſurrexit Dominus, & ſalutatus debet reſpondere: Deo gratias:vel, & apparuit Simeoni: & poſteà debemus dare oſculũ adinuicem, in ſignũ pacis & charitatis:vſus tamen hoc non habet.Romanus tamen Pontifex hac die miſſam celebraturusCardinales,Prælatos,Notarios & familiares ſuos hoc modo ſalutat, & oſculatur: & etiam omnes præmiſſi ſe inuicem hoc modo ſalutant & oſculantur. Salutans enim dicit:Surrexit Dominus verè.Salutatus & oſculatus reſpondet.Et apparuit Simoni.

ANNOTATIO.

* Πάσχειν etiã, vt refert Budæus, eſt quid facere,quid admittere, quid accidere. Cuius vſus in compoſitione varius: ἀγαθὸν πάσχειν, beneficium accipere, ἀντιπάσχειν, beneficium reponere.

SVMMA.

1 *Paſchatis diuinum officium vnde ordiatur.*
2 *Paſcha cur non admittat hymnos.*
3 *Paſchatis ſeptimana tres tantùm Pſalmos & tres antiphonas habet:& amplius.nu. 4. Limita tamen.nu. 5.*

De

De die ſancto Paſchæ. Cap. LXXXVII.

1 SEquitur videre de †diurno officio huius diei,incipit autẽ Eccleſia inuitatorium allelu-Ia : Surrexit Dñs verè,& eſt quinti toni propter quinque apparitiones Domini in illa die,quæ dictæ ſunt in quarta parte ſub tit. de ſalutatione ad populum : vel propter quinque ſenſuum reparationẽ quę fit per reſurrectionem,in quibuſdam tamen eccleſiis dicitur inuitatorium, cũ triplici allelu-Ia,& ſeptimi toni: propter quietẽ quæ datur in reſurrectione. Amodò iam dicit ſpiritus,vt requieſcant à laboribus ſuis: & indi- *Apoc.* 14.

2 gemus inuitatorio:quia viæ Syon lugent:eò ꝙ † non ſunt qui veniant ad ſolennitatẽ. Hymnus autẽ nõ dicitur in quibuſdã eccleſiis , quia in reſurrectione nõ cantabimus hymnos huiuſmodi, ſed in plateis Hieruſalẽ cantabimus allelu-Ia,vt habetur cap.pe. Thobiæ,ſed loco hymni cãtatur allelu-Ia, propter ſpẽ quam habemus de glorioſa reſurrectione.Aliæ verò Eccleſię cantãt hymnum:quia ſemper laudandus eſt Deus,& cãtant illum ad tertiam ſub duplici cantu, videlicet vnum verſum ſub vno cãtu, & alium verſum eiuſdẽ hymni ſub alio, & vnũ altiori voce, quam aliũ ad ſignificandũ duplicẽ ſtolã glorię quã Chriſtus aſſumpſit, ſcilicet corporis & animæ. Quia verò virtute trinitatis in qua eſt perfectio,facta eſt reſurrectio, ideò dicuntur tres lectiones, tum quia ſoror noſtra paruula eſt, & vbera non habet, tum quia baptizati nõ indigẽt labore,quaſi modo geniti infantes,de quo in ſeq.tra- *Can.* 8.

3 ctatu dicetur.† Hac etiã die & hoc tẽpore cãtantur tres pſal.cum tribus antipho.Obſeruatur autẽ ideò iſte ternarius numerus.Primò,quia parcitur hominibus propter præcedens ieiuniũ attritis. Secũdò,ne neophyti multitudine onerẽtur,vt præmiſſũ eſt. Tertiò,propter triduanã Dñi ſepulturã, quæ præceſſit dominicã reſurrectionẽ.Quartò ad notandũ quòd tria quæ Dominus ſecũdũ Lucã promiſit in hoc ſeculo perficere, ſcilicet dæmones eiicere, ſanitatẽ perficere, & tertia die cõſummari,in reſurrectione conſummata ſunt.Primum operatus eſt Dominus, cũ fecit, vt relicta creatura rediremus ad creatorẽ.Secundũ,cùm ꝑ fidẽ nos ſibi tanquam mẽbra capiti vniuit,vt de eius ſpiritu viueremus.Tertium cũ in hoc cõfirmauit nos ne laberemur, vel cõſummatio eſt noſtra reſurrectio.Hæc etiã in noſtra cõuerſione apparẽt. Eiiciũtur enim à nobis dæmones per exorciſmos:ſanamur,per catechiſmũ, & conſummamur per baptiſmũ & confirmationẽ. Primum notatur in primo pſalmo & in ſua antiphona,vbi dicitur,& conſilium meũ non eſt cũ impiis in quo pſal. oſtenditur quid vitare debeat quis ad hoc vt ſit beatus,ſcilicet nõ ire in cõſilio impiorũ:& quid facere debeat,ſcilicet habere voluntatem Domini in corde, & in

Ioan. 10. ea die & nocte meditari. Primus ergo Pſalmus cũ antiphona ſua monſtrat impios,id eſt,dæmones eiici à conſilio Filij Dei, in hac dæmonum eiectione fit,quod Dominus in euangelio Ioan. dicit. Nunc iudicium eſt mundi, nunc princeps huius mundi eiicitur foras: hoc iudicium eſt diſcretio qua fideles per fidem ſeparãtur ab impiis dæmonibus, quod iudiciũ factũ eſt in multis millibus credẽtium.Sed hoc iudicio impij,id eſt, in impietate perſeuerantes,non reſurgunt: ſed hi,qui per fidem Chriſti vniuntur: & hoc eſt ſecundũ quod notatur in ij.Pſal.& ſua antiphona,vbi dicitur: Poſtulaui patrem meum;allelu-Ia. Dedit mihi gẽtes,allelu-Ia,in hæreditatem ſibi, allelu-Ia. Hoc factũ eſt, cũ fideles per fidem ei tanquam capiti vniti ſunt:vt per ipſum ad modũ hæreditatis fructificent vnde in Pſalmo irridendo dicit: Quare fremuerũt gentes, &c.Dicẽtes, diſrumpamus vincula eorũ,& proiiciamus à nobis iugum ipſorum,ſtultè dicunt: Qui habitat in cœlis irridebit eos,&c. Et Chriſtus dicit.Ego autẽ cõſtitutus ſum rex ab eo, qui dicit:Poſtula à me,& dabo tibi gentes,hæreditatẽ tuã,&c. Et aduerte,quia in antiphona dicitur dedi,in Pſal.dabo: & in antiphona oſtenditur impletũ eſſe,quod in Pſal.eſt promiſſum. Tertium, notatur in tertio Pſal.& in ſua antiphona, quo tangitur conſummatio,quã Dominus promiſit ſe perfecturũ in tertia die: vbi dicitur:Ego dormiui,& ſomnum cœpi,&c. Hoc enim licet de paſſione & morte & reſurrectione Saluatoris intelligatur:moraliter tamen cõuenienter intelligitur de eo,qui diu in peccato dormiuit:& tandem per Dei adiutorium ſurrexit.Quinto,etiam poteſt dici, quòd quia per opera iſtorum trium dierum fiunt catechumeni membra Chriſti, ſcilicet per exorciſationẽ, per abrenuntiationẽ diaboli,per fidẽ qua vnitas in eis perficitur:& per impoſitionem manus epiſcoporũ, ſiue reſurrectionẽ domini,quæ eſt iuſtificatio noſtra:ideò propter hãc iuſtificationẽ canimus tres antiphonas in nocte reſurrectionis. Prima,diſiungit nos ab impiis. Secunda, cõiungit nos capiti Chriſto. Tertia facit nos reſurgere, propter iuſtificationẽ Sextò,etiã poteſt† dici q;per tres Pſalmos, 4
tria tẽpora ſignificantur,tres antiphonæ cantantur in quibus Patriarchæ,Prophetæ & Apoſtoli ſignificãtur: tres lectiones leguntur, quia lex, Pſalmi & Prophetiæ reſurrectionẽ Domini profitentur. Tria reſponſoria ſubſequuntur:quia tres ordines, ſcilicet Noë,Iob & Daniel, Chriſti reſurrectione ſaluantur. Singulis reſponſoris, Gloria patri ſubiungitur in quibuſdam Eccleſiis, quia Trinitas ab omnibus ordinibus collaudãtur. In quibuſdam verò non,niſi vnũ Gloria,tribus reſponſoriis, ſecundũ generalem conſuetudinem continuatur,ad notandũ,quod in trinitate vnũ Deum

glori

gloriſicamus. Septimò,ternariũ in omnibus frequentamus, pro-
pter ſacramentũ baptiſmi in trium perſonarũ nomine celebrati:
Octauò,paucitate vtimur lectionum propter paucitatẽ,quæ tunc
aderat prædicatorũ. Nam Apoſtoli erant in numero pauci: metu
Iudæorum muti,de morte domini mœſti: de audita reſurrectio-
ne quaſi deliri,qua paucitate volũt quidã vti,vſq;ad Pente.quan-
do facti ſunt prædicatores numero plures, & Spiritu ſancto fer-
5 uentiores:vt iam dicetur.Alij † verò ſolennitatẽ potius attẽden-
tes,integrũ & ſolennẽ ſeruãt numerum: quia & ſi Apoſtoli muti
fuerunt:tamen alloquium Angelorum & frequens viſitatio Do-
mini non defuerunt,quare in ſequenti hebdomada cantatur tan-
tum vna antiphona,cũ tribus Pſal. vt in ſeq. tit.dicetur.Sanè ter-
tio reſpõſorio,cũ gloria patri, decantato,cũ cereis,& ſolẽni pro-
ceſſione de choro ad aliquem locum tendimus, vbi ſepulchrum
imaginarium coaptatur: & vbi introducũtur perſonæ ſub formis
& habitu mulierũ,& duorum diſcipulorũ, ſcilicet Ioannis & Pe-
tri,qui ad ſepulchrũ Chriſtũ quærentes venerunt, & quædã aliæ
perſonæ in perſonis, & forma Angelorum,qui Chriſtum à mor-
tuis reſurrexiſſe dixerunt, in perſonis quorum rectè cantari po-
teſt illa ſecunda reſponſorij primi particula, Nolite timere, &c.
vſque ad finem reſponſorij.tunc redeunt ad chorum, quaſi fratri-
bus referentes,quæ viderũt & audierunt:& vnus redit citius alio:
ſicut Ioannes cucurrit citius Petro, in perſonis quorũ cõuenien-
ter cantatur illud reſponſoriũ.Congratulamini:ſine verſu. Si qui
autem habẽt verſus de hac repræſentatione compoſitos, licet nõ
authenticos nõ improbamus. Tunc chorus audita reſurrectione
prorumpit in vocẽ,altiſſimè cantans:Te Deũ laudamus, quidam
verò hãc præſentationem faciũt antè, quàm matutinũ inchoënt:
ſed hic eſt proprior locus,eò quòd Te Deum laudamus,exprimit
horã qua reſurrexit,Quidã etiã ea faciũt ad miſsã, cũ dicitur ſe-
quentia illa:Victimæ paſchali,cũ dicitur verſus: Dic nobis:& ſe-
quentes.adhuc in die reſurrectionem noſtrã repræſentamus,qua
Chriſto cõſurreximus,& ideò de die dicimus Hęc dies,&c Et in
nocte.ſepulturam ei conſepulti ſumus:& ideò illud non dicimus
de nocte, vnde dicit Apoſtolus.Cõſepulti ſumus,cum illo per ba-
ptiſmum in morte. Trina enim immerſio in aqua baptiſmi,tri-
duanam Domini ſepulturam repræſentat.Ille quidẽ conſepultus
eſt Chriſto,qui peccare quieſcit:ille cõſurrexit cum Chriſto, qui
cœleſtibus intendit.Et aduerte, quia in duabus præcedẽtibus no-
ctibus triduanam Domini ſepulturam reprękſentamus, ſecundum
quòd Dominus latuit in ſepulchro:vnde tunc Allelu-ia non di-
cimus: in hac verò nocte ſepulturam Domini repræſentamus,
in eo

in eo quòd Chriſto cōſepulti ſumus:ſed propterea Allelu-Ia cantamus, quod Chriſto cōſepeliri gaudiū eſt nobis. Ad primā verò nō dicitur hymnus propter rationē in vj.parte,ſub tit.de nocturnis aſſignatā,nec Quicunq; vult : quidā tamen dicunt Pſalmum, Confitemini,ſicut in ſeq.tit.dicetur. Non fiunt etiam petitiones, obſecrationes, & poſtulationes, quia dicit dominus, in die illa non rogabitis me quicquā:& quia cū glorificati reſurrexerimus, non indigebimus iſtis.Non ergo dicuntur preces, quia vbi erit miſeria,non erit petenda miſericordia:vbi non erit tentatio, non erit dicendum:Libera nos à malo.Non dicitur etiam capitulum, quod eſt refectio,ne poſt longam pſalmodiam homo tædio afficiatur:cōfortat enim feſſos,ſicut electuarium membra. tum quia ibi nullū erit tædium: tum quia in hoc officio breuis eſt pſalmodia:& quoniam capitulū in horis non dicitur:ideò nec reſponſorium debet dici,quando reſpondet capitulo ſiue lectioni,in miſſa tamen dicitur, quia reſpondet epiſtolæ, & in laudibus, quia reſpondet lectionibus: & dicitur tunc capitulum: Chriſtus reſurgens: ad Roman.5. cap.De veſperis in ſequen.titu. dicetur.

SVMMA.

1 *Angelus reſpondit beato Gregorio celebranti.Et cum ſpiritu tuo.*
2 *Paſchatis diurnum officium. Et proceſſionis forma. num.3.*
4 *Miſſa ſequitur proceſſionem die Paſchatis. & introitus expoſitio, num.5.6.10.*
7 *Paſchatis Epiſtola,eiuſque interpretatio.Et variè.num. 8.9.*
11 *Paſchatis Euangelium.Item poſtcommunio.num.12.*

De diurno officio Paſchæ. Cap. LXXXVIII.

NVnc de diurno officio videamus.† Et quidē hac die fit ſta- 1
tio apud ſanctā Mariam maiorē,quia cum beatus Greg.hac die ibi celebraret: & pax Dñi pronuntiaret: angelus domini,alta voce reſpōdit:& cū ſpiritu tuo:& propter hoc cū Papa ibi hac die celebrans dicit,Pax domini,in teſtimoniū huius miraculi, nil ſibi
reſpondetur.Cęterū,antè † miſſam fit proceſſio quod ex euāgelij 2
authoritate extrahitur:eò quòd angeli dicūt mulierib⁹:Ite,dicite diſcipulis,quia præcedet vos in Galilæā. Et dominus ad eas. Nūtiate fratribus meis,vt eāt in Galilæā, ibi me videbitis. Hęc ergo ſignificat,proceſſionē Apoſtolorū, vt viderāt dominū in Galilæā euntem.Rurſus Galilæa,trāſmigratio interpretatur.In Galilæam ire, fuit de Iudæis ad Gētes trāſire,de qua trāſmigratione poſteà dixit: Euntes docete omnes gentes baptizātes in nomine Patris, & Filij,& Spiritus ſancti.In ſignificationē ergo huius trāſmigrationis hodie ſolennem agimus proceſſionem, ſiue in ſignū, quòd nos oportet de vitiis tranſmigrare ad virtutes,ſiue proficiſci de virtute

Matt.2.

virtute ad virtutem:ad hoc vt videre dominum mereamur:quod ſit ſpecialiter in baptiſmo,& ideò in ſignificatione baptiſmi,nos & loca noſtra aqua benedicta aſpergimus cãtantes, Vidi aquam. aliis verò temporibus cantatur: Aſperges: Veruntamen nec hodie nec in Pentec.aqua benedicitur, quæ latius proſecuti fuimus in quarta parte.ſub tit.de aquæ benedictę aſperſione. Ab hac proceſſione omnes proceſſiones dominicales per annũ originẽ traxerunt:vt videamus dominum in Galilæa,id eſt,tranſmigratione de vitiis ad virtutes.Dies enim dominica eſt dies reſurrectionis, natiuitatis, & Spiritus ſancti miſſionis, & in omnibus de nouo duntaxat eſt teſtamento cantandũ. De proceſſione dictum eſt in quarta parte,ſub tit.de acceſſione pontificis ad altare.Sed ad quid fuit dictũ Apoſtolis,vt irent in Galileam ad vidẽdum dominum: prout legitur. 3. Matt.cùm eadẽ die eum viderint in Hieruſalẽ? Reſpondeo,hoc dicitur maximè,propter allegoriam, licet ad literam factũ ſit: allegoricè enim trãſmigratio illa ſignificat trãſmigrationẽ de Iudæis ad Gentes, in qua maximè videtur Chriſtus,quia in hoc maximè apparet Chriſti deitas, quòd totus mũdus ad prædicationem famulorũ Chriſti credidit. Dixerũt enim Apoſtoli Iudæis, quia verbum Dei repuliſtis,& vos indignos fe- *Act.* 13.
3 ciſtis vitæ æternæ, ecce conuertimur ad gentes.In hac † proceſſione præcedunt luminaria: vt illud euangelicũ impleatur in nobis: Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus *Luc.* 12.
veſtris. Crux enim præcedit, vt carnem noſtram crucifigamus, cum vitiis,& concupiſcentiis: & poſt cruces & vexilla quæ ſunt victoriæ Ieſu Chriſti inſignia.ſequũtur ſacerdotes dealbati exultantes in laudes reſurrectionis, quæ præcedũt cum tacita populi ſequentis expectatione per diſtinctas & moroſas expectationes: vt corporaliter illud propheticum quod tũc cantatur impleri videatur. Cum iucunditate exibitis, & cum gaudio deducemini. Nam & mõtes & colles expectantes vos cum gaudio.Item in ea maior ſacerdos præcedit:quia dixit Dominus: Præcedam vos in Galilæam.Item in ea nihil reſonat quod ſit veteris hiſtoriæ: ſed ea ſolùm cantantur, quæ gloriam perſonent euangelij,inter quæ illud præſertim in quibuſdã Eccleſiis admittitur.Virtute magna reddebant Apoſtoli teſtimonium reſurrectionis Ieſu, quia ſicut diximus in Galilæam tranſmigratio, eſt Apoſtolorũ prædicatio: cũ autẽ ventum eſt ad medium templi vtriuſq; ſexus populo circunſtante totis viribus chorus in vocẽ exultationis erumpit, dicens antipho. Sedit angelus,quæ exprimit quid Apoſtoli docuerunt:aut docere debuerunt, ſcilicet Chriſtum viuere, & eſt totis viribus concinendũ; & in auditum circunſtantiũ efferendũ, quia

quem quęritis,viuit:& vita hominũ cum eo ſurrexit.Vel hodierna proceſſio illud nobis recolit,quòd rex gloriæ cũ exercitu redemptorũ de infernalibus clauſtris ad cœleſtia regna migrauit.
Poſt † proceſſionẽ ſequitur miſſa,& incipit præcentor loco ma- 4
gni præcentoris,id eſt,Chriſti.Reſurrexi & adhuc tecũ ſum.Poſt quem cantat chorus ad ſignificandũ,quòd ad Chriſti ſimilitudinem alij ſancti qui erãt in patria Deũ laudabunt.Quod verò ſequitur & adhuc tecũ ſum:in hoc notatur æternitas in qua ſemp eſt cùm patre.Cantamus ergo hac die in perſona:Reſurrexi,&c. Sed tunc illud in perſona noſtra,qñ reſurgentes tranſibimus de hac mortalitate ad immortalitatẽ:quod ſignificatur in hoc,quod
Luca 12. dicetur in Euãgelio,& trãſiens miniſtrabat eis.Miniſtrauit enim nobis cibũ ſpiritualem ſeipſum,ſicut Iudæis dedit manna in deſerto.Poteſt etiam dici,ꝙ Dominus per ora Prophetarũ dirigens
ſermonem ad patrem,ait.† Reſurrexi & adhuc tecum ſum,&c.In 5
quo tria notat,ſcilicet ſuã glorioſam reſurrectionem:& patris in paſſione protectionẽ:& cognitionem eius,per ſciẽtiæ ſuæ dilatationem per orbem. Reſurrectionẽ eius notat,cũ dicit.Reſurrexi, & adhuc ſum tecum,&c. q. d. non eſt ita ſicut Iudæus cogitauit, quòd à te omnino ſim derelictus,& abiectus,tanquã immundus: Vnde deridẽdo dicebat Iudæus:Si filius Dei eſt,liberet eum q.d. non liberabit eũ, quia de eo nõ curat. Protectionẽ patris in paſſione notat cùm dicit:Poſuiſti ſuper me manũ tuam. q. d. prote-
Ioan. 11. xiſti me:non à paſſione,ſed ab eo, quod Iudæi intendebant,videlicet ab extinctione nominis mei,ad quã intendebant:vnde dice-
Ioan. 12. bant.Si dimittimus eũ ſic, omnes credẽt in eum,ſed in hoc quod me occiderunt:hoc quod ipſi timebãt,conſecutum eſt. Nam ego qui ſum granum frumenti cadens in terram multum fructum attuli:& tam de iſta,quàm de illo primo laudandus eſt pater. Vnde poſt vtrumq;cantatur allelu Ia.Scientiæ patris dilatationem notat,cùm dicit:Mirabilis facta eſt,&c.q.d.ex hoc cognitio tua patet non tantum ad Iudæos,ſed etiam ad gentes dilatata eſt : nam
Pſal. 75. prius tantum in gente Iudæorum cognoſcebaris:iuxta illud.Notus in Iudæa Deus : & quia ab vtroque populo cognoſceris , ab vtroque tibi laus offeretur : & idcirco duplex allelu-Ia ſequitur: & ad id pertinet verſus : Domine probaſti me, &c. Seſſionem meam, id eſt,humilitatem in paſſione:& reſurrectionem meam:
id eſt, gloriam meam in reſurrectione. In † quibuſdam tamen 6
ecclesiis tacetur verbum illud ſeſſionem : & ſolum dicitur reſurrectionem meam. poteſt tamen vtrunque dici , per quod duplex Chriſti natiuitas deſignatur. Sequitur hymnus trinitatis, ſcilicet Gloria Patri : qui in præcedentibus diebus intermiſſus

fuit

fuit propter ignominiã illatã trinitati,in tertia perſona, ſcilicet in filio.Nunc autẽ ſublata ignominia illa,hymnus ille cantatur. Hæc etiã in quibuſdã Eccleſiis per cereos repræſentatur,vbi tres ceri ante altare ardere conſueuerunt: ſed in tribus diebus ante Paſcha non ardent niſi duo,in ſignũ,quòd tertia perſona ſublata eſt.Hac verò die tertius cereus reacçenditur in ſignũ, quòd ipſa Chriſti perſona glorioſa redditur nobis. Poſt hoc dicitur collecta,in qua oſtenditur, quis ſit reſurrectionis & mortis effectus, quoniã apertio ianuæ regni cœleſtis eſt effectus. Qualiter autẽ illã ianuã intrare debeamus,dicitur in epiſtola,quæ eſt 1.ad Co-
7 rinth. 5.cap.ſcilicet: Expurgate † vetus fermentũ,id eſt,abiicite vetuſtatẽ à vobis:& hoc eſt ire in Galilæam, id eſt, de vitiis ad virtutẽ,& de virtute in virtutẽ:ſicut eſtis azymi,id eſt,eſſe debetis,vel eſtis per baptiſmũ. Quare:Etenim Paſcha noſtrũ immolatus eſt Chriſtus,quaſi diceret:Coctus eſt agnus & paratus, itaque epulemur:& determinat quis ſit agnus, cùm dicit Chriſtus. Chriſtus autẽ,Paſcha noſtrũ,id eſt,agnus Paſchalis,& feſtum Paſchale.Alia etiã ratione ipſe eſt Paſcha:quia per ipſum,& ab ipſo, & ad ipſum eſt nobis tranſitus prædictus:Non in fermẽto veteri, neque in fermento malitiæ,id eſt,malæ volũtatis,& nequitiæ, id eſt, prauæ intelligẽtiæ.Nequã enim eſt,qui de Deo malè intelligit:ſed in azymis ſynceritatis & veritatis,id eſt,in accẽſo affectu, & purificato intellectu:vel in ſynceritate charitatis, & puritate fidei. Sed etiam plus dicit veritas,quàm fides:cõprehendit enim
8 ſapientiã & intelligentiã.† Sed videtur litera epiſtolæ in cõtrarium.Si enim ſumus azymi,id eſt,ſine fermẽto,quomodo expurgabimus vetus fermentum,quomodo etiam dicitur,vt ſitis noua conſperſio:videtur enim dicere vt ſitis azymi, ſicut eſtis azymi: nam noua conſperſio nihil aliud eſt,quam farina aqua cõſperſa, id eſt, paſta nondum fermentata. Sed eſt notandũ, quòd duobus modis dicitur quis peccare,ſcilicet peccato proprio vel peccato alieno cui conſentit.Erant enim illi quibus loquebatur Apoſtolus azymi,id eſt,ſine proprij peccati fermento : ſed erant alieno peccato infecti,dum non reprehendebant illum cum poſſent, qui patri ſuo propriam nouercã abſtulerat, qui inter eos erat. Vnde
9 dicitur eis. † Expurgate vetus fermentum,id eſt,abiicite illum à vobis per excommunicationem,vt ſitis noua conſperſio, id eſt, ſine fermento alieni peccati. Sequitur graduale quo vtitur Eccleſia ſancta propter nos, qui non habemus adhuc niſi reſurrectionem animæ & expectamus reſurrectionem corporis,ſcilicet
10 † hæc dies, quam fecit Dominus , exultemus & lætemur in ea: quia exultando,& lætando itur in Paradiſum:ſed cum labore &

anguſtia & cum maxima afflictione itur ad infernũ:quia non eſt
Eſa. 58. pax impiis,dicit Dñs:ſed bonis eſt iucunditas, pax & quies, maximè propter ſpem glorioſæ reſurrectionis. Cantatur autẽ graduale,licet ſit luctus laborantiũ,propter baptizatos,qui arripuerũt laborẽ militiæ,vt perueniãt ad allelu-Ia æternæ lætitiæ:grãdis enim labor eis ſupereſt,vt partẽ habeant in ſecunda reſurrectione.Et eſt ſciendum,ꝙ eſt dies temporis,vnde hodie ſi vocem eius audieritis,id eſt, ſi in tẽpore quo viuitis:& eſt dies æternitatis, vnde:Melior eſt dies vna in atriis ſuis ſuper millia. Hanc diem hodierna feſtiuitas inchoat,& ideò rectè demõſtratiuè dicitur hæc eſt dies, &c. & hodie ſurrexit Dñs, ſed hæc dies, dum eſt in aurora, vel in aſcenſu vocatur dies ſalutis & gratiæ, cum fuerit in meridie : vocabitur dies æternitatis & gloriæ. Hæc decliuium non ſentit,& ideò ſolennitas iſta veſperum nõ habet,vt dicetur in tit.ſeq.Poſtmodum ſequitur allelu-Ia cantus quidam angelicus, ſ. Paſcha noſtrũ immolatus eſt Chriſtus. 1.ad Cor.5. cap. quia ipſe eſt panis Angelorum , in quem deſiderant angeli proſpicere:etiam inquantũ eſt homo.q.d.Laudate Dñm Deum: quia Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Deinde ſequitur
† Euangelium Marci 16.cap.qui habet figuram Leonis:quia & 11
Chriſtus fuit Leo in reſurgendo:& quia ſecundùm ordinem leguntur Euangelia, prout in ſequenti tit.dicetur. Eſt autẽ Euangelium : Maria Magdalenæ , Maria Iacobi & Salomæ emerunt aromata,&c.Similiter oportet nos emere aromata bonæ voluntatis.
Eſa. 60. Eſaias:Venite & abſque argẽto,& abſque vlla cõmutatione, emite vinum,& lac,id eſt,aromata virtutũ,quibus vngitur Deus,
Prou. 8. quia delitiæ ſunt ei,eſſe cum filiis hominũ:& ſequitur ibi,quòd Angelus apparuerit mulieribus in veſtibus albis:ſed in Euangelio Matthæi, quod legitur in vigilia dicitur:quòd aſpectus eius erat ſicut fulgur,& veſtimenta eius ſicut nix:& per hoc notatur ſicut dicit Greg.quòd Dñs in iudicio terribilis apparebit reprobis:& blandus iuſtis, vna facie,hoc enim erit ex diuerſitate conſcientiarũ. Quia ergo blandus apparebit iuſtis,ideò ne nimis de
reſurrectione exultemus,ſequitur in offertorio:Terra † tremuit 12
& quieuit. In poſtcommunione quæ ſicut & allelu-Ia ſumitur de epiſtola, hortatur Eccleſia filios ſuos:vt cum fide veniant ad communionem,dicens:Paſcha noſtrum,&c.Aiunt quidam quod illud quod dicitur in introitu:Reſurrexi, vox eſt ſponſi ad ſponſam, eam de morte ſua in præſenti tẽpore conſolantis,cui ſponſa reſpondet:Poſuiſti,&c. vel eſt vox generis humani,quod in Adã cecidit , & per Chriſtum reſurrexit. Cætera ſunt concentus Angelorum & hominum de Chriſti reſurrectione gaudentium.

S V M M A.

1 *Officiũ ſeptẽ dierũ à Paſchate, & n.4.5. Vbi & nu.2. Σκληροτιγία.*
3 *Lucas Mariæ expreſſit ſimulachrum.*
6 *Officij ratio circa lectiones à Paſchate vſque ad Trinitatẽ, & nu.8.*
7 *Neophytorũ duæ hebdomadæ.* 9 *Paſchatis veſperæ, vnde incipiant.*
10 *Ad fontes fit proceſſio ſeptem diebus à Paſchate.*
11 *Pſalmi duo circa fontes cantantur.*
12 *Serpens cum candela, qui defertur ad fontiũ proceſſionẽ, quid notet.*
13 *Reſponſorium, & allelu-Ia, dicuntur diebus ſeptem poſt Paſcha.*
14 *Officiũ qualiter fiat ſeptẽ diebus poſt Paſcha, latè ibid. & per diſcurſum, n.15.16.19.20.* 17 *Chriſti reſurrectio, ter nũtiata eſt.*
18 *Tempus Paſcha præcedens, quid notet. Item quid ſequens.*
21 *Allelu-Ia duplex, cur in octaua Paſchæ, & deinceps cantatur.*
22 *Eccleſiæ quatuor ſunt ſtatus. Et vnde illi producantur.*
23 *Miſſa cur aliquando admittat vnum ſolum reſponſoriũ, aliquando ſolum allelu-Ia, aliquando etiam duplex.*
24 *Paſchale tempus habet tantùm vnũ allelu-Ia, in diebus profeſtis.*
25 *Allelu-Ia, duplex in dominicis diebus poſt octauas Paſchatis.*
26 *Euangeliorum, quæ dicuntur hebdomada reſurrectionis, ordinatio myſtica.* 27 *Petrus quid ſignet myſticè. Item quid rete.*
28 *Euangeliſtæ, quòd ſibi non conuenire videantur ſuper narratione reſurrectionis dominicæ, tum de Angelis, tum de teſtium numero. Et qualiter concordentur. Et num.29.30.*

De ſeptem diebus poſt Paſcha. CAP. LXXXIX.

1 HÆc prima ſeptimana Paſchalis temporis licet communiter † vocetur ſeptimana in albis: tamẽ ſequens magis propriè vocatur in albis, propter cauſas in præcedenti tit. poſitas, & eſt communis huic tempori & præcedenti. Eſt autem tota de ſeptuageſima, quæ terminatur in ſabbato in albis. Inde eſt quod tractus in ſabbato Paſchali & graduale per totam ipſam hebdomadam dicitur, quod laborem ſignificat, allelu-Ia verò, &c. cantica lætitiæ cantantur, vt dictum eſt ſub dominica ſeptuageſimę: & hoc propter tempus regreſſionis quod incipit ſecundùm quoſdam in Paſcha, prout ibi dictum eſt. Iſti ergo ſeptem dies computantur cum ſeptuageſima: quia hæc ſeptimana eſt ſeptima à quadrageſima: per quam idem ſignificatur, quod per ſeptuageſimam, in cuius ſeptima decade filij Iſraël acceperunt licentiam redeundi, & iam quaſi liberi erant: ideóque diebus iſtis
2 cantica lætitiæ inclamãtur. Porrò † omnes iſti dies ſeptem ſunt quaſi vna dies dominica, vnde ſemper cantatur in eis: Hæc dies, &c. & in præfatione dicitur: Te quidem Domine omni tempore: ſed in hoc po. die glo. prædi. &c. & in eis ſemper agitur de

reſurrectione: ad oſtendendum,quòd per ſeptem dona Spiritus ſancti venitur ad verã reſurrectionẽ:vel potius quia in tota vita iſta, quæ per ſeptem dies currit,debemus anhelare ad gloriã reſurrectionis, quantum poſſumus:ſic & Paſcha in veteri teſt. per ſeptẽ dies celebrabatur:& Σκηνοπηγία, i.feſtum tabernaculorũ. Quæcunq; enim hac die facimus,ideò facere debem⁹,vt in cœlo tabernacula noſtra figamus:quod erit per gloriam immortalitatis:vt ille qui crucifixus eſt,oſtẽdat nobis ſuã Deitatem,cùm dicit in officio nocturno:Ego ſum,qui ſum:& cũ dicit ſe eſſe illum,qui dixit Moſi : Qui eſt, miſit me ad vos.Exod.3. ſiquidem Paſcha eſt hebdomadaria feſtiuitas:quia qualibet die hebdomadæ mutantur officia. In vet. enim teſt.tres habuerunt hebdomadarias feſtiuitates,ſcilicet Paſcha, & Pentecoſtes,quas etiam nos habemus:licet ad aliud,q̃ illi habuerũt,& Σκηνοπηγίαν,quã non habemus:niſi quodammodo vt dicetur in proœ. ſeptimæ partis. Quidam verò ſcripſerunt,quod feſtum Pentecoſtes non fuit in veteri teſt.feſtum hebdomadale:& q; in nouo teſt.habet ſeptem officia propter ſeptem Spiritus ſancti dona:non quia ſit feſtum hebdomadæ: quia tres vltimi dies non habent omnino propria officia. Ad hoc notandum † eſt,quod cũ in vrbe Roma eſſet ma- 3
gna aëris peſtilẽtia,beatus Gregor.in tẽpore Paſchali ordinauit, vt imago B.Virginis, quæ in Eccleſia ſanctæ Mariæ in ara cœli ſeruatur,quam B.Lucas pinxiſſe dicitur:& eidem virgini ſimilis perhibetur, proceſſionaliter portaretur,& dum ante proceſſionẽ reuerenter portaretur:ecce tota aëris infectio & turbulentia cedebat imagini fugiens,ac ſi eam ferre non poſſet: ſic quòd poſt imaginem mira ſerenitas remanebat:tunc autẽ iuxta imaginem auditæ dicuntur tres voces Angelorũ canentiũ:Regina cœli lætare allelu-Ia:quia quem meruiſti portare, allelu-Ia : reſurrexit ſicut dixit allelu-Ia:ſtatímque beatus Gregor.adiunxit:Ora pro nobis Deum allelu-Ia:quæ antiphona ideò hoc tẽpore frequentatur: & tunc Gregor. vidit ſupra caſtrum Creſcentij Angelum Domini qui gladiũ cruentatum tergens in vaginam reponebat. Intellexit ergo Gregor.quòd peſtis illa ceſſaſſet:quod & factum eſt,vnde caſtrũ illud exinde caſtrum ſancti Angeli vocatum eſt: præmiſſa imago in Eccleſia B.Mariæ in ara cœli in vrbe ſuper limẽ baptiſterij ſeruatur,quam Romani Reginã vocant.Per hoc autẽ ſeptem dies tres tantùm dicuntur Pſalmi,ſicut in dominica reſurrectionis,in hoc tamẽ intereſt ſecundùm aliquas eccleſias: quia tunc dicuntur cum tribus antiphonis:in his verò diebus cũ vna ſola. † Si quidem tamen ideò tres Pſalmi per hos ſeptẽ dies 4
baptiſmales dicuntur:quia qui purè baptizantur,ſeptem Spiritus

ſancti

ſancti dona ſuſcipiunt, quæ per hos ſeptẽ dies ſignificãtur. Suſcipiunt etiã tres virtutes, ſcilicet fidem, ſpem & charitatẽ: quæ per tres Pſalmos intelligũtur: quæ nobiſcum vſque in finem manere debent. Canimus ergo tres Pſalmos, vt recolamus nos hæc tria habere. antiphona verò vna eſt: quia vnus eſt à quo hæc omnia ſunt. † Ruſus verò, quia vt præmiſſum eſt, hæc tota hebdomada eſt, quaſi vna dies dominica: inde eſt quòd per oẽs hos ſeptem dies canimus Pſal. de nocturno dominici diei: vel eis adiacẽtes. Quædam tamen Eccleſiæ prætermittũt Pſalmos maiores & laborioſos, ſcilicet: Confitebor, & Diligam te: quia neophytis omnia breuia debent proponi: & ſoror noſtra paruula eſt, & vbera non habẽt, & Apoſt. Lac dedi vobis potum, non eſcam. xxxv.q.v. quod ſcripſi extra de pœ. & remiſ. his qui, ſed numerum ſupplemus per illos duos: Cùm inuocarem. Verba mea, & ita 18. Pſal. perfecimus vſque in vj. feriam. In ſabbato autẽ ſumimus tres de adiacentibus, quos in die dominica ad primam cantare ſolemus, ſcilicet Dominus regit me, Domini eſt terra, & Iudica me: ſed & illos duos, Deus, Deus meus re. & Ad te Domine leua. propter cauſam prædictam prætermittimus. In ſequenti verò tempore multiplicandi ſunt Pſalmi, ſicut & boni mores qui per Pſal. intelliguntur, per quos ad gloriã peruenitur, quã per totũ tẽpus iſtud
Cantic. 8.
1. *Cor.* 3.

6 figuramus. In † quibuſdã tamẽ Eccleſiis non dicũt niſi tres Pſalmos vſque ad Pentec. & hoc ex inſtitutione Alcuini, prout dicetur ſub dominica de Trinitate. Sed hoc non bene fit hodie. Primum, quia cauſa quare illud inſtitutum fuit hodie ceſſat. Secundò, quia cõtra canonẽ Greg. faciunt, prout dictum eſt in v. parte, ſub tit. de nocturnis. Tertiò, quia inter canonicos regulares, & alios clericos, qui vſurpato nomine ſeculares dicuntur: nulla debet eſſe quod ad hoc differentia: nam & ipſi magna ex parte antiquitus regulares fuerunt. xxj. q. j. quia, & cap. ſcimus, & cap. ſeq. & cap. certè, extra de vi. & hon. qm̃, & certum eſt, ꝙ canonici regulares in octaua reſurrectionis dicũt in nocturnis nouẽ lectiones cum nouẽ reſpõſoriis, & etiã Eccleſia Rom. Qui enim dicũt, quod omnia facilia debẽt eſſe eo tẽpore propter neophytos, illã

7 facilitatẽ nimis extendunt. Nam † duæ tãtùm ſunt hebdomadæ neophytorũ, ſcilicet in Paſcha & Pentec. & propterea cõcluditur eis in aſcẽſione vbi ſunt nouẽ reſpõſoria & nouẽ Pſalmi cũ ſuis antiphonis. Nulla enim eſt ſufficiens ratio, quare in ſequenti die poſt aſcenſionẽ dicamus tantum tres Pſalmos cum vna antipho-

8 na, de hoc dictum eſt in tit. præcedenti. Nempè † ſecundùm Romanum ordinem in omnibus dominicis nouem lectiones dicũtur, de conſec. d. j. in die, licet Maguntin. Conciliũ, à Paſcha vſque

ad Pent. tres tantum inſtituerit eſſe legendas: vt ſeruitiũ matutinum in die cantetur: quia in futuro trinitas cõprehendetur, & à ſanctis in luce Dño ſeruietur. Ad primam autem dicunt quidam per totã hebdomadã totũ Pſal. Confitemini, &c. in quo præcipuè de Chriſti reſurrectione agitur. Alij verò ſolũ verſum: Hæc dies, &c. quem in prima & in aliis horis pro ca. dicunt: quia vitã illam figuramus, in qua doctrina nulli neceſſaria erit: ſed omnes docti gratulabimur & exultabimus. Pſal. verò, Quicunque vult ſaluus eſſe, &c. toto iſto tempore nõ dicitur: quoniã ad fidẽ pertinet. hoc enim tempus ſignificat octauã ætatẽ, vbi non erit fides, quæ euacuabitur: ſed res quæ cõprehendetur, non erit figura, ſed veritas. In quibuſdã tamen Eccleſiis aliter obſeruatur, quia vbi fides non eſt, ſuperædificari non poteſt, xxiij. q. j. vbi ſana j. q. j. cum Paulus. Minus tamen ſymbolum, ſ. Credo in Deum: ob eandem cauſam ſubticetur ad primã. Nã cum venerit quod perfectũ eſt, euacuabitur quod ex parte eſt, vnde in conden ſ. i. cõdenſitatibus populi, vſque ad cornu altaris, i. ad cõmunionẽ non dicitur c. nec preces: vt dictũ eſt in tit. præcedenti. Veſpertinũ † officiũ eſt huius feſti- 9
uitatis claritate illuſtratũ: non enim per Deus in adiu. quoniã in illa vita nõ ſicut hîc adiutorio indigemus: ſed per Κύριε ἐλεήσον inchoatur: quia veſpertina hora ſabbati Paſchalis baptiſma fuit per Κύριε ἐλεήσον inchoatũ: & in trinitatis nomine celebratũ: & ꝑptereà ea. hora, & in eiſdẽ verbis per totã hebdomadã hãc in feſtiuæ regenerationis iucũditatẽ ſancta Trinitas adoratur: vel per Κύριε ἐλεήσον incipitur: vt quaſi non exiſtens per ſe officiũ miſſæ officio cõtinuetur. Nã vt in ti. præce. diximus: dies hæc veſperam non habet: quia decliuiũ æternitatis nõ agnouit: tres Pſ. ſub vno allelu-Ia, id eſt, gaudio cãtãtur in quibuſdã Eccleſiis, quia per fidem trinitatis ad vnũ æternitatis gaudiũ peruenitur: vel hi tres Pſal. reſurrectioni, quæ tertia die facta eſt cõueniunt Ieſu Chriſto. Pro c. ſequitur: Hæc dies, ſicut in aliis horis: quia ibi non erit neceſſaria doctrina, ſed exultatio. Vel vt notetur ſolicitudo baptizatorũ adhuc peregrinãtiũ, & laborantiũ, quia nõdum habent gaudiũ, niſi ſpei quo peruenitur ad allelu-Ia rei. Pro hymno ſequitur allelu-Ia, quod eſt proprius illorum ciuiũ hymnus. † Sanè 10
deſcendimus proceſſionaliter ad fontes cum cereo per totã hebdomadã cantantes canticum exultationis: & populus ſequitur, ſ. viri per ſe, & mulieres per ſe. quod fit in memoriã eius quod Hebræi, Pharaone & ſuis in mari rubro ſubmerſis fecerunt, qui in gratiarũ actiones de ſubmerſione hoſtiũ per tota hebdomadam redibant ad mare, viri per ſe, & mulieres per ſe, cãtantes illud cã-
Exod. 14. ticum Moſi, Cantemus Domino. Si quidẽ hoſtes noſtri ſunt dæmones

mones:mare rubrum, eſt baptiſmus:in quo ſubmergũtur omnes hoſtes,id eſt, vitia & peccata & dæmones: & inde etiã eſt quod neophyti baptizati in ſabbato ſancto præcedente ſuo lumine, ſ. Chriſto,redeũtes ad fontẽ baptiſmi his ſeptẽ diebus gratias agẽtes,quia inimici eorum ſubmerſi ſunt, ſ. vitia & peccata: & tunc circa fontes cantantur Pſal.Laudate pueri,ſ. nouiter baptizati:& In exitu Iſraël de Ægypto:quia per baptiſmũ de tenebris pecca-
11 ti eximus. Duo ergo Pſal. circa fontes cantantur, † quia per geminã dilectionẽ ad fontem vitæ pertingitur:qui baptizatis & baptiſmo conueniunt. baptizatis: vt Laudate pueri Dñum, &c. Eſt admonitio laudis ad neophytos, qui facti ſunt pueri, id eſt, à vitiis puri, pro quibus mater Eccleſia iubilat ad fontes,in laudem eius gratiæ,per quã meruit eſſe quod in cantico amoris audiuit. Fons hortorũ:puteus aquarũ viuentium. Poſteà tranſitur ad ali- *Can.* 4.
quod oratoriũ cum Pſal. In exitu Iſraël:qui conuenit baptiſmo, cũ dicitur:Quid eſt tibi mare quod fugiſti: & fit ſtatio ad crucifixũ,& reddũtur ei grates,quia ipſe eſt qui baptizat:vnde in Euãgelio:Super quẽ videritis ſpiritũ deſcendentẽ,&. Hic eſt qui ba- *Ioan.* 1.
ptizat, & ſalutatur:quia per crucem,& in cruce nacti ſumus animarũ noſtrarũ redemptionẽ. Rurſus:per hos dies ſeptem baptiſmales, neophyti quotidie ad Eccleſiam ducuntur:ſicut enim filij Iſraël licet tranſiſſent mare rubrũ,in quo baptizati ſunt,nõ tamẽ peruenerunt ad terrã promiſſionis,niſi ſub ducibus: Domino illos paſcente ex manna,& columna ignis eos præcedẽte,ſic & ipſi his ſeptem diebus ſub ducibus,id eſt,preſbyteris,patrinis & matrinis ducuntur ad Eccleſiã, & paſcuntur corpore Dñi: & cerei præcedunt eos:& ſic tandem in ſabbato quaſi peruenerũt ad terram promiſſionis. Cereos autẽ quos in ſabbato ſancto dum baptizarentur habuerunt, per hanc hebdomadã in quibuſdam locis ad miſſas & veſperas aſcendunt:& in ſabbato in albis & in ſequenti Dñica illos accenſos offerunt ſacerdoti. Si quidem luminaria accenſa bona opera ſunt,quibus toto tempore præſentis vitæ quæ per ſeptenarium ducitur lucere debent. Offeruntur ſacerdoti,quia poſt hanc vitã ad ſummũ ſacerdotẽ, id eſt,ad Chriſtum cum luminaribus bonorũ operum veniunt.Iuxta illud: Ve- *Pſal.* 125.
nientes autẽ venient cum exultatione portãtes manipulos ſuos. Poteſt etiam dici, quod proceſſiones veſpertinales huius hebdomadæ reuerſionem ſignificant de captiuitate Babyloniæ.Hęc eſt enim hebdomada reuertentiũ,qui in fine ſuæ captiuitatis reuertuntur ad Deum: & veſperæ trina ſtatione cõplentur:ſicut & baptiſmus in trinitatis nomine celebratur.Qui verò fontes nõ habẽt,non exeãt: ſed quinque Pſal. quotidie dicant: & poſt colle-

ctã diei de cruce collectã adiũgãt. Eadẽ veſperæ quotidie repetuntur,quia pro vna & eadẽ die,tota hęc hebdomada reputatur.
†In quibuſdã etiã Eccleſiis in his ſeptẽ diebus,quãdo deſcẽditur ad fontes antefertur quidã ſerpens imaginarius, ſuper virgam:& candela nouo lumine accenſa,ſuper caput ſerpẽtis retorta affigitur,ex qua cereus paſchalis, & omnes alię Eccleſiæ cãdelæ accẽduntur. Circa quod ſciendum eſt,ſicut legitur, Moſes in deſerto erexit ſuper palũ ſerpẽtẽ æneũ, vt qui percuſſi erãt à ſerpẽtibus, per illius ſanarentur aſpectum,in quo Chriſti paſſio præfigurata fuit.Vnde & Dominus ait in Euang.Ioan. Sicut Moſes exaltauit ſerpẽtẽ in deſerto,ita& exaltari oportet filiũ hominis.Ideò ergo ſerpens imaginarius fertur & aſpicitur, vt Chriſti paſſio memoretur:& per hoc à vulneribus peccatorũ ſanemur. Nã ſerpens in palo,eſt Chriſtus in patibulo.Itẽ,ideò in benedictione baptiſmi, & cùm ad fontes deſcenditur, quia baptiſmus à Chriſti paſſione virtutẽ accepit,in quo etiã à peccatis ſanamur, & mundamur.Fit hoc in veſperis,quoniã ipſe Chriſtus fuit ſacrificiũ veſpertinum: vnde Pſ. Eleuatio manuũ mearũ, ſacrificiũ veſpertinũ, ignis nouus ex ſilice excuſſus:Chriſtus paſſus eſt,qui eſt lumẽ de lumine: ex quo cæteræ cãdelæ in Eccleſia illuminãtur, quia ipſe illuminat omnẽ hominẽ veniẽtẽ in hunc mundũ. Cãdela in capite ſerpẽtis retorta,eſt ſpinea corona in capite Chriſti poſita.In cõpletorio verò in quibuſdã locis prætermittitur Pſal.Qui habitat:ſicut in prima,Pſal.Quicunque. In†his autẽ ſex diebus,dicitur ad Miſſam reſpõſoriũ & allelu-Ia:vt infrà dicetur.Et dicitur primò reſpõſoriũ,& poſt ſequitur allelu-Ia,& hoc triplici de cauſa.Primò, quia enim in laboribus vitæ præſentis exultãdum eſt:iuxta illud: Hilarem datorem diligit Deus xxij. q.vj.§.ex his:ideò tũc poſt graduale,& verſum cõuenienter ſequitur allelu-Ia:quod eſt vox lætitiæ.Secundò, reſpõſoriũ actiuã:Allelu-Ia verò contẽplatiuam vitã ſignificat.Reſponſoriũ enim ſignificat actionẽ quam ſancti exercebũt in reſurrectione corporũ,quæ erit in omni lętitia prout verba reſpõſoriorũ huius tẽporis declarãt, quæ omnia ſiue verſus eorũ excepto eo qui cantatur in tertia feria, prout ibi dicetur, ſunt de Pſal. 117. Confitemini Domino: qui Pſal. ſonat confeſſionem laudis:& eſt de terna lætitia:quia igitur omnis illa laus cõfeſſionis ſiue actionis ad gaudiũ & Dei glorificationẽ tẽdit, meritò ab allelu-Ia concludendũ eſt,& quoniã eadem actio nihil aliud eſt, quàm laus Dei: ideò ad hoc oſtendendũ poſt hos ſex dies cõtinuè canitur ſine reſpõſoriisallelu-Ia.Tertio,ideò in his ſex diebus hoc fit,qa ſenarius numerus ad opera,ſicut ſeptenarius ad requiẽ refertur. Qui enim vult peruenire ad requiem, opor

Margin notes: *Num.* 21. — *Ioan.* 3. — *Pſal.* 140. — *Ioan.* 1. — 12 — 13

oportet eum primò toto tempore præſentis vitæ benè operari.
Circa hoc ſciẽdũ eſt, quod Eccleſia his diebus ſanctorũ actus in corpore cũ fine lætitiæ recolit: ſic incipiẽs actum, vt pertingat ad quietem: primus dies mandat, ſeptimus requiem geſtat, octauus glorificat. Nempè reſpõſorium, illã actionem ſignificat, quã ſancti in reſurrectione corporũ exercebunt: animæ quippè ſanctorũ ante reſurrectionem corporum in quiete ſunt, ſed dum illã recipient, in actione erunt, & tunc ſic erit actio, vt non deſinat quies: in quiete quidem erunt, quia nõ laborabunt, nec cogitationibus fluctuabunt, nec erit etiã in quiete illa ſegnities deſidioſa: ſed ſic ab huius vitæ operibus in fine quieſcẽt, vt in alterius vitæ actione gaudeant. Hæc autẽ actio ideò nobis per numerũ ſenarium in memoriam reducitur, quia ſicut ſeptenarius numerus requiẽ, ita ſenarius opera reſpõſoriorũ ſignificat. Per reſpõſoria enim intelligimus ſanctorum actiones quæ erunt cũ omni lætitia: vt iã dictũ eſt.
14 †Et nota quod prædicti verſus, qui canũtur his ſeptẽ diebus, cum reſponſoriis dicuntur, ex ordine quo poſiti ſunt in Pſal. Confitemini. Vnde ſumpti ſunt, exceptis duobus, in quibuſdam Eccleſiis præpoſterè ponuntur: nam in v. feria dicunt verſum: Benedictus qui venit in nomine, &c. Qui ibi ponitur vlt. & in feria vj. ver. Lapidem quem reprobauerunt ædifican, &c. Et hoc ideò; quia in illo plenius agitur de paſſione Saluatoris, quàm in aliis verſibus ibi poſitis: & ideò meritò illa die cantatur, in qua paſſus fuit.
15 Nec eſt †omittẽdum, quod in quibuſdã Eccleſiis in his ſeptem diebus duo in albis ſuperpelliciis incipiunt reſpõſoriũ: Hęc dies: & in aliis quoſdã tropos retro altare, quod repræſentat ſepulchrum pro eo quòd corpus Ieſu in eo ſacramentaliter collocatur, & conſecratur: gerentes typum duorum Angelorum, qui ſtantes in ſepulchro Chriſtũ reſurrexiſſe retulerunt. Verba enim illa: Hæc dies, &c. Ad reſurrectionis diem pertinere noſcuntur.
16 Rurſus † cantando poſt altare repræſentat Apoſtolos & mulieres timentes, & Chriſtum reſurrexiſſe dicere publicè formidantes. Fit autem hoc ad laudes, & ad tertiam, & veſperas. Primò, eò quòd in his tribus ſpecialiter horis Chriſti paſſio eſt expleta: nam manè, captus & illuſus, in tertia flagellatus, & linguis crucifixus: in veſperis, de cruce depoſitus, & ſepultus eſt. Secundò, in
17 ſignum †quòd reſurrectio tribus vicibus nuntiata eſt. Primò, ſecundum Marc. & Mat. per vnum Angelum, qui ſecundùm Aug. ſtabat in monumento non directè, ſed quaſi ad oſtium. Secundò, per duos Angelos, qui ſecundum Ioan. ſtabant intus. Tertiò, per ipſum Chriſtũ iuxta monumentum. Fit etiam hoc in quibuſdã Eccleſiis ad Miſſam, eò quòd illa in altari celebratur, ſuper quod

Chriſti corpus cõſecratur. Ideò autẽ à Paſcha vſque ad octauam Pen. canitur allelu-Ia ferè in omnibus antiphonis & reſpõſoriis nocturnalibus,& in offerẽdis,& poſtcõmunionibus: vt celebratio temporis poſt reſurrectionẽ reducat nobis ad memoriam vitam contemplatiuam,ſicut tempus quod eſt ante Paſcha,reducit
ad actiuam. Tempus †enim ante Paſcha,quod in ieiuniis & ora- 18
tionibus agimus, ſignificat ærumnas huius vitæ, & tribulationẽ captiuitatis:in qua dum ſumus, cantica lætitiæ ſubticemus. Tẽpus verò poſt Paſcha ſignificat beatitudinẽ & perpetuam exultationem: in qua poſt reſurrectionẽ erimus:& ideò relaxatis ieiuniis canendo allelu-Ia, quod interpretatur, Laudate Dominum:
frequentamus,de quo dictũ eſt in proœ. huius partis. Illud † ta- 19
men notãdum eſt,quod in quibuſdã Eccleſiis in hac hebdomada allelu-Ia cantatur in Miſſa ſine finali melodia: & verſus & antiphonæ ſine neuma, ſed in ſequẽtibus cãtatur cũ illa,& hoc ideò, quia in hac cantamus pro Dño noſtro, qui in anima & corpore per reſurrectionẽ iam factus eſt glorioſus:ac illa finalis melodia expectationẽ noſtrã ſignificat,vel etiam ſanctorũ ſtolæ expectationẽ.Taceamus ergo,quia habemus quod optamus.Paruuli nãque plorãt,cùm panẽ nõ habẽt:ſed cum habẽt, quod deſiderant, tacẽt:ita & nos quaſi ploramus alio tempore,quia non habemus quod deſideramus, & ſancti quaſi in deſiderio ſunt expectatio-
nis.In †quibuſdãEccleſiis in magnis ſolẽnitatib⁹ tacetur illa me- 20
lodia in ſignum, quod ſancti pro quibus celebramus, certi ſunt, quod ſecundam ſtolam,quã expectãt,amittere non poſſunt.Iubilus quidem diuerſa notat, vt dictum eſt ſub natali.Porrò in iſtis
†octo diebus cantatur pro memoria neophytorum : & ſingulis 21
diebus ſingula denotata ſunt officia,quod non fit in toto tẽpore, vſque ad Pente. & in primo die,ſ. in ſabbato ſancto, & in octaua duplices laudes ponuntur.In prima enim dicitur allelu-Ia,Confitemini & tractus:Laudate Dominum omnes gentes. In octaua verò,dicitur duplex allelu-Ia, quod ideò fit:quia prima vita noſtra, quæ fuit ante peccatũ, beata fuit,ſed non ſempiterna:ſed vita quæ erit in ſeptima quietis,erit beata & ſempiterna,quia ergo prima vita fuit beata, idcircò cantatur primò allelu-Ia,quod eſt vox Angelica in lingua Hebraica, quia dignior eſt:ſed quia non fuit ſempiterna, ideò humiliori lingua Latina cantatur tractus. Laudate.Quia verò vita, quæ erit in ſeptima ætate, erit beata & ſempiterna:ideò in ſabbato in albis,qui eſt dies ſeptimus,duplex allelu-Ia cantatur,propter duplicem ſtolam, vt ibi dicetur.Nam vita illa, quæ in ſeptima quietis dabitur, non tolletur in octaua ætate,quæ per octauum officium intelligitur:licet potius conſu-

mabitur

22 mabitur;Circa cantica lætitiæ notãdum † eſt;quod quatuor ſunt ſtatus eccleſiæ.Primus,eſt culpæ.Secũdus,culpæ & pœnę.Tertius, pœnæ & gratiæ.Quartus, gratiæ & gloriæ. Primum repræſentat eccleſia in ſeptuageſima: ideò ſubticet Te Deum laudamus, & allelu Ia,quia non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris:Et gloria in excelſis Deo: quia poſitus eſt inter Deum & homines paries inimicitiarum.Secundũ repræſentat in aduentu:ideóque & ſupradicta cantica ſubticentur, præter allelu-Ia: quia lex data Deum intelligere docuit,& laudare. Tertiũ,repræſentat in æſtiuo tempore,ideoque propter gratiã acceptam in feſtiuis iſta cantantur,ſed propter pœnã iſta in ferialibus ſubticẽtur, præter allelu Ia: quod etiã quotidie frequentatur,quia ſpes de reſurrectione futura non infirmatur. Quartũ repræſentat inter octauas Paſchæ & Pentec. ideóque ſupradicta cantica lætitiæ frequentantur, & multiplicãtur, quia tamen nondum habemus gloriam quam expectamus, ideò Te Deũ laudamus,& Gloria in excelſis, in ferialibus ſubticemus:& in dominicis,in quibus quaſi duplicem reſurrectionem repræſentamus:& etiam in feſtis ſanctorũ, in Miſſa duo allelu-Ia cantamus:ſed in ferialibus vnum,vt iam dicetur:Nec te moueat, quod nõ rectũ,ſed præpoſterũ ordinẽ eccleſia repræſẽtat,eo quòd erũt nouiſſimi primi,& primi nouiſſimi:ſic ergo varietas dierũ &
23 ſtatuum humanorũ,varietatẽ inducit officiorũ. Quærendũ † tamen eſt,quare diuina officia ita diſtinguuntur: vt alia celebrẽtur cum ſolo reſponſorio: alia cũ ſolo allelu-Ia: & hæc quandoq; cũ ſimplici allelu-Ia: quãdoq; cũ duplici, alia ſimul cũ reſponſorio, & allelu-Ia:alia cũ reſpõſorio & tractu:& alia cũ allelu-Ia & tractu:Dici poteſt,quòd dies ieiuniorum, quibus reſponſorium ſine allelu-Ia canitur,recolunt actus eorũ,qui presbyteris grauia cõfitentur,vt ab illis conſiliũ accipiãt pœnitẽdi. Ipſi ergo dies aguntur cum ſolo reſponſorio, per quod vita actiua intelligitur, quæ in labore ducitur,ſine allelu Ia, quod eſt canticum lætitiæ: quia eccleſia dolet, pro talibus tanquam pro membris vulneratis, & nondũ ſanatis:ex eo enim,quod allelu-Ia dimittitur,robur eccleſiæ monſtratur, quod habet de ſuis vulneribus nondum ſanatis. Præterea,ideò tunc nõ dicitur allelu Ia: quia nõ eſt pulchra laus in ore peccatoris. In diebus verò profeſtis, quæ ſunt ab octaua paſchæ,vſque ad octauã Pentec. ſimplex allelu-Ia ſine reſpõſorio
24 canitur.† Primò,quia dies illi vitam cõtemplatiuam ſignificant, quæ erit poſt reſurrectionẽ, in qua reſponſoriũ nõ erit,quia pœnitentię actus ibi ſuperfluus erit:ſed tantum allelu Ia canetur de percepta immortalitate.Secũdò,quia tunc pro illis canimus, qui iam ſunt in patria,ad quos iam nõ pertinet actio laborioſa quam

reſpon

reſponſorium notat,ſed ſunt in Dei cõtemplatione,& exultatiõne,quæ intelligitur per allelu-Ia. Tertiò,quia ante reſurrectioné corporum noſtrorũ anima ſine corpore Deum laudabit.Quartò, quia ſancti ante dié generalis reſurrectionis ſimplicem tantùm recipiunt ſtolã,ſcilicet animæ. Rurſum in priuatis feriis, Gloria in excelſis,& duplex allelu-Ia, non dicitur, quia nondũ habemus perfectam iuſtitiam, nec gloriã,quam expectamus. Sed quia eccleſia iam primã habet reſurrectionem,ideò alio tépore ſemper allelu-Ia canitur,præter quàm in ſeptuageſima, vt dictum eſt in proœ. huius partis, & ſub tit.de tépore aduentus. In octauis verò paſchæ & ſabbato in albis,duplex allelu-Ia dicitur,quia tũc tépus reſurrectionis repræſétamus & in requie, quæ erit in reſurrectione,duplicé ſtolã, ſ. animæ & corporis percipiemus, quia erimus in vtroq; homine id eſt,in anima & corpore glorioſi:erimus em̃ incorruptionis gloria veſtiti.In dominicis † quoque quæ ſunt ab 25
octaua paſchæ vſq; ad octauam Pentec. duplex allelu Ia,dicitur, tum quia in reſurrectione, quam ipſi dies ſignificabãt, corpus ſimul cum anima laudabit Deum: tum quia duo ſunt, vnde lætari debet anima in die ſempiterna : vnum de percepta lætitia, aliud de percipienda in reſurrectione, tũ quia reſurrectio domini,quæ facta eſt in die dominica, eſt cauſa noſtræ reſurrectionis futuræ; & ideò in omnibus dominicis,quaſi octauam dominicæ reſurrectionis repræſentamus:in ferialibus,vnum : quoniã ante reſurrectioné anima vna duntaxat fruitur beatitudine. Rurſus ideò vſq; ad octauã Pentec.quia in octaua ætate in qua erit corporũ reſurrectio, erimus vtroq; homine glorioſi. In omnibus quoq; feſtiuitatibus illo tépore occurrétibus duplex allelu-Ia dicitur:& hoc primò propter requié & fruitioné:ſecundò,quia illi iam de duobus gaudent, ſcilicet de æterna quiete, & diuina viſione : tertiò, quia cum iam habeant gloriã animæ, ſecuræ ſunt de gloria corporis:quartò,quia tũc vnũ allelu-Ia canitur,quia quieſcunt, aliud quia Deum vident.Sex verò dies paſchales,videlicet inter ſabbatum ſanctũ,& ſabbatũ in albis,& dominici dies,atq; feſtiui, quos celebramus ab octauis Pentec.vſq; ad ſeptuageſimã in quibus reſponſorium,& allelu Ia canitur,recolunt actus eorũ,qui eleemoſynas largiendo,infirmos viſitãdo,& ſolũ,quæ bona ſunt,operando,perſeuerantiã habendo in ſanctitate,quã in baptiſmo receperunt,ſine dubio ad contéplationem Dei perueniũt.Inde eſt,quòd reſpõſorium,quod vitã actiuã ſignificat,ſequitur allelu Ia, quod ſignificat contemplatiuã:ſed tũc vnũ tantũ,ſiue ſimplex allelu-Ia dicitur,propter cauſas ſuprà dictas:prius autem dicitur reſponſorium & poſteà ſequitur allelu-Ia,prout ſuprà dictũ eſt. Dominici

autem

autem dies & æſtiui, à ſeptuageſima vſq; ad Paſcha, quorum reſponſoriis non allelu-Ia, ſed tractus ſubditur, recolũt eos, qui ſunt in bonis operibus: ſed vidẽtes laborẽ viæ, timent caſum: nã tentationibus tunduntur, ſine quibus hæc vita non ducitur. Inter reſponſorium enim & allelu-Ia, tractus eſt medius: qui neq; in tãta lætitia eſt, ſicut allelu-Ia: neq; in tanto opere, vt reſponſorium. In ſabbato verò ſancto gaudentes pro neophytis noſtris, quia ab omni peccato liberati ſunt, canimus allelu-Ia: ſed quia eos trahendos variis videmus laboribus, tractũ adiicimus, per quem labores intelligũtur: de quo dictum eſt ſub tit. de ſeptuageſima, & in proœ. huius partis. Quomodo officia iſtorum ſeptem dierum, & officia dominicarũ, quæ ſunt inter Paſcha & Pente. adaptentur ſeptem donis Spiritus ſancti, ſub vigilia aſcẽſionis, & ſub ſabbato in albis dicetur. Circa Euãgelia, quæ hoc tẽpore leguntur, ſciendũ eſt, quòd omnia pertinẽt ad reſurrectionẽ iuxta ordinem ſcriptorum ponuntur. Matt. enim primò ſcripſit. ij. Mar. iij. Luc. vlt. Ioan. Vnde primò ponitur Euangeliũ Matt. in vigilia Paſchæ. In ipſo verò die Paſchæ Euangeliũ Marci: in ſecunda & tertia feria Euangelium Lucæ: in quarta & quinta feria, & in ſabbato Euan-
26 gelium Ioan. in ſexta feria interponitur Euangeliũ Mat.† Sanè in Euangeliis vigiliæ, & diei tantũ agitur de annuntiatione reſurrectionis, facta per Angelum: in aliis de viſione. Conueniebat enim vt prius annũtiaretur Domini reſurrectio, vt poſteà ad maiorem fidem faciendam corporaliter ipſe ab hominibus videretur. Tria verò à Ioanne Euãgeliſta, omnino præpoſterè poſita ſunt. Primũ nanq; fuit quod legitur in ſabbato: poſteà quod legitur in quinta feria. & aliquãto tẽpore, poſt quod in quarta feria legitur. Nam Maria Magdal. cùm veniſſet ad monumentum, & non inueniſſet corpus Domini, ſublatum credidit, & cucurrit, & nuntiauit Petro & Ioãni, qui cucurrerunt ad monumentum, & Ioan. præcurrit, ſed non ſtatim introiuit: ſed Petr. tandem veniens intrauit, poſteà Ioan. intrauit: & cùm non inueniſſent, redierunt ad propria: hoc legitur in ſabbato. Illis redeuntibus Maria remanſit ad monumentum, & inclinãs ſe in monumento, vidit vnũ Angelum ſedentem ad caput, alium ad pedes, qui dixerunt: Maria, quid ploras? quæ dixit: Quia tulerũt dominũ meũ, & neſcio vbi poſuerunt eũ: & tunc cõuerſa retrorſum vidit Ieſum qui dixit ei: Mulier, quid ploras? quẽ quæris? & illa reſpiciẽs & hortulanũ eũ credens, dixit: Domine, ſi ſuſtuliſti eũ, dicito mihi, & ego eũ tollam: hoc legitur in v. feria. Aliquanto tẽpore pòſt Petrus iuit piſcatũ cum ſex aliis ad mare Tyberiadis: vbi Dominus apparuit eis in littore: & hoc legitur in iiij. feria. Sed quare hæc omnia? Solutio: In quarta feria
canta

cantatur hoc,quod cantabitur Sanctis in die iudicij : Venite benedicti patris mei,&c.& in illo Euangelio,quod eadē die legitur dicitur,quòd dominus apparuit diſcipulis in littore maris.Et hoc benè conuenit.Nam per littus maris,vt dicit B. Gregorius ſuper illum locum, finis intelligitur mundi,in quo dominus apparebit ſuis glorioſus:& tunc Petrus † trahet ad littus rete plenū magnis 27
piſcibus,centū quadraginta tribus,nec tamen ſcindetur rete. Per Petrum intelligitur ordo ſanctorū Prælatorū qui de fluctu huius ſeculi,ad littus ſtabilitatis æternæ ducent eos, qui per ipſos conuerſi fuerint : ſed hoc attribuitur ſoli Petro,propter eccleſiæ vnitatem.Sed quare legitur in ſabbato in albis Euangeliū, quod tūc legitur?Reſpondeo,ꝙ officiū illius ſabbati cū officio præcedentis ſabbati ſancti in multis cōuenit.Nam in præcedenti ſabbato duplex laus cantatur:ſicut & in hoc lectioni cōuenit:quia in lectione præcedentis ſabbati dicitur:Quæ ſurſum ſunt, ſapite:non quę ſuper terram:& in lectione ſequētis dicitur:Deponentes omnem dolum,&c.& itaq; tanquam lapides viui ædificamini,quod nihil aliud eſt,quàm quæ ſurſum ſunt ſapere. Conueniebat igitur , vt Euangelium correſponderet Euāgelio,quod fit in eorum principiis.Nam in Euangelio præcedentis ſabbati dicitur. Veſpere autem ſabbati, quæ luceſcit in prima ſabbati,id eſt, diluculo, venit Maria Magd.& in Euāgelio ſeq.dicitur:Vna ſabbat.Maria Magdal.venit ad monumentū cū adhuc tenebræ eſſent : quòd idē eſt: In hoc tamen videtur differētia,quia dicitur ibi,quòd venit Maria Magd.& altera Maria:hîc nō fit mentio,niſi de Maria Magd. Sed vt ait Auguſt.in lib.de concordan.Euangeliſtarū: ideò Ioannes ſolam Mariam Magda.nominat,quia fuit cæteris feruentior: nec tamen ideò cæteras excludit:Euangeliū verò Matth. legitur in ſexta feria,quia dominus per paſſionem meruit ſibi dari poteſtatem in cœlo & in terra,vel potius datam notificari:& quia dominus in ſexta feria paſſus eſt : idcircò legitur in Euāgelio Matt. in ſexta feria,in qua dominus ait diſcipulis:Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo,& in terra. Vnde Apoſt. Chriſtus factus eſt pro nobis obediens patri, vſque ad mortem : mortem autem crucis, propter quod & Deus, &c. Vbi ergo poneretur Euangelium, in quo agitur à Ioan.de prima viſione Domini, quæ facta fuit Mariæ Magd niſi in quinta feria?In prima enim die non poterat poni prędictis de cauſis:nec in ſecunda,nec in tertia, nec in quarta, nec in ſexta,nec in ſabbato.Vnde reſtat,quòd in quinta feria neceſſariò poni debuerit.Aiunt quidam,quòd licet in ſecunda feria legatur Euāgelium de apparitione Domini facta diſcipulis euntibus in Emaus: non tamen illa facta fuit in ea die, ſed in præcedenti.

denti. Decem etenim apparitiones poſt Chriſti reſurrectionem in Euangeliis inueniuntur,ad fidem noſtrã confirmandam,quinque in prima die, & quinq; poſteà : ſed in Apoſtolo dicitur,quòd in die reſurrectionis apparuit Iac. & quingentis fratribus ſimul. Et ſicut quidã dicũt, in ipſa etiã die primo apparuit matri, vt dictum eſt in iiij.parte, ſub tit.de acceſſu Põtificis ad altare:& etiã Iac.qui votum vouerat non comedere : ſed & Ioſeph,qui pro eo
28 tenebatur in carcere. Verum † quia de viſione Angelorum,& de Ma.Mag.Euangeliſtæ diſcordare videntur:ideò aliqua ſuper hoc præter propoſitũ dicamus. Nam Matt.dicit, quòd mulieres viderũt Angelũ ſedentẽ ſuper lapidẽ, qui tamen erat extra monumẽtũ.Marcus dicit, quod introeuntes ipſæ in monumentũ,viderunt eum ſedentẽ à dextris.Ioan.dicit,quod Mar.Magd.vidit duos Angelos,vnũ ad caput,& aliũ ad pedes ſedentes.Luc.dicit,quod duo Angeli ſtantes dixerunt Marię Mag.& aliis:Cur quæritis viuentem, &c. Ioan.dicit ſolam vnã veniſſe,ſcilicet Mariã Mag. Matt. duas,ſcilicet eam & aliã.Mar.tres,ſcilicet eã, & Mariam matrem Iac.minoris:& Mariã filiã Salomæ, quæ fuit mater filiorum Zebedæi,ſcilicet Iacobi minoris,& Ioã.Euãgeliſtæ,ſecundùm Chriſoſt. tantùm Salomæ filia fuit.Lucas plures dicit: dicit enim:Erat autem Maria Mag.& Ioãna,& Maria Iaco.minoris, ſubaudi mater , & cæteræ quæ cum ipſis erant, & aliæ quas non numerant Euangeliſtæ.Eccleſia autẽ tres Marias repræſentat. Rurſus Mat. dicit,quòd mulieres certificatæ per Angelũ, inter quas erat præcipuè Maria Mag. denuntiauerunt Apoſtolis dominum reſurrexiſſe,& Ioan.dicit quòd Mar.Magd.nuntiauit Petro & Ioan.eum ſublatum fuiſſe: Vera quidẽ ſunt omnia,quæ dicunt Euangeliſtæ in his,& non ſunt aduerſa : ſed quod vnus minus dicit, alius ſup-
29 plet.† Verum enim eſt ſicut narrat Matth. quòd primò viderunt Angelum ſedentem ſuper lapidẽ, quem reuoluerat ab oſtio monumenti, qui & dixit eis eum reſurrexiſſe, & adiecit : Venite, & videte locum vbi poſuerunt eũ,& tunc ipſe ſurgens præceſſit eas in monumentum,& ſedit in dextris:ſicut narrat Mar. poſt Maria Magdalena, vidit vnũ ad caput, & alium ad pedes ſedẽtes , ſicut dicit Ioan. Qui dixerunt ei:Mulier,quid ploras? & nuntiauerunt eum reſurrexiſſe,& tunc ſurrexerunt ipſi, vt apparerent ei ſtãtes, ſicut dicit Luc.vt in hoc,quòd ſurrexerũt,dominũ ſurrexiſſe oſtẽderent: & cũ ſtarent, dixerunt ei & aliis:Cur quæritis viuentem cum mortuis, id eſt, eũ qui reſurrexit?Cur quæritis in ſepulchro, quod eſt locus mortuorũ, Ambr. dicit duas fuiſſe Marias Magdalenas,vnam quæ ſecundùm Matthæũ ſciuit dominum reſurrexiſſe:aliam, quæ ſecundũ Ioannem neſciuit:ſed corpus ſublatum
credi

credidit. Auguſt. verò de † concordãn. Euangeliſtarum ſic ſoluit: 30.
dicit enim, quòd cùm Maria Mag. cũ aliis veniret dicẽdo: Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumẽti? cum adhuc aliquãtulum longè eſſet, vidit lapidem reuolutũ: & ſtatim cucurrit ad Petrum & Ioan. & ſignificauit eis corpus Dñi fuiſſe ſublatũ, qui venientes inuenerunt monumẽtum vacuum, & credentes quòd fuiſſet ſublatũ, redierũt. Maria autem iterum adiunxit ſe aliis & propius accedẽs cum eis, vidit Angelũ ſedentẽ ſuper lapidem, & dixit eis: Cur quæritis in ſepulchro quod eſt locus mortuorum. Matt. &c. ſicut ſuperius dicta ſunt. Zacha. qui cõpoſuit vnũ Euãgeliũ ex quatuor, aliter ſoluit. Dicit enim, ꝙ Mar. Magd. & aliæ venerunt ad monum. & viderunt Angelũ ſedentẽ ſuper lapidem, ſicut dicit Mat. & poſt ĩ monumẽto ſicut dicit Mar. & inde duos ſtantes: vnũ ad caput, aliũ ad pedes, ſicut Luc. dicit, ſcilicet illum priorem cum alio, vel eo diſparente, alios duos, qui dixerunt: Cur quæritis viuentẽ cum mortuis? & ſignificauerunt eũ reſurrexiſſe. Alij crediderunt verbis eorum: Maria remanſit incredula. Vnde aliæ nuntiauerũt diſcipulis dominum reſurrexiſſe: illa nuntiauit Petr. & Ioan. eum ſublatum fuiſſe: quæ poſt aduentũ & receſſum eorum ſola remanſit ad monumẽtum, & inclinãs ſe in monumẽto vidit duos Angelos ſedentes, vnum ad caput, alium ad pedes: ſicut dicit Ioan. qui dixerunt ei: Mulier, quid ploras? & illa reſpõdit: quia tulerunt dominum meum, & neſcio vbi poſuerunt eum: & conuerſa vidit dominũ qui dixit ei: Mulier, quid ploras? quem quæris? & illa putans eum hortulanum eſſe dixit: Domine, ſi tu ſuſtuliſti eum dicito mihi, & ego eum tollam. Et tunc dominus eam ex nomine nominauit: & ipſa tunc eum cognouit: & poſt plures locutiones Angelorũ, tunc primò credidit, & voluit procidere ad pedes Domini: & Dominus dixit ei: Noli me tangere: nondum enim aſcendi ad patrem meum: ſubintelligitur in corde tuo: quaſi dicat: Quem quæris, tanquam mortuum: non credis patri eſſe æqualẽ: & adiecit Dominus: Vade, & dic fratribus meis: Aſcendo ad patrem meum, & patrem veſtrum, &c. id eſt, in proximo eſt vt aſcendam. Et ipſa cœpit ire iam certificata: & inuẽtis aliis mulieribus iuit pariter cum eis, hoc nũtiare Apoſtolis: & in illa via apparuit eis Dominus, dicens: Auete. quæ acceſſerunt & tenuerunt pedes eius: Prædictũ autem modum loquendi, in quo generaliter dictũ eſt, quòd mulieres iuerant nuntiare Dominum reſurrexiſſe, cùm tamen Maria, quæ erat vna de illis tunc incredula fuit, ſæpè in ſcripturis inuenimus: ſicut & Dominus diſcipulis: & me ſcitis, & viam meam ſcitis: cùm tamen quidam eſſet
Ioan. 13. inter eos, qui hæc neſciret: vnde Dominus: Tanto tempore vobiſ-

vobiſcum ſum: & non cognouiſtis me,&c.ſed illud primò dictũ eſt ſcientibus,iſtud ignorantibus. Ita etiam dicitur,quòd Dñs in *Marc.vlt* aſcenſione apparuit diſcipulis & exprobrauit incredulitatem, & duritiam cordis eorum:quia his,qui viderant eum ſurrexiſſe,nõ crediderant:cùm tamen aliqui inter eos fuerint qui iam crediderant ſicut Petrus, & alij plures:ſed illud primò dictum eſt de incredulis:hæc opinio videtur probabilior,quàm ſecunda. Et ꝙ dixit Ambroſ.non eſt credendũ,quòd dixerit aſſerendo, ſed aliorum opin. referendo:licet eam arguméris probare videatur,quibus iuxta prædictã opin.leuiter reſpondetur:& ferè totum quod ipſe inducit per interpretationem ſoluitur. v.g. quod ipſe dicit, quòd vna Maria fuit ſecundùm Matth.quæ ſciuit eũ ſurrexiſſe, hoc eſt falſum:quia aliis credentibus verbis Angeli ipſa remãſit incredula. Aug. verò non ſic fuiſſe dicit,vt narrat,ſed narrat ita potuiſſe fuiſſe:vnde probabiliori ſententiæ non præiudicat.

SVMMA.

1 *Feria ſecunda poſt Paſcha officium, & num.2.3.*

De ſecunda feria poſt Paſcha. CAP. XC.

1 QVia † per gloriam reſurrectionis impleuit Dominus, quæ promiſit in veteri teſt.vt videlicet introduceret nos in terram fluentem lac & mel:ideò dicit Eccleſia in introitu huius ſecundæ feriæ:Introduxit Dominus in terrã fluentem lac & mel. Exod.13. quia Chriſtus iam introductus eſt, & Eccleſia triumphans in re: Eccleſia verò militans in ſpe. Epiſtola ſumitur de actibus Apoſt.10.cap.Stans Petrus in medio,&c.& intendit probare paſſionem Chriſti & reſurrectionem,vnde dicit: Huic om-
2 nes Prophetæ teſtimonium perhibent. † Euangelium: Duo ex diſcipulis.Luc.24.cap.concord. epiſtolæ de apparitione Domini diſcipulis euntibus in Emaus:ibi enim habetur, quòd cognouerunt eum in fractione panis. Quid eſt fractio panis,niſi expoſitio ſcripturæ?ibi enim cognoſcitur Dominns.Reſponſorium verò concord.cum introitu:Dicat nunc Iſraël.Allelu-Ia,nónne cor noſtrum erat ardens,&c. Eſt de ſcripturarũ expoſitione. In aliis Eccleſiis dicitur allelu-Ia, Angelus Domini Matth.vlt.cap. Offertorium:Angelus Domini,&c. eſt de teſtimonio Apoſtolorum: Poſtcommunio:Surrexit Dominus,&c. Luc.vlt.cap. eſt de apparitione quæ facta eſt Petro. Multiplicat igitur apparitiones, vt
3 dictum eſt ad confirmandũ fidem.Sanè ex † hodierno Euangelio ſumitur allelu-Ia.Nónne,& offerenda. Angelus Domini, ex eo quòd ibi dicitur mulieres viſiones Angelorum vidiſſe, qui dicunt eum viuere. Similiter & communio: Surrexit Dominus ex eo quòd ibi dicitur:ſurrexit Domin⁹ verè,& apparuit Simoni:

Ad pietatem ergo pertinet hoc officiũ, in quo continetur rememoratio ſcripturarũ, & per pietatem accedit ad mãſuetudinem: manſuetis autem terra promittitur illa, de qua dicitur: Beati mites, quoniã ipſi poſſidebunt terrã fluentem lac & mel, vnde in introitu dicitur: Introduxit nos Dominus in terrã fluentem lac & mel. Et ſunt hæc verba Moſi populum poſt eſum agni de Ægypto ducẽtis. Introduxit inquam ſpe, ſed in illa poſteà introducet re, quã Caleph dedit Axæ filiæ ſuæ irrigatã: irriguo ſuperiori & inferiori. Irriguum inferius, timor eſt: ſuperius, amor. Caleph etenim qui quaſi cor interpretatur, dat animæ deuotionem, cum timore pariter & amore. In hac ij. feria fit in vrbe ſtatio, apud S. Petrum, propter hoc, quod in Euangelio habetur, & apparuit Simoni, & quia ibidẽ dicitur, nónne cor noſtrũ ardẽs erat in nobis? quia ipſe præ cæteris magis arſit Dñm diligẽdo. Hac die piſces viuos inſpicimus, recolentes cum gaudio, quòd Dñs ad probationem reſurrectionis partem piſcis aſſi comedit, & in tertia feria ad fontes imus, vt ibi dicetur: & mulieres verberabãt viros, & iam in his tribus diebus eſt feriandũ, prout ſub Paſcha dictũ eſt.

SVMMA.

1 *Feria tertia poſt Paſcha, officium, & num. 2. 3. 4.*

De tertia feria poſt Paſcha. Cap. XCI.

IN tertia feria † oſtenditur, per quod habeatur hæreditas cœleſtis patriæ. Oſtenſo verò in ſecunda feria, quòd in terram fluentẽ lac & mel iam introduxit nos Deus in ſpe: & poſteà introducet in re: modò oſtẽdit per quod habeatur, quia per diuinã ſcientiã, ſiue cognitionem Domini noſtri: vnde hæc tota feria eſt de cognitione, ſiue ſapiẽtia Dei, & inde introitus eſt: Aqua ſapiẽtiæ, &c. Eccleſ. 15. c. & eſt ſeptimi toni, quia in ſeptem donis Spiritus ſancti, eſt iſta ſapiẽtia. In epiſtola: Surgens Paulus. Act. 13. c. oſtenditur paſſio Chriſti & reſurrectio, per quam hîc ſapientia habetur. Qui enim verã fidem habet de his, habet ſaporem Dei: hæc autem cognitio, eſt dies, quam fecit Dominus, de graduali ergo patet. Et † nota quòd cùm omnes graduales verſus huius 2 hebdomadæ ſumantur de Pſal. 107. ſcilicet: Confitemini, qui eſt nonus poſt: Dixit Dominus, hodiernus ſumitur de Pſal. 106. ſcilicet: Confitemini, qui eſt decimus in matutinali: Cantate, eò ꝙ iſte Pſalmus exhortatur fideles ad laud. Dei, qui per ſapientiam ſuam redemit & liberauit eos de quadruplici tentatione, quia liberauit eos de neceſſitatibus eorum, id eſt, ab infidelitate: & quia liberauit eos de neceſſitatibus eorũ, id eſt, à praua conſuetudine, & liberauit eos à tædio bonæ actionis, & eduxit eos à verſutiis hæreticæ impugnationis. Allelu Ia eſt: Surrexit Dominus & ap-

paruit

paruit mulieribus. Vel ſecundùm alias Eccleſias. Oportuit quod ſumitur de Euangelio, in aliis etiam dicit: Surrexit Dñs verè. Luc.vlt.cap. In Euangelio verò: Stetit Ieſ.&c. Luc.24.c. oſtendit Dñs & probat reſurrectionem ſuam diſcipulis ſuis per quatuor. Primò per conſuetum modũ loquendi, cùm dixit: Pax vobis, loquebatur enim eis ſæpè de pace, & amator pacis erat, vnde ipſe Dñs inquit: In me pacẽ habebitis, in mundo autẽ preſſurã. Pacem relinquo vobis: Pacẽ meã do vobis. Secundò per hoc, ꝙ oſtendit ſe palpabilẽ. Tertiò, quia cum eis comedit. Quartò, quia eis ſenſum aperuit ſcripturarũ: & quia hanc ſapientiam Dñs dedit per ſe, & per Apoſtolos, ideò dicitur in offertorio: Intonuit de cœlo Dominus, id eſt, de Apoſtolis, vt omnes crederent in illum. Hæc enim, inquit Ioan. ſcripta ſunt, vt credatis, & credentes vitã æternam habeatis.
3 † In poſtcommunione, quæ eſt ad Col.3.c. inuitamur ad hanc ſapientiã. Si cõſurrexiſtis cum Chriſto quæ ſurſum ſunt ſapite, ecce de ſapientia. Et quia de ſapientia habetur in hac ij. feria, ideò fit ſtatio ad S.Paulum qui fuit ſapientior omnibus Apoſtolis, ſeu cui Dominus ſingulariter aperuit intelligentiam ſcripturarũ, de quibus legitur in Euang.& introitu. Vnde ipſe dicit: Non à me, nec ab homine accepi Euang. meũ, ſed per reuelationem Dñi mei Ieſu Chriſti: vel, quia per eum maximè adimpletum eſt, quod in Euang. legitur, ſcilicet: Oportuit prædicare pœnitentiã in omnes gẽtes, ideò, ꝙ & eius prædicatio legitur in
4 hodierna lectione Act. Apoſt. Hac die † viri verberant mulieres, prout ſub Paſcha dictum eſt: hac etiã die ad fontes imus, pro eo quòd hodie in introitu viri beati aqua ſapientiæ potati referuntur: & in offertorio fontes aquarum apparuiſſe memorantur.

S V M M A.

1 *Feria quarta officium à Paſchate, & num.2.3.*

De quarta feria poſt Paſcha. Cap. XCII.

1 Oſtenſo † in iij. feria de cœleſti patria, & per quod habeatur, oſtenſo etiã in ſecunda feria, quod in terrã fluentem lac & mel introducimur, ideò nunc in hac quarta feria inuitamur ad illã. Vnde introitus eſt: Venite benedicti patris mei, &c. Matt.25. quia verò dicit Dñs, pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorũ: & quia ibi non intrant, niſi purificati per pœnitentiam, ideò B. Petrus in epiſtola: Aperiens. Act. 3. inuitat Iudæos ad pœnitentiam: ideò autem ad pœnitentiam inuitatur homo: vt de filio diaboli, fiat filius Dei: & hæc mutatio dextræ
2 excelſi, propter quod in reſponſorio habetur: Dextera † Domini fecit virtutem. Sequitur allelu-Ia de reſurrectione. Surrexit Dominus, &c. & in aliis Eccleſiis eſt Chriſtus reſurgẽs, &c. Semper

enim in his diebus aliqua de reſurrectione dicuntur. In aliis eſt̃ dicitur:Cùm ſederit Matth.21.c.Quia verò hæc mutatio fit etiã, quando † homines ſunt filij Dei propter prędicationem,ideò in 3 Euangelio:Manifeſtauit ſe Ieſus.Ioan.21.c. dicit Dominus:Mittite in dexteram nauigij rete:hoc facit,qui tantũ prædicat propter Deum: & tunc trahuntur magni piſces, poſteà dedit eis piſcem aſſum.Piſcis aſſus,eſt Chriſtus paſſus: hæc erit refectio in patria, cùm comedemus panem Angelorum,de quo in offertorio:Portas cœli,&c.Poſtcõmunio eſt:Chriſtus reſurgens Rom.6. Et quia beatus Laurentius fuit vnus de magnis piſcibus, & fuit aſſatus pro Chriſto,ideò fit ſtatio ad beatum Laurentium.

SVMMA.

1 *Feriæ quintæ à Paſchate, officium,& num.2.3.*

De quinta feria poſt Paſcha. CAP. XCIII.

QVinta † feria eſt de conuerſione gentiũ propter paſſionem 1 & reſurrectionẽ,vnde introitus eſt:Victricem manũ tuam laudauerunt pariter Chriſtiani,quia ſapiẽtia aperuit os mutorũ, vnde Eſa.25.Tunc claudus ſaliet,ſicut ceruus,& aperientur linguæ mutorũ,quod factum eſt,qñ Chriſtus dæmones eiiciebat,& faciebat homines mutos loqui, vnde in Euangelio: Erat Ieſus eiiciens dæmoniũ,& illud erat mutum.In epiſtola verò Angelus Domini.Act.8. ſignificatur conuerſio iſta gentium:vnde dicitur ibi de Eunucho,qui conuerſus eſt à Philippo, qui interpretatur os lampadis,ſiue os illuminans:quia quandoque per ſcripturarũ inſpectionem vel prædicationem,conuertitur homo:vt gentiles, qui ſignificãtur per Eunuchũ:quãdoque verò per inſpirationem conuertitur ad Dominum:vt habetur in Euangelio, quòd apparuit Mar.Magd. Quia verò per conuerſionem gentiũ factus eſt Chriſtus lapis angularis:ideò in verſu reſponſorij habetur. Lapidem quem reprob.edific.&c. Et quia vera † conuerſio fit per 2 pœnitentiã,ideò ſequitur allelu-Ia.Matt.26. In die reſurrectionis meæ,dicit Dominus, præcedã vos in Galilæã,id eſt, in tranſmigratione de vitiis ad virtutes. Euangelium, Maria † ſtabat. 3 Ioan.20.eſt de apparitione Domini Marię Magdalenæ in ſpecie hortulani ſiue peregrini,quia peregrinus eſt Deus homini,quandiu eſt in peccato.In offertorio:In die ſolennitatis. Exo.4.& 13. cap.ſimiliter promittitur cõuertentibus vera beatitudo.In poſtcõmunione verò:Populus,&c. 1.Reg.2. ad laudandũ inuitamur: & fit ſtatio ad ſanctos Apoſtolos,quia in Philippo,qui interpretatur os lampadis,intelliguntur omnes Apoſtoli, per quorũ prædicationem conuerſio gentium facta eſt. Item, quia fratres Domini,de quibus in Euangelio legitur,ſunt Apoſtoli, per quos os

muti

muti apertũ eſt, eſt diſertæ linguæ infantium, ideò ſtatio fit ibi.

SVMMA.

1 *Feria ſexta à Paſchate, quod & quale habeat officium. ibid. & num. 2. 3. 4. 5.*

De ſexta feria poſt Paſcha. Cap. XCIIII.

1 SExta feria † eſt de inſtitutione baptiſmi, vnde introitus eſt: Introduxit eos Dñs, ſcilicet de Ægypto, id eſt, de tenebris peccati, & inimicos eorũ operuit mare, id eſt, baptiſmus: & ſubiicitur ibi ter allelu-Ia, propter liberationem ab hoſtibus & donum
2 gratiæ. Poſtmodum ſequitur † epiſtola: Chriſtus ſemel. 1. Pet. 3. c. in qua B. Petr. agit de baptiſmo, & de arca Noë, ſicut in diluuio per arcam ſaluæ factæ ſunt animæ, licet paucæ, ſ. viij. ſimiliter & in baptiſmo, quia ſicut in aquis diluuij quæ inundauerant totũ mundũ, & mundus à peccatis purgatus eſt, & per arcam, animæ ſaluæ factæ ſunt: ita in aquis baptiſmi in quo oĩa peccata mundata ſunt, per Eccleſiã ſaluati ſumus. Sequitur graduale: Hæc dies
3 quam † fecit Dñs, verſus. Benedictus qui venit in nomine Dñi. Eſt enim homo qui conſecrat baptiſma, ſed Deus eſt qui inuiſibiliter baptizat. Vnde ſequitur: Deus, Dominus & illuxit nobis, ſcilicet per illuminationẽ baptiſmi, & illuminationem legis Domini. Allelu-Ia, eſt Angelus Domini cum duplici verſu, ſicut in die Paſchæ, in quibuſdam Eccleſiis, quia in hac die agitur de inſtitutione baptiſmi: vnus verſus eſt ꝓpter Chriſti reſurrectionẽ, in corpore, alius propter ſtolam animæ, quam in baptiſmo ſuſci-
4 piunt baptizati. † Euangelium verò, eſt de inſtitutione baptiſmi, ſecundùm Matt. vlt. c. Vndecim diſcipuli adierũt in montẽ, quem cõſtituit illis Ieſus, & ſequitur ibi: Euntes, docete oẽs gentes, baptizãtes eos in nomine Patris, &c. Et quia in memoria debemus habere iſtũ diem, propter inſtitutionẽ baptiſmi: ideò ſequitur in offertorio: Erit nobis † memorialis dies iſta, &c. Exod. 12. & 13. c. memorialis quidẽ eſt dies, in qua de vitiis ad virtutes trãſimus: hæc eñ dicit Moſes, de die Paſchæ. Poſtcõmunio: Data eſt mihi omnis poteſtas. Matt. vlt. Quia verò B. Virgo creditur interfuiſſe in inſtitutione baptiſmi: quia vt Hieronym. ait, hoc apud Nazareth in domo eius actũ eſt, ideò hac die fit ſtatio in eccleſia eius.

SVMMA.

1 *Sabbatum in albis, quod habet officium, & num. 2. 4. 5. 6.*

3 *Iudicij dies plenus erit gaudio propter dominicam & noſtram reſurrectionem.*

De ſabbato in albis. Cap. XCV.

1 SEquitur † de ſabbato in albis in quo eſt introitus: Eduxit Dominus populũ ſuum in exultatione: hoc maximè in extremo

ſabbato fieri intelligimus, quando erit verum ſabbatum: ſed ne Iudæi credant hoc dictum eſſe de ſeq. ſequitur in Epiſt. 1. Per. 2. c. Fratres, deponentes omnem maliciã & dolum, &c. Sequitur duplex † allelu-Ia ſine graduali. Primò, quia nũc terminatur ſeptuageſima poſtquã ſequitur octaua reſurrectionis: quando habebitur duplex ſtola, animę ſcilicet & corporis: & ceſſabit labor operis, de quo dictũ eſt in procœ. huius partis, & ſub tit. de vij. diebus poſt Paſcha, & in iiij. parte ſub tit. de allelu-Ia. Secundò quia in die iudicij † plenũ erit gaudium pro Dñica & noſtra reſurrectione. Tertiò, geminatur allelu-Ia: quia tunc erit lætitia ſempiterna, quia enim erit lætitia vnum allelu-Ia canitur: quia ſempiterna ſecundum concinitur allelu-Ia. Quartò, quia in octaua reſurrectionis omnis ſolicitudo deponetur, quod ſignificatur in hac viij. die, in qua veſtis cãdida ſiue chriſmale deponitur: ideò in albis non cãtatur graduale, ſed duplex allelu-Ia: quia tunc erimus in albis. Itẽ quantũ ad reſurrectionẽ Domini, non debet graduale cãtari, neque quantũ ab baptizatos. & ideò cãtatur vnũ allelu-Ia, pro baptizatis, ſ. Laudate pueri Dominum: & aliud de reſurrectione Domini, ſ. Hæc dies. Prætereà, ideò poſt allelu-Ia. Hæc dies ſequitur allelu-Ia. Laudate pueri: quia de lætitia animarum tranſiẽt ad gloriã incorruptibilem corporum. † Euangeliũ verò, Vna ſabbati. Ioan. 20. c. eſt de duobus diſcipulis, qui currebant ad monumentum. Pet. ſ. & Ioan. qui ſignificant duos populos, cucurrit tamen citius Ioan. id eſt, Iudaicus populus, quia habebat Prophetas, ſ. Hieremiam, Eſaiam, & alios, qui de paſſione Domini loquuntur, ſed Petrus citius intrauit, id eſt, gentilis populus: non tamen intrauerunt Iudæi in multitudine: qui enim credit, intrat, ſicut dicit Aug. Et attende, quia Epiſtola & Euangelium huius ſabbati concordant cum Epiſtola & Euangelio ſabbati ſancti: prout dictum eſt ſub tit. de vij. diebus poſt Paſcha, in offertorio verò de illuminatione poſt baptiſmum aguntur grates. Benedictus qui venit, &c. † Poſtcommunio eſt: Omnes qui in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis, Gal. 3. Die iſta fit ſtatio ad Eccleſiam B. Ioan. in Laterano: quia enim ibi in præcedenti ſabbato baptizati ſunt pueri, & in viij. die in lege circuncidebãtur: ideò rectè hac die ibi conueniunt, vt hoc ſpiritualiter agatur in baptizatis: & hoc eſt quod dicitur in Epiſtola: Deponẽtes omnẽ maliciam & omnem dolum, &c. quaſi modò geniti infantes: ne per feneſtras quinque ſenſuum intret mors. † Dicitur autem ad horas capitulum: Chriſtus reſurgens. Rom. 6. ca. & illud, Expurgate vetus, &c. ad Cor. 5. ca. & illud: Chriſtus paſſus eſt. 1. Pet. 2. Quia verò in tota ſeptuageſima, quæ vſque ad diem protenditur, pœniten

nitentiam egimus:ideò Eccleſia hodie celebrat in albis,vt magis ac magis albi ſimus:ſicut Dominus ait in Euangelio Mat.3.Agite pœnitentiam:appropinquabit enim regnum cœlorum:Quare hoc Sabbatum dicitur in albis, dictum eſt ſub Paſcha. Hac die Dominus Papa diſtribuit, agnus Dei. Alicubi etiam diſtribuitur cereus Paſchalis, de quo dictum eſt ſub ſabbato ſancto.

SVMMA.

1 *Dierum ſeptem à paſchate,ſecunda expoſitio.Et intellectus.* 3.4.5.6. 7.8.9.10.

2 *Reſurrectionis Dominicæ officium pertinet ad timorem.*

Alia expoſitio dictorum ſeptem dierum. CAP. XCVI.

1 POteſt etiam aliter dici, quòd † ideò in præmiſſis ſeptē diebus baptiſmalia celebrantur officia: vel quia baptizati ſapientia ſeptiformi docentur: vel quia ipſorum temporis vniuerſitas die ſeptenario voluitur: quia quibus fides, ſpes & charitas præcipuè ſunt neceſſaria: ideò tribus Pſal. vtimur in nocturnis Singulorum autem dierum officia ſic poſſumus ſeptem ſpiritibus & bea-
2 titudinibus coaptare. Officium † quidem Dominicæ reſurrectionis, pertinet ad timorem: quo timemus terribilem ſententiam iudicis.Cùm enim dicet pater,Rex,& iudex omnium reſurrexit, & adhuc in ſugillatione inimicorũ dicentium:quando morietur & peribit nomen eius?tunc magnus erit timor & tremor:vnde & in offertorio.Terra tremuit, &c.ſpiritus timoris,vt fundamentũ ponitur:ſed quare à timore incipientes in ſapientia terminamus, cùm Eſa.cœperit à ſapientia,& deſcenderit ad timorem? reſpondeo,Eſa.ſaluatorē deſcripſit,qui carnē aſſumendo deſcendit: nos verò de terrenis ad cœleſtia tendere conamur: & ideò gradus aſcēdendo cōnumerare debemus,vt à timore ad ſapientiam peruenire poſſimus.In ij. feria legitur Euangelium de duobus diſcipulis euntibus in Emaüs, quibus Dominus apparuit & ſcripturas
3 Moſi,& omniũ Prophetarum aperuit. Et attende quod licet † hodie legatur Euangelium de apparitione Dñi: non tamen hodie ſed heri apparitio fuit. Ad pietatē ergo pertinet hoc officium,in quo cōtinetur rememoratio ſcripturarũ:& accedit ad manſuetudinem:prout ibi dictũ eſt.In tertia feria legitur Euangelium:Stetit Ieſus.vbi multifariè ſuam reſurrectionem probat,ſ.per viſum & tactũ:per guſtum etiam,& per auditum, cùm ſcripturas etiam exponit: quod pertinet ad ſcientiam,vnde in introitu: Aqua ſapiētiæ,&c.beati viri potati, referũtur in offertorio.Intonuit,fontes aquarum aperuiſſe memorãtur,in poſtcommunione: Si con-
4 ſurrexiſtis: † quæ ſurſum ſunt, quærere & ſapere iubentur. & in Euangelio ſenſus ad intelligendũ ſcripturas diſcipulis aperitur.

Scripturarũ quippè intelligentia & ſcientia lamenti,& luctus eſt cauſa effectiua.Qui enim legit in ſcripturis Prophetas,& eorum Dñum occiſos, quoquo magno dolore mordetur, & quãtò magis quis peccata ſua intelligit,tãtò citius in luctũ &pœnitẽtię lamẽtũ prorũpit. Licet igitur his diebus ſit gaudiis vacandũ:tamẽ ineptã lætitiã remoueamus: ne carnes agni ſine lactucis agreſtibus comedamus:quia beati qui lugẽt.In iiij.feria legitur Euãgeliũ de diſcipulis piſcãtibus,quos inuitauit ad prandiũ,&dedit eis panẽ,& piſcẽ aſſum,id eſt, Chriſtũ cognoſcere Deũ & hominem paſſum,quæ eſt illa quidẽ ſaturitas,de qua dicitur:Beati qui eſuriũt, & ſitiũt iuſtitiã:quoniã ipſi ſaturabuntur,quod ergo dicitur ibi.Venite prãdere, hoc eſt quod cãtatur in introitu:Venite benedicti patris mei , percipite regnum hoc. enim regnũ eſt prandiũ æternũ, vbi erunt piſces magni:ſed vnus ſuper prunas nõ paſſionis,ſed amoris.rationabiliter aũt feria iiij.nobis à Chriſto regnũ promittitur:quia in quarta ætate regnauerũt Dauid & Salomon, in quorũ manibus Chriſti regnũ ſpecialius & plenius ſignificatur,& quia Petrus ſupradictũ rete traxit in terrã, ipſi enim commiſſa eſt Eccleſia, ipſi ſpecialiter dictũ eſt:Paſce oues meas:ideò
pro Epiſtola ſumitur eius prædicatio de act. Apoſt. Ad †ſaturitatẽ 5
enim quoq; pertinet offerẽda.Portas cœli aperuit,Prophetas qui prædixerũt,Angelos qui annũtiauerũt:Mariã quę genuit,Apoſtolos qui prædicauerũt, doctores qui expoſuerunt. per hos omnes pluit Dñus mãna in ore egẽtiũ animarũ,i. verbũ,vel corporis ſacramentum:vt non deficerẽt in via tẽdentes ad patriã,vbi comedent panẽ Angelorum, verſus gradualis,dextera Dñi fecit virtutem cõgruit illi verbo Euãgelij.Mittite in dexterã nauigij rete,& eſt ſenſus:dextera Dñi fecit virtutem : quia potentia verbi,mihi vniti fecit me vincere mortẽ:ideóque dextera Dñi exaltauit me, i.laudabilẽ me fecit.Et repetit. Dextera Domini fecit virtutẽ:vt oſtendat reſurrectionis qualitatem,ſ. æternã.vnde ſequitur:Non moriar ſed viuã, iuxta quẽ ſenſum canimus cũ Apoſtolo in allelu-Ia,& cõmunione:Chriſtus reſurgẽs:&pertinet hoc ad fortitudinẽ, & quia B.Laur.fuit piſcis aſſus, fortis in eſurie & eſuriẽs in
fortitudine,ideò fit ibi ſtatio.Officiũ †v.feriæ pertinet ad cõſiliũ 6
& miſericordiã, magnũ enim fuit conſiliũ peccatricis pedes lauantis cum lachrymis,vt miſericordiam conſequeretur:prout in Euãgelio dicitur.Officiũ †vj.feriæ pertinet ad munditiã cordis&
corporis.In baptizato nãq; de quo ibi agitur,lauantur corpus & 7
anima.Et quia mũdis cordibus viſio Dei promittitur:vt ibi dictũ eſt,Beati mundo corde:quoniã ipſi Deũ videbũt,& per munditiã ad intellectũ peruenit: ideò rectè in Euãgelio dicitur ꝙ trãſmigrantes

8 grãtes Deũ videbũt. In ſabbato† legitur euãgeliũ in quo dicitur, ꝙ licet Ioã. præcurrerit:tamen Pet.ſequẽs citius in monumẽtum intrauit:& poſteà Io. Hi,prout dictũ eſt ibi,ſunt duo populi. Petrus ſignificat gẽtes, ꝗ poſterius venerũt ad notitiã paſſionis:ſed tamẽ primitus crediderũt.Ioãnes ſynagogã, q̃ in lege & prophetis prius audiuit Domini paſſionẽ: ſed nõdũ credere in mortuum
9 voluit:credet autẽ cũ Iſraël ſaluus fiet.De † his duobus populis,ſ. credẽtibus & non credentibus loquitur Petrus in epiſtola,Deponẽtes,&c.De credẽtibus dicitur in introitu.Eduxit Dominus populũ,ſ.in exi.Eduxit enim Dominus Iſraël de Ægypto,cum auro & argento: ſed illis in deſerto murmurantibus & ideò pereuntibus:eduxit eos qui non murmurauerunt in deſerto in terrã promiſſionis, & propter eoſdem dimittimus graduale:& duplicatur alleluia:quia tunc neophyti laborãt:nũc Deũ voce,& opere laudant:Ad eoſdẽ pertinet Pſal. Laudate pueri domi.totus enim ille Pſal.ad electionẽ dirigitur gẽtiũ:quod ex illo fine probatur.Qui habitari facit ſterilẽ in domo.Eiſdẽ pueris cõuenit,quod canitur in offertorio:Benedictus qui venit in nomine do.Hũc enim verſiculũ cantauerunt pueri occurrẽtes domino ad paſſionẽ venienti.Quòd ſequitur:Benediximus vobis de Domino.di.adiecit mater eccleſia, dicens pueris ſuis:Benediximus vobis, i.ſignauimus vos baptiſmo, nos ꝗ ſumus familia domini:quia Dominus Deus
10 illuxit nobis.ſequens verſus;Hęc†dies,ad gaudiũ ſpectat credentium.ille alius:Lapidẽ quẽ reprobauerũt,ad ſuggillationem pertinet Iudæorũ,ad eoſdẽ credentes pertinet poſtcõmunio.Omnes qui in Chriſto,&c. pertinet igitur officiũ iſtud ad pacificos, qui filij Dei vocabuntur.Dedit enim dominus his,qui credunt in nomine eius filios Dei fieri,quibus datur ſapientia perfrui.

S V M M A.

1 *Dominicæ primæ à Paſchate,officium,& nu.2.4.& 6.*
3 *Apocalypſis,& Epiſtolæ canonicæ, legũtur à reſurrectione. idq́; iure.*
5 *Miſſæ dominicæ ſecundæ à Paſchate,expoſitio.*

De prima Dominica poſt Paſcha. Cap. XCVII.

1 IN octaua Paſchæ†incipit tempus regreſſionis ſeu reconciliationis:prout dictum eſt in proœ. huius partis. Sanè in hac die Dominica, in quibuſdã Eccleſiis fiũt octauæ Paſchæ:& dicuntur reſponſoria de die Dñica, & introitus: Reſurrexit: & graduale quod derelictũ erat, reſumunt, habentes reſpectũ ad generalem reſurrectionem: ad cuius gloriam per gradus aſcenditur:Chriſti enim reſurrectio in octaua ætate facta eſt.Sed cùmPaſchalis ſo-
2 lennitas ſignificet illam octauã,quæ ſequitur † ſeptenarium huius vitæ:quæritur quare habet octauas, cùm etiam eius ſolenni-

tas protendatur:nõ tantùm per octo dies, ſed etiã vſque ad diem Pentec.Reſpondeo:quia reſurrectio futura ſignificata eſt per circunciſioné,quæ octaua die mãdata eſt, cuius verè circuncifionis octo ſunt beatitudines:quarũ octaua redit ad primam,& ideò ad repræſentandũ has beatitudines ſolennibus octo dierum officiis celebramus octauas Dominicæ reſurrectionis, quæ eſt cauſa & ſignum noſtræ futuræ reſurrectionis. Has beatitudines coaptat Aug.in lib.de doctrina Chriſtiana,ſepté ſpiritibus omittens vltimã,quia redit ad primã, gradatim enim à timore peruenitur ad ſapientiam. vnde initium ſapientiæ timor Dñi.de hoc dicetur in procœ.vij. partis. Quia ergo nouiter baptizati ſunt pueri, & quia multos nouellos in quadrageſima genuit Eccleſia:& quia in illo tempore fuerũt Apoſtoli pueri,propter quod Dominus fuit cum eis quadraginta diebus poſt Paſcha inſtruens eos in fide: vt poſſent omnino fieri ſpirituales, & vt vrerẽtur igne Spiritus ſancti, propter iſtas tres cauſas ſiue nouitates inſtruit nos Eccleſia in fide in hoc tempore. Et ideò in prima quindena leguntur Apoc. & Acta Apoſt.in quibus libris habetur de ſeptem ſignaculis: videlicet de incarnatione, natiuitate,&c.quæ Chriſtus ſolus aperuit, quæ ſunt maxima principia fidei noſtræ. poſtmodũ in alia quindena cãtatur in reſponſoriis de Pſal. & in lectionibus leguntur Epiſtolæ canonicæ vſque ad aſcenſionem Dñi, vt ſupra fidẽ ædificetur bona opera : Pſal. enim & Epiſtolæ bona opera deſignãt. Et attende,quod ante †reſurrectionem lex & Prophetæ legebantur,poſt reſurrectionem verò Apocal. & Epiſtolæ canonicæ quæ ſunt Apoſtolorum ſcripta, leguntur, & cantibus iubilantur. Lex enim & Prophetæ Chriſti paſſionẽ & reſurrectionẽ prædixerũt: ſed Apoſtoli iã factã annũtiauerunt,& teſtificati ſunt,ideóq; reſponſoriũ illud cãtatur. Virtute magna reddebãt Apoſtoli teſtimonium reſurrectionis. Rationabiliter quoque legitur Apoc. & cantatur eò quòd in ea viſio Chriſti,& Angelorũ collocutio memoratur.In illa enim vita,quã Paſchale ſignificat tempus,animæ viſione trinitatis,& Angelorũ cõſortio cõgratulabuntur.Legitur autem Apoc.cum hiſtoria. Dignus es Domine.aliàs incipit,Ego ſum vitis vera.Quod autẽ in quodam reſponſorio dicitur,decãtabat populus Iſraël allelu-Ia & vniuerſa multitudo Iacob canebat legitimè,& Dauid cũ cantoribus cytharã percutiebat in domo Dñi: illud reſpicit,quod regno Saul deſtructo, id eſt, mortis imperio,arca,id eſt, humanitas ſaluatoris,in qua ſunt manna, id eſt,verbũ:& tabulæ teſtamenti,id eſt,theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei abſcõditi in Hieruſalẽ ducitur: & in tabernaculo collocatur, vt æterna pacis viſione fruatur: & ad patris æquilitatem glo

glorioſus exhibeatur. Cùm autẽ ſuperius de tẽporibus infantiæ Saluatoris paululũ dixerimus eſſe legendũ, nunc verò ſcripta cæterorum Apoſtolorũ, patet quod toto tẽpore ſiue ante paſſionem, ſiue poſteà, quo domini præſentia memoratur, cõgruè præcones noui teſt. loquuntur, videtur quaſi ab vberibus ſponſi filij conſolationis lacte potentur. Hæ nanq; ſcripturæ ſunt vbera, de quibus dicitur: Meliora ſunt vbera tua vino: de quibus nos ſic reficiat Deus, cuius miſericordia plena eſt terra, vt omnes de ipſius ple-
4 nitudine accipiamus. Et † no. quòd ſecũdũ Rom. ordinẽ legũtur nouem lectiones in dominicis à Paſcha, vſq; ad Pentec. prout dictum eſt ſub tit. de ſeptẽ diebus poſt paſcha. propter nouitatem
5 autem triplicẽ, quæ dicta eſt, incipit introitus: Quaſi † modo geniti, &c. 1. Pet. 2. ca. In epiſtola verò in fide inſtruimur, quæ incipit: Omne quod natũ eſt, ex Deo, vincit mundũ, &c. 1. Ioan. 5. ca. Oſtendit fidẽ per teſtimoniũ in cœlo & in terra, & in cõſcientia. In terra, cũ dicit: tres ſunt qui teſtimoniũ perhibent in terra, ſpiritus, aqua, & ſanguis: quia enim clamore magno dominus emiſit ſpiritũ: & quod ex eo iã mortuo exiuit ſanguis & aqua, iudiciũ fuit humanitatis: & hi tres, vnum ſunt. id eſt, vnũ ſignificant. Tres perhibent teſtimonium in cœlo, pater in voce: verbũ in carne: ſpiritus in columba: & hi tres vnũ ſunt. de teſtimonio conſcientiæ: ſequitur in epiſtola: Qui credit in filiũ Dei, iam in ſe teſtimoniũ Dei habet, id eſt, hoc dictat ei cõſciẽtia. ſequitur duplex allelu-Ia.
6 In dominicis enim & feſtiuis diebus ab hac die vſq; † ad Pentec. canitur duplex allelu-Ia, de quo dictũ eſt ſub tit. de ſeptẽ diebus poſt Paſcha, & ſub ſabbato in albis, & ſub ſeptuageſima. primum allelu-Ia eſt: Poſt dies octo. Io. 20. ca. Euangelium: Cum eſſet ſerò Io. 20. cap. eſt de duabus apparitionibus. Prima omnibus Apoſtolis, in ipſa die Paſchæ, excepto Thoma: alia, octa. die præſente Thoma, qui vidit & credidit, & tetigit, & dixit, Dominus meus, & Deus meus: aliud vidit: aliud credidit: vidit humanitatẽ, & credidit deitatẽ, & cõgruit factũ interpretationi nominis. Thoma eñ interpretatur abyſſus: nã profundè intellexit: qui ex eis quæ exterius vidit, deitatis intima penetrauit, poſtmodũ inuitauit nos in euãgelio beatus Ioã. ad credẽdũ ab vtili & honeſto: vtile eſt enim nobis credere, vnde dicitur: Multa ſigna fecit Ieſus quæ non ſunt ſcripta in libro hoc. Poſtcõmunio eſt: Mitte manũ, &c. Ioã. 20. ca.

SVMMA.

1 *Dominica ſecunda à Paſchate quid moneat. Et eius officium.*

De ſecunda dominica poſt Paſcha. CAP. XCVIII.

1 SEquitur † de ſecunda Dominica poſt Paſcha: quia enim per Chriſti reſurrectionem illuxit Deus nobis, nõ tantũ paruulis,

ſed

ſed etiam perfectis: ideò hæc dominica de paſtoribus eſt qui debent pleaè imitari Chriſtum: vnde introitus eſt: Miſericordia Domini plena eſt terra, ea enim nō tantùm paruuli, ſed & magni repleti ſunt: & ideò ſicut antecedens dominica fuit de paruulis, ſic iſta de perfectis, vnde ſequitur: Verbo Dñi cœli, id eſt, Apoſtoli firmati ſunt: & quia Petrus loquitur ad paſtorales in epiſtola: Chriſtus paſſus eſt pro nobis, &c. 1. Petr. 2. cap. ideò nunc fiunt Synodi, & fit ſtatio apud ſanctum Petrum. In fine enim dicitur. Conuerſi enim eſtis ad paſtorem, & Epiſcopum animarum veſtrarum. Duo allelu-Ia dicuntur: primum, ſcilicet: Cognouerunt diſcipuli, &c. eſt de reſurrectione: in aliis tamen eccleſiis dicitur, Surrexit Dominus, Matt. vlt. cap. aliud, ſcilicet: Ego ſum paſtor bonus. Ioan. 10 cap. eſt de prælatis. Euangelium verò, Ego ſum paſtor bonus Ioan. 10. cap. eſt de bonis prælatis & mercenariis. Offertorium eſt: Deus, Deus meus ad te de luce vigilo: quia prælati debent ſemper vigilare: vnde in canticis canticorum dicitur: Inuenerunt me vigiles, qui cuſtodiunt ciuitatem: poſtcommunio ſimiliter eſt de prælatis Ego ſum paſtor bonus.

SVMMA.

1 *Dominica tertia à Paſchate, quò hortetur, aut quò vocet. Et n. 2. 3.*

De dominica tertia poſt Paſcha. Cap. XCIX.

IN præcedētibus duabus † Dominicis oſtenſum eſt, quod parui vel magni, per Chriſti reſurrectionem pleni ſunt miſericordia domini; parui, cùm dicitur in introitu præcedentis dominicę: Miſericordia domini plena eſt terra; magni, cùm dicitur ibidem: Verbo Domini cœli firmati ſunt. In hac verò tertia & in ſequentibus duabus dominicis ante aſcenſionem, hortatur nos eccleſia ad iubilum & exultationem propter Chriſti reſurrectionem & aſcenſionem, vnde introitus huius dominicæ incipit: Iubilate domino omnis terra, &c. & ibi ſequitur allelu-Ia: quia iubilus eſt exultatio mentis, habita de æternis, ſoli autem Deo iubilandum eſt, ſequitur Pſalm. Dicite nomini eius, id eſt, hilari operatione ipſum laudate, & ſequitur ſimiliter ibi vnū allelu-Ia, quia ab vna radice ortum habēt alia omnia, id eſt, à charitate ſequitur: Date gloriam laudi eius, & ibidē in fine ſequitur triplex allelu-Ia: quia à potentia patris, & ſapientia filij: & à benignitate Spiritus ſancti proceſſit, quòd nos liberauit per paſſionē, & reſurrectionē ſuam: & ideò laudandus eſt Deus: licet autem ſit exultatio: tamen incutitur timor, ne ſpes ſine timore luxuriet in præſumptionem. Inde ſequitur verſus: Dicite Deo, quàm terribilia † ſunt opera tua domine: debet enim timere nouus populus: quia Iudæi excæcati ſunt, qui erant populus peculiaris domini: qui licet appoſuiſſent cuſto

cuſtodes: tamen dixerunt: venerunt diſcipuli eius, & furati ſunt eum,& hoc eſt, quod dicit Pſal. Mentietur tibi, id eſt, ad honorẽ tuum: quia ex hac magis confuſi ſunt inimici tui,id eſt,Iudæi,& ſequitur ibi:In multitudine virtutis tuæ.q.d.licet vidiſſent multa miracula,videlicet Solem obſcuratum,& petras ſciſſas,in hoc eſt etiam multitudo virtutis Dei,quod mendacia inimicorum vertit
3 in ſuum honorem.In epiſtola verò monet Petrus † baptizatos,vt ambulent in nouitate vitæ, abſtinentes à carnalibus deſideriis, dicens: Obſecro vos fratres, tanquam aduenas & peregrinos,abſtinere vos à carnalibus deſideriis.1.Pet.2.ca.& cõcordat cum introitu,quia guſtato ſpiritu deſipit omnis caro: quædam eccleſiæ dicunt allelu Ia, Chriſtus reſurgens. Rom. 6.ca. Euangeliũ eſt de reſurrectione: Modicũ & iam non videbitis me,modicum,id eſt, à morte vſq; ad reſurrectionẽ:& iterũ modicum,& videbitis me poſt reſurrectionem:& modicum:quia vado ad patrem. Ioan.16.

S V M M A.

1 *Dominica quarta à Paſchate, inuitat ad iubileum.Et eius officium. num.2.3.4.*

1 De dominica quarta poſt Paſcha. Cap. C.

IN quarta etiã † dominica inuitamur ad Iubileũ, & ſpecialiter inuitantur ad hoc gẽtes: vnde introitus ſumptus eſt de pſalmo inuitãte ad canticũ,qui incipit:Cantate domino canticũ nouum,
2 quia mirabilia fecit:Bernardus inquit:Tria fecit † Dñs mirabilia in incarnatione ſua.Primũ,quod mater eſſet virgo.Secundũ,quòd Deus fieret homo. Tertiũ,quòd prædicta poteſt credere carnalis homo.ſequitur ibi ante conſpectũ gentiũ reuelauit iuſtitiã ſuam, id eſt,filiũ ſuum.Sequitur verſus. Saluauit ſibi dexteram eius,&c. Et quia per fidem vniti ſunt duo populi, ſcilicet gẽtilis & Iudaicus:ideò in oratione habetur:Deus, qui fideliũ mentes vnius efficis voluntatis,&c. Rurſus,quia iſta dominica quarta appropin-
3 quat aſcenſioni:ideò dicitur euangelium: Vado † ad eum qui me miſit,& nemo ex vobis,&c.Ioan.16.& poſt, expedit vobis vt ego vadam,&c. Oſtẽditur enim cauſa iubili,ſcilicet aſcẽſio.huic conſonat principium epiſtolæ beati Iaco 1.ca.Omne datũ optimum: & omne donũ perfectũ,deſurſum eſt,deſcendens à patre luminũ.
4 Sequitur in euangelio: Cùm † venerit paracletus arguet mundũ de peccato,id eſt,de infidelitate,fides enim peccatũ excludit: vnde arguere de hoc peccato,eſt arguere de omni peccato & de iudicio,& de iuſtitia: dicit ergo de peccato:ſcilicet quod habẽt. De iuſtitia quam non habent, ſcilicet ſanctorum, quia vado ad patrem,id eſt,in cordibus ſanctorum hominum,perducendo eos ad patrem,per cognitionem Dei bonam:& extollendo eos ad patris

confor

conformitatem: & tamen volunt homines ſanctis aſſimilari, de iudicio, quod non timent: quia princeps mundi huius iam iudicatus eſt:& adhuc ſequuntur damnatū:& ſufficeret de duobus arguere, ſcilicet de fide, quā non habent:& habere poſſent, ſi vellēt, & de iuſtitia, ſiue de bona vita, in qua non imitātur ſanctos: & ideò adiecit verbum timoris, ſcilicet de iudicio, quod debent tales ſubire. Sequitur ibi. Et quæcunque audiet, loquetur:& huic concordat finis epiſtolæ: Suſcipite cū manſuetudine inſitum verbum, &c. Si enim Spiritus ſanctus audit, quæ loquitur, multo fortius debet homo audire, & expectare, donec Deus ipſe loquatur: quia qui de ipſo loquitur, mendacium loquitur.

SVMMA.

1 *Rogationum dominica, quid moneat. & num. 2. 3.*

De dominica rogationum. Cap. CI.

QVinto † loco ſequitur, de dominica rogationum, in qua inſtructos per quatuor dominicas, quaſi ornatos quatuor cardinalibus virtutibus, monet annūtiare aliis, vt qui audit dicat veni:& cortina cortinā trahat, extra de ſac. vnct. cap. vnico dicens in introitu qui eſt Eſa. 64. ca. ſecundùm aliā traslationem: vocem iucundiatis, id eſt noui teſt. in quo promiſſa redduntur non terroris: ſicut vetus lex fuit, annūciate, &c Hæc autē Dominica dicitur † rogationū propter propinquā aſcenſionē domini: quā quia nos, ſequi non poſſumus: ideò in oratione docemur petere duo: quæ petenda ſunt, ſcilicet vt cognoſcamus & faciamus: Dicite enim oratio: Largire quæſumus domine ſupplicibus tuis ſemper ſpiritum cogitandi, quæ recta ſunt, propitius & agendi, &c. Vnde in epiſtola redarguit beatus Iac. eos, qui volūt cognoſcere, & non facere, dicēs: Eſtote, factores verbi & non auditores tantùm, &c. Iac. 1. ca. quædam eccleſiæ dicunt allelu-Ia. Nónne cor noſtrum ardens, &c. Luc. vlt. cap. & vſq; modo, &c. Ioan. 16. cap. In † euangelio verò, Amen amen dico vobis, &c. Ioan. 16. cap. oſtēdit quid debeamus petere, ſcilicet æterna dicens: vſq; modo non petiſtis quicquam, qui enim petit temporalia, nil petit, quoniam in eis, quæ non quieſcunt, quies eſſe non poteſt, vnde ſequitur: Petite, & accipietis: quia dextera Domini ſemper aperta eſt.

(margin numbers: 1, 2, 3, 2)

SVMMA.

1 *Rogationes quo tempore fiant. & cur cantentur litaniæ.*
2 *Litania maior, à quo, & quorſum inſtituta. Et à quo minor. num. 4.*
3 *Litaniæ ſiue rogationes, habent proceſſionem ſeptiformem. Et qua id ſignificatione. Et vnde dicta minor litania. num. 4.*
5 *Sanctos cur rogemus.*
6 *Litaniæ qualiter fiant: quidque habeant, & num. 7. 9. 10 11. ...*

8 *Vexilla*

8 *Vexilla cur ferantur in proceſſione.*
12 *Litaniarum Miſſa, & eius expoſitio. Et num.* 13. 14. 15.

De Rogationibus. Cap. CII.

1 IN tribus diebus † ante feſtum aſcenſionis Domini fiunt rogationes, quæ dicuntur litaniæ: λιτανεία autem græcè, apud nos ſupplicatio ſeu rogatio eſt. In qua Eccleſia ſancta Deum rogat, vt qui deſtruxit conſilium Achitofel, deſtruat conſilium eorum, qui volunt viuere ſuper pacem eius: tūc etiam ſupplicamus Deo, vt nos à morte ſubitanea & ab omni infirmitate defendat: rogamus verò ſanctos, vt pro nobis apud Deum intercedant. Et denominatur græco vocabulo λιτανεία propter authoritatē linguæ
2 græcæ: prout dictum eſt ſub Paſcha. Eſt † autem duplex litania, ſcilicet maior & minor. Maior eſt in feſto B. Marci, quæ inuenta fuit à beato Greg. propter peſtem inguinariam, ſiue inflaturam inguinum: cuius inſtitutionis cauſas Paul. Montiſcaſſini monachus Longobardorum hiſtoriographus ita deſcribit, dicens: quòd tempore Pelagij Papæ tanta fuit inundatio aquarū per Italiam, quod aquæ aſcenderunt vſq; ad ſuperiores feneſtras templi Neronis, quòd erat Romæ: nec aquę intrabant templū: tunc per Tyberim effluxit multitudo ſerpentum, inter quos fuit maximus draco, ex quorū flatibus aër eſt corruptus & inde emerſit peſtis inguinaria: quia homines paſſim & ſubitò moriebantur: cùm penè totus Roman. populus deleretur, Pelagius Papa omnibus ieiunium & proceſſionē indixit. Sed in ipſa proceſſione ipſe cum ſeptuaginta aliis expirauit, cui ſubſtitutus eſt Greg. primus, qui & magnus dictus eſt: & hanc litaniā vbiq; terrarum ſeruari præcepti. Litania ideoque quæ dicitur Gregoriana vel Romana. Vocatur etiam cruces nigræ, quoniam in ſignum mœroris ex tanta hominum ſtrage, & in ſignum pœnitentiæ homines nigris veſtibus induebantur: & cruces & altaria nigris velabantur. Tertiò;
3 etiam modo † dicitur proceſſio ſeptiformis, eò quòd beatus Gregor. ſepteno ordine iri in ea in maioribus eccleſiis ordinauit. In primo ordine ſunt clerici. In ſecundo, religioſi. In tertio, ſanctæ moniales. In quarto, pueri. In quinto, laici perfectæ ætatis. In ſexto, viduæ & continentes. In ſeptimo coniugati. In aliis verò Eccleſiis, quod non poſſumus in numero perſonam, ſupplemus in numero litaniarum. Nam ſepties litaniā dicere debemus prius quàm inſignia deponamus. Contigiſſe autem dicitur Romanis præmiſſa inguinaria peſtis, pro eo, quòd cùm in quadrageſima continenter vixiſſent: & in Paſcha corpus Domini recepiſſent, poſtmodum ludis, comeſſationibus, & luxuriæ fræna laxabant. Fuit quidem tam ſæua hæc peſtis: vt vbiq; homines ſubitò perimeret:

meret:ita quòd ſicut dicitur,cum aliquis ſternutabat,ſæpè ſpiritum emittebat:vnde cùm aliquis ſternutabat,audiens, ſtatim ac currens,dicebat:Deus te adiuuet.Et abinde,vt dicunt,hæc adhuc conſuetudo ſeruatur, vt audiens aliquē ſternutantem,ſtatim dicat:Deus te adiuuet.Rurſus,vt fertur, cùm tūc aliquis oſcitabat: frequenter ſubitò ſpiritum emittebat:vnde cum aliquis ſe velle oſcitare ſentiebat,cōtinuo ſignum crucis ſibi imprimere feſtinabat:quę cōſuetudo ſimiliter vſq; hodie obſeruatur.Minor † verò 4
litania,quæ etiā rogationes & proceſſiones vocātur,fiunt tribus diebus ante aſcenſionē:quæ ſicut legitur in Bucardo lib.13. cap. Exigentibus,inuenta eſt apud Viennam à B.Mamerto Epiſcopo Vien.qui propter peſtem luporum,& aliarum ferarum in Galliis acriter homines perimentiū:& propter periculoſos terræmotus, illic crebrò cōtingentes indixit populis ieiunium triduanum, & litanias inſtituit.Ceſſante verò illa perſecutione,ieiuniū illud in conſuetudinem annuæ obſeruationis deuenit:&ſicut quidam referunt, fuit per Eccleſiā confirmatum, vt vniuerſaliter obſeruetur. dicitur autē hæc litania minor:quia à minori, ſcilicet à ſimplici Epiſcopo & in minori loco, ſ. in Vienna inuenta eſt. Illa verò dicitur maior,quia in maiori loco,ſcilicet Romæ:& à maiori, ſcilicet à magno Greg.& pro magno, & grauiſſimo morbo inuenta eſt:minor tamen antiquior eſt tēpore:nam inſtituta fuit tempore Zenonis Imperatoris. Maior verò tempore Mauritij Imperatoris. Fiunt etiā litaniæ propter plures alias cauſas, vnde Liberius Papa ſtatuit,vt pro bello,pro fame,pro peſtilētia & huiuſmodi aduerſitatibus imminentibus ſemper litania fiat: vt ſic iſta per ſuplicationes, orationes,& ieiunia effugiamus. Quia ergo hoc tempore maximè bella emergere ſolent & fructus terræ, qui adhuc in teneritate vel flore ſunt,pluribus modis facilè corrumpi ſolēt: ideò hoc tempore fiunt litaniæ,vt rogemus Deum, quòd talia à nobis auertat:& ab aëris intemperie,& à bellis,& ab hoſtibus Chriſtianæ religionis nos eripiat & defendat:ſuper hoc patrocinia ſanctorum ſpecialiter & generaliter implorantes: & ideò Rogationes vocātur:dicuntur etiam proceſſiones:quia tunc Eccleſia proceſſionem facit generalem. Et eſt † notandum,quòd 5
rogamus ſanctos propter noſtram inopiam : propter eorum gloriam,& propter Dei reuerentiam:quando autē litaniam pro imminētibus periculis in pœnitētiali & flebili habitu facimus, illā vltimam proceſſionē mulierum plangentiū poſt dominū ,quādo ducebatur ad crucē,repræſentamus,plangentes iuxta mandatum domini ſuper nos,& ſuper filios noſtros:fiunt etiam hoc tempore litaniæ:quia Chriſto aſcendente qui dixit : Petite,& accipietis: conſi

confidentius Eccleſia petit. Ieiunat enim tunc,& orat, vt parum habeat de carne, propter carnis macerationem, & acquirat ſibi alas per orationem:quæ eſt ala,qua anima volat in cœlum,vt ſic Chriſtum aſcendentem liberè ſequi valeat:qui aſcendit pandens iter antè nos,& volauit ſuper pennas ventorum:& hæc eſt cauſa, quare vltimā litaniā ſiue vltimũ ieiunium aſcenſioni continuamus,vt videlicet propter orationes,& ieiunia depoſita mole car-
6 nis Chriſtũ aſcendentē ſequi poſſimus.In litaniis † ergo fit proceſſio,& cantatur in quibuſdā eccleſiis in principio proceſſionis. Exurge Domine,&c.Frequentandum etiā eſſe,& à pueris dicendum illud canticũ euangelicũ:Sancte Deus, ſancte fortis, ſancte & immortalis miſerere nobis. Nam Ioann. Damaſcenus refert in libro tertio cùm apud Conſtantinopolim propter quandā tribulationē fierent litaniæ:quidam puer è medio populi raptus eſt in cœlum,& hoc cāticũ ibidem edoctus:demum ad populũ rediēs, illud in cōſpectu omnis populi decantauit:& mox omnis tribulatio ceſſauit,quod canticum Chalced.Synodus approbauit. Huius ergo cantici laus & authoritas colligitur. Primò,ex eo,quòd Angelus illud docuit.Secundò,ex eo,quòd ex eius prolatione illa tribulatio ceſſauit.Tertiò,ex eo,quòd tantum conciliũ appro-
7 bauit.Quartò ex eo,quòd dæmones illud valdè timent.† Cæterum in proceſſione ipſa præcedunt crux & capſa reliquiarũ ſanctorum:vt vexillo crucis & orationibus ſanctorũ dæmones repellātur:vt dictum eſt in quarta parte,ſub tit.de acceſſione Pon-
8 tificis ad altare.Portātur etiā † vexilla,ad repræſentandũ victoriam reſurrectionis & aſcēſionis Chriſti qui cum magna præda cœlos aſcēdit.Vnde vexillũ per aëra incedēs,eſt Chriſtus in cœlum aſcendēs.Et ſicut vexillũ in proceſſione ipſa multitudo fideliũ ſequitur:ſic & Chriſtũ aſcendentē magna ſanctorũ collectio comitatur. Portātur etiā vexilla ad imitationē eius, quod dicitur in Eſa.2.cap.Et leuabit Dn̄s ſignum in nationes:& congregabit profugos Iſraël & diſperſos Iuda colliget à quatuor plagis terræ. Quòd verò cruces & vexilla portantur,à Conſtātino ſumpſit eccleſia:qui cum in ſomnis crucis ſignũ vidiſſet,eíque dictũ fuiſſet: Vinces in hoc ſigno:iuſſit crucem in vexillis bellicis inſigniri. Quod in litaniis crux maior à crucis baiulo de altari ſumitur recolit,ꝙ de Chriſti humeris tulit eā Simon Cyreneus.In quibuſ-
9 dam † locis fit litania per cāpos,vt etiā à ſegetibus dæmones expellātur,vel potius vt à Dn̄o cōſeruentur.Cantus autē in proceſſione,quid ſignificet dictum eſt in præcedenti tit.de acceſſione Pōtificis ad altare:Conſueuerat quoque quidā draco cum cauda lōga erecta,& inflata duobus primis diebus ante crucē,& vexilla

præcedere. Vltima verò die,quaſi retrò aſpiciẽs cauda vacua, atque depreſſa retrò ſequitur. Nempè draco iſte,ſignificat diabolum,qui per tria tempora, ſ. ante legem,& ſub lege,& tempore gratiæ, quæ per hos tres dies ſignificantur, homines fefellit: & nunc fallere cupit:in duobus primis tẽporibus regnauit,& quaſi Dñs orbis fuit cauda longa, id eſt, potenter: & inflata,id eſt, ſuperbè incedens:vnde Chriſtus illũ mundi principẽ vocat,& Ioã. ait in Apoc.draco de cœlo cadẽs,traxit ſecum tertiã partẽ ſtellarum,id eſt,hominũ,& Dominus in Euãgelio:Videbam Satanam tanquã fulgur cadẽtem de cœlo:in cuius rei figurã, duobus diebus modo prædicto præcedit.In tempore verò gratiæ per Chriſtum victus eſt:& data eſt Apoſtolis eiiciendi ſpiritus immũdos poteſtas, propter quod tertia die draco quaſi poteſtate propter fidei dilationẽ amiſſa, poſt crucẽ ſequitur,cauda vacua & demiſſa,& non longa:quia nõ audet ita potenter regnare, vt prius, ſed per ſuggeſtiones: & latenter homines ſeducit,quos videt pigros in bonis operibus & remiſſos,nec viam vitæ ſectantes, quaſi fur retrò aſpiciẽs ſi quis oberret,& à rectitudine fidei cadat, quẽ ad ſe quaſi caudã trahat,& ſibi incorporet: ſicut & in deſerto filios Iſraël infirmos & debiles, & qui aberrantes remanebant vltimi hoſtes poſt tergũ venientes necabãt.In litaniis † debemus ſecũdùm Aurel.Concilium ieiunare,vel ſaltem cibis quadrageſimalibus,& cappis nigris,in ſignũ pœnitentiæ vti:nec debet quis vti veſte ſolenni, propter quod vocãtur proceſſiones nigræ : non tñ debent cruces nigræ vocari,de conſec.d.iij. Rogationes. In litaniis quoque debent omnes à ſeruilibus † operibus vacare, ſ.viri & mulieres;ſerui & ancillæ,de conſec.d.iij.Rogationes,& donec terminẽtur,proceſſioni adeſſe,vt ſicut omnes peccauerunt, ſic & omnes pro venia ſupplicent:omnes ad Deũ corda cum manibus eleuent,id eſt, ſtudiũ orationis erigant.Poſt proceſſionẽ cãtatur miſſa † in aliqua Eccleſia,& eſt introitus : Exaudiuit,&c.Rememorat enim Eccleſia præterita Dei beneficia ad maiorẽ ſpem:& Dei largitas inuocatur,vt per hoc coniiciat futura.Ex eo enim ꝙ multoties exaudiuit, perpenditur quòd adhuc exaudiet,exaudiuit inquã de tẽplo ſancto ſuo,ſ.per gratiã:& quia nõ poteſt huiuſmodi eſſe exauditio ſine dilectione:ſequitur verſus Diligã te, &c.Iterum,quia nõ exaudiuntur,niſi per confeſſionẽ,ideò dicit Iac.in epiſtola Confitemini alterutrũ peccata veſtra,quæ eſt Iacob.vlt.c.Et vt maior ſpes habeatur adhibet exemplũ de Helia, qui petiit,vt nõ plueret,& nõ pluit annis tribus,& menſibus ſex: etiã poſteà petit ꝙ plueret, & pluit. Si enim Helias ſolus exauditus eſt: multò fortius tota Eccleſia exaudietur. Manus enim

Domini

Domini non eſt abbreuiata. Sequitur vnũ allelu-Ia. Confitemini.
13 Sed † cum in diebus antecedentibus, duplex allelu-Ia cantetur, quare in his diebus vnicũ tãtùm dicitur? Item cum aliis ieiuniis, non dicatur allelu-Ia, quare in hoc dicitur? Ad primũ dicimus, ꝙ ſicut ſæpè dictũ eſt duplex allelu-Ia, cantatur in antecedentibus diebus, propter duplicẽ ſtolam, quæ habebitur in reſurrectione cõmuni, animæ videlicet & corporis. Officiũ autẽ Paſchale, quod hoc ſignificat finitũ eſt, & ideò remota cauſa, remouetur & effectus. j.q.vij. quod pro medio extra de app. cum ceſſante, & de iureiur. & ſi Chriſtus. ad ſecũdũ dicimus, quod ideò in aliis ieiuniis non cantatur allelu-Ia, quod eſt canticum lætitiæ: quia fiunt pro peccatis: propter quod dicuntur ieiunia mœroris: hoc autẽ ieiunium, & ieiuniũ Pentec. ſunt exultationis, quia nõ fiunt pro peccatis: ſed vt poteſtas diaboli remoueatur & peſtis: & ideò in eis allelu-Ia cãtatur: prætereà, in hoc ieiunio dicit allelu-Ia, propter gaudium Aſcenſionis, quod imminet. In Euangelio verò: Si quis
14 veſtrũ, &c. Luc. 11. oſtenditur, ꝙ debemus † petere perſeueranter per amicũ, qui dicit amico: Amice, cõmoda mihi tres panes, &c. ſi perſeuerauit pulſans propter improbitatẽ eius ſurget, & dabit ei: per hoc habetur, quòd etiã exiſtens in peccato mortali, ſi perſeuerãter petierit, exaudietur propter improbitatem. Allegoricè amicus noſter, eſt Chriſtus, à quo intellectus theoricus petit tres panes, ſ. fidem, ſpem, & charitatẽ: quia amicus, i. intellectus practicus, ſcilicet ratio inferior, venit de via, i. de conſideratione temporalium. Sequitur. Et non habeo, quid ponã ante illũ, quia non inuenit in talibus ſpiritualẽ refectionẽ: & ſic petit ſuperior intellectus pro inferiori, vel pro tota anima: non enim poteſt habere anima, vel ratio inferior aliquã refectionẽ ſpiritualẽ niſi ab intellectu ſuperiori: cuius eſt cõtemplari cœleſtia. Sequitur poſteà ibidẽ: Nunquid ſi petierit panem, i. charitatem, lapidẽ dabit ei, i. indurationẽ, quod eſt contrariũ charitati, i. nunquid dabit contrarium, q.d. non. Similiter, ſi petierit piſcẽ, i. fidem, quæ nutritur in aquis baptiſmi, nũquid pro piſce dabit ei ſerpentem, i. infidelitatem, à qua eſt omnis vis peccãdi, q.d. non. Aut ſi petierit ouum, id eſt, ſpem: quia in ouo eſt ſpes pulli: nunquid porriget ei ſcorpionem, i. deſperationem, quæ retrò & occultè pungit, ſicut ſcorpio. Deſperantiũ enim eſt retrò abire, q.d. nõ: vel per panẽ intelliguntur omnia, quę hominis victui ſunt neceſſaria: vt cibus & potus, per ouum, omnia gene. fœtuũ animaliũ, & fructuũ: per piſcẽ,
15 omnia genera natantiũ. † Poſtcommunio. Petite & accip. ſumpta eſt de Euangelio, ad horas dicitur capitulũ: Confitemini & illud. Helias homo erat, & illud: Si quis errauerit qui ſunt Iaco. 5. cap.

In feſto autem B. Marci dicunt quidam epiſtolam : Qui timet Deum, quæ eſt Eccleſ. 14. cap. alij dicunt. Similitudo vultus: quæ eſt Ezech. Euangelium : Ego ſum vitis, quod eſt Ioann. 15. cap. alij verò dicunt: Deſignauit. Secunda quoque die rogationũ, eſt idem officium, quod in prima: niſi quia in quibuſdam Eccleſiis Euangelium de Matth. legitur, in quo eſt eadem ſententia, &c.

SVMMA.

1 *Aſcenſionis vigilia, quod habeat officium, & num.* 2. 3. 4.

De vigilia Aſcenſionis. CAP. CIII.

QVia verò ieiuniũ, de quo † præmiſſum eſt, non ſufficit ſine operibus miſericordiæ, ideò in vigilia Aſcenſionis, quæ eſt tertia dies rogationum, Eccleſia monet ad opera miſericordiæ: dicens in introitu, qui eſt in quibuſdam eccleſiis : Miſericordia Domini, &c. Dicit enim Greg. Si vis orationem tuam ad cœlum volare, fac ei duas alas, ſcilicet ieiunium & eleemoſynam. Cum bonis enim deſideriis volamus ad cœlũ. Vnde de Domino dicitur, eleuatis manibus ferebatur in cœlũ. In aliis tamen Eccleſiis dicitur: Omnes gẽtes. Epiſtola verò, quę eſt in quibuſdã eccleſiis: Multitudinis, non videtur cõcordare: imò videtur prępoſteratio: quia poſt Aſcenſionẽ Domini factũ eſt, vt multitudinis credentium eſſet cor vnum & vna anima. Sed hoc fit duabus de cauſis. Prima, vt epiſtola cõſonet Euangelio. Subleuatis oculis, &c. Ioan. 17. cap. In quo dicit Dominus: Pater, clarifica, id eſt, manifeſta filium tuũ. Et poſteà rogat, dicens: Rogo, vt vnum ſint, ſicut ego & tu vnũ ſumus, extra de ſum. trin. c. ij. Hæc autẽ vnitas oſtenditur in epiſtola. Alia cauſa eſt: quia qñ ex vero corde dantur eleemoſynæ, omnia reputantur communia, ſicut dicit Apoſt. de manna, quod qui plus collegit, nõ plus abundauit: & qui minus, non habuit minus : qui enim diues eſt propter hoc non debet amplius comedere: ſed aliis diſtribuere, & hoc dicitur in epiſtola: Et erãt illis omnia cõmunia. Ideò † autem prædictũ Euangeliũ dicitur 2
hodie: quia qui paſſurus orauit, hominibus innotuit, cum aſcẽdit: vel quia in fine cõcluditur: Ego ad te venio, in quo rogat ꝓ his, quos dedit ei pater, vt ſint in patre vnũ : cum omnia ſint in fide, & charitate vnũ, id eſt, cõcordia vniti viciſſim, vnde procedit epiſtola: Multitudinis credentiũ: Hilarius verò ſic exponit prædicta verba: Rogo, vt ſicut ego & tu, vnũ ſumus, ſ. non tantùm volũtate, ſed etiã natura: ſic & ipſi vnum ſint, ſ. vnitate ſpiritus, & gratia Spiritus ſancti, in aliis tñ eccleſiis dicitur epiſtola: Vnicuique veſtrũ, ad Epheſ. 4. c. Offertoriũ eſt, viri Galilæi. Act. 1. c. † Poſtcõ- 3
munio eſt: Non vos, Ioan. 14. c. In aliis verò Eccleſiis dicitur: Petite. Matt. 7. c. Quia ergo in hoc officio de eleemoſyna & operi-

bus

bus miſericordiæ agitur,ideò in quibuſdā locis,vt præmiſſas ſibi alas acquirāt,eleemoſynarū largitioni intendunt, q̃ tñ vſque in feſtum Aſcenſionis differūt,quaſi tunc poſt Chriſtū in cœlū aduolent:& vt tunc liberius vacare poſſint.Quidam tñ non incongruè ſupradicta officia Paſchalis hebdomadæ per vij.dona Spiritus ſancti ad eos referūt qui ſunt in baptiſmo renati, vt renatus afflatus ſpiritu ſapientiæ dicat:Rurrexit. Per quod reſurrexit Euangelium declarat,ſ.per reſurrectionem Dñi:quid inde acquiſierit,ſpiritus inſtruit intellectus,dicens:Introduxit nos in terrā, ſcilicet Eccleſiam, & adhuc addit ſpiritus conſilij aqua ſapientiæ potauit eos. Quid inde quoque acquirere debeat ſpiritus indicat fortitudinis,dicens:Venite benedicti patris mei:quòd ex his collatis beneficiis Deū laudare debeat ſpiritus ſciētiæ,docet dicens:Victricem,&c.Quid reſurrectio renatis attulerit:indicat ſpiritus pietatis,dicens: Eduxit eos Dñs in ſpe,& adhuc ſpiritus timoris adiungit, dicens:Eduxit Dominus populū ſuum.Pro his omnibus beneficiis in baptiſmo collatis hominibus angeli gratulantur:homines Deo cōfitentur,& ad Chriſti præconia ſe inuicem exhortātur, gratias agunt,iubilāt beneficia,& beneficiorū cauſas rememorant,& ad maiora cōfidenter aſpirāt:& circa hoc cæteræ partes officiorū ſcripturæ hebdomadæ verſantur:& inde
4 eſt,quòd hic mutatur ordo bonorū.† Et attende, quòd per officia huius hebdomadæ ad quatuor introitus quater:& ad tres, ter ponitur allelu-Ia,quia ſancta Trinitas, à quatuor mūdi partibus collaudatur de Chriſti reſurrectione :,& de hominū redēptione. In prima Dominica,i.quaſi modo geniti,baptizati monentur à matre,tanquā infantes innocentes viuere,& lac ſanctæ Scripturę concupiſcere:vt Paſchale ſacramentū, per Chriſti reſurrectionē acquiſitū moribus,& vita teneāt,mundū vincāt : vt cum Chriſto triumphent,& lætitiam in corpore,& in anima ſimul obtineant: propter quā lætitiā allelu-Ia duplicatur:quia mortem euaſerūt, & ſpem vitæ habere meruerunt: vel propter actionē & contemplationem,vel propter gaudium prædicatorum & conuerſorum. In ſecunda verò Dominica, ſcilicet miſericordiā Domini baptizati iam inſtructi Chriſti miſericordiā intonant, & trinitatem prædicāt:nam in miſericordia ſpiritū,in verbo filiū:in Deo patrē annunciant:præponunt verò ſpiritum, per quē ſunt ſanctificati. Deinde filium per quem redempti : deinde patrem,cui reconciliantur,& quia trinitatem concinunt, ideò ter iubilat allelu Ia. In tertia Dominica,ſcilicet Iubilate:baptizati ad laudē Dei totum mundum inuitant,& trinitatem perſonant: cum ibi in Deo patrem:in filium,laudem,Spiritum ſanctū accipiunt. Et quia per

duo præcepta charitatis firmãtur in fide trinitatis,ideò prius bis, deinde ter concinunt allelu-Ia. In quarta Dominica,ſ. Cantate: rurſus baptizati ad Dei laudẽ gentes conuerſas inuitant,& trinitatem cõmemorant: dum ibi in Domino patrẽ per mirabilia filium,per iuſtitiam intelligunt,ſ. & quia fidem trinitatis gentes à quatuor mundi partibus acceperunt: ideò trinitatem ſub quarto allelu-Ia concinunt. In v. Dñica, ſ. Vocem iucunditatis rurſus baptizati liberatorem ſuũ gentibus ſuis annuntiauerunt qui trinitatẽ per ter poſitũ concinunt allelu-Ia. Et ſicut ibi cõtinetur, inſtantia prædicãtiũ ſic in officio. Exaudiuit de tẽplo ſancto ſuo ſolicitudo ſe ab errore conuertentium: & ideò in officio vigiliæ, omnes gentes,applauſus in cœlo intelliguntur aſcenſurum.

SVMMA.

1 *Aſcenſio Dominica habet proceſſionem. Et cur idipſum.*
2 *Aſcenſionis Dominicæ Miſſa:eiúſque expoſitio.& num.*3.4.5.

De feſto aſcenſionis Domini. Cap. CIIII.

IN feſto † aſcenſionis Domini, quod celebratur die quadrageſima poſt Paſcha: quia Chriſtus die quadrageſima poſt reſurrectionem cœlos aſcendit, fit proceſſio ſolennis: præcepit enim Dominus diſcipulis ſuis, vt præcederent in montem Oliueti, vt viderent ipſum aſcẽdere:& fecerunt ei proceſſionẽ: & ipſe eleuatis manibus ferebatur in cœlũ.De hoc dictum eſt in quarta parte ſub tit.de acceſ.pon.ad altare. Hæc proceſſio,ſignificat acceſſum de virtute in virtutẽ, & cantatur reſponſorium de aſcenſione, vt inuitemur ad aſcendendum poſt Dominum. De Bethania autẽ,quæ interpretatur obedineria.de qua eduxit Apoſtolos aſcẽdit Dominus:per quod ſignificatur quod ſine obedientia nullus poteſt aſcendere in cœlũ. Vnde quidã cantant in proceſſione reſponſoria pertinentia ad ipſam eductionẽ: vt, Eduxit Dominus. Quòd verò aſcendit de monte Oliueti, ſignificat quòd per opera miſericordiæ oportet nos aſcendere:Cùm igitur hac die proceſſionem rationabiliter agamus,nihilominus,& hoc rationabilius eſt,quòd non celebretur antequam tertia dicatur:ſed ea cantata licet in die Paſchæ & cæteris Dominicis aliter fiat:& in Paſchali proceſſione & in Dominicalibus aqua benedicitur in memoriã & venerationem baptiſmatis:ideò quæ præcedunt tertiã: in qua Spiritus ſanctus ſuper diſcipulos deſcendit, vt ſicut prius baptizamur & poſteà Spiritum ſanctum accipimus,ſic aqua benedicta prius nos,& loca noſtra aſpergimus, & poſtmodũ aduentus Spiritus ſancti memoriale,id eſt, tertiam decantamus.Cur autem in Dñicis diebus baptiſmatis memoria renouetur: ſuperius enodatur, in hac verò die tertia cantata proceſſio celebratur: ſimiliter

ſimiliter & omnes aliæ quæ ſine aquæ benedictione celebrãtur: tum vt Miſſæ coniungantur officia, tum quia nullus eam ſequitur, niſi ſanctificãtus Spiritu ſãncto. De hoc etiam ſub Dominica in ramis palmarũ dictũ eſt. Facta proceſſione cantatur antiphona: O Rex gloriæ: propter illud, non vos relinquã orphanos. Se-
2 quitur † introitus. Viri Galilæi quid admiramini aſpicientes in cœlũ. Immotis enim oculis aſpiciebãt & diutius aſpexiſſent, niſi Angeli eis intimaſſent, quod recederent, dicentes: Hic Ieſus qui aſſumptus eſt à vobis in cœlum: ſic veniet quemadmodum vidiſtis eum aſcendentem in cœlum, id eſt, ſic veniet ad iudicium in nube. Nubes ſignificat gratiam: quia ſine nube & ſine gratia nullus poteſt aſcendere, etiã Chriſtus ſecundùm quod homo: & hoc ſignificat nubes in qua aſcendit: quia verò de aſcenſione Domini eſt ineffabile gaudiũ, ideò ſequitur verſus: Omnes gentes plaudi-
3 te manibus. Sequitur Epiſtola: Primum † quidem ſermonem, &c. Act. I. c. in qua habetur de aſcẽſione, poſteà ſequitur duplex allelu-Ia, quia Dñus aſcendit in duplici ſtola: & ita eadem ratione cantantur duo allelu-Ia in aſcenſione, quæ durãt vſque ad Pente. quia & in tempore Paſchali primũ allelu-Ia eſt: Aſcẽdit Deus in iubilatione, id eſt, in gaudio ineffabili antiquorũ patrũ, qui cum eo aſcendebãt: & Apoſtolorũ & Angelorũ dicentiũ; Quis eſt iſtè Rex gloriæ; Eſa. Quis eſt iſte qui venit de Edõ? Sequitur: Et Dñs in voce tubæ, id eſt, in voce horribili: quia de voce loquitur Angelorum: vel Dominus per Angelos, cùm dicebat Apoſtolis: Sic veniet, &c. Vel quia inuitabat ad nuptias æternas; ſicut & tuba ſolebat antiquitus inuitare ad nuptias temporales. Secundum allelu-Ia eſt: Aſcendens Chriſtus in altum: aliqui tamen dicunt: Non vos. Ioan. 14. c. Sequitur Euangelium Marci rugientis vlt. c. Recumbentibus vndecim diſcipulis, &c. Vbi ſequitur. Et exprobrauit: ecce rugitus: in fine habetur de aſcenſione, Dñs quidẽ Ieſus, poſtquã locutus eſt eis, aſſumptus eſt in cœlũ. Poteſt etiã dici, quod eorũ quæ hac die cantãtur, quædã ſunt aſcenſionis peractæ narratio, vt illud quod narrat Io. poſt paſſionẽ, &c. & illud, Aſcendit Deus, &c. Quædã ſunt conſolatio ſponſi ad ſponſam: vt illud: Non turbetur cor veſtrũ, neque formidet: & illud: Tempus eſt vt reuertar: & illud: Si non abiero, Paracletus non veniet: quædam ſunt cõgratulatio ſponſæ ad ſponſum: vt illud reſponſoriũ: Exaltate Dño: & illud: Ponis nubem. In narratione ſpes concipitur: in conſolatione erigitur: in gratificatione certificatur; vel declaratur: ſimiliter in diurno officio narratur: aſcenſio in Epiſtola, & in
4 Euãgelio, ibi dicitur, quod Dñus † aſſumptus eſt in cœlum; & ſedet ad dextram Dei, i. æqualitate patris: & in allelu-Ia, Dominus

in Syna, cõſolatur ſponſus. In alio allelu-Ia: Non vos relinquam: congratulatur ſpõſa. In offeredã, narratur perfecta eſſe aſcenſio: & in cõmunione dicens, Pſallite Deo, qui aſcendit ſuper cœlum cœli ad orientem, hoc eſt, vſq; ad verbũ ſibi perſonaliter vnitũ: quod nõ dicitur ortũ vel oriturũ, ſed oriens, quia ſemper filius à patre ꝓcedit, vel ſuper cœlũ cœli ad oriẽte. Hoc eſt ſuper firmamentũ cœli ad orientem plagã. Quod autẽ † cãtatur in introitu 5
& offertorio: Viri Galilæi: ſumitur de Epiſtola, in qua clauſula percutitur eorũ ſuperbia, qui trãsfixerũt, & eorũ mũdana ſapientia, qui nõ cognouerunt, & eorũ pigritia qui talenta ſibi cõmiſſa cum lucro debito non reportauerunt: & ſolicitatur eorũ deſiderĩũ, qui aduentũ Domini diutius expectauerunt. Hoc enim totũ officium conſiſtit in ſolicitudine & gaudio. Hoc enim feſtum habet decẽ dies pro octauis, vt dictũ eſt ſub tit. de ſancto Paſcha. Hac die fiunt in quibuſdã partibus eleemôſynæ generales, vt dictum eſt in præcedenti tit. & in tit. de rogationibus. Dicitur autem in hac die ad horas can. Primùm quidem, & illud: Cúmque intuerentur. & illud: Viri Galilæi: quæ ſunt Act. 1. cap.

SVMMA.

1 *Dominica poſt Aſcenſionẽ, eiuſque diei officium, & nu. 2. 3. 4. 6.*
5 *Dauid triplex vnctio.* 7 *Ieiunandum an ſit à tempore Paſchali.*
8 *Aſcenſionis octaua, quando terminetur.*

De Dominica poſt Aſcenſionem. CAP. CV.

NVnc conſequenter † dicendũ eſt de Dominica poſt aſcẽſionem. Siquidem ablato à ſe ſpõſo, magis deuota eſt Eccleſia: vnde orat in hac Dñica in introitu: Exaudi Dñe vocem meam, qua clamaui ad te. Et ſequitur ibi: Vultũ tuum Dñe requirã. q. d. deſiderio & cogitatione ſequar te, quia ſum filia aquilæ. † Sequitur Epiſtola: Eſtote, &c. 1. Pet. 4. in qua habetur vnuſquiſque ſicut accepit gratiã illam in alterutrũ adminiſtret: de commiſſione talẽti, & quod mutua charitate ſectemur nos, & ſimus hoſpitales inuicẽ ſine murmuratione, &c. Sic enim adaptat nobis pennas virtutũ, quibus volare poſſumus ad cœlũ poſt Chriſtum quia bonis operibus, ſ. charitate & miſericordia, quaſi de monte Oliueti aſcendimus. Sequitur duplex † allelu-Ia: vnũ eſt in quibuſdã Eccleſiis Dñs in Syna in ſancto. Sed quid eſt, quod dicit Dñs in Syna, cùm non aſcendit de monte Syna, ſed de monte Oliueti de Bethania, ſicut habetur Luc. vlt? Ad quod dicẽdũ eſt, quod de Syna in ſancto aſcẽdit, quantũ ad interpretationẽ. Syna enim interpretatur mandatum: aſcendit enim de ſancto mandato, quod eſt: Ite, & prædicate Euẽgeliũ omni creaturæ. Vel mandatũ ſanctum eſt. Negotiamini, dum venio: ipſe eſt enim homo peregrè profi-

ciſcens

cifcens,qui vocauit ſeruos ſuos,&c. Vel de ſancto mãdato aſcendit, quia per impletioné mãdatorũ Dei aſcẽdit Chriſtus, in quã-
4 tum homo,& alij poſt ipſum.†Euãgeliũ verò,eſt de promiſſione ſpiritus ſancti. Cùm venerit paracletus,qui à patre procedit,ſpiritus veritatis,&c.Io.10.c.alia patent. Richardus Epiſcopus Cremon.dixit in mitrali, quod Apoſtoli poſt primã vnctioné,quã in Chriſti morte ſuſceperãt,inſufflante illo dicẽte:Accipite ſpiritũ ſanctũ:ſecundã expectabãt,quam promiſerat Dominus, dicẽs. Si abiero,mittã paracletũ ad vos. Expectantes ergo decantãt in introitu:Exaudi.qui verſus de Pſal.17.ſ.Dñs illuminatio:aſſumitur, cuius titulus eſt in fine Pſal.Dauid prius quàm liniretur: agitur
5 enim ibi de†vnctione Dauid,quæ fuit triplex. Primò enim vnctus eſt in ſignũ Regis futuri.Secundò,in Regé ſuper tribũ Iuda. Tertiò,ſuper totũ Iſraël.Nos quoque idé cãtamus, quia vnctioné tertiã expectamus.Prima enim vnctio eſt in baptiſmo. Secũda,in cõfirmatione,aut in pœnitẽtię cõfeſſione.Tertia erit in reſurrectione.Vel prima,erit in Apoſtolis:ſecũda,in Iudæis : tertia in gẽtibus.Et quoniã Apoſtoli,vt diximus,erãt expectãtes in tẽplo,& orantes,laudãtes,& benedicẽtes Deũ,idcircò in noſtra expectatione in Epiſtola:Eſtote prudentes:inuitamur ad orationes, & in offerẽda,Lauda anima mea Dñum: prouocamur ad laudes.
6 †Quis autẽ fuerit affectus illius Apoſtolicæ vnctionis: Euãgeliũ declarat:Cũ venerit.vbi dicitur : Vos teſtimoniũ perhibetis quia ab initio mecũ eſtis. In quibuſdam tamẽ eccleſiis eſt offer.Aſcẽdit Deus.Eſt poſtcõmunio, Pater cùm eſſem.Et attende,quod ob præmiſſam cauſam,ſ. quoniã Apoſtoli expectabant indui virtute ex alto:hæc hebdomada dicitur expectationis,in qua ſolẽt quidã ieiunare & orationi vacare, vſq; ad Pent.eò quod Apoſtoli ieiu-
7 naſſe leguntur per hoc tempus.Sed † magiſter Guibertus probat ieiunandũ nõ eſſe, quia eſt de Paſchali tẽpore, & de quadrageſima Pent.Hier.Ambr.Aug.lxxvj. d. ſcire.&c. oportet. ajunt inter Paſcha & Pent. nõ eſſe neceſſe ieiunia indicenda.Volũtate enim omni tẽpore à cibis percipiẽdis poſſumus abſtinere,ſed ex neceſſitate nõ oportet : vnde Amb. per hos quinquaginta dies ieiuniũ neſcit eccleſia,ſicut ipſa dominica,qua dominus reſurrexit.Sunt enim omnes hi dies velut paſcha & dominica celebrandi : quibus ſicut ait Beda maioribus epulis,& hymnis cœleſtibus eſt vacandũ ob reuerẽtiã dominicæ reſurrect.& ob memoriã dominici cõuictus cũ diſcipulis ob ſpẽ glorię immortalitatis,veruntamen ab hac authoritate pœnitentes excluduntur.Sed &Greg.litanias excipit:& etiã concil.Aure.de conſe.d.iij. rogationes.illud tamẽ
8 volũtariũ eſt.Illud † etiã notabile eſt, quod octauam aſcenſ.quæ

deberet in v. feria terminari, vlterius oportet prorogari. Licet enim officium Dominicæ in v.feria repetatur, tamen in nocturnis officiis vj feriæ & ſabbati inuitatoriũ & reſponſoria de aſcẽſione cantantur:veruntamen nocturnales Pſalmos dicimus,cùm tribus lectionibus, & Te Deum lau.omittimus. Prorogatur ergo octaua, cùm Apoſtoli eſſent laudantes Deum: & de hoc dictum eſt ſub Paſcha: nec vacat à myſterio, quoniam Apoſtoli expectantes per obſeruationem decem præceptorum, paracletũ myſterium denarij accipere meruerunt: & nos etiam expectantes ob eandem obſeruationẽ denarium vitæ percipiemus æternæ. In his decem diebus legendi ſunt Actus Apoſt. quos qui ſequitur,Spiritum ſanctum accipiet, & denarium promerebitur.

SVMMA.

1 *Pẽtecoſtes vigilia,cur celebretur baptiſmus,ſicut in ſabbato ſancto.*
2 *Baptiſmus qua hora celebrandus.*
3 *Pentecoſtes Miſſa & eius expoſitio. Et num.* 4.5.6.7.8.9.10.

De vigilia Pentecoſtes. CAP. CVI.

SEquitur † de vigilia Pent.in qua ſicut in vigilia Paſchæ celebratur baptiſma: quia iſtæ duæ feſtiuitates ſunt maiores, & magis neceſſariæ inter oẽs.In vigilia enimPaſchæ celebratur baptiſmus, quia in paſſione Chriſti omnes baptizamur, quia redimimur & iuſtificamur: nihil enim naſci nobis profuit,niſi redimi profuiſſet.Item redimi nihil profuiſſet,niſi paracletus mitteretur.& ideò in vigilia Pent.celebratur baptiſmus, quia tunc per Spiritũ ſanctum mũdamur, & ſanctificamur,quoniam Dominus in cœlum aſcendens diſcipulis promiſit,dicens, Ioan.quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu ſancto non poſt multos dies, id eſt, poſt hos x.dies,quod & factũ eſt:propter hoc ergo Eccleſia decima die poſt aſcenſionem celebrat baptiſmum, ad notandũ,quod noſtri neophyti baptizantur in Spiritu ſancto, quemadmodum & illic baptizantur etiam hodie ſolenniter:tum ad hoc,vt poſt Paſcha nati, vel vt neceſſitatibus impediti,baptizentur:tum quia Petrus hodie tria millia hominum baptizauit: tum quia Dei filius in Dei digito fortem deuicit: ideóque idem opus per fidei myſteriũ repræſentatur digito veniẽti & filio reſurgẽti: tũ quia baptiſmi regeneratio propria eſt Spiritus ſancti operatio:tum quia ſicut hodie deſcendit in Apoſtolos, quem deſcenſum Dominus baptiſmum appellauerat, dicens: Vos autem baptizabimini Spiritu ſancto,ſic in baptiſmate deſcẽdit licet inuiſibiliter in baptizatos. Sed † cùm Spiritus ſanctus die Dñica & hora tertia miſſus fuerit in diſcipulos,quare baptiſmus fit in ſabbato & hora nona? videtur enim ꝙ deberet potius hora tertia celebrari 1 2

lebrari.Reſpondeo, quãuis baptiſma fiat in ſabbato, tamen ad illud baptiſma pertinet,quod Apoſtoli acceperunt in die Pentec.& quãuis illud eadem die vel hora non celebretur, propter aliquas fluctuantes mundi occaſiones: tum propter ſacramentum, quod in ſe continet,imitando Chriſti mortem,& eius reſurrectionem, ne membra caput præcedãt: debemus illud baptiſma eidem diei, & dationẽ Spiritus ſancti eidẽ horæ deputare. In baptiſmo enim nõ tantũ repræſentatur ſepultura Saluatoris:ſed etiã mors Chriſti per quam baptiſmus plenã recipit efficaciã: & ipſe hora nona emiſit ſpiritũ.Centurio quoque,ſicut ex Act. Apoſt.habetur, eadẽ hora audiuit ab Angelo:Auditæ ſunt orationes tuæ: & eadem nora à B.Petro baptizatus eſt,& hora nona Angelus Domini venit ad eum,nuntians ei,vt mitteret ad Petrũ,qui eum baptizaret. xvj.di.deinde.ij.q.vij.non omnis.Inde ergo mos inoleuit, vt hora nona fiat baptiſmus ſolennis. Aliæ enim ſunt huius horæ prærogatiuæ: prout dictũ eſt in v.parte,ſub tit.de nona. Ideò autẽ Spiritus ſanctus datus eſt diſcipulis hora tertia,quia fidem S.Trinitatis prædicaturi erant: hoc ſabbatum intitulatur ſabbatum xij. lectionũ,quia in primitiua eccleſia xij. lectiones legebãtur,vt dictum eſt ſub iiij.feria dominicæ aduentus.† Officiũ autem huius diei,ferè idẽ eſt in pluribus eccleſiis,cũ officio ſabbati paſchalis, & lectiones legũtur ante baptiſmum, ad inſtructionẽ baptizãdorum,& leguntur ſine tit. prout ibi dictũ eſt. Veruntamen quædã lectiones ibi leguntur,quæ non hîc:& quædã ibi quæ hîc,præpoſterè tamen.Ibi eſt enim prima lectio: In principio: hîc verò eſt prima:Tentauit:item ibi prius legitur: Apprehendent ſeptẽ mulieres,&c.& poſtea ſcripſit Moſes,&c.hîc verò econuerſo. Circa quod notandũ eſt,quod duo fuerũt patres: vnus ſecundùm carnẽ, ſcilicet Adam,qui propter inobedientiã Deo diſplicuit,& in quo omnes peccauerũt,& mortui ſunt.Alter ſecundùm ſpiritum, ſcilicet Abrahã,propter obediẽtiam placuit Deo, & eius imitatores liberati ſunt,& viuunt.De primo agitur in vigilia Paſchæ, vnde tunc in primo legitur: In principio, &c.vbi deſcribitur dignitas hominis pro quo omnia facta ſunt:vt cauſa eius miſerabilior appareat:& inde eſt quòd non ſequitur ibi canticum,quia non benè nobis cantauit:imò per eum naſcimur ad lucem, adiicitur tamen lectio: Factum eſt in vigilia, &c. in qua per figuram maris rubri agitur de baptiſmo in quo Ægyptiis ſpiritualibus ſubmerſis,veri filij Iſraël liberati ſunt:vnde ſequitur ibi canticũ victoriæ ſeu lætitiæ, ſcilicet, Cantemus Domino. Sed quia imitatores Adæ ad hoc,vt liberẽtur,primũ inſtruendi ſunt in fide:& poſteà in moribus:idcircò primò legitur ibi lectio illa:Apprehendent in qua de

Act. 10.

fide

ſide agitur, & in qua Chriſtus à ſeptiformi gratia Spiritus ſancti
apprehenſus oſtẽditur:& poſteà illa ſcripſit Moſes, in qua agitur
de moribus: in hac autẽ vigilia agitur de patre ſpirituali, ſcilicet
Abraham. Vnde legitur tũc prima lectio,ſcilicet, Tentauit Deus
Abraham: & poſt eã dicitur canticũ lætitiæ, quia nobis benè cã-
tauit,& per eius fidẽ ad gaudiũ properamus:vnde dictũ eſt ei : In
ſemine tuo benedicentur omnes gẽtes. Aiunt † tamen quidã nul- 4
lum tractũ ſequi debere,quia poſt promiſſionẽ ſibi facta nullum
cecinit canticũ Abrahã, quia nullũ ſociũ cũ quo cãtaret,habebat:
ſolus Dei cultor,& peregrinus in terra aliena. Hæc autem lectio
benè congruit huic diei,quia in effuſione Spiritus ſancti data eſt
gentibus benedictio,de qua dixit dominus ad Abrahã:In ſemine
tuo benedicentur,&c. huic etiam rectè congruit oratio.Deus qui
Abrahæ,&c. Secunda lectio eſt: Scripſit Moſes,quæ datur,legem
declarat quæ hodie data eſt, & nouã ſignificat, quæ in cordibus
fidelium diffuſa eſt, vnde canticũ ſequitur, in quo æterna lætitia
repromittitur. Sed quia veri Abrahæ filij bonos habuerũt mores
antè quàm ſeptẽ mulieres apprehenderent virũ vnũ, id eſt, antè
quàm Chriſtus ſeptiformis gratia Spiritus ſancti repletus,naſce-
retur:& poſteà in nouo teſt. per baptiſmũ Chriſto cõiuncti ſunt,
ideò poſteà legitur lectio : Apprehendent ſeptem mulieres virũ
vnum:qui ſeptẽ dona ſpiritus ſancti pronuntiant,quæ bonis mo-
ribus quemlibet eorũ informãt : vnde ſequitur canticũ, quia bo-
nos mores gaudiũ comitatur. Quarta lectio,ſcilicet,Audi Iſraël
vitutes quæ dona comitãtur, inſinuat, vt ſapientiã, prudentiam,
lumen & pacẽ:vnde canticũ ſequitur, quia pro his,& in his æter-
naliter gratulabimur : Prima quidẽ reſonat hiſtoriã:ſecunda, al-
legoriã:tertia,tropologiã : quarta verò anagogen. Prima † ergo 5
lectio eſt: Tentauit dominus Abraham. Sed quid pertinẽt modò
dicere de immolatione Iſaac? Magis enim pertineret ad vigiliam
Paſchæ? Reſpondeo, dicitur propter promiſſiones, quæ ſunt ibi,
videlicet:Multiplicabo ſemẽ tuũ ſicut ſtellas cœli:baptizati enim
ſunt ſtellæ. Et iterũ:In ſemine tuo benedicẽtur omnes gẽtes. Hoc
enim conuenit baptizatis, qui ſunt verum ſemen, id eſt, veri filij
Abrahæ. In lectione verò:Apprehendent ſeptẽ mulieres, &c. Per
ſeptẽ mulieres ſignificãtur ſeptẽ dona Spiritus ſancti, quæ dãtur
in baptiſmo:alia patent.Poſteà fit † proceſſio ad fõtes:ſicut & in 6
vigilia Paſchæ: & cantatur Miſſa ſine introitu,quia eccleſia non
habet adhuc Spiritũ ſanctũ,ſaltem in tanta plenitudine,in quãta
expectat eum in craſtino,qui eſt principium & finis omnis boni.
In† vigiliis ergo Paſchę:& Pent.incipit Miſſa à Κύριε ἐλεήσον,ſine
introitu,vt dictum eſt ibi:& dicitur Gloria in excel. Deo : & hoc
more

more Apoſtolorũ, qui etiã priusquàm Spiritũ ſanctũ acciperent, erãt iugiter in templo laudãtes & benedicẽtes dominum. Rurſus, quia Angeli gaudẽt de renatis, ideò ſubiicitur, Gloria in excelſis.
8 Poſteà ſequitur epiſtola de act. Apoſt. † Cùm Apollo, &c. In quo habetur, quòd Paulus baptizabat baptizatos à Io. j. q. j. dedit. quoniã in Spiritũ ſanctũ non credebãt, dixerũt em̃, Sed neq; ſi Spiritus ſanctus eſt, audiuimus. Poſtmodũ ſequitur vnũ allelu-Ia, ſcilicet, Cõfitemini: in gratiarũ actione, pro baptizatis, quia ab omni peccato liberati ſunt. Dicitur ergo hodie allelu-Ia, nec dicit flectamus genua, quia hoc eſt ieiunium exultationis & lætitiæ propter
9 reſurrectionẽ & aſcenſionẽ. Sequitur tractus. Sed † quare hoc cũ Spiritus ſanctus omnia faciat leuia? Ad hoc dicẽdũ eſt, quod hoc fit propter baptizatos, qui multos tractus miſeriarum paſſuri ſũt, ſi vixerint. Poſtmodũ ſequitur Euang. Ioan. 13. ca. de promiſſione Spiritus ſancti. Si diligitis me, mandata mea ſeruate &c. Credo in vnũ Deũ, Non eſt etiã omittendũ: quia cùm ſymbolũ hoc deriuatum ſit à ſymbolo Apoſtolorũ: fidem quã habebant, inſinuat. offerenda. Emitte, manifeſtè ad operationem Spiritus ſancti pertinet: quia per eũ renouatur facies terræ ex delicto. Ad maledicta per eũ, dominus benedicitur. Per eũ cœlũ ſicut pellis extẽditur, id eſt, ſcriptura, vt quaſi nihil lateat explanetur: ſimiliter & cõmunio, Vltimo, &c. Ioã. 7. ca. ad eandẽ pertinet Spiritus ſancti operationem, qui facit flumina velut aquæ viuæ de ventre credẽtis exire, id eſt, affluentiã ſalutaris doctrinæ: & eſt, vt quibuſdã placet, hæc Miſſa per benedicamus domino cõcludenda. In † veſperis hi pſal.
10 ſecundũ quarundã eccleſiarũ conſuetudinẽ concinuntur, ſcilicet: Laudate pueri. Laudate dominũ omnes gẽtes. Lauda anima mea dominum. Laudate dominũ, quoniam bonus eſt pſal. Lauda Hieruſalem dominum: eò, quod in his pſal. laudes Dei magis reſonare videntur. Vbi enim ſpiritus ſpirat, organum ad laudes inuitat.

S V M M A.

1 *Pentecoſte quid, & vnde dicatur.*
2 *Pentecoſtes feſtum an habeat octauas.*
3 *Pentecoſtes nocturnũ quot habeat lectiones, quotq; pſalmos, & nu. 4.*
5 *Vita actiua & contemplatiua eſt in eccleſia.*
6 *Pentecoſtes lectiones tres, quid ſignificent.*
7 *Pentecoſtes Miſſa, & eius expoſitio. & num. 11.*
8 *Spiritus ſanctus, cur dicatur paracletus.* (*& nu. 10.*
9 *Pentecoſtes feſtum cur quinquaginta diebus à Paſchate celebretur.*

De die ſancto Pentec. Cap. CVII.

1 PEntecoſtes † ſicut & Paſcha apud Hebr. celebre feſtum erat, quod poſt quinque decades Paſchæ celebratur: vnde & vocabulum

bulum ſumpſit.Nam πεντηκοστὴ,dicitur à πέντε,quòd eſt quinq;, & κοστὲ quod eſt decé. Vocatur enim Pente. quinquageſimus dies à Paſcha, prout iam dicetur. Inter hoc feſtum & aduentũ domini, cantatur allelu-Ia & Gloria in excel. Deo : prout dictum eſt in procœ.huius partis,& ſub tit.de vij.diebus poſt Paſcha.Idcircò autem allelu Ia frequenter cantatur per totã hebdomadã Pẽt. quia per dies Pentec.eccleſia per baptiſmũ Deo populos congregat:& ideò ſaluti eorũ congaudẽs quouſque albis vtũtur veſtibus hymnum laudis decantatur. Tunc enim ſtantes oramus in ſignũ liberationis eorundẽ,qui per dona Spiritus ſancti de morte ad vitam reſuſcitari meruerunt. Hac enim die miſſus eſt in Apoſtolos in linguis igneis.Sanè octaua † Pentec.à quibuſdã celebratur, quia 2 ſicut in ſeptenario hebdomadarũ qui præcedit, intelligitur perfectio bonorũ operũ ſeptiformis ſpiritus: ita in octaua intelligatur conſummatio præmiorum, quorũ vtrũque appropriatur Spiritui ſancto,licet tota trinitas vtrunq;operetur, quoniam indiuiſibilia ſunt opera trinitatis:de cõſe.d.iiij.cap.fi. Sed quia Spiritus ſanctus eſt amor patris & filij: & ex ſolo amore, hoc dat & dabit nobis dominus : idcircò Spiritui ſancto aſcribitur. Alij verò non celebrant octauam Pentec.Nam cum ſolùm ſeptem ſint Spiritus ſancti dona,ſolum ſeptẽ diebus fieri debet feſtum Pentec.Et ideò Clemens Papa dicit in ſua epiſtola decre.extrà de fer. capellanis. quòd hoc feſtũ caret octauis.Sed pari ratione nec Paſcha deberet octauam habere, niſi ſolum vnũ diem propter vnitatem. Rurſus hoc feſtum vij. diebus agitur propter præſentis vitæ ſeptenariũ: vel propter animarũ ſabbatiſmũ: vel quia per ſeptẽ Spiritus ſancti dona corporibus & animabus plena gaudia cõferuntur. Vnde ſeptem vltimi pſalmi à laudibus intitulãtur, quia per ſeptiformis gratiæ operationem gaudia conferuntur æterna. De hoc dicetur ſub dominica prima poſt Pentec. Vtrũ Pentec.ſit hebdomadaria feſtiuitas dictum eſt ſub tit.de vij.diebus poſt Paſcha. In nocte † 3 penteco.legũtur tres lectiones,& dicũtur tres pſalmi cum tribus antiphonis, ſicut fit in nocte Paſchæ,ad notandũ vnum eſſe opus totius S.Trinitatis in potentia miraculorum.Quidam tamen legunt nouẽ lectiones,ſicut in aliis dominicis , ſed tamen canonicum eſt tres duntaxat legere propter ſacramentum baptiſmi in trium perſonarũ nomine celebrati : vel ob triduanam domini ſepulturam , cui ſumus in baptiſmo conſepulti. Rurſus † ideò tres 4 pſalmi cum tribus antiphonis dicuntur,quia Spiritus ſanctus tria circa Apoſtolos operatus eſt.Nã veteres innouauit:innouatos cõfirmauit:& confirmatos ad alios conuertendos miſit: ad primum pertinet, quòd dicitur in prima antiphona:Factus eſt repentè de

cœlo

cœlo ſonus. Ad ſecũdũ, quòd dicitur in ſecũda: Cõfirma hoc Deus Ad tertiũ, quod dicitur in tertia: Emitte ſpiritũ tuũ. Eorum enim myſterio docti ſunt alij, & ſpiritu ſancto interius renati, & quia in ipſis Apoſtolis duo operatur Spiritus ſãctus, id eſt remiſſionẽ peccatorum, & operationẽ miraculorũ, &c. idcircò illæ antiphonæ terminãtur per duplex allelu Ia. Verùm ſi diligenter attẽdere volumus & conferre pſalmos & antiphonas, quæ dicũtur in Paſcha: cum his, quæ dicuntur in Pentec. alia ratio inuenitur. Nam ibi intra hebdomadam fit variatio pſalmorũ, antiphonarũ & tonorum. Hic autẽ nec in ipſa die, nec in aliis fit variatio: & omnes illæ antiphonæ ſunt vnius toni, ſcilicet octaui, & eiuſdẽ differentiæ. Ratio autem eſt, quia quaſi duplex baptiſma legimus Apoſtolorum, primum quo perceperunt remiſſionem peccatorũ: nam eos baptizatos eſſe Chriſti baptiſmo ambigendũ nõ eſt, vt dictũ eſt ſub tit. de vigilia Paſchæ. Secundũ receperunt ad robur virtutum, & ad operationẽ miraculorũ, & ad repulſionẽ illecebrarum omnium ſeculariũ. Primò baptizatus fuerat Petr. cùm ad vocem ancillæ Chriſtum negauit. Secundò, baptizatus fuit in die Penteco. cùm coram Regibus & Principibus non timuit prædicare verbum Dei. In primo ergo multa inſtabilitas & varietas fuit circa diſcipulos. In ſecundo vniformitas & ſtabilitas. In hunc etiam
5 modum in eccleſia Dei duo ſunt † genera bonorũ, ſ. actiuorum & contemplatiuorũ. Actiua vita cõſiſtit in bonis operibus, id eſt, in adminiſtratione exteriorum, in qua conſtituti ab amore temporalium non omnino ſeparantur: licet amorem Dei amori temporalium præferant. Cõtemplatiua conſiſtit in dilectione & contemplatione. Hæ duę vitę per Mariam & Marthã ſignificatæ ſũt: extrà de renu. niſi. Mariæ pars dicta eſt optima: iuxta illud: Maria optimam partem elegit, &c. non tamen reprehenditur pars Marthæ: quia & ipſa actiua vita bona eſt, quæ hic inchoatur & terminatur. Contemplatiua verò optima eſt, quæ inchoatur, hîc, & in futuro conſummatur: in illa tamen eſt multa varietas, & in iſta vniformitas, prout in hac vita eſſe poteſt. Antiphonæ ergo cũ pſal. qui cãtantur in Paſcha, pertinent ad vitã actiuam: & idcircò in eis eſt varietas: antiphonæ verò, & pſalmi qui cantãtur in Pentecoſt. pertinent ad contemplatiuam vitam: & ideò in eis eſt vniformitas: in prima enim antiphona quæ eſt in Paſcha, cantatur & dicitur: Conſilium meum non eſt cum impiis. Hic dicitur: Factus eſt repẽtè de cœlo ſonus, &c. Spiritus ſeu ventus veniens, ſolet puluerem à facie teræ deiicere. Magna enim eſt differentia inter dona Spiritus ſancti, quo ſeparantur fideles ab impiis, & donum, quo omnis puluis terrenarum cogitationum à pectore huma

Luc. 10.

humano tollitur,illud ad actiuã vitam pertinet:hoc ad contem-
platiuam.In ſecunda ibi dicitur:Poſtulaui patrem meum,&c.Hic
verò dicitur:Confirma hoc Deus, &c. Ad omnes quidem fideles
pertinet eſſe de hæreditate Domini:ſed ad paucos pertinet eſſe à
terrenis cogitationibus ſeparatos,& in hoc confirmatos, ne ad
terrena redeant,ſed per conuerſationẽ eſſe in Hieruſalẽ cœleſti,
& ibi allelu-Ia cantare non ceſſent,quod hic petitur.In tertia ibi
dicitur:Ego dormiui & ſomniũ cepi,&c.Hic dicitur:Emitte ſpi-
ritum tuũ,& creabuntur,&c.Omnes fideles & boni à vitiis reſur-
gunt,vel reſurrexerunt,ſicut Chriſtus à mortuis reſurrexit,quod
ibi dicitur:hic verò in paucis renouatur facies terræ, id eſt,ratio
animæ, quod ſit ab omni puluere terrenorũ deſideriorũ immu-
nis:ibi ergo,hoc eſt,in vita actiua,quæ ibi oſtenditur,eſt inchoa-
tio:hic autẽ,hoc eſt,in contẽplatiua,quæ hic oſtẽditur,eſt perfe-
ctio & conſummatio : ibi varietas, hic vniformitas:& proptereà
ibi variantur antiphonæ & pſalmi:hic non,propter hanc conſum-
mationem & vniformitatem notandam. Antiphonæ ſunt octaui
toni,& eiuſdem differentiæ:quia octo ſunt beatitudines,quarum
octaua redit ad caput:nã in prima dicitur Beati pauperes ſpiritu,
&c. Et in octaua:Beati qui perſecutionem patiuntur propter iu-
ſtitiam,quoniã ipſorũ eſt regnum cœlorũ.Propter † hãc eandem 6
conſũmationẽ notandũ eſt,quòd in quibuſdã eccleſiis celebratur
octaua Pentec.per hos quoq; ſeptem dies tres quotidie leguntur
lectiones:vt vij.fratres tres procurent ſorores,id eſt, ſeptem do-
na Spiritus ſancti,per illos ſignificata tres virtutes,ſcilicet fidem
ſpẽ,& charitatem:prout Greg.proſequitur in moralibus.Horum
enim dierum officia ſeptem donis Spiritus ſancti adaptantur:he-
ſternum igitur & hodiernũ pertinet ad ſapiẽtiam,& intellectũ,vt
ex operibus patet. Per totã etiã ſeptimanã ſunt ſolennitates ſer-
uãdæ.Dicitur eñi Gloria in excel.Allelu-Ia. Credo. Ite miſſa eſt:
& Te Deum lau.prout in ſeq.tit.dicetur.Dicitur etiam ad horas
capitulum, Dum complerentur.Act.2. & illud. Spiritus domini.
Sap.1.ca.& illud Charitas Dei.Rom.5.ca.Sequitur videre de offi-
cio Miſſæ:& quidem in † die Pentec. celebratur feſtũ de aduentu 7
Spiritus ſancti.Viſibiliter enim deſcẽdit tũc in diſcipulos: & fuit
hoc miraculum & augmentum,quod non potuerunt calumniari
Iudæi. Reſurrectionem enim & aſcẽſionem calumniabantur,ſed
hoc non potuerũt facere de aduẽtu Spiritus ſancti,quia ex omni
natione, quæ ſub cœlo eſt, conuenerant ad diem feſtum:& tunc
deſcendit Spiritus ſanctus viſibiliter in diſcipulos, ſicut Chriſtus
promiſerat,& loquebantur omnibus linguis coram omnibus :&
ideo incipit introitus Sapientiæ. 1.cap. Spiritus domini repleuit
orbem

orbem terrarũ,id eſt,Eccleſiam,quæ dicitur orbis terrarum:ſicut enim extra orbem terrarũ nihil viuit ad literam,ſic extra eccleſiam nihil viuit ſpiritualiter,ſequitur:Et hoc quod continet omnia,id eſt,Spiritus ſanctus,cuius bonitati omnia ſubſiſtunt:habet ſcientiam vocis,id eſt,linguarum:& ita potuit dare & dedit Apoſtolis. Vnde confuſi ſunt inimici Chriſti, & ideò ſequitur verſus: *Pſal.67.*
Exurgat Deus, & diſſipentur inimici eius:per Spiritũ enim ſanctum omnes dæmones cõpelluntur & eiiciuntur. Ruſus impleuit orbem terrarum,dum Apoſtolos inebriauit,quorum ſonus in omnem terram exiuit,de quo ſono dicitur in epiſtola:Factus eſt repentè de cœlo ſonus:&quoniã orbis terræ per quatuor climata ſeparatur,ideò quater in introitu allelu-Ia concinitur. Duplex verò allelu-Ia,quod poſt epiſtolã canitur,ſignificat duplicandam lætitiam:vel ſanctũ Spiritũ bis Apoſtolis fuiſſe datum, ſ.de terra & de cœlo,vel eos ſpiritu & mente pſallentes, vel duorũ populorum conuerſionẽ.Et hoc quod continet omnia, ſcientiã habet vocis,id eſt,noui,qua mente quiſque loquebatur:vel habet ſciẽtiam hominum,per quæ,& de quibus poteſt vox humana variari: vel ſcientiã vocis,id eſt,vocẽ ſcientiæ:habet, id eſt,facit nos habere,vt quæ ipſo inſpirante Apoſtoli proferrent cum intelligen-
8 tia pronũciarent.Et nota,ꝙ ſanctus Spiritus,† παράκλητος dicitur,quod verbũ Græcè,Latinè ſonat aduocatus, quòd nomen & filio & ſpiritui ſancto aſcribitur:Vnde Dominus in Euangel.Rogabo patrem meum,& alium paracletum dabit vobis,& Ioan. in Euangel. Aduocatum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum.Dicitur etiam paracletus conſolator:nam παράκλησις dicitur Latinè conſolatio. Poſtmodum ſequitur epiſtola de Act.
9 Apoſt.2.cap.Dum † complerẽtur dies Pentec.dies, ſcilicet quinquageſima à reſurrectione:ſicut enim quinquageſima die à Paſcha fiebat Pentec.Iudæorum:ita & noſtrum fit, & ſicut populus Iſraël quinquageſima die ab immolatione agni Paſchalis,ſiue à Paſcha,quod celebrauerũt in Ramatha,venerunt ad montẽ Dei Oreb, vel Coreb,vel Synai,quod idem eſt,tunc legẽ acceperunt, ita & die quinquageſima à reſurrectione Domini,datus eſt Spiritus ſanctus diſcipulis in ſuperiori cœnaculo, illius aduentum expectantibus: præcipitur enim Leuit.23. vt in die Pentecoſtes offerantur noui panes,ſcilicet ꝓpoſitionis de nouis frugibus,per quod ſignificatur,quòd debemus Deo gratias agere ex eo, quod eadem die dedit nouã legem,per Spiritũ ſanctũ in qua die data eſt lex vetus, ſcilicet quinquageſima die à Paſcha,de quo dicetur in proœ.ſeptimæ partis de dono,cuius debem⁹ laudare Deũ: quod eſt offerre panem nouum:quia etiã lex vetus ſpiritualiter

intellecta,noua eſt.Et attende,quoniā agnus immolatus eſt.xiiij. die Aprilis: lex verò data eſt xiiij. die menſis iij. dicitur tñ eſſe data tertia die. Iam enim, vt inquit ſcriptura, aduenerat tertia dies:& manè inclaruerat,& cœperūt audiri tonitrua, die namq; tertia deſcendit Dñs ſuper montem ad dandam legem:& Moſes aſcendit ad Deū, & deſcendens narrauit omnia plebi: manéque rurſus aſcendens duas tabulas ſcriptas accepit, & caue, vt in ſecundo menſe xxx.duntaxat cōputes dies ſecundùm lunam:ergo xvj.in menſe primo xxx.in ſecundo,& quatuor in tertio,faciunt quinquaginta.Rurſus in quinquageſimo anno erat iubileus annus,qui interpretatur remiſſionis annus, quia ſeptenis annorum hebdomadibus,id eſt, quadraginta nouē ann.texitur:in quo clāgebant tubæ,omnia debita remittebātur:ſerui manumittebātur, & libertas conceſſa confirmabatur, atque poſſeſſiones alienatæ omnibus reſtituebantur: vt dictū eſt ſub Dominica quinquageſimæ.Similiter in diebus Pentec. hunc numerū poſt Dñi reſurrectionem obſeruamus ſuſcipientes aduenientem in nos Spiritus ſancti gratiā, per quē efficimur filij Dei,& virtutū poſſeſſio nobis reſtituitur & remiſſa culpa,& totius debiti chirographo euacuato ab omni ſeruitutis nexu liberi efficimur.lxxxv.diſt. hunc numerū. Præterea iſte numerus quinquageſimus reſultat ex ſeptenario numero, ducto in ſeipſo ſuperaddita vnitate. Septem

† enim ſunt hebdomadæ à Paſcha vſque ad Pentec.& ita cōpe- 10
tenter quinquageſima die à Paſcha eſt Pentec.in quo datur Spiritus ſanctus,cuius dona ſunt ſeptem, quæ dantur ab vno. Iudæi enim ſeptenariū numerum nō ſine figura in omnibus obſeruāt, prout dictū eſt ſub quinquageſima. Aſcenſio autē facta fuit quadrageſima die,qui eſt numerus pœnitētiæ,& hoc cōpetens fuit: quia per pœnitentiā homo fit ſimilis Deo, & hoc eſt aſcendere. Sed videtur,ꝙ ſicut Iudæi ab immolatione agni typici quinquaginta dies computando:ibi faciebant ſuū Pentecoſten, ita & nos quinquaginta dies ab immolatione agni deberemus cōputare:& ſic debemus noſtrū Pentecoſten facere in die Veneris antè, quā modò facimus,quod docet cōputatio.Ad hoc dicimus,quòd nō faciebant cōputationē ab immolatione agni, ſed à ſequenti dominica. Vnde legitur Leuit.22. Numerabitis ab vltima die ſabbati,id eſt,à dominica,quæ eſt altera dies poſt ſabbatū.Numerabitis dico ſeptem hebdomadas,vſque ad alterā diem cōpletionis ſeptimæ hebdomadæ: hoc dicit Spiritus ſanctus per Moſen, innuens per hoc Pentecoſten Chriſtianorū,quod ſemper eſt in die Dominica.Dixit ergo Lucas de hac die:Dum complerentur dies Pentecoſtes,erant omnes diſcipuli pariter in eodē loco,id eſt, in

conſona,

conſona,& cōcordi vnitate,& factus eſt repentè de cœlo ſonus: quia exiſtentibus in pœnitentia, qui eſt annus Iubileus,& completo Pentecoſte, exiſtentibus in vnitate datur Spiritus ſanctus, ſed repētè:quia neſcit tarda habere rerū molimina Spiritus ſancti gratia. In igne autem deſcendit, quia ſicut ignis illuminat & inflāmat,ita Spiritus ſanctus illuminat ad cognitionē Dei,& inflammat ad amorem Dei. Apparuit ergo in linguis igneis,vt facundi eſſent in omni genere linguarū.Et quia ipſe eſt lingua,quę de occulto ſuæ bonitatis verbum protulit,in vterum Virginis,& profert verbū in corde hominis,Matth.10. Vos non eſtis qui loquimini,ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis:ipſe enim

11 quos replet,eloquentes facit.Sequitur : Quaſi † aduenientis ſpiritus vehemētis:hoc autē dicit,quia nullus potuit reſiſtere Spiritui ſancto,nec Apoſtolis.Vnde Dominus in Euangel.Matt.Ego dabo vobis os,& ſapientiā,cui non poterunt reſiſtere,& cōtradicere omnes aduerſarij veſtri.Et de B.Stephano ſcriptū eſt in Act. quòd non poterāt reſiſtere ſapientiæ & ſpiritui,qui loquebatur. Quia verò in epiſtola dicitur:Et factus eſt repentè de cœlo ſonus,tanquā aduenientis ſpiritus vehementis,&c. ideò ad hoc repræſentandū in nōnullis Eccleſiis clangūtur tubæ dum ſequētia dicitur : venit enim Spiritus ſanctus in ſpiritu vehementi , quia ſicut ventus vehemens proiicit puluerē à facie terræ:ſic Spiritus ſanctus eiicit à corde hominis omnē terrenitatē.Tubis quidem vtebantur antiqui, vt legitur in numeris ad multitudinē cōgregandam ad dimicandū,& ad congratulandum in diebus feſtiuis, cum diuerſitate tn̄ ſonorum:quarū vſus fuit tantæ virtutis in iubilo, vt ad crepitū ſiue ſonum earum corruerent muri Hierico: hæc ſiquidē ſunt duo teſtamēta,vel prædicatores,quibus ad procinctum fidei populus euocatur ad pœnitentiā & lachrymabilē compunctionē excitatur,ad laudes Dn̄o exhibendas inuitatur,& ad montē Sion,& ad ciuitatē ſanctam Hieruſalē:& multorū millium Angelorū frequentiā,& ad futurū Dei iudiciū prouocatur. Et vide,quia in aduerſis & proſperis tubis clangitur,quia omne tempus cōuenit verbo.Vnde benedicam Dn̄o in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo. De organis dictum eſt in iiij.parte, ſub tit. de ſanctis. Tunc etiam ex alto ignis proiicitur, quia Spiritus ſanctus deſcendit in diſcipulos in igneis linguis, & etiā flores varij,ad denotandum gaudium & diuerſitatem linguarum & virtutum. Columbæ etiam per Eccleſiam dimittuntur, in quo ipſa Spiritus ſancti miſſio deſignatur.Poſt epiſtolam dicitur graduale in quibuſdam Eccleſiis,quia feſtum Paſchale terminatum eſt. Tamen in quibuſdam aliis, dicitur duplex allelu-Ia , quia

Spiritus ſanctus datus eſt geminæ ſtolæ. Euangelium: Si quis diligit me, Ioan. 14. c manifeſtè eſt de Spiritu ſancto. Poſtcommunio eſt: Factus eſt. Act. 2. cap. Quare hoc feſtum celebratur à Iudæis, quare à Chriſtianis, dicetur in procœmio ſeptimæ partis.

S V M M A.

1 *Miſſa feriæ ſecundæ poſt Pentecoſten, & eius expoſitio, & num. 2.*

De ſecunda feria. Cap. CVIII.

SEquitur ſecunda feria, in qua oſtenditur, quod non tantummodo eſt data lex Iudæis, ſed etiam Gentibus, vnde introitus eſt: Cibauit eos † ex adipe frumenti, id eſt, de intelligentia ſpirituali: & petra melle, id eſt, melliflua doctrina Chriſti, ſaturauit 1
eos: & hoc habetur in epiſtola: Aperiens Petrus, quæ eſt Act. 10. cap. in quâ habetur quod adhuc loquente Petro deſcendit Spiritus ſanctus. Vel frumentum Chriſtus eſt, cuius adeps eſt Spiritus ſanctus, quo fideles ſatiantur, cum Spiritu ſancto replentur: quia etiam ſatiãtur melle: & de petra, id eſt, doctrina de Chriſto procedente, in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ Dei. Hic autem propter promiſſiones, quæ ibi cõtinentur, concinitur quater allelu-Ia, ſicut in feria tertia & ſabbato exponetur: de hoc dictum eſt in tertia Dominica poſt Paſcha. Allelu-Ia eſt, Spiritus Domini Sap. 1. cap. Aliud. Allelu-Ia. Loquebãtur. Act. 2. cap. Euangelium verò Ioan. 3. cap. non videtur conuenire Spiritui ſancto: ſed concordat epiſtolæ: ibi enim oſtenditur, quod non tantùm Iudæis, ſed etiam Gentibus data eſt lex, dicens: Sic Deus dilexit mundũ, ſupple tantùm Iudæos, vt filiũ ſuum vnigenitum daret, & poſteà ſequitur: Vt omnis qui credit in illum, nõ pereat. Et nota terribile verbum, quòd qui non credit in eum, iam iudicatus eſt. Prætereà per hoc quod de dilectione mẽtio fit, Spiritus ſanctus, qui amor eſt, ſatis exprimitur. Poſtcommunio eſt: Spiritus † ſanctus. Ioan. 14. cap. Et eſt ſciendũ, quòd per totã hanc ſeptimanam 2
in Miſſa ſunt ſolennitates ſeruandæ, vt Gloria in excelſis. Credo. Ite miſſa eſt. Te Deum: & allelu Ia, vt baptizatorũ ſaluti cõgaudeamus, & vt futuræ lætitiæ plenitudinem figuremus. Poſtremò, notandũ eſt, quòd Dominus nõ prædicauit Gentibus per ſe, ſed per Apoſtolos, vnde: Ite, baptizate omnes in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti: ſicut Iſaac iunior filio ſuo nihil præcepit de offerendo ſibi cibum, vt benedictionem acciperet: ſed per operationem Rebeccæ primatum benedictionis accepit: & quia hæc facta ſunt Dei occulto iudicio, ideò officium huius feriæ ſecundæ pertinet ad conſilium, quod eſt donum Spiritus ſancti.

S V M M A.

1 *Miſſa feriæ tertiæ poſt Pentecoſten, & eius expoſitio, & num. 2. 3.*

De

De tertia feria. CAP. CIX.

1 SEquitur tertia feria:& quia Spiritus ſanctus † non datur, niſi per miniſtros, ideò in tertia feria dicitur introitus in perſona Prælatorũ: Accipite iucunditatẽ gloriæ veſtræ, in quo quia per geminam dilectionem ad fidem pertingimus Trinitatis, ideò quinquies cõcinimus allelu-ia,& eſt ſenſus: Accipite iucunditatẽ gloriæ, id eſt, Spiritum ſanctũ: quia vos glorificabit & clarificabit, vt quiſque de ſe dicere poſſit quod dicitur in communione:
2 Spiritus qui à patre procedit, ille clarificabit. Sequitur † epiſtola: Cùm audiſſent Apoſt. Act. 8. cap. vbi ſequitur: Tunc imponebant manus ſuper illos.& accipiebant Spiritũ ſanctũ: quia in impoſitione manus accipiebant Spiritũ ſanctũ Euang. Ioan. 10. concordat epiſtolæ, vbi dicitur: Qui non intrat per oſtiũ,&c. non enim intrat in Eccleſiam, qui non intrat per eos, qui ſunt oſtium, ſ. per Chriſtũ & Apoſtolos: nam hæretici non dant Spiritum ſanctum, niſi in quantũ conueniunt cum Eccleſia:& quoniam Apoſtoli & eorum ſucceſſores hæreſiarchas in ſpiritu fortitudinis ſunt ag-
3 greſſi, & aggrediuntur: ideò officium † hodiernum pertinet ad fortitudinem, quæ eſt Spiritus ſanctus, ſ. donum. Rurſus Spiritus ſanctus oſtiarius eſt, qui per oſtium introducit ad patrem: quod etiam in offertorio canitur, portas cœli, id eſt, Apoſtolorũ ſcripturas aperiet. Poſtcommunio eſt: Spiritus qui à patre. Ioan. 9.

SVMMA.

1 *Ieiunij formam Apoſtoli nobis tradiderunt.*
2 *Feria quarta poſt Penteceſten, habet quatuor tempora,& num. 3.*
4 *Miſſa feriæ quartæ poſt Pentecoſten,& eius expoſitio,& num. 5.*

De quarta feria. CAP. CX.

SEquitur quarta feria, in qua fiunt ieiunia quatuor temporũ.
1 Apoſtoli namque † nobis exemplũ ieiunãdi hoc tempore reliquerunt: qui poſt ſuſceptũ Spiritum ſanctũ, ſicut mentes auerterant à cæteris mundi illecebris, ſic & ab epularũ appetitu: licet enim quandiu cum illis fuit Chriſtus non ieiunarent, poſt ablationem tamẽ eius ſpontaneis ſe ſubdidere ieiuniis. Sponſo enim ablato, eis ieiunandum erat, ſicut Dominus prædixerat. Quando ſponſus auferetur ab eis, tunc ieiunabunt: Vnde repleti Spiritu ſancto, ſponte ieiunare cœperunt: quocirca in præcedenti ſecunda feria quidam æſtiualem inchoant quadrageſimam. Alij
2 † verò ſanius hodiernum ieiuniũ autumant eſſe huius temporis quadrageſimæ initium, cui quidam terminum ſtatuunt in feſtiuitate S. Ioannis Baptiſtæ, ſiue ſex habeat hebdomadas, ſiue non. Tertij feſtiuitatem ſancti Ioannis includunt: & eò vſque ieiunantes ſine termino præfixo procedũt, donec ſenariũ compleant

numerũ. Hãc quadrageſimam probat Hier.non eſſe neceſſitatis, ſed voluntatis, dicens:Nos vnã facimus quadrageſimã, illi tres, quaſi tres paſſi fuerint Saluatores, non quod per totũ annũ ieiunare non liceat excepto Pent.ſed quia aliud eſt neceſſitate,aliud voluntate munus offerre.Sed hoc dicit Hier. contra Montanum hæreticum, qui apud ſuos tribus quadrageſimis ſtatuit ieiunandum:& dicitur hoc† ieiunium æſtatis,quod,eſt ieiunium exultationis,in quo genua non flectimus:imò cantica lætitiæ dicimus, 3
vt dictũ eſt ſub iiij. feria tertiæ hebdomadæ aduentus. Hoc autẽ ieiuniũ ſtatutum eſt ab Eccleſia in tali tẽpore,quia qui in ſe ſentit gratiã S.Spiritus,leuiter & cum gaudio ieiunat:& etiam quia ſuper ieiunãtes deſcẽdit Spiritus ſanctus viſibiliter, & ideò incipit introitus:Deus cum egredieris in cõſpectu populi tui,&c. Egreditur autem Dominus quando aliquo ſigno viſibili, venit ad auxiliũ hominũ.Egreſſus verò eſt,cùm dedit nobis filium ſuum, qui venit pãdens iter ante nos:vt dicitur Micheæ 2.Tunc egreſſus eſt etiã per Spiritus ſancti miſſionẽ,quãdo viſibiliter deſcẽdit ſuper Apoſtolos:& quia per hoc diſſipati ſunt inimici,ideò ſequitur verſiculus:Exurgat Deus, & diſſipentur inimici eius, &c. Sequitur in quibuſdã Eccleſiis lectio de principio ſapientiæ,ſ.Diligite iuſtitiam, qui iudicatis terram : vbi oſtenditur qualiter poterit haberi Spiritus ſanctus:ibi Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictũ.j.q.j.ſaluator. & in fine dicitur:Spiritus Domini repleuit † orbem terrarum,&c. Poſtmodum ſequitur Epiſtola : Stans 4
Petrus,&c.Act.2.in qua oſtenditur, quod ſuper ieiunãtes deſcendit Spiritus ſanctus:& ibi ſequitur:Non enim iſti ſunt ebrij,ſicut vos dicitis,cùm ſit hora diei tertia:ſed hoc eſt quod dicit Dominus per Prophetam Ioël:Effundam de ſpiritu meo,ſuper omnem carnem,& prophetabunt filij veſtri,& filiæ veſtræ,&c.In aliis verò Eccleſiis dicitur prima lectio:Stãs Petrus,& poſtmodũ epiſtola:Per manus autẽ Act.5.ca. Duæ itaque lectiones leguntur,quia duo populi ad fidem cõuertuntur: vel quia ordinandi in vtriuſq; teſtamenti pagina imbuuntur. Sequitur allelu-Ia, quia eſt ieiunium exultationis, vt dictùm eſt:& dicunt quidam : Pater cùm eſſem Ioan.18.Sequitur Euangelium Ioan.6. ca. Nemo venit ad me,niſi pater,qui miſit me traxerit eum, ſcilicet per Spiritũ ſanctum. & poſt ſequitur : Patres veſtri manducauerunt manna, & mortui ſunt : qui manducat ex hoc pane viuet in æternum : quia egreſſum eſt coram Chriſtianis manna ſpirituale ſicut antè corã Iudæis, ſed temporale manducantes & corporale, mortui ſunt. Qui verò manducauerit ſpirituale, non morietur morte,ſ.incredulitatis ſiue gehennali : vnde patet quod elegantius egreſſus

eſt

eſt Dominus coram nouo populo,quàm coram veteri.Commu-
5 nio eſt:†Pacem,&c.Et eſt Ioan.14.ca.Et attende, quòd officium huius quartæ feriæ prædicat ſcientiam, quæ eſt donum Spiritus ſancti,qui vſque adeo ſanctos illuminat, quòd de quinque libris Moſi pauciſque Prophetarum ſcripturis librorum copia creuit: quod myſticè innuit nobis Euangelium, de quinque panibus & duobus piſcibus: quod hodie in quibuſdam Eccleſiis legitur.

S V M M A.

1 *Feria v.poſt Pentecoſtẽ, nõ habet officiũ propriũ.Et vnde mutuetur.*

De quinta feria. CAP. CXI.

1 SEquitur v.feria, quæ ſecundùm aliquas Eccleſias†non habet introitum proprium:ſed quia Dominus deſcẽdit in die Dñica per miſſionem Spiritus ſancti. & v. feria aſcendit in cœlum: ideò diei Dominicæ & v. feriæ cõmunis eſt introitus. A Dominica ergo mutuatur, nec habet proprium, vt à ſabbato in ſabbatum ſeptẽ ſunt duntaxat officia,ſeptẽ donis Spiritus ſancti deputata,quidam tamen, & huic officio mutuato non incõgruè donũ adſcribunt:huiuſmodi adſcriptiones non à ſabbato, ſed à Dominica facere incipientes.In Dominica etenim ponunt ſpiritum ſapientiæ:in ij.feria intellectus:in tertia concilij,in quarta fortitudinis,& in hac quinta ſpiritũ ſcientiæ qui dat ſcrutari profunda:
2 ſicut cantatur in allelu-Ia:Spiritus omnia,&c. In † quibuſdã verò Eccleſiis cantatur introitus, qui in ſeq dicitur feria,ſ.Repleatur os meum laude tua. Aliquæ verò Eccleſiæ habent proprium officium, ſ. Deus patrum noſtrorum, da nobis ſpiritum gratiæ, &c. In quo Eccleſia orat filiis ſuis dari Spiritum ſanctum ad remiſſionem peccatorũ:& ad facienda miracula: & quia per Spiritum ſanctũ fiunt miracula,ideò habetur in Epiſtola: Philippus, &c. Quæ eſt Act. 8. c. quod Philippus multos claudos ſanauit & & ſpiritus immundos eiecit:& factum eſt gaudium magnum in illa ciuitate,ſ.Samariæ.Et quia per Spiritum ſanctum omnia iſta fiunt,ideò ſequitur Euangelium Luc 9. c. Conuocatis Ieſus duodecim diſcipulis ſuis, dedit eis poteſtatem ſuper omnia dæmonia,& poſt:Non feretis virgam neque peram,&c. Quæ fieri non poſſunt,niſi Spiritus ſancti abundantia habeatur.

S V M M A.

1 *Feria ſexta poſt Pentecoſten, Miſſa: eiuſq; expoſitio.& nu.2.*

De ſexta feria. CAP. CXII.

1 SExta†feria eſt introitus:Repleatur os meum laude, vt poſſim cantare allelu-Ia:quia qui gaudet ore & corde,poteſt ieiunare ieiunio exultationis.Et quia eſt dies Veneris in qua paſſus eſt Dñus, & Spiritus ſancti: ideò dicit Pet.in Epiſto.Aperiens, Act.

2.Quæ in quibuſdã Eccleſiis legitur:quòdChriſtus ſuſcitatus eſt à Spiritu ſancto.Vnde ibi habetur.Suſcitauit Ieſum ſolutis doloribus inferni: ſicut ſcriptum eſt.Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem,in quo ſignificata eſt illa Spiritus ſancti operatio: quia ſynagoga nunc mortua pietate reſurget: poſtquã plenitudo gentimu eadẽ introierit pietate. Prædicat ergo hoc officium pietatem.Poſſet etiã pertinere ad ſpiritũ timoris, pro eo ꝙ dicitur in Euãgelio:Et repleti ſunt timore, & extaſi,&c.†In quibuſdam Eccleſiis legitur lectio: Exultate filiæ Syon:quæ eſt Ioëlis. 2. c. Et quia per Spiritum ſanctum fiunt miracula, ſequitur Euangelium: Factum eſt. Luc. 5. c. de paralitico ſanato. Et quia propter hoc debet laudari Dominus. Sequitur offertorium:Lauda anima mea Dominum. Communio: Spiritus vbi vult ſpirat. 2

SVMMA.

1 *Sabbatum poſt Pentecoſten, vnde miſſam auſpicetur,& eius expoſitio: num. 2. 4. etiam myſticè. num. 5. 6. 7.*

3 *Ordines celebrantur & conferuntur ſabbato poſt Pentecoſten.*

8 *Quadrageſima terminatur ſabbato poſt Pentecoſten.*

De Sabbato. CAP. CXIII.

IN † ſabbato eſt introitus:Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris.Ad Rom.5 c. Et cõpetit Spiritui ſancto, qui eſt charitas, & etiam diei ſabbati:quia in ſabbato futuræ quietis maximè diffundetur,vt qui igniculus eſt in Syon,caminus ſit in Hieruſalem.Et ſequitur verſus. Domine Deus ſalutis meæ in die clamabo,& nocte coram te.Ille enim in quo diffuſa eſt Spiritus ſancti gratia,laudat Deum in proſperis,& in aduerſis. Sequitur Epiſtola:Iuſtificati,&c.ad Rom.5.c.in qua habetur de huiuſmodi diffuſione.Quia enim Charitas Dei diffuſa eſt, nõ permittit eã Paulus inter fines terræ promiſſionis tantùm coarctari:imò oſtendit quod non tantùm Iudæis:verùm etiam Gentibus datus eſt Spiritus ſanctus,dicens ipſis Iudæis. Vobis oportebat primùm prædicari:ſed quia repuliſtis verbum Dei:& vos indignos feciſtis vitæ æternæ, ecce conuertimur ad Gentes.extra de renun. niſi.§ propter.in aliis verò Eccleſiis dicitur Epiſtola: Conuenit†vniuerſa ciuitas,&c.Act.13. Quia ergo in gentibus datus eſt Spiritus ſanctus, ideò ſequitur allelu-Ia. Laudate Dominum omnes gentes: in hoc enim ieiunio non tacentur cãtica lætitiæ propter reuerẽtiam feſti.Nec ſecundum Nicen.concilium.lxxvj. di. de ieiunio de conſec.diſt. iij. quoniam genua flectimus, ſed ſtantes oramus propter neophytos gaudentes, quòd à peccatis ſurrexerunt. in aliis Eccleſiis dicitur:Repleti ſunt omnes.Act.2.c.Et ſpiritus domini ornauit cœlos.Iob.27.c.Poſteà ſequitur Euangelium: Surgens

gens Ieſus Luc.4.c. De ſocru Petri ſanata:quæ ſignificat ſynago-
gã, quæ ſanata eſt à Petro ab infidelitate:& perfectius per fidem
ipſius ſanabitur in futuro:& ſic conuenit cum Epiſtola. Fiunt au-
3 tem † hac die ordines: quia ſuper ordinandos deſcendit Spiritus
ſanctus:& etiã ſuper ieiunantes:& ideò dicuntur quatuor lectio-
nes ante lectionem Danielis: prout dictum eſt ſub quarta feria
tertiæ hebdomadæ aduentus. Prima eſt, de principio libri ſapien-
tiæ: in qua oſtenditur quibus datur Spiritus ſanctus, & quibus
non, ſ. illis, qui ſentiunt de Domino in bonitate, & in ſimplicita-
4 te cordis quærunt illum. † In aliis verò Eccleſiis prima eſt de
Ioële 3.c. Effundã de ſpiritu meo ſuper omnẽ carnem. quia ſicut
Spiritus ſanctus ſuper Apoſtolos deſcendit viſibiliter: ita ſuper
ordinandos deſcendit inuiſibiliter: ſecunda eſt: Locutus eſt: quæ
eſt Leuit.23.c. tertia eſt: Dixit Moſes: quæ eſt in Deut.26.c. quar-
ta eſt: Dixit Dominus ad Moſen: quæ eſt Leuit.16. cap. Offerto-
rium eſt, Intonuit Dominus. Poſtcõmunio verò. Non vos relin-
quam, &c. de effuſione Spiritus ſancti loquitur. Poteſt etiam dici
5 quod hoc † officiũ figurat duorũ concordiã populorum: Iudæi vi-
delicet & Gentilis: Hi ſunt duo cæci, de quibus dicitur in Euãge-
lio, quod ſunt illuminati à Chriſto, de qua concordia loquitur
Paulus in Epiſtola ad Iudæos & Gentiles, dicens iuſtificati ex fi-
de, pacem habeamus ad Deum per Dñum noſtrum Ieſum Chri-
ſtum. Sed quia pax & concordia vera non fit niſi per charitatem,
ideò præcinitur in introitu: Charitas Dei diffuſa eſt, in qua ter
ponitur allelu-Ia: quoniã ad fidem Trinitatis peruenitur per ob-
ſequia charitatis. Lectiones etiã ad ieiuniũ pertinentes, atteſtan-
tur operationem & gratiam Spiritus ſancti, vt prima: Effundam
de ſpiritu meo. & ſecunda: Locutus eſt: vbi dicitur: Numerabitis
ſeptem hebdomadas vſque ad alteram diem expletionis. Hebdo-
madæ ſeptem præſentem innuunt feſtiuitatẽ, quæ olim dicceba-
tur feſtiuitas hebdomadarum: & quia poſtquam gentes intraue-
rint reliquiæ ſaluabuntur: ideò nunc flentibus & ſponſum expe-
6 ctantibus dicit Dominus † in poſtcõmunione: Non vos relinquã
orphanos: quia igitur hæc concordia fiet imminente die iudicij,
qui etiam electis erit cauſa timoris: ideò hoc officium pertinet
ad timorem: vel quia timor introducit charitatem: licet charitas
foras mittat timorem de pœn.d.ij. ſicut cæca. Et attende, quia ſe-
cundùm Auguſt. in ordine officium iſtorum deſcendendo com-
putamus: in ordine verò Paſchalium aſcendendo: quia per hæc
deſcenſus Spiritus ſancti ad nos, per illa noſter ad ipſum ſignifi-
catur aſcenſus. Et † caue, quia præter præmiſſa officia ad ieiuniũ
pertinentia, quæ in quarta, & in ſexta feria, & in hoc ſabbato ex-

poſuimus, aliæ quidem lectiones & Euangelia in eiſdem diebus inueniuntur, quæ fortè ſolennitati magis appropinquare videntur, ſed tamẽ hæc & illa gratiam Spiritus ſancti perſonãt & operationem. vnde quidam hodie non incongruè duas miſſas celebrant: vnam in tertia, de feſto, cum Gloria in excelſis, & Credo: aliã in nona de ieiunio, ſine Gloria in excelſis: in qua ſunt clerici ordinãdi, qui meritò in hac hebdomada ordinantur, vt Sancti ſpiritus dona percipere mereantur. † Et memento, quod hac die 8
terminatur quadrageſima: & ideò hodie frequentatur & cantatur pro graduali allelu-Ia: nec flectuntur genua: pertinet enim ad octauã. Generale quidẽ eſt, quod quoties de tempore in die gratiæ materia laudis aſſumitur, aut dies ad octauã refertur, genua non flectimus: ſed in orationibus ſtãtes collatã nobis gratiam & conferendã gloriã profitemur, vt cum olim eſſemus ſerui curui, nunc fracto iugo incedamus erecti, vt in Dñicis diebus, & ſanctorũ natalitiis & paſchalibus inclinare tamen capita poſſimus, & mulieres deuotas ad monumentum venientes imitemur.

SVMMA.

1 *Trinitatis feſtiuitas, cur ſequatur Paſchatis & Pentecoſtes ferias.*
2 *Antiphonis cur addantur verſus quarundam feſtiuitatum.*
3 *Tropus, quid.*
4 *Trinitatis miſſa, eiuſq; officium, & illius expoſitio. Et num. 5.*
6 *Alchuin⁹, Caroli præceptor officiũ Eccleſiaſticũ ab Attila rege cõfoſ-*
7 *Trinitatis feſtiuitas, variè & diuerſimodè celebratur (ſum reſtituit.*

De die Dominica ſanctæ Trinitatis. CAP. CXIIII.

IN† pleriſque locis, in octaua Pẽt. fit feſtum S. Trinitatis. Poſt- 1
quã enim celebrata eſt feſtiuitas patris, in natiuitate: quia natiuitas dicitur feſtiuitas patris, & poſtquã celebratum eſt feſtum filij in Paſcha, & feſtũ Spiritus ſancti in miſſione ipſius, meritò in octaua Pent. fit feſtum eorum, ſ. Trinitatis, vt oſtendatur, quod tres perſonæ ſunt vnus Deus, & hæc eſt prima cauſa, quare celebratur feſtum trium perſonarũ diuinarum ſimul. Secunda cauſa eſt, quia ad inuocationẽ S. Trinitatis datur in baptiſmo Spiritus ſanctus, vt præmiſſum eſt. Tertia cauſa eſt, vt oſtendat Eccleſia filiis ſuis illum, à quo ſunt omnia bona cuius habet imaginem, & cuius debet habere ſimilitudinem: videlicet Dei & S. Trinitatis, quam ſemper laudare debemus, & quia tota intentio eſt laudare ipſum: ideò in quibuſdã Eccleſiis in ſingulis antiphonis laudum præponitur verſiculus, qui laborẽ ſignificat ad oſtendendũ, quod toto labore totoq; nixu debemus nos vertere ad laudandũ Deũ & ſanctã Trinit. & eodẽ modo fit in quibuſdã Eccleſiis in feſto B. Mariæ in antiphonis laudũ, pro eo, quia ipſa ſe totam vertit in laudem

laudem Dei. Vnde tunc in euangelio dicitur: Maria autē cōſeruabat omnia verba hæc cōferens in corde ſuo: & quia ipſa priuilegiata fuit in virginitate: ipſa enim eſt virgo virginū, in antiphonis quoq; de B. Laurētio & de B. Paulo, & de B. Stephano præponuntur quidam verſus antiphonis, ad maiorē laborē notandum, quē in ſuis martyriis ſuſtinuerunt. Beatus enim Laurentius grauius cæteris paſſus eſt. Vnde B. Sixtus dixit ei: Maiora tibi debētur pro Chriſti fide certamina. Beatus verò Paulus plus cæteris laborauit prædicando, & B. Stephanus pro Chriſti fide primus martyr extitit. ſed in hoc eſt differētia, quia in nocturnalibus antiphonis tantum de B. Laurētio præmittuntur: quia paſſio ſua de nocte cōſumata eſt. vnde dixit: Mea nox obſcurum non habet, & iterū: Non eſt inuenta in me iniquitas: & ita apparet quod totus fuit ſacrificiū laudis. Vnde ſemper dicebat: Gratias tibi ago Dñe. Manè verò corpus eius conditū fuit: & ideò tantum nocturna-
2 libus & nō laudū antiphonis verſiculi præponuntur. † Rurſus, quia verſus laborē & boni operis fructū ſignificāt, prout tactum eſt in proœ. v. partis, meritò in dictorū ſāctorū natalitiis ſpecialiter præmittuntur antiphonæ ad notādū quod ipſi excellentius labores & bonorum operum fructus ſuis natalitiis & martyriis præmiſerunt. Item in quibuſdam eccleſiis antipho. de martyrio B. Petri præpoſterè præponuntur ver. ideò, quia ipſe petiit, vt in cruce caput ſuum ad terrā verteretur. Hi autem verſus tropi vo-
3 cātur quaſi laudes ad antiphonas cōuertibiles. τρόπος enim † Grecè, cōuerſio dicitur Latinè: quia ergo ſemper ſanctā Trinitatem
4 laudare debemus, ideò ad miſſā dicitur introitus: Benedicta † ſit S. Trinitas, quem Alchuinus ſumpſit de Thob. 12. Poſtmodum ſequitur epiſtola de Apoc. Vidi oſtium apertū in cœlo, & in circuitu ſedis, id eſt, Eccleſiæ, quæ eſt ſedes Domini, mare vitreum, id eſt, baptiſmū, in quo ſubmergūtur omnes Ægyptij, id eſt, omnia peccata. Et no. quia dicit mare vitreū, propter corporis fragilitatem, & perſpicuitatem, quam recipit in baptiſmo: & eſt in circuitu: quia ad Eccleſiā venire non poſſumus: niſi per baptiſmum. ſequitur: Simile cryſtallo: quia qui prius erant aquæ fluxibiles, ſunt per gratiā in baptiſmo acceptam firmi, ſicut cryſtallus, quæ fit ex aqua congelata, & diuturno gelu in naturā lapidis conſolidata. Et hæc eſt vna cauſa, quare in hac die legitur hæc epiſtola,
5 † quia in eo dicitur de baptiſmo, in quo per inuocationē Trinitatis dantur ſeptem dona Spiritus ſancti. Secunda ratio eſt, quia in ea inuitamur ad laudes Trinitatis, cum ibi ſequatur, quòd animalia plena oculis & antè & retrò, id eſt, prælati dabant gloriā, & honorem, & benedictionem ſedenti ſuper thronum, viuenti in

ſecula

ſecula ſeculorum. Sedens autem ſuper thronum, eſt Deus trinitatis. Vnde ſequitur. Et procidebant vigintiquatuor ſeniores in facies ſuas mittentes coronas ante eũ:hoc ſignificat quod omnia bona noſtra debemus attribuere ei. itaq; omne illud ex quo meremur coronam,ſequitur,& non habebant requiem dicentia:Sanctus,ſanctus, ſanctus: & ideò in introitu,& in aliis officiis toties
Eſa.6. repetitur. Benedicta ſit S. Trinitas, & propter hoc reſponſoriũ ſiue etiam graduale, quod reſpondet epiſtolæ,eſt: Benedictus es Domine,qui intueris abyſſos Dan. 3. cap. Verſus eſt:Benedicite Deum cœli.Thob.12.ca.& allelu-Ia:Benedictus eſt Domine,&c. offert. Benedictus es Domine. Et poſtcommunio: Benedicimus Deum cœli &c. Thob.12.ca.Euange eſt. Erat homo ex Phariſæis Nicodemus, in quo habetur de baptiſmo, qui in inuocatione S. Trinitatis ſanctificat baptizatos. In aliis verò eccleſiis dicitur epiſtola:Gaudete perfecti:quæ eſt ad Corin.vlt.cap.Et in aliis dicitur. Vidi oſtiũ, quæ eſt Apoc.4. Euãgelium: Cùm venerit paracletus.Ioã.14.ca. Sciendũ † eſt quòd hiſtorias de ſancta Trini- 6
tate: & de inuentione S. Stephani compoſuit ſanctus Stephanus Laudicen. Rur ſum cũ Attila rex, qui Chriſtianos perſecutus eſt: verè omnia volumina Chriſtianæ religionis deſtruxiſſet,Alchuinus magiſter Caroli & Ludouici filij eius, rogatu Bonifacij archiepiſcopi Magũtini, multa de eccleſiaſticis officiis conſcripſit. Vnde & Magunt.concilio approbãte:vt habetur de conſecr. di.v. inſtituit,quòd à feſto Paſchæ,vſq; ad dominicam iſtam, tres tantùm dicerentur lectiones: & hac die de Trinitate cantari vſq;ad dominicam ſequentem, & tunc incipere: Domine in tua miſericordia, &c. compoſuit officium de Trinitate, videlicet reſponſorium, antiphonas, miſſam & ſequentiam, quæ omnia obtulit Alexand. Papæ. Ille verò reſpondit, non eſſe celebrandum feſtum, de Trinitate, ſicut nec de vnitate.Nam ſingulis diebus fit feſtum Trinitatis,& vnitatis: quia ſemper dicitur: Gloria Patri & Filio & Spiritui ſancto, & præmiſſas hiſtorias,& officium non admiſit.extrà de fer. cap. ij. Verùm ſuperueniente hæreſi Arriana ferè fuit fides Trinitatis extincta: ſed Hilarius, Euſebius, & Ambroſius reſtituerunt. Conſenſit igitur eadem de cauſa Greg. magnus, vt de trinitate ſpecialia cãtaremus, & Eccleſias in ipſius honorẽ ædificaremus. † Exinde ergo eſt, quòd de hiſtoria trini- 7
tatis inuenitur varia conſuetudo. Alij nanque non vtuntur eã,ſequentes reprobationem Alexan. Papæ.Sed in qualibet dominica ab octaua Pentec.vſq; ad aduentũ cantãt in nocturnis nouum reſponſorium de trinitate:niſi feſtũ aliquod impediat, vt eam confiteantur, per quã ſaluantur:& in miſſa allelu Ia eã hilariter profitentes:

ſitentes: vt dictum eſt ſub quarta parte, ſub tit. de allelu-Ia. Alij verò vtuntur ea, cantantes eã in hac prima dominica, ſequentes primã inſtitutionẽ Achuini. Alij ponunt eam in fine temporis declinationis, ſcilicèt in vltima dominica: videlicet ante dominicam de aduentu, ſequẽtes vltimam probationem Greg. Romani: ergo nunquam de trinitate celebrãt feſtum: nec etiã has octauas faciunt, ſed in prima dominica poſt Pentec. incipiunt hiſtoriam: Præparate, ſeu Deus omniũ. Alij verò celebrãt hodie de octaua, ſcilicet de Spiritu ſancto, & ponunt eandẽ epiſtolam, & idẽ quod prædiximus euangeliũ, propter baptiſmatis ſacramẽtum, cæteris obſeruatis, ſicut in die Pentec. Celebrant autẽ octauã ad innuendum perfectionem, vel cõſummationem operum ſancti Spiritus. Per ſeptem enim dies operatio gratię ſeptiformis: in octauo verò cõſummatio declaratur. Et quoniã in octaua redit ad caput, ideò omnia ſicut in die feſto à veſpera in veſperam: in ipſis veſperis & tribus nocturnalibus pſalmis obſeruãt. De his octauis Aug. dicit: Celebrationẽ octauarũ feriarũ noui hominis celebramus. Baptiſmus neophytorũ licet in ſabbato peragatur: ad illũ tamẽ baptiſmum pertinet, quẽ Apoſtoli ſuſceperũt in die Pẽtec. cuius octaua dies dominica ſequens. Qui verò ponunt hiſtoriã, Præparate, ſeu Deus omniũ: melius faciunt, quia Romanã ſequuntur Eccleſiam noſtræ peregrinationis recolẽtes, & percurrẽtes hiſtoriã. Nã per ſeptuageſimã ſignificamus expulſionẽ generis humani de patria paradiſi: per quadrageſimam ſeruitutẽ populi ſub Pharaone: per Paſcha immolationẽ agni: per quadraginta dies Paſchales, quadraginta annos in deſerto: per Rogationes, terræ promiſſionis ingreſſionem: per ſeptẽ dies Pentec. in quibus ſeptẽ dona diuidũtur, terræ datæ diuiſionẽ, per tẽpus, quod ab hodie ſequitur, ſignificamus populi afflictionẽ, & gubernationẽ factã per iudices & reges, ideoq; ſequũtur quatuor libri Regũ, prout in ſequẽti tit. dicetur.

SVMMA.

1 *Libri Regũ legũtur poſt Pentecoſtes octauas. Et cur ita. ibid. & nu. 2.*
3 *Dauid nobis in hac militia proponitur in exẽplum & typũ virtutis.*
4 *Saul nobis eſt exemplo.*
5 *Dauid funda, quid ſignificet.*
6 *Euãgelium dominicæ primæ, poſt Pentecoſtem. Et eius interpretatio.*

De prima dominica poſt Pentecoſt. CAP. CXV.

1 HIc † dicẽdum reſtat de prima dominica poſt Pentec. quæ eſt vna de principalibus dominicis: & incipit hîc quartum tempus peregrinationis, quia ſumus in via veniendi ad patriam. Sed quia hoſtes habemus prius, quàm illuc perueniamus, ſcilicet carnem, mundũ, & diabolũ: ideò legitur de libris Regum, in quibus

agitur

agitur de bellis & de victoriis: vt inuitemur ad pugnãdũ fortiter
Ephe. 6. contra hoſtes, vt victoriam habeamus: ſicut Iudæi de Philiſtæis: & tandem gloriemur in cœlis, quia non eſt nobis tantũ lucta aduerſus carnem, ſed etiam aduerſus aëreas poteſtates. vnde primò dicimus in veſperis: Benedictus dominus Deus meus, &c. Hiſtoria eſt: Deus omniũ. Seu ſecundum Rom præparate. Sed quia bellum ſine diſcretione nõ bene geritur, ideò ſequẽti tẽpore ſubiunguntur libri Salomonis. Item, quia inſurgunt vitia, contra quæ neceſſaria eſt patiẽtia, ideò ſubſequenter ſubiungitur hiſtoria de Iob, rectè ergo inuitamur ad pugnã, quia poſtquam digni ſumus in numero iuſtorum haberi, per librũ numeri iam perlectũ, & in ſtatu perfectionis per nouã legẽ, ſcilicet Deuter. in quo habetur: Diliges dominum Deum tuũ, ex toto corde tuo, & ex tota anima tua. & ſumus ſub Ieſu per librum Ioſue: & ſub Iudicibus, id eſt, prælatis per librum Iudicũ, & ſumus ſine acceptatione perſonarum, per librum Ruth: quæ fuit Moabitis: reſtat tamen pugnare: quia tunc magis tẽtat diabolus: & ſic ordinãtur † libri Regum, in 2
quibus tractatur de bellis ipſorũ ad alios libros. Adaptãtur etiam & aliter primæ quatuor dominicæ quatuor libris Regũ, prout dicetur ſub iiij. & ſub vij. & ſub xv. dominicis. Leguntur autem in tali tẽpore & poſt miſſionẽ Spiritus ſancti, & poſt feſtum trinitatis; quia quando accipimus gratiam Spiritus ſancti, ex tũc ſumus ſimiles Deo: & filij ſumus ſummi Regis, & per conſequens ſumus Reges. Vnde in Apoc. Fecit nos Reges & Sacerdotes Deo & patri ſuo, &c. Pe. in canonica. Vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium, &c. Extrà de ſac. vnct. ergo cùm ſimus reges, & habeamus aduerſarios, non reſtat niſi vt regnum noſtrum defendamus: quia ex hoc nobis inuidet diabolus, quia ad illud regnum ſumus aſſumpti, vnde fuit deiectus: & ideò nobis grauis imminet pugna. Nempè oſtenditur nobis † Dauid in exemplum, qui vicit per 3
humilitatem, & per iucunditatẽ mentis, & vnctus fuit ter. Primò à Samuel, in Bethleem in ſignum regni. Secundò, ſuper domum Iuda, in regem ſuper tribum Iuda, à viris Iuda, in Ebron. Tertiò, iterum in Ebron, & in cõfirmatione regni ſuper totũ Iſraël. Similiter nos ſi benè pugnabimus ter inungemur. Primò in baptiſmo in ſignum regni. Secundo, in confirmatione. Tertiò in paradiſo,
1. Reg. 6. quando regnum noſtrum confirmabitur. Saul † nobis proponitur in exemplum, qui per inobedientiam amiſit regnũ. vnde non 4
ſimus inobedientes ſicut ipſe fuit: ne perdamus regnũ æternum. Dauid autem fuit humilis in omnibus operibus ſuis, quòd patet: quia cum luderet corã arca Domini indutus Ephod lineo: depoſitis regalibus veſtibus deſpexit eum Michol filia Saul, dicens ei,

quod

quòd nudatus fuerat ſicut vnus de ſcurris:& ille reſpondit:ludam & vilior fiam ante dominum,qui elegit me, &c.Itẽ quando venit ad eũ Natham propheta & redarguit eũ de peccato ſuo, publicè pœnituit. Item iucunditatem mentis habuit: & omnia bona à ſe facta ad Deũ retulit, vnde de eo cantat eccleſia:præualuit Dauid in Philiſtæum in funda & lapide in nomine domini.Ecce exultatio in Deo.Non enim in ſe confidebat.Funda † Dauid,eſt prædicatio,per quã fundam prædicationis eiicitur diabolus de cordibus hominum, cum per durã reprehenſionem incutitur timor,& concipitur pœnitentia:lapis verò dura reprehenſio eſt, quia ergo huiuſmodi victoria habetur per humilitatem,ideò ad miſſam incipit introitus,Domine in tua miſericordia ſperaui.Ecce humilitas Dauid.exultauit cor meũ,ecce mẽtis iucunditas: per hæc duo vincitur pugna: & quia ille ſolus vincit,qui nihil ſibi,ſed omnia bona ſua Deò attribuit,& ſperat in eo:ideò benè ſequitur oratio: Deus in te ſperantium, &c. poſteà ſequitur epiſtola de charitate. Deus charitas eſt, &c. 1. Ioan.4. cap.quia per charitatem reges ſumus & per eam facimus bona opera meritoria regni, per quæ regnum noſtrum defendimus, & conſeruamus:vnde ſequitur, In hoc apparuit charitas Dei,&c. poſt Deus,charitas eſt,&c.ibi etiã oſtenditur, quòd diligere debemus Deũ & proximũ. in euãgelio autem: Homo quidã erat diues. Luc.16. ca.oſtenditur,quod non
6 debemus diligere † diuitias per diuitẽ,qui induebatur purpura & byſſo:& per pœnã eius:vt enim dicitur.Eccle.5.ca.qui amat diuitias,fructum nõ capiet ex eis:qui amat,ſ.amore libidinoſo, naturali verò vel charitatiuo poteſt, quia diuites cũ iuſtitia & bonis operibus non abiicimus xxx.di. hoc ſcripſimus. habetur enim in euangelio de mendico Lazaro in cuius perſona incipit graduale. Ego dixi dñe,miſerere mei, & ſequitur verſus de operibus miſericordiæ. Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperẽ, id eſt, intelligit & præcogitat illud,quod eſt in egeno ex paupere ſcilice egeſtas & paupertas,vt ei ſubueniat.dicit em̃ Gregor.quòd debemus eos vocare patronos & amicos noſtros, quòd etiã fratres noſtri ſunt: & ſic facere nobis amicos de mãmona iniquitatis & de malè acquiſitis: vt cũ defecerimus per mortem,recipiant nos in æterna tabernacula.hoc nõ fecit diues ille epulo,& quia in aliquo noluit pauperi ſubuenire: ideò cũ eo diſtinctiſſimè fecit dominus vt non poſſet habere guttam aquæ ad refrigerium linguæ: & ideò ſequitur allelu Ia. Deus in for.&c.poſteà ſequitur offert. in perſona mendici,ſcilicer, Intende voci orationis meæ: & quia non obliuiſcitur Deus orationes pauperũ,ſequitur poſtcõmunio, Narrabo omnia mirabilia tua Pſal.di.&c. in quibuſdã tamen Eccleſiis

cleſiis legitur hodie euãgel. Eſtote miſericordes, quod eſt Luc. 6. cap. & eſt ſciendũ quòd Vrbanus Papa, quartus, ſtatuit fieri feſtũ de corpore Chriſti v. feria poſt hãc dominicã, concedens magnã indulgentiã tam clericis officiantibus quã populis conuenientibus ad diuina, prout in officio ſuper hoc ordinato habetur.

SVMMA.

1 *Dominica ſecunda poſt Pentec. Miſſa, officiúmque, & eius expoſitio, & num. 2. 4.*

3 *Lingua doloroſa palliatorum amicorum.*

De ſecunda Dominica poſt Pentec. CAP. CXVI.

DIctum eſt, † quòd prima cauſa qua defendimus regnũ noſtrum eſt charitas, quæ dilatatur per cõſiderationem æternarum nuptiarum, de quibus in Apoc. Beatus, qui vocatus eſt ad cœnam nuptiarũ agni: vnde in hac ſecũda Dñica habetur de huiuſmodi cœna in Euang. Luc. 19. c. Homo quidã fecit cœnã magnam, & vocauit multos: & miſit ſeruos ſuos hora cœnæ dicere inuitatis, vt venirẽt, &c. hora cœnę eſt ex quo porta paradiſi aperta eſt per Chriſtũ, ſequitur, & cœperũt ſe omnes ſimul excuſare. Nam primus dixit: Villã emi. & neceſſe habeo videre illã. Secũdus dixit: iuga boum emi quinq; & eo probare illa. Tertius verò dixit: vxorẽ duxi: & ideò non poſſum venire. Dominus verò dixit ad ſeruũ: Vade, & cõpelle intrare, vt domus mea impleatur. Multos enim compellit intrare per tribulationes: illi verò, qui vocati fuerant nõ venerũt: quia auari, qui primũ ſe excuſant, ſupple, vel guloſi, qui per ſecundũ: & luxurioſi, qui per tertiũ intelliguntur: hac cœna ſe reddũt indignos: vnde verſus: Villa, boues, vxor, cœnam clauſere vocatis. Mũdus, cura, caro, cœlum clauſere renatis. Et quia in hoc iſti ſe reddũt indignos: ideò Dominus alios vocat. Quia verò per cõſiderationem huius cœnæ dilatatur charitas: & quia dñs protegit habẽtes charitatẽ: ideò incipit introitus. Factus eſt † dominus protector meus: & eduxit me in latitudinẽ charitatis. Sequitur verſus de charitate. Diligã te dñe fortitudo mea, &c. In oratione verò petit charitatẽ ſancti nominis tui, &c. in epiſtola: Nolite mirari. 1. Ioan. 3. ca. habetur de vita æterna, per cuius intuitũ amor cõcipitur: & ſequitur in fine de charitate: Filioli, nõ diligamus verbo, neq; lingua: ſed opere & veritate. Hæc eſt lingua doloſa: quã † dicunt amatores mũdi. Rogo te, habe me excuſatum. Dicũt etiã bonis & ſanctis viris: Rogate pro nobis, & tamẽ venire nõ curãt. Et attẽde quod duo primi excuſãt ſe. Per Primũ enim, ſuperbi intelliguntur. Per ſecundũ, omnes, qui delectantur in quinq; ſenſibus corporis. Per tertiũ verò, luxurioſi, qui ſe non excuſant: quia non habẽt cor: ſicut habetur in Oſeę 4. cap. Fornicatio,

catio,vinum & ebrietas,auferunt cor. Magis enim abſorbet hominem fornicatio,quàm ſuperbia,vel auaritia. Quia ergo vt dictum eſt,lingua talium excuſantiũ ſe,dicitur lingua doloſa:ideò Eccleſia à lingua doloſa petit ſe liberari in reſponſorio. Ad Dominum cùm tribularer clamaui,& exaudiuit me.In ver. Domine libera me,&c. Et quia perfectus eſt,qui nõ peccat in lingua:ideò
4 in ſecundo tono cantatur.Poſtmodum ſequitur † allelu-Ia ſimiliter de charitate. Diligam te Domine fortitudo mea,&c. Quia verò conſideratione vitæ æternæ concipitur charitas, viſa cœna petit conuerti in offertorio : Conuertere Domine, & eripe. Et quia ibi cantabimus vocaliter,vt ait Caſſiodorus ſuper Pſalmiſtam:Omnis ſpiritus laudet Dominum : non erit ibi tantum cœna,ſed maxima ſolennitas, vnde in Threnis. 1.cap. Viæ Sion lugent,eò quòd non ſint,qui veniãt ad ſolennitatem. Ideò in poſtcommunione promittit ſe cantaturum ibi Domino,dicens:Cantabo Domino,qui bona tribuit mihi,& pſallam,&c.

S V M M A.

1 *Euangelium Dominicæ tertiæ poſt Pentecoſt. & expoſitio , etiam myſtica. Tum Miſſa,num.2.3.4.*

De dominica tertia poſt Pentec. CAP. CXVII.

1 TErtia cauſa,quare inflammamur ad defendendum regnum † noſtrum,eſt conſideratio beneuolentiæ Dei : qua nos cuſtodit & diligẽter quærit,ideò in Euãgelio huius dominicæ.Erãt appropinquantes.Luc.15.cap.habetur. Quis ex vobis homo habens cẽtum oues,id eſt,angelos & homines:& ſi perdiderit vnã, ſcilicet hominẽ:nónne relinquit nonaginta nouem in deſerto, id eſt, in cœlo, & vadit quærere perditam , &c. aut quæ mulier habens drachmas x.ſcilicet angelos & homines,& perdit vnam, ſcilicet hominẽ,in quo imaginem ſuã depinxerat,nónne accendit lucernã,id eſt,naturam humanam,in qua lumen Deitatis poſuit vniendo ſe ei,& quærit diligenter donec inueniat:& cùm inuenerit conuocat amicas & vicinas,dicens eis : Congratulamini mihi,quia inueni drachmam, quam perdideram. Ita dico vobis, gaudiũ erit corã angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente.Ecce quanta eſt beneuolentia Dei erga nos.Iſta enim be-
2 neuolentia accendit in nobis charitatem.Quia †verò ad nuptias æternas nõ intrant ſuperbi,neque luxurioſi,neque auari:vt præmiſſum eſt,ideò introitus huius dominicæ:Reſpice in me,&c.& dicit vide humilitatem meam , contra ſuperbiam : & laborem meum, contra luxuriam : quia inops & pauper ſum ego, contra auaritiam : & propter prædicta monet nos Pet. ad humilitatem dicens in epiſt.1.Petr. vlt.cap. Humiliamini ſub potenti manu

Dei,vt vos exaltet,&c. Et poſt ſequitur ibi:Sobrij eſtote,& vigilate in orationibus, quoniam aduerſarius veſter diabolus, &c.
† Et quia tãtam curã habet Dominus de nobis:ideò in graduali 3
inuitat nos Eccleſia,dicẽs:Iacta cogitatũ tuũ in Domino, & ipſe te enutriet, verſus:Dum clamarem ad Dominũ ex. vocem meã, &c. Allelu-Ia, eſt Domine refugium.Offert. eſt:Sperãt in te omnes,qui te nouerũt,&c.quia de ſperãtibus in ſe habet curã. Quia verò Dñs non inuenitur,niſi quis pœniteat : cum verò quis pœnitet,ad Dominũ clamat,ideò ſequitur poſtcõmunio:Clamabo.
† Rurſus hoc officiũ eſt de pœnitente,ſicut apparet ex ipſa com- 4
munione,& ex Euang.vbi per Dauid intelligitur quilibet pœnitens,vbi dicitur:Gaudium eſt in cœlo ſuper vno peccatore pœnitentiã agẽte,&c.& ex introitu,& aliis:& ideò cãtatur circa feſtũ B.Ioan.Bapt.qui legitur populum ad pœnitentiam prouocaſſe.

SVMMA.

1 *Dominica quarta poſt Pent. quid moneat,& quod habeat officiũ,n.2.*
3 *Dominica quatuor ſequẽtes Pentec.quatuor libris Regũ adaptãtur.*

De dominica quarta poſt Pentec. CAP. CXVIII.

QVarta † cauſa, qua defendimus regnum noſtrũ,ſunt opera 1
miſericordiæ. Vnde in Euang.Luc.6.c. quod legitur in hac quarta dominica in quibuſdam Eccleſiis dicitur : Eſtote miſericordes,ſicut & pater veſter miſericors eſt.Et poſt ſequitur:Menſuram bonã & confertam, & coagitatã & ſupereffluentem dabũt in ſinum veſtrũ. Quia verò nõ poteſt homo opera miſericordiæ facere,niſi prius illuminetur à Deo, ideò incipit introitus : Dominus illuminatio mea.Et quia opera miſericordiæ, eſt Eccleſia
Cantic.6. terribilis,vt caſtrorũ acies ordinata:ſicut dicitur in canticis canticorum, ſequitur verſus. Si exurgant aduerſum me caſtra, non
Pſal.26. timebit cor meũ:& ſi exurgat ad me prælium,&c.Poſtea petit in collecta miſericordiam & gratiã dandi eleemoſynas, cùm dicit: Protector in te ſperãtium Deus,&c. In † epiſtola verò:Exiſtimo 2
quæ ad Rom.8.c.oſtenditur præmium,vbi dicit Apoſt.Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis,ad futuram gloriam,quę reuelabitur in nobis.Et poſt ſequitur:Et omnis creatura ingemiſcit, expectans reuelationem filiorum Dei. Et vt hanc gloriam Eccleſia poſſit adipiſci, petit in reſponſorio veniam de peccatis: Propitius eſto peccatis noſtris Domine,&c. Sequitur allelu-Ia:
Pſal.90. In te Domine ſperaui, quia in te ſperantibus propitius es. Vnde Pſal.quoniã in te ſperauit liberabo eum.Adaptantur etiã † iſtæ 3
quatuor præcedentes dominicæ quatuor libris Regum ſic. In primo enim libro habetur quomodo Dauid inunctus fuit. Vnde in prima dominica incipit introitus , Domine in miſericordia

tua

tua ſperaui. Et in reſponſorio habetur. Et vnxit me vnctione miſericordiæ ſuæ, & oleo exultationis. Vnde ſequitur in introitu: Exultauit cor meum in ſalutari tuo: & ita oſtendit ſe vnctũ oleo lætitiæ per miſericordiam Dei. In ſecundo libro habetur quomodo liberatus fuit ab inimicis, & vnctus bis, vt haberet latitudinem regni. Vnde in ſecũda dominica incipit introitus. Factus eſt Dominus protector meus, & eduxit me in latitudinem, vt latè regnaret. In tertio habetur quomodo mortuus fuit. Vnde in tertia dominica vtitur Eccleſia voce decedentium, dicens: Reſpice in me, & miſerere mei, & in verſu: In te Domine ſperaui. In quarto libro habetur de Prophetis, qui illuminati ſunt à Deo, vt viderent ventura: & ideò in quarta dominica dicitur in introitu: Dominus illuminatio mea, &c.

S V M M A.

1 *Dominica v. poſt Pentec. adfert rete Petri. Et quid illud ſignificet.*
2 *Prædicatores pro terrenis prædicantes, nihil capiunt.*

De quinta dominica poſt Pentec. Cap. CXIX.

QVinta cauſa, qua defendimus & obtinemus regnũ noſtrũ, eſt pax cum inimicis Eccleſiæ: & patientia in aduerſis, ad quam inuitat nos B. Petrus in epiſtola huius quintæ dominicæ: Omnes vnanimes. 1. Pet. 3. cap. dicens, & non reddentes malum pro malo, &c. Vnde in Euangelio habetur de rete B. Petri. Sed
1 † multi ſunt, qui rumpunt rete B. Petri, id eſt, concordiam & vnitatem fraternam: & ideò in perſona tolerantium incipit introitus: Exaudi Domine vocem meam qua clamaui ad te, &c. verſus eſt: Dominus illuminatio mea, &c. Illuminatus enim à Deo, ſaluatur ab hoſtibus, quia ſperat in eo. Pro prædicta autẽ pace cum inimicis Eccleſiæ impetrãda, orat Eccleſia, in collecta, dicens: Da nobis quæſumus Domine, vt & mundi curſus, &c. In aliquibus tamen Eccleſiis dicitur: Deus, qui diligentibus te, &c. Sequitur Euangeliũ. Luc. 5. c. Dum plurimæ turbæ irruerent in Ieſum, &c.
2 vbi ſequitur. † Præceptor, per totã noctem laborantes nihil cœpimus: Tales qui laborant in nocte, & nihil capiunt, ſunt qui pro terrenis prædicãt. ſequitur: In verbo tuo autem laxabo rete: hoc facit, qui habet ſcientiam & vitam: talis enim concludit multitudinem piſcium copioſam: vnde in principio tot capti ſunt boni & mali, quòd rete rumpitur: per quod ſignificatur, quòd Eccleſiæ vnitas in hac vita rumpitur à quibuſdam, ſed poſt reſurrectionem capti ſunt multi: & tamen non eſt ſciſſum rete, per quod ſignificantur boni, qui non ſcindunt vnitatem. Eccleſiæ. Et ideò in offertorio dicit Eccleſia, ſe laudare Deum, qui quantum ad bonos filios, dedit eis intellectum, vt non rumpant rete, id eſt,

vnitatem eccleſiæ. Benedicam Dominum, qui mihi tribuit intellectum: in poſtcommunione verò dicit eccleſia ſe operari vnitatem, & hanc petere à Domino, inquit: Vnam petij à Domino, licet enim plura petat quotidie: tamen dicitur vnum petere: quia ad vnum finem, id eſt, ad habendum à Deo omnia petenda petit, & hoc eſt quod ibi ſequitur: Hanc requirã, vt inhabitem in domo Domini, omnibus diebus vitæ meæ: hoc ideò dicit, quia tunc legitur Paralipomenon, id eſt, verba dierum, qui habet eandem materiã cum libro Regum, & ſignificat, quòd qui in diebus ſuis bene rexerit ſe, habebit dies æternitatis. Et attende, quòd hoc officium cantatur circa feſtum beati Iacobi, ſicut dicitur in Euangelio: relictis retibus ſecutus eſt Dominũ: & factus eſt piſcator hominum, id eſt, ſuppiantator re & nomine vitiorum.

S V M M A.

1 *Dominicæ ſextæ poſt Pentecoſten Miſſa, & eius expoſitio, & num. 2.*

De ſexta Dominica poſt Pentec. CAP. CXX.

QVia verò non † valent omnia prædicta, niſi etiam plena iu- 1
ſtitia fidei, & in nouitate vitæ: ideò in hac ſexta dominica legitur ſecundus liber Paralipomenon, vbi habetur, quòd cõfortauit Dñs Salomonem: per quod ſignificatur, quòd Dominus ſpiritualiter ſuos confortat, dando eis fortitudinem, ideò dicitur in officio huius dominicæ: Domin⁹ fortitudo plebis ſuæ protector, &c. verſus eſt: Ad te Domine leuaui animã meam: quia ab ipſo eſt omnis fortitudo: & tunc benè regimus regnum noſtrũ, quod maximè fit, ſi tendat homo ad promiſſiones Dei, vnde dicitur in oratione: Deus, qui diligentibus te, bona inuiſibilia præparaſti,
&c. in epiſtola autem, † quicunque baptizati ſumus, &c. ad Ro- 2
man. 6. cap. hortatur nos Paulus, vt in nouitate vitæ ambulemus: aliter enim nihil valent alia, & vt hoc poſſimus, orat Eccleſia in reſponſorio: Conuertere Domine aliquantulum, &c. ille verò, qui ambulat in nouitate vitæ, præparat ſe ad laudandum Deum in præſenti, & in futuro: vnde ſequitur allelu-Ia: Te decet hymnus Deus in Sion. Ad hanc orationem vel perfectionem hortamur in Euang. Matth. 5. cap. Niſi abundauerit iuſtitia veſtra, &c. Et ſequitur ibi: Si offers munus tuum ante altare. Et quia nõ poteſt homo hoc facere ſine auxilio Dei, ideò orat in offertorio. Perfice greſſus meos in ſemitis tuis, &c. Et quia talis poteſt offerre: ideò ſequitur in poſtcommunione: Tollite hoſtias, &c.

S V M M A.

1 *Libri ſapientiæ, cur potiſſimũ in Auguſto legantur. Et quid ſeptimæ Dominicæ prætereà adhibeat, num. 3 2. Sextilis antè, iam Aug.*

4 *Miſſæ Dominicæ ſeptimæ poſt Pentecoſt. expoſitio.*

De

De ſeptima dominica poſt Pentec. Cap. CXXI.

1 Sequitur † ſeptima dominica in qua leguntur libri Salomonis:vt Parabolæ,&c.Cantica,libri Sapientiæ,quē Philo compoſuit:& Eccleſiaſticus, quem Ieſus filius Sirach edidit:& tamen Salomoni attribuitur. Hi libri qui ſunt de operibus ſapientiæ Salomonis,leguntur à Calendis Aug.vſque ad Calend.Septemb. quia menſis iſte calidus eſt,& æſtum ſignificat vitiorum, in quo nos oportet ſapienter regere:ſicut in medio nationis prauæ &
2 peruerſæ:vel quia menſis iſte,ſcilicet Auguſtus ſextus eſt, † vnde Sextilis ante Auguſtum Cœſarem vocabatur,& verus noſter Salomon in ſexta ætate venit qui fecit vtraque vnum,qui fuit Dei virtus & Dei ſapientia:qui docuit nos ſapienter viuere & docere. Hic eſt Chriſtus Rex regum,qui ſeptem panibus,& paucis piſcibus,vt legitur in Euangelio hodierno, ſatiauit eos,qui de longè
3 venerant,& eum triduo ſuſtinuerant.Rurſus † in hac dominica incipit Eccleſia parabolas Salom.poſt feſtum enim trinitatis legitur liber Regum:quoniā homo quando trinitatis ſimilitudinē habet,fit rex & ſacerdos:vnde præponuntur ei exempla de regibus & ſacerdotibus,ſicut ſub prima dominica dictum eſt. Poſteà verò ſequuntur libri doctrinales:præponūtur enim exempla doctrinis,quia plus mouent facta, quam dicta.Act.1. Cœpit Ieſus facere & docere:& ſic ordinantur libri ad ſe inuicem,vt præcedant libri exemplares Regum & Paralip.& ſequantur libri doctrinales Salomonis,quæ doctrina,eſt refectio ſpiritualis,de quo habetur in Euāgelio huius vij.dominicæ, de hoc dicetur ſub dominica xj.& xij. Et quia huic doctrinæ bonis operibus reſpon-
4 dere debemus,incipit introitus:Omnes † gentes plaudite manibus. Et beatus Paulus inuitat nos in epiſtola ad Rom.6.cap. vt reſpondeamus illi doctrinæ ſeruiendo Deo,dicens: Humanum dico, propter infirmitatem carnis veſtræ,vnde in quibuſdam Eccleſiis ſequitur reſponſorium:Beata gens, cuius Dominus Deus eorum,id eſt,quæ Deum habet pro Domino, ei ſoli ſeruiendo,& ſequitur verſus : Verbo Domini,id eſt,doctrina domini cœli firmati ſunt,id eſt,maiores ſicut Apoſtoli,& alij ſancti. Sequitur in quibuſdā Eccleſiis allelu-Ia.Attendite popule meus,legē meam: lex eſt illa refectio. Illa autem refectio oſtenditur in Euangelio Marc.8.Cùm turba plurima,&c. Et eſt notandum, ꝙ ibi dicitur, quòd quidā de longè venerunt,ſcilicet illi,qui de peccatis enormibus redierunt & pœnituerunt, qui enim in peccato mortali eſt,non habet quod manducet. Erant autē quatuor millia, ſcilicet habentes quatuor Cardinales virtutes,& comederūt, & ſaturati ſunt,quia lex Domini ſatiat,& remanſerunt ſeptem ſportæ,

ſcilicet prædicatores habentes ſeptẽ dona Spiritus ſancti,& reficientes alios.in aliis verò Eccleſiis legitur Euangeliũ. Attẽdite à falſis Prophetis: quia verò habens doctrinam videt, in quanto periculo ſit conſtitutus.Videt enim ſe eſſe in fornace Babylonis, in offertorio:Sicut holocauſtum, &c. Dan.3 c.petit ſe liberari:& vtitur voce trium puerorum.In poſtcommunione verò: Inclina aurem tuam,&c.petit liberationem accelerari.

SVMMA.

1 *Dominica octaua,poſt Pentecoſten quid moneat. & num.2.3.*

De octaua Dominica poſt Pentec. CAP. CXXII.

SEquitur octaua Dominica, in qua docet nos Eccleſia vitare †omnẽ vanitatem. Hic enim debet eſſe effectus doctrinæ, in 1
nobis:quia in doctrina docet nos fieri ſpirituales: & remoueri à corporalibus deſideriis ad ſimilitudinẽ beatæ Virginis, cuius feſtum inſtat.Vnde introitus incipit:Suſcepimus Deus miſericordiam tuam,id eſt,filium tuum Ieſum Chriſtum nobis ex miſericordia datum in medio templi tui,id eſt,in cõmuni Eccleſia tua: ſecundùm nomen tuum Deus. Deus enim vbique nominatur:ſic & laus tua in fines terræ,id eſt,vbique.Templum etiam eſt beata Virgo:in qua verè ſuſcepimus Dei miſericordiã. Vnde circa eius
†feſtum rationabiliter præſens cantamus officium, cùm ſit tem- 2
plum Domini,& ſacrarium Spiritus ſancti. Sequitur Epiſtola ad Rom.8. debitores carni non ſimus:vt ſecundùm carnẽ viuamus, &c.in qua docemur cõculcare omnem carnalitatem:& ad oſtendendũ,quod hoc poſſumus,ſequitur:Non enim accepiſtis ſpiritũ ſeruitutis iterum in timore: ſed accepiſtis ſpiritũ adoptionis filiorum:quo guſtato deſipit omnis caro. Sed quia nõ poſſunt hæc fieri,niſi Dominus protegat,ideò orat in graduali: Eſto mihi in Deum protectorem.Rurſus, quia non poteſt habere hæc omnia: niſi qui gaudet in Dño, ideò ſequitur allelu-Ia:Exultate adiutori noſtro,gaudium enim ſpirituale,excludit omnem carnalitatẽ.
Quia†verò quidam ſunt vita caſti & humiles, ſed fictè, ab his 3
docet caueri in Euangelio Matt.7.c.Attendite à falſis Prophetis, qui prætendunt caſtitatem, & ſunt luxurioſi. Vel propter humanam laudem ſunt caſti.ſicut fatuæ virgines:quibus dicitur: Amẽ dico vobis, neſcio vos. Sed Dominus verè humiles ſaluat. Vnde ſequitur offer.Populum humilem ſaluum facies Domine,& oculos ſuperborum humiliabis. Quia verò per delitias ſpirituales omnia conculcamus: ideò dicitur in poſtcommunione.Guſtate, & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus.

SVMMA.

1 *Dominica nonæ poſt Pentec.Miſſa eiuſq; expoſitio. & num. 2.3.*

De

De Dominica nona poſt Pentec. CAP. CXXIII.

1 POſtmodũ † ſequitur nona Dñica, in qua legitur liber Sapien. Sapientia autẽ eſt cogitare de cœleſtibus, & leuare cor ad illa. Vnde monet nos ad hoc maximè propter feſtum aſſumptionis B. Virginis, quod inſtat: quando, ſ. aſſumpta eſt in cœlum: & quia homo ſe ſuper ſe leuare non poteſt, niſi Dñus eum trahat: ideò dicitur in introitu: Ecce Deus adiuuat me, & Dñs ſuſceptor eſt animæ meæ, i. ſurſum captor. Sicut enim itur ad cœleſtia non paſſibus corporis, ſed aſſimulatione mentis ad Deum, in quo vitantur omnia mala: & ſequitur in Epiſtola 1. Cor. 10 c. Non ſimus concupiſcentes malorum, &c. Poſteà ſequitur ibi: Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari ſuper id quod poteſtis, ſed faciet cum tentatione prouentum: vt poſſitis ſuſtinere: prius tamen timorem incutit dicendo: Stare qui ſe putat, videat ne cadat. In graduali verò quæ ſurſum rapitur, reddat gratias Deo, dicens: Domine Dominus noſter, quam adm. eſt no. tu. in vniuerſa terra. Quoniam eleuata eſt magnificentia tua ſuper cœlos, non tantum in Chriſto & B. Virgine, i. ſuper cœlos materiales & ſpiri-
2 tuales, verũ etiã in ſanctis ſuper cœlos materiales In † Euãg. Luc. 16. monet, vt ſi non poſſumus per nos volare ad cœlum, faciamus nobis amicos de mammona iniquitatis, i. de diuitiis inæqualiter poſſeſſis, dicens: Homo quidam habebat villicum, &c. Homo iſte ſciuit ſic per prudentiã carnis diſponere, quod amotus à villicatione fuit receptus in domibus Domini, & hoc per iniquitatẽ fraudis. Si ergo ille laudatur, qui per iniquitatẽ fraudis ſciuit ſibi in futurum prouidere, multò magis laudabit Dñus eos qui dant eleemoſynas, quod eſt prudentia ſpiritus, de quo dicit Apo. Eſt vita & pax, qua homo ſibi prouidet in futuro. Po-
3 ſteà ſequitur: quia filij † huius ſeculi prudentiores ſunt filiis lucis in generatione ſua, i. in his quæ pertinent ad generationẽ ſuã, i. circa tẽporalia. Et ego dico vobis, facite vobis amicos de mãmona iniquitatis: vt cùm defeceritis, ſ. moriendo, recipiant vos in æterna tabernacula, quę ſunt ſua Vnde beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum: & quia non tantum per eleemoſynas, ſed etiam per orationes volamus ad cœleſtia, ideò eſt allelu-Ia. Domine Deus ſalutis meæ, in die clamaui & nocte coram te. Quia verò hæc tabernacula per opera iuſtitiæ habentur, ſequitur offertorium: Iuſtitiæ Domini rectæ, lætificantes corda, &c. Quo autem ordine hæc fiant, oſtenditur in poſtcommunione. Primùm quærite regnum Dei Matt. 6. cap.

SVMMA.

1 *Dominica decima poſt Pentecoſten, quid moneat. & num. 1.*

De decima Dominica poſt pentec. Cap. CXXIIII.

IN Dñica † decima legitur Eccleſiaſticus qui incipit: Omnis 1
ſapientia à Dño Deo eſt:vbi oſtēditur, quia non ſolùm ſapiē-
tia,ſed etiam omnia bona ſunt à Deo: & ideò ab eo ſolummodò
ſunt petenda: & ad eum debemus clamare:& ideò incipit introi-
tus: Dum clamarem ad Dñum exaudiuit vocem meam. Et quia
debemus ipſum ſolum orare, ſequitur verſus: Exaudi Deus ora-
tionem meam. Et oratio in quibuſdam Eccleſiis. Pateant aures
miſericordiæ tuæ,Dñe, precibus ſupplicantium. In qua collecta
patet quis rogans dignus ſit exaudiri.Vnde ſequitur:Et vt peten-
tibus deſiderata concedas: fac eos quæ tibi ſunt grata & placita
poſtulare:& oſtenditur in Epiſtola, Scitis quoniā &c. 1.ad Cor.
12.c.ꝙ omnia bona ſunt à Deo:& ideò ei ſunt exhibēdæ gratia-
rum actiones.Vnde†enumeratis omnibus donis, dicit: Hæc au- 2
tem omnia operatur vnus atque idem ſpiritus diuidens ſingulis,
prout vult. Sed quia bonum citò amittitur, quod non à largiēte
cuſtoditur, ſicut dicit Greg.ideò ſequitur reſponſorium:Cuſtodi
me Dñe,vt pupillam oculi. Item quia ad illum confugere debe-
mus, à quo omnia bona habemus:ſequitur allelu-Ia. Dñe, reſu-
gium factus es nobis. In aliis Eccleſiis dicitur allelu-Ia. Te de-
cet.Euangeliū verò,quod eſt in quibuſdam Eccleſiis: Cùm†ap- 3
propinquaret Dñus Hieroſolymam.Luc.19.c. eſt de ſimoniacis,
qui iniuriantur Spiritui ſancto, ſ. in hoc quod vendunt ea, quæ
ipſe dat gratis:vel ad voluntatem ſuam tribuunt: ac ſi ab illis eſ-
ſent illa bona,& nō à Spiritu ſancto. Et nota,quod hoc Euāgeliū
in quo Hieruſalē deſtructio prædicitur, in Auguſto legitur,quia
prius à Nabuchodonozor, poſtmodum à Romanis, in eo menſe
deſtructa fuiſſe inuenitur. In aliis Eccleſiis legitur: Dixit Ieſus
ad quoſdam:ſequitur & offertorium. Ad te Dñe leuaui animam
meam:quaſi diceret:non ad ſimoniacos,non ad prælatos prauos,
vel ad quoſdam fatuos, & ſimulatos religioſos, qui faciunt ſe à
ſimplicibus adorari;ſed à te,à quo omnia bona ſunt.Et quia tunc
acceptat Deus omnia opera noſtra, quando ſperamus in ipſo
Deo: ideò ſequitur poſtcommunio: Acceptabit, &c.

SVMMA.

1 *Iob legitur Dominica vndecima poſt Pentec. & quid moneat. Et eius diei officium.num. 2.3.*

De vndecima Dominica poſt Pentec. Cap. CXXV.

VNdecima Dñica, in qua incipit Eccleſia legere†Iob,qui ſi- 1
militer eſt liber exemplaris, ſed eſt exemplū perfectionis,
id eſt, perfectæ ſapientiæ quæ non habetur niſi per prædictā re-
fectionē doctrinæ ſpiritualis. Nā refectio facit ſpiritualiter for-
tes:&

tes:& ideò poſt libros Salomonis legitur liber Iob:In ordine autem Bibliæ,omnes exemplares,ſ. Ruth, Iob, Thobias, Iudith, & Heſter,præcedunt libros doctrinales Salomonis, propter prædictam rationem : de quo etiam dicetur ſub Dñica decimaquinta. Et quia vnanimitas facit fortes& ſapientes,ſicut fuit Iob,& concordes,ſicut fuerunt filij Iob, qui faciebant conuiuia per domos,
2 vnuſquiſque in die ſuo, ideò incipit†introitus:Deus in loco ſancto ſuo,id eſt,in humilibus. Eſaias, ſuper quem requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilem & quietum & trementem ſermones meos?& ſi Deus eſt cũ eis, nullus poteſt eis præualere. Deus enim habitare facit vnius moris in domo, id eſt, concordes & vnanimes,quales fuerunt filij Iob,qui dabant ſibi inuicem comedere : vnde verſus eſt : Exurgat Deus,& diſſipentur inimici eius, quia fortitudo noſtra nihil valet, niſi Dñus nobiſcum cooperetur:imò principaliter operetur. In Epiſtola: Notum vobis facio Euangelium,quæ eſt 1. Cor. 15.oſtendit B. Paulus humilitatem: vnde ſequitur ibi:Qui non ſum dignus vocari Apoſtolus:& propter hanc humilitatem raptus fuit vſque ad tertium cœlum. In reſponſorio quoque ſequitur vox humilium:In Deo ſperauit cor meum, & adiutus ſum:& in verſ. Ad te Domine leuaui animam meam:& quia ex tali ſpe ſequitur exultatio,ideò in quibuſdam
3 Eccleſiis eſt allelu-Ia. Venite exultemus Domino.†Euangelium verò eſt de humilitate & eius affectu. Duo homines aſcendebant,&c.Luc.18.vnde ſequitur : Phariſæus dicebat:Domine,non ſum ſicut cæteri hominum,&c.Ecce ſuperbia. ſequitur : Publicanus dicebat:Deus propitius eſto mihi peccatori. ecce humilitas: & ideò abiit iuſtificatus in domum ſuam ab illo, quia verò humilitatem ſequitur exaltatio(qui enim ſe humiliat, exaltabitur) ideò ſequitur offert. Exaltabo te Domine, quoniam ſuſcepiſti me,id eſt,ſurſum cœpiſti, q. d.exaltabo te Dñe,quoniam exaltaſti me.Poſtcommunio:Honora Dominum de tua ſubſtantia,&c. Prouer.3. c. hoc ad literam facit humilis:dat enim libenter pauperibus:& hoc eſt honorare Dominum,quia ipſe præcepit,vt detur pauperibus:vel honora Dominum, &c.id eſt,omnia bona tua Deo attribue:& hoc eſt proprium humilium. Hæc poſtcommunio congruè hoc tẽpore canitur, quando frugibus horrea, & vino cellaria plenè redundant, quibus deuotè Dñus honoratur.

SVMMA.

1 *Miſſa Dominica duodecima poſt Pentec. & eius officium. & nu.3.*
2 *Sanctorum orationes nobis conferunt.*
4 *Septembris hiſtoria, bipartitur,*
5 *Catholicorum quidam perfecti, quidam imperfecti.*

De duodecima Dominica poſt Pentecoſten.
Cap. CXXVI.

DVodecima Dominica eſt de oratione & quaſi exprimitur
†Iob orans & ſedens in ſterquilinio,conquerendo de falſis 1
amicis,legitur enim Iob in duabus Dominicis.Iob quidẽ in ſter-
quilinio,moraliter eſt anima,in mortali peccato&fœtido,in quo
dum reſidet , non reſtat niſi orare Deum, vt ipſam ab eo eripiat:
vnde incipit introitus:Deus in adiutoriũ meum intende,Dñe ad
adiu.me feſtina:confun. & re. qui quæ. animã meam.In offerto-
rio autem oſtenditur efficacia orationis:& totũ officiũ eſt oratio
Moſi ſumpta de Exo. quando rogauit pro filiis†Iſraël, qui fece- 2
runt ſibi vitulũ conflatilẽ & incipit:Precatus eſt Moſes in cõſpe-
ctu Domini Dei ſui , &c. qui Moſes ſeipſum expoſuit pro ſalute
populi,dicẽs Domino:Aut dimitte eis hanc noxam, aut dele me,
&c.xlv.d. diſciplina & reducit ad memoriã merita patrum : Me-
mẽto,inquit,Abraham, Iſaac,& Iacob , &c.& placatus factus eſt
Dñs de malignitate quam dixit facere populo ſuo:&ex hoc pro-
batur, ꝙ ſanctorum merita nobis proſunt. Et not. † quod in hoc 3
offertorio fit verborum geminatio:de quo dictum eſt ſub ij.do-
minica poſt Epiphaniã in Epiſtola:Fiduciam talem habemus per
Chriſtum ad Deum.2.Cor.3.c.oſtendit Apoſt.quod oratio ſua,&
aliorum bonorum Prælatorum noui teſt. maiorem habet effica-
ciam, quàm habuit in veteri teſt. quod etiam Moſes orauit cum
fiducia, cõfiſus de meritis patrũ:ſed ne videatur hoc ex arrogan-
tia facere ſubdit: Non ꝙ ſufficiẽtes ſimus cogitare aliquid à no-
bis,quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt,cuius mini-
ſtri ſumus.In Euangelio verò oſtenditur, quod multũ valet ora-
tio Prælatorũ,quod legitur in quibuſdam Eccleſiis,Dum tranſi-
ret Ieſus per medios fines Decapoleos , adducunt ei ſurdum &
mutũ , & ſanauit eum Dominus.Multi ſunt ſurdi qui nolunt au-
dire verbum Dei:& multi muti,qui nolunt loqui, & poſſunt : ſi-
militer hos debent Prælati per prædicationem adducere ad Do-
minũ:& in confeſſione & oratione ſaluabit eos: vnde in perſona
ſurdi & muti cantatur in graduali : Benedicam Dominũ in om-
ni tempore,verſus eſt: In Domino laudabitur anima mea : in al-
lelu-Ia verò,monet ad hanc laudẽ : Venite exultemus Domino:
&c.de offertorio ſuprà dictum eſt : poſtcommunio verò eſt : De
fructu operum tuorum ſatiabitur terra,id eſt,prædicatores,quos
Dominus replet,prius bonis , & ipſi repleti alios replent:in aliis
verò Eccleſiis dicitur Euangelium:Exiens Ieſus de finibus Tyri:
quod eſt Mat. 7. Poteſt autem dici ſecundum Richardũ Epiſco-
pum Cremon. in mitrali : ꝙ Salomone mortuo regnũ diuiditur,

&

4 & ideò menſis Septẽbris hiſtoria † bipartitur. Prima pars in vna hiſtoria conſolidatur: alia variatur, quia regnum Iuda in Dauid familia ſtabilitur, ſed regnum Iſraël à pluribus occupatur. Vndè & hiſtoria de his iuſtis, qui gentibus intermiſti fuerant, compilatur: vnde Iob, Thobia, Iudith, & Heſter: cùm in prima Septembris hebdomada legatur Iob, quem ipſe ſcripſit cum reſpõſorio. Si bona: in ſecunda lib. Thobiæ, quem ipſe compoſuit: in tertia Iudith: quẽ Achior edidit: in quarta Heſter, quem Mardochæus, vel potius Eſdras compoſuit: ſed in lib. Eſdræ, poſt hæc opera recitatur: & cum his cantatur reſponſorium, Peto, & adonay domine, &c. His temporibus prophetizauit Helias, qui geſſit typum Chriſti. Sic mortuo Conſtantino eccleſia ſeparatur: vna pars eſt catholica, alia per multa ſchiſmata ſeparatur, à quibus eccleſia catholica multa aduerſa, pro domino tolerauit: ſicut illi,
5 quorum opera hoc tempore leguntur. † Inter catholicos, quidã ſunt perfecti, quidam imperfecti: perfecti ſunt prædicatores idonei, miniſtri & cooperatores Dei, quod dicitur in epiſtola, Fiduciam. Hi adducunt imperfectos, & alienos, ſurdos, mutos ad gloriam Ieſu Chriſti: ſicut legitur in Euang. Vox itaq; perfectorum eſt in introitu: Deus in adiutoriũ meum intende: quia adiutorium Dei implorãt, vt hæreticis valeant reſiſtere, & eos ad Dei gratiam adducere: aut eſt vox imperfectorum proficientium: qui vt proficiant, Dei implorant auxilium in graduali: Benedicam: & in allelu-Ia. Dominus refugium: vox ſiquidem eſt perfectorum gratias agentiũ de illis ſe à perfectione aliquoties temperãtibus, & iſtis proficientibus. Et quia Moſes fuit vnus eorum, qui ſe obtulerunt pro peccatis ſubditorum: ideò in offertorio cãtatur: Precatus eſt Moſes. Hi perfecti ſunt illa terra, quæ ſatiata fructu operum domini, donis videlicet Spiritus ſancti, producit fœnum iumentis, id eſt, doctrinam hominibus. Vnde communio eſt de fructu, &c. Et attende, quòd rectè de Iob & Moſe ſimul rectè cantatur, quoniam contemporanei reperiuntur, per quorũ exemplum ad patientiam & manſuetudinem inuitamur.

S V M M A.

1 *Thobias legitur decimatertia dominica poſt Penteceſten. & eius diei Miſſa, eiuſque expoſitio. num. 2. 3. 4.*

De decimatertia dominica poſt Pen. C A P. C X X V I I.

1 DOminica decimatertia legitur liber † Thobiæ, per quem figuratur genus humanũ cæcum factum per peccatum primi parentis, quod non potuit ſanari, niſi amaritudine paſſionis, quę per fel ſignificata eſt. Chriſtus verò per piſcem: quia piſcis aſſus, eſt Chriſtus paſſus. Cæcum quidem erat genus humanum, quia

habi

habitãtibus in regione vmbræ mortis,lux orta eſt eis.Petite ergo vt veniat dominus ſicut promiſit.Dominica enim iſta eſt de promiſſionibus.† Vnde dicit in introitu:Reſpice domine in teſtamẽ- 2
tum tuum & in promiſſione tua : vt ſicut promiſiſti veniat filius tuus : & hoc eſt,quòd ſequitur:& animas pauperũ tuorũ ne obliuiſcaris in finem:& hoc eſt,quòd dixit Thobias filio ſuo: Memẽto filj, quoniam pauperem vitam gerimus, habebis multa bona, ſi timueris Deum. Vnde ſequitur oratio:Omnipotens ſẽpiterne Deus,de cuius munere venit &c. & rogat vt poſſit currere eccleſia ad veras promiſſiones.Epiſtola : † Abrahæ factę ſunt promiſ- 3
ſiones,& ſemini eius,&c.ad Gal.3.cap.vbi agitur de promiſſionibus:& ſequitur ibi.Quid igitur lex,dixit Apoſt. ſi nõ poteſt ſanare genus humanum cæcum, ſicut Thobiã ? & ſequitur reſponſio: Lex quidem propter tranſgreſſores poſita eſt:ſicut dicit pædagogus. Sequitur reſponſoriũ: Reſpice domine in teſtamentũ tuum: vbi oſtenditur vehemens effectus orationis.In allelu-Ia:Quoniã Deus magnus, &c. oſtenditur, quis eſt qui poteſt illuminare. In Euang.† oſtẽditur,quod lex nõ pòteſt ſanare:& incipit in quibuſ- 4
dam eccleſiis:Beati oculi,qui vident,quæ vos videtis : multi Prophetæ,& multi Reges,&c.Luc.10.cap.vbi habetur,quòd ſacerdos & leuita pertrãſierũt hominẽ,qui incidit in latrones:ſacerdos inquam leuita veteris teſt. ſed ſolus Samaritanus,ſcilicet Chriſtus, qui eſt cuſtos noſter, ipſum ſanauit.Et quia lex non ſanat:quoniã neminem ad perfectionẽ ducit, ſed ſolus Deus in quo ſperãdum eſt,ideò ſequitur offertoriũ:In te domine ſperaui. Quomodo autem ſanauit illum cæcum,patet:quia per panem angelorum, qui factus eſt panis hominũ,id eſt,per filium Dei incarnatũ. & ideò ſequitur in poſtcõmunione: Panem Angelorum manducauit homo.Aliæ eccleſiæ dicunt:Panem de cœlo,&c.Sapien, 16.cap.

SVMMA.

1 *Iudith hiſtoria cur legatur dominica decimaquarta poſt Pentecoſten. Et eius diei officium quale.num.2.*

De decimaquarta dominica poſt Pentecoſten.

CAP CXXVIII.

DOminica † decimaquarta legitur liber Iudith : & cantatur 1
quomodo victoria data eſt in manu fœminæ, & monet nos eccleſia ad ſanctimoniã ſiue ad continentiã exẽplo Iudith , ſicut enim interfecit Holofernem, qui interpretatur eneruãs vitulum ſaginatum,ſic monet eccleſia vt interficiamus Holofernẽ,id eſt, diabolum,qui eneruat & interficit laſciuos mũdi,quòd fit per ſãctimoniam abſcindendo ei caput:nam caput diaboli eſt luxuria, quia quaſi primò de ea incipit homines tentare:& ideò dominus dicit

dicit in Luc. Sint lumbi veſtri præcincti,hoc eſt,præcingatis vos contra primum vitiũ.Exod.12.in comeſtione agni renes veſtros accingetis. Alio tamen modo ſuperbia eſt initiũ omnis peccati. Quia verò fragiles ſumus & effeminati,vnde interficere nõ poſſumus Holofernẽ,niſi adiutorio Dei, ideò dicit in introitu:Protector noſter aſpice Deus.& reſpice in faciem Chriſti tui.Sequi-
2 tur in quibuſdam eccleſiis epiſtola ad Gal.5.cap.Spiritu † ambulate & deſideria carnis non perficietis:caro enim concupiſcit aduerſus ſpiritum,& ſpiritus aduerſus carnẽ: & ſequitur:Manifeſta autem ſunt opera carnis,& nominat ea.Item alibi dicit,Si cõtenditis,nónne carnales eſtis?hoc dicit,quia contendimus de carnalibus.Et pòſt,Fructus autẽ Spiritus ſancti,ſunt longanimitas,pax, patientia,&c. Deuincere igitur Holofernem in nobis, eſt facere iſta duo.Per hoc quoq; vitia interficimus in nobis,quòd guſtamus Spiritum ſãctũ, quo guſtato deſipit omnis caro. Sed quia nõ poteſt ſanari in nobis carnalitas, niſi à domino:quia eſt ſicut lepra, ideò in quibuſdã eccleſiis ſequitur Euãge. Dũ iret Ieſus.Luc.17. cap.de leproſis,qui venerũt ad dominũ,& dixit eis:Ite,& oſtẽdite vos ſacerdotibus, ipſis tamen prius ſanatis:per quod ſignificatur quòd prius peccator à domino ſanatur, & poſteà iniũgitur ei pœnitentia à ſacerdote,& abſoluitur,quod ſignificatum eſt per hoc, quòd diſcipuli domini inſtita Lazari ſoluerunt: & tamen prius ipſe erat reſuſcitatus à domino. Rediit autẽ vnus ad eũ flexis genib.gratias agens,per quod ſignificatur,quòd vnitas eccleſiæ reddit gratias Deo:vnde vnus ſanabatur in piſciua.Ioan.4.& ideò in reſponſorio in gratiarum actione dicit eccleſia:Bonũ eſt cõfiteri domino:& etiã in allelu-Ia,quod eſt in quiſbuſdã eccleſiis:Confitemini domino,& inuocate nomen eius: & quia hoc non ſufficit,niſi & dominus nos cuſtodiat:ideò ſequitur in offertorio:Immittit Angelus domini in circuitu timentium eum,quia cuſtodit nos dominus per Angelos:ſequitur: Guſtate & videte:quid autẽ guſtare debemus,oſtenditur in poſtcommunione,ſcilicet panem, qui ſaginat animã, non corpus:vnde eſt offertoriũ in quibuſdam eccleſiis:Panis,quem ego dedero,caro mea eſt pro mundi vita.

S V M M A.

1 *Dominica decimaquinta poſt Pentecoſten in quo conueniat cum antecedenti. Miſſa item eiuſdem diei.num.2.*

De decimaquinta Dominica poſt Pentecoſten.

Capvt CXXIX.

1 Dominica decimaquinta habet eandẽ intentionẽ cum præcedenti, † & ideò in quibuſdam eccleſiis in his duabus dominicis legitur liber Iudith:& introitus eſt: Inclina aurem tuam

Domine verſus eſt, Lætifica animã ſerui tui, quoniã ad te domine leuaui animã meam, quaſi dicat: non ad carnalia deſideria. In epiſtola quæ eſt ad Gal. 6. cap. monet nos, vt non ſimus vitulus ſaginatus, ſed ſimus ſpirituales: vnde dicit ibi Paul. Si ſpiritu viuimus, ſpiritu & ambulemus, quia qui ſeminat in ſpiritu, de ſpiritu metet vitã æternã: qui verò in carne, de carne metet corruptionem, ſequitur reſponſorium: Bonũ eſt confidere in domino, quàm cõfidere in homi. qui dat victoriã in manu fœminæ, quãdo facit hominẽ vincere in carne, & quia hoc facit, qui præparat cor ſuũ ad ſeruiendũ Deo: ſequitur allelu Ia. Paratũ cor meum Deus, &c. In euang. Nemo † poteſt duobus dominis ſeruire. quòd eſt 2
Mat. 6. ca. docemur ne ſeruiamus vẽtri: & poſt: Nolite ſoliciti eſſe, dicẽtes: quid mãducabimus, aut quid bibemus, &c. ſed primũ quęrite regnũ Dei, &c. Nolite ſoliciti eſſe, ſ. ſolicitudine ſuffocationis, ſolicitudine autẽ prouidẽtiæ ſoliciti eſſe debemus. In offertorio verò monemur, vt ſeruiamus dño non ventri: expectãs expectaui dominũ, vt reficeret me. Quis autẽ ſit iſte cibus, quo anima debet refici, oſtẽditur in poſtcommunione, quæ eſt in quibuſdam eccleſiis: Qui manducat meã carnẽ, ſcilicet per fidẽ: nam vt dicit Aug. Crede, & mãducaſti, &c. Quæritur autẽ, quare eccleſia poſt libros Sal. legat librũ Iob, & poſteà librũ Thobiæ & Iudith, cùm alio modo ordinentur in Biblia? ſicut enim dictũ eſt ſub vij. dominica, præcedunt libri exemplares: & poſteà doctrinales, quia magis mouent facta, quam dicta: & ad vltimũ ponũtur libri Machabæorum, qui ſunt libri exemplares. Ad quod dicitur, quòd per doctrinam peruenitur ad perfectionẽ patientiæ, quæ magis fuit in Iob: vnde poſteà ſequitur Thob. quia magnũ etiam patientiæ ſignum fuit in Thobia, qui amiſit multa, & filium ad tempus, & oculos, qui maximè ab homine diliguntur: ex eo, quod oculi ſunt principium cognitionis, ad quam natus eſt homo, & quia etiam plus valet exemplum fœminæ, & magis erubeſcentiam incutit, ideò liber Iudith, in quo habetur de victoria in manu fœminæ poſt prædictos ab eccleſia ordinatur: vltimò verò liber Machabæorum legitur, quia ibi habetur exemplum de confirmatione iuſtitiæ. Machabæi enim paſſi ſunt martyrium pro lege defendenda, & cuſtodienda ab Antiocho fidei inimico.

SVMMA.

1 Dominicæ xvj. poſt. Pentec. officiũ, ex Machab. ſumptũ. & nu. 2 3. 4.

De Dominica decimaſexta poſt Pentecoſten.

CAPVT CXXX.

DEcimaſexta dominica † legit & cantat eccleſia de Machab. 1
vt dicetur in ſequenti titulo, qui multa paſſi ſunt ab Antiocho,

cho,& ſeptem populis : & ibi habetur,quòd templũ, quod pollutum fuerat ab illis populis, ab iſtis Machabæis purificatum fuit: & per hoc ſignificatur quòd anima quæ templũ Dei eſt,polluta à ſeptem capitalibus vitiis,nõ poteſt mũdari,niſi purificetur à peccato:quod eſt cauſa reſuſcitari de morte peccati: vnde habetur in Euangelio de reſurrectione filij viduæ, & ideò incipit introitus:
2 Miſerere † mei domine,ſcilicet vt reſuſcites me.verſus eſt:Inclina domine aurem,&c. In epiſtola verò, Apoſtolus inuitat nos ad patientiã dicẽs.Obſecro vos ne deficiatis in tribulationibus, &c. quæ eſt ad Epheſ.3.cap. ſic enim vincũtur inimici à Machabæis, id eſt,à ſanctis, ſequitur graduale: Timebunt gentes: quia ſicut poſtquam illi vicerunt inimicos ſuos,& mundauerunt templum, & reædificauerunt, timuerunt gentes in circuitu,ſic & poſtquam homo vicerit diabolum & mundauerit ſe per confeſſionem, & reædificauerit templum Dei in ſe, timent dæmones,vnde ſequitur verſus:Quoniam ædificauit dominus Syon: ſed quia non poteſt fieri,niſi à domino,quòd homo liberetur à vitiis:ideò ſequitur allelu Ia. Redemptionẽ miſit,&c. Euangelium eſt in quibuſdam eccleſiis:Ibat Ieſus in ciuitatem,&c.Luc.7.ca & pòſt:Acceſſit Ieſus & tetigit loculum,& dixit: Adoleſcens, tibi dico ſurge. & ſurrexit: & dedit illũ matri ſuę. Nempè tangit dominus loculum,vbi erat mortuus,quãdo infirmitate vel aliquo flagello tangit corpus hominis,in qua iacet mortuus ſpiritus hominis,id eſt, anima:& ſic excitatur à ſomno mortis:vnde Eccle.21.Infirmitas
3 grauis ſobriam reddit animam.Sequitur offertorium, † quaſi in voce Machabæorum, Domine in auxiliũ meum reſpice. ſequitur poſtcommunio:Domine memorabor iuſtitiæ tuæ ſolius:iuſtitiæ, inquam,quia omnis qui venit ad te,non eiicietur foras.Poteſt & aliter dici,quòd Ioſia defuncto,Hieruſalem deſtruitur, populus captiuatur & premitur: ideò in hoc menſe Octobri Machabæo-
4 rum† hiſtoria legitur & cãtatur.Adaperiat, &c.quia à ſuis aduerſariis admodũ premebãtur:quorũ primã partem Simon Pontifex edidit: aliã filius eius. Ioã.poſteriorem quidã Iudæus agreſtis,ſed eruditus:hi captiui militantẽ deſignãt eccleſiã, in qua ſunt duces & ſatellites:doctores, & diſcipuli, perfecti & imperfecti. Doctores,viduã ſignificant eccleſiam,quæ vidua eſt,quia militans cum ſponſo triumphanti non eſt: cuius filius moritur, cùm diſcipuli pro quouis crimine ab eccleſiæ corpore ſeparantur, reſuſcitãtur, cùm illis gratia infunditur: Hæc igitur orat in Euangelio, pro filij reſurrectione,id eſt,gratiæ infuſione:& hortatur in epiſtola, ne deficiat in tribulationibus: & huius rei gratia flectit genua ſua: hæc eadem orat in introitu: Miſerere:& in offertorio: Domine,

mine, graduale. Reſpice id, quod dicitur in Euangelio: Accepit autem omnes timor. Poſtcommunio: Domine memorabor, gratiarum eſt actio. Vel hic menſis Octobris, vt quidam aiunt, deſignat octauam, ſicut ergo Iudæi finitis præliis & templo reſtaurato, in hymnis & confeſſionibus Domino benedicebant: ſic in octaua magnæ feſtiuitatis ſancti feſtiuius exultabunt.

SVMMA.

1 *Dominica xvij. poſt Pentecoſt. quid moneat, & num. 2. 3.*

Dominica decimaſeptima poſt Pentecoſten.

CAP. CXXXI.

IN dominica † xvij. agitur de nuptiis æternis, quia conſidera- 1
tione nuptiarum illarum libenter patimur tribulationes, ſicut & Machabæi fecerunt. Sunt autem quatuor dominicæ in quibus ait Eccleſia de Machabæis: conſideratio enim illa tribulationes leues facit: & propter illas nuptias pœna quælibet leuiter ſuſtinetur. De his nuptiis dicitur in Euãg. quòd in hac die in quibuſdam Eccleſiis legitur. Cùm inuitatus fueris ad nuptias, recumbe in nouiſſimo loco, &c. Omnes inuitati ſumus ad nuptias æternas, & ſi in nouiſſimo loco nos ponimus hîc, vt ſimus humiles, exaltabimur in Paradiſo: & ecõtra, vnde ſtatim ſubiungitur: Ego
†autem dico vobis: quia omnis, qui ſe exaltat, humiliabitur, &c. 2
Vnde incipit introitus. Iuſtus es Domine, ſ. in hoc iudicio: & rectum iudicium tuum. Huic enim iudicio concordat Eccleſia ſeu conſentit, quo Deus exaltat humiles, & ſuperbos deprimit, dicẽs: Iuſtus es Domine, &c. In Epiſtola, Obſecro vos, quæ eſt ad Ephe. 4. cap. inuitat nos ad humilitatẽ: vt dicatur nobis, Amice, aſcende ſuperius: vbi dicitur, vt dignè, id eſt, in humilitate ambuletis in vocatione, qua vocati eſtis, ſcilicet ad nuptias: hoc enim eſt nouiſſimum locum tenere. Ad hoc idẽ monet in graduali: Beata gẽs cuius eſt dominus Deus eorum, &c. ſuperbi faciunt ſe dominos: humilium verò Deus eſt dominus: vnde verſus eſt: Verbo domini cœli, id eſt, humiles firmati, id eſt, ſanctificati ſunt. Debemus ergo eſſe humiles, quia nihil habemus niſi à Deo, & ideò ſequitur in quibuſdã eccleſiis: Allelu Ia. Qui timẽt Deum ſperant in eum: quaſi dicat, non in ſe. Poſtea ſequitur Euangeliũ de nuptiis, ſicut dictũ eſt. In aliis verò eccleſiis legitur: Cũ intraret Ieſus in domum. Luc. 14. c. Notandũ autẽ, quod antequã in ipſo Euãgelio dicatur de nuptiis, habetur quomodo ſanauit hydropicum, per quẽ intelligitur omnis amator mundi, prius enim oportet quod ſitis mũdi ſatietur: quia qui biberit ex hac aqua, ſitiet iterũ. Ioã. 4. quamdiu enim homo erit hydropicus in illis nuptiis, non poterit
ſatiari: in offertorio † ſimiliter inuitamur ad humilitatem, vnde 3
ibi

ibi habetur oratio Danielis:Oraui ad Deum meum,&c.Dan.6.c. Et propter hanc humilitatem meruit audire Archangelum, qui certificauit eum de incarnatione Chriſti.Satis autem congruè fit ibi mentio de Angelo : quoniam hoc officiũ circa dedicationem B.Michaëlis cantatur : in poſtcommunione habetur de humilibus & ſuperbis. Vouete & reddite Domino Deo veſtro omnes, qui in circuitu eius offertis munera,id eſt,humiles, qui attribuitis omnia bona Deo terribili , & ei qui aufert ſpiritum principum,id eſt,ſuperbiam eorum:ecce,quia ſuperbos humiliat.

SVMMA.

1 *Feria quarta dominicæ xvij.poſt Pentecoſt.quale habeat officium.*

De quarta feria quatuor temporum Septembris.

Cap. CXXXII.

1 IN quarta feria † legitur Euangelium : Reſpondens vnus de turba.Matth.9.c. de ſurdo & muto quem Apoſtoli curare non poterãt,eò ꝙ illud genus dæmonij non eiicitur, niſi in oratione & ieiunio:quod benè huic diei conuenit.Hodie namque ieiuniũ eſt quatuor temporum,ideò namque duæ lectiones leguntur, vt ordinandi in duobus præceptis charitatis vel duabus legibus inſtruantur.Prima de calcatore vuæ,ſcilicet:Ecce dies. Amos in fine,tempore conuenit. Secunda,videlicet:Congregatus. Nehem. 8.cap. congruit ordinandis, quibus dicitur in introitu : Exultate Deo,qui præmeditari promittũt,in offertorio:Meditabor.Communio eſt:Comedite pinguia,& ſumitur de lectione ſecunda.

SVMMA.

1 *Pœnitentiam exprimit ordinandorum feria ſexta quatuor temporum Septembris.*

De ſexta feria quatuor temporum Septembris.

Cap. CXXXIII.

1 FEriæ † ſextæ officium pœnitentiam exprimit ordinandorũ. Vnde in Euangelio : Factum eſt , peccata paralytico dimittuntur,& in lectione:Conuertere,Oſeæ vlt.cap.ad conuerſionem inſtruuntur,& in introitu:Lætetur,ad quęrendum Dominum inuitantur. Graduale & poſtcommunio , ſunt orationes electorũ. Offerenda conſolatio eorundem:in aliis tamen Eccleſiis dicitur Euangelium:Rogabat Ieſum. Luc.7.cap.

SVMMA.

1 *Sabbatum quatuor temporum Septemb.quid moneat,& num.2.*

3 *Ieiuniorum inſtituendorum vetus mos,& num.3.Diuerſus hodie, num.4. Et eius ratio,num.5.*

De Sabbato quatuor temporum Septembris.

Cap. CXXXIIII.

SAbbati † quoque officiũ ad doctrinā ipſorũ ordinandorum 1
ſit,ne ſint ſteriles,vt fici arbor infructuoſa, de qua legitur Euangeliũ: Arborē fici,&c.Luc.4.c. ne vita illorũ ſit terrenis implicita,ſicut mulier incuruata.In epiſtola verò tabernaculum factum eſt,&c.quæ eſt ad Hebr.9.c. vbi de primo & ſecũdo agitur tabernaculo: monentur vt ſic ſeruiant in tabernaculo Eccleſiæ militantis: vt Dño præſententur in tabernaculo triũphantis. In
lectionibus verò quare hoc † Septembris ieiuniũ indicitur,cau- 2
ſa inſtructionis & eius vtilitas intimatur:quarum prima eſt decima die Leuit.23.cap. ſecunda eſt: Quintadecima die, quæ eſt ibidem,tertia eſt:Domine Dominus noſter.Micheæ vlt.c quarta eſt.Factum eſt verbũ,Zachar.cap.7.quinta eſt:Angelus Domini. Dan.3.cap.Cætera ſunt ordinandorum exhortationes,orationes & conſolationes,ſcilicet:Communio,ſcilicet menſe ſeptimo, de Leuitici lectione ſumitur.Meritò autem in hoc menſe fit clericorum ordinatio:quoniam, & in hoc menſe fiebat tabernaculorum celebratio. Ordinati verò ſunt Eccleſiæ miniſtri,in die tabernaculorum per ſeptiformem gratiam, in ſeptem gradibus cõſtituti. Vnde & beatus Petrus legitur ordinationem feciſſe in Septembri ſex Epiſcoporum, decem preſbyterorum, & ſeptem diaconorum.Et celebratur ordinatio in tertia hebdomada, quia in tēpore tertio:ſcilicet gratiæ fuit ab Apoſtolis inſtituta. Olim
tamen alia ratio fuit à ſapientibus aſſignata. Nam † olim inſti- 3
tuta fuere ieiunia in prima hebdomada Martij,in ſecunda Iunij, in tertia Septembris,in quarta Decembris, vt comitarentur initia teſſeredecadis Ieſu Chriſti. Cùm enim quis ordinatur quodammodo, vt Chriſto attineat, generatur: ergo perſona primæ teſſeredecadis eſt Abraham,à quo ſumitur ordinatio primæ hebdomadæ Martij: prima perſona ſecundæ teſſeredecadis eſt Dauid,à quo ſumitur ordinatio ſecundæ ſeptimanæ Iunij: initium tertiæ eſt Ieconiæ, à quo ſumitur ordinatio tertiæ ſeptimanæ Septembris: demum eſt Chriſtus in quarto loco, à quo ſumitur ordinatio quartæ ſeptimanæ Decembris. Sumuntur autem potius ab his perſonis,quàm ab aliis ordinationes,vel quia fuerunt in genealogia maiores, vel propter nominum interpretationes: dicitur enim Abraham, pater multarum gentium. Dauid fortis. Ieconia, præparatio Domini:ſic & illi qui ordinantur debent eſſe fortes, præparati ad Euangelium Chriſti: vel ſicut à perſona in perſonam ſunt quatuordecim generationes,ſic ab ordinatione in ordinationem ſeptimanæ quatuordecim inueniuntur, vt ordinandi periti ſint in decalogi & in Euangelij diſciplina.Nunc
† autem ieiunia ex cauſis præmiſſis aliter ordinantur,vt dictum 4
eſt

eſt ſub quarta feria tertiæ hebdomadæ aduentus. Et memento, quòd Apoſtolici vſque ad Simpliciũ Papam in Decembri ſemper ordines celebrabant, vt ordinandos coaptarent generationi Ieſu Chriſti. Simplicius verò addidit ordines in Februario tribuendos, vt ordinandos vicinius incorporaret corpori Ieſu Chriſti: vide de hoc in procem. ſecundæ partis. Sed ſi, vt præmiſſum eſt, ieiunia conſtituta ſunt in prædictis ſeptimanis pro his, qui ad ordinationem accedunt, nunquid commutari poſſunt, quando nullus tunc ordinatur? certè non, niſi neceſſitate vrgente, de qua in procem. ij. partis dictum eſt. Cùm enim ſit vna Eccleſia omnino, debet in actionibus eius eſſe concordia: quæ non eſſet ſi in tam generali ieiunio alij pranderent, alij ieiunarent. Præterea, licet alicubi non fiat ordinatio: fit tamen alibi, pro quibus ieiunare & orare debemus, vt digni ad ordinationem perueniant: omnes enim fratres ſumus, & vnanimes in domo Domini ſumus.

SVMMA.

1 *Dominica xviij. poſt Pentec. quid agat, moneátque, & num. 2. 3.*

De dominica decimaoctaua poſt Pentecoſten.

Cap. CXXXV.

1 Dictum eſt in præcedenti † dñica, quod debet homo ſe ponere in nouiſſimo loco: vt ponatur in primo, ſicut ſunt Prælati: vnde in hac decimaſeptima dñica agitur de Prælatis, qui ſunt in primo loco, vnde Euangeliũ eſt in quibuſdam Eccleſiis: Super cathedrã Moſi, &c. Introitus verò, qui ſumitur Eccleſ. 33. c. incipit: Da pacem Dñe ſuſtinentibus te: vt Prophetæ tui, id eſt, Prælati fideles inueniantur: ſupplendũ eſt, nõ infideles, ſicut Scribæ & Phariſæi, verſus eſt: Lætatus ſum in his, quæ dicta ſũt mihi, in domũ Dñi ibimus, id eſt, ibimus ad nuptias: & de hoc lætatus ſum: quia inuitati ſumus ad nuptias, in quibus erit æterna pax. In
2 aliis verò eccleſiis verſus eſt: Bonum eſt. † Præterea, ſcripſerunt quidam, quod ideò dicitur introitus ipſe, quia tali die Zacharias Papa fecit pacem cum Longobardis. In epiſtola Apoſtolus agit gratias de Epheſiis: quia habẽt fidem verã de iſtis nuptiis, dicẽs: Gratias ago ſemper Deo meo, pro vobis, &c. 1. ad Cor. cap. 1. in reſpõſorio verò: Lætatus ſum, &c. oſtendit gaudium de prædictis nuptiis, & ideò propter prædictas nuptias in allelu-Ia: Laudate Dñm omnes gentes, hortatur ad laudem. Euangeliũ in quibuſdã
3 Eccleſiis: Acceſſerunt † ad Ieſum, quod eſt Matth. 22. de Scribis & Phariſæis qui infideles fuerũt, vnde tentauerũt Dñm, dicentes: Quod eſt mandatum magnum, &c. Dixit Dominus: Diliges Dominum Deũ tuũ, &c. & poſteà reprehẽdit eos, de infidelitate: quia non credebant ipſum eſſe Deum, dicens: Quid vobis videtur de

Chriſto,cuius filius ſit? dicunt ei Dauid, & dixit eis:Quomodo ergo Dauid in ſpiritu vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo,ſede à dextris meis,&c.Prælati verò nō debent eſſe tales,id eſt,infideles:ſed ſicut Moſes,de quo habetur in offertorio:Sanctificauit Moſes altare Domino, &c. debent Prælati ſe totos offerre incenſum, & poſteà multas hoſtias:vnde ſequitur poſtcommu.Tollite hoſtias,loquitur enim de Prælatis.

SVMMA.

1 *Dominica xix.poſt Pentecoſt.quid referat,aut moneat,& num.2.*

De decimanona dominica poſt Pentecoſten.

CAP. CXXXVI.

HÆc decimanona dominica reſpōdet præcedenti & in qua dictum eſt:Da pacem Domine ſuſtinentibus te,vt Prophetæ tui,id eſt,Prælati tui fideles inueniantur. Reſpondet,inquam,
ſi faciant,quod habetur in Euangelio,quod legitur † in hac dominicà,in quibuſdam Eccleſiis, ſcilicet:Aſcendēs Ieſus,&c.quod 1
eſt Matth.9.cap.in quo habetur quòd adduxerunt ad Dominum paralyticum. Ieſus autem videns fidem illorum, qui offerebant, &c. Paralytici ſunt,qui in delitiis carnis ita diſſoluti ſunt,quod non poſſunt opera bona facere:& meritò fide Prælatorum ſanantur: & ideò bonum eſt habere bonos Prælatos. Quidam autem de Scribis dixit intra ſe. Hic blaſphemat, qui peccata dimittit. Ieſus autem videns cogitationes eorum,dixit:Vt ſciatis,quoniã filius hominis habet poteſtatem in terra,dimittendi peccata, dixit paralytico: Tolle grabatum tuum, & ambula. Et quia ſolus
Deus eſt,qui ſanat paralyſin,ideò incipit introitus:Salus †populi 2
ego ſum, &c. verſus eſt: Attendite popule meus, legem meam, ſubaudi per quam ſanantur paralytici. In epiſtola monet Apoſtolus paralyticos, vt erigantur corporaliter à paralyſi ad bona opera,dicens: Renouamini in ſpiritu mentis veſtræ, & induite nouum hominem,&c. Epheſ.4.cap. Sequitur etiam graduale in voce paralytici:Dirigatur oratio mea,ſicut incenſum,&c. verſus eſt:Eleuatio manuum mearum, &c. iam iſte leuatur ad bona opera. Allelu-Ia verò dicitur in voce paralytici ſanati, ſcilicet dextera Domini fecit virtutem, ſubaudi quia ſanauit me. Sed quia non ſufficit ſanare,niſi Dominus cuſtodiat, ſequitur offertorium:Si ambulauero in medio tribulationis:vbicunque enim ambulant ſanati à Domino, cuſtodit eos quantum in ſe eſt.

SVMMA.

1 *Dominica vigeſima poſt Pentecoſt. quid legat.*

2 *Dominica vigeſima poſt Pentecoſt. Miſſa,& num.4.*

3 *Nuptiæ tres leguntur in Euangelio.*

De

De dominica xx.poſt Pentec. CAP. CXXXVII.

1 IN dominica † vigeſima incipit Eccleſia legere duodecim Prophetas & Danielem,& cantat de Eſa.& Daniele & Hieremia: non tñ legit Eſa. & Hierem. quia in aliis tẽporibus plenius leguntur. De Eſa.enim legitur in aduentu,de Hierem.in paſſione. Quæritur autẽ quare legit Eccleſia Prophetas, poſt lib. Machabæorũ,cùm in Biblia præponatur,ad quod dicim⁹, ꝙ Biblia præponit omnes libros exẽplares:eò quòd magis mouent exempla quam doctrina:præter lib.Machabæorum,quem vltimò ponit:& propter perfectã iuſtitiã,& propter tempus: quia vltimo tẽpore fuerunt.Eccleſia etiã legit vltimũ lib.Ezechiel. quia in eo agitur de templo cœleſti,in quo eſt confirmatio, & finis omniũ. Duodecim verò Prophetas legit, propter fundamentum fidei, quod ſemper neceſſariũ eſt, quantũcunque homo ſit perfectus:& vide quod dictũ eſt ſub dominica xv.Incipit autẽ Eccleſia legere Ezechielem,in principio Nouembris.In matutinali huius dominicæ officio primũ reſpõſoriũ eſt in quibuſdã Eccleſiis de Eſa.ſcilicet: Vidi Dñm ſedentẽ ſuper ſoliũ excelſum.Vidit enim Eſa.quomodo thronũ Dei Angeli ſunt,& ſancti in Eccleſia triumphante & militante:in quibus per gratiã ſedet ille,qui eſt primus & nouiſſimus.Quia ergo Ezechiel vidit templũ cœleſte in quo fiunt nuptiæ æternæ,ideò in Euang.Miſſæ, quòd in quibuſdã Eccleſiis in hac dominica dicitur,& eſt Matth.12.c. habetur in illis nuptiis. Simile eſt regnũ cœlorũ,homini Regi,qui fecit nuptias, & miſit ſeruos ſuos hora cœnæ dicere inuitatis:Omnia parata ſunt, venite ad nuptias. Illi verò contempſerunt venire ad nuptias. Hi ſunt Iudæi,qui contempſerunt venire. Et miſit tunc ſeruos ſuos, dicens:Ite ad exitus viarum,& cõuocate omnes,& impletæ ſunt nuptiæ diſcumbentium. Et videns Rex quendam non habentem veſtem nuptialem, dixit ei : Amice quomodo huc intraſti, non habens veſtem nuptialem ? & tradidit eum miniſtris ſuis,vt proiicerent eum in tenebras exteriores. Huic autem iudicio , quo Dominus eos,qui contempſerunt venire ad nuptias, amouit à
2 nuptiis:& omnes alios vocauit,congaudet Eccleſia in † introitu, dicens:Omnia,quæ feciſti nobis Domine in vero iudicio feciſti. In epiſt. verò, monet nos Apoſt. vt cautè ambulemus ad has nuptias:quia ſine veſte nuptiali proiicimur in tenebras exteriores, dicens : Videte autem quomodo cautè ambuletis, &c. quæ eſt Epheſ.5.cap.& diſſuadet à contrario,dicens:Nolite inebriari vino,in quo eſt luxuria:ne ſitis nuptiis diaboli,ſed impleamini Spiritu ſancto.Sed quia cibum illarum nuptiarum dare non poteſt, niſi ſolus Deus,ideò ſequitur in reſpõſorio:Oculi omnium in te

ſperant Domine, & tu das eſcam illorum,id eſt,cibum nuptiarũ æternarum,in tẽpore opportuno. Et quia de nuptiis illis nõ poteſt comedere,qui eſt in peccato mortali:ſequitur in quibuſdam Eccleſiis allelu-ia. De profundis,id eſt,de peccato,clamaui ad te Domine, vt me eruas à peccato : & ita peto nuptiis intereſſe.In offertorio verò oſtenditur, quid ſit intereſſe nuptiis, ſcilicet habere memoriam de æternis, dicens : Super flumina Babylonis, ſ. delitias ſeculi illic ſedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Syon,id eſt,tui ô Eccleſia triumphans. In poſtcommunione verò petit,vt detur ei intereſſe nuptiis illis, dicens:Memento verbi tui ſeruo tuo, in quo mihi ſpem dediſti, &c.quaſi dicat, memor eſto,quia promiſiſti:qui enim promittit, & non dat, videtur eſſe
oblitus.Et † nota, quod tres nuptiæ leguntur in Euangelio. De 3
primis dicitur quòd ſimile eſt regnum cœlorũ homini Regi qui fecit nuptias filio ſuo. Hic filius eſt Chriſtus,qui humanã naturam ſibi copulauit, vbi fuit thalamus Virginis vterus: vnde tanquã ſponſus procedens de thalamo ſuo : ad has nuptias homines ſub lege per Prophetas inuitauit. De ſecũdis dicitur:Vos ſimiles hominibus expectãtibus Dñum ſuũ, quãdo reuertatur à nuptiis: hic DominusChriſtus eſt verus homo,qui aſcendens,Angelicam naturam ſibi copulauit:ad has nuptias gentes per Apoſtolos cõuocauit. De tertiis verò dicitur:Virgines, quę paratę erãt, intrauerunt cũ eo ad nuptias:hic ſpõſus eſt Chriſtus,qui Eccleſiã poſt iudiciũ ſibi copulabit,& in thalamo glorificabit.Ad has per Prę-latos eccleſię quotidie inuitamur.De primis ſolẽnizat eccleſia in Chriſti natiuitate.De ſecundis,in aſcenſione.De tertiis in reſurrectione, quoniã in noſtra reſurrectione Chriſtus ſponſam aſſumet, & de Babylonia mundi introducet in cellarium Paradiſi:de quibus nuptiis hic poteſt intelligi : cùm intraſſet homo non habens veſtẽ nuptialẽ, eiectus eſt in tenebras exteriores:cæteri nuptialiter induti, ſunt cũ Domino epulati. Hi ſunt lapides viui,ex quibus ædificantur muri Hieruſalẽ. Poteſt etiã aliter dici,quòd poſt reuerſionem à captiuitate, Hieruſalẽ reædificabitur,& templũ reſtaurabitur per Zachariã, & Aggæum, & Eſdram, & Malachiã:per quos aduentus Domini prænuntiatur : ideòque in hoc menſe Nouẽbris vſque ad aduentum Domini , cantatur hiſtoria
de Prophetis.† Vidi Dominum:& leguntur libri Ezechiëlis, Da- 4
niëlis,& duodecim Prophetarum. Captiuitas illa corporalis,noſtrã ſpiritualem ſignificat. A captiuitate reuerſio,eſt peccatorum remiſſio.Rex itaque Prophetarũ volẽs ſupernã Hieruſalẽ reſtaurare, filio nuptias celebrauit, & ſicut legitur in Euangelio , multos ad cœleſte prandiũ inuitauit:hi qui intrauerunt, ſunt lapides viui,

viui, de quibus præmiſſum eſt. Ne igitur ad captiuitatem ſimilē reuertamur:& à nuptiis excludamur, monet nos Paulus, in Epiſtola præcedenti: Videte quomodo cautè ambuletis: non quaſi inſipientes: ſed vt ſapientes. Introitus: Omnia quæ feciſti, vox eſt Daniëlis captiuitatem præteritam recolentis,& eam ſuis meritis Dei iudicio adſcribentis. Similiter in offertorio: Super flumina Babylonis, captiuitatem illam ploramus: ſed in graduali: Oculi Omnium, gratias agimus. In poſtcommunione: Memento verbi, poſtulamus, vt nuptias promiſſas in ſpe, percipiamus in re.

S V M M A.

1 *Dominica xxj. poſt Pent. quid moneat, eiúſq; diei officiū. & nu. 2. 3.*

De Dominica xxj. poſt Pent. CAP. CXXXVIII.

1 IN† præcedenti Dominica inſtructi ſumus & admoniti, vt cautè eamus ad nuptias quæ celebrantur in templo, quod ſcripſit Ezechiel: Sed quia de his nuptiis maximè inuidet nobis diabolus: pro eo, quòd de illis eiectus fuit, ideò in hac vigeſimaprima Dominica agit Eccleſia de bello contra diabolū, & de armatura noſtra contra eum: ſi enim pugnauerimus, intererimus æternis nuptiis: ſi tamen habuerimus veſtem nuptialem, quæ eſt charitas, aliter non. Vnde quia cinis & cilicium, ſunt arma pœnitentiæ, in introitu vtitur Eccleſia voce Mardochæi in cilicio, & cinere exiſtentis dicens Deo: In volūtate tua Domine vniuerſa ſunt poſita:& non eſt qui reſiſtat voluntati tuæ. Heſt. 3. c. Sequitur: Quoniā Dominus vniuerſorum tu es: & ideò beati qui tibi ſeruiunt: quia tu liberas eos de manu diaboli,& adiuuas eos in bello contra diabolum: ſicut in hac oratione liberaſti Mardochæum de manu Naamam & ſuſpenſus eſt in patibulo, quòd præparauerat
2 Mardochæo. In Epiſtola † monet Apoſtolus armari contra diabolum armatura Dei, dicens: Confortamini in domino, & in potentia virtutis eius, &c. quæ eſt ad Ephe. 6. c. & poſt: Quoniam non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus: in omnibus ſumentes ſcutum fidei, &c. Sed quia etiam benè armati non poſſunt per ſe reſiſtere, niſi Deus adiuuet: ſequitur reſponſoriū. Domine refugium factus es nobis, &c. Quia ſi laſſamur vel ſauciamur in hoc bello non eſt refugium, niſi ad ipſum: vnde ſequitur in quibuſdam Eccleſiis allelu-Ia: Lauda anima mea Dominum: quia verò ſauciati in hoc bello, non ſanantur niſi à Domino:& multi ab eo
3 ſanantur: ideò in quibuſdam Eccleſiis † ſequitur Euangelium de ſanatione filij Reguli: Erat quidam Regulus, cuius filius infirmabatur, &c. Quod eſt Ioan. 1. c. Per iſtum Regulum intelliguntur reges, ſ. prælati, qui reges ſunt, & debent eſſe humiles: & ita

ſunt Reguli. vnde exaudiuntur licet habeant paruã fidem pro ſanatione filiorũ: credebat enim iſte Regulus quod Dñus poterat ſanare filiũ ſuũ:ſed nõ credebat ꝙ eſſet Deus:quia credebat quòd nõ poſſet ſanare,niſi præsẽs. Humilitas ergo valdè neceſſaria eſt prælatis. Quia verò per patiẽtiã maximè vincitur diabolus:præponitur in offertorio Iob in exẽplũ:vnde in Sapientia. Melior eſt patiens viro forti, & qui dominatur animo ſuo, expugnatore vrbiũ,& incipit: Vir erat in terra Hus, nominé Iob, &c. In verſibus autem huius offertorij fit ſæpè repetitio:de qua dictũ eſt ſub dominica ſecũda poſt octauã Epiphaniæ:ſed quia nihil valet patiẽtia, niſi homo ſperet in Dño, ſequitur poſtcõmunio: In ſalutare tuum anima mea ſperauit, &c quia ſpes patientiam operatur.

SVMMA.

1 *Dominica vigeſimaſecunda poſt Pentec. hortatur ad charitatem. Et eius diei officium. num. 2.3.4.5.*

De Dominica xxij. poſt Pent. CAP. CXXXIX.

Dictũ eſt ꝙ nullus † poteſt intereſſe æternis nuptiis niſi habeat veſtẽ nuptialẽ,quæ eſt charitas,ideò in hac vigeſimaſecunda Dñica monemur & inuitamur ad habendã charitatem, vt nõ tantũ benefaciamus proximo:ſed dimittamus iniurias nobis ab eo factas. Vnde in quibuſdã Eccleſiis Euãgeliũ eſt de ſeruo,qui debebat decẽ millia talenta, cũ † quo Dominus poſuit rationem,& ille dixit:Patientiã habe in me,& omnia reddã tibi:& miſertus Dominus eius dimiſit eũ, & debitũ dimiſit ei:& incipit, Simile eſt regnũ cœlorum homini regi, qui voluit rationẽ ponere cum ſeruis ſuis:quod eſt Mat. 18.c. Siquidẽ in die iudicij ponet Dñs rationem nobiſcum,& nullus poterit cõputare cum eo,quia de tempore, quomodo reddet hanc rationẽ,quod tam bonum eſt quod in quolibet momento eius poteſt homo fieri filius Dei: & ideò incipit introitus. Si iniquitates † obſer. Domine, Dñe quis ſuſti. quaſi diceret nullus:& hoc eſt:Patientiam habe in me,&c. & ſequitur verſus: De profundis clamaui ad te Domine, &c. In Epiſtola. Confidimus,&c. ad Philip. c. 1. inuitat nos Apoſt. ad perfectam charitatem,vt dimittamus fratri,vt Deus dimittat nobis: ſicut habetur in fine Euangelij: Sic & pater meus cœleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris. Dicit igitur Apoſtolus in Epiſtola:Fratres, cõfidimus,id eſt, confidẽtiam talem habemus,vt poſteà ſequitur: † Obſecro autẽ vos,vt charitas veſtra magis ac magis abundet,vt ſitis ſynceri & ſitis ſine offenſa,& tũc eſt vnitas in Eccleſia,quãdo non offendimus propter iniurias, ſed dimittimus, vnde ſequitur reſponſorium: Ecce quàm bonum, & quàm iucundum,habitare fratres in

vnum

vnum:ſed quoniam illos,qui iraſcuntur ſanat Dominus per charitatem,dum pœnitebit,ideò ſequitur allelu-Ia.Qui ſanat cōtritos corde, & al.contri.eorũ.In præmiſſo verò euangelio monemur,ad perfectam † charitatem,vt cautè ambulemus ad nuptias cum veſte nuptiali.& quia perfecta charitas,non tantùm impendit beneficia,& dimittit iniurias: ſed etiã orat pro inimicis:ideò ſequitur in offerto.Oratio Heſter ad Aſſuerum regem , quod interpretatur beatitudo,id eſt,ad Chriſtũ, & incipit:Recordare domine,&c.Heſt.14.c.in quo offertó.rogat pro recōciliatione peccatorum:& quia de hac reconciliatione gaudent angeli,ſequitur in quibuſdam eccleſiis poſtcommunio:dico vobis, &c.Luc.15.c.

S V M M A.

1 *Dominicæ vigeſimætertiæ officium.*

De xxiij. Dominica poſt Pentec. Cap. CXL.

1 IN tribus dominicis vltimis, ſcilicet xxiij.xxiiij.& xxv.eſt†idẽ officium : & in eis oſtendit eccleſia ſe habere veſtẽ nuptialem, id eſt,charitatẽ:quia orat pro Iudæis:vt conuertantur:quod fiet in fine mundi, quando venient ad fidem noſtrã quod ſignificatũ eſt in Ioſeph, qui noluit longo tempore ſe manifeſtare fratribus ſuis,poſteà verò ad vltimũ ſe manifeſtauit eis:& petierunt veniã ab eo,& dixit eis:nolite timere,ego paſcam vos:& inebriatus eſt cum eis:que inebriatio,ſignificat letitiã omniũ in illa conuerſione Iudæorũ. hoc autẽ erit in fine peregrinationis noſtræ:& ideo de huiuſmodi conuerſione agitur in fine tẽporis peregrinationis,in quatuor enim partes diuiſum eſt tempus anni:prout dictũ eſt in proœ.huius partis:& per has tres dominicas agitur de hac conuerſione: quia ad fidem trinitatis conuertuntur. In hac ergo xxiij.dominica introitus eſt de cōuerſione Iudæorum,& de promiſſione Dñi. ipſe nanque dicit per Hiere. 29.c. Ego cogito cogitationes pacis,& nō afflictionis:quia ad hoc tendũt mala,quæ vobis infero:vt recōciliẽ vos mihi.& nota ꝙ tẽpore Hẽrici tertij Imperatoris Bruno Tulliẽſis epiſcopus, qui de multis ſanctis cantus cōpoſuit factus Papa per Henricũ tertium Imperatorem: & vocatus Leo x. dum Romã pro papatu veniret, audiuit voces angelorũ canentium & dicentiũ:dicit dominus, ego cogito cogitationes pacis,&c. ipſe verò cogitãs quod non haberet canonicũ ingreſſũ, renuntiauit:& iterũ à Romanis Papa eligitur:& vitã cũ multis miraculis finiuit. In graduali verò agit Dauid gratias de ſua liberatione,à captiuitate ſpirituali,& corporali,dicens, Liberaſti nos ex affligẽtibus nos , &c.In verſu verò promittit laudem bonorum operũ, dicens:In Deo laudabimur tota die,&c. & quia ſolus Dominus eſt, qui ſanat: ideò in quibuſdam eccleſiis ſequi-

tur allelu-Ia. Qui ſanat contritos corde. in offertorio verò petit veniam, ſicut fratres Ioſeph, dicens: De profundis clamaui ad te Dñe, &c. & quia Ioſeph, id eſt, Chriſtus reſpondit: Nolite timere, ego paſcam vos: ideò quia liberalis eſt Dominus, & citò dimittit: ſequitur poſtcõmunio, Amen dico vobis, quicquid orantes petitis: credite, quia accipietis, & fiet vobis. Mat. 18. c. Quia verò non intrabunt ad nuptias, niſi habeãt ſimilitudinẽ Dei: ideò in Euãg. Abeuntes, & c. Mat. 22. c. quod legitur in quibuſdam Eccleſiis dicitur: reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo, ſ. imaginem ſuam, ſimilitudine ſua inſignitam: quia omnia ad ſibi ſimilia conuertuntur. In epiſtola quoque, Fratres imitatores, &c. ad Philip. 3. c. monet nos Apoſt. vt reddamus Deo imaginem ſuam: & poſt ſequitur, Cõuerſatio noſtra in cœlis eſt. q. d. in hoc habetis me imitari non illos, quorum venter Deus: qui ſunt inimici crucis Chriſti. Imitemur autẽ Deum & Apoſtolũ in humilitate, manſuetudine, charitate, & ſanctimonia: & poſt: Saluatorẽ expectamus Dñum Ieſum Chriſtum, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ: cõfiguratũ corpori claritatis ſuæ. Si enim habuerimus ſimilitudinem Dei in animabus noſtris: in futuro non habebimus illam ſimilitudinem in animabus tantùm: ſed etiam in corporibus: quia vt dicit Apoſtolus: Similes erimus Chriſto.

SVMMA.

1 *Dominicæ vigeſimæquartæ Miſſa eiuſq; expoſitio, & num. 2.*

De Dominica vigeſimaquarta poſt Penteceſten.

Cap. CXLI.

IN † vigeſimaquarta Dñica ſimiliter agitur de vocatione & 1
conuerſione Iudæorum. Vnde incipit in quibuſdam Eccleſiis Euãg. Mat. 9. c. loquente Ieſu ad turbas: Ecce Princeps ἀρχισυνάγωγος, venit ad eũ, & dixit ei. Filia mea defuncta eſt: ſed veni, & impone manũ tuã ſuper eam, & viuet. Dum autem iret poſt eum, ecce mulier hæmorroiſſa dicebat, ſi tetigero fimbriam veſtimẽti eius, ſalua ero: & ſanata eſt à Dño: poſteà ſuſcitauit Dñus filiam archiſynagogi. Allegoricè archiſyngogus iſte ſignificat Moſem vel aliquem de Prophetis vel etiam Apoſtolis: qui rogauit dominũ pro ſynagoga: & Dominus vadit, vt ſanet eam: quia nõ ceſſat corrigere vt ſanet ipſos Iudæos per varias tribulationes, & ſeruitutes: ſed eorũ ſanitas fiet in fine mundi. Mulier verò patiẽs fluxũ ſanguinis, eſt gentilitas, quæ dixit: Si tetigero fimbriam veſtimenti eius, id eſt, ſi minima præcepta ſeruauero, ſalua ero. Per fluxum ſanguinis, peccatum intelligitur. Poſteà verò † ſaluabi- 2
tur ſynagoga, quod ſignificatur per filiam Iairi poſtmodum ſuſcitatam. Item, per Iairum, qui interpretatur illuminans ſiue illumina

minatus intelliguntur prælati: prælatus enim illuminatus à Domino, alios illuminat: & talis debet orare pro ſubditis ſuis, ſicut iſte pro filia ſua, ſicut etiam orat Apoſtolus in epiſtola huius dominicæ: quæ eſt ad Coloſſ. 1. c. Non ceſſamus, inquit, fratres, orãtes pro vobis. In quibuſdam tamen ecclesiis dicitur hac die euãgelium: Cùm videritis abominationem. Matth. 24. c. Et attende, quòd hæc dominica proprium cantuale non habet officium: quia enim vexabitur eccleſia perſecutionibus antichriſti: ideò ſua cõtinet organa, vel ideò, quia præcedens officium huic euangelio rectiſſimè coaptatur: vel quia hæc dominica ſæpius ſuperabundat, idcirco proprio vacat officio.

SVMMA.

1 *Dominica vigeſimaquinta poſt Pentecoſten expoſitio, & num. 2.*

De xxv. dominica poſt Pente. CAP, CXLII.

1 IN vigeſima † quinta dominica agitur de illuminatione Iudęorum: vnde dicitur in quibuſdam eccleſiis in epiſtola, quæ eſt de Hier. 23. ca. Ecce dies veniunt dicit dominus, & ſuſcitabo Dauid germen iuſtum, &c. & poſt ſequitur. In diebus illis ſaluabitur Iuda. & poſt non dicemus amplius, Viuit Dominus: qui eduxit filios Iſraël de terra Aquilonis: & de cunctis terris, in quibus proieceram eos: in quibus verbis præcedens cantulæ officiũ concordat. Nam in introitu dicit: Dominus ego cogito, &c. dicitur & reducam captiuitatem veſtram de cunctis locis. Soluti ergo illi, qui nunc tenentur in captiuitate, in graduali: Liberaſti nos, gratiarum referunt actionem. in offerenda: De profundis, adhuc porrigunt orationem, qui ſuæ petitionis, in poſtcommunio: Amen
2 dico, recipiunt ſanctificationem. Euangelium † verò eſt de refectione quam fecit Ioſeph fratribus ſuis, quando recepit eos ad conuiuium, Videns Ieſus, quia multitudo maxima venit ad eum, &c. quinque panes ſunt ſpiritualis intelligẽtia quinque librorum Moſi: quos modò habent: nec eis poſſunt ſatiari: quia eos frangẽdo per ſpiritualem intelligentiam non manducant: ſed tunc eos Dominus ſaturabit. Duo verò piſces, ſunt Pſalmi & Euangelium. Tunc enim reficiet eos Dominus intelligentia legis & pſalmorũ & euangelij. In quibuſdam tamen eccleſiis dicitur Euangelium. Cùm ſubleuaſſet Ieſus oculos, Ioan. 6. Rurſus in hac vltima dominica cæteras concludẽre rectè ponitur officiũ, quod ad vtrunque domini pertinere poſſit aduẽtum: vt dictum Hieremiæ Propheticum: Ecce dies veniunt & ſuſcitabo, &c. Ecce primus aduentus. In diebus illis ſaluabitur Iuda: ecce ſecundus: Sed in euangelio rectè legitur de quinque panibus: quia poſt quinq; millia annorum datus eſt nobis in primo aduentu panis angelorum.

Ab hinc etiã quinq; dominicæ computãtur, vſq; ad illum diem, in quo panis ortus in præſepio prædicabitur. Quidã tamẽ hanc epiſtolã,& hoc euãgelium ponunt cũ officio trinitatis:infra hebdomadam verò, fit ſicut in cæteris feriatis,& congruè circa feſtũ beati Andreæ hoc euãgelium legitur:quoniã de eo in ipſo mẽtio continetur. Quædam Eccleſiæ faciunt in hac dominica feſtũ de Trinitate:aliæ verò,in octaua Pẽtecoſtes, vbi de hoc dictum eſt.

SVMMA.

1 *Dominica vigeſimaſexta poſt Pentec. quid legendum in officio Eccleſiaſtico, & num.* 2.4.

3 *Menſes ſinguli ſingulis adaptantur temporibus.*

De vigeſimaſexta dominica poſt Penecoſten.

Cap. CXLIII.

ILlud † poſtremò notandum eſt, quòd nocturnales lectiones à prima dominica poſt Pentec. vſque ad aduentum domini,quidam non inſubtiliter referunt ad illam temporis ſeriem, quæ fuit à Dauid vſq; ad aduentũ domini. Sed & ad illam congruè referri poſſunt,quæ à primitiua cœpit eccleſia, ſicut enim Sauli ſucceſſit Dauid : vnde primo legitur de primis libris Regũ, ſic dæmonum cultui cultus vnius Dei:& ſicut regnũ Dauid per Roboã, & Ieroboam in ſciſſuras diuiditur, vt legitur in libris ſequẽtibus:ſic eccleſiam ſcindit hæreticorum inſania.Deinde ſequũtur † libri Salomonis,quia poſt pugnas hæreticorũ claruerunt in eccleſia ſanctorũ doctorũ ingenia.Poſtmodum ſequitur liber Iob,vbi agitur de perſecutionibus & cõſolationibus eius:quia quãtumuis in pace floreat eccleſia, tẽtationes tamen nõ deſunt ſpiritualiũ aduerſariorũ:quorũ quantò eſt occultior pugna tãtò difficilior eſt : ſed glorioſior erit acquiſita victoria. Rurſus illud † quoq; adiiciendũ eſt,quòd ſingulos mẽſes,præteritis poſſumus adaptare tẽporibus.Nã per Ianuariũ in quo nouus annus inchoatur,tẽpus à diluuio intelligitur:vbi mũdus renouatur.Per Februariũ,in quo alleluia deponitur,illud tẽpus annuitur,in quo vniuerſitas linguarũ cõfunditur.Per Martiũ, in quo quadrageſima ſæpius celebratur, illud tẽpus accipitur, in quo Dei populus in Ægypto affligitur. Per Aprilẽ verò,vbi Paſcha celebratur,vel obſeruatur : illud tempus oſtẽditur, in quo populus à Pharaone liberatur. Per Maium, in quo de Pẽtec.ſolennizatur:illud tẽpus recolitur, in quo populus in terra promiſſionis gratulabatur.Iunius & Iulius,in quibus hiſtoria Regum legitur, regnũ Saulis & Dauid cõmemorãt. Auguſtus,in quo liber Sapientiæ recitatur,regnũ Sapientis Salomonis inſinuat.Reliqui quatuor mẽſes,regna principalia notant.Babylonicum,quod eſt in oriente.Perſarũ quod eſt in meridie.Græcorum

eorum,quod in aquilone.Romanorũ,quod eſt in occidẽte.Igitur hiſtoria Iob,quæ legitur in Septembri, per duas hebdomadas,regnum exprimit orientis. Vnde ibi dicitur: Erat vir ille magnus inter omnes orientales:& legitur per duas hebdomadas: quia regnum illud durauit per duas annuales hebdomadas,id eſt, per bis ſeptingentos annos.Tot enim anni inueniuntur à tempore Nini, à quo regnũ Babyloniæ incœpit, vſque ad Cyrum regẽ Perſarũ, in quo defecit.In reliqua parte Septembris,regnum Perſarum in-
4 nuitur.Quocirca † duę hiſtoriæ legũtur:eò quòd nunc de Perſis, nunc de Medis reges aſſumebãtur.Hiſtoriã Machabæorum, quæ legitur in Octobri, Græcorũ ſignificat regnũ,ſub quibus Machabæi fuærunt afflicti.Per Nouembrẽ & Decembrẽ, in quibus Prophetæ leguntur, regnũ Romanorũ,in quo Chriſti religio viget, accipitur.Prophetiæ maximè de Chriſto loquuntur : cuius natiuitas eſt in fine anni : ſicut regnum Romanorum in fine mundi.

Finis Libri Sexti.

LIBER SEPTIMVS.

SVMMA.

1 *Sanctorum feſta quibus de cauſis Eccleſia celebret.ibid. & num.2.*
3 *Sancti,& eorũ reliquiæ an debeant honorari,& venerari.& nu.36.*
4 *Sanctorum noui teſtamenti quadruplex differentia.*
5 *Sanctorum nulli latriam,vel ſacrificium debemus.*
7 *Septimanæ dies qualiter nominentur ab Hebræis. Qualiter à Chriſtianis.num.8. 10.Item,qualiter à Gentilibus,nu.9.*
11 *Feriæ,quid,& vnde dictæ,& vnde hoc verbum natum inter Chriſtianos.num.12.*
13 *Dies tripliciter denominantur.Et diei Dominicæ excellentia.nu.14.*
15 *Dies quidam priuilegiati,in quadrageſima.*
16 *Dies variè incipit, iuxta variam regionis & loci conſuetudinem.*
17 *Solemnitas,quid & vnde dicatur.*
18 *Feſtiuitatum diuerſa nomina.Et nu.19.*
20 *Satio,quid, & vnde orta.num. 21.22 Stationum duæ ſpecies.*
23 *Stationũ forma,& à quo in vrbe inſtitutæ. Et quorſum fiãt. n.24.*
25 *Paſchatis feſtum,eſt aliis ſuperius.*
26 *Iſraeliticus populus,treis potiſſimum ſolemnitates colebat.*
27 *Encænia ab Hebræis ortum habuerunt.Et quid.*
28 *Feſta occurrũt plus quinque millia Sanctorũ quolibet die, exceptis Calendarũ diebus:vt reſpondit Euſebius Cõſtantino Imperatori.*
29 *Sanctorũ catalogo nullus adſcribendus,niſi per Romanũ Pontificem.*
30 *Feſta quæ celebrantur per totum annum.*
31 *Feſta omnia,ſunt aut in totũ duplicia,aut ſimpliciter duplicia, aut ſemi*

ſemiduplicia vnumquodque percurrit. ibid. & num. 32. 33.

34 *Feſtorum variæ, & diſſimiles ſolennitates hierarchiam cœleſtem ſedibus & gratia diſtinctam, deſignant. & num. 35. 36. 37.*

38 *Paſcha annotatiuum, quid.*

39 *Feſta omnis generis Sanctorum cur celebrentur tempore Paſchali, ſub nomine vnius perſonæ.*

40 *Feſta ſanctorum qui immediatè cœlum aſcenderunt, celebrantur tempore Paſchali: non autem cæterorum.*

41 *Feſta ſanctorũ veteris teſtamenti, per Græcos & Venetos coluntur.*

42 *Sanctorũ octauæ cur celebrẽtur. & nu. 46. Non tamẽ omniũ. nu. 43.*

44 *Sanctorum octauæ, varij ſunt generis.*

45 *Octaua ſignificationis, quæ ſit. Et quæ ſupplicationis. num. 47.*

48 *Octauas inſtitutionis, qui habeãt inter martyres, & qui inter confeſſores.*

49 *Sanctorum ferias quo ordine Author proſequatur.*

De ſanctorum feſtiuitatibus. Cap. I.

POſtquam de diuinis officiis in genere atque dominicis, & de feſtiuitatibus ad dominum pertinentibus in ſpecie præmiſimus: vtile eſt, vt de officiis feſtiuitatum ſanctorum aliqua in hac vij. parte ſubiiciamus. † Sanè eccleſia ſanctorum feſta mul- 1
tis de cauſis celebrat. Primò, vt eis vicem rependamus: quia ipſi iam celebrant feſtum de nobis, quoniam gaudium eſt in cœlo angelis Dei, & animabus ſanctis ſuper vno peccatore pœnitentiam agẽte. j diſt. quia tua. Secũdò, quia eos honorando rem noſtram agimus. Nam eorum feſtiuitas noſtra eſt. Vnde Apoſt. Omnia noſtra ſunt: nos autẽ Chriſti. Charitas enim omnia communia facit. Tertiò, vt habeamus eos interceſſores pro nobis: vnde legitur in 3. Reg. 1. ca. quòd Berſabee, quę interpretatur puteus ſacietatis, id eſt, eccleſia triumphans, impetrauit filio ſuo regnum. Quartò, vt eos imitemur. Per eorũ enim exẽpla ad eorũ imitationem prouocamur. Quintò, propter augmentũ noſtræ ſecuritatis: & ſpei ſubleuationẽ. Si enim homines mortales nobis ſimiles potuerũt ita per ſua merita ſublimari, & nos ſimiliter poterimus, quoniam manus domini nõ eſt abbreuiata. Sextò propter honorem diuinæ maieſtatis, quã illos honorando in eis honoramus & mirabilem prædicamus eũ, qui ipſos ſanctificauit. Septimò, vt viſa eorũ pulchritudine & munditia confundatur homo de peccatis ſuis & terrena cõtemnat: ſicut & ipſi fecerunt. Octaua & principalis † cauſa eſt, quia ſanctorũ dies & anniuerſaria in eorũ ho- 2
nore nobis ad memoriã reducitur propter noſtrã vtilitatẽ: quoniam in eis honoramus Deũ. Ipſi nanq; cùm ſint perfectè beati, orationibus noſtris nõ indigẽt: quia omnia eis ad votũ ſuccedũt: imò iniuriã facit martyri, qui pro martyre orat. extra de cele. miſ.

Luc. 15. *1. Cor. 3.* *Eſa. 59.*

cum Marthæ.§.pen.Ioan etiã Damaſ.in lib.4. ca.7. ponit alias ra-
3 tiones quare Sancti † & pariter eorum corpora,ſiue reliquiæ debeant honorari,quarũ quædã ſumuntur quantũ ad eorum dignitatem:& quædã quantũ ad corporũ ipſorũ pretioſitatẽ. Dignitas quadruplex eſt:quoniã ſunt amici Dei, & filij Dei: hæredes Dei, & duces noſtri.De 1.Io.13.Iam non dicam vos ſeruos,&c.De ſecũdo Ioã.1. Dedit eis poteſtatẽ filios Dei fieri.De tertio Rom.8. Si autẽ filij & hæredes. De quarto ita dicit:Si quis multũ laborat ducẽ inuenire, qui eum alicui regi mortali adducat, & pro eo ad ipſum verbũ faciat:quantò magis duces generis humani, qui pro nobis ad Deũ interpellationes faciunt,honorãdi ſunt templa illis erigendo;& eorũ memoriã venerãdo?Quantũ verò ad corporum eorũ pretioſitatẽ manifeſtandã, ponit etiã idẽ quatuor rationes. Nam ipſa ſanctorũ corpora fuerũt prõptuaria Dei, tẽplum Chriſti,alabaſtrum ſpiritualis vnguenti, fontes viui. Auguſtinus addit quintũ,ſcilicet organũ Spiritus Sancti. Circa primũ dicit, Hi enĩ ſunt prõptuaria Dei: cœnacula Spiritus ſancti. De ſecundo dicit: Quoniã per intellectũ in corporibus eorũ habitauit Deus. Vnde Apoſt.Neſcitis,quoniã corpora veſtra,&c. Deus autẽ ſpiritus eſt. *1. Cor.6.* Honorãda ergo ſunt animata Dei tẽpla. Homo quidẽ delectatur in ædificatione murorũ:Deus verò in cõuerſione ſanctorũ. Vnde Pſal. Domine dilexi decorẽ domus tuæ, decorem, ſcilicet quem *Pal. 25.* præſtat diuerſitas non marmorũ,ſed gratiarũ. Circa tertiũ dicit: Si enim ex rupe aqua manauit in eremo, & ex maxilla aſini Sãſoni ſitiẽti:nequaquã incredibile eſt, ex martyrũ reliquiis vnguentum benè olẽs,emanare ſitiẽtibus Dei, & ſanctorũ virtutẽ. Circa quartũ dicit: Iſti enim viuẽtes in veritate, cũ libera præſẽtia Deo adſiſtunt:& fontes nobis ſalutares dominator Chriſtus ſanctorũ ſuorum præbuit:reliquias multiformia beneficia irrigãtes.Circa quintũ dicit Aug.in li. de ciui. Dei:Non ſunt cõtẽnenda,ſed plurimum veneranda ſanctorũ corpora, quibus dũ adhuc viuerent, Spiritus ſanctus quaſi quibuſdã organis ad omne bonũ vſus eſt. Vnde Apoſtolus:An experimentũ quæritis eius,qui in me loquitur Chriſtus? Itẽ Ambr. in hexameron: Hoc eſt pretioſiſſimum, *2.Cor.13.* quòd homo diuinæ vocis ſit organũ,& corporalibus labiis cœle-
4 ſte exprimit oraculũ. Eſt † autẽ quadruplex differẽtia ſanctorum noui teſtamẽti, quos per anni circulum colimus.Sunt enim Apoſtoli,martyres,cõfeſſores,& virgines:& hi ſecundũ Rabanum per quatuor mũdi partes ſignificãtur:per orientẽ Apoſtoli,per meridiem martyres,per aquilonẽ confeſſores;per occidentẽ virgines.
5 Licet autẽ feſtiuitates ſanctorũ†celebrãdę ſint:& in eorũ memoriam altaria cõſtruenda:nulli tamen eorũ vel etiã angelis:ſed ſoli

Deo

Deo ſacrificare debemus. Nemo enim antiſtitũ in locis ſanctorũ
corporum adſiſtens altari aliquando dixit. Offerimus tibi Petre
& Paule, aut Cypriane: ſed quod offertur Deo qui ſanctos coro-
nauit, offertur apud eorũ memorias quos coronauit, vt ex ipſorũ
locorum amore maior effectus aſſurgat ad augendũ charitatẽ in
illis, quos imitari poſſumus: & in illum, quo adiuuari poſſumus.
Nec eñ ipſi ſancti, vel angeli exhiberi ſibi volũt, quod vni Deo
*Act.*14. per latriã deberi norũt. Vnde Paulus & Barnabas, cũ quidã mira-
culis per eos factis cõmoti, ipſis tãquã diis immolare voluiſſent:
Cõſciſcis veſtibus cõfitẽtes ſe homines mortales, & nõ deos eſſe,
*Apoc.*9. hoc fieri vetuerũt. Et ſicut in Apoc. legitur angelus Ioãnẽ ipſum
in viſione adorare volẽtẽ prohibuit, dicẽs: Vide ne feceris: frater
enim tuus, & conſeruus fratrũ tuorũ ſum: Deum adora. Iam enim
Chriſtus erat ſuper angelos exaltatus. Anteà verò legũtur angeli
adorati, vt dictum eſt in quarta parte ſub particula canonis, ſuper
*Heſt.*3. verbo, ſeruitutis. Et Mardochæus Naamam noluit adorare: quo-
niam ille diuinã ſibi voluit adorationẽ impẽdi. Honorãdi † ſunt 6
ergo ſancti propter imitationẽ: non adorãdi, propter religionẽ:
honorandi ſunt charitate, nõ ſeruitute: vt dictum eſt ſuper dicto
verbo, ſeruitutis. Tribus ergo de cauſis ſanctos rogamus prout
dictũ eſt in præcedẽti parte, ſub tit. de rogationibus. Et not. quòd
ſtando ſanctos rogare debemus: vt dictũ eſt in proœ. v. partis, vbi
de reſpõſorio agitur. Porrò dierum alij ſunt profeſti, alij feſtiui,
ſiue ſolẽnes: profeſti ſunt, qui nulla ſpeciali celebritate inſigniti
ſunt, quaſi procul à feſto. Et not. quòd † Hebræi aliter denomi- 7
nant dies ſeptimanæ: & aliter gentiles, & eorũ Preſbyteri: & ali-
ter Chriſtiani. Hebræi denominant omnes alios dies, à ſabbato,
qui apud omnes præcipuus habetur: vnde diẽ ſequentẽ poſt ſab-
batũ vocant prima ſabbati. Aliã ij. ſabbati, & ſic de reliquis. Septi-
mam verò diẽ vocãt ſimpliciter ſabbatũ, & quandoque ſabbatum
ſabbatorũ. Sextã feriã vocãt † paraſceue, à παρὰ, quod eſt præ, & 8
σκευὴ, quod eſt ſtructio, quaſi præſtructio, ſeu præparatio: quia
tunc Iudæi præparãt cibaria ad opus ſabbati: iuxta quod eis prę-
*Exod.*16. ceptum fuerat de mãna, ſcilicet ſexta die colligatis ex eo duplũ.
Quoniam in ſabbato non licebat eis cibos præparare, ſicut mãna
colligere. Nos verò hoc nomen quod eſt cõmune cuilibet ſextæ
feriæ appropriamus illi vj. feriæ, quæ eſt proxima ante paſcha,
pro eo, quod tũc præparatus eſt cibus ſiue mãna: quo & militãs
eccleſia modo, & triũphans in futura requie perfruetur. Et nota,
quod παρασκευὴ eſt nomẽ Grçcũ: ſed Iudæi propter varias capti-
uitates inter Græcos diſperſi, quædã vocabula à Græcis ſumpſe-
runt, vt παρασκευὴ & συναγωγὴ & alia quædã. † Gẽtiles autẽ tam 9
vulgus

vulgus,quam Philoſophi denominãt dies à planetis.Vnde ſecundũ eos,prima dies,dicitur dies Solis:ſecũda,dies Lunæ,&c. Quæ nomina ſacra Scriptura nõ recipit:licet hodie vulgari vſu teneãtur.De hoc dicetur in parte viij.vbi agetur de ſeptimana.Nempè vulgus ideò ſic eos denominabat,quia Solem, Lunam, Martem, & alios planetas à quibus dies denominabãt,Deos eſſe credebãt. Philoſophi verò ideò,quia hæc ſunt nomina planetarũ : ex quorúm motibus,& naturis omnia ſui vegetationẽ ſecũdũ illos trahunt.
10 Chriſtiani † verò duos dies tãquã propriis deſignãt nominibus.Nam ſabbatũ,ſimpliciter ſabbatũ vocant,propter authoritatem Hebraici ſermonis,& frequentem diẽ dñicam vocãt propter ſui primatũ, de quo iam dicetur. Vel quia ſic in legenda S. Ioan.vocatur,vbi dicitur,Ioan.dominica die poſt miſſarũ ſolennia,deſcẽdit in foſſum ſepulturæ ſuæ locũ.Poſſet etiam dies dominica, prima feria appellari.Diem verò poſt dñicam ſequentẽ appellabant ſecundã feriã,aliã tertiam feriã,& ſic de aliis diebus vſque in ſabbatũ.
11 Interpretatur † enim feria quaſi dies ſolennis:
* à * feriando dicta:vnde prima dies ſeptimanæ ſolennis eſt. Vocantur ergo feriæ,à feriando:quia toto tẽpore à vitiis feriare,id eſt,vacare debemus,non quod ſit à neceſſariis vitæ operibus feriandũ.Vel dicitur à fando,id eſt,loquendo : qm̃ ſicut legitur in Geneſ.Dominus dixit & facta ſunt. Siquidẽ B.Sylueſter nolens imitari Iudæos,qui dicũt prima ſabbati,ſecunda ſabbati:nec gentiles qui dicunt dies Solis,dies Lunæ,&c. Adinuenit hoc nomen feria.
12 In † fine tñ ſeptimanę ſeruauit ſabbatũ propter præmiſſam rationem,vel propter figurã:quia ſabbatũ interpretatur requies: quia tunc Dñs requieuit ab omni opere, quod patrauerat:vnde & nos per totã hebdomadã,id eſt, per totũ tempus vitæ noſtræ, quod percurritur per ſpatiũ vij. dierũ debemus laborare, & niti ſummo conamine,vt ad requiem & beatitudinem perueniamus.
13 Dies † ergo tripliciter denominatur,primò ſecundùm ſe,vt dies Lunæ,dies Martis,&c.Secundò,iuxta vſum Eccleſiæ,vt prima feria,ſecũda feria,&c. Tertiò,ſecundũ mẽſes & hoc tripliciter.Primo modo Cal.pridie Cal.iij.Cal.Secũdo modo,Idus, pridie Idus iij.Idus.Tertio modo,Nonas,pridie Nonas,iij.Nonas.Dominica
14 verò dies primatum obtinet & maior † eſt inter alios dies:quia Chriſtus annunciatus fuit & reſurrexit,& in Apoſtolos ſpiritum ſanctũ miſit:& Deus mundũ,id eſt,cælũ & terrã in illa fecit,& in eodẽ quoq; die,vt dicitur,mũdus diſſoluetur. Dicitur autẽ dñica propter gaudiũ dominicæ reſurrectionis quod in eo celebram⁹. Licet autẽ quædam dñicæ omnibus aliis ſint ſuperiores,videlicet Paſchæ & Pentecoſt. & hoc propter reſurrectionem, & Spiritus

ſancti miſſionem:tamen & quinque aliæ principales dicuntur,& ſolennes,in quibus officia mutãtur,ſ.dominica prima de aduẽtu, dominica in octauis Paſchæ, dominica in octauis Pentec. dñica, qua cantatur Lætare Hieruſalem , & dominica in ramis Palmarum.Addunt etiã quidam ſextam, ſ.qua cantatur:Inuocauit me. quædã etiã aliæ dominicæ dicuntur priuilegiatæ, quibus videlicet hiſtoriæ ſunt appropriatæ.Et nota,ꝙ ſunt quidã dies priuilegiati † in tẽpore quadrageſimæ,videlicet quatuor quartæ feriæ, 15
ſ.quarta feria in capite ieiuniorũ, quarta feria ſequentis hebdomadæ:& quarta feria poſt Lætare Hieruſalẽ:& quarta feria ante cœnã Dñi. Item, quatuor ſabbata, videlicet ſabbatũ prioris hebdomadæ:qñ ordines celebrantur,& ſabbatũ quartæ, & ſabbatum quintæ, & ſabbatũ in vigilia Paſchæ. Item tres dies dominicæ, ſ. Inuocauit me,& Lætare Hieruſalem, & dominica in ramis Palmarum.Item vna v.feria,ſ.cœnæ Domini.Item vna vj.feria,ſ.paraſceue. Item,tota vna ſeptimana,ſcil.vltima quæ maior dicitur, prout ſub dominica in ramis Palmarũ dictum eſt,de quibus priuilegiis in ſuis locis dictum eſt.Et nota,ꝙ Paſcha & Pentec.ſunt hebdomadariæ feſtiuitates,vt dictũ eſt in vj parte, ſub tit.de ſeptẽ diebus poſt Paſcha,& ſub Pentec.Incipit † autẽ dies naturalis 16
ſecundùm Ægyptios ab occaſu Solis, ſiue in principio noctis,& durat vſq; ad veſperã ſequentis diei,iuxta illud:Et factũ eſt veſpere & mane,dies vnus:ſecundùm Perſas & Græcos, & ſecundũ communẽ vulgi vſum incipit mane ab ortu Solis, ſecundũ Romanos à media nocte,ſecundũ Athenięſes, & ſecundũ Arabas & Aſtronomicos à ſexta diei hora, quos omnes variè imitamur: quoniã ad celebrationẽ diuinorũ officiorũ incipit dies in veſperis,iuxta illud:à veſpere in veſperã celebretis ſabbata veſtra,extrà de feriis,cap.j. quo ad treugæ obſeruationẽ in ortu Solis, extrà de treuga & pace, cap.j. de iudiciis.l.more, quo ad cõtractus incipit dies,& finitur in media nocte,quo ad eſum carnium,poſt cœnam vſque ad diluculũ,de conſec.d.iij. de eſu. quo ad iudiciũ incipit mane,& terminatur ſerò in fine diei ante noctis tenebras, de offic.deleg. conſuluit,& in authentica,de iudiciis,§.ſedebunt. Computatio autẽ Ægyptiorũ vera videtur,cum cõtineat ortum & occaſum ſignorũ. Poteſt tñ dici,quòd ſecundũ Eccleſiã incipit media nocte:quia tunc verus Sol,ſ. Chriſtus,ortus eſt,iuxta illud: Dum mediũ ſilentiũ,&c.vel verius in veſperis,vt præmiſſum eſt: quia nox præceſſit dies autem appropinquauit. Licet autem naturaliter dies præcedãt noctes:tamen in nocte Paſchali fit econuerſo, vt dictum eſt in vj.parte, ſub tit.de ſabbato ſancto. Solennes † verò ſeu feſtiui dies in quibus à quolibet opere ſeruili in 17
honorem

honorem Dei & ſanctorum abſtinendum eſt,& diuinis laudibus inſiſtendum.Et notandũ eſt,quod ſolennitas eſt cõmuniter inſtituta:celebritas pro aliqua prærogatiua:& dicitur à Solon quod eſt cõmune vel abſoluto,id eſt,firmo atque ſolido:quia ob religionem mutari nõ debet,vel dicitur ſolennitas ex eo, quòd fieri ſolet in anno. Celebritas verò vocatur,quia ibi non terrena:ſed ſolùm cœleſtia aguntur.Solennitas autẽ alia eſt feſtiuitatum,alia ſtationum,alia litaniarum,alia ieiuniorũ,de quarum ſingulis videamus.Solennitas feſtiuitatũ,quæ eſt mors ſanctorum,pluribus nominibus deſignatur.Vocatur enim feſtiuitas, feſtũ celebritas, natiuitas,natalis vel natale, ſiue natalitium, tranſitus ſeu exitus,
18 obitus,paſſio,aſſumptio,depoſitio,& obdormitio. Feſtiuitas † dicta eſt à feſtis diebus, quaſi feſtiuitas:eò quòd in eis ſola diuina res agitur, quibus cõtrarij ſunt feſti,in quibus ius fatur. Dicitur quoque feſtiuitas,quaſi ſancti natiuitas. Natiuitas propriè dicitur feſtũ illius natiuitatis, quæ eſt in carne,& in mũdo:& ſecundùm hoc dicitur tantum Chriſti natiuitas,& B.Mariæ,& B.Ioan. Baptiſtę,quorũ tantùm natiuitates in Eccleſia celebrãtur.Quare ſancti dicantur in morte naſci , iam ſequitur , & dicetur vbi de octaua agetur.De celebritate iam dictũ eſt:natalis verò vel natale vel natalitiũ dicitur migratio ſanctorũ ab hoc ſeculo:quia tunc naſcuntur Deo,& ſeculo ad gloriã ea natiuitate,quæ tendit ad vitam æternã.Indifferenter tamen iſta accipiuntur.Tranſitus, diciturfeſtum de morte ſanctorũ:quoniam animæ illorũ à corporibus exeuntes, per ignota ſibi,& diuerſa loca tranſeunt xiij. q.ij.tempus,vt per cœlum,aëreum,& æthereum,& cryſtallinum,
19 vt tandem perueniant ad empyreum. Et † nota quod maius eſt feſtum tranſitus alicuius ſancti,quàm aliquod aliud:de illo dicetur ſub feſto aſſumptionis.Obitus dicitur : quia tunc angeli veniunt obuiã animæ,vt legitur de B.Martino.Paſſio dicitur : quia tunc maximè corpus patitur:& etiam in anima,quando per violentiam abinuicem ſeparantur : & obitus vniuſcuiuſque poteſt paſſio nominari:quia ſine amaritudine,& ſine violentia quadam nulla anima de corpore tollitur.Aſſumptio propriè,dicitur trãſitus B.Mariæ.Depoſitio propriè,dicitur depoſitio B.Ioãnis Euangeliſtæ:qui vt præmiſſum eſt, locum ſepulturæ viuus intrauit, & ita ſeipſum depoſuit.Obdormitio verò,dicitur mors ſanctorum, quaſi quies:nam ſicut quis poſt ſomnum integer, & validior fit: ſic ſancti ſine difficultate reſurgunt in corporibus glorificatis: quaſi à ſomno euigilantes. Vnde Dominus de Lazaro mortuo dixit:Lazarus amicus noſter dormit.xiij.q.ij.tempus,vnde Apoſtolus:Nolumus vos ignorare de dormientibus,&c. Sequitur de *1.Theſſ.4.*

ſtationibus videre : ſtatio autẽ,ſecundùm † Iſidorum, eſt obſer- 20
uatio ſtatorũ dierum vel temporum.Dierum,vt quartæ & ſextæ
feriæ ieiuniũ ex veteri lege præceptũ, de qua ſtatione in Euãge-
Matth.9. lio:Ieiuno bis in ſabbato,id eſt,in quarta & ſexta ſabbati. Tem-
porum, ſ.quæ legalibus, & propheticis inſtitutionibus determi-
natis temporibus,ſtatuta ſunt,vt ieiunium menſis quarti,quinti,
ſeptimi,& decimi:vel ſicut in Euangelio dicitur:Dies ille in qui-
bus oblatus eſt ſponſus.Statio,quoque vocatur,proceſſio ad ali-
quam Eccleſiam ad exoluendũ ibi gratias Deo facta : & dicitur
ſtatio,quia tũc ſtantes orare,& Deo gratias perſoluere nõ flexis
genibus debemus tunc:nec ieiunamus tunc : nec in ęis ſupplica-
tionis voces fiunt:quæ omnia cũ veſtibus humilitatis in litaniis
Deut. 16. fiunt.Videntur autem † ſtationes à veteri lege initium habuiſſe: 21
quoniã tunc populus Iudæorũ,& etiã multi gentiles conuenie-
bant in magnis ſolẽnitatibus,ſcilicet in Paſcha & Pentec. vt ibi
orarẽt in tẽplo,& Deo gratias perſoluerẽt & offerrẽt:quod ad-
huc obſeruat Eccleſia , præſertim in Italia:vbi in hebdomadibus
Paſchæ & Pentec.populus de oppidis & villis adiacentibus ciui-
tatibus cõuenit ad Eccleſiã Epiſcopalem. Aliæ ſtationes à Rom.
habuerunt initiũ:qui eas maximè frequentãt , qui cùm interceſ-
ſionibus Sanctorũ,quorum ſuffragia implorabant, pericula eua-
ſiſſent,cum proceſſione veniebant ad Eccleſiã illius Sancti,cuius
patrocinio fuerant liberati,laudes Deo,cum gratiarũ actionibus
perſoluentes.Iſidor.dicit in vj.etymol.ꝙ ſtatio ex militari exem-
plo nomen accepit:pro eo, quod nulla lætitia caſtris obueniẽte,
ſtationẽ contriſtatio militum reſcindit. Sunt autem duæ ſpecies
† ſtationũ:aliæ namq; ſunt generales:aliæ particulares. Genera- 22
les ſunt, quæ in prædictis duabus ſeptimanis ad matricẽ Eccleſiã
fiunt.Particulares ſunt,quæ in diuerſis Eccleſiis fiunt,pro prædi-
cta cauſa.Fiunt etiam quandoque obſeruationis cauſa:nulla alia
cauſa intercedente,vt cùm in feſto alicuius ſancti ad eius Eccle-
ſiam vadit proceſſio à maiori Eccleſia.Fiunt etiã cum in diuerſis
feſtis diebus , ad diuerſa altaria,cũ proceſſione ob Sanctorũ ve-
nerationẽ venimus. Inſtitutio ergo ſtationũ ex prædictis liquet
hoc tñ addito : qm̃ ſicut Romani pro vitandis ſuis periculis ſta-
tuerũt ſuas ſtationes in vrbe:ſic & alij in ſuis ciuitatibus ob cau-
ſas ſimiles ſtationes inſtituerunt. In diebus autẽ ſtationũ,voces
ſeu cantica lætitiæ cãtantur,videlicet reſpõſoria vel antiphonæ,
vel quid huiuſmodi. Quandoque etiam tunc miſſa celebratur in
Eccleſia, ad quã vadunt:& quandoque nõ, ſed poſt ſtationẽ ora-
tione finita redeunt. † Et nota,ꝙ populus primò cõuenit in ali- 23
qua Eccleſia vicina illi, in qua debet eſſe ſtatio:vt dictum eſt in
quarta

quarta parte ſub tit.de oratione.Nempè beatus Gregor.qui ſtationes in vrbe ordinauit xx.homil. Euangelij diuerſo tēpore in illis dicēdas declarauit,alias verò ſtomacho laceſſente aliis pronunciandas cõmiſit.De ſolennitate litaniarũ in vj.parte,ſub tit.
24 de rogationibus dictũ eſt. † Nota tamen ꝙ ſtationes fiunt propter præterita pericula. Litaniæ verò,quæ rogationes vel ſupplicationes interpretãtur,fiunt pro periculis euitandis,vt præmiſſum eſt.De ſolennitate ieiuniorũ,& de vigiliis Sanctorũ,dictum in vj. parte, ſub iiij. feria quartæ dñicæ de aduentu. Hoc etiam nota,quòd natale Dñi feſtum eſt patris,quia per eum filius innotuit mundo.In hoc enim apparuit charitas Dei,quod nobis dedit 1.*Ioan*.4.
filium ſuũ,ſicut dicit B.Ioannes.Feſtum tñ patris,feſtum eſt filij, & ſpiritus ſancti.In hoc enim,quòd dicitur verbum,intelligitur pater verbi,& etiã alia ratione:quia ſcilicet filius patrē manifeſtauit mũdo.Paſcha verò,eſt feſtũ filij:quia tunc Chriſtus à mor-
25 tuis reſurrexit,& verus Deus apparuit.Et nota, † quòd ſolēnitas Paſchæ antonomaticè,dicitur ſolēnitas ſolennitatum,ſicut dicitur ſancta Sanctorũ,& cantica Canticorũ:eò ꝙ alia ſancta,& alia cantica excedunt.Inde eſt,quòd omnes dies dominicos reciprocamus,id eſt,omnes dies dñicæ ſunt octauæ huius feſti. Dicitur etiam feſtiuitas feſtiuitatũ, tum quia prima eſt omnium feſtiuitatum : tum quia omnes hac dominica communicare debent.In quibuſdam tñ locis quodlibet magnum feſtum Paſcha vocatur, quaſi tranſitus:quia de vitiis ad virtutes trãſire debemus.Pentec. eſt feſtum Spiritus ſancti:& quælibet iſtarũ ſolennitatum eſt ſolennitas totius trinitatis:quoniam indiuiſa ſunt opera trinitatis, de conſec.diſt.iij.c.fin. Licet,vt præmiſſum eſt,quælibet iſtarum
26 magis vni,quã alteri approprietur.Non eſt etiam † ignorandum quòd populus Iſraëliticus tres principaliter celebrabat ſolēnitates.Primũ erat dies Paſchæ,ſiue dies azymorũ, quod eſt Paſcha, quia tunc Deus eos liberauit à poteſtate Pharaonis de ſeruitute Ægypti:& à percuſſione angeli linitis poſtibus de ſanguine agni immolati. Non enim fuit domus alicuius Ægyptij , vbi mortui non iacerent:niſi domus Iudæorum,vbi nullus mortuus eſt. Secundum erat Pentec.quia tunc ſuſceperunt legem, vt dictum eſt in vj.parte ſub ipſo feſto.Tertiũ ſcenopegia,in Septembri : quod ex Græco interpretatur , dedicatio ſiue fixio tabernaculorum. Populus enim Iſraëliticus quadraginta annis in tabernaculis habitauit , in cuius rei memoriam adhuc Iudæi hoc feſtum celebrant,quaſi in tabernaculis degentes. *Σκῆνος* enim Græcè , tabernaculum dicitur Latinè.Hæc feſta quæ ſeptem diebus protelabantur, præcipuè dicebantur:& ſabbatum quod interueniebat

dicebatur, ſabbatũ ſabbatorũ, id eſt, ſabbatum ſanctorum. Verũ † & ſuperaddiderunt & alia feſta ob euentus varios: vt encœnia, 27
quod celebrabant Hebræi in hyeme, ſ. in Octobri: & vocabant encœnia, nouam dedicationem templi. Νέον enim Græcè, dicitur nouum Latinè: vnde quandocunque aliquid nouum fuerit dedicatũ, encœnia vocatur. Nam & ſi quis noua tunica induitur encœniare dicitur. Nos autem duo illorum ſeruamus, ſ. Paſcha & Pent. ſed alia ratione quàm illi: ipſi enim celebrant Paſcha, quia tunc ab Ægyptiaca ſeruitute liberati ſunt: nos verò, quia tunc per Chriſtum redempti ſumus: illi celebrabant Pentec. quia tunc ſuſceperunt legẽ: nos verò quia tunc Spiritum ſanctũ accipimus. Itẽ illi ſuſceperũt legem in tabulis lapideis, ad duritiã cordis notandã extrinſecus ſcriptã, quoniã vſque ad ſpiritualem literæ intellectũ non pertingebant. Sed Spiritus ſanctus datus eſt lxxij. diſcipulis in corde digito Dei, ſpiritualẽ intelligentiã eis dictante. Scenopegiã etiam quodammodo celebramus in Aſcenſione Domini, quia per tabernaculum intelligimus corpus Dñi: in quo
*Pſal.*18. ſub humanitate diuinitas latuit: iuxta illud Pſal. In ſole poſuit tabernaculum ſuum. Hoc itaque tabernaculũ Chriſtus in mortali carne nõ figebat: quoniam exultauit, vt gigas ad currẽdam viã, diſcurrẽs de loco in locũ: vt ſuſceptum myſteriũ adimpleret: ſed tunc fixit & ſtabiliuit tabernaculũ, id eſt, corpus ſuũ, quando aſ-
Mat.vl. ſumptus eſt in cœlũ, ſedẽs ibi ad dexterã Dei patris: & requieſcẽs
*Pſal.*109. in patrimonialibus patris bonis, donec ponet inimicos ſuos ſca-
*Pſal.*67. bellũ pedum ſuorũ Hæc itaque tria feſta rectè in Euãgelio ſpiri-
*Zach.*9. tualiter celebramus. Nã iuxta Pſal. Chriſtus captiuã duxit captiuitatẽ: quando in Paſcha reſurgens, vinctos ſuos reduxit de lacu, in quo nõ erat aqua. Aſcẽdit in altũ, cùm in aſcenſione exaltatus eſt ſuper cœlos cœlorũ ad Orientẽ. Dedit dona hominibus, cùm in Pent. effudit de Spiritu ſancto, ſuper omnẽ carnẽ. Quarta verò feria poſt Dominicã de paſſione eſt de encœniis prout ibi dictũ eſt in vj. parte. Erant quoque & aliæ quatuor ſolẽnitates, nõ tamen ita ſolẽnes, ſicut præcedẽtes: videlicet ſabbatũ. feſtũ clangoris, feſtũ propitiationis, & Νεομηνία. Siquidem apud Hebræos neomenia dicta eſt: quia ſecundũ lunarẽ curſum menſes ſupputabãtur. Μῆνις Græcè, luna vocatur. inde Νεομηνία, id eſt, noua luna. Apud nos verò neomeniæ, ſunt Calẽdæ. Erãt apud Hebræos ipſi de Calendarũ, ex legali inſtitutione ſolẽne. Sanè Conſtanti-
nus † Imperator partes tranſmarinas petens: inuenit Euſebiũ Ce- 28
ſarien. Epiſcopũ virũ ſanctiſſimũ cui dixit: Pete à me, vnde Eccleſia tua ditetur: Ille verò reſpõdit, Eccleſia mea ſatis abũdat in diuitiis: ſed rogo te, vt mittas per partes mundi, & nomina ſancto-

rum

rum, & tempora paſſionũ,& ſub quibus, & qualiter,& in quibus locis paſſi ſunt reſcribas, quod factũ eſt. Et refert Euſeb. ꝙ quolibet anni die plus quàm quinq; milliũ ſanctorũ feſta cõcurrũt, excepta die calendarũ Ianuarij, quo intendebãt gẽtiles epulis,& ſolennitatibus,non ad martyrizandũ ſanctos,& Hier.dicit idẽ in Epiſtola, quæ ſuo Calẽdario præponitur.vnde Greg.dicit:Totus mundus plenus eſt ſanctis. & ſimiliter Haymo dixit de Angelis, ꝙ ſi quis creaturas ſpirituales videre poſſet, videret eas ebulire

29 in aëre ſicut minimos atomos in Solis ſplẽdore.† Et nota,ꝙ nullus adſcribendus, ſeu annumerandus eſt catalogo ſiue numero ſanctorũ,niſi per Ro.Pontificem : & niſi facta prius clara fide de illius vita,& miraculis,extrà de reliq.& veneratio.sãct.c j.extrà de teſtament.venerabili.Dicitur autem catalogus,ſermo, à κατὰ ꝙ eſt circa,& λόγος,quod eſt ſermo. * Et litania ſiue calẽdariũ, in quibus enumerantur Sancti per Rom. Eccleſiã approbati,dicitur vniuerſalis ſermo: cæterũ ſecundùm Decretũ cõcilij Africani.de conſ. d. j. placet. nulla memoria martyrũ probabiliter,ſiue ſolenniter accipiatur,niſi aut vbi corpus martyris,aut certè reliquiæ ſunt, aut vbi fuit origo habitationis, vel poſſeſſionis illius. Nam altaria, quæ per ſomnia, & inanes quaſi reuelationes quorumlibet hominũ vbicunque ſtatuuntur, omnino reprobantur. Item ſtatutũ eſt in concilio Aurelia.de conſec.di.iij.Epiſcopus,ꝙ Epiſcopus ſi infirmitate non fuerit impeditus, Eccleſia cui fuerit proximus puta Epiſcopali : die Dominica deeſſe non debet.Quæ

30 autẽ feſtiuitates†celebrãdæ ſint,patet ex concilio Lugdunen. de conſe.di.iij.c.j. extrà de fer.cap. fina.in quo ſic ſtatutum eſt.Dies Domini feriandi ſunt à veſpera in veſperam.Item feſtum natalis Domini, S.Stephani,S Ioannis Euangeliſtæ,Innocentiũ,S.Silueſtri,Circunciſionis, Theophaniæ, ſiue Epiphaniæ, Paſcha,cũ tota præcedenti, & ſequentibus hebdomadibus, Rogationes cum tribus diebus,Aſcenſio Domini, Pentecoſte, cum duobus diebus ſequentibus,S.Ioannis Baptiſtæ, duodecim Apoſtolorum,S.Laurentij,Feſtiuitates B.Mariæ, omnes dies dominici, dedicatio S. Michaëlis,dedicatio cuiuſlibet oratorij, feſtum omnium Sãctorum,S.Martini:Illæ feſtiuitates, ſcilicet ſanctorum canonizatorum,quas ſinguli Epiſcopi in ſuis eccleſiis cum clero, & populo decreuerint celebrandas. Reliquis verò feſtiuitatibus, quæ per annum ſunt non ſunt populi cogẽdi ad celebrãdum ſiue feriãdũ, nec prohibendi.Quot pſalmos,quot reſponſoria,quot lectiones & quare in feſtis dicantur,dictũ eſt in v.parte, ſub tit.de nocturnis.

31 Quædam † autem feſta dicuntur in totum duplicia,quædam ſimpliciter duplicia, quædam ſemiduplicia. Dicuntur quædam

duplicia in quibuſdã Eccleſiis, pro eo, quod reſpõſoria tã maiora quàm breuia:& verſus à duobus cãtantur, & quia omnia incipiẽda à duobus incipiũtur,& quia antiphonæ in matutinis & veſperis duplicantur:dicuntur enim completæ & ante Pſalmum, & poſt,ſicut eſt feſtum natalis Domini, S. Stephani protomartyris, S.Ioannis Euangeliſtæ,Circuncisio Domini, Epiphaniæ, Purificationis,Annũtiationis,Reſurrectionis, Aſcẽſionis, Pentecoſtes, S.Ioannis Baptiſtæ,Apoſtolorũ Petri & Pauli,S.Laurẽtij,Aſſumptionis B.Mariæ virginis,natiuitatis eiuſdem,& dedicatio Baſilicæ.Præmiſſa†quidem ſunt maiora duplicia feſta.Minora autem 32
duplicia feſta ſunt, ſecunda & tertia feria infra octauas reſurrectionis. Item, ſecunda & tertia feria infra octauas Pentecoſtes. Commemoratio S.Pauli Apoſtoli.Octaua Apoſtolorum Petri & Pauli,&Aſſumptionis:& quodlibet feſtum,quod vnaquæque Eccleſia duplex ordinauerit celebrari. Semiduplicia † autem feſta 33
ſunt,in quibus præmiſſa omnino non obſeruantur, ſed tantũ tertium,ſextum & vltimũ. Reſponſoria cantantur à duobus,nec incipitur à duobus, nec duplantur antiphonæ:licet verſus & breuia reſponſoria à duobus dicãtur:& ſunt hæc ſemiduplicia feſta Sanctorum,Andreæ, Nicolai, Luciæ, Thomæ Apoſtoli,Innocentiũ, octauæ Epiphan. Agnetis, Conuerſio S.Pauli, Agathæ, Mathiæ, Cathedra S. Petri, Greg. Auguſtini, Hieronymi, Ambroſij, Philippi & Iacobi,Marci Euangel.Inuentionis S. Crucis, Reuelationis S. Michaëlis, octaua Aſcenſionis, Ioannis ante portam Latinam,Barnabæ Apoſtoli, octaua S. Ioãnis Baptiſtæ, Mariæ Magdalenæ,Iacobi Apoſtoli, ad vincula S. Petri, octaua S.Laurentij, Bartholomæi Apoſtoli, & decollatio S. Ioannis Baptiſtæ, octaua natiuitatis B.Mariæ,Exaltatio S. Crucis,Matthæi Apoſtoli,Lucę Euangeliſtæ, Simonis & Iudæ Apoſtolorum, Martini, Ceciliæ Catharinæ, & alia ſecundùm conſuetudinẽ cuiuſcunque Eccleſiæ.Sanè igitur hæc varietas circa feſta ſeruatur:quoniã ſicut per Apoſtolũ ſtella differt in claritate à ſtella : nec etiã erit reſurrectio mortuorum.Cùm autẽ ſecundùm B. Dionyſiũ Eccleſiaſtica hierarchia,repræſentet aliqualiter in ſuis actionibus,ſeu ordinationibus cœleſtẽ hierarchiã, in qua ſancti ſecundùm diuerſitatẽ meritorum ſuorum diſponuntur : ideò ad hoc repræſentandum varietas diuerſorũ officiorum in noſtra Eccleſia reperitur. Quæ igitur†feſta in toto duplicia, & quæ ſemiduplicia dici debeant, 34
liquidò patet ſecundùm myſticum intellectum. Nam ſecundùm ſanctos viſio Dei erit præmiũ omnium beatorum : quæ quidem viſio erit maior vel minor in omnibus,ſecundùm quod hîc poſiti magis vel minus in charitate,quæ eſt radix omniũ meritorum

profe

profecerint. Veruntamen ſunt quædam ſpecialia merita:quæ ſecundùm aliqua ſpecialia præmia habẽtibus alia merita in futura gloria conferentur.Vnde ſpeciale pręmiũ ſupereſſentiale reddetur Martyribus,Doctoribus & Virginibus,quod præmium aureola dicitur:ita quod quantum ad hoc aliqui ſancti duplex habebunt præmium,ſ. eſſentiale,quod dicitur Dei viſio:& accidentale,aureola : & ſecundùm hæc feſta ſanctorum poſſunt dici maiora vel minora,ſ. in quibus præmiorum rationes magis vel minus reperiri poſſunt. Quia igitur B. Virgo inter omnes ſanctos ſublimiori præmio potitur, quantum ad præmium eſſentiale:& rationes etiam accidentalium præmiorum ſibi competunt: ideò eius feſtum totum duplex dicitur eſſe:ſic eſt etiam in feſtiuitatibus ad honorem Chriſti ſtatutis. Quia verò poſt eos Angeli ſecundum obtinent locũ:& poſt illos Apoſtoli & Martyres,& poſt ipſos alij:ideò ſecundùm eorum plura vel pauciora eſſentialia,& accidentalia præmia ipſum feſtum, vel totum duplex : vel ſemiduplex vel ſimplex debet ab Eccleſia militãte,quæ veſtigia triũ-
35 phantis imitatur,conformiter celebrari. † Quandoque verò alia conſideratione dicuntur feſta duplicia:quando, ſ.eadem die duo feſta concurrunt:& tunc minus cedit maiori.Nam die illa de feſto excellentiori officium celebratur: & de minori fit ſolummodo commemoratio & illius officium ad diem ſequentem reſeruatur : ſicut fit de beatis Petro & Paulo.Si ergo eadem die plura feſta concurrant,& omnes ſunt martyres,illius qui inter eos maioris erit nominis,officium celebretur.Si verò alter confeſſor & alius martyr, vel martyres:ſi cõfeſſor maioris ſit nominis, quàm martyr,vel priuilegiatus:vt B.Martinus,& cuius generaliter officium inſtituit Eccleſia,dicendũ eſt officiũ de confeſſore & commemoratio facienda eſt de martyre : ſin autem celebrandum eſt de martyre. item ſi feſtũ Andreæ veniret in prima Dominica de
36 aduentu : fiet in ſecunda feria. Idem dicimus† de quolibet feſto Apoſtolorum & Martyrum, ſi occurrerent in primis Dñicis priuilegiatis:itẽ ſi feſtũ habẽs vigiliam contingit in feria ſecunda: celebratur officiũ de vigilia : & ieiunatur in ſabbato præcedenti, extrà de obſer.ieiu.c. j. Si autẽ in quacunque alia Dñica à priuilegiatis,id eſt, quibus hiſtoriæ appropriatæ inueniũtur, euenerit feſtũ Apoſtoli vel alicuius præcipui martyris, vel alterius ſancti qui propriũ habeat officiũ, attendendũ eſt, vtrũ ſequens hebdomada ſiue ſinguli dies ipſius propriũ habeant officiũ:quod ſi habent,fiet officium de Dñica,& feſtũ ſancti fiet in ſecunda feria:ſi verò non habent,fiat officiũ de feſto in Dñica : & officiũ Dominicę fiet in ſecunda feria:& ſic Dominica quandoque cedit feſto,

quandoque econuerſo. Circa vigilias † ſanctorum, quare ſic vocantur,& vnde ortum habuerunt, dictũ eſt in vj. parte, ſub quarta feria tertiæ hebdomadæ aduẽtus. Porrò circa feſta, quę in ſeptuageſima ſeu in tẽpore paſſionis ſiue ante illud occurrũt, ſicut eſt feſtum S. Agathæ, cathedra S. Petri, S. Mathiæ, Annuntiationis Domini, feſtũ S. Gregorij, feſtum etiam patroni cuiuſlibet Eccleſiæ, ſi acciderit, vel anniuerſariũ illius, vel Paſcha alicuius, annotatiuum generaliter dicimus, quod cantica laudis, ſ. Te Deum laudamus, Gloria in excelſis Deo, & Ite miſſa eſt, in illis debent cantari, & omnia quæ cãtarẽtur in illis, ſi in aliis tẽporibus contingerent præter allelu-Ia, quoniã feſta huiuſmodi ad tẽpus Paſchę pertinere noſcũtur. Sed quare nõ dicitur tunc allelu-Ia, ſicut alia cantica lætitiæ? Reſpondeo, quia illud eſt magis cãticũ lætitiæ, quàm alia, quæ ſunt magis obſeruationes, ſeu gratiarũ actiones, quàm cãtica lætitiæ. Licet & in illis ſit aliqua lætitia, præſertim in cãtu. Si verò opponatur: ꝙ Gloria in excelſis, quod eſt proprium natalis Domini, & Ite miſſa eſt, quod eſt canticũ ſeu laus reſurrectionis, & Te Deum laudamus, quod ſignificat lætitiam pro drachma inuenta, non debeant in feſto annuntiationis Dñi cantari, pro eo quod præmiſſa in aduẽtu Dñi nondum ſua tempora habeant, quia Dñs nondũ ea in rebus humanis fuerat proſecutus. Reſpondent, qui ſolennizare contendunt, quod hoc feſtũ eſt omnium feſtorũ Chriſti quaſi fons & origo ſeu initium: quoniam & ſi natale Dñi vel paſſio vel inuentio drachmæ nondum erant in re, vel in tempore, habebantur tamen in ſpe: quoniam in ſpe eorum prodigia præcedebãt. Annotatiuum † Paſcha vocatur, 38
quãdo aliquis diem, quo baptizatus eſt, celebrat annuatim, quod fortè ſumitur à gentilibus, qui diẽ, in quo ad miſeriam naſcebantur, natalitium obſeruabant: in qua celebratione officium Paſchę debet cantari, pręter allelu-Ia: ſi in tẽpore quadrageſimæ contingat. Et nota, quod hæc tria, ſ. Te Deum laudamus, Gloria in excelſis Deo, & Ite miſſa eſt, ſeſe cõcomitãtur, & eſt ratio: Nã Gloria in excelſis, ſignificat illud ineffabile gaudium, quod Angelus paſtoribus nuntiauit, dicens: Annuntio vobis gaudium magnum, quia natus eſt vobis hodie Saluator: Ite miſſa eſt, quod eſt dictũ, ite ad propria, miſſa eſt conſummata: deſignat acceſſum paſtorũ ad locum natiuitatis Chriſti dicentiũ adinuicem poſt Angelicã annuntiationem: Tranſeamus vſque ad Belthleem, & videamus hoc verbũ, quod factũ eſt. Quia ergo poſt annuntiationẽ Angeli ſecutus eſt paſtorum acceſſus: ideò meritò quãdo ſacerdos dicit: Gloria in excelſis Deo, in quo ad prædictũ Angelũ repræſentat, debet etiã dici, Ite miſſa eſt. Similiter quando hæc duo dicuntur, vel

vel omittuntur: Te Deum laudamus, ad nocturnos dicitur vel omittitur, quoniam ibi gaudiũ & laudes cœli & terræ, creatoris & creaturæ, capitis & membrorum ſignificantur, ſicut in Gloria in excelſis Deo: cœlum & terra, creator & creatura, caput & mẽbra, cum laude & gaudio nominantur, imò ferè omnia, quæ ibi implicitè cõtinentur, hîc explicitè ponuntur: meritò igitur quando illud dicitur, hoc nõ debet omitti. Verũtamen nõ ſemper præmiſſa ſe concomitantur. Nam in feſto cathedræ B. Petri, etiam ſi occurrat in quadrageſima, quædam eccleſiæ dicunt, Te Deũ laudamus, cæteris laudibus tacitis: quia hoc cantico vti ſolemus ad intronizandos Epiſcopos in ſedes ſuas: & B. Petrus eadem die fuit in cathedra Antiochena intronizatus. Itẽ in cœna Domini diſcitur Gloria in excelſis, & Ite miſſa eſt, ſi Epiſcopus adſit, & chriſmatis celebret officiũ. Et in ſabbato ſancto dicitur, Gloria in excelſis, ſed non Ite miſſa eſt. In ipſis tamen diebus non dicitur: Te Deum laudamus. Item in die natiuitatis dicitur, Gloria in excelſis, in prima Miſſa, ſed Ite miſſa eſt, non dicitur: ne populus licenciatum ſe credens, non audito matutino diſcedat: & propter hoc etiã quidã tunc reſeruãt finalẽ collectã primæ Miſſæ, donec matutinæ expleantur, cõcludentes poſteà Miſſam ſub, Benedicamus Domino: ſed alia ratio ponitur in quarta parte, ſub ti. de oratione nouiſſima. Secũdam etiam Miſſam eodem modo finiunt. In quibuſdam tamen eccleſiis dicitur tunc: Ecce completa ſunt omnia, nec datur populo licentia recedẽdi, vt ſciat ſe debere tertiã Miſſam audire, in qua demum dicitur, Ite miſſa eſt. In aliis autem, in quibus fit officiũ Ambroſianũ in tempore quadrageſimæ nullius ſancti feſtiuitas celebratur, ſed tantùm cõmemoratio fit, & idipſum antiqua decreta in aliis eccleſiis ſeruari iubebant: & antiquitus cõmuniter ſic fiebat. In aliis quoque eccleſiis prius ſanctificatur, quàm Euangeliũ legatur vel cãtetur. xxxiiij. q. iiij. non oportet, & c. ſeq. De officio feſtorũ, quæ tempore aduentus occurrũt,
39 dictum eſt in vj. parte, in tit. de tempore aduentus. De feſtis † verò reſurrectionis, vſque ad octauã Pente. hæc regula generaliter in quibuſdam eccleſiis ſeruatur, quòd in omnibus ſanctorum feſtis cantatur hiſtoria: Beatus vir. hoc in Apoſtolis, Martyribus, Confeſſoribus, & Virginibus, hoc in vno & in pluribus frequentatur. Vir enim iſte beatus Chriſtus eſt ſecundũ regulam Ciconij caput & mẽbra. Hic eſt enim martyr, de quo dicitur in antiphona: Filiæ Hieruſalem quem ſecundùm caput coronauit Dominus ſtola immortalitatis, in hoc tempore ſolennitatis & lætitiæ, & ſecũdùm membra poſteà coronabit in illo tempore, quod per iſtud ſignificatur, quod erit æternitatis & gloriæ, hic enim eſt qui

loqui

loquitur in officio,quod hoc tempore frequentatur,ſcilicet,Protexiſti me Deus. Hic eſt vitis vera: & ſancti ſunt palmites, ſicut dicitur in Euang. Ego ſum vitis vera,Ioan.15. cap.quod ſimiliter hoc tempore frequentatur: & ſecundum præmiſſa patet, quòd etiam in feſtis duorum vel plurium ſanctorum,debet dici in prædicta antiphona, Filiæ Hieruſalem, venite & videte martyrem, ſcilicet Chriſtum,& non martyres,& alia in plurali,ſicut faciunt quidam. Frequentamus autem hoc tẽpore in feſtiuitatibus Sanctorum identitatem officiorũ,eò quòd in ſuo ſignificato, idẽ erit denarius omniũ: & quia tunc glorificati erimus, vnũ cũ Chriſto,
hoc tẽpore glorificato. Sed quæritur, † quare in tẽpore paſchali 40
non celebramus vitã ſanctorũ, qui cum Chriſto ſurrexũt: vel cũ eo cœlos aſcenderunt? debemus enim de illorum glorificatione gaudere & ſolemnizare, ſicut & de aliis ſanctis, cum certi ſumus eos cœlos aſcendiſſe. Reſpondeo, quod ideò non ſolennizamus, quoniam ad inferos deſcenderunt.Solennizamus enim Sanctorũ natalitia,quando videlicet cœlo nati ſunt,vt præmiſſum eſt, non quãdo inferno:de quo dictũ eſt in vj. parte ſub paraſceue. Poteſt etiam dici,quòd de glorificatione illorũ in anima in Paſcha, vel ſaltem in Aſcenſione feſtare debemus: ſed non poſſumus, propter authoritatẽ officiorum illorum dierũ. Obumbraretur enim ſolennitas illorum authoritate maioris ſolẽnitatis: quoniam veniente Principe ceſſat Magiſtratus:& ideò ſtatutũ fuit,vt per alia tempora anni diebus, quibus eis dedicatæ fuerint eccleſiæ feſta illorum celebrentur. Vel ſecundùm Bedam,in dedicatione eccleſiæ in qua nouẽ lectiones dicũtur, fit feſtũ de illis,ſicut & feſtum S.Ioannis Baptiſtæ fit ad finem Auguſti: qui tamen circa Paſcha mortuus fuit,& feſtũ B.Iacobi Compoſtellæ in Iulio: qui tamen fuit tempore Paſchali occiſus. Beatus quoque Petrus Apoſtolus fuit incarceratus hoc tempore. Facta eſt enim prædictorum feſtorum mutatio,quia tanta erat feſtiuitas Principis omniũ, quòd non poterãt tunc celebrari ſolennitates ſatellitum: iuxta illud:
Cede Maiori.Veruntamen † feſta ſanctorũ veteris teſt. vt Abra- 41
ham, Iſaac, Dauid,Daniel & aliorum per Græciam & apud Venetias coli dicuntur,& ibi habere eccleſias:de Machabęis dicitur prout ſub iſto feſto dicetur. Circa octauas notãdũ eſt,quòd octauam diem Leuiticus liber inſinuat,dicens: Dies octauus erit ce-
leberrimus atq; ſanctiſſimus. Sanè † octauæ ſanctorum ideò ce- 42
lebrantur: quia ſicut primus dies ſignificat natiuitatem eorum, ſcilicet qualiter naſcuntur cœlo,& in ſocietatem Angelorum & ſanctorum Patrũ,quando animæ eorum à corporibus ſeparantur, ita in octauis recolẽtes reſurrectionem corporũ congratulamur

reſur

43 reſurrectioni eorum. Et attende, quod quorundã † ſanctorum celebrantur octauæ, ne hoc myſterium lateat: non autem omnium: ne vileſcat. Si enim non valemus omnia feſta celebrare ſanctorũ, quantò minus octauas eorum? Si igitur aliorũ ſanctorum octauæ ſolennes ſunt, quantò magis ſancti ſanctorũ, ſcilicet Domini natiuitatis, octaua ſolennis erit? Videtur autem, quòd natiuitas Domini non habeat octauã, quia illa tendebat ad mortem. Obitus enim Sanctorum ideò habent octauas, quia tunc ipſi naſcuntur ea natiuitate, quæ eſt ad vitam æternã. Poſt illam enim natiuitatem, quæ eſt in morte, ſperanda eſt gloria reſurrectionis, quæ datur in octaua: non poſt natiuitatem, quæ eſt ad mortem. Secundùm hoc etiam videtur, quòd natiuitas B. Mariæ, natiuitas beati Ioannis Baptiſtæ, non habent octauã, nec etiam reſurrectio domini, in qua dominus recepit ſtolã corporis, quæ generaliter omnibus fidelibus dabitur in octaua: Iam enim ipſa reſurrectio domini facta erat in re. Quia † igitur diuerſæ eccleſiæ in diuerſis
44 feſtiuitatibus octauas celebrant: ideò ne illas reprehendere videamur: dicimus, quòd duplex eſt octaua: ſcilicet reuerentiæ ſiue venerationis, ſeu deuotionis, & inſtitutionis. Octaua reuerentiæ, eſt feſtiuitatum Paſchæ, Pentecoſtes, Natiuitatis B. Virginis Mariæ, & beati Ioannis Baptiſtæ: celebrantur enim octauæ eorum pro ſola deuotione, non pro alio myſterio. Octaua etiam deuotionis eſt in ſanctis patronis eccleſiarum, & de S. Nicolao, & de beata Maria Magd. & ſimilibus, qui octauas non habẽt: ſed quædam eccleſiæ ob deuotionem eas faciunt. Octaua verò inſtitutionis, quadripartita eſt: quia eſt octaua ſignificationis, ſuppletionis, alterius negotij, ſignificationis & futuræ glorificationis. Octaua † ſignificationis eſt, vt octauæ Sanctorum vigilias haben-
45 tium: & feſtum dedicationis eccleſiæ, quod fit in ſignũ, quod dedicabitur eccleſia, id eſt, extrema & pleniſſima dedicatione, dedicabitur tunc, id eſt, copulabitur Chriſto: dedicari enim, eſt copulari: & octauæ martyrum, quia ipſi per ea quæ paſſi ſunt, & ex eo, quòd hanc vitam pro nihilo habuerunt, oſtenderunt, quòd erat vita immortalis. Vnde octauæ Innocentium poſſunt dici octauæ ſignificationis: quia per eas reſurrectio noſtra ſignificatur: prout ſub feſto illo dicetur, & etiã octauas beatorum Petri & Pauli, & quorumdam ſanctorũ, quę ſignificãt ſtolã ſecundã, ſcilicet glorificationem, quã in octaua ætate habituri ſunt. Sed quare ob ſimilem etiam cauſam non obſeruatur ſeu celebratur octaua paſſionis Domini? Sicut enim Chriſtus qui eſt Sol iuſtitiæ natus eſt, nõ propter ſe, ſed vt lux noſtris mẽtibus qui eramus in tenebris, appareret: ſicut etiam baptizatus eſt, nõ propter ſe: ſed vt noſtra

pecca

peccata lauaret : ſic mortuus eſt,non propter ſe,ſed vt nos moreremur peccato,per quod nos liberaret à morte. Reſpondeo ideò quia ſuperueniens feſtũ lætitiæ obumbrat, & abolet commemorationem triſtitiæ. Prætereà, licet reddatur ratio,quare præmiſſæ octauæ fiant: non tamen vſquequaq; in ſimilibus exigitur, quod octauæ fiant:Nam Chriſtus fuit circuncifus carnaliter, vt circuncidamur ſpiritualiter: ieiunauit, vt ieiunemus : pedes lauit,vt lauemus. Nec tãtum octauam iſtorũ aut ſimilium celebramus,ſed & octauæ ſanctorũ ob cauſam diſſimilem celebrãtur, vt præmiſſum eſt. Rurſus diſſimilem habet cauſam octauæ Paſchalis ſolennitas:cui non fit octauæ myſterium vel miniſterium. Octaua tamen additur propter octo beatitudines quæ in illa ſolẽni octaua percipiũtur,prout dictũ eſt ibi:& etiã octaua Pent.quę & ideo celebratur,vt operũ ſancti Spiritus conſummatio declaretur. Eſt etiam omnium† octauarum ratio generalis:quia,ſcilicet, octaua 46
redit ad caput, quod eſt de beatitudinibus. In libro de doctrina Chriſtiana aſſerit Aug. Idémq; dies primus eſt, & octauus, ſcilicet dominicus:& ideò reſurrectio domini dicitur facta in octaua, id eſt,in die dominica. Idcircò igitur obſeruatur celebritas octauarum, vt reuertamur ad primũ innocentiæ ſtatũ, in cuius innocentiæ recordatione,in octauo die circuncifio agebatur, vt mens circuncifa fieret ab omni carnali contagione.Octaua † ſuppletio- 47
nis,eſt octaua natiuitatis domini:quia in ea ſupplemus quod minus factũ eſt in feſto natiuitatis. Quia enim in natiuitate multũ actum eſt de partu,& parũ de parturiente: ideò in octaua plenius agitur de parturiente, quod apparet in reſpõſoriis, & antiphonis laudũ,& in diurno officio ipſius octauæ : & ob ſimilem etiã cauſam celebratur octaua Epiphaniæ. Octaua alterius rei ſignificationis eſt,ſimiliter octaua natiuitatis:prout ibi dictũ eſt, & octaua Agnetis. In illa enim repræſentat, quod beata Agnes octaua die viſa eſt glorioſa à quibuſdã fidelibus: prout ſub illo feſto dicetur.Octaua futuræ glorificationis eſt,vt octaua obitus cuiuslibet ſancti.Itẽ nota,quod tantũ beatus † Stephanus & Laurentius 48
habent inter martyres octauas inſtitutionis: ſolus verò B.Martinus inter confeſſores.De octauis Paſchæ & aſcenſionis & natalis domini,dictũ eſt in vj.parte,ſub tit.de Paſcha. Licet autẽ regulariter in octauis feſtiuitatũ fiat in miſſa officiũ ſicut in ipſis feſtiuitatibus,pro eo ꝙ in octaua eadẽ die cũ ipſo feſto cenſetur: hoc tamẽ fallit in octauis Apoſtolorũ Petri & Pauli,in quibus dicitur officium de martyribus. Licet enim vna & eadem die ambo paſſi fuerint:nõ tamen eadẽ die de vtroq, in eccleſia ſolẽnizatur:prout ſub eorũ feſto dicetur.Ideóq; vtriuſq; officium nequit in octaua

fieri,

fieri, cùm vnā diē duntaxat ambo habeant pro octaua. Oportuit ergo, quod in eorū octaua aliquod cōmune officiū inueniretur: & ideò quia eorū martyriū maximi fuit meriti: officiū dicitur de martyribus, quāuis de vtriuſq; præcipuis actibus mentio in ipſo officio habeatur. Fallit etiā hoc in octauis B. Laurētij, in quo tria præcipuè valdè cōmendabilia fuerūt, videlicet pietas, in eleemoſynis: firma ſtabilitas, in fidei confeſſione: & martyrium ſpeciale. De primo agitur in vigilia, de ſecūdo in feſto: & ideò de tertio
49 agi oportuit in octaua. Verùm licèt † eccleſiaſtica officia ab aduētu dñi, quod eſt tēpus renouationis, inchoari in proœ. vj. partis dixerimus: in hac tamen parte ſimplicius incedētes Calendarium proſequemur à menſe Ianuarij inchoādo de aliquibus anni feſtiuitatibus ſeriatim aliqua ſpecialia opponētes, videlicet de ſanctis Fabiano & Sebaſtiano. De S. Agnete, de cōuerſione S. Pauli, de S. Iuliano, de S. Agatha, de purificatione beatæ Mariæ, de cathedra ſancti Petri, de Annuntiatione beatæ Mariæ, de ſanctis Philippo & Iacobo, de inuētione ſanctæ Crucis, de reuelatione ſancti Michaëlis, de ſanctis Geruaſio & Prothaſio, de S. Ioanne Baptiſta, de ſanctis Petro & Paulo, de feſto ſeptem fratrum, de ſancto Iacobo Apoſtolo, de ſeptem dormientibus, de ad vincula S. Petri, de Machabæis, de inuentione S. Stephani, de trāsfiguratione domini, de S. Laurētio, de Aſſumptione beatæ Mariæ, de S. Bartholomæo, de decollatione S. Ioānis, de ſanctis Felice & Audacto, de natiuitate beatæ Mariæ, de exaltatione ſanctæ Crucis, de ſancto Matthæo Apoſtolo, de ſanctis Mauricio & ſociis ſuis, de beato Luca, de Simone & Iuda, & de feſto omniū ſanctorū, de officio mortuorum, de ſanctis quatuor coronatis, de ſancto Martino, de ſancto Andræa, de S. Nicolao, de venerabili Beda presbytero, de S. Thoma Apoſtolo: de feſtis ſanctorū Stephani & Ioannis Euangeliſtæ, de Innocentibus, de Apoſtolis, de Euangeliſtis, de Martyribus, de Cōfeſſoribus, de Virginibus, de officio feſti dedicationis eccleſię.

ANNOTATIO.

* Fetiando.) Etymologia verbi num aliundè duci poſſit, ipſe videris. Feriæ enim ἑορτή, ſiue τελετή, Græco verbo, videntur potius dictæ à feriendis victimis: vel ab epulis ferendis: qui dies erant ceſſationum ac opere: quibus epulæ fiebant ex pecorum, frugumque prouentibus. N D.

ADNOTATIO.

* Sermo.) Κατάλογος, natū à verbo, καταλέγω deligo, cōſcribo, & centurio. Item cenſeo, exiſtimo, numero & loco habeo, quod Latinè dicitur, numero, ſiue mauis à verbo, καταλέγομαι, recenſeo & numero. Erit igitur, κατάλογος, legio, cohors, enumeratio, recenſio,

cenſio, numerus. In qua poſtrema ſignificatione accipitur, prouerbium illud, ὑπὲρ τὸν κατάλογον ζῇ, vltra catalogum viuit: de eo, qui iuſtum & præſcriptum annorum numerũ præteriret. Dictionem autem κατὰ, author ineptè vertit, pace tanti viri. N. D.

SVMMA.

1 *Fabiani & Sebaſtiani, quale officium.*

De ſanctis Fabiano & Sebaſtiano. CAP. II.

IN feſto beatorum Fabiani & Sebaſtiani duplex † collecta in 1
quibuſdã Eccleſiis dicitur, & inſolito more vtraque ſub vno, per Dñm noſtrum terminatur: tum quia ab ipſo vnico Dei filio Ieſu Chriſto mediante, ambo ad palmam martyrij peruenerunt: tum etiã quia licet diuerſis paſſi fuerunt temporibus: Eccleſia tñ propter ingẽtia vtriuſque merita, vtrique pariter & principaliter ſolennizat: & vtramq; collectam vno, eodémque fine concludit.

SVMMA.

1 *Agnetis feſtum, caret octauis inſtitutionis. Et eius diei officium.*

De ſancta Agnete. CAP. III.

FEſtum † B. Agnetis, caret octauis, ſ. inſtitutionis: habet tamen 1
octauam alterius negotij ſignificationis: vt iam dictum eſt in procemio. Quod ergo dicitur in Calendario Agnetis ij. non dicitur propter hoc, quòd illud ſit feſtum octauarum eiuſdem in Eccleſia pronuntiatur, nec in Calendario ſcribitur octaua: ſed eſt alia ſolennitas de eadem repetita propter miraculum quoddam quod in octaua die poſt eius obitum cõtigit ad tumulum illius, parentibus ſuis plorantibus. Intelligitur ergo Agnẽtis. ſecundo, ſcilicet feſto, vnde melius diceretur ſecundo Agnetis de hoc etiã dictum eſt ſub quarta ſub ſymbolo. Quia † verò Præfecti filius 2
eam adamauit, ideò rectè in eius feſto cantatur introitus: Me expectauerunt peccatores.

SVMMA.

1 *Paulus conuerſus eſt eodemnet anno, quo Chriſtus paſſus.*

2 *Pauli conuerſio cur potiſſimum celebretur, & eius diei officium, & num. 3.*

De conuerſione ſancti Pauli. CAP. IIII.

COnuerſio † S. Pauli Apoſtoli facta eſt eodẽ anno, quo Chri- 1
ſtus paſſus eſt, & Stephanus lapidatus, anno quidem non naturali, ſed emergenti. Nam Chriſtus paſſus eſt octauo Calendas Aprilis. Stephanus eodem anno tertio die Auguſti lapidatus eſt. Paulus verò octauo Calendas Februarij conuerſus eſt. Eius autem conuerſio potius, quàm aliorum ſanctorum celebratur triplici ratione. Primò, † propter exemplum, ne quiſquam quantumcunque peccator deſperet de venia, quando tantum in cul-

pa

pa conſpicit poſtmodum talem fuiſſe in gratia. Secundò, propter gaudium. Sicut enim Eccleſia magnam habuit triſtitiam in eius perſecutione: ita maximam habuit lætitiam de eius conuerſione. Tertiò, propter miraculum quod Dominus in eo oſtendit: dum de ſæuiſſimo perſecutore fecit fideliſſimum prædicatorem.

3 In † hoc feſto dicitur epiſtola: Saulus adhuc, quæ eſt Act.9.cap. Et Euangelium: Dixit Simon Petrus ad Ieſum, quod eſt Matth. 19.cap. Dicitur etiam ad horas capitulum. Erat quidam diſcipulus. Act.9.cap.

SVMMA.

1 *Iulianus, Cenomanenſis Epiſcopus. Et quot prætereà Iuliani.*

De ſancto Iuliano. Cap. V.

1 IVlianus † iſte cuius feſtum fit quinto Calendas Februarij, fuit Epiſcopus Cenoman. Qui Simon fuiſſe dicitur, quem Dominus à lepra mundauit, & qui Deum ad conuiuium inuitauit. Hic etiam dicitur eſſe ille Iulianus, qui ab itinerantibus pro inueniendo bono hoſpitio inuocatur, eò quòd in domo eius fuit Dominus hoſpitatus. Alij dicunt, quòd eſt ille, qui patrem & matrem occidit, de quo ſequitur. Fuit quoque & alius Iulianus de Almania, qui deſiderio martyrij ſe vltrò perſequẽtibus offerebat. Vnde Criſpanus conſularis eum iuſſit occidi, quod ipſe Iulianus audiens ſtatim foras proſiliit: & quærenti ſponte intrepidus ſe opponens protinus ictum ferientis excepit. Fuit inſuper alius Iulianus frater beati Iuliani, qui templa idolorum permiſſu Theodoſij Imperatoris vna cum fratre deſtruebat: ad cuius verbum homo viuus ſuper plauſtrum mortuum ſe fingens mortuus eſt. Fuit etiã quartus Iulianus, qui vtrumque parentem neſcius occidit: ſed poſt multam pœnitentiam ſub ſpecie mendici leproſi recepit in domo ſua Angelum, à quo audire meruit, quod Dominus ſuam pœnitentiam acceptaſſet. Fuit etiam quintus Iulianus non ſanctus, ſed apoſtata ſceleratiſſimus. Primò enim fuit monachus, deinde Imperator Romanus, vt dicetur ſub feſto inuentionis ſanctæ Crucis.

SVMMA.

1 *Agatha feſtum, & officium.*

De beata Agatha. Cap. VI.

1 BEata Agatha † poſt multa tormenta in carcere mortua eſt, ad cuius caput in tumulo poſita eſt viſibiliter tabula per Angeli miniſterium, in qua ſcriptum erat: Mentem ſanctam ſpontaneam, honorem Deo & patriæ liberationem. Ideóque conſuetudo inoleuit, cum tabula eius imaginem continente fieri proceſſionem.

SVMMA.

1 *Maria primatum obtinet inter ſanctos.*
2 *Mariæ quatuor principalia ſunt feſta.*
3 *Maria fuit in vtero ſanctificata.*
4 *Mariæ conceptio num approbanda,& ſolenniter celebranda.*
5 *Mariæ purificatio, eſt duplex feſtum,& num.6.*
7 *Maſculi corpus in xl. dieb. fœminæ autẽ in lxx.diebus animatur.*
8 *Dominus cur præceperit puerũ xl. die offerri in templo.*
9 *Purificationis feſtum, ſequitur feſta natalia,merito.Et quod Dominus fuerit in templo præſentatus duplici myſterio,& num.10.*
11 *Purificationis Mariæ ſolennitas, vbi,& quo tempore,& cur fuerit primum inſtituta.*
12 *Purificationis proceſſio,quid ſignificet,& à quo inſtituta,num.15. Et cur in ea ferantur cerei ardentes, num.14.16.*
13 *Cãdela accẽſa,quid ſignificet.* 17. *Purificatio Mariæ caret octauis.*

De Purificatione ſanctæ Mariæ. Cap. VII.

INter cunctos ſanctos glorioſa Dei genitrix † virgo ſemper 1
Maria primatũ obtinet,vtpote quæ eſt ſanctis dignior, & excellẽtior vniuerſis, extrà de pœnit.& remiſſ. noua. In cuius honore eccleſia in iiij.anni temporibus,quatuor † ſolẽnes celebrat 2
feſtiuitates,videlicet Annunciationem,Aſſumptionẽ,Natiuitatẽ & Purificationem. Omni enim tempore ipſam in memoria habere debemus, quæ omni tempore ad filium ſuũ pro nobis peccatoribus intercedit: quarum duæ ſunt ſibi & Domino noſtro communes, ſcilicet Purificatio & Annunciatio. Hæ autem quatuor feſtiuitates,fiunt ſecundùm quatuor benedictiones, quæ in ipſius Virginis ſalutatione cõtinentur.Prima eſt,Aue Maria gratia plena, quæ primæ feſtiuitati cõpetit, ſcilicet Annunciationi, quando videlicet eam Angelus ſalutauit,de Spiritu ſancto concepit,facta gratia plena.Secunda eſt,Dominus tecũ, quæ cõpetit Aſſumptioni, qñ videlicet aſſumpta eſt in cœlum,quia tunc fuit cum Domino ſuo,id eſt,filio,vt eſt Dominus. Antè enim nõ viderat eum Dominum ita manifeſtè in ſe. Tertia benedictio eſt: Benedicta tu in mulieribus,quę cõpetit natiuitati,quia tunc † eſt 3
nata mulier in vtero ſanctificata. Nulla enim mulier fuit in vtero ſanctificata:& ideò dicta eſt caſtrũ, propter ſingularitatẽ,quia nunquam dæmones caſtrũ illud fregerunt. Quarta benedictio eſt:Benedictus fructus ventris tui, quæ congruit quartæ feſtiuitati,ſcilicet Purificationi,quia tunc obtulit illũ benedictũ fructũ in templo.Quidam etiã faciunt quintũ feſtum,ſcilicet de † con- 4
ceptione B.Mariæ,dicentes, quod ſicut celebratur de morte ſanctorum,non propter mortem, ſed quia tunc recepti ſunt nuptiis æternis,ſimiliter poteſt celebrari feſtũ de conceptione:non quia

ſit concepta, [redacted] ſed quia mater Domini eſt concepta: aſſerentes hoc fuiſſe reuelatū cuidā Abbati in naufragio conſtituto, quod tñ non eſt authenticū: vnde non eſt approbandū, [redacted] de cōſec. diſt. iiij. firmiſſimè. [redacted] ſanctificata fuerit in vtero: ſicut & Hieremias & ſanctus Ioan. Baptiſta, quare meritò natiuitas eius, & beati Ioan. Baptiſtæ celebrātur. Natiuitas dico ex vtero: qñ videlicet in lucem ſeu in mundū prodierunt. Sed natiuitas eorum in vtero ſcilicet, quando infuſæ ſunt animæ in corporibus eorum non celebratur, vt præmiſſum eſt. Sextum etiam feſtū eſt feſtiuitas parentis, ſcilicet feſtum natalis, ſed quoniā tunc eſt etiam ſimul feſtum filij, quod plenū exigit officiū: ideò nō ſolennizatur de illa, niſi vſque in octauas: tunc verò ſic, vt iam dictū eſt in proœmio. Septimum quoque feſtum eſt beatæ Mariæ ad martyres: de quo ſub feſto omniū ſanctorū dicetur. Quia verò feſtū Purificationis ſecundū huius vij. partis diuiſionē in ordine temporis alia feſta Virginis præcedit, idcircò hîc de illo dicamus. Eſt autē hodie duplex fe-
5 ſtum. Primò, quo † ad partū, quod dicitur feſtum Ὑπαντῆς, id eſt, obuiatio: quia in illa ſolēnitate Anna prophetiſſa & Simeon obuiauerunt beatæ Mariæ venienti filium ſuū Chriſtum in templū offerre. Ὑπαντὴ enim Græcè dicitur, obuiatio Latinè, ab ipſo quod eſt ire, & anti quod eſt contrà. Aduentus Domini in templum ſignificat aduentū eius in Eccleſiā, & in mentem cuiuſlibet fidelis animæ: quæ eſt templū ſpirituale. Hunc aduentum prædixit Dominus per Malachiam Prophetam. 3. Ecce ego mitto Angelum meū ante faciem tuam, qui præparabit viam ante faciem meam, & ſtatim veniet ad templū ſanctum ſuum, &c. Vel dicitur ὑπαντὴ, id eſt, præſentatio, eò quòd Chriſtus in templum eſt re-
6 præſentatus. † Secundum, quoad parientem, & dicitur feſtū purificationis, quia beata Virgo licèt purificatione nō indigeret, nec legi purificationis obnoxia teneretur, quia nullo modo immunda fuit, nec peperit concepto ſemine: tamen voluit facere præceptum legis. Dicitur enim Leuit. 12. cap. Mulier, ſi ſuſcepto ſemine peperit maſculū, immunda erit vij. diebus: immunda quidem erat à conſortio hominum, & ab ingreſſu templi: expletis verò vij. diebus munda efficiebatur, quoad conſortium hominum: adhuc tamen vſque ad diem xxxiij. quoad templi ingreſ-
7 ſum immunda erat, donec purgaretur, iuxta ritum menſtrui fluxus: ſed completis xl. diebus, in die quadrageſimo templū intrabat, & puerum cum muneribus offerebat. Si autem fœminam pe-

periſſet,tempus duplicabatur,& quoad conſortium:& quoad ingreſſum,ſicut & duplicatur quoad corporis formationē. † Nam 7
in xl.diebus corpus maſculi organizatur & perficitur, & in quadrageſimo infunditur anima, vt ſæpius: corpus verò fœminæ octoginta diebus perficitur, & in octogeſimo anima inſpiratur, vt ſæpius.ſi ergo ſi maſculū pepererat xl. ſi fœminā octoginta diebus,à die natiuitatis partus à templi arcebatur ingreſſu:hodie tamen ſtatim ingredi non prohibetur,ne ſibi pœna in culpā vertatur.vt d.§.hæc ſi.& cap.ſe extrà purific.poſt par.c.vno.Verumtamen mulier dum ſentit ſibi imminere dolores partus, non intret Eccleſiam,vel ſaltem caueat,ne polluat illam.Sacerdos autē mulierē vicinā partui ſæpè moneat,vt cōfiteatur:ita cum dolor partus vrgebit eā,ſit parata accipere Euchariſtiā. Nam inhoneſtum eſt,quòd tēpore partus preſbyter diu cum ea moretur. Eſt autē triplex † ratio quare præcepit Dn̄s die xl. puerum in tem- 8
plum offerri.Primò,ad notandum,quòd ſicut die xl.in materiale templū ducitur,ſic in xl.à conceptione, vt ſæpius anima infunditur in corpus,tanquam in ſuū templū, prout in hiſtoria ſcholaſtica dicitur,quāuis Phyſici dicāt quòd in xlvj.corpus perficitur. Secundò,vt anima, quæ in die xl.corpori infuſa ab ipſo corpore maculatur,in die xl.templum ingrediens, per hoſtias expietur. Tertiò,ad inſinuandū,quòd illi merentur cœleſte templū ingredi,qui decē præcepta decalogi cum fide quatuor Euangeliorum obſeruauerūt.Tranſactis ergo purificationis diebus pariēs ingrediebatur templū,offerens filiū vel filiam,& munera pro ſe, ſ.pro peccato,pullum colūbæ ſiue turturem:pro filio verò vel filia offerebat agnum anniculū in holocauſtū.Quæ agnū habere nequibat,offerebat duas turtures, aut duos pullos columbarū:& alterū in holocauſtum pro partu:alterum verò pro ſe,ſ.pro peccato ſuo. Vnde in Euangelio dicitur,vt offerrent par turturum,&c. ſecundùm legis conſuetudinem, ſcilicet ſicut lex exigere videbatur. Mulieres igitur in hoc beatam Virginem imitātur, cùm in quibuſdam locis poſt partū tranſactis xl.diebus Eccleſiā ingrediuntur,ſignificātes,quòd ſi Virginem ipſam fuerint imitatæ, poſt vitam præſentem ingredientur cum ea æternam. Celebratur ergo hoc feſtum die xl.à natiuitate Domini:quia beata Virgo die xl. à natiuitate Chriſti ad templū veniens ipſum ſecundùm legem præſentauit.Rurſus † hoc feſtum ſequitur poſt feſtiuitates na- 9
talis Domini,Circuncisionis & Epiphaniȩ ratione myſterij,ſicut & ratione myſterij voluit Dominus in templum præſentari. Et hoc dupliciter. Primum myſterium eſt. Naſcitur enim primò Deus per fidem in homine,& ſequitur circuncisio : quia quando

fides

fides in homine eſt:purificatur homo,vnde in Actibus: Fide purificans corda eorum. Qui verò habẽt bonam fidem,relinquunt *Act.15.*
omnia mala opera, & tunc apparet Deus: ſed tunc facienda eſt pœnitentia,vt in nobis maneat,ſicut in tẽplo ſuo: & tunc fit ibi oblatio,& offertur ei par turturũ,id eſt,munditia mentis, & corporis:quod non poteſt fieri,niſi in iugi luctu:ſicut turtur gemit pro cantu:& duos pullos columbarũ,id eſt,geminã ſimplicitatẽ.

10 † Secundum myſteriũ, quia in templũ venit in hac die,vt notetur aduentus eius in mẽtem cuiuſlibet fidelis animæ:ſiue in Eccleſiam,in quam ſemper paratus eſt intrare. Vnde in introitu dicitur:Suſcepimus Deus miſericordiã tuam in medio templi tui: quia Chriſtus eſt lignum vitæ in medio Paradiſi, paratus æqualiter omnibus ſubuenire,& bona ſua largiri: ſecundùm nomen tuum Deus:ita & laus tua Deus,&c. q.d.ſicut creaſti omnes & recreaſti:ita & laudandus es per totum mundũ. Hoc etiam expoſitum eſt in vj.parte ſub octaua dominica poſt Pentec. Vt autem veniat in mentem noſtrã,hortatur Eccleſia filios ſuos,vt occurrant. Vnde dicit in principio matutinalis officij, ſcilicet in inuitatorio:Ecce venit ad templum ſanctũ ſuũ dominator Dominus: gaude & lætare Sion,occurrens Deo tuo,ſcilicet per fidem & per bona opera, & propter hoc feſtum illud dicitur ὑπαντὴ, id eſt, obuiatio:quia ſi volumus,quod ille veniat in mentem noſtram, accipiamus in mentem noſtrã eius ſimilitudinẽ,vnde dicit in reſponſorio primo:Adorna thalamũ tuum Sion,ſcilicet virtutibus purifica te,& ſuſcipe,ſcilicet virtutes:& ſic veniet in te. Epiſtola verò eſt:Ecce ego mitto Angelum, quæ eſt Malach. vlt.cap. Et Euangelium:Poſtquam impleti ſunt dies.Luc.2.cap.Et poſtcommunio: Reſponſum accepit Simeon. Lucæ 2.cap. Et nota quod

11 tempore † Iuſtiniani Imperatoris fuit magna mortalitas apud Conſtantinopolim:& ideò tunc conſtituta eſt ſolennitas purificationis Mariæ in reuerentiam eius, ob cauſas præmiſſas. Solet autem quæri, cùm adhuc pullulent infinitæ hæreſes: quomodo ſit verum,quod in nouo reſponſorio dicitur, ſcilicet quòd beata Virgo omnes hęreſes interemit? Ad hoc dicimus quòd hoc fecit, quantũ in ſe fuit:quia ipſa oſtendit eum viſibilem,qui inuiſibilis erat.Primò enim non poterat inueniri,quia quidã ipſum quærebant in deliciis carnis,quidã in diuitiis, quidã in libris Philoſophorum:& non erat ibi,vnde in Cantic. Quæſiui, & non inueni *Cant.4.*
eum. Modò verò non poteſt aliquis errare in via,niſi velit,vnde manifeſtè habetur in Eſa. Hæc erit recta via,vt etiã ſtultus non *Eſa.30.*
erret per viã,& quæ erit illa via? Ecce dabo in Sion ſalutem,& in *Eſa.46.*
Hieruſalem gloriã meã.Dicitur hodie capitulũ:Ecce ego mitto.

Malac.3.c.& illud:Eradicaui. Eccle.24.c. & illud : Quaſi cedrus, quod eſt ibidem. Fit autem hac die † proceſſio generalis, quæ 12
ſignificat proceſſionem illam, ſ. quam beata Virg. & Ioſeph ad templum fecerunt. Qui in proceſſione ante cancellos cantant: Reſponſum accepit, &c. ſignificāt Prophetas natiuitatē Domini,& miſericordiā annunciantes: melodia reſpondentiū,eſt gaudium hanc Dei miſericordiam ſuſcipientium. Tenentes candelas in manibus, dicamus igitur:Suſcepimus Deus miſericordiam tuam,&c.quod verò cantatur in proceſſione,& in Euangelio:Accepit eum Symeon in vlnas ſuas:oſtendit quod debemus eū non
*Cant.*8. tantùm corde,ſed etiā in brachiis portare.vnde inCanticis:Pone
1.*Cor.*6. me vt ſignaculum ſuper brahium tuum , & vt ſigillum ſuper cor tuum.ad Corinth.Empti enim eſtis pretio magno, glorificate & portate Deū in corpore veſtro. Debemus quidem portare,nō tātū deitatē,vel humanitatē:ſed vtrunque,ſicut fecit Symeō : quod ſignificatur per candelā,quam ferimus in proceſſione.Per ceram enim per apes opere virginali, cum melle productā (nulla enim libidine reſoluūtur)humanitas ſiue caroChriſti exVirgine ſumpta:per lumē,deitas:quia Deus noſter ignis conſumens eſt.Deut. 4.c.per lichinum in cera,anima candidiſſima, vel deitas in carne latens:vel ſecūdùm alios mortalitas intelligitur.†Rurſus cande- 13
la in manu accēſa,eſt fides cum bona operatione : nam ſicut candela ſine lumine, mortua dicitur:& lumen per ſe abſque candela non lucet,ſed mortuum eſſe videtur : ſic & operatio ſine fide : & fides ſine operatione mortua eſſe dicitur. Lichinus ſub cera occultatus,recta intentio eſt.vnde Greg.Sic fiat opus in publico,vt tamen intentio maneat in occulto.Candelæ autem benedicūtur: vt eas dignè ferant omnes.Sunt enim multi habentes intus tenebras, licet extra lucere videantur. Dignè ferentes, ſunt qui ſicut extrà lucent per lumen,quod ipſi ferunt in manibus,ita lucēt interius per veram fidem: & in hoc feſtiuitas, & gaudium magnū. Portātur itaque in proceſſione cerei ardētes, propter ſex cauſas,
†Primò,vt vnuſquiſque ſe illuminet:& opera ſua lumine patefa- 14
cta aliis inſinuet.Secundò , vt ritum gentiliū in melius cōmutet religio Chriſtiana:Romani nanque de quinto in quintū annū in Calen.Februarij, ad honorē Februæ matris Martis, qui, vt putabant, erat Deus belli, illuſtrabant vrbē tota nocte cum cereis ac facibus accēſis : vt filius eius eis victoriā de hoſtibus cōcederet, cuius matrem tam ſolenniter honorabant, quod feſtum à Burbale dicebatur. Ipſi autem in menſe Februarij ſacrificabāt Februō, id eſt,Plutoni, cū cæteris Diis infernalibus, pro animabus anteceſſorū ſuorū, vt propitiarentur ipſorū eis ſolennes hoſtias offeren

rentes, & tota nocte eorũ laudibus cum cereis & facibus accen-
ſis vigilãtes, mulieres quoq; Romanorũ his diebus feſtũ luminũ
exercebãt. Gẽtiles nanque pro eo, quod dicitur Pluto, deus infer-
nalis concupiſcens Proſerpinã ſpecioſiſſimam eam in principio
huius menſis rapuit, deamque fecit, quã Ceres eius mater, & pa-
rentes facibus accenſis per ſyluas de nocte in Æthna monte Si-
ciliæ, multo tẽpore quæſierunt: prout Poëtarum fabulæ fingunt:
idcirco & ipſi in principio mẽſis Februarij in memoriam huius
rei de nocte vrbẽ luſtrabãt ambiẽdo ipſam cũ facibus ardẽtibus.
Idololatræ enim ſicut legitur in lib. Sapientiæ, obſcura faciebãt. *Sap.* 17.
15 Hos igitur luſtrãdi mores Sergius† Papa mutãs in melius ſtatuit
feſtũ Purificationis in honorẽ matris Domini in eodẽ menſe: &
tunc proceſſiones fieri, vt plebs vniuerſa portans cereos ardentes
in manibus per Eccleſias procederet in memoriã cœleſtis regni,
quando omnes electi lucentibus bonorum actuum lampadibus
obuiã ſpõſo venientes mox cum eo ad nuptias ſupernæ ciuitatis
16 intrabũt. † Tertiò, vt per hoc prudẽtes virgines imitemur, quarũ
B. Virgo eſt caput: vt accẽſa in nobis lampade caſtitatis, & bono- *Mat.* 19.
rum operũ cum eis in templũ gloriæ, ad verum ſpõſum ingredi
mereamur. Quartò, quia lumen quod eſt ad reuelationẽ gentiũ,
ſicut dixit Simeon: hac die pro nobis eſt præſentatum. Hæc ergo
proceſſio ſignificat illam Symeonis. Quintò ad notandũ diuini-
tãtẽ & humanitatẽ Chriſti: vt præmiſſum eſt. Sextò ad oſtenden-
dum virginis puritatẽ, ne quis audiẽs eius purificationẽ, credere
poſſet eã purificatione indiguiſſe: Portamus ergo cãdelas accẽſas
quaſi ipſo facto dicat eccleſia: Virgo beata purificatione nõ indi-
get: ſed tota rutilans, tota ſplẽdens: & propter cauſas prædictas
17 candelaria nuncupantur. Hoc† feſtũ caret octauis: quoniam licet
Chriſtus legaliter fuerit præſentatus in templo, nullus tamẽ do-
ctor nos coarctat ꝙ infantes die quadrageſima natiuitatis eorũ
præſentemus in templo. Vnde ſicut præſentatio puerorũ ad tem-
plum ſecundùm veterẽ ritum defecit, quia hodie fit in baptiſmo:
ita & octaua ἰσαλῆς. In octauis enim ſicut per primũ diẽ recoli-
mus, quod factũ eſt: ita per octauã rem pro qua factũ eſt. De fe-
ſtis annũtiationis, aſſũptionis, & natiuitatis in ſuis locis dicetur.

S V M M A.

1 *Petrus Antiochiæ fuit incathedratus.*
2 *Petrus Apoſtolus fuit tripliciter exaltatus.*
3 *Petri feſtum triplex, propter prærogatiuas treis.*
4 *Petri incathedratio, antiquitus feſtum epularum Petri dicebatur.*
Et eius diei officium. num. 5.

De cathedra S. Petri. Cap. VIII.

DE cathedra † ſancti Petri Eccleſia ſolennizat, quando vide 1
licet apud Antiochiam cathedrali honore ſublimatus eſſe perhibetur, quã ſublimationẽ dicunt quidam factã eſſe à Theophilo principe Antiochen. cuius filium defunctũ poſt annos quatuordecim, Petrus ſuſcitauit: & ipſum populum ciuitatis conuertit, propter quod ibi Eccleſiam cõſtruxerunt, in cuius medio excelſam cathedrã collocauerunt, & Petrum, vt ab omnibus audiri & videri poſſet, exaltauerũt, in qua ſedit ſeptẽ annis. De hoc igitur honore ſolennizat Eccleſia, quia tunc prælati Eccleſiæ cœperunt loco præſtare & honore ſublimari. Tunc enim completum
Pſal.106. eſt illud Pſalmiſtæ: exaltent eum in Eccleſia plebis, &c. & nota, quòd exaltatus eſt tripliciter: & ideò triplex feſtum celebratur.
Primò † exaltatus eſt in Eccleſia militantium, eidem præſidendo: 2
& eam in fide & moribus laudabiliter regendo: ad quod pertinet hodierna feſtiuitas, vt præmiſſum eſt. Secundò, in Eccleſia malignantium ipſam, ſcilicet diſſipando & ad fidem conuertendo, ad quod pertinet ſecundum feſtum, quod dicitur ad vincula: tunc enim Eccleſiam malignantium diſſipauit: & plures ad fidem conuertit. Tertiò, in Eccleſia triumphantiũ, in eam ſcilicet introeundo feliciter, ad quod pertinet tertium feſtum, ſcilicet paſſionis eius. Rurſus † fit ei feſtum triplex propter alias quinque rationes. 3
Primò propter priuilegium: fuit enim præ aliis priuilegiatus, & ideò magis honoratus in authoritate. Nã fuit princeps Apoſtolorum, & claues regni cœlorum accepit. Fuit etiam feruentior in Chriſti amore, & efficatior in virtute. Nam ad eius vmbram ſanabantur infirmi. Secundò propter officium. Ipſe enim officium prælationis ſuper vniuerſam Eccleſiam habuit: Quæ in tres partes mundi, ſcilicet, Aſiam, Africam, Europam diffuſa eſt: & ideò Eccleſia ter in anno pro eo ſolennizat. Tertium, propter beneficiũ, quia ipſe qui poteſtatem ligandi atque ſoluendi habuit, liberat nos à tribus generibus peccatorũ, ſcilicet cogitationis, locutionis, & operationis. Vel quia in Deum, in proximum, & in nos peccamus. Vel hoc beneficium poteſt eſſe triplex bonum, quod virtute clauium peccator in Eccleſia conſequitur. Primum eſt, abſolutionis à reatu oſtenſio. Secundum eſt, pœnæ purgatorij in temporalem commutatio. Tertium, pœnæ temporalis ſecundum partem relaxatio. Quartò, propter debitum, quia ſcilicet tripliciter pauit & paſcit nos, ſcilicet verbo, exemplo, & temporali ſubſidio. Quintò, propter exemplum: vt quia, ſcilicet nullus deſperet etiam ſi tertiò Chriſtum negauerit, ſicut ille: ſi tamen velit cum eo Deum corde, ore & opere confiteri. Nec † eſt prætermittendũ 4
quòd hoc feſtum de incathedratione ſancti Petri olim feſtum

beati

beati Petri epularum dicebatur. Fuit enim mos gentilium ſecundum magiſtrũ Ioannem Beleth, annis ſingulis in menſe Februarij, hac die vinũ & Epulas offerre Deo ſupra ſepulchra parentũ: moti forte propter illud Thobiæ tertio. Panẽ tuum & vinũ tuum ſuper ſepulturam iuſti conſtitue, quas de nocte dæmones conſumebant. Ipſi tamen ab animabus circa ſepulchra oberrantibus, quas vmbras vocabant, vaſtari putabãt: quod ſancti patres extirpare volentes, feſtum de incathedratione S. Petri tam de illa quę Romæ, quàm etiam de illa quæ Antiochiæ fuit facta, ſtatuerunt fieri, illo die, quo talia à gentibus fiebant. Vnde ab illis epulis feſtum conſueuit appellari, feſtum B. Petri epularum. Hac tamen die non dicitur in quibuſdã Eccleſiis, niſi vna collecta: & de illa
5 incathedratione quæ fuit Antiochiæ facta. †Dicitur autem Epiſtola: Petrus Apoſtolus ſeruus: quæ eſt 1. Pet. 1. Et Euangelium: Venit Ieſus in partes. Mat. 16. tractus eſt: Tu es Petrus. Matt. 16. c. Ad horas dicitur c. Petrus Apoſtolus. 1. Pet. 1. c. In feſto B. Mathiæ Apoſtoli dicitur Epiſtola: Exurgens Petrus in media, Act. 1. c. Et Euangelium. Confitebor tibi pater.

SVMMA.

1 *Annuntiatio Mariæ, & eius diei officium. ibid.*

2 *Annuntiatio Mariæ, iure accidit tempore Veris.*

3 *Deus multa operatus die xxv. Martij.*

De annuntiatione virginis Mariæ. CAP. IX.

1 FEſtum annuntiationis B. Mariæ eſt, quoniam Angelus ei bonos †rumores nuntiauit & ipſa ſaluatorem cõcepit. Tunc autem impletæ ſunt Prophetiæ. Vnde Eccleſia legit & cantat de Prophetis: quare introitus eſt: Rorate cœli deſuper, & nubes, id *Eſa. 40.* eſt, prædicatores pluant, id eſt, annuntient iuſtum, id eſt Chriſtũ, quia antonomaticè dicitur iuſtus Chriſtus: aperiatur terra, id eſt Beata virgo: Aperiatur, inquam, per conſenſum, & germinet, id eſt, concipiat ſaluatorem, id eſt, Chriſtum. De hoc dictum eſt ſub prima Dominica de aduentu. Epiſtola eſt: Egredietur virga. Eſa. 11. cap. Aliæ tamen Eccleſiæ dicunt: Locutus eſt Dominus ad Achaz: quæ eſt Eſa. 7. c. Euangelium eſt: Miſſus eſt Gabriel. Luc. 1. c. & quod ibi dicitur: Et hic menſis, &c. ſic exponitur, hic menſis, ſ. Martius: in quo B. Virgo concepit: eſt ſextus illi, id eſt, à conceptione illius, ſcilicet Elizabeth, quæ vocatur ſterilis: quia illa concepit Ioannem Baptiſtam octauo Calend. Octobris. Dicitur etiam per horas cap. In diebus illis notum faciet Deus. Hier.
2 30. c. Competit † autem hoc feſtum, tempore Veris: Nam tempore Veris Deus factus eſt homo: & omnia facta ſunt noua. Hoc autem feſtum eſt de Domino & de beata Maria: quare eadem

præfatio dicitur in natali & in annuntiatione Domini, de annũtiatione Domini cõſueuit apponi, quòd Gloria in excelſis, & Ite miſſa eſt: & Te Deũ laudamus in ea cantari non debeant: de quo dictũ eſt in proœ. huius partis. Si hoc feſtum fuerit in Dominica paſſionis, vel oliuarum, ad ſecundam feriam tranſmutabitur: Hoc enim generale eſt priuilegiatis Dñicis. Si autem in triduo ante Paſcha occurrerit: in ſabbato ante palmas, ſecundùm quoſdam anticipabitur. Quidã verò illud transferunt vſque ad octauas. Similiter ſi fuerit in die Paſchæ non congruè poterit intra hebdomadã celebrari: in quo hiſtoria de aduentu compilata cantatur: vnde melius eſt ꝙ ad ſecundam feriam poſt octauas tranſferatur. In hac die † dicitur per diuerſa tẽporum curricula Deus 3
multa operatus eſt: quæ quidam ſic egregiis verſibus perſtrinxit.

Salue feſta dies, quæ vulnera noſtra coërces.
Angelus eſt miſſus: eſt paſſus, & in cruce Chriſtus.
Eſt Adam factus, & eodem tempore lapſus.
Ob meritum decimæ cadit Abel fratris ab enſe.
Offert Melchiſedech: Iſaac ſupponitur aris.
Eſt decollatus Chriſti Baptiſta beatus.
Eſt Petrus erectus: Iacobus ſub Herode peremptus.
Corpora Sanctorum cum Chriſto multa reſurgunt.
Latro per Chriſtum tam dulce ſuſcipit amen.

SVMMA.

1 *Paſchale tempus octauam ætatem, hoc eſt vitam æternam deſignat.*
2 *Philippi & Iacobi minoris feſtum cur dicatum calendis Maiis. Et eius diei officium. num. 7.*
3 *Iacobus minor, cur dictus frater Domini.* 4 *Mariæ virg. genealogia.*
5 *Iacobi minoris vita, dignitas, & sãctitas. Eius deinde interitus. n. 6.*

De ſanctis Apoſtolis Philip. & Iacobo. CAP. X.

PAſchale tempus, ſicut ſæpè dictum eſt, octauam † ſignificat 1
ætatem: vbi bonum, quod erit ſingulorũ in diſpari charitate erit eorum omnium, quia vnuſquiſque de bonis alterius gaudebit, vt de ſuis: & bonum omnium erit ſingulorum. Vt ergo tempus Paſchale cõccordaret ſolennitatibus, quæ intra illud eueniũt, præſertim cum Apoſtoli in Eccleſia primitiua non haberent particulares ſolennitates, ſtatutum fuit, vt in calendis Maij celebrarentur † ſolennitates ad honorem omnium Apoſtolorum, 2
vt dies varij non viderentur diuidere, quos vna dignitas & Apoſtolatus in cœleſti gloria fecit eſſe ſublimes: quod feſtum Græci celebrari dicuntur in feſto Apoſtolorũ Petri & Pauli. Hac etiam die feſtum eſt Apoſtolorum Philippi & Iacobi: quia fortè die iſta paſſi ſunt. Sanè Iacobus iſte dictus eſt minor, ad differentiam

Iacobi

Iacobi Cõpoſtellæ ſiue Zebedæi: qui dictus eſt maior, non ætate, ſed vocatione: ſicut contingit in Epiſcopis, qui loco Apoſtolorum ſunt, quoniã qui primo conſecratus eſt, alios quantumlibet maiores antecedit. xvij. d. §. fin. Primò enim à domino vocatus eſt: & primò ei adhæſit, & ſibi magis fuit familiaris. In ſecretis enim illum vocabat, ſcilicet quãdo tranfiguratus eſt, & quando
3 ſuſcitauit mortuum in domo: dictus etiam eſt iſte † Iacobus Alphæi: quia fuit filius Alphæi. dictus eſt etiam frater domini ſecũdùm carnem, de cõſec. d. j. Iacobi. quia dicitur fuiſſe conſimilis ei facie: vel quia erat filius Alphæi, frater Ioſeph viri B. Mariæ: & Mariæ ſororis eius, qui enim ex vtraq; parte ſanguinis coniungebantur apud Iudæos fratres vocabantur. Ieſus enim putabatur filius Ioſeph, vel dicitur frater domini, id eſt conſobrinus, quia filius ſororis B. Mariæ, quem morem Tuſci ſeruant: ſed & Ioſeph dicitur cognatus domini, vel quia pater putatiuus, vel quia cognatus domini ex parte matris, ſcilicet B. Mariæ. Ad clariorẽ au-
4 tem † præmiſſorũ euidentiã, notandum eſt quòd Ioachim pater B. Mariæ accepit vxorem nomine Annam, quæ habuit ſororem nomine Imeriam: hæc autem Imeria genuit Elizabeth & Eliud: Elizabeth genuit Ioãnem Baptiſtã: de Eliud natus eſt Emineud: de Emineud natus eſt ſanctus Seruatius: cuius corpus in oppido Traiecti ſuper flumen Moſæ in epiſcopatu Leodienſi requieſcit. Anna autẽ tres viros dicitur habuiſſe: Ioachim, Cleophã fratrem Ioſeph, & Salomane. De primo habuit filiã, ſcilicet Mariam matrem domini, quam dedit Ioſeph nuptui: quæ genuit Chriſtum: generatio ipſius Ioſeph & Mariæ poſita eſt in vj. parte ſub feſto natalis domini. Primo autẽ viro defuncto, de ſecũdo ſimiliter genuit aliã filiã nomine Mariã, quam Alphæo poſtmodũ in coniugem dedit. Hæc autem Maria genuit ex Alphæo quatuor filios, ſcilicet Iacobũ minorem, Ioſeph iuſtum, qui & Barſabas dictus eſt, Simonem, & Iudã. Ex tertio viro, ſcilicet Salomane ſecundo mortuo, genuit aliã ſimiliter filiã nomine Mariam, & Zebedæo in coniugem tradidit, ex quo duos filios habuit, ſcilicet Iacobum
5 maiorem & Ioannem euangeliſtam. Porrò † Iacobus iſte meritò ſuæ profeſſionis cognominatus eſt iuſtus. Ex vtero enim dicitur ſanctus fuiſſe: ipſe enim à Petro & Iacobo & Ioanne Apoſtolis ordinatus eſt primus Hieroſolymitanorum epiſcopus. lxvj. diſt. pono. Ipſe vna etiam cum Baſilio Epiſcopo Cæſarien. addidit nobis in ſcriptis miſſæ celebrationẽ, de cõſec. d. j. Iacobus. ipſe quoq; traditur primã celebraſſe miſſam poſt Paſcha Domini, in Hieruſalem: & Petrus primus in Antiochia. Iſte vinum vel ſiceram non bibit: nullã carnem comedit: nunquàm tonſus, nunquàm vnctus,

nunquàm balneo vſus eſt: & intantũ genibus terræ defixis orabat: vt eius genua camelorũ excedere duritiam crederẽtur. † Iſte 6
præcipitatus eſt à Iudæis de pinnaculo tẽpli, cùm nomen Chriſti prædicaret: & cum perticis fullonum interfectus. Fullo enim, eſt qui lineos pãnos candificat. Quidã autem dixerunt propter peccatum interfectionis eius, Iudæos deſtructos fuiſſe per Titum & Veſpaſianũ: & ita non attribuũt deſtructionẽ illam morti Chriſti. In hoc feſto † dicunt quædam Eccleſiæ introitum: Exclama- 7
uerunt. Neæmiæ 9. ca. epiſtolã: Stabunt iuſti, quæ eſt Sapien. 5. ca. euangelium: Non turbetur cor veſtrum, quod eſt Ioan. 14. ca. & poſtcommunionem: Tanto tempore. Ioan. 14. cap. dicitur autem ad horas capitulum: Stabunt iuſti. Sap. 5. ca. & illud. Nos inſenſati. quod eſt ibidem, & illud: Non eſurient. Apoc. 7. cap.

SVMMA.

1 *Crucis priuilegium, & eius inuẽtionis officium Eccleſiaſticum, nu. 2.*
3 *Crucis duplex feſtum.* 4 *Crucem inuenit Iudas.*
5 *Iulianus monachus, diabolo amicus, apoſtata. & Chriſtianorum perſecutor. Cuius tumulus ad hũc diẽ fœtorẽ intolerabilẽ emittit. nu. 6.*

De inuentione ſanctæ Crucis. Cap. XI.

IN ſancta † Cruce Domini ſecunda ſpes habetur: Sicut enim 1
beata virgo portauit dominum: ita & ſancta crux ſuo modo. Et ſicut dominus dat aquis baptiſmalibus ſanctificare & aliis ſacramentis, ita per tactum dominicæ carnis ſanctificatũ fuit lignum, vt nos ſuo modo ſanctificare poſſit: & quia ita crux ſaluat per talem effectum, quem habet, ideò de ea cantatur: O † crux ſplendi- 2
dior aſtris, &c. quæ ſola fuiſti digna, ſcilicet dignitate tibi data, portare talentũ mundi, &c. Et quia finis crucis, eſt gloria: ideò in fine pluriũ antiphonarũ de cruce dicitur allelu Ia. Dicitur autem per horas canoni. Mihi autẽ abſit gloriari. Gala. vlt. Fit autẽ duplex feſtũ † de cruce, videlicet exaltationis, de quo ſuo loco dice- 3
tur, & inuentionis: quia inuenta fuit crux tẽpore Euſebij Papæ à B. Helena matre Conſtantini: mediãte Iuda, qui tũc Iudæus erat. Vnde in canone ipſius Euſebij de conſec. di. iij. crucis. ita legitur. Crux Domini noſtri Ieſu Chriſti: quæ nuper nobis gubernacula ſanctæ Romanæ Eccleſiæ tenentibus quinto nonas Maij inuenta eſt in prædicto Calenda. die inuentionis feſtum vobis ſolenniter celebrare mandamus: eſt autem maius hoc feſtũ, quàm feſtum exaltationis: prout ibi dicetur. Legitur autẽ † de prædicto Iuda: 4
quòd cõuerſus ad fidẽ factus eſt poſtmodũ epiſcopus Hieroſolymitanus: & mutato nomine vocatus eſt Quiriacus. De quo dicitur diabolus ſic propheta ſſe: Iudas Chriſtum morti tradidit, ſed iſte Iudas illũ mortuũ exaltauit: & artes magicas detexit: ſed Iulianus

5 lianus familiaris † amicus meus,citò rex erit,qui me de iſto vindicabit, quod factũ eſt.xj.q.iij.Iulianus.j.& ij. Nam Iulianus monachus ab ordine apoſtatãs acquiſiuit per nefas conſulatũ Rom. & inde factus Imperator & chriſtianorũ perſecutor, illũ diuerſis pœnis afflixit & interfici iuſſit. Legitur quoq; quod quidã miles nomine Quiriacus hũc Iulianũ poſteà interfecit.De iſto Iuliano legitur quod adhuc apud Cõſtantinopolim de tũba ſua fœtor
6 intolerabilis progreditur.Si quæratur,quare ſit feſtũ†de cruce,in qua Chriſtus fuit dehoneſtatus, & flagellatus,nõ de aſina, in qua fuit valdè honoratus,nec etiã de aliis quæ ipſe tetigit?Reſpõderi poteſt,quod laus & honor ſuper aſinam impenſus tranſitorius,& mundanus fuit: nec inde ſalus noſtra prodiit, de quo curandum non eſt.Prætereà per alia quæ ipſe tetigit nõ leguntur miracula, & ſanitates fieri:nec per alia redẽpti ſumus:dehoneſtatio verò in cruce facta noſtra redẽptio fuit. Dicitur hodie introitus.Nos autem,Gal.vlt.ca.& legitur epiſtola.Cõfido de vobis in dño.Gal.5. cap.pro eo quod ibi dicitur: Mihi autẽ abſit gloriari,niſi in cruce Dñi noſtri Ieſu Chriſti.Aliæ eccleſiæ dicũt: Hoc ſentite,ad Philip.2.Euãgelium eſt. Simile eſt regnũ cœlorũ theſauro abſcõdito in agro,&c.quia crux domini ad literã inuẽta eſt in agro:vel moraliter, in agro eccleſiæ inuenitur crux dñi, quæ dicitur theſaurus:quia emptũ eſt per eam nobis regnum cœlorũ, qui videt hũc theſaurũ in eccleſia, vadit,& vẽdit omnia quæ habet, id eſt,omnes trãſitorias delectationes: & emit agrũ iſtum, vt ſit de eccleſia. Alij dicunt:Erat homo ex Phariſæis.Ioã.ca.3.Et eſt notandũ, quod feſtũ crucis fit ſemper cũ feſto martyrum,quia crux ſignificat martyrium. Et ideò in feſtiuitatibus ſanctæ crucis leguntur in quibuſdã eccleſiis ſex lectiones de martyribus, & officia commiſcentur. De ſigno crucis dictũ eſt in proœmio quintæ partis.

SVMMA.

1 *Angelorum feſtum agit Eccleſia, duplici de cauſa.*
2 *Michael,princeps eſt angelorum,qui mittuntur.*
3 *Michaelis feſtum cur inſtitutum, & cur potius ei dicatum, quàm cæteris angelis.num.4.*
5 *Michaelis feſtum,quod habeat officium.*
6 *Angeli ſemper nobis adſunt, & parati ſunt orationes noſtras ſurſum adferre.num.7.*

De reuelatione ſancti Michaëlis. CAP. XII.

1 ECcleſia facit † feſtum de angelis duplici ratione. Prima eſt, quia nobis miniſtrãt. Omnes enim ſũt adminiſtratorij Spiritus ſancti in miniſteriũ miſſi propter eos, qui hæreditatẽ capiũt ſalutis:ſicut habetur in epiſt.ad Heb.1. Secũda ratio eſt, quia pugnant

gnant pro nobis contra angelos malos:nec permittit nos tentari
Apoc. 12. ſuprà id,quod poſſumus, de hac pugna dicitur in Apoc. Factum eſt prælium in cœlo. Hoc bellũ erit maximè tẽpore Antichriſti, & in morte martyrũ fuit:& etiam ſemper eſt:& eiectus eſt draco, id eſt,diabolus de cœlo,id eſt,de cœleſtibus hominibus, & deiectus in corda malorũ hominũ. Huius autẽ belli princeps eſt beatiſſimus Michaël,& ideò fit ei feſtũ,licet ſit de vltima hierarchia: de inferiore ſcilicet ordine. Sunt enim nouẽ ordines angelorum prout dictũ eſt in quarta parte, ſub tit. de præfatione, qui quãuis omnes mittãtur,quoniam vt præmiſſum eſt ſunt adminiſtratorij ſpiritus,& in Eſa.6. habetur quòd miſſus eſt ad eum vnus de Se-
Dan. 7. raphin:raró tamen mittũtur, vnde Daniel:Millia milliũ miniſtra-
bant † ei,&c. Eorũ verò,qui mittuntur princeps eſt Michaël qui 2
fuit princeps eccleſiæ Iudæorũ : vt habetur in Daniele:modo eſt princeps eccleſiæ Chriſtianorum.In Iudæis enim fuit aliquando
eccleſia:quæ nunc eſt in Chriſtianis.Hoc † autẽ feſtum, quod eſt 3
commemoratio victoriæ ſancti Michaelis,inde originẽ ſumpſit: quia cùm barbari depopularentur Apuliam, Chriſtiani triduano ieiunio indicto S. Michaelis auxiliũ implorauerunt,per cuius viſibile patrociniũ fugam ter barbari dederũt: & Chriſtiani victoriam habuerunt. Vocatur etiã feſtum reuelationis:quia in monte Gargano reuelatus eſt,vt ſequitur.Sanè Michaël, Gabriel, & Raphael, nomina perſonalia ſunt angelorũ, alia verò ſunt ordinum:
vt dictũ eſt in quarta parte,ſub tit.de præfatione. Sed cùm † hoc 4
feſtum ſit cõmune omniũ angelorũ, quare ſpiritualiter denominatur feſtũ ſancti Michaelis,& non Gabrielis vel Raphaelis? Reſpondeo, Michaël eſt, qui eſt miſſus in Ægyptũ, fecit illas famoſas plagas:qui diuiſit mare rubrũ, qui eduxit populũ per deſertũ: & eduxit in terrã promiſſionis.Ipſe eſt præpoſitus Paradiſi,& cuſtos & eſt ſuſceptor animarum,& princeps eccleſiæ: & ideò eum magis venerari debemus.Secũda ratio eſt:quia ipſemet fundauit eccleſiam,& conſecrauit altare:vnde dicitur: Stetit angelus iuxta aram tẽpli,&c.hoc fuit in monte Gargano:poſteà verò reuelauit hoc hominibus per epiſcopum illius regionis.Tertia ratio eſt,vt homines venerantes angelos,perueniant ad conſortium angelorum:& ea de cauſa in diebus dominicis & feſtiuis ſolennitatibus, nouem pſalmi, nouem lectiones, & nouem reſponſoria cantantur,vt per cantum iſtorũ ad conſortiũ perueniamus nouem ordinum angelorum:quorũ proprium eſt Deo cantare. Congaudendo † autẽ angelis dicit eccleſia in introitu:Benedicite dominum 5
omnes angeli eius:& quia angeli laudant, & nos ſimiliter Deum laudare debemus.Vnde ſequitur verſus: Benedic anima mea dominum

minũ.Epiſtola verò ex Apoc. 1. c. ſumitur:ſignificauit Deus,quæ oportet fieri citò,&c.Sequitur ibi:Ioãnes ſeptẽ Eccleſiis.per ſeptẽ Eccleſias, vel per ſeptem ſpiritus quantũ ad intelligentiã, quæ ad hanc diẽ pertinet, vniuerſitas angelorum intelligitur:per ſeptem enim dies currit vita præſens.Sequitur reſponſoriũ,Benedicite,& verſus:Benedic. Ratione qua ſuprà.Allelu-Ia eſt.In conſpectu an-
6 gelorũ pſallam tibi.hoc autẽ ideò dicit Eccleſia:quia parati † ſunt angeli deferre Deo orationes noſtras. Semper enim nobis adſtãt & aſpiciũt nos & auſcultãt.Vnde in cãticis: Qui habitas in hortis amici, id eſt,angeli auſcultãt te. Per iſtos ſcilicet bonos,cõpaſſio: illos,ſ.malos, paſſio,ſcilicet inuidiæ cogit: vt in nos aſpiciãt. Sequitur euang. Acceſſerunt,&c.Mat.8. ca. in quo præcipitur vitari ſcandalũ paruulorũ:quia ibi fit mẽtio de angelis. Amen dico vobis:quia angeli eorũ in cœlis ſemper vident faciẽ patris mei, qui *Cantic.1.*
7 in cœlis eſt.Quia verò parati ſunt deferre † orationes noſtras:in offertorio oſtẽditur.Stetit angelus iuxta arã tẽpli,Apoc.8.& data ſunt ei incenſa multa, id eſt,orationes accenſæ igne charitatis: & aſcendit fumus aromatũ,id eſt, oratio in conſpectu Dei de manu angeli:in poſtcõmunione verò placuit eccleſiæ,ſicut pri⁹ benedicere:vnde dicitur in quibuſdã eccleſiis : Benedicite angeli dominũ, &c.Sanè ꝙ Michaël legitur cũ dracone pugnaſſe, intelligitur allegoricè, Michaël,i.Chriſtus:hiſtoricè verò quia Michaelis & aliorũ angelorũ eius miniſterio diabolus deſcribitur in eccleſia propter laïcos eſſe depulſus. In hoc feſto dicitur capitulũ: Significauit. Et illud:Beatus,qui legit: & illud Io.7.quę ſunt Apo.1.ca.

S V M M A.

1 *Geruaſij & Prothaſij feſtum, ex inſtitutione Gregorij.*

De ſanctis Geruaſio & Prothaſio. CAP. XIII.

1 IN feſto ſanctorum † Geruaſij & Prothaſij cantatur ex inſtitutione Gregorij introitus: loquetur dominus pacem in populo ſuo : ex eo quòd tali die pax inter Romanorum Imperatorem & Agiſulphum Regem Longobardorum extitit reformata , quem regem Theodeſida eius vxor chriſtianiſſima, cui Gregor. librum dialog. ſcripſit, ad fidem conuertit. Officia namque ſanctorum partim conueniunt ipſis ſanctis, partim his euentibus , qui in ipſorum euenere diebus.

S V M M A.

1 *Ioannis baptiſtæ feſtum duplex agit Eccleſia , & cur ita.Et eius Miſſa.num.3.& 8.*

2 *Ioannes Baptiſta, cur dictus Lucifer.*

4 *Ioannis vigilia,habet ieiunium.* 5 *.Ioãnes.Euãgeliſta quo die obierit.*

6 *Ioannes Baptiſta, & beata etiam Maria, fuerunt in peccato originali*

nali concepti.

7 *Ioanni Baptiſtæ hymnum diaconus canit voce recuperata, quam prius amiſerat.*

9 *Ioannis Baptiſtæ quadrageſima.*

10 *Vigilia Ioan. Baptiſtæ cur ignes accendãtur, & qua ſignificatione, & nu. 11. Et cur oſſa cõburãtur, nu. 12. Et cur rota voluatur, n. 13.*

De ſancto Ioanne Baptiſta. Cap. XIIII.

Matt. 11. QVia inter † natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne 1
Baptiſta, meritò Eccleſia celebrat feſtũ de illo: & facit ei duplex feſtũ, ſcilicet natiuitatis & decollationis. Natiuitatis propter quatuor. Primò, propter hiſtoriam, quã dicit Dominus de eo, per Angelum, ſicut in Euangelio habetur: Et multi in natiuitate eius gaudebũt, quod etiam propter Sarracenos dictũ eſt, qui hoc feſtum celebrare dicuntur. Secundò, propter allegoriam & miniſterium, quia per Ioannem figuratus eſt ortus gratiæ, quã nobis attulit Chriſtus. Ipſum enim Ioannes præceſſit: in annuntiatione, in natiuitate, & prædicatione: in paſſione & ad inferos deſcenſione. Tertiò, quia ſicut beata virgo ſanctificata fuit in vtero matris, ita & ipſe. Quartò, quia ipſe primus annũtiauit gaudia ęterna: & ideò dicitur Lucifer & turtur. Vnde in canticis: Vox turturis audita eſt in terra noſtra. & Iob. 38. cap. nunquid duces Luciferum in tempore ſuo: & eius natiuitas fuit per Gabrielem nuntiata. Ideò autem Ioannes † dictus eſt Lucifer: quia obtulit no- 2
uum tẽpus. Et inde eſt, quò in quibuſdã eccleſiis habet, miſſam in mane: quia eius natiuitas fuit quaſi aurora: natiuitas verò Chriſti fuit quaſi ortus Solis: vel ideo dicitur miſſa in ortu diei: quia legitur in euangelio Lucæ, quòd ipſe fuit ſanctificatus & Spiritu ſancto repletus in vtero matris: quare merito laudandus eſt eius creator, in exordio diei, qui illum dignatus eſt honorare in vtero matris. Habet etiã aliam propriã miſſam, ſicut † & alij ſãcti, quæ 3
dicitur circa tertiam. Vel prima miſſa eſt de vigilia euangeliſtæ: vel alia dicitur, quia ipſe fuit martyr & præcurſor. Vnde illa miſſa eſt vnius martyris: & eſt introitus: Iuſtus vt palma florebit in domo domini. De ipſo nanq; prophetauerunt Eſa. & Hieremias, Hiere. ipſo vitæ actu, quia fuit ei ſimilis. Eſaias vt in epiſtola habetur hodierna. Audite inſulæ, & attẽdite populi de lõge. Eſa. 49. ibi etiam ſequitur. vnde ſequitur introitus: de vẽtre, &c. Sequitur etiam ibi: Poſuit os meum, vt gladiũ acutum. Gladius acutus, eſt lingua prædicatoris, quoniã abſcindit ſuperflua. Sequitur: Poſuit me quaſi ſagittã electam. Sagitta electa, eſt prædicator, qui facit quod docet. Sagitta acuta, fuit Ioãnes, cùm dixit: Genimina viperarum, quis docebit vos fugere ab ira ventura? reſponſoriũ eſt:

Cantic. 2. (margin)

Luc. 1. (margin)

prius,

Prius quàm te formarem,&c. Hierem. 1.cap. & eſt de natiuitate eius. allelu-Ia eſt: Tu puer. Luc. 1. cap. & illud inter natos, &c. Matth. 9. cap. Euangelium eſt: Elizabeth impletum. Luc. 1. cap. dicitur autem hac die capitulũ: Audite inſulæ. Eſa. 49. cap. & illud: Prius quàm te formarem. Hierem. 1. cap. & illud: Reges videbũt.
4 Eſa. 49. cap. Porrò in vigilia beati † Ioannis Baptiſtæ ieiunamus, quaſi cõpatientes ei, qui in deſerto ieiunauit, & aſperã vitã duxit, & vigilia ipſa plenũ habet officiũ: quia poſt Ioannis decollationem Chriſtus crucifixus fuit & agnum comedit. Fuit enim Ioan. quaſi lapis angularis, id eſt, vetus & nouum teſtamentum coniungens. Vnde tunc magis ſolennizamus propter myſterium, quàm propter perſonã ipſam: & qm̃ ipſe fuit medius inter vtrũque teſtamentũ: quia fuit finis veteris, & initiũ noui teſtamenti: nam & lex & Prophetæ vſque ad Ioannem, videlicet incluſiuè: *Matt.* 11.
5 hinc eſt quòd huius diei officium partim de veteri, & partim de nouo eſt teſtamento. In † hac autẽ die Ioannes Euãgeliſta obiit: ſed eius feſtum tranſlatũ eſt, prout ſub eius feſto dicetur. Feſtum autẽ decollationis non ita ſolennizat Eccleſia ſicut iſtud, prout ibi dicetur. Fuit ergo, vt præmiſſum eſt, in vtero ſanctificatus, ſicut & Hierem. Vnde & de Hiere. legitur in hac die: quod probatur per illud, quod dicitur in Euangelio: Et repleta eſt Spiritu *Lucæ* 1.
ſancto Elizabeth, & exultauit in gaudio infans in vtero meo, ſed
6 quo genere ſanctificationis nõ legimus. Dicunt † tamẽ quidam quod ab omni peccato mũdatus eſt, ſed in gloſſa ſuper illo loco, Tu vis à me baptizari: ego à te debeo baptizari, id eſt, ab originali peccato mũdari, dicitur quòd in perſona generalis hominis loquebatur: fuit tamen in peccato originali conceptus ſimiliter, & B. Virgo: de quo & quare eius natiuitas celebretur ſub Purificatione dictũ eſt. Paulus hiſtoriographus Romanæ Eccleſiæ diaconus Caſſinenſis monachus, quadam die cum vellet paſchalem
7 cereũ conſecrare: raucæ factæ ſunt † fauces eius, cùm prius vocales eſſent. Vt ergo vox ſibi reſtitueretur, cõpoſuit in honorem B. Ioannis hymnum. Vt queant laxis reſonare. in cuius principio petit vocis reſtitutionem quã obtinuit: ſicut & merito S. Ioannis
8 reſtaurata eſt Zachariæ. † In hoc feſto non cantatur frequenter allelu-Ia, ſicut fit in feſtiuitatibus Petri & Pauli, & aliorum in quorũ vltimis nocturnis perſonatur. Ratio eſt: quia ipſe figurat legẽ, & quia natale huius fuit ante Chriſti reſurrectionẽ & ante gaudiũ. Quidam tñ faciunt officiũ ſine allelu-Ia in initio noctis propter figuram legis, & poſteà iterant officiũ cum allelu-Ia in medio noctis: terminãtes illud in principio lucis in memoriam antiquæ obſeruationis: de qua & quare in hoc feſto nocturni cã-

tantur in initio noctis:dictũ eſt in v.parte ſub tit.de nocturnis. 9
†Nota,quod antiquitus ſolebat vna quadrageſima celebrari ante hoc feſtũ,& alia ante natale Dñi:ſed poſteà propter fragilitatem hominũ,redactũ fuit ad tres ſeptimanas: ante natale, & tres ante hoc feſtum. Vnde prohibitum in decretis xxxiij.q.iiij. non oportet,& cap.ſeq. in illis tribus ſeptimanis nuptiæ fiant: ſed & hoc abolitum eſt, prout dictũ eſt in prima parte,ſub tit.de ſacramentis. Fiunt † autem tria ſpecialia in hoc feſto.In vigilia nam- 10
que in quibuſdam partibus ex antiqua obſeruatione colligunt homines & pueri oſſa,& quædam alia immunda & inſimul cremant,vt exinde fumus in aërem producatur.Ferunt etiã brandas ſiue faces,& cum illis circuunt arua.Tertium eſt:quia rotã voluunt. Qui immunda cremant,& fumũ in altum produci faciũt, habent hoc à gentibus.Antiquitus enim dracones hoc tẽpore ad libidinẽ propter calorẽ excitati, volando per aërem frequenter in puteos & fontes ſpermatizabant,ex quo inficiebãtur aquæ:& tunc erat annus lætalis ex aëris & aquarũ corruptione:quia quicunque inde bibebant,moriebãtur,aut grauem morbũ patiebantur:quod attendentes Philoſophi ignem iuſſerunt frequenter & paſſim circa puteos & fontes fieri:& immunda quæcunque immundum redderent fumũ ibi cremari.Namque per † talem fu- 11
mum ſciebãt poſſe fugari dracones:& quia talia hoc tẽpore maximè fiebant,ideò hoc adhuc ab aliquibus obſeruatur.Sunt enim dracones animalia,vnde in Pſalmo:Laudate Dominum de terra dracones non thracones,id eſt,meatus terræ, prout quidã dixerunt:quæ quidẽ animalia in aëre volant,in aquis natant,per terram ambulant:nil immundũ ſuſtinent,& fugiunt propter fumũ oliferum,ſicut elephantes propter grunitum ſuũ. Eſt † etiã alia 12
ratio quare oſſa animaliũ comburuntur,videlicet in memoriam quòd oſſa Ioannis Baptiſtæ à gentibus in ciuitate Sebaſtæ combuſta fuerunt:vel poteſt hoc referri ad nouum teſtamentũ. Abiiciunt enim pueri vetera & comburunt, ad ſignificandum, quod adueniente noua lege vetus teſtamentum debet ceſſare. Dictum eſt enim:Vetuſtiſſima veterum non comedetis,& nouis ſuperuenientibus vetera proiicietis. Feruntur quoque brandæ ſeu faces ardentes & fiunt ignes, qui ſignificant ſanctũ Ioannem, qui fuit lumen & lucerna ardens, & præcedens & præcurſor veræ lucis, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Vnde dicitur Ioan.6. Eſt lucerna ardens,lucens ante Dominum, qui viam Domino præparauit in eremo. Rota † in quibuſdã lo- 13
cis voluitur,ad ſignificandũ,quod ſicut Sol ad altiora ſui circuli peruenit,nec altius poteſt progredi,ſed tunc Sol deſcẽdit in circulo,

culo. Sic & fama Ioannis, qui putabatur Chriſtus, deſcendit, ſecundùm quod ipſe teſtimonium perhibet, dicēs: Me oportet minui, illum autem creſcere, quod dicunt quidam dictum eſſe, eò quòd tunc dies incipiunt minui, & in natiuitate Chriſti creſcere. Sed quia ante feſtum ſancti Ioannis decreſcunt: & ante natale Domini creſcunt, intelligēdum eſt de natiuitate in matre, quando ſcilicet conceptus eſt vterque: quoniam Ioannes conceptus fuit decreſcētibus diebus, vt in Septembri, & Chriſtus increſcentibus, vt in Aprili, vel dic de morte vtriuſque: nam corpus Chriſti exaltatum eſt in cruce, corpus Ioannis capite minoratum.

SVMMA.

1 *Petrus & Paulus eadem die & anno paſſi ſunt.*
2 *Petri & Pauli officia diſtinxit Gregorius.*
3 *Petri & Pauli octaua, quod habeant officium.*

De ſanctis Petro & Paulo. Cap. XV.

1 DE Petro † & Paulo quæſtio eſt, vtrum eadem die paſſi ſint. Nam Henricus Solitarius velle videtur, quòd eadem die anno reuoluto Paulus paſſus ſit. Sed Pelagius & Nicolaus Papæ, & Ambroſius, & alij ſancti Patres volunt, quod eadem die, & eadem etiā hora, ſub Nerone Imperatore, videlicet anno xiiij. Imperij eius, alioquin falſæ eſſent hiſtoriæ de illis ſcriptæ. Sed tamen in diuerſis locis, licet in vrbe, & diuerſas pœnas paſſi ſunt: quia Petrus in vrbe crucifixus eſt, Paulus verò, quia ſicut legitur in actibus Apoſtolorū, ciuis Romanus erat, quamuis natione Tharſenſis eſſet, extra muros vrbis decollatus: quæ pœna honeſtior videbatur, & de ipſo lac pro ſanguine legitur profluxiſſe: Verùm procedente tempore cùm Conſtantinus Imperator in honorem vtriuſque Eccleſias conſtruxiſſet, & Rom. Pontifex vellet eorum corpora ſeparare, & dubitaretur, quæ cuias oſſa forent, diuinitus reſponſum eſt: Maiora oſſa ſunt prædicatoris, minora piſcatoris: & ſic adinuicem ſeparata ſunt & in propriis Eccleſiis collocata. Poſtmodum verò Sylueſter Papa, volens Eccleſias ipſas cōſecrare, tam parua, quā magna oſſa ex æqua lance, cum ſumma reuerentia ponderauit, & vnam medietatem in vna Eccleſia, & aliam in alia Eccleſia collocauit. Vnde quidā faciunt feſtum de hac diuiſione officiū, in nonis vel octauo Idus Iulij: quia tali die facta fuit: alij illud faciunt xv. vel xvj. die eiuſdē menſis. Alij verò dicunt, ꝙ feſtū diuiſionis Petri & Pauli, quòd celebratur die illa, fit propter illam diuiſionē, quæ facta eſt in Hieruſalem, poſt duodecim annos, qn̄ ſeparati ſunt ad prædicandum gentibus, in quo feſto cantant illam magnam ſequentiam: Cœli enarrant gloriā, & Euangelium Aſcenſionis: Recumbentibus, &c. incipientes ibi

in fine:Dominus quidem Ieſus poſtquam,&c. Licèt † autem eo- 2
rum feſta eadem die celebranda concurrant:beatus tamen Gregorius inſtituit vt tantùm officiũ beati Petri ipſo die celebraretur:tum quia tali die Eccleſia B.Petri fuit dedicata:tum quia ipſe prior fuit conuerſione:tum quia maior fuit dignitate, quoniam Romanæ Eccleſiæ tenuerat primatum.Et dicitur in miſſa introitus:Nunc ſcio.Act.12.Collecta cõmunis vtrique: Deus, qui hodiernã diem:quare nõ fit cõmemoratio de ſancto Paulo. Epiſtola:Miſit Herodes,quæ eſt ibidem.Allelu-Ia:Tu es Petrus.Matth. 16.Euangelium:Venit Ieſus in partes,quòd eſt ibidem, vbi dicitur: Quem dicunt homines eſſe filium hominis? ſed ſecundùm Hieremiam in Hebræo dicitur, filium Adæ:per horas verò dicitur cap.Miſit Herodes Rex magnus.Act.12.cap.& illud:Angelus Domini,& illud:Et Petrus ad ſe reuerſus,quæ ſunt ibidem. Sequenti verò die fit feſtum de B.Paulo, & dicitur in miſſa introitus:Scio cui.2.ad Tim.2.cap.& Collecta:Deus,qui multitudinẽ. Graduale. Qui operatus eſt Petro.Galat.1.cap. verſus eſt. Gratia Dei,ad Corint.15.cap.Epiſtola: Notum vobis facio,ad Galat.1. cap.Allelu-Ia:Tu es vas electionis.Act.9.cap.Euangelium.Dixit Simon Petrus. Matth.19.cap. in aliis Eccleſiis dicitur: Hoc eſt præceptum.Ioan.15.cap.Communio:Amen dico vobis.Matt.19. cap.Item in nocturnali officio beati Pauli,quidam verſiculi præmittuntur antiphonis laudũ,vt dictũ eſt in vj.parte ſub trinitate, & dicitur capitulũ:Bonum certamen.2.ad Timot.4.cap.In octa-
uis verò Apoſtolorum dicitur † illud:Confitebor tibi Domine, 3
Rex Eccleſiaſt.vlt.verum in vigilia dicitur introitus: Dicit Dominus.Ioan.vlt.& epiſt.Petrus & Ioan.Act.3.Euangelium: Dixit Ieſus Simoni Petro.Ioan. vlt.cap. Habet autem hoc feſtum tria, ſcilicet ieiuniũ,ſolennitatem & octauam.Ieiunium,quia ſi volumus conregnare, oportet nos & cõpati. In die feſti,de eorũ glorificatione gaudemus.In octaua,de eorum futura beatitudine in corpore, & anima iam certi lætamur,& æternæ glorificationis meritum expectamus. De hac octaua dictũ eſt in procem. huius partis. Et nota quod Leo Papa ſecundus orans pro Neapolitanis ciuibus in mari cum Sarracenis pugnantibus, fecit illam collectam.Deus cuius dextera beatum Petrum,&c.Perfectis verò per eum muris ciuitatis Leoninæ imponens ſeras portis,orans fecit illam collectã:Deus,qui beato Petro collatis clauibus,&c. In feſto Magdalenæ dicitur epiſtola:Mulierem fortem quis inueniet? quæ eſt in parabolis,vlt.cap.Euangel.Rogabat Ieſum.Luc.7.cap.

SVMMA.

1 *Fratres ſeptem.*

De ſeptem fratribus. CAP. XVI.

1 CIrca feſtum ſeptem † fratrum, notandum eſt, tres fuiſſe matres quarum quælibet habuit ſeptem filios, & poſt paſſiones eorum paſſæ ſunt, videlicet mater Machabæorum: cuius nomen ignoratur, & Felicitas, mater iſtorum ſeptem fratrum, & Simphoriana ſapiens mulier, quæ ſancta fuit.

S V M M A.

1 *Iacobus maior, filius Zebedæi, Euangelium docuit in Hiſpaniis. Et eius diei officium, num. 2. Et quando fiat, num. 3.*

De ſancto Iacobo. Cap. XVII.

1 IAcobus † maior filius Zebedæi, frater Ioannis Euangeliſtæ, miſſus eſt ad prædicandũ Hiſpanis. Sed cùm non poſſet niſi vnum Principem ibi conuertere, rediit Hieroſolymam: ſed tandem ab Herode decollatus, & in Hiſpaniam reportatus, quos viuus cõuertere nequiuit, mortuus diuino miraculo conuertit. Fit autem eius feſtum octauo Calend. Auguſti, pro eo, quòd in tali die fuit apud Compoſtellam tranſlatus: non quod tunc obierit, quia occiſus eſt ab Herode in diebus azymorum, videlicet octauo Calen. Aprilis in annũciatione Domini, ſcilicet circa Paſcha,
2 vt legitur in epiſtola huius diei: Miſit † Herodes, &c. & ita tunc propter dies iſtos feſtum non habuit, in Calen. verò Ianuarij fuit ſepultus: quia ab Auguſto vſque nunc ſepulchri eius fabricata
3 fuit protelata. † Vel ideò fit octaua Calend. Auguſti hoc feſtum, quoniam hac die dicata eſt ſibi Eccleſia in Compoſtella: quare dictus ſit maior, dictum eſt ſub feſto Apoſtolorum Philippi & Iacobi. Hoc autem feſtum non habet vigiliam vel ieiunium, prout dictum eſt in vj. parte, ſub quarta feria tertiæ hebdomadæ Aduentus. Hac die, dicunt quædam Eccleſiæ epiſtolam: Iam non eſtis. Epheſ. 2. cap. Aliæ, Benedictus Deus pater. Epheſ. 1. & Euangelium: Acceſſit ad Ieſum. Matth. 20. cap.

S V M M A.

1 *Fratrũ ſeptẽ dormientiũ ferè trecẽtis annis feſtũ, ibidemq́; hiſtoria.*

De ſeptem dormientibus. Cap. XVIII.

1 NVnc de feſto † ſeptem dormientiũ dicendũ eſt, ſex eorum potentes fuerunt in Epheſo tempore quo Decius Cæſar perſecutus eſt Eccleſiã Dei, qui quàm citò audierũt perſecutionem, fugerũt in montem & latuerũt in ſpelunca quadã, & ſecum magnã pecuniã portauerunt: ſed parum cibi, quorũ nomina ſunt: Maximianus, Marcus, Martinianus, Dionyſius, Ioãnes, Serapion, & Conſtantinus. Hi cùm eſſent in ſpelũca, prima die comederũt quicquid habuerunt comeſtioni aptum, & dixerũt ſeruienti ſuo: Cras emes nobis cibos: quia parum hodie comedimus, & poſteà dormierunt. Tandem Decius quæſiuit eos: nam audiuit eos eſſe

Chriſtianos:ſed dictum eſt ei eos aufugiſſe in alias regiones,vel in monte latuiſſe:quod audiens fecit oſtia ſpelūcæ lapidibus obſtrui. Poſt multū verò tēporis, videlicet circiter trecētos annos, quidā voluit ſtabulū cōtra ſpelūcam facere, & fecit magnū ignē in quo ſoluti ſunt lapides,qui erāt in oſtio ſpeluncæ : & ſtatim in ſpelunca refulſit ſplendor ignis: euigilati ſunt ſeptē dormiētes:& ſex qui potētes erant dixerunt ſeptimo qui erat ſeruus eorū:dies eſt, vade nobis emere cibos.Putabant enim ſe per vnam noctem tantū dormiuiſſe. Iuit ergo ille ad ciuitatem & venit ad macellū miratus vltra modum:quia cruces videbat per vicos & in triuiis, & in quadriuiis. Cúmq; carnes emēs obtuliſſet monetā quā habebat,nō cognouerūt eā carnifices,& dixerunt: vnde habes iſtos nummos?Qui ait ex meo proprio labore.& illi:Vnde es tu?Qui ait, De patria iſta:tunc illi,qui ſunt parētes tui?Ille ait:Iſti & iſti. & non cognouerūt carnifices aliquos eorū, quos ipſe nominabat:à lōgo enim tempore eorū nomina cū illis erant ſepulta.Iterū illi dixerunt:Sub quo imperatore fuit illa moneta?ait ille,Sub Decio.Tūc illi admirati ſunt,tū propter monetā,tum propter ea quæ referebat,æſtimantes eū inſanū eſſe.Qui ligauerūt eū & duxerunt ante pōtificem ciuitatis:cui diligenter inquirēti quis ille eſſet, & vnde & vbi hāc monetam inueniſſet & de aliis, quæ ipſe retulerat carnificibus, omnia prout contigerat reuelauit. Tunc Epiſcopus veniēs cū vniuerſo populo ciuitatis ad ſpeluncā,inuenit eos ſex,qui ibi remanſerant iterū dormiētes:& euigilatos ſecū in ciuitatē adduxit,&ſingula ſciſcitatus ab eis,inuentū eſt eos in ſpelunca fuiſſe per annos ferè trecentos.Præterà inuentæ ſunt plūbeę tabulæ,in ipſa ſpelūca:quas illi impoſuerāt ibi,qui mādato Decij obturauerant os ſpelūcæ. Imperatores erāt tunc Honorius & Archadius:qui cū prius dubitarēt de reſurrectione,hoc viſo firmius crediderunt. Fuerunt autē cū Epiſcopo prædicti ſeptē iuuenes, per aliquos dies: & poſteà mortui ſunt, libera morte. Vnde dicti ſunt martyres, quia tam diu in ſpelunca manſerunt.

SVMMA.

1 *Petri ad vincula feſtum,quomodo inſtitutum.Et quare ibid,& n. 2.3.4 Eiúſque diei officium.num.5.*

De feſto ſancti Petri ad vincula. CAP. XIX.

FEſtum†beati Petri ad vincula taliter ſecundùm Bedam inſtitutum fuit.Theodoſia,vxor Theodoſij ſecundi Imperatoris Hieroſolymam proficiſcens vidit in Alexādria feſtum celebrari in Calend. Auguſti ad honorē Cæſaris Auguſti de triumpho habito de Cleopatra regina Ægypti, & de Marco Antonio viro eius.Vnde vehemēter doluit, quod dānato & gentili tantus ho- 1

nor

nor exhiberetur. Veniens autē Hieroſolimā, catenas quibus Petrus ſub Herode fuit alligatus, acquiſiuit; & Romam rediens, eas Apoſtolico præſentauit, qui alias catenas, quibus ſub Nerone fuerat alligatus, apportari præcepit: quæ ſe tangentes vſque adeò ſunt miraculosè coniunctæ, ac ſi ſemper fuiſſent eædē. Theodoſius igitur ad honorem B. Petri Eccleſiā ædificauit: & ibi catenas impoſuit quæ dedicata eſt in Calend. Auguſt. vt ſolennitas piſcatoris obfuſcaret ſolennitatem Imperatoris, & catena Petri extin-
2 gueret torquem Auguſti. Secunda cauſa † inſtitutionis huius feſti eſt, propter memoriam liberationis beati Petri per Angelum factæ à carcere, ſiue à vinculis, quibus per Herodem Agrippam tenebatur: prout in Epiſtola legitur hodierna: & ſecundum hoc
3 videtur, quod deberet vocari hoc feſtū à vinculis. Tertia † cauſa eſt, quia cùm Quirinus Tribunus filiā haberet gutturoſam, illa ad mandatū S. Alexandri Papæ, qui ſextus fuit à B. Petro, quæſiuit bogas ſiue vincula, quibus B. Petrus fuit vinculatus Romæ ſub Nerone: quibus oſculatis, liberata eſt: & Quirinus cum tota ſua familia baptizatus eſt: tunc dictus Alexander Papa hoc feſtum in Calend. Auguſti celebrandum inſtituit; & in honorem B. Petri Eccleſiam in vrbe fabricauit, vbi vincula ipſe repoſuit: & ad vincula nominauit, & Calend. Auguſti dedicauit: in qua feſtiuitate
4 populus illic ipſa vincula hodie oſculatur. † Quarta cauſa poteſt eſſe: quia Dominus Petrum à vinculis miraculosè abſoluit, & eidem ligandi atque ſoluendi poteſtatem dedit. Nos autem vinculis peccatorum ligati tenemur, & abſolui indigemus. Ideò igitur in ſolennitate ipſa, quæ dicitur ad vincula, ipſum honoramus: vt ſicut ipſe à vinculis abſolui promeruit, & abſoluendi poteſtatem accepit à Domino: ſic & ipſe nos à peccatorum nexibus abſolui
5 obtineat. Hac † die dicitur Epiſtola: Miſit Herodes. Act. 12. c. Euangelium: Venit Ieſus in partes. Mat. 16. cap.

S V M M A.

1 *Machabæorum feſtum cur agat Eccleſia, & num 2. & infrà.*

De Machabæis. CAP. XX.

1 MAchabæi iſti; ſunt illi de † quibus fuit Iudas Machabæus, de quibus habetur in 2. Machab. Et cùm Eccleſia occidētalis nullius alterius ſancti veteris teſtam. feſtum celebret: prout dictum eſt in procæ. huius partis: iſtorum tamen & Innocentium feſtum recolit: iſtorum quidem propter quatuor. Primò, quia
2 † paſſi ſunt propter legis obſeruationem: quia videlicet carnes porcinas contra legem comedere noluerunt. Secundò, propter martyrij prærogatiuā: prout legitur in hiſtoria ſcholaſtica, quia enim inaudita ſupplicia, ſuper ſanctos veteris teſtamēti pertule-

runt: ideò in hoc priuilegiati ſunt, vt eorum paſſio celebretur. Tertiò, quia ipſi fuerunt ſeptem fratres:& numerus ſeptenarius, eſt numerus vniuerſitatis. Vnde in eis ſignificantur omnes martyres veteris teſtamẽti,celebritate digni:& omnibus illis in iſtis reuerentia exhibetur. Quartò, quia ipſi oſtenduntur in exemplum martyribus noui teſtamenti: vt ſicut illi pro legis Moſaicæ obſeruatione paſſi ſunt:ita & nos maximè, ſi neceſſe fuerit,parati ſimus pro Euangelica: & ſecundùm hoc magis celebratur hoc feſtum,propter ſignificatum,quàm propter ſignificans. Quidam verò dixerunt, quòd illi Machabæi, ſunt illi ſeptem fratres, qui fuerunt filij Felicitatis.

SVMMA.

1 *Stephani protomartyris feſtum quo die agatur. & cur ſtatim à natali Dominico.*

De inuentione S. Stephani. CAP. XXI.

SAncti†Stephani protomartyris inuẽtio facta fuit die illa,qua celebratur eius paſſio, & paſſus eſt die illa qua eius inuentio celebratur, ſcilicet in Auguſto, ſed feſta per Eccleſiam quatuor de cauſis trãſlata ſunt.Primò, quia cùm B. Stephanus fuerit protomartyr:& martyrium ſanctorum ſit eorũ natale in cœlis: meritò ſtatim poſt natale Domini, natale protomartyris Stephani celebratur. Secũdò propter dignitatem:dignius nanque eſt feſtũ, quod eſt de morte, quàm aliud, & ideò cõpetenter tanquam dignius ſtatim poſt natiuitatem collocatum eſt. Tertiò, quia officium paſſionis eius cõcordat officio natalis Domini. Vnde illud: Heri natus eſt Chriſtus in terris, hodie Stephanus naſcetur in cœlis. Quartò, quia in eius inuentione maxima multitudo hominum venit: qui videntes miracula plurima quæ fecit Deus in illius inuentione: maiori cultu diem illum celebrauerũt annuatim, quàm etiam diem mortis illius. Statuerunt ergo ſancti Patres, vt feſtum paſſionis eius transferretur ad hanc diem inuentionis:&ad feſtum inuentionis feſtum paſſionis:quia feſtum paſſionis minori cultu dignũ eſt, vt populus hunc diem,qui natale Domini ſequitur, feruentiori cultu celebret, quàm diem eiuſdem feſti in Auguſto.Alia etiam ratio reddetur ſub iſto feſto. 1

SVMMA.

1 *Domini transfiguratio,cur die ſancti Sixti celebretur.*

2 *Dominicæ transfigurationis die conſecratur vinum nouum. Et primæ fruges,atque fabæ.num.3.*

De transfiguratione Domini. CAP. XXII.

SEquitur†de feſto transfigurationis Domini, quod eſt in die beati Sixti, non quia tali die transfiguratio facta ſit,ſed quia tunc 1

tunc ab Apoſtolis,qui ſecum fuerunt in monte, fuit manifeſtata & publicata,& prædicata. Præceperat enim Dominus, ne alicui dicerent,donec à mortuis reſurrexiſſet.Illi autem vſque ad hanc diem ſuper hoc tacuerunt. Transfigurationé enim conſtat factã fuiſſe circa principium Veris, eo ſ. die, quo dicitur Euangelium de transfiguratione, ſ. ſecunda hebdomada quadrageſimæ. Et
2 † nota quòd in quibuſdã locis hac die conficitur ſanguis Chriſti de nouo vino, ſi inueniri poſſit, aut ſaltem aliquantulum de matura vua in calice eliquatur. Benedicuntur etiam racemi, ex quibus populus communicat, & eſt ratio hæc:In die enim cœnæ dicit Ieſus diſcipulis: Amen dico vobis: Amodò non bibam de hoc genimine vitis,donec bibã illud nouum in regno patris mei. Quia ergo hoc quod dixit nouum,& etiam transfiguratio pertinet ad illam glorioſam innouationé,quam Chriſtus habuit poſt reſurrectionem, & quam fideles poſt reſurrectionem ſunt habituri:ideò in hoc feſto ſanguis Chriſti ex nouo vino conficitur,& propter hoc etiã hac die nouæ vuæ benedicuntur.Euticianus Pa-
3 pa ſtatuit, vt primæ†fruges & fabæ ſuper altare benedicantur.

SVMMA.

1 *Laurentius poſt B. Stephanum, primatum obtinet inter martyres. Et cur honorificentius præ cæteris colatur, & eius diei vigiliæ officium.num.2. Et diei. num.4.*

3 *Leuita, quis.*

5 *Laurentius tria ſingularia habet priuilegia.*

De ſancto Laurentio. Cap. XXIII.

1 BEatus†Laurentius, quia poſt beatum Stephanum inter alios martyres primatũ obtinet, vigiliam habet, non quia maiorem pœnam ſuſtinuerit, quàm alij:nam multi tantam pœnã ſuſtinuerunt,ſicut beatus Vincentius, & B. Georgius,& alij quidã, ſed propter officium prædicationis & propter martyrij locum, quia Romæ: & propter bonam adminiſtrationem theſaurorum
2 Eccleſiæ.Vnde incipit introitus†in vigilia ipſius;Diſperſit,dedit pauperibus.In die verò habet proprium officium. Videlicet,confeſſio & pulchritudo,&c.& hoc ideò dicitur:quia propter cõfeſſionem fidei fuit aſſatus, & exaltatus, & apparuit eius ſanctitas, cùm non timuerit ſic tormentari pro Chriſto: quia verò ipſe in tormentis poſitus iubilabat,ac Domino laudes cantabat,ideò ſequitur verſus: Cantate Domino canticũ nouum. In collecta verò illa:Da nobis quæſumus Domine,&c.orat Eccleſia ſe ſic liberari per Dominũ ab igne vitiorũ,& ipſa vitia in ſe extingui,ſicut beatus Laurentius fuit liberatus ab igne tormẽtorum. Vnde ipſe dicebat tyranno:Diſce miſer quanta eſt virtus Domini:nam car- *Pſal.* 110

bones iſti non dolorem, ſed refrigeriũ mihi præſtant. In Epiſtola verò: Qui parcè. 2. Cor. 6. c. agitur de largitate eleemoſynarum facienda pauperibus: quod præceptum ſtrenuè impleuit B. Laurentius, qui theſauros Eccleſiæ dedit pauperibus, vt eum in hoc imitemur, dicitur. Iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi. Reſponſoriũ de paſſione eius eſt, eò quod igne probatus fuit, ſicut aurũ
Pſal. 16. in fornace probatur: & hoc eſt quod dicit: Probaſti cor meum, & vi. no. quia ad literã de nocte fuit aſſatus & à Domino viſibiliter viſitatus: & ideò dicebat: Mea nox obſcurum non habet: ſed omnia in luce clareſcunt. Verſus eſt: Igne me exa. & non eſt inuenta in me iniquitas, i. inæqualitas: quia ſemper & perfectè in fide conſtans fuit. Vel non fuit inuenta iniquitas, ſcilicet peccati. Allelu-Ia eſt de nobili miniſterio eius. Et quia erat præcipuus miniſter, ideò in virtute Domini præcipuè orabatur: Leuita (inquit) Lauren. bonum opus operatus eſt: qui per ſignum crucis cæcos
illuminauit. Leuita † idem eſt, quod aſſumptus vel offerens: quia 3
ad literam aſſumptus fuit ad miniſterium diuinum. Vnde legitur ipſum dixiſſe B. Sixto: Quò progrederis ſine filio pater? nunquid degenerem me probaſti? experire certè vtrum idoneum miniſtrũ elegeris, cui promiſiſti Dominici ſanguinis conſecrationẽ. Item fuit Leuita, id eſt, ſeipſum offerens. Vnde ipſe in tormẽtis poſitus dicebat: Ego me obtuli hoſtiam Deo, in odorẽ ſuauitatis, & ideò de eo in nocturnali officio cantat Eccleſia: Meruit eſſe hoſtia B. Laurentius, qui dum aſſaretur, Dñm non negauit: & ideò inuentus eſt ſacrificium laudis. Et quia Deus laudandus eſt de tãta patientia conceſſa martyri: ideò prædicta ſub allelu-Ia cantatur. In
Euangelio † verò: Niſi granum frumenti cadens in terram bonã: 4
quod eſt Ioan. 12. agit Dominus de miniſtris ſuis: & de præmio ipſorum, dicens. Primò de opere ipſorũ. Qui mihi miniſtrat, me ſequatur, & poſt de primo adiungit, dicens: Et vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit: ſi quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum pater meus, &c. Cùm igitur inter miniſtros præcipuus fuerat B. Laurentius: ideò iſtud Euangelium in eius feſtiuitate cantatur. Sed quia priuilegiatum miniſterium eſt prædicatio & confeſſio nominis Domini corã Regibus & Principibus: ideò ſequitur offertoriũ: Confeſſio & pulchritudo in conſpectu, &c. in poſtcommunione quoque agitur de miniſtris & merito ipſorũ. Qui mihi miniſtrat, me ſequatur, &c. ad horas dicitur capitulum: Qui
parcè. 2. Cor. 9. c. Et nota † q; iſte ſanctus propter tres prærogati- 5
uas ſuprà in principio poſitas, in tribus priuilegiatus eſt. Primò, quoniam ipſe ſolus inter martyres habet ieiunium inſtitutionis. Secundò, in octauis: quoniam iſte tantùm, & B. Stephanus octa-

uas

5 tas habent inter martyres: ſicut beatus Martinus inter confeſſores. De hac octaua dictum eſt in fine procemij huius partis. Tertiò, in regreſſibus antiphonarum, in hoc enim feſto quidam verſiculi præmittuntur antiphonis: vt dictum eſt in ſexta parte, ſub dominica de trinitate. Beatus Laurentius fuit archidiaconus Romæ, poſt quem nullus dicitur ibi archidiaconus fuiſſe.

SVMMA.

1 *Maria virgo an fuerit adſumpta, vnà cum corpore. Et quoto ætatis anno. num. 2.*
3 *Adſumptionis Mariæ officium, & num. 5.*
4 *Adſumptio Mariæ celebratur æſtiuo tempore, idque congruè.*
6 *Adſumptionis die cur Euangelium legatur de Maria & Martha. Et quid illæ duæ ſorores deſignent. num. 7.*
8 *Euangelia ſunt quatuor de beata Maria.*
9 *Adſumptio Mariæ, habet ieiunium, & octauas.*
10 *Adſumptionis die cur colligantur herbæ, & benedicantur.*

De adſumptione virginis glorioſæ Mariæ.

CAP. XXIIII.

1 HIeronymus dicit, quomodo beata Maria † adſumpta fuerit, ſiue in corpore, ſiue extra corpus, neſcio, Deus ſcit. Auguſtinus verò dicit, quòd in corpore: veritas tamen eſt, quòd primò adſumpta eſt in anima: vtrum verò corpus in terra remanſit, incertum habetur: & melius eſt piè dubitare, quàm aliquid circa hoc temerè diffinire: piè tamen credendum eſt, eam totaliter fuiſſe adſumptam. Verùm quædam religioſiſſima mulier Elizabeth nomine de partibus Saxoniæ aſſeruit ſibi reuelatum fuiſſe, quòd poſt quadraginta dies poſt adſumptionem animæ, adſumptum fuit corpus: & inde compoſuit quendam tractatum: qui tamen non eſt authenticus. Refert Ephirius, quòd beata Virgo quando Chriſtum concepit, erat annorum quatuordecim, & in decimoquinto anno ipſum peperit: & cum eo manſit annis trigintatribus: & poſt mortem Chriſti ſuperuixit annis viginti quatuor: & ſecundum hoc, tempore obitus ſui erat anno-
2 rum ſeptuagintaduo. Probabilius, vt videtur dicunt alij: † quia duodecim annis filio ſuperuixit: & ſic ſexagenaria eſt adſumpta: cùm Apoſtoli totidem annis prædicauerunt in Iudæa, & circa partes illas. In hoc feſto quædam dicuntur, quæ in eccleſiarum
3 † dedicationibus dicuntur, quia ad eam pertinent. Cantatur etiam de libro Canticorum, ſcilicet: Oſculetur me oſculo, &c. Reſponſoria enim, antiphonæ & lectiones eædem ſumuntur: qui liber eſt de amoribus, quia in carne manens maiorem habuit dilectioné, quàm aliqua creatura in carne viués, excepto Chriſto: & *Cant. 8.*
ideò

ideò propter excellẽtem charitatẽ, quam habuit in terris, meruit aſcendere ſuper Angelos: in carne enim præter carnem viuere, non terrena, ſed cœleſtis vita eſt. Et † competit hoc feſtũ æſtiuo 4
tempori, quia per calorẽ ignis charitas aſcẽdit. Rurſus legitur & cantatur de cantico amoris, eò quòd B. Virgo figurã tenet eccleſiæ. Sicut eñ ipſa mater eſt, virgo & ſponſa: ſic & eccleſia, mater ſanctorũ, nomen tenet virginitatis, & ſpõſæ: virginitatis inquam mentis, & fidei, quæ præualet virginitati carnis & ſponſæ, quia
2. *Cor.* 9. ipſa eſt ſponſa Chriſti. Vnde Apoſt. Deſpõdit vos vni viro virginẽ caſtam exhibere Chriſto. Eſt autẽ, vt dicunt quidã, cantici legenda medietas vſq; ad octauas: alia verò medietas vſq; ad natiuitatem eiuſdem Virginis reſeruetur. Huic ergo congruè accidit, quod circa feſtũ illud libri Salomonis legantur, & præmittũtur antiphonis quidã verſiculi: vt dictũ eſt in vj. parte, ſub dominica de trinitate. In Calcedonen. cõcilio, quod beatus Leo celebrauit, ſtatutũ fuit, quòd virgo Maria mater Dei appellaretur. Alij tamẽ dicũt, quòd in Epheſino iuſſu Cœleſtini Papę primi celebrato. Itẽ nota, quod ille ſermo Hier. Cogitis me, ô † Paula & Euſtochiũ: 5
qui à quibuſdã in eccleſia, in hoc feſto legitur: ſed nõ debet legi, niſi in refertorio vel capitulo: quia ad hoc factus fuit. Dicitur autem ad horas capitulũ: In omnibus requiẽ quęſiui. Eccleſiaſt. 24. cap. in vigilia aſſumptionis, dicitur epiſtola: Ab initio, & ante ſecula. Eccleſiaſt. 24. ca. Aliæ eccleſiæ dicũt: Ego quaſi. quæ eſt ibidem. Euangelium eſt: Exurgens Maria. Luc. 1. cap. Aliæ eccleſiæ dicunt: Loquente Ieſu ad turbas. 11. cap. Offertoriũ: Oratio mea munda. Iob. 16. c. Cæterùm in Miſſa diei legitur epiſtola: In omnibus requiem quæſiui, &c. In omnibus enim quæſiuit vitã æternam, & ideò habuit illam. Sequitur: Et qui creauit me, requieuit in tabernaculo, id eſt, in vtero meo. Et quia dominus in vtero B. Mariæ virginis requieuit, ideò ipſe dedit illi ſuũ tabernaculum, id eſt, cœlum. Et ſicut ipſa, duo fecit thronũ grandem. Vnde ipſa dicit: Magnificat anima mea dominum, & 3. Reg. 10. Thronum fecit Rex Salomon de ebore grandẽ: & ita ei fecit dominus thronum grandem in cœlo, quando exaltauit eam ſuper Angelos. Euangelium legitur † de Martha & de Maria, ſcilicet, Intrauit 6
Ieſus. Luc. 10. quod prima facie pertinere non videtur, tamen benè pertinens eſt ſecundũ allegoriã. Intrauit enim Ieſus in quoddam caſtellum, id eſt, in beatã Virginem, quæ dicitur caſtellum, quæ eſt terribilis dæmonibus & benè ſe muniuit contra diabolũ, & vitia. Diminutiuè autẽ dicitur caſtellũ, propter humilitatem. Et dicitur quoddã, propter ſingularitatẽ: quia nec primã ſimilem viſa eſt, nec habere ſequentẽ: & Martha, id eſt, actiua vita recipit

eum. Diligentiſſimè enim nutriuit puerũ ſuum, & tulit in Ægyptum,& prius ſe probauit in actiua vita, eundo ad Elizabeth, & ſeruiendo ei, & ſicut ipſa fuit Martha in actiua vita: ita & fuit Maria Magdalena in contemplatiua. Vnde in alio Euangelio habetur: Maria conſeruabat verba omnia, hæc conferens in corde
7 ſuo.† Hæ autem duæ ſorores ſignificant vitam actiuam & vitam contemplatiuam, quæ plenè fuerunt in beata virgine Maria, per quas ipſa ſublimiter, honorabiliter atq; delectabiliter in ſeipſa recepit Chriſtũ. Illud autẽ notandũ eſt, quòd quatuor ſunt Euan-
8 gelia de B. Maria virgine. † Vnum eſt: Miſſus eſt Angelus, quod non debet dici, niſi in aduentu Domini,& in Annuntiatione eius. Alia tria poſſunt cantari, quoties de ipſa peculiaris Miſſa cantatur, tanquam communia, quæ ſunt ipſa: Extollens vocem mulier, &c. aliud: Abiit Maria in mõtana,&c. aliud: Stabat iuxta crucem,
9 &c.† Item nota quòd hoc feſtũ habet ieiunium & octauas, quod non habet aliud feſtum de illa. Hoc enim feſtum maius eſt omnibus aliis, quæ fiunt de illa. Similiter & de quolibet ſancto maius feſtum eſt tranſitus illius, quàm aliud de illo, quia de miſeria
10 tranſit ad vitam: excepto de Ioanne Baptiſta.† Quare autem herbæ colligãtur,& benedicantur, in hoc feſto, ipſa legenda indicet, quia beata Maria comparatur roſæ & lilio. Vnde ſicut ſpina roſam genuit, Iudæa Mariam. Officium beatæ Mariæ virginis debet quotidie, ſed in ſabbato ſolenniter dici: prout dictum eſt in ſexta parte, ſub titulo de tempore aduentus. In quibuſdam tamen eccleſiis non dicitur à quinta feria cœnæ Domini, vſque ad octauas Pentecoſtes, dicentes, quòd tunc in eccleſia omnia breuia debent eſſe. Legitur tamen, cùm quidam Sacerdos aliam fortè Miſſam neſciens, omni die Miſſam de beata Virgine celebraret, Epiſcopus eum ab officio ſuſpendit, ſed Virgo beata ipſi Epiſcopo ex hoc grauiſſimè comminata eſt: & ideò ipſe ſuſpenſionem huiuſmodi relaxauit.

SVMMA.

1 *Bartholomæi feſtum variè celebratur.* 2 *Bartholomæi ſtatura.*

De ſancto Bartholomæo Apoſtolo.

Cap. XXV.

1 Beatus † Bartholomæus, primò prædicauit: vt dixit beatus Theodorus Abbas in Lugdonia, poſteà in India, deinde in Albania in ciuitate Armeniæ, vbi primò excoriatus, & poſteà decollatus eſt: deinde translatus dicitur Beneuentum, quãuis hodie Romæ eſſe dicatur. Quidam autẽ celebrãt feſtum excoriationis, & quidam decollationis, ſicut dictum eſt in ſexta parte ſub quar-
2 ta feria tertiæ hebdomadæ aduentus. Et † nota, quòd inquirenti-

bus

bus beatum Bartholomæum, Dæmon ipſum ita deſcripſit, dicens, Capilli eius nigri, & criſei: caro candida, oculi grandes, nares coæquales, & directæ, barba prolixa, habens paucos canos, ſtatura æqualis, collobio albo eleuato, & purpura veſtitur, induitur albo pallio, quod per ſingulos angulos habet gemmas purpureas.

SVMMA.

1 *Ioannis decollatio.*
2 *Herodes tres fuere.*
3 *Ioannis Baptiſtæ caput, vbi humatum. Et vbi, quando, & à quo inuentum. num. 4.*
5 *Ioannis Baptiſtæ officium eccleſiaſticum in decollatione.*

De decollatione ſancti Ioannis Baptiſtæ.

Cap. XXVI.

Feſtum † decollationis Beati Ioan. celebrat eccleſia, quia pro veritate mortuus eſt: ſed non ſic ſolenniter ſicut feſtum natiuitatis eius, eò quòd deſcēdit ad inferos, ſicut dicit Greg. ſuper illud: Tu es, qui venturus es, an alium expectamus? Fuit autem decollatus in tēpore paſchali per Herodem Regem anno xxxij. à natiuitate domini, ſcilicet anno præcedente paſſionem domini: & ipſe in anno xxx. cœpit prædicare: & ita hoc feſtum eſt de decollatione. Et no. quod tres fuerũt † Herodes, quos eorũ infamis crudelitas fecit famoſos. Primus dictus eſt Herodes Aſchalonita, ſub quo natus eſt dominus, à quo innocentes occiſi ſunt. Secundus, Antippas, qui Ioan. decollauit. Tertius, Agrippa, qui Iacobũ occidit, & Petrum incarcerauit. Vnde verſus: Aſchalonita necat pueros, Antippas Ioãnem, Agrippa Iacobum: claudens in carcere Petrum. Sanè decollato Ioanne diſcipuli eius corpus ſepelierunt in Sebaſta, vrbe Paleſtinæ, & caput in Hieruſalem humatum eſt iuxta † Herodis habitaculũ: & vbi corpus ſepultũ iacebat, multa Deus miracula operabatur. Vnde multitudo Chriſtianorũ illuc confluebat. Quod videns Iulianus apoſtata iuſſu eius gentiles ad dedecus S. Ioannis confregerunt mauſeolũ & oſſa eius per agros ſparſerunt. Sed cùm Chriſtiani illuc venirẽt, & miracula nõ ceſſarent, iterum gentiles oſſa collegerũt, & combuſſerunt: ſed digitus ille, quo dominum ad Iordanem venientẽ monſtrauit, dicens: Ecce Agnus Dei, &c. non potuit cõburi. Multi tamen Chriſtiani monachi à Hieroſolymis, qui intererant cũ gentilibus oſſa colligentibus, quot occultare poterant reſeruauerunt, tulerúntq; oſſa ad Philippũ Hieroſolymitanũ Epiſcopũ, qui miſit ea per Iulianũ diaconum Anaſtaſio Alexãdriæ Epiſcopo, quæ poſt Theophylus vrbis eiuſdẽ Epiſcopus, in tẽplo Serapis repoſuit, & Baſilicam in honorẽ eius cõſecrauit. Vnde hòc feſtũ de decollatione & combuſtione

buſtione oſſium eſt, ſecundùm Magiſtrum Guilibertũ, quod celebrat eccleſia, quaſi pro iam mortuo, ſecundum martyriũ: quia in ſuis oſſibus quodammodo paſſus eſt. Alij dicunt, quòd beata Tecla digitum B. Ioannis, qui comburi non potuit, de vltra marinis partibus afferens in Morianam ibi ad honorem B. Ioannis fundauit eccleſiã, & hac die dedicata eſt ei eccleſia. Ideoq; ſtatutum fuit à domino Papa, vt hæc dies ad honorem B. Ioannis, per totum mundum ſemper celebris haberetur: & ſecundùm hoc vi-

4 detur, quòd debet dici feſtum dedicationis. Rurſus † B. Ioannes, caput ſuum quod in Hieruſalem fuerat humatum, reuelauit duobus Monachis orientalibus: qui Hieruſalem adorare venerant, qui iuxta Herodis habitaculum illud vij. Cal. Martij inuenerunt: ſed poſt ab aliis perlatum eſt in Ediſſam ciuitatem, & in quodam ſpecu ignobiliter reconditum, donec denuò Marcello presbytero fuit reuelatum, & per eiuſdem vrbis Epiſcopum iiij. Cal. Septembris reuelatum: ex quo tempore cœpit in eadem vrbe decollatio celebrari: ea die, vt arbitror, qua caput eſt reuelatum, & ita hoc feſtum poteſt dici reuelationis. Hoc ergo feſtum poteſt eſſe de decollatione, vel de collectione oſſium: vel de dedicatione eccle-

5 ſiæ ad honorem illius: vel de reuelatione. Hac † die dicunt quidam epiſtolam: expectatio. Prouer. 10. cap. Et Euangelium: Miſit Herodes. Mat. cap. 6. & allelu-Ia. Erat lucerna. Ioan. 5. cap.

SVMMA.

1 *Felix & Audactus ſocij in paſſione. Et vnde nomẽ ſortitus Audactus.*

De ſanctis Felice & Audacto. Cap. XXVII.

1 SCiendũ eſt, quòd cũ beatus † Felix traheretur ad mortẽ pro nomine Chriſti, quidam repentè ſe in medio protulit, dicens: Ego ſum Chriſtianus. Dixerũt carnifices, ergo venies & tu. Cùm autem nomen illius ignoraretur, vocatus eſt Audactus, quaſi B. Felici audacter aſſociatus: ſicut & B. Ioannes Alexandrinus Epiſcopus ob eximiam in pauperes Chriſti pietatẽ Ioãnes eleemoſynarius dictus eſt. Cuius feſtũ nono Cal. Februarij celebratur.

SVMMA.

1 *Mariæ natiuitas cur celebretur ab eccleſia.*
2 *Natiuitas Mariæ, antiquitus non celebrabatur.*
3 *Natiuitas Mariæ non habet ieiunium inſtitutionis.*
4 *Eccleſia treis natiuitates celebrat, quæ deſignant treis natiuitates ſpirituales.*

De natiuitate beatæ Mariæ. Cap. XXVIII.

1 FEſtum † natiuitatis B. Mariæ virginis, quando videlicet in mundo nata eſt, ideò celebratur, quia fuit in vtero ſanctificata, iuxta illud Pſal. Sanctificauit tabernaculũ ſuum altiſſimus.

In

In hoc feſto legitur genealogia Saluatoris, imò ipſius B.Mariæ virginis:quia de eadem fuerat genealogia,vnde legitur Euangelium Matth.1.cap. Liber generationis Ieſu Chriſti,de qua dictũ eſt in vj.parte, ſub natali, & ſub feſto Apoſtolorum Philippi & Iacobi.Et epiſtola:Ego quaſi.Eccleſ.24.cap. Aliæ Eccleſiæ dicũt, Dominus poſſedit me.Prouer.8.cap. Cantatur etiam hiſtoria de laudibus ipſius virginis Mariæ.In quibuſdam tamẽ Eccleſiis leguntur cantica Canticorũ,quæ magis pertinẽt ad feſtum aſſumptionis virginis Mariæ, prout ibi dictum eſt:dicitur etiã ad horas capitulum:Ego quaſi vitis.Eccl.34.cap.Sanè hoc feſtum olim
† non celebrabatur:ſed quidam vir religioſus pluribus annis au- 2
diuit Angelos in hac nocte ſolennizantes in cœlis, cui cauſam quærenti reuelatum eſt Angelos gaudere: quoniam beata virgo nata fuit in illa nocte:quod Apoſtolicus authenticauit,& feſtum celebrari præcepit: vt in ſolennizando cœleſti curiæ conformemur.
†Non autem habet feſtum hoc ieiunium inſtitutionis: po- 3
teſt tamen habere deuotionis.Olim etiam non habuit octauam: ſed Innocen. Papa quartus eam inſtituit.Vacante enim Romana Eccleſia per obitum Greg.Papæ,nouis Cardinalibus concordare nequeuntibus,Romani poſt plures dies eis incluſis, multiplices moleſtias inferebant:propter quod Cardinales Reginæ cœli vouerunt,quòd ſi eius meritis concordarent,& abire liberè poſſent, octauam ſuæ natiuitatis diu neglectam, celebrandam de cætero ſtatuerent. Sícque ad Cœleſtinũ Papam conuenerunt, & liberati ſunt. Sed quia idem Cœleſtinus vixit ſolũ xviij.diebus,nõ potuit votũ implere: quod poſtmodũ dictus Innocentius eius ſucceſſor impleuit.
Et † nota quòd Eccleſia tres natiuitates ſolẽnizat,ſ. 4
Ioannis Bapt.& B. Mariæ,& Chriſti:ſiquidẽ Ioannes fuit lucifer: quia ſicut lucifer præcedit Solẽ: ſic ipſe Chriſtum. Primus enim apertè prædicauit:Maria fuit aurora:natiuitas Chriſti ortus Solis:quia in eo ſplendor patris apparuit. Prædictæ autem tres natiuitates deſignant tres ſpirituales natiuitates. Nam renaſcimur cum Ioan.in aqua:cum Maria,in pœnitentia: & cum Chriſto in gloria.Cùm igitur oporteat,quòd cõtritio præcedat natiuitatem baptiſmi in adultis, & natiuitatem gloriæ ſimiliter,ideò meritò illæ duę vigilias habent.Sed cùm pœnitentia tota ſit pro vigilia, non oportuit,quòd ipſa vigiliam haberet:& ideò hoc feſtum vigiliam ſiue ieiunium non habet. Et eſt ſciendum quòd beatus Fulbertus epiſcopus Cardinalis fecit illa tria reſponſoria: Stirps Ieſſe,Solem iuſtitiæ:& Chorus nouæ Hieruſalem.

SVMMA.

1 *Crucis exaltatio,vnde ortum duxerit.*

2 *Crucis inuentio, ſuperior eſt exaltatione.*
3 *Crucis exaltatio, quod habeat officium.*

De exaltatione ſanctæ Crucis. Cap. XXIX.

1 EXaltatio † S.Crucis dicitur: quia Coſdroës Rex Perſarum Hieroſolymã venit:& lignum Dñi cùm inde ſecum tulit,& facta domo cœlo ſimili,& in eadem ſedem ſibi fecit:& lignum à dextris poſuit loco filij:gallum verò à ſiniſtris,loco Spiritus ſancti & ipſe ſtans in medio,ſe Deũ vocari iuſſit Quod audiẽs Heraclius Imperator Rom.aciem mouit iuxta Danubiũ,qui fluuius eſt Perſarum:nõ hunc,qui in Sueuia naſcitur,ſed alium eiuſdem nominis, inde victo filio Coſdroë ſingulari certamine crucem Domini tulit: & cùm appropinquaret in magna pompa Hieruſalem, portæ ciuitatis per Angelum clauſæ ſunt,ne intraret: qui cùm vehementer admiraretur,audita eſt vox de cœlo dicẽs: Regem Regum non ſic intraſſe Hieruſalem phaleratũ:quando pro omnibus pati venit,ſed humilem & ſuper aſinam ſedentem. Et ſtatim recognoſcens elationem ſuam, de equo deſcendit, & humiliatus eſt valdè,& portæ ei ſpontè apertæ ſunt,& nudis pedibus ciuitatem intrauit,& in eius introitu multi diuerſorũ morborum generibus detenti,curati ſunt per Crucem, & Imperator ipſe in has deuotiſſimas Crucis prorupit laudes,dicens: O Crux ſplendidior cunctis aſtris, mundi celebrior hominibus,&c. Ille ergo Crucem exaltauit,& exaltationis diem in futurũ Epiſcopis ſibi conſentientibus in ſuo imperio ſtatuit eſſe ſolennem.Sergius verò Papa, longis poſt tẽporibus in ſacrario B.Petri inuenit capſam argenteam,& in ea crucem,ex ſalutiferi ligni magna portione compoſitam:lapidibus pretioſis adornatam:quæ poſita in
2 baſilica Saluatoris, adoratur à populo in die exaltationis. † Eſt autem maius feſtum inuentionis,quàm exaltationis,propter authoritatem inſtituentis.Nam illud à Papa,ſcilicet Euſebio:iſtud
3 ab Imperatore ſtatutum eſt.In † hoc feſto dicitur epiſtola, quæ dicitur in ramis Palmarum:quia in ea agitur de exaltatione ſanctæ Crucis. Alij legunt illam:Chriſtus factus eſt. Ad Philip 2.cap. Legitur etiam in quibuſdã Eccleſiis Euangelium in quo fit mentio de aduentu Chriſti & fulgure. Sicut fulgur exit,&c.quod dici conſueuit tempore aduentus. In aliis verò dicitur Euangeliũ de
4 Nicodemo, quod quidam dicunt in feſto inuentionis ſanctæ Crucis,ibi enim dicitur:Sicut Moſes exaltauit ſerpentem in eremo,ita exaltari oportet filium hominis.Communiter tamen dicitur, quòd melius eſt Euangelium: Nunc iudicium eſt mundi. Ioan.12.cap.in quo dicitur:Cùm exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum. Præfatio verò illa dicitur,quæ ante Paſcha

per quindecim dies, ſeu in quibuſdam Eccleſiis per quinque dicitur, vel vt alij volunt, illa, quæ dicitur in tempore Paſchali: dicitur etiam ad horas capitulum: Chriſtus factus eſt pro nobis, ad Philip. ſecundo capitulo.

SVMMA.

1 *Matthæus, Leuita fuit & Hebræus.* (*Euangelia.*
2 *Matthæus, item alij Euangeliſtæ, quibus temporibus ſcripſerint.*

De feſto ſancti Matthæi Apoſtoli & Euangeliſtæ.

CAP. XXX.

BEatus † Matthæus Leuita fuit. Erat autem Hebræus, & ideò Hebraicè ſcripſit Hebræis in Iudæa: ſed poſteà liber eius fuit tranſlatus in Græcum, deinde in Latinū. Et nota, quod Euãgelium quod ipſe propriis manibus anno Domini xl. ſcripſit, cū oſſibus B. Barnabæ repertum eſt. Quod quidem Euangelium B. Barnabas ſecum ferebat: & ſuper ægros illud ponens tam fide Barnabæ, quàm merito B. Matthæi continuò liberabat. Matth. verò edidit Aquileiæ Euangelium anno Domini xliiij. Dicitur hodie epiſtola: Vnicuique veſtrum. Epheſ. 4. cap. Alij verò dicunt: Similitudo vultus. Ezech. 1. cap. Euangelium eſt: Dum tranſiret Ieſus. Matth. 9. c. In vigilia verò eſt Euangeliū: Vidit Ieſus Publicanum. Luc. 5. c. Prædicauit † autem ſub Caio Caligula Imperatore, qui ſic dictus eſt, quoniã natus eſt in expeditione: & coopertus eſt caligis. Ioan. autē ſcripſit ſub Nerua, Marcus ſub Nerone, de Luca incertum eſt: quidam tamen dicunt quòd ſub Nerone.

SVMMA.

1 *Mauricij & ſociorum vita, & finis.* 2 *Thebæ plures.*

De ſancto Mauricio & ſociis. CAP. XXXI.

CVm Galli † exercuiſſent exercitum in Romanos, Dux Ægypti collegit exercitum in quo fuit B. Mauricius, qui ſub ſe habebat legionem, in qua erant vj. M. cccccclxvj. Cùm ergo eſſent in exercitu, tyrannus voluit eos cogere adorare idola, qui noluerunt: & propterea decimam partem accepit tyrannus, & interfecit: quòd videns beatus Mauricius conuertit ſermonem ad ſocios, orans vt viriliter ſtarent: & ſic ab eo confortati, paſſi ſunt martyrium. Fuerant autem baptizati antequam Romam venirent. Et nota, quòd dicitur † de Mauricio & Thebæa legione, quòd inueniuntur plures Thebę, vna in Ægypto, vbi ſunt Mauri: altera in Græcia, vbi ſunt Thebani: alia in India, vbi ſunt Theſbytæ. Iſti ſocij Mauricij erant de Ægypto.

SVMMA.

1 *Lucas, cuias fuerit, & quando ad fidem noſtram acceſſerit.*
2 *Lucas, à quo acceperit potiſſimum quæ ſcripſit.*

De feſto S. Lucæ Euangeliſtæ. Cap. XXXII.

1 LVcas Syrus †fuit natione,& Antiochenus Patriarcha,& prę-dicauit in Bithynia:vbi ſua morte,non martyrio vitam finiuit. Fuit etiam pictor & medicus,& ſecundùm Hieron. fuit diſcipulus Apoſtolorum,& non Domini:venit enim ad fidem poſt Domini reſurrectionem,vt legitur in Gloſ.ſuper Exod.licèt quidam dicant, quod fuerat de lxxij.diſcipulis Domini: & ſcripſit Euangelium in Achaia. Vixit autem octogintaquatuor annis, ipſe Euangelium & actus Apoſtolorum compoſuit.Fuit diſcipu-
2 lus beati Pauli,à quo † didicit,quod docuit, ſicut & beatus Marcus à beato Petro. In Prologo tamen Euangelij ſui inuenitur, quod ipſe didicit multa à quibuſdam, qui in principio cum Domino fuerunt. Sed beatus Paulus non fuit à principio cum Domino:ergo non didicit ab eo,quod docuit. Solutio, quædam didicit ab eo,& quædam ab aliis, ſed maximè à beato Paulo. Creditur tamen quod ipſe ad beatam Virginem tanquam ad arcam teſtamenti recurrens, ab ea de multis certificatus fuit, præcipuè de his,quæ ſibi ſoli conſtabant:ſicut de Angelica annunciatione, & Chriſti natiuitate,& huiuſmodi,de quibus Lucas agit.

SVMMA.

1 *Iacobus minor,& Simon, fratres Domini.*
2 *Iudas variè appellatus eſt.* 3 *Simon,vbi prædicarit.*

De feſto Apoſtolorum Simonis & Iudæ. Cap. XXXIII.

1 IAcobus † minor frater Domini,& Simon, & Iudas & Ioſeph, qui & Barſabas & etiam Iuſtus cognominatus eſt, ne propter iniuſtitiā ab Apoſtolatu fuiſſe reprobatus credatur; fratres fuerunt filij Mariæ Cleophæ,quæ Alphæo nupta fuit. Simon autem iſte dictus eſt zelotes,dictus eſt,& Simon Cananæus,à Cana vico Galileæ,quòd idem eſt:cana enim zelus interpretatur.Habuit
2 enim magnum zelum animarū. Iudas † enim multipliciter cognominatus eſt. Dictus eſt enim Iudas Iacobi,ſupple frater: vt præmiſſum eſt.Dictus eſt etiam Thadæus,à tracha quod eſt regia veſtis,& Deus:vel Thadæus interpretatur,apprehendēs Principem.Ipſe enim fuit veſtis regia per ornamenta virtutum: per quas apprehendit Principem Chriſtum.Dictus eſt etiam Lebæus, quod ſonat,cor,vel corculus,id eſt,cordis cultor. Inter præmiſſum Ioſeph & Mathiam ſortes iactatæ ſunt: & de Simone dicitur,quod crucifixus mortuus eſt. Alij tamen dicunt, quod non eſt iſte:ſed Simon, qui fuit filius Cleophæ, crucifixus eſt. Iſte
3 † Simon prædicauit in Ægypto:poſteà verò venit in Hieruſalē, & ibi fuit Epiſcopus poſt beatum Iacobum minorem,qui dictus

eſt frater Domini,& ibi crucifixus eſt. Vixit autem cxx. annis,& ſuſcitauit antequam moreretur xxx. mortuos. Vnde in eius legenda inuenitur, quòd terdenos mortuos merſos fluctibus humanæ vitæ reddidit vſibus. Filium enim hoſpitis ſui merſum fluctibus ſuſcitauit. Mortuus autem eſt in Bothoro, non in Poſtophorio. Poſtophorium, vt quidam volunt eſt porticus templi, in quo iacebant cuſtodes templi. Iudas autem prædicauit apud Perſas & Medos,& mortuus eſt apud Armenos.

SVMMA.

1 *Pantheon à quo, quot tempore, & cur Romæ ædificatum.*

2 *Sanctorum omnium feſtum, vnde primum, & num.3. Et quibus de cauſis inſtitutum, num.4.*

5 *Sanctorum omnium feſtum ieiunium habet inſtitutionis. Et eius diei officium, num.6.8.*

7 *Sanctorum omnium diei, quo ordine legantur lectiones.*

De feſto omnium Sanctorum. Cap. XXXIIII.

CVm ſingula idola Romanorum Romæ templum † habere 1
non poſſent, Romani vnum templum in honorem Cybeles matris Deorum,& omnium Deorum ipſorum fecerunt, quod dictum eſt πάνθεον, à πᾶν, quod eſt totum,& Θεὸς, Deus. Succeſſu verò temporum Bonifacius Papa petiit à Phoca Cæſare Imperatore Conſtantinopolitano, qui præerat Romanis, templum illud ſibi dari. Quo † obtento, abiectis inde idolis, dedicauit illud 2
quarto Idus Maij, ad honorem B. Mariæ virginis,& omniũ Martyrum:& dictum eſt feſtum illud B Mariæ ad martyres. Nondum enim fiebant feſta de Confeſſoribus, ſed ſolùm de Martyribus. Vnde tunc inſtitutum fuit feſtum beati Ioannis ante portam Latinam, occaſione martyrij, quod quantum in ſe fuit, ſuſtinuit. Statuit ergo idem Papa, vt ſingulis annis illa die celebraretur feſtum de Martyribus, ſicut in Calendis eiuſdem menſis celebrabatur feſtum Apoſtolorum,& in honorem beatæ Mariæ,& omnium Martyrum cantauit ibi, terribilis eſt locus iſte, in quo eſt ſalus, &c. quod tantum in dedicatione Eccleſiæ ſolet dici. Verùm Gregor. quartus, hoc feſtum martyrum tranſtulit ad Calendas † Nouembris, vt tunc collectis terræ frugibus conuenienter 3
ad hoc feſtũ poſſent copioſius victualia inueniri, inſtituens tunc fieri feſtum, non ſolùm Apoſtolorum & Martyrum, ſed etiam Trinitatis,& Angelorum,& Confeſſorum, generaliter omnium Sanctorum & Sanctarum,& etiam electorum: vt patet in Hymno,& illius officiũ ordinauit. Inſtitutum † autem fuit hoc feſtũ 4
quatuor de cauſis. Primò propter præmiſſam templi dedicationem. Secundò, propter omiſſorum feſtorum ſuppletionem. Non enim propter ipſorũ multitudinẽ de omnibus feſtare ſpecialiter valemus.

valemus. Tertiò, propter negligentiarum in feſtis, quæ celebramus, commiſſarũ expiationem. Et hæc ratio tangitur in ſermone, qui hac die in Eccleſia recitatur, vbi ita dicitur: Decretum eſt, vt die iſta omniũ Sanctorũ memoria habeatur: vt quicquid humana fragilitas per ignorantiã, aut negligentiã, vel per occupationẽ rei ſecularis in ſolennitatibus Sanctorũ minus peregiſſet, in hac ſancta obſeruatione perſoluatur. Quartò, propter faciliorem orationum noſtrarũ impetrationẽ. Facilius enim quod petimus, obtinebimus, ſi ſimul omnes intercedant pro nobis: quia impoſſibile eſt multitudinem nõ exaudiri. Vnde in oratione hodierna dicitur: multiplicatis interceſſionibus largiaris. Quare autẽ feſta Sanctorum celebrentur, dictũ eſt in proœm. huius partis. Hoc
5 † feſtum habet ieiunium inſtitutionis: nec debet quis comedere illa die vſque ad veſperas, nec ieiuniũ debet mutari, vt quidam faciunt propter S. Quintinum. Quia verò hoc feſtum omnium
6 Sanctorũ eſt generale, ideò variatur illius † officiũ, prout habetur varietas omnium Sanctorũ. Prima enim antiphona, & prima lectio, & primum reſponſoriũ de Trinitate cantatur: quia feſtum eſt Trinitatis: ſecundo loco cantatur de beata Maria: tertio de Angelis, quarto de Prophetis, quinto de Apoſtolis, ſexto de Martyribus, ſeptimo de Cõfeſſoribus, octauo de Virginibus, nono de
7 omnibus ſimul. † Authoritas autem illius officij obſeruatur in lectionibus: nam in quibuſdam Eccleſiis in hoc feſto maior in Eccleſia, etiã Epiſcopus ſi pręſens fuerit, lectionẽ legit de Trinitate, ſcilicet primã, vel Decanus, vel ſaltem ſacerdos, & ſic fit deſcenſus per perſonas in legẽdo, vſque ad pueros. Octauã namque lectionẽ de virginibus, legit vnus ex pueris: nam ſemper nonam lectionẽ maioris eſt legere. Octauum etiã reſponſoriũ dicũt de virginibus, ſcilicet: Audiui vocẽ, quòd cantatur à quinque pueris coram altari B. Mariæ virginis, ſi fuerint ibi, cãdelas in manibus tenentes ad repræſentationem quinque prudentiũ virginũ lam-
8 pades ornatas accenſas habentium. † Dicitur etiam capitulum: Vidi turbam. Apoc. 8. Ad miſſam verò dicitur epiſtola: Ecce ego Ioan. quæ eſt Apoc. 5. c, Allelu-Ia. O quàm glorioſum. Apoc. 7. c. Euang. Videns Ieſus turbas. Mat. 5. c. In vigilia verò dicitur epiſt. Ecce: Ego Ioan. Apoc. 5. c Euang. Deſcendens Ieſus. Luc. 6. cap.

S V M M A.

1 *Mortuorum officium dicitur, agenda, vel exequiæ, & quare.*
2 *Mortuis cur officium inſtitutum, & à quibus primùm, num. 3. 4.*
5 *Mortuorum memoria, à variis variè fit, quæ percurrit generatim per num. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. & 13.*
14 *Mortuorũ anniuerſariũ obſeruatur triplici de cauſa, & nu. 15. 16.*

17 *Anniuerſarium an celebrari debeat, aut poſſit die feſtiuò.*
18 *Mortuorum officium quotidie vſurpare an indecens, & num.* 19.
20 *Mortuorũ nomine ſuffragia facta, quid proſint. (quàm cõmunis.*
21 *Eleemoſyna facta nomine vnius ſpecialis defuncti, an plus proſit.*
22 *Mortuis an proſint ſuffragia hominis in peccato iacẽtis, vide, & num.*23. 24 *Mortui an ſciant ſuffragia, quæ eorumnomine fiunt, & num.* 25. 26 *Mortui an curent viuos.*
27 *Mortuorũ officium, imitatur Chriſti ſepulturam, & num.* 28.29.
30 *Pax dari non debet in Miſſa defunctorum, & n.*31. (*renti dicitur.*
32 *Mortui corpus non debet eſſe in Eccleſia, quandiu de tẽpore cõcur-*
33 *Mortuorum officium vnde incipit, & eius forma, & nu.*34.
35 *Sacerdos Miſſam defunctorum celebrans vt quis mortem incurrat,*
36 *Mortui cadauer lauare, quid referat. (deponitur.*
37 *Mortuus à quibus ſit portandus ad ſepulturam.*
38 *Mortui corpus qua forma & ſolennitate condatur in ſpelunca, & qualiter ſepeliatur, nu.* 39. *aut quo habitu.* 40. 41.
42 *Chriſtus, an poſt reſurrectionem fuerit aliquibus veſtibus vſus.*
43 *Homines an erunt nudi poſt diem iudicij, an verò amicti.*
44 *Defuncti an loqui poſſint.* 45 *Miſſa defunctorum.*

De officium mortuorum. Cap. XXXV.

HOc loco de officio mortuorũ dicendum eſt. Et † quandoque 1
vocatur Agẽda, ab ago, agis: quia inter cęteras ſui significationes agere idẽ eſt, quod celebrare. Inde ergo officiũ ordinatũ ad celebrẽ defunctorũ memoriã, agenda vocatur: quãdoque etiã vocãtur exequię, ab exequore, xequeris: quia inter alias ſui ſignificationes, exequi idẽ eſt ꝙ extra alia ſequi. Officiũ ergo ſeu obſequiũ in ſepulturis mortuorũ exequiæ vocãtur: quia celebratur dũ mortui extra viuos ſepeliẽdi ferũtur, vel quia extra horas canonicas ſpeciales, & ſingulares habent obſeruãtias. Sanè hoc officiũ cõtinuatur feſto omniũ ſanctorũ: & ſunt tres dies cõtinui tribus myſteriis deputati. Nam vigilia omniũ ſanctorũ, dies eſt afflictionis: ſolennitas, dies exultationis: hodie verò dies orationis. In primo nos ieiunando affligimus, præſentis vitæ miſeriã recolentes. In ſecundo beatitudini ſanctorũ congaudemus, gratiarũ actiones Domino referentes. In tertio pro his, qui in purgatorio detinentur oramus: eis modò pœnam minorẽ, modò plenam abſolutionem orationibus impetrantes. Siquidem † cõmemora- 2
tio omniũ fidelium defunctorũ inſtituta eſt fieri ab Eccleſia tali die, vt generalibus beneficiis adiuuentur, quia ſpiritualia habere non valent. de conſ. di. j. viſum. ſicut & de feſto omnium ſanctorũ præmiſſum eſt. Sicut enim Petrus Damianus ait S. Odilio comperiens, quòd apud Vulcanum Siciliæ crebræ voces & vlulatus dæmo

dæmonũ audiebantur plãgentiũ, pro eo quod animæ defunctorum per eleemoſynas & orationes ad eorum manibus eripiebantur, ordinauit in ſuis monaſteriis, vt poſt feſtum omniũ ſanctorũ fieret cõmemoratio defunctorũ, quod fuit poſtmodũ à tota Eccleſia approbatũ. Primò ergo videamus, à q̃bus inſtitutũ fuit officiũ mortuorũ. Secũdò, vbi habuit initiũ. Tertiò, de modo cele-
3 brandi illud. Quartò, de modo ſepeliendi. † Fuit ergo primò inſtitutum ab Apoſtolis: ſed ab Origene, vt teſtatur Iſid. in lib. de Eccleſiaſt. officiis, fuit adauctũ & ex maxima parte ordinatum. Vnde ipſum cõmendat beatus Aug. in enchiridio, dicens eũ fuiſſe
4 ſecundũ in Eccleſiaſticis officiis poſt Apoſtolos. Hoc † officium initiũ habuit in veteri lege. Nã ſicut ait Ambr. xij. q. ij. quia mortuo Iacob, Ioſeph, & alij fratres ſui cum multis Ægyptiis attulerunt eũ in Ebron: ſed prius fleuerũt xl. diebus in Ægypto: & poſteà fleuerũt eũ vij. diebus in area Achad. Gen. 50. c. Item legitur in Deut. vlt. c. ꝙ mortuo Moſẽ fleuit populus Iſraẽl xxx. diebus: & ſimiliter fecerunt de Aarõ & de Maria. Itẽ, dicit Salomõ: Luctus filij ſapiẽtis mortui, ſeptẽ diebus: Luctus ſtulti filij, ſempiternus: *Eccle. 23.*
5 ideò, quia in æternũ morietur. Nota autem, quod † quidã faciunt memoriã pro defunctis die tertia, ſeu per tres dies, repræſentantes triduanã Domini ſepulturã: ſeu reſpectum habentes ad reſurrectionẽ Chriſti, qui tertia die reſurrexit, reſurrectionẽ cũ Chriſto mortuis peroptantes, ſeu ad trinitatẽ: vel vt quia viuentes tripliciter peccauerũt, videlicet cogitatione, verbo & opere, remittãtur eiſdem. Alij verò faciunt miſſam celebrari ſeptẽ diebus ſeu per ſeptẽ dies, & vtrunque oſtenditur in lib. Nu. 19. c. vbi dicitur, quod qui tetigerit cadauer mortui hominis, immũdus erit ſeptẽ diebus: vnde aſpergatur aqua tribus diebus & ſeptem, & ſic mũdabitur. de conſec. di. j. aqua. Sanè immundus propter cadauer mortui hominis, ſignificat pollutam animam propter mortua
6 opera. Celebratur ergo per ſeptem dies, primò vt † defunctus ad Sabbatum æternæ quietis citius valeat peruenire. Secundò, vt ei remittãtur omnia peccata, quæ cõmiſit in vita, quæ per ſeptẽ dies ducitur. Tertiò, propter ſeptenariũ animæ & corporis. Anima enim tres habet vires, ſ. rationabilitatem, cõcupiſcibilitatem, & iraſcibilitatem. Corpus verò conſtat ex quatuor elementis, vt ergo peccata, quæ homo per hoc ſeptenariũ ſiue in hac vita, quæ per ſeptem dies ducitur, commiſit, deleantur, ſeptenarium mortuis celebratur. Quartò ſicut filij Iacob defuncti fleuerunt per ſeptem dies, vt præmiſſum eſt: ita & Eccleſia pro ſuis defunctis
7 celebrat officium ſeptem diebus. Quidam † autem faciunt nouendinale, id eſt, officium nouem dierum, vt per hoc officium

mortuorum animæ à pœnis liberatæ, nouem Angelorum ordinibus aſſocientur. Hoc aũt à quibuſdam non approbatur, ne gentiles imitari videamur: à quibus hoc ſumptũ eſſe videtur, qui nouẽ diebus lugebãt mortuos ſuos: & in ix die cineres eorũ pyramidibus, vel in buſtis recondebant. Alij verò celebrari faciunt † pro 8
defunctis xxx. dies vel xxx. die. Primò, quia filij Iſraël tot diebus fleuerunt Moſen & Aaron, vt præmiſſum eſt. Secundò ideò, quia ter decem faciũt xxx. per ter enim trinitatem, per decem decalogum intelligimus. Ter denariũ ergo à mortuis facimus: vt quod in obſeruatione decalogi ſeu præceptorũ Chriſti & cõtra trinitatem peccauerunt, eis Dei miſericordia cõdonetur. Tertiò, qa numerus lunæ xxx. diebus perficitur, ideò xxx. die, vel xxx. diebus fit mortuis officiũ: vt opera eorũ corã Deo plena eſſe intelligantur. † Quidã quoq; quaterdecies celebrant ſiue quadragenarium 9
faciunt: vt quod illi in doctrina quatuor Euãgeliorũ & in x. præceptis legis peccauerunt, ſibi condonetur. † Rurſus, qui diẽ qua- 10
drageſimum ſeruant, repræſentant Dñicam ſepulturam, optantes mortuos gloriã habere cũ Chriſto q̃ quadraginta horis iacuit in ſepulchro computata hora, in qua emiſit ſpiritũ, & vlt. hora noctis Dñicæ, in qua reſurrexit, ſecundùm Aug. Repręſẽtant etiam, quod vt pręmiſſum eſt, mortuo Iacob filij eius luxerunt quadraginta diebus. † Alij quinquagenarium faciunt: quoniam ſicut Be- 11
da & Greg. dicunt in gl. ſuper locum illum, vbi habetur, quòd Abraham quæſiuit à Domino volente ſubuertere Sodomã, ſi quinquaginta fuerint ibi, nunquid deſtrues eos? & reſpondit Dominus: non. Quinquagenarius numerus perfectus eſt: & ſignificat annum iubileum, i. octauam ætatem, in qua erit remiſſio, & plena libertas. Vt ergo animæ defunctorum plenariam libertatem, & peccatorum ſuorum remiſſionem adipiſcantur: quinquaginta diebus pro illis celebrant officium. Præterea dicitur in Marco: Vnum granum afferebat triginta, & vnum quinquaginta: & vnum centum. Alij † ſexagenarium, pro eo quia ſexageſima ſi- 12
gnificat mœrorem Eccleſiæ propter abſentiam ſpõſi: & ei in cõſolationem duæ alæ dantur: vt dictum eſt in vj. parte ſub Dominica quadrageſimæ: ſic & hic repræſentant mœrorem propter abſentiam defuncti ſui, in quorum conſolationem & animæ defuncti expiationem ſacrificium Domino offertur: & pauperibus eleemoſynæ largiuntur. Nonnulli etiam † celebrant centeſimum 13
diem, vt mortui trãſeant à læua in dexteram, à militia in triumphum, à terra in cœlum, à miſeria, in gloriam, à morte, in vitam. Optant enim illis æternam beatitudinem, quæ per centenarium, vltra quem non eſt numerus, deſignatur. † Quidã verò anniuer- 14

ſarium

ſarium obſeruant triplici de cauſa. Primò vt defuncti de annis
calamitatis perueniant ad annos æternitatis: ſiue ad vitam æter-
nã, quæ ſine fine eſt: & quaſi annus in ſe reuoluitur: vel quia ibi
15 eſt indentitas & nulla reperitur varietas. † Secũdò, quia ſicut ſan-
ctorum anniuerſarium ad ipſorum honorem & noſtram vtilita-
tem celebramus, prout dictũ eſt in proœ. huius partis, ſic & anni-
uerſarium defunctorum, ad ipſorum vtilitatem & noſtrã deuo-
16 tionem. Tertiò, dies anniuerſarij pro defunctis † ideò repetitur,
quoniam ſecundùm Aug. qualiter fit eis in alia vita, neſcimus, &
melius eſt, vt eis ſuperſit beneficium noſtrum, quã deſit. xiij. q. ij.
non æſtimamus. Anniuerſarium autem ſi cõtigerit in die Domi-
nica, vel in aliqua celebrari ſolennitate, non debet mutari ad ſe-
quentem diem prout fit in feſtis ſanctorũ: ſed fiat in die præce-
denti, vt citius occurratur pœnis defunctorum: quas in purga-
torio ſuſtinent: defuncti enim noſtro indigent auxilio & benefi-
17 cio: ſed non ſancti. Die quidẽ feſtiuo † anniuerſarium celebrari
non debet: nec miſſa pro defunctis dici, niſi corpus præſens fue-
rit, tũ ſic: quia omni tẽpore poteſt miſſa pro defunctis celebrari
cadauere præſente, niſi in paraſceue: tunc enim non debet corpus
intumulari, nec miſſa pro eo cantari, quia tũc corpus Chriſti im-
molari nõ debet, ſed vſque in craſtinũ reſeruetur: & tũc, ſ. in ſab-
bato poteſt miſſa pro illo cantari, & corpus ſepeliri. Similiter ſi-
quis in die Paſchæ moriatur, corpus eius vſque in craſtinum re-
ſeruetur ſuper terram, & tunc cum celebratione miſſæ ſepelia-
tur. Non enim debet corpus ſepeliri abſque miſſa, quamuis con-
18 trarium fiat in pleriſque locis. † Licet autem ſecundùm Cabilo-
nen. concilium de conſecrat. diſt. j. viſum. quotidie ſit pro defun-
ctis orandũ, & ſacrificandũ: in præmiſſis tamen diebus hoc ſpe-
cialiter agitur ab amicis. Siquidem aliqui omni tempore, feſtiuis
diebus duntaxat exceptis, generaliter orãt pro defunctis in offi-
cio veſpertinali, & matutinali: alij miſſam pro eis quotidie cele-
brant: alij in menſis initio nouem Pſalmos, nouem lectiones, &
nouem reſponſoria cantant: & quidem ſancta & ſalubris eſt co-
gitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluantur. In quibuſ-
dam locis non dicitur in Eccleſia officium mortuorum, à quin-
ta feria cœnæ Domini, vſque ad octauas Pentec. dicentes, quòd
omnia officia illius temporis debent eſſe breuia: nec in Dñicis
diebus. Legitur autem, quod quidam Abbas prohibuit mona-
chos ſuos celebrare Dominicis diebus pro defunctis: ſed mortui
propter hoc duriſſimis verberibus eum afflixerunt: & ideo pro-
19 hibitionem huiuſmodi reuocauit. Et nota † quòd ſuffragia quæ
fiunt in Eccleſiis pro defunctis valdè bonis, actiones ſunt gratia-

rum.Illæ enim animæ quæ ſunt perfectè bonæ, ſtatim cùm egrediuntur à corporibus euolant ad cœlos:nec ſubſidiis noſtris egẽt: extrà,de cele.miſ.cum Marthæ.ad fin.xiij. q. ij. tempus. Pro valdè malis fiũt qualeſcunq; cõſolationes viuorũ. Eis enim ſubſidia noſtra nõ proſunt, quoniã animæ illorũ ſtatim deſcendũt ad infernum.Pro mediocriter bonis,qui,ſ.ſunt in purgatorio,fiunt expiationes:pro mediocriter malis,qui,ſ.ſunt in inferno,fiunt propitiationes,ſiue pœnarum mitigationes.Nam ſecundũ Aug.quibus obſunt,aut proſunt, vt ſit plena remiſſio:aut certè vt tolerabilior ſit dãnatio.xiiij.q.ij.tempus in fin. quidam tamen pro eodem ſumunt mediocriter bonos,& mediocriter malos,quos vocant non valdè bonos,qui videlicet intrant purgatoriũ:qui viuẽtes iniunctam pœnitentiã non perfecerũt, quibus proſunt eleemoſynæ,orationes,ieiunia & ſacrificia, quæ pro eis fiunt:nam vt dicunt,eis qui ſunt in inferno nihil proſunt. Illud † etiam nota, 20
quod ſecũdum Hiero.de conſec.di.v. mediocriter. cùm pro cunctis animabus Pſal.vel miſſa dicetur,non minus, quã ſi pro quolibet diceretur,accipitur.Circa hoc tamẽ dici poteſt, quod ſi ſuffragia fiunt in ſpeciali, magis proſunt illis pro quibus ſpecialiter fiunt, quã aliis.Si fiũt in genere,ſeu in cõmuni,magis proſunt illis,qui plus meruerũt in hac vita,vt ſibi prodeſſent, vt in d.c.non æſtimemus,& ca. tempus.ſi in æquali vel minori neceſſitate exiſtunt.Licet enim ſecũdùm Aug. xiij q.ij.non æſtimemus,nõ proſint omnibus pro quibus fiũt: quia tamẽ neſcimus quibus ꝓſint, vel nõ, pro omnibus faciẽda ſunt:ne aliquis prætermittatur:melius nãque ſupererũt eis quibus nec obſunt nec proſunt, q̃ deſint eis,quibus proſunt:& ideò dies anniuerſarij fit vt præmiſſum eſt.
Sed † nunquid ſuffragia eius,qui propter mortale peccatũ in charitate nõ eſt,proſint ei,qui in charitate deceſſit? Reſpõdeo,opera ſacramentalia,vt miſſa,officium mortuorum, collectæ & ſimilia per talẽ facta benè valent:ſed & defuncto proſunt.extrà, de cleri.excom.mini. cap.ſi tum : quia illa à Deo non ab operante efficaciam habent,tum quia ille nõ proprio nomine,ſed quaſi ſindicus omnium,videlicet totius Eccleſię nomine hoc agit ſecũdùm ea,quæ dicta ſunt in proœ.quartæ partis.Si verò tanquam priuata perſona alia ſuffragia facit, aut hoc agit alio nomine, aut ſuo proprio:ſi alieno, vt quia defuncti, ſeu alterius in charitate exiſtentis iuſſu:de illius bonis eleemoſynam tanquam miniſter pro eo facit:tũc quidem illi prodeſt,quoniã is intelligitur facere cuius mandato facit.extrà,de ſen.excommu. mulieres, & qui mandat ſolui,ipſe ſoluere videtur. ff. de ſolu. qui mandato. Hinc eſt quòd peregrinationis votum ab vno emiſſum, alter eius iuſſu exequi

exequi poteſt, extrà de voto.licet.Idem quoq; eſt ſi duo quorum alter in charitate eſt,alter non,pro defuncto pſalteriũ legũt. Et ſi eleemoſyna datur iuſto,vt oret pro defuncto.His etenim caſibus prodeſt defũcto,ratione charitatis hominis iuſti adiũcti. ff. quod cum fal.tut.vel act.§.extrà de elect.illa cõtra.extrà de offic.dele. cum nup.Si autẽ ſuo priuato nomine, & de proprio quis pro illo eleemoſynam dat,vel orat,vel ieiunat, vel aliter ſe affligit : quaſi cõmuniter dicunt theologi, quòd talia in nullo proſunt ei. Nã legitur Ioã 9.Scimus,quia peccatores Deus non exaudit: ſed illud cæci & non Euangeliſtæ fuit verbũ.& Eſa.1.cum multiplicaueritis orationes,nõ exaudiã.Manus enim veſtrę ſanguine,id eſt peccatis plenæ ſunt:imò ſecundũ Aug.iij.q. vij. in grauibus. Dum is, qui diſplicet ad intercedendum mittitur, irati iudicis animus ad deteriora prouocatur.Deus enim iniquòrum dona nõ reſpicit : & iuſtorũ ſolum orationes exaudit. Item Dominus per Amos Prophetam:vota pinguiũ terrę,id eſt,peccatorum non recipiã. xxiiij.
22 q.j. odi. Verùm † cũ pauci ſine crimine viuant.de pœni.diſt. ij. ſi enim.in princ.50.diſt. quia tua.talis ſententia, quæ miſericordiã, & tot ſuffragia defunctis adimit, & viuorum charitatem ad illos refrigeſcere facit, nimis dura, & ideò non ſequenda videtur.50. diſt.ponderet. extrà de renun. niſi.§.j.Si enim hominũ quos conſcientia culpæ arguit, ſuffragia condẽnamus, illi paucorum ſuf-
23 fragiis iuuabũtur.† Dicendum ergo videtur, quod quãquam ſuffragia eius,qui & ſi nõ in charitate,in fide tamen illi,qui in charitate deceſſit,non proſunt ex merito vitæ agentis:quia tamẽ illa fiunt ſecundũ doctrinã eccleſiæ:& per eum,qui in fide eſt : & pro eo,qui talia recipere meruit beneficia, vbi deficit charitas agentis,ſupplet meritũ fidei,& charitas eccleſiæ tali dictãtis,ac defuncti capacis ſuſcipientis:nec non & liberalitas Dei miſerentis: qui ſecundùm Amb.de pœ.diſt.j. quantumlibet. beneficia non reuocat:imò cumulos liberalitatis amplificat: & ſua liberalitate opus ab alio factum proinde reputat, ac ſi per illũ pro quo fit, factum eſſet. Nam ſecundũ iura,aliquo alienum debitum exoluente, ipſe debitor liberatur.ff.de pig.act.ſolutũ.§.ſolutum. & ſi ſeruo legata ſit libertas,ſi Titio decem præſtiterit,quomodocunq; illa decem præſtiterit,libertas eſt.ff.de ſta.ho.Arethuſa. Sed & per eum, qui capax non eſt, alteri legatum & hæreditas acquiri poteſt. ff. ad Treb.l.cogi.§.hi,qui.ff.ſi quis aliquem teſtari proh.l.j.§. ſed ſi legatum.Et is qui ob crimen pro aliis poſtulare prohibetur, pro ſe & pro his,quorũ curã gerit,admittitur.iij.q.vij.§.tria Et ſecũdùm Aug.j.q.j.ſi fuerit. quanquam in lapideo canali nil generetur,tamen aqua inde tranſiens, terrã fœcundat. Et Hiero.de pœ. diſt.j.

poteſt fieri,& di.iij. pium. Si quando videritis inter multa opera peccatorum quenquã aliqua facere quæ iuſta ſunt:non eſt tamen iniuſtus Deus,vt propter multa mala paucorũ bonorũ obliuiſcatur.Sanè defuncti † ſciunt ſuffragia,quæ pro eis fiunt tribus mo- 24
dis,ſecundum Aug.xiij.q.ij. fatendum.Primò, per diuinam reuelationẽ, quando, ſ.Deus eis reuelat. Secũdò,per bonorũ Angelorum manifeſtationem.Angeli enim qui hic ſemper nobiſcum adſunt, & omnes actus noſtros conſiderant, quaſi in inſtanti poſſunt ad eos deſcendere, & eis protinus nuntiare. Tertiò, per animarum hinc exeuntium intimationem.Quartò, per experientiã: cùm videlicet, ſe à pœnis ſentiunt releuari.Sciendum autẽ, quòd
defuncti † valdè mali neſciunt, quid à viuis agitur, niſi quatenus 25
eis ſcire permittitur.Similiter nec mediocriter boni adhuc in igne purgatorij conſtituti, qui nondum Dei viſione fruuntur , niſi quatenus per aliquẽ de præmiſſis modis permittitur eis ſcire:Sed valdè boni,qui iam ea fruuntur,benè ſciũt quid hic agitur. Iuxta illud Grego. Quid eſt,quod neſciunt,qui videntẽ omnia vident? Alij tamen dicunt,eos ſcire omnia quæ eis neceſſaria ſunt, & nõ alia.Vnde Eſa.ex perſona populi afflicti ait, Abrahã pater noſter
neſciuit de hoc.xiij.q.ij. de mortuis.Et † vtrum mortuis cura ſit 26
de viuis,Aug.latè proſequitur lib.de cura pro mortuis habenda. Adhuc ſicut Aug. ait xiij. q.ij. fatendum. Multi aliquos ex mortuis vel in ſomnis, vel alio quocunque modo viuis apparere credunt.Et vbi eorum inhumata iacerent corpora, atq; vt eis ſepulchra fierent,& alia huiuſmodi innumera ſæpè admonuiſſe, & illa vera repertum eſſe in dialog. Grego. & in aliis pleriſq; ſcriptis authẽticis reperitur.Verũtamen,vt idem Aug. in præmiſſo libro ait, quãuis mortui talia in ſomnis indicare vel petere videantur: non ideò putandũ eſt eos iſta ſentire: nam & viuentes plerunque apparẽt in ſomnis dormiẽtibus,dum ipſi ſe neſciunt apparere : & ab eis, qui hoc ſomniauerũt audiſſe dicentibus, ꝙ eos in ſomnis agentes aliquid vel loquentes viderunt : vnde vt dicit, credendũ eſt,quod hæc ſunt Angelicæ operationes, propter diſpẽſationem prouidentiæ Dei ad qualecunq; ſolatium viuorum. Conciliũ eñ Anquiritan. xxvj.q.v.Epiſcopi.in princ.ait,quòd plerique dæmonum illuſionibus & phantaſmatibus ſæpè ſeducuntur. Officium
mortuorum † imitatur omnino triduanam Chriſti ſepulturam: 27
ſicut enim in illo triduo,ita & in hoc officio omnia laudis cantica ſubticemus,& ſolẽnitates quaslibet ſubtrahimus:nam in miſſa benedictiones ab Epiſcopo non petimus: nec in agenda dicimus: Domine labia mea,&c. nec Deus in adiutorium meum intende, nec Benedicamus, nec inuitatoriũ:niſi corpus præſens ſit: & etiã

in

in vigiliis, nec Gloria patri ad reſponſoria,vel in fine Pſal.nec ad lectiones benedictionē petimus, vel damus,nec dicimus: Tu autē, vel Deo gratias, nec in miſſa allelu-Ia:nec Gloria in excelſis: nec Ite miſſa eſt. Nam in veteri lege prohibitū fuit oleū lætitiæ &thus ſuauitatis ꝓ peccato offerri.mors etenim eſt vindicta peccati,vnde vbi peccatū,ibi tenebræ,nec debet eſſe lætitia,nec canticorū lætitiæ decantatio,vbi eſt luctus & contriſtatio mentis:ac
28 exequię pro mortuis celebrātur cū luctu.Rurſus laudes † ſupprimimus,quia quò mortui trāſeūt,ignorātes,neſcimus vnde laudare Dominū debemus de iuſtitia,vel miſericordia,gaudium reprimimus, quia triſtes in hunc mundum intramus, & triſtiores eximus:nō ergo ſequētia debet dici, quæ eſt canticum exultationis.
29 Adhuc licet in miſſa pro viuis debeāt omnes † turificari,ad ſignificandū,quòd illorū orationes ad cœleſtia dirigūtur: in miſſa tamen pro defunctis nō debet tus per chorū portari, nec offerri,id eſt, altare turificari: ſed circa corpus tantū: quia hoc in lege prohibitum fuit:vt iam pręmiſſum eſt.Nullus ergo in hoc officio turificatur:ad notandum, quod mortui nil amodò valent orationibus ſuis promereri,vnde Pſal. Non mortui laudabunt te domine. Ipſa autem defunctorum corpora turificantur:& aqua benedicta aſperguntur,non vt eorum peccata tollantur: quæ tunc per talia tolli nequeunt: ſed vt omnis immundorū ſpirituū præſentia arceatur, & fiunt etiā in ſignum ſocietatis,& cōmunionis ſacramētorum, quā nobiſcū dum vixerunt, habuerūt, vnde & Dyoniſius tradit,quòd antiquitus viui mortuos oſculabātur,in ſignū vnitatis,quā cum ipſis habuerunt:proſunt etiā hæc & ſimilia, inquantum per talia ipſi Deo reuerētia exhibetur. Quare autem duplex verſus ponitur in introitu pro defūctis,ſ.Te decet:& exaudi orationē meam, &c. dictum eſt in vj. parte ſub ſabbato tertiæ hebdomadæ quadrageſimæ. Item in miſſa pro defunctis non debet intermiſceri oratio pro viuis, prout dictum eſt in quarta parte,
30 ſub tit.de oratione.Pax † etiam triplici ratione,nō datur. Primò, quia hoc officiū, vt iam dictū eſt, triduanam Chriſti ſepulturam veſtigio ſequitur:vbi pax nō datur propter Iudæ oſculū deteſtandū. Secūdò, quia nō cōmunicamus mortuis: quia non nobis reſpondent. Nos enim ſumus in ſexta ætate:illi in ſeptima Inde eſt
31 quòd † corpus nunquā debet eſſe in Eccleſia,quādiu miſſa de die celebratur:imò prius ſi eſſet ibi, debet aſportari extra Eccleſiam in veſtibulo Eccleſiæ, quantacunq; authoritate viuens fulgeret,
32 & poſteà ad miſſam de mortuis reportari.† Tertiò, quoniam ſicut ex multis granis ſimul collectis vnus panis conficitur, & ex multis racemis vinum eliquatur: ſic eſt multis fidelibus, quorum quidam

quidam boni, quidam mali ſunt, vna eccleſia conſtruitur & coadunatur. Quia ergo de mortuo homine neſcimus adhuc vtrum ſit ipſe de conformitate eccleſiæ & pacem habeat cum ſuo creatore, & reconciliationem, ideò pacem ad miſſam non damus, nec aliquas laudes pro mortuis referimus: quia nõ eſt vnde agendum ſit. Non enim adhuc apparet eorum requies. Quarta ratio, poſita eſt in quarta parte: vbi agitur de oſculo pacis. Illud † quoq; notãdũ eſt, quod officiũ mortuorum incipit à veſperis, poſteà ſequuntur vigiliæ, quarum tria ſunt genera. In quibuſdam enim eccle- 33
Iob. 7. ſiis legũtur nouẽ lectiones de Iob, & incipiunt. Parce mihi domi-
Eccle. 7. ne, &c. In aliis leguntur de lib. Sap. & incipiunt. Melius eſt ire ad. &c. In aliis verò de quodã ſermone Aug. ſed vndecunq; ſumantur abſolutè, ſine, Iube domine benedicere: & ſine, Tu autem Domine, vel alibi incipiuntur, & finiuntur, prout in exequiis, quas in dicto triduo pro Chriſto celebramus, ſeruatur. Veruntamen in quibuſdam eccleſiis, loco, Tu autem Domine: terminatur, Beati mortui, qui in domino moriuntur, quæ verba ſunt Apoc. 14. cap. Frequẽtatur autem in hoc officio pſal. Te decet † hymnus Deus. 34
quoniam ibi agitur de reditu filiorum Iſraël à captiuitate in terram promiſſionis: ſic & defuncti de captiuitatis miſeria ad vitam proficiſcuntur æternam, dicitur etiam pſal. Domine, ne in furore tuo arguas me, qui cùm ſit ſextus in ordine pſalterij, tamẽ pro octaua intitulatur, quaſi in ſex ætatibus per hunc Pſalmum Deũ rogantes, vt ſeptimæ ætatis poſſimus ornamenta euadere, & ad octauã gloriæ peruenire. Officium mortuorum non habet ſecundas veſperas: vt dictum eſt in vj. parte ſub tit. de veſperis. In † cõ- 35
cilio Tholetan. xxvj. q. quicũq;. ſtatutũ eſt, quòd ſacerdos miſſam defunctorum celebrans, vt eius inimicus mortem incurrat, deponatur, & tam ipſe quàm eum ad hoc incitans exilio perpetuo puniatur. Nunc videndum eſt qualiter corpus ſepeliendum ſit, & quidem quando homo videtur agere in extremis, debet poni ad terrã ſuper cineres, vel ad minus ſupra paleas: per quod innuitur quòd cinis eſt & in cinerem reuertetur: & fit hoc exemplo B. Martini, qui vt in ſe aliis daret exemplum, in cinere iacens vitam finiuit. Et ſi moriens literatus ſit, legi debet paſſio domini, vel ſaltem pars illius ante eum, vt ſic ad maiorem punctionem moueatur: & debet eſſe crux erecta ad pedes, vt moriẽs eam cernens magis conteratur, & conuertatur: debet etiam ſupinus iacere, vt ſemper erecta facie aſpiciat cœlum, exemplo B. Martini: & prius, quàm expiret, eius anima Domino commendetur. † Poſt- 36
quam verò expirauerit, campanę debẽt pulſari: prout dictum eſt in prima parte, vbi agitur de campanis: deinde corpus niſi viuens

nouiter

nouiter inunctus fuerit,debet lauari,ad ſignificandũ,quod ſi anima per confeſſionem & contritionem à culpa mundata ſit,vtrũq; ſcilicet anima & corpus æternam glorificationem & claritatem in die iudicij conſequetur,quodq; illi ſecundùm Iob,verè in domino moriuntur,& beati ſunt, qui nullam ſecum portant maculam,ſed in hoc mundo per pœnitentiam derelinquunt. Sed cum de hac lotione,neq; in veteri teſtam.ſcilicet,Leuit. 10.cap.neq; in nouo,ſcilicet Act. 5.c.nil agatur, ſi omitteretur,non multum, vt aiunt quidam, curandum eſſet. Et Aug. dicit in libro de cura pro mortuis agenda, Corpori humano, quod poſt mortem impenditur, non eſt ſalutis præſidium, ſed humanitatis officium. Veruntamen cùm Maria Magdalena vnxerit Dominum ante paſſionẽ. Mat.26.cap fecit enim morituro quod non potuiſſet facere mortuo.Marc.13.c.Præuenit,inquit,vngere corpus meum in ſepulturam. ex hoc probari poteſt corpora defunctorum lauanda eſſe. Nam ſicut Hiero.ait in originali ſuper illud Mat.6.c. vnge caput tuum,in illis partibus vnguentis pro balneis vtebãtur.Canõ Toletan. concil.xiij.q.ij.qui diuina.ſtatuit quod qui diuina vocatione ab hac vita recedunt, cum pſalmis tantummodo & pſallentibus vocibus ad ſepulchrum deferantur. debet † autem defunctus portari à cõſimilibus ſuæ profeſſionis,vt ſi fuerit diaconus à diaconis: ſi ſacerdos à ſacerdotibus, ſi ſint ibi: aliter non eſt vis, quia neceſſitas legi non ſubiacet:de conſe.di.j. ſicut, extrà de obſeruatione ieiun. cap. ij. clericus à clericis, catholicus à catholicis. Si verò fuerit de aliqua fraternitate: deportetur ab illis, qui ſunt eiuſdem fraternitatis, mulieribus verò non licet corpora ferre, ne cogãtur corpora ſua laſciua incitantia denudare, quòd facilè cõtingere poſſet: dum autem de domo ad Eccleſiam ſeu ſepulturam portantur,ſecundùm quorundam locorum morem ter in via pauſatur. Primò, ad ſignificandum, quòd ipſe in hac vita exiſtens, vt poſſet dignè domino præſentari,& cum aliis ſanctis perpetua quiete perfrui, in tribus ſpecialiter ſeipſum exercitauit, videlicet,in Dei dilectione, in charitate proximi, & in cuſtodia ſui,ſiue quòd in fide ſanctæ trinitatis vixit, atq; vitam finiuit.Secundò, ad repræſentandum, quòd Dominus triduo in ventre terræ pauſauit. Tertiò, tres pauſæ fiunt in via, vt per tres dietas pſalmodiæ, quæ tunc dicitur trina,fiat ei abſolutio à delictis tribus modis, ſcilicet cogitatione, verbo, & opere commiſſis. Exod.3.Viam trium dierum ibimus in ſolitudine. Deinde ponitur in ſpelunca in qua in quibuſdam locis ponitur aqua benedicta † & prunæ cum ture. Aqua benedicta ne dæmones, qui multum eam timent, ad corpus accedant.Solent nanque deſæuire in

37

38

corpora

corpora mortuorũ:vt quod nequiuerũt in via,ſaltẽ poſt mortem agant. Thus verò ibi ponitur propter fœtorem corporis remouendum,ſeu vt defunctus creatori ſuo acceptabilem bonorũ operum odorem intelligatur obtuliſſe: ſeu ad oſtendendũ quòd defunctis proſit auxiliũ orationis,carbones in teſtimoniũ, ꝙ terra illa ad cõmunes vſus amplius redigi non poteſt:plus enim durat carbo ſub terra,quam aliud.Hædera quoque vel laurus & huiuſmodi, quæ ſemper ſeruant virorem in ſarcophago corpori ſubſternuntur:ad ſignificandum, ꝙ qui moriũtur in Chriſto viuere non deſinent.Nam licet mũdo moriantur ſecundùm corpus, tamen ſecundũ animam viuunt,& reuiuiſcunt Deo. Alia tñ conſideratione habebãt in funeribus antiqui cypreſſos:quia videlicet ſicut cypreſſus cæſa non iterum ſurculeſcit,ſed tota moritur: ita homo mortuus non reuiuiſcit. Fiunt etiam hæc, non quia cadaueribus inſit ſenſus:ſed in figurã,videlicet,vel ad reſurrectionem ſperandã,vel ad Dei miſericordiã, ſeu beneuolentiam prouocandam: cui talia pietatis officia placẽt.debet autẽ†quis ſic ſepeliri, 39
vt capite ad occidentem poſito, pedes dirigat ad orientẽ, in quo quaſi ipſa poſitione orat: & innuit ꝙ promptus eſt, vt de occaſu feſtinet ad ortum:de mundo ad ſeculũ. Et in quocunq; loco extra cœmiterium Chriſtianus ſepeliatur,ſemper crux capiti illius apponi debet: ad notandum illum Chriſtianum fuiſſe, quia hoc ſignum diabolus valdè veretur, & timet accedere ad locum crucis ſignaculo inſignitũ. Debẽt†quoque fideles Chriſtiani ſepeli- 40
ri induti ſudariis:prout prouinciales obſeruant:quod ſumunt ex Euangelio,in quo legitur de ſudario & ſindone Chriſti.Quidam verò cilicio inſuuntur: vt hac veſte inſignia pœnitentiæ repræſentent:nam cinis & cilicium, arma ſunt pœnitentium. Nec debent indui veſtibus cõmunibus:prout in Italia fit: & vt quidam dicunt,debent habere caligas circa tibias,& ſotulares in pedibus, vt per hoc ipſos eſſe paratos ad iudicium repræſentetur. Clerici
† verò,ſi ſunt ordinati, illis inſtrumentis induti ſint,quæ requi- 41
runt ordines,quos habent. Si verò non habẽt ordines ſacros more laicorum ſepeliantur. Verũtamen licet in aliis ordinibus propter paupertatem hoc ſæpius omittatur: in ſacerdote tamen & Epiſcopo nullo modo prætermittendum eſt. Veſtes enim ſacerdotales, virtutes ſignificãt, cũ quibus præ cæteris ſunt Deo præſentandi. Euticianus Papa ſtatuit vt nullus martyres ſepeliat ſine dalmatica,aut collobio purpurato. † Circa hoc autẽ conſiderandum eſt, vtrum Chriſtus veſtitus fuerit poſt reſurrectionem, & vtrum cœlum veſtitus aſcenderit, & vtrum duobus diſcipulis euntibus in Emaus, & cæteris mulieribus, & diſcipulis veſtitus appa

apparuit. Siquidem angeli leguntur veſtiti apparuiſſe,iuxta illud Ioan.Vidit Angelos ſedẽtes in albis,& alibi:Ecce duo viri adſtiterunt iuxta illos in veſtibus albis,qui & dixerũt: Hic Ieſus qui aſſumptus eſt à vobis in cœlũ,ſic veniet,quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlũ.Nempè Chriſtus veſtitus aſcendit in cœlum,iuxta illud:Quis eſt iſte qui venit de Edom,tinctis veſtibus de Boſra?Item Angeli dixerũt.Quare rubrũ eſt indumẽtum tuũ?
43 Quæritur † etiã,vtrum homines erunt nudi poſt diem iudicij,an veſtiti?& videtur quòd veſtiti.Nam ſemper angeli apparere ſolẽt veſtiti,& Chriſtus etiã poſt reſurrectionẽ cum veſte apparuit,& in transfiguratione veſtitus fuit:vnde & apparebant veſtimenta eius alba,ſicut nix.Econtrà videtur,quòd nudi erunt, quia habet authoritas quòd in eadẽ forma erimus, in qua fuit Adam priùs, quàm peccaret,& etiã in meliori,ſed tunc fuit nudus:ergo ſimiliter nudi erimus.Solutio,nil diffinimus de veſte, ſed hoc ſolùm dicimus,quod ibi nõ erit difformitas:nec vlla aduerſitas,vel infirmitas,& erimus veſtiti & ornati veſtimentis virtutũ.Quî autẽ & in quo loco ſepeliri debet:& vtrũ locus ſepulturæ aliquid cõferat,dictũ eſt in prima parte,vbi de cœmeterio agitur.Illud autem nota,quòd quia ſcriptũ eſt Leuit.21.c. Pontifex ad omnem mortuum etiã patrem vel matrẽ nõ ingredietur,neque egredietur de ſanctis:hinc eſt,quòd Romanus Põtifex ad nullius defuncti domũ accedit.Item quia ibidem dicitur:Sacerdotes nõ radent caput,non barbam,nec in crinibus ſuis facient inſciſſuram, ideò qui charorũ morte triſtantur,barbam nutriunt;nec crines præſcindunt,& etiam nigris veſtibus ornantur:vt per nigredinem &
44 dolorem conſepulti mortuò videantur.Hîc etiã † quæri poteſt, vtrum voces mortuorũ loquãtur? & videtur quòd ſic,iuxta illud Prophetæ:Exultationes Dei in gutture eorum. Hormiſda Papa. l.diſt.ſi quis diaconus. dicit, quòd illi, quibus cum falſa miſericordia indulſerimus,ante tribunal Chriſti cõtra nos faciẽt quæſtionem,& Aug.xiij.q.ij.fatendum. dicit quòd defuncti,qui neſciunt,quæ hîc fiunt,dum hîc aguntur,poſteà audiunt ab his,qui moriendo hinc recedũt.Sed Apoſtolus contradicere videtur, dicens:quòd tunc linguæ ceſſabunt,& Pſal.Non mortui laudabunt te.Et nota ſecundũ Aug.quòd tempus,ꝙ inter hominis mortem & vltimam reſurrectionẽ interpoſitum eſt,animas abditis,id eſt, nobis occultis receptaculis continet. Poſtremò nota, ſecundùm magiſtrũ Ioan.Beleth,quòd antiqui ſolebãt dicere,quòd quando animæ in humanis ſunt corporibus, vocantur animæ,in infernis manes:quando verò cœlos aſcendunt,ſpiritus:quando autem recens erat ſepulturæ ſiue quando ſpiritus circa ſepulturas errabat,

vmbram vocabant, vnde Pſal. Nam ſi ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala: quoniã tu mecum es, & ideò tunc panem & vinum ponebant ſupra ſepulchra mortuorũ, vt dictum eſt ſub tit. de cathedra Petri. In † miſſa pro mortuis dicitur quã 45
doque epiſtola: Vir fortiſſimus Iudas. 2. Machab. 12. cap. quandoque: Nolumus vos ignorare de dormientibus, ſicut & cæteri, qui ſpem non habent. 1. Theſſal. 4. cap. quandoque: Audiui vocem de cœlo. Apoc. 14. cap. quandoque: Ecce myſteriũ vobis dico. 1. Cor. 15. c. Dicitur etiã quandoque Euangeliũ: Amen dico vobis, quia venit. Ioan. 5. c. quandoque: Dicit Martha ad Ieſum. Ioan. 11. cap. quandoque: Sicut enim pater ſuſcitat mortuos, & viuificat, &c. Ioan. 5. c. quãdoque: Omne quod dat mihi pater. Ioan. 6. c. quãdoque: Ego ſum panis viuus qui de cœlo deſcẽdi. Quod eſt ibidem.

SVMMA.

1 *Sancti coronati, & eorum nomina, num. 1.*

De quatuor coronatis martyribus. Cap. XXXVI.

De † quatuor coronatis hoc notabile reperitur quòd quinque fuerunt, qui venerant ad conſtruendũ templũ. Et Diocletiano cognito, quòd eſſent Chriſtiani, martyrio ſunt coronati, quorum nomina, quia nota fuerunt, idcircò in collecta ponũtur. Poſt duos verò annos alij quatuor martyrium ſuſceperunt, quorum corpora ſepulta ſunt iuxta corpora prædictorum quinque, quorum nomina, quia fuerunt ignota, ideò ſtatuit Melchiades Papa, vt dies eorum ſub nominibus prædictorum quinque celebris habeatur, & ſic vocatum eſt feſtum quatuor coronatorum, poſteà verò fuerunt cuidam religioſo eorum nomina reuelata, ſcilicet † Seueri, Seuerini, Carpuphori, & Victorini: nomen tamẽ 2
feſti propterea mutatum non eſt, nec etiam dies in Calendario,

SVMMA.

1 *Martinus, dicitur par Apoſtolis. Et qua id ratione.*

2 *Martinus, ſolus inter Confeſſores habet octauas inſtitutionis.*

De beato Martino Epiſcopo & Confeſſore. Cap. XXXVII.

De beato † Martino ſciendum, quòd dicitur par Apoſtolis, 1
non propter ſuſcitationem mortuorũ quorundam, vt quidam putant, cùm idem multi alij fecerint martyres, & confeſſores, vel propter multitudinem miraculorum: ſed ſpecialiter propter vnum miraculũ. Cùm enim eſſet Thuron. Archiepiſcopus, venit ad eum quidam pauper & inops tunicam ab eo petens, & ipſe conceſſit. Iuſſit ergo procuratori ſuo vt emeret. Ille verò iuit ad forum, & tardus rediit, tunicam vilem portans, quæ ferè penula, quaſi penè nulla poterat dici, quam vir ſanctus ſibi monſtrare fecit.

fecit. Erat autem breuis fortè, vſque ad genua: manicæ vſque ad cubitum, extrahens ergo ſuã, pauperi dedit: & ipſe pauperis tunicam induit. Nec multò poſt præparauit ſe ad celebrandum miſſam, & ſtans ante altare, ſicut mos eſt in præfatione, leuauit manus ad Dñm manicis laxis retrò labentibus: licet nec groſſa eius brachia nec multũ carnoſa eſſent: & cum præfata penula, nõ niſi vſque ad cubitũ protenderetur, remanſerunt eadẽ brachia nuda. Tunc venerunt miraculosè aurei torques, ipſáque decenter operuerunt, & globus igneus apparuit ſuper caput eius: per quod demonſtratum eſt, Spiritum ſanctũ ſuper deſcendiſſe ad robur: ſicut ſuper Apoſtolos in Pentecoſte. Vnde propter hoc non immeritò
2 dictus eſt par Apoſtolis, eſt etiã eis par in officio. † Conſiderandum autẽ eſt, quod ipſe ſolus inter Confeſſores inſtitutionis habet octauas, ſicut B. Laurentius inter martyres. Ille enim dixit, igne me examinaſti: & non eſt inuenta in me iniquitas, & Martinus in agone mortis dixit dæmoni adſtanti: Nil inuenies in me cruenta beſtia: ecce, quomodo concordant, ille præpollens martyr, quare præ omnibus aliis octauas, & vigiliam habet: iſte confeſſor excellẽs: quare præ omnibus aliis octauã habet. Cappam eius Reges Francorũ conſueuerunt portare in præliis: vt dictum eſt in ſecunda parte, vbi agitur de ſacerdote. Fortunatus Poëta, vir vita egregius, & ingenio præclarus, de Italia Thuronẽ veniens, geſta B. Martini cõſcripſit tempore Ioannis Papæ tertij.

SVMMA.

1 *Andreæ Apoſtoli ſtatura. Et vbi ille prædicarit, num. 2. eiúſque diei officium, num. 3.*

De beato Andrea Apoſtolo. CAP. XXXVIII.

1 SAnctus Andreas † niger fuit colore, barba prolixa, ſtaturæ mediocris: hoc ideò dicitur vt ſciatur qualis in Eccleſia debet depingi: quod de vnoquoque Apoſtolorum & aliorum multorũ
2 Sanctorum ſciendum eſſet. Prædicauit autem in † Achaia & Athenis, & circa partes illas. Excellentis fuit valdè meriti, nec ſine cauſa B. Gregorius fuit ſibi adeò deuotus, quod ſibi fecit propriũ officium, & monaſteriũ condidit, & ibi monachus extitit: vigiliã ex inſtitutione nõ habet: quia eſt in tempore ieiuniorũ, quare nõ fuit neceſſe inſtitui ei vigiliam: & idem eſt de beato Thoma Apoſtolo. Sanè oſſa eius ac beati Lucæ Euãgeliſtæ tempore Conſtantini ſecundi Imperatoris tranſlata ſunt apud Conſtantinopo-
3 lim. Hac die dicitur epiſtola: Corde † creditur ad iuſtitiã. Rom. 10. c. & Euangelium: Ambulans Ieſus iuxta mare. Matt. 4. c Poſtcommunio: Venite ad me, quę eſt ibidẽ. In vigilia verò eſt introitus: Dominus ſecus mare. Matt. 4. c. Et Euangeliũ: Stabat Ioan & ex diſcipulis. Ioan. 1. c. Poſtcommunio: Dixit Andreas. Ioan. 1. c.

SVMMA.

1 *D.Nicolai hiſtoria vnde introductum,vt legatur in Eccleſia.*

De beato Nicolao. CAP. XXXIX.

LEgitur, quòd cū in quadā Eccleſia,quæ dicitur Crux, ſubiecta monaſterio B.Mariæ de charitate, † nondū hiſtoria B. 1
Nicolai cantaretur:fratres eiuſdem loci Priorem ſuū,vt eam ſibi cantare liceret,inſtanter rogauerūt:ille verò hoc præciſè negauit,dicens incongruū fore priſtinū morem nouitatibus immutare.Illis verò inſtantibus indignatus reſpōdit:recedite à me, quia noua cantica,imò ioculatoria quædam in mea Eccleſia nō cantabūtur. Aduemente autē eiuſdem Sancti feſtiuitate,fratres cum quadam animi triſtitia matutinales vigilias peregerunt. Cúmq; omnes ſe in lectis recepiſſent,ecce B.Nicolaus Priori viſibiliter terribilis apparuit,quem à lecto extrahens per capillos, dormitorij pauimento alliſit,& incipiēs antiphonam:O Paſtor æterne, per ſingulas vocum differentias virgis, quas in manu tenebat grauiſſimos ictus ſuper dorſum illius ingeminans, per ordinem moroſè cantando antiphonam ipſam ad finem vſque perduxit: omnibus ergo illis clamoribus excitatis,ſemiuiuus ad lectū deportatur,qui tandem ad ſe rediens,dixit:ite & hiſtoriam nouam ſancti Nicolai decantate. Tempore Henrici quarti Imperatoris oſſa ſancti Nicolai apud vrbem Beneuentum tranſlata ſunt.

SVMMA.

1 *Beda,cur dictus venerabilis,& num,2. Et vbi ſepultus,ibid.in fin.*

De venerabili Beda Preſbytero. CAP. XL.

BEda venerabilis Preſbyter,& Monachus,egregius expoſitor, claruit in Anglia,circa annū Domini cccccccclxvj. qui licet in ſanctorum Catalogo cōputetur,non tamen ab Eccleſia † ſan- 1
ctus,ſed venerabilis appellatur,duplici ratione.Primò, quia cùm præ nimia ſenectute eius oculi caligarēt,faciebat ſe duci per villas,& caſtra,vbique verbū Domini prædicando:cúmque quadam vice per quandā vallē magnis lapidibus plenā tranſiret, quidam ex ductoribus deriſoriè dixit ei,ꝙ ibi erat magnus populus congregatus, expectās eius prædicationē auidè & ſilenter:& tūc incepit ille prædicare feruenter:& cū in fine cōcluſiſſet per omnia ſecula ſeculorū:mox omnes lapides alta voce clamaſſe dicūtur: Amen † venerabilis pater, & ideò venerabilis pater appellatur. 2
Alij verò aſſerunt,ꝙ angeli reſponderunt,benè dixiſti venerabilis pater.Secunda cauſa eſt:quia poſt eius mortē clericus quidā ſibi deuotus quendā verſum edere cupiebat,quē in illius tumulo ſculpi facere intendebat,incipiendo ſic:Hac ſunt in foſſa:volens verſum terminare,Bedæ ſancti oſſa:ſed quia talem finem verſus congrui

congruitas non patiebatur:& ſedula mente reuolueret,nec congruũ finẽ videret, dum quadã nocte multũ ſuper hoc cogitaſſet: manè ad tumulũ properãs manibus angelicis taliter verſum ſcriptum reperit finitum. Hac ſunt in foſſa Bedæ venerabilis oſſa. Eius autẽ corpus apud Ianuam deuotione congrua dicitur coli.

SVMMA.

1 *Thomæ Apoſtoli officium Eccleſiaſticum.*

De ſancto Thoma Apoſtolo. CAP. XLI.

1 HIſtoria † ſeu legenda de ſancto Thoma Apoſtolo,& ſi quid ex ea in reſponſoriis vel antiphonis ſumptum reperitur, inter apocripha deputatur:in ipſo autem feſto legitur ad miſſam Euangelium. Thomas vnus ex duodecim.Ioan.20.cap.

SVMMA.

1 *Stephani,& Ioannis Euangeliſtæ,& Innocentium feſtum cur comitentur natiuitatem Domini.* 2 *Martyrium eſt triplex.*

3 *Stephani officium, & num.4.15.*

5 *Alcuinus compoſuit ſancti Stephani hiſtoriam.*

6 *Ioannes Euangel.paſſus eſt martyriũ:quod eſt voluntate,non opere.*

7 *Ioannis Euangeliſtæ officium.*

8 *Ioannes Euangeliſta obiit in feſto Ioannis Baptiſtæ,& num.9.*

10 *Innocentes tertium martyrium ſuſtinuerunt , quod eſt opere non voluntate. Et cur illud feſtum celebret Eccleſia,num.14.*

11 *Innocentium feſtum cur non admittat cantica lætitiæ. Et eorum officium, num.12.13.*

De ſanctis Stephano, & Ioanne Euangeliſta, & Innocentium. CAP. XLII.

POſt Dñi natiuitatẽ ſequẽti die fit feſtũ de obitu B.Stephani protomartyris:& tñ ipſe fuit paſſus in Auguſto. Quare autẽ hoc feſtum fiat,ſub feſto inuentionis eius,dictum eſt. Quæritur,
1 quare † hęc tria feſta,videlicet ſanctorũ Stephani,Ioannis,& Innocentiũ immediatè poſt feſtum natiuitatis Dñi ordinãtur? Reſpondeo.Primò, vt Chriſto capiti & ſponſo omnes ſui comites adiungãtur.Natus enim Chriſtus ſponſus Eccleſiæ in hũc mundum tres ſibi comites adiunxit:de quibus dicitur in canticis:Dilectus meus candidus & rubicũdus electus ex milibus:candidus quantũ ad Ioannem Euangeliſtã pretioſum virginẽ,& confeſſorẽ: rubicundus quantũ ad Stephanũ protomartyrem:electus ex milibus,quantũ ad magnam turbam Innocentiũ.Secundò vt ſic Eccleſia omniũ martyrũ genera,quorum quidem martyrij Chriſti
2 natiuitas cauſa fuit,inſimul adunaret.Triplex † eſt enim martyrium. Primum voluntate, & opere:& tale fuit martyrium beati Stephani,& hoc eſt digniſſimum in genere. Hoc autem dicimus:

quia aliqua circũſtantia facere poſſet, quod aliquis cõfeſſor aliquo martyre dignior eſſet:& ideò feſtũ eius præcedit aliã, & cõtinuatur feſto Dominicæ natiuitatis. Vnde in ipſo feſtó legitur: Mortẽ quã Saluator dignatus eſt pro omnibus pati:hanc ille primus præ omnibus reddidit Saluatori.Et iterũ : Chriſtus heri natus eſt in terris, vt hodie naſceretur Stephanus in cœlis. In † fe- 3
ſto B.Stephani introitus eſt : Etenim ſederũt Principes,& aduerſum me loquebantur , in quo oſtenduntur inſidiæ principũ Iudæorum B. Stephano inſidiantiũ. Epiſtola eſt Act.6.c.Stephanus plenus gratia & fortitudine,quæ ſicut dicit Aug.in ſermone huius diei,cùm plurimũ habeat admirationis in ipſa ſpecie, nõ minus cõtinet in myſterio dignitatis , in qua narratur tã paſſio ipſius,quã paſſionis cauſa, & meritũ ſeu remuneratio:& hæc etiam inſinuãtur & repræſentãtur in reſpõſorio,quod eſt:Sederũt principes,& aduerſum me loquebãtur;& in illo, quod eſt:Video cœlos apertos,& Ieſum ſtãtẽ à dextris Dei Act.8.c.Et in offertorio, & in poſtcõmunione,Video cœlos apertos.Act.7.c.Et in nocturnali etiã officio idem repetitur,vt oſtendatur, quod ſæpè & ſæpius conſiliati ſunt principes Sacerdotũ in mortẽ eius. Euangelium eſt:Ecce†ego mitto ad vos. Mat.23.c.Et ſequitur:Hieruſa- 4
lem, Hieruſalem,quæ occidis Prophetas,& lapidas eos, &c. Stephanus enim fuit lapidatus:dicitur etiã ibi à ſanguine Abel iuſti, ſicut enim ille fuit Protomartyr in veteri teſta : ſic iſte in nouo.
† Hiſtoriam S. Stephani compoſuit Alchuinus Caroli magiſter, 5
& Capellanus:nocturnales antiphonas de Pſal.quibus attitulantur, accepit, cætera de actibus Apoſtolorum : Antiphonis etiam laudum quidam verſus præmittũtur,prout dictũ eſt in ſexta parte,ſub Dominica de trinitate. Frequentatur autẽ in verſiculis allelu-Ia,vel propter ſolennitatem Dominicæ natiuitatis,vel propter gaudiũ de conſortio Stephani Angelicæ concionis. Dicitur enim illud capitulum : Stephanus plenus gratia & fortitudine, & illud:Surrexerunt quidam, quæ ſunt Act 6.ca.& illud:Cùm eſſet Stephanus plenus. Act.7. cap. Secundum†martyrium eſt volun- 6
tate,& non opere, quale fuit martyriũ Ioannis Euangeliſtæ, qui martyr fuit , ſicut patet in illa Antiphona : In feruentis olei dolium miſſus Ioannes Apoſto. diuina ſe protegente gratia illæſus exiuit:vt ſicut non ſenſerat carnis æſtum , quia virgo fuit mente & corpore,ſic nec æſtum feruentis olei ſenſit. In natali autẽ eius canitur in quibuſdam Eccleſiis vna miſſa in exordio lucis,ad notandum,quòd ipſo accepto lumine huius mundi ſacrificium virginitatis ſemper obtulit Deo : quia enim non poterat habere vigiliam propter feſtum beati Stephani , ſtatutum fuit , vt duas

Miſſas

7 Miſſas haberet. In Miſſa de B. Ioanne Epiſtola: Qui timet † Deũ, faciet bona. Eccl. quintodecimo c. Euangeliũ eſt: Dixit Ieſus Petro. Ioan. vlt. cap. & cantatur allelu-Ia, Valdè honorandus eſt, &c. quod ibi dicitur: Qui ſupra pectus Domini in cœna recubuit: ſumitur Io. vlt. c Introitus eſt, in medio Eccleſię aperuit. Eccl. 15. c. & reſpõſorium: Exiit ſermo inter fratres, &c Io 6. c. Item allelu-Ia: Hic eſt diſcipulus Io. vlt. c. cõmunio: Exiit ſermo. quæ eſt ibidem: Dicitur etiam ad horas capitulum: Cibauit, Eccl. 15. c. & illud, Benedictus Deus & pater. Eph. 1. c. & illud: Qui timet Dñum
8 Eccl. quintodecimo cap. † Et nota, quod B. Ioannes Euangeliſta in feſto B. Ioannis Baptiſtæ obiit: ſed quia non poterat tunc eius feſtum fieri, tranſlatum eſt ad tertium diem natalis Domini; vt omnes comites ſuos haberet ſponſus, vt præmiſſum eſt. Et feſtum beati Ioannis Baptiſtæ, in ſuo die remanſit, nec mirum, quia dies illa ab Angelo gaudio natiuitatis præcurſoris authentica fuit. Nec eſt dogmatizandum, quod Euangeliſta Baptiſtæ, tanquam maiori ceſſerit, & pro eo quòd legitur: Inter natos mulierum nõ ſurrexit maior Ioanne Baptiſta: nam quod non eſſet de ipſorum maioritate diſputandum, diuinitus eſt oſtenſum. Cùm enim duo Magiſtri, quorum vnus Baptiſtam, alter præferebat Euangeliſtam, ſolennem ad hoc indixiſſent diſputationẽ, & quilibet ſollicitè inueſtigaſſet authoritates, & rationes efficaces, quibus ſuum Ioannem præferre poſſet, tandem die diſputationis adueniente, quilibet Sanctorum æmulatori ſuo apparuit, dicens: Benè concordes ſumus in cœlis, de nobis non diſputetis in terris. Tunc illi ſibi adinuicem, & omni populo viſionem publicauerunt, & Dominum benedixerunt. vel ideò fuit ad tertium diem poſt Domini natiuitatem tranſlatum, quia fortè illa die dedicata eſt ei Baſilica: vel quia fortè ea die rediit de Pathmos inſula, vel in-
9 ſulatus eſt: fuit enim Patriarcha Epheſinus. Aiunt † quidam quòd beatus Ioann. cùm poſt celebratam miſſam deſcendiſſet in tumulum, euanuit ab oculis circunſtantium: & cùm terra ibi ſcaturiat de profundo, addunt eum viuere, & terram eius anhelitu ſcaturire, alij in cœlum tranſlatum: igitur partim ex Euangelio, partim ex eius tribulatione hodierna copulatur hiſtoria, in cuius vltimo reſponſorio, ſcilicet, In medio Eccleſiæ, quod ſumitur de lib. Sapi. in quo agitur de ſpiritu intellectus, neuma iubilatur: quia per ſpiritum intellectus fuit de ineffabili verbo, ſci-
10 licet de Deo vero locutus. † Tertium martyrium eſt opere & non voluntate: quale martyrium Innocentium: quod ſicut tertium locum obtinet in dignitate, ita & inter feſta martyrum. Sed quare feſtum Innocentum celebratur ante feſtum ſtellæ, id eſt,

epiphaniæ, cùm mortui fuerint poſt apparitionẽ ſtellæ, quãdo ſ. Herodes vidit quod illuſus eſſet à magis? Reſpondetur, quod Herodes auditis rumoribus de Chriſto nato, turbatus eſt valdè, timens amittere regnum, vnde cogitauit facere interfici omnes pueros,& ſic Chriſtus non euaderet,ſed fuit impeditus tũc:quoniam Aug.Cæſar mãdauit ei, quod ad eũ veniret cum Ariſtobolo & Alexandro,filiis ipſius Herodis,reſponſuris corã eo:& quia non fuit auſus non ire,iuit:poſtmodũ verò reuerſus reuoluto anno poſt natale Domini, fecit omnes pueros interfici à bimatu,i. biennio & infrà: Διετία enim Græcè, dicitur Latinè biennium.
Quæritur† quare in feſtiuitate Innocentium in Miſſa,Gloria in 11
excelſ.& Allelu-Ia,& alia cãtica lætitiæ nõ cantantur? Dicũt Magiſtri ideò.quia mortui ſunt ante Domini paſſionẽ,& ſic ad inferos deſcẽderũt.Sed pari ratione, & in feſto beati Io.Bap.ſubticeri deberẽt.Dicẽdũ eſt igitur,quod hoc ideò cõtingit,quia author officij,voluit nos coniungi in hac feſtiuitate animabus deuotarũ mulierum de morte Innocentiũ plangentiũ & dolentium. Vnde cauſa triſtitiæ earum illa dimittimus: & ideò legitur Prophetia Hier.31.c.de Innocẽtibus: Vox in rama audita eſt,quæ ad literã de Benjamitis exponitur: qui interfecti ſunt, propter vxorẽ Leui,quã oppreſſerant:& Rachel fuit mater Benjamin. Vel per Rachel quæ interpretatur ouis vel videns:intelligitur Eccleſia, quæ plorat filios ſuos,ſ.triplices.Primi ſunt martyres, cõſiderans eos eſſe ſibi ſubtractos,& nõ vult conſolari in præſenti, &c. ſed omnem cõſolationem transfert in futurum:quia non ſunt,ſ.præſentes.Secũdos filios luget Eccleſia:quia ferè ad partum veniunt, in quibus patitur abortum.Tertij verò, ſunt qui iam renati in baptiſmo erãt,ſed per peccata retrocedunt:hos & illos luget Eccleſia,quia nõ ſunt,i. damnati ſunt:& ideò quia luget Eccleſia, cantica lætitiæ ſubticẽtur. Poteſt eſſe & alia ratio:nam cantica lætitiæ propriè poſt victoriam cantari debent,vnde Ezechiæ dictum eſt:Diſpone domui tuæ, quia morieris:quia poſt victoriam habitam nõ cecinit cantica lætitiæ: ſed Innocẽtes non habuerunt victoriam, non enim eſt victoria, vbi pugna non eſt. Media ratio melior eſt. Quidam tamen pro allelu-Iã cantant in Miſſa: Laus tibi Chriſte. Alij: Cantemus eia. Et dicitur Epiſtola: Vidi† ſupra 12
montem Sion agnum ſtantem. Apoc.14.c.& Euangelium: Angelus Domini apparuit in ſomnis. Mat. 2. c. Si autem feſtum illud in Dominica contingit, nullũ canticum lætitiæ ſubticetur, propter gaudium reſurrectionis. In octauis quoque eorum cantica lætitiæ cantantur, pro ſignificatione gaudij, quod accepturi ſunt in octaua, id eſt, in reſurrectione:quia licet ad inferos deſcenderint,

rint,reſurgent tamẽ nobiſcum in gloria. Octauæ enim feſtiuitatum celebrantur in memoriã generalis reſurrectionis, quam ſignificãt. Rurſus, quia hac die triſtitiam mulierũ repræſentamus, in multis Eccleſiis diaconi nõ vtuntur dalmaticis, nec ſubdiaconi ſubtilibus,i.tunicellis,ad notandũ,quod Inno.ſtatim in morte primã ſtolam non receperũt, ſed ad infernum deſcenderunt: de
13 hoc in tertia parte dictum eſt, ſub ti.de coloribus. In † hoc feſto dicitur ca. illud: Vidi ſupra montem. Apoc. 14. c. illud: Hi ſunt, qui cum mulieribus nõ ſunt coinquinati, & illud: Hi empti ſunt: ibidem. Et aduerte, quod antiphonæ nocturnales de Pſal. ſumuntur: cætera de Epiſtola & Euangelio. Quod autẽ dicũtur cxliiij. milia, finitum ponitur pro infinito: quia Deus omnes ſub certo numero comprehendit. Quod etiã dicitur: Vidi ſub altare Dei animas interfectorum, ſic eſt accipiẽdum: quia Ioãnes vidit animas interfectorũ ſub altare, i. humiliatos capiti ſuo, vel quia in abſcõ-
14 ſo: quia nemo percipit hic, quomodo ibi fit. † Sed quare ſolennizat Eccleſia pro morte Innocentiũ, qui nõ habuerunt voluntatẽ patiendi? Videtur enim quod eadẽ ratione ſi aliquis tyrannus interficeret tot pueros, deberet Eccleſia ſimiliter ſolẽnizare pro illis, quod verũ nõ eſt. Reſponderi poteſt, quod hoc feſtũ propter tria celebrandũ eſt: licet voluntatẽ non habuerũt patiẽdi. Primò, quia Chriſtus in eis quærebatur, & occidebatur. Secũdò, q̃a Chriſtus in eis celebratur diabolo & Herodi. Tertiò, quia nomẽ Domini nõ loquẽdo, ſed moriendo confeſſi ſunt: quia pro Chriſto & vice Chriſti ſunt occiſi. Erãt Innocẽtes autem, quia circuncſi: nã circuncſio erat tunc remedium cõtra originale peccatum: licet nõ ita ſufficiens, ſicut nunc baptiſmus eſt. Illud autem ſciendum
15 eſt, quod in quibuſdam Eccleſiis † in die natalis Dñi diaconi veſperis finitis in honorem beati Stephani, qui eximius diaconus fuit in tripudio conuenientes cantant antiphonam de S. Stephano: & ſacerdos collectam. Nocturnos autem & officium in craſtinum celebrãt & benedictiones ſuper lectiones dant: quod tamen facere non debent. Et eodem modo faciũt ſacerdotes in feſto B. Stephani in veſperis in honorem ſancti Ioannis: quia ipſe ſacerdos fuit, & pueri in feſto ſancti Io. ad honorẽ Innocentium. Subdiaconi verò faciunt feſtum in quibuſdam Eccleſiis in feſto circũciſionis, vt ibi dictũ eſt: in aliis in Epiphania, & etiã in aliis in octaua Epiphaniæ, quod vocant feſtum ſtultorum. Quia enim ordo ille antiquitus incertus erat. nam in canonibus antiquis, extrà, de æta. & quali. à multis quandoque vocatur ſacer, & quandoque non, ideò ſubdiaconi certum ad feſtandum non habent diem, & eorum feſtum officio celebratur confuſo.

SVMMA.

1 *Apoſtolus, quis dicatur. Et qualiter officium Apoſtolorum exequatur Eccleſia.*

2 *Apoſtolorum officium, & num. 3.4.5.*

6 *Apoſtoli tres tantùm Romæ, & tres Euangeliſtæ.*

De Apoſtolis. Cap. XLIII.

Ἀπόστολος Græcè† interpretatur miſſus, Latinè: inde Apoſto- 1
li dicti ſunt, qa à Chriſto miſſi fuerũt euãgelizare per vniuerſum orbẽ. Sanè Eccleſia in cõmuni de Apoſtolis ſolennizat & canit in matutinis: Ecce ego mitto vos, &c. quia oẽs electi ſunt ſimul à Dño, poſt ſermonẽ ad eos factum in monte: ſicut habetur in Mat. & Marco: qui, videlicet, electi ſunt xij. De quibuſdã tamẽ facit Eccleſia officiũ propriũ, ſicut de B. Petro, propter priuilegiũ dignitatis. De beato Paulo, quãuis non ſit de xij. propter priuilegiũ prædicationis. De B. Ioanne, propter priuilegiũ amoris, ſiue virginitatis. Et de B. Andrea, propter priuilegium crucis, quã ita ardẽter prædicauit, cõcupiuit & habuit. Per horas capitulũ illud:
Iã nõ eſtis† hoſpites & aduenæ. Eph. 2 & illud: Nõ vos me ele- 2
giſtis: quod eſt ibidẽ, & illud: Beatus vir, qui ſuffert tẽtationẽ, Iac. 1. c. & illud: Magnificauit eũ in timore inimicorũ. Eccl. 45. & illud: Statuit illi Dñs teſtamẽtum ſempiternũ, ibidẽ: & illud: In fide & lenitate illius ſanctũ fecit illum: ibidẽ, & illud: Ibant Apoſtoli gaudentes. Act. 5. & illud: Nã quos præſciuit, hos & prædeſtinauit cõformes. Rom. 8. c. & illud: Corpora ſanctorum in pace ſepulta ſunt. Eccle. 44. c. & illud: Non eſurient, neque ſitient amplius. Apoc. 7. c. & illud: Nos inſenſati vitã illorũ. Sap. 5. & illud:
Ipſo ſummo angulari lapide Chriſto Ieſu. Ephe. 2. c. habẽt† autẽ 3
vigilias & octauas: quia ſi cõpatimur & conregnabimus, de hoc dictum eſt in iiij. parte ſub quarta feria tertiæ hebdomadæ aduẽtus. Inſtantia tamen eſt de beato Ioãne Euãgeliſta, quo ad ieiunium quod cõtingit: tum quia, vt dicũt quidã, nõ fuit martyr, niſi animo: tum propter feſtum S. Stephani, quod eſt in vigilia feſti
eius. In vigiliis† Apoſtolorũ dicitur Epiſtola: Benedictio Domi 4
ni ſuper caput eius, Prou. 15. c. & Eccl. 45. c. Item illa: Per manus autẽ Apoſtolorum fiebant ſigna & prodigia. Act. 5. c. Et Euang.
Ego ſum vitis vera. Io. 15. c.† In feſtis verò Apoſtolorum dicitur 5
Epiſtola: Iam nõ eſtis hoſpites & aduenæ Eph. 5. c. Item illa: Hi ſunt viri miſericordiæ. Eccl. 44. Item illa: Scimus, quia diligentibus Deum. Ro. 8. c. item illa: Benedictus Deus, & pater Domini noſtri Ieſu Chriſti Eph. 1. c. item illa: Spectaculum facti ſumus, ad Cor. 4. c itẽ illa: Vnicuique veſtrũ data eſt. Eph. 4. c. itẽ Alleluia. Ego vos elegi. Io. 15. item illud: Venite ad me omnes, qui labora

bora

boratiſ.Matt.11.c.Euang.verò.Hoc eſt pręceptũ meũ,vt diligatis inuicẽ,&c.Io.15.c.& illud:Hoc mãdo vobis,quod eſt ibidẽ. item illud:Ecce ego mitto vos.Mat. 10.c.itẽ illud: Facta eſt contentio inter diſcipulos Ieſu, Luc.22. c.itẽ illud:Deſignauit Dominus & alios.Luc.5.c.& illud:Ego ſum vi.ve.Io.15.c.itẽ illud:Dixit Simõ Petrus.Mat.19.c.Poſtcommunio: Amen dico vobis,quòd vos qui
6 re.Mat.19.c.item illa:Vos qui ſecuti eſtis me : quæ eſt ibidem.† Et nota, quod tres Apoſtoli legũtur tantum viui fuiſſe Romæ, ſ. Petrus & Paulus & Ioannes,& tres Euãgeliſtæ,ſ.Ioannes,Marcus & Lucas. Notandum eſt etiam Apoſtolos ſiue Chriſti diſcipulos, non ideò tantùm fuiſſe paſſos,quia prædicabant de Chriſto : ſed quia ipſum deificatum aiebant, ſine Romanorum authoritate, quod ipſi prohibuerant. Eccleſia olim ſtatuit fieri communiter feſtum de omnibus Apoſtolis in Cal. Maij : vt dictum eſt in vj. parte ſub feſto Apoſtolorum Philippi & Iacobi.

S V M M A.

1 *Euangeliſtæ quatuor, deſignant fluuium Paradiſi in quatuor capita deriuatum.Et recta eſt ea comparatio.num.5. 2.*
3 *Euãgeliſtas quatuor , & quatuor Doctores tantũ cur admiſerit ecclesia.*
4 *Euangeliſtæ quatuor,per quatuor animalia figurãtur.Item per quatuor anulos aureos rotundos arcæ. num.6.*
7 *Euãgeliſtarum officium eccleſiaſticum commune eis,variè.& nu. 9. Excepto Ioanne habente proprium. num.8.*

De Euangeliſtis. Cap. XLIIII.

POſt Apoſtolos eccleſia veneratur etiã Euangeliſtas, qui non tantum prædicauerunt, ſed etiam Euangelia ſcripſerunt.Le-
1 gitur etiam in Gen.4.c. quod † fluuius egrediebatur de loco voluptatis, ad irrigandum Paradiſum, qui diuiditur in quatuor capita,ſ. Phyſon,Gyon, Tygrim,& Eufratem. Sanè allegoricè fluuius ille,Euãgelica prædicatio eſt,quæ à Chriſto procedit,à quo generaliter omnis voluptas emanat. Venite, inquit , ad me omnes,qui laboratis & onerati eſtis,& ego reficiam vos, & inuenietis requiem animabus veſtris. Iugum enim meum ſuaue eſt,& onus meum leue. Guſtate & videte, quoniam ſuauis eſt Dominus:beatus vir qui ſperat in eo. Rectè autem hæc prædicatio flu-
2 uio † comparatur:tum quia reficit,abluit & fœcundat : tum quia fluuius, dicitur aqua fluens : & vt Salomon ait : Aqua profunda verba ex ore viri,& torrens inundans,eſt fons ſapientiæ: qui tam longè,latéque defluxit, vt mundum repleuerit vniuerſum, iuxta illud : Euntes in vniuerſum mundum , prædicate Euangelium, &c. quapropter in omnem terram exiuit ſonus eorum : & in fines orbis terræ verba eorum, Hoc irrigat Paradiſum id eſt,

fœcun

fœcundat eccleſiam, iuxta illud, quod dicit Apoſt.Ego plantaui, Apollo rigauit,Deus autẽ incrementum dedit. Hic eſt enim fons hortorum,puteus aquarũ viuentium quæ fluunt impetu de Libano.Fluuius autẽ iſte,in quatuor capita diuiditur: quia prædicatio Ieſu Chriſti in quatuor euãgelia deriuatur : nam licet ſcripſerint multi euangelia, quia Luca teſtante: Multi conati ſunt ordinare narrationem rerum, quæ in nobis completę ſunt:tamen non niſi quatuor recepta ſunt ab eccleſia:videlicet,Matthæi,Marci,Lucæ, & Ioannis , quod † vtique factũ eſt quadruplici ratione. Primò, 5
ad oſtendendũ duorum teſtamentorum concordiam : ſicut enim in veteri teſtamento vnus fuit legislator, ſcilicet, Moſes, & quatuor maiores Prophetæ , ſcilicet, Eſaias, Hieremias,Ezechiel & Daniel:& duodecim minores Prophetæ:& multi ſapientes, ſcilicet, Iob,Dauid,Salomon,& Ieſus Syrach,ita & in nouo teſtamento vnus fuit legislator, ſcilicet Chriſtus, & quatuor Euangeliſtæ, duodecim Apoſtoli,& multi alij Doctores : vt *H*ieronymus, Auguſtinus,Ambroſius,& Gregorius,vt per hoc oſtẽdatur, quia rota continetur in medio rotæ , & duo Cherubin ſeſe reſpiciunt verſis vultibus in propiciatorium. Secundò, pro miniſterio quadrigæ Aminadab,de qua ſponſa in canticis dicit:Anima mea turbata eſt propter quadrigas Aminadab.Aminadab enim interpretatur ſpõtaneus Domini:hic eſt Chriſtus qui factus homo, oblatus eſt, quia ipſe voluit: huius quadriga eſt euangelica doctrina, per quam eius fama per mundum vehitur vniuerſum,cuius quatuor rotæ ſunt dicti quatuor Euangeliſtæ:propter hãc quadrigam ſponſa , id eſt, eccleſia ſalubri dolore turbatur ad pœnitentiam. Tertiò, ad deſignandum liberationem generis humani à morte quadrifica, id eſt, à tranſgreſſione quadruplici. prima tranſgreſſio,fuit mandati in Paradiſo,ſecunda,legis naturalis:tertia, legis ſcriptæ, quarta euãgelij,vel potius peccatum fragilitatis per impotentiam, ſimplicitatis, per ignorantiam: ſecuritatis,per negligentiam : malignitatis, per inuidiam. His enim quatuor modis peccandi anima moritur, & ſeparatur à Deo. Quartò, pro miniſterio formæ quadrigæ : ſicut enim in cæteras formas quadratũ, ſic inter cæteras doctrinas euãgelium ſolidius & ſtabilius perſeuerat,nã illud vndiq; ſtát:& ideo legitur Apoc.21. cap.quod ciuitas in quadro poſita eſt, & illud propter ſtabilitatem appellatur æternum : per cuius gratiam homo quadratur in moribus , & in virtutibus ſolidatur. Cæterum iſtorum potius , quàm aliorum euãgelia recepta ſunt,tum quia ipſi diligentius,& apertius hiſtoriam euangelicam deſcripſerunt, tum quia licet aliquando varia ſeu diuerſa, nunquã tamen cõtraria ſeu aduerſa ſcripſerunt ; tum

quia

4 quia iſti quatuor† animaliũ figuris in viſione Io.& Eze.præfigurati ſunt.Ezech. 1.Matthæus per hominẽ, eo quod eius intentio præcipuè circa ſcribẽdã Chriſti humanitatem verſatur.Vnde eius liber ab humana Chriſti natiuitate ſumit exordiũ. Liber inquit, generationis Ieſu Chriſti,&c. Marcus per leonem in deſerto rugientẽ: eò quòd eius intentio præcipuè circa deſcribẽdã eius reſurrectionem cõſiſtit.Vnde eius euãgelium antonomaticè in die reſurrectionis legitur.Dicitur autẽ quod leo rugitu maximo tertia die ſuos excitat catulos: ita & Deus pater immenſa potentia ſua filiũ ſuũ tertia die ſuſcitauit:vnde & Marcus ab exclamatione incipit,ſ. à prædicatione Ioan.in deſerto clamãtis & dicentis, Vox clamantis in deſerto. Et ſcias quòd Marcus fuit longo naſo, ſubducto ſupercilio,pulcher oculis,caluus, barba prolixa,habitudinis optimæ,ætatis mediæ,canos aſperſus.Lucas per vitulum, eò quod præcipuè circa deſcribendã Chriſti paſſionem,eius intentio verſatur,in qua Chriſtus ſe obtulit hoſtiam Deo patri, idẽ ſacerdos & hoſtia.Vitulus enim erat hoſtia ſacerdotalis: vndè à ſacerdotio incipit, dicens: Fuit in diebus Herodis Regis Iudææ ſacerdos quidam, &c. Ioannes per aquilã: quia cæteris cum Domino gradientibus ipſe in cœlum ad deſcribẽdam Chriſti diuinitatem volauit, dicens:In principio erat, & de hoc dictum eſt in prima parte ſub tit. de picturis. Hæ ſiquidem quatuor principales intẽtiones deſignatæ ſunt per figuras illorum quatuor animalium: & quorum quodlibet ſecundùm viſionẽ Ezechiëlis,4. habet facies, quoniã omnes de ſingulis agunt:licet quidẽ principalius de quibuſdam,pręſertim cùm omnes agant de Chriſto cui quatuor illæ figuræ conueniunt: fuit nãq; homo naſcendo, vitulus moriendo, leo reſurgendo,aquila aſcendẽdo.Quæ vt melius intelligas,imagina aliquod animal habens caput quadratum, & in qualibet ſuperficie imagina vnã faciem, videlicet à parte anteriori, faciem hominis à dextris: faciem leonis à ſiniſtris: faciem vituli à parte poſteriori:faciem aquilæ, à ſuperiori.Quia verò facies aquilæ ſuper alias eminebat propter colli longi productionem, ideò dicitur quod erat deſuper. Quodlibet etiã horũ habebat quatuor alas, de pœ.di.ij.pennata. Finge enim quodlibet animal quaſi quadratum : in quadrato ſunt quatuor anguli, & in quolibet angulo erat
5 vna ala. Porrò hi quatuor ſignificati ſunt per prædicta † quatuor flumina : per phyſon, Ioannes : per gyon, Matthæus, per tygrim, Marcus, per eufratem, Lucas. Sic enim clarè probat Innoc.iij. de
6 Euangeliſtis in ſermone.Sunt † etiã ſignificati per quatuor annulos arcæ qui aurei & rotundi erant.In auro claritas,in rotunditate, quæ initio caret & fine deſignatur, æternitas,ipſi enim æter-

nam

nam Chriſti claritatem & claram æternitatem deſcribunt per duos anulos à ſiniſtris duo Euangeliſtæ, ſ.Matth. & Ioannes, qui ab ipſo Chriſto fuerunt edocti,ſignificantur.Quidam tamen per duos anulos à ſiniſtris Matth.& Ioannem: quia adhuc paſſibili & mortali adhæſerant, accipiunt: per duos à dextris Marcum & Lucam, qui poſt aſcenſionẽ ei iam facto immortali & impaſſibili adhæſerunt,accipiunt: per ſiniſtram enim mortalitas, per dextram immortalitas deſignatur,ſecundũ illud, Læua eius ſub capite meo,& dextera illius amplexabitur me. Et propter hanc cauſam in picturis eccleſiarũ Paulus ad dexteram, & Petrus ad ſiniſtrã ſtatuuntur Saluatoris:& in bulla papali caput Pauli à dextris crucis,& caput Petri à ſiniſtris. Sanè in † quibuſdã eccleſiis anti- 7
phona ad Magnificat, in eorũ officio eſt: Ecce ego Ioannes vidi oſtium apertum in cœlo,&c.Apoc.4.Per horas autẽ dicitur capitulum:In medio eccleſię apperuit os eius.Eccl.15.c.& illud:Cibauit illum dominus pane vitæ, & intellectus:ibidem,& illud: Iucunditatem & exultationem theſaurizauit:quod eſt ibidẽ.Omnia reſponſoria ſumpta ſunt de Ezec. Primum de viſione Dei, ſcilicet,Vidi coniunctos,&c. In laudibus verò habetur de miniſterio prædicationis eorum:Dilecti Deo & hominibus,&c.Eccle. 45.c. Introitus Miſſæ propriè eſt:Os iuſti meditabitur ſapientiam.Tamen † Ioan.Euangeliſta habet introitũ propriũ, propter priuile- 8
gium amoris & dignitatis,videlicet,In medio eccleſiæ aparuit os eius,&c.quia ipſe non tantùm fuit euangeliſta,ſed etiã Propheta, quod patet in principio libri Apoc. vbi dicitur: Beatus,qui legit, & qui audit verba prophetiæ huius,& ſeruat ea,quæ in ea ſcripta ſunt.Notandũ tamen eſt,quod iſte introitus propter priuilegium prædicationis, ſecundario cõpetit Augu.Grego.& aliis expoſitoribus. † Epiſtola in quibuſdã eccleſiis eſt de figura quatuor ani- 9
malium,Ecce ego Ioan.vidi oſtiũ apertum.Apoc.4. c. Aliæ eccleſiæ dicunt illam,Ezech.1.c.Similitudo vultus,&c. Reſponſorium eſt:Beatus vir qui timet Dominum,&c verſus eſt:Potens in terra erit ſemen eius,&c.quod intelligatur de ſemine verbi Dei, & bonorum operibus Sequitur:Generatio rectorum benedicetur, quia euangeliſtæ generant filios Dei, qui benedicuntur. Allelu-Ia, in quibuſdam eccleſiis eſt:Primus ad Sion dicet ecce aſſ.& Hieruſalem. Euang.Dabo.Eſa.41.cap.In aliis verò eccleſiis dicitur allelu Ia: Beatus vir. Euangelium eſt: Deſignauit Dominus & alios ſeptuagintaduos diſcipulos.Luc. 10.cap.& ſequitur:Et dicebat illis, Meſſis quidem multa, operarij verò pauci. xx.diſt.in nouo. Offertoriũ eſt:Poſuiſti Domine ſuper caput, &c. Poſtcommunio eſt:Magna eſt gloria eius in ſalutari,&c.

SVMMA.

1 *Martyr,id eſt,teſtis.Et an habeat octauam & vigiliam,*
2 *Martyrum officium, variè per diſcurſum,num.3.4.9.*
5 *Martyrum præmium, & eius expoſitio,& num. 6.*
7 *Arundinetum quid.* 8 *Melota quid.*

De Martyribus. Cap. XLV.

1 Μάρτυς Grecè,dicitur teſtis † Latinè: martyres enim teſtes
ſunt quod Chriſtus paſſus eſt pro omnibus,&ipſi pro Chri-
ſto.Sanè ſolus B. Laurētius inter martyres vigiliã habet & octa-
uam : prout ſub eius feſto dictum eſt,omnes enim martyres ſin-
gulares habent communia officia, exceptis Stephano,Laurentio,
2 Ioãne Baptiſta,& aliis quibuſdã.Et eſt † introitus ad Miſſã: Glo-
ria & honore coronaſti eum Domine.vel , Sapientia ſanctorum,
Eccle.44.c.vel,Iudicabunt ſancti. Sap.3. cap.vel, Sacerdotes Dei.
Dan. 3.vel. Lætabitur iuſtus. Hi tamē in paſchali tēpore habent
aliud officiũ,eò quod in illo tēpore oportet quod frequenter re-
petatur allelu-Ia,propter gaudium reſurrectionis, & tunc eſt in-
troitus. Protexiſti me à conuentu malignantium,&c. & quia co-
rona debetur eis tanquã victoribus: ideò ſæpè fit mētio de coro-
na:vnde Stephanus,interpretatur coronatus. Epiſtola verò quan-
doq; dicitur pro vno martyre:Iuſtus cor ſuum.Eccle.39.c. quan-
doq; illa:Beatus homo,qui inuenit ſapientiam.Prouer.3.c. quan-
doque: Iuſtorũ animæ.Sap.3.c.quãdoq; illa:Iuſtus in morte præ-
occu.quæ eſt ibidem.4.c.quandoq; illa: Beatus vir,qui in ſapien-
tia.Eccle.14.c.& 15.quandoque illa:Benedictus Deus,& pater.ad
Corinth.1.c.quandoq; illa:Memor eſto.2.ad Timot.2.c.quando-
que illa:Nemo militans:quæ eſt ibidem, quandoque illa : Beatus
vir,qui inuētus eſt.Eccle.31.c.quandoque illa:Benedictio Domi-
ni ſuper caput.Prouer.25.c.quandoq; illa : Stabunt iuſti , Sap.5.c.
Euãgelium verò dicitur quandoque:Si quis vult poſt me venire,
Mat.16.quandoque illud:Si quis venit ad me.Luc.14.quandoque
illud: Niſi granum.Ioan.12.c.quandoque illud:Nolite arbitrari.
Mat.10.quandoque illud:Nihil opertum,quod eſt ibidem. quan-
doque illud:Si quis venit ad me,& non odit.Luc. 14.c. Pro pluri-
3 bus verò martyribus † dicitur quandoque epiſtola : Lingua ſa-
pientium.Prouerb.15.c. quandoque illa : Benedictus Deus,& pa-
ter Domini noſtri Ieſu Chriſti.1.Pet.1.cap.quandoque: Iuſtorum
animæ in manu Dei ſunt.Sap.3.quandoque:Rememoramini pri-
ſtinos dies.Hebr.10.quandoque: Sancti per fidem,Hebr. 11. cap.
quãdoque:Expectatio Iuſtorũ lætitia.Prouerb.11.cap.quãdoque:
Hi ſunt viri. Eccle.43. cap. quandoque : Abſterget Deus. Apoc.
7.cap.quandoque : Reddet Deus.Sap.10.quandoque: Iuſti autem
in

in perpetuum viuent. Sapient. 5.c. quandoque: Quis ſeparabit nos à charitate Chriſti? ad Rom. 8.c. Allelu-Ia eſt. Hi ſunt duæ oliuæ. Apoc. 11.c. Euangelium verò quandoque dicitur: Cùm audieritis prælia. Luc. 21. quandoque: Deſcendens Ieſus de monte. Luc. 6.c. quandoque: Videns Ieſus turbas. Matth. 5.c. quandoque: Egrediente Ieſu de templo. Marc. 13.c. quandoque: Attendite à fermento Phariſæorum. Luc. 12.c. quandoque illud: Sedente Ieſu ſuper montem Olиueti. Matt. 24.c. quandoque illud: Væ vobis, qui ædificatis. Luc. 11.c. quandoque illud: Qui vos audit. Luc. 10. cap. quandoque illud: Confitebor tibi pater. Matt. 26.c. Dicitur poſt-communio: Amen dico vobis, quod vni. Matth. 5.c. quandoque: Et ſi corã hominibus. Sapien. 3.c. quandoque: Quicunque fecerit. Matt. 12. quandoque: Dico autẽ vobis. Matt. 10.c. quandoque: Signa autem. Marc. vlt. c. & quandoque. Multitudo. Luc. 6.c. In nocturnali † verò officio primum reſponſorium eſt: Iſte ſanctus 4
pro lege Dei ſui certauit vſque ad mortẽ, &c. & eſt quinti toni, quia petulantia quinque ſenſuum fuit mactata in eis. In tẽpore verò Paſchali primum reſponſorium eſt: Beatus vir qui metuit Dominum: & eſt octaui toni propter octauam, quæ ſignificat gloriam reſurrectionis: quia verò ſancti Martyres in tolerandis tormentis ſe habuerunt conſtanter, & conſtantia à ſolo Deo eſt. ideò illud reſponſorium: ô veneranda martyrum, &c. cantatur pro eis, & eſt quinti toni, quia martyres quinque ſenſus Deo immolauerunt: de martyribus etiam cantatur illud reſponſorium, Fulgebunt iuſti, & tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent. Iudicabunt nationes, & dominabuntur populis, & reg. dom. in æternum, &c. Sap. 3. cap. & eſt ſenſus: Iuſti † fulgebunt in futu- 5
ro diuerſis beatitudinibus: prius tamen in hoc ſeculo diſcurrent, id eſt, per diuerſas mundi partes curſitando diuina verba aliis annuntiabunt: & hoc faciunt more ſcintillarum diſcurrentium per arũdinetum: ſicut enim ſcintillæ vel fauillæ ignis arundinetum, id eſt, materiam fragilem arundinum atterunt, & annihilant: ſic & ſancti ſua prædicatione ignita, id eſt, diuino igne accenſa, vitia quæ reſpectu fortium virtutum fragilia ſunt, deſtruent. Iudicabunt, id eſt, dominabuntur nationes, id eſt, illos, qui in peccatis ſuis permanſerunt: & regnabunt in æternum, id eſt, in æternitate cum Deo recipient immortalitatem, & impaſſibilitatẽ, cæteráſque virtutes. Rurſus in his † verbis exprimitur 6
ſtola carnis, quam ſancti recipient quæ conſiſtit in quatuor, ſcilicet in claritate, ſubtilitate, agilitate, & impaſſibilitate. Nam fulgebunt clari & tanquam ſcintillæ ſubtiles in arundineto, diſcurrent agiles, & regnabit Dominus eorum in perpetuum: & ipſi

ipſi cum Domino impaſſibiles.Nam abſterget Deus omnem lachrymã ab oculis ſanctorum,&c. imò exultabunt in gloria & de cubilibus ſuis:quod ad ſtolam ſpiritus refertur,quam etiã reci-
7 piunt ſancti:& nota quod † arundinetum eſt locus, in quo ſunt multæ arũdines ſiue cannæ,ſicut in paludibus:flante autẽ Auſtro ex aſſidua confricatione arundinũ ignis accenditur:ſcintillæ vndique aduolant & accenditur arundinetũ, quòd allegoricè contingit in ſanctis.De martyribus etiam cantatur:Circumierunt in
8 melotis.Hebr.11.q.d.in petra.Melota eſt † veſtis facta de pilis vel pelle cuiuſdã animalis,quod melota vocatur ſiue taxus. Eſt enim habitus neceſſarius ad exercitia operis.Per horas etiã dici-
9 tur capitulũ illud:Beatus vir † qui ſuffert.Iac.1.c. & illud:Beatus vir qui inuentus eſt ſine macula. Eccl.31.c.& illud:Beatus vir,qui in ſapientia morabitur.Eccleſ.14.cap.& illud : Iuſtorum animæ. Sapient.5.c.& illud:Iuſti autẽ in perpetuũ viuent,ibidem,& illud: Sancti per fidem.Hebr.11.& illud:Potuit enim tranſgredi,& nõ eſt tranſgreſſus. Eccleſ.31.cap.& illud:Corona aurea ſuper caput eius.Eccleſ.45.& illud:Stolam iucunditatis induit,ibidem,ibi tñ dicitur:Stola gloriæ,& illud:Sancti ludibria & verbera.Heb.11. & illud:Tanquam aurum in fornace.Sap.3.c.& illud:Hi ſunt, qui venerunt de tribulatione.Sap.7.c.& illud:Non eſurient neque ſitient.ibid.& illud:Iuſti tulerunt ſpolia impiorum.Sap.10.c.& illud:In bonis iuſtorũ exaltabitur ciuitas.Prouer.11.c.Illud etiam ſciendum eſt,quòd Eccleſia celebrat feſtum quorundam martyrum veteris teſtamẽti, prout dictum eſt in feſto Machabæorum.

SVMMA.

1 *Confeſſores dicuntur laudatores,quod verbum etiam commune eſt & martyribus,& virginibus,& veris ſanctis.*

2 *Confeſſores diſtinguuntur in Epiſcopos & Presbyteros.Et vtrorumque aliquando idem officium, ſæpè diuerſum,vide & 3.4.5.*

De Confeſſoribus. Cap. XLVI.

1 Confeſſores dicuntur † laudatores:licèt autem tam martyres,quàm virgines,quàm etiã omnes ſancti veri ſunt Chriſti confeſſores,Martyres tamen,quia in iraſcibili vincunt, tranſcendunt & ſuperlucrãtur ſpeciale vocabulum martyrum:& virgines,quia vincunt in concupiſcibili nomen virginum,& doctores,quia alios ſuperant in rationabili doctorum : hinc eſt, quòd martyres , & virgines, & doctores, aureola decorabuntur. Sanè
2 † Confeſſores diſtinguũtur in Epiſcopos & Preſbyteros.De Epiſcopis dicitur introitus:Statuit,Eccleſ.45.cap. Et epiſtola : Ecce ſacerdos magnus.Eccleſ.44. Ipſi enim ſunt magni ſacerdotes, & illud de epiſcopis dicitur:Inueni Dauid ſeruum meũ oleo ſancto

meo vnxi eum : quia non tantùm vncti fuerunt in baptiſmo, & in confirmatione,& ordinatione in preſbyteros:ſed etiã in conſecratione in Epiſcopos, vt habeant miſericordiã ſupereffluentẽ, & officia illa, quæ incipiunt ſacerdotes,propriè competunt Epiſcopis, cætera ſunt communia : & plura ſunt reſponſoria octaui toni,quia afflixerunt & crucifixerunt carnem ſuam cum vitiis,& concupiſcentiis , propter octauas reſurrectionis. Rurſus † de 3
confeſſoribus dicitur quandoque epiſtola:Dilectus Deo Eccleſ. 45.cap.quandoque:Teſtificor coram Deo. 2.ad Timot.4. quandoque:Plures facti ſunt ſacerdotes, ad Hebr.7.cap. quandoque: Dedit Dominus confeſſionem.Eccleſ.47 cap.quandoque : Iuſtus cor ſuum,quæ eſt Eccleſ.39.cap. quandoque : Sapientia laudabit animam.Eccleſ.24.quandoque:Iuſtum deduxit Dominus.Sapien. 10.cap. quandoque: Doctrinis variis, ad Hebr.13.c. quandoque: Ego enim iam delibor.2.Timot.4. Allelu-Ia:Iuſtus germinabit. Eſa.35.cap.Euangelium verò dicitur quandoque:Sint lumbi veſtri præcincti.Luc.12. quandoque:Vigilate.Matt.24.quandoque: Homo quidam peregrè.Matth.12.cap. quandoque:Videte & vigilate.Matth.13.c.quandoque:Homo quidam nobilis. Luc.19.c. quandoque:Nemo accendit lucernam.Luc.11.c.quandoque:Vos eſtis ſal terræ.Matth.5.cap. quandoque : Nolite timere puſillus grex.Luc.12.cap.Poſtcommunio eſt:Quinque talenta.Matth.25. & quandoque:Fidelis ſeruus. Matth.24.cap.& Luc.12.cap. Per
† horas verò dicitur capitulum illud:Ecce ſacerdos.Eccleſ.44.c. 4
& illud:Benedictionem omnium gentium,&c.quod eſt ibidem, & illud:Cognouit eum. ibidem, & illud:Iuſtum deduxit.Sap.10. cap.& illud:Iuſtus cor ſuum.Eccleſ.39.cap.& illud:Magnificauit eum in conſpectu Regum. Eccleſ.25.cap. ſed quòd hîc dicitur: Magnificauit, dicitur ibi glorificauit, & illud : Labia ſacerdotis cuſtodiunt. Malach.2.cap.& illud:Non eſt inuentus ſimilis illi. Eccleſ.24.cap.& illud:Fungi ſacerdotio & habere laudem.Eccle. 45.cap.& illud:Talis decebat,vt eſſet nobis Pontifex. ibidem, & illud : Collaudabunt multi ſapientiam eius,& vſque in ſæculum non recedet memoria eius. Eccleſ.39.cap.& illud:Honeſtauit illum in laboribus. Sapient.10.cap. & illud : Cuſtodiuit illum ab inimicis,quod eſt ibidem. † Illud autem notandum eſt, quòd ſi 5
plura feſta in eadem die concurrant, illius qui inter eos maioris erit nominis officiũ celebratur. De hoc dictum eſt in proœmio huius partis.

SVMMA.

1 *Virginum officium, & num.2.3.5.*

4 *Virgines quænam habeant proprium officium.*

De

De Virginibus. Cap. XLVII.

1 OFficium matutinale † virginum maxima ex parte ſumitur de Pſalmo epithalamico,ſcilicet : Eructauit cor meum, in quo agitur de laudibus ſponſi & ſponſæ.Virgines enim ſunt ſpõſæ Chriſti:quæ ſequuntur agnum quocuuque ierit,in corpore & in anima, propter integritatem corporis & animæ. Notandum autem eſt,quod illud reſponſorium quod eſt de ſponſo, ſcilicet: Audiui vocem de cœlo,&c. quod in quibuſdam Eccleſiis dicitur, eſt primi toni : quia vnicus eſt ſponſus animarum Chriſti, & ſumitur de Matth.25.cap.illud verò:quod eſt de cõtemptu mundi, ſcilicet : Regnum mundi & omnem ornatum ſæculi contempſi, &c. eſt quinti toni:quia ibi oſtenditur conculcatio quinque ſen-
2 ſuum.De † virginibus enim cantatur illud:Fulcite me floribus. Cantic.2.& quod expoſitum eſt in quinta parte ſub titu.de ſexta. In quibuſdam Eccleſiis dicunt verſiculum de virginibus illum: Elegit eam Deus,& prælegit eam:ſed alij rectius conſiderãtes, quod ſola beata virgo Maria præelecta eſt,in honorem eius tantùm dicunt illum,pro aliis verò virginibus dicunt : Elegit eam Deus,& dilexit eam. Per horas etiã dicitur capitulum:Qui gloriatur.1.Cor.2.c.& 1.Cor.10.cap.& illud:Æmulor enim.2.Cor. 11.cap.& illud:Sapientia vincit.Sapien.8.& illud:Memorati ſunt Domine miſericordiæ tuæ.Eccleſ.51.cap.& illud:Liberaſti me à perditione. ibidem, & illud : Accinxit fortitudine lumbos ſuos.
3 Prouerb.31.cap. In † officio miſſæ, ſi ſit virgo & martyr, proprium officium eſt : Loquebar de teſtimoniis tuis in conſpectu Regum,&c. Alia communia ſunt : excepto, quod de B.Agatha
4 dicitur introitus:Gaudeamus † omnes in Domino pro eo,quòd ipſa excellenter lætiſſima venit ad paſſionem,ſicut de ea ſcriptũ eſt: Agatha lætiſſimè & glorianter ibat ad carcerẽ : ideò eius lætitiæ noſtram lætitiam ſociamus,& cum ea in Domino congaudemus. De beata etiam Agnete, officium miſſæ eſt:Me expectauerunt:ratio quare,poteſt ex eius legenda haberi. Et nota quod
5 de virginibus dicitur quandoque epiſtola:Confitebor † tibi Domine.Eccleſ.51.cap.quandoque:Qui gloriatur.2.Cor.10.c.quandoque : Domine Deus meus exaltaſti. Eccleſ.2.cap. quandoque: Sapientia laudabit animam,ſcilicet Sapient.24.quandoque : Sapientia vincit malitiam.Sapient.8.quandoque:De virginibus. 1. ad Corint.7.quandoque : Dominus poſſedit me. Prouerb.8.cap. Allelu-Ia, & poſtcommunio : Quinque prudentes. Matth 25.c. Euangelium quandoque dicitur : Simile eſt regnum cœlorum theſauro abſcondito in agro.Matth.14.cap.quandoque : Simile eſt regnum cœlorum decem virginibus.Matth.25.cap.

SVMMA.

1 *Dedicationis Eccleſiæ feſtum, reſpondet feſto encæniorum.*
2 *Dedicatio Eccleſiæ, vnde duxit initium.*
3 *Dedicatio Eccleſiæ, cur octo diebus celebretur.*
4 *Dedicationis Eccleſiæ officium: & eius expoſitio, & num. 5. & 6.*
7 *Dedicationis Eccleſiæ feſtum, differri reijci.*

De feſto & officio dedicationis Eccleſiæ.

Cap. XLVIII.

QVoniam in parte prima dictũ eſt qualiter Eccleſia dedicanda ſit: reſtat, vt hîc aliqua de officio, quod in feſto dedicationis Eccleſiarũ dicitur, ſubiiciamus. Feſtum ergo illud † ſolenniter ab Eccleſia celebratur, de quo in Ioan. habetur: Facta ſunt encænia, id eſt, feſta dedicationis in Hieroſolymis: & Ieſus ambulabat in tẽplo in porticu Salomonis, ad cõfirmationem illius feſtiuitatis, de conſec. diſt. j. ſolennitates. Et dicitur porticus Salomonis, quia Salomon ſolebat ibi orare: & ibi orauit in die dedicationis. Hoc † etiã feſtum in veteri teſtam. fiebat: vnde legitur in primo libro Machab. 4. c. Elegit Iudas Machabæus ſacerdotes ſine macula, & mundauerunt ſancta. Eccleſia enim militans poteſt mundari: ſed non triumphans, & Aug. dicit in homilia ſuper prædicto verbo: Facta ſunt encænia. Illum diem quo templũ dedicatum eſt, Iudæi ſolenniter celebrant. Celebrauerunt autẽ Iudæi encænia † octo diebus: quare videtur quod nos ſimiliter feſtum dedicationis debemus octo diebus ſolennizare: vt in prædicto cap. ſolennitates. § j. Sed mirum eſt quare octo diebus celebrauerint encænia, cùm Paſcha & ſcenopegiã nòn celebrauerũt, niſi per ſeptem dies tantum, vt de conſec. diſt. j. §. Ad hoc eſt reſponſio: quia hæc feſtiuitas ſpecialiter ſignificat æternã dedicationem, in qua Eccleſia illa, ſcilicet anima ſancta ita Deo dedicabitur, id eſt, copulabitur, vt non poſſit ad alios vſus tranſferri: quod erit in octaua reſurrectionis: & ideò in nouo teſtam. habet hoc feſtũ octauas. Hæc Eccleſia conſtruitur in baptiſmate, & in doctrina, & in pœnitẽtia. Hic enim auditur ſecuris & omnis generis ferramentũ, id eſt, omnia genera flagellorũ & diſciplinarũ: ſcilicet in Eccleſia militante, quæ per tabernaculũ Moſi ſignificatur. Tabernacula enim militantiũ ſunt. Templũ verò illud Salomonis, ſignificat Eccleſiã triumphantem, in qua hæc non audiuntur. In † matutinali officio dicuntur illi Pſalmi in quibus fit mentio de portis, quæ ſpecialiter ſunt, timor & amor, ſicut habetur in Pſalmo illo: Domini eſt terra, ibi: Attollite portas principes veſtras, &c. Item illi, in quibus fit mentio de altari, ſicut in Pſalmo illo: Iudica me Deus, & diſcerne, &c. Item illi, in quibus

fit

ſit mẽtio de ciuitate, vt ſunt illi: Deus noſter refugiũ, &c. &, Magnus Dñs noſter. Item illi, in quibus fit mẽtio de atriis & de portis, vt ſunt illi: Quàm dilecta tabernacula, & Fundamenta eius in montibus ſanctis. Sed quæritur quare tunc dicitur Pſalmus ille: Domine Deus ſalutis meæ, ad quod quidam dixerunt quod ideò, quia ibi fit mentio de ſepulchris: ſed hæc ratio non valet, quia ibi non fit mentio de talibus ſepulchris in quibus habitãt, ſiue ſepeliuntur corpora fideliũ iuxta Eccleſiã, ſed de ſepulchris malorum: vnde dicimus, quòd dicitur ille Pſalmus, eò quòd eſt Pſalmus pœnitentialis: & ſpecialiter ibi de oratione habetur, quę in Eccleſia facienda eſt. Vnde ibi dicitur: Intret oratio mea in conſpectu tuo. Dicit autem Dominus de Eccleſia: Domus mea domus orationis vocabitur. Octauus verò Pſalmus eſt: Qui habitat in adiutorio altiſſimi, id eſt, in Eccleſia: quia ibi dicitur: Altiſſimum poſuiſti refugiũ tuũ, quia ſuper omnes montes in vertice montiũ fundata eſt Eccleſia. Vltima verò antiphona, ſcilicet
5 ad † Magnificat in veſperis eſt, pax æterna: quia ad hoc celebratur dedicatio, vt dedicemus & habeamus illam pacem æternam. Per horas autẽ dicitur capitulũ illud: Vidi ciuitatem. Apoc. 21. c. & illud: Ecce tabernaculũ, quod eſt ibidem, & illud: Vnuſquiſque propriam mercedem. 1. Cor. 3. & illud: Fundamentũ aliud nemo poteſt ponere, ad Cor. 3. Sanè huic feſto competit, quod Iacob vidit ſcalam & angelos aſcendentes & deſcendẽtes, id eſt, totam Eccleſiam vidit vna viſione, & erexit lapidem, id eſt, Chriſtũ, qui eſt lapis in ſummo, & eſt lapis angularis, & fundamentum, qui omnia ſuſtinet. Erexit inquã in titulũ præconialem, memorialẽ, & triumphalem, fundens oleum deſuper. Siquidem Iacob, id eſt, prælatus fundit oleũ ſuper lapidẽ, id eſt, Chriſtũ, ad oſtendendũ eius chriſmata, & idem prophetauit Iacob, dicens: Terribilis eſt locus iſte: non eſt hic aliud, niſi domus Dei, & porta cœli: verè Dominus eſt in loco iſto, & ego neſciebam. Terribilis eſt enim Eccleſia dæmonibus, propter Dei ſimilitudinem, quam habet: &
6 propter hoc ad Miſſam eſt introitus: Terribilis † eſt locus iſte. Geneſ. 28. Sequitur, & vocabitur aula Dei, hoc appoſuit B. Gregorius de ſuo: pro eo, quòd ibi paratus eſt Deus exaudire, ſicut dixit Dominus Salomoni. 3. Reg. 13. Exaudiui orationẽ tuã, &c. Quare autem terribilis ſit, oſtenditur in verſiculo: Dominus regnauit, decorem induit, ſcilicet in membris ſuis: & ideò terribilis eſt Eccleſia dæmonibus. In conſecratione verò altaris eſt introitus: Dicit Dominus ſermones mei, Eſa. 19. & 16. Epiſtola ſumitur de Apoc. 21. Vidi ciuitatẽ ſanctã Hieruſalem, &c. reſponſoriũ eſt: Locus iſte, ſcilicet Eccleſia materialis, ſanctus eſt: quia ſãctificata

eſt ad hoc, vt ibi Dñus exaudiat præces, & ideò præſtat orãtibus ſanctitatem. Salomon enim orauit, vt Dñus orantes ibi exaudiret, & Dñus dixit ei: Exaudita eſt oratio tua, hoc enim ſignificatum eſt 3. Reg. 8. c. vbi Salomon dedicato templo, ait: Quicunque orauerit in loco iſto, exaudies in loco tabernaculi tui in cœlo: & cum exaudieris, propitius eris. Allelu-Ia eſt in quibuſdam Eccleſiis: ô quàm metuendus eſt, Gen. 28. c. Euang. verò eſt: Egreſſus Ieſus. Luc. 19. c. eò quòd ibi habetur: Hodie ſalus huic domui facta eſt: in quibuſdam tamen Eccleſiis legitur Euang. de Matth. in quo habetur, & non potuerunt ſubuertere domum illam. Fundata enim erat ſupra firmã petram. ſequitur offertoriũ de verbis Dauid in Paralipo. 1. vlt. c. vel ſecundũ alios, ſunt verba Salomonis: Dñe Deus in ſimplicitate cordis mei lætus obtuli vniuerſa hæc. Obtulerat enim ſacrificia inæſtimabilia, quæ ſignificant bonas operationes, ſiue cogitationes, & bona deſideria, quæ inæſtimabilia ſunt & numero & pretio. Sequitur poſtcõmunio: Domus mea &c. Eſa. 56. & Mat. 7. c. Nota, quod † ſi feſtum dedicatio- 7
nis Eccleſiæ occurrerit in paſſione Domini, fit in ſequenti hebdomada, ſi verò in feſto aſcenſionis, de aſcenſione fit officium, & officium dedicationis differtur. Salomon enim dedicauit templum duodecima die menſis, & decima die menſis occurrebat ſcenopegia, celebrauit autem dedicationem templi per ſeptem dies, & prorogauit ſcenopegiam vſque poſt dedicationem.

Finis libri Septimi.

LIBER OCTAVVS.

SVMMA.

1 *Computi rationem tenere debent ſacerdotes.*
2 *Computus quid, & vnde dicatur. num.* 3.
4 *Tempus quid, & eius partes.* 5 *Annus eſt triplex.*

De computo & Calendario, & pertinentibus ad illa. Pulcherrimus enim eſt liber iſte, & clericis & laicis neceſſarius valde.

CAP. I.

QVoniam ſicut † ait B. Aug. xxxviij. d. quæ ipſis. Sacerdo 1
tes computum ſcire tenentur: alioquin vix eis nomen ſacerdotis conſtabit: ſub quo verbo notitiam curſus temporis, Lunæ ac Calend. intelligimus, quoniam cõputus, eſt ſciẽtia certificãdi † tẽpus ſecũdũ Solis & Lunæ progreſ- 2
ſum. Idcircò ad ſimpliciũ ſacerdotũ inſtructionem, in hac octaua & finali parte de hoc aliqua claro cõpẽdio perſtringemus: prout ad vſum Eccleſiæ dignoſcitur pertinere. Dicitur † autẽ cõputus, à 3
computo, cõputas, quia in ipſo cõputando procedimus: non quia in

in ipſo computare doceamur,& eſt duplex cõputus, ſ. aſtronomicus,ſeuPhiloſophicus,& vulgaris, ſeu Eccleſiaſticus,ſed de aſtronomico nil ad præſens. Vulgaris cõputus eſt, ſciẽtia diſtinguẽdi tẽpus certa ratione,ſiue ſciẽtia tẽporis diſcretiua,ſecundũ Eccle-
4 ſiæ vſum. Tẽpus † verò,prout hic ſumitur,eſt ſecundùm Tullium, quædam quãtitas anni,menſis, diei, ſeu alterius ſpacij. Vel tẽpus, eſt mora motus rerũ variabiliũ, cuius partes decẽ eſſe dicuntur, ſ.annus,mẽſis,ſeptimana,dies,quadrãs,hora, punctũ,momentum, vncia,& atomus. Annus continet duodecim menſes,& quinquaginta duas ſeptimanas,& diẽ vnam,& trecentos ſexagintaquinq; dies & ſex horas. Menſis continet quatuor ſeptimanas vel paulò plus. Septimana ſeptem dies. Dies,quatuor quadrãtes. Quadrans, ſex horas. Hora,quatuor puncta. Punctũ,decẽ momẽta. Momentum, duodecim vncias. Vncia, quadraginta ſeptem atomos. Atomus inuiſibilis eſt. Nam ἄτομος, græcè, indiuiſio dicitur: vnde ἄτομος, græcè,indiuiſio latinè. Anni ergo ſolaris ferè duodecima pars mẽſis eſt. Septimana verò, eſt ferè iiij. pars menſis. Dies naturalis vij.pars ſeptimanæ. Quadrans quarta pars diei naturalis. Hora vj.pars quadrãtis. Punctum,quarta pars horæ. Momentum x. pars pũcti. Vncia, duodecima pars momẽti Atomus, quadrageſima ſeptima pars vnciæ. Et eſt alia temporis diuiſio, ſ. per æuum, per ætatem, per ſeculum, per luſtrum,per olympiadem,
5 & per indictionem,de quibus infra dicetur. Cæterum † tria ſunt tempora annorum,ſiue triplex eſt annus,ſ.Solaris,lunaris,& magnus, de quibus præuidimus in hac octaua parte tractare, quæ duas principaliter habet partes,in quarum prima agitur de anno ſolari,& de magno,in ſecunda verò de lunari.

SVMMA.

1 *Huius octauæ partis quadruplex diuiſio. Et quid qualibet tractet. & num.* 2. 3. 4.

Prima pars de anno ſolari incipit. CAP. II.

1 IN hac † prima huius operis parte de anno Solari tractatur, quæ in quatuor ſubdiuiditur particulas. In quarum prima agitur,quid ſit annus. De initio anni, de multiplici anno. De duodecim ſignis. De biſſexto. De quatuor anni tẽporibus. De ieiuniis illorum. De ſolſtitiis. De æquinoctiis. De magno anno. De æra.
2 De olympiade. De luſtro. De ætate. De ſæculo. De æuo. † In ſecunda parte agitur de Menſe. De Calendis. De Nonis. De Idibus. Vnde & qualiter dies denominentur. De diebus ægyptiacis
3 ac canicularibus. † In tertia agitur de ſeptimana: & quæ ſit litera Calendarum cuiuſlibet menſis. In qua die ſeptimanæ quilibet menſis incipiat. Et de literis Dominicalibus. De regulari-

bus ſolaribus. De cõcurrentibus. Et de indictione. In quarta agitur de die, de momento, & de hora. Occaſione horæ annectitur de quantitate lucentium horarum noctis. 4

SVMMA.

1 *Annus ſolaris, quid. Et num.* 4. *& vnde dicatur.*
2 *Anni initium, à variis variè cœptum.*
3 *Annorum varia nomina.* 5 *Zodiaci ſigna, & quid Zodiacus.*
6 *Zodiaci ſignorum explanatio. Primum de ariete, proximè de cæteris ordine, per num.* 7.8.9.10.11.12.13.14.15.16.17.
18 *Biſſextus, quid, & vnde, & quando contingat. nu.* 19. *(explicatio.*
20 *Biſſextus quomodo dignoſcatur.* 21 *Anni quatuor tẽpora. Et eorũ*
22 *Ieiunia quatuor temporum, cur ſic dicta. Et cur fiant, num.* 23.
24 *Solſtitia duo ſunt in anno ſolari. Et quid ſolſtitiũ, & vnde dictum.*
25 *Aequinoctium, quid.* 26 *Annus magnus. Item mundanus, ibid.*
27 *Aëra, quid.* 28 *Olympias quid.* 29 *Luſtrum, quid.*
30 *Annus indictionalis, Romanis: Iubileus, Hebræis, Chriſtianis, benignitatis, & gratiæ eſt, ibid. & num.* 31.32.
33 *Aetas, quid. Et quomodo accipiatur.*

ANNOTATIO.

* Annus, eſt.) Imò annus (qui eſt triplex) Græco verbo ἐνιαυτὸς, ἔτος, à tẽporis circuitu, dicitur ab am, quod veteres, circum dixerunt, & nare, fluere. Fiunt enim anni, ſicut dies menſes, quod annus conficiatur menſibus in ſe confluentibus. Aut, ſi mauis, ad ἀνανιόω, renouo, quia ſemper renouatur. Varij tamẽ variè ſuper hoc verbo. Cæterum, de annorum differentia apud varios, vide Pliniũ, natura. hiſt. lib. 7. c. 48. vbi etiam fusè de anni obſeruatione rationeque. Itẽ quot diebus conſtet, quinam intercalaris, lib. 18. c. 25. 26. Eius partes & initia, ibid. Annus porrò Athenienſiũ, erat dierũ quatuor & quinquaginta ſupra trecentos, quoniam mẽſes ipſi ſuos lunari curſu metiebantur. Et quod deerat dierũ ad annũ iuſtũ ſolarémq; ratione, id intercalatione ſupplebatur. N. D.

Quid ſit annus Solaris. CAP. III.

ANnus, eſt * ſolis † anfractus, cum peractis trecentis, lxv. die- *
bus ad eadem loca ſyderum redit. Dicitur ergo annus: quia 1
menſibus in ſe recurrentibus voluitur, ab am, quod eſt circum: & eo, is, quaſi circulariter rediens. Vnde & annus dicitur, quaſi annuius, id eſt, circulus, eò quod in ſe redit. vnde Virgilius:

Atque in ſe ſua per veſtigia voluitur annus.

& ob hoc ante inuentas literas, ſic apud Ægyptios annus indicabatur: pingebãt enim draconẽ, caudam ſuam mordentẽ: quia in ſe recurrit, & ſic adhuc à quibuſdã figuratur. Alij annũ, ab innouatione dicũt, ſemper enim renouatur. Annus ſecundum † diuerſos 2
diuerſa habet initia: quoniã Arabes & Ægyptij illũ inchoãt poſt

ſolſtitium æſtiuale,ſ.à Septembri:pro eo,quod legitur arbores in principio mundi fructũ habuiſſe:& quia hoc in Septẽbri contingit,putant tunc mundũ factũ fuiſſe, ideóque ibi incipiunt annũ. Numa verò Põpilius & Romani annum à Ianuario inceperunt: pro eo quod tũc vel pauló ante Sol nobis incipit appropinquare. Iudæi à Martio inceperunt:quia in eo cõditus eſt mũdus,& ideò dicitur quod decimus octauus dies eius, eſt primus dies ſeculi, quos omnes quoad aliqua cõputiſtæ imitantur,ipſi nanque à Septembri incipiunt regulares lunares:& emboliſmos & epactas,& omnes annos lunares. A Ianuario verò incipiunt aureũ numerũ, & quaſdam literas Dñicales, à Martio regulares ſolares concurrentes, & quaſdã literas Dominicales, prout in ij. parte apparebit. Sanè, quidam moderni ob reuerentiã Saluatoris computant annos à natiuitate eius. Alij verò ab eius incarnatione,i.à conceptione beatæ Mariæ, & quando illa dixit. Ecce ancilla Domini, &c. ſtatim enim fuit Chriſtus homo, & plenus Spiritu ſancto.

3 Annorum † alius eſt naturalis,alius vſualis,alius legitimus,alius emergens,alius ſolaris,alius magnus,alius olympias,alius luſtralis, alius indictionalis, alius iubileus, alius benignitatis, alius æternitatis & gloriæ. Annus naturalis eſt cum Luna Soli apponitur, vnde Sol eclipſim patitur. Vſualis ſiue temporalis eſt,qui ſecundum vſum hominum ſumit initium: videlicet à Ianuario vſque ad ſequentem Ianuarium. Legitimus ſiue ceremonialis eſt, qui computatur,ſecundum lunationes ab Aprili vſque in Aprilẽ. Aprilis enim eſt primus menſis apud Hebræos. Emergens eſt,in quo aliquod magnum Iudæis vel aliis contigit: à quo facto in illius memoriam annum incipiunt computare, ſ. à quouis die.

4 † Annus ſolaris eſt ſpacium, in quo circuit Sol duodecim ſigna Zodiaci,quem circulum facit, vt præmiſſum eſt,in ccclxv.diebus & ferè ſex horis,ferè dixi propter quædam momenta, quæ adiiciuntur, ſicut infra dicetur. Hæ autem ſex horæ de quarto in quartum annum, faciunt vnum diem naturalem biſſextilem: & annus iſte communis eſt omnibus gentibus, & incipit qualibet die, & qualibet die finitur tranſactis prædictis diebus, & iſte

5 poteſt etiam dici naturalis. † Signa verò prædicta ſunt iſta: Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo, Libra, Scorpio, Sagittarius, Capricornus, Aquarius, & Piſces,vnde verſus.

Hæc ſunt ſigna poli, quæ ſemper ſunt vita ſoli.

Eſt Aries, Taurus, Gemini,Cãcer,Leo,Virgo,Libráque,Scorpio,Chiron,Capricornus, Vrnula, Piſces. Et nota, quòd cœli habitatio ſtat circulorum diſtincta zonis: Zonæ autem ipſæ ſunt quinq;,quæ ideò zonæ vel circuli appellantur,quia in circundu-

ctione ſpheræ exiſtũt. Zodiacus aũt circulus eſt, qui ex linearũ quinq; angulis, & ex vna linea cõſtat. Rurſus ζωδιακὸς, græcè dicitur animalis, ab effigie animaliũ. Siue ſignum Latinè, inde Zodiacus dicitur animal, ſeu ſignifer circulus, ex eo quod in medio firmamẽti ſunt duodecim ſigna per trãſuerſum poſita æqualiter per circulũ diſtincta, quę formis & nominibus animaliũ deſignãtur: quia Sol intrans in illas, proprietates animalium quodãmodo ſortitur, vel quia ſtellæ in ſignis diſpoſitæ ſunt animalium figuris. Signũ autem dicitur duodecima pars Zodiaci: Sol quidem intrat in aliquod de prædictis ſignis, quolibet mẽſe in xv. Calen. ſecundũ Eccleſiam. vnde in Martio intrat in Arietem xv. Calen. Aprilis: in Aprili intrat in taurũ xv. Cal. Maij, & ſic per ordinem
menſium & ſignorum. Primum igitur ſignum eſt † Aries, in quo 6
Sol dicitur eſſe factus, in quo ſigno eſt Sol circa principia Veris, ſic dictum: quia ſicut Aries eſt animal retrò debile habẽs aliquid ante roboris, ſic poſtrema Solis illo tempore debilia ſunt frigore eius fortitudinem minuẽte: anteriora verò quæ æſtatẽ reſpiciũt, aliquid fortitudinis, i. caloris habẽt: vel ſicut Aries in hyeme, cubat in latere ſiniſtro, in Vere aũt incipit cubare in dextro: ſic Sol ante illud tempus moratur in ſiniſtro latere firmamẽti, ſ. in meridie, tunc verò intrat latus dextrum, ſ. verſus Aquilonem. Antiqui hoc ſignum propter amorẽ Iouem vocauerunt, in cuius ca-
pite, qui ſimulachra faciunt, Arietis cornua fingunt. † Secundum 7
ſignum eſt Taurus, ſic dictum: quia ſicut Taurus fortior eſt ariete: ſic fortioris eſt efficaciæ Sol in illo tempore, quo ad nos, quã in præcedẽti: verũtamen antè eſt efficacior, quam poſt: ſicut Taurus ante fortior eſt, quàm retrò. Antiqui ideò Taurum inter ſydera in honorem Iouis collocauerunt: quia ille fabuloſè fingitur in bouem conuerſus, quando Europam tranſuexit. Tertium
† Gemini, ſic dictum: quia illo tempore vis Solis geminatur: 8
incipit enim eſſe calidus & ſiccus effectiuè, vel quia tunc præcipuè res geminantur, i. multiplicantur: aues enim & animalia fœtus producunt: vel propter geminos ſiue duos gradus, quibus ſub illo ſigno magis, quàm ſub alio Sol eleuatur à terra. Antiqui autem hoc ſignum Gemini vocauerunt propter Caſtorem & Pollucem: quos poſt mortem inter notiſſima ſydera conſtitue-
runt. † Quartum Cancer, ſic dictum, quia Cancer eſt animal re- 9
trogradum, & Sol tũc retrograditur, diſcedens à nobis, cum prius
appropinquauerit nobis. Quintũ Leo, ſic † dictum: quia Leo eſt 10
animal crudele, & ſemper febricitãs, ſic & tẽpus illud crudele & generans febres. Rurſus quia Hercules Leonem fortiſſimum in Græcia occidit: ideò propter ſuam virtutem hũc inter duodecim ſigna

11 ſigna ſtatuerũt.Sextũ Virgo,† quia ſicut virgo nil generat,ſic tē-
pus illud ſterile nil noui generat: generata tamē mатureſcere fa-
12 cit: eſt enim tēpus canicularũ dierum. Septimũ † Libra,ſic dictũ
eſt ab æqualitate mēſis ipſius: quia Sole ibi exiſtente dies & nox
æquipōderata eſt:quia tunc eſt æquinoctiũ autumnale.Octauum
13 eſt Scorpius,ſicut † enim Scorpius venenoſus eſt & pungit:ſic &
tēpus illud morboſum eſt,propter inæqualitatem aëris: eſt enim
mane frigus pungens,& in meridie calor vrens.Nonum,Sagitta-
14 rius,ſic dictũ:quia † venatio quæ per ſagittarios fit, plerunq; tũc
exercetur,vel propter fulgura, quæ tunc ſæpè cadunt,quæ Italici
15 ſagittas vocant. Decimum Capricornus: † ſicut enim Capricor-
nus in abruptis montibus ſiue in excelſis præcipitiis paſcitur, ſic
Sol tunc eſt in altiſſimo gradu verſus meridiem:vel ſicut Capri-
cornus montes ſolet aſcendere, ſic Sol tunc ad nos aſcendere in-
cipit. Rurſus antiqui Capricorni figuram inter ſydera finxerunt,
propter capram Iouis nutricem, cuius poſteriorem partē corpo-
ris in piſcis effigiem formauerunt, vt pluuias deſignarent, quas
plerunq; idem menſis in extremis ſolet habere. Vndecimum, eſt
16 † Aquarius, ſic dictum,quia tempus illud aquis & ventis abũdat.
17 Duodecimum eſt piſces:quia † ſicut piſcis eſt animal aquaticum,
ſic & tempus illud propter multas pluuias aquaticũ eſt, vel quia
tunc aquis reſolutis eſt tempus piſcationis.Verùm licet ſicut pa-
tet ex præmiſſis ſigna æqualia ſint ſecundũ aſtronomicos: Eccle-
ſia tamen illa nō ponit æqualia:nam quãdoq; plures dies ſunt in
vno ſigno,quã in alio,cùm vnus menſis plures dies habeat,quàm
alius: vnde plures erunt gradus vnius, quàm alterius ſigni.Gra-
dus autē,dicitur ſpatium,quo Sol motu ſuo trãſit in Zodiaco die
naturali.Ex iam dictis facilè ſciri poteſt in quoto gradu alicuius
18 ſigni ſit Sol quocunq; die. Porrò † dies biſſextilis de qua dictũ
eſt, dicitur biſſextilis ſecũdũ Philoſophos,quaſi ex biſſe momen-
torum collecta,quod ſic poterit cōprehendi. Sol enim in quoli-
bet ſigno moratur triginta diebus & xxx. trientibus horarum: &
xxx biſſe momentorum:& triens eſt tertia pars alicuius rei con-
ſtãtis ex tribus partibus. Biſſe verò ſunt duæ partes: ſed multipli-
catis duodecim xxx.diebus habemus ccclx.dies.xxx.trientes ho-
rarum conſtituunt decem horas, quæ multiplicatæ duodecies fa-
ciũt quinq;dies.xxx.biſſe momentorũ continet viginti momen-
ta, & ita duo puncta: ſed multiplicatis duodecies duobus pũctis,
habemus ſex horas ex biſſe momentorũ collectas, quæ de quar-
to in quartum annum conſtituunt vnum diem quæ dicitur biſ-
ſextilis. Rurſus ſecundùm Iſidorum, per ſingulos annos creſcit
19 pars quarta aſſis: ac vbi quarto anno aſſis completa † fuerit,
biſſe

biſſextum vnum facit, & ideò per quatuor annos vnus biſſextilis adiectus eſt. Dictus autem eſt ſecundùm eum biſſextus: quia bis ſexies ductus aſſem facit, quod eſt vnus dies. In quo loco Calendarij poni debeat illa dies, his verſibus continetur:

Biſſextum ſextæ Martis, tenuere Calendæ.
Poſteriori die, celebrantur feſta Mathiæ.

Hoc eſt dicere, quòd in illa litera vbi dicitur in Calẽdario. vj. Calen. Martij, debet poni dies biſſextilis: & tũc ſtamus ſiue ſedemus duobus diebus ſuper illa littera, & feſtũ S. Matthiæ quod deberet illa die celebrari, celebratur tantũ in ſequẽti: ita tamẽ quod inter ipſum feſtũ & vigiliã nullum ſit mediũ, extrà de verborum ſigni. quæſiuit. nõ intereſt tñ vtrũ ipſũ feſtũ in prima vel in ſecũda die prædictarũ duarũ celebretur: ſed regionis in hoc cõſuetudo ſeruetur. Iſidorus dicit, ꝙ à ſexto no. Martij vſq; in diẽ Calẽd. Ianuarij Lunæ curſu biſſextus apponitur, atq; inde detrahitur. Si autem † volumus ſcire, quando ſit annus biſſextilis: debemus diuidere annos Domini per quatuor, quoties poſſumus, & ſi nullus ſuperauerit, tunc erimus in anno biſſextili, ſi autem aliquis remanſerit, tunc non erit biſſextus. Vnde verſus. 20

Anni diuiſi Domini, per quatuor æquè,
Monſtrant Biſſextum, qua ratione ſcias.

Hoc autẽ verũ eſt, ſecũdũ illos, qui diuidũt annos Dñi incipiẽdo à natiuitate, vel à Ianuario, nõ ſecũdũ illos, qui incipiũt ab incarnatione. Alia etiã doctrina ad inueniẽdũ biſſextũ ponitur infrà, vbi de cõcurrentibus agetur. Tẽpora † ſiue partes anni ſolaris 21 ſunt quatuor, ſ. Ver, Æſtas, Autũnus, hyems, vt dictũ eſt in vj. parte, ſub quarta feria tertiæ hebdomadæ aduẽtus. Dicta autẽ ſunt tempora, à cõmunionis tẽperamẽto, eò quòd inuicẽ ſeſe humore, ſiccitate, calore, & frigore cõtẽperent: hæc & curricula dicũtur, quia non ſtant, ſed currũt. Ver dictum eſt, quia viret, Æſtas dicitur ab æſtu, id eſt calore: inde æſtas, quaſi vſta & arida. Autumnus, à tempeſtate vocatur, quando & folia cadunt & omnia matureſcunt. Hyems dicitur ratione hemiſpherij, quia tunc Sol circulo voluitur breuiori. vnde & hoc tempus Bruma dicitur, quaſi brichis id eſt breuis, vel à cibo, quia tunc maior eſt veſcẽdi appetitus, edacitas. n. Græcè, bruma appellatur. * Principia autem * partium anni, ſecundum Eccleſiam his verſibus continentur.

Feſtum Clementis, Hyemis caput eſt orientis.
Cedit hyems retro, cathedrato Simone Petro.
Ver fugat Vrbanus: Aeſtatem ſymphorianus.
Id tibi, quod reſtat Autumni tempora præſtat.

Hoc eſt dicere, feſtũ Clementis, quod eſt octauo cal. Decembris,

bris,eſt principiũ hyemis,& durat vſq; ad feſtum cathedræ S. Petri,tunc incipit Ver,& iſtud feſtum eſt viij.Cal.Martij,& Ver durat vſq; ad feſtum S.Vrbani,quod eſt octauo cal. Iunij, tunc incipit Æſtas,& durat vſq; ad feſtum Symphoriani, quod eſt octauo Cal.Septembris,tunc incipit Autumnus,& durat vſque ad feſtum
22 Clementis in quo incipit Hyems. In † his quatuor partibus anni triduana ieiunia celebramus, & ideò ieiunia quatuor temporum appellantur. Ieiunium Veris,eſt in prima ſeptimana quadrageſimæ, ſcilicet in quarta feria poſt cineres. Ieiunium Æſtatis, eſt in prima die Mercurij poſt Pentec. Ieiunium Autumni, eſt in tertia die Mercurij Septembris, ſcilicet in quarta feria poſt feſtum ſanctæ Crucis.Ieiunium hyemis eſt in quarta feria poſt feſtum beatæ Luciæ, prout ibi dictum eſt, vnde verſus,

Vult Crux, Lucia,cineres chariſmata dia,
Vt det vota pia quarta ſequens feria.

23 Fiunt † autem hæc ieiunia in quarta feria, quia in quarta feria Chriſtus à Iuda traditus eſt, & in vj.feria,qui in ea crucifixus eſt,& in ſabbato,quia tunc Apoſtolorum triſtitiam de nece Saluatoris repræſentamus, nam ſi cōpatimur, & conregnabimus, de conſecra. diſt. iij. ieiunia. &c. ſabbato. Aduentu autem Domini quando celebretur, dictum eſt in vj.parte, ſub tit.de aduentu.

24 Adhuc in † anno Solari contingunt duo Solſtitia, & duo Æquinoctia.Solſtitia in Æſtate,& in Hyeme, Æquinoctia in Vere,& in Autumno.Eſt autem Solſtitiũ,maxima inæqualitas diei, & noctis, ſiue ingreſſus Solis in Capricornum, vel Cancrum, & dicitur Solſtitium, quaſi Solis ſtatio, eò quòd tunc Sole ſtante
25 creſcunt dies,vel noctes.Æquinoctium,eſt † maxima diei & noctis æqualitas, quia tunc æquali ſpacio horarum conſiſtunt, ſiue ingreſſus Solis in Arietẽ, vel Libram. Vbi autem ſit locus Solſtitiorum, & Æquinoctiorum his verſibus continetur,

Solſtitium decimo Chriſtum præit, atque Ioannem.
Æqua Crucis feſtum dat tempora, Martis & Idus.

Hoc eſt dicere, quòd Solſtitium Hyemale, eſt ante natiuitatẽ Chriſti decẽ diebus, videlicet. xviij.cal.Ianuarij,quo tẽpore Sol incipit altiores circulos petere,& Solſtitium Æſtiuale, eſt ante natiuitatem Ioan. Bapt. totidem diebus, videlicet xviij.cal. Iulij: quo tempore incipit Sol ad inferiores circulos remeare. Vnde æſtiualis Solſtitij dies maximus, ſicut & hyemalis dies minimus inuenitur. Sed ſecundũ Ægyptios, Hyemale eſt.xij.cal. Ianuarij, ſecundũ Græcos. ix. cal. Æſtiuale verò ſecũdum AEgyptios. xij. cal.Iunij.ſecundum Grecos.ix.calend.Item in feſto Crucis,vel ſecũdum alios. xij.cal.Octobris eſt AEquinoctium Autumnale, &

vbi

vbi dicitur in cal. Idus Martij. vel ſecundũ alios. xij. cal. April. eſt Æquinoctium Vernale. Olim enim annus in duas partes tantùm diuidebatur, ſcilicet AEſtiuale, & Hyemale Solſtitium, & in duo hemiſphęria. Magnus autem annus † completur reuerſis Planetis 26
omnibus ad loca ſuæ creationis, quod fit annis non paucioribus ccccccxxx. Mundanus verò annus, erit omnibus ſtellis ad prima loca reuerſis, quod fit demũ poſt quindecim millia annorũ. Magiſter ſentẽtiar. dicit in hiſtoria Gene. vbi agit de ebrietate Noë, quod magnus annus impletur per circulationẽ ſexcentorum annorũ. AEra, qua vtũtur † Hiſpani ſingulorum annorum eſt con- 27
ſtituta à Cæſare Auguſto, quãdo ad primũ cenſum orbem deſcripſit. Dicta eſt autem æra, ab ære, ex eo, quòd omnis orbis æs reddere profeſſus eſt Reipublicæ Romanorũ. Prius autẽ fuerũt indictiones, poſteà æræ. Olympias † cõſtituta eſt apud Græcos, in E- 28
lide ciuitate, aliis agẽtibus agonẽ & quinquennale certamẽ: quatuor mediis annis vacantibus: & ob hoc tẽpus Elidij certaminis olympiadẽ vocauerunt: quadriennio in vna olympiade ſupputato. Luſtrũ † eſt πεντετηρὶς, id eſt, quinquenniũ, quod quinto an- 29
no dicitur condi, propter olympiades à Romanis inſtitutas: nondum enim erãt cõſules neq; æræ, quinquennale quidem tempus ideò ſic vocatum eſt: quia cenſu per quinquennium in republica peracto, vrbs Romana luſtrabatur. Apud † Romanos eſt annus 30
indictionalis, qui ter quinos continet annos, vt infrà dicetur, & præmiſſum eſt. Apud † Hebræos eſt annus iubileus, id eſt, remiſ- 31
ſionis, qui ſeptenis cõpletis annorũ hebdomadibus celebratur: de quo dictum eſt in vj. parte ſub tit. quinquageſimæ. Apud † Chri- 32
ſtianos eſt annus benignitatis & gratiæ: in quo Chriſtus venit, & nos ſola benignitate redemit. Apud ſanctos comprehenſores, eſt annus æternitatis & glorię: in quo exultabunt ſancti in gloria ſine fine. Ruiſus ſecula generationibus cõſtant, ſic dicta: quia ſequuntur, abeuntibus enim aliis alij ſuccedunt. Hoc tempus quidam quinquageſimum annum dicunt, quem Hebræi iubileum vocãt, vt iam dictũ eſt. Et ob hanc cauſam Hebræus propter vxorem & liberos amãs dominum ſuum, aure pertuſa ſeruitio ſubiugatus, ſeruire iubetur in ſeculũ, id eſt, vſq; ad annum quinquageſimum. AEtas † autem plerunq; dicitur pro vno anno, & pro ſe- 33
ptem, & pro centũ, & pro quouis tẽpore. Vnde & ætas eſt, quod de multis ſeculis inſtruitur: & ideò dicta eſt ætas quaſi æuitas: qa ſimilitudo æui. Nam æuum eſt ætas perpetua: cuius neq; initium neq; finis noſcitur. Deriuatum eſt autem æuum, ab αἰον, quod apud Græcos aliquãdo pro ſeculo: & aliquãdo ponitur pro æterno. Propriè verò ætas duobus modis dicitur, videlicet hominis,

ſicut

ſicut infantia, iuuentus, ſenectus; aut mundi. Cuius prima ætas eſt ab Adam, vſque ad Noë. Secunda à Noë, vſque ad Abraham. Tertia ab Abraham vſque ad Dauid: & Quarta à Dauid vſque ad tranſmigrationem Iudæ in Babyloniam. Quinta de Iuda vſque ad aduentum ſaluatoris in carne. Sexta quæ nunc agitur, vſque quo mundus iſte finiatur. Quot autem ſunt anni ab origine mũdi, dictum eſt in ſexta parte ſub tit. de ſeptuageſima.

ADNOTAITO.

* Appellatur.) Dicta certè Bruma, quaſi βραχύμερον, id eſt, breuis dies.

SVMMA.

1 *Menſis quid, & vnde dicatur.* 2 *Menſes habet duodecim annus.*
3 *Menſiũ enumeratio: & etymologia primũ de Ianuario, vnde dicatur. Inde de ſequentibus, per diſcurſum. num.* 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12.
13 *Menſis quilibet, quot diebus conſtet.*
14 *Menſis quilibet habet tres dies celebreis: Calendas, Nonas, & Idus.*
15 *Calendæ vnde dictæ, & cur inſtitutæ.* 16 *Nonæ, & cur inſtitutæ.*
17 *Idus. & cur ſic dicantur, num.* 18.
20 *Ægyptiaci dies.* 21 *Dies felices & infelices.*

Incipit ſecunda pars, & primò de menſe. CAP. IIII.

1 DIcto de anno, ſequitur, videre de menſe. Eſt † autem menſis ſpatiũ tẽporis quo à Phœbo Phœbe recedẽs, eidẽ completo ſuo circulo ſociatur. Et dicitur mẽſis à mẽſurãdo, eò quod annus per mẽſes mẽſuratur: vel à μῆνις, quod eſt defectus, eò quod Luna ſingulis menſibꝰ, viſu deficit ab humano. Vel ſecũdũ Iſido-
* rũ à μήνη græcè, quod eſt Luna latinè.* Apud Græcos eñ menſes legitimi nõ ex ſolis circulo, ſed ex Lunæ curſu cõnumerãtur, qꝑ
2 eſt de nona ad nonã. Diuiditur † autẽ annus per duodecim mẽſes: quia Sol peragrãdo Zodiacũ duodecim circuit regiones ſignorũ. Et in his duodecim mẽſibus cõmoratur. Romulus tamen voluit tãtũ decẽ eſſe menſes in anno, incipiẽs à Martio, quẽ Marti Deo belli, quem patrem ſuũ eſſe putabat, dedicauit. Vnde Ouidius in primo Faſtorũ: Tempora digereret cùm cõditor vrbis in annum, Inſtituit mẽſes quinq; bis eſſe ſuos. Sed Numa Pompilius vidẽs, quòd annus non benè decem menſibus cõplebatur: ſuperaddidit
3 duos principio, ſcilicet † Ianuariũ & Februarium. Ianuarius dicitur à ianua. lxxxj. di. ieiuniũ, quia ſicut per ianuã intramus domũ: ita per Ianuarium intramus annum, eſt enim limes anni: vel dicitur à Iano Deo, qui ab antiquis dicebatur principium & finis omnium rerum. Etenim fuit ei à gentilibus menſis iſte conſecratus: vnde & idem Ianus bifrons pingitur: vt anni introitus & exitus demonſtretur: de quo dictum eſt in vj. parte, ſub titul. de

circun

circuncifione.Februarius,dicitur à febribus † quæ tunc de facili 4
contingunt:vel à februis,id eſt,purgationibus.Sunt autē februæ,
oblationes factę pro mortuis.Romani autem illo menſe memo-
riam animarū habebant: & eas purgabant celebrando exequias
mortuorum,vnde ſecundùm Iſido.dicitur à febru,id eſt,Plutone,
cui eo mēſe ſacrificabatur.Martius dicitur à Marte † patre Ro- 5
muli:Vel quia eo tempore cuncta animantia aguntur ad marem
& ad concubendi voluptatem:appellatur etiā quandoque menſis
nouorum:quia eſt anni initium,& quandoque nouum Ver: quia
in eo viridantibus fructibus nobis tranſactorū probatur occaſus.
Aprilis dicitur † quaſi aperilis: quia tunc terra aperitur ad ger- 6
minandum,etiā flores aperiuntur,& arbores incipiunt pullulare:
vel Aprilis pro Venere dicitur, quaſi Aphrilis, ἀφροδίτη, Græ-
cè, dicitur Latinè Venus.Maius à maioribus † natu dicitur, qui 7
erant principes reipublicæ, vel à Maia matre Mercurij. Iunius à
iunioribus dicitur:erant † enim olim maiores, ſcilicet ſeniores, 8
qui appellabantur patres, & hi in ciuitate ſemper remanebant
vrbis regimini cōſulentes:erant & minores,qui ibant ad pugnā-
dum pro republica, & ideò Maius à maioribus,Iunius à iuniori-
bus nomen acceperunt, & in illorum honorem inſtituti ſunt:vel
dicitur à Iunone.Iulius†dicitur à Iulio Cæſare, quia tunc natus 9
fuit, vel quia tūc de hoſtibus triumphauit: vicit enim Cleopatrā
reginam Ægypti, cum Antonio viro ſuò bello nauali:Iulius ta-
men prius quintilis dicebatur, eò quod eſt quintus à Martio:qui
ſecundùm Romulū principiū erat anni. Auguſtus † eſt dictus ab 10
Octauiano Auguſto, qui tunc natus fuit:vel quia tunc hoſtes ſu-
perauit,prius tamē dicebatur Sextilis, eò quod ſextus eſt à Mar-
tio.September † nomen habet à numero & imbre:quia ſeptimus 11
eſt à Martio, & imbres habet: ſic & October,Nouember, atque
December ex numero † & imbribus vocabula acceperūt: quem 12
numerum decurrētem December finit,pro eò quod denarius nu-
merus præcedentes numeros clauſit. Quot autem dies quilibet
menſis habeat his verſibus continetur.

Iunius,Aprilis,Sptember,Nouemberquē tricenos:
Plus vnum reliqui:ſed habet Februs octo vicenos:
Cui ſi Biſextus fuerit,ſuperadditur vnus.

Hoc eſt dicere, quod Iunius,Aprilis,Septēber.& Nouember, ha-
bent xxx.dies:reliqui autem menſes habent xxxj. ſed Februarius
tātùm habet xxviij.& quādo biſextus xxix.Sciendùm autem eſt,
quod†cuilibet mēſi primo dati fuerūt triginta dies,qui multipli- 13
cati duo decies conſtituunt tricenos.lx.dies.de quinque verò re-
ſiduis,datus eſt vnus Ianuario:eo quod eſt principiū anni & etiā
ratione

ratione ipſius numeri:quia impar numerus mũdus eſt,& numero Deus impari gaudet.xxxij.q.j.nuptiæ. ſecũdus datus eſt Martio ꝑpter eandem imparitatẽ,tertius Maio,quartus Iulio, quintus Octobri.Cæſar autẽ Auguſtus volens ſuũ menſem eſſe æqualem menſi Iulij,abſtulit Februario vnam diem:quia erat menſis triſtitiæ atque luctus:& attribuit eam Auguſto, & ita remanſerunt Februario tantum xxix.& Auguſt.xxxj. Demum Aſtrologi Romani abſtulerunt aliã diem Februario:& addiderũt Decembri:ad hoc,vt finis principio reſponderet:& ſic Februario remãſerunt tantum xxviij.& Decembri xxxj. Verumtamẽ ad quandã cõpenſationẽ vna dies,videlicet biſſextilis eſt de quarto in quartum annũ Februario reſtituta. Qua verò die,vel qua feria quilibet mẽſis intrat,iam ſub tit.de ſeptimana dicetur.Sanè in quoli-
14 bet † menſe ſunt tres dies celebres : qui ſoli propriis nominibus nominantur:& ab eis cæteri denominantur, ſcilicet Cal.Nonæ, Idus, quos Romani propter dies feſtos,vel propter officia magiſtratuũ inſtituerunt.His enim diebus in vrbibus cõueniebant,de
15 conſec.diſt.j. ſi quis.Calendæ ſũnt † primi dies menſis, dicuntur quaſi colendæ,quia tunc ſemper erat feſtũ Iunonis. Vnde Ouid.

Vendicat Auſonias, Saturnia Iuno Calendas.

Vel quia tunc à Romano populo principia menſiũ celebrabãtur, ſicut fit ab Hebræis.xxv.q.vlt.non licet,& cap.ſeq.vnde Ouid.

Salue feſta dies, meliórque reuertere ſemper,
A populo rerum, digna potente coli.

Vel dicuntur à Καλῶ quod eſt voco :Primo namque die menſis præco de more populũ ad nũdinas vocabat,clamãs toties,Καλῶ, quot dies erant vſque ad Nonas:& ideò pluraliter Calẽdæ à pluribus vocationibus vocabantur : vel à Κάλον, quod eſt bonum omen per totum menſem habendum.xxvj.q.vlt. non obſeruetis:
16 tunc enim ſibi mutuo encænia tranſmittebant.†Nonæ verò ſunt quatuor,vel ſex dies in quolibet menſe, qui ſequuntur poſt Calendas,& dicuntur à nundinis, quaſi nundinæ:quia tunc Romani nundinas colebant.Ideò autem in aliquo menſe erant Nonæ, ſiue inchoatio nundinarum in die v. & in aliquo in die vij. ne prædones certum tempus ad inſidiandum mercatoribus haberẽt: vel dicuntur Nonæ,à Nonis:quia ille dies nonus erat ante Idus, vel à non,quia tunc nullum fiebat feſtum,vnde Ouidius.

Nonarum tutela Deo caret.

17 Idus verò ſunt octo dies qui ſequuntur poſt Nonas.Eſt † autem Idus ſemper in xiij.vel xv.die ſecundũ quòd Nonæ præcedunt.Si enim menſis habet quatuor Nonas,Idus eſt in xv.die.Si autẽ ſex Nonas Idus eſt in xiij.Quod autem Concil.Antiochen.xvij diſt.

propter. dicit, quòd Idus eſt in die x. hæc alia conſideratione dicit, & dicuntur Idus, quaſi diuiſio, quia tunc fiebat diuiſio nundinarum: vel quia in Idibus fit diuiſio menſis. Dicitur autem Idus ab Iduo, as, id eſt, ſeparo, ras: vnde vidua, dicitur quaſi idua, id eſt, diuiſa. Plerique Latinorum putant Idus dici ab edendo: eò quòd hi dies apud veteres epularum eſſent. Dies autem qui ſequuntur ſtatim poſt Calend. ita denominantur. Si enim eſt menſis qui habet quatuor Nonas, debemus dicere in Calendario ſtatim poſt Calend. iiij. Nonas. In tertio, iij. Nonas, in quarto pridie Nonas, in quinto verò Nonas dicimus: vt patet in Ianuario & ſimilibus. Si verò eſt menſis, qui habet ſex Nonas, debemus dicere ſtatim poſt Calend. vj. Nonas, in tertio die quinto Nonas: in quarto iiij. Nonas: in quinto iij. Nonas, in ſexto pridie Nonas: in ſeptimo Nonas, vt patet in Martio & ſimilibus. † Dies autem qui ſequuntur poſt Nonas ita denominantur: in quolibet menſe viij. Idus, 18
vij. Idus, vj. Idus, v. Idus, iiij. Idus, iij. Idus, pridie Idus, & Idus: ſicut hæc patent in Calend. manifeſtè. Dies verò qui ſequuntur poſt Idus, denominãtur à Calend. menſis ſequentis hoc modo. Ianuarius habet xxxj. dies: de iſtis accipe vnum pro Calend. & viij. pro Idibus, & iiij pro Nonis: & ſic remanent tantùm xviij. adde ergo iſtis xviij. diebus Calen. ſiue diem Calendarum ſequentis menſis: & ſic erunt xix. Vnde in menſe Ianuario debemus dicere ſtatim poſt Idus xix. Calen. Februarij: in ſequenti die xviij. Cal. & ſic per ordinem vſque ad finẽ menſis ſemper minuendo. Nota tñ quod dicitur pridie Idus, & pridie Nonas, & pridie Calen. & nõ ſecundo, quia ſecundus dicitur à ſequor: ſed illas dies non ſequitur: ſed præcedit. Et exponitur hæc præpoſitio præ, id eſt, ante vel priùs: vnde pridie, quaſi priori die: ſiue præ, id eſt, ante diem: & cum dicitur iij. Nonas, intelligitur iiij. dies antè Nonas, & ſic de aliis. Quot † autem dies denominentur à Nonis: quot ab Idibus, & 19
quot à Calendis omnium menſium, his verſibus continetur.

Sex nonas Maius, October, Iulius, & Mars,
Quatuor at reliqui: tenet Idus quilibet octo.
Ianus & Auguſtus denas, nonáſque December.
Iulius, October, Mars, Maius hepta decémque.
Iulius, Aprilis, September, & ipſe Nouember.
Ter ſenas retinent. Februſque bis octo Calendas.

Hoc eſt dicere quòd Maius, October, Iulius, & Martius habent dies ſex pro Nonis: ſed reliqui menſes habent tantùm quatuor, & quilibet menſis habet octo dies pro Idibus. Item, quod Ianuarius, Auguſtus, & December habent xix. dies pro Calend. Iulius verò, Martius, October & Maius habent xvij. Iunius autẽ, Aprilis,

lis, September & Nouember habent xviij. Februarius habet xvj.
20 & ſi fuerit biſſextus ſuperadditur ei vnus. Illud autem † notandũ, quòd in quolibet menſe ſunt dies Ægyptiaci, id eſt, ab Ægyptiis deprchenſi: in Ægypto enim erant quidam Aſtrologi, qui quaſdam conſtellationes nociuas humanis actibus in illis diebus inuenerunt, ideóque illas notas eſſe hominibus voluerunt: tamen illarum conſtellationum puncta ſcire propter errorem noſtri computi non valemus: vel fortè inuenerunt illos dies benè conſtellatos, & ideò eos in Colendario notauerunt, vt in illis diebus potius, quàm in aliis actibus inſiſtatur: quorum errorem ne Eccleſia ſequi videatur, à talibus cauetur. Vel dicuntur Ægyptiaci ſecundùm quoſdam: quia Dominus in illis diebus percuſſit Ægyptios nouem plagis: Quotus autẽ ſit dies Ægyptiacus à principio, vel à fine menſis, his verſibus continetur.

Augurior decies, audito lumine clangor.
Liquit olens abies, coluit colus, excute gallum.

In his verſibus ſunt xij. dictiones, xij. menſibus ſeruientes: prima primo: ſecunda ſecundo, & ſic per ordinẽ ſumpto initio à Ianuario: ita quòd quota die erit prima litera primæ ſyllabæ alicuius iſtarum dictionum in alphabeto: totus erit dies Ægyptiacus in illo menſe cui ſeruit illa dictio, computando à menſis principio verſus finem. Item, quota erit prima litera ſecundæ ſyllabæ in alphabeto, totus erit dies Ægyptiacus in illo menſe, cui ſeruit illa dictio, computando à fine verſus principiũ, verbi gratia: Augurior, eſt prima dictio, & ſeruit primo menſi, ſcilicet Ianuario, au, eſt prima ſyllaba & a, eſt prima litera ipſius ſyllabæ, & eſt prima in alphabeto: ergo dies prima Ianuarij eſt Ægyptiaca. Item gu: eſt ſecunda ſyllaba, & g, eſt prima litera ipſius ſyllabæ, & g, eſt ſeptima in alphabeto: ergo ſeptimus dies Ianuarij numerando à fine verſus principiũ eſt Ægyptiacus, & ſic in aliis, hoc obſeruato, quòd h, in hoc loco pro litera non ponatur. Quilibet autem præmiſſorũ dierũ propter vnicã horam ſui denominatur
21 Ægyptiacus, de hoc dictum eſt in fine operis. De diebus † verò fœlicibus vel infœlicibus, quos quidã Aſtrologi notauerunt, in præſenti opuſculo nõ agitur, quia Eccleſia prohibet fidẽ talibus adhiberi. xxxvj. q. vlt. nõ obſeruetis, & cap. qui æſtimaret, & cap. ſeq. In quibuſdã quoq; mẽſibus, ſunt quidã dies, qui Caniculares dicuntur, à cane, vel canicula ſtella, ſita in fronte Leonis & ante genua Tauri, quæ æſtiuis mẽſibus eſt in medio centro cœli, & dũ Sol ad eam aſcẽderit, cõiuncta cũ Sole, vel ei ꝓxima duplicatur calor ipſius, ex quo diſſoluũtur corpora & vaporãtur, vnde vocatur canis, q̃a corpora morbis afficĩt, & ſunt ſeptuaginta duo dies

in quibus propter temporis crudelitatẽ, & calorem ſolis intemperatum, malum eſt minui ſanguinem, & potionari. Quando autem illi dies incipiant, & finiantur, his verſibus continetur.

Incipiunt Iulij pridie Idus Caniculares:
Et pridie Nonas Septembris fine reſultant.

Secundùm aliquos verò,* incipiunt xiiij. Calend. Auguſti.

ANNOTATIO.

*Latinè Doctorum eſt opinio, vt menſis Latinè, Græcè μὴν, deducatur à Metior, metiris, quaſi res numero dierũ menſa. Quod confirmat Tullius lib. 2. de natura Deorum, his verbis: Qui quia menſa ſpatia conficiunt, Menſes nominantur. N. D.

SVMMA.

1 *Septimana quid, & vnde dicatur. 2 Dies ſinguli à quo denominẽtur.*
3 *Dies cur ita non ordinentur in ſeptimana, ſicut planetæ in cœlo.*
4 *Menſis quilibet, qua die ſeptimanæ intret.*
5 *Solis regulares, & vnde dicantur.*
6 *Concurrens, qui. Et qualiter demõſtretur, n. 7. 8. & 9. Indictio, quid.*

De Septimana. CAP. V.

SEquitur de ſeptimana. † Nempè continet ſeptimana ſeptem 1
dies naturales, quorũ repetitione & menſes, & anni, & ſecula peraguntur: & hæc apud Græcos hebdomada, ſed apud Hebræos Sabbatum appellatur: & dicitur ſeptimana, à ſeptẽ, & manè, quaſi ſeptem & manè: pars pro toto, ſcilicet manè pro tota die: vel à ſeptẽ, & manet, quia manet per ſeptẽ dies, vel dicitur ſeptimana, quaſi ſeptẽ luces: nã manè lux eſt, ſecundũ Iſidorũ, idẽ etiã ſpatiũ vocatur hebdomada, ab ἑπτὰ Grecè, quod eſt ſeptẽ, & πρόπος, quod eſt dies, vel modus quod eſt mẽſura: & ſecundũ hoc hebdomada eſt cõmunius nomen, quã ſeptimana, vnde Daniel: Poſt ſeptuaginta hebdomadas, &c. & ſumũtur ibi hebdomadæ annorũ, id eſt, ſeptuagies ſeptẽ anni. Septimanę autẽ nequeũt habere certa nomina, quia neq; habent certa initia. Singulis namque annis variantur, propter vnum, vel propter duos dies: qui quandoque ſunt ſuper integras ſeptimanas. Omnes † autem dies ſeptimana- 2
narum inſcribuntur ſeptem primis literis alphabeti. Item dies ſecundùm Gentiles denominantur à planetis. Primus à Sole, qui princeps eſt omniũ ſyderum: ſic & idem dies caput eſt cæterorũ dierum. Secundus à Luna quæ & ſplendore & magnitudine Soli proxima eſt, & ex eo mutuat lumen. Tertius à ſtella Martis, quæ veſper vocatur. Quartus, à ſtella Mercurij, quã quidam candidũ circulum dicũt. Quintus, à ſtella Iouis, quã Phaëthontem aiunt. Sextus, à ſtella Veneris, quã Luciferum aſſerunt: quia inter cuncta ſydera plus lucis affert. Septimus, à ſtella Saturni, quæ ſexto

cœlo

cœlo locata triginta annis fertur explere curſum ſuum. de hoc
3 dictum eſt in procemio octauæ partis. Sed quæritur, quare †dies non ita ordinãtur in ſeptimana, ſicut planetæ in cœlo, quoniam in cœlo ordinantur ſecundùm hunc verſum:

Sol, Ven. Merc. & Luna, Saturnus, Iupiter, & Mars : Vel ſic,
Saturnus, Ioue, Mars, Sol, cum Vene. Merc. Luna.

Solutio. Dicimus, quòd dies in ſeptimana non ordinantur ſecundùm ordinem planetarum, ſed ſecundùm regimen eorum in ſingulis diebus: vnde quia viderunt Philoſophi, quod Sol regnabat, prima hora diei Dominicæ, ideò illam diem denominauerunt à Sole. Item quia viderunt, quòd Luna regnabat prima hora ſecũdæ feriæ: ideò idem illum denominauerunt à Luna: & ſic de cæteris, ſicut patet ex diſtinctione horarũ diei facta inter planetas per ordinem ſucceſſiuè. Rurſus à dictis planetis Philoſophi nomina ſumpſerunt, eò quòd à ſingulis aliquid in homine eſſe voluerunt: vt à Saturno, candiditatem: à Ioue, temperantiam: à Marte feruorem: à Sole, ſpiritum: à Venere, voluptatem: à Mercurio, eloquentiam: à Luna, cor. Et quia ordo planetarum vltra numerum ſeptenarium non procedit, ſed ad primum reuertitur: ideò tantùm ſeptem dies in ſeptimana ſunt à ſapientibus conſtituti.
4 Nunc † videndum eſt, qua die ſeptimanæ quilibet menſis intret, de hoc duplex ratio habetur. Prima per hos verſus:

Alta domat Dominus, gratis beat, æqua gerentes,
Contemnit fictos, augebit dona fideli.

Iſtis verſibus ſunt duodecim dictiones duodecim menſibus ſeruientes: prima à primo, ſecunda à ſecundo, & ſic per ordinẽ ſumpto initio à Ianuario: ita ꝙ quæcunq; fuerit initialis litera alicuius iſtarũ dictionũ, eadem erit litera Calendarũ menſis, cui ſeruit illa dictio, verbi gratia: alta eſt prima dictio, & ſeruit primo mẽſi, id eſt, Ianuario, & a, eſt prima litera illius dictionis alta: ergo a, eſt prima litera Ianuarij. Item, domat, eſt ſecunda dictio, quæ ſeruit ſecũdo mẽſi, ſcilicet Februario, & d, eſt prima litera iſtius dictionis: ergo d, eſt prima litera Februarij, & ſic de aliis. Item dicit ſequẽs verſus per ſyllabas, quod præcedentes per dictiones.

Adam degebat, ergo Κινὸς ἀδ͂ςινὸς.

Habita autem litera Calendarum facilè poſſumus ſcire, qua feria quilibet menſis intret. Per literam enim dominicalem illius anni procede cõputando dies per literas ſubſequentes vſque ad literã quæ eſt in Calend. menſis, cuius diei introitũ ſcire optas: & in qua feria occurret, in tali feria intrabit ille menſis. Secunda ratio, per quam ſcire potes, qua feria quilibet menſis intret, eſt per regulares & concurrentes. Nota ergo, ꝙ in anno ſolari ſunt

quinquagintaduæ ſeptimanæ & vnus dies, vel duo, ſi ſit biſſextilis, propter quam diem variantur ſingulis annis principia mẽſium. Si enim hoc anno incipiat Ianuarius à die Dominico: toto illo anno, a, quæ eſt prima litera Ianuarij erit Dominicalis. Cùm ergo ventum fuerit ad finem anni, illud à finale Calendarij, quod inſcribitur illi diei, quæ eſt vltra integras ſeptimanas, repræſentabit diem Dominicam: ergo ſequens a, quod iterum eſt initiale Ianuarij, repræſentabit ſecundam feriam: & ſic toto illo anno erit illa variatio. eodem modo ſingulis annis variantur initia menſiũ per diuerſas ferias. Et ſi ſit biſſextus, duplex erit variatio: prima in Calen. Ianuarij, ſecunda in feſto ſancti Mathiæ. Vt ergo cõputiſtæ ſcire poſſent, qua feria quolibet anno, quilibet menſis inciperet, inuenerunt duos numeros, vnum inuariabilem, qui vocatur regularis, ſolaris, ferialis: aliũ variabilem, qui vocatur cõcurrens, de quibus breuiter eſt dicendũ. †Videndũ eſt autem primò, quid ſit regularis ſolaris, vnde dicatur, & vnde habeat ortum, & quot regulares quiſq; menſis habeat. Regularis Solis, eſt numerus inuariabilis datus mẽſi: qui adiunctus cõcurrẽti declarat, qua feria ſeptimanæ quilibet menſis intret; cuius fuerit regularis. Dicitur autẽ regularis à regula: quia inuariabilis eſt, ſicut regula iij. d. canon. Solaris dicitur, ad differentiã lunaris: de quo infrà dicetur. Habẽt enim ortũ regulares à Martio: nam in menſe Martij ſunt v. regulares, ſeu v. pro regulari. Martius enim non habuit initiũ in primo anno mundi, ſeu ſæculi: imò dicitur mũdus factus fuiſſe in illo menſe, in die in quo dicitur xv. Cal. Aprilis, vel vt alij dicunt viij. Calen. Si enim computes ordine retrogrado, dies ſeptimanę vſque ad Cal. Martij, inuenies quòd v. feria mundus incœpit: ſi tamen ante Martiũ fuit, & hæc eſt cauſa quare Martius quinarium numerũ habuit pro regulari. Regulares verò aliorum menſiũ ſic formãtur. Iungas regulares menſes cũ diebus eiuſdem: & ab illa ſumma ſubtrahe vii. quoties poteris & regularẽ ſequentis menſis, quod remanſit iudicabit: verbi gratia, Martius habet quinque regulares, & dies eius ſunt xxxi. redige in ſummã, & ſunt xxxvi. ſubtrahe vij. quoties poteris, & remanet vna dies, quę datur menſi ſequenti pro regulari. Item Aprilis habet xxx. dies, & vnũ regularem, qui conſtituunt xxxi. ſubtrahe vij. quoties poteris & remanebũt tres, quæ dãtur Maio pro regularibus: & ita de aliis vſq; ad Martium. Poſſumus etiam ſcire menſiũ regulares per hos verſus.

Eſt aſtris clara fulgentibus ara Deorum.
Grata bonis extat, gratiſſima cuique fideli.

In iſtis verſibus ſunt xii. dictiones, xii. menſibus ſeruientes: prima primo, ſecũda ſecundo: & ſic per ordinem ſumpto initio à Martio:

Martio:ita quod quota fuerit litera prima alicuius iſtarũ dictionum in Alphabeto, tot regulares habet ille menſis,cui ſeruit illa dictio. verbi gratia. Eſt,eſt prima dictio, & ſeruit primo menſi,ſ. Martio: & c, eſt prima litera iſtius dictionis eſt, & eſt quinta in alphabeto:ergo Martius habet v.regulares:item aſtris eſt ſecunda dictio,& ſeruit ſecundo menſi, ſ. Aprili: & a, eſt prima litera iſtius dictionis, quæ eſt etiam prima in alphabeto: ergo Aprilis habet vnum regularem,& ſic de aliis. Nũc dicamus de cõcurrẽ-
6 tibus.Dicuntur autẽ† concurrẽtes,quia ſibi inuicem concurrunt, ſicut videtur in formatione,vel ideò quia concurrunt cum regularibus ad demonſtrandũ initialem feriam menſiũ ſingulis annis.Eſt autẽ concurrens, ſuperexcreſcentia vnius diei, vel pluriũ ſuper quinquagintaduas ſeptimanas anni ſolaris: ideò dixi vel plurium, quia in anno biſſextili ſuperexcreſcũt duos dies:in aliis verò vnus tãtùm:& ab illa ſuperexcreſcentia habẽt originẽ concurrentes. Alij verò cõcurrentes,qui ſequũtur poſt primũ,formãtur vno addito ſingulis terminis ſiue annis:ſic tamẽ,quod ſeptenariũ numerum non excedunt, quia non ſunt niſi ſeptẽ feriæ: & quandocunque eſt ſeptimus concurrens, illo anno menſes habẽt eadem principia, quæ in primo anno mundi ſeu ſeculi habuerũt:
7 quælibet enim feria diſtat per ſeptenariũ à ſemetipſa. † Concurrentes etiam in hac linea demõſtrantur,i. ij. iij. vj. vij. j. ij.iiij.v. vj.vij.ij.iij.iiij.v.vij.j.ij.iij.v.vj.vij.j.iij.iiij.v.vj. Nam primus annus cycli ſolaris, habet vnum cõcurrentẽ:ſecundus, duos:tertius, tres:quartus,quatuor:quintus, ſex, propter biſſextum: ſextus, ſeptem:ſeptimus,vnum:quia vltra ſeptenarium non proceditur:ſed reuertitur ad vnũ:& ita debemus procedere vſq;ad xxviij.annos: tunc reuertimur ad primũ annũ cycli, & procedimus ſicut prius. Vnde tranſcurſus xxviii.annorũ, vocatur cyclus ſolaris, vel concurrentium: & dicitur cyclus quaſi circulus per ſimilitudinem. Si autẽ volumus ſcire, quotus ſit annus cycli ſolaris debemus diuidere annos Domini per xxviii. quoties poſſumus: & addere illis ix.antè quàm diuidamus:quia quãdo Chriſtus natus fuit, tantum iam proceſſerat ille cyclus: & quotus annus remanſerit ſupra diuiſionem annorum,totus erit cyclus: & ſi nullus remanſerit,tunc ſumus in vltimo anno cycli ſolaris: vnde verſus:

Annis adde nouem Domini partire per octo,
Viginti, cyclus ſic tibi notus erit.

8 Poſſumus etiã ſcire cõcurrentes † cuiuſlibet anni, per literã Dominicalẽ illius anni, ſicut declarãt verſiculi ſubſequẽtes A ſex b, quinque c,quatuor e,duo:tres d. Primus concurrẽs f,litera ſeptimus eſt,g,& ſic de ſimilibus.Hoc eſt dicere, quod quando a, eſt

litera Dñicalis,in illo anno ſunt ſex, pro concurrente:quando b. quinque:quãdo c.quatuor:quando e.duo:quãdo d.tres:quando f. vnus:quando g.ſeptẽ. Inuento autẽ cõcurrente, debemus iungere cum regularibus menſis,cuius feriã Calendarum,i. introitum ſcire volumus, & quota fuerit illa ſumma, ſi nõ trãſcendet ſeptẽ: tota ſiue tali feria ſeptimanæ ille menſis intrabit. Si verò trãſcẽdat ſeptẽ, quorum fuerit reſiduũ tota feria ſeptimanæ ille menſis intrabit.Sicut autem concurrentes : ita & Dñicales literæ variantur. Nam in primo anno cycli ſolaris eſt f.litera Dñicalis:in ſecundo e.in tertio d.in quarto c. in quinto a. tunc enim propter biſſextum pertranſitur b.quod in his verſibus declaratur.

Fert ea,dux,cor amet,gens,fautor,eum coluit bis,
Ars genus eſt de corde bono , gignit ferus enſis,
Dicta beant aqua gens,frons dat cunctis bonus author.

In his verſibus ſunt vigintiocto dictiones , vigintiocto annis cycli ſolaris ſeruientes,prima,primo:ſecũda,ſecũdo:& ſic per ordinem ſumpto initio à primo anno cycli,ita quod quæcunq; fuerit initialis litera alicui iſtarũ dictionũ , eadẽ erit litera Dominicalis in illo anno,cui ſeruit illa dictio. Verbi gratia:fert, eſt prima dictio, & ſeruit primo anno cycli ſolaris:& f, eſt prima litera:ergo f,eſt literaDñicalis in primo anno cycli ſolaris:& ſic de aliis. Et no. quod ille annus eſt biſſextilis, cui deſeruit aliqua dictio deſinens in t,& ita primus annus cycli ſemper eſt biſſextilis,cum ei deſeruiat dictio deſinens in t,ſ.fert,& propter hoc prima litera dictionis deſinens in t, non erit litera Dominicalis illo anno cui ſeruit illa dictio,niſi à loco biſſextili vltrà : quia litera Dominicalis cum biſſexto ſimul mutatur. A Calendis verò Ianuarij præcedentis ipſum biſſextũ, vſque ad locũ biſſexti erit litera Dñicalis illa, quæ immediatè ſequitur in Calendario poſt illã quæ deberet eſſe litera Dominicalis:vnde in primo anno cycli, f, eſt literaDominicalis à loco biſſextili vſque adCalẽd.Ianuarij ſequẽtis. A Calendis verò Ianuarij præcedentis vſq; ad locũ biſſexti g, eſt litera Dñicalis : & ita de aliis. Annus autem cui ſeruit illa dictio ſciri põt per rationẽ ſuperius dictam de cyclo ſolari : nã ratio literæ Dominicalis tunc currentis ratione ſimili incipit & finitur. Nunc † aliqua de indictione dicamus. Eſt autem indictio, 9
ſpatium temporis quo Romanus Princeps tributum gentibus indicebat. Si autem volumus ſcire quota ſit indictio , debemus addere tres annos annis Domini, & poſtmodum diuidere annos Domini per quindecim , quoties poſſumus , & quotus annus remãſerit,facta diuiſione tota erit indictio,& ſi nullus ſuperauerit, in vltimo anno indictionis ſumus : & tunc ad primã indictionẽ

reuer

reuertimur:quia indictio nõ trãſcendit quindecim ; vnde verſus:

Si tribus adiunctis Domini, diuiſeris annos,
Per te quinque datur indictio certificata.

De indictione plenius diximus in ſpeculo iudiciali, in tractatu de inſtrumentorum editione. §. j. verſic. poſt annos: & infrà, vbi de cyclis agetur. De æra ſuprà dictum eſt.

SVMMA.

1 *Dies eſt duplex.* 2 *Diei partes.*
3 *Dierum alia differentia.* 4 *Momentum quid.*

De die. CAP. VI.

1 Licet † iam ſuperius in pleriſque locis de die tactũ eſt & nihilominus hic ſpecialiter dicendũ eſt. Sciendũ eſt igitur quod duplex eſt dies, ſ. naturalis & artificialis ſiue vſualis: naturalis, eſt ſpacium, quo Sol ducitur circa totã terram ab oriente vſque in occidentem, ſ. ſpatium diei, & noctis: quod ſemper continet xxiiij. horas. Dicitur dies iſta à diis, quorum nomina Romani quibuſdam ſyderibus ſacrauerunt: vnde quælibet dies ab aliquo Deo antiquitus vocata eſt: vt à Ioue, & aliis, prout ſub ſeptimana dictum eſt: vel δύα, quod eſt duo: quia continet duo tempora, noctem, ſ. & diem vſualem. Quando autem incipit, dictum eſt in proœ ſeptimæ partis. Artificialis, eſt ſpatium quo Sol moratur ſuper noſtrum hemiſphærium, ab ortu Solis vſque ad occaſum: & hic, ſecundùm Solis aſcenſum & deſcenſum creſcit pariter & decreſcit. Dicitur autẽ dies etiã claritas. Et dicitur vſualis, ſiue artificialis, quia ſolũ hoc tẽpus aptũ eſt vſibus & artificiis exercendis. Reliqua pars diei, dicitur nox à noceo: quia nocet viſui & vſui, & ideò vocata eſt dies à meliori parte ſine cõmemoratione noctis, iuxta illud: Et factũ eſt veſpere & mane dies vnus. Rurſus
2 partes † diei ſunt tres, ſecundùm Iſid. ſ. mane, meridies & ſuprema. Mane eſt lux matura, & plena, nec iam crepuſculum. Meridies dicitur quaſi medi dies, i. medius dies: vel quia tunc purior dies eſt. Suprema eſt poſtrema pars diei. Sero dicitur à clauſis feris. Noctis verò partes ſunt ſeptem, ſ. veſperæ, crepuſculum, conticinium, intempeſtum, gallicinium, matutinũ, & diluculum. Veſperum dicitur à veſpere, occidentali ſtella, quæ tenebras ſequentes præcedit, & dicuntur tenebræ quaſi tenentes vmbram. Crepuſculum, dicitur dubia lux, ſ. inter lucem & tenebras. Conticinium, eſt quãdo iam omnes ſilent. Intempeſtum, eſt medium noctis tempus, quando nil agi poteſt, & omnes ſilent quaſi importunum. Gallicinium, dicitur propter gallos lucis prænuntios. Matutinum, eſt inter abſceſſum tenebrarum & auroræ aduentũ. Diluculum, dicitur quaſi incipiens parua diei lux & aurora, quæ

Solem præcedat. Eſt enim aurora diei clareſcentis exordium. Et nota, quod dies alij †ſunt ſyderales, in quibus ſydera mouētur,& 3
homines à nauigationibus excluduntur: alij præliales, de quibus in li. Regū: quibus Reges ſolēt ad bella procedere, alij intercalares quos ſcimus duodecim menſibus ſupereſſe : alij caniculares, alij ſolſtitiales, alii æquinoctiales, de quibus iam præmiſſum eſt: alii faſti, in quibus aura fantur, alii nefaſti eis contrarii, alii feſti, i. feſtiui: vt dies azymorū. alii profeſti, quaſi procul à feſtis: vt feriales, alii mali ſunt, quoniā in eis plus ſolito homines affliguntur: vnde Apoſt. Redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt : & ecōtrariò ſunt boni: alii Ægyptiaci, de quibus præmiſſum eſt: etiā dies ſalutis, in quo Dñus venit ad ſaluandū, eſt etiam dies iudicii in quo Dominus veniet ad iudicandū, qui erit bonis dies lætitiæ: malis autem calamitatis & miſeriæ. Momentum verò, eſt
† minimū atque anguſtū tēpus à motu ſyderū dictū: eſt enim ex- 4
tremitas horæ in breuibus interuallis, cū aliquid ſibi cedit atque ſuccedit, ſecundum Iſidorum ὡϛα, Græcum nomen eſt, & tamen Latinum ſonat, eſt enim finis temporis : quod autem horas continet dies naturalis, diſtum eſt in principio huius partis.

Rubricæ ſecundæ partis tractantis de anno lunari.

SEquitur ſecunda pars de anno lunari. In qua agitur primò quid ſit annus lunaris: & quot dies contineat. Secundò de regularibus lunaribus. Tertiò de epacta. Quartò, de emboliſmo. Quintò de aureo numero. Sextò de termino paſchali & aliarum mobilium feſtiuitatum. Septimò, de cyclis.

S V M M A.

1 *Annus lunaris quid.*

Quid ſit annus lunaris, & quot dies continet.

CAP. VII.

ANnus lunaris dicitur trib⁹ modis. Primo modo, annus† lu- 1
naris eſt ſpatiū quo luna circuit totū Zodiacū : quod facit, in xxvii. diebus, & xii. horis. Secundo modo, dicitur annus lunaris, ſpatiū, quo luna circuit Solē ab vna aſcēſione vſque ad aliā, & hoc facit in xxix. diebus, & xii. horis. Nam cùm luna ſeparatur à Sole ad peragrandū Zodiacum, & poſteà reuertitur ad eūdem punctum, in quo dimiſerat Solem, nō inuenit illum ibi: quia Sol tantùm proceſſit ſuo motu : quia luna laborat recurrere ad eum ſiue attingere ipſum duobus diebus, & tribus horis. Tertiò, dicitur annus lunaris, ſpatium xii. lunationum in anno communi: & tredecim in emboliſmali : de quibus infrà dicetur. Cùm ergo lunatio quælibet conſtet ex xxix. diebus, & xii. horis: quia non curat Eccleſia de minutis : & ex xii. horis præcedentis lunationis, & ex

ex xij. ſequentis conſtituitur vna dies naturalis,quæ ſemper lunationi præcedēti attribuitur,ita quod lunatio præcedentis mēſis ſemper habeat xxx.dies,& ſequētis xxix.niſi aliud ſit, propter biſſextum,vel emboliſmum,vel ſaltum lunæ,vnde verſus:

Luna paris menſis,nunquam trigeſima ſi t.
Impar triceno,nunquam niſi fine carebit.
Tempore Biſſexti Febri,triceſima Luna *eſt.*
Nam Iudij Luna,tunc eſt viceſimanona.

Par menſis dicitur, quia numerando à Ianuario per ordinem cadit in numerū parem,vt Februarius, Aprilis, Iunius,Auguſtus, October,December:quorum lunatio ſemper eſt xxix dierum excepto Februario,cuius lunatio eſt xxx quādo eſt biſſextus.Impar verò eſt quando cadit in numerum imparem: vt Ianuarius, Martius,Maius,Iulius, September,& Nouēber,quorū lunatio ſemper eſt xxx.dierum, excepto Iulio, qui in vltimo anno cycli lunaris propter ſaltum lunæ habet tantùm xxix. Ex his autem xij. lunationibus cōſtituuntur trecenti quinquaginta quatuor dies in anno lunari : & ſic annus lunaris in xj.diebus exceditur à ſolari : ex quo exceſſu omnis varietas ætatis lunæ conſurgit, ita quod vbicunq; fuerit luna prima in primo anno, fit in ſecundo xj. propter quam varietatem duorum numerorum genera ſunt inuenta : regulares videlicet & epactæ:de quibus breuiter videamus.

SVMMA.

1 *Regularis lunaris quid,& num.2.*

De regularibus Lunaribus. Cap. VIII.

1 NVnc videamus † de regularibus.Et quidem regularis lunaris, eſt numerus inuariabilis, datus menſi ad inueniendum lunam in Calend. Menſium ſingulorum. Habent autem ortum regulares ab illis quinque diebus,qui ſuperſunt in anno ſolari ſupra.ccclx.dies: vnde quinq; regulares dati ſunt Septembri, à quo annus lunaris ſumit initium. Regulares verò aliorum menſium ſic formantur : Iunge regulares menſis cum diebus eius, & ab illa ſumma ſubtrahe lunationem eius, & reſiduum quod remanſerit, erit regularis illius menſis : verbi gratia.September habet quinque regulares,& dies eius ſunt triginta,qui coniuncti regularibus conſtituunt xxxv. & lunatio Septembris eſt trigeſima: qua ſubtracta remanent quinque, quæ ſunt regulares ſequentis menſis, ſcilicet Octobris : & ſic de aliis vſque ad Septembrem. Nam AEgyptij ſuum annum incipiunt à Septembri:ideò nos an-
2 num lunarem incipimus à Septembri. De regularibus † traditur iſte verſus:

Dic e,g,bis i, k,bis:& poſt manet ordo.

Quaſi

Quaſi dicat:Dic,e,bis,quæ eſt quinta in alphabeto.i. primis duo-bus menſibus anni lunaris dantur quinque pro regularibus. Itē dic bis,g, quæ eſt ſeptima in alphabeto, i. tertius & quartus mē-ſis habent ſeptem pro regularibus. Item dic,bis,i,quæ eſt nona in alphabeto,i.quintus & ſeptimus menſis habent nouem pro regu-laribus. Item dic bis, k,quæ eſt decima in alphabeto, i, ſextus & octauus menſis habent decem pro regularibus.Et nota, quod hic tranſitus de quinto ad ſeptimum, & de ſexto ad octauum,vt pa-tet in formando in ipſos regulares:quia Ianuarius,& Martius ix. & Februarius & Aprilis x. habent : ſed poſt manet ordo, id eſt, Maius xj.Iunius xij.Iulius xiij.Auguſtus xiiij.habent.

SVMMA.

1 *Epacta.quid.Et qualiter deſignatur & inueniatur.num.2.& 3.*

De Epacta Cap. IX.

SEquitur de Epacta.† Eſt aũt Epacta numerus variabilis,datus anno ad inueniendum Lunã in Calend. cuiuslibet menſis, & dicitur epacta ab ἐπὶ quod eſt ſupra, & aucta:quia eſt ſuperexcre-ſcentia anni lunaris à ſolari. Ideoque annus primus cycli lunaris nullam habet epactam : quia nullus annus præceſſit à quo vnde-cim accepiſſet.Secũdus verò habet vndecim pro epacta,quia epa-cta oritur ab illis vndecim diebus quibus annus lunaris excedi-tur à ſolari. Tertius verò annus habet xxij. quia ſemper addun-tur xj. ſi non tranſcendat xxx.ſi verò trãſcẽdat xxx.abiectis xxx. reſiduum erit epacta illius anni : & ideò in quarto anno,quia ſũ-ma aſcendit ad xxxiij.abiectis triginta,tres,ſunt epacta illius an-ni.Epactæ verò Græcè dicuntur, Latinè adiectiones annuæ luna-res, quæ per numerum xj. vſq; ad tricenarium in ſe reuoluuntur, quas AEgyptij ideò adiiciunt, vt lunaris emerſio ratione Solis coæquetur. Luna enim iuxta curſum ſuum xxix.ſemis dies luce-re dignoſcitur,& fiunt in annum lunarem dies trecẽti.liiij.rema-nent ad curſum anni ſolaris dies xj.quos AEgyptij adiiciũt.Abſq; his non inuenies lunam quota ſit in quolibet anno,menſe,& die. Epactæ omnium annorum cycli lunaris,per hanc tabulam deno-tantur: ita quod hoc verbum nulla reſpondet primo anno,& ſin-guli ſequẽtes numeri reſpõdẽt ſingulis annis cycli vſq; ad xxix. vt nulla xj. xxij. iij. xiiij. xxv. vj. xvij.xxviij.ix.xx.j.xij.xxiij.iiij. xv.xxvj.vij.xviij.xxix.Sed hoc idẽ etiã oſtenditur per hos verſus. 1

Annis † adde monos Domini partire per vnde. 2

Viginti Lunæ cyclis,& inde patet.

Hoc vult dicere,quod ſi volumus ſcire quotus ſit annus epacta-lis,ſiue cycli:debemus diuidere annos Dñi per decem nouẽ quo-ties poſſumus, & addere vnum:quia quando Chriſtus natus fuit

tan

tantũ proceſſerat ille cyclus:& quota fuerit ſumma,quæ remanſerit, totus erit annus cycli epactalis:verbi gratia.Hoc anno cõputamus annos Domini mille cclxxvj. quorũ mille ducenti ſeptuagintatres,ſunt rectè per decem & nouẽ diuiſi: ſuperſunt tredecim de prædicto numero: addito ergo vno fiunt quatuordecim, vnde hoc anno eſt decimus quartus annus cycli lunaris, in anno ſequenti erit xv. & ſic vſq;ad decemnouem: poſteà reditur ad primũ:& hoc verum eſt,ſecundũ illos, qui incipiunt cõputare annos Domini à natiuitate Chriſti:vel in Calendis Ianuarij:non autem ſecundũ eos, qui illos immutant in Calendis Septembris, & faciunt ibi diuiſionem: nam tunc addendi ſunt duo anni. Po-
3 teſt etiam & † aliter inueniri epacta,vt ſi ſummam,quæ remanet de præmiſſa diuiſione annorum Domini, per tres iuncturas pollicis numeres. Si enim numerus finitur in prima iunctura, debemus demere vnum de ipſo numero:ſi in ſecunda, debemus addere nouem: ſi in tertia,debemus addere x. & ix. & ſumma inde proueniens eſt epacta:& hoc ſi triginta non tranſeat.Si verò trãſiret,abiectis triginta reſiduum eſt epacta.Vnde verſus:

De me vnum,poſt adde nouem,poſt dena nouémque.

Inuenta agitur epacta debemus eam iungere cũ regularibus menſis,cuius lunã volumus inuenire,& quota fuerit ſumma,inde proueniens tota erit luna in Calendis illius menſis: dummodo triginta non tranſeat: ſi verò triginta trãſiret, abiectis xxx. reſiduum erit ætas lunæ: & ſi ſumma illa fuerit xxx. in Calen. menſis, tunc luna erit triginta: ſi autem epacta nulla fuerit, puta in primo anno cycli lunaris, tunc ad inueniendum lunã ſufficit regularis. Sed quoniam epactarum ratio quandoque fallit propter emboliſmum ſiue ſaltum lunæ: ideò de ipſo breuiter videamus.

SVMMA.

1 *Emboliſmus quid.* 2 *Emboliſmalis annus.*
3 *Annus communis.* 4 *Epacta,vbi fallat.* 5 *Lunæ ſaltus.& nu.6.*

De Emboliſmo. CAP X.

1 Circa emboliſmum ſiue Lunæ ſaltum notandum eſt † quod ἐμβολισμὸς Græcè,interpretatur Latinè ſuperaugmentum, ſeu ſuperexcreſcentia anni ſolaris ſuper lunarẽ.Quia ergo annus ſolaris excedit lunarem in xj.diebus ex illo exceſſu cõſtituuntur ſeptẽ lunationes in xix. annis cycli lunaris,multiplicatis illis vndecim diebus. Et dicũtur lunationes emboliſmales, quarũ quælibet eſt xxx.dierũ:& attribuuntur vij.annis emboliſmalibus: ita quod in quolibet cyclo lunari ſunt ſeptem anni emboliſmales,
2 & xij.communes.Appellatur † autem annus emboliſmalis: quia quartadecima luna præcedentis Paſcha, vſq; ad quartãdecimam ſequen

ſequentis habet xiij. lunationes,ſiue xiiij menſes lunares, id eſt, trecentos.lxxxiiij.dies:& iſte eſt annus ſancto Moſi diuinitus reuelatus. Communis verò habet tantùm xij.lunationes, id eſt,trecentos quinquaginta quatuor dies : quorum diſpoſitiones continet iſte verſus.

Cur fles has lachrymas,odioſum quare tyrannum.

In iſto verſu ſunt ſeptem dictiones ſeptem annis emboliſmalibus ſeruientes:prima,primo:ſecunda,ſecundo:& ſic per ordinē, ita quod quota eſt prima litera alicuius iſtarum dictionum in alphabeto,totus annus cycli epactalis erit annus emboliſmalis: verbi gratia:Cur eſt prima dictio,& ſeruit j.anno emboliſmali:& c, eſt prima litera illius dictionis,quæ eſt tertia in alphabeto:ergo tertius annus cycli lunaris eſt emboliſmalis : & ita de aliis, hoc obſeruato,quod hæc dictio has,debet ſcribi cũ h. Et dicitur annus † cōmunis,quia ſæpè duo ita coniunctim incidunt, vt inuicē ſe in paſchali ſolennitate ſequātur:emboliſmalis em̄ ſemper ſolus eſt. Ordo autem iſtorum annorum communium & emboliſmalium, patet in linea ſubſequenti. Communis cōmunis emboliſmalis:communis cōmunis emboliſmalis:cōmunis emboliſmalis:communis communis emboliſmalis : cōmunis communis emboliſmalis : communis emboliſmalis : communis communis emboliſmalis. Habito autem anno emboliſmali, poſſumus ſcire, in quo menſe lunatio emboliſmalis contingat per hunc verſum: 5

Mobilis & Chriſtum modò liber habeto cœnum.

In iſto verſu ſunt ſeptem dictiones ſeptē menſibus ſeruientes, in quibus contingūt lunationes emboliſmales in præfatis ſeptē annis:prima,primo:ſecunda,ſecundo: & ſic per ordinē : ita quod quota erit prima litera alicuius iſtarũ dictionũ in alphabeto,toto mēſe illius anni, cui ſeruit illa dictio,cōtingit lunatio emboliſmalis.Itē,quota erit prima littera ſecundæ ſyllabæ in alphabeto,tota die mēſis incipit lunatio emboliſmalis:verbi gratia: Mobilis eſt prima dictio, & ſeruit primæ lunationi,quæ contingit in tertio anno cycli lunaris : & m, eſt prima litera huius dictionis, & eſt xij.in alphabeto: ergo in xij.menſe cōtingit lunatio emboliſmalis.Itē b,eſt prima litera ſecũdæ ſyllabæ, & eſt ſecunda in alphabeto:ergo in ſecũda die illius mēſis incipit illa lunatio, & ſic de aliis.Si autē velis plenius huius rei veritatē inquirere,recurre ad epactã,& regulares illius anni,de quo vis ſcire,& ita inuenies. Nunc† videamus vbi fallit epacta iũcta regularibus propter emboliſmũ ſeu ſaltum lunę.Circa quod nota,quòd licet in cyclo lunari ſint ſeptē anni emboliſmales : vt ſuperius dictũ eſt:non tamē fallit epacta , niſi in tribus,ſcilicet in viij.xj & xix. vnde verſus: 4

Octauo

Octauo vndecimo,poſtremo fallit epacta.

In quo autem loco vel menſe, vel quot locis fallit epacta, iuncta regularibus,his verſibus denotatur:

Iulius vndenis, ter Maius,octo vicenis,
Biſſextus niſi ſit,Mars peccat: in vnde tricenis.
In totidem Maius,Auguſtus verò duobus.

Hoc eſt dicere,quod in viij anno cycli lunaris fallit epacta cum regularibus in Maio & Iulio:quia in Calen.Maij.cum luna deberet eſſe xxviij. ſecundùm epactam, non reperitur niſi xxvij. propter emboliſmum.Item fallit in Cal.Iulij eodem anno:quia tunc luna deberet eſſe xxx.ſecundùm epactã, tamen nõ reperitur, niſi xxix. propter emboliſmum, vbi credendum eſt emboliſmo, & non epactæ. Item in xj. anno fallit epacta: quia in Calen.Martij, ſecundũ epactã deberet eſſe luna xxix. ſed propter emboliſmum reperitur tãtùm xxviij.Veruntamen ſi in illo anno fuerit biſſextus, tunc corrigitur ille error, quoniã propter biſſextum additur vna dies.Item xix.anno fallit epacta in duobus locis:nam ſecundùm epactã luna deberet eſſe xxix.in Cal. Maij, ſed propter emboliſmum non reperitur niſi xxviij. & in eodem fallit in Calen. Auguſti,quia ſecundũ epactã luna deberet ibi eſſe xxix.ſed propter ſaltum lunæ ibi tertia inuenitur: quia lunatio Iulij quæ deberet eſſe xxx.in illo anno eſt tantùm xxix.& hoc contingit propter errorem noſtri computi: & tunc annus in ij. diebus excedi-
5 tur à ſolari. De ſaltu † Lunæ traditur iſte verſus.

Luna facit ſaltum, quintilis luce ſuprema.

Retrocedit enim Luna vna die,ſicut diximus propter errorem noſtri computi, vt in ſequenti anno in Cal.Septembris, Luna redeat, ſicut debet:niſi enim ſaltus Lunæ colligeretur,contingeret error,in xiiij.cyclis diceretur Luna prima, quando eſſet plenilunium. Colligitur autem ſic iſte dies: quælibet enim lunatio ad hoc vt lunationes ſint æquales,haberet xxix. dies, & dimidium minus iiij.momentis, & vna vncia, & vna atomo: ſunt autem in cyclo ducẽti trigintaquinq; lunationes:erũt ergo quater tot momenta,quæ ſunt in vniuerſo noningenta quadraginta,quæ diuiſa per xl.cõſtituunt xxiiij.horas & dimidiam. Poſteà ccxxxv. vnciis conſtituuntur xix. momenta, & remanent vij. vnciæ: & ex ccxxxv.atomis conſtituuntur v.vnciæ,quæ vnciæ cum vij.prioribus faciunt vnũ momentũ:quod iunctũ ad xix.mometã præhabita,facit dimidiã horã:quæ iuncta cũ aliis xxiij & dimidiam facit vnam diem,quæ ſubtrahitur vltimo anno,à lunatione Iulij,& dicitur ſaltus Lunæ: poteſt etiam facilius hoc modo colligi, Annus lunaris cõſtat ex cccliiij.diebus,minus vna hora, & iiij.parte

vnius

vnius horæ,& lxxvj.parte quarta vnius horæ:ergo in xix. annis habentur xix.horæ,& xix.quartæ horarum, & xix.lxxxvj. partes quartæ vnius horæ,quæ faciunt in xix. annis quartã partẽ vnius horæ:& ita erunt xx.quartæ horarum quæ faciunt v.horas, quæ iunctæ xxiij. horis præhabitis, faciunt vnum diem. Eſt † igitur 6
ſaltus Lunæ quidam dies collectus in xix. annis ex eo ſuperfluo quod datur lunationibus: & dicitur ſaltus lunæ, non quòd luna magis ſaliat illa die,quàm alia,ſed quia nos lunam computãtes diem illam ſuper quam in aliis annis lunatio Iulij dicitur xxx. ſalimus ſiue prætermittimus,non computantes lunam in vltimo anno cycli decemnouennalis, niſi xix. ideò autem ſubtrahitur dies illa à lunatione Iulij in vltimo anno cycli decemnouennalis:quia Iulius eſt vltimus in anno epactali,inter menſes habentes xxx. dies in lunatione: vnde vltimo anno lunatio Iulij non computatur trigeſima, ſed vigeſimanona: & ideò aureus numerus illius anni,ſ.decemnouennalis, quamuis creſcat,ſequitur ſine interuallo minorem,& per conſequens in aliis menſibus ſequentibus vſque ad Ianuarium, ſicut infrà dicetur: ſaltus ergo lunæ facit duas lunationes pariter eſſe xxix.dierum: ad præfatos ergo errores facilius corrigendos inuentus eſt aureus numerus, de quo breuiter eſt dicendum.

S V M M A.

1 *Numerus aureus quid. Et cur ſic dictus, & à quo inuentus.*
2 *Numerus aureus,vnde formetur,& num. 3.*

De aureo numero. Cap. XI.

AVreus numerus † eſt ille,qui ponitur in Calendario,qui in 1
quolibet menſe indicat lunam primã ad priuatos errores facilius corrigendos, inuentus. Et dicitur aureus numerus, per ſimilitudinem: quia ſicut aurum ſuper omnia metalla: ita iſte numerus omnes alias rationes lunares excellit:quem Iulius Cæſar tanta tamẽ diligentia dicitur inueniſſe,qui incipiẽs à quocũque anno cycli lunaris, vbicunque inuenit lunam primam in primo anno cycli poſuit, id eſt, in Calendario in latere extrinſeco, iuxta literas feriales, ſcilicet in quolibet menſe: in ſecundo ano vbicunque inuenit primam poſuit ſecundam in quolibet menſe:& in tertio.iij.& ſic de aliis:& ideò in Calend. Ianuarij: ternarius eſt numerus,quia ibi luna inuenitur tertio anno primo: nec ibi debet poni alius numerus, quàm ternarius,quia in nullo anno Calend. Ianuarij luna eſt prima, niſi in tertio anno cycli decẽnouẽnalis. In quibuſdam † tamen Calendariis nume- 2
ri ipſi deſignantur per literas alphabeti: nam pro vno interponitur ibi,a,pro duobus, b,pro tribus, c, & ſic de aliis numeris & lite

literis,& ſeriatim vſque ad literam t,quæ eſt decimanona inordine alphabeti. Formatur autem aureus numerus ab illo ternario, qui ponitur in Calend. Ianuarii: nam iſtis tribus adduntur octo,& cõſtituuntur vndecim, qui numerus debet poni in tertia litera Ianuarij. Item illis vndecim adduntur octo, quæ conſtituunt decemnouem, qui numerus debet poni cum interuallo in quinta litera Ianuarii. Item illis xix.adduntur octo,& ſic ſunt xxvii.Sed quia aureus numerus nõ tranſit xix.ideò abiectis xix. reſiduum,ſcilicet octo,debet poni immediatè poſt xix. & ſic per totum Calend. Patet ergo,quod quando maior numerus ſequitur minorem,tunc debet inter vtrumque numerum dimitti vnà litera,& quãdo minor ſequitur maiorem,tunc nulla debet litera intermitti, vnde verſus:

De tribus octo canens ſuperet de dena nouémque,
Maior ſit ternus. Minus aureus eſto ſecundus.

Verumtamen formatio illa fallit in omni menſe,cuius lunatio eſt xix. dierum, ſcilicet in Februario, Aprili, Iunio, Auguſto, Octobri,& Decembri:in quibus poſt minorem numerum maior
3 immediatè locatur: ſequitur † circa principium menſis, quod patet hoc verſu:

Menſe breuis Luna Februs eſt ars dat citò ganger.

In iſto verſu ſunt ſex dictiones ſex menſibus deſeruientes, quorum lunatio eſt xxix. incipiendo in medio verſu, vbi dicit Februs:ita quod quæcunque fuerit initialis litera alicuius iſtarum dictionum ſuper eadem litera in Calendario maior numerus ſequitur minorẽ ſine ſpatio,id èſt,nulla litera dimiſſa in illo menſe,cui ſeruit illa dictio, verbi gratia: Februs eſt prima dictio, & ſeruit primo mẽſi,cuius lunatio eſt xxix,ſcilicet Februs, & f,eſt prima litera:ergo ſuper primum f, menſis Februarii maior numerus ſequitur minorem immediatè:ſimiliter ſuper primum e, April.& ſic de aliis:ſed ſuper primũ g,Decembris,maior ſcilicet xxiii.ſequitur immediatè minorem,ſcilicet ii.& ſuper eadem litera:quia ibi eſt duplex aureus numerus,quod deſignat geminatio huius literæ g,in hac dictione, ganger. Item fallit in Iulio,& reliquis menſibus vſque ad Ianuarium,in quibus circa finem numerus xix.ſequitur immediatè ad xi.numerum,vnde verſus:

Iulius & reliqui, qui reſtant dena nouémque,
Iungunt vndeno, ſic eſt ratus aureus ordo.

Item ſciendum eſt,quod quando xix.immediatè ſequitur xi.tũc octauus,qui ſequitur,debet tertio loco poni,vnde verſus:

Quando continuas vndenis dena nouémque,
Maiori trinus, tunc octonarius eſto.

SVMMA.

1 *Paſchatis terminus,& num.4.5.6.7.8.& 11. Et paſchatis claues,*
3 *Clauium ſedes vbi inueniantur.* *(& num.2.*
9 *Septuageſimæ inueniendæ terminus. Item Pentecoſtes, num.10.*

De termino Paſchali. CAP. XII.

DE termino Paſchali † triplex datur ratio. Prima per claues 1
Moſaïcas. Secunda per ætatem Lunæ. Tertia, per tabulas manuales, de quarum qualibet videndũ eſt. Sed primo de clauibus: & ideò dicendum eſt, quid ſit clauis, & vnde dicatur, & vnde habeat ortum, & ad quid inuenta fuerit: Clauis eſt numerus † va- 2
riabilis datus anno ad inueniendũ principia quinque mobilium feſtiuitatum, ſ. ſeptuageſimæ, quadrageſimæ, paſchalis, rogationũ & pentecoſtes: & ideò ſunt quinque claues, & quælibet prædictorum feſtorum habet xxxv. dies, in quibus ſemper celebrantur. A ſede autem cuiuſlibet clauis numerantur dies xj. vſque ad initium ipſorum xxxv. dierum, prout hic infrà patebunt. Et dicitur clauis per ſimilitudinem: quia ſicut per claues oſtia reſerãtur: ita per talem numerum principia dictarum feſtiuitatũ nobis denotantur. Habent enim ortum iſtæ claues terminorum à xix. annis cycli lunaris, & vij. diebus ſeptimanæ: vnde prima clauis eſt xxvj. Claues autem aliorum annorum ſic formantur: addamus enim ſemper claui præcedentis anni xix. & ſumma inde perueniens erit clauis ſequẽtis anni, ſi non ſuperat quadraginta: ſi verò ſumma ſuperat quadraginta, abiectis xxx. reſiduum erit clauis ſequentis anni, verbi gratia: Clauis primi anni eſt xxvj. cui ſi iugãtur xix. erunt xlv. vnde abiectis xxx. remanent xv. qui numerus eſt clauis ſequẽtis anni: & ita formãtur vſque ad xix. annos, per ordinem: quia nõ proceditur vltra xix. numerũ: ſed reuertitur ad priorem: vnde cyclus clauiũ aurei numeri, & epactarũ non differunt quantitate: differunt tamen principio, quia cyclus epactarũ incipit à Septembri: cyclus autem aurei numeri & clauium à Ianuario: vnde ſi velimus ſcire, quotus ſit annus cycli aurei numeri & clauium, poſſumus ſcire per diuiſionem annorũ Domini factã ſuperius in tit. de epacta. Inuento quotus ſit annus clauium, poſſumus ſcire quæ ſit clauis illius anni per aliã hanc rationem: numerus enim ille qui remanet de diuiſione annorũ Dñi numerari debet per ſummitates quinque digitorũ, inchoando à police, & ſi numerus terminatur in police, debemus addere xxv. & ſumma inde proueniens, erit clauis illius anni: ſi verò numerus finitur in indice, debemus addere xiiij. ſi in medio xiij. ſi in annulari xix. ſi in auriculari vij. & ſi ſũma inde proueniẽs acceſſerit xl. abiectis xxx ꝙ remanſerit, erit clauis: quæ additio his verſibus cõtinetur:

Viginti

Vigintiquinque tredecim plus eſſe tricenos:
Vnde vicena epa, digitis pro clauibus apta.

3 Sedes quidem † clauium nunquam inueniuntur in Calendario, niſi ſuper hãc literam g, prima ergo Ianuarij g, eſt clauis ſeptuageſimæ: vltima g, eiuſdem menſis eſt clauis quadrageſimæ, & ſecunda g, Martij, eſt clauis Paſchalis: tertia g, Aprilis, eſt clauis rogationum, vltima g, Aprilis, eſt clauis Pentecoſtes, vnde verſus:

Vltima g, prima Iani, Martiſque ſecunda,
Aprilis terna tibi ſignat, & vltima clauem.

Habita ergo claue anni, incipe computare à ſede clauis, & comple illam, & diebus Calendarij per ordinem procedendo, & vbi terminabitur, ibi erit terminus ſolennitatis: ita ꝙ in proximo die dominico ibi ſequenti erit initium ſolennitatis, cuius eſt clauis: ſed rogationes incipiũt in ſequẽti die Lunæ: & ſi fuerit biſſextus
4 cuilibet claui eſt vna dies addenda. † Poſſumus etiam ſcire Paſchales terminos per ætatem Lunæ, cuius rationem ſequimur iuxta conſuetudinem Iudæorum, de quo talis datur regula: Accipe Lunam quæcunque eſt in feſto Epiphaniæ, & perfice illam procedendo per dies Calendarij ordinatè vſque ad quadraginta dies, & ſi fuerit biſſextus, vſque ad quadraginta vnum in proxima die dominica ſequenti, erit initium ſeptuageſimæ, vnde verſus:

A feſto ſtellis numerando perfide lunam,
Quadraginta dies poſt Septuageſima fiet.
Biſſextus quando fuerit, ſuperadditur vnus.
Si cadit in lucem Domini, tunc ſume ſequentem.
Si cadit in feriam ſeptenam, ſitq́; Biſſextus.
Linque diem Domini primum, ſumáſque ſecundum.

Habita ergo ſeptuageſima, terminos aliarum mobilium feſtiuitatum facilè ſcire potes. Nam à ſeptuageſima vſque ad quadrageſimam, ſunt tres integræ ſeptimanæ, à quadrageſima vſque ad Paſcha ſunt ſex integræ ſeptimanæ: à Paſcha verò vſque ad diem Lunæ rogationum ſunt quinque ſeptimanæ, & vnus dies: à Paſchate verò vſque ad Pentecoſten cõputantur quinquies decẽ
5 dies. † Terminum quoque Paſchalem his verſibus ſcire potes.

Poſt Nonas Martis, vbi ſit noua Luna require,
Tertia lux Domini proxima Paſcha tenet.

Rurſus vbicunque poſt xij. Cal. Aprilis Luna decimaquarta reperitur in dñica proxima Paſcha celebratur. Item qualiſcunque Luna fuit in Cal. Ianuar. talẽ fac cum feſto S. Benedicti, ſiue duodecimo Cal. April. & illã computes vſq; ad vigeſimamquartã: & ibi
6 erit Paſcha Hebræorum. † Rurſus ab viij. Idus Martij, vſque ad Nonas April. ſunt dies xxix. quocunq; ergo illorum Luna fuerit

prima computetur vſque ad xiiij. & ibi erit Paſcha Hebræorum. Eſt etiã & alia ratio inueniendi Paſcha per ætatem lunæ:qm̃ qñ luna currit per vnũ,erit Paſcha dñica prima poſt Nonas Aprilis: quãdo currit per duo,erit dominica prima poſt viij.Cal.Aprilis: quando currit per tres erit dominica prima poſt Idus Aprilis: quando per quatuor , erit dominica prima poſt Nonas Aprilis: qñ currit per quinque erit dominica prima poſt xj.Cal.Aprilis: quãdo currit per ſex,erit dominica prima poſt iiij.Idus Aprilis: quando currit per ſeptẽ,erit dominica poſt iij.Cal.April. quãdo currit per octo, erit dominica prima poſt xiiij. Calend. Maij: quando currit per nouem,erit dominica prima poſt 7.Idus Aprilis:quando per decem, erit dominica prima poſt vj.Calen.April. quando per vndecim, erit dominica prima poſt xvij. Cal.Maij: quando per duodecim, erit dominica prima poſt pridie Nonas Aprilis:quando per tredecim,erit dominica prima poſt ix.Cal. Aprilis:quando per quatuordecim,erit dominica prima poſt ij. Idus April.quãdo per quindecim,erit dominica prima poſt Cal. April.quando per ſexdecim,erit dominica prima poſt duodecim Calen.April.quando per decemſeptem,erit dominica prima poſt v.Idus April.quando per xviij.erit dominica prima poſt iij. Idus April.quando per xix.erit dominica poſt xv.Calen.Maij. Tabulas ſupermanuales nonnulli ad inueniendos Paſchales terminos confecere,ſicut Dionyſius,Iſidorus, & quidam alij,quas ad præſens duximus dimittendas,ne difficultas ſit nimium oneroſa. Ad præſens igitur ſufficient carmina noſtra infrà ſcripta.

Eſſe grauem nobis bello carmen caueamus.
Bellum ſæpè gerens, etiam puto deiicit hoſtem.
Mox animæ lucrum inuenies cum religioſis.

In his verſibus ſunt xix.dictiones,xix.annis cycli lunaris ſeruiẽtes, prima, primo:ſecunda,ſecundo : & ſic per ordinem : ſumpto initio à primo anno cycli:& quota fuerit prima litera dictionis in ordine alphabeti,quæ non deſinat in m, tota die Aprilis computando à menſis principio, verſus finem, erit terminus Paſchæ Hebræorũ,id eſt,Luna xiiii.& in proxima dominica ſubſequenti erit Paſcha noſtrum,ſicut in vj.parte ſub tractatu de Paſcha plenè dictũ eſt. Ibi etiam patet quare ſuper v.Cal.Aprilis ſcribitur in Calendario reſurrectio Domini. Si verò dictio deſinit in m, quota eius erit prima litera in alphabeto tota die Martij computando à menſis fine,verſus principium,erit terminus Paſchalis Iudæorũ:& in primo die dñico,qui poſteà occurrerit deſcendendo verſus finem,erit Paſcha noſtrũ:hoc cautius obſeruando,quia carmen, & caueamus, in præfatis verſibus debet ſcribi per k, & hoſtem

hoſtem debet ſcribi per h, quæ in hoc loco pro litera reputatur. Poteſt & aliter Paſcha facilè inueniri:pone enim in Calendario tuo in margine aureũ numerũ ſequentẽ, videlicet iuxta xii.Cal. April.pone xvi.iuxta xi.Cal.pone v.iuxta ix Cal.xiii.iuxta viii. Cal.ii.iuxta vi.Cal.x.iuxta iiii.Cal.xviii.iuxta iii.Calen.vii.item iuxta Cal.April.xv.iuxta iiii.Non.Apr.iiii.iuxta ii.Non.xii.iuxta on.i.iuxta vi. Idus xix.iuxta v.Idus xvii.iuxta iiii.Idus vi.iuxta ii.Idus xiiii.iuxta Idus iii.iuxta xvii.Cal.Maii xi.iuxta xv.Cal. xix.iuxta xiiii.Calen.viii.Volens ergo terminum Paſchæ inue-
8 nire,adde † vnum annis Domini tunc currentibus:poſteà diuide ipſos quoties poteris per xix.& ſi diuiſio perficiatur in xix. ita ꝙ nihil ſuperſit:recurre,ad Calendarium tuum,& in die illa, iuxta quã inuenies ſcriptũ xix.erit Paſcha Hebræorũ,quod ſemper celebrant in xiiii.luna : & in ſequenti dñica erit Paſcha noſtrum: Si verò aliquid ſuperſit ſuper vltima xix.puta quinque vel x.vel xv.dies,tunc Paſcha Hebræorum erit in die illa, iuxta quã ſcriptum inuenies v.vel x.vel xv.& ſic de aliis præmiſſis numeris & diebus,& in ſequenti dominica erit Paſcha noſtrum , quod non poteſt eſſe ante xi.Calend.April.nec poſt vii.Calend.Maii:verbi gratia:Hoc anno cõputantur anni Domini mille cclxxxvi.quorum mille cclxxiii. ſunt rectè diuiſi per xix.ſuperſunt ergo xiii. de præmiſſo numero,quibus additur vnus, & fiunt xiiii.vbi ergo inueneris in tuo Calendario hunc numerum, ibi erit hoc anno Paſcha Iudæorum,in ſequenti verò anno erit,vbi inuenies ſcriptum xv.& ſic vſque ad xix. poſteà verò reditur ad primum : &
9 ſic perpetuò fiet. Per eundem † quoque modum poteris terminum ſeptuageſimæ inuenire. Pone enim in Calendario tuo in margine iuxta xvi. Calend.Februarii, hunc numerum decimum octauum:item in eadem linea pone xix.iuxta xv. Calend.Febr. pone v.iuxta xiii.Calend xiii.iuxta xii.Calend.ii. iuxta x.Cal. x.iuxta viii.Calend.viii. iuxta vii.Cal.vii. iuxta v.Cal.xv. iuxta iiii.Calend.iiii. iuxta ii.Cal.xii. item iuxta Calẽ.Februarii xix. item iuxta iii.Non. Februarii vi. iuxta vi. Idus iii. iuxta v. Idus iii.iuxta iii. Idus xi. iuxta Idus. xix. Diuiſis ergo annis Domini per xix.vt præmiſſum eſt, vide qui numerus ſupereſt, ſuper xix. & vbi illum in ipſo Calendario inueneris , ibi erit terminus ſeptuageſimæ,qui ſemper eſt in luna xi.& in ſequenti dominica, ſeptuageſimã celebramus, quæ nõ poteſt eſſe ante xv.Cal.Febr. nec poſt ix.Cal.Martii.Sic nec quadrageſima poteſt eſſe ante vi.
10 Idus Febr.nec poſt ii.Idus Martii.Eodem etiã modo † terminus Pentec.inueniri poteſt.Pone eñ in tuo Calen.in margine,iuxta vii. Idus Maii xvi. iuxta vi. Idus v.iuxta iiii.Idus xiii. iuxta iii.

Idus ij.iuxta Idus x.item iuxta xvij. Cal. Iunij.xviij.iuxta xv.Cal. vij. iuxta xiij.Cal.xv. iuxta xij. Cal. iiij. iuxta x Cal.xij.iuxta ix. Cal.j.iuxta vij. Cal.xix.iuxta v. Cal.xij.iuxta iiij. Cal.vj.iuxta ij. Cal.xiiij.itē iuxta Cal. Iunij iij.iuxta iij. Non. xj. iuxta Non xix. iuxta viij. Idus viij. Diuiſis ergo annis Domini per xix. numerū illum,qui ſupererit, ſuper decem & nouē, quære in præmiſſis locis Cal. & vbi illum inueneris, ibi erit Pentecoſte Hebræorum, quod ſemper eſt in Luna quarta:& in ſequenti die Dominica erit Pentecoſte noſtrum,quod non poteſt eſſe ante vj.Idus Maij, nec poſt Idus Iunij:ſicut nec rogationes eſſe poſſunt ante vij.Calen. Maij, nec poſt iij. Cal. Iunij. Poteſt etiam Paſcha aliter inueniri per hanc tabulā † quinque quindecim tredecim duo viginti duo 11
decem triginta decem, & octo ſeptem xxvij. quindecim,quatuor xxiiij.vij.vnum xxj. nouem xxix. decem & ſeptē. Iſti numeri repræſentāt quoſdā dies Aprilis & Martij:in quibus contingit Paſcha Hebræorū,cōputādo dies illos à principio ipſorū menſium, ita quod ipſi numeri à viginti infrà reſpondeant Aprili,à viginti ſupra Martio : hoc vult hæc dicere tabula, quod in primo anno cycli lunaris eſt Paſcha Hebræorum in quinto die intrantis Ap. in ſecundo anno eiuſdē cycli eſt quintadecima die intrātis Martij:& ſic de aliis,donec numeri ipſius tabulæ compleantur,poſteà reditur ad primū annum cycli. Qualiter aūt inueniātur anni cycli,dictum eſt ſuprà; vbi agitur de epacta. Quare feſta Saluatoris, excepto feſto natalis ſiue natiuitatis, ſint mobilia,dictum eſt in ſexta parte ſub feſto natalis. Vltimo ſecundū Iſidorū, ſciendū eſt, quod inter latinos & Græcos, eſt varietas ſuper termino feſtiuitatis Paſchalis:quod prouenit, quia Latini à iij.Non.Martij, vſque ad tertiū Non. Aprilis primi menſis, Lunam requirūt,& ſi quindecima Luna dies Dominica peruenerit:in aliam Dominicā Paſcha protrahunt:vt præmiſſum eſt. Græci verò obſeruant primam Lunam ab viij. Idus Martij,vſque in diem nonam April.

SVMMA.

1 *Cyclus, quid.*

2 *Cycli ſex numero,ſolaris,decemnouēnalis,lunaris,epactalis,magnus, & indictionalis, quos percurrit ibidem, & num.* 3.4.5.6.7.

De cyclo. Cap. XIII.

QVia in pleriſque huius partis locis de cyclo mentio facta eſt : ideò de cyclo aliqua dicamus. Notandum eſt ergò, † quod cyclus eſt ſpacium aliquorum annorum in ſe rediens, ſe- 1
cundū aliquos numeros : & dicitur quaſi circulus, per duplicem ſyncopam. Eſt enim cyclus vocatus,eò quod in orbē digeſtus ſit, & quaſi in circulum diſpoſitum ordinem complectatur annorū ſine

2 ſine varietate,& ſine arte. Sunt autem ſex † cycli. Primus ſola-
ris incipiens in vi.Cal.Martii in feſto Mathiæ,cõſtans ex xxviii.
annis,cõtinens cõcurrentes & regulares ſolares,& Dominicales,
3 & annos biſſextiles & communes. † Secundus cyclus eſt decẽno-
uẽnalis, cõſtans ex xix.annis:& incipit à Ianuario continẽs in ſe
4 aureum numerum, & claues terminorum. † Tertius eſt cyclus
lunaris incipiens ſimiliter à Ianuario: habens xix.annos: incipit
autem quarto anno cycli decẽnouennalis, hunc inuenerunt Ro-
mani, vt ſcirent qua hora Luna à Sole accederetur:ſed quia pro-
ceſſu tẽporis hæc inuẽtio falſificata eſt,nihil operamur ſecũdum
5 hunc cyclũ. Quartus eſt epactalis † incipiens v. Cal. Septembris,
habens ſimiliter annos xix. continens in ſe regulares, & lunares
6 & epactas, & annos communes, & emboliſmales. Quintus † eſt
cyclus magnus, conſtans ex quingentis xxxii. an. vel ſecundùm
alios quingentis triginta annis: ſecundùm quem formatur tabu-
7 la Dionyſii.Sextus eſt cyclus † indictionalis conſtans ex xv.an.&
continens indictiones. Romani enim, quia difficilè erat de remotis mundi partibus venire ſingulis annis Romã ad ſoluendã tributa,per eos prouinciis indicta:ſtatuerunt quod ſaltem ſingulis quinquenniis ſoluerentur: ita quod primo quinquennio apportarent pro tributo ferrum pro fabricandis armis. In ſecundo quinquennio argentum, pro ſtipendiis militibus erogandis. In tertio aurum pro ſimulachris fabricandis: & ſic ſemper poſt aurum,quod in ann.xv. ferebatur, incipiebat quinquennium: quo ferrum iterum ſoluebatur:& ſic erat quaſi quidam circuitus temporis:quia ergo Romani ſic fieri indixerunt: ideò illi anni indictio nuncupati ſunt: de quo dictum eſt ſuprà.Præmiſſum autem ſpatium quinque annorum, vocatum eſt luſtrum:quia venientibus nuntiis prouinciarum cum tributo, cum cæreis, & aliis prætioſis ſumptibus vrbem luſtrabant.

Concluſio Operis. Cap. XIIII.

NEmo in hoc opere diuina officia ſufficienter exiſtimet expoſita, ne fortè opus extollendo humanum, diuinum improuidè extenuet ſacramentum: in diuinis nanque officiis Miſſæ,tot & tanta ſunt inuoluta myſteria: vt nemo niſi per vnctionem edoctus, ea ſufficiat explicare: quis enim nouit ordinẽ cœli: & ponit rationes eius in terra? Scrutator quippè maieſtatis, opprimetur à gloria. Ego verò non præualens lippientibus oculis Solem in rota conſpicere, tanti myſterii maieſtatem quaſi per ſpeculum in ænigmate mihi viſus ſum intueri:nec penetrans ad interiora cœnaculi, ſed præ foribus aſſidens in veſtibulo egi diligenter,vt potui,non ſufficiẽter,vt volui.lxix.di.ſi officia.ix.in

prin.cum in humanis inuentionibus nil ſit ex omni parte perfe-ctum.vij.q.j.nihil. Nempè propter innumeras atque ineuitabiles negotioru͂ Apoſtolicæ ſedis iniu͂ctas neceſſitudines,quotidie more fluctuum emergentes,quæ ſtudentis & ad ſuperiora tendentis obtundunt animum: quaſi perplexus atq; variis & ineuitabilibus irretitus nexibus, vacare ad plenum nequiui, vt vellem,quinimò vix valui meditata dictare, nedu͂ concipere meditanda : nam cuiuſque animus ad plura diuiſus, fit profectò ad ſingula minor. Quocirca non ſolùm benignu͂ ſedulò imploro Lectorem:verùm etiam liberum deſidero correctorem. Enimuerò negare nequeo, quin plura inſerta ſint in hoc Opuſculo:quæ poſſunt iuſto iudicio,nulla temeritate culpari.ix.di.negare.Veru͂ ſi quid fortè laude dignu͂ reperietur in eo, diuinæ gratiæ penitus adſcribatur:na͂ omne datum optimum, & omne donum perfectum, deſurſum eſt, deſcendens à patre luminum. j. q. ij. quam pio. Si quid verò indignum, inſufficientiæ deputetur humanæ : nam corpus quod corrumpitur aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem: aut ſiquidem propriè:aut eorum fortaſſis, quorum dicta plerunq; potius recitando,qua͂ approbando hîc introducta noſcuntur. Hoc enim tam ex diuerſis aliorum libellis& commentariis more mellificantis apis,quàm ex his quæ mihi diuina gratia propinauit,fructuosè collegi:& hanc doctrinam interno fluentem nectare,velut fauum mellis in diuinis officiis ſpeculari volentibus,diuino ſuffultus,præſidio propinauit,hanc ſolùm apud homines ex ingenti perpeſſo labore mercedem expectans,vt apud miſericordiſſimum Iudicem pro peccatis meis deuotas orationes effundant.

FINIS.

RATIO

RATIONALE DIVINORVM

OFFICIORVM, IOANNE SELETHO THEOlogo Pariſienſi Authore: Opus ab annis ab hinc ferè quadringentis conſcriptum, nunc demum opera Cornelij Laurimani in lucem editum.

COR. LAVRIMANI VLTRAIECTINI. Præfatio ad Lectorem.

NON eram neſcius, pie Lector, quum hunc de Eccleſiaſticis officiis librum typis primò excudendũ propoſuiſsẽ, quin infinitos propè in me carbones excitarem. Nam tum velut apertis oculis fore ſatis præuidebam, vt noſter hic qualiſcunque labor in varias incurreret reprehenſiones. Atque id quidem haud iniuria. Vt enim omittamus hoc, qui quantumuis piè ſatis de rebus iſtiuſmodi, ad Eccleſiam nimirum pertinentibus, ſentiunt, non poſſunt tamen ſeſe cohibere, quin & aliorum laboribus cenſoriam virgulam quodammodò ſubducant, certè ab eorum morſibus, qui innumera in dies nouorum dogmatum commenta excogitant, nullam mihi ſecuritatem auſim polliceri. Hi ſunt, quos ſe Euangelicos & Paulinos appellari non pudet, cùm in iis nihil minus ſit, quàm quæ in Euangelio præcepta ſunt exequi, quæq́ue à Paulo, qui non ſine cauſa dictus eſt vas electionis, ſunt tradita, recta ratione expendere. Quod adeò verum eſſe iam inde à multis annis per varios ſcriptores, eóſque non minus pios quàm eruditos, abundè oſtenſum eſt. Eò enim humana redit audacia, ne dicã ſtultitia, eò, inquam, inconſiderata illa, ac præceps quorundam hominũ libido lapſa eſt, vt non vereantur quadã peruicacia in ſe recipere, quod ab iis quã lõgiſſimè abeſt. Ab horum itaq; virulentis impetitionibus, ſat ſcio, tutus eſſe non potero, qui quod hac in parte fecimus, nunquam ſint probaturi. Nam qua ratione ea probent, quæ cum ſuis inſulſis & perniciosis videãt pugnare inſtitutionibus? Quæ nos huc ſanis atq; euidentibus probata rationibus adducimus, hæc illi planè reiiciunt. Et quid verò reiiciant, ſi nouam ſibi Eccleſiam inuenerint, & in ea nouas, ſi Diis placet, inſtituerint ceremonias? Sed per Deum immortalem, quod inſaniæ genus eſſe poterit apertius, quã velle

magis ſapere Apoſtolis, qui noſtram hãc præſentem Eccleſiam à Chriſto acceperunt, acceptámque nobis quaſi per manus tradiderunt. Hi ergo multa mihi dicturi ſunt, multa in eo, quẽ profecimus cauillabũtur, ne eſſet qui illorum ineptias manifeſte conuincat. Eius enim rei potiſſimũ gratia Authorẽ hũc in lucẽ emittimus, vt ſemel quã ridiculè rideant, quæ in noſtra fiunt Eccleſia, cõſtare poſſit. Clamabunt imprimis vetuſtũ eſſe, & qui iã à tineis & blatis propemodũ corroſus ſit, itáque in tenebris obcœcatus, vt lucẽ intueri nequeat. Verùm nos omnẽ adhibuimus operã, vt ab huiuſmodi tineis ipſum vendicaremus: & omninò id fecimus, vt iã lucẽ facilè agnoſcat. In ea, niſi quid mea me fallat opinio, tam feliciter & proſperè verſaturus eſt, vt non leue vulnus inde hæretici ſint accepturi, quod nullũ quantumuis efficax medicamentũ fideliter ſatis curare poterit. Nõ quaſi plures non ſint, qui idẽ aut maius etiã præſtare queãt, ſed omnino hos nobis perſuademus, ꝙ cũ hic aliis etiã Eccleſiæ noſtræ propugnatoribus adiunctus ſit, & fortiorem & faciliorem multò in hæreticorũ aciẽ, ſi quã inſtruxerint, faciamus impreſſionẽ, vſque adeò, vt vel haſtã abiicere, vel arenã nobis cedere cogentur. Enimuerò ſanè optarim & complures alios huiuſmodi hæreticorum antagoniſtas quotidie exoriri, qui conſimilibus lacertis cum iis dimicare non ſubterfugerũt, ſed validiſſimis rationibus, tanquã haſtis in manu collocatis, inanes eorum argutias perſtringere adorirentur: Nã ſi quid in me iudicii eſt, quod ſentio quã ſit exiguum, non arbitror alia ratione fieri poſſe, vt commodè horum nouatorũ obſtinata peruicacia cõprimatur, niſi ſemel cõmuni marte eos ita ſacrarũ literarũ teſtimoniis velut enſibus confodiamus: vt poſtquã terga dederint, deinceps nihil noui redintegrare audeant. Qua in re Deũ Opt. Max. facilè adiutorẽ habebimus, ſi modò prælium aggrediamur, ac cum perniciosiſſimis Chriſtianæ Reipub. ciuibus, ceu publico certamine manus conſerere nõ defugiamus. Nunquam enim patietur Deus, vt quicquã detrimẽti ferat Eccleſia, cuius ille caput eſt. Quãquam verò non ignorem, quin ſemper ab Eccleſia condita varii ac multi extiterint Hæretici, ſed hoc ideò factũ eſſe certò credimus, vt ita Chriſtus noſtrã excitaret ſocordiam. Nunc verò quid dicemus? An nõ inerti luxu perditi adeò dormitamus omnes, vt permittamus ſacroſanctam noſtrã Eccleſiã, quã vnicè defenſare deberemus, à nautis, fabricis, fullonibus, cerdonibus, palatronibus, tonſoribus, aucupibus, piſcatoribus, cetariis, coquis, fartoribus, eſſedariis, baiulis in foro, in compitis & luſtris, in compotationibus, in officinis, in tonſtrinis, publicè & priuatim, ita lacerari, ita capi, ita proſcindi & cõculcari, vt iam mille, ſi di-

cere

tere fas eſt, in ea naſcantur hæreſes. Nam nemo ferè eſt qui non nouam aliquã de ea excogitauerit opinionẽ. Sed quò feror? Certè hoc verè dicere poſſum, pie lector, nullum ſatis acerbum poſſe inueniri epiphonema, quod iſti rei cõueniat. Quare, vt ad nos redeamus, haud dubiè, quicquid in huius operis editione præſtiterimus, certi ſumus, iſtiuſmodi hæreticis ac nouatoribus non probatũ iri. Sed quid adeò ad nos, ſi iis nõ placeamus, quibus noſtrà exoſa eccleſia eſt, cui tãquã matri omnẽ, vt par eſt, honorẽ deferimus? Nihil equidem hos moror, ſi quod res eſt ingenuè proferre liceat. Nihil, inquam, curo, ſi ab illis explodamur, modò à noſtris hoc eſt, ab iis, qui verè ac piè de eccleſia vnica ſponſa Chriſti & matre noſtra ſentiunt, recipiamur. Non enim hîc nobis cornea vſque adeò fibra eſt, quin ab horum vno, ſi fieri poſſet, magis laudari optemus, quã ab illiuſmodi improbis hæreticis, & eccleſiæ corruptoribus decẽ. Fremãt ergo illi, per me licet, quibus, vt diximus, noſtra ſordet eccleſia, qua tamen an aliquid charius, purius & ſanctius eſſe debeat, nõ auſim dicere. Quiduis em̃ potius fatẽdũ eſt, quã ſi hic contemnamus, quòd nobis totius noſtræ ſalutis fons Chriſtus, dũ hinc ad patrẽ emigraret, tanquã optimum quod habuit, pignus reliquit. Quid inquio contemnamus? Imò verò ne tam quidẽ ſimus incõſiderati, vt quicquã ea de re ſiniſtri ſuſpicemur, quã Chriſtus iã crucis ligno ſuffixus in ſpõſam & chariſsimã vxorẽ accepit. Hãc equidẽ eſſe arbitror, de qua delicatulus ille puer Salomõ myſticè hoc modo cecinit: Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te vlla. Formoſa admodũ ſit oportet in qua ne vnus quidẽ inueniatur næuus, quæq; ita omnibus formæ dotibus prædita eſt, vt nihil, quod ad eam rẽ faciat, deeſſe vnquam deprehẽdas. Talis eſt eccleſia, atq; ita ſponſi ſui virtutibus exornata, vt ſi qui eã contaminẽt, ac ſuis ſpurcitiis fœdè polluãt, morte potius ſint piãdi, quã vt vllã hic admittamus excuſationẽ. Quãlibet profectò ignarus nõ ſim, ſerpentẽ illũ Leuiathã ita ſtudioſè operã date per ſuos adminiſtratores, tantóſq; vndiq; nimbos & procellas concitare, vt hanc velut vnicã ſalutis noſtræ nauiculã ita ſemel tẽpeſtatibus queat inuoluere, quo tandẽ penitus immergeretur ac periret. Verùm hæc omnia ille fruſtra laborat, & quãdo pugnare in hac parte cũ Deo non deſinit, certè aduerſus ſtimulũ, quod aiunt, calcitrat. Ex his ergo quæ diximus, vel me deinceps tacente, quãtopere fuerit neceſſariũ, vt hoc opus de officiis Eccleſiaſticis in apertũ produceretur faciiè colligis. Si enim tã chara nobis eccleſia eſſe debeat, quàm iſtud ipſũ à nobis Chriſtus exigit: ſi ea innumera omnibus procul dubio Chriſtianis præſtet beneficia, ſi nos de via laſſos, & grauibus peccatorum ſarcinis

onuſtos,

onuſtos, aduenientes vltrò excipiat:ſi in ea, poſt æſtuantis animi pernicioſos ardores & deſperata vitæ ſqualentis ſolatia, blanda recipiamus refrigeria, ac delectabiles auræ ſuſurros ſentiamus: ſi denique ad eam tanquam amœniſſimum ſeceſſum lympidis fontibus ac ripis ſmaragdinis conſpicuum nos conferamus, vbi onere peccatorum depoſito tam dulci ac ſalubri cibo & potu refociliamur, vt quiquid moleſtũ ſit facilè iſthîc excutiatur, profectò eius ſiue leges,ſiue ritus, & ceremonias omnino negligere non poſſumus. Atqui hac quidẽ in re omnes facilè paſtores ac ſacerdotes habebo imprimis mihi beneuolos,quorum munus præcipuum eſt, in eiuſmodi ceremoniis ita populum & gregem ſibi commiſſum edocere,ne quid amplius in hiſce addubitent. Nam ſi non illud ignorare volumus,quod lippis & tonſoribus etiã notum eſt, certè hinc omnis proficiſcitur perturbationum in Republic. Chriſtiana colluuies. Et proh dolor,quam multi hoc tempore cùm paſtores,tum Sacerdotes reperiuntur, qui horum non ſolum ignari ſunt,verum etiam quos iſtiuſmodi addiſcere & piget & pudet. Sed hos quæſo, meminerint, quid illis loquatur Ezechiel:Et violabant,inquit,me ad populum meum,propter pugillum hordei, & fragmentum panis, vt interficerent animas, quæ non moriũtur, & viuificarent animas, quæ non viuunt, mentienti populo credenti mendaciis: propter hoc dicit Dominus Deus: Væ paſtoribus Iſraël, qui quod infirmatum fuit non conſolidaſtis,& quod ægrotum non ſanaſtis. Quid iſtud obſecro te? Dicam compendio: Quum magis curant quibus ciborum cupediis ventrem ſaginent,quàm qua ratione populi erroribus queant mederi. Nam tum demum hoc facere intelliguntur,ſi verbum Dei, & quæ ad animarum pertinent ſalutem, populo non interpretãtur, poſteaquam eos Deus animarum conſtituerit medicos, & paſtores eiuſmodi, qui dominicum gregem ex Dei ſententia, hoc eſt, vt voluit Hieronimus, ſcientia & intelligentia paſcant. Atqui profectò haud quaquam fieri poſſe exiſtimo, vt ea quis alterum doceat, quorũ ipſe rudis ſit & ignarus. Benignè itaque hi noſtrã qualemqualem accepturi ſunt induſtriã,ſi eam à re ſua eſſe apertè intellexerint. Violabãt,inquit propheta, me ad populũ meum, cum nimirum potius,quid fortunati Coi aut Veneris iactus portendat,ſcire laborent, atque vtrum vinum meratius ſit diiudicare,quam eas addiſcere diſciplinas, quas cum maxima animarum ſalute ad populum Dei fideliter transfundant. Sed væ iſtiſumodi. Quemadmodum enim Ioſephus dixit ſuis fratribus ſe ad conſpectum ſuum illos neutiquam admiſſurum, niſi & minimũ fratrem ſecum adduxerint:Ita quoque Chriſtus verus ille Ioſephus,

& cuius hic vmbram tantùm expreſſit cum ſuis fratribus, videlicet ſacerdotibus & ſacroſanctæ eccleſiæ paſtoribus expoſtulabit ſanguinem,hoc eſt, animã eorum fratris minimi, cúmq; ex manu ipſorum requiret.Quem quidem ſi adducere non poterunt, bone Deus, quàm malè cum iis agetur. Non equidẽ quenquam iudico, nec ſpeciatim aliquem perſtringo, ſed ſi quid nequit, vt ait Comicus. Nam vt omittam cætera, oppido quàm turpe eſt ea ignorare, in quibus indies verſamur. Non poteſt igitur opus hoc non ad eos maximoperè pertinere, quorum fidei Eccleſiæ gubernacula commiſſa ſint. Hic enim præter rationem legitimè legendi cantandiq; officium diuinum,rituſq; & eccleſię cæremonias,luculentam ſanè ad obſcuriora quædam ſacrarum literarum loca explicationem nõ vulgaribus veterum Orthodoxorum teſtimoniis confirmatam habebunt. Porrò autem pleroſq; fore facilè crediderim,qui nos cuiuſdam negligentiæ atq; inconſtantiæ inſimulabunt,quaſi parum conſideratè,quæ nos deceant,perpendamus, vt qui iam pridem Iuriſprudentiæ nomen dedimus, & in eius caſtris hactenus militauimus, modò iis nos intermiſceamus quæ ſunt Theologorum. Fateor equidẽ me præter profeſſionem facere, quod ſi peccare eſt, fateor id quoq;. Verùm, mea quidem ſententia, omnis profeſſio in iis ſilet, quæ communem ſpectant vtilitatem.Et certè vniuſcuiuſq; profeſſio eſt, vt profit quàm plurimis,& obſit nemini. Nec verò is ſum qui tantum meo tribuã iudicio, vt ſolus omne operis huius in lucem proferendi conſilium cœperim.Cùm enim primò illud ad manus meas perueniſſet,ex templo quibuſdam amicis communicaui, quorũ iudicium & doctrina non vulgaris vſqueadeò mihi perſpecta fuit, vt non dubitarim, quicquid tandem mihi perſuaſiſſent,vel perpetuo nominis periculo,aggredi. Hi me non ſolùm ad editionem adhortati ſunt, verùm etiam honeſtis monitis,ita me interdum oſcitãtem & ſomniculoſum excitarunt, vt hinc quoq; factum ſit, quo opus hoc magis excultum prodire non potuerit. Dedimus itaque operam,vt author hic,qui iam propè quadringentis annis horridus,& incultus, ieiunus & ſqualidus inter fœdiſſimas chartas à muribus penè totus corroſus dilituit,iã tandẽ in manus eruditorum aliquãto terſior,ornatior ac politior veniret,iis ſublatis mẽdis, quæ lectori nauſeam parere potuiſſent. Quod ſanè, quantis mihi conſtiterit laboribus,tum verius,lector, dixeris, quum ſingula atterã lectione diligenter diſcuſſeris. Verus enim ille codex manu ſcriptus, ita actis ac preſſis characteribus fuit exaratus, vt legere admodũ mihi fuerit difficilè,vſque adeò,vt ſæpenumero,ſi quam ſententiam elicere voluiſſem,debuerim profectò diuinare:

tamen

tamen ſiquidem me non lateat, quàm in huiuſmodi rebus diuinatio ſit odioſa, ne dicam periculoſa. Dabis interim veniam, ſi quæ interdum vocabula occurrant minus latina, quæ eiuſmodi ſunt, vt mutari non debuerunt. Hic nanque illud cogites velim, quod alibi libens feceris, nempe omnes artes peculiares ſuos habere dicendi modos. Nemo eſt, vel mediocriter eruditus, qui nõ facilè ſciat eccleſiam quoque non ſolùm ſua habere vocabula, ſed & quamplurimas dicendi phraſes latinæ linguæ authoribus prorſus inauditas. Verùm hæ ſunt iſtiuſmodi, vt eas hic mutare ſi voluiſſem, non potuiſſem: & ſi potuiſſem, non voluiſſem, ne hîc mihi accidat, quod pluribus vſu venire ſolet, qui dum rem illuſtrare conantur, eam penitus peruertunt. Nec profectò quẽquam offendere debet ſi hic interdũ dilutas ac vt videbitur, futiles inuenerit rationes, cum in nonnullis author hic non tam veras, quàm pias ac vulgo familiares habere ſtuduerit, cuiuſmodi ſunt de diſſolutione ſtellæ à magis viſæ, & cur miſſa de defunctis celebretur feria ſecũda, atq; his ſimiles aliæ: qua in re te etiam admonitum volui. Quare ad poſtremum vnum hoc rogo, pie Lector, vt noſtram operam & induſtriam, ſi quam hîc iudicaueris, æquo animo accipias, & eam ſolum promptitudinem benignè amplectaris, quia nõ paſſi ſumus hoc opere diutius aliquem defraudari. Certò enim ſperamus, ſi non vtile, ſaltem minus moleſtum fore iis, qui ſacris literis & pietati maximè operam dare conſueuerunt, vt hinc ita deinceps eccleſiam ſtudioſius amare, colere atque obſeruare diſcant, quo ad æternam illam eccleſiam, cuius noſtra hæc duntaxat adumbratio quædam eſt, queant ſuo tempore peruenire. Quod vt faciat Chriſtus, etiam atque etiam oramus, quem in hac editione maximè honoratum optamus.

VITA IOANNIS BELETH, ex Ioanne Trithemio.

IOannes Beleth, Gymnaſij Pariſienſis olim inſignis Theologus, in diuinis ſcripturis eruditus, in ſeculari Philoſophia ſufficienter doctus, ingenio promptus, ſermone Scolaſticus, inter Doctores ſui temporis non ignobilis, Scribendo & diſputando nomen ſuum ad poſteritatis notitiam cum gloria deduxit. Scripſit enim non inutile opus de diuinis officiis, & ſermones quoque varios. Verùm & alia non pauca ſcripſiſſe dicitur, ſed ad notitiam meam non venerunt.

DIVIN.

DIVINORVM OFFICIORVM, AC EORVMDEM RATIONVM BREVIS explicatio D. Ioannis Beleth, à Cornelio Laurimano Vltraiectino caſtigata, & in lucem edita.

Prœmium ac breuis totius operis partitio.

IN primitiua Eccleſia prohibitũ erat, ne quis loqueretur niſi eſſet qui interpretaretur. Quid enim obſecro prodeſſet loqui, ſi nõ intelligeretur? Certè nihil. Hinc illa laudabilis inoleuit conſuetudo in quibuſdã eccleſiæ partibus, vt pronunciato ſecundũ literã Euãgelio, ſtatim vulgari illud populo exponeretur. Quid verò de noſtris tẽporibus dicemus, ſi vix, ac ne vix quidem inueniatur quis quæ legerit vel audierit intelligat, quiſque ſatis animaduertat, quæ viderit, aut egerit? Vnde profectò illud verè dicere poſſumus, quod olim propheta cõqueſtus eſt: perit ſacerdos quaſi è populo vnus. Videtur ergo tacendũ potius eſſe, quàm pſallendum, ſilendũ omnino, quam tripudiandum, ſi in hanc temporũ infelicitatẽ incidimus. Verùm eminuerò ne aliquando ora canentiũ ad te Domine Deus turpiter claudantur, ad hoc damnum euitandum, triplex adhibebimus remediũ, ſi primò de eccleſiaſticis inſtitutionibus, deinde de expoſitionibus diuinorum ſermonum, ac tãdem etiam de dierum ratiocinationibus quàm fieri poteſt breuiſſimè, dixerimus. Ac primùm quidẽ ad eos pertinere poterit, qui modò incipiunt; ſecundum verò ad eos, qui iam profectum aliquem ſentiunt: tertium deniq; ad illos qui ad perfectionem quandam peruenerunt: De his igitur breuiter & cõpẽdioſè deinceps dicamus, vt per nos aliqua ex parte eorum conſulatur ignorantiæ qui quemadmodum de his rebus ſentiendum ſit, verè neſciunt.

De rebus ſpecialiter Deo conſecratis CAP. I.

TAmetſi quidem rerũ hanc vniuerſitatem Deus, ad noſtrum maximè commodum, ex nihilo creauerit, vt hinc meritò, & ſic vocetur omniũ dominus, iuxta illud, Domini eſt terra & plenitudo eius: ab illa tamen vniuerſitate quædam ſibi ſpecialiter retinuit. Quemadmodum enim illa in quatuor partes ſecari poteſt: ita hic à qualibet parte aliquid ſibi propriè vendicauit. A locis, loca veneranda: à temporibus, dies feſtos: à rebus, decimas, primitias, oblationes, & ſi quæ ſunt alia, quæ donari ſolent: à perſonis denique, quas velut ſibi dicatas habet, vt ſunt miniſtri altaris, monachi, & moniales. De quibus ſanè omnibus: videlicet

de locis,temporibus,rebus,perſonis ac earundem multifariis officiis,deinceps ordine dicemus. Et primò quidem de locis.

De loco. CAP. II.

LOcorum itaque venerabilium alia ſunt orationi dicata,alia verò neceſſitati humanæ deputata.Loca humanæ neceſſitati deputata ſunt hæc,Xenodochiũ,noſocomiũ, gerotocomium,orphanotrophiũ, prototrophiũ,brephotrophium.Sic cum patres & religioſi Imper.loca quædã inſtituerũt,quo ſe reciperẽt peregrini,orphani,ſenes,emeriti,infirmi,imbecilles & ſaucij. Loca autẽ quæ orationi dicata ſunt,quædã ſacra ſunt,quædam ſancta,quædam religioſa.Sacra loca ſunt,quæ per Pontificem Deo ritè ſunt conſecrata,& quaſi ſanctificata,quæ diuerſis appellãtur nominibus,præcipuè tñ his:Eccleſia,ſacrariũ,ſanctuariũ,ſacellũ,templũ, oratoriũ,Dei tabernaculũ,monaſteriũ, cœnobium, κυρλακὴ dominicalis , Domus orationis, baſilica, capella. Sed ignorandum non eſt,quin oratoriũ pro ipſa Eccleſia interdum accipiatur,atq; etiã quiuis locus alius ad orandũ conſtitutus , vocetur oratoriũ, cuiuſmodi in ſuis cœnobiis ſibi ſtatuerunt monachi. Sãcta verò, ſunt loca immunitatis circa monaſteria , ſub certæ pœnæ interminatione cõfirmata : quẽadmodũ apud noſtrã Lutetiã cernitur velut clauſtrum quoddã,in quo ſunt ædes canonicorũ.Nã cuiuſcũq; ſceleris reus ſit,ſi illuc tanquã ad aſylũ pfugerit,maxima ei præſtatur ſecuritas. Sic muri etiã & portæ ciuitatis,ac theatra vt ſancta eſſent,ſancitum eſt legibus.Poſtremò locus religioſus ille dicitur,in quo integrũ hominis cadauer ſepultum eſt,vel tantùm etiã caput. Corpus enim obtruncatũ niſi & caput adſit,locũ religioſum facere non poteſt.Quare, cũ hactenus de locis dictũ ſit, illud vnũ adiici oportet,vt,quemadmodum Eccleſia ſit ędificãda paucis declaremus. Facto enim loco fundamenti neceſſe eſt , vt Epiſcopus eum primò aqua luſtrali,quã benedictã vocant, aſpergat, ac tũ deniq;primũ fundamenti lapidẽ,qui crucẽ ſibi impreſſam habere debet,ipſe iaciat, vel iuſſu eius ſacerdos alius, ſi ipſe adeſſe nequeat. Et omnino quoque neceſſarium eſt,vt ædificetur verſus Orientem,hoc eſt, verſus Solis ortum æquinoctialem,nec verò contra æſtiuale ſolſtitium,vt nonnulli & volunt & faciunt.

De temporibus. CAP III.

HIs igitur de locis ita breuiter expoſitis,dicendũ eſt de tẽporibus. Accipimus aũt hic tẽpora,pro diebus,quorũ alij ſunt feſti,alij ſolẽnes,alij verò profeſti.Ac profeſti,quidẽ ſunt,q̃a nulla ſpirituali celebritate fulciũtur.At verò aliter Iudæi ſuos vocãt dies,aliter Ethnici, eorúmq; Philoſophi, aliter demum Chriſtiani:Hebræi primũ diem appellant ſabbatum, qui præcipuus apud

eos habetur. Reliqui oẽs ab hoc denominati ſunt. Vocant enim ſequentem diem poſt ſabbatũ, primam ſiue alterã ſabbati, & qui deinde ſequitur ſecundã ſabbati, & ſic de aliis, vſque ad diem ſeptimum, qui illis vel ſeptima ſabbati, vel ſabbatũ ſabbatorum dicitur. Apud Ethnicos verò, tam vulgus, quam Philoſophi iiſdem vtebantur nominibus, niſi ꝙ in iis diuerſam inter ſe habuerint rationem. Vtrique enim primũ diem Solis appellabãt, ſecũdum, Lunæ: tertium, Martis: quartum, Mercurij: quintũ, Iouis: ſextum, Veneris: ſeptimum, Saturni. Sed ideò hos vulgus ita nominabat: quia Solem, Martem, Mercuriũ & alios, deos eſſe arbitrabantur: Philoſophi verò ob hanc cauſam, ꝙ planetarum horũ motibus humanæ vitæ natura conſtituatur. Proinde nomina hæc ſacra Scriptura haudquaquã recipit, quanquam paſſim in vſu habeantur. Chriſtiani denique ab his longè aliter dies nominant, propriis nimirũ appellationibus. Nam ſabbatũ Iudæorũ vſque adeò non abiecerunt, quin cum iis illud libenter habere velint, partim ob Hebraici ſermonis authoritatẽ, partim etiã ob interpretationis ſignificationẽ. Sequentem verò diem, vocant diem dominicũ, tum propter Chriſti reſurrectionẽ, tum propter Spiritus ſancti è cœlis miſſionẽ: vel quia Ioannes Euangeliſta in ſua Apocalypſi ſic ipſum nominauit. Ait enim ibi hoc pacto: Fui in ſpiritu in die dominico. Sed diem qui proximè dñicam ſequitur, feriam vocãt ſecundam, itémque & alios dies ad ſabbatũ vſque. Dicuntur autẽ feriæ à feriando, non quòd à neceſſariis vitæ operibus ſit feriandum & abſtinendum, ſed quoniã toto vitæ noſtræ tẽpore à vitiis feriari debeamus. Dies feſti porrò ſunt dies ſolennes, qui, vt ſoli ſeruarentur, quaſi præſcripto & quodam inſtituto recepti ſunt. A Sole enim, vel à ſolito ſolenne dictum eſt. Vnde ſolennia feſta vocat Eccleſia, quæ certa ſunt obſeruatione conſtituta. Atque hinc etiam venit ſolennitas, quæ quadripartita eſſe poteſt, videlicet feſtiuitatum, ſtationum, letaniarum, & ieiuniorum. *Apoc. 1.*

De ſolennitate feſtiuitatum. CAP. IIII.

PRimò igitur de feſtiuitatũ ſolennitate agendũ eſt, quæ pluribus nominibus vulgò exprimi ſolet, nimirũ his, feſtiuitas, feſtum, celebritas, exitus, tranſitus, obitus, aſſumptio, depoſitio, dormitio, paſſio, dedicatio, natiuitas, natalis, vel natale & natalitium. Feſtiuitas dicitur, quaſi feſti ſancti alicuius natiuitas. Natiuitas verò propriè appellatur feſtum illius natiuitatis, quæ eſt in carne & in mundo, ita vt hinc ſolùm dicatur natiuitas Chriſti, beatæ Mariæ & Ioannis Baptiſtæ, quod horum natiuitates duntaxat ab Eccleſia celebrentur. Natalis vel natale & natalitiũ vocatur ſanctorum ex hoc ſeculo commigratio. Quia vt ſæculo &

mundo moriuntur,ita tunc cœlo naſcuntur:Indifferenter autem tria hæc vocabula vſurpantur.Dicitur porrò tranſitus feſtũ,quod eſt de morte beatorũ,cùm eorum animæ è corporibus exeuntes per varia loca ſibi incognita tranſire debeant:nempè,ſi dicere liceat,per cœlũ aërium,æthereum,criſtallinum,donec peruenerint ad cœlũ empyreum. Obitus appellatur,quaſi tum animis angeli veniant obuiam,cuiuſmodi de B. Martino legitur. Paſſio autem nuncupatur,quaſi tum maximè corpus patiebatur,cũ inde anima excederet.Quapropter fieri etiã poteſt vt vniuſcuiuſque obitus appelletur paſſio,cùm ille diſceſſus animæ ac diſtractio à corpore,non ſine magno dolore fiat.Nec enim ſine cauſa eſt,quod diuus Hieron.in vitis Patrum de quodã viro ſancto narrat,qui dominum rogauerat; vt ſibi vellet oſtendere,quemadmodũ è corpore excederet anima abſque dolore & anguſtia aliqua. Nam cùm hic quodam die fortè fortuna ab ſuo veniret tuguriolo, vidit iuxta viam pauperem quendam ante ſe miſerè proſtratum,ac iam animam agentem,cui aliquot,vt perſpicuè videbat,aſtabant Angeli,qui eius expectabant animam,vt eam ad ſuperos deportarent.Verùm hi poſteaquam illic multum diúque expectaſſent, vox miſſa è cœlis ad angelos illicò audita eſt : Ad quid tandem moramini?Ad quam illi reſponderunt, Dominum præcepiſſe, vt animam illius ſine corporis anxietate educerent , quod certè facere non poterant. Haud iniuria ergo cuiuſque obitus & paſſio dici poteſt. Aſſumptio verò propriè dicitur tranſitus B.Mariæ,& depoſitio S.Ioannis Euangeliſtæ,qui viuus ſepulchrum ingreſſus eſt; & ſe quaſi in illud depoſuit. Tandem etiam dormitio, mors appellatur Sanctorum,quæ illis eſt velut optatiſſima quies.Sicut enim à ſomno validiores atque integriores ſurgere omnes ſoleamus:ita & ſancti ſine difficultate reſurgẽt in corporibus glorificatis quaſi è ſomno fuiſſent experrecti. Vnde illud eſt, quod Dominus de Lazaro dixit:Lazarus amicus noſter dormit.

De Feſtis. CAP. V.

FEſtorum quædam ſunt generalia,quædam particularia: Generalia ſunt,quæ generatim ab omnibus celebrãtur : vt feſta Trinitatis,B. Mariæ,natiuitatis Domini,Paſchæ,Pentecoſtes,ſanctæ Crucis,Apoſtolorum,Euangeliſtarum,S.Ioannis Baptiſtæ & Euangeliſtæ,Laurentij,Nicolai,Sylueſtri,Martini,&c. Feſta autẽ particularia ſunt,quæ tantùm in vna coluntur prouincia, vt feſtum B.Hilarij,quod in Aquitania duntaxat obſeruatur.Vel etiã quæ in vno fiunt epiſcopatu,vel in vna villa aut parochia,dicuntur feſta particularia.Notandum interim obiter hic eſt,in colẽdis feſtis dignitatem quandam & ordinem eſſe attendendum.

Feſta

Feſta etenim Trinitatis digniori cultu ſunt celebranda, deinde feſta B Mariæ,præcipuè tamen Aſſumptionis,ac tandem quoque feſta S.Crucis,quæ duo ſunt. De aliis antè intelligenti facilè eſt iudicare:Quot ſunt feſta Trinitatis, tot B.Mariæ eſſe ſciendum eſt.Cauſæ verò feſtorum quæ ſint,& cur quædam non ſuo tempore,ſed alieno celebrentur,ſequentia commodius declarabunt.

De ſtationibus. CAP. VI.

DE letaniis quidem modò non incommodè dicendũ foret, niſi de iis tum paulò opportuniùs eſſemus dicturi, cùm de feſtis iuxta temporũ varietates tractabimus. Operæprecium igitur eſt,vt hoc tẽpore his ſuperſedeamus,ac modò de ſtationibus agamus,vbi ſex ſunt cõſideranda.Primò,quid ſit ſtatio,& quamobrem ſic appellata:ſecundò,vnde initiũ ſumpſerit: tertiò, quot ſint earum ſpecies:quartò quare huiuſmodi ſolennitas ſtationũ ſit inſtituta: quintò,cuiuſmodi ſint perficiendæ:vltimò denique quæ ſit differentia inter ſtationes, proceſſiones & letanias. Et quidem ſtatio, prout hoc in loco accipitur,eſt proceſſio, quæ fit ad aliam Eccleſiam:vt Deo perſoluantur gratiæ. Dicitur autem ſtatio,quòd ſtantes Deo agimus gratias,non flexis genibus ſicut in letaniis:nec in eis ſupplicationis vtimur vocibus,ſed laudem Deo cantamus. Videntur tamen ſtationes à veteri lege ad nos fluxiſſe. Tunc enim populus Iudaicus, atque etiam complures ethnici Hieroſolymam conueniebant in maximis ſolennitatibus,veluti in Paſchate & Pentecoſte,vt in templo adorarent,ibique munera offerrent,ac Deo tandem gratias pro innumeris beneficiis agerent. Ab hac ergo eſt conſuetudine,quod etiamnum noſtra Eccleſia obſeruat:vt omnes pariter ab oppidis,villis,aliiſque locis,ſuburbiis in ſeptimana Paſchali & Pentecoſtes ad epiſcopalem Eccleſiam conuenirent.Sunt item aliæ ſtationes,quæ à Romanis originem traxerunt, qui in eiuſmodi frequenter admodum verſabantur.Si quando enim diuerſis temporibus ſe ab hoſtibus vndique obſeſſos animaduertebant, aut grauiora ſibi imminere pericula, ſanctorũ interceſſiones implorabãt,vt quicquid eſſet periculi tandem ceſſaret. Quo quidẽ facto proceſſionibus ad eius ſancti Eccleſiã conueniebant,cuius patrocinio fuerant liberati,vt tãto beneficio dignas gratias Deo agere poſſent. Atque ita ſanè fiebat ſtatio ad S.Paulũ illo die,quo per eius ſubſidij inuocationem eos liberauerat Dominus.Et ſic de aliis. Stationũ autẽ duæ ſunt ſpecies. Aliæ enim ſunt generales,aliæ particulares.Generales ſunt,quæ in iis duabus ſeptimanis,quas modò diximus,ad maiorem ſemper Eccleſiã fieri ſolent. Particulares verò ſunt,quæ in diuerſis Eccleſiis,ex cauſa,quã ſtatim attu-

ſimus fiunt. Quandoq; etiam fiunt ſtationes cauſa venerationis, nulla alia cauſa interueniente, vt cùm in alicuius ſancti feſto ad aliã Eccleſiã itur proceſſione à maiori. Rurſus interdũ ſtationes fieri dicuntur, cùm ob eandem venerationis cauſam diebus feſtis ad diuerſa progredimur altaria. Quare ex iis, quæ diximus, ſatis conſtare arbitror, quæ ſit ſtationũ inſtitutio. Quibus illud tamen addendum eſt, ꝙ quemadmodũ Romani in ſua ciuitate ad pericula euitanda ſtationes annuatim fieri ſtatuerunt, ſic quoque in aliis ciuitatibus ob ſimilẽ cauſam ſuas inſtituerũt ſtationes. Non eſt profectò, quòd multũ anxij ſimus circa veſtes, quibus in ſtationibus vti oportet, cùm eiuſmodi eſſe debeant, quales in choro quotidie haberi licet, hoc ſemper obſeruato, vt illi tẽpori maximè conueniãt, quo fiunt ſtationes. Non hîc ieiunatur ſicut in letaniis Non hîc flectuntur, vt dictum eſt, genua, ſed lætitiæ voces cantantur, nimirũ reſponſoria, vt dicimus, & antiphonæ, vel his quippiã ſimile. Fit nõnunquã vt dũ peragũtur ſtationes, in ea Eccleſia, ad quã itur, miſſa celebretur, & interdũ nõ. Vt vt tamẽ hæc ſunt, abſoluta ſtationis oratione ſemper vnde exierãt, reditur. Inter ſtationes verò, letanias & proceſſiones hoc intereſt, ꝙ ſtationes ex cauſis ſuprà dictis, eo, quo expoſitũ eſt, modo fiãt letaniæ, quæ ſupplicationes ac rogationes ſignificãt: ad vitãda quidẽ fiũt pericula, atque omne effugiendũ infortuniũ, ſed nõ ſine ieiunio & veſte humili, aut habitu lugubri, vocibus in modũ ſupplicãtis. Vnde profectò letaniæ dicũtur ſupplicationes. Sed euidẽtius hæc omnia patebũt cùm eadem plenius paulò pòſt ſimus tractaturi.

De Proceſſionibus. CAP. VII.

PRoceſſiones deniq; duæ ſunt: vna eſt, q̃ ſingulis annis obſeruamus in ramis Palmarũ. Sic enim illã vocamus dñicam, quę proximè præcedit Paſcha. Atque hæc quidẽ illá repræſentat proceſſionẽ, quæ Dño fuit exhibita à turbis Iudæorũ, & pueris cum ramis Palmarũ, cùm inſidens aſinæ Hieroſolymã veniret. Altera verò eſt, quam dñicis diebus celebramus in eius memoriã, quam diſcipuli Chriſto exhibuerunt ipſo die Aſcenſionis, poſtquã cum eo ſimul ad montẽ Oliueti cõgrediebantur, vnde illis videntibus aſſumptus eſt. Non quòd illud die dñico factum ſit, ſed proceſſio & omnis iſtius diei celebratio in diẽ dñicum tranſlata eſt: vt à populo tunc maximè ad Eccleſiam confugiente, & ſimul & ſolennius coli poſſit.

De Ieiunio. CAP. VIII.

NVnc videndũ eſt quid ſit ieiuniũ, vnde dicatur, de authoritate & laude, ſiue cõmendatione ieiunij, atque eius multiplici diſtinctione. Primum ſanè pertinet ad definitionẽ, alterũ ad interpretationẽ ſiue originem, tertiũ ad confirmationem, quartũ

ad

ad amorem,quintũ denique ad cognitionẽ.Ieiuniũ eſt cõmunis omnium membrorũ ſatisfactio:vt ſcilicet membra ſatisfaciant pro peccatis,quæ admiſerũt,vt ſi gula peccauit,ieiunet ac ſufficit.Qui ſolus eſt in culpa, ſolus ſit in pœna.Si oculus, ſimiliter. Vnde Hierem.Oculus meus deprædatus eſt animã meam.Et per *Thren.3.* feneſtras oculorũ meorum mors intrauit in animam meam.Sic *Hiere.9.* Aug.Oculo nihil nequius. Poteſt autẽ dici ieiuniũ, à ieiunio, ꝙ eſt inteſtinũ quoddã,vt inquiũt anatomici,quòd in homine mortuo prorſus vacuũ reperitur.Nam & nos itidem cùm ieiunamus, à vitiis omnino vacui eſſe debemus,ídque tam in animo, quã in corpore.Vnde plenius profectò Auguſt. ſuper Ioãnem ieiunium definit hoc modo , Magnũ & generale eſt ieiuniũ ab iniquitatibus & carnalibus voluptatibus abſtinere.Hoc enim ieiuniũ omnibus numeris eſt perfectũ & abſolutũ.Cui nõ abſimile eſt,quòd Paulus ait : Sobriè & piè & iuſtè viuamus in hoc ſeculo Nam *Titum 2.* quòd,vt ſobriè viuamus,inquit,ad nos planè pertinet,quòd piè, ad Dñm,quod iuſtè,ad proximũ. Hinc pietas eſt cultus Deo exhibit᷒,cũ quo velut ex aduerſo pugnat impietas ſiue idololatria. Quare multi in hoc vocabulo pietas errant,dum in eo vulgò aſſentiuntur,quòd ille dicatur pius,qui è ſuis bonis libẽs pauperibus quippiã partiatur, contrà ille impius,qui quæ pauperũ ſunt, ad ſe rapit.Verùm ne diutiùs quadã ſimilitudine labamur,& vitia impietati confinia,& virtutes,quæ pietatis nomini nõ obſcurè videntur reſpõdere,breuiter deſcribemus.Multùm ſanè intereſt inter flagitiũ,facinus,atque impietatẽ.Nam flagitiũ in nobiſmetipſis eſt.Facinus verò cõmittitur in proximũ:& impietas in Deum.Sic quoq; magnũ ſtatuitur diſcrimen inter miſericordiã, clementiã & pietatẽ.Vt enim miſericordia maximè verſatur circa naturã:ſic clementiã eſſe dicimus erga iuſtitiã:pietatem erga Deum.Verbi gratia:Miſericordia eſt, ſi quis ad ſuppliciũ aliquẽ iuſtè damnatũ duci videat , cui ita naturali inclinatione cõpatitur ac cõmouetur,vt ipſum à ſupplicio liberet.Quemadmodum etiã dicitur miſericordia,ſi quod pauperi eſt ſuffuratũ, ipſi reſtituimus.At verò clementia eſt,ſi quẽ iniuſtè punitũ viderimus,& nos periculis obiecerimus:vt per vim illũ eripiamus.Pietas demũ eſt colere Deũ,idq; ex mero amore, q̃ Græci vocãt λατρείαν, vel Θεοσεβείαν,nos autem Dei cultum rectè appellare poſſumus.

De ieiunij authoritate. CAP. IX.

AVthoritas ieiunij triplex eſt.Habet enim authoritatẽ partim ab antiquitate tẽporis,partim à loci qualitate, partim denique à præceptorũ inſtitutione & maieſtate. Ab antiquitate temporis, ꝙ ſtatim poſt orbẽ conditũ in ipſa hominis creatione

Gene.2. eſſe cœperit, cũ dicebatur. De ligno ſcientiæ boni & mali ne comedas. A loci verò qualitate, quia in Paradiſo fuit inſtitutum. A præceptore quod non ab homine, ſed à Deo ordinatum fuerit. Rurſus cõmendatur à tẽporibus & perſonis. Et à temporibus quidem quod in tempore ante legẽ, in tempore ſub lege, & in tempore gratiæ ieiunium ſemper fuerit obſeruatũ. Ante legẽ à Moſe, ſub lege ab Helia, in tẽpore gratiæ à Chriſto. Eius autem commendatio plena exẽplis. Heua quandiu abſtinuit, virgo fuit incorrupta, manſitque in paradiſo. Sed quũ præceptũ ieiunij violaſſet, extemplo carnis ſenſit corruptionẽ, & ſub viro eſt conſtituta, ac paulò pòſt è Paradiſo turpiter eiecta. Ad eundem ſanè modũ Adam ſimul atque ieiunium fregiſſet, ex deliciis Paradiſi in hanc
Gene.3. mortalitatis miſeriam detruſus eſt. Moyſes poſt ieiunium cum Deo locutus eſt. Helias ſimiliter poſt ieiuniũ igneo curru in cœlum ſubuectus eſt. Hieroſolyma à Sennacherib tẽpore Ezechiæ
4. Reg. 2. Regis & Iſaiæ centum octuagintaquinque milibus cœlitus vna
2. Pa.32. nocte interfectis, fuit liberata, & ne inter cineratos fœterent, ſolus Sennacherib cum decem tantùm aufugit in Niniuem, vbi ſexageſimo die pòſt à propriis ſuis filiis fuit interemptus. Item, Iona iram Dei concionante, Niniuitæ in ſacco & cinere ieiunium pœnitentiæ agentes conſecuti ſunt veniam. Sic quoque Ioſue filius Naue ieiunio, dum illud per integrum diem agebat ad Gabaon, Solis & Lunæ curſum cohibuit, & hoſtes ſuos ſuperauit. Ab his itaque perſonis ieiunium commendatur. A loco verò, quod in Paradiſo natum ſit. Sequitur ieiunij diſtinctio.

De diſtinctione ieiunij. CAP. X.

IEiunium ſic primò diuidi poteſt, quod aliud ſit carnis, aliud mentis. Carnis eſt, cũ quis abſtinet à cibis. Mentis verò quando quis ieiunat à vitiis. Vel etiam carnis ieiunium dici poteſt, ſi quando quiſpiã ob nimiam pinguedinem ieiunat, ne corpore ſupra modum pingueſcat. Verùm illud nullius virtutis eſt, ideóque dicendum eſt potius eſſe attenuationis. Qua ratione & mentis ieiuniũ eſſe volumus cõtra luxuriã, ne ſimiliter plus æquo pingueſcat, ac in multis luxurietur. Secundò ieiunium & hoc modo diſtinguitur, aliud videlicet eſſe inſtitutionis, aliud deuotionis, aliud paritatis, & aliud diſpenſationis. Ieiunium inſtitutionis eſt Quadrageſima à ſanctis patribus olim inſtituta. Quemadmodũ enim in lege veteri, ſancti patres rerum ſuarum omnium decimas & primitias Deo reddere conſueuerunt: Ita nos quoque debemus ei decimas & primitias offerre, non ſolùm ex rebus noſtris, nempè ex frugibus, & aliis quæ poſſidemus, verùm etiam eſt nobiſmetipſis, ſcilicet ieiunando, idque corpore quidem à cibis,

bis, mente verò à vitiis. Eſt enim, vt ſtatim diximus, carnis pariter & mentis ieiunium. Offerimus autem Deo ex nobis primitias & decimas, ſi quando benè operamur.

De inſtitutione Quadrageſimæ, & reliquis ieiunandi formis.

CAPVT XI.

INſtituta igitur fuit quadrageſima, pro dierum decima. Sed cur potius quadragenario numero, quàm alio appelletur, euidens ratio eſt: cũ quadraginta dies in anno pro decima liquidò poſſimus inuenire. Sicut Leuitæ ex decimis, quæ eis offerebãtur, ſummo Sacerdoti parté reddebant decimã: ita & nos decimã damus Chriſto verò Pontifici ex triginta ſex diebus, qui ſunt in decima trecentorũ & quadraginta dierũ, & ex ſex horis cum quadrante, quæ ſunt vltra dies trecentos & quadraginta. Cũ ergo ſummatim ſint dies quadraginta vnus & quadrans, ex quadraginta habemus pro decima quatuor, quibus cum aliis triginta & ſex cõputatis, exurgunt quadraginta. Reſtat adhuc vnus dies & quadrans, quæ ſunt horæ triginta, quarum pars decima tres ſunt horæ, pro quibus in ſabbato Paſchæ ieiunamus vſque ad noctem. Sunt autẽ in anno dies treceni & quadraginta ſex, quorum decima pars trigintaſex dies ſunt, accepta decima quadrantis, pro qua voluit Auguſt. vt in vigilia Paſchæ, eius diei Miſſa nocte celebraretur. Vnde eſt, quod in oratione, quam collectam dicimus, illo die legimus: Deus qui hanc ſacratiſſimã noctẽ, &c. Dicitur ergo Quadrageſima, quaſi cũ decima quatuor. Diebus enim triginta & ſex adduntur quatuor, qui ſunt ex decima. Primus eſt ſanctificationis, hoc eſt, mundificationis, ſi ſic dicere liceat. Quia tunc homo mũdatur & lauatur, tam animã, quã corpore. Reliqui tres ſunt primitiarũ. Primus dierũ quadraginta, eſt quarta quadrageſimæ. Tres aliij ſunt, vt dictũ eſt primitiarũ. Et certè ignorandũ non eſt, tres dies ieiuniorum in vnoquoque tempore celebrari, qui appellantur primitiæ, quod ita de iis ſit diſpenſatum. Proinde ieiuniũ diſpenſationis eſt, quod in magnarum ſolennitatũ vigiliis fieri dicitur. Solebant enim maiores noſtri illa nocte, quæ proximè feſtũ præcedebat, vigilare: vnde & vigilias appellabant dies feſta proximè præcedentes, ad quas cõueniebant iuuenes & puellæ, cantores & luſores, ſicut adhuc fit in pleriſque regionibus, vt in Pictauia, præcipuè in feſtis patronorũ Eccleſiarum. Sed quoniã multa inde naſcebãtur incõmoda, inſtitutũ fuit, vt in locũ vigiliarũ ſuccederét ieiunia, vt eo demũ modo comeſſationes ſuperfluæ & ebrietates, quæ crebrò cõtingebãt tollerẽtur è medio. Quod in ea forma ab Eccleſia ita diſpenſatum accepimus. Si quis tamen ieiunaret & vigilaret, is vtrique haud malè faceret.

Nihil enim vetat bonũ duplicare. Dicitur aũt huiuſmodi inſtitutio, diſpẽſatio, quaſi in diuerſis (vt ſic loquar) pẽſatio. Nã ieiuniũ hoc fuit introductum in compenſationem vigiliarũ; quæ idcircò fuerũt abrogatæ, ne crebræ illæ comeſſationes atq; ebrietates poſthac fierẽt. Aliquãdo tamẽ & canonici rigoris eſt diſpenſatio iuſta de cauſa ab eo, cuius intereſt, facta relaxatio, quemadmodũ etiã in hoc loco. Viderũt enim ꝙ melius erat ieiunáre, q̃ vigilare. Ieiuniũm porrò deuotionis eſt, ſi quãdo quis ſua ſpõnte ieiunat, vt in vigilia B. Martini, & B. Nicolai. Ieiunium paritatis eſt, quum in vigilia S. Iacobi, Bartholomæi, & aliorũ Apoſtolorũ ieiunamus, quibus vt ieiunaretur, ſtatutũ nõ eſt. Facimus tamen ex eo, quod oẽs Apoſtoli in meritis ac præmiis pares ſint. Quorum enim merita æqualia ſunt, neceſſariũ planè eſt vt eorũ animæ in cœlis ſint æquales. Ob quã ſanè cauſam Eccleſia conſiderauit dignũ eſſe, vt pariter omnes ieiunia haberent. Ex Apoſtolis autem ſex tantũ ieiuniũ habent inſtitutionis; quorũ item quatuor quũ coniunctim ieiunamus, quatuor duntaxat in vniuerſum exiſtunt Apoſtolorũ ieiunia. Nã Petrus & Paulus vnũ communiter obtinent, quoniã eodem die paſſi ſunt. Sic Simon & Iudas, qui ita ſimul duo ieiunia efficiunt: tertiũ habet Matthæus, & quartũ Andreas. Cur verò his, & nõ etiam aliis ieiunamus, ratio in prõptu eſt. Vt hoc enim fieret in eorũ vigiliis, ideò ſancta Eccleſiá ſtatuit, quo ſicut illi pro Chriſti nomine paſſi ſunt, & nos quoq; aliquo ſaltẽ modo cũ eis patiamur, ſi beatè cũ eis viuere optemus. Eadem ratione etiã de aliis Apoſtolis inſtituiſſet, niſi aliud quippiã impedimento fuiſſet. Impedimẽta aũt ſunt hæc: Feſtũ Philippi & Iacobi, quod ipſis Cal. Maii habemus, quæ ſemper ſunt inter Paſcha & Pentecoſtẽ, quod ſit tempus lætitiæ, & gaudii, ieiunandũ nõ eſt. Nec obſtant ieiunia, quæ in diebus letaniarum ſiue rogationum occurrunt; cũ ea ob aliam fiant neceſſitatẽ, vt patebit dilucidius in ſequentibus. Nam & tum ieiunatur ab aliquibus propter Spiritus ſancti expectationẽ. Iacobus Zebedæi ab Herode obtrũcatus eſt in diebus azymorũ, ita vt neque ieiunium habeat, neque illi feſtũ celebrari poſſit. Feſtũ nanque eius, quod ſeptimo Calendas Auguſti obſeruatur, non fit reſpectu illius paſſionis aut mortis, ſed tranſlationis. Tunc enim illi primò dedicata eſt eccleſia in Hiſpania, vt plenius oſtẽdetur eo in loco, quo eius feſtum attingemus. Quod aũt non ieiunatur Bartholomæo, cuius feſtum eſt octauo Calend. Septembris, aliud eſt impedimentum. Fertur enim vno die fuiſſe excoriatus, & altero obiiſſe, quanquam in legenda ſeu vita eius illud minimè habeatur.

Act. 13. Quod ſi ergo ita ſit, neceſſarium foret, vt eius vigilia ſecundo

die

die ante feſtum coleretur,quod eſſet contra normã aliorum ieiuniorum feſtiuorum. Vt de beato Thoma ieiunetur,non oportet, quia feſtum eius eſt in Aduẽtu Domini, in quo quaſi continuum ieiuniũ debemus obſeruare. Barnabas propterea non habet ieiunium, ꝙ non ſit ex numero Apoſtolorum. Nec profectò dicitur Apoſtolus,niſi ꝙ,cùm erat Pauli ſocius,vt cæteri ad prædicãdum miſſus ſit.Vnde illud: Segregate Barnabam & Paulum. Matthiæ ideò nõ eſt inſtitutum ieiunium,quia feſtum eius in Quadrageſima frequentius ſolet contingere, quãdo alioquin ſemper ieiunatur.Vel etiã ob eã rem,quod ex primitiuis Apoſtolis nõ fuerit, ſed poſt Chriſti paſſionem per aliorũ electionem loco Iudę ſubſtitutus.De quo dicitur: Et Epiſcopatum eius accipiat alter. Feſtum deniq; B. Ioannis Euangeliſtæ ſemper celebratur tertio die poſt natiuitatem Chriſti, quo ieiunare non licet propter dies feſtos. Nihil interim vetat, quo minus omnium Apoſtolorum ieiunia poſſint celebrari. Optimè enim fecerit,ꝗ ieiunauerit, ſicut in vigilia beati Iacobi ſeptimo Calend. Auguſti ieiunant hi, qui ipſum colunt. Sed iſtiuſmodi ieiunium vocatur paritatis, quod ſecundùm merita ſuſcipitur: non inſtitutionis.Eſt rurſus ieiuniũ aliud inſpirationis,aliud circũſpectionis. Inſpirationis ieiunium eſt, quale fuit in beato Nicolao, qui etiam infans in cunabulis bis in hebdomada ab vberibus matris abſtinuit, ac tantùm ſemel mammillas quarta & ſexta feria ſuxit:Ieiunium circunſpectionis eſt,quando præ imminente aliqua tempeſtate, vel hoſtium periculo, vel ſimili aliquo infortunio ieiunamus. Deinceps verò ieiunium aliud eſt rationabile, aliud irrationabile. Rationabile appellatur,quod ipſa ratio facilè admittit, quum moderatè cibũ & potũ ſumimus, ne inde corpus debilitetur. Vnde inquit Apoſtolus:Rationabile ſit obſequium veſtrum, non in comeſſationibus & ebrietatibus, &c. Irrationabile eſt, ſi quis velit ieiunare duobus aut tribus diebus continuis, aut integra etiam ſeptimana, cuiuſmodi Deus non approbat, qui vt vitia mori cogantur, non autem vt natura diſſoluatur, vult eſſe ieiunandum. Hinc illud ieiunium poſſe prohiberi, quod nonnulli continuant à cœna Domini vſque ad Paſcha,ſatis manifeſtum eſt.Sunt item aliæ ieiuniorum formæ,quas eadem breuitate perſtringemus.Nã aliud reperitur qualitatis,aliud quantitatis,aliud numeri,aliud ſummę exactionis, aliud alternitatis vt ſic dicam, aliud xerophagiæ. Qualitatis ieiuniũ vocamus, quum carnis eſum nobis in poſterum indicimus.Quantitatis, quum quis ad certam menſuram ſibi victum ſubtrahit, & omnino quantum quoque die comedat, quaſi ponderatum habet. Ieiunium numeri eſt, ſi quando quis

Act.1. *Pſa. 108.* *Ro.12.13*

ita ſecum ſtatuat,vt quolibet die non niſi ſemel poſthac cibũ caperet,vel bis; idq; ex eo,ꝙ qui idẽ ſæpius faciunt, ſic ipſi ſe abjiciant ac proſternant,vt nihil inter eos atq; inter bruta animantia planè interſit. Hæc enim vt ad paſtũ nata ſunt potiſſimum,ita ſæpius vnoquoque die vẽtrẽ ſaturant. Bis ſeſe reficere humanũ eſt, ſemel autem (vt fertur) Angelorum. Quare cùm ſint, quibus ſemel duntaxat cum Angelis quoque die veſci decretũ eſt, huiuſmodi ieiunium habere putantur. Sed tolerabilius hoc eſt, illud verò ſtrictius,quod ſummæ dicitur exactionis, cuiuſmodi habẽt hi,qui radicibus & herbis veſcuntur,vt in deſerto Ioan. Baptiſta, & in eremo Maria Ægyptiaca,quæ cum duobus tantùm panibus traiecit Iordanem,vitãque auſteram & ſolitariã egit annis quinque. Alternationis eſſe dicitur ieiunium,cũ quis alternatim ieiunat,nimirum ſi cum hoc die abſtinuerit, ſequenti comedat. Xerophagiæ adeò ieiunium,& ſi quando quis cibum comedit aridũ. Dicitur enim xerophagia à ξηρὸς ſiccus, & φάγω, quod eſt comedo,quaſi dicamus ſiccã comeſtionem,quale eſſe poteſt in pomis, pyris,caſtaneis,prunis, & id genus aliis. Quidã tamen ſiccam comeſtionem eſſe arbitrantur legumina cruda ſiue cocta, ſi modò abſq; iure comedãtur. Poſtremò inuenitur quoddã ieiuniũ vanitatis ſeu ſimulationis, vt in hypocritis, qui ob fictã ſãnctimoniã ieiunãt,vt ab omnibus ſuſpiciãtur:quoddã neceſſitatis,vt in mẽdicis,& quoddã virtutis, vt in iis qui verã corpori inducũt abſtinentiã,quũ à culpa animi abſtinẽt, quũ ſeſe victu defraudantes, cibum egenis benignè partiũtur, quem ſuis ventribus detrahũt, quum denique ſeſe eſurientibus velint alios ſuis ſatiari epulis. De ieiunio igitur, eiúſque multiplici diſtinctione hactenus.

De perſonis. CAP. XII.

POſtquam de tẽporibus Deo ſpiritualiter dicatis huc vſque à nobis dictum ſit, res ipſa poſtulat,vt eodẽ modo de perſonis diuinis officiis addictis,hoc eſt, Eccleſiaſticis,deinceps dicamus. Ad cuius rei maiorẽ declarationẽ ſciendũ eſt in primis,tres eſſe ſectas,quæ hominibus maximè probantur, quarũ vna eſt Ethnicorũ ſeu Paganorũ, altera Hebræorũ, tertia Chriſtianorum. Prima eſt erroris,ſecunda veritatis, tertia ſalutis. In prima naufragium patimur, in ſecũda à periculo quidẽ eripimur, ſed in tertia ſaluamur. Prima rurſum nos à Deo ſecat & ſeparat,ſecunda illuminat, tertia autem penitus ſaluat & liberat. Verũ mos Paganorum conuerſus eſt in ritũ Chriſtianorũ. Quæ Dei Opt.Max.mutatio ſanè pulcherrima eſt. Chriſtianorũ enim perſonæ tam ſeculares,quàm Eccleſiaſticæ ab aliis duabus ſectis:nimirũ ab Hebræa atque Ethnica,deſumptæ ſunt. Quemadmodum enim apud nos

nos duo ſunt perſonarũ genera, laicales videlicet ſiue populares (λάικος enim populus eſt) & eccleſiaſticæ: ſic apud Ethnicos & Hebræos, à quibus noſtræ habuerunt initiũ. Apud Ethnicos perſonæ ſeculares erant hæ: Monarcha, ſcilicet Rom. Imperator, Patricij, qui & Senatores dicebantur, quorum arbitrio vniuerſa ordinabãtur: Reges, Duces, Præſides, Præfecti, tribuni plebis, tribuni militum, prætores, centuriones, decuriones, quaterniones, tribuni, quæſtores, ædiles, aulæ ianitores, In ritu verò templorum erant Archiflamines, flamines, ſacerdotes in vtroq; ſexu. Namq; apud illos non aliter, atq; modò apud nos, erant & mulierum & virorum religioſi conuentus. Inter Poëtas erant carminum iudices, comœdi, tragœdi, hiſtoriographi. Apud Hebræos porrò eadem fuit perſonarum diuerſitas. Erant enim quædam ſeculares, quædam verò cultui diuino in templis perpetuò addictæ. Et perſonæ quidem in templis erant hæ: ſumus Sacerdos, & minores Sacerdotes, leuitæ, nathinnæi, luminum emunctores, exorciſtæ, ianitores vel æditui, & cantores. Inter ſeculares verò in primis dux populi erat ad regendum Moſes, & ſub eo, quos ipſe ad cõſilium ſoceri ſui Ietro conſtituerat, nempè erãt hi: chiliarchi, hecatontarchi, pentecontarchi ſeu pentecoſiarchi, & decarchi, hoc eſt, millenarij, centenarij, ſiue centuriones, quintagenarij, decani, χιλία enim millenarium numerum exprimit, ἄρχων Principẽ, vnde χιλίαρχος dicitur, q̃ præeſt mille. Sic ἑκατὸν ſignificat centũ, vnde hecatontarchus eſt, cui cẽtũ parẽt, & pentacõtarchus, cui quinquaginta. Nam πεντήκοντα quinquaginta ſonat. Qui autem decẽ in poteſtate habẽt, rectè & appellãtur decani, à δέκα decem, quod ſint ſuprà denos. Apud Chriſtianos quoq; perſonæ ſũt partim populares, partim clericales. Populares nõ ſũt diuerſæ ab iis quas apud ethnicos eſſe diximus, quãuis nõ vbiq; Clericales ſunt quæ adminiſtrant eccleſiã, dicunturq; ἀπὸ τοῦ κλήρου, quod ſors interpretatur, quaſi ſorte ſint electæ. In veteri nanq; teſtamẽto Sacerdotes ſorte eligebantur. Quemadmodum etiam ethnici ſortitione vnum ex liberis ſuis ad clericatum eligebant. Poſſunt nihilominus dici clericales, quia ipſi accipiunt hæreditatem domini nimirum decimas & oblationes. Nam κλῆρος Græcis non ſolùm eſt, quod nobis ſors, ſed & hæreditas. Eſt enim iis æquiuocũ, vno quoq; nomine duo hæc ſignificat. Perſonę autẽ clericales diuidũtur in monachos, quaſi ſint ſoli viuentes à μόνος ſolus & ἔχω habeo, quòd ab aliis ſeorſim ſoli habitare debeant, & eccleſiaſticos. Quæ ſit porrò perſonarum diuerſitas inter monachos, equidem ſatis notũ eſſe exiſtimo. Totum enim illud ab ordinum varietate petendum eſt, quàm alij albi ſiue candidi, alij nigri appellãtur.

De

De perſonis eccleſiaſticis. CAP. XIII.

ECcleſiaſticarũ perſonarũ genera duo ſunt. Aliæ namq; ſunt dignitatis, aliæ ordinis. Dignitatis ſunt vt Papa, Patriarcha, Cardinalis, Primas, Archiepiſcopus ſiue Metropolytanus, quod eiuſdẽ eſt ſignificationis, Epiſcopus, Archidiaconus, Archipresbyter. In choro ſunt decanus, hypodecanus, cãtor, ſubcantor, theſaurarius, ſcholaſter. Ordinis perſonæ ſunt ſacerdos, diaconus, hypodiaconus, acolytus, exorciſta, lector, hoſtiarius. Sunt autem in ordine ſeptem gradus, ad deſignandã ſeptiformem gratiã Spiritus ſancti, cuius munere illorum ordinum officia exequuntur. Sed quoniã de eccleſiaſticis perſonis iuxta noſtrum tẽpus tractare propoſuimus, videamus quemadmodum à veteri conſuetudine tam Ethnicorum quàm Iudæorum ad præſentis eccleſiæ cultum facta ſit perſonarum tranſlatio, tum ſecundũ ordinem, tum ſecundùm dignitatem. Ac primò quidem ſecundùm ordinem, in veteri teſtamento erant ſacerdotes, quales fuerũt filij Aaron, qui pro populo ſacrificia offerebant. Erant pręterea aliqui in populo Magiſtri, vt fuit Nicodemus. In horũ locum noſtri ſucceſſerunt ſacerdotes, qui ſacrificium altaris Deo pro nobis offerunt, quique ad hoc obligati ſunt, vt verbum Dei populum ſibi commiſſum doceant. Vocantur autem ſacerdotes, quaſi ſacra dantes, & presbyteri, quaſi ſeniores non quidem ætate, ſed eruditione & moribus. Ordo diaconorum, id eſt, miniſtrorum (tantum enim ſonat) vicem explent Leuitarum. Vt enim in veteri lege Leuitæ in ſacrificiis inſeruiebant ſacerdotibus teſtamenti veteris: Ita hi in ſacramento altaris miniſtrant ſacerdotibus noui teſtamenti. Hypodiaconi in locum Nathinęorũ ſunt ſubſtituti, qui ſic dicebãtur, quòd in humilitate ſeruiebãt. Quemadmodũ enim hi ſub Leuitis ſacra adminiſtrabant: ſic illi ſubdiaconis, vnde & hypodiaconi ſunt appellati. In templo erant emunctores luminum, qui cãdelas & accendebant & extinguebãt. Hi ſunt in noſtra eccleſia quos acolytos & ceroferarios dicimus, qui cereas candelas & thuribulũ portant ac præparãt. In tempore veteris legis exorciſtæ, id eſt, adiuratores, ex doctrina Salomonis dæmones ab hominibus abigebant: ſed & nos ſimiliter exorciſtas habemus qui illos exorcizãt, qui efficiẽdi ſunt catechumeni, nimirùm cùm ab iis adiurãdo expellunt dæmones. In templo erant cantores: apud nos ſunt lectores ſiue anagnoſtes. Oſtiarij in noſtra eccleſia vicem ſupplẽt templi ianitorum. Officium enim ianitorũ erat templum claudere & aperire, mũdos recipere, immundos excludere. Oſtiariorũ autem officium eſt catechumenos baptizandi, & pœnitentes per Epiſcopos iam recõciliatos in eccleſiã introducere.

Quo

Quomodo perſonæ dignitatis à veteribus ad nos fluxerunt.
CAP. XIIII.

VIdendum modò eſt, quemadmodum dignitatum perſonæ à veteribus ad noſtram eccleſiam peruenerint Et Dominus quidem Papa, id eſt, Pater patrum, vel cuſtos patrũ,ſummi Pontificis,qui in lege fuit,perſonam gerit; veluti Romanus Imperator:Monarchæ, Senatoria poteſtas,& Patriciorum dignitas,quæ forſitan apud Iudæos obſeruabãtur, etiam nunc in noſtra eccleſia permanet in tribus Patriarchis, ſcilicet Antiocheno, Alexandrino,& Conſtantinopolitano.Primates,qui tribus Archiepiſcopis præſunt, vel præeſſe poſſunt, Regem exprimunt, cuius poteſtas ad tres ſe extendit ducatus. Metropolitani ſiue Archiepiſcopi comparantur Ducibus, qui pluribus præſunt Comitibus. Nam & Archiepiſcopi pluribus Epiſcopis præeſſe dicuntur. Epiſcopi habent ſimilitudinem Comitum.Coëpiſcopi,quorum iam abolita eſt dignitas,Præfectis adæquãtur. Abbates imitantur tribunos militum:Cancellarij,Prætores:Archidiaconi,Centuriones:Decani,Decuriones:Archipreſbyteri loco ſunt Aduocatorum:Presbyteri,ædilium:Diaconi,quaternionum:Hypodiaconi,tribunorum: denique Exorciſtæ,quæſtores repræſentãt:Oſtiarij, aulæ ianitores: Lectores, carminum recitatores: Acolyti, carminum ſcriptores.

De rebus quæ Deo potiſſimum debentur. CAP XV.

NVnc autẽ quod quartò à nobis fuit propoſitum aggrediamur,vt videlicet,quę res Deo ſpiritualiter debeãtur,breuiter exponamus, quod abũdè ſatis pateant. Sunt etenim decimæ, primitiæ, vota, ſacrificia, oblationes & donationes. Primitiæ à primis hominibus initium habuerunt. Legimus enim Cain & Abelum à frugibus ſuorum laborum primitias Deo obtuliſſe, ſed Abelum agnos & Cain ſegetum manipulos. Horum tamen alter,quia & iuſtè & læta fronte optimum quodq;obtulit,Dei gratiam abundè demeritus eſt, eiuſque grex in fœtura maximæ fœcunditatis abundauit, ob quam rem innocens ſub Chriſti figura primus martyr extitit. Alter verò, quoniam iuſtę primitias non ſoluebat, cùm peſſima quæque daret, Deo diſplicuit, primuſque in peccatum parricidij aut homicidij incurrit, quod laboris ſui prouentum non habebat expectatum. Eodem modo & populum Iſraëliticum ex omni ſuo labore Deo primitias dediſſe, ex Dei præcepto accepimus. Quare ipſa ratio exigit, vt & nos Chriſtiani ſimiliter faciamus. Quid autem & quomodo dandum ſit, ſatis cumulatę docet nos euẽtus Abeli Caino. Profectò non poſſumus eius non meminiſſe, ꝙ à Deo omnia accepimus,& quicquid habemus,quod ab ipſo ſit profectum, ita vt vel ob id æquum ſit

ei primi

ei primitias offerre, & quodãmodo de acceptis beneficiis referre gratias. Sed ſi quæratur cui dandæ ſint primitiæ,& in qua etiam quantitate: facilè reſpondemus eas ſacerdotibus eſſe largiendas. Quod ita tamen accipiendũ non eſt, quaſi neceſſe ſit eas his ſolis dandas eſſe,ac non etiam aliis.Nam Eremitis & iis,qui in terrarum abditis latent & incluſi ſunt, aliisq́;religioſis,ſi placuerit, dare poſſumus.Nec verò certa & determinata in his quãtitas eſt, adeò vt quantum viſum fuerit,& non vltra largiri liceat.Si modò ex affectu charitatis proficiſcatur. In veteri lege præceptum eſt,vt ex omnibus bonis darent decimas, quòd ex omnibus Deus ſibi decimã voluit,quã tribui Leui in celebratione ſui officij appropriauit. Sic nos vtiq; ſimiliter facere debemus. Quòd ſi verò à laicis iniuſtè poſſideantur, nihilo tamen minus eas tenemur ſoluere. Nec ſanè licitũ eſt iis conuenire,aut de his diſpẽſare; ſed illos tãtiſper reddere,donec Deus iniuſtam eorum poſſeſſionem in melius emendauerit. Proinde ſi quis decimam retinere præſumpſerit, certè ille tranſgreſſor & præuaricator præcepti diuini iam factus eſt & mortaliter peccauit. Atq; etiam qui hoc fecerit ſciat ſe non ſolùm decimam retinere, ſed quod & nouem alias partes iniuſtè non dubitet poſſidere. Tantum eſt non reddere, quod ad Deum pertinet.

De votis & ſacrificiis. CAP. XVI.

VOta noſtra Deo debemus. Vnde illud: Vouete & reddite, &c. Sed votorum aliqua ſunt neceſſitatis,aliqua ſpontaneæ voluntatis. Neceſſitatis ſunt,quæ ſunt fidei annexa,cuiuſmodi in baptiſmo facimus, dum nos fidem Chriſti obſeruaturos,& ſatanæ operibus planè abrenunciaturos vouemus. Sic neceſſitatis voto adſtringimur ad obſeruationem decem præceptorum. Atque hæc quidem vota omnino mutari non poſſunt,ſed perpetuò ſunt obſeruanda. Vota ſpontanea, nonnulla ſunt diſcreta, nonnulla indiſcreta. Indiſcreta,ſunt vota puerorum, dum necdum ſuæ ſint poteſtatis,ſed parentum. Atque huiuſmodi licitè omitti poſſunt, ſi videatur expedire,vel parentibus,in quorum poteſtate ſunt cõſtituti,placuerit contra ire. Sic vota mulierum indiſcreta appellantur, quum ſunt in poteſtate virorum. Verbi cauſa: Si aliqua puella, quæ nondum eſſet nubilis,& ad annos ſuæ pubertatis adhuc nõ perueniſſet,perpetuam vouiſſet caſtitatem, & paulò poſt parentes eam, vt matrimonium contraheret, cogere vellent, & poſſet vtique nubere, nec teneretur voto ſatisfacere. Sic eodem modo,ſi alicuius vxor marito ignorante votum feciſſet de Hieroſolymitana profectione,poſſet maritus eam,ſi vellet,reuocare, quòd ſub eius manu ſit cõſtituta. Sed cõtrà vxor in eo caſu mari-

tum

tum non reuocaret,niſi ipſe vouiſſet caſtitatem. Illud enim neutri illorum permiſſum eſt, niſi quatenus in hoc vtrique conſentiant. Alter igitur ſine altero caſtitatem vouere non poteſt, nec debet, cùm alter alteri debitũ perſoluere obligetur. Verùm non in huiuſmodi ſolùm perſonis votorum indiſcretio intelligitur, ſed quandoque etiam in prouectioribus, & quæ omnino liberæ ſunt, vota fiunt indiſcreta,quæ pœna potius digna ſunt, quàm vt ad effectum producerẽtur. Quale eſſe poteſt,ſi quis illud ſe facere voueat,quod perficere nullo pacto poſſit,vel ex quo ita debilẽ ſuam efficeret naturam,vt periculum ſit, ne oneri ſuccumbat, & ſui ipſius occiſor habeatur. Certè quæcunq; vota cum conſilio & animi ratione facimus,ea perpetuò ſunt obſeruãda,nec vllo mutãda tempore. Cùm autẽ in lege veteri multiplex ageretur ſacrificium, vt in Leuitico habetur, in Chriſtianorum ſeu fideliũ eccleſia vnum duntaxat celebratur ſacrificium, ſcilicet corporis & ſanguinis Domini, de quo quoniã in ſequentibus latius dicturi ſumus,cùm officium Miſſæ exequemur,modò ſuperſedeamus.

De oblationibus & donationibus. CAP. XVII.

NVnc de oblationibus. Sicut in lege veteri populus Hieroſolymam ad magnas quaſdam ſolennitates conueniebat, nimirum ad Paſchatis, Pentecoſtes, & Scenophegiarum feſta, vt orarent in templo vbi etiam ex debito vniuerſi offerre obligabantur. Ita omnes Chriſtiani ex inſtitutione ſanctorum Patrum tenentur offerre iuxta modum ſuarum facultatum, in quatuor principalibus feſtiuitatibus,nempè natali Domini,Paſchate,Pentecoſte, & in feſto omnium ſanctorum, vt indè ſibi victum habeant ſacerdotes. Prætereà offerre debent,quo Paſchalis illa candela cerea ematur,quoque cùm oleum tum cera ad eccleſiæ illuminationem comparetur. Alias autem nemo ad oblationes compellendus eſt Si tamen fiant, ſpontaneæ ſunt, quemadmodum & illæ,quæ poſt confeſſiones dari conſueuerunt. Quòd verò in quibuſdam eccleſiis vendantur ſepulturæ, & pro campanarum pulſatione donationes exigantur, perinde eſt, ac ſi eccleſiæ ſacramenta venderentur.

Quid officium & quotuplex. CAP. XVIII.

CVm ergo hactenus, vt propoſitũ erat,de locis,temporibus, perſonis & rebus Deo ſpiritualiter dedicatis,expoſitũ ſit,ſequitur vt de eo,quod quintũ & vltimũ in propoſitione fuit,nimirũ de eccleſiaſticis officiis deinceps dicamus. Et primò quidem videndum eſt, quid ſit officiũ, ſecundò vnde dicatur, tertiò quẽadmodum de eo agendum ſit. Officium eſt, vt ab Iſidoro definitur,proprius vel conueniens vniuſcuiuſq; actus, ſecundùm leges

& mores ciuitatis,vel inſtituta profeſſionis. Alia eñ officia habẽt monachi,alia canonici,alia ſolitarij atque Eremitæ, & ſic de aliis. Dicitur autem officiũ,vt in lib. officiorum inquit Hieron. quaſi efficium. Conſentaneum enim eſt, vt ſuum officium vnuſquiſque efficiat. De officiis agendum hic eſt partim generaliter, partim verò particulariter. Sunt enim quædam generalia officia & vniformia,quæ toto anno obſeruantur,vt ſunt horarũ preces, Veſperæ,completoria,ac nonnullæ Miſſæ & matutinæ. Sunt autẽ quædam ſpecialia,quæ pro varietate temporum & ſolennitatum diſtantia variantur. Pro varietate temporum,quoniam alia Paſchali tẽpore celebrãtur,alia in quadrageſima,alia in æſtate, alia denique in aduentu. Pro diaſtemate ſeu diſtantia ſolennitatum quum aliter fiat in hac ſolẽnitate,aliter in alia. Nam in ipſo Paſchate tres tantùm lectiones recitantur,in Natali verò nouem.

De officio generali. Cap. XIX.

DE generali officio primò dicendũ eſt, idque hoc ordine,vt primò quid canendum & pſallendũ ſit videamus: deinde à quo fuerit inſtitutũ officium Eccleſiaſticum: tertiò ad quid conducat,quamobrẽ & quãdo ſit ordinatũ: quartò deniq; à quo fuerit canonizatum & cõfirmatum. Et in primis quidẽ dicimus generaliter nihil eſſe cantandũ aut pſallendum, aut etiã legendum ꝙ à ſummo Pontifice nõ fuerit approbatũ. In primitiua Eccleſia diuerſi diuerſa cantabant,quiſque pro ſuo libitu,ita tamẽ ſi illud, quod canebãt ad diuinã laudẽ pertineret. Pleraque tamen officia obſeruabãt quæ ab initio erãt conſtituta,vel à Chriſto,vt oratio Dominica,vel ab Apoſtolis, vt Symbolum. Poſteà Eccleſia velut ſciſſa eſt per varias hæreſes & ſchiſmata. Quod quidẽ cũ vidiſſet Theodoſ. Imp. qui ſuo tempore omnes hæreſes extirpauit,negotium dedit Damaſo Pontifici,vt aliquem ſapientẽ & catholicum ad ſe accerſeret, qui eccleſiaſticum officium ordinaret. Præcepit igitur Damaſus Hiero. viro trium linguarum peritiſſimo, vt qui ad eam rem non erat idoneus, vt quædam officia eccleſiaſtica in certũ ordinẽ redigeret. Habitabat autẽ tũ tẽporis Hieron. Bethlemiæ cum Paula & Euſtochio atq; aliis virginibus religioſis,poſteaquã iam anteà Romæ ſub ſeptẽ Apoſtolicis viris habitauerat. Ordinauit ergo hic quãtũ ad pſalmos attinet, q quib⁹ diebus canerentur. Sed & Euãgelia & Epiſtolas atq; alia officia in ordinẽ quẽdam redegit,vt quid quoq; die cantandũ eſſet,ſemel cõſtaret. Nam omnes ferè cantus cõpoſuit,iis exceptis,quos alij eccleſiæ doctores poſteà adiecerunt. Hieron. itaq; cùm opus iſtiuſmodi abſoluiſſet,miſit Romam, vbi à Damaſo Papa fuit approbatũ, & in communi concilio canonizatum. Poſtremò Papa Damaſus

ſus eam dedit operi authoritatem, vt poſtea ſemper in omnibus Eccleſiis obſeruaretur, quemadmodũ in eo erat ordinatũ. Quare oſtenſum modò eſt à quo officia Eccleſiaſtica fuerunt inſtituta, qua de cauſa, quando in quem finem, & quis ea canonizauerit.

De ipſo officio. CAP. XX.

HIs ita conſideratis, operæpretium eſt vt ipſum officiũ perſequamur ordientes ab officio noctis. Hic enim ordo aptus & conueniens eſt ne à luce ad tenebras veniamus, ſed potius à tenebris prodeamus ad lucem. Sciendum igitur eſt olim tẽpore primitiuæ Eccleſiæ vſu receptũ fuiſſe, vt nocte ter ſurgeretur ad diuinum officiũ celebrandum: primò, circa primum ſomnum habita ratione eius temporis, quo vulgus ſe quieti dare conſueuit: Secundò, circiter mediam noctem: Tertiò, paulò ante diem, hoc nimirum ordine, vt cùm nocturni finiti eſſent, & lectiones cùm ſuis reſponſoriis perlectæ, priuſquam luceret aurora apparente, cum pulſu campanarum decantarent: Te Deum laudamus, & ſic deinceps laudes matutinas. Ad primã nocturnam ſurgebant tantùm miniſtri Eccleſiæ, qui cùm tempeſtiuius iuiſſent cubitũ iam dormierant. Sed quoniã frequenter hoc nocturnæ vocabulo vtimur: nõ incõmodè fecerimus, ſi quid per illud ſignificetur, expoſuerimus. Accipitur ergo nocturna, nocturnæ pro hora: & nocturna nocturnorum, pro ipſis officiis. Vel nocturna nocturnæ Pſalmi appellantur, qui dñicis diebus dicũtur, antequã recitantur lectiones. Similiter etiam illi, qui diebus profeſtis dicuntur, vt in ſecunda feria: Dominus illuminatio, &c. atque ita de reliquis. Nocturnæ, nocturnarũ, dicuntur tẽpora, quibus Pſalmi cantãtur. Nocturni nocturnorũ, vocantur nouem Pſalmi, & nouẽ lectiones cum ſuis reſponſis. Nunc igitur pergamus. In ſolennitatibus ad ſecundã nocturnam pariter ſurgebant miniſtri & coniugati, tam viri quàm mulieres. At tertiã tandem nocturnã cõmuniter ſurgebant omnes. Sed poſteà charitate erga Deum algeſcente, cùm feruor ille cultus diuini in hominibus tepeſceret, ita vt iam pigriores eſſent, quàm vt ſtatis illis horis ad officium nocturnum ſurgerent tam miniſtri Eccleſiæ, quàm cæteri: conſultum eſt, vt media ſaltem nocte oẽs ſurgerent, iuxta illud Prophetæ: Media *Pſal.123.* nocte ſurgebam, &c. atque ita tum cõtinuò integrũ noctis officium abſoluerent. Quod quidẽ etiã nunc plerique religioſorum cõuentus obſeruãt. Verùm & hæc inſtitutio breui abiit in deſuetudinem, cùm iam conuiuiis & luxui magis vacabant, quàm Dei ſeruitio. Quapropter iterum aliter ſtatutum fuit, vt vel tempore nocturnæ vltimæ vniuerſi circa diei crepuſculũ ſurgerent. Nunc autem eò diuini cultus ratio demerſa eſt, vt citius ſurgant pueri,

quàm miniſtri Eccleſiæ,& prius cantent paſſeres,quam ſacerdotes. Adeò amor ille Dei in hominibus penitus refrixit.In memoriam & recordationem primæ illius tam laudabilis conſuetudinis, etiamnum Eccleſia æſtiuali tempore nocturnum officiũ celebrat, tempore nimirũ primæ nocturnæ,quòd nos vigilias vocamus,tametſi verò aliquando tempeſtiuius.Fit autem illud duplici nomine,vel ad veterum commendationem,vel ad noſtram ipſius exhortationẽ,vt videlicet ſciamus quàm illi eſſent ſobrij in officiis nocturnis tempore hyemali, quod cùm ter quaque nocte ſurgerent,breuitas noctis æſtiualis, haudquaquam tardabat. Quotus autem quiſque noſtrum eſt, qui iam ſole radiante ad illud officium alacriter ſurgere queat? Vſque adeò hic ſponſi videmur Penelopes, nati in medios dormire dies. Sed quid dico de officio nocturno? Quot ſunt numero,qui diurnum rectè curent officium? Certè,ſi quod res eſt,loqui liceat,admodũ pauci. Verùm ne quis dubitet quibus feſtis vetus illa obſeruetur conſuetudo,ſciendum eſt in tribus illis vigiliis,ſcilicet Ioannis Baptiſtæ, Petri & Pauli, & aſſumptionis B. Mariæ. Quoniam hæ ſunt præcipuè ſolennitates,quas in æſtate habemus.

Cur ter nocte ſurgebant. CAP. XXI.

CAuſa verò & ratio quare ter nocte ſurgerẽt huiuſmodi adferri poteſt, quod quadam ſimilitudine maiores noſtri ad hoc moti fuerint. Quemadmodum enim ij, quorum ciuitas ab hoſtibus obſeſſa eſt,facilè ab incurſione interdiu, cùm communes vires conferunt ſeſe defendere poſſunt, & non verò noctu, ob id noctem ternis diuidere ſolent excubiis,vt in prima quiete vigilent omnes,quod illud tempus ſit periculoſiſſimum,ac paulò pòſt tantum ij circa muros permanent, quorum primò ſit vigilare vſque ad conticinium:deinde verò vt illi ſurgant,quorũ eſt ſecũdo loco excubias agere,& pernoctare ad galli cãtum vſque, atque ita demum & tertij vigiles ſurgant,donec iam dies ſit.Sic ſancti Patres ſimilem excubandi viciſſim conſuetudinem ſumpſerunt ad tutandam ſacroſanctam Eccleſiam, quæ vna eſt omnium fidelium ciuitas, quã diabolus impugnat quotidie, quámque vt ſemel ſubuertat conatur modis omnibus,ídque præcipuè noctibus,quando nobis maximè inſidiatur. Nox enim peccatis turpibus apta eſt,furtis,adulteriis,& compluribus aliis, cùm homines ſperant fore clàm,& minus habent pudoris.Hinc eſt:Qui malè agit,odit lucem. Nam ſicut aperta eſt lux,ita nihil opertum relinquit:ſed contra,nox vt eſt obſcura, ſic erubeſcere neſcit. Quare profectò nocte accuratius excubare debemus contra inimici latentis inſidias,ne iis ad turpia impellamur.

De

De repræſentatione trium temporum. CAP. XXII.

ILlud quoq; notandum eſt, quod in his trium nocturnarũ officiis, tria tempora repræſentamus, tempus ſcilicet ante legem, tempus ſub lege, & tempus gratiæ, quorum quodlibet tribus variatur diſtinctionibus. Temporis ante legem prima fuit diſtinctio ab Adam vſque ad Noë, ſecunda à Noë vſque ad Abraham, tertia ab Abrahã vſque ad Moſen. Tempus verò ſub lege has habuit diſtinctiones: A Moſe vſque ad Dauidẽ, à Dauide vſque ad transmigrationẽ Babylonis, à tranſmigratione vſque ad Chriſtũ. Denique prima diſtinctio tẽporis gratiæ, fuit tẽpus Apoſtolicæ & Euãgelicæ prædicationis: ſecũda tempus impugnationis, quod omnes peperit hæreſes: tertia tempus pacis, qñ omnis eſt hæreſis penitus extincta. His diſtinctionibus ita ſemel connumeratis, inueniemus nouem fuiſſe temporũ diuerſitates, quas non obſcurè in numero Pſalmorũ quos in officio nocturno cantamus, inuenimus. Diebus enim feſtis vſurpamus nouem Pſalmos, nouem lectiones, nouem reſponſoria, cum nouem verſibus. In vnoquoque nocturno tres ſunt Pſalmi, tres lectiones, tria reſponſoria, tres verſus. Interim tamen ſciendum eſt, nouenariũ Pſalmorũ, nouenarium lectionũ, nouenariũ reſponſoriorũ, cum totidem verſibus, pro vno eodémque accipi, quantũ ad mundi figurã attinet. In his temporũ diuerſitatibus, quas modò enumerauimus, optimè vigilarunt ſancti Patres, bonis operibus ſedulò incumbentes. Quod quidem nos, vt eorum meritis quadã ratione ſimiles efficiamur, in officio nocturno ſub nouenario numero Pſalmorum, lectionũ, &c. in laudem Dei exprimimus, excitando nos mutuò ab inſidiis diaboli. Atque ideò ſanè in tribus nocturnis nouem dicimus Pſalmos & lectiones cum cęteris, vt Trinitati in primis placeamus, ac nouem ordinibus Angelorum queamus aſſociari. Nec verò ab re eſt, quod hæc nocte potiſſimũ facimus, cùm pręſens hæc noſtra ciuitas, Eccleſia nimirum, velut vmbra quædam ſit cœleſtis iſtius Eccleſiæ, ad quam diuina gratia perueniemus. Celebratur autem officiũ hoc trium nocturnorum diebus maximè dominicis, in ſolennitatibus Trinitatis, & in feſtis ſanctorum: ideò qm̃ certò credimus illos dominicæ reſurrectionis, quã dies dominica ſignificat, gaudia iam eos eſſe conſecutos. Simili ratione in eorũ feſtis nouem Pſalmos cum totidem lectionibus ac reſponſoriis proferimus, quo eos nouem ordinibus Angelorũ aſſociatos eſſe oſtendamus. In noctibus verò iſtorum dierũ qui ſolennes non ſunt, Pſalmi duodecim, quos vulgus dietam vocat, cum ſex antiphonis canũtur, ac tres lectiones, totidemq; reſponſiones recitantur ea ratione, ꝙ horæ duodecim diei adſcribãtur,

& totidem nocti. Quo quidem fit, vt pro vnaquaque noctis hora Pſalmum Deo offeramus, quo à nocte erroris & à mentis noſtrę cæcitate, ad quam nos per peccatum primi parentis detruſit diabolus, per innumeram Dei miſericordiam liberemur. Sex antiphonæ deſignãt ſex opera miſericordiæ, quæ ſi rectè obſeruauerimus, ab huius noctis tenebris ad veram lucem, id eſt, Chriſtum haud dubiè perueniemus. Ob id autem hîc duos Pſalmos coniungimus, vt per eos oſtendãtur laudes & opera noſtra ſine charitate nihil valere, quæ conſiſtit in dilectione Dei & proximi, inter quos nullum eſt medium. Verùm duos Pſalmos ita connexos propterea vna abſoluimus Gloria, quia laudes noſtræ tunc ſunt Deo acceptæ, quando in charitate perſiſtimus. Tres poſtremò lectiones tres cõnotant ætates: videlicet, pueritiam, iuuentutem, & ſenectutem. In his enim ne à diabolo ſeducamur, optimè vigilando Dominum laudare tenemur.

De ordinatione ſancti Benedicti. CAP. XXIII.

BEatus Benedictus multò aliter noctis officiũ inſtituit. Non quòd à ſuperiori Eccleſiæ inſtitutione diſſentiat, ſed ob aliã cauſam, quemadmodum ſtatim dicemus. Nec ſanè in quoquam ei eſt contradictũ, ſed quicquid feciſſet, fuit approbatum & corroboratum à B. Gregorio. Cùm enim hic vir ſanctiſſimus, & qui Spiritu ſancto illuminatus eſſet, verè habebatur, creditum fuit ꝙ alio pacto officiũ non inſtituiſſet, niſi idem à Spiritu ſancto accepiſſet. Beatus itaque Benedictus ad perfectioris vitæ culmen aſpirans, ſex Pſalmos in nocturno primo cantari & quatuor lectiones cum quatuor reſpõſoriis inſtituit, totidémque in ſecundo vt per hoc nobis duplicem vitam, contemplatiuã & actiuam apertè innueret. Nam ſenarius numerus Pſalmorũ vitam nobis indicat actiuam, in qua ſanè conueniens eſt ſex opera miſericordiæ exercere, ſi ad perfectionem vitæ contemplatiuæ fœliciter peruenire velimus, quæ itidem, vt per quatuor Euangeliſtas, ita hîc per quatuor exprimitur lectiones: In tertio porrò nocturno tria cantica in laudem Trinitatis cantari inſtituit, à qua nobis omnem vitæ perfectionem dari certò credimus & ſperamus. Finiuntur autẽ illa cantica per Allelu-Ia, quòd eſt cœleſtis lætitiæ canticũ, vt per hoc euidenter notetur Trinitatem dignã cœleſti laude, nec ad eam plenè, perfectéque laudandã ſatis ſufficere laudem humanã. Quæ verò quatuor ſequuntur Euangelicæ lectiones, ſignificant laudatores Dei debere per doctrinam quatuor Euangeliorũ quatuor inſigniri virtutibus, adeò vt hinc per quatuor reſpõſiones deſignetur laudantiũ alacritas. Sed ne, dum hoc agunt, totũ illud bonũ ſibi adſcribãt, verũ vt potius laudi diuinæ omne attribuant, & ſe ſeruos Dei in omnibus eſſe agnoſcant, cõ-

modè ſubiungitur:Te Deum laudamus. Poſteà legitur Euangelium,quod denariũ connotat,id eſt,vitam æternam, quæ videlicet laudantibus dignè reddetur.Per hymnum qui ſequitur,nimirum:Te decet laus,&c. gaudium, quod poſt laborem in denarij remunerationem habebunt ſancti,denotatur.Sed quoniã officiũ monachorum nihil ad nos pertinere videtur,tantùm de eo hactenus dixiſſe ſufficiat,& noſtrum propoſitum perſequamur.

De pulſu campanarum & matutini temporis initio.

CAP. XXIIII.

CVm Eccleſiæ miniſtri ad nocturnũ officiũ ſurgũt,quemadmodũ in caſtris,vigiles ſeſe tubis excitãt,ita hi primò pulſant cãpanas,in ſignũ fidelibus vt pernoctẽt,& ſeſe aduerſus inſidiantẽ diabolũ muniãt,ac ſuũ creatorẽ laudibus extollãt, ꝑ quẽ à peccatorũ tenebris & ab iniquitate dæmonũ ſe fore liberãdos certiſſimè ſperãt.Quemadmodũ verò pulſandũ ſit in magnis ſolennitatibus,diebus dñicis, feſtis minoribus, & aliis diebus priuatis,opportunius dicetur aliàs.Dum igitur pulſantur campanę, Eccleſia aperta eſt, q̃ ſimulátque miniſtri Eccleſiæ ingreſſi ſunt, debent ſe ante oĩa ad ſanctorũ altaria cõferre,ibíque preſſa voce proſtrati eos implorare quatenus & ſe,& ſuũ gregẽ eorũ auxiliis benè vigilãdo à principe tenebrarum valeant cuſtodire,& perpetuò in diuinis laudibus perſeuerare.Sed q̃m campanarum mentionẽ fecimus,facilè illud nobis cõcedetur, ſi ꝙ myſterium hîc lateat,detracto velut cortice aperiamus.Campana em̃ ſignificat cõcionatores,qui perinde nos ad diuinas orationes adhortatur.Lignũ verò quod vltra cãpanæ caput protẽditur,crucẽ declarat Dñi,& cauilla (ſic enim ferrum illud penſile vocãt,quòd Græci rectius ῥοπαλὸν nominãt,cuius pulſu cãpana ſonũ reddit) mentẽ concionatoris.Nam vt cãpana pulſari nõ poteſt niſi mediante cauilla:ita quoq; inutilis ille eſt cõcionator,qui mẽte nõ ſit præditus.Cæterũ chorda quæ cãpanæ appenditur,ſacrã exprimit ſcripturã.Quia ſicut chorda ex tribus potiſſimũ cõficitur funiculis,ſic triplex omnino eſſe dicitur ſcriptura,nẽpè hiſtorica, allegorica,atque ethica.Quòd autẽ cãpana eleuetur ac deprimatur,indicio nobis eſt ſacrã Scripturã loqui aliquando altè & aliquãdo ſubmiſsè.Iam ergo redeamus,vnde diuerti cœpimus.Pulſatis cãpanis hebdomadarius (ita eum appellamus,cuius eſt totã hebdomadã in choro adminiſtrare officium) alta voce incipit: Dñe labia mea aperies,id eſt,aperi, vt ſit enallage temporis,Domine,inquã aperi,& os meũ annunciabit laudẽ tuam. At non & anteà apertũ os habuit cùm orabat.Habuit quidem,ſed is eſt loquendi modus:nõ enim dicitur apertũ os habuiſſe,quãdiu ſum-

miſſa voce orabat,ſed tũc aperuiſſe,quando illius vox apertè incœpit audiri. Vel necdũ os aperierat ad laudãdũ Dñũ, licet aperuiſſet ad orandũ. Vel etiã tangit religionẽ ſacerdotũ primitiuæ Eccleſiæ,qui quũ irent cubitũ ſignaculo crucis ſe muniebant,vocem cõprimentes ad tẽpus vſque matutinũ, & tunc demũ vocibus in laudem Dei prorũpebãt.Sed quia hoc habet homo à Deo, ꝙ ipſum laudet, ideò ab ipſo petit,vt ſibi os aperiatur, inquiens: Domine,labia mea aperies.Verùm enimuerò quũ diabolus ſemper odio habeat laudẽ Dei, & hominẽ tunc acerrimè impugnet, quando ſe Dominũ laudare promittit, ne laudator Dei à diabolo ſuperetur,cui haud facilè eſt reſiſtere,diuinum implorat auxiliũ,cùm ait:Deus in adiutoriũ meũ intende. Vnde profectò etiã nunc moris eſt, vt tunc crucis fiat ſignaculũ. Tum diuino fretus auxilio, ꝙ ſemper præſtò adeſt illud inuocantibus, fœliciter auſpicatur promiſſam laudẽ non ſolũ patri,vel filio,vel ſpiritui ſancto,ſed toti Trinitati,cùm inquit:Gloria patri & filio & Spiritui ſancto.Inchoata ad eum modum Dei laude,cantor, qui eſt quaſi præco Eccleſiæ,vel eius vicarius,alios adhuc ante altare ſuis orationibus inſiſtentes ad laudandum Dominum hortatur, quum ait: Venite exultemus Domino,&c. In quo Pſalmo etiam quædam cauſæ quamobrem Domino exultandum ſit,continentur.

De hymno,& de iis,quæ ad tertiam vſque nocturnam fiunt.

CAPVT. XXV.

FInita exhortatione,quæ ob id appellatur inuitatoriũ, ꝙ cæteros ad laudẽ Dei inuitet,ſequitur ipſa laus,videlicet hymnus,qui ideò ſtando canitur:vt in erectione corporũ oſtendamus quàm in laudando Dominum corda ſurſum erigere debeamus. Quia niſi mens linguæ conſonet, certũ eſt vocẽ quãtumuis clamoſam Deo nõ placere. Antiphona,quæ ſequitur,quæq; ſuauiter modulando canitur,mentis deuotionem,quam in laudando Dominũ habemus,deſignat. Verùm ideò illa primò incipitur, & finito Pſal. qui ei modeſtè accinitur tota cantatur, quia tunc rectè laudem noſtrã modulamur, ſi ex bona mentis deuotione incepta, ſimili deuotione abſoluatur. Antiphonæ autem ſunt quaſi quædam cantilenæ ad animorũ recreationẽ diuinis laudibus inſertæ.Verſiculus,qui poſteà cantatur, ſignificat,ꝙ tunc ab officio Pſalmorũ nos ad officium lectionum vertimus. A pueris hic canitur:vt tum demũ intelligamus noſtrũ Deo placere ſeruitium,ſi cum innocentia hoc agamus. Poſteà dicitur Dñica oratio, quæ inter alias orationes habetur maxima, authoritatis priuilegio. Atque hæc ideò dicitur, vt per eam tentationes diaboli reprimantur. Cùm enim diabolus ſentit nos velle legere lectiones,in

quibus

quibus ſanctorum victoriæ ab iis contra ipſum obtentæ recitã-tur, vel quæ ad morũ inſtructionem & virtutum informationem maximè leguntur, tunc acrius impugnat nos. Quare ne ab ipſius impugnatione deuincamur, orationi magis, quã voci incumbimus. Vltima aũt pars orationis aperta voce recitatur, ſ. Et ne nos inducas in tentationem, vt pateat, ad quid illa dicatur oratio, nẽ videlicet qui lecturus eſt, id elationis gloria faciãt, atque ita per diabolum ſeducatur, & auditorũ mentes lectionis intellectu ac profectu per ipſius phantaſticas tentationes defraudentur. Tunc itaque lector ad librũ accedit, ac priuſquã legere incipiat, benedictionem tanquã legendi licentiã petit à ſacerdote inquiẽs: Iube Domne benedicere. Per quod innuitur neminẽ debere in Eccleſia legere, niſi petita venia, vt iuſſus ſit, vel ad hoc ante conceſſus. Sed animaduertẽdum eſt, eum, qui lecturus eſt, Domne dicere, non Domine: quoniã ad hominem loquitur, qui vt eſt ſemiplenus & imperfectus reſpectu noſtri Domini, ita ſyncopato vtitur vocabulo. In fine verò lectionis plenè inquit: Domine, hoc modo: Tu autem Domine Quòd præter cæteros maximè obſeruãt monachi, quum dicũt Domnus Abbas, non Dominus Abbas. Hinc etiã eſt, quod famuli Dominis ſuis inſeruientes, ſi quando illis pocula porrigũt, non debeãt vtrunque genu flectere, ſed dũtaxat alterũ, nempè ſiniſtrũ, per quã partem ſignificatur corporalis ſeruitus, quæ tãtùm debetur hominibus, & nõ ſpiritualis. Nec eſt acclinandum Principi ſæculari recta facie, ſed ab aure ſiniſtra capite flexo. Finita igitur lectione adiũgit lector. Tu autẽ Dñe, non Domne: vt qui perfectum alloquitur Dominum, & omnino talem qui perfecto & pleno vocabulo dignus eſt. Nec illud ſanè ad lectionem pertinet, aut præmiſſæ lectioni continuatur, ſed lector abſoluta lectione dirigens ſermonẽ ad Dñum & ſeſe excuſans inquit: Tu Dñe miſerere noſtri. Quorum verborum ſententia hæc eſt: Dñe forſitan ego peccaui in legendo modulatè pronuncians humanæ laudis cupiditate, & fortaſſis etiã peccauerunt auditores, quod variis cogitationibus fuerint intenti & lectioni debitum non tribuerint auditum: ſed ô tu Dñe miſerere noſtri. Quod aũt à cunctis generaliter reſpondetur: Deo gratias, pertinet ad lectionem, & vox eſt Eccleſiæ gratias Deo perſoluentis. Ac ſi dicerent: Deus pauit nos verbis ſalutis, quæ ſunt animæ cibus, de quo beneficio viciſſim nos Deo agimus gratias.

De tertia nocturna. CAP. XXVI.

IN tertia nocturna ſimiliter recitantur lectiones, ſed de homelia Euangelij. Quare autem hoc fiat, hæc eſt ratio: quod tertia nocturna declaret tempus gratiæ, vt prædictum eſt ſuperius, quo

tractabantur Euangelica. Notandũ interim hic eſt, fuiſſe quoddam tempus, quo veritas Trinitatis ab hæreticis maximè impugnaretur, ſed tandẽ hæreſi cõfutata atq; eiecta ac populo ad veritatis cognitionẽ reducto ordinauerũt ſancti Patres vt nona lectio de Trinitate legeretur cũ ſuo reſponſorio. Quod quidẽ aliquandiu fuit obſeruatũ, ſed poſteà tamen neglectum. Cùm enim Eccleſiæ lectionẽ de Trinitate legere non fuerat neceſſe, vniuerſis iam Chriſtianis ſanè credẽtibus, eã legere omiſit, ſed eius reſponſoriũ retinuit. Inde eſt, quod in æſtate Dñicis diebus nouum ſemper Reſponſoriũ de Trinitate cantamus. Quanquã tunc propriè reſponſoriũ non dicitur, quod præmiſſæ lectioni non reſpõdeat. Nã reſpõſoria lectionibus quibus ſubiunguntur, ſemper debent reſpondere, ita vt inde ſic ſint nominata. Quemadmodũ & verſus appellãtur, quaſi iis finitis vertũtur reſponſoria, i. reuertãtur & iterum cantentur, vel ſaltem eorũ particula aliqua. Atque ita ſoluitur quæſtio illa muſicæ quæ fit de verſibus ſecũdi toni, qui terminantur in c. cũ ſecundus tonus ſemper in d. finiatur. Dicimus enim quod iſtic nõ eſt finis, ſed in repetitione Reſpõſorij. Poteſt tamẽ dici quod cõmune appelletur reſponſoriũ, non quod præmiſſa reſpõdeat lectioni: ſed illi, quę de trinitate legi ſolebat. Abſolutis nocturnis Eccleſiæ lumina accenduntur: & pulſantur cãpanæ, atque alta voce canitur: Te Deum laudamus. Quo quidem ſignificatur lætitia & gaudium eius mulieris, quæ incenſa lucerna, drachmam quam perdiderat, inuenit. Quod autem iſtius cantici finis, videlicet: Per ſingulos dies, & alij verſus qui ſequuntur, paulò altius canantur, deſignat vicinarum congratulationem, quia mulieri ob repertam drachmam congratulabantur. Nam & compulſatio earundem repræſentat conuocationem.

De officio diurno. Cap. XXVII.

POſt noctis officium, agendum eſt de diurno, quod in ſeptem partitur diſtinctiones, videlicet in laudes matutinas, horam primam, tertiã, ſextam, nonam, veſperas, & completorium. Miſſa etenim ad officiũ tertiæ vel nonæ ſpectat. Nam his duabus horis Miſſa regulariter celebratur. Quòd autẽ diei officiũ ſeptem
Pſa. 123. horis diſtinctum agimus, à Propheta habemus, qui ait: Septies in die laudem dixi tibi. Sed cur quæſo ſepties? Quia quum nocturnum officium miſericordiæ tempus exprimat, quo genus humanum à diabolo obſeſſum miſerè ſeruabatur, optimè ſequitur, vt diei officium tempus deſignet noſtræ redemptionis, aut noſtræ liberationis factæ per Chriſtum ſolem iuſtitiæ, qui claritate ſuæ diuinitatis tenebras noſtras illuminauit, atq; ex diaboli ſeruitute nos extraxit, ita vt inde ſepties quoque die laudes Deo cãtemus,

mus, quoniam nos tantũ boni munere ſeptiformis gratiæ ſancti Spiritus accepimus. Quandoquidem verò à tenebris peccatorum per viam pœnitentiæ ad vitæ libertatem peruenitur, hinc natum eſt vt diebus profeſtis, ſeu feriis ad laudes matutinas caneretur Pſal. ille pœnitentialis, nimirum: Miſerere mei Deus. Diebus autẽ feſtis excepto Quadrageſimæ tempore: Dominus regnauit, decorem. De quo vt de Pſalmis aliis dicetur poſteà.

Cur ſepties in die laudemus Dominum.

CAP. XXVIII.

EST & alia ratio quamobrem ſepties in die laudemus Dñum, quod quilibet dies vniuſcuiſq; repræſentet ætatẽ. Nõ quod eam omnis homo habeat, ſed quã haberet, niſi peccaret. Hæc autem ſeptem habet varietates, infantis, pueri, adoleſcẽtis, iuuenis, viri, ſenis, decrepiti. Per matutinas laudes repræſentatur infantia, per primã pueritia, per tertiã adoleſcentia, per ſextam iuuentus, per nonam ætas virilis, per veſperas ſenectus, per completorium ætas decrepita ac finis humanæ vitæ. In his profectò omnibus ætatibus creatorem laudare tenemur. Quod autẽ infantiæ noſtrę tempore Dominum laudare poſſimus, euidens nobis facit argumentũ B. Nicolaus, qui quarta & ſexta feria matris vbera virtute abſtinentiæ non ſugebat. De aliis ætatibus ſatis eſt manifeſtũ. Sunt itẽ quãplurimæ aliæ rationes, quare iſtarũ horarum temporibus Dominũ præcipuè laudamus. Rubeſcente diei aurora cantamus laudes matutinas, quæ matutinæ nuncupantur, à mane quod bonũ eſt, ſi lumẽ eſt bonũ, atq; nihil eſſe melius luce videtur: bonum igitur eſt mane, quũ eo tẽpore nobis lumen redditur. Appellantur verò laudes, quod officiũ laudem potiſſimum ſonet diuinam, quã ei damus, quoniam à tenebris erroris nos ad lucem veritatis reduxit. Hoc igitur tempore laudes Deo canimus, quia eiuſmodi hora mundum creauit, & Angelos, qui ſtatim atque conditi ſunt, ſuaui cantu ac modulamine creatori ſuo laudes iubilarunt. Eodem quoque tempore populum Iſraëliticum per mare Rubrum tranſduxit incolumem ac Ægyptios ſubmerſit. Rurſus eadem hac hora Chriſtus victor à morte ſurrexit.

De aliis ſex horis. CAP. XXIX.

SEquitur de aliis ſex horis, ſub quibus itẽ ſex aliæ cõprehenduntur. Diei itaque duodecim horæ attribuuntur, & totidem nocti. Sub prima hora duas cõplectimur, ipſam videlicet primam & ſecundam: ſub tertia tres, ipſam tertiã, & quartam & quintam: ſub ſexta itidẽ tres, ipſam ſextam, ſeptimam & octauã: ſub nona duas, ipſam nonam & decimam: veſperæ repræſentant vndecimam, completorium duodecimam. At roget aliquis cur potius

hiſce diei horis diurnũ celebretur officiũ, ſ.prima, quàm ſecũda: tertia, quàm quarta vel quinta: ſexta, quàm ſeptima, aut octaua: nona, quã decima? Quoniã iſtæ horæ quibuſdã inſigniuntur pri-
Ioan. 21. uilegiis Prima enim hora Chriſtus Pilato à Iudæis traditus fuit, & à morte reſurgẽs prima hora Mariæ Magdalenæ apparuit. Prima hora viſus eſt in littore ſeptem diſcipulis piſcantibus, quibus dixit: Pueri habetis aliquid pulmẽti? Hora verò tertia crucifixus eſt linguis Iudæorũ & flagellatus, eadẽque hora Spiritus ſanctus ipſo die Pent. diſcipulis fuit datus. Sexta hora Chriſtus pro nobis ligno crucis clauis affixus eſt, atque eadẽ quoque hora ipſo die Aſcenſionis cũ diſcipulis diſcubuit. Nona hora exclamans ſpiritum emiſit, & lanceatus è latere corporis ſui duo nobis eduxit Sacramenta, aquã videlicet baptiſmatis & ſanguinẽ redemptionis ac ſaluationis noſtræ. Veſpere de cruce depoſitus eſt, qua item hora in vltima cœna cum diſcipulis ſuis cœnauit, vbi illis Sacramentum corporis & ſanguinis ſui tradidit, quod nobis ſaluberrimum teſtamentum hinc diſcedens reliquit. Eadem rurſus hora duobus ſuis diſcipulis proficiſcentibus in Emaus in fractione panis fuit agnitus. Poſtremò in completorio patrem pro ſuis diſcipulis orauit, qua etiam hora in ſepulchrum poſitus eſt.

De Pſalmis qui hiſce horis cantentur.

CAPVT XXX.

QVi Pſal. hiſce horis & quæ cantica debeant vſurpari, equidem ſatis notũ eſſe puto. Quia verò ad aliã ſpectẽt editionem, ac nos de generali officio hoc tẽpore tractare propoſuerimus, paucis quæ hîc ſunt præcipienda tradamus. Sciendum ergo eſt generaliter in matutinis laudibus ſex Pſal. ſemper cantari, atque in aliis horis ſimiliter, per quos ſex opera miſericordiæ deſignantur, quibus operarij in vinea Domini laborantes intenti neceſſariò eſſe debent, quæque ſi piè ac mũdo corpore exerceamus, à ſeruitute diaboli liberati ad vitæ libertatem proculdubio perueniemus, & pro mercede fideliſſimi laboris denariũ diuinũ, hoc eſt, ſempiternã vitam recipiemus. Sanè notandum hic venit quod in laudibus matutinis duos coniungimus Pſalmos, ſcilicet, Deus, Deus meus ad te de luce vigilo: & Deus miſereatur noſtri, quos vna tantùm Gloria finimus. Sed quare hoc fiat, huiuſmodi poteſt ratio adduci: Quoniam alter horum Dei ſignificat dilectionem, alter verò proximi, quę duę dilectiones vſque adeò inter ſe ſunt annexæ, vt vna ſine altera in Chriſtiana perfectione intelligi nequeat. Ad hymnum autem trium puerorum, ſcilicet: Benedicite omnia, &c. Gloria patri non adiungimus, quòd propter eiuſmodi fidei confeſſionẽ in caminum ignis ſint coniecti.

coniecti. Quo quidē facto maximè derogatū eſt Trinitati. Vel quod eius hymni poſtremus verſiculus idem ſignificat cū Gloria patri, ne quid in ſacris ſcripturis ſuperuacaneum reperiatur. In matutinis verò laudiqus nō iubilamus niſi in vltima tantū antiphona. Nam cū per laudes, Domini intelligamus reſurrectionē, in qua nil penitus deſiderauit beatitudine & immortalitate iam conſecuta, certè nullo hic opus eſt iubilo, qui rei alicuius ſignificat deſideriū. Nec etiā in cōpletorio, quod octauā cōnotat reſurrectionē. Non quòd poſt reſurrectionē iubilus eſſe deſinat, quādo veriùs cum ipſis angelis creatori noſtro iubilum ſimus cantaturi, ſed quod tū ſuā amittet ſignificationem, qua alicuius rei dicitur eſſe deſiderium. Tum enim nihil deſiderabimus, vt inquit Dominus: In die illa non interrogabitis quicquam. Dictis itaq; ad eum modum pſalmis cum antiphona, legit ſacerdos lectionē quam alio nomine appellamus capitulū, quoniam ex capite epiſtolæ iſtius diei ſumitur. Legitur autē abſq; Iube Dn̄e benedicere, & abſq; ſacerdotali benedictione, quod Prælatis Eccleſiæ ſacerdotibus proprium ſit eam ſemper legere, qui legendi veniam non petunt, quum eam aliis dare debeant. Nec eſt quod quis nobis obiiciat, ſi in nocturnis (quod ferè fit) ſacerdos lectionē legerit, an etiā ſit neceſſariū veniā poſtulare ac dicere, Iube Domne benedicere, quod eius ſit benedictionem & licentiā dare? Dicimus enim, quod ſi hoc pacto lectionē legerit ſacerdos, eum præter officium ſuum facere, cùm ſit lectoris. Verum ſi hic nō adſit, tum facilè permittitur vt vel ſacerdos, vel clericus ſacerdotis, vel etiam quipiam alius ordinis minoris tāquam lecturus dicat: Iube Domne, atq; ei benedictio à ſacerdote reddatur: Abſoluto capitulo nō ſubiungit: Tu autem Domine, quia ratio poſtulat vt ſacerdos ſit perfectus, & qui ſuggeſtionibus diaboli haud facilè ſuccumbat. Sacerdos igitur in perſona Domini per capitulum nos ſenſu admonet atque hortatur ore, vt in fide perſeueremus, & operibus miſericordiæ perpetuò incumbamus.

De Hymno & aliis ſequentibus. CAP. XXXI.

DEinde canitur hymnus, per quē lætitia quā ob aſſecutā habemus libertatem, exprimitur. Sed quia Chriſtus nobis hāc lætitiam acquiſiuit, ne ingrati de beneficio accepto videamur, in laudem illius finito hymno prorumpimus, & quia nos liberauit, gratias ei referimus alta voce cantando, Benedictus Dominus Deus Iſraël. Et quare obſecro? Quia nos viſitauit exiſtentes in miſeria, & fecit redemptionē plebi ſuæ. Hoc abſoluto cātico cū antiphona, quę notat dilectionem quam in laudando Dominum habemus, ait ad populū ſacerdos: Dominus vobiſcum. Quod ſanè

ſumptum

ſumptum eſt ex libro Ruth. Sic enim legitur Boos & Obed ſuos ſalutaſſe meſſores. Ac ſtatim à populo reſpõdetur: Et cum ſpiritu tuo. Quod ex epiſtolis Pauli ſumptum eſt. Ac ſi ſacerdos diceret: Laus noſtra ſit acceptabilis Deo, & gratiam ſibi accipiat, ac nos præmio vitæ remuneret. Cũ aũt populus reſpõdet. Et cum ſpiritu tuo, idẽ eſt, ac ſi diceret: Tu pro nobis preces ad Dominum effũdes, ſed quia illas preces tantũ approbat Deus & exaudit, quæ ex bono animo procedũt, ipſe, ſine quo nullum bonum eſt, ſit & cum ſpiritu tuo. Tum ſacerdos quaſi ſuæ bonitati diffidens inquit ad populum: Oremus. Quod humilitatis & euitandæ arrogãtiæ gratia dicitur. q. d. Orate ſimul mecum, vt quod poſtulamus, citius impetremus. Tunc dicit orationem, eáq; dicta reſpõdet chorus: Amen, quaſi dicat. Ita nobis fiat, quemadmodũ oraſti. vel, feliciter tua ſit oratio peracta. Sumptũ aũt eſt, Amen, ex Apocal. Ioãnis. Atq; ad eundem modum rurſus populum ſalutat ſacerdos, repetitq; quod anteà dixerat: Dominus vobiſcum. q. d. Si gratiam Dei impetraſtis, in ea perſeuerate. Et iterum reſpondet populus: Et cum ſpiritu tuo, quaſi polliceatur: Oraſti pro nobis, & nos viciſſim pro te oramus. Tum pueri canunt: Benedicamus Domino. Quod ex Pſalmo tertio acceptũ habemus: Quibus rurſum chorus reſpõdet: Deo gratias, ꝙ ab Apoſtolo acceptũ referimus. Eo aũt ſignificatur, quòd vſq; ad finẽ vitæ in innocẽtia Deo inſeruire debeamus, ac illi benedicere pro beneficiis gratias perſoluẽdo. Vltimò ſequũtur ſuffragia ſanctorũ. Nam quãdiu quidem viuimus, tanquã in lubrico ſolo & fragili glacie ſumus cõſtituti, in dieſq; cũ dæmonibus vehementiſſimè confligimus, ita vt ſanctorum ſuffragiis non poſſimus nõ indigere. Poſt ſuffragia repetitur: Benedicamus Domino, non à pueris, ſed à ſacerdote, quemadmodum etiam in Completorio & magnis ſolennitatibus in quibuſdam eccleſiis à maioribus. Quo quidem ſignificatur nos fore in æterna beatitudine cum Domino perfectos laudatores. In hac enim vita perfecti eſſe non poſſumus.

De Officio altaris. CAP XXXII.

NVnc de officio altaris dicamus. Et primò quidẽ de ſacerdotũ indumentis, eorundémq; ſignificatione, ac deinde quid officiũ Miſſæ, quid introitus, quidve tropi nominentur, occurrit exponendum. Cętera verò breuiter ordine veluti in ſumma quadam perſtringemus. Res enim ardua eſt, & quę ingenij noſtri vires facilè excedit. Sacerdos ergo tanquam aduocatus & pugil cum antiquo hoſte pugnaturus, veſtibus ſacris quaſi armis induitur. Sandalia enim pro ocreis aſſumit, ne quid maculæ, vel pulueris affectioni etiam inhæreat. Sic Amictu pro galea caput

conte

contegit: pro lorica totum corpus cooperit Alba, cingulum aſſumens pro arcu, & ſubcingulum pro pharetra. Vocatur autem ſubcingulum quiddã in ſtolla, quod ligatur cũ cingulo. Quum ſtola collum circundat, quaſi haſtam contra renitentem vibrat. Manipulo pro claua vtitur: caſula quaſi clypeo protegitur: manus armatur libro pro gladio. Atq; ita inſtructus, ad poſtremum per confeſſionem diaboli renunciat dominio.

De confeſſione ſacerdotis ante miſſam. CAP. XXXIII.

SAcerdos enim priuſquam cantet miſſam, confeſſionem pronunciet oportet. Nam, vt inquit Salomon, vir ſapiens in principio ſermonis accuſator eſt ſui. Debet autem peccata confiteri generaliter, nec menſuram excedere. Sic itaque ad certamen munitus contra ſpiritualia nequitiæ in cœleſtibus, & pro ſedanda Iudicis ira in ſubditos ad altare procedit, & populus quaſi pro ſuo pugile oraturus diebus profeſtis, terræ proſternitur. Quum verò cantat orationes & reliqua recitat, tum quaſi totis viribus aduerſus diabolum pugnat. Nam cum & caſulam in humero plicat, velut gladium contra hoſtem præparat, ita vt quum Euangelium legitur, diabolus tanquam gladio percutiatur. Sub finem autem pax datur, quo quies populo hoſte deuicto ac proſtrato nuncietur. Exinde redeundi data licentia populo, Deo agit gratias, ac quiſque ad ſua reuertitur.

De officio miſſæ. CAP. XXXIIII.

OFficium miſſæ ſiue miſſa, appellatur totum illud, quod à principio vſque ad finem dicitur, nempè ab introitu vſq; ad Ite miſſa eſt, cuius mens & ſententia hæc eſt: Ite ad Chriſtum & ipſum ſequimini, quia miſſa eſt pro vocis hoſtia ad Dominũ placandum. Quãdoq; tamen reſtrictius & quaſi ſpecialius pars, quæ prima canitur, nimirũ introitus, officiũ miſſæ appellatur, quæ ſic dicta eſt, quod iſthuc mittatur Angelus. Diſtribuitur autẽ miſſa in quatuor omnino partes: in obſecrationes, orationes, poſtulationes, & gratiarum actiones. Eſt enim miſſa omnis obſecrationis, poſtulationis, & gratiarum actionis. Prima pars extenditur vſq; ad offertorium, altera vſque ad finem Dominicæ orationis, cum Amen reſpondetur, tertia vſq; ad cõmunioné, quarta vſq; ad finé. Ac prima quidem eſt catechumenorũ vel neophitorũ quod ferè idem eſt, cum catechumenus appelletur nouiter inſtructus ſiue ſit baptizatus, ſiue nõdum etiam, & Neophitus quoq; nouiter inſtructus ſiue baptizatus, ſiue non. Amplius enim aut diutius eis intereſſe nõ licet, non aliter atque Iudæis aut Ethnicis, quòd nec dum ſint membra eccleſiæ. Ob quam ſanè cauſam diaconus è Pulpito alta voce dicere debet: Exeant catechumeni foras. Hinc

eſt

eſt quod pars iſta nominetur miſſa,ab emittendo, quoniam tunc foras mittuntur.Cœpit autem illud originem ab eo,quod de Domino dicitur : Ieſus autem non credebat eis , ſciens quid eſſet in homine.Nam per catechumenos illi ſignificantur, de quibus hoc dictum eſt.Vocatur itaq; miſſa totum illud officium,quod eſt ab introitu,vſq; ad,Ite miſſa eſt, quanquam & interdum miſſam appellamus ea verba, quibus corpus Domini conficitur.

De introitu, tropis & linguis quibus Miſſa celebrari poteſt.

CAP. XXXV.

INtroitus verò dicitur,quod ſacerdos miſſam auſpicaturus primò ad altare debeat intrare, ſicut Epiſcopus qui extra chorũ quandoq; diebus feſtis Dei armis induitur. Dum enim canitur introitus, intrat ad altare.Quamobrem etiã diebus profeſtis bis cani ſolet, in ſolẽnitatibus verò ter. Quãdoq; intermiſcẽtur tropi.Dicitur autem tropus à Grçcis,quod nobis eſt conuerſio,quoniã iſthîc quædã fieri ſolent conuerſiones.Animaduertẽdum hîc eſt, tribus linguis miſſam celebrari, Hebraica, Græca,& Latina, quòd titulus Chriſti iam in cruce pendentis ſciptus fuerit Grçcè, Hebraicè, & Latinè. Vnde eſt quod in vnaquaque miſſa harum trium linguarũ aliquid apponatur.Et ab Hebræa quidẽ, quòd ſit præſtantiſſima : Alleluya,Amen,Sabaoth,Oſanna. Alleluya quoniam à diuerſis multis modis exponitur , quos & alibi ſufficienter diximus,nũc præterire volumus. Iuxta interpretationem tamen Hieronymi, quæ omnium eſt optima, interpretatur:Laudate inuiſibilem. Quid Amẽ ſit,ſatis cõſtat.Sabaoth eſt exercituũ, ſiue militiarum,virtutũ & victoriarum. Oſanna deniq; eſt, ſalua obſecro.Et vbi quæſo? In excelſis.Oſi, id eſt, obſecro,anna,id eſt, ſalua.Inde oſanna, quaſi oſianna,ex corrupto & integro.

De Kyrie eleiſon,&c. CAP. XXXVI.

SEquitur Kyrie eleiſon,& Chriſte eleiſon &c.quòd ideò Græcè canitur,vt oſtendatur Eccleſiã primò in Græcia cœpiſſe,ac inde Romam poſteà delatã fuiſſe,vnde reliqua ſunt Latina. Cãtatur autem ter propter Patrem & Filium & Spiritũ ſanctũ cõtinuò,idq; ternis vicibus vt ſimul dicatur nouies,propter nouem ordines angelorum quibus aſſociari petimus. In quibuſdã eccleſiis additur ἡμᾶς:quaſi dicant:ô Domine miſerere (noſtri. Solennibus diebus ſequitur hymnus de Euangelio , ſiue Euangelicus: Gloria in excelſis Deo : quod anteà ſolum ad miſſam dicebatur. Reliqua verò B.Hylarius Pictauienſis Epiſcopus appoſuit, ſcilicet:Laudamus te,& cætera quæ ſequuntur,quæ etiam ad miſſam cantari inſtituit.Verùm enimuerò cum illud cõſuetum eſt,quum feſtum agitur Apoſtolorum,martyrum,confeſſorum & eorum in

quorum

quorum honorem eccleſia eſt dedicata, quæcunque etiã illa ſit. Eo autẽ finito ſacerdos ſalutat populum, inquiens: Dominus vobiſcum. Quæ ſalutatio ex veteri ſumpta eſt teſtamento, nimirum vt dictũ eſt, ex libro Ruth, pertinetq; ad minores ſacerdotes. Eſt enim & alia videlicet: Pax vobis, quæ vt eſt ſumpta ex Euangelio, ita ſolũ ſpectat ad Epiſcopos, & qui iis ſunt ſuperiores. Quò ſanè illud expreſſè innuitur, quod nouum teſtamentum dignius ſit teſtamẽto veteri. Reſponſio verò populi: Et cum ſpiritu tuo, ex Apoſtolo in epiſtola ad Titũ deſumpta eſt. Cùm deniq; ait, oremus, vniuerſalem ad ſe colligit Eccleſiã, quaſi eſſet ſyndicus aliquis in perſona multorum loquẽs. Hoc enim ſyndicus ſignificat. Lõga vetuſtate cõprobatum eſt, quod oremus dicimus. Antiqui enim præmiſſo oremus extẽplo orationẽ cõmuniter ſubiungebãt: omiſſa oratione, illud tãtùm, videlicet, oremus reſeruauimus.

De oratione, & quoties ſe in miſſa vertat Sacerdos.

CAPVT XXXVII.

ORatio ſiue collecta ſtatim ſubſequitur, quãtumuis collecta propriè vocetur oratio illa quę fit in proceſſione, quũ populus & vniuerſus clerus ab vna eccleſia procedit ad alteram. Tũ enim ſacerdos aut Epiſcopus collecta omni multitudine, iſtiuſmodi oratione ſuper populum vti ſolebat, quæ propriè dicebatur collecta. Nunc autẽ oratione illa prætermiſſa tãtùm (vt diximus) oremus retinuimus. Notãdum obiter hîc eſt, ſacerdotem in qualibet miſſa ſe quinquies cõuertere & ſepties populũ ſalutare. Primò in ipſo exordio: Secundò in Euangelio, quod non in altari, ſed in aſſere vel aliquo lectorio verſus Aquilonem legi oportet, plicata in humero caſula, quod diaconi tum fungatur officio. Tertiò cum ad dextrũ cornu altaris reuertitur, vnde venerat, dicto ſymbolo, ſi fuerit ſolẽnitas: tum enim ſe cõuertit ad populũ. Quartò poſt offertoriũ, cũ inquit: Per omnia ſecula ſeculorũ, & cõſequenter: Dominus vobiſcũ, ſed non vertit ſe. Nam vt dici ſolet, nemo qui ad aratrũ manum applicuerit, retrorſum reſpectare debet. Quintò cũ ait. Pax Domini ſit ſemper vobiſcũ, nec tũ ſe conuertit. Sextò poſtcõmunionem, & vltimo in fine. Quod autem ad orationem attinet, ſciendum eſt tunc vnã legi oportere, nunc tres, nũc quinq; nunc ſeptem, ſed non vltrà. Et vnã quidem proptereà quod vna ſit Epiſtola atq; vnũ Euangeliũ, vel propter Dei vnitatẽ. Tres verò propter trinitatem, nam & Deus numero gaudet impare, vel quia dominus ter in paſſione orauit. Sic quinque legi poſſunt propter quinquepartitam Chriſti paſſionem, vel quinque eius vulnera. Verùm ſeptem ideò, quod ſeptem in oratione noſtra Dominica habeamus petitiones, vel etiam propter

ſeptem

ſeptem dona Spiritus ſancti,quæ apud Eſaiam numerantur. Septenarium enim numerum nullus excedere debet.

De epiſtola, graduali, alleluya, & proſa. CAP. XXXVIII.

DEinde legitur epiſtola,quę eſt ſermo abſentis miſſus ad abſentem, à Græco verbo ἐπιςέλλειν, quod mittere ſignificat, ſic appellata. Tales ſunt Petri, Pauli, Iacobi, & Ioannis ad varios miſſæ,quæ hoc in loco vt plurimũ legũtur. Sed ſi cõtingat (contingit autem ſæpè) vt vel ex Apocalypſi, vel ex Prophetis aliquid hic legatur, nihilominus dicetur epiſtola, ídque ob eam cauſam, quod tunc Euangeliũ quodammodo mittatur. Summoperè autẽ cauendum eſt, ne quis epiſtolã legere præſumat, niſi ſit hypodiaconus, aut diaconus, aut etiã ſacerdos. Melius enim eſt vt ſacerdos legat etiam ſi cantet miſſam, quam acolytus. Poſt epiſtolam verò cantatur reſponſorium cum ſuo verſu, ſiue graduale, vt vocant. Appellatum autem eſt Graduale, quod à minoribus in gradibus ante altare vel à maioribus etiam diebus profeſtis cani ſoleat: In ſolennitatibus verò in altioribus, hoc eſt, in pulpito etiã à pueris. Vel quia gradatim cãtatur, vel quia de gradu ad gradũ procedere debemus, hoc eſt, de virtute in virtutẽ, aſcendere. Dictũ eſt idem Reſponſoriũ, quod verſui reſpondeat, qui itẽ à vertendo nominatus eſt, quoniã nos ad orientem vertimus, vel quoniam verſus ad reſponſum ſit regreſſio, aut ad officim aliud, vt in matutinis. Poſteà ſequitur allelu-Ia, cuius interpretatio modò expoſita eſt ſecundũ Hiero. In huius fine neumatizamus, hoc eſt, iubilamus, dum finem protrahimus, & ei velut caudã accinimus. Eſt enim differentia inter neuma neumæ, & pneuma pneumatis. Neuma fœminei generis eſt iubilus, ſicut in fine antiphonarum, pneuma verò neutrius generis eſt Spiritus ſanctus. Poſteà verſus dicitur, vnde ſimiliter conuerſio fit ad Allelu-Ia. Sequitur deinceps Sequẽtia, quam nos proſam appellamus. Fertur Notgerus Abbas apud ſanctũ Gallum natione Teutonus primò ſequentias cõpoſuiſſe, atq; eas poſtea in eccleſia cantari inſtitutum fuiſſe per Nicolaum ſummum Pontificem. Poſt hunc autẽ dicitur Hermãnus Contractus inuentor aſtrolabij feciſſe duas has: Rex omnipotens die hodierna: & Sancti ſpiritus adſit nobis gratia, &c.

Hic epiſcopus fuit Leodiẽſis. Circiter annum. 850.

De Euangelio CAP. XXXIX.

FInita ſequentia legitur Euangelium, quod triplicẽ habet inchoationẽ: Vel per initium ſancti Euãgelij, ſicut in principio quatuor euangeliorũ: Vel per, In illo tempore: Vel per aliam determinationem regiæ aut alterius alicuius magnæ poteſtatis, vt, Fuit in diebus Herodis, & Anno quintodecimo Imperij Tyberij Cæſaris. Dicitur autẽ Euãgelium ab ἐυ benè, & ἄγγελος nuncius,

quaſi

quaſi dicatur bonum & lætum nuncium. Proinde verò Euangelium aliquando eſſe dicitur ſecundùm hiſtoriã, quandoq; ſecundùm allegoriã, quandoque ſecundùm perſonam, quandoq; ſecũdùm partem, & quandoq; etiã ſecundùm totũ. Secundùm hiſtoriam, vt illud: Maria Magdalena & Maria Iacobi & Salome, &c. atque illud etiã quod cantatur in natali Dñi ad ſecundã miſſam de paſtoribus. Secundùm allegoriã, cuiuſmodi illud quod in aſſumptione B. Mariæ legi conſuetum eſt de Maria Magdalena & eius ſorore Martha, nimirũ: Intrauit Ieſus in quoddã caſtellum, &c. Quia cum per Mariam Magdalenã vita ſignificetur contemplatiua, per Martham verò quæ adminiſtrabat, vita actiua: hoc Euangelio docetur in B. Maria virgine vtriuſque vitæ fuiſſe conſummationẽ, contemplatiuæ ſcilicet, & actiuæ. Secundùm perſonam Euangeliũ cantatur, vt in feſto B. Thomæ Apoſtoli vbi dicitur, Thomas vnus de duodecim, &c. Secundùm partẽ, quemadmodum eſt in feſto S. Crucis. Tum enim illud recitatur Euãgelium, quod eſt de Nicodemo propter eius extremã particulam, quæ eiuſmodi eſt. Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filiũ hominis. In hoc autem verbo Chriſtus ſuam indicauit paſſionem, & ſui corporis in cruce exaltationem. Quocirca Euangeliũ hoc in quo hæc continetur particula, legitur in feſto ſanctæ Crucis. Secundùm totum denique, cuiuſmodi eſt exiguum illud, quod in circuncíſione Domini obſeruatur: Poſtquam conſummati ſunt dies octo. Animaduertendum ergo hîc eſt, quod diebus profeſtis vna duntaxat candela cerea præcedat diaconũ cùm ad legendum Euangelium accedit. Nec id quidem iniuria: Cùm per illud primus Chriſti ſignificetur aduentus, qui humilis fuit & occultus, vt quem præuenit vnus tantum præcurſor, videlicet Ioannes Baptiſta, qui fuit Verbi lucerna. Feſtis verò diebus candelæ duæ præcedũt cereæ: quod in ſecundo aduentu, qui ſolennis erit & manifeſtus, duo ſint præmittendi præcurſores, Helias ſcilicet & Enoch. Vel ideò etiam quoniam Dominus ante faciem ſuam binos coniunctim miſit diſcipulos ad prædicandum. Illud quoque diligenter notandum eſt, quo ſimulátque Euangelium inchoatur, vniuerſus populus tam clerici quàm laici, tam qui illud profert quàm qui audit, crucis ſignum imprimere debeat in fronte, in ore & in pectore. In fronte, quòd locus ſit pudoris & verecũdiæ: vnde impudicos homines effrontes dicimus, quaſi ſine fronte. Per hoc ergo quod fronti ſignum crucis imponimus, euidenter oſtendimus nos non erubeſcere, quòd credamus in crucifixum, & eum habemus Deum & Dominum, qui à Iudæis atque ethnicis nobis exprobratur, vnde me-

herclè Apoſtolus: Nos autem prædicamus Chriſtum crucifixū, Iudæis quidem ſcandalum, Gentibus verò ſtultitiā. In ore autem ideò, vt ſignificemus nos audacter crucem Domini prædicare. Denique in pectore ob eam cauſam, quo nos paratos eſſe pro Chriſti nomine pati ingenuè oſtendamus. Rurſum in hoc, quòd os, & pectus cruce ſignamus, apertè innuimus nos audacter ore fateri & corde credere Chriſtum crucifixum, cuius liber legitur Deum & Dominum noſtrum eſſe. Sacerdos itaque vel Diaconus Euangelium lecturus ſignat ſe in ore, fronte & pectore, quaſi dicat: nō erubeſco crucem Dñi, ſed eā ore prædico, & corde credo. Libro quoque crucem imprimit, tanquam ſi dixerit, hic eſt liber crucifixi. Poſſet autem hoc loco quæri, quemadmodum crucis ſignū fieri debeat à dextráne in ſiniſtrā, an verò à ſiniſtra in dextram? Ac nonnulli quidē ſunt qui crucē à ſiniſtra in dextrā fieri velint: atque ex huiuſmodi verſu ſumpſerūt authoritatē. Egreſſus eſt à patre, &c. A patre venit filius in mundū, & ideò crucem inchoamus à parte ſuperiori, per quā deſignatur pater. Sed quod à patre abſque vlla intercapedine in mundū venit, per quem ſiniſtrā partē intelligimus, ideò poſtquā à ſuperiori parte deſcendimus, ſtatim à ſiniſtra in dextram pergimus: nam & poſteà ad patrē aſcendit, quod deſignat dextera. Alij verò putāt, quod à dextra in ſiniſtrā fieri debeat, quia Chriſtus à dextera in ſiniſtram, id eſt, à patre veniēs, diabolū per crucem repulit, qui per ſiniſtrā ſignificatur. Dicto igitur Euangelij titulo, reſpondetur ab omnibus: Gloria tibi Domine. Propoſito namque Euangelio ad legendum, in quo agitur de gloria, partim Dei, partim noſtra quatenus videlicet Chriſtus diabolū vicit, ac nos redemit, & victor ad patris gloriā aſcendit: auditores Euangelij lætantes ad laudem ſui creatoris inquiunt atque exclamant, Gloria tibi Dñe, quaſi dicant: Gloria tua, quæ nobis in hoc Euangelio prædicatur in æuū nobis ſine fine permaneat, ſempérque creſcat & augeatur. Lecto iam Euangelio, quiſque dicere debet Amen. Vel vt alij volunt, recitato Euāgelio ſtatim dicamus oportet: Deo gratias, quemadmodū poſt quamlibet lectionem ſiue capitulū. Sed melius eſt vt dicatur: Amen, ac nos cruce contra diabolum muniamus, ne ipſe ſermones Dñi ex pectore noſtro rapiat. Neceſſarium etiā planè eſt: vt dum legitur Euangelium, velamina capitum deponantur. Euangelica enim prædicatio omnia legis velamina demouit, atque homines, qui prius Dñm in ænigmate quodāmodo & quaſi per tranſennam videbant, modò ipſam veritatē aperta legis cognitione videre & intelligere fecit. Viri itaque aperto capite Euangelium audire debent, vt quinque ſenſus ad audiendū magis

ſiant idonei. Inde eſt quod clerici non nutriant longos capillos, ſed altè tonſos, vt rectius ac perfectius poſſint audire. Verùm enimuerò proptereà coronã habent, vt demonſtretur inter eos & Dominum nullum eſſe medium. Non ergo longos habeant capillos clerici, ſi per longitudinem capillorum ſignificetur multitudo peccatorum. Mulieres verò debent audire Euãgelium tecto ac velato capite, etiamſi ſit virgo, propter pomum vetitum. Et ſi eueniat vt virgo capite ſit aperto, vt velamen non habeat, neceſſe eſt, vt mater aut quæuis alia mulier capiti eius pannum vel ſimile quippiam imponat. Itémque erecti ſtare debemus, donec Euangelium pronuncietur, aut capite inclinato, ſi modò non ſedeamus, niſi cogente neceſſitate. In lege quidem præcipiebatur, vt dum comederent agnum Paſchalem, baculũ in manibus tenerent: nos verò diacono legente Euangeliũ baculos deponimus, quod Chriſto prædicante legales obſeruãtiæ ſint depoſitæ.

Quid ſymbolum, quando canendum, & quot ſint numero. Cap. XI.

POſt Euangeliũ ſtatim debet ſubiungi ſymbolũ fidei, ſcilicet: Credo in vnum Deũ patrem, &c. ſi ſolennitas fuerit. Nec tamen in omni ſolennitate, ſed in eorũ tantummodo feſtis, quorũ in ſymbolo fit mentio, vt in feſto Trinitatis, in Natali, Circuncisione, Epiphenia, Paſchate, Aſcenſione, Pentecoſte, in feſto omnium Sanctorũ, transfigurationis Domini, B. Mariæ, & omnium Apoſtolorum, S. Crucis, & omnibus diebus Dominicis. In aliis autẽ ſolennitatibus dici non debet. Nec verò in ſolennitate Angelorum cantari ſolet, quia illi nõ credunt, imò iam ſciunt, cùm plenam & perfectam habeant ſcientiam. Nec prætereà cani conſuetum eſt in ſolennitate duorũ Euangeliſtarũ, qui non fuerunt Apoſtoli, ſcilicet Lucæ & Marci. Sunt qui dicunt ſymbolum dici debere in feſto B. Ioannis Baptiſtæ, quia tum fuit commemorata Chriſti natiuitas. Sed eadem ratione qualibet die fit mentio B. Mariæ, adeóque omni die canendum foret. Nonnulli etiam putant, quòd in eorũ feſtiuitatibus cantari debeat, qui illud cõpoſuerunt, atque eius rei gratia huc illud adferũt, quod in Euangelio Ioannis inuenitur, quod nimirum in dies fides Apoſtolorum creſcebat propter miracula quæ fiebant, quanquã alibi authoritas habebat fidẽ non habere meritum, cui humana ratio præbet experimentũ. Pronunciato ſymbolo ſub finem ipſius debet fieri ſignum crucis, quoniam verbum eſt Euangelicum, non ſecus atque ipſum Euangelium, niſi quod ſit verbum abbreuiatum. Vnde dictum eſt de eo: Verbum abbreuiatum faciet Dominus ſuper terram. Et hoc modo: Veniet verbũ abbreuiatũ ſuper filios Dei,

Similiter quoque in omnibus verbis Euangelicis ſignum crucis fieri oportet, quemadmodum ſub finem orationis Dominicæ, Gloria in excelſis, Benedictus, Magnificat, & Nunc dimittis, quæ omnia perinde atque Euangelium ſtando audiri debent. Notandum eſt quatuor eſſe ſymbola: primum, quod à cunctis communiter in quotidiana oratione dicitur, & quod Apoſtoli ſimul cõpoſuerunt. Secundum eſt, quod in prima recitatur: Quicunque vult ſaluus eſſe, quod ab Athanaſio Patriarcha Alexandrino cõtra Arrianos hæreticos compoſitum eſt, licèt plerique eum Anaſtaſium fuiſſe falſo arbitrentur. Tertium eſt, quod Conſtantinopolitana ſynodus edidit, videlicet quod in miſſa hactenus cani conſuetum eſt. Quartum eſt, quod ex Niceno Concilio prodiit. Scripſit verò B Hilarius Pictauienſis Epiſcopus librum de ſynodis, in quo & illud compoſuit, ac legi oportet in omni ſynodo, vel totum, vel ſaltem eius aliquã particulã. Ex quo ſanè liquidò apparet, quam illi errant, qui aliam ibi legunt lectionem.

De Offertorio. CAP. XLI.

Dicto ſymbolo cantatur offertoriũ ſiue offerenda: vt aliqui dicunt. Appellatur autẽ offertoriũ ab offerendo, quia tunc offerimus. Sed neceſſariò hîc cõſiderandum eſt: tria omnino eſſe quæ offerre debemus: primò, noſmetipſos, ac deinde ea, quæ ſacrificio ſunt neceſſaria, ſ. panem, vinũ & aquã, & ſi qua ſunt alia ſacrificio apta. Obiter tñ hîc dicere poſſumus panem hunc quaſi nominatũ eſſe à Græco vocabulo πᾶν, παντὸς, quod omne vel totum ſignificat. Quoniam cùm hîc, tum in futuro ſæculo panis iſte tota vita noſtra eſt. Vinum autẽ à vite ſimili ferè modo deducere licebit, cui Dñs in Euangelio ſe comparat, hoc pacto inquiens: Ego ſum vitis vera. Nec denique ignotum eſſe puto aquã ab æqualitate dictã eſſe, quia per hoc ſacramentum nos angelis æquales fore certò & credimus & ſperamus. Quanquã verò interdum aqua ſignificet populũ. Vnde: Aquæ multæ, populi multi. Quia nec ſanguis ſine ſalute populi, nec ſalus populi potuit eſſe ſine ſanguine. Tum verò aqua benedicitur, qñ admiſcetur vino: ſed haudquaquã vinum, qm̃ peculiarem ſuã expectat benedictionem. In quibuſdã Eccleſiis in magnis ſolennitatibus pretioſa offeruntur Eccleſiæ vtenſilia, & in altari ponuntur vel in locis cõpetentibus. Tertiò demum ſequuntur manuales laicorũ oblationes. Clerici enim non offerunt, niſi in exequiis mortuorum & in noua celebratione ſacerdotis. Nam inhumanũ videretur, ſi ij offerre tenerẽtur, qui ex oblationibus viuunt aliorũ. In offertorio nulla ratione permittitur ſacerdoti vt pixidem aut aliud huiuſmodi manu teneat, quo omnem auaritiæ effugiat ſuſpitionem.

Ioan. 5.

De

De Sacrificio. CAP. XLII.

SAcrificium dicitur quaſi quo ſacrũ efficitur, vbi cognoſcendũ eſt, quod olim ſacrificiũ ab Apoſtolis & viris Apoſtolicis in primitiua Eccleſia vaſis ligneis ac vulgaribus veſtibus celebrabatur. Tum enim erãt (vt dici ſolitum eſt) lignei calices & aurei ſacerdotes. Nunc verò eſt econtrà. Paulò tñ pòſt Seuerinus Papa inſtituit idẽ vitreis fieri vaſis. Sed quia erãt fragilia, Vrbanus Papa voluit, vt argenteis vel aureis ſacrificaretur, vel etiã ob paupertatem ſtanneis, quæ tñ nõ facilè æruginãtur. Hoſtia ſecundũ Hebræos ab oſtio nuncupata eſt, quia ad oſtiũ tabernaculi offerebatur. Secundùm Ethnicos verò ab hoſte deriuata eſt. Nam hoſtibus à domitis (vt ille ait) hoſtia nomẽ habet. Dicta eſt etiam victima à vincẽdo, & immolatio, ꝙ iſthìc Chriſtus ſacramẽtaliter immoletur, ꝗ in veritate ſemel ꝓ peccatis noſtris in cruce eſt immolatus. Appellata aũt eſt immolatio à mola, qua in ſacrificiis cõteri ſolebat genus quoddã frumẽti, quod far vel ador dr̃. Vnde: Et adorea liba ꝑ herbas. Ponebatur eñ inter cornua altaris vel animalis cultro iſthìc facto foramine. Mola verò in altari dicitur pars media ſub qua reliquiæ ſigillãtur, & cui ĩ dedicatione Eccleſiæ crux imprimitur, atque vbi corpus Chriſti cõſecratur.

De ſecunda parte Miſſæ. CAP. XLIII.

IAm verò ſecunda pars Miſſæ quæ propriè miſſa appellata eſt, proximè ſequitur, nimirũ quam orationis eſſe diximus. Nam prima pars, de qua hactenus dictum eſt, vocatur obſecrationis: Hæc ergo pars miſſæ: vt miſſam appellemus totũ officiũ ab introitu vſque ad ite miſſa eſt, ſi ſtrictim accipiatur, proprio nomine Miſſa appellata eſt. Habet autem ea quatuor diſtinctiones. Prima dicitur ſecreta, altera præfatio, tertia canõ, quarta oratio dñica cùm ſua præfatione. Atque hæc quidẽ pars extenditur vſque ad dñicæ orationis finẽ. Sed libera nos à malo, Amen, quod tacitè à ſacerdote proferri debet. Hìc itaque cõſiderandũ eſt tot debere dici collectas, eodẽmque ordine, ac de eiſdem in ſecreta poſt cõmunionem, quot præceſſerunt in obſecratione ante epiſtolam in exordio miſſæ, nec plures, nec etiã pauciores, hoc ſemper obſeruato, ne vltra ſeptenariũ numerum progrediatur. Summoperè item cauendùm eſt, quod ſi fortè collecta pro defunctis intermiſceatur, ne finalis, ſed penultima, vel antepenultima dicatur. Quoniã finis ad ſuum debet retorqueri principiũ. Ad poſtremum generaliter cognoſcendũ eſt, quod in miſſa pro defunctis nulla debeat pro viuis oratio intermiſceri, hac tamen communi excepta: Deus qui viuorum dominaris ſimul & mortuorum.

De ſecreta. CAP. XLIIII.

SEcreta dicitur,quia ſecretè pronuntiatur,cùm tamen olim alta voce diceretur, ita vt ab omnibus facilè laïcis teneretur. Cōtigit ergo vt quodā tēpore paſtores panē ſuper lapidem quēdam ponerent,qui,dum huius ſecretæ verba proferrent, in carnē cōuerſus eſt,& forſitan tranſſubſtātiatus, vt ſic loquar, in corpus Chriſti. In quos diuinitus facta eſt acerrima vindicta. Nam ad vnum omnes percuſſi ſunt diuino iudicio cœlitus miſſo. Ex quo quidē facto ſtatutū fuit: vt poſthac tacitè ac ſubmiſſe diceretur: Aut ideò ſanè oculte & quaſi ſub ſilentio dicitur,ne ſcilicet vileſcat, ſicut ob eandem cauſam ſacræ literæ dicuntur eſſe obſcuræ. Aut tandē ne à laïcis cognoſcatur, ita vt hinc triplex ſilentij ſit ratio.Cùm autē ait ſacerdos,Orate fratres,ſtatim incipit orare:& nos ſimiliter hoc audientes ſecretò orare debemus, ac duos Pſal. canere nempè:Exaudiat te Dominus, & ſequentem. Sed quando interim dicit: Orate fratres, perinde eſt ac ſi diceret:Dñus vobiſcum tacitè, cùm ſeſe vertat ad populum. Quare meminerimus ſacerdotē, ſe quinquies ad pópulū conuertere,dicendo Dominus vobiſcū,propter quinq; apparitiones,quæ fuere ipſo die Paſchatis.Et quia vna apparitio fuit non manifeſta, quando apparuit B. Mariæ Magdalenæ:vt plerique ſentiūt,ideò occultè & quaſi ſub ſilētio ait,Dominus vobiſcum,tunc cùm apertè ſatis dicit:Orate fratres.Per omnia ſecula ſeculorum,id eſt,per ſecula ſibi mutuo ſuccedentia. Vel dicuntur ſecula per antonomaſiam,ſicut Cātica Canticorum. Quæſitum eſt, cur ſecretò dicantur orationes,quæ ſequuntur poſt oblationes. Sed nos ideò hoc fieri reſpōdemus,ꝙ
1.Ioa. 11. Iudæi poſt ſuſcitationem Lazari,ſtatim Ieſum voluerunt occidere, qui ſeſe occultauit in ciuitate Ephrem in ſolitudine,& à prædicatione ac miraculorū operatione penitus quieuit & tacuit in ſabbatum vſque, quod eſt ante Dominicā in Ramis palmarum, quo venit in domum Simonis leproſi,& apertè prædicauit. Atq; hoc quidem expreſſè indicat ſacerdotis illa vocis exultatio, qua inquit:Per omnia ſecula ſeculorum.Cui ſubditur,Amen.propterea, vt quæ à ſacerdote dicta ſint, liquido confirmemus, quia per Chriſtū ſeculum creatū eſt. Amen nanque nomen Dei eſt.Vnde
Apoc. 3. in Apocalypſi, Ego ſum Amen, teſtis fidelis.Subiungitur porrò Dominus vobiſcū,ac deinde, Surſum corda, quæ ſcilicet ſurſum habere debemus ad Dominum in cœleſtibus, non in terrenis, vt nō quæramus benedictionem Eſau, quæ vt caduca ac debilis eſt ita in terrenis planè ſita eſt.Idem prorſus nobis manifeſtè ſignificant Epiſcopi ſandalia, quæ cū ſuperiùs ſint aperta,iis admonemur:vt ſemper corda habeamus erecta ad Dominū, cumque inferius ſint ſolida,volunt vt habeamus in terrenis mentem omni-

no obtuſam, quaſi nō debeamus quærere benedictionem quæ in terrenis eſt, ſed benedictionem Iacob, quæ eſt in cœlis. Poſteà ſequitur: Gratias agamus Domino Deo noſtro. Quia pro omnibus beneficiis, quæ ille in nos benignè contulit, gratias ei meritò rependere debemus. Inuenitur autem ibi quædam figura ad ſimilitudinem noſtrorum Delta, D ſcilicet, vndique clauſum, quod in parte præcedenti V noſtrum complectitur, quod in ſummitate apertum eſt, in quorum parte media tractulus per tranſuerſum ducitur, vtrãque in modum crucis partem copulans. Quod quidem non ſine cauſa factum eſt. Per delta enim circulariter clauſum, diuina figuratur natura, quæ nec principium nec finem habuit. Per V exprimitur humana Chriſti natura, quæ principiū in Virgine habuit, ſed fine carebit. At verò tractulus in medio vtrãque partē coniūgens, crux eſt, per quã humana ſociantur diuinis.

Fortaſſis huiuſmodi figura depicta fuit in libris veterum.

De Præfatione. CAP. XLV.

PRæfatio dicitur, quaſi prælocutio, quæ eſt ad miniſterium præparatio. Notantur enim iſtic nouem ordines Angelorum, quos ibi præſentes eſſe certò credimus. Maieſtas quoque de qua hîc fit mentio, appellata eſt quaſi maior ſtans, vel maior poteſtas. Sciendum verò eſt in Miſſa decem eſſe in vniuerſum præfationes, primam de Trinitate, alterã de Natali, tertiam de Epiphania, quartam de Quadrageſima ſiue ieiunio, quintam de Cruce Domini, ſextam de Reſurrectione, ſeptimam de Aſcenſione, octauam de Aduentu Spiritus ſancti, nonam de Apoſtolis, decimam & vltimam de B. Maria virgine. Poſt canitur ter, Sanctus, Sanctus, Sanctus, quòd ſumptum eſt ex veteri teſtamento. Ait enim Iſaias ſe vidiſſe Dominum ſuper ſolium excelſum, & Seraphim clamantia: Sanctus, Sanctus, Sanctus. Sed quod ſequitur: Benedictus qui venit in nomine Domini, Oſanna in excelſis, acceptum eſt ex Euangelio, ita vt, cùm illud cantatur, ſignum crucis fieri debeat. Poſtremò hîc cantica Angelorum canimus, quia per hoc ſacrificium terrena iungi cœleſtibus non dubitamus, & deò cum eis in excelſis ſaluari clamamus.

Vndecima eſſe poteſt cōmunis illa de ſancta Trinitate.

De Canone. CAP. XLVI.

DEinceps verò ſequitur Canon, ita enim Græcis dicitur, nobis autē regula, ꝙ per eam regulariter ſacramenti huius fit cōfectio. Nuncupatur etiã actio, quia tunc cum Deo noſtra agitur cauſa. Quamobrē, & in feſtis ſtantes oramus; in profeſtis verò vel ieiuniis proſtrati. Sub ſilentio tribus de cauſis dicitur. Primò, quoniã Deus non oris, ſed cordis clamorē intendit: vnde & Moſi dixit: Quid clamas ad me? cùm tamen ipſe taceret. Nihilominus tamen proferimus verba, ne quæ petimus, aut quæ petere

debemus, penitus ignorare æſtimemur. Secundò ob id ſubmiſſè Canõ dici oportet, ne, ſi alta voce eſſet proferẽdus, longo clamore deficiamus. Vel tertiò ob hanc rationem, ne tanti myſterij per vſum quotidianũ, verba vileſcant; & in locis incõpetentibus paſſim indiſcretè pronũtiẽtur, atque ita tãdẽ extinguãtur ac pereãt, quemadmodũ paulò antè de paſtoribus narratũ eſt. Prohibitum enim eſt per decretum, & ſub anathemate datum, vt nullus niſi ſacris veſtibus ex libro in altari conſecrato, hæc verba proferat. Dicit ergo ſacerdos: Te igitur clementiſſime pater, &c. Alloquitur Dñum, tanquã præſentẽ. Incipit autem à litera Thau, T, quæ in modum crucis effecta eſt. Quoniã per Chriſti paſſionem hæc omnia in cruce ſunt cõpleta habéntque ſuã efficaciã. Vnde profectò eſt, quod iſthic crucifixi imago adpingi debeat. Sequuntur poſteà multa, vt ſunt nomina Apoſtolorum, Martyrum, Pontificum, Virginum, qui omnes pro Chriſto noſtro ſe ſacrificio expoſuerunt. Atque itèm alia quædam ſequuntur, quæ nobis explicare non licet, niſi fortè ſolis ſacerdotibus, & ideò de illis tacebimus. Vnum hoc tamen addemus, nulli hîc conceſſum eſſe aliquid vel detrahere vel addere, niſi quandoque nomen illorum, pro quibus ſpecialiter aut nominatim offertur ſacrificium.

De oratione Dominica. CAP. XLVII.

NVnc dicendum eſt de oratione Dominica, in qua continẽtur ſeptem petitiones. Quod autem præmittitur, eſt quaſi beneuolentiæ captatio. Tres priores ad futuram vitam pertinẽt: Quatuor poſteriores quæ ſequuntur, ad præſeptem. Media autem, vt nonnulli volunt, à cõmuni ſumi poteſt, ita vt ad vtrãque referatur, quam videlicet dicimus. Panem noſtrum, quotidianũ, quem ἐπιούσιον Græci, ſegola Hebræi, nos appellamus aut ſupereſſentialem, aut egregium, aut etiam familiarem. Sed animaduertere oportet, quum ſacerdos ait, Oremus, præceptis, &c. nos debere proſtratos orare vſque ad finem orationis Dominicæ, ſi dies fuerint profeſti. Si verò feſtum ſit, aut dies Paſchalis, certè non proſtrati, ſed ſtantes orare debemus, ac reſpondere: Sed libera nos à malo, Amen. Quòd autem Dominicam hanc orationem non tacitè aut ſub ſilentio dicat ſacerdos, ratio eſt, quoniam ex Euangelio petitum eſt.

De Pace CAP. XLVIII.

POſteà inquit ſacerdos: Pax domini ſit ſemper vobiſcũ, quod ſpectat ad tertiã partẽ Miſſæ. Notãdũ tamen eſt, quod tacitè hîc ſacerdotẽ quãdã orationẽ dicere oporteat, quæ in Ambroſiana Eccleſia apertè pronuntiatur. Accepto itaque pacis oſculo ab ipſa euchariſtia, vt quibuſdã placet, vel vt cenſent alij, ab ipſo ſe-

pulchro

pulchro & altari, impartit illud diacono aut ſubdiacono, vt per eos deſcendat ad alios. Sed cauendũ eſt, ne ab ipſis viris tradatur mulieribus, ne forſitã laſciuiæ quippiã in animũ aut carnalitatis cláculũ ſubrepat. Agnus Dei ter canitur. Hic eſt ille verus Agnus declaratus & adũbratus in Paſchali, de quo ſic habetur in Euangelio: Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Ter autem ideò canitur, vt eius corpus triforme intelligatur: illud videlicet quod in cœlo eſt glorificatũ: myſticum, quod etiamnũ in terra ambulat: & quod in ſepulchris vſque ad extremũ iudicij examen quieſcit. Bis dicitur cum miſerere nobis, tertiò cũ dona nobis pacem. In cœna verò Domini ter debet dici, cum miſerere nobis. Sed horum neutrũ adiungitur in Miſſa pro defunctis, verũ ter cũ Dona eis requiẽ. Vbique obſeruãdũ eſt, vt non cõtinuò, ſed interpolatè ac ſeiunctim cũ oratione interpoſita dicatur, ἁγνὸς verò Græcè dicitur purus & pius, quia ſola pietate, vt pura hoſtia nos redemit. Vel ab agnoſcendo, q; ſicut agnus ſolo balatu matrẽ cognoſcit, ita Chriſtus in paſſione matrẽ ſuã cognouerit, ac virginẽ virgini cõmẽdauerit. Atq; hinc quoq; eſſe poteſt, quod ter canatur Agnus Dei. Quoniã Chriſtus pendens in cruce patrẽ ſuũ cognouit, ei vſq; ad mortẽ obediendo, & eadem cruce ſuffixus agnouit matrem ſuã, eámque virgini cõmendauit, ac tandem etiam ibidẽ humanũ genus redimendo agnouit. Quod autem hîc bis repetitur, Miſerere nobis, & tertiò variatur per Dona nobis pacem, totum illud ex veteri teſtamento deprõptũ eſt, vbi cùm clamarent ad Dominum, dicere ſoliti erant: Parce Dñe, parce populo tuo, ac ſubiungere tertiò: Ne dederis hæreditatẽ tuam in opprobriũ. Quũ igitur dicimus, Agnus Dei qui tollis peccata, expreſsè Ioãnem Baptiſtam imitamur, qui ait, Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Illud certè ignorari non debet, olim in primitiua Eccleſia ſingulis diebus, qui canoni Miſſæ intererãt ſolitos fuiſſe cõmunicare. Sed poſteà creſcente multitudine fidelium, fuit inſtitutum vt tantùm Dominicis diebus communicaretur. Quod etiam paulò pòſt, cùm obſeruari non potuit, abiit in deſuetudinem, ac tertia ſubſecuta eſt inſtitutio, vt ſaltem ter quoque anno, in Natali, Paſchate & Pentecoſte omnes Chriſtiani euchariſtiam ſumerent. Inuento tamẽ triplici remedio, vt ſingulis nimirum diebus oſculum pacis daretur, ac Dominicis diebus eulogia, id eſt, panis benedictus & conſecratus, quod in Quadrageſima & temporibus abſtinẽtiæ deputatis ſaluo ieiunio obſeruari nõ potuit. Quare tunc huiuſmodi fuit promulgata inſtitutio, vt collecta diceretur ſuper populum ſub finem Miſſæ, dicendo: Inclinate capita veſtra Deo, cùm videlicet minor aliquis ſacerdos cele-

brat. Sed ſi Epiſcopus, inquit Humiliate vos ad benedictionem.

De vltima parte Miſſæ. CAP. XLIX.

VLtima pars Miſſæ modò ſequitur, quæ dicitur gratiarum actio, atque incipit à cõmunione. Vocatur autem cõmunio, quaſi participatio, quã ideò canimus, vt per eam cum ſanctis diuinæ gratiæ participes efficiamur. Appellatur etiam completio, quoniam per illam miſſa, vt ſic dicam, compleretur Tribus verò modis finitur miſſa, primò per Ite miſſa eſt, in ſolennitatibus, quod eſt quaſi abeundi licentia, ac ſumptum eſt ab Exodo. Non quidem ſecũdùm verba, ſex iuxta mentem & rei intelligentiam, quando Iſraëliticus populus ex Ægypto permiſſu Pharaonis egreſſus eſt. Vel etiã quando è Babylonica captiuitate permittẽre Cyro, ad propria regreſſus eſt, Deo referens gratias. Sic & nos accepta benedictione vltima, ad cœleſtem patriam remeare debemus, vbi in gratiarum actione ſemper feliciter viuemus. Dicitur autem, Ite miſſa eſt, quoties cantatur, Te Deum laudamus, Gloria in excelſis, & Allelu-Ia. Pronũtiato Ite miſſa eſt, oportet nos reſpondere: Deo gratias, quæ vox eſt gratulantis. Secundò verò diebus profeſtis, dicitur Benedicamus Domino, ac petitum eſt ab Apoſtolo. Tertiò, denique in Miſſa pro defunctis: Requieſcant in pace, quod ex ſola cõſuetudine generali natum eſt. Cùm ergo dicitur. Ite miſſa eſt, debet ſacerdos vultum dirigere ad populum: quando autem Benedicamus Domino, vel Requieſcant in pace, verſus Orientem. Neceſſe tamen eſt, vt hæc tria à ſacerdote vel diacono tantùm proferantur. Sed in prima Miſſa natalis Domini, non debet dici: Ite miſſa eſt, ne videatur populus licentiam habere redeundi.

Quibus horis celebretur Miſſa. CAP. L.

TRibus horis tantũmodò regulariter Miſſa poterit celebrari: tertia nimirũ, ſexta & nona. Et quidẽ tertia ideò ꝙ tum linguis Iudæorum ſit crucifixus, dum inſtãter clamarẽt: Crucifige, crucifige eũ, pertuleritque ludibria, maledicta, conuicia, alapas, flagra, inſultantium ſputus, & coronã ſpineam. Sexta verò ob eã cauſam, quod tũ in crucẽ actus ſit, ac tolerare debuerit clauos rigidiſſimos & pocula felle tincta, vt ſic tandẽ pro nobis imolaretur. Nona demum, quia tunc animũ exhalauit ac ſpiritũ patri cõmendauit. Poterit tamẽ fieri, vt ante primã in dominicæ reſurrectionis memoriã Miſſa celebretur, quod vicarij faciunt, & poſt primam ante tertiam in eius rei commendationem quòd Chriſtus inter primam & tertiã traditus fuerit Pontio Pilato Iudæis vociferantibus: crucifige eum, ipſo tacente. Cantatur ergo Miſſa diebus feſtis hora tertia, profeſtis ſexta, & nona in quadrageſima

ac

ac aliis diebus ieiuniorum. Nec tamen omnium, quia in ſabbatis ieiuniorum quatuor temporum valdè ſerò celebrari poteſt & debet propter ſacros ordines; quòd etiam ad ſequentem ſpectat dominicam. In ſabbato Paſchæ & Pentecoſtes ſerò canitur propter cereæ candelæ, quam cæreum nominamus, conſecrationem, quod ex eo facilè perpēdi aut colligi poteſt, vbi dicitur: Hęc nox eſt, atque ex iſta oratione, Deus qui hanc ſacratiſſimā noctē, &c. Ipſo verò die natalis Domini prima Miſſa cātatur nocte. Poteſt tamen licitè cantari ſummo mane. Sed tamen prima & tertia prius abſolutis. Sic itaque ab illis horis excipitur dies qui Domini natiuitati ſacer eſt, cùm noctu prima canatur. Nec id quidem ſine cauſa: vt poſteà dicemus. Atque etiam ſabbatum Paſchæ & Pentecoſtes, quoniam tum temporis expreſſe dicimus: Hæc nox eſt. &, Deus qui hanc ſacratiſſimam noctem. Excipiuntur denique dies ieiuniorum propter ſacros ordines.

Quæ Miſſæ quibus diebus debeant celebrari.

CAPVT LI.

NVnc dicendum eſt quę Miſſæ quibus diebus debeant celebrari. Fuit enim quoddam tempus, quo dominicū officium necdum erat ordinatū, ac variæ paſſim hæreſes pullulabant. Quo quidem factum eſt, vt prima feria, ne diuinum officiū periret, de trinitate, ſecūda de charitate, tertia de ſapiētia, quarta de Spiritu ſancto, quinta de Angelis, ſexta de cruce, ſeptima de B. Maria virgine cantaretur. Sed poſteà ſancitum eſt vt ceſſante cauſa & illud ceſſaret, quod vrgente neceſſitate factū fuerat. Quapropter ſanè dominico officio ordinato ſtatutum eſt, vt prima feria ſuum peculiare haberet officiū de Trinitate, & ſecūda de Angelis, quod tū creati in bonis gratuitis fuerint, ac lux diuiſa à tenebris, hoc eſt, boni Angeli à malis. Nam eo tēpore mali cecidere, & boni fuerunt confirmati. Sed prima feria fuerunt angeli creati & in bonis naturalibus cōſtituti. Cantatur autē alia de cauſa pro defunctis, vt nimirum iis adhibeamus ſuffragium Angelorum: eodem quoque die miſſa pro defunctis celebratur, quoniam vt pleriq; aiunt, feria prima refrigeriū habent ij, qui ſunt in purgatorio, ſtatimq; altero die pòſt ad pœnas ſolitas & ad laborem redeūt, ita vt eo die, quo eorū laboribus aliquo modo ſubueniatur, Miſſa pro illis cantetur. Tertia autē feria oportet repeti introitū Miſſæ diei dominici. Præterea inſtitutum quoque fuit, vt quarta feria ieiunaretur, ideóque dominici diei Miſſa tū caneretur. Sed & quinta feria ſimiliter dicere cōuenit officiū diei dominicæ, videlicet, introitū, Epiſtolā atque Euāgeliū, quod dies Iouis maximè cognata ſit diei dominicæ. Eiuſmodi enim die fieri ſolebat

pro

proceſſio in memoriam Aſcenſionis Domini,quę poſteà in diem dominicam,vt ſuprà dictum eſt,fuit trãſlata. Porrò autem ſexta feria agitur de Cruce, & ſeptima de B. Maria virgine,quod nõ temerè ita conſtitutũ accepimus:Miraculoſum eñ habet initiũ. Nam quum olim Cõſtantinopoli in quadã eccleſia imago beatæ Virginis habebatur antè quàm velum quoddam dependebat, quo tota ea cooperiebatur,contingit vt ſexta ſemper feria velũ hoc à veſperis ab imagine, nullo mouente decideret, & diuino miraculo quaſi deferretur in cœlum,ita vt iam plenè ac perfectè ab omnibus conſpici poſſet,ac deinde rurſus in ſabbato veſperis abſolutis ad eandem imaginem deſcenderet, ibique permaneret vſq; in proximum diem Veneris.Hoc ergo miraculo ſæpiùs viſo ſancitum eſt,vt ſemper illo die de B.Maria in eccleſia caneretur. Poteſt tamen & aliam habere rationẽ,cur ſabbato die officiũ cãtetur de B. Maria. Nam cùm ipſa nobis ſit porta regni cœlorũ, quod per diem dominicam cõmodiſſimè figuratur,certè ideò de illa ſolennizamus eo die,qui dominicam proximè pręcedit.Hactenus igitur officium miſſę explicuiſſe ſatis ſit,ſi intellexerimus neminem debere vno eodémq; die duas celebrare miſſas cũ vno ſacrificio, vel cum duobus,ſed vnã cum ſacrificio, & aliã ſiccã. Quare,huic rei finẽ imponemus, ſi duas adhuc quæſtiones paucis enodauerim,quarũ vna eſt, an ſacerdos ante veſperas comedat, nec poſteà poſſit dormire, die poſtero debeat aut poſſit miſſam celebrare? Nam ipſum non debere apertè reſpondemus.Sic altera eſt, poſſit ne celebrare ſecundã miſſam in eo caſu, quo in præcedenti,dum manus ablueret, aliquantulũ aquæ deguſtauit? Certè enim & illud vetitũ eſſe ſciendum eſt. Nunc ergo ad alia.

De conſe. diſt. 1. ca. tribus.

De Veſperis CAP. LII.

IN veſperis à nobis cantãtur quinque pſalmi,qui ſumus imperfecti,propter quinq;ſenſus,vt videlicet quod per quinq; ſenſus corporeos commiſſum eſt,per quinq;pſalmorum cantionem penitus dimittatur. Hinc notandũ eſt, nos eadem ratione quinque digitis pectus tundere, quam quinq; canimus pſalmos,Monachi verò,in quo ſe perfectiores eſſe oſtendũtur,tantũ quatuor dicũt. Quicquid enim quadratũ eſt,in quãcunq; partem vertatur manet ſemper idẽ, firmũ ac ſolidũ. Ad eundẽ ſanè modũ perfectus, quocunq; loco aut quocunq; tempore ſemper idem atq; immobilis permanet.Finitis pſalmis parua ſequitur lectio ſine Iube domne, & ſine Tu autẽ Domine, hoc eſt,capitulũ, ac deinde reſponſorium vel eius loco verſus,cũ hymnis & antiphona, ac deinceps Magnificat. Plerunq; tamen hymnus B.Mariæ, videlicet, Magnificat, loco hymni ponitur, vt prætcrea nullus alius canatur.

tur. Sequitur tandem collecta,quam orationem diximus.Volumus autem , vt huc vſq; à nobis factum eſt,conſuetis & eccleſiaſticis,vt qui officia tradamus eccleſiaſtica, deinceps vti vocabulis. Sciendũ ergo eſt, quod de eodẽ die, eodémq; feſto parua debeat cantari lectio.Verbi gratia.Si de præcedenti dominica vnũ, & reliquum:ſi de ſequenti vnũ,& reliquum. Animaduertendum prætcrea eſt, quòd, quando fuerit ſolennitas nouem lectionum, illius veſperæ totæ debent celebrari,vt in feſto B.Stephani & B. Ioannis Euãgeliſtæ. Poſt veſperas neceſſariò dicitur collecta de ſancto, cuius eſt feſtum ſequens,vel antiphona cum Magnificat. Vnum tamen excipitur, feſtum videlicet S.Syluеſtri,quod etiãſi nouem habeat lectiones eius tamen veſperæ ſunt feſti ſequẽtis.

Quot Pſalmi canantur in completorio.

CAP. LIII.

QVatuor pſalmi cantantur in completorio ad ſignificandam perfectionem.Cùm enim quodammodo oſtẽdimus peccata , quæ per quinque ſenſus corporis pernicioſiſſimos ſatellites admiſerimus iam eſſe quinq; pſalmis præcedẽtibus remiſſa. Alia ratio eſt,quòd diabolus ſemper noſtro inſidietur calcaneo,ita vt poſteà nec loqui cũ aliis debeamus, nec aliud dicere niſi orationes.Quod monachi diligenter obſeruant,qui poſtea non bibunt. Putat enim diabolus ſe viciſſe ſi tunc vicerit. Quare vt breuiter quę hic reſtare videntur,percurramus.poſt pſalmos ſequitur capitulum & verſus, & deinde hymnus,eóque finito, antiphona ac nũc dimittis.Poſtea verò dominica legitur oratio ac fidei noſtræ ſymbolum,quibus poſteà quàm nos collectã annexuimus,ſtatim ſubiungi oportet Benedicamus. Atq; hoc quidẽ in veſperis, vt à puero canatur omninò conſentaneum eſt,vt per hoc demonſtretur nos eſſe pueros,nimirum ad laudes Deo referendas.

Quomodo finiendæ ſint orationes. CAP. LIIII.

VT autem euidens habeatur & plena cognitio quẽadmodũ orationes, quas collectas vocamus, ſint terminandæ, prius noſſe oportet,quod in eis ſermo interdũ ad patrẽ dirigitur,interdum ad filium, interdum ad Spiritum ſanctũ,& interdum etiam ad totã Trinitatem.Quando ad patrem, rurſus conſiderandũ eſt, num ita ad eum ſermo ſit inſtitutus,vt fiat mentio ad patrem de filio,vel Spiritu ſancto,an verò non.Et quidẽ ſi in oratione, quæ dirigitur ad patrem,fiat mentio filij multũ intereſt ſcire, illáne fiant ante partem finalem,an ipſo fine. Quæ ideò diximus, quod ſecundùm has diuerſitates, diuerſimodè orationis finis exiſtat. Si ergo dirigatur ſermò omninò ad Patrem abſq; mentione filij & Spiritus ſancti finietur hoc modo : Per dominũ noſtrũ Ieſum

Chriſtum

Chriſtum filium tuũ, qui viuit & regnat in vnitate ſpiritus ſancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum. Amen. Si de ſpiritu ſancto mentio ibi fiat, dices: in vnitate eiuſdem ſpiritus ſancti Deus, cæteris remanẽtibus. Si verò fiat mentio filij, ante finalem partem, dicetur: per eundem dominum, &c. vt ſuprà. Si contrà in ipſo fine dicemus tantum: Qui tecum viuit & regnat, &c. Quemadmodum videri poteſt in hac collecta B. Stephani: Omnipotens ſempiterne Deus, qui primitias martyrũ in beati Leuitæ & Stephani ſanguine dedicaſti, tribue quæſumus, vt ipſe pro nobis perpetuus interceſſor exiſtat, qui pro ſuis etiã perſecutoribus exorauit dominum noſtrũ Ieſum Chriſtũ, qui tecum viuit & regnat in vnitate ſpiritus ſancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorũ. Amen. Si ad filium oratio inſtruatur, vt in hac, Excita Domine potẽtiã tuã & veni: ac in aliis de aduentu Domini, finietur hoc pacto: Qui viuis & regnas cũ Deo patre, &c. Si autẽ ad ſpiritũ ſanctum, dicemus ſic: Qui cum patre & filio viuis & regnas vnus Deus, &c. & ad Trinitatem ita: Qui in trinitate perfecta viuis & regnas, &c. At verò in exorciſmis, & quæ fiunt ad pueros efficiẽdos catechumenos, ac fontes cõſecrandos, quandoq; fit aqua benedicta, & in id genus multis aliis, dicetur ſanè hoc modo: Per eum qui vẽturus eſt iudicare viuos & mortuos, & ſæculũ per ignẽ. Hoc autem ideò fit, quia nulla vox ita terret diabolũ, atque hæc qui vẽturus eſt, &c. vſq; adeò vt ſtatim fugere cogatur, ſimulátq; vocem hãc audierit. Maximè enim præter cætera iudicium ignis extimeſcit, quod certus ſit ſe poſt diẽ Iudicij æterno igne punitũ iri. Quare ob eandem cauſam voluit D. Gilbertus, vt ſimili modo finirẽtur orationes in officio mortuorũ. Verũ ei cõtradicit vulgare noſtrũ Collectarium, affirmans dici oportere: Per dominũ noſtrum, &c.

De diuerſitatibus officiorum. CAP. LV.

IAm ergo dictũ eſt hactenus de eccleſiaſticis officiis generaliter, ita reliquũ modò ſit, eorundem explicationem latius per totius anni circulũ aggredi. Nam pro temporũ varietate ipſa variãtur officia. Sed operæprecium me facturũ exiſtimo, ſi priuſquã ad ipſam expoſitionẽ veniã, diſtinctio quatuor tẽporum præmittatur. Vt ergo ſolaris noſter annus quatuor temporũ potiſſimum ſucceſſione dilabitur, ſcilicet Hyemis, in qua ſemina iaciuntur: Veris, in quo ſemina prodeunt: Æſtatis, in qua ad meſſem albeſcunt, & falce ſucciduntur: Autumni, in quo per ventilationem grana à ſe mutuo ſeparantur, & in horrea reponuntur, paleæ autem cõburuntur. Ita quoq; magnus vitæ præſentis annus durans ab initio vſq; ad finem ſæculi, quatuor temporũ varietate menſuratur. Fuit enim tempus quoddã deuiationis in humano genere,

ab

ab Adamo videlicet vſque ad Moſen,quo declinauerũt homines à cultu diuino ad Idololatriã. Tũc enim homo reliquit dominũ ſuum creatorem,ac lapidibus & manuũ ſuarũ operibus dixit: Tu es Deus meus.Hoc tempus haud malè conuenit nocti & hyemi. Quia ſicut nox aut hyems,nihil lucis habet,niſi contingenter & ex accidenti, vt ex igne vel candela. Sic tempus iſtud planè erat cæcitatis & ignorantiæ.Alterũ itẽ tẽpus fuit reuocationis, nimirum à Moſe vſq;ad natiuitatẽ Chriſti,quo edocti fuêre homines per leges & Prophetas de aduentu Chriſti,de euitatione peccati, & vnius Dei dilectione. Tum dixit Deus Iſraël : Audi Iſraël, Deus tuus,Deus vnus eſt,illũ ſolum adorabis, & illi ſoli ſeruies: Tertiũ verò tẽpus fuit regreſſionis,ſiue recõciliationis,vel iuſtificationis, quod fuit à natiuitate domini vſq; ad aſcenſionẽ eiuſdem:per quem facta eſt gratia hominibus,& prædicatio Euãgelij, Quartũ deniq; tempus eſt peregrinationis, ꝙ ab aſcenſione domini fuit:& duraturũ eſt vſq; ad finẽ Iudicij,vbi erit conſummatio ſæculi.Hæc eadẽ tempora ſolẽt aliis nominibus appellari.Tempus em̃ deuiationis dictũ eſt tẽpus culpæ & pœnæ. Nam propter deuiationẽ homo ſubiectus eſt culpæ & propter culpã pœnæ:Tẽpus reuocationis nuncupatũ eſt tẽpus doctrinæ & prophetiæ. Et quidẽ doctrinæ ꝓpter decalogũ, per quẽ Deus humanum genus docuit, inquiens,Audi Iſraël, Deus tuus, Deus vnus eſt.Prophetię verò,quoniam tum huiuſmodi ſalutare accepimus vaticinium:Ecce virgo cõcipiet.Tẽpus proinde reconciliationis appellatur gaudij & lætitiæ,ac denique peregrinationis, tempus luctus & pugnæ. Vnde profectò neceſſarium eſt,vt pugnemus aduerſus carnem noſtram,mundũ atq; aëris poteſtates. Maximè verò contra carnẽ,vtpotè quod multa cũ nobis ſit familiaritas, ac nulla ſit peſtis ſæuior quã hoſtẽ habere domeſticũ. Præterea tempora hęc poſſunt cõſiderari ſecũdùm principales partes diei, vt ſunt nox,quæ ad tempus ſpectat deuiationis, mane ad tempus reuocationis,meridies ad tẽpus recõciliationis, vel regreſſionis, veſperum ad tempus peregrinationis. Atque horũ quodque propriũ modo perpẽdę epitheton, vt Nox eſt obſcura, & qui à veri Dei cultu aberrabãt,erant cæci. Elegãter ſanè quadripartita hæc temporum diuiſio in homine notari poteſt. Antè ſiquidẽ baptiſmum naſcitur homo & fit filius iræ : in baptiſmo renaſcitur,ac filius gratiæ:dehinc benè operatur,& iuſtitiæ efficitur proles,cũ feruore quodã charitatis Deũ diligit in primis,& proximũ:tãdẽ cum Chriſto ſimul regnabit per mortẽ trãſiens ad vitã æternã, factus modò hæres æternitatis & gloriæ. Atque in qualibet præmiſſarũ partiũ expoſitione poſſunt intelligi Hyems, Ver, Æſtas,

& Au

& Autumnus. Eadẽ quoque tẽpora deſignãtur per quatuor principales Chriſti actiones, quæ ſunt huiuſmodi: Natiuitas, paſſio, reſurrectio, aduẽtus ad iudiciũ, cũ omniũ horũ appẽdicibus adeò hæc humano generi cõueniunt. Chriſti igitur vita noſtra eſt doctrina: Chriſti actio, noſtra eſt lectio: vniuerſa deniq; Chriſti cõuerſatio noſtra eſt inſtructio. Dixi autẽ cũ ſuis appẽdicibus, quia ad natiuitatẽ pertinẽt circuncisio, apparitio, baptiſmus, purificatio: ad paſſionẽ referũtur ieiuniũ, tẽtatio: Ad reſurrectionẽ, in cælum aſcẽſio, & S. Spiritus miſſio: Ad aduentũ tandẽ iudicij ſpectãt transfiguratio & miraculorũ operatio. Efficacior eñ fuit, ac plus potuit, poſt mortem, quã ante transfigurationẽ, quòd tunc demũ nobis oſtendit quid ſimus futuri. Paſſio cõparatur Hyemi: Natiuitas, Veri: Reſurrectio, Æſtati: Iudiciũ Autumno, qñ ſedebit vetuſtus ille dierũ, tenens ventilabrũ in manu ſua permũdabit areã ſuam, &c. Itẽ rurſus Chriſti natiuitatis cõparatur & cõcordat tẽpori reuocationis propter Propheras, qui eã multis modis prædixerunt: paſſio tẽpori deuiationis: reſurrectio tẽpori regreſſionis propter lætitiã: aduentus Iudicij tẽpori peregrinationis, quia huiuſmodi tẽpus durabit vſque ad extremum diem Iudicij. Vnde Prophet. Ego miſer & peregrinus, ſicut omnes patres mei. Hæc ergo tempora magni iſtius anni cõſiderans Eccleſia in ſeruitiũ Dei transformauit, pro qualitate eorũ & varietate ſingulis annis, laudabili vtens officiorũ diuerſitate. Sed cùm ita faciat Eccleſia, maluit incipere à tempore reuocationis, quàm à tempore deuiationis. Quare incipit: Ad te leuaui animã meã aſpiciẽs à lõgè, &c. Quandoquidem nos etiamnum quaſi per ſpeculum & cancellos aſpicimus. Et durat vſque ad natiuitatẽ Domini. Toto igitur tẽpore aduentus vſque ad natale Domini, Eccleſia reminiſcitur tẽporis reuocationis, quæ facta eſt per legẽ & Prophetas malagma vulneri apponens. Atque ideò tunc legit Iſaiam, qui quum incurabile vulnus vidiſſet, dixit: Omne caput languidum eſt, & omne cor mœrens, &c. Et rurſus non eſt malagma apponere, &c. Malagma autẽ eſt genus emplaſtri, quod epithema appellatum eſt. Tũ ergo inchoatur graduale: Ad te leuaui, ac ſi diceret: Tempore deuiationis homines leuabãt manus, & corda ad opus manuum ſuarum, atque aiebãt lapidi & ligno: tu es Deus meus. Ego verò ad te leuaui animã meã Deus meus, &c. Atq; ita ſanè à tẽpore reuocationis militiæ ſuæ auſpicatur officia, non à tempore deuiationis, ne videatur incipere ab errore. Benè itaq; rem ipſam obſeruat, ſed ordinem non ſequitur, quod frequenter etiã faciũt Euãgeliſtæ. Quare ſi bonã quærat valetudinem, optétque quàm optimè curari, omnino fuit neceſſarium, vt à Medicis inciperet.

De cæteris temporibus. CAP. LVI.

TEmpore verò ſeptuageſimæ,quæ eſt à dominica, vulgò appellata,Circundederunt me,vſque ad octauã Paſchę,recolit Eccleſia tẽpus deuiationis. Vnde eſt, quod tum legitur liber Geneſeos,vſque ad Regũ,vbi de exceſſu agitur primorũ parentũ,& multorum aliorũ, qui omnes cataclìſmate aut diluuio ſunt ſubmerſi.Breuiter ergo tum temporis eccleſia orat,flectit genua,ac ieiunat.Tempore autem Paſchali,quod eſt Paſcha,vel potius ab octauis Paſchæ,vſque ad octauas Pentecoſtes, tẽpus gaudij meminit,& reconciliationis,quippè in quo legatur Apocalypſis,vbi fit mentio dę noua ciuitate Hieruſalem , & epiſtolæ canonicæ cum Actibus Apoſt.Hinc pauca ſibi Eccleſia indicit. Non ieiunat,à genu flectione ceſſat,albis vtitur veſtibus, ternario numero Pſalmorũ & lectionũ contenta eſt,cum tribus reſponſoriis ac totidem verſiculis.Ab octauis demum Pentecoſtes vſque ad aduentum Dñi , recolit tempus peregrinationis. In hoc eſt nobis perpetua pugna & lucta aduerſus tres,vt dictum eſt,infeſtiſſimos hoſtes,mundũ videlicet,carnem & diabolum. Mundus eſt hoſtis ſophiſticus , caro hoſtis domeſticus , diabolus hoſtis antiquus. Nullus tamen iſtorũ hoſtis eſt efficacior ad nocendum,quã inimicus noſter familiaris, ſcilicet caro,quã fouemus indumentis, & reficimus alimentis,cui tanquã iumento tria debentur : cibus ne deficiat onus, vt manſueſcat,virga vt non indirectè,ſed directè incedat.Propter huiuſmodi pugnã ſignificandã,legit tunc eccleſia librũ Regũ,in quo agitur de pugna.Et quia in pugna maximè opus eſt ſapientia, ideò continuatur liber Salomonis. Sed quoniã cum pugna nihil tantoperè habere debeamus,atque patientiam,appoſitè profectò Iobi liber ſubiungitur.Deinde porrò & Tobiæ liber ſequitur propter ſingularem miſericordiã, quam in hoc certamine requirimus. Cui deinceps quoq; ſubiungimus librum Iudith,Ruth, Heſter, propter fortitudinem, iuſtitiam & temperantiam. Verumenimuerò cùm adhuc frequens ſit lucta, neceſſariò annectitur liber Machabæorum,in quo crebra eſt aduerſus ſuperbiam conflictatio.Nam deuictis omnibus vitiis, reſtat etiam vincenda ſuperbia.Roget ergo modò aliquis,ſub quo illorum temporum contineatur illud quod eſt à natali Domini vſque ad ſeptuageſimam ? Verùm facilè iſtiuſmodi quæſtioni occurramus.Nam & ei nõ ineleganter per quoſdam ſatisfactum eſſe accepimus.Eius itaque pars vna continetur ſub tempore regreſſionis,quod eſt tempus gaudij,vt dictum eſt, à Natali vſque ad octauam Epiphaniæ.Vnde in quibuſdam Eccleſiis albis tam diu vtuntur veſtimentis , ſicut tempore Paſchali,& neque tunc

ieiunatur, neque flectuntur genua. Pars verò altera,quæ eſt ab octaua Epiphaniæ vſque ad Septuageſimã, cõplectitur ſub tempore peregrinationis, & leguntur duodecim epiſtolæ Pauli, vbi agitur de labore eius,quem luctando ac pugnando pertulit.Nec verò quantumuis ipſo die natiuitatis Domini Iſaias legi ſoleat credens diem illũ pertinere ad tẽpus reuocationis. Etenim hoc, alia conſideratione,& ante Euangeliũ in nocturnis & ante epiſtolam in Miſſa,quod videlicet velut baſis columnæ ſupponatur, vt per vtrumque teſtamentum natiuitas Chriſti perhibeatur.

Quis ordinauerit officia eccleſiaſtica de quibuſdam diebus.

CAP. LVII.

HÆc autem eccleſiaſtica officia,vt dictũ eſt,inſtituit B Hieronymus rogatu Damaſi Papæ,& quęcunque etiam alia ex veteri & nouo teſtamento leguntur in Eccleſia. Gregorius tamẽ quoſdam cantus appoſuit,Gelaſius quoſdam hymnos,& alij alia. Tempore ſiquidem Theodoſij Imperatoris inordinatè pſallebãt: qui rogauit Damaſum Papam,vt curaret ſapienter ordinare officium eccleſiaſticũ. Quod diligenter ille fecit,vt ſuprà diximus. Sunt autẽ in prædictis tẽporibus dies quidã duplices : vtpote ſiquando duo ſimul feſta cõcurrant, in quibus illud obſeruandum eſt,quod in morali philoſophia dici ſolet:Cede maiori,& locum da melioribus. Hoc eſt,vt excellẽtius celebretur officiũ,ac duntaxat de minori fiat cõmunio ipſo die,& ſuum officiũ reſeruetur in craſtinum:vt de Petro & Paulo in quibuſdam eccleſiis diebus dñicis : Nam primò quidem celebratur de Petro,quod Princeps fuerit Apoſtolorũ,ſequenti verò die de Paulo. Sic de quibuſdam aliis in diebus dominicis, ita vt dominica debeat quieſcere, ac poſteà in hebdomada peragi. Quemadmodum ſanè factũ videmus in teſtamento veteri. Cùm enim Salomon templũ dedicaſſet duodecimo die menſis,quo occurrebat ſcenophegia, celebrauit dedicationẽ templi ſeptem diebus continuis, & poſt dedicationem diſtulit ſcenophegiam. Sunt prætereà dictis temporibus quædam principales dominicæ,quibus cætera cædunt feſta, præter Paſcha & Pentecoſten , quæ præter reſurrectionem & ſancti Spiritus miſſionẽ ſunt aliis longè ſuperiores. Atque earũ quidem aliquæ vt ſunt præſtantiores & ſolenniores , ita in iis mutantur officia,cuiuſmodi ſunt dominica in principio aduẽtus & ſeptuageſima, ac illa quæ eſt in octaua Paſchæ. Aliquæ verò non ſunt ita præſtantes,quales duæ hæ ſunt,videlicet,quã vulgari nomine appellamus:Lætare Hieruſalem, & dominica in ramis Palmarũ. Nam ſi contingat dies Annunciationis in ramis Palmarum,aut ipſo die Reſurrectionis; de eo penitus tacebitur, ac die ſabbato,

qui præcedit dominicam, quam in ramis Palmarũ vocatam diximus, vniuerſum Annunciationis fiet myſterium. Ipſum enim ſabbatum ius ſuum maiori facilè cedit. Ad eundem ſanè modum ſi eueniat, vt in ipſa Domini paſſione ſit feſtũ dedicationis, certè omni iure eius myſterium celebrabitur in hebdomada ſequenti: vt in Aſcenſione, ſi idem feſtum fuerit. Neceſſe enim eſt, vt in aliud tempus differatur.

Quomodo officia eccleſiaſtica fieri debeant, & qui ſint eorum libri.

CAP. LVIII.

VT igitur ab euentu incipiamus, atque ita de eccleſiaſticis officiis per totius anni circulum tractare pergamus, duo in vniuerſum nobis ſunt diligenter in iis præcauenda, ne videlicet coactè fiant & indiſcretè. Coacta eſſe nõ debent iuxta Prophetã, qui ait: Voluntariè ſacrificabo tibi, &c. Sic Obal, qui & Beſeleel appellatus eſt, dicitur ſpontaneè ædificaſſe templum Domino. Quanquam verò ſint, qui putant duos fuiſſe Obal & Beſeleel, & vtrumque ſpontaneum in tempore indiſcretè prohibentur eſſe, quia immundum eſt pecus, quod ruminat, & nõ findit vngulam. Fiſſio autem vngulæ accipitur pro diſcretione. Qui ergo ſpontanea ſacrificia facit & diſcreta, eum diligit Dominus. Hinc ſtatutum eſt à ſanctis maioribus, quemadmodum Deo ſeruiremus diſcretè. Statuerũt enim in vnaquaque hora lectionẽ. Verbi gratia: In matutinis & in Miſſa inſtituerunt epiſtolas & euangelia, in aliis horis paruas lectiones, quæ dicuntur capitula. Sed quoniã in lectione & cantu vniuerſum ferè verſetur officiũ eccleſiaſticum, operæpretiũ eſt ſcire quinque eſſe libros lectionũ in eccleſia, ac tres cantus, ſcilicet graduariũ, antiphonariũ, & trophonarium: Antiphonarius à digniori nomẽ ſumpſit, hoc eſt, ab Antiphonis, cùm & in eodem libro contineantur Reſponſa & verſus. Legitur enim in tripartita hiſtoria, Ignatius Patriarcha Antiochenus audiuiſſe Angelos cantantes Antiphonas in monte, qui exinde quaſdã Antiphonas in Eccleſia cantari inſtituit, & Pſalmos iuxta Antiphonas tonizari. Vnde etiã Antiphonæ ſunt appellatæ reſpectu pſalmodiæ reſponſum, hiſtoriæ. Et cũm anteà confuſè & quaſi chorea cantarentur Pſalmi & Antiphonæ, ſtatutum eſt à maioribus, vt ſeorſum chorus ſederet, & alternatim caneret, id eſt, vt vna pars chori vnũ Pſalmi verſum caneret, atq; illa aliũ. Incipit ergo Antiphonarius hoc modo: Aſpiciẽs à lõgè. Tametſi verò nõ ſit Gregorianũ, hoc eſt, à Gregorio cõpoſitum, ſed ſolummodo ab alio quodam monacho appoſitũ. Quamobrem quidem non deberet meritò procedere ea quæ Gregorius compoſuit. Vſu tamen receptũ eſt, vt ab omni eccleſia diceretur.

Nec facilè profectò eſt, quæ longo vſu inoleuerint emendare aut mutare. Cætera verò ſunt ſancti Gregorij.

De reliquis libris. CAP. LIX.

SEcundus liber eſt graduarius, ita à gradibus appellatus, eò ꝙ diebus feſtis in gradus aſcendi debeat atque iſtic cantari in ambone. Dicitur autem ambonis ab ambio, ambis, eò quòd locus ille ambigitur gradibus, vel ab ambo, ambæ, ambo, quòd nimiũ duæ ſint viæ iſtic, hoc eſt, in pulpitio, quod ſitum eſt ante eũ locum, vbi recitatur Euangeliũ. Oportet itaque ſint ibi duo paria graduũ, vnũ à ſiniſtris, quo fiat aſcenſus: alterũ à dextris, quo deſcenſus fiat, iuxta illud: Per aliam viam regreſſi ſunt in regionem ſuam. Diebus autẽ profeſtis canitur in medio chori ante gradus altaris. Eius libri principiũ eſt: Ad te leuaui. Tertius liber dicitur Trophonarius, à Græco nomine τρόπος, quod eſt cõuerſio. Nam à fine regredimur ad principiũ cantus, vnde & trophium, zona nominatur, quòd ab vno latere vertatur in aliud, circumeundo vſque ad vmbilicũ. Eſt autem Trophonarius liber, in quo continentur ij cantus, qui cum introitu Miſſæ cantari ſolent, & maximè quidem à Monachis, cuiuſmodi ſunt tropi: Sequentiæ, Kyrie eleiſon, & Neumæ. Tropi dicuntur, quia prius canitur verſus, ac poſteà eleiſon: & iterum verſus, & eleiſon deinde. Hic etiam notandum, quod ſemel diximus, neumam fœminei generis abſque p, accipi pro iubilo: pro ſpiritu autem ſancto dicitur Græcè hoc pneuma pneumatis, Hebraicè ruach, Latinè ſpiritus. Vnde quidẽ in Proſa: Deſcendet in te ſanctum pneuma. Poſtremò, trophonarius non habet certum principium, quod ad placitũ canatur. Nemo enim tenetur potius hoc vel illud Kyrie eleiſon in aliquo feſto dicere, quam aliud. Contrà verò Antiphonarius certũ habet, nimirum hoc: Aſpiciens à longè, quemadmodum graduarij principium eſt: Ad te leuaui. Ab aduentu enim incipit Eccleſia.

Matth. 2.

De quinque libris lectionum. CAP. LX.

NVnc de quinq; libris lectionũ videamus. Et primus quidẽ eſt bibliotheca à βίβλιος, quod liber eſt, & θηκη poſitio. In eo enim totũ cõtinetur vtrumq; teſtamentũ. Atque hinc propter excellentiã tanquã ſi dignior & maior eſſet, ſolus omnium librorũ materiæ nomẽ retinuit. Fiebant enim omnes libri ex biblo: Vnde bibliopolæ, venditores librorũ appellãtur. Vel rectius ideò liber hic dictus eſt bibliotheca, ꝙ inſtar cuiuſdã bibliothecæ multos & varios libros complectatur. Secundus verò liber eſt paſſionarius, qui tñ plures ſunt. Tertius eſt legendarius. Quartus homelionarius. Quintus deniq; ſermologus, ſiue liber ſermonũ. Redeamus igitur ad primũ, & ſingulos paulò accuratius examinemus.

hemus. Bibliotheca vox eſt ambigua & homonyma, ſiue vt nunc loquũtur, æquiuoca. Vno namque nomine & locũ vbi libri reponuntur, nempe armariũ ſignificat, & volumen aliquod magnum compactũ ex omnibus libris noui & veteris teſtamẽti. Sunt autẽ vigintiduo volumina veteris teſtamenti, quæ ibi continentur, & octo noui, ſcilicet Euangeliſtæ quatuor, epiſtolæ Pauli, Apocalypſis, epiſtolæ canonicæ, & actus Apoſt. Volumina veteris teſta. ſunt quinque libri Moſis, videlicet Pentateuchus, qui propriè apud Iudæos dicitur thoral, id eſt, lex, vel libri legis, ſuper quos iurant illi, vt nos ſuper Euãgelia tanquã ſanctiora in nouo teſta. Sunt præterea, qui hoc pacto enumerãtur: Ioſue ſcilicet, Iudicũ, cuius extrema pericope pars eſt libri Ruth, Samuel, Malachim, quæ duo volumina vnum reputamus, videlicet Regum, quod tñ quatuor habeat partitiones vel diſtinctiones. Poſteà in vno volumine ſequũtur alij quatuor: Iſaias, Hieremias, Ezechiel, & Dauid. Sub vno volumine cõprehenduntur duodecim Prophetę minores propter nimiã breuitatem. Nouem quæ deinceps ſequuntur reputãtur hagiographa, ita tamen vt ſint authentica, nimirũ liber Pſalmorũ, liber Iobi, tres libri Salomonis, ſcilicet parabolę, ſiue mauis dicere Prouerbia, Eccleſiaſtes, & cantica Canticorum: liber Paralipomenon, Iudith & Heſter. Quatuor tandẽ enumerant apocripha, librum videlicet Tobiæ, Machabæorũ, Philonis, cuius principiũ eſt: Diligite iuſtitiam, & Ieſu filij Sirach, qui ſic incipit: Omnis ſapientia à Domino, &c. appellatúrque etiam Eccleſiaſticus. Verum hos quatuor quidem nõ recipit Eccleſia, tñ eos approbat, quòd argumentum ferè habeant librorum Salomonis, etiam ſi eorũ authores pro certo ac verè non ſciat. Alios duos credimus Eſdram compoſuiſſe, qui totam bibliothecam veteris teſtamenti reſtituit, cùm à Babyloniis eſſet combuſta. Nos itaque bibliothecam noſtram, ſcilicet vetus & nouum teſtamentum diuerſis temporibus legimus iuxta varias hiſtorias ſingulis menſibus, vt ſic tandem cum totius anni circulo vniuerſa abſoluatur. Vnde equidem nõ ignoro quin illud in aduentu Domini primò ſit aſſignandum & declarandum, ſed facilius & dilucidius apparebit ſi ab alio tempore incipiat aſſignatio.

Quid legi debeat in Septuageſima. CAP. LXI.

IN ſeptuageſima ergo legimus totũ Pentateuchum, quoad dies iſti ſunt, videlicet quindecim ante Paſcha. Atque quatuor omnino cantantur hiſtoriæ, nimirum ex libris Geneſeos & quartus de Exodo. Primus liber Moſis eſt Geneſis, in quo agitur de origine mundi: ſecundus Exodus in quo de exitu agitur populi Iſraëlitici ex Ægypto: tertius Leuiticus: quartus eſt Numeris

quintus Deuteronomius,hoc eſt,lex altera,cuius velut quandam tradit anacephaleoſin ſiue recapitulationem.Per illos autem dies quindecim vſq; ad Paſcha legitur Hieremias & liber Baruch notarij eius:vt quidam teſtantur ſub eodẽ volumine.Et quidẽ Hieremiæ Threni ſiue lamentationes recitãtur per triduũ illud ante Paſcha, quod appellamus tenebras. Dicuntur autẽ Threni, eò ꝙ tripliciter exponantur à Paſchaſio, ſ. hiſtoricè,allegoricè & tropologicè.Vel à monte Threnaro,vbi primò auditæ ſunt animarum lamentationes. Vel ideò etiam Threni appellati ſunt,quòd in iis poſt tertium quenque verſum litera ſit alphabeti.Scriptum enim eſt opus illud quadruplici alphabeto, hoc eſt, in eo quater ipſum alphabetum de integro repetitur. Vel denique, quod verius eſſe puto, hæ lectiones proptereà dictæ ſunt Threni, quod lamentationes contineant. Apud Græcos nanque Θρῆνος planctus eſt.Sic itaque hiſtoria, quæ quindecim illis diebus narratur, ſumpta eſt partim ex libro Hieremiæ,partim ex paſſione Domini in Euangelio. Nunc tranſeamus ad octauam Pentecoſtes, vt ordinem veteris teſtamenti ſimili ratione proſequamur.

Quid legi debeat ab octaua Pentecoſtes vſque ad natale Domini. Cap. LXII.

TVnc ergo vſque ad Calẽdas Auguſti legitur Samuel, Malachim,id eſt, liber Regum, & Paralipomenon cum hiſtoria: Deus omnium.Solet tamen in octaua Pentecoſtes cantari & legi De Trinitate, quantũuis Alexander Papa interrogatus an etiam fieri debeat, dixerit ſe neſcire diẽ peculiarẽ de Trinitate, nec de vnitate. Sed officiũ eius præcipuè propter hæreticos inſtitutum fuiſſe credimus.Quare hîc vſque ad Cal.Auguſti meminerimus, quod paulò antè cauendum eſſe præcepimus. Si enim feſtũ erit die Dominica,ſecurè mutabimus hiſtoriam. Similiter ſi ſecunda feria, ſi tertia, ſi quarta Calendæ fuerint menſis Auguſti, præcedenti Dominica hiſtoriam liberè mutabimus.Si verò quinta,ſexta aut ſeptima, idem facere poterimus Dñica ſequenti. Atque hanc tanquã generalẽ habemus regulam.Quod ſi denique menſis Calendæ fuerint die profeſto, illa Dñica mutabimus hiſtoriam,quę Calendis ſit proximior,ſiue ea præcedat,ſiue ſubſequatur. A Calendis igitur Auguſti vſque ad Septembrem leguntur tres libri Salomonis, & duo Sapientiæ, qui ſunt apocriphi,ita vt media pars Cantici cantic.reſeruetur vſque ad Natiuitatẽ B.Mariæ in Septẽbri, atque altera legatur in eiuſdẽ Aſſumptione. Nã ſermones qui ibi ſunt,vt:Cogitis me, ô Paula & Euſtochium, & Approbatæ conſuetudinis eſt, &c. Potius in triclinio, ſeu refectorio legi debent. Tunc cantatur hiſtoria: In principio Deus, ante

antequã terra,&c.quod ad recreationẽ pertinet. Nam iſtud aliud in principio,quod eſt in ſexageſima,ſpectat ad creationẽ. Proinde à Calendis Septẽbris legitur Iobus per quindecim dies,& per quindecim alios dies Thobias,Eſdras,Iudith,& Heſter cũ hiſtoria:Peto Domine. In octobri legitur liber Machabæorũ cum hiſtoria:ô Adonay Domine Deus, & : Adaperiat Dominus.In Nouembri,Ezechiel,Daniel,duodecim Prophetæ,cum hiſtoria:Vidi Dominũ. Denique in Decẽbri Iſaias totus vſque ad natalẽ Domini, niſi quod tranſire debeat idẽ lector id quod ipſo natali legitur,vt populus Gentiũ:Conſolamini:Conſurge,& quod recitatur in Epiphania, vt:Surge illuminare Hieruſalem. Hæc nanque pertinent ad Chriſtum iam natum : Cætera verò quæ in Aduẽtu legũtur ad Chriſtũ naſciturũ. Atque hinc eſt, quod illa oporteat prætermitti vſque ad natale, quoniã tunc noua audiri debent. In ieiuniis tamẽ quatuor tẽporum, quæ ſunt in aduentu, & in vigilia natiuitatis Domini nihil Iſaiæ legitur,quoniam proprias habẽt lectiones,& propria officia. Vnde & alia ieiunia ab his tãquã magis ſolennibus officia petere ſoleant. Quare autẽ hæc habent & non illa ratio eſt,ꝙ olim Põtifex Rom. hiſce ieiuniis ordines conferre conſueuit.Sed ſi feſtũ Thomæ euenerit in ipſis ieiuniis, dicet Eccleſia lectiones de ſancto & nõ de ieiunio. Ita enim vſus inoleuit.Hoc ipſum tamen Romana Eccleſia nõ obſeruat,vt quę ſex recitet lectiones de ieiunio, & tres vltimas de homelia Euãgelij ipſius feſti.In aduentu aliquãdo tres ſunt hiſtoriæ, aliquando quatuor,ſi ipſe fuerit quatuor hebdomadarum,quod rarò fit. Et tantùm quidem habemus de veteri teſta. modò videamus de nouo. Ab octaua Paſchæ vſque ad Pentecoſten legitur Ioannis Apocalypſis tribus ſeptimanis , & Epiſtolæ canonicæ duabus ſequentibus vſque ad Aſcenſionem,quæ numero ſunt ſeptem. Prima eſt Iacobi Alphæi,tres ſequentes Ioannis Euãgeliſtæ, quinta & ſexta Petri principis Apoſtolorum,ſeptima denique Thaddæi, qui & Iudas appellatus eſt frater Simonis. Ab aſcenſione Domini vſque ad Pentecoſten leguntur actus Apoſtolorũ: Primũ quidem,&c.Hiſtoria eſt.Dignus eſt Domine ad omnia præmiſſa. Ab octaua Epiphaniæ,vſq; ad ſeptuageſimã leguntur quatuordecim Epiſtolæ Pauli, tã quæ ſunt miſſæ ad perſonas quatuor, quã quæ ad decẽ Eccleſias , vt ad Titũ Corinthios. De Euangeliis & Pſal. dicetur ſuo loco. Ad hũc ergo modũ de vtroq; teſtamẽto diſpoſitũ ab Eccleſia habemus.Notãdũ interim obiter hîc eſt,quatuor modis finiri lectiones,videlicet per,Tu autem Domine.Hæc dicit Dominus, Conuertimini ad me & ſani eritis : & in Threnis Hieremiæ per Hieruſalem , Hieruſalem conuertere ad Dominũ

Deum tuum,atque vltimò in lectionibus mortuorum,per,Beati mortui,qui in Domino moriuntur.Cuius tamẽ rei vſus in Eccleſia admodũ rarus eſt.Sed nos dicimus non quid fiat,ſed quid fieri debeat. Cæterũ homeliarius, quẽ quartum librũ eſſe diximus, legitur in natali & in feſtis eorũ,qui propria habẽt Euangelia,vt in feſto B.Thomæ,in Paſchate, Pentecoſte cũ ſuis feriis, ac tandẽ etiã recitatur diebus Dñicis. Octo verò dies Paſchæ computantur cũ Septuageſima, quòd illa ſeptima ſit ſeptimana à Quadrageſima,per quã idem deſignatur,quod per Septuageſimam,in cuius ſeptima decade filij Iſraël acceperunt redeundi licentiã, & iã quaſi liberi erant, ideóque diebus illis cãtica lætitiæ inclamãtur.In ſabbato aũt in albis,geminatur Allelu-Ia,quoniam finitur Septuageſima. Quo quidẽ ſignificatur,abſoluto præſentis huius vitæ curſu nos duplicem accepturos ſtolam, quum ad noſtram illã Hieroſolymam peruenerimus. Vocatur autem ſabbatũ iſtud in albis, quòd in Paſchali ſabbato baptizati tũc albas veſtes deponebant,quas octauo die ſumpſerant.Proinde verò libri Paſſionarij leguntur in ipſis diebus Martyrum. Sed horum aliqui teſte Gelaſio,apocriphi ſunt,vt de B. Gregorio, de Quirico, & Iulita martyribus,ac qui omninò eiuſmodi ſunt,vt eos compoſuiſſe ferantur hæretici,ob quorum infamiam ab Eccleſia interdicuntur. Quod autẽ ſint canonizati,ſuo loco dicetur.Nec quidem omnes homeliæ ſunt approbatæ, vt quædã ſunt Origenis ,qui ad hæreſin declinauit.Quædã tamẽ eius leguntur ab Hieronymo caſtigatæ,ſed in iis ſubticetur nomẽ authoris propter infamiam hæreſis. Quemadmodũ etiã Salomonis nomen in lectionibus ſupprimitur ob notã idololatriæ,& Moyſis propter hæſitationẽ,quã habuit ad aquas contradictionis , quia Dominum exacerbauit. Non enim dicitur, Lectio libri Geneſis Moſis legiſlatoris, ſicut dicimus,Lectio libri Apocalypſis Ioan. Apoſtoli.Nõnulli tamen hoc pacto in principio Homeliarũ dicendũ eſſe exiſtimãt: Homelia Origenis ab Hieronymo caſtigata. Atque in ſequentibus quaſi hoc modo Homeliã eiuſdẽ.Sunt autem ferè hi qui Homelias poſteris reliquerunt:Auguſtinus, Gregorius, Beda & Origenes. Breuiter ergo paſſiones legi debent in feſtis martyrũ:legendæ in feſtis, qui propria habent Euangelia , vt in beati Thomæ, tres vltimæ lectiones ex homeliis ſint opertet atque aliæ ex paſſionibus. At verò legendarius appellatur liber , qui vitas & obitus tradit confeſſorum,cuiuſmodi ſunt Hilarij,Martini & aliorũ quos ſacroſancta Eccleſia confirmauit,ita vt in eorũ feſtis iſtiuſmodi liber neceſſariò legatur.vltimò tandem libri ſermonũ qui & ſermologus nominatur,legi cõuenit ab Natali vſq; ad octauã

Epipha

Epiphaniæ,quos Leo Papa & complures alij compoſuerunt. Sed idem liber legitur in purificatione B. Mariæ virginis, & præter feſta alia etiam ipſo die omnium ſanctorum. Proinde præcipuas homelias compoſuerunt Gregorius & Beda, qui tamen nullas, præterquam eas, quas antè Auguſtinus ediderat,compoſuit.Nãque ille hoc vnum de ſuo addidit,quòd eas ſuis verbis quodammodo veſtiuit, vſqueadeò, vt quum in Auguſtino verba duntaxat eſſent diſputationis,in Beda ſint verba ſermonis & lectionis.

De libris cantuum. CAP. LXIII.

NVnc redeamus ad libros Cantuũ,idq́;iuxta dies Aduentuũ. Primũ itaque reſponſum ſequitur tres verſus, quod ſi per vniuerſum annum vagemur, non amplius fieri liquido cõperiemus. Fit enim illud propter tria tempora antiquorum patrum, Aduentum Chriſti expectantium. Ac primum quidem tempus fuit ab Adamo vſque ad Noë,nempè ad diluuium.Secundum verò vſque ad Moyſen, & tertium vſque ad Chriſtum.Et quod terna fiat in eodem reſponſo repetitio, prima videlicet ab altiori, ſecunda à minus remoto,& tertia rurſum à minus remoto& minori cauſam habet huiuſmodi.Eo nanque modo oſtendimus patres primi temporis remotius ab aduentu Chriſti abfuiſſe,quàm patres ſecundi vel tertij, atque iterum longius fuiſſe patres ſecundi, quam tertij. Sic quoque tria ſunt tempora patrum nouitiorum, ſecundum Chriſti Aduentum expectantium. Nam horum primũ fuit Eccleſiæ primitiuæ de Iudæis ad fidem conuerſis,& ſecundum modò præſto eſt, ſimulatque Gentiũ ſiue Ethnicorum facta eſt introductio.Sed tertium erit,quum omnis Iſraël ſaluabitur.Magis ergo remoti ſunt,aut potius fuerunt primi quã vltimi, vt hoc pacto, ad vtrunque aduentum gloria hæc accommodari poſſit. Gloria patri tribus verſibus tandem ſubiungitur, quod omne noſtrum deſiderium & ſeruitium ad trinum Dominum ſit referendum. Non enim iſthîc fit repetitio alicuius partis, ſed totius reſponſorij, quoniam poſt hanc præſentem vitam omnia tempora conſummabuntur. Tunc Deus erit omnia in omnibus,hoc eſt,conſummatio omnium & ſufficientia.Verũenimuerò de qualitate officij videamus: déque temporis reuerentia, continentia & abſtinentia. Ad qualitatem pertinet, quid tenendum ſitvel omittendum.Et quidem quid tenendum ſeu obſeruandum ſit iam aliqua ex parte docuimus,addimúſque ſub finem Aduentus cani debere ſeptem antiphonas ſecundi toni, & vnanquamque iuxta ordinem ſuo die vſque ad Natale.Quæ quidem omnes vel ob id ſecundi toni ſunt,quod geminam nobis ſignificent dilectionem, Dei videlicet & proximi, vel etiam pro-

pter duas naturas in Chriſto. Sunt autem ſeptem, propter ſpiritum ſeptiformem, quo illuminati erant duo qui Chriſtum expectabant. Sciendum tamen eſt, his ſeptem antiphonis quæ ſunt de Sacramento, additas eſſe duas alias, vnam videlicet de B. Thoma, aliam verò de B. Maria virgine.

Quæ omittenda ſunt in aduentu. CAP. LXIIII.

OMittenda ſunt in Aduentu, vt in Septuageſima, quædã cantica lætitiæ, quemadmodũ Te Deũ laudamus, Gloria in excelſis, Ite miſſa eſt. Verùm enimuerò cùm tẽpus iſtud partim ſit lætitiæ, non ſubticetur Allelu-Ia, ſicut in Septuageſima ꝙ tẽpus totũ mœroris eſt. Quare cõſiderare poterimus, tria iſta ſeſe mutuò ſequi quidẽ, ſed non ſemper. Quædã enim Eccleſiæ in cathedra B. Petri etiamſi ſit in Quadrageſima feſtum iſtud, dicunt: Te Deum laudamus: cæteris verò laudibus tacitis. Quia hoc cãtico ſolemus vti ad intronifandos aliquos in ſuas ſedes. Nam & eodẽ die Petrus in cathedra Antiochæna fuit conſtitutus. Rurſus Gloria in excelſis, & Ite miſſa eſt, dicitur ipſo die ſolẽni cœnæ ſi Epiſcopus præſens ſit, & celebret officiũ de tribus olei, ſed Te Deum laudamus, non dicitur, quoniam ſurgitur ad tenebras. Ob quam etiam cauſam ſubticetur in Pſalmis & in reſponſoriis hiſce diebus Gloria patri, quia tunc multum dehoneſtata eſt trinitas, maximeque illo triduo. Itẽ in prima miſſa natalis Domini, canitur Gloria in excelſis, nec tamẽ dicimus, Ite miſſa eſt, donec & tertia miſſa ſit abſoluta. Alioquin enim recederet populus, & non audiret matutinas: Vnde nonnulli ſacerdotes reſeruãt collectam ſiue orationẽ finalem primæ miſſæ donec cantentur matutinæ, ac poſtea dicũt & cõcludunt miſſam cũ Benedicamus Domino. Deinde verò incipitur miſſa ſecũda, & pari modo finitur, vel per, Ecce cõpleta ſunt, in quibuſdam Eccleſiis ne populo licentia abeundi detur, ſciátque ſe adhuc debere tertiã audire miſſam, ſub cuius finẽ exprimitur, Ite miſſa eſt, quæ laus pertinet ad reſurrectionẽ, ſicut Gloria in excelſis ad natiuitatẽ. Atque hæc quidẽ eſt ratio, quamobrẽ vtrunq; in Aduẽtu ſubticeatur, quod tũc vtrũq; auidè expectetur, ſed Te Deũ laudamus ideò tacetur, vt cũ maiori ardore reſumatur ipſo die feſto: vel, quia nondũ præſens eſt quem expectamus, cũ ad præſentes hoc cantico vti ſoleamus. Sic & pro Dominus regnauit, dicitur miſerere mei Deus, & cãtica illa, quæ ſunt Annæ, Moyſis, Abacuc, atque alia quæ iſthîc ſunt, vt Ego dixi, & Audite cœli, quæ per ſingulas hebdomadas dicuntur. Horæ verò B. Virginis, idcircò ſubticentur, ꝙ totũ illius temporis officium ad eius laudẽ ſit. Hinc etiã animaduertendũ eſt, ꝙ in feſtis nouẽ lectionũ, ſi quæ ſunt, in Aduentu, ad tertiã debeat celebrari

miſſa

miſſa ſolennis,cum Gloria in excelſis,&, Ite miſſa eſt. Vnde etiã in pleriſq; eccleſiis nigras cappas deponunt ad miſſam illã tamquã in Paſchali tempore,nec genua tunc flecti debent. Miſſa verò abſoluta cappæ reſumũtur,& ſexta ac nona cantata,auſpicatur miſſa de ieiunio,atq; tum diaconus pronuntiare debet ad huiuſmodi miſſam,& in omni tẽpore ieiuniorũ, Flectamus genua, exceptis feriis his, quæ Pentecoſtẽ proximè ſequuntur, in quibus propter reuerentiam feſti cantica lætitiæ non ſubticentur,ſ. Alleluya,Te Deum laudamus,atque Ite miſſa eſt. Proinde verò neq; hîc vllius ſancti cõmemoratio fieri oportet,ſiue Chriſti aduentũ præceſſeri: (cùm eius temporis omnes ad inferos deſcenderint, vnde & pro eis nõ ſolennizat eccleſia) ſiue ſecutus fuerit Chriſti Aduentum cùm eorum ſingulis diebus hic commemoratio fieri debeat. Ecce Dominus veniet,&c.antiphona eſt,quæ canitur poſt Benedicamus Domino.& ſequitur oratio huiuſmodi, Conſcientias noſtras quæſumus Domine viſitando purifica,vt veniẽs Dominus noſter Ieſus Chriſtus cum omnibus ſanctis paratam ſibi in nobis inueniat manſionẽ,qui tecũ &c. In antiphona ponitur, omnes ſancti eius cum eo, & in oratione cum omnibus ſanctis, ita vt hinc neceſſarium non ſit fieri ſpeciatim aliquorum ſanctorum cõmemorationẽ. Sed oportet intelligamus,hãc orationem pertinere ad ſecundum aduentum, qui efficitur in mente hominis,cùm videlicet legitur:Vt veniẽs Dominus Ieſus Chriſtus paratam ſibi in nobis mãſionem inueniat. Verùm tunc addi non debet cum omnibus ſanctis.Nam ſi illud adiiciatur,iam ad tertium aduentũ videbitur pertinere. Eſt enim aduentus Chriſti triplex. In carne,in mente, qui ſingulis diebus.in humanis animis cõtingit per ſpiritũ ſanctum,& tertius in maieſtate, qui aduentus erit in die iudicij. De ſecundo aduentu,qui fit in humana mente,inquit Salomõ:Domine,emitte ſapientiã tuã,vt mecũ ſit,& mecum laboret.Eſt rurſus & alia ratio, quæ eiuſmodi eſt, vt duos nobis ſignificet aduentus,nimirũ:Excita Domine potentiã tuam,& veni vt ab imminentibus peccatorum noſtrorum periculis,&c. Ad primum aduentum pertinet,cùm dicitur: Te protegente mereamur eripi:ad ſecundum verò,cùm legimus:te liberante ſaluari.

De temporibus quibus non debent nuptiæ celebrari.

CAP. LXV.

IN Aduentu nõ debent celebrari nuptiæ,ſicut nec in Septuageſima, quòd huiuſmodi tẽpora orationi potiſſimũ ſint deputata,ac tunc potius ab vxorio lecto quilibet debeat abſtinere, quã eidẽ adiungi.Pari modo faciendũ eſt in ſacris ſolennitatibus cũ earundẽ feriis, ſicut in Paſcha & Pẽtecoſte. Et certè quidẽ diebus

bus quoq; dominicis,ac in feſtis Apoſtolorũ præcipuè cõtinẽdum eſt. Solennitates nanq; inſtitutæ ſũt, vt liberius vacari poſſit orationi. Verùm enimuerò ruſtici cõtra libentius illis diebus cõueniunt,vt vacent potationi.Sed in omnibus his,cautũ oportet eſſe ſacerdotẽ.Sæpenumerò enim accidit, vt mutũ pecus doceat animal diuinũ,hoc eſt,laicus clericũ.Ac generatim quidem obſeruandũ eſt,quod quocũq; tempore abſtinetur à nuptiis, abſtinendũ ſit ab amplexu coniugis, ſi niſi quando ob fragilitatem incõtinẽtiæ poſcat debitũ ab vxore,vel illa à viro. Illud eñ exigenti perſoluendũ eſt,quia vir,vt inquit Apoſtolus,nõ habet poteſtatẽ ſuæ carnis,ſed mulier,& cõtrà.Secundùm has ergo rationes,non debent nuptiæ celebrari,etiã tribus illis ſeptimanis,quę feſtum S.Ioannis Baptiſtæ procedunt.Verùm hoc in quibuſdam eccleſiis iampridẽ in diſſuetudinem abiit.Fuit tamẽ ratio, quare eccleſia conſtituerat ieiunandã eſſe Quadrageſimã ante feſtum S.Ioannis,ſicut ante Natale.Sed propter fragilitatem humanam, duæ illæ Quadrageſimæ redactæ ſunt in vnã, atque illa tunc bipartita fuit in tres ſeptimanas præcedẽtes Natalem,& tres præcedentes feſtũ S.Ioannis.Quoniam igitur tempora hæc orationi ſint maximè dedicata,quam ideò inſtituimus,vt ad cœlos perueniamus,quod tamen efficere non poſſumus ſine duobus aliis,ſcilicet ieiunio & eleemoſina,quę ad cœlos hominẽ facilè deferũt, ideò ordinatũ eſt ieiunium:vt quod nobis remãſerit propter ieiunium pauperibus erogetur,ideóque & ſponſus debet abſtinere à lecto vxoris: vt liberius ac commodius vacet orationi.Atque ita non fiunt nuptiæ à prima dominica Aduentus, vſque ad Epiphaniã,nec etiam fierent niſi ad octauã vſq; Epiphaniæ,niſi Dominus nuptias tum ſui præſentia,tum miraculo decoraſſet.Prætereà in Aduentu ſciendum eſt,quemlibet verſum dici poſſe,ſi ſit de Aduẽtu, vt:Egredietur Dominus de loco ſancto ſuo in maieſtate ſua,& veniet ad iudicandum. Et : Veni Domine ad liberãdum nos,quod poteſt dici de quolibet Aduentu. Aduentus enim qui fuit in carne,liberauit animas noſtras à ſeruitute diaboli:Aduentus verò in mente liberat animas à peccato. Aduentus denique in maieſtate, liberat corpora. Poſtremò obiter notandũ eſt, feſtum B. Luciæ hic adiunctum habere Italice *charthar.* Quia tunc maximè carnes ſolent deponi,quemadmodum ſecunda dominica Septuageſimæ dicitur vulgo carniſprinium.

De feſtis & ieiuniis Aduentus. CAP. LXVI.

DEinceps modò videamus de iis,quæ accidunt Aduentui,vt de eius feſtis & ieiuniis. Et in primis quidem hic cognoſcamus,ſi feſtũ S.Andreæ contigerit prima dominica,id proſequendum

dum eſſe ij.feria. Idem obſeruari volumus, de quolibet feſto tam Apoſtolorũ quã martyrũ,ſi contingant dominicis priuilegiatis, quos paulò poſt commemorabimus.Sic quoque ſi feſtũ eiuſmodi ipſo dominico cõtigerit, quodvigiliã habeat,eius ſecũda feria celebrabitur officiũ eritq; ieiuniũ in ſabbato, ſi videlicet inofficiata ſit vigilia,id eſt,ſi propriũ habeat officiũ. Itẽ ſi qualibet alia dñica ex priuilegiatis,feſtũ Apoſtoli,vel pręcipuè alicuius martyris, vel alterius ſãcti, qui propriũ habeat officiũ euenerit, reſtat videre,an ſeptimana ſequens ſit inofficiata,hoc eſt, an proprium ſinguli eius ſeptimanæ dies habeant officiũ. Quòd ſi nõ habeant, illius dominicæ officio ſuperſedebimus, atque eius loco feſtum hoſpitis,id eſt,ſancti aduenientis ad dominicam celebrabimus:ſi verò habeat,manente officio dominicæ feſtũ transferetur ad ſecundam feriã, atq; hoc pacto dies dominica interdũ cedit feſto, interdũ verò non.Et quidẽ quare?Quoniã ibi officiũ renouatur. Proinde ieiunia quatuor temporũ, in tertia ſeptimana Aduẽtus oportet celebrari. Aduentus autẽ debet viginti & vnum diẽ, id eſt tres ſeptimanas integras habere,pręter vigiliã Natalis Domini.Cùm ergo aduentus ſemper incipiat à die dominica, ſi etiam ſimili die videlicet,dominica Natalis Domini contigerit,neceſſarium eſt,vt Aduentus protrahatur quatuor hebdomadis. Alioquin vigilia Natalis Domini, & ieiunia quatuor temporũ concurrerent, quorum vtrunq;peculiare habet officiũ,& ad diuerſa pertinent tẽpora. Nam vigilia ſpectat ad tempus gaudij, cũ non ſit de Aduentu,ſed de natiuitate,quare ad eundẽ modũ nõ haberet Aduentus viginti & vnũ dies, excepta, vt dicimus,vigilia. Si autem contigerit Natalis Domini in ij.feria,vel deinceps vſq; ad dominicã,tunc præter dies viginti & vnũ, facilè habebimus diẽ, quo faciamus vigiliã,quia ipſo die dominico,qui proprium officium non habet,celebrabitur vigilia & alleluya canetur propter dominicam. Sed ieiunabitur ſabbato præcedẽti, tam pro ieiunio quatuor temporũ,quàm pro vigilia Natalis Domini. Quantum verò attinet generaliter ad ieiunia,cognoſcendũ eſt,cum ieiunia vernalia primò inſtituta ſint in prima ſeptimana Veris, æſtiualia in ſecunda Iunij,Autumnalia in tertia Septembris, Hyemalia in quarta Decembris,id omne propter multas confuſiones,quæ inde naſcebantur abrogatũ eſſe & regulariter definitum,quo tempore eorũ quodque fieri debeat:Et de hyemalibus quidẽ dictum eſt,quod ſemper in tertia ſeptimana aduẽtus fiant.Sed de aliis regulariter ſciendũ eſt, quod in prima ſeptimana Quadrageſimæ ſemper incipiant vernalia,in ſeptimana Pentecoſtes ſemper æſtiualia, autumnalia veterem ſeruent inſtitutionem, cùm ſemper

in tertia ſeptimana Septẽbris fiant. Cauendũ interim diligenter eſt, ne in cõputatione illarũ ſeptimanarum fallamur. Nam ſi calendæ illius mẽſis, hoc eſt, ipſe mẽſis incipiat prima feria, vel ſecũda, vel tertia, vel etiã quarta, tum illa eius mẽſis ſeptimana cõputabitur, & in ea quæ eſt ab illa tertia, fiẽt ieiunia. Si verò mẽſis incœperit quinta, vel ſexta, vel ſeptima feria, tres illas ſeptimanas numerare ordiemur à ſequenti dominica, & eodem modo in tertia fient ieiunia. Atq; ita ſanè dies præcedentes quò ad cõputationem ſeptimanarum planè erunt inutiles. Sic igitur huiuſmodi habemus regulam, vt ab illa dominica, quæ propinquior fuerit Calendis Septembris, id eſt, pridiè menſis, ſemper numeranda ſit prima ſeptimana, ſiue ſubſequatur, ſiue præceſſerit.

De anniuerſariis mortuorum, & vigiliis ſanctorum.
CAPVT LXVII.

DE anniuerſariis verò mortuorũ dicemus, quod ſi contigerit dominica die, vel alia quauis celebri ſolẽnitate, nõ debeant mutari, & in ſequentẽ diẽ differri, quemadmodũ de feſtis ſanctorum diximus, ſed potius fiant die præcedẽti, vt citius ſuccurratur eorũ pœnis, quas igne purgatorio ſufferunt. Vt enim ſancti non indigẽt noſtro auxilio & beneficio, ita cæteris defunctis omnino eſt neceſſarium. Omni tempore poteſt celebrari miſſa pro defunctis præſente cadauere, niſi Paraſceue Tunc enim non debet corpus Chriſti immolari, nec miſſa cãtari, ſed die craſtino, id eſt, ſabbato poterit miſſa pro eo cani, & corpus ſepeliri. Pari modo etiã faciendum eſt, ipſo die Paſchæ. Si enim quis tunc moriatur, poſtero die miſſa eſt celebrãda ſeruato corpore tantiſper ſuper terrã. Nã fieri nõ debet vt ſepeliatur abſq; miſſa. Porrò autẽ de vigiliis ſanctorũ generaliter dicimus, quod ſi propriã habeant collectã in miſſa, eã debere dici ad veſperas. Et ſi dominica ſit in vigilia, dicemus veſperas de dominica & poſt alias de ſancto, vel cum Magnificat legimus dũtaxat collectã, vt Moguntina facit eccleſia, & monachi: vel cum ſola antiphona dicemus orationem ſiue collectã de feſto, ſi propriam & peculiarem non habeat vigiliã, cui ad poſtremum ſubiungemus: Benedicamus Domino.

De vigilia natalis Domini. CAP. LXVIII.

SEquitur vigilia natalis Domini, quæ propriam habet miſſam, & propriã in ea collectã, quæ itẽ in veſperis dici debet, quod idẽ obſeruatur in aliis vigiliis. Sin contrà fuerit, hoc eſt, ſi vigilia peculiare officium non habuerit, collecta in veſperis de ſequenti feſto dici oportet. Cãtãtur ergo in vigilia natalis Dñi hi Pſalmi: Laudate pueri Dominum, Laudate Dominum omnes gentes, Lauda anima mea Dominum, Laudate Dominum, quoniam bonus

nus, Lauda Hieruſalem Dominum:ſed in completorio,cani debet hymnus,Veni redemptor Gentium.

De natiuitate Domini. CAP LXIX.

NVnc de ipſo die Natiuitatis agamus, quo ante primos nocturnos,tres pannes ſuper altare poni cõſuetum eſt,ad declarationẽ trium temporum, ſingulisque nocturnis vnũ auferri. Et primus quidem niger erat,pro tempore ante legem:Secundus ſubcandidus,pro tẽpore reuelationis, & tertius rubeus pro tempore gratiæ,propter dilectũ ſponſum candidum, & rubicundum. Poteris alibi facilè inuenire, quemadmodum veteres interpolatè, & diuerſis vicibus ad nocturnos ſurgere ſolebant, videlicet in conticinio,nocte media,& in antelucano.Poſt tertiũ nocturnum incenduntur lumina eccleſiæ & recitato Euãgelio,Liber generationis,cantatur. Te Deum laudamus,ad cõſignandã congratulationem, quæ facta fuit ob inuentam drachmã quam mulier perdiderat, in cuius inueniendæ gratiã ea lucernã incendit totámq; domum euerrit,hoc eſt,eccleſia triumphãs ex inferno per Chriſtum omnino extrahitur. Quatuor autẽ illo die leguntur Euangelia, vnũ Matthæi, alterum & tertium Lucæ,quartum Ioannis, vt de Natiuitate Chriſti quatuor teſtes perhibeant teſtimonium. Quanquã ſanè duo,vel ad ſummum très ſufficere poſſunt,cùm in ore duorũ vel trium teſtium ſtet omne verbũ. Quamobrem verò Iſaias legatur in primo nocturno, ſuprà à nobis oſtenſum eſt. Verùm diligenter hîc animaduertere debemus, trium præcipuè ſcripturas hoc tẽpore in eccleſia frequẽtari magis quàm aliorũ. In primis nimirum Dauidis Prophetæ qui fuit homicida,proditor, & adulter: Deinde Matthæi Apoſtoli, qui & Publicanus dictus eſt, & hoc ipſo nomine infamis. Poſtremò Pauli Apoſtoli, qui perſecutus eſt eccleſiã. Quod quidẽ non abs re ita inſtitutũ fuit,ne videlicet deſperẽt alij, quantumlibet peccatores,propter facta præcedẽtia,eleemoſynas vel orationes Deo diſplicere,quin ſi pœniteant certò ſciant ſe veniã facilè conſequi poſſe,quãtumuis graui noxa perplexi ſint Poſt Te Deũ laudamus,dici oportet à ſacerdote iam è veſtiario egreſſo,Confiteor,atq; inchoari prima miſſa, vbi de æterna Chriſti generatione obſcura, & ignota agitur.Quo quidẽ fit vt illa etiã nocte cani debeat. Abſoluta verò illa dicuntur laudes,& finiuntur eadem oratione cũ miſſa, vt hanc atque illas idẽ planè officiũ innuere exprimamus.Apparẽte aurora,ſtatim incipitur ſecunda miſſa,in qua agitur de cõpletione ſiue impletione promiſſorũ de Chriſto naſcituro. Vnde profectò ſic illam auſpicamur: Lux fulgebit cùm illuceſcente die,ac matutino apparẽte inchoẽtur.At dixerit hîc ſemicoctus aliquis

grammaticus ergo deberet ibi eſſe lux fulgens,quod verum non eſt,quia tũc rubet.Sed intelligendũ eſt,vt diximus,de impletione promiſſorũ,quaſi dicamus tum lux fulgebat,cùm Chriſtus aduenerit,qui vera & æterna lux eſt, cúmque omnia quæ de eius aduentu iam multo tempore dicta ſunt,cõplebuntur. Proinde hæc miſſa,vt & ante dictũ eſt,finitur hoc modo,Ecce cõpleta ſũt,&c. Prima ergo pertinet ad generationẽ ex patre ſine matre, videlicet æterna.Secunda ad eam,quæ fuit ex matre ſine patre,vt temporalem:Tertia autem quaſi cõpacta,& coniuncta eſt,tradit eã vtramque.Nam quod in eius exordio dicitur:Puer natus eſt nobis,ad temporalẽ ſpectat generationẽ,ad æternã verò Euangeliũ Ioannis:In principio erat verbũ.Pars tñ illius Euangelij poſtrema,nimirũ:Verbũ caro factũ eſt,&c.ad temporalem natiuitatem referenda eſt. Dicitur autem huiuſmodi duplex natiuitas,vt nos haud obſcurè intelligamus natiuitatem Chriſti terreſtrem nobis procul dubio cõtuliſſe natiuitatẽ cœleſtem. Vnde illud eſt, quod in feſto B. Stephani dicitur:heri natus eſt Chriſt⁹ in terris,vt hodie Stephanus naſceretur in cœlis. Denique neumę quæ fiunt in miſſa,gaudiũ repræſentant, quæ potius per e, vt Kyrie,vel per a, vt allelu-ia fieri ſolẽt, quàm per alias vocales, vt per has ſignificemus gaudium ſpirituale quod reſtitutũ eſt nobis in partu virginis,cùm facta eſt immutatio huius vocabuli, Eua ſalutãte Angelo,& dicẽte, Aue Maria.Eius enim nominis,ſcilicet Euæ ſignificatio manſerat vſque ad ſalutationem Angeli.Hãc autem ſignificationem,nempè luctus Adæ & Euæ,naſcentes exprimunt pueri,ſi nimirũ puella naſcatur, profert, vt vulgus quidem exiſtimat e, cùm maſculus a. Illæ igitur neumæ repræſentant dolorem, quem nobis contulit tranſgreſſio Adami & Euæ.Sed gaudiũ planè reſtitutum eſt in B. Virgine, cui non dictum eſt Eua,ſed Aue.

De feſtis Natiuitatem ſequentibus. CAP. LXX.

DEinceps ſequitur ordine conuenienti,vt de iis feſtiuitatibus modò tractemus, quę Chriſti natiuitatẽ proximè ſequuntur.Debent ergo veſperæ Natalis primò integrè celebrari,ac poſteà conueniunt diaconi quaſi in tripudio, cantantq; Magnificat cũ antiphona de S.Stephano,ſed ſacerdos recitat collectam.Nocturnos & vniuerſum officiũ craſtinum celebrant Diaconi,quòd Stephanus fuerit diaconus,& ad lectiones cõcedunt benedictiones,ita tamen, vt eius diei miſſam celebret hebdomadarius: hoc eſt,ille cuius tum vices fuerint eam exequi.Sic eodẽ modo omne officium perficient ſacerdotes ipſo die beati Ioannis,quod hic ſacerdos fuerit, & pueri in ipſo feſto Innocentium:quia Innocẽtes pro Chiſto occiſi ſunt.Sed ignorandum non eſt, paſſionem beati

Stepha-

Stephani factam fuiſſe in Auguſto, illo die, quo eius celebratur inuentio,& contra inuentioné eiuſdem fuiſſe poſtero die natiuitatis Domini. Verùm enimuerò cùm dignius & præſtãtius ſit feſtum paſſionis Inuẽtione,idcircò tranſlatũ eſt ad tempus natalis Domini. Vel etiam ob hanc rem,quod ei eodem hoc die dedicata ſit baſilica. Poterit tñ & alia eſſe ratio,quoniã Stephanus poſt Domini paſſionem pro Chriſto primus martyriũ perpeſſus eſt: quod naſci dicitur in cœlis, cuiuſmodi natalé nobis Chriſti natiuitas in carne contulit. Conſentaneum ergo fuit vt natiuitati Chriſti cõtinuaretur natale S. Stephani, quo per hoc notaretur, natiuitatem vnã ſequi ex illa. Vnde etiam eſt,quod in ipſius vita legitur: Heri Chriſtus natus eſt in terris,vt Stephanus hodie naſceretur in cœlis: eodem ferè modo de feſto S. Ioannis Euangel. cenſendum eſt,quod cùm ille dies quo ſe depoſuit in foueã poſt celebrationem ſacrorũ,natalis fuerit ſancto Ioanni Baptiſtæ,hic tamen eum illi ceſſit,de quo dictum erat à Domino: Inter natos mulierum non ſurrexit maior,&c. atque feſtum huius trãſlatum eſt ad tertiũ diem natalis Domini,vt omnes ſuos comites haberet ſponſus,qui rubicundus eſt,& candidus. Vel ob id etiã, quòd eo die ipſi dedicata ſit baſilica: vel tandem quia eo die infulatus eſt. Fuit enim Patriarcha Epheſinus. Tunc autem ſcripſit Euangelium de quo Beda inquit: Quòd ſi paulò altiùs intonaſſet,vniuerſus mundus vix capere potuiſſet,ita vt hinc quoque Hieronymus eum vocitet vocem Aquilæ. Simili ratione Innocentes non ſtatim quidẽ quarto die pòſt paſſi ſunt, ſed quarto die anno reuoluto. Quandoquidem cùm Herodes à filiis ſuis accuſatus erat, debuit Romam proficiſci,ibíque coram Auguſto Cæſare cauſam ſuam defendere,ita vt ſimulátque cauſam obtinuiſſet,ac iam rediiſſet, immane iſtud facinus perpetrauerit, omnes interimens pueros à bimatu,& infrà. Credebat enim puerũ natum magnum fore, cui aſtra famulabantur,& timebat,ne per illum regnũ ſuum amitteret,de quo pleniùs in Matthæo legitur. In feſto itaque Innocentium penitus ſubticentur cantica lætitiæ, quoniã ij ad inferos deſcenderunt. Si verò contingat eorũ feſtum die dominica, tunc nullũ ſubticetur, propter diem reſurrectionis. Nec etiam in illorũ octauis aliqua cãtica lætitiæ ſupprimũtur,vt ſignificemus gaudium,quod accepturi ſunt in octaua,id eſt,in reſurrectione.

De Circumciſione. Cap. LXXI.

IN Circunciſione duo ſimul facta cõcurrunt,parientis ſcilicet & partus,propter octauas. Vnde ſanè eſt, ꝙ eo die duas miſſas celebrare debeamus: primam de beata Virgine, ſcilicet: Vultum tuum,aliam de octauis,nimirum: Puer natus eſt nobis, & dicitur

illo die Euangelium Lucæ: Poſtquam impleti ſunt dies octo, &c. Sunt nonnulli alij, qui tria huc feſta concurrere arbitrentur, de B. Virgine, de octauis, & de Circũciſione. Nam etiam ſi tum circuncíſus non fuiſſet, nihilominus tamẽ fierent octauæ. Sed quoniam modò de octauis mentionem fecimus, non incommodum erit, ſi eas paulò plenius perſequamur. Sunt enim nonnullæ octauæ inſtitutionis: vt ſunt eorum, qui habent vigilias, nonnullæ deuotionis, cuiuſmodi fieri poſſunt in honorem cuiuſlibet ſancti: Nonnullæ etiam venerationis, vt ſunt ea quæ ſolius Dei eſſe dicuntur. Nam octauæ Natiuitatis, Paſchæ & Pentecoſtes ſunt venerationis Chriſti. Sunt item & octauæ ſignificationis: vt Innocentium, per quas noſtra ſignificatur reſurrectio, quo quidem fit, vt tunc lætitiæ, ſiue laudis canantur cantica. Nam tametſi quidem ad inferos deſcenderint, reſurgent tamen nobiſcum in gloria. Quanquam nihilominus & de quibuſuis aliis ſanctis octauæ ſignificationis dici poſſunt. Totum interim tempus, quod eſt ad purificationem vſque tractat infantiam ſaluatoris, ita vt hinc aliorum ſanctorum commemorationes fieri non debeant, & quidem maximè ſanctæ Crucis, iuxta illud vulgare dictum: Non coques hœdum in lacte matris.

De feſto Hypodiaconorum. Cap. LXXII.

Feſtum Hypodiaconorum, quod vocamus ſtultorũ, à quibuſdam perficitur in Circuncíſione, à quibuſdã verò in Epiphania, vel in eius octauis. Fiunt autem quatuor tripudia poſt natiuitatem Domini in eccleſia, Leuitarum ſcilicet, ſacerdótum, puerorum, id eſt, minorum ætate & ordine, & hypodiaconorum qui ordo incertus eſt. Vnde fit, vt ille quandoque annumeretur inter ſacros ordines, quandoque non, quod expreſsè ex eo intelligitur, quod certum tempus non habeat, & officio celebretur confuſo.

Vide Innocẽtium Papã III. Conſt. 79.

De Epiphania. Cap. LXXIII.

Poſt hæc ſequitur dies apparitionũ, ſiue Epiphaniarum, quæ plures legũtur fuiſſe eodem die, annis tamẽ diuerſis. Quarũ quidem vna effecta eſt per ſtellam decimotertio die à natiuitate Chriſti. Atque hæc propriè dicitur Epiphania, à Græco verbo ἐπιφαίνομαι, quod eſt appareo. Altera verò facta eſt per vocem Patris, eodem die, anno trigeſimo, & appellatur θεοφάνια à Θεὸς, quod nobis eſt Deus. Tertia deniq; nominata eſt Bethphania, nomine conflato ab Hebræo & Græco, videlicet à beth, quod domꝰ eſt, quæ item alio anno eodẽ die contigit. Apparuit enim in domo per transformationẽ aquę in vinũ. Atque hæ quidẽ tres Epiphaniæ legũtur in Euangelio tanquã eodem die factæ. Quartam addidit Beda in cõmentariis in Lucam, eodem die fuiſſe factam

anno

anno reuoluto, videlicet quæ fuit de refectione panũ, dicitúrque phagiphania, φάγω, quod eſt comedo. His omnibus manifeſtatus eſt Chriſtus eſſe Deus. Quatuor ergo feſta ſunt vno die. Si quæratur qua ratione tam citò Reges venire poterint, cùm ipſo die Natiuitatis primò eis ſtella viſa ſit, ita vt difficilè fuerit ab exteris regionibus ſpatio dierũ tredecim itinere terreſtri venire Hieroſolymam. Sed huic nos bifariam reſpondere poſſumus, ꝙ nimirum vt plerique affirmãt, eis ante Natiuitatem ſtella apparuerit: vel quòd, vt alij putant, Dromedariis venerint. Eſt autem Dromedarius animal paulò minoris ſtaturæ, quã Camelus, cùm tamen curſu ſit multò velocior. Poteſt enim vno die tantum itineris cõficere, quantũ equus diebus tribus. Si rurſum roget quis, quonam ſtella euanuerit, reſpondebimus iterum duobus modis, quòd vel ceciderit, vt quibuſdã placet in puteum, vbi etiamnum facilè ſit conſpicua iis tantùm, qui ſunt virgines: vel quòd, vt alij opinantur, in priorem materiã ſit diſſoluta. Cæterum ipſo feſto Epiphaniæ ad primum nocturnũ non dicimus, Venite, ídque duplici de cauſa, tum quia Reges ad adorandũ Chriſtũ non inuitati venerunt, tum ne videamur Herodem imitari. Ipſe enim omnes regni ſui ſapientes ad conſiliũ conuocauit, non vt Chriſtũ adoraret, quemadmodum falſo dicebat, ſed magis vt ipſum perderet. Ab eadẽ profectò ratione, & hoc profectũ eſt, quod triduo ante Paſcham oſculum pacis non damus, vt proditori Iudæ nos diſſimiles eſſe oſtendamus. In ſecundo autem nocturno ad ſextã antiphonam canimus: Venite exultemus, quia in ſexta mundi ætate gentes ad Chriſti fidem peruenerunt, quarum primi fuerunt tres illi Reges, qui ad Chriſtum adorandum è regnis ſuis profecti ſunt. In tertio denique nocturno cantamus antiphonam: Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei: & Pſalmum, Deus noſter refugium, ordine Pſalmorũ retrogrado, quod amplius in toto anno non fit, niſi in feſto omnium Sanctorum. Sed quare tunc fiat, dicetur alibi. Ideò tertio nocturno, quia tertio tempore, id eſt, tempore gratiæ Fluminis (baptiſmatis ſcilicet) impetus, ciuitatem Dei, nempè ſanctã militantem eccleſiã, lætificat, hanc mundando, & ab omni labe purgãdo: vt ad ſeptimã ætatem quieſcentium fœliciter peruenire poſſit, vbi tum plenius ac cumulatius lætificabitur. Et quoniã quidẽ Dei ciuitas in ætate ſeptima, quieſcentium quaſi plenũ recipiet ſtatum, cùm ab omni pœnalitate eximetur, & ſui cõditoris gratiſſimo fruetur aſpectu, ideò iſtiuſmodi Antiphona ſeptimo loco cãtatur. In tertio nocturno Alleluya propterea frequẽtamus: vt in tertio tpe per baptiſma lætitiam aduenisse mõſtremus. Ad hũc ergo modũ incipi debẽt ma-

tutinæ:Domine labia mea aperies.Deinde ſequitur hymnus ſi ſit monachalis eccleſia:ſi verò non, extemplo ſubiungitur : Afferte Domino filij:& Deus noſter refugium. Ad poſtremum igitur,vt progrediamur ad cætera,facilè ſuſpicãdum eſt reges non veniſſe ſolos,ſed eos ſecum magnum aduexiſſe Principum comitatum.

De Euangeliis apparitionis. CAP. LXXIIII.

SVnt autem tria Euãgelia huius feſtiuitatis,vnũ de baptiſmo, ſcilicet : Factum eſt cùm baptizaretur , ſecundum de Magis, nempè.Cùm natus eſſet Ieſus,tertiũ de nuptiis, atque hoc quidẽ legitur dominica ſequenti. Cæterùm illud nos latêre non debet, duo Euangelia de Chriſti generatione legi nocte,alterũ videlicet in Natiuitate,alterum verò in Epiphania. Quoniam vtraque Chriſti generatio erat nocte, hoc eſt, obſcura & quæ primorum patrum ſenſibus percipi nõ poterat. Vna generatio fit deſcẽdendo,altera aſcendendo,ꝙ vna ſit carnalis,altera ſpiritualis.In vna ponitur,Genuit,vt carnalis & tẽporalis generationis exprimatur ſucceſſio, in altera ponitur:Qui fuit,vt denotetur ſpiritualis generationis adoptio.Prima terminata eſt in virginis partu,ſecũda inchoata eſt per baptiſmum.Inter octauas Epiphaniæ & Septuageſimam : legunt quidam reſponſoria de Pſalmis quæ ſic dicuntur,quoniam lectionibus debent reſpondere & conuenire , cùm tamen Pſalmi non debeant legi niſi illo triduo ante Paſcha.

[C]oncilia-[t]io Lucæ & Mat-[t]hæi circa [g]enealo-[g]iã Chri-[ſ]ti.

De feſtis Sanctorum. CAP. LXXV.

NVnc ergo ad feſta proximè ſequentia breuiter tranſcurramus.Ac de B.Agnete quidem,cuius vitam compoſuiſſe dicitur Ambroſ.hoc ſolum ſcire ſufficiat,quod octauas non habet inſtitutionis. Cæteroquin octauas habet alterius ſignificationis cauſa.Eius autem ſolennitas celebrari cœpta eſt propter quoddã miraculum quod octauo die ſuis contigit parentibus,ad eius tumulum lamentantibus : In feſto B.Pauli cantantur quidam verſus cum antiphonis , quemadmodum etiam fit in feſto B. Laurentij & B. Stephani. Paulus enim plus omnibus laborauit in concionando & prædicando. Laurentius grauius cæteris paſſus eſt , & Stephanus pro fide Chriſti primus martyr extitit. Idem etiam fieri oportet de B.Maria,quod priuilegiata ſit in virginitate,quia virgo virginum & fuit & dicta eſt.

De Dominica poſt octauas Epiphaniæ. CAP. LXXVI.

DOminica poſt octauas Epiphaniæ canitur:Omnis terra adoret te. Quare autem hoc fiat , rationem tradunt huiuſmodi.Cùm enim Auguſtus vniuerſo orbi imperaret ad gloriam Romani Imperij huiuſmodi edictum propoſuit & promulgauit: vt quoquo anno è ſingulis mundi ciuitatibus Romã aliquis veniret

niret tantum terræ ſecum adferens, quantum complexu pugni comprehendere poſſet. Quod quidem ideò factum eſt, vt per hoc certò atque euidenter conſtaret omnes ſubiectos eſſe Romano Imperio. Sed poſteà cùm ex illa terra factus eſſet quaſi monticulus quidam, in hoc à Romanis ad fidem conuerſis, eccleſia in honorem Dei fundata eſt illa dominica. Ad cuius dedicationem Chriſtiani ex diuerſis regionibus conuenerunt. Quia ergo ex omni terra factus eſt monticulus ille in quo huiuſmodi eccleſia ſit collata, ideò in dedicationibus illius diei cantatur officium: Omnis terra adoret te, &c.

De ſeptuageſima, ſexageſima, quinquageſima, & quadrageſima.

CAP. LXXVIII.

POſtquàm dictum ſit de illo tempore, quod eſt inter natalem Domini & Septuageſimam interdictum, ordo poſtulat, vt deinceps de ipſa Septuageſima & eius gratia, & ſexageſima. Quinquageſima, & quadrageſima dicamus, ídque hoc potiſſimũ ordine: Primò quid ſignificent, ſecundò vbi incipiant & vbi finiantur, tertiò de earum inſtitutione, & quartò de officiis. Septuageſima igitur repræſentat tempus deuiationis, ſiue pœnæ & culpæ. Vnde ſtatim ipſa prima dominica incipit legi hiſtoria libri Geneſeos, & legitur vſque ad dominicam, quæ præcedit eam dominicam, quæ in ramis Palmarum appellata eſt, vbi agitur de deuiatione & errore primorum parentum. Deponimus hîc etiã Allelu-Ia, in quo ſciendum eſt illud nonnullos facere ſabbato eo, quod præcedit ad horam ſextam, nonnullos ad nonam, nonnullos ad veſperas, nonnullos etiam nocte ad nocturnos, nonnullos denique ipſo die dominicò ad primam, quæ quidem varietas nata eſt, varia dierum inchoatione. Sunt enim quædam nationes, quæ diem auſpicantur à meridie, eúmque finiunt meridie diei ſequentis: Alij verò ad nonam, & terminant in ſequentem nonã: alij rurſus à veſperis, & eum deducunt in alias veſperas, qui rectius faciunt: alij denique inchoant à media nocte, & ſequenti nocte media eundem finiunt, quod etiamnum obſeruatur: ſecundum decreta Romanorum. Si enim quis alteri pactũ fecerit ad certũ diẽ, non videtur pactum fuiſſe ante mediam noctem ſequentem, ſi ei tum ſatisfecerit. Sunt nonnullæ eccleſiæ, quæ cum magno tripudio deponunt Allelu-Ia. Inchoatur autem Septuageſima à dominica qua cantatur: Circundederũt me, & finitur ſabbato in albis, quod eſt poſt Paſcha. Et vt nos ſimul de omnibus expediamus, Sexageſima incipit ſequenti die Dominica poſt Circundederunt me, & terminatur in quarta feria poſt Paſcha. Quinquageſima quoque inchoatur tertia Dominica poſt Circundederunt me, &

ipſo Paſchate finitur. Quadrageſimã verò auſpicamur Dominicã qua canitur in Eccleſia, inuocauit me, atque eandem finimus in cœna Domini. Septuageſima autem dicitur, quod ſepties decem habeat dies. Verum enimuerò hæc Septuageſima dierum, quam præſens obſeruat Eccleſia, indicat nobis ſeptuaginta illos annos, quibus Iſraël fuit in ſeruitute Babylonica Nam quemadmodum
Pſa. 136. illi depoſuerunt ſua organa, dicentes: Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena? Ita & nos quoque deponimus cantica laudis. At verò poſteà ſibi data à Cyro ſexageſimo anno redeundi facultate, cœperunt lætari, quemadmodum & nos in ſabbato Paſchæ reſumimus & cantamus Allelu-Ia, eorũ innuendo lætitiã, quam ipſi habuerunt ob redeundi licentiã ſibi præſtitã. Sed quemadmodum illi in apparatu reditus, ſuas colligendo ſarcinulas multũ laborauerũt: ſic nos quoque poſt Allelu-Ia huiuſmodi ſtatim tractũ ſubiungimus: Laudate Dominum, quo laborem ſignificamus. Illi rurſus quemadmodũ cum lætitia redeũtes, itineris tamen labore vexabãtur: ita nos per totã Paſchalem ſeptimanã Graduale cũ Allelu-Ia cantamus. Per Graduale enim laborem exprimimus, per allelu-Ia lætitiã. Præterea vt illi patriã ingredientes plenã acceperunt lætitiam: ſic nos ſabbato quo Septuageſima terminatur, Domino canimus Allelu-Ia. Et profectò tam noſtra dierũ Septuageſima, quã illorũ Septuageſima annorũ quaſi quædam hiſtoria eſt, qua totum humani generis exiliũ ab Adamo vſque ad finẽ mundi quodãmodo figuratur, quod reuolutione ſeptẽ dierũ peragitur, & ſub ſeptem annorum milibus cõcluditur, vt per ſeptuaginta dies vel ſeptuaginta annos intelligamus ſeptuaginta annorum centenas. Ab initio enim vſque ad Aſcenſionem ſeptẽ millia annorũ cõputamus. Exinde verò quicquid tẽporis ſequitur vſque ad finẽ mũdi ſub ſepteno millenario cõprehendimus: cuius terminũ ſolus Deus nouit. Quemadmodum ergo filij Iſraël ſeptuageſimo anno per Cyrum à captiuitate Babylonica fuerunt liberati: ſic nos per Chriſtũ in ſeptima mũdi ætate vel in ſeptimo millenario à ſeruitute diaboli ſumus redẽpti, reſtituta nobis innocentiæ ſtola per remiſſionem baptiſmi. Atque hinc eſt, quòd in ſabbato Paſchæ vnum Allelu-Ia cãtamus iam ſpe æternæ quietis & recuperatione patriæ gratulãtes. Iſraël laborabat in apparando reditũ, & in redeũdo: nos quoque in Eccleſia præſenti pro ſatisfactione decẽ præceptorũ legis laborare debemus. Sed cũ finito tẽpore noſtri exilij ventũ erit ad patriam, tũ vtraque ſtola decorabimur, cùm videlicet corpus & anima ſimul glorificabuntur, quod ſignificatur per duo Allelu-Ia, quæ ſub finem Septuageſimæ decantantur. Obiter ergo nota, quòd

Septua

Septuageſima incipit à mœrore, & finitur cũ gaudio, ſicut Pſalmi pœnitentiales, vt vocãt. Septuageſima verò ſonat ſexies decẽ, & ſignificat tempus viduitatis Eccleſiæ, ac mœrorẽ eius propter abſentiam ſpõſi. Licet enim Chriſtus ſit nobis præſens ſecũdùm diuinitatẽ, iuxta illud: Vobiſcũ ſum vſque ad cõſummationẽ ſæculi, tamen ſecundùm quod eſt homo, in cœlo eſt, & ſedet ad dexteram patris, id eſt patri eſt coëqualis. Vnde ipſe ait: Nondum enim aſcendi ad patrem meũ, hoc eſt, nondum ſum ei coëqualis, vt vos opinamini. Dantur hic tamen ſpõſæ in remediũ & conſolationem ſex opera miſericordiæ, quæ ſunt: paſcere eſurientem, potum dare ſitienti, viſitare infirmum, veſtire nudum, hoſpitio pauperem excipere, & peregrinum: quibus ſeptimum ex Tobia additur, nimirum mortuos ſepeliri. Hæc ſunt data ſpõſæ, vt in eis ſe exerceat, vtque per eorum, & decalogi obſeruationem, ſibi mereatur ſui ſponſi ianuam aperiri, & illius ſuauiſſimo amplexu frui. Sic Quinquageſima dicta eſt quaſi quinquies decem, ſignificátque tempus remiſſionis, quemadmodum in lege veteri annus quinquageſimus dicebatur annus remiſſionis. Vnde hoc tempore maximè cantatur Pſalmus quinquageſimus, ſcilicet: Miſerere mei Deus, qui eſt pœnitẽtiæ & remiſſionis. Hoc igitur tempore ieiunamus, vt peccatorum remiſſionem obtineamus. Poſtremò Quinquageſima cõmendatur potiſſimum à loco inſtitutionis, vt dictum eſt, à tribus temporibus, & à perſonis, quæ in illis ieiunarunt. Ab inſtitutione, quoniã in Paradiſo fuit inſtituta, quando Deus Adamo prohibuit ne comederet de fructu ligni ſcientiæ boni & mali. A temporibus verò & à perſonis, quoniam in tempore ante legem à Moſe fuit ieiunatum, in tempore legis ab Helia, in tempore gratiæ à Chriſto.

De inſtitutione prædictorum. CAP. LXXVIII.

Viſo quid prædicta ſignificent, de eorũ inſtitutionibus ſubſequenter agamus, & primò de Quadrageſima. In primis ergo videndũ eſt, quare vocetur Quadrageſima, cùm potius dici deberet decima, ꝙ ſit dierũ decima. Verũ hoc ita factũ eſt ex cõſuetudine Ethnicorũ ſiue Gentiliũ. Quemadmodum enim Hebræi ex omnibus ſuis bonis decimam partẽ dabant, ita Gentiles quadrageſimam, & tales reditus vocabant quadrageſimã, vel decimã. Iuxta ſimilitudinẽ igitur Regij fiſci vel telonei, aut Romanæ exactionis dierũ decimã, quã Deo perſoluimus, quadrageſimam appellamus. Tametſi quidẽ non habeat niſi triginta & ſex dies decimas, & incipiat quadrageſima, vt dictum eſt, Dominica qua cantatur Inuocauit me. Sed quia Chriſtus ieiunauit quadraginta diebus, & nos debemus eſſe illius imitatores, additi ſunt

quatuor dies, vt ſimiliter quadraginta dies ieiunemus. Atq; etiã ideò quadraginta dies ieiunamus, vt diebus illis quadraginta à Paſcha vſque ad Aſcenſionem quos in lætitia acturi ſumus, non excedamus, quin Chriſtũ caput ad cœlos cõſequi valeamus. Similiter ſentiendũ eſt de Quinquageſima. Cùm enim clerici cõſiderabant ſe præcedere populum ordine, rati ſunt æquum eſſe, vt & ſanctitate præirent. Quare duos dies addiderũt & à die Dominica ante Inuocauit me, incipiũt ieiunare. Atque ita inſtituta eſt Quinquageſima. Vel ideò etiam quinquaginta dies in pœnitentiã ducimus, vt peractis quinquaginta diebus lętitiæ poſt Paſcha, ipſo die Pentecoſtes digni habeamur qui ſpiritus ſancti gratiam ſuſcipiamus. Verùm Septuageſimæ inſtitutio huiuſmodi ſumpſit initium: Melchiades Papa & S. Siluester ſtatuerunt, vt bis quoq; ſabbato comederetur, ne propter abſtinentiã & afflictionem carnis quam ſuſtinuerant ſexta feria quæ omni tempore ieiunabatur, & adhuc debet ab omnibus ieiunari, natura debilitaretur. In redemptionem ergo ſabbatorum illius temporis, addiderunt vnam ſeptimanam, & ſic inſtituta eſt Sexageſima, quæ tantùm protenditur vſque ad quartam feriam poſt Paſcha. Sic quoque aliam habet originem Septuageſima. Nam quũ propter venerationem diei Aſcẽſionis, in qua natura noſtra cœlos aſcẽdit exaltata vel vltra choros Angelorum, ſtatutum eſt à ſanctis Patribus, vt quinta feria ſemper celebris haberetur. Sed quum nos eadem die noſtra melius procuramus, factum eſt vt illam diem ſecundũ antiquã conſuetudinem ſolenniter non obſeruemus. Pro illis ergo rurſus vnã ſeptimanã Sexegeſimæ addiderũt, incipiẽtes ieiunare à Circundederũt me. Atque ita inſtituta eſt Septuageſima, quæ, vt dictum eſt, vſque ad ſabbatum poſt Paſcha protenditur.

De officio iſtorum temporum. CAP. LXXIX.

HIs ita breuiter conſideratis, videndum eſt de officiis iſtorũ temporum generaliter. Sciendum igitur eſt, quòd quædam hoc tempore omninò intermittuntur, quædã variantur, & quædam pro aliis mutantur: intermittuntur tria cantica laudis, ſcilicet, Allelu-Ia, Gloria in excelſis, & Te Deum laudamus, excepto tamen quòd in Cathedra beati Petri canimus: Te Deum laudamus, quum hymnus ille intronizandorum proprius ſit, & ideò eum cantemus. Quemadmodum in die cœnæ, (quod etiam excipitur) Gloria in excelſis dicimus, & Ite miſſa eſt, atque in ipſo ſabbato Paſchæ ſimiliter Gloria in excelſis Deo, ſed non Ite miſſa eſt, nec Te Deum laudamus. Allelu-Ia à Septuageſima vſque ad Paſcha nõ proferimus, ſed voces quaſdã loco eius vſurpamus. In principiis enim precum horarum, Laus tibi Domine

Rex æternæ gloriæ:& in antiphonis,ac reſponſoriis pro Alleluya dicimus, In æternum.In Miſſa loco Alleluya cum ſuo verſiculo, canimus tractum,vt nos dicimus. Quãquam verò vox hæc,Laus tibi Domine, &c.videtur æquipollere voci huic Alleluya,magnũ tamen inter vtramque ſtatuitur diſcrimen, quòd vox hæc Alleluya,angelica ſit,illa humana:atque hæc maiorem habeat authoritatem propter Hebraici ſermonis dignitatem, illa verò minorem,ob Latinæ linguæ inopiã,& paupertatem. Atque in his quidem generatim obſeruãdum illud eſt, quod duo hæc Flectamus genua,& : Inclinate capita, ſeſe mutuò comitentur, neutrúmque dici debeat die dominica.

De variatione officiorum. CAP. LXXX.

VAriantur verò officia vt cùm iſte Pſalmus:Dominus regnauit,qui eſt Pſalmis lætitiæ, ac cani conſuetus eſt primus in laudibus,hoc tempore non cantatur, ſed loco eius:Miſerere mei Deus,qui Pſal. eſt pœnitentialis. Cantatur tamen diebus Dominicis ad primam,vt per hoc ſignificetur nihil debere in pſalterio prætermitti,quin totum per ſeptimanã ſaltem legatur,quod antiqui vno die facere ſolebant. Ad primam quoque propter candẽ cauſam canitur:Confitemini Domino, quo innuitur pueros debere inſtrui, vt in Ramis palmarũ ſciant Domino laudes decantare, quoniam hic Pſal.ad illum præcipuè diem pertinet, idque potiſſimũ ob hunc verſiculũ:ô Domine ſaluum me fac, &c. Hoc tempore ſplendidas & ornatas veſtes debemus omnes deponere, atque aſſumere veſtes humilitatis. Tẽpore quoque Quadrageſimæ carnes deponi debent & intermitti, tã ſolidæ quàm liquidæ. Sũt autẽ duo genera carnis liquidæ:Alia enim eſt artificio liquida, vt eliquata per frixurã nempè ſagina:alia verò naturaliter,vt ſunt caſei & oua. Ait enim Hierony. contra Iouian. Ouum & caſeus nihil aliud eſt, quàm caro liquida. Sed quæritur cur hoc tẽpore piſces comedere liceat, ac nõ itidẽ carnes?cur nõ in quouis ieiunio perinde piſces,atque carnes, nobis, omnibúſq; religioſis ſint interdicti? Atque ratio quidẽ hæc eſſe poterit,quia Deus aquis non maledixit.Sciebat enim per aquas baptiſmatis ablutionem fore peccatorum,ita vt elementum hoc meritò ſit præſtantiſſimum, quod facilè eſt animaduertere quod abluat ſordes, ac Spiritus Dñi ante mundi conſtitutionẽ ferri ſolitus ſit ſuper aquas,quemadmodum nobis ſcriptura recenſet.Sed terræ maledixit Deus in opere hominis:inde eſt, ꝙ omne genus carnis, quod in terra verſatur,tam quadrupedia, quàm aues in ieiuniis comedere non liceat. Quanquã enim aues quædam verſantur in aëre, quædam in aquis, quæ vel in his, vel extra eas naſcantur, magis

tamen dicuntur morari in terra, & ad naturam terræ pertinere. Vnde mehercle cùm quidam piſces ſint, qui ex vna parte habeāt formam piſcis, & ex alia formam animalis quadrupedis, vt porcus piſcis, canis piſcis, lupus piſcis, qua parte piſcis videtur poteſt in ieiuniis comedi, qua verò non, haudquaquam.

De feſtis quæ ſunt in principio ſeptuageſimæ, & primò de Purificatione B. Mariæ. CAP. LXXXI.

NVnc dicendū eſt de duobus feſtis, quæ in principio Septuageſimæ quandoque cōtingunt celebrari, de feſto videlicet B. Mariæ & S. Blaſij. Feſtum autem B. Mariæ tribus nuncupatur nominibus. Dicitur enim vel purificatio B. Mariæ, vel cādelaria, vel ὑπαντὴ Domini: Purificatio B. Mariæ appellatur, quoniam illo die, qui eſt quadrageſimus à Natali Domini, venit ad templū virgo Maria ſecundum conſuetudinē legis, vt purificaretur. Non quòd immunda eſſet, ſed propter partum more aliarum mulierum. Non enim erat obnoxia legi, quæ hoc pacto præcipit: Mulier ſi ſuſcepto ſemine maſculū pepererit ab ingreſſu templi immunda erit diebus trigintatribus, à conſortio hominum ſeptem. Beata autem virgo Maria non pepererat ex ſuſcepto ſemine, iuxta illud. Non ex viri ſemine, &c voluit tamen legis conſuetudinem obſeruare, quoniam non venit Chriſtus legem ſoluere, ſed adimplere. Quare autem candelaria vocetur, aliam authoritatem non habet, ſed potius fluxum eſt ab antiqua conſuetudine Ethnicorum ſiue Gentilium. Erat enim antiquitus Romæ conſuetudo, vt circa hoc tempus in principio Februarij vrbem luſtrarent, eam ambiendo cum ſuis proceſſionibus geſtantes ſinguli candelas ardentes, & vocabatur illud amburbale. Atque ita ab huiuſmodi cōſuetudine illud quod fiebat ab Ethnicis in vſus indiſcretos circiter initium Februarij, à Chriſtianis modò fit in feſto beatæ Mariæ ad laudem & venerationem ipſius. Vel ideò candelas portamus, vt per hoc imitemur ſanctas virgines, quarum beata virgo Maria caput eſt, vt nimirum accenſa nobis lampade caſtitatis, cum ea templū gloriæ ad verum ſponſum ingredi mereamur. Vel etiam appellata eſt candelaria, propter multitudinem candelarum & ſignificationem, quæ in eis eſt. In candela enim eſt cera, ignis & lignum. Cera connotat carnem Chriſti & virginitatem, ignis ſpiritum ſanctum, lignum deitatem in carne latentem. ὑπαντὴ Domini, ideò dicitur hoc feſtum, quòd Simeon atque Anna prophetiſſa Chriſto venerint obuiam, cùm à ſuis parentibus adferretur in templum vt præſentaretur. ὑπαντὴ enim obuiatio ſiue præſentatio dicta eſt.

De feſto S. Blaſij. CAP. LXXXII.

Alte

ALterum huius temporis feſtũ eſt Blaſij. Fuit autem hic ſanctiſſimus Medicus, qui multo tempore in rupe quadam latitans, hominibus ad ſe venientibus medebatur, atque eos ſanabat. Simili ratione, ſi quæ ſua animalia ad eum ducebant ægrota, ea ilicò curabat. Tandem cùm factus eſſet Epiſcopus vrbis Sebaſtæ captus fuit & in carcerem incluſus, in quem pia quędam mulier cibum ei multo tempore cum candela attulit. Cùm autem ille mortis ſuæ diem iam imminere præſciret, dixit huic mulieri, vt quandiu viueret, ſingulis annis ipſo die obitus ſui candelam in eius memoriam offerret, Deus ab infirmitatibus eam tutaretur; atque in magna proſperitate conſeruaret. Quod quidem ita factum eſt. Multi ergo ſimiliter ita fecerunt ſi fortè infirmarentur, & valetudinem receperunt. Inde apud omnes paſſim in conſuetudinem abiit, vt ſi fortè ex dentibus laborat, vel ex aliqua alia ſui parte, vel etiam ſi ſua ægrotarent animalia, offerrent in eius honorem candelas.

De cathedra S. Petri. CAPVT LXXXIII.

HOc item tempore celebrari ſolet Cathedra S. Petri, tã quæ Romæ fuit, quæque tempore poſterior eſt, quàm illa, quæ fuit Antiochiæ. Verùm illa quæ fuit Antiochiæ, ſolennior profectò eſt alia, vt vel huius diei collecta, quę eſt de incathedratione Antiochiæ facta, abũdè teſtatur, diciturque feſtum B. Petri epularum. Fuit enim conſuetudo veterum Ethnicorum, vt ſingulis annis menſe Februarij certo quopiam die epulas ad parentũ ſuorum tumulos apponerent, quas nocte dæmones conſumebant, cùm inde non minùs falſò quàm ridiculè animæ refici credebantur. Putabant enim huiuſmodi epulas ab animabus circa tumulos errantibus abſumi. Hæc autem conſuetudo atque huiuſmodi falſæ opinionis error à Chriſtianis vix extirpari potuit. Quod quidem cùm viri ſancti animaduertiſſent, ac penitus illam conſuetudinem extinguere voluiſſent, inſtituerunt feſtum de Cathedra S. Petri, tam die illa quæ fuit Romæ, quàm quę Antiochiæ, idq; illo eodem die quo abominãda illa ab Ethnicis fiebant, vt ſolenni hoc feſto prauæ iſtius conſuetudinis feſtum omnino extingueretur. Vnde etiam ab illis epulis feſtum hoc appellatum eſt beati Petri epularum. Atque hîc obiter intelligamus, veteres dicere ſolitos fuiſſe, animas eſſe quando etiamnũ in humanis corporibus eſſent inſtitutæ: manes appellari, ſi quãdo forent apud inferos: ſpiritus, verò cùm ad cœlos aſcendiſſent: atque vmbras, quando adhuc recens erat ſepultura, ſiue quando circa tumulos errabant.

Hæc omnia Durandus in ſuum trãſtulit Rationale, vt vel ipſe fatetur.

De feſtis generaliter quæ tempore fiunt Septuageſima.

CAP.

Cap. LXXXIIII.

VT autem de omnibus magnis ſolennitatibus quæ infra Septuageſimam celebrantur, ſiue ipſo paſſionis tempore, ſiue antè, nos ſimul expediamus (vt ſunt tria illa feſta prædicta beatæ Agathæ, S. Matthiæ, Annũciationis Domini, S. Gregorij, & ſi fortè cõtingat feſtum ipſius patroni eccleſiæ vel eius anniuerſariũ, vel Paſcha alicuius annotinum) dicimus generaliter quod cãtica laudis, ſcilicet, Te Deũ laudamus, Gloria in excelſis, & Ite miſſa eſt, & alia, quæ ſi aliis temporibus contingerent, cantarentur, in iis cani debẽt, præter Alleluya. Nam huiuſmodi feſta ad Paſchale tempus generatim videntur pertinere. Si verò hîc obiiciatur, quod in Annũciatione Domini, Gloria in excelſis, quod cãticum eſt proprium Natalis Domini, & Ite miſſa eſt, quod proprium eſt reſurrectionis, & Te Deum laudamus, quod gaudium drachmæ inuentæ deſignat, cantari non debeant; quoniam hæc in Annunciatione Domini illa tempora non habebant, dicimus breuiter, quod etiamſi natalis Domini, vel paſſio, vel drachmæ inuentio, necdum re vera erant, tamen iam certò fore ſperabantur. Nam hoc feſtum eſt quaſi fons & initium feſtorum Chriſti. Vocatur autem Paſcha annotinum, quando aliquis diem, quo baptiſma ſuſcepit, annuatim celebrat, atque eo tum ipſius diei Paſchæ officium integrè cantari debet, præter Alleluya, ſi accidat tempore Quadrageſimæ. Sed certus interim ſis eccleſiam Lugdunenſem & Mediolanenſem vbi Ambroſius Archipræſulatum obtinuit, tempore paſſionis nullam celebrare ſolennitatem, verùm duntaxat facere commemorationem.

De officio Quadrageſimæ ac litera laicorum.

Cap. LXXXV.

QVoniam de officio Quadrageſimæ hucuſque generaliter tractatum eſt, nũc deinceps de eiuſdem officio pro tempore agendum eſt. A dominica igitur, quam dicimus: Iſti ſunt dies, vſq; ad Paſcha, verſiculus ille videlicet Gloria patri, qui ad laudẽ pertinet Trinitatis, in officiis planè ſubticetur. Quoniã ab illa dominica incipit paſſio Chriſti celebrari, in quá tota Trinitas à Iudæis quaſi dehoneſtata videtur. Qua etiã ratione, fit, vt in cantico trium puerorum, ſcilicet Benedicite, verſiculus ille nunquã cantetur. Quia tunc Deo magna facta eſt dehoneſtatio, quando tres pueri, qui ipſum maximè colebant, Idola plurimum execrãtes coniecti ſunt in caminũ ignis. Maximè verò idem iſte verſiculus triduo illo ante Paſcha ſubticetur, quod tum demum Trinitas maximo affecta ſit dedecore. Nam prẹterquam quod in primis de nece Chriſti hic agitur, nunc verberatur, nunc fœdè

con

conſpuitur, alapis cæditur, nunc etiam crucifigitur: vnde Iſaias: Vidimus, inquit, eum non habentem ſpeciem neq; decorē. Horarum quoque initia, & lectionum tituli tunc planè ſupprimūtur, nempè Deus in adiutorium, & lectio libri, &c. quia Chriſtus Caput noſtrum à nobis ſuſtollitur iuxta præſentiam carnis. Ad lectiones, non petuntur benedictiones, neque dantur, quoniā paſtor Chriſtus, qui gregi ſuo benedicat, iam non adeſt. Vel ideò benedictio nō petitur, nec tu autem Domine dicitur, quod Apoſtoli his diebus nec ad prædicandū miſſi ſint, nec inde redierint. Vt ergo hoc ſignificemus, nec Iube Domine, dicimus, nec Tu autem. Illud quoq; conſiderandum eſt quòd in Quadrageſima duæ recitentur præfationes; vna ieiunij & altera paſſionis. Ea quæ eſt ieiunij à primo ieiunio cantatur vſque ad Dominicam in Ramis palmarū. Illa verò quæ eſt Paſſionis, ab eo die cani incipit vſque ad Paſcha. Sed abſurdè fortaſſe alicui factū videbitur, quòd dominica die iſtiuſmodi cātetur præfatio, cùm non ſit dies ieiunij. Verum dici poteſt, quod etiā ſi illo die non ieiunetur numero, qualitate tamen, hoc eſt, cibo carnali ieiunatur, quēmadmodum etiā diebus aliis. Sed quoniam ea quæ à nobis dicta ſunt, ad clericos maximè pertinere videntur, nunc pauca dicēda ſunt de laicorum ſcriptura, quæ in duobus potiſſimū cōſiſtit, nempè in picturis & ornamētis. Nā vt ait Greg. quod clerico litera, id laico eſt pictura: picturarū igitur aliæ ſunt ſupra eccleſiā, vt gallus vel aquila: aliæ extra eccleſiam, vt in fronte forium bos & leo: aliæ intra eccleſiam, vt ſunt icones, ſtatuæ, figuræ, & diuerſa alia picturarū genera, quæ in veſtibus, vel in parietibus, vel etiā in vitris depinguntur. Verum de his omnibus poſteà ſuo loco dicetur, hoc vno tamen modò obſeruato, vt ſciamus ſaluatoris noſtri imaginē tribus hiſce modis aptius & cōuenietius in eccleſia depingi, vt videlicet, aut in throno ſedeat, aut in crucis patibulo pendeat, aut etiā in matris ſuæ gremio cōquieſcat. Ornamenta verò in tribus conſiſtunt, in ornamento videlicet eccleſiæ, chori & altaris: & ornatus quidem eccleſiæ cōſiſtit in cortinis, aulæis, palliis, ſericis, purpureis, & conſimilibus. Ornatus verò chori, in dorſalibus, vt vocant tapetis & ſuſtratoriis. Ornatus denique altaris, verſatur in velamentis, crucibus, capſis, textibus & philacteriis. Et etiā ornatus perſonarum, quæ vel cantant in choro, vel altari inſeruiunt. Sed de his & ſimilibus dicimus, omnia illa quæ ad ornatum pertinēt, tempore Quadrageſimæ debere abſcōdi, vel remoueri, vel etiam contegi. Nec crux quoq; illo tempore niſi cooperta in eccleſia portari debet. Duo tamen vela retinentur, quorum alterum ponitur per chori circuitum, alterum ſuſpenditur inter altare &

chorum

chorum, vt non appareant quæ ſunt intra ſancta ſanctorum Quo quidem ſignificatur mentibus infidelium diuinarum ſcripturarum intelligentiam nondum eſſe apertam. Hæc duo vela diebus dominicis complicantur, quòd hi dies ad tempus Paſchatis pertineãt. Sic quoque ad primas tenebras quartæ videlicet feriæ ante Paſcha, vbi de morte Domini agitur, omnino renouẽtur, quoniam eo mortuo velum templi ſciſſum eſt, ita vt tunc quæ intra ſancta ſanctorũ delituerant, primò omnibus fuerint manifeſta.

Quomodo ſit pulſandum in Qadrageſima.

Cap. LXXXVI.

NVnc quémadmodum in eccleſia pulſandũ ſit, paucis etiam exponamus. Quod vt melius pateat, primò ſciẽdum eſt, ſex eſſe inſtrumentorum genera, quibus pulſatur: tintinabulum, cymbalum, nola, nolula, campana, & ſigna. Tintinabulum pulſatur in triclinio & in refectorio: cymbalũ in choro, nola in monaſterio, nolula in horologio, cãpana in turribus, cuius diminutiuũ Hierony. ad Euſtochium in cœnobium eſſe ait: Quouſq; campanula in clauſtro pulſabitur. Signa autem pro quibus pulſandi inſtrumentis accipi poſſunt, vt quibus quippiã ſignificetur. Generaliter ergo cognoſcendũ eſt, quod nõ debeamus in tota Quadrageſima diebus profeſtis compulſare, nec depulſare (liceat enim hic vulgaribus & conſuetis vti vocabulis) ſed ſimpulſare, id eſt, ſimpliciter pulſare ad horas vel matutinas. Atque in benè conſtitutis eccleſiis ad primam pulſatur duabus campanis, vna ad inuocandum, altera ad inchoandum. in tertia autem pulſatur tribus iuxta horarum numerum, quæ ſub illa cantantur, vna ad mutandum, altera ad congregandum, tertia ad inchoandum. Pari modo fit in ſexta & nona, ſed & eodem ordine eædem campanæ pulſantur ſimpliciter ad matutinas. Ad miſſam verò & ad veſperas duabus pulſatur campanis. In minoribus autem eccleſiis ſolummodo pulſandum eſt ſimpliciter. Diebus verò dominicis & in ſolennitatibus. prout in aliis temporibus compulſatur. Sed de his in ſequentibus latius dicturi ſumus.

Quare non ieiunemus eo tempore quo Chriſtus ieiunauit.

Cap. LXXXVII.

SOlet autem quæri, cùm in hac Quadrageſima Chriſti ieiuniũ imitemur, cur non eo tempore etiã ieiunamus, quo Chriſtus dicitur ieiunaſſe? Tradit enim ſcriptura, quod ieiunare ſtatim cœperit ſimulátque eſſet baptizatus. Verùm quadruplex eſt ratio, quamobrem Paſchæ ieiunium noſtrum continuamus. Prima eſt, vt ſi volumus cum eo reſurgere, debeamus etiam nos pati cũ eo, quod pro nobis ipſe paſſus ſit. Secũda cauſa eſt, vt per hoc

Iſraë

Iſraëliticos filios imitemur, qui eo tempore primò ex Ægypto egreſſi ſunt,& poſteà eodẽ tẽpore exierũt è ſeruitute Babilonica. Quod inde profectò facilè probatur, quia tam illi,quã hi ſtatim celebrarũt Paſcha,atque egreſſi ſunt. Tertia eſt huiuſmodi, quòd quandoquidem feruor libidinis,tempore Veris nos magis ſoleat incendere, tum tẽporibus maximè ieiunamus, vt corporis æſtus refrænemus. Quarta eſt, quoniã poſt ieiuniũ ſtatim debemus Chriſti corpus accipere,vt myſticè Paſchalia capiamus ſacramẽta. Hoc eſt quemadmodũ filij Iſraël priuſquã comederẽt agnũ, ſeſe affligebant,& agreſtibus lactucis veſcebantur. Ita debemus noſmet prius per pœnitentiã affligere,vt digni habeamur comedere agnũ vitæ. Animaduerte interim, quod ſi in quadrageſima concurrant duo officia, quos dies duplices vocamus,neceſſariũ eſſe, vt cantetur officium ad tertiam de feſto: abſq; genu flexione,officium verò ieiunij ad nonam,non ſine curuatione genu.

De diebus priuilegiatis. Cap. LXXXVIII.

POſt hæc verò tradendum eſt,qui dies ſint velut priuilegiati, qui hoc potiſſimum tempore comprehenduntur. Sunt enim priuilegiati dies quatuor quartæ feriæ, quatuor ſabbata,tres dies dominici, vna quinta feria, vnáque ſexta feria,atq; vna integra ſeptimana. Quartæ feriæ ſunt hæ: Prima eſt qua nos incipimus ieiunare in Quadrageſima,ſecunda ſeptimana ſequenti, tertia in hebdomada poſt Lætare Hieruſalem, quarta in vltima ſeptimana. Quatuor verò ſabbata hæc ſunt:ſabbatum primę ſeptimanæ, quando celebrantur ordines,ſabbatum quartę ſabbatum quintæ, & ſabbatum in vigilia Paſchæ. Sic dominicæ dies ſunt hæ tres, Inuocauit me:Lætare Hieruſalem,& dominica in Ramis palmarum.Sed quinta feria eſt in Paraſceue.Septimò deniq;priuilegiata eſt vltima ſeptimana Quadrageſimæ, quæ vel ob id maior dicitur, quod maius & prolixius habeat officium. Vel appellatur quoque pœnoſa, quia tũ maximè corpora & vitia noſtra punire debemus. De priuilegiis ergo iſtorũ dierũ ordine proſequamur.

De prima quarta feria Cap. LXXXIX.

PRima quarta feria quatuor inſignitur priuilegiis. Primum eſt, quod tunc incipiamus ieiunare,idque ideò facimus, quia Chriſtus quarta feria, vt legitur,ſuum auſpicatus eſt ieiunium, quod diligenter perſcrutanti verum eſſe ſatis apertè conſtabit. Natus enim eſt die Dominico, ita vt ſi quis diligenter exinde computet annos vſque ad trigeſimum, iuxta rationes computi, facilè inueniet eum tertia feria fuiſſe baptizatum, ac ſequenti die deſertum intrans ieiunium inchoaſſe. Secundum priuilegium eiuſdem diei eſt, quod confeſſiones illo die

in eccleſia audiantur, & iudicia confitentibus imponantur. Tertium autem, quia tunc cineres in ſignum humilitatis capitibus imprimuntur. Quartum denique eſt, quod illa die eiuſmodi fit proceſſio, qualem per vniuerſum annum amplius fieri non contingit. Pœnitentes enim tũc ab Eccleſia cum proceſſione & cruce eijciuntur, vt ipſo die cœnæ in eandem recipiantur. Nam tunc pœnitentes ab eccleſia ideò eiiciuntur & repelluntur, quo Adami & Euæ exulatus propter eſum pomi repræſentetur.

De ſecunda, quarta feria & tertia. CAP. XC.

QVarta feria ſequens ob id priuilegiata eſt quod tum ij, qui ſabbato ſequenti ordinãdi ſint, ex ſacris literis interrogentur atque examinentur, probentúrque num idonei etiam ſatis ſint ad ſuſcipiendos ordines. Inde profectò eſt, quod duæ lectiones ad Miſſam leguntur, vna voce naturali vel nocturnali, hoc eſt, graui ac preſſa: altera verò communi. Prior vetus teſtamentum ſignificat, poſterior nouum, vt per hoc declaretur eos, qui ſuſcepturi ſunt ordines, vtriuſque teſtamenti peritos eſſe debere. Atque illud quidẽ tanquã generalẽ regulã habemus, quod quotieſcunq; quarta feria duæ lectiones ad Miſſam leguntur, ſequẽti ſabbato poſſint ordines celebrari. Cæterum tertia quarta feria, in eo habẽt priuilegiũ, quod illo die in Eccleſia inſtructio & examen fiat eorũ, qui in ſabbato ante Paſcha ſint baptizandi. Fit autem inſtructio illa in hunc modũ: Qui baptizari volunt conueniũt ad portas Eccleſiæ, fœminæ à ſiniſtris, mares à dextris: atque à diacono, vel ſacerdote interrogantur, an velint baptizari, aut idem percontatur à ſuſceptoribus. Exorciſta tamen debet prius interrogare, num etiam abrenuncient ſathanæ, & omnibus eius põpis, ita vt puer, ſi ſit adultus, reſpondeat ſe abrenunciare, ſi nõ adultus, pro eo ſuſceptor. Verũ nullus in ſuſceptorẽ admitti debet niſi orationem ſciat dominicam, & minus ſymbolum calleat, quod tenetur ſuos docere filios Nec verò Chriſtianus cẽſeri debet, nec ad teſtimonium aliquod admitti ſecundùm decreta, qui horũ ignarus eſt. Quare omnino neceſſe eſt, vt illud ex ſuſceptoribus ſacerdos inquirat. Alioqui enim ſi neſciãt, recipi nõ debẽt, niſi fortè promittant, quod quàm fieri poteſt citiſſimè illa addiſcent. Tunc demum acolytus ſcribit eorũ nomina, qui volunt baptizari: vnde etiam hic notarius eſt appellatus, ꝙ baptizandorum ſcribat nomina. Poſtquam igitur à ſacerdote ſatis in fide ſint inſtruti, atque exorciſtæ ſuper eos fecerint adiurationes, ab oſtiario in eccleſiam introducuntur: & in naui eccleſiæ conſtituuntur, maſculi quidẽ à dextris, fœminæ verò à ſiniſtris. Duo tamen intra ſancta ſanctorum deducuntur, maſculus videlicet & fœmina, quo

2.q.7.*non poteſt. & ſeq.*

quo ſignificatur aliquos ex baptizandis fore ſaluos. Atque tum deniqne leguntur oratio dominica & minus ſymbolum Græcè & Latinè propter earum linguarum dignitatem. Sunt enim cæteris digniores:Græca vtique propter ſapientiam,Latina autem propter potentiam Romanorum. Poſteà verò quatuor recitãtur lectiones & quatuor Euangeliorum initia,tandémque inchoatur Miſſa,cuius cantato offertorio,archidiaconus vel diaconus pulpitum aſcendit, & clamat alta voce:Si quis, inquiens, eſt hîc catechumenus, exeat foras. Iſti enim connotant, vt ſuprà expoſitum eſt illos de quibus dictum eſt:Ieſus autem non credebãt ſe illis. Ipſe enim ſciebat quicquid eſſet in homine:Atque ita tum omnes catechumeni exeunt foras,quod ſepties eodem modo de illis agitur antequam baptizentur.

De quarta feria. CAP. XCI.

ILla autẽ quarta feria,quæ eſt poſt dominicã,Lætare Hieruſalem,in eo eſt priuilegiata, quod tunc duæ legantur lectiones, qm̃ ſabbato ſequenti celebrantur ordines. Sic quarta feria vltimæ ſeptimanæ,nimirũ ea quæ eſt ante cœnam, priuilegiũ obtinet,quia duæ item lectiones tunc legũtur,îdque ob eam cauſam quod illo die Chriſtus triginta denariis fuerat diuenditus,quemadmodũ Ioſeph triginta argenteis.Non enim ſeruus maior Domino eſt,nec diſcipulus ſuo magiſtro. Ab hac ergo quarta feria ſumptũ eſt,quod omni quarta feria ieiunare,& abſtinere à carnalibus ſemper debeamus. Ex quo quidem fit,vt poſt ſextam feriam,hîc dies pœnitentibus in abſtinentia ſemper iniungatur.

De ſabbatis priuilegiatis. CAP. XCII.

SAbbatum primæ ſeptimanæ & quartæ,ideò gaudent priuilegio,quòd in iis celebrentur ordines. Verùm hîc ſcias in omnibus feſtis Apoſtolorũ & dominicis diebus fieri poſſe ordines, videlicet minores : maiores verò non vtique,niſi in ſex tantummodo ſabbatis.Et quidem in illorũ primo plures legũtur lectiones,inter quas vna eſt,quæ quandiu canatur,nullus ſedere debet. Hæc nimirũ eſt hymnus ille trium puerorũ,qui pro fide Trinitatis ab eis iam in fornace conſtitutis cantabatur. Ad hunc ergo hymnum genua flectere non decet,ꝙ iſti ſua flectere noluerunt coram Nabuchodonoſoris ſtatua,ſicut multi fecerant Principes alij.Similiter in Paraſceue genua non flectimus ad orationẽ quæ fit pro Iudæis,ob deriſionem eorum,qui dum Chriſtum deridebant,inquiebãt:Propheriza nobis Chriſte,quis eſt qui te percuſſit.In ſabbato ante Lætare Hieruſalem, recitatur epiſtola Suſannæ. Nam tum fit ſtatio Romæ in monaſterio beatæ Suſannæ virginis.Atque ita etiã ob ſimilitudinem quandam Euangelium

eſt de muliere deprehenſa in adulterio, quã Dominus liberauit. Ecce quomodo concordant Euangeliũ & epiſtola, vt cõueniunt & multa alia. Sabbatum verò, quod eſt ante Ramos palmarum, hinc ſuum accipit priuilegium, quod eo tempore Dominus Papa eleemoſynas largiatur, hoc eſt, ſuũ faciat mandatũ, quod deberet facere ipſo die cœnæ. Sed quia tunc non poſſet propter prolixũ eius diei officiũ, ideò illud hoc ſabbato cõmodè facit. Aut certè hinc maximè priuilegiũ habere videtur, quoniam eo die Dñs in domo Simonis leproſi pranſus eſt, Martha miniſtrante, & quo Maria pedes eius lachrymis ſuis lauit, ac propriis terſit capillis, vnguentúmque in capite eius fudit. Meminerimus tñ ex omnibus mandatis Dei, hoc ſolũ antonomaticè dici mandatum, quod Chriſtus maiori exhibitione illud obſeruari atque obſequi præceperit, cùm ſuis diſcipulis pedes lauaret, inquiens: Si ego laui vobis pedes Dominus & Magiſter, & vos debetis alter alterius lauare pedes. Et cum quadã interminatione, qua Petro interminatur. Si non, inquit, lauero tibi pedes, nõ habebis partem mecũ. Quare propter huiuſmodi præceptũ vacat ſabbatũ illud ab officio. Hinc nata eſt illa authoritas, ꝙ ſi quis fuerit adeò negotiis intricatus atque oppreſſus, vt difficulter poſſit vacare orationi & eleemoſynæ ſimul, ſaltem mutet cum oratione eleemoſynam, & contrà. Sabbatũ denique ante Paſcha inde priuilegiatũ eſt, ꝙ tum celebrentur ordines, catechumeni baptizentur, & cãdela illa cærea Paſchalis conſecretur. Verùm eadem Miſſa communis eſſe oportet diei & ordinibus, pluréſque tum recitantur lectiones.

De dominicis diebus priuilegiatis. CAP. XCIII.

SEquitur de diebus dominicis; & quidem prima dominica Quadrageſimæ in hoc eſt priuilegiata, quoniã inde inchoatur ipſa Quadrageſima, quæ repræſentat tẽpus illud, quo morati ſint atque hæſerint in deſerto filij Iſraël. Sicut enim illi iſthic morati ſunt per quadragintaduas mãſiones manna cibati: ita nos quoque ab hac dominica vſque ad Paſcha per quadragintaduos dies à deliciis corporeis abſtinentes verbo vitę reficimur, & orationi vacamus: vt per Chriſtũ in terrã viuentium introducamur, quemadmodũ illi introducti per Ieſum Naue filiũ, ſiue per Ioſue in terrã promiſſionis. Tria notanda ſunt in populo Iſraëlitico, ſcilicet: Peregrinatio quæ fuit in Ægypto, qñ Iacob & filij eius profecti ſunt in Ægyptum. Captiuitas quæ in Babylone cõtigit: atque horum duorũ nos meminimus. Tertium fuit diſperſio, & adhuc eſt per vniuerſum orbẽ. Cuius quidem nos mentionẽ non facimus, quia ab illa nũquã reuocabũtur, quæ facta fuit ſub Tito & Veſpaſiano. Vnde dictum eſt: Tradam eos in manu, de qua nõ

poterunt

poterunt ſurgere.Dominica verò Lætare Hieruſalem:quæ ſeptima eſt à prima dominica Septuageſimæ, ob id priuilegio inſignita eſt, quòd libertatem nobis exprimat redeundi, quæ fuit conceſſa filiis Iſraël in Babylonia anno ſexageſimo, quanquam plenè obtinuerunt anno ſeptuageſimo. Ex quo ſanè totum eius diei officium de lætitia eſt,vt partim illorum exprimamus lætitiam, partim etiam noſtram,quā finitis ſeptem ætatibus,à mundi exilio liberati habebimus,cùm cœleſtem Paradiſum,quæ verè patria noſtra eſt, intrabimus.

De dominica in Ramis palmarum. CAP. XCIIII.

DOminica in Ramis palmarū ob triplicem rationē meruit priuilegiū. Primò ꝙ eodem die filij Iſraël terrā promiſſionis ingreſſi ſint,& ſiccis pedibus Iordanem tranſierint. Sic enim contigit:ꝙ eo anno tot fuerunt dies vſque ad Paſcha, quot ſunt ab hac die dñica.Secundò autem ideò, qm̄ hoc die veniens Ieſus à Bethania in Hieroſolymam maximo honore exceptus ſit,quo etiam die vendentes è templo potentiſſimè eiecit,quod eius diei priuilegiis tertia eſt ratio Hic dies tribus nūcupatur nominibus. Dicitur enim dñica in Ramis palmarū,quòd illo die Rami palmarum in proceſſionibus deportentur in ſignificatione illorum, quos filij Iſraël ſtatuerūt in via Chriſto iam veniente. Vel quos etiam deferimus in figuram ramorum & florum virtutum,quos portare debemus,ſi quādo ad Chriſtū ibimus. Cùm autē palmas non habemus,laurum vel buxum,quòd perpetuò ſuo virore virtutes connotent,deportamus:vel flores etiam, qui ſimili ratione virtutū ſignificant.Hoc ergo die magnā & inſignem exhibemus proceſſionem, ad deſignandum,quod Dominus veniet ad nos,& ducet nos ad æterna tabernacula.Poſt proceſſionem oportet veniamus ante crucifixum,ac dicamus. Benedictus: nec ideò alia proceſſio ceſſare debet, ſed fieri ante tertiam. Obiter itaque hîc conſidera vxorem Loth in ſalis effigiem fuiſſe mutatam & trāſformatam, quòd retrò reſpexiſſet:vt ſcilicet nos erudiret atque inſtrueret,ne retrò eamus. Nam, quemadmodum ait ſcriptura, nullus qui ad aratrum manum adiecerit, retrò debet reſpectare.

De quinta feria. CAP. XCV.

FEria quinta, quæ cœna Domini appellata eſt, quatuor inſignitur priuilegiis; quorum primum eſt pœnitentium iam in Eccleſiam redeuntium.Tunc enim Eccleſia ad ſe recipit pœnitentes,quos antè primo die iejuniorum eiecerat. Recipiuntur autem pœnitentes in Eccleſiam & ſeparantur à malis non pœnitentibus:quinta potiſſimum feria, quòd Deus volucres fecerit quinta feria ex aquis. Qua ratione etiam fit, vt quòd quaſdam

in aquam remiſerit, ſignificemus malos in carnalibus rebus ſeſe oblectãtes, & quod quaſdã in aëra ſuſtulerit, intelligamus bonos atque eos, quos delectãt cœleſtia. Secundum priuilegiũ eſt, quia nouũ teſtamentũ cum incœpit, & vetus fuit terminatũ. Tertium autem priuilegiũ huius diei eſt olei cõſecratio. Verumenimuerò tres ſunt potiſſimũ in Eccleſia Dei ſacrę vnctionis ſpecies, chriſma, oleum infirmorũ, & oleum quo vngãtur baptizati. Chriſma conficitur ex balſamo mundiſſimo, atque oleo puriſſimo. Namq; oleum claritate alios liquores facilè ſuperat, & balſamũ odore. Quòd autẽ oleũ alio liquore ſit clarius, hoc pacto oſtẽdi poteſt: Nauta quandoque mittit anchorã in mare, & ſi fortè illa lapidi affigatur, ita vt extrahi nõ poſſit, tunc nauta illuc deſcendit, habens os ſuum plenum oleo in eum vſum, vt ſi fortaſſis non poſſit lapidem illũ videre, cui anchora adhæret, ob turbulentã & tenebroſam aquam, effundit oleũ. Quo facto tãta iſthic naſcitur claritas, redditúrque aqua tum perlucida propter oleum effuſum: vt lapidem nauta facilè videre queat. Chriſma initiũ traxit à veteri teſtamento, qñ Dominus præcepit Moſi vt conficeret chriſma, quo vngeret tabernaculum in dedicatione, & arcam teſtamenti: Atque Aaron & ſacerdotes illo ſimiliter vngebantur, & reges. Moſes tamen non legitur vnctum fuiſſe, niſi vnctione ſpirituali, quemadmodum & Chriſtus. Voluit nihilominus Chriſtus materiali nos inungi vnctione, vt per illã materialem conſequamur ſpiritualem. Inungitur enim quilibet chriſmate bis in vertice à communi ſacerdote, & in frõte ab Epiſcopo. Cæterùm ideò bis, quia poſt reſurrectionẽ duabus vicibus datus fuit Spiritus ſanctus, tum etiã quando Chriſtus inſufflauit diſcipulis, inquiens: Accipite Spiritum ſanctũ, tum etiam quando miſſus eſt eis idem è cœlo, in igneis videlicet linguis. Cùm igitur aliquis iſtiuſmodi oleo ſancto inungitur, neceſſe eſt, vt illud fiat in ſcapulis, & in pectore potiſſimũ. Ac in ſcapulis quidem ideò, ne laborem ſuum fruſtrà expendat in vana, ſed ſit robuſtus ad legis onus fideliter portandũ. In pectore verò, vt ſuſcipiat intelligentiã mandatorum Dei. Proinde oleo, quod vocatur infirmorũ, inunguntur ægri atque infirmi. De qua ſanè vnctione ait B. Iacobus in ſua epiſtola.
Iacob.5. Si quis infirmatur, adducat ſacerdotes & orent ſuper eũ, & inungant eum oleo ſancto, & alleuiabitur eius infirmitas, ſi nimirum ei expediat & vtile ſit, & remittentur ei peccata, videlicet venialia, vel ſi non fuerit in mortali peccato. Poteſt tamen fieri huiuſmodi inunctio per vnum ſacerdotem: ſed hoc fieri non debet ſi plures poſſint adeſſe. Quartum demum huius diei priuilegiũ eſt, mandatum. Eſt autem differentia inter hoc mandatum & illud,

quod

quod ſit ſabbato præcedenti. Illud enim fit à Prælatis & Eccleſiæ Magnatibus, repræſentátque illud quod fecit Chriſtus: hoc verò quilibet ſacerdos facere debet, ídque hoc modo. Primò oportet vt reficiant pauperes, ac poſteà parum comedant, nec vltrà tamẽ quàm conſuetum eſt. Deinde debent ſurgere à menſa, ac pauperum pedes lauare. Quo facto poſſunt ſeſe ad menſam recipere, atque iterum comedere, quod ieiuniũ non frangit, ſed interrumpit. Non enim debet quiſpiam eo die bis comedere, ne ieiunium frãgatur, tam reſpectu vnius horæ, quã totius ſeptimanæ: Quamuis tamen & in multis locis ita fiat. Eſt autem iſte dies omni alia ſolennitate ſolennior, exceptis tamen ſolennitatibus Trinitatis, vſque adeò, vt qui poſſunt ſolennes veſtes induere, debeant non ſecus atque in aliis ſolennitatibus. Quocirca etiã hoc die omnis lætitiæ cantica canuntur, quemadmodum in cæteris ſolennitatibus, præter Alleluya. Nec dicitur verò Dona nobis pacem, ob eam rem, quod nocte ſequẽti oſculo Iudas Chriſtum tradiderit. Atque hîc animaduerte tempus recreationis incœpiſſe ab illa hora, qua Adamus è Paradiſo eiectus fuit, & adhuc eſt, durátque vſque ad vniuſcuiuſque obitum. Quo quidem patet maius eſſe recreare, quàm creare: ita vt hinc etiam dictum ſit grauius eſſe, ac maius ex impio facere pium, quàm creare cœlum & terram, ac maius fuiſſe Paulum ſuſcitare in mente, quàm Lazarum in corpore. Itémque & hoc animaduertas natale Domini feſtum eſſe patris, cùm per eum pater innotuit mundo. Quanquam verò, quod feſtum patris eſt, feſtum etiam ſit filij, & Spiritus ſancti. In hoc enim, quod dicitur Verbũ, intelligitur pater verbi. Aut etiam hac alia ratione, quòd filius patrem omnibus manifeſtauerit. Paſcha autem eſt feſtum filij, quia tunc à mortuis reſurrexit, & verus Deus apparuit. Pentecoſte verò feſtũ eſt Spiritus ſancti. Iſtarum tamen ſolennitatum quælibet, feſtum dicitur totius Trinitatis. Indiuiſa enim ſunt opera Trinitatis, ſed ita tamen, vt quædam magis videantur propria eſſe vni, quàm alteri.

De ſexta feria priuilegiata. Cap. XCVI.

SExta deinceps feria quę & Paraſceue appellata eſt, in eo gaudet priuilegio, quod hoc die Chriſtus paſſus ſit. Quare etiam ab hac ſexta feria omnes aliæ ſextæ feriæ ſuum habent priuilegium, ſicut à ſequenti dñica omnes aliæ dominicæ. Paraſceue autẽ interpretatur præparatio, quod cum Iudæi cibos ſuos ſoliti ſint præparare, quibus veſcebãtur ſabbato, cùm eis ſabbato quicquam præparare interdictũ ſit. Porrò autem ipſo die Paraſceues, vno duntaxat ferculo veſcimur, quoniã Chriſtus illo die vnum ſibi ſolummodo cõparauit, videlicet latronem. Vnde ipſe dixit: *Pſal.* 130

Singulariter ſum ego donec tranſeam. At quæritur, cùr iſtũ diem celebremus in mœrore, triſtitia atque abſtinentia, quũ ſoleamus ſanctorum paſſiones in gaudio celebrare. Verùm hoc ideò fieri reſpondemus, quod ſancti ſtatim, ſimulatque perpeſſi ſint martyriũ, ad cœlos aſcenderint: Chriſtus verò deſcẽderit ad inferos. Sed qũum iam tartara fregit, & ſanctorum animas inde reduxit, diéque tertio reſurrexit, ideò tum maximè lætamur. Hinc etiam eſt, quod ſanctorũ patrũ paſſiones, qui ad inferos deſcenderunt, non celebremus. Solet hic etiã à nonnullis, quæri, quũ aſinæ inſidens Chriſtus honorificè ſuſceptus ſit, & in cruce videatur dehoneſtatus, cur potius adoremus crucem quàm aſinam Verùm facilè illud diſcuti poteſt, quum honor iſte, quẽ in aſina accepit, terrenus fuerit, nec curandũ ſit de terrenis, ita vt nec hinc quicquã de aſina curandum ſit. Per crucem verò ruptus fuit ac deſtructus murus ille peccatorũ, qui erat inter nos & Dominũ interiectus. Chriſtus enim ſatisfecit pro nobis. Vnde certè nullus recenter baptizatus, etiam adultus, ſi vel maxima commiſerit peccata, vllo eorum tenebitur, neque ſecũdùm pœnam, néque ſecũdùm culpam: tenetur tamen habere contritionem. Quemadmodum ergo gladius Dauidis, quo Goliam obtruncauit, multo tempore ſeruatus fuerit, & in honore habitus: ita etiam crux Domini: quæ per illum gladium quodãmodo figuratur. Tandem quoque conſideremus hujus diei officium carere capite, quod Chriſtus caput noſtrum tum è nobis ſublatus fuerit. Caret enim inuitatorio, vt non imitemur peruerſam illam imitationem, quam fecerunt Iudæi quando conſiliũ inierunt, quomodo Ieſum caperent in ſermone, eúmque morti traderent. Inde etiã eſt, quòd non damus oſculũ pacis alicui, propter oſculũ Iudæ, nec aliquem ſalutamus: quia cum quadã ſalutatione Iudas Chriſtum tradidit, inquiens: Aue Rabbi. Verũ ideò ſigna dedit illis Iudas, qui Chriſtum cœperunt, ne Iacobum pro eo caperent, qui illi admodum erat ſimilis, vt hinc etiam frater Domini dictus ſit. Nota ergo Iudam dixiſſe: Tenete eum, quaſi dixerit: Fortiter eum ligate, & tenete, quia alioquin poterit manus veſtras facilè euadere. Credebat enim eum eſſe fortem propter illud, quod ipſe viderat, cùm vendentes & ementes è templo eiecìſſet. Prætereà viderat, quemadmodum illorum manus euaſiſſet, qui ipſum volebãt apprehendere, vnde dicitur: Et tranſiens per mediũ illorũ ibat. Cauſa autem quamobrem Iudas vendidit Chriſtũ & tradidit, fuit huiuſmodi: Odium recẽs ſuſceperat in Ieſum propter vnguentũ quod Magdalena in caput eius fuderat. Ipſe enim erat Domino à loculis, quos portabat. Quum autem moris eſſet apud veteres, vt qui huiuſ-

huiuſmodi fungeretur officio,pro mercede ſua decimam partem haberet eorum ; quæ in Dominorum loculos ponebantur, æſtimauit Iudas vnguentum quod beata Maria Magdalena fuderat, trecentos valere denarios. Vnde eſt, quod ipſe dixerit : Vt quid perditio hæc?potuit enim iſtud,&c. Cœpit ergo ſecum cogitare, quo pacto in Chriſto recuperaret , quod amiſerat in vnguento, ita vt ; quum trecentorũ denariorum decima ſint triginta denarij,ea ſumma ipſum vendiderit,ac tradiderit.Non debet quoque officium mortuorũ habere inuitatorium, niſi corpore præſente, nec in miſſa dici,Dona nobis pacẽ, neque per vniuerſum officiũ, Gloria patri,quia ſequitur & imitatur exequias ſui ſaluatoris.Sex itaque huius diei ſunt priuilegia,Chriſti immolatio, inferni expoliatio,mortis conculcatio,humani generis redemptio,Paradiſi apertio , & ſcripturarum manifeſtatio. Vbi animaduertendum eſt, quòd Chriſtus ſua paſſione non tantũ illos redemit, qui tum erant in lymbo inferni,qui locus dicebatur ſinus Abrahæ,verùm etiam omnes homines futuros, qui ſancta morte vitam erant finituri. Nec ſanè omnes homines , qui in inferno erant extraxit. Vnde Oſe. Propheta : O mors ero mors tua,morſus tuus ero inferne. Scripturarum hodie facta eſt manifeſtatio , quia ſcripturæ veteris teſtamenti , quæ prius erant obſcuræ , hodie ſunt declaratæ.Vnde Dominus:Conſummatum eſt, inquit, quaſi dicat, omnia quæ de me hucuſque ſcripta ſunt , modò ſunt impleta, quod ſcandalũ eſt Iudæis, ſtultitia Gentibus. Crux igitur Domini multis modis in veteri teſt.fuit præfigurata. Dictum eſt enim Angelo percutienti Ægyptum.Quancunque domum intraueris, in ea occide omnes primogenitos,tam paruulos,quàm ſenes:tam viros,quàm mulieres.Sed ſicubi ſcriptum fuerit Tau,nõ intrabis. Tau verò ſignum eſt crucis, ita vt omnes damnabantur, niſi per ſignum crucis ſaluantur.Sic Moſes in deſerto ſerpentem æneum erexit,& omnes qui eum intuebantur,ſtatim à morſu ſerpentum ſanabantur.Serpens æneus ſimilitudinẽ habet ſerpẽtis,nec eſt verus ſerpens.Similiter Chriſtus habuit ſimilitudinem carnis peccatricis,ſed non veræ peccatricis,vt potè qui nunquã peccauerit. Dictũ eſt item Danieli ab Angelo:Duæ erunt ſeptimanæ,& poſt ſeptuaginta ſeptem occidetur Chriſtus dux noſter. Ita apertè Moſes:Die, inquit, ac nocte erit vita noſtra pendens,& videbitis & non cognoſcetis. Verum profectò eſt quod nocte pependerit, quia tenebræ factæ ſunt à ſexta hora , &c. Quod autem die, certum eſt. Item Hieremias ait:Ponens filiã pharetræ in renibus meis.Filiã,inquã,pharetræ, id eſt,lanceã.Itémque : Congregabo omnes gentes,& erit ſignum eis Tau. T , quod crux eſt Domini.

Num. 12.
Deu. 28.
Hier. 20.

Sic rurſus:Ezechias conuertit faciem ſuā ad parietem. Et Dauid:
Pſa.101. Scribantur hæc in generatione altera, & populus qui creabitur laudabit Dominū:hoc eſt,nouus populus,nimirū gentilis.Atque
Hier. 2. in alio loco alius, Plantaui, ait, vineam meam electam, & verſa eſt in amaritudinem. Et quare quæſo? Quia dederunt in eſcam
Pſal.68. meam fel, & in ſiti mea potauerunt me aceto. Quemadmodum
Pſal.21. etiam alibi inquit Dauid:Partiti ſunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem. Quanquam hoc de tunica Dñi inconſutili dictum videri poteſt. Sed eodem in loco idem
Ibidem. expreſſius: Dinumerauerunt omnia oſſa mea. Quoniam vſque adeò eum in cruce extenderūt,vt omnia eius oſſa facilè dinumerari potuiſſent.Sic poſtremò & Iſaias ait:Et erit principatus eius
Pſal.9. ſuper humerum eius. Nam Chriſtus portauit crucem, in qua triumphauit,ita vt vulgo dici conſuetum ſit,Cyrenæum quidem crucem portaſſe,ſed non ſicut homo & Deus.

Cur non conficiatur corpus Chriſti in Paraſceue, & de ordine eius officij. Cap. XCVII.

CORpus Chriſti non cōficitur hoc die quatuor de cauſis.Prima eſt, quia Chriſtus hodie pro nobis re vera immolatus eſt,& veritate veniente,debet ceſſare figura,ac ei dare locū.Secūda, quòd iſtiuſmodi die re ipſa Eccleſiæ ſpōſus ſublatus ſit. Deſcēdit enim ad inferos. Tertia eſt,quoniam tum temporis velum tēpli diſruptum eſt,& cornua altaris ſunt tranſuerſa, ita vt nobis non eſſet vbi corpus Chriſti conficeretur. Quarta, quia Moyſes dixit in Exodo:Alius pugnabit pro vobis, & vos tacebitis: Alius, id eſt,Chriſtus. Sequitur vt de ordine officij huius diei diſpiciamus. Nam primò legentur duæ lectiones ex veteri teſta. vna ex Lege,altera ex Prophetis, ſcilicet ex Oſeæ,idque ſine titulis.Deinde verò tractus, quem vocant, canitur vnus quatuor verſuum, alius plurium, poſt quem legitur paſſio etiam ſine tit. Qua quidem abſoluta fiunt orationes pro omni gradu Eccleſiæ, hoc eſt pro gentilibus ſiue Ethnicis, pro Iudæis, pro hæreticis, & pro ſchiſmaticis. Atque ita deinceps crux extrahitur, ac cum ea ter in genua procidimus cantando ter Græcè ἅγιος & Latinè Sanctus Deus,&c.cum tribus verſibus.Poſteà verò Dominicum corpus, quod reſeruatum fuit ipſo die cœnæ, altari imponitur, & cantata Dominica oratione cum præfatione præpoſita, ſcilicet: Oremus præceptis ſalutaribus moniti,&c.communicatur,ac deinde verò Pſalmi veſperorum cantantur cum oratione. Reſpice Domine. Atque ita tandem officium terminatur.

Quare ita huius diei officium ſit inſtitutum, Cap. XCVIII.

His

HIs itaque hiſtoricè proſecutis,quid ſignificent deinceps videamus. Quod enim duæ lectiones legãtur,declarat Chriſtum paſſum fuiſſe pro duobus potiſſimum populis, Hebræo nimirũ,& Gentili. Sed earũ vna ex lege ſumpta eſt,videlicet ex Leuitico,altera ex Prophetis, nempè Oſeæ, quia Chriſti paſſio & à lege fuit antè præfigurata, & à Prophetis prædicta, & à Patriarchis ſub velamine quodã nobis reuelata. Abraham enim carnem Chriſti tectim immolauit,cùm arietẽ ſacrificaret. Sic Abel quoque cùm agnũ in hoſtiam offerret. Quæ ita fuerũt Chriſti figura tanquã velamine tecta,vt intelligi non potuiſſent,niſi explicarentur. Aſſimilatus eſt prætereà in Prophetis, vnde Dominus: Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus: ita erit filius hominis in corde terræ. Recitantur autẽ lectiones cum paſſione ſine titulo, ꝙ caput noſtrũ videlicet Chriſtus nobis auferatur. Per tractũ quatuor verſuũ intelligimus hominem Chriſti paſſione fuiſſe redẽptũ, qui ex quatuor conflatus eſt elementis. Hinc eſt,ꝙ Chriſtus nõ in cœlo,neque in terra ſit crucifixus, ſed in medio,hoc eſt,in aëre. Fecit enim pacem inter cœleſtia & terrena,atque etiã inter ipſa terreſtria pacem conciliauit,poſteaquam erant ſimultates & inimicitiæ inter vnũ hominẽ atque alterũ,ſed maiores tamen erant inter angelũ & hominẽ. Ipſe verò Chriſtus in omnibus per crucem pacem cõpoſuit,ꝙ quæ inter ſe diſiuncta ac diſcreta erant coniunxerit,& ex duobus vnũ fecerit. Eſt enim lapis angularis. Aut etiã quatuor illi verſus tractus ſignificant quatuor partes crucis,quæ ſimilis eſt vltimæ literæ alphabeti Hebræorum,videlicet Tau,quæ ſonat,ſi intepretetur,ſignum: Omnia volumina vet. legis ſignificarunt crucẽ Domini. Hoc ergo die quatuor in vno tractu verſus dici debent,ad declarandas quatuor partes crucis,ſicut & quinque dicuntur in quarta feria, quod quinquies Chriſtus ſanguinẽ ſuũ effuderit: Primò in circũciſione,ſecũdò in oratione,tertiò in flagellatione,quartò in crucifixione, quintò cum eſſet lanceatus. Tractus qui prolixior eſt,repræſentat magnũ iſtud bellũ Dauidis contra Goliam: Nam & Chriſtus noſter Dauid hodie magnũ Goliam, id eſt diabolũ, debellauit. Quædã Eccleſiæ tractum canunt, videlicet. Qui habitat, &c. quia Chriſtus à diabolo primũ latenter fuit tẽtatus velut à baſiliſco quopiã latitante ſub petra, ſed poſteà in paſſione tanquã à forti leone acriter fuit vexatus, quod per hunc verſum facilè exprimitur: Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonẽ & draconem. Paſſio legitur ideò, quia tum Chriſtus re ipſa patiebatur. Cùm autem ventum eſt ad illum locum: Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt

ſortem, tunc duo hypodiaconi duo mãtilia vel duos alios pãnos altari impoſitos,auferũt,quod quatuor illi milites qui Chriſtum crucifigebant ex duabus eius veſtibus ſibi indumenta confecerunt,hiſtoriam ipſam repræſentantes. Aut certè remotio pannorum fugã ſignificat Apoſtolorum qui erant quaſi veſtes Chriſti. Petrus enim ad vocẽ vnius ancillæ ipſum negauit,& Ioannes nudus aufugit. Tertia veſtis, quæ in altari relinquitur, deſignat veſtem Domini inconſutilem nõ fuiſſe ſciſſam, vel partitã,ſed ſortitione vni cõtigiſſe. Vnitas enim Eccleſiæ nõ poteſt, nec vnquã potuit ab hęreticis & ſchiſmaticis ſcindi,cũ nulla ſit ſapiẽtia aduerſus Dominũ.Chriſtus cùm in cruce pateretur,& maxima animi anguſtia affligeretur, prolixè orauit decantans decem Pſal.ſ. Deus, Deus meus reſpice in me. vſque ad:In te Domine ſperaui, donec perueniſſet ad iſtũ verſum : In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum,quo emiſit ſpiritum.Quare & nos quoque poſtquã paſſionem recitauimus , quæ Chriſti anxietatem & dolorem exprimit, oramus. Quantumuis ſanè mos iſte orãdi inſrequẽs & inſolitus ſit. Vſu enim iampridem receptũ eſt,vt diebus aliis ante Euangeliũ dicãtur orationes. Verùm hoc die contrà fit ordine permutato, quod & in initio à nobis dictũ eſt, quo quædã officia in Quadrageſima tranſmutari oſtenſum eſt. Orauit autẽ Chriſtus pro tribus, pro ſe, inquiens:Pater clarifica filiũ tuum:pro ſuis,aiens:Pater pro eis, quos dediſti mihi rogo,& pro illis etiam qui crediturì erant in eũ,dicens : Pater non tantũ pro eis rogo , ſed pro omnibus illis qui credituri ſunt in me. Ex quo ſequi videtur quod nõ debeamus orare pro illis,quos ſcimus nõ eſſe ſaluandos, veluti pro eis qui in inferno remanſerunt, & pro Iuda,qui deſperauit.Sed & nos ſimiliter oramus, partim pro nobis,partim pro omni gradu Eccleſiæ, ſ. pro neophytis,Gentibus, Iudæis , hæreticis, & ſchiſmaticis, vt eis Deus gratiam ſuam infundat,& ad fidem catholicã conuertat,flectentes quidem genua pro aliis, verùm non pro Iudæis,quoniam illi illudentes Chriſto genua flexerunt. Obiter ergo hìc animaduerte id , quod legitur ante genuflectionẽ non eſſe orationẽ,ſed adhortationẽ,quemadmodum eſt (oremus) & quaſi quandam oſtenſionem pro quibus ſimus oraturi. Quod verò poſteà dicitur,oratio eſt. Item rurſus animaduerte , tres fuiſſe illuſiones , quas Iudæi genibus flexis Chriſto exhibuerunt. Et quidem prima fuit , velata eius facie in atrio Põtificis. Altera verò in prætorio. Quoniã illo tradito Iudæis à Pilato vt ipſum crucifigerent, milites ſpineã plectẽtes coronam flexis genibus illudebant ei. Quod quamuis à Iudæis factũ non fuerit , aſcribitur tamen illis, quod cauſam præſtiterint.

Tertia

Tertia deniq; illuſio fuit, cùm prætereũtes illi iam in cruce pendenti dicebant: Vah, qui deſtruis, &c. Contra illas tres illuſiones nos ante crucis reuelationẽ nec præmittimus adorationes, cùm dicimus ter hagios, &c. quaſi ter honorantes illuſum propter nos, idq; duabus linguis, quiã tertia adhuc ſilet. Hinc igitur & illud notãdũ venit, quod cùm multa ſint genera linguarũ, tres tamen potiſſimũ exiſtãt principales. Prima, Latina, propter nobilitatem & dominium Romani imperij: ſecunda Græca, propter ſapiẽtiã: tertia Hebræa: vt pote quòd cæterarũ linguarũ mater ſit. His autẽ tribus linguis deſcriptus fuit titulus Domino in cruce. Quare præter reliquas linguas hæ tres ſolũ in miſſa vſurpantur, dum in ea canamus Græcè Kyrie eleiſon, Hebraicè Alleluya, &c. Latinè aduerſus tres Iudæorũ accuſationes in Chriſtũ, dicimus nos tres excuſationes in perſona ſaluatoris, ſcilicet: Popule meus, vbi Chriſtus exprobrat illis ſua beneficia, liberationes videlicet ab Ægypto, regimen in deſerto, introductionẽ in terrã optimã. Quaſi dicat Chriſtus: Tu accuſas me, quòd tributum dari negauerim, deberes potius gratias agere, quia te liberaui à ſeruitute Ægypti: Tu accuſas me quòd regem me fecerim, verùm ſatius foret, quòd gratias ageres de eo, quòd ſplendidè & regulariter te in deſerto pauerim. Tu denique me accuſas, quòd dixerim me filium eſſe Dei, ſed gratitudinis ſignum potius exhibe, quòd tibi dederim terram lacte, & melle manantem. His ergo ita dictis, crux aperta ac nuda profertur, ad ſignificandum omnia quæ fuerant obſcura, tunc fuiſſe manifeſta, & ſalutatur crux hiſce verbis. Ecce lignum, &c. quoniam per crucem omnibus ſalus reformatur ac reſtituitur. Poſteà autem adoratur, id eſt, cũ reuerentia oſculatur. Solus enim Deus adorandus eſt, & cætera illius cauſa veneranda. Crux ergo adoratur ideò, vt oſtendamus nos debere humiliter facere, quòd illi fecerunt ſuperbè. Oſculata cruce, dominicum corpus altari apponitur, & tunc ſacerdos cum præfatione præpoſita, videlicet Oremus præceptis, &c. quam addidit beatus Gregorius, cantat orationem dominicam. Quo quidem repræſentatur antiqua Apoſtolorum cõſuetudo, qua in celebrandis miſſis vtebãtur. Olim enim Apoſtoli hæc tantùm verba proferebant, quæ dixit Dominus. Hoc eſt corpus meum, &c. Et, Hic eſt ſanguis noui teſtam. &c. quibus ipſi Apoſtoli poſteà addiderunt, orationem dominicam. Atque hæc conſuetudo Apoſtolorum hîc repræſentatur, eo modo quo antiquitus celebrabatur, ſed Gelaſius Papa, Gregorius & Celeſtinus multa tandẽ addiderunt, vt ſuprà dictum eſt. Facta autem cõmunione, ſtatim cantantur veſperæ cũ oratione, & tam miſſa, quàm veſperæ vnà finiuntur

tur collecta. Hoc ita peracto, crucifixus in ſuum locum reponi debet. Ante quem neceſſe eſt, vt chorus pſalmos pſallat, etiam Epiſcopus vel loco ipſius vicarius eius, idq; tantiſper vſque ad horam illam, qua Chriſtus reſurrexit, Atque ita tum celebrare debet myſterium de reſurrectione. Primò namque prouenit labor, ſecundò clamor, tertiò autem exauditio, vnde Pſaltes ille: Ad Dominum, inquit, cùm tribularer clamaui, & exaudiuit me. Quare & nos oportet eius eſſe imitatores.

De duabus partibus ſacramenti. CAP. XCIX.

NVnc dicendũ eſt, quare vna pars ſacramenti ſcilicet corpus ſub ſpecie panis reſeruetur die cœnæ, & altera pars ſcilicet ſanguis ſub ſpecie vini non reſeruetur: ac duæ quidẽ ſunt cauſæ, quamobrẽ corpus reſeruetur. Prima eſt, ne fortaſſe quiſpiam ex hac vita ſine viatico diſcedat, quod euenire poſſet niſi reſeruaretur, atq; iuſtitutum ita eſt ab Innocentio Papa. Secunda eſt, quòd illis tribus diebus maximè omnes ij religioſi, quibus neceſſitas eſt, debeant cõmunicare. Quare oportet vt ſacramẽtum illud reſeruaretur, quoniã eo die cõſecrari non debet: vt ſuprà oſtenſum eſt. Cur autẽ ſacramentũ vini non ſeruetur, triplex eſt ratio. Prima eſt, quia cùm vinũ liquidũ ſit, non poſſet tam benè reſeruari, quin quadam negligentia facilè queat labi: Secunda eſt, quod duos ſacrificiorũ ritus ſuis temporibus approbauerit Deus, veterem legis, videlicet ſuo tempore, & nouum hoc tempore. Hos duos ritus ſignificãt panis & vinum, licet vtraque res ſit noui ſacramenti, panis nẽpè, nouum, & vinum, veterem. Nec mirum videri debet, ſi per rem noui ſacramẽti vetus ſacrificiũ ſignificetur, cùm & cõtrà inueniatur, rem, videlicet veteris teſt. declarare nouum. Nam quartis feriis ſeptimanarũ quando ordines celebrantur duæ lectiones ex veteri teſt. recitantur, quarũ altera quæ ſub nocturnali tono exprimitur, vetus ſignficat teſtamentum: altera verò quæ ſub tono communi, nouum. Ex eo itaque, quòd vinum non reſeruetur, oſtenditur vetus ſacrificium ceſſare debere. Tertia ratio eſt, quòd idcircò non reſeruetur, quia Chriſtus dixit in cœna: Amen, dico vobis, quòd amodò nõ bibam de hoc genimine vitis, donec bibam illud vobiſcũ nouum in regno patris mei. Si quis autem roget, num iſtud vinum, quod eo die in cõmunione ſumitur, ex dominici corporis contractu cõſecretur, quamuis compluriũ ſcripta illud aſſerere videantur, nos tamen veritatem magis ſequentes, & ea quæ ſancti patres tradiderunt, dicimus vinum illud omnino non eſſe cõſecratum ex illo cõtractu, ſed ſanctificatum. Eſt enim differentia inter conſecratum & ſanctificatum. Conſecratum dicitur quod in conſecratione, vt ita dicam,

tran

tranſſubſtantiatur. Sanctificatum verò eſt, quod per verborum ſanctificationem efficitur ſanctum ſine aliqua trāſſubſtantiatione, vt aqua luſtralis, quàm ideò benedictam dicimus. Rurſus ſanctificatū dicitur, quod à tracturi ſanctificatæ magis efficitur referendum. Si autē diceretur, quod ſolo contractu vinū vel aqua conſecraretur, magna profectò inde ſequeretur rerū perturbatio & cōfuſio. Sic enim cōtingeret calicē nō poſſe lauari, indéq; efficeretur, vt iam ſexcenti panes vnius hoſtiæ contractu, ſine verbo poſſint conſecrari: & ſi vna aliqua gutta aquæ luſtralis ſeu benedictæ in ſtagnum vel puteum, qui ex lacunis ſcaturit, infunderetur, aqua illa perpetuò benedicta manaret: atque eiuſmodi infinita alia incommoda ex ea re naſcerentur. Iam etiam prætereo, ſi dominici corporis tactu vinū conſecraretur, cōtra decretum fieri quod prohibet, ne hoc die cōſecratio fiat. Quòd autem hîc quæritur quamobrem Chriſtus diſcipulis prius corpus ſuum dederit myſticum, quàm in veritate illud offerret, diſcuſſum ſatis apud alios eſt. Aduertendum ergo hic eſt, & repetendum, quòd paulò antè à nobis dictū eſt, vtpotè ſecundū triplicem Chriſti crucifixionē quæ hoc die re ipſa facta eſt, tribus horis, tertia videlicet, ſexta & nona, per vniuerſum annum miſſas celebrandas eſſe. Hora enim tertia crucifixus eſt linguis Iudæorum aientium, Tolle, tolle, crucifige eum. Hora ſexta in cruce poſitus fuit, & nona expirauit, quapropter hæ horæ ad celebrandas miſſas canonicè ſūt inſtitutæ, quæ Chriſti immolationē myſticè repræſentāt. Diebus enim feſtis cùm à libidine eſt abſtinendum, miſſa debet tertia hora celebrari: profeſtis, ſexta, & in ieiuniis nona, ſin aliter fiat, certè canonicū & regulare nō eſt. Exceptis interim iis temporibus, quibus nocte miſſa celebrari debeat, vt in natali Domini & in ſabbato Paſchæ. Miſſa enim quæ tunc celebratur, non ad ſabbatū pertinet, ſed ad diem reſurrectionis. Vnde etiam nunc Romæ & per vniuerſum Rauennenſium aſchiepiſcopatum, ſub quo & Bononienſis eccleſia continetur, tunc miſſam non celebrat vſque in noctem. Quòd autem ſic fieri debeat, ſatis ipſa oſtendit oratio, quæ tum dicitur: Deus qui hanc ſacratiſſimā noctē, & illud quod in cærei, quē vocant, benedictione canitur: hęc nox eſt. Sic itidē quotieſcunque ordines cōficiuntur, nocte miſſa celebrari debet, quoniam officium maiorum ordinum ad diem ſpectat dominicam. Sed quia à ieiunio incipere oporteat, ideò in ſabbato poſt veſperas illud inchoamus, & ad noctem vſque protelamus.

De officio tenebrarum. CAP. C.

NVnc verò conſiderandū eſt, quamobrem tribus noctibus continuis officium, quod tenebræ appellantur, celebremus,

quem

quemadmodum ad aliud officium pulſandum ſit, quare, & quot candelæ accēdantur,& quomodo eæ extinguantur, & deinde etiā de officij qualitate. Poſito itaq; Chriſto in cruce tribus horis fuerūt tenebræ,à ſexta vſq; ad nonā ita vt complectamur ſextam & nonam,dum Sol patiebatur eclypſim,non quidem naturalem, ſed miraculoſam,quanquam eam infideles iuxta naturā ita accidiſſe mentiebantur. Quamobrem ſanè propter tanti illius miraculi memoriā,per noctes tres illas horas repræſentamus. Ad officium tenebrarum non campanis pulſandum eſt,ſed ligneis tabulis. Campanæ enim ſignificant vt dictum eſt, concionatores Atque ideò campanis non pulſatur,quia concionatores,hoc eſt,Diſcipuli Domini non ſolùm nomen eius non prædicarunt, ſed & negauerunt,vt Petrus,& fugerunt. Scriptum eſt enim. Percutiā paſtorem,& diſpergentur oues gregis. Vnde Dominus videns eos ad fugam paratos ait: Quem quæritis? q.d. Si me quæritis, ſinite eos abire. Magnus tamen ex ligno editur ſonus. Tabula lignea Chriſtum ſignificat, qui in ligno clamabat,prædicabat,& orabat dicens: Pater dimitte eis,quia neſciunt quid faciunt. Pulſatur igitur ligno,quòd tum ſolus Chriſtus extitit concionator.

De numero candelarum. CAP. CI.

DIcendum modo eſt de candelis,atq; hîc quidem in numero diuerſitas eſt. Quidam enim ſeptuaginta duas accendunt, quidā vigintiquatuor, quidam quindecim,quidam etiam duodecim,quidam nouem,& quidam ſeptem. Sed hi tamen omnes non abſque myſtica ſignificatione hoc faciunt. Nam ſeptuaginta duę candelæ ſeptuaginta duos Diſcipulos ſignificant,quorū prædicatio ſiue concio in morte Chriſti extincta eſt. Vel ad deſignādum quod Dominus ſeptuaginta duabus horis in ſepulchro quieuerit per ſynecdochem, quemadmodū dicitur tribus diebus & tribus noctibus,in corde terræ latitaſſe. Vel ſeptuaginta duas nationes, & ſeptuaginta duo genera linguarum. Vigintiquatuor candelæ quæ prius accenduntur,& poſteà extinguntur, hunc verſiculum: Gloria patri & filio,&c. ſignificant,qui vigintiquatuor vicibus in nocturnis feſtiuitatum cātari ſoleat,& in hoc officio omnino tacetur, quoniam laus Trinitatis, ad quam pertinet verſus ille in morte Chriſti videtur extincta. Quindecim candelæ duodecim Apoſtolos & tres Marias ſignificant, qui omnes laudem Dei tūc ſubticuerunt. Sed Apoſtolis tamē fugientibus,tres Mariæ,vt quæ minus metuebāt,circa eum,quo vt poterāt,verſabantur. Vnde legitur: Pelli meæ cōſumptis carnibus adhæſit os meū,& derelicta ſunt tantummodo labia circa dentes meos,id eſt, mulieres quæ ſunt quaſi pellicula quædam. Duodecim candelæ, duodecim expri

primunt Apoſtolos. At verò nouē, humanum genus ſignificant, quod propter peccatum ſuum à conſortio nouē ordinum angelorū ſemotum eſt,& à vera luce excluſum. Per ſeptem candelas, ſeptiformis ſpiritus ſancti declaratur gratia,quæ in cordibus Diſcipulorum penè fuit extincta. Vt autem de numero candelarum ſit,omnes manu cærea debent extingui. Et quidem per manum cæream intelligitur manus illa quā vidit Baltazar Rex Aſſyriorum ſcribentem in pariete verba huiuſmodi Mane thetel phares, quę ſic expoſuit Daniel:Mane,id eſt, enumerauit:thetel, appendit,& phares,diuiſit. Hic ergo ſenſus eſt:dicit Dominus: Numeraui tempus regni tui & opera tua bona & mala, & appendi & inueni plus mali quàm boni,atque ideò diuidetur regnum tuum in Perſas & Medos. Quod vtique factum eſt per Cyrum & Darium: Quemadmodum igitur regnum illud proprer mala opera Regis extinctū fuit, & diuiſum in perpetuū:ita quoque regnum Iudæorum,propter peccatum in morte Chriſti commiſſum diuiſum eſt, & in poſterū penitus deletum. Vel quod melius eſt, manus cæreà repræſentat manum Iudæ, quæ fuit cærea, id eſt, ad malum flexibilis,per quam Chriſtus rex noſter, & lucerna vera, traditus fuit & extinctus, quantū in ipſo fuit. Atq; ita per manū cæream ſignificatur illius manus, de quo Chriſtus ait: Qui mecum intingit manū,&c. Vt enim hęc extinguit lumen,ita illa verum lumen extinxit, quantum in ſe fuit. Aliquando verò plures candelæ ſine certo numero incenduntur, nec obſeruatur aliquis numerus, ita vt vel quælibet mulier aut vir ſuam iſthîc ſibi accendat. Per quas cādelas ſignificātur Prophetæ & alij ſancti Patres,qui propter Chriſtum lumen mundi venturum annuntiantes atque aliis verba ſalutis concionantes, & prædicantes variis vexati pœnis mortui ſunt & extincti. Nec verò omnes candelæ ſimul extinguntur,ſed ſucceſſiuè nunc hæc, nunc illa. Quoniam diſcipuli non ſimul ab eo receſſerunt,ſed paulatim cùm vnus deceſſiſſet,abiit & alter.Vna tamen quæ in earum medio eſt collocata, non extinguitur,ſed abſconditur & occultatur, poſteáque in apertum profertur,ac eius luce omnia Eccleſiæ lumina rurſus accēdūtur.Hic eſt Chriſtus,qui licet videretur ſecūdùm corpus extinctus,ſecundùm diuinitatem tamē viuebat,quæ illis erat occulta.Hic enim paulò poſt reſurgens cum luce clariſſima ſe ſuis Diſcipulis manifeſtauit,quando in eorū mentibus charitatē iam propemodū extinctā ſua illuſtratione iterum inflammauit.Nunc de ipſo officio proſequamur, quod vniuerſam Chriſti ſonat paſſionem.Primus ergo verſus, à quo noctis officium alioqui incipi conſueuit, nempè: Domine labia mea aperies, ſubticetur quòd

Matt. 26.

Chriſtus

Chriſtus caput noſtrum à nobis auferatur. Sic nec Deus in adiutoriũ dicimus, quia noſtro paſtore percuſſo nos illius oues à quo petamus auxilium non habemus. Inuitatorium autem ideò non exprimitur ne per hoc paruum iſtud Iudæorũ conſilium contra Ieſum factum quodammodo imitemur, ſed potius vt ipſum per inuitatorij ſilentiũ deteſtemur. Ad lectiones quoque benedictio neq; petitur, neque datur, ꝙ paſtor qui gregi ſuo benedicat modò non adſit. Vel quia per Iube Domne, ſignificãtur illi, qui eunt concionatum, & per Tu autem, illi qui concionãdi munus obierunt, & inde reuerſi ſunt. Sed nec hi, nec illi tum aderant, ſiquidẽ aufugerant. Debent ergo dici lectiones etiã lamentando, & maximè illæ quas Threnos appellamus Hieremiæ, qui defleuit ſanctum illum Regem Ioſiam. Luget Eccleſia etiam tunc paſſionem & mortẽ Domini. Sed quia propter peccata noſtra ipſum amiſimus, ſi eundẽ volumus recuperare, certè vt ad pœnitentiam conuertamur, ideò ſub finẽ lectionum per hunc verſiculum, ſcilicet Hieruſalem Hieruſalẽ conuertere ad Dominum Deum tuum, eò admonemur Leguntur Threni Hieremiæ: hoc eſt, lamentationes, ſi verbũ verbo interpretemur, quæ ita à Trenato monte ſunt appellatæ, vbi animarum lamentationes, quæ iſthîc puniuntur, ſæpius audiuntur. Poſſunt tamen ideò vocari Threni, quod ſemper poſt tertium quemque verſum ſequatur litera ex Hebraico alphabeto quod vniuerſum in illis lamentationibus quater ordine ponitur, idcircò autem Hieremiæ lamentationes legimus, quoniam ſicut ille deplorauit mortem Ioſiæ, & deſtructionem gentis ſuæ futuram, ita nos deploramus mortem Chriſti.

De expoſitione trium quæ prætereà in eiuſmodi officio obſeruantur. CAPVT CII.

RESTANT deinceps tria inquirenda: Primo quamobrem in hoc officio noctis antiphona quæ ad Benedictus canitur, atque etiã totus pſalmus tam alta voce, & quaſi terribili cãtetur: deinde verò quare quidam tropi huius officij fine lamentabiliter dicãtur. Poſtremò cur tribus hiſce noctibus ipſum officiũ noctis alta voce, quaſi terribili & manifeſta decantetur, diurnum autẽ tacitè ac voce omnino demiſſa. Verùm enimuerò quod antiphona ad Benedictus, & ipſe etiã pſalmus extinctis candelis voce eleuata, & velut horribili canatur, ſignificat tumultum cohortis, quam cum gladiis & fuſtibus ſecũ Iudas adduxit, quãdo Chriſtũ tradidit. Per nocturnum autem officium tenebrarũ, declaratur prophetia Prophetarum, & per diurnum, prædicatio ſiue cõcio Apoſtolorum. Quapropter officium nobis alta voce canitur, quia Prophetæ apertè quæ de Chriſto erant ventura prædixerunt, & quod

quod illis Spiritus ſanctus dictabat omni ſemota formidine nũciauerunt. Sed diuinum officium ſubmiſſa voce cantatur, quod Apoſtoli aut omnino tacuerint, aut certè occultè prædicauerint, & concionati fuerint. Continet autem cohors quinquaginta milites, qui ob id tanto numero cum Iuda miſſi ſunt ad Chriſtum capiendum, quoniã Iudæi verebantur, ne populus, qui eum libenter audiebat, ſi hanc proditionem ſciret, ſuas interponeret partes ad ipſum liberandũ. Aut certè ideò, quia facilè opinabantur eum eſſe fortiſſimũ, & omnino talem, ad quem capiendum pauci non ſufficerent. Videbant namque dominica præcedenti ipſum ſolum flagello ex funiculis confecto omnes vendentes & ementes potenter è templo eieciſſe, ac nummulariorũ menſas fortiter euertiſſe. In quo quidem facto prætereà viderant fulgorem quendã, quaſi quoſdam radios igneos, ex ipſius facie exire. Porrò autem tropi, id eſt, verſus illi, qui tribus iſtis noctibus in fine officij cum Kyrie eleiſon, & Domine miſerere, velut lamentabiliter decantantur, ſignificant lamentationes, & dolores mulierum, quæ propter cognationem, Ieſum ab Galilæa fuerant ſecutæ. Inter quas erant Maria Magdalenæ, Mariæ Iacobi, & Salomæ plorãtes iuxta ſepulchrum. Tropis cãtatis in quibuſdam Eccleſiis ad terram procidentes dicunt, Miſerere mei Deus, & Collectam, videlicet: Reſpice quæſumus Domine ſuper hanc familiam, &c.

De purgatione pauimenti. CAP. CIII.

POſt hæc dicendum eſt, cur quinta feria Eccleſiæ pauimentũ mundetur, & altaria denudentur, ac deinde quamobrem eadem feria ipſa altaria vino & aqua lauentur, atque aſperis ramis, præſertim taxi aut buxi quaſi fricentur. Ad primum quidẽ promptè intelligendum, oportet cognoſcamus Eccleſiã eſſe corporalem, atque ſpiritualem. Corporalis eſt domus, in qua diuinum officium perficitur. Spiritualis verò eſt, velut conuocatio quædam fidelium. Sicut enim eccleſia corporalis lapidibus ex diuerſis locis congregatis conſtruitur, ita quoque ſpiritualis Eccleſia ex diuerſis conuocatur hominibus, ita vt hinc eccleſia ipſa appellata ſit conuocatio. Quanquam nomen illud proprius ac verius ſpirituali eccleſiæ conueniat, quã corporali. Homines enim conuocantur, nõ lapides. Sæpenumerò tamen fit, vt nomen eius, quod ſignificatũ eſt ſignificãti attribuatur. In eccleſia igitur ſpirituali, ſunt pauimentũ Chriſti pauperes, hoc eſt, pauperes ſpiritu, qui in omnibus ſeſe humiliant, vt hinc propter humilitatem pauimento maximè aſſimilentur. Quare obiter notemus tria eſſe genera paupertatis, quorum primum paupertas dicitur neceſſitatis, quæ eſt in egenis: Alterũ ſimulationis, quæ in hypocritis eſt. Tertium

autem vocatur paupertas ſpiritualis,quæ conſiſtit in bonis. Prima paupertas tolerabilis eſt,ſecunda deteſtabilis,tertia laudabilis,ita vt omnibus iis benefaciendum ſit propter Dominum.Nec ſanè vllus ſit fortunæ reſpectus quantum ad primam paupertatem, vel cauſæ quantum ad ſecundam,ſed naturæ hominis. Pauimentum ergo Eccleſiæ mundat ille , qui pauperibus propter Dominum pedes lauat,cæteráque miſericordiæ opera exhibet.

De nudatione altaris. Cap. CIIII.

SEquitur de nudatione altaris,quæ pars eſt in eccleſia dignior vſque adeò,vt ſi altare remoueatur,ac rurſus ædificetur, tota eccleſia iterũ ſit conſecrãda.Verũ contra,etiam ſi eccleſia remoueatur,hoc eſt pars eius aliqua aut plures altari immoto,eccleſia non cõſecratur,ſed alia ſanctificatione mũdatur.Altare enim Chriſtum ſignificat.Præcepit namq; Deus in lege:Altare de terra facietis mihi. Altare de terra eſt Chriſtus natus de Virgine. Vnde dicitur:Veritas de terra orta eſt. Hæc eſt terra, quæ dedit fructũ ſuum,fructũ ſublimem,Chriſtũ videlicet ſublimatũ ſuper choros Angelorũ in cœlis. Nudatio ergo altaris declarat, quòd Chriſtus in paſſione ſua denudatus viſus ſit, & deſpoliatus illis ſignis, quibus antè in faciendis miraculis apparuerat glorioſus, cùm ſolus vendentes atque ementes è templo eiecerat facie eius ſplendoris radios emittente.Qui enim prius tam potẽs,tam glorioſus apparuerat,modò in paſſione viſus eſt debilis & abiectus.
Eſa. 53. Vnde Eſaias:Vidimus,inquit, eum nõ habentem ſpeciem neque decorem.Et Hilarius:Ante,ait,paſſionẽ apparuit Deus & homo, in paſſione totus homo, poſt paſſionẽ totus Deus. Vel etiã altaris nudatio repræſentat ipſam ac veram Chriſti nudationem qñ milites eum ſpoliauerunt,& eius veſtimenta partim ſunt partiti, partim ſortitione abalienauerũt. Aut certè veſtem Chriſti Apoſtolos eſſe dicimus,quibus Chriſtus tanquã veſtibus quibuſdam ornabatur,& per quos nomen illius erat magnificatum. Altare igitur nudatur,quoniã Chriſtus à ſuis Diſcipulis fugientibus,& nomen eius tacentibus,relinquitur.Proinde vinũ & aqua quibus altare lauatur ſignificant ſanguinẽ redemptionis noſtræ & aquã regenerationis,quæ ex latere Chriſti fluxerũt, quando latus eius lancea fuit apertum. Altare ergo abluitur , quia corpus Chriſti verum altare,ſanguine & aqua in cruce aſperſum fuiſſe creditur. Rami autem aſperi , quibus altare fricatur , ſignificant ſpineam coronã,qua coronatus eſt Chriſtus,aut flagella amara,& ictuum vibices,& graues dolores,quos in morte ſuſtinuit. Sunt ideò rami hiſpidi ſicut rami taxi,quibus pauimentum mundatur, quòd nos debeamus vitiis mundari,& in eleemoſynis pauperibus prouidere,

uidere,quatenus hi ſint, qui nos in æterna tabernacula recipiãt. Ipſorum enim eſt regnum cœlorum, quod intelligendum eſt de pauperibus bonæ voluntatis ſiue ſpiritus.

De Sabbato. Cap. CV.

HIs ita de ſexta feria proſequutis,tranſeundũ eſt ad Sabbatum, in quo dicendum prius eſt de ipſius diei nomine, ac poſteà de eiuſdẽ officio,ſeruato ordine.Hoc ergo ſabbatum, κατ' ἀντονομασίαν propriè ſabbatũ ſanctũ appellatur. Sabbatũ autem interpretatur requies, qm̃ tempore creationis mundi quã Deus ſex diebus abſoluit,& ſeptimo die ab opere requieuit.Quamobrem in lege Deus præcepit hũc diẽ ab omni ſeruili opere obſeruari,ita vt in veteri lege haberetur ſanctus. Verum hoc ſabbatũ κατ' ἐξοχὴν,ſeu ꝑ excellentiã ita eſt appellatũ,quia ſignificat requiẽ Chriſti ab opere recreationis in vij.ætate.Quemadmodum eñ Deus opere creationis mũdi,ſexto die cõpleto,ſeptimo conquieuit,ita quoq; in vj.ætate,recreationis opere abſoluto,ſ.natiuitate,paſſione,& cæteris oĩbus,quæ de illo prædicta fuerãt, vij. ætate requieuit,quę ſecundùm quorundam opinionem ab ipſius paſſione fuit auſpicata.Alij tamen dicunt eam incepiſſe à morte Abeli.Quando enim anima Chriſti mortalitatẽ & omnem patibilem corporis qualitatem exuiſſet, quaſi in requie conquieuit.

De officio Sabbati. Cap. CVI.

NVnc de eiuſdem diei officio videndum eſt, & in principio quidẽ officij omnis ignis in eccleſia extingui debet, poſtcáque ſaxo, calibe aut ferro alterum excuti:quòd fieri debet ex ſarmento,quoniã Chriſtus de ſe dixit:Ego ſum vitis vera, deinde debet benedici cum cruce & aqua luſtrali.Quo quidem facto cæreus Pſchalis,vt vocãt, benedicitur,atq; incenditur cum duobus paruis aliis cæreis, qui ab illo accenduntur. Vnus enim ab vna parte cõſiſtit,alter ab alia,inter quos maximus ſtatuitur cæreus.Duo igitur minores cærei declarant ſanctos veteris & noui teſtam.qui (tam videlicet hi,quam illi) omnes per Chriſtũ ſunt illuminati.Vel duo cærei ſignificant doctrinam Apoſtolorum & Prophetarum, qui cum Chriſto in doctrina cõcordant & cõueniunt. Tandem verò vigintiquatuor in quibuſdã eccleſiis legũtur lectiones.Ac Romæ quidem hoc pacto fieri ſolet,vt duodecim recitentur Græcè,& totidẽ Latinè.In nõnullis autẽ eccleſiis legũt tantùm duodecim,& in nonnullis duntaxat ſeptem.At qui vigintiquatuor legunt, duodecim ob id Græcè recitant propter authoritatem ſeptuaginta interpretũ,quorum authoritas quondam in Græcia maximè floruit, atque etiam in illa parte Italiæ quæ magna olim dicebatur Græcia. Verùm duodecim ideò di-

euntur Latinè propter authoritatem tranſlationis Hieronymi. In minimis tamen Eccleſiis non habent niſi ſex ob ſenariũ numerum, qui quodam modo perfectus eſt. Qui verò duodecim ſeruant, illud faciunt propter numerum Apoſtolorum. Lectis ergo lectionibus itur ad fontem cum lætania, atque aqua benedicitur, & conſecratur. Sed peracto eorum baptiſmo qui fuerant baptizandi, reditur pari ratione cum lætania. Qua quidem finita ipſam miſſam auſpicamur à Kyrie eleiſon Nam in ea miſſa introitus, graduale, offertorium & communio pręter ſolitum ſubticentur. Eodem modo & Agnus Dei à quibuſdam quidem dicitur, à quibuſdam verò non. Suſcepta hoſtia, ſtatim veſperæ cantantur, ídque cum duobus tantùm Pſalmis, nimirum: Laudate Dominum omnes gentes, &c. cum Magnificat. Atque ad eum modum vna adiecta oratione totum eius diei officiũ abſoluitur.

Quare hæc omnia fiant. CAP. CVII.

HIs itaque ſic breuiter, & quaſi hiſtoricè enarratis, rationes quare hæc omnia fiant proſequamur, & quid ſignificẽt ſuo ordine videamus. Ignis, qui antequam nouus excuteretur erat in Eccleſia, veterem connotat legem. Quòd ergo vetus ignis extinguitur, ſignificat omnia legalia veteris teſtamẽti in Chriſti paſſione fuiſſe cõpleta, & exinde debere illa ceſſare. Saxum, ex quo ignis excitatur, Chriſtus eſt, ſuper quem tanquã ſolidam ac firmam petrã Eccleſia eſt ædificata, à qua Spiritus ſancti ignis procedit. Elicitur tamen aliquando ignis ex cryſtallo. Nam ſi cryſtallus ſupponatur orificio phialæ aqua plenæ ad Solẽ, ſine mora ignis à cryſtallo illicò excutietur, ſi igni fomẽtum, quod apponi ſolet, adiunctum fuerit. Cryſtallus ſignificat purã & perlucidam Chriſti carnẽ, quæ ſine labe fuit. Cæreus & reuocatus & illuminatus ſignificat, quòd Chriſtus reſurgens à mortuis, in carne glorioſa verus Deus apparuit. Atque ita cæreus illuminatus exprimit Chriſtum diuinitatis ſplendore illuminatum. Quòd autem ex igne maximi cærei duo minores ac cætera Eccleſiæ lumina incenduntur, declarat nõ ſolùm Prophetas & Apoſtolos, qui per minores duos cæreos, vt paulò antè dictũ eſt, intelliguntur igne Sancti ſpiritus fuiſſe illuminatos, ſed quòd omnes etiam eccleſiæ fideles eodem igne illuſtrentur. Simili ratione declaratur diuinitatis plenitudinem in Chriſto fuiſſe, quòd à quibuſdam in principio benedictionis cæreus accendatur. Quanquã profectò melius & commodius tum primũ accendi debere videatur, cùm in benedictione agitur de igne. Crux ex thure cæreo imprimitur, quod nimirum ſignificat holocauſtum, id eſt, totum incenſum, & totum combuſtum, ſiue igne aſſumptum. In veteri namque te-

ſtamento

ſtamento duo ſolebant facere ſacrificia, matutinum, quod totum incendebatur, & dicebatur holocauſtum. Crux de incenſo deſignat ſacrificium legis veſpertinum, quod immolationem Chriſti in ara crucis factam, ídque in ipſo mundi veſpere præfigurabat, quódque in eius paſſione completum fuit.

Quid per cæreum Paſchalem ſignificetur.

CAP. CVIII.

ANnotatur quidem in cæreo Paſchali annus ab incarnatione Domini. Chriſtus enim antiquus & magnus annus eſt, ac dierum plenus, ſi ſumamus computationis noſtræ initium à conceptione, quando B. Maria dixit: Ecce ancilla Domini. Eo namque dicto ſtatim Chriſtus fuit homo, atque ipſa Spiritu ſancto plena. Ideò ergo Chriſtus annus dicitur, quòd quemadmodum in dierum anno ſit fructuum plenitudo: ita in Chriſto & fuit, & etiam nunc eſt omnium bonorum plenitudo & abundantia. Habet enim Chriſtus ſuos menſes, habet ſuos dies. Siquidem duodecim Apoſtoli duodecim menſes ſunt, & reliqui dies Chriſtiani omnes & fideles, quorum horæ ſunt neophyti. Inſcribuntur quoque cæreo Paſchali indictio, vel ara atque epacta. Quoniam actiones omnium & ſucceſſiones temporum per Dei diſpoſitionem rectè diſponuntur. Vocabatur autem indictio antiquitus ſpatium quindecim annorũ, quod ex tribus conſtat quinquenniis, in quibus orbe triũphato perſoluebatur Romanis tributum ex vniuerſo orbe. Primò autem quinquennio ſoluebatur aurum, ſecundò argentum, tertiò ferrum, ad conficienda arma, & æs ad ornandã ciuitatem. Et ſic ſingula quinquennia illius ſpatij quindecim annorum ſimiliter appellabantur indictio. Finitis autem quindecim annis reuertebatur tributorum indictio, vt priùs, quæ quod ita tribus luſtris indicebatur, ſic dicta eſt. Appellatum item eſt tributum hoc æra, æræ, quòd eodem modo ſingulis annis omnis orbis reipublicæ Romanæ quodcunque genus æris perſoluere profeſſus fuerat. Prius ergo fuerunt indictiones, & poſteà æræ ob æs, æris, ſic dictæ. Ad cuius tandem nomenclaturam acceſſit epacta, quòd additionem ſignificat, à Græco verbo ἐπάγω.

De conſecrando, ſiue benedicendo cæreo. CAP. CIX.

CÆreus à diacono benedici & conſecrari oportet, non autem à ſacerdote vel epiſcopo, etiã ſi ſint præſentes, quantumuis maioris ſint ordinis & dignitatis. Per quod quidẽ intelligitur, q̃ Chriſtus reſurgens ex mortuis, primò ſeſe obtulerit & oſtenderit mulieribus, per quas, vtpotè quæ erant ſexus debilioris, gloriam ſuæ reſurrectionis Diſcipulis ſuis nunciauit. Sed nec illud

temerè fecit Dominus. Nam quemadmodum principium mortis per fœminã in mundũ intrauit: ita quoque neceſſariũ fuit, vt initium noſtræ reſtitutionis & ſalutis per mulierem mundo annuntiaretur. Vnde profectò curſoriè conſiderandũ eſt, mulieres tribus gaudere priuilegiis, quorum primum eſt, quòd in Paradiſo ſit condita ac creata: alterũ, quòd ex muliere natus ſit Chriſtus: & tertium, quia reſurgens à mortuis primò apparuit mulieri.

Cur tituli hîc taceantur & de baptiſmo. Cap. CX.

DVabus de cauſis tituli lectionum non præcinuntur, quarum prima eſt, quoniã Chriſtus caput noſtrum nec dum nobis ſit reſtitutum. Secunda verò quia qui ſunt baptizandi, ad quos totũ illius diei officium pertinet, adhuc in ima ignorantiæ ſcripturarum profunditate immerſi detinentur. Quum ergo ſcripturas non intelligant, non expedit earum nominare authores. Inde quoque eſt, quòd tum lectiones recitentur ex veteri teſt. cuius cognitio non niſi ſpiritu renatis perfectè manifeſtatur. Abſolutis lectionibus in magnis quibuſdam Eccleſiis letaniæ iuxta numerum religioſorum, qui iſthuc conueniunt, decantantur. In quibuſdam verò Eccleſiis ter dicitur: vt fides Trinitatis repræſentetur. Quòd autem eundo ad fontem ac redeundo letania cantetur, declarat ſanctos orare pro baptizandis: vt baptiſmi ſacramentum vera fide percipiant, & iam baptizati deinceps in veritate fidei & ſacramento confirmentur. Sciamus ergo, quod in baptiſmo tempore Apoſtolorum aliud nihil dicebatur, niſi hoc tantummodo: Ego baptizo te in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Sed B. Clemens ex doctrina B. Petri inunctionem chriſmatis & olei addidit: Poſteà Leo & Damaſus ſummi Pontifices, ac B. Ambr. reliqua adiecerunt, priuſquam baptizabant in fluuiis & ſtagnis. Quòd verò ſacerdos in aquis ſuauiter anhelat, ſignificat fidelem facilè diabolum poſſe abigere. Anhelat igitur iſthic, vt diabolus inde expellatur: leui enim flatu poteſt repelli ab illo, qui in Domino confidit. Cæreus in aquis ponitur, quòd contactus corporis Chriſti in baptiſmate aquas ſanctificauerit, & vim regenerandi illis contulerit. Repræſentat autem cæreus ſuper columnam poſitus & accenſus, columnam ignis quæ nocte præcedebat filios Iſraël, quando Ægypto exeuntes intrarunt mare rubrum, in quo præfigurabatur baptiſmus, vt per deſertum venirent in terram promiſſionis. Extinctus verò oſtendit columnam nubis, quæ item eoſdem præibat interdiu. Columna enim tria præſtabat, protegebat namque illos à Sole, ab hoſtibus, & nocte eis lucem præbebat. Pari ratione Chriſtus præcedens baptizatos, obumbrat eos contra incitamenta vitiorum, & protegit

tegit ab hoſtibus,ſcilicet à dæmonibus,& à mundanis cupiditatibus,atq; illuminat per charitatẽ. Vnde dicitur,ignis conſumens in nobis vitia. Proinde ꝙ chriſma in aquas funditur,ſignificat cœleſtia terrenis per fidẽ baptiſmatis cõiũgi. Ob quã etiam cauſã fieri dicimus,quòd ſacerdos vocem mutet, & quandoque vtatur voce alta, quandoque demiſſa. Eo enim nobis innuitur,quòd ima,id eſt,terreſtria per baptiſmum iungantur cœleſtibus. Conſecrata igitur aqua veniunt baptizandi, vel à ſuſceptoribus adferuntur:& baptizãtur,ſed prius tamen de fide interrogãtur. Poſteà verò oleo inunguntur in pectore, & in ſcapulis. In pectore quidem,vt capaces ſint intellectus mandatorũ Dei. In humeris verò,vt ſint robuſti ad portandum iugũ & onus legis. Deinde ter mergũtur,quod in fide Trinitatis baptizẽtur. Primò recta facie verſus aquã, & capite verſus Orientem debent immergi: ſecundò ad Aquilonem capite verſo:tertiò capite verſo ad Meridiem. Ac primò quidem dicere decet:In nomine patris, mergẽdo puerum in aquam facie verſa ad Orientẽ,poſteà paululum leuare,& dicere:& filij,mergendo eum verſus ſiniſtrã patrem,& iterũ paululũ leuare,ac dicere:& ſpiritus ſancti,eundem mergendo verſus dexteram partẽ. Atque ita tandem ipſum in altũ ſubleuare,ac ſuceptoribns cõmittere debet ſacerdos, à cuius manu puerũ vt hi ſuſcipiant oportet:vnde & ſuſceptores ſunt appellati. Non enim debet ſacerdos ipſum in aquis relinquere, ſed ſuſceptoribus tradere. Tunc baptizatus in vertice capitis inungitur, in eius ſignificationẽ,quod ſpiritus ſãctus ei datur:Bis autẽ datus eſt ſpiritus ſanctus. Primò,Chriſto adhuc degente in terra, quãdo diſcipulis diſcumbentibus inſpirauit,inquiens:Accipite ſpiritum ſanctũ,quorũ remiſeritis peccata,&c. Secundò è celo, atq; ideò bis quilibet homo iniungitur chriſmate: Primò in baptiſmate,& in vertice: poſtea in confirmatione ab epiſcopo, in fronte: datur enim nobis bis ſpiritus ſanctus: In baptiſmate quidem datur, ad emũdationem & collationem virtutum:In cõfirmatione verò ad corroborationem. Inuncto chriſmate baptizato,imponitur capiti eius chriſmale, rotunda quædam mitra quæ coronam vitæ ſignificat. vel candida induitur veſtis, quæ ad ſimilitudinẽ cuculli ex albiſſimo panno conficitur filo rubro ſupertexto. Candida illa veſtis innocentiæ ſtolã deſignat,quæ nobis redditur in baptiſmo. Et notãdum eſt, quòd huiuſmodi albã veſtẽ geſtare debeant ſeptẽ integris diebus,nec confirmari niſi illis ſeptem planè abſolutis, propter ſeptiformem ſpiritum qui datur in baptiſmo. Sed rubra illa fimbria quæ veſti iſti aſſuitur & ſupertexitur, ſignificat paſſionẽ Chriſti,per quam baptiſmi ſacramẽtum impletur,

Aut ſanè rubra illa fimbria exprimit funẽ,quem Raab in Hierico per feneſtrã dimiſit, propter hoſpitium quod ipſa præſtiterat exploratoribus miſſis ab Ioſue, ad cuius ſignũ ſaluata eſt domus eius cum tota ſua familia.Cæterũ rurſus hic animaduerte,quod ſuprà dictũ eſt, neminẽ debere in ſuſceptorẽ accipi,niſi orationẽ ſciat Dominicã, & duodecim ſuæ fidei articulos.Hæc enim duo omnes ſuſceptores vt filios ſuos doceãt obligantur,cùm illorum fidei ſint quaſi fideiuſſores. Quocirca eos obſeruare quàm fieri poteſt ſtudioſiſſimè debent, ne vnquam fide & iuſtitia excidant, vt potè reſponſuri in die iudicij de omnibus illis , quæ enormiter iſti perpetrauerint.Sacerdos quoque pater & ſuſceptor illorũ eſt quos baptizat,ita vt eos inſtruere etiã teneatur.Sed quia propter multitudinẽ omnibus vacare non poſſet,totũ illud curæ ſuſceptorũ cõmittitur. Itémque & ſpiritualis pater eſſe dicitur ſacerdos illorũ, nempè quibus verbum vitæ concionatur,& quorũ audit confeſſiones. Vndè ſanè grauius ille peccare dicitur,qui ei mulieri concumbit,quæ ſuæ eſt parœciæ, quàm mulieri quæ eſt alterius,cùm eiuſmodi mulier ſpiritualis ſua appelletur filia.Solet apud nonnullos quæſtio exoriri de numero ſuſceptorum , & quot debeant eſſe neceſſariò ad puerum è ſacro fonte ſuſcipiendũ.Verùm nos dicimus, ꝙ vnus facilè poſſet ſufficere.Sed quũ in ore duorũ vel trium teſtiũ cõſiſtat omne verbum:ideò ad minus tres neceſſariò requiruntur, quorum vnus vir ſit oportet,& duæ mulieres, nec etiam plures, ne carnalis copula per ſpiritualẽ cõiunctionem impediatur. Quatuor autẽ ſunt genera perſonarum, quas Eccleſia in ſuſceptores non recipit,vt ſunt Abbates,Monachi, Abbatiſſæ cum ſuis Monialibus, qui ſunt vnũ genus. Ad alterum referimus infideles:& ad tertiũ illos qui nec dum ſunt cõfirmati.Hi enim fideles verè appellari non debẽt,ita vt nec hinc veri teſtes eſſe poſſint. Ad poſtremũ genus referendus eſt vir cũ ſua vxore, niſi prius caſtitatis ambo fecerint votũ. Nã ſi permitteretur,vt ambo eundem puerũ è fonte ſuſciperent, iam eiuſdem fierent patres ſpirituales,ita vt inde in poſterum ſeſe mutuò carnaliter cognoſcere non liceret, quemadmodum in decretis prohibitum eſt. Sed & hoc egregiè admittendum eſt, vt aliqui eum puerum è fonte ſuſciperent, cui cum illis ius eſt cognationis.Nã dilectio charitatis quantũ fieri poteſt,per baptiſmum extẽdi debet.Proinde verò quanquàm pagani ſiue gentiles templa ſua circa fontes conficere ſoliti ſint,atque aquã iſthìc ſemper in promptu habere,per cuius aſperſionem ſe purificari credebant , ita vt illos fontes delubra nominauerint,à diluendo, atque ſic naturaliter ad baptiſmum acceſſerint:nos tamen ab eorũ conſuetudine baptiſ-

30. qu.4. quid videtur extra de cog. ſpi. ca. 2. & 4.

baptiſmũ non ſumpſimus. Habemus enim illud à tribus potiſſimum, quæ in veteri teſtamento fuerunt:nimirũ à cataclìſmo, id eſt à diluuio,à mari rubro, & ab Iordane, quæ nobis velut figuram baptiſmi præbuerunt. At roget aliquis, nũ etiã liceat in cocta aqua vt in ceruiſia vel muſto,vel in vino vel in oleo,vel in alio liquore aliquem baptizare? Verùm enimuerò nulla in alia re iſtud facere permiſſum eſt, niſi tantummodo in pura aqua, ſiue illa ex niue & glacie ſit reſoluta, ſiue marina, ſiue fluuialis. Sed hoc animaduertendũ eſt, quod non debeat celebrari baptiſmus, niſi in ſabbato Paſchali & Pentecoſtes. Fieri tamen poteſt cauſa neceſſitatis,quæ triplex eſt.Prima eſt cauſa munitionis,vt ſi Rex ciuitatem aliquam vellet obſidere,tunc loci eius pueri licitè baptizantur, ne contingat eos aliquo periculo mori nedum baptizatos. Altera eſt ægritudo. Accipitur autẽ hîc latè ægritudo pro quauis naturæ infirmitate, quæ facilè poteſt diſſolui, ita vt neſciamus diem neque horam,& ideò frequenter fit baptiſmus non ſolennis,nec tempeſtiuus, hoc eſt, non congruo & conuenienti tempore factus. Tertia eſt, quæ fit cauſa perſecutionis Gentiliũ. Solebant tamen Græci baptiſmum celebrare in Epiphania,quòd cum Dominus eſſet baptizatus, atque ita baptizabant tribus diebus continuis. Conſideremus interim quatuor eſſe genera aquæ benedictæ: aqua videlicet, in qua fit iudicium purgationis: illa quæ in Eccleſiæ dedicatione ſanctificatur, & qua diebus Dominicis aſpergimur, atque aqua baptiſmi, qua aſpergi ſolebamus priuſquam chriſmate vngeremur,quod in quibuſdam locis etiãnum obſeruatur. Sed poſteà interdictum eſt, ne ſtultulus quiſpiam atque rerum imperitus huius aquæ aſperſione ſe iterum à peccatis mundari putet, cùm euidenter ſatis manifeſtum ſit,neminem poſſe bis baptizari. His ergo duobus ſabbatis ideò celebratur baptiſmus, quia in primo per Chriſti paſſionem redimimur:in altero, quoniam ipſo die Pentecoſtes datur nobis Spiritus ſanctus, per quem facta eſt remiſſio peccatorum.

De reliquo officio in vigilia Paſchatis. CAP. CXI.

NVnc ad propoſitum redeamus:Celebrato baptiſmo reditur ad chorum cum lætania, eaque cantata,ipſum ſacrum ſiue Miſſa ſine introitu inchoatur à Kyrie eleiſon. Sed introitus proptereà ſubticetur, quod caput noſtrũ videlicet Chriſtus nec dum nobis ſit reſtitutus. A Kyrie eleiſon ideò incipitur, vt vetus inchoandarũ Miſſarum conſuetudo, quæ fuit ante Celeſtinũ ſummum Pontificem, repræſentetur. Canitur autem ideò Gloria in excelſis, quia Angeli ob renatos baptiſmate & neophytos in cœlis gloriantur, qui Domino iam nato hunc hymnũ decantarũt.

Epiſtola verò Pauli tono ac voce communi legi debet, quoniam doctrinam ſignificat Apoſtolorũ, quæ modò baptizatis eſt prædicanda & aperienda. Sed lectiones præcedentes nocturno tono pronuntiantur, quod Prophetas connotent. Graduale propterea non canitur, quia baptizati nulla adhuc opera, nullúmque gradum in virtutibus fecerunt. Allelu-ia, quæ vox eſt planè Angelica, vel ob id maximè cantatur, quod Angeli lætentur baptizatos ex ſeruitute diaboli ereptos, & ad fidem conuerſos eſſe. Sed quoniam adhuc eis ſit laborandum quandiu quidem in hac vita fuerint, idcircò tractus, ſ. Laudate Dominum omnes gentes, confeſtim ſubiungitur. Subticetur porrò offertorium, vt per hoc expreſſe indicemus mulieres tacitè ad monumentum veniſſe. Tres enim Mariæ ſtabant iuxta ſepulchrum cum ſilentio & voce compreſſa. Nec pacem ad hanc Miſſam dare debemus, quod Chriſtus necdum reſurrexerit, qui noſtra pax eſt, ſed Agnus Dei ter dicitur cum Miſerere nobis. Quòd tamen tunc de reſurrectione canitur, ſciendum eſt hoc fieri in gratiam renatorum, hoc eſt eorum qui ſunt modò baptizati. Tacetur prætereà & communio, quoniam baptizati nondum communicauerunt. Nam ipſo die Paſchatis debent communicare. Facta igitur communione ſtatim ante collectam ſiue orationem cantantur vſperæ cum vno Pſalmo duorum verſuum, ſcilicet Laudate Dominum omnes gentes, & cum hymno, videlicet Magnificat, dicunturque ambo ſine Gloria patri. Breuiores ideò ſunt veſperæ, ne neophyti qui diuinis nondum aſſueuerunt, aliquo officij tædio afficiantur. Gloria patri ob eam cauſam non dicitur, quod filius qui tertia in Trinitate perſona eſt, nondum nobis ſit redditus. Sed ideò quoque veſperæ ante orationem Miſſæ decantantur, ne finita Miſſa populus videatur habere redeundi facultatem, quaſi amplius nihil debeat expectare. Vel ſanè idcircò vna oratione totum abſoluitur officium: quoniam baptiſmi ſacramentum vniuerſum in Chriſti paſſione conſummatur.

De tempore regreſſionis. CAP. CXII.

DIctum eſt hactenus de duobus tẽporibus, reuocationis nimirũ & deuiationis. Nunc verò ſequitur tempus ipſum regreſſionis, non quidem ordine tẽporum, ſed ratione officiorum. Hoc itaque tempus vocatur Paſchale, ſignificátque tẽpus illud quod futurum eſt poſt diem iudicij. Quoniam tum temporis ad vitæ patriam quam per Adamum amiſimus propitiante Deo regrediemur. Cognoſcendum tamen eſt, primam huius temporis ſeptimanam communem eſſe & huic tempori & præcedenti. Pertinet enim tota ad Septuageſimã, vt ſuprà dictum eſt. Vnde profectò

fectò illud eſt,quod tractus, quí in ipſo ſabbato Paſchæ canitur, & graduale per totam illam ſeptimanam cantētur, quæ laborem nobis indicant. Duo etenim illa reſpectu cantantur Quadrageſimæ. Alleluya verò & cætera cantica lætitiæ, propter tempus regreſſionis: Dicitur autem hæc ſeptimana Paſchalis, quæ à Paſchate primo huius temporis die, ſic denominata eſt.

De officio huius temporis. CAP. CXIII.

VT ergo temporis huius officiū cōmodè tradamus, & à primo die incipiamus, neceſſe eſt videamus primò de ipſo nomine, eiúſq; ratione & cauſa, ac deinde de ipſius diei officio. Vocatur dies hic Paſcha ſiue reſurrectio Domini. Eſt autem Paſcha Grę ca vox, dicitúrque nobis tranſitus, nō paſſio vt plerique arbitrantur. Hebraicè verò dicitur phaſe. Sed ideò diem hunc Græco nomine, & non Hebraico appellamus, licet Hebraica lingua dignior ſit, vt nō ſolùm in aliis, verùm etiam ne in nomine quicem videamur Iudaizare. Propter hanc eādem cauſam & Paſcha & Pentecoſte, quas ipſi celebrāt, in noſtris calendariis certo die non annotantur: nec vnquā eas illo tempore celebramus, quādo illi, ne eos in aliquo imitemur, neve hic rurſus quoſdam ſequamur hæreticos, qui dicebant Euangelium non poſſe ſufficere ad ſalutem ſine cæremoniis legalibus. Vocamus autem diem hunc Græco potius vocabulo quàm Latino, quòd Græca lingua olim apud Romanos tantæ fuerit authoritatis, vt dies ſolennes, ad dignitates ſuas Græcis nominibus vocarent, vt Paſcha, Pentecoſte, ὑπαντὴ, Ephiphania, Apoſtolus, Epiſcopus, Archiepiſcopus, &c. Vel dici poteſt iuſta Aug. nomen hoc Paſchę diuina conſtitutione compoſitū fuiſſe à Græco verbo τȣ πάσχειν, quod pati interpretatur, & hoc nomine Hebræo Phaſe, quòd ſi Latinè reddatur ſonat tranſitū. Rectè enim duo hæc nomina πάσχειν, & Phaſe, conueniunt in hoc nomine Paſchæ, tā ſecundùm ſignificationē, quàm ſecundùm voces. Secundùm quidem ſignificationes quoniam in paſſione Chriſti fuit trāſitus. Per paſſionem enim Chriſtus tranſiuit à morte ad vitam, & fecit nobis viam credentibus in reſurrectione eius, vt tranſeamus & nos de morte ad vitam. Quare non immeritò nomen hoc vtriuſq; nominis habet ſignificationem, atq; ita artificioſè etiam in re complectitur ſignificationem eius vocabuli Latinam, vt ex duabus linguis fiat tertia, nempè Latina. Appellatur enim Paſcha ipſa dies reſurrectionis. Verùm tempus Paſchale dicitur à dominica in Ramis palmarum vſque ad octauam Paſchæ, ita tamen, vt dominica in Ramis palmarum appelletur minus Paſcha, quia tunc inducebatur agnus, qui ſexta feria debebat imolari. Propriè verò dicebatur Paſcha

dies

dies quo agnus immolabatur. Modò de cauſa nominis dicendum eſt. Vocatur autem tẽpus hoc Paſcha ſecundùm hiſtoriã, tropologiã, allegoriam, & anagogen. Et quidẽ ſecundũ hiſtoriam, quoniam populus Iſraëliticus quando primũ celebratum eſt Paſcha, tranſiuit per mare rubrũ, cùm ex Ægypto egrederetur. Vel quando Angelus ille exterminator per Ægyptum trãſiuit, interfecítq;
Pſal. 134. totius Ægypti primogenita ab homine vſque ad pecus, ad illas domos pertranſiens in quarum foribus non inueniebat ſanguinem agni, in formã literæ huiuſmodi T. Secundùm allegoriam, quandoquidem hoc tempore per baptiſmũ eccleſia ab infidelitate tranſit ad fidelitatem. Dicitur enim allegoria alieniloquium, vel potius inuerſio, cùm aliud verbis, aliud ſenſu oſtendimus. Secundùm verò tropologiam, quoniam hoc tempore per cõfeſſionem trãſimus à vitiis ad virtutes, dicitúrq; tropologia, quaſi ſermonis ad mores conuerſio. Denique ſecundùm anagogen, quia Chriſtus nunc à mortalitate ad immortalitatem tranſiuit, fecitq; vt quemadmodum iam reſurrexit, nos in vltima & vniuerſali reſurrectione ex hac mũdi miſeria ad æternam beatitudinem trãſiremus. Nam & illi qui in inferno erant tunc tranſierunt, ídq; ab inferno ad portam paradiſi. Dicta eſt autẽ anagoge ab ἀνὰ ſurſum & à γωγὴ, id eſt, ductio quaſi ſurſum ductio. Volente enim Deo à mortalitate tranſibimus ad immortalitatem, qui tranſitus ſubtilis & excelſus eſt. Sic enim in hoc nomine Hieroſolymæ quatuor iſta poſſunt inueniri: hiſtoria, quemadmodum de ea ciuitate ad quam pergunt hoſpites & peregrini: allegoria, vt eſt eccleſia militans: tropologia, vt quæuis anima fidelis: anagoge denique, vt Hieroſolyma cœleſtis. Intellige tamen Chriſti trãſitum anagogicè non allegoricè in prædictis, ſcilicet Paſcha, & cæteris. De officio autem huius primæ ſeptimanæ generatim dicimus ad nocturnos tres duntaxat pſalmos cum tribus antiphonis, tres item lectiones cum tribus reſpõſoriis, idq; ex homiliis tantùm dici debere. Cæterum in quibuſdam eccleſiis ad vnũquódque reſponſum annectunt Gloria patri. Fit etiã in pleriſque eccleſiis, vt cãtato vltimo reſponſo, cum cãdelis cæreis & ſolenni proceſſione eant ex choro ad locum quendam vbi imaginariũ ſepulchrum compoſitum eſt, in quod introducuntur aliquot in perſonis mulierum, & diſcipulorum Ioannis & Petri, quorum alter altero citius reuertitur, ſicut Ioannes velocius cucurrit Petro: atq; item alij quidam in perſonis Angelorum qui Chriſtum reſurrexiſſe dixerunt à mortuis. Quo quidem facto perſonæ eæ redeunt ad chorũ, referuntq; ea quæ viderint & audierint. Tunc chorus audita Chriſti reſurrectione prorumpit in altam vocem,
inqui

inquiens:Te Deum laudamus. Ad primam verò nonnulli dicunt tota hac ſeptimana pſalmum hunc. Confitemini Domino quoniam bonus:quòd præcipuè de Chriſti reſurrectione agit. Symbolum autem Athanaſij:Quicumque vult,&c.toto illo tempore non cantatur,quoniam maximè pertinet ad fidem.Sed hoc tempus indicat octauam ætatem, vbi non fides erit, ſed res,vbi non figura erit,ſed veritas. Paulò tamen aliter in quibuſdam eccleſiis ſolet fieri, vt in noſtra Pariſienſi. Sed animaduerte quòd cùm Credo in vnum Deum perinde fidei ſit Symbolum, ad Miſſam tamen legatur, & quòd illud quidem fiat ad inſtructionem neophytorum in articulis fidei Aliud verò ſymbolum quod minus appellatum eſt, ad primam planè ſubricetur ob ſuam ſignificationem. Nam cùm venerit quod perfectum eſt, tum perimetur id,quod ex parte conſtat. Præterea animaduerte hanc ſolennitatem vſque adeò eſſe magnam,vt per antonomaſiam atque excellentiam vocetur ſolennitas ſolennitatum.

Quæ circa hoc tempus ſint obſeruanda.

Cap. CXIIII.

POſt hæc priuſquam cætera proſequamur,de quibuſdam quæ huc cōſideranda veniunt,oportet paucis tractemus,videlicet de ornatu templi, de reconciliatione proximi,de modo ſalutãdi, de veneratione huius temporis, de menſa corporis & poſtremò de quadam libertate decembris. Ac templũ quidẽ aliud, vt diximus,eſt materiale,aliud ſpirituale.Materiale eſt, quod ex lignis, cæmẽtis,ſaxis.lapidibus, & cæteris ædificandi materiis confectũ eſt:ſpirituale verò,nos ſumus. Vtrumque circiter hoc tẽpus mũdandum eſt,vtrumque ornandum & polliendũ.Neceſſe enim eſt, vt hoc tempore ad balneas veniamus,nõ vtique ad voluptatem, ſed ad eius rei declarationem, vt per extrinſecam corporis ablutionẽ interiorem animæ purgationem fieri debere intelligamus. Exigit præterea tẽpus hoc vt barbas radamus ac tonſuras & coronas quas in vertice capitis geſtamus,capillóſq; demamus. Abraſio enim capillorum & barbæ, quæ ex ſuperfluis ſtomachi naſcuntur humoribus, vt vngues ex ſuperfluis humoribus cordis, ſignificat quòd debeamus vitia & peccata quæ nobis ſunt ſuperflua reſecare. Capillos vltra aures demere debemus, vt quinque corporis ſenſus expeditos & promptos ad ſeruiendum Deo habeamus. Sed ideò ſummitatem capitis radimus,quò per hoc nihil inter nos & dominum eſſe demonſtremus. Oportet ergo hîc mundas & ſolennes induamus veſtes,maximéq; cãdidas depoſitis nimirum nigris & pœnitentialibus.Indicat enim tempus hoc ſecundam illã reſurrectionem,qua nos ſtolam ſalutis vel glorificationis

cationis corpore induemus,& animo ſtolam iuſtitiæ. Vel etiam propter renatos,qui albis veſtibus tunc ſint induti. Vel deniq;ob Angelos,qui in reſurrectione Domini albis veſtibus apparuerũt.

De ornatu templi materialis. CAP. CXV.

DE emundatione materialis templi ſuperius dictũ eſt. Nunc verò de ipſius ornatu exponamus, qui triplex eſt,in ornandis parietibus in choro & in altari. Ad parietes quidẽ ſunt appendendæ cortinæ, aulæa, & pallæ ſericæ. In choro habenda ſunt dorſalia tapeta ſedilia clericorũ.Sunt autẽ tapeta tegmina variis coloribus depicta,quæ præcipuè ſub Epiſcoporũ pedibus ſternũtur,quod mundana pedibus penitus calcare debeant. Sic & velamen adeſſe debet,quod ante crucifixũ remouetur,retro quẽ ponitur palliũ,quòd quæ prius erãt operta ante Chriſti paſſionem, modò manifeſtentur. In quibuſdã locis crux in altũ erigitur cũ vexillis,per quæ Chriſti victoria deſignatur. Altare quoq; ſuis ornamẽtis decoratur,vt crucib9 ordine collocatis,capſis teſtibus Euãgelicis,Philacteriis. Eſt tñ diſcrimẽ inter philacteriũ,& philacteriã. Philacteriũ em̃ chartula eſt,in qua decẽ legis præcepta ſcribebantur,cuiuſmodi chartas ſolebant ante ſuos oculos circũferre Phariſæi in ſignũ religionis. Vnde in Euãgelio, Dilatãt em̃ philacteria ſua,& magnificãt fimbrias. Atque hoc quidẽ philacteriũ à φυλάσσω,id eſt,cuſtodio,dictũ eſt,& thoral,quod eſt lex. Philacteria autẽ philacterię, vaſculũ eſt,vel argenteũ vel aureũ, vel etiã chryſtallinũ,in quod ſanctorũ cineres, & reliquiæ reponũtur.Porrò autẽ tres ſunt cauſæ quãobrem eccleſiæ theſaurus in magnis ſolẽnitatibus in apertũ proferatur.Et primò ſanè ꝓpter cautelæ conſiderationem,vt appareat, quàm cautus ille fuerit in ſeruãdo qui iſtũ ſeruare debuerit. Tum verò propter ſolẽnitatis venerationem, tandemq; ob memoriã oblationis, quo videlicet in illorũ offeratur memoriã qui iſtiuſmodi bona eccleſiæ prius obtulerũt.Ante altare dependi oportet pulchrum aliquod velamen nimirũ pallium,vel ei ſimile quidpiã,ſeu tabula vel aurea ſi habeatur.Ante quod quidem ornamentum in nonnullis magnis eccleſiis velamẽta trium colorũ poni ſolitũ eſt,vnũ rubrũ,alterũ ſubalbũ,tertiũ nigrũ:quæ tria ſignificãt tempora.Paſchate enim cùm prima lectio finita eſt cum ſuo reſponſorio,velamen nigrũ, quod tempus ante legẽ indicat, remouetur. Poſtquã verò ſecunda cum reſponſorio abſoluta eſt,remouetur velamen candidum, per quod tẽpus ſub lege exprimitur.Ita demum & tertia lectione finita ac reſponſorio,deponitur velamen rubrũ,quo tempus gratiæ ſignificatur, in quo per Chriſti paſſionem ad ſancta ſanctorum,id eſt,ad æternam gloriam nobis patet aditus.

De

De reconciliatione proximi. CAP. CXVI.

SEquitur de recõciliatione proximi. Cùm enim illo die cõmunicare omnes debemus, ſi cum aliquo diſcordes fuerimus, neceſſariò oportet vt ipſum nobis recõciliemus. Alioquin certè iudicium nobis ſumeremus, quod eleganter à minori probari poteſt, iuxta illud Euangelicũ: Si offers munus tuum, &c. Vnde eſt, quod ſacerdos diebus dominicis poſtquam concionem abſoluerit, teneatur populo orationem dominicam, & fidei articulos vernacula lingua exponere. Ex qua etiam cauſa fit, quod oratio dominica alta voce in Miſſa cantetur, vt omnes eam addiſcant, & hinc ad conciliationẽ proximi admoneantur. Tota hac Paſchali ſeptimana æquũ foret, vt niſi aliter modò vſus obtineret, hoc pacto vnumquemque ſalutaremus, videlicet: Reſurrexit Dominus, & qui ita ſalutatus eſſet, reſponderet Deo gratias, datis ſibi mutuò oſculis in ſignum dilectionis & charitatis.

De veneratione huius temporis. CAP CXVII.

VErò nunc quoq; de veneratione huius tẽporis pauca dicamus. Vſq; adeò tempus hoc venerandum & colẽdum eſt, vt omnia ergaſtula & operatoria & officinas tam mulierum quàm virorũ occludere debeamus, ac nulla venalia exponere, exceptis illis ſine quibus cœnari nõ poſſet. Prętereà oportet nos latomias & cætera genera carcerum relaxare, & captiuos communi aëri reſtituere integra hac ſeptimana, vt gaudio noſtro nobiſcũ communicent. Sunt autem latomiæ lapidicinæ, in quibus cæduntur lapides, & ad quas damnari ſolebant ij qui in opus metalli damnabantur. Tametſi quidem & pro quouis carcere accipi poſſit, vel quod Romæ huiuſmodi latomia in carcere prope Tullianũ fuerit, vel quòd lingua Siculorum latomia Syracuſis carcer appellatur. Seruos autem & ancillas ac omnes qui noſtro ſeruitio ſunt addicti, profectò ab omni ſeruitutis ſeueritate eos hoc tempore laxare debemus, quemadmodum etiam noſtros paſtores, ſiue ſint equorum, ſiue porcorum, ſiue armentorum, ſiue etiam ouium & caprarum, vt liberè & ſecurè omnes poſſint ad audiendum diuinum officium conuenire, & communicare. Inhumanũ quoque eſt hoc tempore debita à debitoribus exigere, ita vt vel hinc tum temporis paſcua communia eſſe dicantur.

De menſa corporis CAP. CXVIII.

NIhil quod non ſit à ſacerdote benedictũ, hoc die Paſchatis comedere debemus. Vnde etiã nũc in quibuſdam regionibus pro more receptum eſt, vt in magno vaſe omnia quæ velint illo die comedere fercula ad eccleſiam deferãt, in cuius atrio & veſtibulo à ſacerdote cum cruce & aqua luſtrali, quã benedictã

dicimus,in ſacris veſtibus benedicũtur.Poſteà verò ſacerdos aliquid ſibi de ſingulis ad ſuam neceſſitatem ſumit. Et certè nullus quouis die quicquam vel edere vel bibere deberet,quod nõ ante ſit benedictũ,vnde B.Hieronymus de quadam moniali recenſet in eo libro,cui Vitas patrũ titulũ fecit:Cùm enim illa fortè fortuna in ortum ſuum iret,& lactucas abſque benedictione comederet,ſimul etiam diabolũ qui ſub eas ſeſe abdiderat, imprudens deglutiit,qui multo tempore eam acerbè vexauit. Debet autem quiuis homo hoc die tria potiſſimum exercere, miſericordiam videlicet,liberalitatem & ſobrietatem:Miſericordiam,vt egenos & vagabundos ad ſe ſuſcipiat, eíſque miſericordiæ opera exhibeat, & illis aliquid iuxta quod in lege præceptum eſt, mittat, qui nihil ſibi aut coxerunt,aut præpararunt. Liberalitatem verò maxime hoc tempore quémque exercere oportet,vt ſi abundat, vicinis & amicis ſuis quippiam impartiatur. Sed & ſobrietatem ideò,quòd debeamus illo die magis ſobriè comedere,vt ſibi quiſq ue parcus ſit, aliis verò largus. Obſeruet ergo quilibet miſericordiam quantum ad pauperes, liberalitatem quantum ad amicos, & ſobrietatem quantum ad ſeipſum.

De paruo prandiolo. CAP. CXIX.

EXponendũ modò eſt de paruo quodam prãdiolo, quod fieri debet ante magnum prandium in Paſchate quãdo cõmunicatum eſt. Statutũ enim eſt in quibuſdã Eccleſiis, & vbique terrarũ ſic deberet fieri, vt illo die panis & vinũ in Eccleſia habeatur,& cùm homines communicauerint, detur ſtatim vnicuique panis buxea priuſquam recedãt, & paululum vini, ne fortè quippiam de ſacramento in ore remanſerit, quod expuendo facilè emitti queat. Poſſet enim facilè contingere,ſi non ſtatim comederetur. Quæ ſanè laudata conſuetudo omnibus probatur, ſumpſitq; originẽ ex inſtitutione B.Benedicti.Inſtituit nanq; vir ille ſanctiſſimus ob eandem cauſam,vt illi,qui aliis fratribus debent in prandio poſt cõmunionem miniſtrare,aliquid prius comederent.Atque hoc quidem prandium mixtum appellari ſolet. Debent autem ſingulis diebus religioſi cõmunicare,qui vel pomũ, vel aroma aliquod vel tale quippiam ſaltem comedere debẽt ꝙ nauſeam compeſcat. Eadem etiã conſideratione ſtatuit eccleſia, vt miſſæ tribus certis horis pro dierũ qualitatibus celebrarẽtur. Tertia videlicet hora diebus feſtis,ſexta profeſtis,& nona in ieiuniis,vt abſoluta Miſſa,& peracta communione, ſtatim acceda tur ad prãdium,nec prædictam cauſam incurrũt hi,qui cõmunicauerũt. Dixi his tribus horis, quia his celebratis licet prandere pro qualitate dierũ,& non prius,Si autem fortè contingat,vt vel

hoc

hoc die, vel quocunque etiã alio, ſacramẽti aliquid è calice excidat, ſciendum eſt, ſi de corpore fuerit, quod ſumi oporteat: Si verò de ſanguine ſuper pannum ceciderit, quod debeat illud omne lambi quantum fieri poteſt, & ſi pannus iſte lauandus ſit, lauetur in piſcina. Sed ſi ſuper lapidem vel lignum ceciderit, debebit omnino eradi, & quod abraſum eſt comburi, ac cinis ille ſub altari recondi. Idem faciendum eſt, ſi ſimile quippiam nauſea acciderit. Animaduertamus ergo hîc, quod ob duas præcipuè cauſas aliquid lauatur, nempè propter venerationem ſacramenti, ſicut ſacerdos lauat manus, quando ſacramentũ tetigit, & propter immunditiam, vt quod immundũ eſt, mundum efficiatur. Itémque & illud animaduertamus, decretũ fuiſſe in quodam Concilio Pictauienſi, vt nullus vnquam ſine lumine aut communicaret, aut Miſſam celebraret. Proinde cum eo quod ſtatim diximus, obſeruemus, neque laicum, neque ſacerdotem debere poſt communionem in talem locũ expuere, quo ſputum iſtud facilè poſſit conculcari, videlicet ante comeſtionem. Vbi etiam diligenter cauendum eſt, ne in locum immundum & impurum expuatur. Quod autem hîc quæritur, quemadmodum canon dici debeat, citóne an tarde? reſpondemus verba debere citò pronunciari, ſed tamen diſcretè. Et cur obſecro citò? ne videlicet muſcæ veniẽtes auferant ſuauitatem vnguenti. Quod quidem conſtat etiam ex veteri teſtamento in Exodo, vbi hoc pacto dicitur: Comedetis feſtinanter. Dictum eſt enim illud de immolatione agni. *Exod.12.*

De quadam libertate Decembris. CAP. CXX.

RESTAT vt de eo nunc agamus, quod vltimo loco in partitione ſuperiori propoſitum fuit, nimirum de quadam libertate Decembris, quæ hoc tempore in quibuſdam locis obſeruatur. Sunt enim nonnullæ eccleſiæ, in quibus vſitatum eſt, vt vel etiã Epiſcopi & Archiepiſcopi in cœnobiis cum ſuis ludant ſubditis, ita vt etiam ſeſe ad luſum pilæ demittant. Atque hæc quidem libertas ideò dicta eſt Decembrica, quòd olim apud Ethnicos moris fuerit, vt hoc mẽſe ſerui & ancillæ, & paſtores velut quadam libertate donarentur, fieréntque cum dominis ſuis pari conditione, cõmunia feſta agentes poſt collectionẽ meſſiũ. Quanquã verò magnæ eccleſiæ, vt eſt Remenſis, hãc ludendi conſuetudinẽ obſeruẽt, videtur tñ laudabilius eſſe nõ ludere. Notandũ quoque eſt in pleriſque regionibus ſecũdo die poſt Paſcha mulieres maritos ſuos verberare, ac viciſſim viros eas tertio die queẽadmodũ licebat ſeruis in Decẽbri dominos ſuos impunè accuſare. Quòd ob eã rẽ faciũt, vt oſtendant ſeſe mutuò debere corrigere, ne tpe illo alter ab altero thori debitũ exigat. Vnde ſciendũ eſt Cõcilio

Elibertino ſub Silueſtro Pontifice huiuſmodi decretum fuiſſe,vt vir & vxor quando deberent cõmunicare tribus diebus antequã cõmunicarent,ab amplexibus abſtinerẽt,&poſtea item tribus ſequentibus ad minimũ,vel quinque vel ſeptẽ, propter ſeptẽ dona Spiritus ſancti. Quod ſanè decretũ ſumptũ eſt ex lib.Regũ,ídque ex eo loco vbi dicitur Dauid fugiens à facie Saul,veniſſe Nobe, ad ſacerdotem Abimelech,& petiiſſe ab eo cibũ.Qui cũ non haberet quod ei daret,niſi panes propoſitionis,quos nõ licebat niſi ſacerdotibus comedere,& illis etiam mundis,cùm poſtularet tñ illos ſibi Dauid:Sunt,inquit, pueri tui mundi ? Cui Dauid reſpõdit,ſi de mulieribus quæris,ab heri & nudiuſtertius abſtinuimus. Alij autem codices ſic legunt:Si pueri tui ſunt mundi maximè à mulieribus,manducent. Quaſi diceret : Neceſſitas non habet legem.Si tamen ex coitu ſunt immundi,ne in neceſſitate quidem eis dabo. Et inquit ad eum Dauid:Ab heri & nudiuſtertius nos continuimus,& ſunt vaſa puerorũ ſancta,id eſt,corpora, in quibus continentur animæ, vel ipſi pueri. Porrò via polluta eſt, ſed hodie ſanctificabitur in vaſis.Quaſi dicat:Fortè in via hac aliquid immunditiæ cõtraximus,ſed munditia corporũ ſufficit ad eam mundandam.Nec verò dico,quòd ſi vir ab vxore thori debitum poſtulet,quod huic illa nõ reddet,ſed debet ipſum placidè monere ne exigat.Si verò inſtet,nec vllis monitis acquieſcat,perſoluat,ne exigẽti fortè hinc magis peccare accidat,quemadmodum non ita pridem quibuſdã Germanis fertur eueniſſe. In Germania enim cùm caſtè integra quadrageſima viuẽtes vir & vxor ſeorſum cubuiſſent,fortè fortuna Paſchali nocte cùm ad matutinas ſurrexiſſent,mulier exegit debitũ.Quam diligenter vir corrigens,cùm nihil bonis admonitionibus proficeret , promiſit ſe illud facturum,quod peteret ſimulátque rediret, & ſic ad matutinas abiit. Illa verò quaſi furibunda domi remãſit,& acceſſit ad iuuenem quendã ſui mariti fratrem,in eadem domo dormientẽ, petens ab eo vt ſe cognoſceret. Qui nolens ei acquieſcere, tum propter temporis venerationem & ſanctitatem, tum propter inceſtum,quem illa impudenter petebat, prorſus ſe facturũ denegauit,atque iterum hic obdormiuit. Tum mulier ob repulſam, quam paſſa fuerat, vehementius ardens , dormientem iuuenem obtruncat. Viro autem redeunti domum,omnem rem narrat ordine,inquiens:Huius mali tu author es,qui hæc me facere coëgiſti. Proinde longam, multámque ambo egerunt pœnitentiam, nec ideò ſunt ſeparati.Quare hac in parte intelligendum eſt,virum mulieri in omnibus præeſſe , & in mulierem omne habere imperium exceptis genitalibus,in quibus vtrique par eſt & do-

minium & imperium. Vnde dicitur: Vir non habet poteſtatem ſuæ carnis, ſed mulier:nec mulier ſui corporis, ſed vir, hoc eſt, genitalium,ſic enim exponit Auguſtinus. Hinc etiam eſt, quod ſacerdotes non habeant mulieres.Si enim haberẽt, quotieſcunque ab iis debitum exigerent,iſtud ſoluere tenerentur,& ſic non poſſent infrà tres dies ſequentes altari miniſtrare. Ac ſciendum præterea eſt, quòd tribus diebus Paſcha ſequentibus planè ſit feriandum,ſed quarto die liceat viris ruſtica exercere opera,fœminæ autem debeant à nendo abſtinere.Magis enim ſunt neceſſaria ea,quæ ad agrorũ culturam pertinent,quàm iſta alia. Vnde Gregorius:Melius eſt,inquit,fodere & arare die dominico,quàm ducere choreas. Ex hoc ſanè fieri dicimus,quod ſinguli iſti dies propria & peculiaria habeant officia & propria reſponſoria, alia autem non item,ſed quaſi per quandam accommodationem. In hac porrò ſeptimana nihil legendum eſt ex veteri teſtamento, ſed quælibet dies ſua habet officia. Nec cantandum etiam eſt: Quicunque vult,quia hoc tempus ſignificat futurum illud tempus,quod adfore poſt reſurrectionem credimus, quando omnis fides, omnis ſpes omnino deſtruetur. Poſt officium autem hic verſiculus dicitur, ſcilicet: Domine probaſti me & cognouiſti me,& quidam tacent,ſeſſionem meam.Sed tamen vtrumque dici poteſt, quo indicatur duplex in Chriſto natiuitas. Bifariam prima cantari poteſt,aut breuius,aut prolixius.Prolixius quidẽ, cùm plena eſſe dicitur,fitque in lætania & cum precibus. Breuis autem,cùm minus plena eſſe appellatur,ac fit vel tantummodo cum precibus & ſine lætania, vel ſine lætania,ac ſine precibus. Atque hæc eſt,quam hiſce diebus canimus ſine precibus,& omnino breuius,quàm alio tempore.Magna item in communicandis cautione opus eſt:vt videlicet ſacerdos prius audiat confeſſionem eorũ qui ſunt communicaturi:& ſi quis aduerſus fratrem ſuum odium,vel criminale aliquid habeat, admonendus prius eſt,ne cõmunicet antequã fratri ſuo reconcilietur. Sed ſi huiuſmodi aliquis ſe cum aliis imprudenter ingerat,nõ eſt ei negandum,nec agendum vt quidã agunt,qui hoſtias habent & conſecratas & non conſecratas,ita vt ſi aliqui acceſſerint,qui fraternum odium exercuerint,vel aliquid criminale,communicent de non conſecratis,verùm eos grauiter peccare ſatis manifeſtũ eſt. Fallunt enim eos,quanquam non minus,imò magis peccant alij qui ſumunt,cùm ſponte & voluntariè rei ſint.Nam putant ſe verum corpus ſumere, & non pertimeſcunt illud ſumere indignè. Debet ergò ſacerdos panẽ habere conſecratũ,vt ſi tales acceſſerint,illo etiã pane cõmunicẽt. Quatuor autem modis cõmuni-

catur in eccleſia, vel ſumendo corpus Domini, vel pacem dando, vel benedictionem accipiendo, vel etiã ſub finem Miſſæ cùm dicitur: Humiliate vos ad benedictionem. Quod ideò inſtitutũ eſt, vt ſi quis hoc modo nõ conueniſſet, ſaltem illo. In primitiua eñ eccleſia præceptũ erat, vt ſingulis diebus corpus Domini ſumeretur: poſteà verò creſcente numero fidelium: vt ſingulis diebus dominicis. Vnde etiam nunc in Gręcia ſub anathemate punitur, qui à tribus diebus dominicis non cõmunicauerit. Modò autem nos tenemur in tribus ſolennitatibus, nimirũ Paſchate, Pentecoſte, & Natali. Appellatur autem prima illa ſolennitas Paſchæ, agnus quòd tranſitus, ſalutandúmque eo tempore eſt, hoc modo: Reſurrexit Dominus. Sic & eodem die in principio Miſſæ populo eſt concionandum, vel poſt Euangelium, & admonendi ſunt diſcordes ad concordiam. Ob quam quidem cauſam fieri putatur, vt cùm dominica oratio in prima dicitur voce ſubmiſſa, & alta & expreſſa eadem pronuncietur in Miſſa, vt vel eo pacto adhortentur qui in fraterno ſunt odio, & ad concordiam diſcordes excitentur, antequam communicent. Nunquam etiam magis indignè corpus Chriſti ſumi poteſt, quam ad eum modum.

Expoſitio quorundam, quæ cùm circa hoc tempus, tum alibi etiam obſeruantur. CAP. CXXI.

QVamobrem autem Epiſcopi & alij eccleſiaſtici feriis hiſce Paſchalibus ludere poſſint, modò expoſitum eſt. Sed deinceps vt & alia nõnulla, quæ cùm hîc tum alibi fiunt, explicemus, hinc ordiemur, videlicet apud quoſdam hoc tempore aquarum fieri dimenſiones, ne quia tota Quadrageſima vigilauerunt, his ſanctis diebus velint dormire. Induimus autẽ hoc etiã tempore albas veſtes, tum quòd pueri regenerati eas habeant, tùm ꝙ eo die angeli in albis viſi ſint. Ob cauſas ſupradictas tacetur: Quicunque vult, & canitur: Credo in vnum Deum. Animaduerte hîc obiter, ſi forſitan vinũ in calice cõgeletur, ſacerdotẽ debere tantiſper exhalare donec glacies reſoluatur. Quod ſi verò nõ poſſit eo modo reſolui, neceſſariũ eſt vt igni apponatur. Sed ſi quid caſu in calicẽ ceciderit, ſiue nimirũ muſca, ſiue aranea, certè quicquid illud eſt, omne iſtud ſacerdotem deglutire oportet. Proinde verò ſabbatũ ſequens in albis appellatũ eſt, ídque ex veteri conſuetudine, cum eo die nigras veſtes omnino deponebant atque induebãt albas, ſed hoc nõnulli faciũt in ſabbato Paſchæ. Statim autem dñica ſequente nouẽ lectiones cãtandæ ſunt, vnde & hiſtoriã habent, videlicet: Dignus es Dñe. Sic enim fit Romæ. Nec his diebus flectenda ſunt genua, ſed rectè orandũ eſt: quia, vt inquit Ambroſ. ſub finẽ Lucæ: Mulieres venerunt ad monumẽtum,

nec

nec flexerũt genua,ſed rectè inſpexerũt ſepulchrũ. Nota interim non debere in feſto B. Mariæ Annunciationis ſequentiã,quã etiã Proſam appellatã eſſe diximus,cãtari, etiã cauſa deuotionis,nec vnquam niſi canatur Alleluya. Moris enim fuit,vt poſt Alleluya cantaretur neuma. Nominabatur autẽ neuma cãtus,qui ſequebatur Alleluya. Poſteà verò quidã Papa inſtituit loco neumæ dici ſequentiã, quæ quòd Alleluya ſequetur, ſic appellata videri poteſt. Conceditur nihilominus,vt hoc tempore aliquis genua flectat, modò id non apertè,ſed ſecretò faciat, & ieiunet etiam qui velit. Nam,vt ait Hieron. vtinã poſſemus omni tẽpore ieiunare. Sunt autem prohibitæ in ieiunio carnes, quamadmodũ & oua, caſeus,lac,quod, vt idem putat Hierony. hæc omnia ſint carnes liquidæ. Beatus tamen Benedictus permiſit oua,lac,& caſeos comedere,vt quãuis libidinis quædã ſint incitamenta,ad maiorem tamen coronã & victoriam comedãtur. Verum eis,qui ieiunant piſces permiſſi ſunt, ſed vt ait Hieron. piſciculi pauci,quo facilè intelligitur, quòd & parui & pauci eſſe debeant. Dicitur autem tẽpus hoc Quinquageſima,quod per tẽpus iſtud ſignificetur tẽpus iubilei,quo plena erit libertas,& noſtra nobis reddetur hæreditas. Vnde profectò & Alleluya cantamus. Verum genua non flectimus,imò ſtanter oramus,niſi in letaniis. Ad poſtremũ autẽ animaduertamus,Paſcha Iudæorũ fuiſſe figuram noſtri paſchatis, & noſtrũ viciſſim ſignificare Paſcha futurũ, quod erit in fine mundi. Quod vt pateat ſciendũ eſt,duo opera Dei, ſcilicet opus creationis, & opus recreationis. Opus creationis fuit in principio, cùm Deus mundũ & omnia quæ in ipſo continentur, creauit: Opus verò recreationis fit quotidie,ſed Deus illud maximè exercebit in die iudicij,quando omnia innouabuntur. Tempori vtriuſque operis noſtrũ Paſcha conuenit & concordat. Et quidem tempore creationis,quia tunc Angeli Dominũ laudauerunt,vnde dictum eſt Iob: Vbi eras cùm aſtra matutina laudarent me,& omnes filij Dei iubilarent ante me. Sic & nos in noſtro paſchate renati,Alleluya laudando Dominũ cantamus. Tempus verò recreationis pari ratione noſtrum Paſcha è veſtigio repræſentat. Tres enim illi dies qui Paſcha præcedunt indicant tempus Antichriſti,cui tres Reges manus dabunt,quíque poſteà per eos ſeptem ſibi regna ſubiiciet,& decẽ regna eius imperio inſeruient. Nam apud nos quemadmodũ illo tẽpore,videlicet ipſo die cœnæ pœnitentes in eccleſiã recipiuntur, eodémque die pedes, qui ſunt corporis Chriſti extrema pars,lauantur: ita & Iudæi aqua baptiſmatis extremo tempore mundabuntur. Vnde reliquiæ Iſraël ſaluæ fient. Die verò Paraſceues paſſio recitatur,ſicut & tũc

Eccleſia maximè perſequetur. Tum enim ſoluetur ſatanas, qui à paſſione Domini ligatus in inferno detentus fuit, vtiq; hoc die cymbala non pulſantur, ſic tunc concionatores ſiue prædicatores conticebunt. Quare & in tenebris Benedictus alta voce canitur, quia tum temporis Antichriſto interfecto multi gaudebunt, ita vt ignis qui in tenebris modò videbatur penitus extinctus & poſteà elicitur, ſignificet quòd nimirum illo tempore in iis in quibus Spiritus ſancti ignis videbitur extinctus, rurſum relucefcet. Sic in ſabbato baptizantur pueri, & tunc baptizabuntur Iudæi. Ipſo die reſurrectionis in perſona Chriſti cantamus: reſurrexi & adhuc tecum ſum, ſed tunc dicemus illud ipſum in perſona noſtra, quando reſurgentes tranſibimus ex hac mortalitate ad immortalitatẽ. Debent ergo in octauis Paſchæ nouẽ dici lectiones ex Apocalypſi, quod oſtenditur per reſpõſorium, Dignus es Domine. Ideò enim reſponſorium nominatur, quia vt iam ſæpè dictum eſt, lectioni quæ præceſſit debet reſpondere. Nec eſt quod quis obiiciat in ætate qualibet Dominica reſponſorium dici de Trinitate, quum tamen de ea nulla lectio recitetur. Fuit enim illud ita in primitiua Eccleſia inſtitutum: vt videlicet ſingulis diebus dominicis diceretur & lectio nona & reſponſorium de Trinitate. Sed quia lectio illa in diſſuetudinem abiit, tantummodo reſponſoriũ remanſit. Toto tempore Paſchali non debemus flectere genua, nec ex neceſſitate ieiunare. Sed ex pietate & deuotione vtique, vt diximus, licitum eſt. Nam tempus hoc Paſchale octauam ſignificat ætatem, in qua erit perfectum gaudium omnibus ſanctis. Vnde eſt, quòd hìc non ieiunamus, nec genua flectimus, ſed ſtantes oramus, ac delicatiùs & lautiùs comedimus, niſi in duabus lætaniis, de quibus hic agendum eſt.

De lætaniis. CAP. CXXII.

PRimò ergo videndũ eſt quid ſit lætania: ſecundò quum ſint duæ lætaniæ, quare vna dicatur maior, altera minor: tertiò quamobrem fuerint inſtitutæ, quartò quemadmodũ in his ieiunandũ ſit & veſtiendum: quintò & vltimò quid populus in lætania debeat cantare. Lætania interpretatur Latinè ſupplicatio ſiue rogatio. Suplicatio dicitur, quia tunc Deo ſupplicamus, vt à morte ſubitanea & ab omni aduerſitate nos defendat. Rogatio appellatur, quia tunc ſanctos rogamus, vt pro nobis ad Dominum intercedant. Duæ ſunt lætaniæ, maior & minor. Maior fit in feſto B. Marci Euangeliſtæ. Dicitur autem maior, tum authoritate inſtitutionis, quòd eam inſtituit Gregorius Papa eius nominis primus, qui & magnus Gregotius dictus eſt: tum authoritate loci. Fuit enim inſtituta Romæ, & publico decreto ſancitum, vt

vbi

vbique celebraretur. Alia lætania nominatur minor, quia à minori inſtituta fuit, ſ. à B. Mamerto Epiſcopo, idque Viennæ. Atque hæc non celebratur niſi in Eccleſia Ciſalpina. Quare autem fuerit inſtituta prior lætania, hanc reddit cauſam Paulus Mõtiſcaſſinij monachus Longobardorum hiſtoriographus. Nam, vt inquit ille, tempore Pelagij Papæ tanta fuit aquarum inundatio in vniuerſa Italia, vt aqua aſcenderet ad ſuperiores vſque feneſtras tẽpli B. Zenonis, quod erat Veronæ, nec tamen miraculoſè aqua templum influit. Ex qua inundatione per Tyberim affluxit in agros multitudo ſerpentum, inter quos extitit maximus draco, & omnes per duo oſtia Tyberis intrarunt mare. Ex horũ ſerpentum venenato afflatu & maximè iſtius draconis, corruptus eſt aër & infectus vſque adeò, vt inde grauiſſima peſtis inguinaria nata ſit, qua homines paſſim moriebantur. Tum Pelagius Papa indixit ieiunium, & præcepit vt proceſſionem inſtituerent, quod ita factum eſt. Sed in ipſa proceſſione ipſemet cum ſeptuaginta aliis expirauit. In eius autem locum inſtitutus eſt Gregorius magnus, qui huiuſmodi lætaniam vbique terrarũ obſeruari præcepit. De ſecunda lætania quæ per triduum celebratur, ait Gregorius Epiſcopus Turonenſis, quòd tempore B. Mamerti Viennæ & circa Viennam fiebant crebrò terræmotus, & tanti etiam, vt vel maximæ domus & multæ Eccleſiæ inde collapſæ ſint & corruerint, quæ tempeſtas toto anno durauit. Sic etiam ſabbato Paſchali dũ ipſe Mamertus diuinum celebraret officium, igne cœlitus demiſſo combuſtum eſt ciuitatis palatium. Præterea beſtiæ, vt lupi & apri ex ſyluis in ciuitatem exibant, atque homines deuorabant. Pro his ergo incommodis B. Mamertus triduanum indixit ieiunium, ad ſimilitudinem Niniuitarum, præcepítque vt proceſſionem facerent, vt quemadmodum illi per triduanum ieiunium vrbis euaſerunt ſubuerſionem, ita hi liberarentur ab iſtiuſmodi aduerſitatibus, quod ita factum eſt. Gregorius autem ille, cuius paulò antè mentionem fecimus, legitur ſtatura fuiſſe admodum exigua, vſque adeò vt quum fortè Romam veniret, omnes ipſum parui penderent, atque ipſe etiam Papa miratus fuerit, quòd tam paruus homuncio factus eſſet Epiſcopus, ad quem ille honeſtè reſpondit: Ipſe Deus fecit nos, & non ipſi nos. Simile quippiam dixit B. Hilarius cuidam ipſum vocanti gallum: Non ſum, inquit, natus Gallus, ſed ex Gallia: & tu es Leo, ſed non ex tribu Iuda: ſic enim vocabatur.

De inſtitutione & modo lætaniarum. CAP. CXXIII.

INſtituit igitur B. Mamertus, vt ſingulis annis hæc lætania tribus diebus continuis in Eccleſia Ciſalpina celebraretur, quod

ita Romæ fuit canonizatũ. Papa etiã Liberius inſtituit vt pro fame, pro bello, pro peſte, pro clade, & huiuſmodi aduerſitatibus imminentibus ſemper lætanias faceremus, vt ſic illa per ſupplicationes, orationes & ieiunia euitaremus. Vocantur autẽ hæ proceſſiones lætaniæ Græco vocabulo propter authoritatem Græci ſermonis, ſicut Paſcha & Pentecoſte. In his lætaniis ieiunandum eſt cibo Quadrageſimali, in veſtibus pœnitentialibus. Nã & omnes illo die à mundanis operibus prorſus abſtinere debent, etiam ſerui & ancillæ, ac intereſſe tantiſper proceſſioni, donec ipſa celebretur. Vt quemadmodũ omnes peccauerunt, ita etiam omnes pro venia ſupplicent. In huiuſmodi autem proceſſionibus itur in magnis Eccleſiis ſepteno ordine, vnde ſeptiformes dictæ ſunt. In primo ordine ſunt clerici, in ſecũdo monachi & canonici, in tertio moniales, in quarto pueri, in quinto laïci prouectæ ætatis, in ſexto viduæ, & in ſeptimo coniugati. Sed quod nos nõ poſſumus in numero perſonarum, id ſupplemus in numero lætaniarum. Septies enim lætaniam dicere debemus. Vbi obiter animaduertemus, quòd Rupertus Tuitienſis Abbas dixerit vltimam lætaniã multis annis incepiſſe ante primam. Nos autem has lætanias ideò maximè hoc tempore facimus, quoniam tũ præcipuè bella exoriri ſoleant, & terræ fructus, qui adhuc ſunt teneri, vel in flore, corrumpi iniuria nebularum, vel pluribus aliis modis poſſint. Vt ergo Deus hæc omnia auertat, inſtituimus lætanias, continuantes vltimã Aſcenſioni, vt per ieiuniũ & orationes Chriſtum ſequi, & ad cœlos aſcẽdere mereamur. Draco qui triduo illo deportatur inflata & longa cauda duobus quidem diebus ante crucẽ, & vexilla, poſteà vltimo retro ſignificat diabolũ, qui tribus tẽporibus ante legem, ſub lege, & tempore gratiæ, quæ per hos tres dies indicãtur, homines fefellit, aut fallere conatur. Primis duobus temporibus quaſi erat Dominus orbis, vnde Chriſtus eũ vocat principẽ mũdi. Tẽpore verò gratiæ per Chriſtũ fuit deuictus, nec audet ita apertè regnare, vt prius, ſed per ſuggeſtiones homines latenter ſeducit, quos pigros, & remiſſos videt in bonis operibus, nec viã vitę ſectãtes, ſicut in deſerto debiles & infirmos, & eos, qui remanebant vltimi, hoſtes à tergo venientes, quaſi aberrantes interficiebant. Inde profectò eſt, quod primis duabus diebus præcedit, & vltimo ſequatur. Ipſe eſt draco & leo. Draco modò eſt, quia homines non ita apertè, ſed latenter decipit. Leo erit tẽpore Antichriſti, quoniã tunc & manifeſtè ſæuiet in nomẽ Chriſti. Draco fuit, quando Chriſtũ ſuper pinnaculũ templi, vbi multos antè per vanã gloriã ſeduxerat, latenter fallere voluit, & tẽtauit inquiẽs, Si filius Dei es, mitte te deorſum. Et quaſi hoc facere

cere poſſet ſecurè addidit: Quoniam Angelis ſuis mandauit,&c. Benè enim intelligebat ſcripturas, ſed quod ſibi malũ erat ſubticuit, videlicet: Super aſpidẽ & baſiliſcũ ambulabis,&c. Leo autem fuit in paſſione Domini qui ipſum crucifigere etiã curauit, de illo ait Ioan. in Apoc. Ecce draco magnus rufus habẽs capita ſeptẽ & cornua decẽ, & in capitibus ſuis diademata ſeptẽ & cauda eius trahebat ſecũ tertiam partem ſtellarũ. Per ſtellas hîc ſignificãtur homines, qui tripartitò diuiduntur, in perfectos, imperfectos & reprobos. Tertiã ergo partem ſtellarũ trahit ſecũ diabolus, nimirum reprobos, nam hi ſunt cauda illius. Alibi vocat eũ Chriſtus ſathanã: Videbam ſathanã tanquã fulgur de cœlo cadentẽ. Et ad Petrũ inquiẽs: Vade retrò me ſathana. Non eſt autem intelligẽdum quod vocet eum diabolũ, ſed aduerſarium, quod interpretatur ſathanas. Hæc enim eius loci mens & ſententia eſt. Vade retrò me ſathana, id eſt, ſequere me per imitationẽ paſſionis: Noli diſturbare paſſionem meam. Vel certè hæc: videbat enim Chriſtus, vt ait B. Hilarius, dœmonem in aurem Petri ſuggerentem vt impediret ſuam paſſionem, & ait ei: Sathan, Sathan. Ac ſi diceret, ne quicquam & fruſtra laboras. Et conuerſus ad Petrum dixit: Vade retrò me, id eſt, ſequere, imitando meam paſſionem.

De feſto Apoſtolorum Philippi & Iacobi.

CAP. CXXIIII.

NVnc dicendũ eſt de quibuſdã ſolennitatibus, quæ hoc tempore, in Eccleſiis celebrantur, videlicet de feſto S. Philippi & Iacobi, & omniũ Apoſtolorũ (ſic enim eſt in magnis & plenis calendariis) de Inuentione S. Crucis, de feſto Ioãnis ante portam Latinam, & B. Mariæ ad Martyres & de commemoratione S. Michaëlis. Hoc ergo tempus, vt prædictũ eſt, ſignificat octauã ætatem, vbi bonũ quod erit in diſpari claritate ſingulorum, & futurum eſt omniũ. Vnuſquiſque enim gaudebit perinde ob alterius bonũ, ac propter ſuum: bonum omnium, erit ſingulorum. Quare cùm tẽpus hoc maximè ſolennitatibus cõueniat, cúmque in primitiua Eccleſia Apoſtoli non haberent particulares ſolẽnitates, ſtatutũ fuit, vt ipſis Calendis Maij celebraretur ſolennitas in honorem omniũ Apoſtolorum. Hoc etiam die feſtũ eſt Philippi & Iacobi; idq; ideò: quia fortè illo die paſſi ſunt. Hic Iacobus minor appellatus eſt, non vtique ætate, ſed vocatione, ſicut fit inter monachos, vt qui ante factus eſt monachus, etiam ſi vel puer ſit, tamen præcedat eum, qui quantus ſit poſteà cœnobium ingreſſus eſt. Dictus eſt prætereà frater Domini, vel quia ſimilis erat ei facie, vt dicitur, vel ideò, quia erat filius Alphæi, fratris Ioſephi viri B. Mariæ, & Mariæ ſororis eius. Et qui ita ex vtraque parte

ſanguinis ſeſe contingebant, apud Iudæos fratres vocabantur. Ieſus autem putabatur eſſe Ioſephi filius. Hic Iacobus dictus eſt primus poſt paſſionem Chriſti Hieroſolymæ miſſam celebraſſe, & Petrus Antiochiæ. Idem hic Iacobus factus eſt Epiſcopus Hieroſolymitanus, qui cùm nomen Chriſti prædicaret, & publicè fateretur, præcipitatus eſt à Iudæis è pinnaculo templi, & pertica fullonis interfectus. Alter verò Iacobus maior appellatus eſt, & vocatione & dignitate, quia familiarior fuit Chriſto. Ad ſecreta enim ſui operis eum vocabat, vt quando transfiguratus eſt, & quando mortuum ſuſcitauit in domo.

De inuentione ſanctæ Crucis. CAP. CXXV.

CRuce Domini inuēta ab Helena matre Cōſtantini per Iudam, vt narrat hiſtoria, feſtū eius primò celebratū eſt Hieroſolymæ. Sed Euſebius Papa trigeſimus à B. Petro illud poſteà vbique terrarū celebrari præcepit. Iudas ille, per quē crux inuenta fuit, legitur poſteà ad fidē fuiſſe conuerſus, & appellatus mutato nomine, Quiriacus, creatúſque tandē Epiſcopus Hieroſolymitanus. De quo quidē diabolus, cùm alterum ſibi amicū expectaret, ſic dixiſſe fertur: Per Iudam Chriſtus morti traditus eſt, & per hunc Iudam Chriſtus mortuus exaltatus, ſed breui Iulianus amicus meus Rex erit, qui me de illo egregiè vindicabit. Quod ſanè ita factū eſt, vt qui ipſum interfecit, quemadmodū dicitur. Ferunt Iulianum hunc Monachū fuiſſe, & magnum religionis ſimulatorē, adeò vt quædam mulier tres ollas auro onuſtas, ita vt in earū orificiis aurū cinere cooperiretur, ne facilè inueniretur, apud eum depoſuerit, eiúſque fidei concrediderit, quandoquidē virum illum ſanctū eſſe credebat, nec tamen cōfeſſa eſt in iis aurum ineſſe. Sed eo inuēto ab illo & furato ollas cinere impleuit & mulieri requirenti depoſitum reddidit. Cùm verò paulò pòſt mulier aurum ſibi quæreret, nec inueniret, non potuit, quod ipſe haberet, conuincere, quod de auro nullos habebat teſtes. Nam alij monachi, ad quorum teſtimonium ollas tradiderat, nihil in eis præter cineres viderant, atque ita aurum obtinuit. Quo cùm Romam fugiſſet, & frequenti tempore conſulatum obtinuiſſet, factus eſt Imperator. Qui cùm magicæ artis à puero peritus eſſet, ac eam multum adamaret, plures ſibi magiſtros aſciuit. Cùm ergo quodam die abſente ſuo magiſtro ſolus domi manſiſſet, ac legere inciperet dæmonum coniurationes, conuenit ante ipſum magna multitudo dæmonum, qui omnes erant nigri, vt Æthiopes. Tunc ille præ timore fecit ſignū crucis, & omnes ilicò euanuerunt. Quod cùm Iulianus magiſtro ſuo referret quærenti quid ipſe vidiſſet: dixit ei magiſter, ſignū illud dæmones maximè

me odio habere. Electus ergo hic in Imperatorem, & adhuc eius rei recordans, cùm artem magicã exercere vellet factus eſt apoſtata. Signa crucis vbiq; deſtruxit, & Chriſtianos quantum potuit perſecutus eſt credens aliter fieri non poſſe, vt ſibi dæmones obtemperarent. Quare etiam tunc Iudam modò appellatum Quiriacum interfecit, per quem crux fuerat inuenta. Legimus præterea militem quendam ſimiliter Quiriacum vocatum, hunc Iulianum interfeciſſe. Nam cùm hic per Epheſon ſuum duceret exercitum alios gentiles expugnaturus, qui aduerſus eũ & Romanos inſurrexerãt, & videret iſthîc quandam Abbateram, mandauit eis vt ſibi prandia pararent. Sed hi planè negauerũt, tum quia apoſtata eſſet, tum quia pauperes erant. Tunc ille ad hæc ita excandeſcens, eis rurſus nunciauit, ſe priuſquam annus finiretur locum iſtum deleturũ, eóſq; interfecturum, & omnino effecturum vt iſthic ſegetes ſuccreſcerent. Quo ſanè audito timuerunt monachi, ſed abbas eorum vir ſanctiſſimus eos in Domino confortauit, & effecit vt ſua cõfortatione iam ad martyriũ eſſent parati. Quadam verò nocte, cùm abbas in oratione perſiſteret, viſa eſt ei beata Maria monaſterium aperire, & ad tumulum cuiuſdã militis, qui dicebatur Quiriacus, quiq; mortuus erat nondum ſeptem diebus & iſthîc ſepultus, venire, ac ei vt inde ſurgeret & ſe armaret ac de Iuliano eam vindicaret præcepiſſe. Tum ille ſurgens, ſe armis ſuis, quæ adhuc in templo affixa erant, induit, & equum ſuum, qui adhuc in ſtabulo erat, vidente Abbate aſcendit, & ad fines Iuliani ſe contulit. Sequenti die quæcunque viderat abbas, ſuis monachis narrat ordine. Qui militis tumulum aperientes, vt rem probarent, nec inuenerunt corpus, nec equum, nec arma. Tertia verò die confligente Iuliano cum ſuis hoſtibus, interfectus eſt à prædicto milite, & ſequenti nocte miles, vidente abbate, ad ſepulchrum ſuum rediit, equumq; & arma in locis ſuis repoſuit. Poſt hunc Iulianum fuit Cyprianus homo gulæ & luxui deditus, qui ad beatam Iuſtinam virginem, cùm ad ſuam luxuriam concitare vellet, miſit quendam dæmonem, qui huiuſmodi immunditiæ præerat, ſed ſigno crucis repulſus eſt. Miſit rurſus alium fortiorem, qui eodem modo crucis ſigno ſe deuictum fatebatur, ita vt hinc Cyprianus ad fidem cõuerſus ſit. Tantæ poteſtatis eſt crux Chriſti, per quam ille nos planè immeritos æternæ fœlicitati reſtituit.

De ſancto Ioanne Euangeliſta ante portam Latinam.

CAP. CXXVI.

NEro interfecerat Petrũ & Paulum, quo mortuo ſucceſſit ei Veſpaſianus, atq; ei Titus, cui poſteà Domitianus. Sub hoc

beatus

beatus Ioãnes Euãgeliſta profectus eſt Romã, vt iſthîc verbum Dei concionaretur. Domitianus autẽ ipſum poni curauit in dolium feruentis olei plenũ ante portam Latinam, ſic enim vocabatur. Sed B. Ioannes nullam iſthîc ſenſit læſionem, diuina gratia ipſum protegente. Quãtum tamen ad illum attinet, martyr fuit. Quapropter feſtum de illo agitur, non ſecus ac ſi martyrium ibi ſuſtinuiſſet. Tum à Domitiano in Pathmos inſulam deportatus eſt. Sed tandem à Nerua Imperatore reuocatus eſt. Notemus hîc tres tantùm Apoſtolos viuos fuiſſe Romæ: Petrum nempè, Paulum & Ioannem, ac tres item Euangeliſtas, Ioannem, Marcum, & Lucam. Prætereà animaduertamus Chriſti Apoſtolos ſiue Diſcipulos non ideò fuiſſe paſſos, quòd Chriſtum prædicabant, ſed quòd ipſum deificabant, ac Deum eſſe aiebant ſine Romanorum authoritate, quod ipſi prohibuerant.

De feſto B. Mariæ ad Martyres. CAP. CXXVII.

CVm ſingula Romanorum idola non poſſent templum Romæ habere, fecerũt Romani vnũ templum omnibus idolis, quod dictum eſt Pantheon. Illud templum impetrauit dari eccleſiæ Chriſti Bonifacius quartus Papa à Phoca Cæſare Conſtãtinopolitano Imperatore, & illud reiectis idolis, omniq; eorum ſpurcitia dedicauit in honorem B. Mariæ & omniũ Martyrum, (nondũ enim fiebant feſta confeſſoribus) & ſtatuit vt ſingulis annis celebraretur illo die feſtum Martyrum, ſicut ipſis Calendis Maij feſtũ Apoſtolorũ. Sed quia in illo menſe non eſt tanta copia victualiũ, vt in aliis (ſolet enim tunc annona deficere) & populus qui confluebat ad illa ſolennia, propter inopiã ciborũ quãdoque nõ poterat benè celebrationi vacare, ideò Gregorius minor, qui eius nominis quartus fuit, duo hæc feſta trãſtulit, & ea Calendis Nouembris quando maior eſt rerum copia, fieri inſtituit. Nec ſolùm Apoſtolorum & Martyrum, ſed etiam Trinitatis, omnium Angelorum & Archangelorum, Patriarcharum, Prophetarum, & aliorum Sanctorum atq; Sanctarum, velut feſtum generale, cuius officium ordinauit.

Quare non celebremus feſta Sanctorum qui cum Chriſto ſurrexerunt. CAPVT CXXVIII.

QVæritur quare non celebremus hoc tempore feſta Sanctorum qui cum Chriſto ſurrexerunt, vel cum illo in cœlos aſcenderunt. Debemus enim de eorum glorificatione gaudere & ſolennizare, ſicut de aliis ſanctis, cùm certi ſimus eos aſcendiſſe. Verũ eius rei ratio talis eſt. De morte eorum non ſolennizamus, quia ad inferos deſcenderunt. De glorificatione autem in anima feſtũ aut in Paſcha aut ſaltem in aſcenſione Domini deberemus

cele

celebrare, ſed non poſſumus propter authoritatem & magnitudinem officiorum illorum dierum. Obumbraretur enim eorum feſtiuitas dignitate maioris ſolennitatis. Quemadmodum ſi cum Rege veniret alicuius familiaris propter præſentiam Regis non tam diligenter ei obſequeretur, quàm ſi ſolus veniret. Ideò ergo ſtatutum eſt, vt aliis anni temporibus, iis diebus quibus eccleſiæ ſibi dedicatæ fuerunt, feſta illorum celebrentur, vt feſtiuitas beati Ioannis Baptiſtæ ſub finem Auguſti, qui tamen circa Paſcha mortuus eſt. Propter eandem ſanè rationem feſtum beati Iacobi Compoſtellę in Iulio obſeruatur. De feſto beati Petri ad vincula alibi dicetur. Animaduerte ergo quod feſta ſanctorum veteris teſtamenti, vt Abrahami, Iſai, Iacobi, Dauidis, Danielis & aliorũ in Græcia & Venetiæ colantur, habeántq; iſthîc ſuas eccleſias.

De ſancto Michaële. Cap. CXXIX.

DE feſto S. Michaëlis dicimus, quod hoc tempore Barbari Apuliã ingreſſi ſint, eámq; miſerè depopulati. Quare Chriſtiani indicto ieiunio triduano auxilium S. Michaëlis implorauerunt. Et cùm eſſent congregati inſtructáq; facie exercitum aduerſus hoſtes producerent, apparuit eis ſanctus Michaël, quaſi illis auxilium præſtans, tum hoſtes verſi ſunt in fugam. Quia ergo per beatum Michaëlem victoriam obtinuerunt, ideò ſtatutum eſt vt eo die ſemper feſtum eius celebraretur.

De varietatibus huius temporis. Cap. CXXX.

DIcto de feſtis, conſiderandæ ſunt quædam huius temporis varietates. Sunt enim hæ tres ſeptimanæ quaſi propriis vocabulis nuncupatæ. Prima eſt paſchalis, ſecunda in albis, tertia expectationis, illa videlicet quæ eſt poſt Aſcenſionem Domini. Prima dicitur ſanctificata, quia homines per baptiſmum ſanctificati tota illa ſeptimana veſtem gerunt in qua baptiſmum ſuſceperunt, quæ ſignificat primam ſtolam. Secunda ſeptimana appellatur in albis, quoniam tunc baptizati altero ſabbato veſtes baptiſmi deponentes, albas induunt veſtes. Vel quoniam tunc ſolent illi qui baptizati ſunt confirmari ab Epiſcopis, & alias albas veſtes induere, vſque ad ſequens ſabbatum. Vel certè ideò nominatur in albis, quia ſignificat vitam æternam in qua vtraque ſtola veſtiemur. Tertia tandem nuncupata eſt, vt diximus, ſeptimana expectationis, quòd repræſentet tempus illud, quo Apoſtoli expectauerunt aduentum ſpiritus ſancti. Atque hinc animaduertamus quoſdam ſolere ieiunare ab Aſcenſione vſque ad Pentecoſten, quia Apoſtoli eo tempore dicuntur ieiunaſſe. Sed domino Gilberto videtur non eſſe ieiunandum, quod ad Paſchale tempus pertineat. Alia item varietas hîc eſt attendenda. Septimana

mana enim Paſchalis non protenditur niſi vſque ad ſabbatum in albis, atque ita Paſcha pro octauis, ſed dũtaxat dies habet. Septimana in albis incipit à ſabbato in albis, & finitur in altero ſabbato, & ſic durat octo diebus. Octauæ Aſcenſionis cùm deberent terminari quinta feria ante Pentecoſten, protrahuntur vſque ad Pentecoſten. Nam licet duo dies qui octauis ſuperſunt, ad miſſam officium ſuum facilè poſſint ab dominica accipere, tamen non haberent ad nocturnos inuitatorium vel reſponſoria, niſi ab Aſcenſione Domini illa peterent. Vndè profectò decem illi dies pro vna octaua reputantur. Nec id quidem mirum cùm totum paſchale velut vna habeatur octaua, quemadmodum etiam tempus illud à Natiuitate Domini vſque ad octauas Epiphaniæ.

De Pentecoſte. CAP. CXXXI.

HIs breuiter de Paſchali tẽpore expoſitis, de Pentecoſte Domini deinceps agendum eſt. Populus Iſraëliticus quatuor præcipuè celebrat ſolennitates, Paſcha ſcilicet, quia tunc eos Dominus liberauit ab Ægyptiorum ſeruitute, & à percuſſione Angeli aſperſis immaculati agni ſanguine poſtibus. Non enim fuit domus alicuius Ægypti, in qua non mortuus aliquis conſpiceretur. In domibus verò Hebræorum minimè. Celebrant prætereà Pentecoſten: quia tunc acceperunt legem, & ſcenopegiam in Septembri, quæ interpretatur fixio tabernaculorum. In hyeme denique celebrant Encænia, id eſt, dedicationem templi. Nos autem tantùm duo iſtorum ſeruamus: Paſcha videlicet & Pentecoſten, ſed alia ratione atque illi. illi enim celebrant Paſcha, quòd tũc ab Ægyptiaca ſeruitute fuerint liberati: Nos ideò Paſcha celebramus, quia tunc per Chriſtum redempti ſumus. Illi celebrant Pentecoſten, quòd tum legem acceperunt: nos ideò, quia tunc accipimus ſpiritum ſanctum. Illi acceperunt legem in tabulis lapideis extrinſecus ſcriptam. In tabulis quidem lapideis, ad deſignandum eorum duritiem. Extrinſecus verò ſcriptam, quod literæ ſpiritualem intelligẽtiam non pertingebant. Sed ſpiritus ſanctus datus eſt ſeptuaginta duobus diſcipulis in corde digito Dei intus ſpiritualem intelligentiam eis dictãte. Verùm animaduerte aliud eſſe Pentecoſten, aliud Quinquageſimam, itémq; Quinquageſimam multifariam accipi. Eſt enim Quinquageſima dierum, annorum, pſalmorum, perſonarum & denariorum. Rurſus quinquageſima hæc dierum triplex eſt. Eſt enim vna à dominica, quæ vulgò apellatur, Eſto mihi, vſque ad Paſcham: alia à Paſchate ad Pentecoſten, & tertia à ſabbato in albis, vſque ad ſabbatum poſt Pentecoſten. Prima eſt pœnitentiæ & afflictionis, ſecunda lætitiæ & exultationis, tertia velut figuræ. Præfigurat enim

octa

octauam ætatem, in qua vtraque ſtola induemur. Ex quo quidem fit, quod duo Alleluya illa quinquageſima cantamus, quorum primum ſignificat corporis ſtolam, ſecundum animæ. Sic quoque tres ſunt pſalmorum quinquageſimæ, prima eſt à Beatus vir, vſque ad miſerere mei: Secunda à Miſerere mei, vſque ad Domine exaudi: tertia deniq; à Domine exaudi, vſque ad Omnis ſpiritus laudet Dominum. Hæ quinquageſimæ, dies diluuij ſignificãt. Tot enim diebus aquarum fuit inundatio, ſcilicet centum & quinquaginta diebus. Ideò autem tres quinquageſimas pſalmorum cantamus, vt Deus à tali nos diluuio & ab omni malo defendat. Quinquageſima porrò annorum erat iubileus. De quinquageſima perſonarum habetur in Geneſi. vbi Abraham in hunc modum à Domino quærit. Si ſeptuaginta, inquit, in populo inueniantur iuſti, nunquid eis parces? Ita, reſpondit Deus, & ſic poſteà de ſexaginta, & quinquaginta, vſque ad decem. De quinquageſima verò denariorum habetur in Euangelio, vbi de duobus agitur debitoribus, quorum vnus debebat centum denarios, alter quinquaginta. Sed hæc de illis dixiſſe ſatis ſit. Nunc autem ad propoſitum redeamus. Dicitur ergo Pentecoſte à πεντήκοντα quinquaginta, quod dies hæc à reſurrectione Domini diſtat quinquaginta diebus. Hinc πεντηκοστὸς Latinè dicitur quinquageſimus. Sicut enim populus Iſraëliticus quinquageſimo die à Paſcha, quod celebrauerunt in Ramaſſe, venerunt ad montem Dei Oreb vel Sina, quod idem eſt, & legem tunc acceperunt. Ita die quinquageſimo à paſſione domini ſpiritus ſanctus diſcipulis in ſuperiori cœnaculo aduentum eius expectantibus datus eſt in linguis igneis. Et in linguis vtique, vt in omni genere linguarũ, & ſermonum facundi eſſent. In igneis verò ideò, vt inflammarẽtur amore charitatis. Datus eſt igitur ſpiritus ſanctus diſcipulis cuius gratia eſt ſeptiformis; quoniam numerum ſcilicet ſeptenarium, maximè obſeruant Iudęi in omnibus, ídque nõ ſine ſpecie figuræ. Ipſi enim celebrant ſeptimum diem, videlicet ſabbatum, ſeptimam ſeptimanam, nempè Pentecoſten, ſeptimum menſem, nimirum Septembrem, qui apud eos ferè habetur celebris; & ſeptimum annum, vtpotè cùm ſerui à Iudæis manumittebantur, ſi vellent. Si autem aliquis manumitti non vellet, ſed in Domini ſeruitute remanere, is ad poſtes tabernaculi, vel templi ducebatur, atque eius aures ſubula perforabantur, quod erat ſignum ſeruitij, ne amplius manumitteretur, ſi forſitan poſteà ex ſeruitute manumitti vellet. Sic quoque hoc anno quæcunque terra ex ſe gratis procreabat, erant communia. Non enim colebatur eo anno. Pari ratione nos ſeptimo die videlicet in ſabbato,

baptiſmum celebramus. Sabbatum enim requiem ſignificat, & nos per baptiſmum ſabbatizamus,id eſt,requieſcimus. Quoniam quando homo baptizatur, habet anima eius quietem, cùm per ſpiritum à vitiis emendata in fidei vnitate quieſcit. Sciendum ergo eſt duobus tantùm ſabbatis regulariter baptiſmũ celebrari. Sabbato videlicet Paſchali & Pencoſtes.Paſchali quidem ſabbato,quoniam in paſſione Chriſti omnes baptizamur,hoc eſt redimimur. Sabbato verò Pentecoſtes, quia tunc per Spiritum ſanctum mundamur & ſanctificamur. Atque huius quidem ſabbati officium nunc tractandum eſt.

De officio ſabbati Pentecoſtes. CAP. CXXXII.

OFficiũ huius diei nihil diſcrepat ab officio ſabbati Paſchæ, excepto quod in eo prima lectio ſit de Adamo, id eſt, de mundi creatione. Hìc verò prima eſt de Abrahamo.Et huic quidem lectioni de Abrahamo,canticũ ſubiungitur,illi verò de Adamo, non vtique.Duæ hæ lectiones illos duos parentes ſignificãt, quorum vnus fuit pater erroris & deuiationis, ſcilicet Adamus: Alter fuit pater fidei & reuocationis, videlicet Abrahamus. Lectioni de Adamo non ſubiungimus canticum, quod ille non benè nobis cecinerit, quoniam trãſgreſſus eſt Dei mandatum. Vnde non reſpondemus ei, quaſi nobis malè cantanti. Quod autem malè cantauerit ex eo patet, quod ei dictum eſt:Maledicta terra in opere tuo. Lectioni de Abrahamo canticum ſubiungimus, vt qui benè nobis cecinerit,vnde ei dictum eſt:In ſemine tuo benedicentur omnes gentes. Tacentur autem hac die tituli, propter paruulos qui necdum cognoſcunt authores noui & veteris teſtamenti.Miſſa hoc ſabbato ita incipit, quemadmodum ſabbato Paſchæ videlicet per Kyrie eleiſon. Proinde Gloria in excelſis tam hoc, quàm illo ſabbato canitur, atque etiam die cœnæ, ſed non niſi in illa eccleſia, in qua conſecratur chriſma. Alibi enim cantari non debet. In veſperis denique hi dicuntur Pſalmi: Laudate pueri Dominum, Laudate Dominum omnes gentes, Lauda anima mea Dominum, Laudate Dominum quoniam bonus, & Lauda Hieruſalem Dominum.

De ieiuniis quatuor temporum. CAP. CXXXIII.

DIcendum modò eſt de ieiuniis primitiarum, quæ in ſeptimana Pentecoſtes ſolent cõtingere.Et primò quidẽ de origine, ſecundò de inſtitutione, tertiò de nomine & eius ratione, deinde de officio,& vltimò de ordinibus, quæ in iis celebrantur, oportet diſpiciamus. Origo iſtorum ieiuniorum ſumpta eſt ex veteri teſtamento. Sicut enim populus ille Deo ex omnibus rebus ſuis dabat primitias:ſic nos ex temporibus primitias, & non ſolùm

ſolùm ex temporibus,ſed etiam ex omnibus quæ poſſidemus dare debemus. Nunc ſequitur de inſtitutione.

De inſtitutione ieiuniorum quatuor temporum.

Cap. CXXXIIII.

IN primitiua ecclesia fuit inſtitutũ vt ieiũnia hæc quoquo anno ter fierent. Sed Calixtus Papa inſtituit vt quater fierent, ſumens rationẽ ex veteri teſtamento. Iudæi namq; quater ieiunabant in anno,ante Paſcham,Pentecoſten,Scenopegiam, id eſt, ante fixionem tabernaculorũ in Septembri, & ante Encœnia, id eſt,dedicationẽ in Decembri. Præthereà ſi ter fierent, & tres dies ſingulis vicibus ieiunarentur,anno diuiſo in tres partes remanerent ſemper aliquot dies,quorũ primitias non redderemus.Sunt rurſus & multæ aliæ rationes,quamobrem quater fiant in anno. Vna eſt ꝙ in humanæ naturæ conſtitutione quatuor ſunt qualitates,vtpotè ꝙ ſimus calidi,frigidi,humidi,ſicci,ex quibus qualitatibus quilibet peccandi petit delectationes. Vt ergo quatuor has qualitates à peccãdi libidine refrænemus,quater in anno ieiunamus.Vel talis etiã ratio reddi poteſt. Homo conſtat ex anima & corpore.Corpus autẽ conſiſtit ex quatuor elementis.Sed anima tres potiſſimum habet proprietates, vti ratione, iraſci, & concupiſcere.Quare vt hæc in nobis moderẽtur,quater in anno tribus diebus ieiunamus,vt quaternarius numerus referatur ad corpus,ternarius ad animã. Rurſum, annus in quatuor tempora diuiditur,quorum vnumquodque tres habet menſes.Quater igitur in anno ieiunamus tres dies, pro quolibet menſe diem vnũ. Eſt iterum alia ratio,cur quater ieiunamus,ob quatuor videlicet anni tempora. In Hyeme enim mandamus terræ ſemina,in Vere arbores floreſcunt & vineæ pubeſcunt, in Æſtate metimus nonnullas fruges,& in Autumno colliguntur vuæ.Quater denuò ieiunamus, quia vt veteres quoquo anno quater ieiunabant quadrageſimum diem, & nos his temporibus tres dies ieiunamus. Dicuntur autem ieiunia quatuor temporum, vel ieiunia primitiarum,vel ieiunia duplicia, quia fiunt tribus diebus, quibus ſolemus ieiunare in vna ſeptimana. Sunt verò inſtituta,vt dictum eſt, à Calixto Papa,& prima huiuſmodi ieiunia fiunt in Martio, in prima videlicet ſeptimana Quadrageſimæ, vt in nobis marceant vitia.Non enim omnino poſſunt extingui.In Æſtate fiunt ſecunda,nimirum in ſeptimana Pentecoſtes,vt quoniã tunc venit Spiritus ſanctus,& nos eſſe debeamus feruentes ſpiritu. Tertia ieiunia fiunt ante feſtum ſancti Michaëlis,in tertia ſeptimana Septembris,quod quemadmodum tunc arborũ fructus colligantur,& nos quoque deceat Deo reddere bonorũ operum fru-

Diſt.66.

ctus. Quarta poſtremò fiunt in ſeptimana ante natale Domini, ſcilicet in Decembri, quia ſicut tũc herbæ moriuntur: ita & nos oportet mori mundo, & renaſci Deo. In horum ieiuniorũ quarta feria dici debent duæ lectiones tono, ſiue voce nocturnali: vna ex veteri teſtam. altera ex nouo, tono & voce communi, ad ſignificationem eius, quòd qui ordinandi ſunt ſabbato ſequenti, oporteat vt ſint vtriuſque teſtamenti periti: Idem indicat mitra Epiſcopalis per duo illa cornua. Debet enim hic vtriuſque teſtamenti non eſſe ignarus, quo tanquam duplici cornu poſſit ferire fidei inimicos atque hæreticos. Sexta ieiuniorũ feria, vna duntaxat dici debet lectio, ꝙ author veteris & noui teſt. vnus & ſolus ſit Deus, atque ex veteri & nouo teſtamento vnũ factũ ſit Euangelium. Sabbato autẽ quatuor recitãtur lectiones, antequã celebrentur ordines, quarũ prima pertinet ad populũ, ſecunda ad eccleſiæ primates, tertia ad miniſtros, quarta ad omnes religioſos. Lectio Danielis ideò ſequitur de tribus pueris, quòd qui ſunt ordinandi, in fide debeant eſſe probati ſicut illi fuerunt. Sunt autẽ hi circa tria potiſſimũ inquirendi, circa naturam, vtrum videlicet ex legitimo matrimonio ſint procreati: circa literas: & circa vitam ac bonam conuerſationẽ. Notemus ergo hîc, quòd Archipreſbyter ordinandos prius debeat offerre Archidiacono: vnde hic etiam dicitur vicarius, quoniam in hoc vicem ſupplet ſacerdotum. Eorum enim eſſet hoc facere, Archidiaconi officium eſt eos examinare & ſcrutari in vita, in natura & honeſta conuerſatione, atque ita eos tradere in manus ſcholaſteris, cuius munus eſt periculum facere in literis. Sic itaque diligenter inquiſiti debent tradi in manus Epiſcopi. Poſt lectionẽ Danielis ſubiũgitur cantus benedicite. Sed quare ad lectionẽ Danielis non flectũtur genua, ſuprà dictum eſt. Epiſtola Pauli deinde legitur, ad quam genua non flectimus, quoniã ad nouum pertinet teſtamentum. Hic deinceps tractus ſubiungitur cum graui cantu, quod ordinati graues eſſe debeant, & cõſtantes, ne facili ſuperbiæ flatu efferantur. Obiter tamen animaduerte non permiſſum eſſe, vt eadem die bis aliquis ordinetur. Sed ſi neceſſe fuerit, poteſt ordinari ſabbato in diaconũ, & dominica ſequenti in ſacerdotem, & poſteà in octauis Pentecoſtes poteſt cõſecrari in Epiſcopum.

[margin: ...q.1. c. ...piſcopus]

De tempore peregrinationis ac feſtis in eo contentis.

Cap. CXXXV.

AB hoc ergo ſabbato incipit tempus peregrinationis, quoniam ſumus quidem in itinere quo venitur ad patriam, ſed hoſtes & aduerſarios habemus antequã illic perueniamus, nimirum carnem noſtrã, mundum & diabolũ. Legimus hoc tempore

librum

librum Regum, vbi bella nobis proponũtur & victoriæ, vt & nos contra hoſtes fortiter pugnemus, & adepti victoriã in cœlis tandem coronemur. Et notemus obiter apud authores tribus potiſſimum nominibus appellari Iudæos. Primò, quia vocantur recutiti, vnde Eſaias: Recutita, inquit ſabbata, id eſt, Iudaïca, quoniam reciſam verendorũ cutem habent. Appellantur etiam Paleſtini, vnde Ouidius: Terra Paleſtino ſeptima culta viro. Et communi nomine Iudæi ab Iuda filio Iacob, qui vnus fuit ex duodecim Patriarchis. Quantumuis enim duodecim fuerint tribus, quæ à duodecim filiis Iacob deſcenderunt, à Iuda tamen Iudæi ideò ſunt appellati, quòd de regno Iudæ hoc pacto prophetauerat Iacob: Non deficiet princeps de Iuda, nec dux de fœmoribus eius, donec veniat qui promiſſus eſt. De tribu autem Iuda venit Dñs noſter Ieſus Chriſtus. Notemus pręstereà, quòd aliquę ſunt octauæ deuotionis: vt ſancti Nicolai, & S. Mariæ Magdalenæ, quia octauas nõ habent, ſed quoniam ſunt quarundam eccleſiarũ patroni, ideò eis fiunt octauæ. Sunt & octauæ venerationis: vt in magnis ſolennitatibus & ſignificationis, vt Petri & Pauli quæ ſecundã ſignificant ſtolam quã habituri ſunt, videlicet corporis glorificationẽ. Paulus hiſtoriographus diaconus Romanæ curię, monachus Caſſinienſis, cùm die quodã Paſchalem cæreum conſecraret, fauces eius raucæ factæ ſunt, cum prius eſſet ſatis vocalis. Vt ergo vox ei reſtitueretur, in honorem S. Ioannis hymnum hunc cõpoſuit: Vt queant laxis, &c. vnde in principio petit vocis reſtitutionem, ſicut reſtituta eſt Zachariæ merito S. Ioannis. De quo quidem dicemus, ſi primò feſtum Geruaſij ac Prothaſij breuiter expoſuerimus. Et quidem hoc vnum hîc dicimus, quòd in eorum officio cantatur: Loquetur Dominus pacem in plebem ſuam. Nec hoc ſanè ſine cauſa tum temporis dicitur, quòd in horum feſto reformata fuerit concordia inter Longobardos & Romanum Imperium. Cætera de illis hiſtoria plenè perſtringit. *Feſtum Geruaſij ac Prothaſij.*

De natiuitate S. Ioannis. CAP. CXXXVI.

Videam⁹ igitur modò de ipſius S. Ioãnis natiuitate, & primò quamobrem natiuitas eius celebretur cùm in peccatis fuerit cõceptus. Nullius enim conceptio facta in amplexu maris & fœminæ, poteſt eſſe ſine peccato. Quidã enim ſunt ſine patre & matre, vt Adamus: Alij ex patre ſine matre, cuiuſmodi fuit Hæua: Alij verò ex patre & matre, quod eſt frequentius, vt Abelus: Alij tandẽ ex matre ſunt ſine patre, qualis eſt Chriſtus. Vndę in perſona illius dictum eſt: Ego ſum vermis & nõ homo, hoc eſt, ſecundũ legem vermium natus, nõ autem hominũ. Sed animaduertatur hîc hominem prius, vt ita dixero, ſeminari, ac poſteà

in vulua concipi,ibíque carnē formari. Verùm poſt quadraginta & ſex dies creari animam,& corpori infundi ſecundùm Theologos,quibus magis credendum eſt quā Phyſicis. Celebratur ergo huius natiuitas ſecunda, quando nimirum primò exit in lucem. Nam prima eſt,quando ipſa anima corpori infunditur. Secunda verò cùm prodit in lucem. Quare iuxta ſecundam,ſine peccato fuit conceptus. Sanctificatus enim fuit in vtero,quemadmodum Hieremias,in cuius prophetia hoc ita cõtinetur: Antequam exires de vulua ſanctificaui te,&c. Quod quidem in huius figuram fortaſſe dictū fuit. Sed de quo genere ſanctificationis hoc iſthîc dicatur,Deus nouit. Sunt qui putent de ſanctificatione originali dictum fuiſſe, ídque hoc pacto probare conantur,quòd videlicet Spiritus ſanctus puerum repleuerit,atque adeò vt ex iſtiuſmodi Spiritus ſancti repletione, & repleta fuerit mater. Atqui ſi eſſet in originali, foret vtique & in mortali. Ergo neque puer ſancto Spiritu eſſet repletus,neque eius mater. Nec verò refert,quòd & mali quàm plurimi propherarunt vt Cayphas & Balaam,& quod aſina etiam locuta ſit. Verùm contra videtur, quod ei peccatum iſtud originale remiſſum non fuerit. Dixit enim Ioannes ad Chriſtum: Ego à te debeo baptizari,& tu venis ad me baptizari. Ex quo intelligitur ipſum voluiſſe ablui à peccato originali. Sed intelligendum planè eſt ipſum hoc dixiſſe ín perſona eccleſiæ, in qua etiam opinione gloſſa eſt peruulgata.

Luca 2.

Matth. 3.

De vigilia ſancti Ioannis. CAP. CXXXVII.

FEſtum ſancti Ioannis habet vigiliam, hoc eſt eius feſti dies præcedens: dicitur vigilia,vel eius loco ieiunium,quòd vice vigiliarum eſt inſtitutū: Fuit enim moris apud veteres,vt in feſtiuitatibus viri cum vxoribus & filiabus ſuis ad Eccleſiā conuenirent,atque iſthîc cum lumine & candelis vigilarent. Sed qm̄ in his vigiliis crebrò cõtingebat vt puellæ vitiarentur,ac malitioſi opportunitatē haberēt,quo flagitia ſua cõmodè perficerent,ideò factū eſt,vt vigiliæ mutarentur in ieiunia. Vnde etiā nunc antiquitatis nomē retinuit. Vocatur enim vigilia. Celebratur autem natiuitas Ioannis,tum propter hiſtoriā (habet enim Euangeliū: Et multi in Natiuitate eius gaudebūt, quod obſeruāt Chriſtiani & Pagani) tum propter allegoriā & myſteriū. Per Ioannem enim ſignificatur ortus gratiæ,ex quo quidem fit vt tum magis ſolennizemus propter myſteriū quā propter ipſam perſonā. Credimus autem, ꝙ hic in vtero ſanctificatus eſt,ſicut Hieremias,vnde eo die de Hieremia legitur. Sed quo genere ſanctificationis nec ſatis liquet,nec legimus Plerique tamen affirmant ipſum ab omni peccato fuiſſe mundatum. Saluator autem attulit nobis ortum

gratiæ.

gratiæ. Hunc Ioannes præceſſit annunciatione, natiuitate, prædicatione, paſſione, & ad inferos deſcenſione. Officium eius partim conſtat ex veteri teſtamento, partim ex nouo, quoniam ipſe fuit finis veteris, & initium noui. Fuit namque quaſi lapis angularis, hoc eſt, nouum & vetus coniungens teſtamentum. Quòd autem hoc feſto ieiunamus, totum illud natum eſt ex ſympathia quadam & compaſſione qua ei cōpatimur, quòd ieiunauerit in deſerto, atque iſthîc vitam egerit admodum acerbam. Solent porrò hoc tempore ex veteri conſuetudine mortuorũ animalium oſſa comburi, ꝙ huiuſmodi habet originem. Sunt enim animalia quę dracones appellamus, vnde in Pſalmo: Laudate Dominũ de terra dracones, nō thracones vt quidam mendosè legunt, ſcilicet terræ meatus. Hæc, inquam, animalia in aëre volant, in aquis natāt, in terra ambulant. Sed quãdo in aëre ad libidinem concitantur, (quod ferè fit) ſæpè ipſum ſperma, vel in puteos, vel in aquas fluuiales eiiciunt, ex quo lethalis ſequitur annus. Aduerſus hæc ergo huiuſmodi inuentum eſt remediũ, vt videlicet rogus ex oſſibus conſtrueretur, & ita fumus huiuſmodi animalia fugaret. Et quia iſtud maximè hoc tempore fiebat, idem etiã modò ab omnibus obſeruatur. Eſt & alia cauſa quamobrem oſſa animalium comburantur, quòd oſſa ſancti Ioannis in ciuitate Sebaſte ab Ethnicis combuſta fuêre. Conſuetum item eſt hac vigilia ardentes deferri faculas, quòd Ioannes fuerit ardens lucerna, & qui vias Domini præparauerit. Sed quod etiam rota vertatur hinc eſſe putant, quia in eum circulum tunc Sol deſcenderit, vltra quē progredi nequit, à quo cogitur paulatim deſcendere, quemadmodũ vulgi rumor de B. Ioanne, Chriſto aueniente ad ſummum peruenit, cùm Chriſtus putabatur, poſteáque deſcendit ac fuit diminutus, vt vel ipſe de ſe teſtis eſt: Me, inquiens, oportet minui, illum autem creſcere. Quod quidem propterea dictum eſſe nonnulli arbitrantur, quòd tum dies incipiant minui & decreſcere, & in Chriſti natiuitate creſcere. Verumenimuerò quia aliquando dies ante feſtum ſancti Ioannis decreſcant, & ante natale Domini creſcant, intelligendum eſt iſtud de natiuitate in matre, quando ſcilicet vterque conceptus eſt. Conceptus eſt enim Ioannes diebus decreſcentibus: vt in Septembri, & Ieſus creſcentibus, vt in Aprili. Proinde miſſa huius diei officium petit partim ex veteri, partim etiam ex nouo teſtamento, cùm in eo quædam ſint teſtamenti noui, quædam veteris. Nam lex & Prophetæ fuerunt vſque ad Ioannem, ita vt hic fuerit tanquam in medio conſtitutus veteris & noui teſtamenti. Poſteà tamen circunciſus eſt Chriſtus. Eodem verò die & Ioannes

Euangeliſta in foſſam deſcendit, ſed quia propter natiuitatem B. Ioannis Baptiſtæ, eius feſtiuitas plenè venerari non poſſet, trãſlata eſt ad natale Domini. Quare quum neque ibi propter feſtum B. Stephani vigiliam habere potuerit, hinc eſſe dicimus, quod hoc die duplex miſſa canatur, altera quidẽ de vigilia Euãgeliſtæ nimirum, Iuſtus vt palma florebit: altera verò de vigilia Baptiſtæ. Quanquam dicere poſſimus, vigiliam Ioannis Baptiſtæ plenum habere & abſolutum officium. Ex quo ſanè fieret, vt illo die non celebraretur vigilia ſancti Ioannis Euangeliſtæ.

De feſto Apoſtolorum Petri & Pauli. CAP. CXXXVIII.

HVcuſque de natiuitate S. Ioan. eiuſque vigilia actum eſt, ſequitur deinceps feſtiuitas duorũ Apoſtolorũ, Petri videlicet & Pauli. De his magna eſt controuerſia, vtrũ eodem die paſſi ſint. Henricus enim Solitarius velle videtur eodẽ die eos anno tamen reuoluto, paſſos eſſe. Sed Pelagius Papa, atque alij ſancti patres qui de illis ſcripſerũt in Decretis, volũt illos eodẽ die eadémque hora ſub peſſimo illo Imperatore Nerone fuiſſe paſſos. Alioquin enim falſæ eſſent hiſtoriæ de illis proditæ. Sed tamẽ in diuerſis locis paſſi ſunt, & diuerſis pœnis. Petrus enim cruci fuit affixus: Paulus verò obtruncatus, quæ pœna videbatur eſſe honeſtior. Nã ciuis erat Romanus, vt habetur in actibus Apoſtolorũ. Poſteà verò eorũ corpora fuêre eodẽ loco eodẽq; ſepulchro poſita, vbi multo tẽpore ſimul permanſerunt. Sed ad fidẽ Chriſtianã conuerſo Imperatore Romano, & Chriſtiana religione magis ac magis creſcente, vtrique Apoſtolo ſuã peculiarẽ ædificauerunt Eccleſiã, & cũ vellent corpora ſeparare, dubitaréntq; quęnã oſſa Petri & quæ Pauli eſſent, illis orantibus ieiunio peracto, reſponſum eſt cælitus, maiora eſſe oſſa prædicatoris, minora verò piſcatoris. Atq; ita ſanè ſeorſum à ſeſe mutuò oſſa fuêre ſeparata, & in ſuis Eccleſiis poſita. Quanquã verò horũ feſta eodẽ die celebranda occurrant, beatus tamen Grego inſtituit vt feſtũ Petri ipſo die tantùm celebraretur. Maior enim fuerat ſanctitate, & Romæ primas tenuerat, ſequenti verò die coleretur feſtũ Pauli. Ipſo tamen die Petri dicitur in miſſa oratio, ſiue, vt vocãt, collecta, illis duobus cõmunis. Poteſt ergo hic miſſa inchoari vel de S. Petro, vel per huiuſmodi introitum: Terribilis eſt locus iſte. Quia eo die eccleſia Petri fuit dedicata. Quęritur autẽ hîc de Lino an Papa fuerit, atque itidẽ de Clero. Sed reſponſum eſt, & negatum, eoſq; fuiſſe diſcipulos Petri, ac eius vicẽ in his duntaxat ſuppleuiſſe, quæ ad actiuã pertinebant vitam, vnũ videlicet intra muros, alterum verò extrà: Sed Petrus vacabat orationi, vnde etiã nunc Romæ præter Papam & alius quiſpiam Epiſcopus eſt.

Con

Conſiderandum porrò eſt interdum inueniri Paulum Petro eſſe minorem, & quandoque etiam maiorem, vel inter ſeſe eos eſſe æquales. Sed iſtiuſmodi controuerſia hoc modo diſſolui poteſt: Fuit enim Paulus minor Petro, videlicet dignitate, quod hic fuerit Princeps Apoſtolorum. Verùm eodem maior fuit prædicatione, & æqualis & par vitæ ſanctimonia. Horum itaque feſtum tria habet præcipua, ieiunium, octauas & ſolennitatem. Ieiunium quidem, quia ſi cum eis regnare optemus, oportet nos etiam cum iis compati. In ſolennitate verò propter eorum glorificationem gaudemus. In octauis denique ob illorum futuram beatitudinem in corpore & anima, cuius certi ſumus, lætamur.

De diuiſione Apoſtolorum. CAP. CXXXIX.

DE feſto diuiſionis Apoſtolorũ magnæ authoritatis ſcriptores varij diſſentiunt. Quidam enim volunt diuiſionẽ hanc intelligendam eſſe, quaſi quæ Hieroſolymæ poſt duodecim annos facta eſſet, quum videlicet Apoſtoli partiti ac ſperati fuerint ad concionãdum Ethnicis: Nõnulli verò putãt feſtũ hoc eſſe accipiendum de diuiſione Petri & Pauli, illa videlicet, de qua ſuperiùs mẽtio facta eſt. Illam enim tali die factã fuiſſe arbitrãtur quod vtique benè fieri potuit. Dicitur autẽ hoc die magna illa Apoſtolorũ Sequentia, cuius initiũ eſt huiuſmodi: Cœli enarrant, & Euangeliũ Aſcenſionis, ſed non integrum, vt quod ibi incipit: Et Dominus quidem Ieſus poſtquã loquutus eſt. Ad cuius extremæ partis probationem nonnulli hic mentionem faciũt de duobus diſcipulis Petri, qui quũ ad prædicandum miſſi eſſent, & circiter vinginti dies iter ingreſſi, alter eorũ mortuus eſt, & alter ad Petrũ rediit. Hunc aiunt fuiſſe B. Maternum. Sed Petrus ei tradidit baculum ſuum, ac ipſum remiſit, præcipiens vt ad corpus ſocij ſui adiret, & illud ſuo baculo tangeret. Quod quidẽ cùm hic feciſſet, è veſtigio alter reuixit ad tactũ baculi, quia iam mortuus fuerat quadraginta diebus. Et ſic verum eſſe completũ eſt, quod dixerat Dominus: Et maiora horũ facietis. Dominus enim quatriduanum ſuſcitauit Lazarum, quòd ſanè oppidò quàm magnum fuit: ſed magis quòd ad tactum baculi Petri reuixit ille, qui iam mortuus fuerat quadraginta diebus.

De feſto S. Iacobi. CAP. CXL.

FEſtum hoc Iacobi eſt maioris, fratris Ioannis Euangeliſtæ, & filij Zebedæi. Huius corpus quieſcit in Compoſtella, quæ Hiſpaniæ pars eſt. Miſſus enim fuit vt Hiſpanis verbũ Dei concionaretur. Sed propter malitiam & duritiam Principum extra vnum ad fidem Chriſti neminẽ conuertere potuit. Quod quũ videret vir ſanctus Hieroſolymã rediit, vt conſpiceret an illi, quos

iſthic reliquerat, etiamnum ſatis eſſent in Chriſti fide confirmati, & inuenit multos in ea errãtes, imò qui iam ferè omnino eam deſeruerant, propter Hermogenem & Philætum, qui magicis artibus quaſi miracula faciebant, quibus homines miſerè decipiebant. Verùm hos Magos aggrediens Apoſtolus ad fidem conuertit, populúmque ad cultum Dei reduxit. Deinde verò quum ad Herodem duceretur, in via paraliticum quendam ſanauit, & qui ipſum ducebant ad fidem conuertit, ac baptizauit. Tandẽ ab ipſo Herode fuit obtruncatus. Tum Magi illi, qui iam eius facti erant diſcipuli, cum aliis tribus eiuſdem diſcipulis cum copore in nauim aſcenderunt, & ſeſe ſine rectore mari commiſerunt, vt ei diuina prouidentia ſepulturæ locum tribueret. Tandem nauis illa Hiſpaniæ applicuit, ad regnum Lupæ. Erat autem tum temporis regina quædam in Hiſpania iſtius nomine, cuius vita & mores nomini planè cõueniebant. Ad hanc ergo reginam diſcipuli aliqui exierunt, & illi dixerunt hoc pacto: Dominus Ieſus Chriſtus miſit ad vos corpus ſui diſcipuli, vt quod recuſaſtis viuum, ſaltem mortuum recipiatis. Ac narrauit illi totum iſtud miraculum, quo pacto illuc appuliſſent. Quod quum audiſſet Lupa, miſit eos ad crudeliſſimum quendam virum qui eos in carcerem detruſit. Sed quum hic pranderet, Angelus Domini eos è carcere eduxit, qui ciuitatem exeũtes velut peregrini populo vidente ac nemine impediente ad ſuos redierunt ſocios. Abſoluto prandio Tyrannus ille ad ſe captiuos adduci iuſſit. Sed quum veniſſent ad carcerem qui illuc miſſi erant, inuenerunt carcerem apertum, nec in eo captiuos, quod Dño ſuo retulerunt, qui ira percitus extẽplò famulis præcepit, vt eos inſequerentur. Verùm quũ hi à ciuibus paſſim duos tales viros ſibi viſos fuiſſe, & pontẽ ciuitatis trãſiſſe intellexiſſent, & ad eos impetu quodã cucurriſſent, pons fractus eſt, & in aqua ſubmerſi ſunt. Quod quidem ſimul atque audiuiſſet princeps, & ſibi & ſuis timens, motus pœnitentia, alios miſit, qui ſanctos illos viros rogarẽt, vt ad ſe ſecuri redirent, promittens quodcunque eis placeret ſe facturum. Illi autem redierũt, & populũ ciuitatis ad fidẽ Chriſti conuerterunt. Quod factũ Lupa regina sũmoperè doluit, & redeũtibus ad ſe diſcipulis non auſa apertè eis nocere, fraudẽ verbis diſſimulans ait: Accipite boues quos habeo & plauſtro eos iũgite, & quò placuerit corpus Domini veſtri abducite. Dicebat aũt iſtud animo planè maleuolo. Nouerat enim boues eſſe indomitos ac fieri non poſſe, vt vel iungerentur, vel currui applicarẽtur: aut certè ſi poſſet, vt currerent nunc horſum, nunc illorſum, atque eos ita diſſiparent & occiderent, ac corpus ipſum caderet. Sed nulla eſt ſapiẽtia

tia aduerſus Dominum. Diſcipuli enim poſteaquã crucis ſignum fecerunt, ſtatim boues manſueti velut agni facti ſunt, nec hominis contrectatioñẽ veriti. Hi ergo Apoſtoli corpus in grandi ſaxo poſuerunt, quod ita ſe corpori aptũ reddidit, quaſi humana opera ad id fuiſſet confectũ, ſepulchrúmque corpori præbuit. Quod cùm ita ſimul cum corpore currui impoſuiſſent, boues ſine aliquo rectore rectà ad Palatium Lupæ currum aduexerunt, nec quieuerunt, donec ad ipſius Palatij medium peruenerunt. Quare ſtupefacta Regina, & tanto miraculo exterrita, ad fidem conuerſa eſt, & ex ſuo Palatio ſanctam dedicauit Eccleſiam, omniáque ornamenta, quæ poſſidebat iſthîc ad cultum Eccleſiæ conſecrauit, ac feliciſſima tandem morte obiit. Colitur autem feſtum B. Iacobi octauo Calendas Auguſti, non quòd tunc obierit, (paſſus enim eſt circa Paſcha, vt liquidò in huius diei Epiſtola conſtat: Miſit Herodes Rex, &c.) ſed quòd hoc die ei ſit dedicata Eccleſia in Compoſtella. Nec verò habet ieiunium inſtitutionis feſtum hoc, ea ratione qua ſuprà oſtenſum eſt.

De feſto Petri ad vincula. Cap. CXLI.

THeoſebia vxor Theodoſij Imperatoris, cùm per Alexandriã proficiſceretur Hieroſolymã, incidit in eius regionis homines, qui tum tẽporis feſtũ in honorẽ Auguſti Cæſaris colebant de triũpho habito aduerſus Cleopatrã & Marcũ Antonium. Quod cùm animaduertiſſet Theoſebia ægerrimè tulit tantũ honorẽ exiberi Ethnico homini & damnato. Cùm autem veniſſet Hieroſolymã datæ ſunt ei cuiuſdã beneficio cathenæ, quibus ſub Herode ligatus fuit Petrus. Tandẽ verò Romã rediens ſuper eo, quod in Alexãdria viderat, ſummũ cõſuluit Pontificẽ, eíq; oſtendit cathenas, quas Hieroſolymæ dono acceperat. Iuſſit item Papa illas adferri cathenas, quibus ſub Nerone ligatus fuerat Petrus, quæ ſimul atque tangerẽt alias, ita fuerunt cõiunctæ atque implicatæ, ac ſi ſemper eædem fuiſſent. Quo quidem viſo Theoſebia iuſſit conſilio Pontificis, ædificare Eccleſiam in honorẽ B. Petri, & in ea cathenas illas collocauit. Dedicatio autẽ eiuſmodi facta eſt Calendis Auguſti, ſtatuitque Pontifex, vt quod indiſcreta, & inepta hominum voluntas huc vſque feciſſet Principi Romano, modò idem Chriſtianorũ pietas in vniuerſo orbe ſemper faceret Principi Apoſtolorum Petro. Atque ad eum ſanè modum ſolennitas Petri extinxit ſolennitatem Auguſti.

De feſto Machabæorum. Cap. CXLII.

HIc animaduertendum eſt Machabæos hos non illos eſſe ex quibus vnus fuit Iudas Machabæus, ſed qui fuerũt filij Felicitatis, vt quibuſdam placet. Alij affirmant Felicitatem matrẽ

fuiſſe aliorū ſeptem fratrū,qui Chriſti nomine paſſi ſunt & quorum nomina ignorat eccleſia.Hanc Felicitatem vocat B.Gregorius pluſquā martyrem , ꝙ ſepties paſſa ſit in ſeptē filiis,& octauo tandem in proprio corpore. Certè illa Felicitas cuius hi ſunt liberi,quorum feſtum hîc agitur,duplex ſuſtinuit martyriū:vidit enim filios diuerſa pati tormenta , & deinde ipſa martyriū ſuſtinuit. Erant enim eius ſeptem filij,tametſi non hos fuiſſe quidam putent. Meminit autē eorum feſtū Eccleſia tam orientalis,quàm occidentalis,quanquam nullius ſancti veteris teſtamenti præter hos(ſi ita ſint)contrà multorum habet feſta. Verùm hos vtraque colit Eccleſia , ꝙ propter legis obſeruationē paſſi ſint, cùm carnem porcinā comedere recuſarent.Eſt rurſus alia ratio,quoniam numero ſeptē fuerunt. Atqui ſeptenarius numerus, vt eſt præter cæteros plenus & perfectus,ita numerum exprimit vniuerſitatis. Quare in his ſeptem ſignificantur omnes martyres,tam veteris, quàm noui teſtamenti. Atque exhibentur martyribus noui teſtamenti in exemplū,vt quemadmodum illi pro ſua lege paſſi ſunt, ita & nos vel mortis periculum pro noſtra adire non horreamus , ſi neceſſe fuerit. Sanè ergo huiuſmodi feſtum magis celebratur gratia eorum qui ſignificantur , quàm qui ſignificant.

Feſtū hoc inſtituit Caliſtus iij. ita vt hinc dicere ſit neceſſariū, caput hoc nō eſſe huius authoris, ſed à ſcriptore quopiam fuiſſe poſteà adiectum. Sed cùm in eo omnia q̄bus vſus ſum, exēplaria cōſtāter cōueniāt, temerè hîc omittēdū eſſe non putamus.

De inuentione S. Stephani. CAP. CXLIII.

SEquitur dicendū de feſto B.Stephani, idq; de ipſius inuentione. Verumenimuerò conſiderandū eſt,eius inuentionē fuiſſe factā eo die,quo eiuſdem celebratur paſſio, & cōtrà. Mutatio tamen hæc facta fuit duabus de cauſis. Prior eſt, quia Chriſtus natus eſt in terra, vt homines naſcerētur in cœlo. Cùm ergo B.Stephanus fuerit protomartyr , & martyriū Sanctorū ſit eorundem natiuitas in cœlis,meritò poſt natalem Domini colitur natiuitas protomartyris Stephani. Vnde illud vulgò protritum : Heri natus eſt Chriſtus in terris, hodie Stephanus naſcetur in cœlis. Poſterior ratio eſt, quia ad eius inuentionem cùm maxima hominum multitudo conueniſſet,qui miracula quæ quàm plurima in inuentione Deus fecit, videbāt,maiori cultu annuatim illū diem celebrauerūt, quàm vel diē ipſius paſſionis. Statuerunt ergo ſancti patres, vt feſtum paſſionis transferretur ad hunc diem inuētionis,& contra feſtum inuentionis,ad feſtū paſſionis : quia hoc dignius eſt , vt ideò maiori cultu diem illum annuatim celebrarent,& populus diem illum qui NataleDomini ſequitur,feruentiori cultu colebat in Auguſto. Animaduertamus hîc obiter , ſi feſtum alicuius martyris & confeſſoris concurrat , ſi illuſtrior ſit confeſſor & plenum habeat officium : collectam ſiue orationem eius eſſe præponendam , & in altera ſolummodò alterius

facien

facienda m mentionem ſiue commemorationem.

De feſto beati Sixti, & Transfiguratione Domi ni.

Cap. CXLIIII.

POſt hæc ordine dicendum eſſet de feſto B. Sixti, ſed quia eius paſſio manifeſta ſatis & nota omnibus eſt, ad alia traſeamus. Hoc ipſo die feſtũ fit de Trãsfiguratione Domini. Non quòd tali die trãsfiguratio facta ſit, ſed quod tũc temporis, ab iis, qui ſecũ fuerant in monte, primò manifeſtata & publicata fuerit. Præceperat enim Dominus, ne cuiquã dicerent, donec à mortuis reſurrexiſſet. Illi autem vſq; in hanc diem tacuerunt. Enimuerò ſanè transfigurationem hanc certò conſtat factam fuiſſe ſub finem Hyemis & circa principium veris, cùm videlicèt de illa legitur Euangelium. Et notemus quidem Chriſti ſanguinem eadem hac die cõfici ex nouo vino, ſi inueniri poſſit, aut aliquantulũ ex matura vna in calicem expreſſa, & quod racemi benedicãtur, indéq; homines communicent. Quare autem hoc fiat, hæc eſt ratio: Quia ipſo die cœnæ dixit Dominus Ieſus Apoſtolis & aliis qui cum illo cœnabant: Amen dico vobis, poſthac non bibam de hoc genimine vitis, donec bibam illud nouum in regno patris mei. Quoniam ergo tunc dixerit nouum, & Transfiguratio Domini pertineat ad illum habitum quem nactus eſt poſt reſurrectionem, ideò quæritur hoc feſto vinum nouum.

De ſancto Laurentio. Cap. CXLV.

NVnc de feſto B. Laurentij breuiter eſt dicendum: B. Sixtus cuius paulò ante mentionẽ fecimus, in Hiſpaniã profectus, inde ſecũ duos iuuenes, videlicet Laurentiũ & Vincentium eius cognatũ adduxit Romam. Horũ alter Laurentius nimirũ cum eo manſit Romæ, ac grauiſſima perpeſſus eſt tormenta, quemadmodum ſatis copioſè tradit ipſius hiſtoria. Cognatus verò eius Vincẽtius reuerſus eſt in Hiſpaniã, vitámq; ibi glorioſo finiuit martyrio. Hoc autẽ feſtum tria habet pręcipuè, cuiuſmodi habere ſolent magnæ ſolennitates, nẽpè ieiuniũ, ipſius diei ſolennitatem & octauas. In tribus em̃ potiſſimũ ſanctus hîc habet priuilegiũ. In ieiunio quidẽ primũ, quòd ſolus inter martyres habeat ieiuniũ, vt potè inſtitutionis. Alterũ verò in octauis, quoniã hic dũtaxat & B. Stephanus octauas habent inter martyres: beatus verò Martinus inter confeſſores, vt dicetur poſteà vbi de ipſius feſto agemus. Poſtremũ eius priuilegium quod habet, conſiſtit in regreſſibus antiphonarum, veluti habet B. Paulus. Sed ille habet propter ſupremam pœnam martyrij, hic ob excellentiam prædicationis. Tria autem ſunt in ſacroſancta eccleſia priuilegia: Baptiſmus videlicet, prædicatio & martyrium, verùm Laurentius

priui

priuilegiũ obtinet martyrij Nã quãlibet multi alij æquè grauia ſuſtinuerunt tormenta, vt B. Vincentius & Georgius & forſitan etiam maiora ac plura, non tamẽ iſta vniuerſa obſeruat eccleſia, quæ de illorum tormẽtis feruntur. Vel etiam propter loci dignitatem eo gaudet præ cæteris priuilegio, quòd Romæ paſſus ſit.

De aſſumptione B. Mariæ virginis. CAP. CXLVI.

AGendum deinceps eſt de Aſſumptione beatę Mariæ. In primis tamen ſcire oportet, quod ſanctorum tranſitus multis appellatur modis. Dicitur enim exitus, tranſitus, obitus, natale, natiuitas, natalitium, dormitio, depoſitio, quẽadmodum eſt Ioannis Euangeliſtæ, paſſio, & aſſumptio. Sed hoc nomen quaſi per antonomaſiam ſolummodò de beata Maria dicitur. Verum eſſe beatam Mariam, quod ad animam eius attinet, aſſumptam fuiſſe certò nouimus: an verò corpus illius poſteà etiam aſſumptum fuerit, profectò incertum eſt. Piè tamen credimus ipſam integrè fuiſſe aſſumptam, ſed prius anima, ac deinde corpore. Nihilominus tamen mulier quædam religioſiſſima appellata Elizabeth quæ etiam nunc in viuis eſt, habitátq; in finibus Saxoniæ, ait ſibi eſſe reuelatum, quod circiter dies quadraginta aſſumptum fuerit corpus poſt aſſumptionẽ animæ. De qua re opuſculum quoddam compoſuit, ſed non eſt in Romana eccleſia comprobatum. Quæritur autem quamobrem illo die cantetur Euangelium de beata Maria Magdalena & Martha? Ad cuius rei euidentiorem declarationem ſciendum eſt, quandoque Euangelium legi in eccleſia tot rationibus, quot à nobis antè ſatis expoſitum eſt. Fit nanque vt interdum legatur Euangelium propter rem ipſam quam continet, cuiuſmodi eſt de trinitate: interdum verò propter rei partem aliquam, vt eſt Liber generationis, quod ob vltimum verſiculum quo Chriſti fit mentio, recitatur. Legitur & aliquando propter totum, quale iſtud profectò eſt, quòd in circunſione dici conſuetum eſt: Poſtquam conſummati ſunt dies octo, &c. Sic nonnunquã, propter tempus, vt in prima die Quadrageſimæ, ac propter ieiunium: nonnunquam propter lætanias, cuiuſmodi iſtud eſt Euangelium, quod oui, piſcis, ac panis mentionem facit. Nonnunquam denique cauſa loci veluti hoc quod in Septuageſima legitur: Exiit homo qui ſeminat, ſeminare ſemen ſuum, &c. Dicitur autem homo hic fuiſſe beatus Paulus, qui ſeminauit ſemen, id eſt, verbum Dei: Atque ideò illo die recitatur collecta de ſancto Paulo, ſub cuius finem habetur: Doctoris gentium, &c. Eo namque die D. Papa in beati Pauli eccleſia ſacrum celebrat. Poſtremò Euangelium aliquando verò iuxta hiſtoriam, vt in Circunciſione, aliquando verò iuxta ſuam

allego

allegoriam, quemadmodum hoc eſt, quod in aſſumptione Mariæ virginis de Maria Magdalena ac Martha legitur. Quod ergo hîc iſtiuſmodi legatur Euangelium, indicat vtranque vitam, & contemplatiuam & actiuam in vna Maria virgine fuiſſe. Ipſa enim fuit Magdalena, hoc eſt, quæ circa vitam contemplatiuam verſabatur. Ipſa fuit Martha, id eſt, quæ circa actiuam vitam tota etiam fuit occupata, quemadmodum ex multis locis liquidò probari poteſt. Nam & in contemplatiua ipſam ſedulò verſatam fuiſſe, vel hæc verba ſatis declarant: Maria autem conſeruabat omnia verba hæc, conferens in corde ſuo. Habet autem feſtum hoc ieiunium atque octauas præter cætera Mariæ feſta, cùm & nullum eius ſit maius aut celebrius: quemadmodum de quolibet etiam alio ſancto cenſendum eſt, vtpotè cuius tranſitus ſolennior ſit, quàm eiuſdem feſtum aliud. Ab hoc tamen excipitur feſtum Ioannis Baptiſtæ, quippè quòd eius natiuitas longè maior ſit, quàm paſſio, ídque ob eiuſdem ſignificatum atque annunciationem. Notemus verò hîc quinque eſſe feſta Mariæ virginis authentica ac comprobata, quorum primum eſt Natiuitas. Feſtum enim conceptionis aliqui interdum celebrarunt, & adhuc fortaſſis celebrant, ſed authenticum atque approbatum non eſt: imò enimuerò prohibẽdum potius eſſe videtur. In peccato nánque concepta fuit. Alterum verò eſt Parientis, Hoc eſt in Natali Domini. Sed quoniam tum & filij feſtum agitur, quod plenum exigit officium, nullam eius ſeruamus ſolennitatem vſque in octauas. Tum enim omnia reſponſoria de beata Maria cantãtur cum prima eius diei Miſſa, cuius introitus eſt: Vultum tuum. Miſſa autem ſecunda de puero eſt. Tertium feſtum Mariæ eſt Purificationis, & quartum Mariæ ad Martyres, quòd modò feſtum Omnium ſanctorum appellatum eſt. Denique quintum eſt Aſſumptionis, cuius gratia hæc omnia tradimus. Prætereà & illud hîc animaduertere operepræcium eſt, nempè quatuor in vniuerſum eſſe de beata Maria Euangelia, quorum vnum eſt: Miſſus eſt Gabriel, tametſi quidem non niſi in aduentu & in eius annunciatione vſurpetur: alterum, Extollẽs vocem quædam mulier: tertium, Exurgẽs autem Maria in diebus illis, abiit in montana cum feſtinatione, &c. ac quartum tandem. Stabat iuxta crucem. Atque hæc quidem tria poſtrema eiuſmodi ſunt, vt quotieſcunque peculiaris Miſſa de ipſa celebratur, cani aut legi poſſint. Meminerimus interim feſtum Annunciationis nõ tam Mariæ eſſe, quàm Domini, imò potius huius, quàm illius, vt hic ſint quòd eadem habeatur præfatio in Natali Domini, quæ in eiuſdem Annunciatione. In hoc itaque Aſſumptionis feſto Pſalmi atque

Luc 2.

Vide concil. Baſilieẽſe, &c. Firmiſſimè de cõſec. diſt. 4.

atque alia quę generatim dici cõſueuerunt in dedicatione eccleſiæ, ſpeciatim de B.Maria cantantur. Vt enim Eccleſia mater eſt omnium ſanctorum, noménq; tenet virginitatis, videlicet mẽtis ac fidei, quæ corporis præfertur virginitati, ſponſa Chriſti dicta: vnde illud, Deſpondi vos vno viro, virginũ caſtã exhibere Chriſto. Sic profectò B.Maria dicta & virgo eſt, & ſanctiſſima ſãctorum. Recitantur autem lectiones ex cantico amoris, nẽpè: Oſculetur me òſculo oris ſui. Vnde & reſponſoria atque antiphonæ petuntur. Illud quoque diligenter obſeruandũ eſt, nimirum hoc tempore legi oportet libros Salomonis, primò quidem parabolas, ídque ab initio Auguſti, deinde Eccleſiaſten, ac tandem etiã canticum amoris cuius dimidium in hoc feſto vſque ad octauas legitur, reſeruato altero dimidio vſque in natiuitatem B.Marię. Quartò verò recitatur eccleſiaſticus, quintò liber Sirach, ſextò denique liber Philonis, ſcilicet ſapiẽtiæ, qui appellatus eſt Salomonis, quòd ſententias cõtineat Salomonis: Philonis autẽ, quòd ille eas in librũ redegerit. Nec verò cõuenit vt ipſo die Aſſumptionis ſermo hic Hieronymi in Eccleſia legatur, ſed in capitulo vtiq; ad quod nimirũ propriè cõpoſitus videri poteſt. Ad poſtremum ergo hîc animaduerte, quod paulò antè dictum eſt, virginitatem videlicet mentis præualere integritati corporis. Quod enim hoc verũ ſit, facilè ex verbis B. Mariæ cõſtare poteſt. Ait nanque hoc modo: Reſpexit humilitatẽ ancillæ ſuæ. Nõ inquit, virginitatẽ, ſed humilitatem, hoc eſt, fidem & puritatem mentis. Atque hæc de feſto Aſſumptionis dicta ſufficiant.

De decolatione S. Ioannis. Cap CXLVII.

VT modò decolationẽ Baptiſtæ aggrediamur, præcipuè illud cognoſcendũ eſt, ipſum tempore Paſchali fuiſſe decollatum, & corpus quidem à diſcipulis ſuis Sebaſtæ ſepultũ, caput verò minimè. Quid autẽ de capite eius poſteà actũ ſit, & quemadmodũ in Aquitaniã venerit, dicitur alibi. Mouetur hîc quæſtio, cùm truncus in alio loco, atque in alio caput fuerit ſepultũ, in vtro illorum dicatur Ioannes ſepultus? Sed huic controuerſię ex ſuprà dictis dari poteſt ſolutio. Pergamus ergo. In hoc loco vbi corpus erat ſitũ, multa in dies Deus & maxima operabatur miracula, ita vt iſthuc magna Chriſtianorum turba confluebat. Quod ſanè cùm Ethnici vidiſſent, moleſtè admodum tulerunt, & quoniam hoc tempore imperabat Iulianus apoſtata maximus Eccleſiæ perſecutor, in dedecus Chriſtianorũ ſancti Ioãnis mauſolæum deſtruxerunt, & oſſa eius per agros ſparſerunt. Sed cùm & illuc Chriſtiani venirent, nec miracula ceſſarent, rurſus Ethnici oſſa collegerunt & combuſſerunt. Verùm digitus ille quo

Dominum ad Iordanem venientem demonſtrauerat, inquiens, Ecce agnus Dei, comburi non potuit. Multi tamen Chriſtiani, qui Ethnicis intererāt, dum oſſa colligerent, quæ potuerāt, reſeruarunt. Atque ob hanc quidem rationem placuit D. Gilberto, feſtũ hoc potius collectionis dici debere, quàm decollationis. Nõ deſunt qui putant B. Theclam digitum S. Ioannis, qui comburi non potuit, ex oris tranſmarinis detuliſſe in Mauritaniam, ibiq; in honorem B. Ioannis eccleſiam conſtruxiſſe, quæ hoc die fuit dedicata. Quare ſtatutum fuit à pontifice, vt hic dies per vniuerſum orbem Chriſtianum beato Ioanni ſacer haberetur, iuxta quod videtur feſtum hoc appellandum eſſe dedicationis. Feſtum Bartholomæi prætermittimus, quod quæ hîc eſſent dicenda, ſatis cumulatè eius tradat hiſtoria. Concionatus tamen eſt verbũ Dei in India, vbi primo die fuit excoriatus, altero obtruncatus & translatus Beneuentum.

De S. Auguſtini feſto. Cap. CXLVIII.

Circa feſtum Auguſtini hoc tantùm inquiſitione dignũ eſſe videtur, vt cùm eodẽ die plura concurrant feſta, veluti Auguſtini, Hermetis & Iuliani, cuiuſnam potius officium celebrari illo die debeat conſideremus. Nam in eam rem huiuſmodi tradi poteſt reſponſio, & in alia his ſimilia: Si omnes martyres eſſent, illius, qui inter eos maioris eſſet nominis, officium celebraretur. Si verò alius confeſſor, alius martyr, vel plures fuerint martyres, & ſi confeſſor maioris ſit nominis, quàm martyr, aut priuilegium aliquod habeat, vt B. Martinus, & eius officium generatim in eccleſia Dei ſit inſtitutum, dicendum profectò eſt officium de cõfeſſore, & mentio ſiue memoria facienda eſt de martyre. Si autem non, celebrandum eſt de martyre.

De Natiuitate B. Mariæ. Cap. CXLIX.

Deinceps ſequitur Natiuitas B. Mariæ. Feſtum hoc olim fieri non cõſueuit, ſed quodã tempore vir quiſpiã pius cùm noctu oraret, audiuit Angelos in cœlo canentes. Idem accidit ei pluribus annis eadẽ nocte. Quare petiit à Domino vt quid hoc ſibi rei vellet, ipſi reuelaretur. Et indicatum eſt ei, Angelos ita in cœlis gaudere, ac velut ſolennizare, quod iſtiuſmodi nocte nata eſſet beata Virgo. Ille igitur rem, quam audiuerat, ad Papam defert: qui cùm intellexiſſet eum virum eſſe ſanctum & magnæ authoritatis, credens ipſum vera loqui, inſtituit vt per totum mundum Chriſtianum feſtum hoc celebraretur. Nec verò habet ieiunium, vel octauas inſtitutionis. Poteſt tamen nihilominus habere deuotionis. Legitur hoc feſto Euangelium: Liber generationis, vbi agitur de genealogia Chriſti. Sed quæritur cur in

generatione potius cõputetur Ioſeph, quàm B. Maria, cùm Chriſtus non ſit filius Ioſeph. Verùm enimuerò in veteri teſtamento potius ſolet fieri computatio per viros, quàm per fœminas, nec multum refert per quem hîc fiat computatio, cùm Ioſeph & B. Maria eandem habuerint generationem. Et ſanè Chriſtus maluit fabri filius vocari, quàm vt mater ſua lapidibus obrueretur. Re vera filius fabri fuit, non illius Nazaræni, ſed fabri eius, qui fabricatus eſt Auroram & Solem.

De ſanctis Sapientia, Felice, & Audacto. CAP. CL.

SApientia mulier fuit ſancta quæ tres habuit filias: Fidem, Spem, Charitatem, quæ omnes martyrium cum matre ſuſceperunt. Sed de beatis Felice, & Audacto ſciendum eſt, quòd cùm beatus Felix pro Chriſti nomine ad martyrium duceretur, quidam ſubitò ſeſe in medium protulit, inquiens: Et ego ſum Chriſtianus, ad quem reſponderunt carnifices: Ergo & tu venies. Cùm igitur nomen illius ignoraretur, appellatus eſt Audactus, quaſi beato Felici audacter aſſociatus.

De exaltatione S. Crucis. CAP. CLI.

EXaltata fuit S. Crux, eiuſq; feſtũ inſtitutum eo tempore quo Heraclius vicit Coſdroen Regem Perſarũ. Hic autem Coſdroë cùm deſtructa Hieroſolyma, crucem Domini inde abſtuliſſet, facta domo ad ſimilitudinem cœli, fecit ſibi in ea ſedem, ac lignum à dextris poſuit loco filij, gallum à ſiniſtris loco ſpiritus ſancti, atque ita ipſe in medio ſtans ſe Deum & Dominũ appellari voluit. Quod audiens Heraclius Imperator Romanus aciem mouit iuxta Danubium illum, qui apud Perſas eſt, non hunc qui in Sueuia oritur. Nam alterum illum fortè ex his partibus in illas veniſſe dicere poſſumus & nomine huius eſſe appellatum, ſicut Troiani feciſſe dicuntur. Hinc victo filio Coſdroës ſingulari certamine, crucem Domini tulit Heraclius, voluítque illã in ſuũ locum reſtituere. Sed cùm appropinquaret Hieroſolymam, portæ ciuitatis per ſe fuerunt clauſæ, vt non intrare potuerit. Quod cùm vehementer admiraretur, audita vox eſt è cœlo, inquiens, Regem Regum non ſic intraſſe Hieroſolymam phaleratum, ſed humilem & ſuper aſinam ſedentem. Atque hic ſtatim ſuã agnoſcens elationẽ, ex equo deſiliit, & valdè eſt humiliatus, ac portæ ſua ſpõte ei apertæ ſunt, nudíſq; pedibus ciuitatẽ intrauit. In huius ingreſſu multi diuerſorũ genere morborũ per crucem curati ſunt. Ferunt ab Adamo Seth filium eius miſſum fuiſſe in Paradiſum, qui ramũ inde ſibi datum ab Angelo retulit ad patrem, qui ſtatim illius arboris myſterium cognoſcens, eam terræ inſeruit, quę in magnã arborẽ procreuit. Poſteà verò cùm in templi ædifica

ficatione ex diuerſis mundi partibus arbores adferrentur, allata eſt illa & relicta tanquã inutilis. Vnde deinceps ad foueas quaſdam ciuitatis poſita eſt, per quã commodè tranſire poteſt. Hanc cùm vidiſſet Regina Saba, noluit tranſire, ſed adorauit. Poſteà autem reiecta eſt in probaticam piſcinam, quæ tempore paſſionis Chriſti deſiccata fuit, ac tum apparuit lignum, cui cùm aliud non inuenirent Dominum affixerunt. Maior verò eſt feſtiuitas inuentionis quàm exaltationis, quòd ab Euſebio fuerit inſtituta, qui eo die fecit populum conuenire ad adorandum crucem. Fuit enim hic Pontifex Romanus trigeſimus.

De beato Mauritio, eiúſque ſociis. Cap. CLII.

SEquitur videndum de feſto B. Mauritij, & Thebæa legione. Multæ ſunt Thebæ, vna in Ægypto à Buſiride Rege Ægypti condita, dicta alio nomine Heliopolis. Ex hac oriundus fuit Mauritius: atque inde dicuntur Thebæi. Alia eſt in Bœotia à Cadmo Agenoris filio condita, à qua dicti ſunt Thebani. Tertia eſt in Iudæa, vnde appellati ſunt Thebites. Illi verò qui cũ Mauritio mortui ſunt, erant ex Thebe Ægyptiorum. Cùm ergo Galli exercitum ſuum in Romanos eduxiſſent, dux Ægypti collegit exercitum in quo fuit beatus Mauritius, qui ſub ſe habuit legionem, virorum ſcilicet ſex millium ſexcentorum & ſexaginta ſex. Verùm cùm iam eſſent in exercitu, Tyrannus voluit eos cogere ad adorandum idola, qui vt non voluerunt, ita decimam accepit partem atque interfecit. Quod animaduertens Mauritius, ſermonem ſuum conuertit ad ſocios, orans vt viriliter agerent, & ſtarent, qui ſic ab eo corroborati, martyrium perpeſſi ſunt. Sed illi priuſquam Romam veniſſent ſunt baptizati.

De ſancto Matthæo. Cap. CLIII.

DE beato Matthæo hoc tantùm dicimus, quòd Leuita fuit, adeóque in lege magis edoctus. Inde eſt quòd profundæ ſignificationis oppoſitiones aduerſus hoſtes ſuos fecerit. Fuit autem Hebræus, quare & Hebræis Euangelium Hebraicè ſcripſit. Vbi obiter animaduerte, nos Hebræos dicere, ſi quando de lingua loquimur: Iudæos cùm de ritu vel gente. Poſteà huius liber tranſlatus eſt in Græcum, & deinde de Græco in Latinum. Prædicauit autem ſub Caio Caligula, qui ſic nominatus eſt, quòd cùm naſceretur in expeditione caligis fuerit coopertus. Scripſit verò Ioannes ſub Nerua: Marcus ſub Nerone. Sed quo tempore Lucas ſcripſerit, incertum eſt. Nomen hoc Matthæus, vt inquit Beda, in ſua ortographia per duplex tt ſcribitur.

De feſto Angelorum, ſiue Michaëlis.
Cap. CLIIII.

FEſtum Angelorum, quod hoc tempore colitur, eſt dedicationis, quando eis Baſilicæ dedicatæ ſunt, quoniam hoc feſtum omnium Angelorũ dicitur. De Barbarorum autem fuga & tauro agitur inter Paſcha & feſtũ Aſcenſionis, qñ de feſto Angelorum agitur. Proinde verò de nominibus Angelorũ dicimus, quòd nec ſibi nomina impoſuerunt, nec eis à Deo data ſunt, ſed ab hominibus: à quibus autem, neſcimus. Cæterùm in feſto S. Michaëlis cùm de Angelis omnibus agatur, Michaël nominatur, quia ipſe præeſt Paradiſo, & ad ſuſcipiendas animas Princeps eſt conſtitutus. Hic quoniã in Gargano monte viſus ſit, ac ipſe locum ſibi in alto elegerit, ideò ei vbique ferè terrarũ in edito loco Baſilica conſtituitur. Sanctis verò quaſi hominibus terrenis in imo templa dedicantur. Dicunt autem nonnulli tot eſſe in quolibet Angelorum ordine legiones, quot ſunt legionis vnitates, ſcilicet ſex mille ſexcentæ & ſexaginta ſex. Certum eſt tñ plures eſſe legiones, quàm ordines, vnde Dominus inquit Petro: Neſcis, quòd ſi rogauero patrem meũ, mittet mihi pluſquã duodecim legiones Angelorum? Ait Haymo tertius Epiſcopus Halberſtatenſis, quòd ſi quis poſſet videre ſpirituales creaturas, ita eas videret ebullire in aëre; tanquã minimas atomos in ſplendore Solis. Cõſtantinus etiã Imperator, cùm ad oras tranſmarinas proficiſceretur, inuenit Euſebiũ virum ſanctiſſimũ, qui dixit: Vir ſancte, pete à me quo tua eccleſia ditetur. Ille verò reſpondit, Eccleſiã ſuam ſatis diuitiis abundare, ſed ſe rogare, vt in omnibus mũdi plagis ſcrutentur nomina ſanctorũ, & eorũ paſſionum tempora, ac ſub quibus, & quemadmodum paſſi ſunt, reſcribat. Quo quidem facto refert Euſebius, quolibet anni die pluſquam quinque millia ſanctorum feſta cõcurrere. Vnde fertur Gregorius dixiſſe: Totus mundus ſanctis plenus eſt. Quod autẽ Michaël dicitur pugnaſſe contra draconem, allegoricè quidam intelligi volunt, videlicet Michaël, id eſt, Chriſtus. Dicunt tamen alij hiſtoricè eſſe intelligendum, quoniã, ſcilicet myſterio Michaëlis & Angelorum eius depulſus eſt diabolus. Quamobrem ita etiam depingitur in eccleſia propter laicos. Quæritur prætereà vtrum Michaël ſit nomen vnius Angeli, an verò plurium? Dicunt aliqui vnius eſſe. Sed putant alij, quòd qñ vnus Angelorum mittitur ad aliquod magnum & mirabile faciendum, is Michaël nuncupetur. Certum eſt autem Michaëlem fuiſſe, qui miſſus eſt in Ægyptum, & celebres illas ac famoſas plagas fecerit, & mare rubrum diuiſerit.

De ſancto Remigio. Cap. CLV.

SAnctus Remigius Gallorum dicitur Pontifex, quoniam primus Regem Gallorum inunxit, atque ideò in tanto honore

& veneratione habetur in Francia, vt feſtum illud obfuſcat feſtum beati Michaëlis.

De ſancto Luca. CAP. CLVI.

LVcas natione fuit Syrus, patria Antiochenus, & prædicauit in Bithinia, atque iſthic propria morte abſque martyrio vitam fœliciter finiuit. Vixit autem octuaginta annis, & duo volumina poſteritati reliquit, Euangelium videlicet & actus Apoſtolorum. Fuit diſcipulus Pauli, à quo, quæ docuit, didicit, ſicut Marcus à Petro. In prologo tamen Euangelij inuenitur, quod ipſe didiciſſet à quibuſdã qui à principio fuerunt cum Domino. Ex quo ſequi videretur, quòd non ex Paulo didiciſſet, cùm hic à principio cum Dño non fuerit. Verùm quædã ex Paulo didicit, quædam etiam ex aliis: ſed maximè tamen à Paulo edoctus eſt.

De Simone & Iuda. CAP. CLVII.

IAcobus, Simon, Iudas, qui & Thaddæus, Ioſeph Berſabas, qui & Iuſtus cognominatus eſt, ne propter iniuſtitiam ab Apoſtolatu fuiſſe repulſus credatur, fratres fuerunt, inter hos ſcilicet Ioſeph Barſabam, & Mathiam facta eſt ſortitio. Atque ille quidem Iacobus frater Domini dictus eſt, quoniam omnes cognati Hebræo idiomate fratres vocabantur, vel quia ipſi erat quam ſimillimus. Ioſeph verò cognatus dicitur Domini, vel quia pater putatiuus erat, vel quia cognatus eſſet ex parte matris: nimirum beatæ Mariæ. De Simone fertur, quòd ſit crucifixus. Sed prius tamen in Ægypto prædicauit, ac poſteà venit Hieroſolymam, atque iſthic poſt beatum Iacobum minorem, qui dictus eſt frater Domini, creatus eſt Epiſcopus. Vixit autem centum & viginti annis, ſuſcitauítque antequam moreretur triginta mortuos, filiũ nempè ſui hoſpitis ſubmerſum fluctibus: & eius gratia cæteros. Obiit verò annorum centum & viginti in Boſphoro, non in Paſtophorio, vt quidam cenſent. Eſt autem Paſtophorium, vt nonnulli volunt, porticus templi, in qua iacebant cuſtodes templi. Iudas verò prædicauit apud Perſas & Medos, atque iſthic mortuus eſt apud Harmenios.

De feſto omnium Sanctorum. CAP. CLVIII.

POſteaquam hæc de ſanctis hucuſque proſecuti ſimus, neceſſarium planè eſt vt ad maximũ illud & generale feſtũ veniamus, videlicet omnium Sanctorum. Sed quamobrem iſtud fuerit inſtitutum, & quare hoc præſertim tẽpore fiat, ſatis vt ego quidem arbitror ſuprà oſtenſum eſt. Pauca tamẽ adhuc de eo dicenda reſtant, nimirũ de ieiunio & ordine ipſius officij. Feſtum ergo hoc, ieiunium habet inſtitutionis, nec debet profectò aliquis comedere niſi à veſperis, nec ieiuniũ oportet mutari, vt quidam

faciunt propter feſtum S.Quintini. Ait enim ille:putáſne ſancti gaudeant cibis,qui meruerunt vitam ieiuniis ?Quoniam autem feſtum hoc omnium eſt ſanctorum , ideò variatur illius officiũ: prout habetur varietas ſanctorũ. Prima enim antiphona, prima lectio,& primum reſponſum cantatur de Trinitate,quod feſtum eſt Trinitatis. Secundo loco canitur de beata Maria , tertio de Angelis,quarto de Prophetis,quinto de Apoſtolis,ſexto de Martyribus , ſeptimo de Confeſſoribus, octauo de Virginibus, nono de omnibus Sanctis. Atque in horum quidem officiorũ lectionibus obſeruatur authoritas.Nam præſtantior in eccleſia,ſi Epiſcopus præſens fuerit, recitabit lectionem de Trinitate, vel Decanus,vel ſaltem Sacerdos,& ſic fiet deſcenſus in legendo perſonarum vſque ad pueros.Octauam namque lectionem leget vnus ex pueris.Nonam enim lectionem maioris eſt recitare.

De officio mortuorum ac ratione ſepeliendi. CAP. CLIX.

NVnc agendum eſt de officio mortuorum,& quidem primò de loco vbi debeant ſepeliri:ſecundò de iis qui ſunt ſepepeliendi,& de modo ac ratione ſepeliendi:tertiò quis eam inuenerit,& quamobrem, ac tandem de ipſo officio. Non puto eſſe operæpretiũ vt eam repetamus diuiſioné quã in initio de locis fecimus,ad quã nos lectorẽ modò remittimus. Verum illud duntaxat hic ſciamus religioſum locũ dici eum, iuxta leges & inſtituta Romanorum,in quo ſepelitur corpus alicuius hominis, ſeu caput tantùm. Ac ideò caput dico,quoniã nullus duas habere poteſt ſepulturas,ſed vbi caput eſt,iſthic alicuius eſſe dicitur ſepultura. Siue ergo Chriſtianus,ſiue Paganus,ſiue infans,etiam non baptizatus, aliquo in loco ſepeliatur, ſecundùm Romanorũ inſtituta,locus ille religioſus appellabitur : at verò Chriſtiani non eum locũ cenſent eſſe religioſum,vbi ſepelitur Iudæus vel Paganus,vel infans non baptizatus,ſed tantũ vbi Chriſtianus,vſque adeò,vt ſi excõmunicatus aliquis ſit ibi ſepultus, inde extrahatur,atque extra cœmiteriũ eiiciatur. Locus autẽ iſte diuerſis appellatur nominibus,vt cœmiteriũ,& polyandrium. Atque ipſum ſepulchrũ huiuſmodi:Mauſolæum,dormitoriũ,monumentũ, ergaſtulum,ſarcophagus, pyramis,tumulus. Dicitur autẽ cœmiterium à Græco verbo κοιμάω, quod eſt ſopio, quaſi quod iſthîc mortui dormiant,vnde etiã nominatum eſt dormitoriũ.Polyandrium locus appellatur,vbi multa ſunt ſepulchra publica. Mauſolęum dictum eſt à Mauſoli ſepulchro,ꝙ Arthemiſia eius vxor ædificauit ita egregiis operibus, vt inter ſeptem orbis miracula numeretur. Attollitur enim in altitudinẽ vigintiquinque cubitorum,ac columnis cingitur trigintaſex.Quare ab hoc ſepulchro

omnia

omnia pretioſa ſepulchra iſto nomine Mauſolæa ſunt appellata. Monumētum verò nominatur à monendo, quòd nos prætereuntes qui in monumentis & ſepulchris ſunt, admoneant, & ſe olim fuiſſe & perinde mortales, vt & nos meminerimus, quòd cineres ſimus & in cineres reuertemur, puluis & in puluerē redibimus. Tumulus appellatus eſt, quaſi terra tumēs, id eſt, collis, quòd ibi coaceruari terra conſueuit. Ergaſtulum dictū eſt per antiphraſin ab ἐργάζομαι, operor, quaſi quod in ſepulchris corpora minimè laborent, ſed requieſcant, qui in Domino moriūtur. Sic item ſarcophagus appellatus eſt à σὰρξ, σαρκὸς, caro, & φάγω, comedo, quaſi iſthîc caro conſumatur & comedatur. Dicitur etiam Pyramis ſepulchrū eiuſmodi, quod flammæ habet ſimilitudinem, ita vt è lato in acutum tendat. Eſt enim altiſſimū genus ſepulturæ. Tale Romæ viſitur, in quo poſiti ſunt cineres Iulij Cæſaris, vocaturq́; acus S. Petri, atque etiā nūc in dubio eſt, an ex vno conſtet lapide, an verò ex pluribus. Similem pyramidē extruxit Cæſar Turonis, iuxta ripam Ligeris, & in ea incluſit cuiuſdam ſui amici cineres, qui fuit interfectus. Nunc ergo deinceps de iis qui ſunt ſepeliendi dicamus, & prius quidem quibus locis debeant ſepeliri, & an locus eis etiam aliquid conferat, nécne. Ac nonnulli ſanè arbitrantur locum mortuo non prodeſſe, quod hinc confirmare volunt, cùm Lucifer è cœlo fuerit eiectus, & Adam è Paradiſo expulſus, quæ tamen loca ſunt optima, nec quicquam bonitatis eis contulerunt. Item Ioab in tabernaculo fuit interfectus, & Iob in ſterquilinio triumphauit. Poteſt autem locus obeſſe, vt ſi quis ſepeliatur in Eccleſia, cùm non ſit dignus. Certè nullum corpus in eccleſia debet ſepeliri, niſi ſint corpora ſanctorum Patrum, qui dicuntur patroni, id eſt, defenſores. Ipſi enim meritis ſuis totam patriam defendunt. Sed cæteri circa Eccleſiā debent ſepeliri. Dicunt enim quidam, quòd locus triginta pedum circa eccleſiam in eum finem debeat conſecrari. Alij verò putant ſolā Epiſcopi circuitionem, qn̄ eccleſiam dedicat, ſufficere. Olim enim apud veteres ſolebant homines in ſuis ædibus ſepeliri. Sed propter fœtorem cadauerum ſtatuerunt, vt extrà ciuitatem ſepelirentur, & locum quendam communem ad hoc quaſi ſanctificarent. Nobiles verò ſepeliebantur in montibus, ſiue in eorum medio, ſiue in radicibus. Proinde ſi quis interficiatur in obſidione, vel aliquo tumultu, nec poſſet habere cœmiterium, ſepeliant ipſum vbi poſſunt. Si verò aliquis moriatur in mari, & terra fuerit vicina, nauigent illuc, ipſúmq; ibi ſepeliāt. Sed ſi procul à terra abfuerint, videantq́; in medio mari inſulā, vertant eò vela & ſepeliatur in inſula. Verum ſi terrā penitus non videant,

paretur ipſi Domũcula quædam ex lignis ſi poſſit haberi, & proiiciatur in mare. Quo etiam modo fiat, ſi diues fuerit. Sed cum theſauro ſuo, ſi habet, eiiciatur, vt qui eũ inuenerint, ex theſauro ipſum nobilem fuiſſe cognoſcãt, aut certè amore theſauri ipſum terræ mandent. Verũ enimuerò animaduerte, quandocũq; ſepelitur Chriſtianus, vel quocunque etiã loco crucẽ capiti eius apponi debere, ad deſignandũ illum fuiſſe Chriſtianũ. Vel ob id etiam ꝙ ſummoperè diabolus ſignũ hoc pertimeſcat, & ad eũ locũ horreat accedere, qui cruce eſt deſignatus. Videndũ deinceps eſt vndè cœmiterium initium habuerit, videlicet ab Abrahamo. Hic enim emit agrum ab Ephron Hethæo in quo duplex erat ſpelũca, vbi ipſe ſepultus eſt cũ Sara, Iſaac, Iacob, Adam & Heua. Ad hoc enim emit, vt ſibi & ſuis ſepultura eſſet. Duplex ſpelũca ideò dicebatur, quoniã ibi duo ſepeliebantur contiguè maritus & vxor. Vel quia duæ aderant ſpeluncæ, & in vna ſepeliebãtur viri, in altera mulieres: vel etiã, quia duplex fiebat vnicuique ſpelũca ſepeliendo in modũ cathedræ. Sepeliebantur enim quaſi ſedentes, & pars ſpeluncæ ſuperior quæ à natibus truncũ capiebat, dicebatur vna ſpelunca: pars verò quæ continebat pedes, crura, & fœmora, dicebatur ſpelunca alia. Oportunè hic conſidera, non legi in prima ætate niſi duo duntaxat ſacramẽta fuiſſe inuenta, oblationem nimirũ & pœnitentiã, ſed in ſecunda cultũ Dei fuiſſe ampliatum. Fecit enim Noë arcã, atq; illic incluſit multa animalia ad ſacrificandũ Deo. In quarta autem ætate diuinus cultus magis auctus eſt. Tunc enim lex data eſt, & multa genera ſacrificiorũ offerebãtur Domino. Sic in quinta ætate magis adhuc auctus eſt. Tum nãque factum eſt templũ, & cultus diuinus optimè ſanè habuit incrementũ. In ſexta tandem ætate venit Chriſtus, qui ſeipſum obtulit Deo hoſtiã placentẽ, & ſufficientem pro omnibus. Porrò autẽ in cœmiterio Chriſtianorũ, non niſi Chriſtianus ſepeliri debet, nec tamen omnis. Nullus enim in ſuo maleficio interfectus, ſepeliri debet in cœmiterio, vt latro ſi in latrocinio interficiatur. Intellige, autem hîc maleficiũ ſi ſit mortale peccatum, vt interfectus in adulterio, & in ludis Ethnicorũ. Si verò moriatur ſubitò in ludis conſuetis, vt in ludo pilæ, poteſt ſepeliri in cœmiterio, ſed ſine Pſal. & ſine exequiis. Si prætereà aliquis ex proſtibulo rediens, vel ex alio loco vbi fornicatus ſit, & in via occidatur, aut alio caſu non confeſſus moriatur, ſi legitimis teſtibus poteſt probari eum fuiſſe fornicatum, nec poſteà confeſſum, in cœmiterio ſepeliri nõ debet. Si nõ poteſt probari, ſepeliri licebit. Latro in eo loco in quo ſuſpenditur ſepeliatur, niſi prius ſatisfecerit, ſi autẽ ſatisfecerit, in cœmiterio ſepeliatur. Mulier ſi in partu moriatur,

ti âtur, vtique in Eccleſia ſepulturæ tradi non debet, ſex extrà eã. Quare, canantur ei exequiæ, & poſteà ſepeliatur in cœmeterio, ſed puer excidatur è vẽtre eius, ac ſepeliatur extrà cœmiterium. Debent autem mortui ad hũc modum ſepeliri, ſudariis videlicet induti, & vt caligas circa tibias habeant & ſoleas in pedibus, quo ſignificent ita ſe paratos eſſe ad iudicium. Ponãtur prętereà capite verſus occidentem, & pedibus verſus orientem. At verò clerici ſi ſint ordinati, illis indumentis ſepeliantur, quibus fuerãt ordinati: Si non habeãt ordines, more laïcorum, & tondeantur ac radantur. Omnium autem corpora debent lauari, ad ſignificandũ, quod ſi anima per cõfeſſionẽ à culpa fuerit mũdata, vtrunq; hoc eſt, anima & corpus in die iudicij ſempiternam habebunt glorificationẽ. Si verò aliquis in haſtiludio moriatur abſq; pœnitẽtia, quando videlicet ſacerdotem ipſe non quærit, ſepeliatur inſtar aſini, atq; ita quoque ſi in ripa. Sed ſi ludi gratia vel propter negocium ſuum conficiendum nauiget ac pereat, poteſt ſepeliri in cœmeterio. De iſtiuſmodi enim nõ iudicat Eccleſia manifeſtè. Si quis ſubitò moriatur non propter aliquã cauſam manifeſtã, ſed occulto Dei iudicio, honorificè ſepeliatur. Iuſtus enim quacunque cauſa moriatur, ſaluabitur. Qui denique ſibi manũ inferunt, ac mortem propria voluntate depaciſcuntur, non debent in cœmiterio habere ſepulturã. Solet autem hîc quæri vtrũ poſt diem iudicij homines ſint futuri nudi, an verò veſtiti. Et videtur quidem quod veſtiti, quoniam Angeli ſemper veſtiti ſolẽt apparere, & Chriſtus etiã poſt reſurrectionem cũ veſte viſus eſt, ac in trãſfiguratione quoque fuit veſtitus. Vnde illud: Apparebant veſtimenta eius alba ſicut nix. Contrà verò videtur quòd erunt nudi, idque ex ea authoritate quod ea tum ſumus futuri forma in qua fuit Adam ante peccatum, atque etiam in meliori: Atqui nudus fuit, ergo & nos ſimiliter erimus nudi. Verùm nihil nos dicendo præſumamus de veſte vel de qualitate, niſi vnum hoc videlicet iſthic neque deformitatem fore, neque infirmitatem.

De inſtitutione officij. CAP. CLX.

SEquitur de officio, & primò quidem à quibus fuit inſtitutum, ſecũdò à quibus fuit actũ, tertio à quibus habuit initiũ, quartò de modo celebrãdi. Officiũ ergo mortuorũ primò ab Apoſtolis fuit inſtitutum, ſed ab Origene vt teſtatur Iſidorus in libro de Eccleſiaſticis officiis, fuit actum, & ex maxima parte ordinatum. Vnde ipſum commendat beatus Aug. in quodã lib. quem ille appellat Enchiridion, inquiens eũ fuiſſe ſecundum in Eccleſiaſticis officiis poſt Apoſtolos. Officium hoc initiũ habuit à veteri lege, Legitur enim ꝙ mortuo Iacob, Ioſeph, & alij fratres eius vt eis

præceperat, cum multis Ægyptiis attulerunt eũ in Hebron, ſed prius fleuerunt ipſum in Ægypto triginta diebus, ac poſteà ſeptẽ

Deu. vlt. in area Athad. Prætereà legitur quòd mortuo Moſe populus Iſraëliticus eum deplorauit triginta diebus, quemadmodũ etiã ferunt factũ fuiſſe, de Aaron & Maria. Verùm animaduerte, quod mortuo Ioſue qui eos in terram promiſſionis introduxerat, non legatur ipſum populus fleuiſſe, quamuis tamen contrà credatur. Ideò de Ioſue tacet hiſtoria, quia præfigurauit Chriſtũ, & mors eius mortem Chriſti. videlicet eius, qui nos à morte redimens, ad vitæ patriã reduxit, vbi neque luctus neque dolor eſt. Propter figurã igitur de morte illius hiſtoria tacet, ſicut alibi de patre Melchiſedech qui Chriſtũ figurauit: quoniam non legitur habuiſſe patrem, quemadmodum nec Chriſtus patrẽ habuit hominem. De Moſe (licet melior credatur fuiſſe quã Ioſue) & de aliis qui mortui ſunt in deſerto, populus dicitur fleuiſſe, quoniam deſertũ aliquando alienationem à Deo ſignificat. Pro illis itaque flẽdũ eſt,

Eccl. 23. qui per peccata ſua à Deo alienantur. Ex qua quidẽ re inquit Salomon: Luctus filij tui ſapiẽtis mortui ſeptem diebus: Luctus filij tui ſtulti æternus, quandoquidem in æternũ punietur. Sic: Filius ſapiẽs lætificat patrem, ſtultus verò mœſtitia eſt matris ſuæ. Septenarius igitur mortuorũ luctus & trigenarius à veteri teſtam. ſumpſit exordiũ, quemadmodũ enim Iacob filij fleuerunt ſeptẽ diebus, & Moſen triginta: ita quoque Eccleſia quandoque ſeptẽ diebus, quandoque triginta ſuorũ mortuorũ celebrat officium. Notemus interim quatuor modis ſubueniri mortuis: oratione videlicet, amicorũ eleemoſyna, cognatorum ieiunio, & miſſarum celebratione. Septem ergo diebus noſtris mortuis officium facimus, vt ad ſabbatum animarum citius valeant peruenire. Aut certè propter ſeptenariũ animæ & corporis. Habet enim anima tres potiſſimũ proprietates, vti nimirum ratione, concupiſcere, & iraſci. Corpus verò ex quatuor conſtat elementis. Vt itaque peccata quæ homo cõmiſit per hæc ſeptem deleantur, ſeptenarium mortuis celebramus. Ter decem triginta faciunt. Per ter intelligimus Trinitatem, per decem Decalogũ. Quare trigenariũ mortuis ideò facimus, vt quod in obſeruatione decem præceptorum deliquerunt, Dei miſericordia eis condonetur. Quidã tamen tribus diebus hoc faciũt, vt in eo triduana Chriſti ſepultura repræſentetur, & quod viuus peccauerit cogitatione, verbo & opere mortuo remittatur. Quod autẽ plerique officiũ faciunt nouem dierum, licet ea conſideratione hoc faciant, vt per huiuſmodi officium illorum mortui à pœnis liberentur, ac nouem ordinibus Angelorum aſſocientur, non tamen approbatur, ſed omnino interdi

terdicitur, quoniam ab Ethnicis ſumptum eſſe videtur,qui nono die cineres & buſta ſuorum recondebant. Sicut enim non imitamur Iudæos in celebrãdo Paſcha,ita etiã in hoc officio Ethnicos imitari planè prohibitum eſt. Sunt prætereà nonnulli,qui quinquagenarium faciunt, & alij,qui quadragenarium:ſed hi vtrique ſatis cum oratione facere videntur.Qui enim quinquagenarium faciunt ab Abrahamo occaſionem ſumere videntur, qui ex Domino,volente Sodomã ſubuertere,quæſiuit,num ſi quinquaginta in ea eſſent iuſti,illis parceret. Nã & quinquagenarius numerus perfectus eſt, & ſignificat annum iubileum , id eſt octauam ætatem, in qua erit remiſſio & plena libertas. Vt ergo animæ mortuorum plenam libertatem & ſuorum peccatorum remiſſionem adipiſcantur,quinquaginta diebus pro illis à quibuſdam celebratur officium. Quadragenarium verò ideò quidam faciunt, vt illis qui deceſſerunt & tranſgreſſi ſunt in decem præceptis , & in doctrina quatuor Euangeliſtarum , condonetur.

De celebratione mortuorum officij. CAP. CLXI.

PRæterea modò videamus de ipſius officij celebratione. Ac primò quidem, vt ſciamus quæ ſint tacenda, & ſecundò quæ ſint dicenda , quoniam officium mortuorũ imitatur triduanam Chriſti ſepulturam,& illius omnino veſtigia ſequitur.Sicut ergo tribus illis diebus:ita & in offertorio omnia cantica lætitiæ ſubticemus. Inde etiam eſt quod Domine labia mea aperies,ad matutinas,vel vigilias mortuorum,& Deus in adiutorium, non dicatur in principiis horarũ, neque Venite exultemus,neque Gloria patri ad reſponſorium, aut ſub finem Pſalmorum. Pari modo ad lectiones neque benedictiones petimus neque damus,nec Tu autem Domine , nec Deo gratias vnquam dicimus , vſque adeò vt ne ad miſſam quidem.Poſſet tamen & alia ratio reddi, quamobrem in officio mortuorum hæc taceantur:cùm enim mortuorum exequias celebramus, ad plangendum venimus , & lachrymãdum,non ad ſolennizandum.Ob quam rem ſanè lætitiæ cantica ſubticemus.Nã non benè conuenit huic officio Venite exultemus, nec Domine labia mea,ſed potius cum eo videntur repugnare.Officium autem mortuorũ à veſperis incipit,quas in hunc modum auſpicamur Placebo Domino. Quibus abſolutis ſequitur completorium,ac poſteà vigiliæ,quarum tria ſunt genera. In quibuſdã enim Eccleſiis nouem legũtur lectiones ex Iob:in aliis verò totidẽ,ſed ex libro Sapientiæ. Incipiunt autẽ hæ hoc pacto: Melius eſt ire ad domum luctus quàm ad domum conuiuij.Sunt rurſus aliæ Eccleſiæ, in quibus itidem nouẽ recitantur lectiones: verùm ex ſermone quodam beati Auguſtini , quem ille compo-

ſuit de mortuis, & quem finiuit in hunc modum. Beati mortui qui in Domino moriuntur, quod à quibuſdam dicitur ſub finem lectionum,loco, Tu autem Domine: quemadmodum in aduentu Domini,in natiuitate, & in Epiphania lectiones Iſaiæ finiuntur hoc pacto:Conuertimini ad me & ſalui eritis,& lamentationes Hieremiæ ad tenebras hac ratione,Ieruſalem,Ieruſalem,cõuertere ad Dominum Deum tuum. Verùm aliis diebus hoc modo.Tu autem Domine, &c. Atque ita ſunt quatuor modi finiendi lectiones.Ad miſſam proinde thus offerri non debet,quamlibet hoc tempore ita vſu receptum ſit. Nam in veteri lege prohibitũ fuit ne pro peccato offerretur oleum lætitiæ, nec thus ſuauitatis:vbi enim peccatũ,ibi tenebræ, atque iſthic non debet eſſe lætitia, nec ſuauitas, ſed luctus & contritio cordis. Quocirca & exequiæ,quas nos facimus ob mortuorũ cõmiſſa,celebrãtur.Animaduerte interim in lege Moyſi prohibitũ fuiſſe à Domino, ne thymiama boni odoris, vel thus ſibi ſacrificium aliquis adoleret in vſus ſuos,vt odore eius frueretur, quod ſi quis faceret,periret è populo ſuo.Atq;ideò moris eſt in Eccleſia,vt ad altare benedictũ ac cõſecratũ thus offeratur: cùm verò deſcẽdit thuribulũ vel ad clericos,vel ad laïcos,vt tũ aliud thus ſine benedictione vſurpetur,atque hominibus offeratur. Conſuetum eſt hîc quæri, cur ad miſſam mortuorum pax non detur: & ſanè triplex aſſignatur ratio.Prima eſt,quia officium hoc vti dictum eſt triduanã Chriſti ſignificat ſepulturam,quando pax non datur propter oſculum Iudæ.Secunda,quoniam non cõmunicamus mortuis,quòd nobis minimè reſpondeant.Vnde profectò etiam eſt,quòd corpus ſiue cadauer in Eccleſia eſſe non debeat,quãdiu miſſa de die celebratur,atque adeò ſi adſit, quòd iſthinc oporteat aſportari, dum de mortuis miſſa canatur. Tertia eſt, quia ſicut ex multis granis ſimul collectis,vnus efficitur panis, & ex multis racemis vinũ exprimitur: ita quoque ex multis fidelibus quorũ quidã ſunt boni, & quidam mali,vna conſtituitur Eccleſia.Quoniã ergo mortuo homine neſcitur vtrũ ſit ex cõformitate Eccleſiæ,& pacẽ habeat cum ſuo creatore, ideò ad miſſam pacem non damus. Non autẽ dicimus Benedicamus Domino, nec Deo gratias, nec laudes aliquas referimus,quia non eſt vnde ſint agendæ,cùm nec dum appareat eorum requies. Illud prætereà animaduertendũ eſt, officium mortuorũ finiri nona hora, & non habere ſecundas veſperas, quo ſignificatur quòd hoc officium finem habebit, quandoquidem animæ ſaluãdorum ab omni pœna liberatæ ſempiterna lætitia perfruentur,nimirũ ſancti,de quorũ glorificatione in anima certa eſt Eccleſia. Primas & ſecundas veſperas habent, ſi in

eorum

eorum officio nouem lectiones decantentur. Et quidem primas, propter glorificationem animę:ſecundas verò propter glorificationẽ corporis quã habebunt, quæq; nunquã finem ſit habitura. Si autẽ non niſi tres lectiones cãtantur, primas tantùm veſperas habebunt. Nunc porrò dicendũ eſt, queadmodum corpus ſit ſepeliendũ,& quomodo tumulandũ,& ad eccleſiam deportandũ, à quibus, & quando. Quando ergo iam aliquis animã agere videtur humi collocari oportet ſuper cineres, vel paleas, quo innuitur quòd cinis èſt,& in cinerem reuertetur, quod vt aliis de ſe exemplum præberet, B. Martinus feciſſe legitur. Debet præterea recitari paſſio Domini,vel eius pars aliqua ante morientem ſi ſit literatus & doctus, vt moueatur ad maiorem cõpunctionem. Sic quoque & crux ante pedes eius eſſe oportet, vt iam moriens eã intueatur,quo vel inde magis conteratur. Debet recta iacere facie,vt cœlũ aſpiciat. Priuſquã verò expirauerit,neceſſarium eſt vt campanæ pulſentur,idq;ideò vt populus audiens oret pro eo. Pro mulieribus quidem bis, quoniam mulier inuenit alienationem. Ipſa námque primò fecit quo homo alienaretur à Deo. Quare ſecundus dies non habuit benedictionem. Pro viro autẽ ter pulſatur,quòd ab ipſo Trinitatis quoddam in homine apparuerit exemplum. Primò enim Adamus formatus eſt è terra, deinde mulier ex Adamo,ac poſteà ex vtroque creatus eſt homo, vt ad eum modum hinc nata ſit Trinitas quædam. Ad poſtremum pro eccleſiaſtico tot vicibus debet compulſari, quot habeat ordines, vt ſciat populus pro quo ſit orandum. Pari ratione pulſari oportet quando portatur ad eccleſiam,& quando rurſus ex ea ad tumulũ. Priuſquam autem corpus ſepeliatur pannus ſubleuetur, debet ſacerdos vel eius vicarius illuc venire cum aqua luſtrali ſeu benedicta, ac orationes pro eo ad Dominum effundens, ſanctos inuocare, & rogare vt eius animam ſuſcipiant, atque in locum gaudij deferant. Sunt enim quædam animæ,quæ ſunt perfectæ, vt quàm citò exeunt è corporibus,ad cœlos euolent. Sunt & aliæ prorſus malæ,quæ ilicò ad inferos cadunt. Verũ præter has ſunt & aliæ mediæ pro quibus huiuſmodi fit cõmendatio, idq; tantum propter incertitudinem. Proinde abluto corpore & velato oportet portari ad Eccleſiã,ac tunc debet miſſa cãtari,vbi profectò animaduertas in quibuſdam eccleſiis vnicuique dari candelã in choro in altera manu,& in altera quod offeratur, ac ſic lecto Euangelio ea offeruntur ſacerdoti pro mortuo, atque tum huiuſmodi cantari ſolet verſus, Hoſtias & preces. Miſſa celebrata, ante cadauer præcantat ſacerdos, & ſi plures, ſint ſacerdotes omnes debent habere ſtolas,ac cum eo orationes dicere Peracto

autem

autem officio præcantationis, portatur ad ſepulchrũ cum huiuſmodi Pſalmis:In exitu. Confitemini,& aliis, qui ad hoc peculiariter ſunt inſtituti. Verùm portari debet à ſimilibus, vt ſi diaconus fuerit à diaconis, ſi ſacerdos à ſacerdotibus, ſi iſthic præſtò ſint.Sin verò non,minimè:cùm neceſſitas legi nõ ſubiiciatur. Sic clericus à clericis, catholicus à catholicis. Si verò fuerit ex fraternitate (& quam ita vocant,[:]& ſæpè faciunt inter homines) ab eis debet portari. Sed mulieribus non eſt permiſſum aliquorũ cadauera deportare, ne earum corpora nuda videãtur,quod fortaſſis aliquando contingeret:quemadmodum nec licitum eſt eis pacem dare ad euitandam laſciuiam.Deinde verò ponitur in ſepulchrũ,& iſthîc aqua apponitur benedicta, ac prunæ cum thure. Et profectò aqua benedicta ideò ne ad corpus dæmones accedant, quos huiuſmodi aqua abigit ac propellit. Solent enim diaboli ſæpenumerò in mortuorum deſæuire corpora, & quod non potuerunt in vita,id faciunt ſaltem poſt mortem. Thus autem apponitur propter corporis fœtorem remouendum,&prunę ad deſignandũ,quòd terra illa in vſus communes amplius redigi nequeat. Diutius enim carbo ſub terra conſeruatur, quàm aliud quippiam, quòd poſſit iſthîc in teſtimoninm relinqui. Hedera vel laurus,quæ in perpetuum frondium ſeruant virorem in ſarcophago prope corpora ponuntur,ad declarandum,quod illi,qui moriuntur,in illo viuere non deſiſtunt,quia quantumuis corpore moriuntur,anima tamen viuunt. Alia ſanè ratione in funeribus habebatur cupreſſus. Nam quemadmodum hæc cæſa non iterum reuireſcit, ſed tota moritur: ita homo ex eo, quòd moritur, non rurſum reuiuiſcit. Hæc de mortuis dicta ſufficiant, ac de feſtis quatuor Coronatorum deinceps agamus.

De feſto quatuor Coronatorum. Cap. CLXII.

FVerunt quidem nouem, ſed quatuor eorum dicuntur Coronati,quòd eorũ nomina hominibus erant ignota. Hi fuerunt lapicidæ, qui venerant ad conſtruendum templum Diocletiani, quod erat Romæ. Sed cùm cognouiſſet eos eſſe Chriſtianos,martyrio coronati ſunt, & cùm nomina illorum neſcirentur,dicti ſunt Coronati.

De ſolennitate B.Martini. Cap. CLXIII.

SCiendum verò eſt de B.Martino,quòd par & ęqualis Apoſtolis ſit appellatus, pro ſuſcitatione quorundam mortuorum, vt plerique arbitrantur, cùm idem & multi alij martyres fecerũt & confeſſores. Verùm potius ob quoddam miraculum,quod cõtigit, cùm Turonis eſſet Epiſcopus. Nam cùm hybernis menſibus pauper ei ſeminudus obuiam veniret, orans ſibi veſtimentum

tum dari :accerſito archidiacono ſtatim algentem iuſſit veſtiri. Quod cùm archidiaconus facere diſtuliſſet,irrupit pauper in ſacrarium,quod intrauerat Martinus,conquerens ſe à clerico diſſimulatum,atque algere deplorans.Eo audito Martinus illicò occultè ſuam eduxit tunicam, ac ſuo conceſſit precatori,petiitq; ab archidiacono priuſquam celebraret tunicam, quã pauperi emere iuſſerat, atque eam vilem,hiſpidam & breuem clanculum induit. Atque ita ſanè parauit ſe ad celebrandum miſſarum ſolennia. Sed cùm ante altare,vt moris eſt in præfatione,ſiſteret:manúſq; ad Dominum ſubleuaret, ita vt brachia eius facilè ob amplitudinem & breuitatem manicarum conſpicerentur,ilicò aurei torques ipſa honeſtè operuerunt,& ſupra caput eius igneus globus viſus eſt. Quo quidem declaratum fuit ſpiritum ſanctum in eum deſcendiſſe,ad confirmationem & robur: ſicut in Apoſtolis ipſo die Pentecoſtes Quapropter ergo non immeritò dictus eſt par Apoſtolis.Fuit autem oriundus ex Pannonia, quæ eſt prope Auſtriam, vnde etiam fuit B. Hieronymus. Fecit prætereà multa ſigna & innumera miracula, quæ conſcripſerunt Sulpitius & Fortunatus,vt qui ipſum multum adamarunt. Quod autem ad officiũ attinet, conſiderandum eſt, hunc ſolum inter confeſſores inſtitutionis octauas habere ſicut & beatus Laurentius vigiliã, quod ipſo die paſſionis ſuæ dixerit;quod in eius feſto repetit eccleſia: Igne me examinaſti, &c. Sed Martinus in agone mortis dixit aſtanti dæmoni. Nihil in me inuenies cruenta beſtia.Ecce quàm optimè conueniunt merita. Ergo ille tanquam qui cæteros martyrio longè ſuperarit, vigiliam habet,atque hoc confeſſor,cæteris item præſtantior, ſolus habet octauas.

De feſto Andreæ & Thomæ Apoſtolorum.

CAP. CLXIIII.

COgnoſcere operepræcium eſt Andręam colore fuiſſe nigro, barba prolixa ac ſtatura mediocri.Hoc ideò à nobis dictum ſit, vt ſciatur qualis in eccleſia pingi debeat,quod ſimili ratione faciendum eſſet in omnibus Apoſtolis atque aliis ſanctis. Cæterò quin enim mentiremur in litera laicorum, nempè in picturis. Cõcionatus autem eſt in Achaia & Athenis,ac circa illas partes. Valdè excellentis fuit meriti, nec id quidem ſine cauſa beatus Gregorius adeò ipſi fuit addictus , vt primum eius fecerit officium, & monaſterium ei condiderit,vbi item & monachus extitit.Quadraginta mortuos ſimul ſuſcitauit,quòd de nullo alio legitur. Filius nanque ſui hoſpitis, cùm nauigaret cum triginta & nouem ſociis, naue fracta ſubmerſus eſt, cuius pater cùm miſerè lamentaretur in littore, miſericordia motus Andræas, fudit

preces

preces ad Dominum,& redditi ſunt vitæ vniuerſi. Tandem ad ſe proconſul Ægeas vocauit Andræam, vt idolis ſacrificaret, qui quemadmodum noluit & recuſauit, vt in ipſius vita legitur, ita vt eum cruci affixerūt, reclamanti & inuito populo. Pependit itaq; integro biduo in cruce per tranſuerſum, vt nonnullis placet, poſitus. Nihilominus tamen prædicauit, & verbum Dei concionatus eſt. Tandémque feliciter ad ſuperos migrauit. Vigiliam inſtitutionis non habet: quia in tempore eſt ieiuniorum, quare neceſſe non fuit, vt ei vigilia inſtitueretur. De beato autem Thoma nihil equidem quòd hîc dicere neceſſe ſit habeo, cùm vita eius ex hiſtoria, quæ de ipſo conſcripta eſt ſatis abundè cognoſci queat. Hoc tamen adiiciendum putaui, ipſum ieiunium inſtitutionis non habere, ob eandem cauſam, qua neque Andream habere diximus. Legitur verò hic Euangelium: Thomas vnus ex duodecim. Qua ratione id fiat ſatis ex iis patet, quæ ſuprà à nobis dicta ſunt.

Totius operis concluſio.

IAm ergo duplici hactenus ratione pro ingenij noſtri tenuitate Eccleſiaſtica officia, & quæ ad ea pertinere videbantur expoſuimus: primò quidem generaliter, ac deinde etiam ſpecialiter, ſigillatim eo ordine explicando, quem anni circulus nobis demonſtrauit. Feſta item Sanctorum in ſuo loco, hoc eſt, eo die quo celebrari conſueuerunt, commodè (vt nos quidem putauimus) reſeruauimus, vt quo die cuiuſque feſtum fieri dicimus, iſthîc & eiuſdem feſti ratio haberetur. Nec verò eſt, quod quis æſtimet ita hæc abſolutè à nobis tradi potuiſſe, vt in iis nihil planè deſideraretur, cùm diuina officia eiuſmodi ſint, vt plenè ac ſufficienter in multis explicari non poſſint.

Diuinorum officiorum,
FINIS.

Soli Deo ſit gloria,
Cum matre noſtra Eccleſia.

6

Special
92-B
18138
V.2

THE GETTY CENTER
LIBRARY